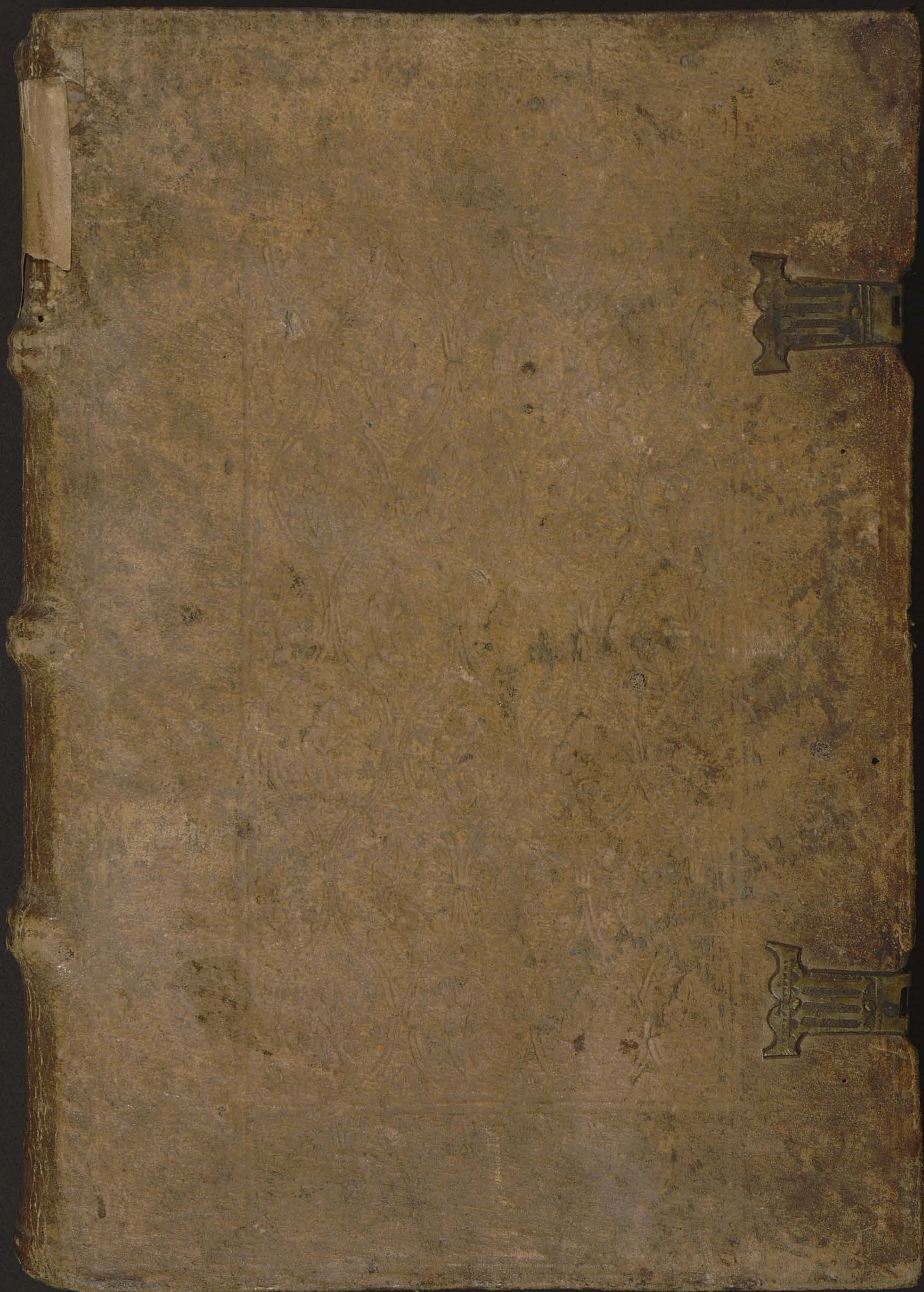

V
B J
C

le legebatur. Plurali legebamur legebamini legebantur
Preterito perfecto lectus sum vel fui es vel fuisti est vel fuit Plurali
lecti sumus vel fuimus estis vel fuistis sunt fuerunt vel fuere
Preterito plusquamperfecto lectus eram vel fueram eras vel fueras

ta perfecto cum legerem legeris legerit plurali cum legerimus
legeritis legerint Preterito plusquamperfecto cum legissem le

Quadragesimale Roberti de licio De peccatis cũ ali-quibꝰ sermõibus annexis.

In nomine domini Jesu christi Incipit quadragesimale de peccatis sm̄ fratrem Robertū caracholū de licio ordis minoꝝ epm liciensem. Et primo dn̄ica septuagesime. de numero damnatoꝝ ꝓpter eoꝝ peccata.

Sermo primus

Multi enim sunt vocati. pauci vero electi. Scribūt hec v̄ba Mat. xx. c. ⁊ in euāgelio p̄ntis dn̄ice. Ostn̄dit nobis aptissime grauitatē pcti multitudo maxima dānatoꝝ. Nā demonibꝰ obmissis q̄ ob suꝑbiā suā e celo eiecti ad tartara tandē detrudent eternis supplicijs cruciādi. tot ac tāti ex hoībꝰ ꝑibunt vt vix mens pusilloꝝ id credere velit. Arbitrāt siqdem pleriq̄ tantā esse tāq̄ immēsam pietatē sūmi dei q̄ neminē perire sinet sed oēs ad celeste regnū deducet. Hos tn̄ a sua falsa opiniōe ētrahere dn̄t infallibilia v̄ba saluatoris nr̄i iesu xp̄i. q̄ ⁊ si in plerisq̄ euāgelioꝝ locis dure cōminent obstinatis ⁊ incorrigibilibꝰ pctōribus. asseratq̄ firmissime reprobos eternaliter puniēdos. tn̄ in lectōe euāgelica hodierna id pleīssime reserauit. Refert q̄ppe paucos futuros electos. Heu q̄ formidabilis ista sn̄ia ore xp̄i filij dei p̄conizata. Neq̄ em̄ alia causa dari pōt cur iusticia dei i reprobos ita deseuiet. nisi ignominia pctōꝝ suoꝝ. que nec ꝑ pn̄iaz voluīt delere. Qua de re cū de pctōꝝ detestatione in h̄ ope tractaturi simꝰ. de dānatorum numero aliq̄ p̄mittemꝰ. vt sic vnusq̄sq̄ ꝑcipe valeat pcti nocumentū dānū irreꝑabileq̄ iacturā. Proponemꝰ autez in h̄ s̄mōe tria mysteria declarāda.

Primum dicit veritatis

Secundū contrarietatis.

Tercium claritatis

Ex mlto pl'es ex hoibꝰ erūt dānandi q̄ saluandi ꝓpter illoꝝ peccata. ⁊ q̄lit nūmerꝰ electoꝝ erit ḡndis absolute sed exiguus ⁊ paruꝰ respectiue. Caplm̄ p̄mū.

Primū mysteriū declarādū d nūmero dānatoꝝ dr̄ v̄itatis. In q̄ h̄e asserimꝰ q̄ ex hoībꝰ mlto plures dānabūt q̄ saluabūt. Hoc retulit ipse deꝰ ꝓ hoībꝰ incarnatus Math. vij. c. Intrate inq̄t ꝑ āgustā portā. q̄ lata porta et spaciosa via q̄ ducit ad ꝑditōem. et multi sunt q̄ intrāt ꝑ eam. ⁊ in euangelio hodierno. Et itez Mat. xxij. c. ingeminauit tandē sn̄iam. s. q̄ pauci sūt electi. Sz mirant q̄dā de his q̄ dicimus ꝓpterea q̄ mystice ⁊ in figura multitudo saluādoꝝ abrahe p̄triarche promissa fuit ⁊ postēsa. Vn̄ Gen̄. xiij. c. dr̄. q̄ dixit dn̄s ad abraham postq̄ diuisus ē loth ab eo. Leua oculos tuos. ⁊ vide a loco in q̄ nunc es ad aq̄lonē ⁊ ad meridiē. ad orientem ⁊ ad occidentē. Omnē terrā quā cōspicis dabo tibi ⁊ semini tuo vsq̄ in sempit'num. faciāq̄ semē tuū sicut puluerē terre. Si q̄ pōt hoīm numerare puluerē semē q̄z tuū numerare poterit. Et Gen̄. xv. c. dixit deus ad abrahā. Suspice celū ⁊ nūera stellas si potes sic erit semen tuū. Et Gen̄. xxij. Vocauit angelus dn̄i abraham de celo dicēs. Per memetip̄m iuraui dicit dn̄s. quia fecisti rem hanc. ⁊ nō ꝑpecisti filio tuo vnigenito ꝓpter me. Bn̄dicam tibi ⁊ mltiplicabo semen tuū sic stellas celi ⁊ velut arenaz q̄ est in littore maris. In q̄bus promissiōibus dicebat abrahe multiplicatio saluādoꝝ fiēda ꝑ xp̄m de eiꝰ genere descensuꝝ. Unde apl's ad gal. viij. c. ait. Abrahe dicte sunt promissiones ⁊ semini eius. Non dicit ⁊ seminibus quasi in multis. sed quasi in vno et semini tuo qui est christus. Erit ergo numerus electoꝝ grandis sm̄ p̄dicta. Johānes insuꝑ Apocalips. vij. c. id ɔfirmat.

Nā postqꝫ descripsit numerū signatoꝝ ſm ſpūale significatū duodecim tribuum addidit Post hec vidi turbā magnā quā dinūerare nēo poterat ex oībus gentibus tribubꝰ ⁊ linguis. Quare videt̄ eē q̄dam repugnātia inter verba xp̄i ⁊ iohis cū xp̄s asserat paucos fore saluādos. ⁊ iohānes referat se vidisse turbā inumerabilem. ¶ Qui aūt recte intelligit. nullam inter xp̄m ⁊ iohannē ac ecclesiā veteris testamēti figurā inuenit ꝯtradictionē. naz electoꝝ numerus in se cōsideratꝰ ⁊ absolute copiosissimꝰ erit. in compatiōe vero ad ipōs dānatos ⁊ respectiue satis exiguus. Hoc aūt satis constare potest ꝙ plures hoīes erūt dānati q̄ꝫ saluati trina rōe.

plures homines erunt damnati quam saluati propter tres rationes

¶ Primo rōne infidelitatis.

¶ Secundo rōne vitiositatis.

¶ Tertio rōne vanitatis.

Primo rōne infidelitatis. Nullus q̄dem infidelis in sua infidelitate decedēs potest ad vitā puenire beatā. neqꝫ vera ē imo falsa ⁊ reprobatissima illoꝝ opinio qui dicūt vnūquēqꝫ ī sua secta ⁊ erronea religione saluari Inq̄t eñ Apl's ad hebreos. xi. c. Sine fide impossibile est placere deo. Et idē ad ephesios. v. c. Unꝰ deus vna fides. Et in. c. j. de sūma tri. ⁊ fide cath. dr̄. Una est fideliū vniuersal' ecclesia extra quā nullꝰ oīno saluat̄ Idē cōfirmat̄ in glo. in. c. j. extra de hereticis. Et xxiiij. di. c. Qñ ep̄s. Et xxiiij. q. j. c. Apte Et in. c. Quia ex sola. xxiiij. q. j. vbi habetur. Et in figurā ꝙ nullꝰ ex eccl'iam saluat̄. oēs q̄ repti sūt extra archā noe perierūt in diluuio. Sed ipse iesus veritas ⁊ vita Marci vlt. c. dixit. Qui crediderit et baptisatus fuerit saluꝰ erit Qui vero non crediderit ꝯdēnabit̄. Quis enumeret īfideliū tot varietates tantāqꝫ multitudinē idolatrarū. videlicet colentiū ethera. colentiū elemēta. colentiū hoīes. colentiuz statuas. colentiū bestias ⁊ serpentes. Iudeoꝝ xp̄m eis promissū ⁊ ad eos venientē psequentiū vsqꝫ in diē hodiernū. Saracenoꝝ ⁊ aliarū gentiū ac populoꝛuz sequētiū spurcitiā Mahumeti. hereticoꝝ qui cōtra fidē tot pnitiosos excogitarūt erroꝛes. Hi oēs q̄tquot fuerūt a p̄ncipio mūdi vsqꝫ nūc ⁊ quot sequētur ꝯdemnabūtur a iusto deo. vt in eternū habitent in inferno. ¶ Scd̄o ꝯstare pōt. Et plures homines dānabūtur q̄ꝫ saluabūtur rōne vitiositatis. Xp̄iani vtiqꝫ oēs vitijs atqꝫ pctīs dediti in pctō moꝛtali suā vitam finiētes quoꝝ grandis est nūerus saluari minime poterūt. Hoc xp̄s expssit dum dixit Math. xiij. c. Simile est regnū celoꝝ sagene misse in mare ⁊ ex oī̄ genere pisciū ꝯgreganti. Quā cū impleta esset educētes ⁊ secus littus sedētes elegerūt bonos in vasa sua. malos aūt foꝛas miserūt. Sic erit in ꝯsūmatōe seculi. exibūt angeli ⁊ sepabūt malos de medio iustoꝝ ⁊ mittent eos in caminū ignis. Hic hieronymus in epl'a ad filiā mauricij de cōmendatiōe virginitatis inquit Nemo te circūueniat. Nemo sermone seducat. nō nisi sanctos ⁊ simplices celestis aula suscipiet Nullū apud deū habet malicia locū. Ab oī̄ dolo ⁊ nequitia mundū eē necesse est q̄ cupit regnare cū xp̄o Et Aug. li. de fide ad petrū ait. Firmissime tene et nullatenꝰ dubites nō oēs q̄ intra eccl'iaz catholicā baptisant̄ accepturos eē vitā eternā. sed eos q̄ pcepto baptismate recte viuūt. Regnū eñ celoꝝ sic heretici iudei infideles ⁊ scismatici nō hēbūt. ita ⁊ catholici criminosi possidere nō poterūt. Nec est mirandū ꝙ xp̄iani mali dānabūt̄. q̄m vt dic̄ Amb. xxij. q. v. c. Cauete fres. Cauete fres mendaciū. qꝛ oēs q̄ amāt mēdaciū filij sūt diabali. Nō solū aūt in verbis sed simulatis opibꝰ mendaciū consistit. Mendaciū nāqꝫ est xp̄ianū se dicere. et opa xp̄i nō facere. Dicite mihi o xp̄iani. Quid sonat h̄ dignū nomē. q̄d ve significat. Audite obsecro ⁊ itelligite. ca. Cū ve

nisset· extra de sacra vnctiõe vbi sic habe
tur· A xp̄o xp̄iani dicunt tanq̄ȝ vncti de
riuent ab vncto· vt om̄es currant in odo
rem vnguentorū illius cuius nomen ole
um est effusum· Ad idē inquit August·
li· iiij de doctrina xp̄iana· Ex sacramento
vnctionis xp̄ianorū omniū vocabulum
descendit ⁊ nomen· qđ nomen ille frustra
sortitur qui christū minime imitat· Sed
vnde nomen istud aut quando sumpsit
initiū· Cur cōmuni nobilitatis spūalis
vocabulo christiani nominamur· Et ad
hoc ita rñdet Eusebius lib· ij· historie ec
clesiastice· Cum passim per gentiliū po
pulos diuina effunderetur dignatio· pri
mū Cornelius apud cesaream palestine
vrbeȝ maximā cum om̄i domo sua· ad fi
dem christi petro ministrante perducit·
Iāinde q̄ȝplurimi ⁊ alij ex gentib⁹ apud
antiochiam ad fidē venerunt eorū predi
catione pertracti· Per quos ⁊ Anthio
chie florentissima congregatur ecclesia·
In qua etiam erant prophetici ordinis
viri q̄ȝplurimi cum quibus ⁊ barnabas
⁊ paulus Quibus om̄ibus pariter ī gra
tia dei ⁊ vnanimitate degentibus· Ibi p̄
mum discipuli velut e perenni fonte sū
pto vocabulo appellati sunt christiani·
Idem ponitur in actibus apostolorum
ca· xj· Si igitur xp̄iani nuncupari gloria
mur· Cur non erubescimus om̄i dei timo
re postposito in tot facinora ruere· Cur
non concordant facta cum nomīe· debet
enim nomen esse consequens rei vt scri
bitur· xxi· di· c· Cleros· Et de prebendis
⁊ dignitatibus· c· Cum serui· Et institu
ta de donationibus· §· Est· Heu heu im
pletū conspicimus dictū Pauli ad titū
ij· c· Confitentur scilicet christiani se no
sce deum factis autem negant Audite au
ribus cordis vocē domini nostri iesu xp̄i
dicentis 2 Mathei· vij· c· Non om̄is qui
mihi dicit domine dn̄e intrabit in regnuȝ
celorum· Sed qui fecerit voluntatē pa
tris mei qui in celis est ip̄e intrabit in re
gnū celorum· Quis est hic ⁊ laudabim⁹
eum quando vt videmus paucissimi re
periūtur in quolibet statu ī quolibet gra
du in quouis exercitio in qualibet etate
vel sexu qui recte viuāt· qui virtutes am
plectantur detestenturq̄ȝ vitia· Rara in
quit Hieronimus aduersus vigilantiū
virtus est nec a pluribus appetitur· Et
Ouidius li· ij· de ponto· Nec facile mul
tis inuenies milibus vnū virtutem pre
cij qui putet eē sui· Quotquot igitur abs
q̄ȝ penitētia post cōmissa peccata moriū
tur damnatorum consortio deputari cer
tissimum est· ¶ Tertio constare potest q̄
plures homines damnabūtur q̄ȝ salua
buntur ratione vanitatis Sunt int̄ chri
stianos q̄ȝplurimi qui vitam pudicam
rectam sanctāq̄ȝ pretendentes deficiunt
a debito fine scilicet ip̄o deo ad quem sūt
om̄ia opera bona dirigenda· Hi sūt qui
vento vane glorie tumefacti om̄ia opera
sua faciunt vt videantur ab hominibus· de
quibus iam diximus in sermone de va
na gloria in quadragesimali de penitētia
¶ Ex dānatio reproboꝝ non repugnat
bonitati nec charitati neq̄ȝ voluntati sū
mi dei· Sicut quidam falso conati sunt
persuadere· ¶ Cap· scđm·

S Ecundū mysteriū declarandum de
numero damnatoꝝ dicitur cōtra
rietatis· Sūt eñ nōnulli qui con
trarium veritatis iam dicte improbe te
nent· Asseruntq̄ȝ cū Origene q̄ non so
lum non damnabūtur multi immo q̄ nul
lus erit perpetuo damnandus· Et ad
hoc inducunt tres rationes·
¶ Prima dr̄ bonitatis·
¶ Secunda charitatis·
¶ Tertia voluntatis·
¶ Prima ratio istoꝝ dicitur bonitatis·
Arguunt quippe sic· Nihil est aut tenē
dum vel asserendum qđ repugnet diuīe
bonitati ex eo q̄ deus bonus ē· Et vt ait

Dionisius in li· de diuinis noibꝰ· A sū/
mo bono nō egredit̄ nisi bonū· Et Hie/
ronimus ad paulinū· Bonꝰ est deꝰ ꝛ oīa
q̄cūqꝫ facit bōa sint necesse est· Sꝫ dāna
tio tot milia miliū hoīm repugnat diuīe
bonitati· qm̄ pena dānationis mala est
ꝛ pessima· g̊ deus nullū dānabit sed om
nibꝰ tribuet eternā salutē· Hoc est quod
scribit Lactātius li· de ira dei in ꝑncipio·
Aiaduertit inq̄t sepe donate id existima
re plurimos qȯ nōnulli phoꝝ putauerūt
nō irasci deū qꝛ bn̄fica sit tantūmō natu/
ra diuina nec nocere cuiq̄ꝫ ꝑstātissime at
qꝫ optime ꝯgruat potestati· Insup̲ argu
unt ꝑdicti· Qꝛ iniquū videt̄ vt ineq̄lia e/
qualibꝰ dent̄· Oēs aūt hoīes eq̄les sunt
ꝛ ꝺm naturā ꝛ ꝺm peccatū originale· igit̄
bonitas dei nō debuit alios ꝑdestinare et
alios reprobare· Ad hec rn̄det Tho· ꝑ/
ma p̲te· q· xxiij· art· v· in rn̄siōe ad terciuꝫ·
Q ex ipa bonitate diuīa rō sumi pōt p̄/
destinatōis aliq̄rū ꝛ reprobatōis alioꝝ·
Sicem̄ deꝰ dr̄ oīa ꝓpter suā bonitatē
fecisse vt in rebꝰ diuīa bonitas repn̄tet̄·
Necesse est aūt qꝫ diuina bonitas q̄ in se
est vna ꝛ simplex multiformit̄ repn̄tet̄
in rebꝰ ꝓpter h̊ qꝫ res creata ad simplici/
tatē diuinā attigere nō pōt· Et inde est qꝫ
ad cōpletionē vniuersi requirit̄ diuersi/
tas reꝝ· Quaꝝ quedā altū· q̄dā infimuꝫ
locū tenēt in vniuerso· Et vt multiformi
tas graduū ꝯ̄fuet̄ in rebꝰ deꝰ ꝑmittit ali/
qua mala fieri ne multa bōa impediātur
Si g̊ ꝯsiderem̄ꝰ totū hoīm genꝰ sic totā
reꝝ vniuersitatē· voluit g̊ deꝰ in hoībꝰ q̄ꝫ
tū ad aliq̄s quos ꝑdestinat suā bonitatē
repn̄sentare ꝑ modū misericordie parcēdo
Et q̄ꝫtum ad aliq̄s quos reprobat ꝑ mo/
dū iusticie puniendo· dānare itaqꝫ repro
bos fac̄ ad bonitatē dei q̄ dānatio cum sit
malū pene est malū ꝺꝫ q̄d ꝛ bonū simpl̄r
vt idē Tho· art· j· ij· q· lxxix· Et· xxij· q· xix·
Deus em̄ iuste dānat ꝛ punit reprobos·
q̄ sua voluntate delinquūt· qꝛ vt dicit au

gust· xxiij· q· iiij· c· Nabuchodonosor Ca
sis ire nūq̄ꝫ deꝰ redderet interitū si nō spō
taneū inueniret̄ hō habere peccatū· Et si
diceret̄· cur deꝰ voluntatē illā homi de/
dit quā ꝑuidebat deficere· Rn̄det Aug·
li· xj· de ciui· dei· c· xvij· dicēs· Deꝰ sic na/
turaꝝ bonarū optimꝰ creator est ita ma/
larū voluntatū iustissimꝰ ordinator· vt
cū male ille vtūtur naturꝭ bonis· ipe etiā
bn̄ vtat̄ voluntatibꝰ malis· Et rursus si
aliꝰ interrogaret· Quare deꝰ q̄busdam co
piosiora dona gr̄e ꝯcessit q̄ꝫ aliis· Rn̄det
Aug· sup̲ Joānē dicēs· Si q̄ris q̄re hūc
trahat illū n̄ trahat noli dijudicare si nō
vis errare· h̊ ille· Nec ꝓpt̄ea iiuste agit deꝰ
quia in his q̄ ex gr̄a dant̄ pt aliq̄s ꝑ libito
suo dare cui vult plus vel minꝰ dūmo/
do nulli sbtrahat debitū· Et hoc est qȯ di
xit pr̄familias Math· x· c· Tolle qȯ tu
um est ꝛ vade· An nō licet mihi qȯ volo
facere· Propterea inq̄t Aug· ꝯtra pela/
giū· Inscrutabilia ꝛ incōprehēsibilia no
lo vt interroges· qꝛ qȯ lego credo ꝛ vene
ror· Nō aūt discutio· Quis est aūt hō q̄
rn̄deat deo· Nūq̄d dic̄ figmētū ei q̄ se fin
xit· Quare me sic fecisti· habꝫ em̄ potesta
tē figulus luti ex eadē massa aliud q̄deꝫ
vas facere in honorē aliud in ꝯtumeliaꝫ
Et Grego· xxix· li· moraliū· c· xij· ait· mul
tos videmꝰ quotidie qui iusticie luce re/
splendēt ꝛ tn̄ ad finē suū nequicie obscu/
ritate tenebrātur Et multos cernimꝰ pec
catꝛū tenebrꝭ obuolutos· Et tn̄ iuxta vi
te sue terminuꝫ repente reddi iusticie sue
liberos· Multos enim nouimus semel
inuentā viam iusticie illibate vsqꝫ ad o/
bitū tenuisse· Et plerosqꝫ conspeximus
vsqꝫ ad obitū cepta semel crimīa sine ces
satione cumulasse· Quis ergo inter ista
occultoꝝ iudicioꝝ nubila mētꝭ sue radiū
mittat vt aliq̄ ꝯsideratōe discernat· vl̄ q̄s
ꝑduret in malo vel q̄s ꝑseueret ī bono vl̄
q̄s ab īfimis auertat̄ ad sūma· vl̄ quis re
uertat̄ a sūmis ad infima latent hec ser/

fus hoīm nec quicq̃ꝫ de cuiuslibet fine co
gnoscit· q₂ diuinoꝝ iudicioꝝ abyss⁹ hūa
ne mentis oculo nullaten⁹ penetrat· Ui
demus nancq̃ꝫ ꝙ dei aduersa gentilitas iu
sticie luce ꝯfusa est· Et iudea dudū dile
cta ꝯfidie est nocte cecata· Scim⁹ etiā ꝙ
latro de patibulo trāsit ad regnū Judas
de apostolat⁹ gl'ia est lapsus in tartarū·
Et infra video Paulū ex illa ꝑsecutiōis
seuicia ad grām apostolatus vocatū Et
tm̄ sic inter iudicia occulta formidat vt re
probari se etiā postq̃ꝫ vocat⁹ est timeat·
Ait em̄· castigo corpus meuꝫ ⁊ seruituti
subijcio· ne forte alijs predicās ip̄e repro
bus efficiar· ¶ Secunda ratio istorū qui
tenent ꝙ nullus erit ꝑpetuo damnādus
dicitur charitatis· Aiūt em̄ ꝙ deus ex ca
ritate misit in mundū filiū suum vnige
nitum non vt iudicet mundū sed vt sal
uetur mundus per ip̄m· vt dicit Johan
nis· iij· c· Fuit aūt filij dei meritū infinitū
ꝓpter personalē vnionē de quo sic ait bo
nauentura in· iij· di· xiij· q· ij· in responsio
ne ad tertiū· ⁊ Meritū xp̄i est infinitū· In
finitas autē illa consurgit ex vnione illi
us anime ad personā diuinā· Ob quam
vnionē nō tantū homo sed etiā deus mo
ri dicitur· In corpore vero questiōis ita
dicit· Propter hoc ꝙ ille homo erat dei
filius meritū illius pēsatur ꝫ dignitatē
illius persone a qua exit opus· Et ꝓpter
ea meritū passionis sue in infinituꝫ exce
dit merita passionum nostrarum· Et ob
hoc ꝙ deus erat mors eius pensata fuit
tantū quātus erat ille qui moriebatur· ⁊
ideo quantum ad sufficientiam si infini
ta milia hominū essent reatu originalis
astricta· potuissent per illius passionis
effectum esse liberata Et ideo Leo papa
in sermone de natiuitate inquit· Domi
nus noster iesus christus mortis peccati
q̃ꝫ destructor sicut nullum a reatu liberū
reperit ita liberandis omnibus venit· Er
go omnes homines merito christi saluā

di erunt· Respondet Bonauentura di
xit· tertij· Ex merito xp̄i liberemur ab oī
culpa ⁊ pena eterna sufficienter sed non
efficienter· Quia decreuit pijssimus deus
in quolibet statu hominē saluare ip̄o vo
lente· Quare dicit August· in libro de li
bero arbitrio· Qui fecit te sine te· nō sal
uabit te sine te· Et si argueretur ꝙ idem
Aug· ait virtutē deus in nobis sine nob
operatur· Igitur deus oꝑatur nostrā sa
lutē absq̃ꝫ nostro consensu· Respondet
Alexander in· iij· summe ꝙ Aug· nō cō
tradicit sibijp̄i· qm̄ de⁹ nō saluat te sine te
cōsentiente q̄ fecit te sine te efficiente· Et
sic deus oꝑatur ꝟtutē in nobis ꝯsentiēti
bus sine nobis efficientib⁹· Sicut igitur
lumē solis sufficienter q̃ꝫtū in se ē diffun
dit ⁊ cōicat oībus· si tm̄ aliq̄ in domo se re
cludāt ⁊ fenestras vl' ostia claudāt illis
se sbtrabit· Ita ⁊ meritū xp̄i cōicabile est
oīb⁹· sꝫ nō oīb⁹ cōicat· q₂ nolūt apire por
tas cordiū suoꝝ q̄ merito diuia vltiōe fe
riēdi erūt· ¶ Tertia rō eoꝝ q̄ tenēt ꝙ nul
lus erit ꝑpetuo dānand⁹ sed ꝙ omēs ho
mines erūt salui dicit volūtatis· Dāna
tio inquiūt reproboꝝ est ꝯtra dei volun
tatem· ergo nullus damnabitur· probat
consequens ꝑ illud qd̄ scribitur in Ps· ⁊
de con· di· ij· c· Omia· Oia quecunq̃ꝫ vo
luit dn̄s fecit in celo ⁊ in terra in mari et
in oīb⁹ abyssis· Añcedēs aūt manifestū
est· q₂ Ezech· xviij· c· dixit de⁹· Nolo mor
tē pctōris· Et iteꝝ ibi· Nō volūtatis mee
est mors impij· Et Paulus· j· ad Timo
theū· ij· ca· ait· Uult deus oēs homīes sal
uos fieri· Et Petrus· j· sua canonica· c·
ij· Deus patiēter agit ꝓpter nos· nolens
aliquē perire· ¶ Sed his rn̄dꝫ Damasc·
Ex deus vult omēs homīes saluos esse
volūtate absoluta ⁊ añcedēte nō aūt vo
lūtate ꝯseq̄nte ⁊ ꝯditionata sic plene po
suimus in quadragesimali nostro de pe
nitentia in sermone de amore dī ad aīam
rationalē· Quod vtiq̃ꝫ nil aliud est· nisi

qꝛ deus disposuit ita omnes· ꝙ si volunt saluari possunt· ⁊ quia non omēs saluari volunt· ideo nō omnes deus saluabit· ¶ Sed rursus p̄sūptuose requirūt quare de⁹ sic voluit· q̄re deus voluit facere celū ⁊ terrā· q̄re deus voluit multa que voluit ⁊ noluit alia· Quib⁹ sctūs Tho· prima pte· q· xix· ita dicit· Nō pōt assignari cā voluntatis diuīe· Vñ licz debeam⁹ si volum⁹ scire effect⁹ inquirere causas illoꝝ· qꝛ vt dicit̄ pmo posterioꝝ· Scire ē rem p causam cognoscere· Et q̄tuor sint cause· s· efficiēs· material· formalis ⁊ finalis vt ponit ibidē phs· et vna p alterā demonstret̄· vt dicit idem in· ij· de anīa· excepta cā finali· tñ vltra illas causas cū q̄rim⁹ de fine quare sic est talis finis nullā cām habem⁹ p̄ter diuinā voluntatez q̄ sic statuit· ¶ Et si vlteri⁹ q̄rimus quare de⁹ sic voluit· nulla est alia cā nisi sua ppria volūtas· qꝛ· s· sic placuit· ⁊ sic placuit· qꝛ sic voluit· ⁊ sic voluit qꝛ sic placuit Hinc Aug· libro· lxxxiij· questionū inquit· Qui q̄rit quare de⁹ voluit mūdum facere causam q̄rit volūtatis dei· Ois autem causa efficiēs maior est eo qd̄ efficit̄· Nihil aūt mai⁹ est volūtate dei· nō ergo causa q̄rēda ē· Et idē Aug· ꝯ manicheos li· j· ait· Si q̄ dixerint q̄d· id ē cur placuit deo facere celū ⁊ terrā· Rñdenduz est eis q̄ volūtatē dei desiderāt nosce causas ⁊ volūtatem dei scire q̄rūt ꝙ volūtas dei omniū q̄ sunt ipa sit cā· Si enī hz causaz volūtatis est aliq̄d qd̄ āṫcedat volūtatē dei qd̄ nefas ē credere· Qui ergo dicit· q̄re deus fecit celū ⁊ terrā· Rñdenduz ē qꝛ voluit· volūtas enī dei causa ē celi ⁊ terre Et ideo maior est volūtas dei q̄z celuz et terra· Qui aūt dicit· Quare voluit de⁹ facere celū ⁊ terrā mai⁹ aliq̄d q̄rit q̄z est volūtas dei· Nihil autē mai⁹ inueniri pōt· Cōpescat ergo se hūana temeritas ⁊ id qd̄ nō est q̄rat ne id qd̄ est non inueniat· hec ille· Idem in snīa refert mgr̄ in pmo di· xlv· ꝙ q̄ cām volūtatis diuīe q̄rit aliq̄d mai⁹ eo querit· cū nil mai⁹ ipa sit

¶ Qr sol⁹ de⁹ cognoscit numeꝝ electoꝝ de assumēdis ad ordines angeloꝝ·

Capitulū terciū

t Erciū mysteriū declarandū de numero damnatoꝝ dꝛ claritate In q̄ exq̄rere libet· An dānatoꝝ ⁊ electorū nūer⁹ determiate cognosci possit· q̄t scz hoīes dānabunt̄ ⁊ q̄t saluabunt̄· Ad qd̄ referim⁹ illud qd̄ Gregori⁹ posuit in q̄dā collecta· s· ꝙ soli deo cognit⁹ est numer⁹ electoꝝ in suꝑna ciuitate locand⁹· Nouit itaq3 deus solus quot predestinauit electoꝝ suoꝝ nūero computandos et quot reprobauit ignis eternibus decoq̄ndos· Et de hoc loquit̄ Aug· in li· de correptione ⁊ gratia· vbi ait· Certus est predestinatoꝝ numerus qui nec augeri pōt nec minui· Fuerūt tamē quidā qui ꝫ thomā· j· pte· q· xxiij· falso dixerunt ꝙ numerus ille est certus ⁊ cognitus deo formaliter· sed nō materialiter· vtputa si diceremus certū esse ꝙ centū vel mille saluent̄ tur· nō aūt hi vel illi· Tamē deo numer⁹ ille tā formaliter q̄z materialiter cognitū esse constat sine cuius volūtate nec boni premiū nec mali ⁊ reprobi penā erūt accepturi qui oīa nouit anteq̄z fiant· De hoībus ꝟo cū hoc naturalē cognitionem excedat nullus potest h̄ nosce vi proprie nature ⁊ naturalis intellectus neq3 alicui reuelauit deus h̄ singulare secretū· ¶ Inuenti sūt ⁊ aliꝫ qui licet determinate diffinire nō sint ausi numerū electoꝝ in pticulari· tñ in generali varia sūt opiati· Quidā eñi dixere ꝙ tot hoībus ex saluabunt̄ quot angeli ceciderūt· Quidaz aliꝫ ꝙ tot saluabunt̄ quot angeli remanserūt· Aliꝫ ꝟo ꝙ tot quot fuerūt angeli pmo cōditi· ⁊ qui remāserūt ⁊ q̄ ceciderūt· ¶ Primi asserētes ꝙ tot homies saluabunt̄ q̄t angeli ceciderūt· moti sūt ad sic tenendū q̄m angeloꝝ ruine p hoīes saluandos restaura

būtur· Hoc asserit Magr̄ in· ij· di· ix· et probat̃ p illud qd̄ dr̄ in Ps· cix· Judica/ bit in natiōibus iplebit ruinas· Et de h̄ etiā est glo· sup illud Ps· Cōstitues eos pncipes· dicens· Elegit paupes vt exal/ taret ad ordīes celi q̄ fiūt ex hoībus ⁊ an gelis· Et ad idē sic scribit Aug· in enchy ridion· Supna hierusalē mr̄ nr̄a ciuitas dei nulla ciuiū suoꝝ nūerositate frauda/ bit̃· Aut vberiore etiā copia fortasse co/ pia regnabit· Nec em̄ numerū aut sctōꝝ hoīm aut imundoꝝ spirituū nouim⁹· in quoꝝ locū succedētes fidei catholice ma tris q̄ sterilis apparebat in terr̄ in ea pa ce de qua illi cecidere sine vllo tpis t̄mio pmanebūt· Hec ille· Aduertendū tn̄ s̄m Bonauē· di· ix· scd̄i libri· Qꝫ angeli q̄ ce ciderūt nō fuerūt in ordine simpl'r· sꝫ s̄m q̄d· nā ad pfectionē ordinis duo ꝯcurrūt natura tanq̄ꝫ fundamentū ⁊ dispositō et gr̄a vt cōplementū ⁊ pfectio Et q̄r aliq̄d tūc dr̄ esse s̄m q̄d qn̄ est in sola dispositō ne· tūc esse simpliciter qn̄ est in sua pfec tione cū demones ⁊ angeli in naturalib⁹ ꝯueniāt dr̄ aliqn̄ demōes fuisse de diuer/ sis ordinibus angeloꝝ q̄ꝫuis nunq̄ꝫ ple/ ne fuerint in aliq̄ ordine· vn̄ hoc intelli/ git̃ s̄m q̄d non simpl'r· Quia v̄o homīes pn̄t ad eminentiā gr̄e ⁊ gl'ie in qua sunt angeli eleuari pōt ex homībus ⁊ angelis idē ordo ꝯstitui· Et si diceret̃ q̄ maior ē vnitas in supna hierusalēꝫ q̄ꝫ in ecclesia militante· Sed nūc in via ordo hominū nō admittit intra sui vnitatē diuersuꝫ in natura· Ergo videt̃ q̄ cū hō differat spe cie ab angelo q̄ ex angelis ⁊ hoībus vn⁹ ordo· Rn̄det Bonauē· q̄ nō est sile q̄r hō nullū aīal inuenire pōt simile sibi in con formitate rōnis· Hō aūt ⁊ angelus in p/ ticipatiōe rōnis ꝯueniūt Et qd̄ plus est in deformitate gl'ie· Et ideo pn̄t in eandē societatē ⁊ eiusdē societatis ordinē cōue/ nire· Ex hac itaq̄ꝫ ordinū celestiū pfectio ne q̄ ꝯstat ex angelis ⁊ hoīb⁹ moti sunt il li q̄ dixerūt q̄ tot hoīes saluabūtur quot angeli ceciderūt· Sed Anselm⁹ in li· cur deus hō probare conat̃ plures esse futu/ ros hoīes saluādos q̄ꝫ fuerūt angeli qui ceciderūt· Et huic opinioni ꝯcordat Bo nauē· asserēs q̄ adhuc sup nouē ordines angeloꝝ addet̃ ordo decim⁹ ex his qui in vita ista nō puenerūt ad tantā meritorū excellentiā vt exaltent̃ ad ordines ange/ loꝝ· Sed meritis xp̄i saluati decimuꝫ te/ nent gradū· Et hec positio satis videt̃ p babilis nō solū ꝑpter impfectionē meri/ toꝝ quā hn̄t multi in via· sed etiā ꝑpter pfectionē electoꝝ quātū ad numerū que erit in hierusalē supna· qm̄ pfectio maxi/ ma in numero denario ꝯsistit q̄a in illo est pfectio ⁊ status numeri· Et hoc vide tur mystice designari Luce· xv· c· in pabo la de muliere amittente vnā dragmā q̄ de cem habebat ⁊ accensa lucerna euertit do mū ⁊ diligēter illā q̄siuit donec inuenit· ⁊ illa inuēta cōuocauit vicinas dicens· cō gratulamīn mihi q̄r inueni dragmā quā p diderā p quā dragmā pctōres penitētes intelligunt̃ q̄ sola penitētia saluari pn̄t· Dragma s̄m glo· numus est habens im pressam regis figuram· Quare videt̃ q̄ multoplures ex hoībus saluabunt̃ q̄ꝫ fu erūt angeli p̄uaricatores· Si aūt erūt tot quot āgeli remāserūt Aut q̄t remāserūt ⁊ q̄t ceciderūt temerariū est asserere ⁊ pre sumptuosū q̄r vt Hiero· inq̄t ad pauli/ nū Qd̄ de scriptur̄ sanctis auctem nō ha bet eādē facilitate ꝯtēnit̃ q̄ probat̃· Ideo relinquamus hec secreta inscrutabilia ei cui nihil absconditū est· Nos v̄o scrute/ mus diligēter ita nos gratos efficere do viuēti vt pctā detestantes pticipes fieri mereamur gr̄e sue p quā assequmur here/ ditatē celestis regni· in quo viuit de⁹ om nipotens p īfinita secula secl'oꝝ Amen·

Dn̄ica q̄dragesime· De trib⁹ nocumē tis pct̄i mortalis ꝑpter q̄ merito vnusq̄s q̄ꝫ pctā vitare dꝫ· Ser· secūdus·

VEnit diabo
lꝰ ⁊ tollit ꝟbū de corde eoꝝ
ne credentes salui fiāt· ꝟba
sūt redeptoris nr̄i Lu· viij· c· ⁊ in euāgelio
hodierno· ¶ Grauissimū inest ꝑiculum
aīabus peccatoꝝ dū suadēte diabolo sui
status miseriā nō agnoscūt· Id eq̄dē do
losus ille serpens calliditate mlta sugge
rit illis q̄s ad pctā ꝑcipitauit vt nō exi
stiment maculā deformitatē pōdꝰ ⁊ dam
nū peccati· Qua de re pleriq̄ꝫ sic excecati
negligūt dū tp̄us habēt ⁊ facultas datur
vitā suā malā corrigere ⁊ in meliꝰ refor
mare· Cū em̄ laborēt grauissima infirmi
tate peccati arbitrant̄ se sanos· Et vt au
gustinꝰ refert sup psal· l· Nemo est insa
nabilior eo q̄ sibi sanꝰ videt̄· Propterea
Sene· ad Lucillū inq̄t· Non est extrin
secꝰ malū nostꝝ intra nos est· in visceri
bus ipis sedet· Ideo difficulter ad sani
tatē venimꝰ q2 nos egrotare nescimus·
Ut itaq̄ꝫ malicia diaboli ꝯfundat̄ ⁊ pec
catores reuertant̄ ad deū In p̄senti ſmo
ne de nocumentis peccati mortal' dicturi
erimus· Notabimꝰ aūt tria nocumenta
ipiꝰ dānosissima q̄ diabolꝰ abscōdere ni
tit̄ ⁊ a mentibus tollere peccatoꝝ·

¶ Primū nocumētū dr̄ volūtatis deꝑuatō
¶ Secundū ratōnis ꝑuersio·
¶ Tercium libertatis subiugatio

QVod peccatū facit homīs volūtatē ma
lignā q̄ a deo data est homī bona licꝫ sit
ad bonū ⁊ malū vertibil'· Et q̄liter om̄e
peccatū est volūtariū Cap· j·

PRimū nocumētū peccati dicit̄
volūtatis deprauatio· Facit nāq̄ꝫ volūtatē quā deꝰ dedit homī
bonā prauā atq̄ꝫ malignā· Nam vt inq̄t
Aug· in li· de duabꝰ aīabꝰ· Peccatū ē vo
luntas retinēdi vel seq̄ndi qđ iusticia ve
tat· Et vt idē ait· xv· q· j· c· j· Uolūtas ē
animi motꝰ ad aliq̄d vel nō amitādū vel
adipiscendū· Et ſm Alexandrū in· ij· sū
me in p̄dictis ꝟbis Aug· accipit iustici
am nō prout ē virtꝰ special' sed pro iusti
cia generali q̄ idē est qđ oīs virtus· s· ſm
q̄ importat rectitudinē volūtatis q̄ attē
dit ſm omnē ꝟtutem· Cuiꝰ due sūt ꝑtes
ſm Aug· s· declinare a malo ⁊ facere bo
nū· Et de hac dixit saluator nr̄ Mat· vi·
c· Primū q̄rite regnū dei ⁊ iusticiā eius·
Ubi glo· ait· Justicia regni est oīa q̄ chri
stus docuit obſuare· Cū aūt in hāc obſ
uantiā tēdit volūtas bona est nō solum
bonitate nature sed etiā bonitate ꝟtutis
⁊ moris· De q̄ sic scribit Arist· in· ij· ethi
coꝝ· Uirtꝰ ē q̄ bonū facit habētē· ⁊ bonū
opus eiꝰ reddit· ¶ Sed pro clariore huiꝰ
ꝑtis noticia tria dubia proponemus·

¶ Primū vtrū omniū hominū volūtas
sit naturaliter bona

¶ Secundū vtrū deus debuit dare homī
volūtatē ad malū vertibilem

¶ Tercium vtrū oē peccatū sit volūtariū·

AD primū dubiū r̄ndemus ſm veri
tatē q̄ oīm volūtas est natural'r bona qđ
probatur tripliciter

¶ Primo ratione dei naturā ordinātis·
¶ Secundo ratione obiecti mouentis·
¶ Tercio ratione vicij ꝯtrariantis·

PRimo probat̄ q̄ omniū volūtas sit
naturaliter bona ex eo q̄ deꝰ ꝯditor et au
ctor nature oīa bn̄ fecit· Uidit nāq̄ꝫ cūcta
q̄ fecerat ⁊ erant valde bona· vt scribitur
Gene· j· c· Inter cetera aūt suoꝝ operuꝫ
instituta aīam rōnalē produxit potētiaꝝ
multipliciū varietate decoratā vt Arist·
docet in· ij· de aīa· Et lꝫ plres sint potētie
scꝫ q̄nq̄ꝫ q̄ oēs ab aīa habēt ꝑncipiū· vt
refert Tho· p̄ma ꝑte· q· lxxvij· tn̄ in ipsa
aīa vt in sbiecto sunt intellectꝰ ⁊ volūtas
Et has necesse est remanere etiā destru
cto corꝑe· cū sbiectū eaꝝ· id ē aīa remane
at immortal'· Alie ꝟo potentie· s· nutriti
ua sensitiua ⁊ motiua sunt i ꝯiūcto vt in
sbiecto· Et q2 destructo sbiecto nō pōt ac
cidēs remanere· Ideo corrupto ꝯiūcto·

id ē homine nō remanēt ille potētie actu
sed tm̄ v̄tute sicut in p̄ncipio ⁊ in radice·
¶ Et si obiicia𝔱 q̄ Aug· li· de spū ⁊ aīa
dic̄ q̄ aīa recedit a corpe trahēs secū sen/
sum ⁊ imaginatōem rōem ⁊ intellectum
irascibilitatē ⁊ ꝯcupiscibilitatē· Rn̄det
Tho· q̄ liber ille nō hꝫ auc̄tem q꞉ falso
ascribit𝔱 Augustino· Et si adhuc instet
q꞉ Luce· xvi· fuit dictū diuiti· Recorda
re q꞉ recepisti bona in vita tua· Memo
ria aūt ē potentia sensitiua· Rn̄dꝫ ad/
huc Tho· q̄ memoria ibi accipi𝔱 eo mō
q̄ Aug· ponit memoriā ī mēte· prout· s·
est ptis intellectiue· nō prout ē potentia
partis sensitiue· ¶ Sed apō eruditos vi
ros magna est difficultas an intellectus
sit nobilior potētia volūtate· Quidā di/
cūt q̄ sic· Nam vt ait Tho· p̄ma pte· q·
lxxxii· Illa potētia altior ⁊ nobilior est
cuiꝰ obiectū ē abstractiꝰ· Sed obiectū in
tellectus ē abstractiꝰ obiecto volūtatis·
Quia obiectū intellectꝰ s̄m cōem modū
loq̄ndi ē verū· obiectū volūtatis ē bonū·
Sed bonū in oībꝰ rebꝰ repit𝔱· verū āt so/
lū in aīa· ergo obiectū intellectꝰ ē abstra
ctiꝰ· Ideo· vi· methaphisice Aristo· ait·
Bonū ⁊ malū sunt in rebꝰ· verū ⁊ falsum
sunt in aīa· Preterea mouēs ē nobilius
moto ⁊ agēs p̄stātiꝰ passo ex· iii· de aīa·
Sed intellectꝰ mouet voluntatē q꞉ non
pōt ferri in bonū nisi cognitū p intellectū·
ergo intellectus nobilior est potentia q̄
volūtas· Insup Aristo· in· x· ethicorum
ponit intellectū altissimā potētiā anīe·
Alii v̄o dicūt q̄ volūtas ē nobilior ītel
lectu ex eo q̄ informa𝔱 nobiliore habitu
Nā volūtas charitate· intellectꝰ v̄o ī for
ma𝔱 fide· Charitas aūt nobilior est fide·
Igit𝔱 volūtas nobilior ē intellectu· Con
firma𝔱 hec opinio auctoritatibꝰ· Nam
Bern̄· in li· de libero arbitrio asserit q̄dā
modo rōem esse pedissequā volūtatꝭ· Et
Anselmꝰ in li· de ꝯceptu virginali domi
niū totiꝰ regni aīe attribuit volūtati· Et

Aristo· in· vii· politice inq̄t· Potentia q̄
eligimꝰ p̄ncipatis est· Richardꝰ adhuc
in q̄rto di· xlix· inter alias rōes hāc asse
rit fore p̄cipuā· quia volūtas suum obie
ctū respicit sub ratōe nobiliori· Bonū eī
est obiectū voluntatis· Ens obiectū in/
tellectus· Rō aūt boni est pfectior q̄ sit
ratio entꝭ· Hoc videt𝔱 acceptare aliq̄ mō
sctūs Thomas asserēs q̄ licꝫ absolute ī
lectus sit pfectior q̄ volūtas· tn̄ volūtas
est nobilior s̄m q̄d· eo q̄ obiectū volūta/
tis in altiori re repit𝔱 ¶ Ad istarū opinio
nū ꝯcordiā quidā nō incongrue dicunt·
Q2 si quis has duas potētias conside/
ret philosophice intellectꝰ est p̄stantior
voluntate· Sed theologice loq̄ndo vbi
merita et demerita considerātur volun/
tas altior est q̄ intellectꝰ· quoniā s̄m vo
luntatem imputa𝔱 meritū et demeritum·
vnde ad imperiū voluntatis intellectꝰ
et omnes aīe vires· ⁊ ipa etiam aīa tota
saluan𝔱 et damnan𝔱· Non eīn damna𝔱
quis ex eo quia malū intelligit· Aut sal
uatur quia bonū discernit· Sed ideo dā
natur· quia voluit malū· et salua𝔱 quia
voluit bonū· Unde Augustinꝰ· xxxii· q·
v· c· Sicut enim ait· Sicut eni peccatuꝫ
opus sine voluntate non facit· ita ⁊ iu/
sticia ex opere nō cōsumma𝔱 nisi volun/
tas fuerit· Ratio est q꞉ illi imputa𝔱 pec
catū q̄ auctor et motor est pricipalis ad
mouendū ad culpā· Sed voluntas est
hmōi· quare illi est imputandū· Quali/
ter autē voluntas mouet inq̄t ipe Tho/
mas p̄ma· ii· q· xvi· q̄ volūtas est respe/
ctu finis et oīa membra ⁊ vires corporꝭ
⁊ res exteriores ad opus applicat propt̄
finem· vnde intellectū ad intelligenduꝫ
oculū ad videndū p voluntatē applica/
mus· id est cum volumus· Similiter et
res exteriores vt aquam cementum are/
nā ad edificatōnem domus ⁊ sic de aliis·
Et subdit Tho· q̄ si ratio applicauerit
ad opus antedicta hoc erit vt dirigens

non vt principale mouens· Similiter si
alie vires ⁊ anime potentie antedicta ap
plicant ad opus hoc faciunt vt imperiū
exequant̄ voluntatis ad quā comparan
tur sicut instrumenta ad principale agēs
Et ideo quia actio attribuitur principa
li agenti ⁊ non instrumentis· Ideo ope
ra nostra dicuntur bona vel mala ꝓpter
voluntatē· Uidetur mihi ꝙ ex his dicis
a beato Thoma hoc loco vltimo negari
posset quod dictū est pauloante ꝙ intel
lectus moueat voluntatē· Sed dimitta
mus ista scolasticis disciplinis· ¶ Secū
do probatur ꝙ volūtas omniū sit natu
raliter bona ratione obiecti mouentis vt
enī inquit Tho· j· ij· q· ix· Illud quod ap
prehenditur sub ratione boni ⁊ cōuenien
tis mouet voluntatē per modū obiecti·
Ideo Dyonisius in libro de diuinis no
minibus dicit· Malū est preter volūta
tem eo ꝙ oīa appetunt bonū· Et vt re
fert Tho· j· ij· q· viij· voluntas est appe
titus rationalis· oīs autem appetitus
non est nisi boni· Illud autē bonū aliqñ
est verum bonū· Aliquando apparens
bonū· Ideo Aristo· tertio de anima inq̄t
Quod est notum appetitus non refert
vtrum sit bonū vel apparens bonū· Et
secūdo phisicoꝝ· Finis est bonum vł ap
parens bonū· ¶ Sed querunt aliqui· si
voluntas tendit in malū quia apparens
bonū quare peccatū imputatur sibi· Ad
quod dico ꝙ non· Propterea quis excu
satur quoniam cum voluntas in toto re
gno anime sit domina vt est predictū ipa
intellectui mandare debet vt rimetur an
illud peccatum vel maluꝫ qđ diabolus
offert vł sēsualitas ipa sit veꝝ bonū vł ap
parens cū ad id cognoscendū interueni
at lumē diuīe grē vł os scripturarū san
ctarū ⁊ ipa rō naturalis in multis· Unde
glo· in· c· j· de sūma trini· ait· Nō excusat̄
Adam quia consilio diaboli peccauit·
quia debuit explorare apud semetipsum

an expediret ei tale cōsiliū· ff· mādati vel
ↄtra· l· ij· ¶ Tertio probat̄ ꝙ volūtas oī
um hoīm sit naturaliter bona rōne vicij
ↄtrariantis· Oīe enī vitiū ⁊ peccatū cō
trariat̄ nature· Sꝫ vitiū malū est ḡ natu
ra bona· vñ Aug· li· xi· de ciui· c· xv· Na
turale nullū cōīno peccatū· Et in· c· xvij·
Uitiū ita ↄtra naturā est vt nō possit ni
si nocere nature· Et eodē· c· vbi est vitiuꝫ
malicie natura non viciata p̄cessit· Qua
re cū volūtas sit potentia aīe rōnalis q̄
a deo ad bonū est ordinata ⁊ ab ipo semꝑ
ad bonū mouet̄ ↄfiteri cogimur volūta
tē oīm naturaliter fore bonā· ¶ Sed rur
sus plerīqꝫ nos interrogant si mouet̄ vo
lūtas a deo sicut a motore p̄imo cū ipse sit
oīpotens quō volūtas ferri pōt in malū
Ad qđ rñdet sanctus Tho· j· ij· q· x· arti·
iiij· seq̄ndo dionisiū Ꝙ ad prouidentiā
diuinā nō ꝑtinet corrumpe naturā reruꝫ
sed seruare vñ mouet oīa f̄m eoꝝ ↄdi
tionē· Ita ꝙ ex causis necessarijs ꝑ moti
onē diuinā sequuntur effectus necessarij
ex necessitate· Ex causis autē ↄtingenti
bus sequit̄ effect⁹ ↄtingēs· Quia igit̄ vo
lūtas est actiuū p̄incipiū nō determinatuꝫ
ad vnū sed indifferenter se hñs ad multa
sic de⁹ ipam mouet ꝙ nō ex necessitate de
terminat ad vnū· sed remanet motus ei⁹
ↄtingens ⁊ nō necessarius· nisi in his ad
q̄ naturaliter mouet̄ vt ad volendum bo
nū in cōmuni ⁊ vltimū finē seu beatitudi
nē ⁊ q̄ ↄueniūt alijs potentijs vt cogniti
onē vie veri q̄ semꝑ ↄuenit itellectui ⁊ eē
⁊ viuere ⁊ alia hmōi q̄ respiciūt ↄsistenti
am naturalē· Ad alia vo mouet̄ volūtas
ↄtingēter ⁊ nō naturaliter· Cū ḡ de⁹ mo
uet hoīs voluntatē ad bonū ita mouet vt
ipa volūtarie eligat bonū ⁊ tendat ī illđ
q̄ si nolit nō est ab ipo motore cogenda·
¶ Rursum quidā scire cupiunt· Si vo
lūtas est naturaliter bona q̄ est causa vt
fiat mala· Audiāt isti Aug· dicētē li· xij·
de ciui· dei· c· vij· Nemo querat efficientē

causam male volūtatis. Nō ei est effici ens sed deficiens. Et ita causas defectio nū cū efficientes non sint sed deficientes velle inuenire tale est ac si quisꝗ vellet videre tenebras vl' audire silentiū. ¶Secundū dubiū fuit vtrū deus debuit homini dare voluntatē ad maluȝ sicut ad bonum vertibileȝ. Ad quod ita respondet Bonauentura disti. xxiij. scdi. Qd licet diuina operatio non indigeat approbatione quia vt Hieronim⁹ ad Paulinuȝ ait. Bonus est deus ⁊ oīa quecunqȝ facit bona sint necesse est. Tamen ad excitandā deuotionē in mente fideliū ⁊ compescendā rabiem iniquoꝝ ⁊ blasfemantium deū in operibus suis triplex conueniens ratio potest assignari.

¶Prima dr̄ diuine potentie.

¶Scda diuine sapientie

¶Tertia diuine clementie

¶Prima ratio est diuine potentie manifestande. Voluit eñ deus ostendere homini ꝙ sicut sine eo fact⁹ non fuerat ita nec sine ipso persistere poterat. vt ergo cognosceret ꝙ diuinū posse non solū est oīs potentie causatiuū. sed etiam oīs potentie conseruatiuū. ⁊ ꝙ ille solus est indefectibilis ⁊ inuertibilis. Ideo voluit ⁊ sibi placuit creaturā rationabilem facere vertibilem. nec ipam confirmare in bono quousqȝ illi constaret ꝙ ipe sol⁹ deus est in quo non cadit non posse. Unde August. de pe. di. ij. §. vlt. ait. Solus ille oīpotens vocat̄ qui hoc non potest. scilicet peccare. quia oīa potest q̄ posse est aliquid posse. vtrū autē deus possit facere voluntatē creatā impeccabilē per naturā diximus in tractatu de timore iudicioꝝ dei in sermone de iudicio dei cōtra hominē lapsum. ¶Secunda ratio quare deus dedit homini voluntatē vertibilem est diuine sapientie. Scire eñ bona cum malis ordinare ac ex eis malis bona eligere maioris est sapientie ꝗ̄ ordinare bona cū bonis. Et ideo cuȝ non diceret nec possibile esset deū facere mala debuit talē facere creaturā que posset in operando deficere ⁊ malū cōmittere vt deus mala illa ordinando in bonū suā sapientiam declaret. Manifestat̄ in hoc etiam sapientia summi dei. dum iuste retribuit vnicuiqȝ ſm opera sua. Que retributio non fuisset nisi deus hominem in statu vertibilitatis condidisset. Quia non meret̄ aliquis nec demeretur. ⁊ per consequēs nō premiatur nec punitur nisi per hoc ꝙ est dn̄s suoꝝ actuū per liberā voluntatem. Ideo Hiero. de pe. dis. ij. c. Si enim ait. Ubi necessitas. s. benefaciendi ibi nec corona. s. debetur. Accedit ⁊ hoc ad maiorem hominis gloriam ⁊ laudem abstinere a malo quod facere posset ⁊ sic ex meritis gloriā obtinere. quia vt Lactātius ait li. bro. vj. Nulla laus est non facere quod facere non possis. Et de hoc ē dictū Hieronimi ad demetriadem virgineȝ. Hinc vtiqȝ iam prouidendū est ⁊c̄. vt in sermone ꝑmo in alio quadragesimali. ¶Tertia ratio quare deus conuenienter condidit hominē cuȝ voluntate vertibili dicit̄ diuine clementie. Hanc deus apte monstrauit cū filium suuȝ vnigenitum misit vt homini lapso succurreret. Unð Gregorius. xv. q. ij. c. Cuȝ redemptor ait. Redemptor noster totius conditor creature ad hoc propiciatus humanā carnē voluit assumere vt diuinitatis sue gratia quo tenebamur captiui vinculo seruitutis. i. peccati pristine nos restitueret libertati. Quotidie adhuc diffundit̄ erga humanum genus largitas bonitatis dei cū merito vnigeniti filij sui tot peccatoribus veniam prebet. ¶Tertiū dubiū fuit vtrum oīe peccatū sit voluntariū Et ad hoc respondet Bonauentura di. xli. scdi libri. Qd voluntariū pōt dici aliqd tripl'r.

¶Primo voluntate aliena

¶Scdo ꝑtim volūtate ꝓpria ꝑti aliena.

¶ Tertio volũtate ꝓpria.
Primo dicit͛ aliquod peccatũ volun
tariũ voluntate aliena. Illud est pecca/
tum originale quod sine consensu cõtra/
hitur. vt dicitur in ca. Maiores. Extra
de baptismo. Illud nãq₃ voluntariũ est
sed non voluntate eius in quo est. sed vo
luntate eius a quo est. s. ade. Adam eniz
voluntaria transgressione corrupit se et
totã posteritatẽ. ¶ Secundo dr̄ peccatũ
voluntariũ partim voluntate propria.
partim aliena. Illud est peccatũ veniale
⁊ potissime illud quod cõsurgit ex repu/
gnantia carnis ad spiritũ. voluntarium
autẽ dicitur per cõparationẽ ad voluntatẽ
ade. quia adam deliberatiue voluit pec/
care. vnde ⁊ corruptio sbsecuta ẽ ex qua
oriũtur in nobis motus inordinati. q̄ di
cunt͛ esse peccata venialia. volũtariũ au
tẽ voluntate propria siue peccantis non
est oĩe peccatũ veniale simpliciter. s₃ ƀ₃
quid. Illud enĩ est voluntariũ simplicit͛
quod est a voluntate preambula ⁊ mouẽ
te. Illud autẽ quod oritur voluntate cõ
comitante ⁊ non prohibente vel p̄cauen
te dum possit prohibere vel p̄cauere di/
citur voluntariũ quodãmodo vel inter
pretatiue pro eo q̄ talis deordinatio vo/
luntati imputatur. Et hoc modo saltim
oĩe peccatum veniale dicitur volunta
rium. Quia nemo peccat venialiter nisi
cũ habet voluntatis vsum. Nemo etiaz
venialiter peccat in eo q̄ nullo mō pōt
prohibere nec etiam potuit precauere. ve
nialia enĩ peccata ⁊ si oĩa nõ possint pre
caueri nec prohiberi. nullũ tamen est sin
gulariter peccatũ quod non possit pro/
hiberi vel quod non potuerit saltim pre
caueri. Licet enĩ aliquis sit status in quo
necesse est aliquẽ cadere in aliq̄ peccatũ
determinatũ. illu₃ tamen statũ potuit q̄s
p̄cauere. Et ideo si tunc peccauit volun/
tati eius imputat͛ q̄uis tunc illud prohi
bere non possit. ¶ Tertio aliquod pecca
tum est voluntariũ voluntate ꝓpria. ⁊ il
lud est oĩe peccatũ actuale mortale. Si
cut patet in auctoritatibus allegatis in
p̄mo sermone quadragesimalis de peni/
tentia in p̄ma p̄te. Quid igit͛ conquerũt͛
peccatores de iusto deo illis et̄naz penaz
cõminante. Cur potius cum in potesta/
te eoꝝ sit deo vocanti cor exhibere ad pe
nitentiã non reuertũtur. Quid agis infe
lix anima peccatrix. Excitare ⁊ euigila a
somno mortis. non deerit tibi pater mise
ricordiarũ si tu volueris peccata depone
re que sunt in tua voluntate praua fũda
ta. Si tu volueris deo adiutore saluabe
ris. si tu nolueris imputabitur tibi. Et
pro tuis sceleribus ꝑpetuo ɔdẽnaberis.
Qꝫ peccatum peruertit hominis rati
onem ⁊ rationalem creaturã vilificat fa
citq₃ similem bestĳs. ⁊ de multiplici ratõ
nis consideratione. Cap. scḋm.
Secundum nocumentũ peccati di
citur rationis peruersio. Per pec
catum quidẽ ordo rationis peruer
titur in homine. quoniã cum homo ratõ
nalis sit ƀm rationis regulam viuere de
bet que insuper diuine regule merito de
bet subdi. Cum vero homo labit͛ in pec
catum regulam rationis p̄termittit. S₃
pro intelligentia pleniore tria sunt ĩ hac
p̄te de ratiõe consideranda.
¶ Primũ dr̄ diffinitio.
¶ Scḋm distinctio.
¶ Tertiũ ligatio.
Quid est ratio. ⁊ quomodo in solis
hominibus reperitur. ¶ Primũ q̄ est de
rõne considerandũ dr̄ diffinitio. Diffini
tur nãq₃ ab Alex. in tertio sũme sic. Rō
est v̄tus collatiua vnius ab alio. Ubi no
tande sũt alique theologice ꝓpositiones.
Prima est q̄ ratio non est alia potentia
ab intellectu ƀm Tho. j. p̄te. q. lxxix. naz
vt Aug. dicit. iĳ. sup Gen̄. ad lraz. Illō
q̄ homo irratiõabilibꝰ aĩalibꝰ añcellit est
ratio vel mens vel intelligẽtia vel siquo

alio vocabulo commodiꝰ appellat᷑·ſꝫ
intelligere ē ꝟitatē intelligibilē apphēde
re ſimplr̄· Ratiocinari aūt eſt ꝓcedere ꝺ
vno intellecto ad aliud·ad ꝟitatē intelli·
gibilē cognoſcendā·Scd̄a ꝓpoſitio ꝗ rō
nō repit᷑ ꝓprie in āgelis ex eo ꝙ ipi ꝑfecte
poſſidēt ſcḋm modū ſue nature cognitōnē
intelligibilis ꝟitatꝭ ꝛ nō hn̄t nec̄e ꝓcede
re de vno in aliḋ·Sꝫ ſimplr̄ ꝛ abſqꝫ diſ
curſu ꝟitatē rei apphendūt·Et iō dicunt᷑
intelligētie ſeu intellectuales ſbſtātie·ho
mies ꝟo ad itelligibilē ꝟitatē cognoſcen
dā ꝑueniūt ꝓcedēdo de vno in aliḋ· Jḋo
dicunt᷑ rōnales·exq̄ rōcinari cōpat᷑ ad in
telligere·ſic̄ moueri ad q̄eſcere·ſicut acq̄
rere ad hr̄e·q̄ꝝ vnū eſt ꝑfecti aliḋ iꝑfecti·
Manifeſtū ē aūt ꝙ q̄eſcere ꝛ moueri nō
reducūt᷑ ad diuerſas potētias·ſꝫ ad vnā
ꝛ eandē etiā in rebꝰ mar̄ialibꝰ·qꝛ ꝑ eandē
materiā aliq̄d mouet᷑ ad locū ꝛ q̄eſcit i lo
co·Multomagꝭ ġ ꝑ eandē potētiā intel
ligimꝰ ꝛ rōcinamur·Tertia ꝓpoſitio·ꝙ
intelligētia nō ē alia potētia ab itellectu
·Nā h̄ nomē intelligētia ꝓprie ſignificat
ipm̄ actū intellectꝰ q̄ eſt intelligere·vn̄ in
q̄buſdā librꝭ de arabico trāſlatis ſbſtātie
ſeꝑatē intelligētie vocant᷑ ꝓpt̄ h̄ qꝛ hmōi
ſbe ſꝑ actu intelligūt·Apḋ grecos tn̄ di
cunt᷑ ipi āgeli intellectꝰ ſeu mētes Sic ġ
intelligētia ab intellectu nō diſtiguit᷑ ſic̄
potētia a potētia·ſꝫ ſic̄ actus a potentia
Quarta ꝓpō ꝙ rō nō repit᷑ in aīalibꝰ bru
tis·qm̄ nō agunt iudicio libero ex ꝑfecta
cognitōe finis cū deliberatōe· vt em̄ inq̄t
Tho·j·ij·q·vj·Cognitio finis actōis in
brutꝭ ē impꝑfecta·qꝛ finē apphēdūt ſine h̄
ꝙ cog̃ſcāt rōnē finis ꝛ ꝓportionē actꝰ ad
finē·Et h̄ cognitio in brutꝭ iuenit᷑ ꝑ ſen
ſū ꝛ extiatōnē naturalē·vn̄ aīal brutū ap
phēdēs finē nō deliberat ſꝫ ſbito mouet i
ipm̄·Perfecta aūt cognitio finis ē nō ſo
lū qn̄ apphendit᷑ res q̄ eſt finis·ſꝫ etiā cū
cog̃ſcit᷑ rō finis ꝛ ꝓportio eiꝰ qḋ ordinat᷑
ad ipm̄ finē·ꝛ talis cognitio ꝑfecta cōpe
tit ſoli rōnali nature Exq̄ rōnal᷑ hō ab ip
ſis brutis ꝑ rōnē diſtiguit᷑·qḋ ad eiꝰ ma
ximā dignitatē accedit·Ob hāc rē Cice·
in li·de natura deoꝝ ait Quid ēē pt̄ in reꝝ
natura hoīe meliꝰ·in eo em̄ ſolo ē rō·q̄ ni
hil pōt ēē pſtātiꝰ·ꝛ idē in li·de legibꝰ·aīal
h̄ ꝓuidū ſagax acutū·plenū rōnis ꝛ ꝯſilij
quē hoīeꝫ dicimꝰ p̄clara q̄dā ꝯditōe a ſū
mo deo aſſerimꝰ generatū·Et in eodē li·
Quid ē nō dicā in hoīe ſꝫ neqꝫ i celo atqꝫ
in t̄ra rōe diuiniꝰ·ꝛ i·j·de officijs Int̄ ho
minē ꝛ beluā ꝛc̄·Scḋm rōis ġ iudiciū re
ctū cōponēdi ſūt hoīm mores actuſqꝫ ite
riores ac ext̄iores dirigēdi· Hic Cice·in
q̄onibꝰ tuſculanis ait·Minꝰ aī ē rōe bn̄
vti·ꝛ iteꝝ ibi·bn̄ adhibita rō cernit q̄d op
timū ſit·neglecta ꝟo multꝭ iplicat᷑ erroꝝ
bus·Nihil ſine rōe recte fieri pt̄·ꝛ Sen̄·
ad lu·Si vis oīa ſbijcere tibi ſbijce te rōi

De ſcd̄a rōne ſuꝑiori·ſ·ꝛ inferiori·

¶Scḋm qḋ eſt ꝯſiderādū de rōe dr̄ diſti
ctio·Diſtiguit᷑ q̄ppe in rōnē ſuꝑiorē ꝛ in
feriorē·Rō ſuꝑior vt colligitur ex dictꝭ
Tho·in·j·pte·ꝛ in q̄onibꝰ diſputatꝭ de
ꝟitate ē actꝰ intellectꝰ ꝓut ꝯplectit᷑ ſuꝑi
ora ꝛ et̄na·Rō iferior eſt actꝰ itellectꝰ ꝓ
ut iſta iferiora ꝯſiderat· Et he rōes non
ſūt diuerſe potētie·ſꝫ vna q̄ ſcḋm diuerſa
officia ꝛ diuerſos actꝰ q̄s hꝫ geminat᷑ et
diſtiguit᷑·Sic̄ eadē potētia ſenſitiua ſcꝫ
viſꝰ·ſuꝑiora vt corꝑa celeſtia ſolē lunaꝫ
ꝛ hmōi·ꝛ corꝑa t̄reſtria·metalla aīalia ꝛ
alia iferiora cernimꝰ ꝛ videmꝰ·ġ multo
magis eadē potētia intellectiua q̄ rō dici
tur ſuꝑior vl̄ inferior et̄na ꝛ tꝑalia itue
ri vꝫ·vn̄ Aug·li·xij·de tri·ait Rō ſuꝑior
ē q̄ itendit rebꝰ et̄nis aſpiciēdis vl̄ ꝯſulē
dis·Et ipis et̄nis inſpiciendis intendit
ſicut obiecto ſcḋm ꝙ eterna in ſeipis rō ſu
perior ꝯtemplat᷑·Sed rebus eternis cō
ſequendis intendit tanq̄ꝫ medio ſcḋm q̄ ex
eternis ratio ſuperior accipit regulas a
gendoꝝ vel ſcḋm ꝙ eterna applicat ad di

rigendā voluntatē ꝛ actionem· verbigra
tia· Cum aliquis per iudiciū rationis de
liberat de agendis ex hoc ꝙ aliquid ē deo
acceptum vel diuina lege preceptum· vł
prohibitū· tunc tale iudiciū rationis at/
tribuitur rationi superiori· Sed cum ali
quis per iudiciū rationis considerat de
agendis ꝑ causas inferiores· vtpote fur
tū adulterium vel aliud peccatū non est
faciendū considerando actus turpitudi
nem rationis dignitatem· offensam ho/
minum· ꝛ quantū peccatū sit damnosuꝫ
ꝛ inhonestum· tunc tale iudiciū attribui'
tur rationi inferiori· Et principiū vel ha
bitus cui ratio superior attribuitur est sa
pientia· Principium vero vel habitus
cui ratio inferior attribuitur est scientia·
His vero duobus sapientie ꝛ scientie di
recte opponūtur stulticia ꝛ ignorantia·
Stulticia sapiētie, Ignorātia vo scientie
Scđm vero vtranqꝫ rationem superio/
rem ꝛ inferiorē homo peccare potest· nā
peccatum cuiuslibet potentie consistit in
actu eius· Ratio autem habet duplicez
actum· cognitiuum scilicet ꝛ directiuuꝫ·
Ratio enim prima est cognitiua veri· et
nunquaꝫ ratio in cōmuni errat respectu
veri· Et similiter voluntas nunquā er/
rat respectu appetitus boni in cōmuni·
Et sic nunquā in eis est peccatum sed in
particulari sic· Defectus auteꝫ rationis
in cognoscendo verum causatur ex trib⁹
ex omissione· ex electione· ex passiōe· Ex
omissione· primo quando videlicet quis
habet circa veritatem ignorantiam vł er
rorem· ex eo ꝙ omittit scire vel cognosce
re aliquid quod potest ꝛ debet scire· ꝛ tūc
est peccatum defectus talis rationis· vn
de Augustinus· xxxviij· di· c· vltimo ait·
Non om̄is ignorans īmunis est a cul/
pa· Sed ille ignorans potest excusari a
pena eterna· qui que disceret non inue/
nit· Illis autem hoc ignosci non poterit
qui habentes a quo discerent operā nō

dedere· Hec ille· Secundo causatur defe
ctus rationis in cognoscendo veritatem
ex electione· quādo quis affectat ꝛ eligit
nescire quod debet· ꝛ potest scire vt libe'
rius peccet· ꝛ talis defectus rationis ag'
grauat peccatum· vnde in Psalmo dici
tur de sic eligente· Noluit intelligere vt
bene ageret· Tertio defectus rationis cir
ca cognitionē veri causatur ex passione·
Sed aduertendum ꝙ passio non absor/
bet rationem in vniuersali sed in particu
lari· vnde quia voluntas sequitur iudi/
cium rationis· Sicut ratio peccat ex ali
qua passione iudicando hoc esse bonum
quod non est bonum· Ita voluntas pec
cat in eligendo quando scilicet volūtas
ex defectu rationis bonuꝫ aliquod eligit
quod non debet· verbigratia· Accipian/
tur ꝛ proponātur tria· duo vniuersalia ꝛ
vnū particulare· Et primū est istud: nul
la fornicatio est ꝯmittenda· iudiciū ratō
nis in vniuersali est perfectū eo ꝙ in vni
uersali nunquā errat· Secundo propo/
natur alia vniuersalis hec scilicꝫ· omnis
fornicatio est delectabilis· In hoc etiam
est perfectum iudiciū rationis· Tertio
ex his duabus propositiōibus accipiat̄
vna particularis scilicet hec· Accedere
ad hanc mulierē est fornicatio· Tūc eñ
si ratio fuerit adeo fortis· vt nec etiā in ꝑ
ticulari vincatur passione erit recta ele/
ctio conclusionis· tunc enim continens
eliget istam conclusionem negatiuā par
ticularem verā scilicet fornicationē non
cōmittere· Sed si rō fuerit debilis· adeo
vt a passione vincatur· erit peruersa con
clusionis electio· puta dicit incontinens
fornicationē delectabileꝫ· Et ideo ad hāc
mulierē accedere· ꝛ sic erit peccatū in rōe
¶ Terciū ꝯsiderandū de rōne dr̄ ligatio
Repit̄ qđē ī mulꝗ rō ligata· qđ ꝯtigere
pōt ex qnqꝫ· Primo ex natiuitate sic liga
tur in illis q̄ nascunt̄ amētes· ꝛ ꝑ totā vi
tam nunquaꝫ habent lucida interualla·

Et his nihil imputat̄ ad meritum vl̄ de
meritū q̄cq̄d illud sit qđ opant̄ siue de
genere bonoꝝ siue de genere maloꝝ. Et
his pōt vtilit̄ dari baptismꝰ ⁊ chrisma
sed nō alia sacr̄a. ¶ Scđo ligat̄ ratō ex ī
firmitate supueniēti. vt mania. furia. fre
nesi ⁊ hmōi. Et si tal̄ infirmitas impe
diat iudiciū rōis ſm omne tēpus ita ꝙ
nunq̄ȝ habeat lucida interualla. Si ip
sa īfirmitas accidit sine vlla sua culpa
p̄cedenti. tūc excusat̄ oīno in his q̄ facit
de genere maloꝝ. etiā ⁊ a pena tempali.
Argu. ad h̄. xv. q. j. c. aliquos. Sed si
nō impedit infirmitas iudiciū rōis ſm
ōme tp̄s quin habeat lucida īnualla n̄
excusat̄. imo grauiꝰ inculpat̄ in malis
si in illā infirmitatē īcidit culpa sua. sȝ
si sine culpa sua tunc excusat̄ ¶ Tercio
causat̄ ligatio rōis ex dormitōe. Et idō
q̄cquid accidat in somno. siue pollutio
siue aliq̄d aliud de se nō est pctm̄. qꝛ ibi
est ligatū iudiciū rōis ⁊ arbitriū volun
tatis. ¶ Et si obijceret̄ de salomōe qui
dormiēs impetrauit a deo donū sapien
tie. vt dr̄. iij. Regū. iij. c. ergo dormiens
pōt mereri ⁊ demereri. Rn̄dendū est ꝙ
salomō nō meruit in dormiēdo sapiam.
sed ꝙ sibi dormiēti dederit sapiam deus
fuit signū p̄cedētis desiderij. vt dic̄ Au
gust. xij. sup Gen̄. ad lr̄aȝ. ⁊ Tho. ij. ij.
q. cliij. arti. v. ¶ Quarto causat̄ ligatō
rōis ex turbatōe seu stupore. Sic fuit ī
Loth qn̄ turbatꝰ de scelere sodomitaꝝ
qđ ꝑpetrare volebāt in hospites suos
voluit flagitiū flagitio cōmutare. offe
rēdo filias. vt patȝ Gen̄. xix. Ubi notā
dū ꝙ ī Loth fuit duplex volūtas. vna
rōis vel deliberatōis q̄ voluit hospites
ab iniuria liberare. ⁊ hec est cōmendan
da ⁊ imitāda. Alia fuit ꝑturbatōis. qꝛ
filias crimini voluit exponere. ⁊ hec ē
aliqualit̄ excusanda sed non imitanda.
Utrꝝ aūt mortal̄r peccauit vide ī tracta
tu de timore iudicioꝝ dei in scđo de iudi
cio dei cōtra sodomā. ¶ Quītō causat̄
ligatio rōnis ex ebrietate. de q̄ suo loco
dicemꝰ. Sed quā excusatōeȝ hr̄e pn̄t il
li in q̄bus ratio nō est ligata. ⁊ ad tāta
facinora sese īmergunt. An nō est dure
exprobrāda eoꝝ neq̄cia. aut ingr̄titudo
nō acrit̄ condēnanda. Dedit illis benig
nus deus rōis donū excellentissimū vt
rōis lumīe p viā incederēt virtuosam.
Ipi v̄o rōnem ꝑuertētes brutoꝝ more p̄
uas passiōes ⁊ malas cōcupiscētias se
ctant̄. O cōfusio. o vilitas. o deniq̄ȝ be
stialitas hoīm pctōꝝ. De q̄bꝰ Aristo.
inq̄t. i. ethic̄. Multi quidē oīno bestia
les vnā esse pecudū vitā eligētes. Ad
hos loq̄t̄ Lucretiꝰ vt refert Lactantiꝰ
li. ij. diui. insti. O curue ī terras anime
⁊ celestiū inanes. celū potiꝰ intuemini
ad cuiꝰ spectaculū vos excitauit ille ar
tifex vester deꝰ. Ille vobis vultuȝ sbli
mē dedit. vos ad terrā curuamī. vos al
tas mētes ⁊ cū corꝑibus suis ad suum
ꝑentē erectas ad inferiora deꝑmitis. tā
q̄ȝ vos peniteat nō q̄drupedes esse na
tos. hec ille. O igit̄ aīa peccatrix cur n̄
inspicis q̄nta est dignitas tua quā tibi
dignatus est largiri summꝰ ille artifex
deꝰ. Nō te ꝓduxit lignū aut lapidē. nō
piscē vl̄ auē aut aīal brutū. sed rōnalem
⁊ mente p̄ditā. sed dū in pctō iaces pe
ior efficeris ⁊ deterior omni bestia. Un̄
in p̄s. scriptū est. Hō cū in honore essȝ
nō intellexit cōparatꝰ ē iumētis insipi
entibꝰ ⁊ sil̄is factꝰ est illis. Que v̄ba sic
exponit Chris. in ome. ascēsiōis. Peiꝰ
est cōparari q̄ȝ nasci. Naturaliter non
habere rōem tolerabile ē. hominē v̄o ra
tione decoratuȝ irrōnabili nature cōpa
rari volūtatis crimē est. Et Aristo. de
hoc sic loq̄tur in. vij. ethico. Hoīes di
cunt̄ sicut dij ꝓpter v̄tutis excellentiā.
hō aūt prauus deterior est bestia. Et in
poli. Sicut optimū oīm aīalū hō. ita
a lege ⁊ iusticia sepatū pessimū omniū

Ex his Boetius libro ·iiij· de consola/
tione assimilat auaros lupo· bilingues
⁊ litigiosos cani ·dolosos duplices et
astutos vulpi· iracūdos frementes leo
ni· timidos in via dñi ceruo ·incōstan
tes ⁊ leues auibus· pigros asino ·luxu
riosos porco· ⁊ iracundos furore deui
ctos īmanissimis beluis·

Quod peccatū facit hominē seruū ·qm̄
vera libertas est viuere sm̄ virtutē ·et
q̄ꝫtū libertas ē magnifacienda precipue
libertas animi Cap· iij·

Tt Erciū nocumentū pcti dicitur
libertatis subiugatio· Facit enim
hominem seruū ·priuatq̄ꝫ vera
libertate· Ad qđ clarius habendū notare
debemus sm̄ magistrū in scđo di ·xxv· q̄
triplex est libertas·

¶ Prima a miseria·

¶ Secunda a necessitate·

¶ Tercia a peccato·

Prima libertas est a miseria· ⁊ hec
est libertas plena atq̄ꝫ ꝑfecta· s. libertas
glorie que erit ī patria· De hac sic loquitur
aplus ad Ro· viij· c· Ipsa creatura libera/
bitur a seruitute corruptionis in libertatē
glorie filiorū dei· Ex h̄ erit q2 nihil erit ibi
inclinās ad malū ·nihil opprimēs q2 ibi
erit libertas a culpa ⁊ a pena· Et de hac
apls ad Gal· iiij· c· ait· Illa q̄ sursum ē
hierusalem q̄ est mater nostra libera est· Li/
bertas itaq̄ꝫ plena atq̄ꝫ ꝑfecta erit quā/
do nulle erūt inimicicie· qm̄ inimica no/
uissima mors destruetur· Iō q̄dā deuo/
tus ait· Quid hac vita beatius vbi nō est
paupertatis metus· nō egritudīs imbecil/
litas· nemo ibi leditur· nemo irascitur· inui
det nemo· cupiditas nulla exardescit· nul/
lū cibi desiderū· nullus ibi diaboli metus·
īsidie nulle· Terror gehēne procul· mors
neq̄ꝫ corporis neq̄ꝫ aīe ·sed immortalitatis
munere vita iocūda·

¶ Secūda libertas est a necessitate· qm̄
aliqđ a nullo simpliciter cogi pōt· et h̄
modo liberū arbitriū dicitur liberū tam
ante pctm̄ q̄ꝫ post ita in bonis sicut in
malis· ¶ Tertia est libertas a pctō de
q̄ scribitur· ij· ad Chorin· iij· c· ⁊ extra de
regula· c· licz· et· xix· q· ij· c· Due sūt. vbi
spūs dñi ibi libertas· Et de hac Hiero/
nymus ad cellantiā ait· Sola apud deū
libertas est nō seruire peccatis· Et ī epi
stola ad paulinū de platone ita retulit·
Cū lras toto q̄si orbe fugientes ꝑsequitur
captus a piratis ⁊ venūdatus tyranno
crudelissimo paruit captiuus vinctus et
seruus ·tamē quia phus maior emente se
fuit hic ibi dr̄ Plato maior Dionysio·
q2 ipse phus excolebat virtutes· tyrannus
vero dionysius vicijs subdebatur· Ambro·
in epla ad simplicianū ait· Non natu/
ra seruū facit sed insipiētia· Nō manu
missio liberū sed disciplina· Et Boe· li
bro· j· de cōsolatiōe· Obtēperare iusticie
sūma libertas est· Et Aug· in li· iiij· de
ciui· dei· c· iij· Bonus si seruiat liber est
Malus autē etiā si regnet seruus est
nec vnius hoīs sz qđ grauius est tot demo
niorum quot viciorū· ¶ Et Seneca ad
Lucillū· Philosophie seruias vt tibi
cōtingat vera libertas· Et Cice· in rhe
to· Is liber est existimādus q̄ nulli tur/
pitudini seruit· Et idē in padoxis· Di/
ctū ē ab eruditissimis neminē nisi sapi
entē liberū esse· Et iterū ibi· Oīs sapiēs
liber· oīs stultus seruus Cui libere im/
perabit q̄ nō pōt suis cupiditatibus im
perare· Et post multa concludit Quis
neget oēs leues· oēs deniq̄ꝫ improbos
esse seruos Ex h̄ scribitur in historia trās/
marina· q̄ bragmani scribentes alexan/
dro magno dixerūt inter cetera· Tu ho/
stes exteriores expolias ·vt interiores
nutrias· Tu hoīes tue seruituti subijcis
⁊ interius tuis interioribus seruis· ¶ Quātū
vero hec libertas que in animo mūdo re/
sidet magnifaciēda sit cōsideremus q̄ꝫtū
libertatē a corporali seruitute iuriscōsulti

cōmendāt ⁊ extollūt ſuitutēq; ipam aſ-
pnant. Scribit eni. ff. de re. iu. l. libtas.
Et inſti. qui ⁊ ex qui. cau. manu. ñ poſ.
§. Sed cum libertas. Libtas ineſtima-
bilis res eſt. ⁊ oib⁹ reb⁹ fauorabilior. ⁊
ff. de fideicō. lib. l. pa. Nō teſtat aliqd
grati⁹ libtate. Et. ff. de vbo. obli. l. liber
hō. Et. ff. de his q deie. vl' effuderunt. l.
fi. liber hō eſtimatōez nō recipit. Et. ff.
de re. iur. l. ſuitutē. Seruitus morti eq-
patur. Idē in aut. de nup. §. Si vero.
Pro iſta libertate tuēda fugiēdaq; ſui-
tute romani tāta pgerunt digna laude
de qbus ita refert Aug. li. v. de ciui. di.
c. xviij. Hec ſunt duo illa libertas ⁊ cu-
piditas laudis hūane q ad facta cōpule-
re mirāda romanos. Ipi etiā gētiles ſe-
piſſime vt iugū ſuitutis declinarēt ſibi
ipis mortē intulerūt. Narrat Paulus
horoſius lib. v. q anno ab vrbe cōdita
ſexcēteſimo. xxviij. Quītus marci⁹ con-
ſul galloꝝ gentē ſb radice alpiū ſitā. id
eſt in pede monuū bello aggreſſus eſt.
Qui cū ſe romanis copijs circūſeptos
viderēt belloq; ipares fore intelligerēt.
occiſis cōiugib⁹ ac liberis i flāmas ſeſe
piecerūt. Nōnulli inſup ferro. alij ſuſpē-
dio. alij abnegato cibo ſeſe cōſumpſerūt.
Nulluſq; oino vl' paruul⁹ ſupfuit qui
ſuitutis cōditōem vite amore tolerarit
Sic ⁊ haſdrubalis vxor vt Valeri⁹ ſcri-
bit in Rubri. de fortitudīe capta carta-
gine. ⁊ iā flāma ſuccēſa in culmē palacij
anio ſe cōſcēdit. vbi poſtq; ſua ⁊ ſuoꝝ
fata deplorauit iā vndiq; dñante flāma
in incendiū proſiluit. Eſcolapij etiā ſa-
crū fugitiui ⁊ trāſfuge occupabāt. quoꝝ
ps vltro ſe flāmis iniecit. Cū g oim ſa-
pientū iudicio libtas animi bñ recteq; vi-
uētis lōge ſit pſtātior libtate corpis. ita
⁊ ſuitus pcti guiſſima ē cēſenda. ipaq;
fugiēda. Quare vt etiā Ouidi⁹ refert li-
bro. i. de remedio amoꝝ. Utile ppoſitū
ſeuas extiguere flāmas. Nec ſuū vicijs

pect⁹ habere ſuū. ¶ Expgiſcere itaq; aīa
peccatrix ⁊ ꝯſidera q; vilis facta es ni-
mis. q; ingta deo q te rōis munere dota-
uit. volūtateq; dedit liberā ſz ad bonuz
inclinatā. q̄ta ve ſit miſeria ſuituti tue
Que ſi volueris p pniam reſurgere mox
a nocumētis ptactis liberaberis obtine-
biſq; patā et oblatā tibi grām. ⁊ tandē
gl'iam ſempiternam. Amen

Dñica qnquageſime de penis tpali-
bus ſepiſſime aduenientib⁹ ppt pctā
Sermo tertius

Reſpice. Uerba ſūt re-
dēptoris nři
originaliter Luce. xviij. c. ⁊ in
euāgelio hodierno. Si vllo vnq; tpe ce-
ci facti ſunt pcōres. h maxime diebus
iſtis eueniſſe ꝯſpicim⁹. nā vidim⁹ chri-
ſtianos pplos iā diu i hac italia nřa cō-
cuſſos terrorib⁹ guerraꝝ. peſtilētiaruz.
inuaſiōibꝫ infidelū thurcoꝝ. ⁊ tñ pau-
ciſſimi repiunt q hec oīa aſcribāt rectiſ-
ſime iuſticie dei vindicātis pctā maloꝝ.
Quinimo poſt vniuerſalez peſtē q ciui-
tates plimas pene euacuauit q remāſe-
rūt neſcim⁹ q dei iudicio ⁊ nō ſunt extin-
cti cū alijs. deteriores effecti ſunt ⁊ ad q̄
libet enormia vicia ardenti⁹ q; pus ſe i-
mergūt. nulla ē vniuerſal' facta iforma-
tio. nulla emēdatio pctōꝝ. Propterea
in h ſmōe ſtatui dicere de nocumēto pe-
ne tpalis quā de⁹ oipotēs irrogat ſepe-
nūero popul' obſtinatis. Poſſum⁹ ei di-
cere vnicuiq; pplo. vnicuiq; ciuitati. re-
ſpice. q2 ppt iniqtatē hoim mltiplicate
ſūt tribulatōes vt eq̄s de⁹ etiā in pñti ſe-
culo multotiēs punire diſpoſuit. Dice-
m⁹ g de iſta tpali pena ⁊ punitōne. de q̄
tria myſteria erūt contēplanda
¶ Primū dicitur verificatōnis
¶ Scdm dilatōis ¶ Terciū inflictōis
Ex pene tēpales. ſ. peſtilentie. guer-
re. fames. terremot⁹ ⁊ ſilia immittunt

ą iusto deo ꝓpter iniq̃tates ⁊ ſcelera po
pulorū

Capitulū primū

PRimū myſteriū declarandū de
tꝑali punitōe peccatorū dr̄ ve
rificatiōis. In quo cōfutāda ē
infidel' opinio illorū q̄ dicūt mala tꝑa
lia nō ꝓpter pctā ſed ꝓpter aſtrorūꝫ in
fluentiā aut aliā aliquā latentē cauſaꝫ
naturaliter euenire. Quibꝰ oſtendēdū
eſt ꝙ ꝑſepe āguſtie. fames. guerre et pe
ſtilentie ⁊ hmōi ꝑueniūt a deo iuſto iudi
ce ꝓpt̄ ſcelera ⁊ pctā hoīm punienda.
Hoc ꝓbat̄ auctoritatibꝰ ⁊ exēplis ſcri
pture ſctē. Sicut patꝫ Leuit̄. xvj. c. et
Amos. v. c. ⁊. xlvj. di. decretorū. c. ſed
illud. ⁊. xix. di. c. anaſtaſiꝰ. ⁊. lvj. di. ca.
Si gens anglorū. ⁊. xxiij. q. iiij. c. Si ea
⁊. xxiiij. q. ij. c. nō turbat̄. ⁊. j. q. iiij. c. Ec
cleſiaꝝ. §. his ita. ⁊. vij. q. j. c. Sciſcita
ris. ⁊. xv. q. j. c. nec his. ⁊. c. Illa. ⁊. xvj.
q. j. c. reuertimini. c. Et tēporis q̄litas.
⁊. xxiij. q. iiij. c. guilliſariꝰ. ⁊ de pe. di. j.
c. Menſurā. ⁊. xxiij. q. iiij. c. Si quos.
⁊. xxiij. q. v. c. ad fidē. et. c. q̄d ergo. Et
xxxij. q. vij. c. Flagitia. Et in auctētico
Ut nō luxurient̄ contra naturā. Et Bo
nauētura in ſcdo. di. xxxvj. ait. Ex oīs
pena aliquo mō reſpicit culpaꝫ. vt po
ſuimꝰ plene in q̄dragesimali de pñia in
ſmone de ira dei. Sꝫ hec oīa confirmāt
exēpla innūera vt ſic dicā. ex q̄bus hͦ lo
co aliq̄ inducemꝰ. ¶ Primū exēplū eſt i
primis ꝑentibꝰ quorū pctō inducte ſūt
in hūanū genꝰ tot penalitates. tot cala
mitates. tot erūne. tot labores. tot gemi
tus. ⁊ terribiliſſima oīm inimica mors
a q̄bꝰ oēs filij adā eſſent exēpti ſi ipē n̄
peccaſſꝫ. Propter peccatū itaqꝫ dictū
fuit ſibi Gen̄. iij. c. Maledicta terra i
oꝑe tuo. In ſudore vultus tui veſceriſ
pane tuo. Et eue. Multiplicabo erū
nas tuas ⁊ cōceptꝰ tuos. In dolore pa
ries filios tuos ¶ Scdm exemplū fuit
in illis q̄ ꝑierunt in diluuio tꝑe noe. de
quibꝰ diximꝰ in tractatu de timore iudi
cioꝝ dei. Dixit em̄ deꝰ ad noe vt ſcribit̄
Gen̄. vj. ca. Finis vniuerſe carnis ve
nit corā me. Repleta eſt terra iniq̄tate
a facie eoꝝ ⁊ ego diſꝑdam eos cū terra.
¶ Terciū exemplū eſt de egyptijs decem
plagis ꝑcuſſis ꝓpt̄ crudelitatē quā exer
cebāt in populū dei. vt ptꝫ Exo. ix. x. xi
⁊. xij. c. ⁊. j. q. iiij. §. Itē peccato ¶ Quar
tū exēplū ē de zodomitis q̄ ꝑierūt igne d̄
celo miſſo in eos ꝓpter nefandum illō
viciū. vt patꝫ Gene. xix. ca ¶ Quintuꝫ
exemplū ē de egyptijs ꝑſequētibꝰ filios
iſrael in mari rubro q̄ ſubmerſi ſunt iu
bente deo q̄ſi plumbū in aquis vehemē
tibus. vt ponit̄ Exo. xiiij. et. xv. caplis
¶ Sextū exēplū ē de amalechitis impe
dientibꝰ filios iſrl'. de q̄bꝰ dixit dn̄s ad
moyſen. Delebo memoriā amalechita
rū de ſb celo. Exo. xvij. c. ¶ Septimuꝫ
exēplū eſt de filijs iſrl' quos ꝑcuſſit do
minus ꝓ reatu vituli. vt ſcribit̄ Exod.
xxxij. c. ⁊ ceciderunt vna die vigintitria
milia ¶ Octauū exemplū eſt de ipſis ad
huc filijs iſrael qn̄ ꝓpter pctā accenſus
ignis deuorauit extremā ꝑtem caſtroꝝ.
vt habet̄ Nume. xj. c. ¶ Nonū exēpluꝫ
de eiſdē qn̄ adhuc carnes erāt in dentibꝰ
eoꝝ. ⁊ ecce furor dn̄i cōcitatus in popu
lū ꝑcuſſit eū plaga magna nimis. voca
tuſqꝫ eſt locꝰ ille ſepulchra cōcupiſcen
tie. ibi em̄ ſepeliere pplm q̄ deſideraue
rat carnes. ¶ Decimū exemplū ē d̄ mur
murantibꝰ cōtra moyſen ⁊ aaron quan
do egreſſus ignis deuorauit pplm. fue
runtqꝫ ꝑcuſſi tredecim milia ⁊ octogin
ta. Num. xvj. c. ¶ Undecimū exēpluꝫ
de murmurātibꝰ de deo qn̄ miſit dn̄s in
populū ſpentes ignitos. Num. xxj. c.
¶ Duodecimū exemplū Iudicū. iij. ca.
qn̄ filij iſrael ꝓpter pctm̄ fuerūt traditi
in manu regis meſopotamie octo ānis
¶ Tredecimū exēplū ibidē qn̄ ꝓpt̄ pec
catū fuerūt traditi regi moab decē ⁊ octo

annis. ¶Decimuquartu Judicu. iiij. c. qn propter peccatu traditi sunt in manu regis chanaan. xx. annis. ¶Decimuquintu exemplu Judicu. vj. c. qn propter pctm dati fuerunt i manu regis madian. vij. annis ¶Sedecimu Judicu. x. c. qn pctis veteribus iugentes noua tradidit eos deus in manus philistinorum annis decem et octo. ¶Decimumseptimu exemplu e de pcto elationis dauid qn nuerauit populu. vt hr. ij. Regum vlti. c. et j. palipo. xxj. c. et j. q. viij. §. his ita. et de pe. di. ij. c. fugerat. Propter illud nanq peccatu pierunt ex peste a deo imissa septuagita milia virorum. ¶Decimuoctauu exemplu e de sennacherib. iiij. Regu xix. c. propter cuius peccatu angelus dni percussit in castris assiriorum et interfecit centu octogintaquinq milia virorum. ¶Decimunonu exeplu e de populo iudaico. quem propter pcta dedit deus in manu nabuchodonosor capta ciuitate scta et cobusta teplo q destructo. iiij. Re. vl. c. et ij. palip. xxxvj. c. ¶Uicesimu exemplu e de antiocho diuina vtute flagellato propter supbia et crudelitate eius. ij. Macha. ix. c. ¶Uicesimuprimu exeplu de quadraginta duobus pueris lacerats ab vrsis propter pctm q illuserat heliseo dicetes. ascede calue. iiij. Regu. ij. ca. ¶Uicesimuscdm exeplu e de dauid. cui dictu fuit a nathan. Quia blasphemare fecisti nome dni idcirco morietur filius tuus. q. s. natus fuerat ex bersabee. et sic factu est ij. Reg. xij. c. ¶Uicesimutercium exeplum est de ezechia rege iuda q egrotauit vsq ad morte. vt notatur Jsa. xxxviij. c. Et hoc propter pctm ingratitudis vel supbie de victoria habita seu liberatoe ab exercitu sennacherib. ¶Uicesimuquartu exemplu e de maria sorore aaron q punita fuit lepra propter murmuratoem facta otra moysen. Num. xij. c. Sut et alia exepla in scripturis diuinis q ca breuitatis missa facimus. Ex qbus oibus apparet luculenter q propter pcta sepissime flagellantur homies a deo. Sic etia de corpali infirmitate dr extra de pe. et re. c. cu infirmitas. q nonunq puenit ex pcto.

Quod deus non semp punit in hac vita peccates. et q iuste illis tribuit et ronabiliter sua dona et bnficia. Cap. ij

Secundu mysteriu declarandum de tpali punitoe pctorum dr dilationis. In q qrere pleriq solent. Cur deus bndictus no sp punit pctores i psenti vita qnimo et sua illis largitur bnficia. et licz inscrutabilia sunt opa dei. tamen no desunt q dicat cu Hiere. xij. ca. Quare dne via impiorum psperatur. et bn est his q operantur malu. et cu Abacuc. j. c. Quare n respicis sup iniq agentes et taces deuorate impio iustiore se. na vt Boe. inqt in. j. de osol. Quatas rerum lubrica versat fortuna vices. pmit insontes debita sceleri noxia pena. At puersi resident celsa mores solio sctaq calcant latet obscuris codita virtus clara tenebris. Et in. iiij. de oso. Jmpante et florete neqtia virtus no solu premijs caret. veruetia sceleratorum pedibus oculcatur. Pro huius dubietatis amotoe dicere possumus q pijssimus pr deus no sp in hac vita punit peccates et eos loganimiter tolerat pcipue propter tria.

¶Primo propter remuneratoem

¶Scdo propter ostensionem.

¶Tercio propter reseruationem.

Primo deus non punit semp in hac vita peccates sz sua illis impartitur bona propter remuneratoem. na mali faciut qdaz opa de genere bonorum q deus irremuerata n vult relinqre. et potissimu cu ipe cogscat mltos pctores propter sua impenitetia et obstinatoez fore danados. Hinc Gre. de pe. di. iij. §. pqua ait. Cauedu nobis est vt si forte aliqd boni agimus in pnti sclo remuneratoez accipiamus. ne forte dicatur nobis. Receperut mercede sua. nisi em diues epulo aliqd bonu egisset vnde in psenti seculo remueratonez accepisset. neq

q̄ꝫ abraā ei diceret· recepisti bona ī vita
tua· hec ille· ¶Sicut itaqꝫ sunt bona o/
pera q̄ peccōres exercēt· sic retribuit qn̄qꝫ
illis deus· Si eleēosynas faciūt· eccl'ias ꝛ
pauprima loca visitāt· diuitias eis de⁹
donat· Si ieiunāt et corp⁹ affligūt deus
in recōpensatōez sanitatē sibi ꝛ familie
largit̄· et sic de aliȷ̄s· Pro q̄bus dicere
possum⁹ illud Matth· vȷ· ca· Amē di/
co vobis receperunt mercedē suā· Ex h̄
timēda ē ꝓspitas nimia ab his q̄ pecca/
re nō desistūt· qꝛ vt dr̄ in glo· xxiȷ̄· q· ȷ̄· ca·
Si q̄libet· Prosperitatē habēs in hac vi/
ta spem ꝑdit in eterna· Et Hiero· ī suo
trāsitu ait· Signū manifeste dānatiōis
est qn̄ malo oīa ꝓspa accidūt· Et Greg·
vȷ· moral'· Successio bonoꝝ tpaliū sig/
nū est reprobatōis· Talib⁹ em̄ bonis tē
palibus merent̄ ꝛ sepe decipi ꝓ sua mali
cia peccōres· vt Aug· refert· xx· li· de ciui·
dei· c· ȷ̄· Propterea idē Aug· sup ps· dic̄
Nemo gratulet̄ hoi q̄ ꝓspat̄ in via sua·
cui⁹ pctīs deest vltor et adest laudator·
Maior hec ira dn̄i est· Irritauit enim
dn̄m peccōr vt ista patiat̄· i· vt correctōis
flagella nō patiat̄· Et Prosper inquit·
Qui se pctīs gaudet feliciter vti infelix
nimis ē ꝓspitate sua· ¶Hec oīa dicta sūt
qm̄ dū sic in ꝓspitate p̄senti viuūt mali
signū est qn̄qꝫ ꝙ priuandi erūt gaudiȷ̄s
ꝑadisi· ¶Scd̄o nō punit statim de⁹ peccō
res ꝓpter ostensionē· vt sic on̄dat beni/
gnitatē suā q̄ tāta est vt etiā inimicis su/
is peccōrib⁹ bn̄facere velit· Sūt ipi peccō
res inimici dei· vt Aug· dicit de pe· di· iiȷ̄
c· Sūt plures· ꝛ in· xiȷ̄· li· de ciui· dei· c· iiȷ̄·
Et nihilomin⁹ vl' vt eos ad pn̄iam alli
ciat· vl' si viderit impenitētes ī h̄ sua re
luceat bonitas oīm suaꝝ creaturaꝝ im/
partitur obsequia· ꝛ pluit sup iustos et
iniustos· Matth· v· c· ¶Tercio de⁹ ī hac
vita peccōres tolerat ꝓpter reſuatōez· q̄/
niā alia pena ḡuior q̄ꝫ p̄sens ꝛ duriorē
illis reſuata· Ideo Chris· de pe· di· iiȷ̄· §·
q̄ꝫ q̄ꝫ· dicit· Nemo vidēs malignos ꝓspi
tatē habere turbet̄· Nō est hic retributō
malignitatis neqꝫ ṽtutis· ac si aliqn̄ cō
tingat vt aliq̄ sit retributio vel malicie
vl' virtutis· nō tn̄ ꝺm ꝙ dignū ē sꝫ simpli
citer· veluti q̄dā gust⁹ iudiciȷ̄ vt q̄ resur/
rectōem nō credūt talib⁹ doceant̄· Qn̄ ita
qꝫ videm⁹ malignū ditescere nō subrua
mur· ꝛ qn̄ videm⁹ bonū mala pati n̄ tur
bemur· h̄ corona illic supplicia· hec ibi·
Et Aug· li· ȷ· de ci· dei· c· viȷ̄· Placuit di/
uine ꝓuidentie p̄ꝑare in posteꝝ bona iu
stis q̄bus nō fruent̄ iniusti· ꝛ mala impi
is q̄bus nō excruciabunt̄ boni· Ista ṽo
tpalia bona ꝛ mala voluit de⁹ vtrisqꝫ eē
cōia vt nec bona cupidi⁹ appetant̄ que
ꝛ mali quoqꝫ habere cernūtur· nec mala
turpiter euitent̄· in q̄b⁹ ꝛ boni pleruqꝫ
afficiunt̄· Interest aūt plimū qualis sit
vsus vel caꝝ reꝝ que ꝓspe· vel caꝝ q̄ di/
cunt̄ aduerse· Nā bonus tpalib⁹ nec bo
nis extollit̄ nec malis frangit̄· Malus
aūt huiuscemodi infelicitate punit̄· qꝛ fe
licitate corrūpit̄· Qn̄dit tn̄ deus sepe in
his distribuēdis euidēti⁹ opatōez suam·
Nā si nūc oē pctm̄ manifesta plecterꝫ
pena nihil vltimo iudicio ſuari putaret̄
Rursus si nullū pctm̄ apte puniret ei⁹
diuitas nulla esse ꝓuidētia diuia crede/
ret̄· Silr̄ in reb⁹ scd̄is si nō eas de⁹ q̄buſ
dā petentib⁹ euidentissima largitate cō/
cederet nō ad eū ista ꝑtinere diceremus·
Itēqꝫ si oīb⁹ ea petentib⁹ daret nō nisi ꝓ
pter talia p̄mia seruiēdū illi esse arbitra/
ret̄· nec pios nos faceret talis ſuit⁹ sed
poti⁹ cupidos ꝛ auaros· hec ille· Et· vȷ·
q· ȷ· c· si oīa scribit̄· Si oīa in h̄ seculo vi
dicanda essent· locū diuina iudicia non
haberent·

Quare deus dū ꝓpter pccā tpales pe
nas immittit· ꝛ etiā quare ꝑsepe suos a/
micos et ſuos affligit· ꝛ nō semꝑ bonis
largit̄ bona in vita p̄senti·

Capitulū tercium·

TErtiū mysteriū cōtēplandū di
cit̄ inflictio · in quo inuestigādū
est quare pijssim⁹ deus has pe/
nas tp̄ales infligit etiā bonis ⁊ amicis
suis· Ad qđ r̄ndere possum⁹ ꝙ de⁹ id cō
uenientissime facit triplici ratione·
¶ Primo ratione medicationis·
¶ Scđo ratione illuminationis
¶ Tercio ratione glorificationis·

Primo de⁹ penis tp̄alib⁹ afficit etiā
illos q̄ iuste viuūt ꝓpt̄ medicatōez · Ua/
lent q̄ppe tales pene ⁊ tribulatōes pre/
sentis vite ad medicinā aīe siue purga/
tiuā siue sanatiuā siue p̄seruatiuā· Sūt
p̄mo aīe medicina purgatiua · Nemo ei
est q̄ de cōi lege saltim in aliq̄ pctā veni
alia nō labat̄· Un̄ Gre· in pastoralibus
ait· Nēo est q̄ ita bn̄ viuat vt aliq̄tenus
nō delinq̄t· Et Lactātī⁹ li. vj· Nēo pōt
esse tā circū̄spect⁹ tā prudens q̄ non ali/
qn̄ labat̄· Et Paul⁹ Ro· vij· c· Qđ no/
lo malū h̄ ago· video aliā legē in mēbris
meis repugnantē legi mētis mee· Et Jo
hānes p̄ma canonica· c · j· Si dixerimus
q̄ peccatū nō habem⁹ ipi nos seducim⁹·
⁊ v̄itas in nob̄ nō est· Et in autē· de mo/
nachis· §· triennīū· Hūana natura labit̄
ad delicta· Ob id de⁹ ad pctōꝝ illoꝝ pur
gationē sepe suos q̄s diligit visitat ⁊ fla
gellat· ⁊ licz h̄ eueniat qn̄q₃ dū puniunt̄
mali· illđ tn̄ qđ mal' ⁊ reis infert̄ ad vin
dictā ⁊ p vnitōem ipis bonis accedit ad
purgatōem· Un̄ Aug⁹· li· j· de ci· dei · vbi
s· inq̄t· Boni ⁊ mali pit̄er afflicti sūt· nec
ideo distincti nō sunt· q̄ distinctū nō est
qđ vtriq₃ ꝑpessi sunt· Manet em̄ dissi/
militudo passoꝝ etiā in silitudīe passio
nū· Et l₃ sb̄ eodē tormēto nō est idē virt⁹
⁊ viciū· Nā sicut sb̄ vno igne auꝝ ruti/
lat palea fumat· ⁊ sb̄ eadē tritura stipu/
le cōminuunt̄ frumēta purgant̄· ita vna
eademq₃ vis irruēs bonos ꝓbat purifi/
cat eliquet· malos dānat vastat ⁊ exter/
minat· hec ille· ¶ Sūt scđo afflictōes et
tp̄ales pene aīe medicina sanatiua So
let q̄ppe euenire plerūq₃ vt m'ti spiritū
ꝓmptū habeant ad dei volūtatē explen/
dā· s₃ carnē infirmā· q̄ a deo grauissimis tē
ptatōib⁹ qn̄q₃ vexāt̄· vt nulla alia via
eis meli⁹ possit sb̄ueniri q₃ p inflictas tri
bulatōes iusto ⁊ pio iudicio dei· sicut ex
emplū est notabile qđ Hiero· cōmēorat
in ep̄la ad Rusticū monachū đ illo gre
co adolescēte q̄ nō poterat vlla abstinen
tia flāmā carnis extiguere· de q̄ vide in s̄
mone nr̄o de patiētia· i tractatu de timo
re iudicioꝝ dei· ¶ Sūt adhuc pene p̄fate
sicut medicina p̄s̄uatiua q̄b⁹ aīe sb̄uenit̄
ne in pctā labat̄· qđ fieri solet p nimie ꝓ
spitatis abūdātiā· nā Boe· ait· li· ij· đ cō
sola· Ego pl⁹ hoīb⁹ reor aduersam q₃ ꝓ/
sperā ꝓdesse fortunā· Jlla sp spē₃ felici
tat̄ blāda mētit̄· hec sp v̄a est· illa fallit·
hec instruit· Postrēo felix a vero bono
blādimētis deuios ducit· aduersa plerū/
q₃ ad vera bona reducens ilico retrahit·
hec ille· Propt̄ea cū de⁹ flagellat iustos
⁊ amicos suos ꝓpt̄ vtilitatē illoꝝ signū ē
paterne dilectōis· Un̄ sapiēs ꝓuer· iij· c·
ait· Disciplinā dn̄i ne abijcias nec defici
as cū ab eo corripert̄· Quē ei diligit do
min⁹ corripit· ⁊ q̄si pr̄ in filio cōplac₃ si
bi· ⁊ Eccli· xxx· c· Jnfirmitas grauis sobri
am facit aīā₃· Et ap̄ls Heb· xij· c· Quē₃
diligit de⁹ castigat· flagellat aūt oē₃ filiū
quē recipit· ¶ Facit ad h̄ exēplū bti Frāci
sci q̄ a deo īfirmitate corp̄ali ꝑcussus sa/
nitatē cōsecut⁹ ē mēt̄· de q̄ sic scribit Bo
nauē· Jgn̄rabat adhuc adolescēs cur̄ ter
renis implicit⁹ celest̄ allocutōis archa
nū donec facta manu dn̄i sup eu₃ ⁊ casti
gatus fuit exteri⁹ plixi lāguor̄ grauedine
⁊ clarificat⁹ interius scti sp̄us vnctōne·
Scđo de⁹ afficit tp̄alib⁹ afflictōib⁹ eos
q̄ iuste viuūt ⁊ ipos adhuc ipios ꝓpt̄ il
lumiatōem· Ual₃ nāq₃ aduersitas h⁹ se/
culi ⁊ bōis ⁊ mal' ad illumiatōē itellect⁹·
q̄ quidē bonis cedit ad meritū ⁊ leticiā·

malis ꝟo ad ↄfusionē atq₃ mesticiā· quī
ꝑ tribulatiões inducit͛ triplex cognitio·
¶ Prima dei·
¶ Secunda sui·
¶ Tertia mundi·
Prima est cognitio dei q̄ sepenũero
obtenebrat͛ in mēte ex fumo tꝑalis ꝓspe
ritatis· Ob qđ Lactãtius li· ij· diuinaꝝ
īstitutionũ ait Cũ marie deꝰ ex memoria
hoīm elabit͛ eũ beneficijs eiꝰ fruētes ho/
norē diuīe indulgētie dare debēt· At ꝟo
si qua necessitas grauis pꝑsserit· tũc deum
recordant͛· Si belli terror infremuit Si
morboꝝ pestifera vis incũbit· Si alimē
ta frugibus lõga siccitas denegauit· Si
seua tēpestas· Si grãdo ingruit ad deũ
ↄfugit͛· a deo petit͛ auxiliũ· deꝰ vt subueni
at oratur· Si q̇s in mari vēto seuiēte ia/
ctat͛· hũc īuocat· Si q̇s aliq̄ vi afflictat͛
hũc potiꝰ implorat· Si q̇s ad extremaꝫ
mēdicãdi necessitatē deduciꝰ victũ ꝑcibꝰ
exposcit· hũc solũ obtestat͛ ꝑ eiꝰ diuinuꝫ
atq₃ vnicũ nomē hoīm sibi misericordiã
querit· hec ille· Secunda est cognitio
sui· Multi enī ex ꝓsꝑitate nimia seipos
deificãt· Sed in tribulatōe adueniēte co
gnoscũt īfirmitatē mortalitatꝭ sue· Sic
Antiochꝰ suꝑbus· vt đr· ij· Mach· ix· c·
Flagellatus a deo cognouit suã ꝑuitatē
⁊ dixit· Iustũ est subditũ eē deo ⁊ mortalē
nõ paria sentire đ đo· ⁊ Herodes agrip/
pa vt narrat Josephus in spectaculis ⁊
ludis vbi vocibꝰ vulgi deꝰ appellabat͛.
īprouiso dolore ꝑcussus dum sui defere
bant cũ nõ valentē ꝑ se īcedere suspirãs
⁊ gemēs dicebat· En ego vester deus du
cor ad mortē· Tertia est cognitio mũ
di· facit aduersitas vt cognoscat͛ huius
vite miseria neq₃ q̄rãtur eius bõa q̄si fe
licitãtia· Vñ Aug· li· de ꝟbis dñi ait·
Idcirco deꝰ felicitatibꝰ huiꝰ seculi ama/
ritudinē miscet· vt alia q̄ratur felicitas
cuius dulcedo nõ est fallax· Tertio de
us affligit bonos ⁊ iustos ꝓpter glorifi
cationē· facit enī aduersitas ad gl'iam in
stoꝝ q̇ illam equo animo ferunt quoniã
augentur in ipsis tria·
¶ Primũ est digna laudatio·
¶ Secundũ diuina associatio·
¶ Tertiũ eterna premiatio·
Primo auget͛ in amicis dei tribulatꝭ
digna laudatio· qꝛ iudicio oīm sapientũ
ꝟtus animi in sufferētia reꝝ aduersaruꝫ
magnificat͛· Vñ Cice· in li· đ oratore ait
Magna laus ⁊ admirabilis videri solꝫ
tulisse casus patiēter aduersos non fra
ctũ eē fortũa retinuisse in rebus asperis
dignitatē· Et idē in scđo de offi· Nec iu
stus eē potest q̇ mortē q̄ dolorē vel egesta
tē timet· Aut ea q̄ his ↄria sũt eq̇tati an
teponit. Scđo auget͛ in amicꝭ dei tri
bulatis diuīa associatio ⁊ mirãda cõfor
tatio. vñ in ps· xxxiij· Dauid Iuxta inquit
est dñs his q̇ tribulato sũt corde· In af/
flictione posito stephano leuite oñdit ce
los aptos ⁊ vidit iesũ stantē a dextrꝭ vir
tutis dei· Sanctã katherinã cõfortauit
visitatiõe angelica· Sanctã agnetã defē
dit a corruptoribꝰ ⁊ liberauit a flammis
Sanctã luciã tãto põdere fixit atq₃ fir
mauit vt nec hoīes nec trahentes boues
potuerint illã mouere· ⁊ sic de reliquis·
Tertio auget͛ in amicꝭ dei tribulatis
eterna ꝓmiatio· Quo enī grauioribꝰ hic pe
nis exercētur copiosiꝰ ꝓmiũ btitudis erūt
accepturi. Impij ꝟo vt in pluribꝰ a deo
flagellis cesi ⁊ de ipō desperãt ⁊ ī sua ma
licia obstinati deteriores fiũt· Et post tē
poralē in eos illatã vindictã ad eternas
penas destinant͛· Respice igit͛ o pecca/
trix aīa qꝛ peccatũ displicet deo nro· ꝑ q̇
ille q̇ natura misericors ē ⁊ clemens ira
scit͛ ⁊ indignat͛· Illumīare cum ceco ⁊ re
uertere ad patrē misericordiaꝝ q̇ patissi
mus est suã grãm tibi dare ⁊ demũ gl'iaꝫ
sempiternã Amen·
Feria quarta cinerũ De tribus nocu
mentis peccati, ꝓpter q̄ vnusq̇sq₃ in pec/

cato' exiſtēs ad pniām reuerti debet.

Sermo quartus

Conuertimi ni ad me. piiſſimi patris dei viuētis ỽba ſūt iſta origina liter Joelis. ij. c. ⁊ in epiſtola hodierna. Differūt de die in diē pctōres īfelices reuerti ad dn̄m. illos benigne vocantez qm̄ q̄ dicta ſūt de nocumētis pctī aut no lūt credere aut pua ⁊ minima putāt. Sʒ reuera ꝙ̄uis ḡuiſſima ſint ⁊ merito pon derāda tm̄ p̄t illa vndiqʒ alia ſe offerūt q̇ bus apparet ꝙ̄ piculoſus ē ſtatꝰ illorū q̇ letant̄ in malis ⁊ gloriāt̄ ī malicia ſua Hi ſūt q̇ dei patris lōganimitatē ꝯtem nūt. miſericordiāqʒ eiꝰ īfinitā exhorrent hos ad pniam īuitat ī ỽbis ꝓphe. Quos ⁊ nos hortari debemꝰ vt id ꝓmpte faci ant ⁊ expedite. qm̄ nil hoī cuicūqʒ formi dabiliꝰ eē debet ꝙ̄ in pctō obdurate per ſiſtere. Ea ꝓpt̄ in pn̄ti ſmōe d̄ trib' aliis nocumentis peccati dicemus.

¶ Primū dicitur ſeparatō.

¶ Secundum infatuatio.

¶ Tertiū contriſtatio.

Ex p pctm̄ aīa ſepat̄ a dō nō ſolū ꝓpt̄ multa. ſed etiā ꝓpter vnū mortale. et ꝙ̄ graue dānū ſit iſta ſepatio.

Capitulum primū.

Primū nocumētū pctī d̄r ſepatio Eo ipſo nāqʒ q̇ q̇s mortaliter pec cat ſepat̄ ⁊ elōgat̄ a deo ſūmo et pamādo bono. Ubi p itelligētia plenio re tria erūt dubia declarāda.

¶ Primū vtꝝ poſſit quis per peccatuz ſeparari a deo.

¶ Secundum vtrum per vnum actum peccati perdatur caritas dei.

¶ Tertiū vtꝝ ſit ḡue dānū ſeparari a dō

Ad p̄mū dubiū rn̄det ſcptura ſacra. vn̄ deutro. xxxij. ca. d̄r. Dereliq̇t ſcʒ aīa peccatrix deū factorē ſuū. ⁊ receſſit a deo ſalutari ſuo. Et iteꝝ ibidē Deum q̇ te ge nuit dereliq̇ſti et oblitꝰ es dn̄i creatoris tui. Et Joſue. xxij. Cur dereliq̇ſtis dn̄m deū iſrael edificātes altare ſacrilegū ⁊ a cultu illiꝰ recedētes. Et Judicū. x. c. De reliq̇ſtis me ⁊ coluiſtis deos alienos Et Eſa. lix. c. Iniq̇tates vr̄e diuiſerūt inter vos ⁊ deū vr̄m. Et Hiere. ij. c. Quid in uenerūt in me patres vr̄i iniq̇tatis. q2 elō gauerūt ſe a me. Et iteꝝ ibi. Dereliq̄rūt me fontē aq̄ viue ⁊ foderūt ſibi ciſternas diſſipatas. Et luce. xv. c. in euāgelio fi lij pdigi. Adoleſcēs filiꝰ q̇ pctōrē ſignifi cat pegre pfectꝰ ē in regiōez lōginꝗ̄ Igit̄ pctōr relinquit deum. ⁊ ſic ſepat̄ ab illo. Sʒ ꝯtra obijcit̄. q2 ſm oīm ſanctorꝫ doctrinā vt inq̇t tho. j. pte. q. viij. Deus eſt in oībꝰ rebꝰ etiā ⁊ in demōibꝰ dās eis eē ⁊ ỽtutē ⁊ opationē ⁊ in oī loco dās ỽ tutē locatiuā. vn̄ in. j. diſt. xxxvij. ait idē in. c. Cū natura diuīa. ⁊ in. c. Fateamur Quō ḡ p pctm̄ aīa pōt a deo ſepari vl' e longari. Si ē in demōibꝰ deꝰ. ḡ ē in q̄libʒ aīa peccatrice. Inſup Dauid in pſ. iq̄t Quo ibo a ſpū tuo ⁊ q̇ a facie tua fugiā Si aſcēdero in celū tu illic es. Si deſcē dero in infernū ades. Si ſūpſero pēnas meas diluculo ⁊ hītauero ī extremis ma ris. Etem̄ illuc manꝰ tua deducet me. et tenebit me dextera tua. Ad hec rn̄det Hiero. in epl'a ad damaſū papā d̄ filio prodigo dicēs. Si deꝰ tenet celū palmo ⁊ terrā pugillo. Et Hiere. dic̄. Deꝰ ap propinquās nō de longinq̇. p Dauid ꝙ̄ q2 nullꝰ abſqʒ eo locꝰ ſit p̄dicat̄ quō filiꝰ adoleſcēs pegre pfectꝰ eſt in regionē lon ginquā. Sciēdū ē igit̄ nō locoꝝ ſpacijs ſʒ affectu aut nos eē cū dō aut ab eo rece dere. hec ille. Per pctm̄ itaqʒ ſepat̄ hō ⁊ diſcedit a deo nō loco. ſʒ amore cū ſpre to deo aīa inheret cōmutabilibꝰ bōis. vt em̄ ait Aug. in li. de libero arbitrio Pec catū ē ſpreto incōmutabili bono bōis cō mutabilibꝰ adherere. De demōibꝰ ỽo in quit tho. j. pte. q. viij. arti. j. Ex in ipſis

cōsideratˀ natura q̄ ē a deo ⁊ deformitas
culpe q̄ nō est a deo· Jō nō ē absolute cō
cedēdū· ꝙ deꝰ sit in demōibꝰ· ſ꜠ cū hac ad
ditiōe inq̄ꝫtū sunt res q̄dā· vn̄ ſm̄ Greg·
ſup cañ· ⁊ Aug· li· de p̄ñtia dei· Alitˀ ds ē
in seipo ꝑ nulliꝰ rei ꝯtinētiā· Alr̄ in om
nibꝰ rebꝰ ⁊ vbiq꜠ ꝑ essentiā/ ꝑ potētiā/ ꝑ
p̄ñtiaꝫ· Alr̄ in iustis familiari mō ꝑ gra
tiā· Est in oībꝰ ꝑ potētiā inq̄ꝫtū eiꝰ p̄tāti
oīa ſbduntˀ· vt dic̄ tho· vbi· s· Est in om
nibꝰ ꝑ p̄ñtiā inq̄ꝫtū oīa nuda ⁊ apta sūt
oculis eiꝰ· Est in oībꝰ ꝑ eēntiā inq̄ꝫtū ad/
est oībꝰ vt cā eēndi· Et hic triplex modꝰ
eēndi generalˀ· Grā ṽo ꝑ quā deꝰ ē in iu/
stis facit singularē modū eēndi deū in re
bus Quare pctōr a dō sepatˀ· q2 a dō sea/
uertit ꝑ ꝯuersionē ad bonū cōmutabile·
in qua auersiōe ſbito ⁊ silˀ p̄uat deꝰ aīam
suā grā· Scḋm dubiū fuit vtꝝ ꝑ vnū
actū pcti· s· mortalis ꝑdatˀ caritas dei et
aīa p̄uetˀ grā· Et posset q̄s arguēdo dice
re ꝙ nō· Naꝫ leo papa in ſmōe de passi/
one alloquēs petrū ait· Uidit in te deus
nō fidē fictā/ nō dilectionē auersā· ſ꜠ cō
stātiā fuisse turbatā· abūdauit fletꝰ vbi
ṽo defecit affectꝰ caritatꝭ lauit ṽba for/
midinis· Sed petrus negando cristum
peccauit mortaliter· ergo charitas nō a/
mittitˀ ꝑ vnū solū pctm̄ mortale· Rn̄det
tho· xxij· q· xxiiij· Q᷑ vnū ꝯtrariū ꝑ aliō
supueniēs tollitˀ· Quilibet aūt actꝰ pcti
mortalˀ ꝯtrariatˀ caritati ſm̄ ꝓpriā rōneꝫ
q̄ ꝯsistit i h̄ ꝙ ds diligatˀ ſup oīa· ⁊ ꝙ hō
ei totalr̄ se ſbiiciat oīa sua referēdo i ip̄m
Est ḡ de rōe caritatꝭ vt si q̄s diligat deū
ꝙ in oībꝰ velit se ei ſbiicere ⁊ p̄ceptoꝝ eiꝰ
regulā in oībꝰ seq̄· Quicq̄d em̄ ꝯtrariatˀ
p̄ceptꝭ eiꝰ māifeste ꝯtrariatˀ caritati· vn̄
de se h꜠ ꝙ caritatē excludere possit· Insu
per ꝑ pctm̄ mortale fit hō dignꝰ morte·
etna ſ꜠ illō ad rom̄· vj· c· Stipēdia pec
cati mors ē· Per caritatē ṽo hō meretˀ vi
tā etnā iuxˀ cap· Johis· xiiij· Si q̄s dili/
git me diligetˀ a prē meo ⁊ ego diligā eū

⁊ māifestabo ei meip̄m in q̄ māifestatio
ne vita btā ꝯsistit· vn̄ Johis· xvij· Hec
ē vita etna vt cog̃scāt te veꝝ deū ⁊ queꝫ
misisti iesū xp̄m filiū tuū· Nullꝰ aūt pōt
eē dignꝰ vita etna ⁊ morte etna· Quare
ꝓ vno solo pctō mortali amittitˀ caritas
⁊ aīa p̄uatˀ gra ⁊ a deo bono sepatˀ· Ad
auctem Leōis pape dicēdū· Q᷑ caritas
amittitˀ dupliciṫ· vno mō directe ꝑ actu
alē ꝯtēptū· ⁊ h̄ mō petrꝰ caritatē nō ami/
sit· Alio mō indirecte qn̄ q̄s cōmittit a/
liq̄d ꝯtriū caritati ꝓpṫ aliquā passionem
ꝯcupiscētie vel timoꝛꝭ· Et h̄ mō petrꝰ ca/
ritatē amisit faciēs ꝯtra caritatē· Sꝫ eā
cito penitēs recupauit· Tertiū dubiū
vtꝝ sit ḡue dānū ꝑ pctm̄ separi a dō Ad
qḋ dico ꝙ tā ḡue ē vt nil ſup· Grauꝰ nā
ē separi a deo q̄ꝫ pati q̄cūq꜠ dāna rerū
q̄cūq꜠ illata ⁊ exq̄sita supplicia q̄scunq꜠
inauditas ⁊ horribiles penas· Hinc
aug· xxxij· q· v· c· Ita ne ait· Potiꝰ debꝫ
q̄s mala q̄libet tolerare q̄ꝫ malo· s· culpe
ꝯsētire· Et idē aug· fatetˀ n̄ eē peccādū eti
am ꝓ tꝑali salute hoīm· xxij· q· ij· in· c· fa
ciat· Et ex̄ de his q̄ vi metuſue cā fiūt i· c·
sacrꝭ dr̄· Pro nullo metu dꝫ q̄s pecca/
tū mortale icurrere Jdē ꝯfirmatˀ ex̄ dē vsu
ris· c· Sup eo· c· De genus· c· Si q̄s· Et
sic̄ nō ē pctm̄ mortale cōmittēdū ꝓ aliq̄ i
cōmodo· ita nec ꝓ q̄libet cōmodo vt ide
seq̄tˀ qḋcūq꜠ bonū· Jō ē regula doctoris
gētiū ad rom̄· iij· c· Q᷑ nō sūt faciēda ma
la vt ide veniāt bōa· ¶ Et h̄ ꝯfirmatˀ in
glo· ex̄ de simōia in· c· Ad aplicā· ꝙ ſb p̄/
textu pietatꝭ nō ē ipietas cōmittēda· Et
i· q· i· c· Nō ē· Et· xiiij· q· i· c· Forte· ⁊· c· ne
q̄ꝫ· Et· xxx· q· i· ca· Nosce· Et· xxxij· q· vi·
c· Nō solū dr̄· Nō licet facere rapinā et
furtū vt fiāt elemosine· Dimō cauere q̄s
q̄ꝫ sibi dꝫ a ꝯmissiōe pcti· Ad qḋ euitan
dū scti ⁊ amici dei passi sunt tot labores·
tot ꝑegrinatiōes· tot exilia· tot carceres·
tot vincula· tot insup violētissimos cruci
atus vsq꜠ ad mortē· Inspiciamꝰ susānā

de qua scribitur Danielis. xiij. ca. q a se nibus prauis requisita de turpi consésu dum proponeret q si peccato nō acqui esceret eam falso criminatam. cum igno minia mori procurarent. O femina con stans. o mulier timens deū. āgustie inqt mihi sunt vndiqz. si em̄ hoc egero mors mihi est. si autem non egero nō effugiam manus vestras. sed melius est mihi inci dere in manus vestras q̄ peccare in cō/ spectu dei mei. Nōne ꝛ abraā inocentem filiū voluit imolare. priuareqz sua iocū/ da ꝛ gtāpn̄tia ne deū pderet q̄ h̄ mādabat He. xxij. c. ꝛ. xxij. q. ij. ꝰ. q̄nqz. ꝛ. c. n̄ ei. vbi ait Amb. in li. ꝺ p̄riarchis. Nō em̄ vole bat d̄s imolari a p̄re filiū suū nec ipleri h̄ munꝰ volebat q̄ ouē p filio imolandā obtulit. Sꝫ tētabat affectū si dei p̄cepta p̄ ferret filio. Et īfra sedꝫ Amb. Nō imit tas manū inqt i puerū neqz facias ei q̄cq̄ affectū tuū inq̄sui. non factū exegi. Tē/ taui mētē tuā si etiā filio tuo dilectissīo nō pceris pp̄t me. Et de h̄ aug. li. i. de ciui tate dei. c. xxij. inqt. Abraā nō solū nō est culpatꝰ crudelitatꝭ crimīe verūetiaꝫ lau/ datꝰ ē noīe pietatꝭ q voluit filiū neq̄q̄ scelerate sꝫ obedienter occidere. hec ille. Sūt ꝛ alia inūera sctōꝝ exēpla q̄ p elege/ re mori pusq̄ peccādo dei graꝫ amittere q̄ nos p̄terimꝰ. Affirmamꝰ tn̄ q talis est mala ꝯditō pctī q̄ aīa sepat̄ a dō. Ex an sel. li. ꝺ silitudinibꝰ dr̄. Si hic iferni hor rorē ꝛ illic cernerē pctī pudorē ꝛ vni eoꝝ necessario deberē imergi. prius in ifernū me mergerē q̄ i me pctm̄ dimitterē. mal/ lē em̄ purꝰ ꝛ inocēs gehēnā itrare q̄ sor/ de pollutꝰ ꝛ sorde idutꝰ celestia regna te/ nere. Heu q̄ mortificata sūt ꝛ arida fa/ cta corda multoꝝ q̄ multiplicibꝰ ꝛ enor/ missimis pctīs irretiti nō dāt opaꝫ vt se emēdēt. vitāqz mutēt in meliꝰ. Sicut q̄s pdidisset vl̄ vestē vl̄ pecūiaꝫ vl̄ q̄cq̄d ali ud eēt sollicitꝰ discurreret, interrogaret, re q̄reret si q̄ mō rē pditā iuenire valeret. si īfirmitatē oculoꝝ auriū lingue ꝛ cuiuſ cūqz minīmi mēbri icurrisset medicos cura ret cōsulere ꝛ q̄diu duraret infirmitas pauidus doleret ꝛ plangeret. O pecca/ trix anima quid perdidisti. Cogita quia deum tuum quia gratiam eius. ꝛ cū Da uid lacrimas funde dicens Fuerūt mihi lacrime mee panes die ac nocte dum di citur mihi quotidie. vbi est deus tuus. O quot inueniūtur in vtroqz sexu q̄buſ possemus dicere vbi est deꝰ tuus. Audi infelix anima vbi est deus tuus. Quis est iste deus. omne bonū summū bonuꝫ amabile bonuꝫ. bonum sine quo nullum bonū. bonū quod dereliquisti. O anima dura. Quis est iste deus. Nonne tuus. Tuus quia te creauit. Tuus quia tot annis beneficijs suis te sustētauit. Tuꝰ qui tibi vitam beataꝫ pmittit. Tuus qui filium vnigenitum ad te misit. vt te redimeret. Tuus qui te expectat, te inui tat vt reuertaris ad illum. Quid agis o ferrea creatura. Desine ab iniq̄tate tua. da finem vitijs tuis. effunde lacrimas ꝛ cum filio prodigo reuertere dicēs. Sur gam ꝛ ibo ad patrem meū. meum creato rem quē pdidi, pp̄ter culpā meaꝫ si ad eū rediero ꝛ dicam ei. pater peccaui in ce/ lū ꝛ corā te. Noli differre o aīa noli diu tius immorari. qꝛ recipiet te blāde. ꝛ re/ mittet pctā benigne.

¶ Ꝙ peccatuꝫ facit homīem fatuū. ꝛ q stulticia triplex ē.

¶ Capitulum secundum

Secūdū nocumētū pctī dr̄ ifatua tio. Facit q̄dē aīam fatuā a deo vt q̄cūqz sit ille qui mortaliter pec/ cat ꝛ in peccato persistit. merito stultus ꝛ fatuus appellari possit. Sed aduertē dū q triplex stulticia inuenit̄.

¶ Prima dicit̄ excusabilis ꝛ naturalis.

¶ Secūda sancta et spiritualis

¶ Tercia viciosa ꝛ criminalis.

¶ De stulticia naturali

¶ Prima stulticia est illa q̄ ꝓuenit ex de
fectu nature· ⁊ ab hac null⁹ pōt imunis
euadere· Quare dr̄ Eccl's· j· c· Stultoꝝ
infinit⁹ est numer⁹· Et Sene· ad Lucil
lū ait· Si qñqꝫ fatuo ridere volo nō est
mihi lōge q̄rendū me rideo· Uerūtn̄ ali
qui sunt fatui a natiuitate q̄ nunq̄ꝫ sanā
tur· Aliq̄ ⁊ si nō a natiuitate tn̄ a succe
dente tp̄e infatuant̄· Oēs de cōmūi lege
stulti sunt in infantia ⁊ puericia q̄ ante
annos pubtatis cōpant̄ furiosis· ff· de
acq̄· pos· l· j· De q̄bus dr̄ puer· xxij· Stul
ticia ligata est in corde pueri· sꝫ v̄ga di
sciplīne fugabit illā· Quid nāaliud sūt
pueroꝝ saltus· cursus· q̄rulatōes· mot⁹
gestus· verba vt in plurib⁹ nisi q̄dā stul
ticia· Quidā etiā volūtarie infatuantur
in adolescētia ⁊ iuuētute· Sicut illi qui
specie ⁊ forma mulieꝝ illecti muita fa/
ciūt in cōspectu hoīm velut insensati· ⁊
licet in adolescentib⁹ ⁊ iuuenib⁹ tal' stul
ticia excusari nō debeat· tn̄ in senib⁹ dū
volūtaria ē satꝭ apparet exprobrāda· vn̄
sapiens Eccl'i· xxv· c· ait· Tres spēs o/
diuit aīa mea· ⁊ aggrauor valde aīe illo
rū· paupem supbū· diuitē mendacē· senē
fatuū ⁊ insensatū· De hui⁹ genere sūt se
nes illi q̄ domū totā ifestāt· familiā tur
bant· clamāt· blasphemāt· cōtendūt· liti
gant sine causa· Sil'r illi q̄ vacāt libidi
ni· adulteria colūt· auariciā sectant̄· inhi
ant lucris· laborāt sine necessitate· ⁊ abs
qꝫ charitate vt thesaurizēt· Et oēs illi q̄
pedes iā in sepulchro tenētes arbitrant̄
nunq̄ꝫ se morituros· Dū v̄o taliuꝫ stulti
cia a sola natura pcedit· q2 hꝫ q̄ndā sene
ct⁹ infantiā· vt Hierony· dic̄ in ep'la de
honorādis pentib⁹· tunc venia erit eis p̄
bēda· ¶ Scōa ē stulticia sctā ⁊ spūalis q̄
opponit̄ mūdane sapie· Nā repit̄ q̄daꝫ
sapia mūdana ⁊ reprobata de q̄ dr̄ Jac·
iij· c· Nolite gl'iari ⁊ mēdaces esse aduer
sus v̄itatē· Nō est eīn ista sapia desursū
descēdēs sꝫ terrena aīalis diabolica· Cō
tra hāc ē sctā stulticia eoꝝ· s· q̄ ꝓpter chri
stū mundū cōtēnūt· seip̄os mortificant·
paupt̄atē sectant̄· a voluptatib⁹ abstinēt
cōiugia renuūt· pentes relinquūt· ⁊ i sim
plicitate ac hūilitate xp̄o famulari conā
tur· Hi ab amatorib⁹ mūdi stulti putāt̄
⁊ velut fatui irrident̄· Un̄ de btō Franci
sco cantat̄ in rn̄sorio i officio nocturno
sue festiuitatꝭ· Dū pater hūc ꝑsequit̄ la
tens dat locū ire· cōstāter post aggredit̄
in publicū ꝓdire· Squalēti vultu cerni
tur· putat̄ insanire· luto saxis impetit̄·
sꝫ patiēs vir nitit̄ vt surd⁹ ptrāsire· Re
fert nāqꝫ de illo Bonauen· q̄ in p̄ncipio
sue vocatiōis postq̄ꝫ pecuniā obtulerat
ꝓ repatiōe eccl'ie scti Damiani sentiens
ex h̄ aduersum se cōcitatū patrꝭ furoreꝫ
vt ire locū daret dieb⁹ aliq̄b⁹ i q̄dā occul
ta fouea ieiunās orās ⁊ lacrimās latuit·
Tādēqꝫ spūali q̄dā cōplet⁹ leticia ⁊ vir
tute mētis indut⁹ ex alto exteri⁹ fiducia
liter ꝓdijt ⁊ ciuitatem cōstāter intrauit·
Quē cū iuuenes cernerēt facie squalidū
⁊ mēte mutatū· ac ꝑ h̄ alienatū putarēt a
sensu· lutoqꝫ plateaꝝ velut stultū impe
terēt ⁊ clamorosis ei vocib⁹ insultarent·
famul⁹ dei nulla ꝓrsus fract⁹ aut muta
tus iniuria vt surdus in oīb⁹ ptrāsibat·
Tal' fuit stulticia bti Jacobini de tuder
to q̄ etiā in suis deuotꝭ carmīb⁹ ita cane
bat· Sēno mi pare cortesia impazire ꝑ
lo bello messia· El mi pare si gran sape
chi par dio vol impazire che in parisi
non si vede ⁊c· Jdcirco in die iudicij vt
hr̄ Sap· v· Stabūt iusti i magna ꝯstan
tia aduersus eos q̄ se angustiauerūt· ⁊ q̄
abstulerūt labores illoꝝ· vidētes āt tur
babūt̄ timore horribili ⁊ mirabūt̄ i subi
tatōe isperate salutꝭ· dicētes intra se· pe
nitētiā agētes ⁊ p̄ angustia spūs gemen
tes· Hi sūt q̄s aliqn̄ habuim⁹ i derisū ⁊
in silitudinē iproperij· Nos insensati vi
tā illoꝝ estimabam⁹ isaniā ⁊ finē illoꝝ
sine honore· Jta euēit tp̄e pauli vt xp̄ia

ni a gentilibꝰ stulti dicerenť. Vñ Act. xxvj. dū paulꝰ loq̄retur corā agrippa ꝺ de mysteriis christi. de pn̄ia ⁊ resurrectione mortuoꝝ. q̇dā noīe festꝰ voce mag rn̄dit. Insanis paule multe lr̄e te ad insaniā deduxerūt. Et paulꝰ nō insanio inquit. sed veritatis ⁊ sobrietatis ꝟba ego loquor. ¶ Tercia stulticia est viciosa ⁊ criminał. q̄ est in illis q̇ mortalit̄ peccant. qm̄ cū oēs scripture cōminenť peccatoribꝰ mala nolūt ipi scripture credere q̄ plena est om̄i ꝟitate. Vñ Sap. prouer. j. c. ait. Sapientiā atq̃ doctrinam stulti despiciūt. Clamat oīs scriptura pctm̄ vitandū. atq̃ cōminať pctōribus incorrigibilibꝰ mala. Audite obsecro ⁊ intelligite o mortales miseri pctōꝝ vinculis colligati q̇d scriptū est Leui. xj. ca. Nolite cōtaminare aīas vr̄as. nec tāgatis immūdū ne immūdi sitis. ⁊ ad Ro. vj. cap̄. Nō regnet pctm̄ in vestro mortali corpe. et Jaco. iiij. c. Mūdate pctōres manꝰ vr̄as. ⁊ purificate corda vr̄a. Et Joh̄. v. c. et. viij. c. Noli peccare. subinferť rō Ezech. xviij. ca. Et. j. q. iiij. c. Jā itaq̃. ⁊. xxiiij. q. iij. ca. his ita. q2 aīa q̄ peccauerit ipa morieť. ⁊ ps̄. xxxj. Multa flagella peccatoris. ⁊ ps̄. cxlix. Dn̄s iustus cōcidet ceruices pctōrum. Cū igiť delectatio q̄ habeť in pctīs modica est et breuis. q̄nta est insania coꝝ qui fuiūt diabolo. vt tandē excludanť a ꝑadiso ⁊ deputēť penis eternis. Stultū inq̇t Gre. est seruire diabolo q̇ nullo placatur obsequio. Quāto magis q̇s ei seruierit tāto amplꝰ ille eum torq̄bit. Et Aug. ait. Nulla maior insania q̄ꝫ ꝓ delectatiōe momētanea ꝑdere eterna gaudia ⁊ obligare se ad eterna supplicia.

¶ Ex pctm̄ cōtristat mentes pctōrum. dū ad se redeūt sicut ecōuerso ꝟtus letificat animā

Caplm̄ iij.

TErtiū nocumentū pcti d̄r contristatio. Nā licꝫ sepenumero letenť pctōres in via sua mala. tn̄ dum ad se redeūt non pōt fieri q̇n tristenť intrinsecus. Vñ Aug. li. j. cōfeß. ait. Jussisti dn̄e ⁊ sic est vt pena sua sibi sit oīs inordinatꝰ animꝰ. Sicut em̄ ꝟtus leticiā gignit in mente virtuosi. sic viciuꝫ tristiciā pariit. Dicit q̇ppe Isid. in lib. soliloquioꝝ. Bona vita gaudiū sp̄ hꝫ. ⁊ Sene. ad Luciliū. Sola virtus prestat gaudiū ꝑpetuū. Et Cice. in li. de senectute. Cōsciētia bn̄ acte vite multoꝝq̃ benefactoꝝ recordatio iocūdissima ē. Et Arist. Nemo est q̇ nō gaudeat oꝑationibꝰ bonis. Et Ansel. sup ps̄. xviij. Unicuiq̃ bono delectabile est eē in ꝟtutibus etiā si nullū p̄miū inde expectaret. Vñ q̇dam ethnicꝰ ait. Si oēs dij essent ignoscituri ⁊ hoīes ignoraturi. tn̄ nollem in pctīs maculari. Hāc ꝟo sententiā seq̇tur Tullius q̇ in. iij. de offi. ait. Certe si oēs deos hoīesq̃ celare possemus nihil tn̄ iniuste. nihil auare. nihil libidinose faciendū ē. Quare re diligēs oībus debet esse cura vt euitēt pctā in q̇bus si se vt hoīes fragiles viderint qn̄q̃ immersos dent oꝑam illa relinq̄re. ⁊ reuerti ad dn̄m iesum christū q̇ suā nobis omnibꝰ dignetur infundere gr̄am. Amen.

¶ Feria quīta prime hebdomade De friuola ac de debili excusatiōe peccati

Sermo quintus

EJicientur i tenebras exteriores. Verba sunt redemptoris nostri origīaliter Mat. viij. c. ⁊ in euangelio hodierno. Satis exterrere debēt hoīm male viuētiū mentes infallibilia ꝟba dn̄i nr̄i Jesu christi. Ipius vocē audimꝰ penas eternas cōminantē pctōribꝰ obstinatꝭ. Sꝫ plerīq̃ semetipos cōsolari falso conanť se ⁊ sua facinora excusantes. Aiūt em̄ nō vsq̃quaq̃ homī pctā imputanda eē

ad que quodāmodo inuit⁹ ꝓducit. Id circo i pñti ſmōe de excuſatōe debili pcti dicem⁹ quā p ſcuto putāt nōnulli aſſu/mere iexpugnabili. q̄ tñ eijciēdi erūt i te nebras iferni horribiles ⁊ timēdaȝ. Di ſtinguem⁹ aūt triplicē excuſatōn̄

¶ Prima eſt dei ꝑmittentis.
¶ Secunda ſideris influentis
¶ Tercia nature inclinantis

¶ De nulla eſt excuſatio eoꝝ q̄ dicūt deū eſſe cauſaȝ peccati. ⁊ q̄re de⁹ ꝑmittit mala fieri. ⁊ an poſſit ꝑcipere mala.

Capitulum primum

PRima debilis iniuſta ac indebita excuſatio pcti eſt dei ꝑmittētis. Aiūt q̄ppe ſeduci a diabolo pctōres. De⁹ ꝑmittit fieri pctā q̄ ſi vellȝ impedire vtiqȝ poſſet. Sed vt taliū error ꝓcul abijciat̄ tria ſunt in hac ꝑte dubia declaranda.

¶ Primū vtrū de⁹ ſit cauſa peccati.
¶ Scōm vtꝝ de⁹ debeat mala ꝑmittere.
¶ Terciuȝ vtrum de⁹ poſſit ꝑcipe mala culpe

Ad p̄mū dubiū rñdet̄ ſm Alexā. in ij. ſūme in tractatu de malo. ⁊ Ricar. ⁊ Bonauē. in. ij. di. xxxvij. ⁊ Tho. prima ſecūde. q. lxxix. ꝙ de⁹ nullo mō eſt cauſa effectiua pcti nec ꝑ ſe nec ꝑ accidens. nec directe nec indirecte. Et h̄ ꝓbatur firmiſſimis autoritatib⁹ ⁊ rōib⁹. Ait ei ſapiens Eccī. xv. c. Nemi mādauit de⁹ impie agere. ⁊ Eccl'e. vij. c. Solūmodo hoc inueni ꝙ de⁹ fecit hoīeȝ rectū. et ipe ſe infinitiȝ miſcuit q̄ſtiōib⁹. ⁊ Aug⁹. li. lxxxiij. q̄nū. Auctor mali de⁹ nō eſt. q: oīm q̄ ſunt auctor eſt. q̄ inq̄ȝtū ſūt tm̄ bona ſunt Et idē in li. ꝯ Adamantiuȝ manicheū. Nō eſt maluȝ in ciuitate qd̄ deus nō faciat. malū h̄ loco nō pcm̄ ſȝ pena intelligēda ē. Sūt ad ꝓbādū rationes efficaciſſime. Et p̄ma ſumit̄ ex diuina dilectōe. Nā illō qd̄ deus ꝓducit vel facit diligit. iuxta illud Sap̄. Diligis oīa q̄ ſunt ⁊ nihil odiſti eoꝝ que feciſti. ſed de⁹ odit pcm̄. ſm illud Eccī. xij Altiſſim⁹ odio habȝ pctōres. ergo deus non eſt cauſa pcti. ¶ Scōa rō ſumit̄ ex diuina vltōe. Nō eſt de⁹ cauſa illi⁹ rei cuius eſt vltor. ſed de⁹ eſt vltor pcti. ergo nō eſt cā pcti. Scriptū eſt em̄ Ro. xij. ca. ⁊ ad Heb̄. x. c. ⁊ Deutero. xxxij. c. et puer. xxv. ca. ⁊. xxiij. q. j. in p̄n. in ꝑſona dei. Mihi vindictā ⁊ ego retribuā. Et Exo. xx. c. Ego ſum de⁹ zelotes viſitās iniquitatē patrū in filios. ¶ Tercia rō ſumit̄ ex diuina ꝑfectōe. Illud em̄ qd̄ eſt ꝑfectiſſimū ⁊ in q̄ nullus pōt eſſe defectus alicui⁹ mali nō pōt eſſe cā peccati. ſicut nec ſol pōt eſſe cauſa obſcuritatiȝ. nec ignis cā frigiditatis. ſȝ de⁹ ē hmōi. ergo nō ē cauſa pcti. Cōfirmat̄ iſta ratō ſic. Ab eodē agēte penit⁹ nō diuerſificato in ſe nō egredit̄ ꝑfectū ⁊ imꝑfectuȝ. Qꝛ idē manēs idē natū ē facere idē. vt dicit Ariſt. in. ij. de generatōe. Bonū dicit ꝑfectōem. malū dicit imꝑfectōeȝ. Sed de⁹ eſt agēs ꝑfectiſſim⁹ nō diuerſificat⁹ in ſe. ḡ cū bona ſint ab ipo. mala culpe nō erūt ab ipo. ¶ Scōm dubium fuit. vtrū deus debeat ꝑmittere mala fieri. et ꝙ ſic pꝫ ex auctē Greg. q̄ ſup illo v̄bo Job. xij. c. Abūdant tabnacula ꝑdonū ait. Oipotens de⁹ qd̄ fieri ꝓhibet iuſtū eſt vt fieri ſinat. Et Aug. li. xx. de ciui. dei Null⁹ hoīm agit recte niſi diuio adiuuet̄ auxilio. Null⁹ demonuȝ aut hominū agit inique niſi diuino eodēqȝ iuſtiſſimo iudicio ꝑmittat̄. Scōm autem Bonauē. in p̄mo di. xlvij. De⁹ ꝑmittit mala fieri ordinatiſſime. nā duplex ē ordo reꝝ. vn⁹ in vniuerſo alter in finē. et vterqȝ exigit ꝙ deus ꝑmittit mala fieri. Ordo q̄ppe in vniuerſo exigit q: ad ꝑfectiōem vniuerſitatis neceſſe ē vl' fuit fieri creaturā arbitrio liberā ⁊ peccare potentē. Sed admiſtratio vniuerſita

tis requirit vt deꝰ res q̄s cōdidit sic ad
ministret vt vnāquāq; agere ꝓꝓos mo
tus sinat· vt d· Aug· vij· li· de ci· dei· Jō
cū debuit dare potētiā peccādi ⁊ debuit
regere saluo ordīe sue ꝯditōis si voluit
peccare debuit ꝑmittere· ⁊ si noluit pec
care debuit ꝯſuare Et ita debꝫ ꝑmittere
mala· Ordo ad finē h̄ exigit· qꝛ dupli
cē finē cōtingit repire in vniuerso· vnus
est salus electoꝝ· aliꝰ diuina laus· Quo
niā ergo ꝑmissio maloꝝ reddit electos
gl'iosiores ꝑ occasionē· ⁊ deꝰ non curat
vtꝝ ꝑ causam vel ꝑ occasionem gl'ia ele
ctoꝝ augeat᷑· iō deꝰ ꝑmittit recte mala fi
eri· Nā ꝓsunt mali bonis eos exercitā
do· ⁊ ideo dicit Aug· li· de lapsu mūdi·
q̄ ꝑmisit deꝰ plures eē malos· qꝛ si pau
ci essent nō auderēt exercere bonos· Di
uina etiā laus exigit vt ꝑmittat deꝰ mala
fieri· qꝛ occasiōe mali sūme manifestat᷑
misericordia in electis in filij vnigeniti
donatōe ꝓ inimicis ſm tp̄s· Sūme etiā
manifestat᷑ dei iusticia in et̃na punitōe
reproboꝝ· ¶ Sed ꝯ p̄dicta aliq̄s posset
instare· Primo qꝛ glo· sup illo v̄bo ad
Ro· j· Nō solū q̄ faciūt digni sūt mor
te s; q̄ ꝯsentiūt· Cōsentire inq̄t est face
re cū possit arguere· s; deꝰ posset argue
re impediēdo malū· ḡ nō d; malū ꝑmit
tere· ¶ Scd'o qꝛ Aug· xix· li· de ciui· dei
c· xvj· ait· Ad innocētis officiū ꝑtinet
nō solū nemī malū inferre s; etiā a pec
cato cohibere· ḡ si deꝰ nō cohibet cū pos
sit nō est innocēs ¶ Tercio oēs v̄tutes
nr̄e debēt habere exēplar in deo· s; in no
bis est virtꝰ zeli· ḡ ⁊ in deo· Sed zelus
q̄tū pōt obuiat p̄ctō· ergo si deꝰ habet
zelū q̄tū pōt d; obuiare p̄ctō· ¶ Ad pri
mū r̄ndet Bonauē· q̄ ꝑmittere malum
pōt esse dupl'r· Aut nō cohibēdo manū
vel aīum nec in facto nec in retributōe·
⁊ sic ꝯsentire est· Aut nō cohibēdo ma
nū sed tñ puniēdo trāsgressorē ⁊ arguē
do cōtinue· ⁊ sic nō cōsentit· ⁊ h̄ mō deꝰ
ꝑmittit et nō cōsentit· ¶ Ad scđm de īno
cente q̄ debꝫ cohibere deū q̄ illud intelli
gitur de cohibitōe q̄tū ad arguitiōem ⁊
punitōꝫ· nō aūt q̄tū ad volūtatꝭ coacti
onē· ¶ Ad terciū de zelo dꝛ q̄ zelꝰ debet
obuiare p̄ctō saluo iure iusticie· ⁊ iusti
cia put e᷑ ordo vniuersi h̄ exigit vt de
us ꝑmittat hoīem ire ſm imperiuꝫ sue
volūtatis· ¶ Terciū dubiū fuit vtruꝫ
deus possit precipe mala culpe· R̄ndet
Bonauē· vbi sup̄· q̄ h̄ pōt dupliciter ī
telligi· aut q̄ deus p̄cipiat malū manēs
malū· aut itaq; p̄cipiendo faciat bonuꝫ
Primū simpliciter est impossibile· Se
cūdū v̄o aliq̄ mō est possibi'e licꝫ nō oī
no· Est enim aliqđ malū in se ⁊ aliqđ
malū ſm se· Maluꝫ in se pōt fieri bn̄·
Maluꝫ ſm se nullo mō pōt fieri bene·
imo h̄ intelligere q̄ fiat bene est intelli
gere q̄ idē sit bonū et malū· Pōt ḡ dici
q̄ deus pōt p̄cipe malū in se ⁊ nō malū
ſm se· qꝛ nihil pōt p̄cipe cū bonū sit pꝰ
q̄ȝ p̄ceptū est· ⁊ illud est malū in se non
aūt ſm se· iō pōt illud p̄cipe ⁊ nō aliud·
Hinc habet onū illud qđ dicit Bern̄· ī
libro de p̄cepto ⁊ dispensatōne· Ꝙ de
us potest dispēsare in p̄ceptis scđe ta
bule ⁊ nō prime· qꝛ in p̄ceptis scđe tabu
le quantū est de ratione p̄cepti p̄cipitur
ordinatio ad proximū et prohibet᷑ deor
dinatio ad eundē· Deordinatio autē re
spectu ꝓximi nisi sit deordīatio respcū
dei malū est in se· In preceptis ergo se
cūde tabule dispensat deus· ⁊ contra il
la potest p̄cipere· nec ex hoc sequit᷑ q̄ p̄
cipiat cōtraria· quia mandatū speciale
absoluit a communi· Unde extra de re
scrip· ca· j· dicitur· Speciale mandatū
derogat generali· In preceptis aūt pri
me tabule nō potest deꝰ dispensare· qꝛ
eorum opposita sunt mala ſm se· Ipsa
enim p̄cepta dicunt ordinatiōem ad de
um sicut in finem de sua ratione· et eo
rum opposita deordinatiōem· ⁊ ideo si

contrariū ꝑcipet· ꝑcipet cōtra se· Cōtra
se aūt nō pōt facere· Et si ista ꝑciperet
cū sint mala ſm se· ita ꝙ nullo mō pn̄t
bn̄ fieri· aut de⁹ vellet malū qđ est incō
ueniēs· aut impune fieret malū· aut idē
esset bonū et malū· quoꝝ vtrūqꝫ est in
cōueniēs simpl'r Et ex dictꝭ cōcludim⁹
ꝙ pctōres nō pn̄t excusare maliciā suā
rōe dei iuste ac sapiēter pctā ꝑmittētis·
Ex irrōnabilis est excusatio peccati
cū hoīm culpe refertur ad influentiam
sideꝝ q̄ liberū arbitriū astringere n̄ pos
sunt neqꝫ ad bonū neqꝫ ad malū Ca· ij

Secūda excusatio peccati est si
deris influentis· Ad tātā ꝙp
pe īsaniā aliq̄ astronomi deue
nerūt vt fateri nō erubescāt vicia homi
nū ab influētia planetaꝝ ⁊ sideꝝ dispo
sitōe causari· ¶ Ad quoꝝ ↄfusionē no
tandū ſm Bonauē· in· ij· di· xiiij· ꝙ mo
res hoīm causari a siderib⁹ pōt intelli
gi dupliciť· aut necessario ⁊ sufficiēter·
aut dispositiue ⁊ cōtingenter· Si pmo
mō dicať sic nō tm̄ est falsum imo ē he
reticū ⁊ diabolicū figmētū triplici rōe·
¶ Prima q2 repugnat xpiane religiōi·
¶ Secūda q2 repugnat sensui·
¶ Tercia quia repugnat rationi
Prima ratio est q2 repugnat christi
ane religioni· dū est ↄ veritatē fidei et
honestatē moꝝ Ueritas enī fidei in hoc
errore saluari nō potest· Dū eīm ponit
oīa necessario a sideribus euenire tollit
meritū ⁊ ꝑ ↄseq̄ns p̄miū tollit grām· et
ꝑ cōseq̄ns gl'iam· Honestas etiā moꝝ
ꝑ hunc errorē p̄iudiciū patiť· dū culpa
peccātis in sidera refunditur· ⁊ licētia
malefaciēdi sine rephēsiōe conceditur·
⁊ hō ad orādū ⁊ colendū sidera incurua
tur· Et iste est finis hui⁹ erroꝝ pessimi·
q2 ad idolatriā ꝑducit· Scđa rō est· q2
tenere mores hoīm necessario euēire ab
influentia planetaꝝ repugnat sensui·
Sensibili eīm expientia in eadē ↄstella
tione cōceptos ⁊ natos videm⁹ diuersi
ficari in morib⁹ ⁊ exercitijs ⁊ euētibus·
⁊ naturalib⁹ ꝓpetatibus· Et istud māi
feste apparet in iacob ⁊ Esau q̄ siť fue
rūt concepti ⁊ nati· ⁊ tm̄ in omibus his
sunt diuersificati· Apparet etiā q2 in
eadē cōstellatōe nasciť fili⁹ regis ⁊ fili⁹
rustici· nascitur hō et asin⁹· nasciť feia ⁊
mascul⁹· et tm̄ habent dispares mores·
Ideo Grego· in omel'· epiphanie ait·
Sic fateri mathematici solēt ꝙ q̄squis
sub signo aquarij nascitur in hac vita
piscatoris misteriū sortiatur· Piscato
res vt fertur gethulia nō habēt· Quis
igiť dicat ꝙ nemo hic sub stella aq̄rij na
scitur vbi piscator oīmode nō habeť· di
cūt etiā ꝙ q̄ sub signo libre nascūtur tra
pezite futuri sunt· In multis aūt locis
sub libra multi nascūtur vbi trapezite
penit⁹ ignorātur· Aug. etiā li· v· de ci·
dei· c· vj· dicit se nouisse geminos diuer
si sexus· q2 trapezita mascul⁹ alia feia·
quib⁹ diuersi erāt mores ⁊ cōditiones·
Et si diceretur ꝙ vn⁹ post aliū cōcept⁹
fuit· dicit ibi Aug· Tanta nature vis
est vt cū ↄcepit femina deinde alterum
cōcipe omnino nō possit· q̄n necesse est
eadē esse in geminis momēta ↄceptus·
¶ Sed astronomi in h ↄdicūt Augu·
dicentes· ꝙ impḡnatio fieri pōt p⁹ imp̄
gnatōem· Nā Aristo· ix· de aīalib⁹ dič
ꝙ mulier eodē die cum viro ⁊ adultero
iacuit et ꝙ ex vtroqꝫ ↄceperit· qđ q̄dem
ꝑ signa dicit fuisse cōprehēsum cū alter
silis viro fuerit· alter repsentaret adul
teꝝ· Uerūtamē has cōtentiōes relinq̄n
tes negare nō possum⁹ quin ⁊ sepissime
tā gemini q̄ꝫ alij eodē pūcto cōcipiātur
¶ Tercia rō ostendens falsam opiniōꝫ
que dicit necessario mores hoīm a vi si
deꝝ euenire est· q2 repugnat rōni dū su
perioribus ꝑponit inferiora ⁊ in se impli
cat cōtraria· Est eīm hō astris ⁊ quibus
cūqꝫ celestib⁹ corꝑib⁹ p̄stātior ⁊ dignior

Vñ scriptū est Deut·iiij·c·Solē ꝛ lunā
ꝛ oīa astra celi creauit dñs deꝰ i misteriū
cūctis gētibꝰ q̄ sb celo sunt·Idcirco gre·
in ome·ait·Vitā q̄ppe hoīm solꝰ q̄ crea/
uit cōditor admīstrat·Nō eñ ꝓpt̄ stellas
hō sȝ ꝓpter hoīem stelle facte sunt·Hec
etiā opinio ponit duo ꝯ̄ria·ponit enim
astra veneranda·ꝛ obſuandas constel/
latōes·Tūc aut necesse est homi eueni
re ſm ꝯstellatōes aut nō·Si ñ tūc astra
nō sunt timēda·Si sic ḡ astra nō sūt ve
nerāda·Itē aut euenit homi ſm ꝙ ꝯstel
latio in suo ortu erigit·aut nō·Si sic·er
go frustra sunt ꝯstellatōnes obſuāde in
actibꝰ cū primo ſm p̄mā ꝯstellatōem ne
cessariū sit ei bona vel mala euenire·Si
nō in p̄ma ꝯstellatōe·ergo pari rōe nec ī
seq̄ntibꝰ·ergo nulle sunt obſuāde·Id/
circo Au·li·v·de ciui·dei·c·vij·ait·O sin
gularē stulticiā eligit̄ dies vt ducat̄ vx/
or·Credo ꝓpterea q᷑ pōt in diē non bo/
nū nisi eligat̄ incurri ꝛ infeliciter duci·
vbi est ḡ qḋ nascenti iā sidera decreuer̄t
Si aūt dicat̄ mores hoīm a dispositōe
sideꝝ variari dispositiue ꝛ cōtingenter·
sic pōt hr̄e veritatē·q᷑ nec rōi nec fidei
repugnat·Planū est enim ꝙ dispositio
corpis varia multū facit ad variatōnem
effectuū ꝛ moꝝ aīe·vt plīmū eñ aīa cō
plexionē corpis imitat̄·vñ colerici sunt
dispositi ad iracūdiā·sanguinei ad beni
gnitatē·melācolici ad liuorē·flegmatici
ad pigriciā·Hec aūt nō sunt necessaria
Anīa eni dñatur suo corpi maxime qñ
est adiuta p grām·Multos eñ videmꝰ
colericos māsuetos ꝛ melācolicos beni
gnos·Qñ igit̄ virtꝰ corpoꝝ celestiū o/
perat̄ ad mixtionē ꝛ q̄litatē cōplexionū·
hinc est ꝙ p ꝯseq̄ns opat̄ quodāmō ad q̄
litatē moꝝ·valde tñ de longinq̄·Plꝰ eni
facit ad qualitatē cōplexiōis virtus na
ture inferioris q̄ȝ virtꝰ sideris·Vñ Au
gu·in solutōe cuiusdā q̄stionis li·v·d̄ ci
ui·dei de duobꝰ geminis q̄ simul īfirma

bant̄ ꝛ curabant̄·vñ h̄ ꝓueniebat·Ma
gis cōmendat rñsionē Ipocratis phisi
ci q̄ȝ astronomi·Ipocras eni rñdit ꝙ e/
rat ꝓpter idētitatē ꝛ silitudinē cōplexio
nis·astronomi ꝙ erat ꝓpter idētitatem
cōstellatōis·Melꝰ eñ rñdit Ipocras
q᷑ causam dedit magis ꝓpam ꝛ magꝭ ꝓ
pinquam·Quare nō valent se excusare
pctōres ex influētia celi·Et vt inq̄t tho·
in scḋo ꝯ̄ gētiles·Si aliq̄ stelle essent cā
maloꝝ seq̄ret̄ ꝙ essent malefactrices qḋ
falsum est·Nā aut essent tales a natu/
ra·ꝛ sic dñs q̄ dedit eis talē naturā esset
malus·qḋ impijssimū est dicere·Aut es
sent male a volūtate·q᷑ haberēt malam
voluntatē·qḋ silr̄ ē falsum cū nulle aīa
sint animate·

Ex nō valȝ excusatio eoꝝ q dicūt cām
peccati fore naturā inclinantē cū ex pte
animeip̄a semp inclinet ad bonū·

Capitulū tercium

Tercia excusatio pcti est nature
inclinātis·Dicūt eñ nonulli ꝙ
hō inclinat̄ ab ip̄a natura ꝛ naturalit̄ ab
ip̄o appetitu sensitiuo ad peccādū·Vñ
xij·q·j·c·Ois etas ab adolescētia pna ē
ad malū·¶Sed hec excusatio minima ē
q̄m btūs Tho·j·ij·q·x·ar·iij·refert·Ex
passio appetitꝰ sensitiui ñ necessitat ad
peccandū·Cū eni in hoīe sint due natu/
re·s·intellectualis ꝛ sensitiua·qñq̄ pars
sensitiua totaliter subijcit̄ ratōi·Sic cō
tingit in v̄tuosis·Qñq̄ ecōuerso rō to/
taliter absorbet̄ a passiōe tñ remanet ali
q̄d ratōis liberꝝ·Et ſm h̄ pōt vel totalit̄
volūtas rōem repellere vel saltem se te/
nere ne passionē sequat̄·Vñ Geñ·iiij·ca·
dr·Subter te erit appetitꝰ tuus ꝛ tu do
minaberis illiꝰ·vbi glo·Sub te erit ap/
petitus sensitiuꝰ tuus·q᷑ liberi arbitrij
es·Ideo moneo vt pctm̄ nō dñet̄ tibi sȝ
tu peccato·vñ sbditur·Et tu dñaberis
illius·id ē dñari debes illi ne ꝓcedas in
actū·Propterea inq̄t Seneca ad Lu/

cillū· Erras em̄ si existimes nobiscū vicia nasci· Superuenerūt· ingesta sūt· Nulli nos vicio natura cōciliat· Nos illa integros ac liberos genuit· Qualiť vero vnusquisqȝ liber est ad bn̄ vel male agēdū ꝛ null⁹ cogiť ad peccandū aliq̄ necessitate nature ondit Valeri⁹ li· vj· de mutatōe moꝝ ꝛ fortune multis exemplis· Et pmo ipe ait· Multū animis hoim ꝛ fiducie adijcere ꝛ sollicitudi detrahere potest moꝝ ac fortune in claris viris recognita mutatio· Nā cū alioꝝ fortunas spectādo ꝛ ex conditōe abiecta atqȝ ↄtēpta emersisse claritatē videam⁹· Quid oberit q̄n ꝛ ipi meliora de nobis sp cogitemus· Deinde exēpla ad h̄ ꝓpositū notabilissima refert· ex q̄bus aliq̄ nos explicabim⁹· ¶ Primū est de Manlio torq̄to q̄ in iuuētute fuit hebetis ingenij atqȝ obtusi cordis· vt domestic̄ ꝛ reipublice vsibus inutil̄ omino videreť· In ꝓcessu ṽo etatis ad tātā ṽtutē deuenit vt prem suū reū a snīa ferenda ꝛ ꝑiculo subeūdo liberauerit· In hoc credo fortūe nubilo adolescentie cōtemptu ꝑfusum q̄ senectutis decus lucidi⁹ enitesceret· Nā patriam a bello latino p̄ssaȝ speciosissimo triūpho recreauit· ¶ Scdm exemplū est de scipione africano q̄ dissolutissime vite fuit in pmis adolescentie annis lasciuie ꝛ furori deditus· Sed morib⁹ in meli⁹ mutatis deuicit carthaginē ꝛ ↄtinentissime vixit· Quē dij imortales nasci voluerūt vt eēt in q̄ virtus ꝑ oēs nūeros hoib⁹ efficaciť ostendereť· ¶ Terciū exemplū est de quinto fabio q̄ in adolescētia fuit ita viciosus ꝛ infamis vt oēs vitarēt ei⁹ ↄsortiū· Sȝ postea in tantā grām ꝛ ṽtutē deuenit vt nihil eodē sene ornati⁹ aut speciosi⁹ illo tpe ciuitas romana habuerit· ¶ Quartū exemplū est de Valerio flacco q̄ tpe secūdi belli punici habuit adolescētiā ꝑditissimā in luxuria ꝛ alijs vicijs· Paulus autē licent⁹ vt eū vicijs dimouerꝫ fec̄ eū flaminē· i· sacerdotē vt seruiret in tēplo deorum· Qui floruit tāta religiōe vt q̄ntūȝ pri⁹ fuerat exemplū vicioꝝ· tantum postea fuerit modestie et sanctitatis speculū· ¶ Quītū exemplū est de q̄nto catullo· q̄ in adolescētia sua fuit effeminat⁹ enerius dedit⁹ oib⁹ delicijs ꝛ ludis· ꝛ oī genere voluptatū· Sed ꝓcedēte etate in maxio clarissimoꝝ viroꝝ ꝓuectu excelsuȝ gͣdū obtinuit· fact⁹ senator ꝛ dux belli maximas victorias habuit· ¶ Sūt ꝛ alia ibidem exēpla vt palemōis ꝛ themistoclis q̄ nos posuim⁹ in pmo smone q̄dragesimali de pnīa· ¶ Idcirco solon phs prudētissime dixit neminē dū adhuc viuerꝫ dici debere miseꝝ aut beatū· q2 ad vltimum vsqȝ fati diē ancipiti fortune sbiecti essemus· ꝛ moꝝ assidue mutatōi· Nulla igitur est sufficiēs excusatio peti qđ in ptātis nr̄e arbitrio est ꝛ cōmittere ꝛ de cōmisso facere pnīam· Et vt Cicero in philippicis dixit· Cuiusuis hoīs est errare sed nō nisi insipiētis ī errato ꝑseuerare· Imponam⁹ ģ pctis finē vt sic vitā mutātes in meli⁹ effugiam⁹ eternas penas· A q̄bus nos liberet iesus christus· q̄ cū pre ꝛ spūsctō viuit ꝛ regnat in secula secloꝝ Amen·

¶ Feria sexta prime hebdomade in quadragesima· De excusatōe peccati q̄ se tueri q̄dam putāt ex ipa cōsuetudine· ꝛ de mysterijs cōsuetudinis· Sermo sextus

Dictum est antiq̄s· diliges ꝓxim tuū ꝛ odio habebis inimicū tuū· Verba sunt redēptoris nr̄i originalr̄ Mat· v· c· ꝛ in euāgelio hodierno· ¶ Inueterataȝ antiq̄ꝝ doctrinā de inimicis odiēdis velut impiā ꝛ caritati ↄriā dn̄s iesus christus in lectōe euāgelica reprobauit· Nullū eq̄deꝫ pctm̄ excusare pōt diuturna cōsuetudo· Quia ṽo sunt nōnulli q̄ in sua malicia obstinati dū redarguunť vt corrigant rn̄dere solent coꝝ pctā nō ģuiter pōderāda· q2 ꝛ peccātiū multitudie ꝛ lon

gā peccādi ꝯsuetudīe excusabilia videri pn̄t. Ideo in p̄senti ſmōe de ꝯsuetudine ipa peccādi dicem⁹. ostendemusq̄ q̄ꝫ grauiter errāt hi q̄ peccatis veterib⁹ addentes noua putāt se scuto ꝯsuetudīs posse defendi. Pro quoꝝ declaratōe tria mysteria ꝓponim⁹ cōtēplāda.

¶ Primū dicit aggrauationis.

¶ Secundū reprobationis.

¶ Terciū obseruationis

Qꝫ cōsuetudo peccādi auget peccatū nō excusat. ⁊ qualiter mala ꝯsuetudo inducit in aīa facilitatē ad peccandū. difficultatē ad penitendū. et obligatiōem ad patiendū. Cap. p̄muꝫ

PRimū mysteriū cōtēplandū de cōsuetudine d̄r aggrauatōnis. In q̄ sciendū est q̄ cōsuetudo q̄ est ꝯ legem diuinā vel naturalē nō minuit peccatū nec excusat sed auget. Sic p̄bat. xxiiij. q. j. c. scisma. Ideo scribit ex̄ d̄ ꝯsuetudine. c. cū tanto. Tāto sunt grauiora pctā q̄ꝫto diutius infelicē animā detinēt alligatā. Et extra d̄ ꝯsue. c. j. in textu ⁊ glo. ponit. q̄ ꝯsuetudo grauis ecclīe ⁊ onerosa est extirpāda. Et di. viij. c. Mala. d̄r. Mala ꝯsuetudo nō min⁹ q̄ꝫ pnicīosa corruptela vitāda est. Et eadē di. c. Cōsuetudo. Cyp̄anus ait. Cōsuetudo sine veritate vetustas erroris ē. Et eadēꝫ di. viij. c. seq̄nti scribit. Necq̄ hoīs ꝯsuetudinē seq̄ optet sed dei v̄itatē. Et in auctētico vt nulli iudicū liceat hr̄e. §. j. collatōe. ix. d̄r. Male ꝯsuetudīes adinuēte nullo tp̄e ꝯfirmant. Cōfirmant hec oīa ff. de penis. l. capitaliū. §. solēt. C. d̄ epali audiētia. l. Nemo. Extra de his q̄ fiūt a maiori p̄te capl̄i. c. Cū in cūct̄. extra d̄ vsu palliȷ̄. c. ex tuaꝝ. Extra de officio archidiaconi. c. cū satis. Ex̄ de iuramēto calūnie. c. Ceteꝝ. Extra de vita ⁊ honestate clericoꝝ. c. Cū decorē. extra de sta. monachoꝝ. c. Ea que. Extra de ꝯsecra. eccie c. Aqua. Extra de simo. c. Intātū. Nec tm̄ reprobata est tāq̄ꝫ iniq̄ ꝯsuetudo q̄ ē ꝯ legē naturalē ⁊ diuinā. sed etiā q̄ est cōtra quācūq̄ legē hūanā rōnabilē. Jō extra de cōsue. c. Ad nr̄am. d̄r. Cōsuetudo q̄ canonicis obuiat institut̄ nulli⁹ dꝫ eē momenti. ¶ Sed ꝯ hoc arguit ex dicto Gre. di. iiij. c. Deniq̄. q̄ loq̄ns de crapula quā cōsueuerūt facere laici in carnisp̄uio q̄ peccatū est dicit. Nec a tali cōsuetudine amoueri pn̄t. ⁊ ideo cū venia suo ingenio relinq̄ndi sunt. ne forte peiores existāt si a tali ꝯsuetudīe ꝓhiberēt. Ad h̄ rn̄det glo. ibidem. q̄ relinq̄nt cū venia scꝫ pene tp̄alis. Ita q̄ nō vult dicere gregō. q̄ ꝯsuetudo excuset illos a pctō. sꝫ q̄ nō dꝫ tolli tal̄ ꝯsuetudo p̄ penas tp̄ales qn̄ timet mai⁹ inde scandalū prouenire. Notādū tm̄ q̄ aliq̄n q̄s peccat ex igrātia vl̄ fragilitate faciēs id qd̄ ꝯsueuerūt aliȷ̄ facere circa aliq̄d. ⁊ tūc n̄ excusat a mortali si id. qd̄ agit ſm ꝯsuetudinē alioꝝ ē ꝯ legē diuinā vl̄ naturalē. Sꝫ minuit g̃uitas ei⁹. puta q̄s fac̄ aliquē ꝯctū vsurariū credēs eē licitū. q̄ꝛ illō cōit̄ fit ſm p̄rie cōsuetudinē. certū ē q̄ ꝯsuetudo illi⁹ loci n̄ excusat a mortali. q̄ꝛ ꝯ legē dei quā sic̄ lex hūana tollere nō pōt. ita nec ꝯsuetudo q̄ poti⁹ dicēda ē abusio. O q̄t sūt hodie int̄ xp̄ianos ꝯsuetudīes hui⁹ viciose atꝫ corrupte. Ex ꝯsuetudīe nāq̄ publice blasphemat de⁹. fiūt p̄iuria. īuocat diabol⁹. exercēt vsure. vāitates ml̄tū augēt ⁊ pōpe. ꝯmittūt fraudes ī q̄libꝫ arte. ⁊ fetida vicia luxurie p̄petrāt sine rubore. Sed aduertāt peccātes ex ꝯsuetudine q̄ hec tyrānis iniqua tria mala in aīa facit.

¶ Primū est facilitas ad peccandū

¶ Scōm difficultas ad penitendū.

¶ Terciū obligatio ad patiendū.

Primū malū est facilitas ad peccādū Nā ad qd̄ peccatū a p̄ncipio inducit aīa cū difficultate ad illō ꝓpter ꝯsuetudinē nō solū trahit cū facilitate sꝫ etiā cū delectatōe vt posuim⁹ in quadragesimali de

p̄nia in ſmone de pctō· Rō eſt· q꞉ vſus
v̄tit in naturā· ⁊ ꝯſuetudo nature aſſilat
tur ⁊ eſt altera natura· vt inqt Ariſt· i li·
de memoria ⁊ remiſcētia· Et in· j· ethic· ⁊
in· vij· ethico· Et idē ꝯfirmat· ff· ad ma/
cedonianū· l· j· ⁊· ff· de liberis ⁊ poſthūis
l· ſi qͥs poſthumos· in p̄n· Et· ff· de poſtu
lādo· l· j· §· beſtias· Et· ff· de acq̄rēdo reꝝ
dn̄io· l· naturalē· Et inſtituta de reꝝ diui
ſiōe· §· Pauonū· Hinc Hiero· in epl'a
ad cellantiā ait· Inſuauē ⁊ aſperā fecit
nobis viā v̄tutū longa ꝯſuetudo peccā
di· q̄ ſi in ꝑtē alterā trāſferat inuenit ſe/
mita iuſticie leuis· ¶ Scōm malū qͦd in
ducit ꝯſuetudo mala ē difficultas ad pe
nitendū· Nā facit pctā grādia eſtimare
parua aut mīma· Vn̄ Aug· i enchiridiō
ait· Pctā q̄uis magna ⁊ horrida cū i cō
ſuetudinē ꝑuenerint aut ꝑua aut nulla
eſſe credunt· vſqꝫ adeo vt nō ſolū nō oc
cultāda verūetiā p̄dicāda ⁊ diffamanda
videant· q̄m ſicut ſcriptū ē· laudat pec/
cator in deſiderijs aīe ſue. Tal' iniqtas i
ſcripturꝭ clamor vocat· de qͦ d̄r· Clamor
ſodomoꝝ ⁊ gomorreoꝝ multiplicat⁹ eſt
nimis· q꞉ nō ſolū iā apud eos nō putabā
tur eſſe flagitia verūetiā publice velut le
ge freq̄ntabant· Et idē li· muſice· Tāta
eſt vis cōſuetudis vt ea inueterata ſi fal
ſa opiniōe eſt genita nihil ſit inimiciti⁹
v̄itati· hinc pctōres ceci facti ⁊ pondere
g̃ui oppſſi penitētiā negligūt· Ex hͦ Ju
uenal' li· iij· ſatira et ait· Cōſuetudo ma/
li tenet inſanabile vuln⁹· Et Marcial'
coqu⁹ Mens aſſueta malo firmi⁹ heret
ei· ¶ Iſta ꝯſuetudo mala figurat in laza
ro fetido ⁊ q̄triduano ſm Aug· d pe· di·
ij· c· Sicut· q̄tuor em̄ mortuos chriſtus
ſuſcitauit q̄uis p̄m⁹ nō eſſet plene mor/
tuus· ſ· fili⁹ reguli de qͦ d̄r Joh· iiij· c· In/
cipiebat em̄ mori· ꝑ iſtū ſignificat diabo
lica ſuggeſtio ⁊ pcti cogitatio cui niſi cō
ſentiat aīa nō ꝑ hͦ totaliter morit ſed in
cipit· ¶ Scd̄a fuit filia archiſynagogi de
q̄ Matth· ix· c· habet ꝙ in camera ſecre/
te fuerat mortua· ꝑ quā delectatio cū con
ſenſu denotatur· Eo em̄ qͦ aīa pctō cōſen
tit mortua ē· ¶ Tercius fuit fili⁹ vidue·
Lu· vij· c· extra portā naym· q̄ ſignificat
pctm̄ iā ꝑ opus cōſummatū· ¶ Quartus
fuit lazar⁹ q̄triduan⁹ i monumēto· Joh·
xj· c· ꝑ quē deſignat pctm̄ ꝯſuetudis· Jō
d̄r ꝙ fetid⁹ erat ⁊ clamore magno a chri
ſto vocat⁹· Dicit em̄ ibi Aug· Difficile
ſurgit quē mola male cōſuetudis p̄mit.
Ideo Iſido· li· iij· d ſūmo bono ait· Pec
catū admittere ē in puteū cadere· cōſuetu
dinē v̄o facere eſt os putei coanguſtare
ne is q̄ ceciderit valeat exire· ¶ Terciū
malū qͦd facit mala cōſuetudo eſt obliga
tio ad patiendū· Quāto em̄ diuti⁹ reti/
net peccatū ⁊ q̄nto magis multiplicat·
tāto grauiore pena puniunt pctōres· vn̄
nō imerito Auguſ· li· viij· ꝯfeſ· dicebat·
Ex volūtate q̄dē ꝑuerſa facta eſt libido·
⁊ dū ſeruit libidini facta eſt cōſuetudo·
⁊ dū cōſuetudini nō reſiſtit fact⁹ ē iterit⁹

¶ Ex multe ſunt ꝯſuetudies reproba
te de q̄bus fit exp̄ſſa mentio in iure· Sic
paret in ſex cōſuetudinib⁹ q̄ hoc loco po
nunt dimiſſis alijs·

¶ Cap· ij·

SEcūdū myſteriū de cōſuetudine
ꝯtēplandū dicit reprobatio· licꝫ
em̄ oīs ꝯſuetudo mala ſit repro
bata· tn̄ in iure ſpecificant m̄lte ꝯſuetu/
dines reijciēde· ex q̄bus aliqs explicem⁹
¶ Prima eſt cōſuetudo de q habet in ca·
Cū venerabil'· vbi ponit ꝙ ꝯſuetudo cu
iuſdā loci erat ꝙ abbas q̄ imediate erat
ſb aplica ſede trāſferebat ad aliā abbati
am ſine licētia pape· qͦd fieri nō poteſt·
¶ Scd̄a cōſuetudo de q̄ habet extra d cō
ſue· c· q̄n· ꝙ aliq̄ ſimplices ſacerdotes ad
defectū epoꝝ criſmabāt in frōte· Tales
eī nihil ꝯferebāt· ¶ Tercia eſt ꝯſuetudo
ꝯ obediētiā· ſupdicto· c· cum venerabilis
¶ Quarta eſt cōſuetudo ꝯ libertatē eccle
ſie· extra de elec· c· cū terra· ⁊· c· ſacroſctā·

¶Quinta est cōsuetudo exigēdi pedagia 7 gabellas a clericis 7 religiosis. hec re/probat᷑. c. quāq̄ꝫ. de cēsib⁹. li. vi. Ibi eni3 sic d᷑. Si vniuersitas vel singularis psona ecclesias vel ecclesiasticas psōas cōpelleret soluere pedagia vel guidagia vel exactōes p reb⁹ suis qs causa nego/ciatōis nō deferunt. vel p psonis. singulares excōmūicati sunt 7 vniuersitas interdicta. Nec pdest cōtraria ɔsuetudo. Et diocesani qbus constat aliquos has snias icidisse illos publicare dbēt 7 illas sentētias facere obſuari. ¶Et nota h primo q res clericoꝝ eodē puilegio gaudēt q res ecclesiaꝝ qtū ad istud. ¶Scdo q ille dicit᷑ negociator q rē emit vt integrā 7 immutatā lucret᷑ vendēdo. Sꝫ q rem emit vt materia sibi sit aliqd ide opandi puta ex ferro clauos 7 alia artificiata. ille nō ē negociator. ¶Tercio nota q si clerici deferāt vel deferri faciāt res cā mer/cimonie hac imunitate nō gaudēt. Et sic est argumētū ɔ emptores reddituū clericoꝝ q volūt in his gaudere imunitate illa q 7 clerici. s. vt nō soluāt guidagia et pedagia de empt᷑ a cleric᷑. ¶Quarto nota q illud qd hic dicitur de pedagijs ꝑm franciscū de zarabellis locū hab3 in ga/bellis 7 datijs q leuant᷑ in ciuitatib⁹ lombardie. q2 idē iuris de ipis. arg. xiiij. q. iij. c. Putant. c. Pleriq3. ex de penis. c. qn/to. Et ex h videt᷑ q tota italia est interdicta. 7 maxime ciuitas florētina. ¶Sexta est ɔsuetudo exigēdi vel paciscēdi aliqd tpale p spūalibus. vt p ingressu mona/sterij vel sacramētis. ex de simo. c. Om simoniaca. ¶Sed hic orit᷑ vnū dubiū vtꝝ sit licitū sacerdoti recipe pecuniā p exe/quijs. Et videt q nō p ea q notāt᷑ extra d sepul. c. Abolēde. 7 extra de simo. c. non satis. c. cū in eccl'ie corpe. 7 .xij. q. ij. c. in eccl'iastico. Sed glo. i. c. Tuā nobis. extra de simo. dicit q si sacerdos paup est pōt recipe. vt. j. q. j. c. iudices. 7 tn gratis dz celebrare. Sicut testis q recipit sumptus. 7 tn gratis dz testificari. iiij. q. iij. c. Uenturis. Et eps recipit pcuratōe3 pro consecratōe. Et iudex gratis iudicat. tn recipit sumpt⁹. ff. de offi. psi. l. plebiscita Et de vita 7 hone cleri. c. Cum ab omi. Nec est incōueniēs q cleric⁹ locet opas suas cū nō habeat vn viuat. xcj. di. c. j. 7. iij. Sed sacerdos q ex officio suo ad h tenet᷑ 7 qui habet victū suū suis sumptibus tenet᷑ spūalia mīstrare. de conse. di. j. c. Sufficiat. Et tn si cōsuetudo ē q aliquid det᷑ in exequijs mortuoꝝ 7 consili/bus. lic3 sacerdoti nō de facto ad h petēdū. Tamē cogi pōt popul⁹ ad obſuan/dam honestā cōsuetudinē. extra de simonia. c. ad aplicā. Cōsuetudo em attēdit᷑ in recipiēdis munerib⁹ circa spūalia. ar. j. q. iij. c. Quesitū. lxiij. di. c. Agathosa. ix. q. iij. c. cōquestus. 7 in auctētico de sanctissimis epis. §. Pro cōsuetudib⁹. Concordat his glo. in. c. Abolēde. extra de sepulturis.

Q cōsuetudo ratōnabilis q non ē contra aliquā legē diuinā vel hūanam obſuanda est tā generalis qꝫ specialis

Capitulū tertiū

TErtiū mysteriū cōtēplandum d consuetudine dicit᷑ obseruatio. Cōsuetudo em q nō est cōtra aliquaz le/gē diuinā vel humanam 7 hab3 in se aliquā rōem boni obſuāda est. Si general' est generaliter. si pticularis in aliq loco pticularit᷑. Un Aug. ad casulanū. xj. di. c. In his ait. Instituta maioꝝ p lege te/nēda sunt. Et sic puaricatores legū diuinaꝝ ita ɔtēptores ɔsuetudinū eccl'iasti/caꝝ coercēdi sunt. Et Isi. li. v. ethimol. di. j. c. Cōsuetudo est qdā ius moribus institutū qd p lege suscipit᷑ dū deficit lex. Un btā v'go voluit ſuare laudabilē cō/suetudinē iudeoꝝ q erat q in fest᷑ eorum rēt ad templū in hierl'm etiā mlieres. lex qppe hoc mandabat mascul' dicens in

Exodo· Ter in anno apparebit oē ma/
sculinū in ɔspectu meo· Sʒ m̄ etiā mlīe
res ibāt nō ex lege sʒ de more· Jō Lu·ij·
dr· Cū fact⁹ esset iesus ānoꝝ·xij·ascēdē
tib⁹ illis hierosolymā ꝑm ɔsuetudinem
diei festi· Propterea Aug·di·s·viij·ca·
Frustra ait· Hec plane verꝝ est q2 rō et
veritas sp ɔsuetudini ꝑponēda ē·ꝙ si cō
suetudini rō suffragat̄ nihil optʒ firmi⁹
retinere· Est de h̄ exemplū·xij·di·c· Illa·
de matre sancti Aug·ɔsulēte Ambrosiū
de ieiunio sabbati· Et ad idē facit· c· Ec
clesiasticaꝝ·xj·di· Agere igit̄ ꝯ ɔsuetu/
dinē ecclīe generalē pctm̄ ē· Unde dicit
Guill's· Q dicēdo missam añ matutias
est pctm̄ mortale· q2 h̄ ē ꝯ ɔsuetudinem
ecclīe generalē· Nā al's p legē sc̄ptā non
inuenit̄ ordiatū· Ita etiā facere ꝯ ɔsue/
tudinē pticularē alicui⁹ ecclīe ē peccatuʒ
morantib⁹ in illo loco· Uñ q̄ cōficeret in
azymis i ecclīa grecoꝝ peccaret mortalr
faciēdo ꝯ cōsuetudinē ecclīe oriētal'· Et
silr i q̄ ecclīa latiā ɔficerʒ i fermētato g̃/
uit̄ peccaret q̄zuis vtcꝫ ɔficerʒ ꝑm tho· i
iiij· Sic i italia i sabbato abstinet̄ ab esu
carniū· Et q̄ tali die sine cā ratōnabili
comederet carnes peccaret mortalr· In
cathalonia ꝟo vbi nō ē tal' cōsuetudo nō
peccāt i sabbato comedētes carnes· Idē
dicēdū de abstinētia a lacticinijs ⁊ ouis ⁊
caseo in alijs ieiunijs a q̄dragesima· qḋ
vnusq̄sꝗ ꝟuare tenet̄ patrie ɔsuetudinē
Sic etiā ieiunia q̄ sunt ex generali ɔsue
tudine ecclīe obligāt sic ea q̄ sunt in ꝑce/
pto ex statuto ecclīe· vt vigilia Iohis ba
ptiste· oīm sāctoꝝ· ⁊ bti Laurētij ꝑm In
nocētiū· Sic etiā vbi in aliq̄ ciuitate est
ɔsuetudo ꝟuare aliqḋ festū· licʒ nō sit ab
ecclīa statutū dʒ ꝟuari vt festū· ¶ Notā
dū tñ ꝙ ꝑm Archidiaconū sup c· cōsuetu
dinis· di· xj· Qñ ɔsuetudo obuiat om̄i iu
ri tūc indistincte succūbit cōsuetudo· sed
vbi cōcordat ɔsuetudo seu tolerat̄ ab ali
quo iure licʒ alijs iurib⁹ videat̄ ꝯria tūc

cōsuetudo vincit ⁊ tollit legē scriptā· q2
multa fieri nō debent· facta tñ remanent
Extra de regula· c· Ad aplicā· Et· ij· q· vj
c· Biduū· Et ꝑm h̄ cū dr ꝙ cōsuetudo nō
est rōnabil' seu nō valet q̄ obuiat canoni
cis institut' videt̄ intelligēdū qñ obuiat
oib⁹ statutis· Nā si obuiat alicui ⁊ p ali
ud tolerat̄ nō erit irrōnabil' p h̄ solū· ver
bi grā· Statutū est ex de vita ⁊ hone· cle·
c· Om̄· ꝙ bona clericoꝝ debeāt venire in
cōmūi ⁊ in vna domo debeāt vesci· ⁊ dor/
mire sb vno tecto· vt etiā ponit̄· xxxij· di·
c· Preter hec· Et de cōse· di· v· c· In oib⁹·
Et· xij· q· j· c· Necessaria· Glo· tñ i dicto
ca· qm̄· dicit ꝙ derogat̄ huic iuri p ꝯriaʒ
ɔsuetudinē q̄ztū ad clericos secl'ares quā
papa scit ⁊ tolerat Itē de cō· di· iij· c· Ro
gatōes· ⁊ c· Pronūciandū· mādat̄ ꝟuari
dies rogationū q̄ ad ieiuniū ⁊ q̄ ad cessa
tionē ab opib⁹· ⁊ tñ vbiꝗ fit ꝯriū· Nec
aliq̄s dic ꝙ peccēt fideles dies illos nō
ꝟuādo· Et q2 abrogat̄ p ꝯriā cōsuetudi/
nē q̄ ꝑscripta est· Et etiā videt̄ rōnabilis
ꝓpter ieiunia multiplicata ab ecclīa ⁊ ꝓ
pter festa ⁊ fideles paꝝ deuotōi se dāt in
festo et vix laborādo viuere pñt paupe
res· Idē dicēdū de tota hebdomada pa/
sce q̄ ponit̄ celebrāda in· c· Pronūcian/
dū· Idē ḋ ieiunio q̄dragesime qḋ fuit sta
tutū ab ecclīa inchoari a clericꝭ ꝑma die
post q̄nq̄gesimā di· iiij· c· Statuim⁹ Et
tñ nō obꝟuat̄ a clericꝭ· et h̄ q2 abrogatuʒ
est p ꝯriā cōsuetudinē· Quāuis g̃ ista et
silīa obuiēt statutꝭ canonicꝭ aliq̄b⁹· tam̄
q2 nō oibus obuiāt sed ab aliq̄ tolerant̄·
vt a decretali· extra de cōsue· c· vl· q̄ vult
ꝙ vincat etiā legē canonicā cū ē rōnabil'
⁊ ꝑscripta· Ideo valent ⁊ sine ꝑiudicio ꝟ
uari pñt· Hic tñ magna diligētia est ad
hibēda in iudicādo· vt nō apiat̄ de facili
via trāsgressiōis ordiationū ecclīastica/
rū· Nec etiā cōdemnet̄ q̄s leuit̄ de mor/
tali in hmōi cōsuetudinū obꝟuatōe· Sic
est de festo innocentū· sancti siluestri· et

h̄moi q̄ abierūt in dissuetudinē· vbi tam̄
s̄uant̄ oino custodiēda sunt· q2 ab eccl'ia
instituta· Similit̄ de consuetudie que ē
in multis locis q in sabbatis ꝛ in vigi/
lijs magnaꝝ solēnitatū hoies laborēt vl'
vendāt vsqꝫ in terciā horā nocl· vt bar
bitōsores pl⁹ faciētes exercitij die illa q̄ꝫ
tota hebdomada· Et videt̄ posse tolera
ri cū q̄si in recōpensatiōem hui⁹ nō labo
rent in sero festi vsqꝫ ad mediā noctem·
qd tñ de iure possent· q2 de vesp̄a ad ve/
sp̄am id ē sero mandat̄ celebrari in· c·p/
nunciandū· Sed nullo mō tolerari dn̄t
nec excusant̄ a pctō puelle q̄ annos pu/
bertatl attigerūt si nō cōmūicant aut nō
audiūt missam ꝑpter malā cōsuetudinē·
Similiter ꝛ clerici faciētes cōtra decenti
am stat⁹ clericalis· Et religiosi trāsgres/
sores regule et statutoꝝ ordinis· Et oēs
alij quoꝝ grādis est numer⁹ q̄ cōsuetudi
ne putāt posse sua pctā tueri· O si mihi
facultas dāt̄ vt vox mea p̄ oēm italiā au
diri valeret clamarē vtiqꝫ ve ve nob mi/
seris· Nos sum⁹ in q̄s fines seculoꝝ de/
uenūt· ita vt oīa corruptōnib⁹ impleta
esse videam⁹· Non ꝓfuerūt p̄dicantiuꝫ
tube· Nō sctōꝝ viroꝝ miracl'a· Nō ter/
rores de celo ꝛ flagella dei· Nō seue vbi/
qꝫ pestilēcie ad extirpāda pctā blasphe/
mie· vsuraꝝ· vanitatū· partialitatū· iniu
sticie· sacrilegioꝝ· adulterioꝝ· sodomie·
ambitōis et ꝓstratōis diuini cult⁹ ꝑpt̄
cōsuetudinē· Sed aduertāt populi ea q̄
dicta sunt· ꝛ timeāt ne p̄seuerātes in ma
licia sua irritent p̄rem omniū deū· Qui ē
bn̄dictus ꝛ laudabil' in secula Amen

Sabbato p̄me hebdomade de ğuita
te peccati· Et quō vnū pctm̄ est altero ğ
uius rōe p̄sone ꝛ obiecti vt nocumenti

Sermo septimus

ERat eni ven
tus cōtrari⁹ eis· Scribunt̄ hec
verba Marci· vj· c· ꝛ in euāgelio hodier
no· Sicut vehementia venti impediebā
tur discipuli dn̄i iesu christi· ne ꝓspera
nauigatiōe ad portū tutū possent attin/
gere· Ita mortales miseri pctōrum tur/
bine retardant̄ ne valeāt ad regnū ꝑpera
re celoꝝ· Et licꝫ pleriqꝫ ꝑpter ea que di/
cta sunt in p̄cedentib⁹ iā acceptent mor/
talia pctā dānosa fore· verūtm̄ in h̄ erro/
re deuenire solent vt omnia pctā stoico/
rum more paria esse cōfirmēt· sic ꝛ futu/
ras inferni penas equales peccātib⁹ oī
bus p̄paratas· Contra quos est auctori
tas dn̄i ꝛ saluatoris nr̄i q̄ Joh· xix· ca· di
xit pilato· Qui me tradidit tibi mai⁹ pec
catū habet· In quo v̄bo vnū supponitur
scꝫ q pilat⁹ peccauit· Et aliud a xp̄o ex/
primit̄· q· s· ille qui tradidit mai⁹ pecca
tū habuit· Nā cōparatiuū sp̄ p̄suppōit
positiuū· Peccatū ergo alioꝝ ꝯtra chri
stū graui⁹ fuit peccato pilati· Nā iudas
peccauit ex cupiditate· Principes sacer
dotum ex inuidia· Pilatus vero ex hūa/
no timore· quod fuit minus peccatis il/
lorum· Hieronym⁹ etiam· xxiiij· q· j· ca·
Non afferam⁹· ait· Quis dubitat scele/
ratius esse cōmissum quod graui⁹ est pu
nitum· Et· xxxij· q· ij· ca· Si quod veri⁹·
dicit̄· homicidiū est grauius q̄ꝫ adulteri
um· Et· xvij· q· iiij· ca. Sicut· dicitur q
sacrilegiū est grauius q̄ꝫ fornicatio· Et
xxxij· q· vij· ca· Adulterij malū ponitur
grauitas peccatoꝝ eiusdē generis luxu/
rie. Quēadmodū ergo vna infirmitas ē
grauior altera· sic ꝛ vnū peccatū altero·
Comparatur nāqꝫ peccatū infirmitati· vn̄
in psal· Miserere mei dn̄e qm̄ infirm⁹
sum· Seneca etiā ꝛ Tulli⁹ vicia appel
lant egritudines· Idcirco vt oīs falsi/
tas ꝓcul abijciat̄ a cordib⁹ hominū in p̄/
senti sermone de peccatorū grauitate di
cemus· Et q̄ꝫuis diuersis respectib⁹ v/
num peccatū alio sit grauius· Nos ta/
men tres eligemus ex multis·

¶ Primꝰ dicitur ꝑsone.
¶ Secundus obiecti.
¶ Tertius nocumēti.
Ꝙ grauiꝰ peccāt eodē genere pctī do
cti q̃ʒ indocti. ⁊ ſuꝑiores q̃ʒ inferiores. et
illi etiam qui peccant cū magis improba
voluntate. Capitulū primū.
P Rimus reſpectꝰ qnō vnū pecca
tū dr̄ grauiꝰ altero ē ꝑſone peccātis
vna eīm ꝑſona pōt grauiꝰ peccare
q̃ʒ altera etiā ī eodē genere mali triplici rōe.
¶ Primo rōne claritatis.
¶ Secundo rōne dignitatis.
¶ Tertio rōne voluntatis.
Primo vna ꝑſona peccat grauius q̃ʒ al
tera rōne claritatis. Grauiꝰ nāq̃ʒ peccat
doctꝰ q̄ plura cognoſcit ad ſalutē ſpectā
tia q̃ʒ indoctꝰ. ⁊ lr̄atꝰ q̃ʒ idiota. qm̄ vt icīt
tho. j. ij. q. lxxiij. ꝓpter maiorē facilitatē
quā hʒ in reſiſtēdo pōt faciliꝰ pctm̄ decli
nare. Jō ſaluator nr̄ Luce. xij. c. ait. Ser
uꝰ ſciēs volūtatē dn̄i ſui ⁊ n̄ faciēs vapu
labit plagis multis. Ubi Crif. ait Non
ſilr̄ iter in oībus oīa iudicant. Sed maior
cognitio fit maioris pene materia. hec il
le. Notēt v̄ba Crif. viri docti ⁊ p̄cipue ī
ſacris lr̄is exercitati. ¶ Scdo vna ꝑſona
peccat grauiꝰ q̃ʒ alia rōe dignitatis. ⁊ hmōi
ſunt dn̄i/prelati/religioſi. ⁊ ſacerdotes.
Hic Hiero. ſuꝑ Ezech. inq̄t Grādis di
gnitas ſacerdotū. ſed grādis ruina ſi pec
cāt. letamur ad aſcenſū. ſed timeamꝰ ad
lapſū. Nō eſt tāti gaudij excelſa tenuiſ
ſe q̃ʒti meroris d̄ ſublimioribꝰ corruiſſe. nec
eīm ꝓ ſolis delictis nr̄is reddere debemꝰ
rōnē. ſed ꝓ oīm q̄ꝝ abutimur donis ⁊ ne
quaq̃ʒ ſumꝰ de coꝝ ſalute ſolliciti. Et idē
ad heliodoꝝ de vita nepotiani. Jn te om
niū oculi dirigunt. Domꝰ tua ⁊ ꝯuerſa
tio tua q̄ſi in ſpeculo ꝯſtituta mgr̄a di
ſcipline. Quid feceris id ſibi oēs faciēdū
putāt. Caue ne cōmittas qd̄ aut q̄ repre
hendere volūt digne laceraſſe videātur
aut q̄ imitari cogant relinq̄re. Et ex. d̄ iu
reiurādo. c. Cū q̄dā. dr̄ ꝙ epī trāſgredien
tes iuramentū grauiꝰ iudicādi ſūt quāto
maiori p̄eminēt dignitate. Ubi glo. Pa
terq̄ dignitas delinq̄ntis aggrauat pec
catū. Sicut etiā ꝓbat. xl. diſt. c. Nō xp̄ia
nus. Et. l. diſt. c. Quia tua. Et. xix. di. c.
Nulli. Et. xj. q. iij. cap. Precipue. Et. xxx
ij. q. v. c. Qui viderit. Ex. de hereticis. ca.
Excōicamꝰ. Ex. de homicidio. ca. Si cui
dignū. O q̃ʒ tū eſt execrādū pctm̄ maioꝝ
in q̄ nō ſolū illoꝝ ingratitudo rep̄hēdit
verūetiā malū exemplū q̄ ceteri inferio
res corrūpunt ꝯdēnat. Jnq̄t eīm Ariſt.
j. ethicoꝝ. Multi q̄dē oīno beſtiales vi
dent eē pecudū vitā eligētes. Adipiſcūt
aūt rōnē qr̄ multi ex his q̄ ſūt in ptāte cō
ſtituti patiunt ſilr̄ia ſardanapallo. Hic
ſardanapallꝰ vt Juſtinꝰ refert lib. j. fuit
vltimꝰ rex aſſirioꝝ oī muliere corruptior
mollicie corꝑis ⁊ laſciuia oculoꝝ oēs fe
minas antecellēs. Dicit ḡ Ariſt. ꝙ mlti
potētes ipſm̄ ſequūt q̄ꝝ exēplo ſbditi vi
tioſi fiūt. Dimiſſis aūt antiq̄ꝝ exēplis.
Uidemꝰ ꝑ expientiā ꝙ q̄les ſūt ſuꝑiores
tales vt in pluribꝰ ſolēt eē inferiores. et
p̄cipue q̄ eis familiaritate iungunt. Sʒ
de ipis ꝑticularia nō licet loq̄ q̄rū pecca
ta ipunita v̄tꝰ vocant. Jux̄ illud Sen. ī
tragedijs. Proſperū ac felix ſcelꝰ v̄tꝰ vo
cat ¶ Tertio vna ꝑſona peccat grauius
q̃ʒ alia rōne volūtatis. Nā volūtas cōꝑa
tur ad actū peccati ſic arbor ad fructū vt
dr̄ in glo. ſuꝑ illo v̄bo Math. vij. c. Nō
pōt arbor bōa fructꝰ malos facere Jō q̄n
to volūtas fuerit ardētior ad peccanduʒ
tāto hō grauiꝰ peccat. Et ſic grauiꝰ pec
cat q̄ ſine vlla aut ꝑua tētatiōe peccat q̃ʒ
ille q̄ iportūis ⁊ diuerſis tētatiōibꝰ ſuꝑa
tur. Jnſuꝑ qn̄ actꝰ volūtatis ē magis ior
dinatꝰ tāto grauiꝰ eſt pctm̄. Magis ē aūt
actꝰ volūtatis inordinatꝰ cū pctm̄ oꝑe ꝑ
petrat q̃ʒ ſolū mētis ꝯſenſu ¶ Notandū
tn̄ hoc loco ſm̄ Bonauē. ⁊ tho in. ij. diſ.
xlij. Ꝙ cū volūtas ⁊ opꝰ pctī ſūt ſepa

vtputa fm aliud ⁊ aliud tps sūt diuersa
pctā q: diuerse auersiões ⁊ ɔuersiões vt
si qs hñs volūtatē deliberatā ad fornicā
dū ⁊ hmōi diuertit ꝑ tūc ad alia dimittēs
exeq̄ illā volūtatē· Inde ad horā oportu
nitate se ingerēte fornicat᷑ ope sic sūt di/
uersa pctā· Sed si volūtas ⁊ op⁹ sint cō
iūcta vt cā ⁊ effect⁹ sic sūt vnū pctm̄ for
maliter sed plura materialit᷑· q̄a est vna
rō coordinādi licet sint plura coordīata
Grauius tñ est pctm̄ volūtate ⁊ actu exte/
riore cōmissū q̄ꝫ sola volūtate· Nam ipe
act⁹ exterior cōiter adauget volūtatē in
malis opib⁹ sicut ⁊ in bōis·

Ex culpa tāto ē grauior q̄ꝫto psona cō/
tra quā peccatur ē dignior· Et sic peccat᷑
in deū/i ꝓxim/⁊ i seipm· Cap· scdm·

Ecūdus respect⁹ q̄ vnū pctm̄
dr grui⁹ altero ē obiecti Et sic q̄ꝫ
to psona q̄ in pctō offendit᷑ est
dignior tāto culpa grauior· Sic p3 ex ɔ
snia excōicatiōis· c· Cū illorū· in textu et
in glo Et instituta de iniuriis· §· Atrox·
ff· de re militari· l· Oē delictū· §· Qui ma
nus· Et· xij· q· ij· c· Glia· Et xxij· q· ij· cap·
Mouet· Et· xxvij· q· j· ca· Nuptiarum·
Hoc aūt mō pōt hō peccare tripliciter·
Primo in deum·
Secundo in proximū·
Tertio in seipsum·

Hec aūt distinctio pcti ponit᷑ ab Isi
doro in li· de sūmo bono· ⁊ a magrō in· ij·
dist· xlij· Et notādū fm tho· j· scde q̄rsta
diuisio sumit᷑ fm id in qd directe pecca
tur ⁊ pncipalit᷑· nō ɔseq̄nter· vbigra· Cū
qs facit homicidiū ⁊ furtum ⁊ silia· Iste
pncipaliter peccat in ꝓximū eū ledendo
Et ɔsequēti peccat in deū· q: mādata ei⁹
trāsgredit᷑· ⁊ in seipm q: ꝑ pctm̄ ledit a/
nimā suā· Silr q peccat in seipm vt i gu
la/luxuria ⁊ hmōi directe ⁊ pncipaliter
peccat in se· Ex ɔseq̄nti in deū ɔtra ei⁹
mādata faciēdo· Et sic q peccat in deum
ex ɔseq̄nti peccat in seipm ꝑuādo se luīe
grē ⁊ ꝟtutib⁹ ⁊ in ꝓximū aliqñ ꝑ malum
exemplū vel alio mō· Primo igit᷑ ho/
mo peccat in deū cū de deo male sentit· vt
heretic⁹· vel q̄ dei sunt vsurpare ꝓsumit
vtendo indigne sacramētis· vl' qñ dī no
mē piurādo vel blasphemādo cōtēnit· et
hec peccata q̄ sūt directe ɔtra deū sūt ce/
teris grauiora qbus hodie plen⁹ ē mun/
dus· Et q: inueterata sūt ⁊ publica et in
maxima multitudine nō estimant᷑· Pro
qbus dr in· c· Vergētis extra de hereticis
Longe grau⁹ ē eternā q̄ꝫ tpalē ledere ma
iestatē· Secūdo peccat qs in seipm cuꝫ
sibi soli nocet ⁊ nō alteri· vt in pctō gule
vel mollicici vel accidie vel inanis glie
⁊ hmōi· Et licet nō sit ita graue sicut pec
care imediate ɔtra deū· Tamē grau⁹ est
q̄ꝫ peccare ɔtra ꝓximū Sicut grau⁹ pec
cat q occidit seipm q̄ꝫ q occidit aliū· Nā
vt scribitur eccl· xiiij· c· Qui sibi neq̄ꝫ cui
bon⁹ erit· Tertio peccat qs in ꝓximuꝫ
Et sic aliqñ qs peccat ɔtra ꝓsonā cōiū/
ctā· s· pentes filios/vxores/viros/ fres
qū vel illis iniuriat᷑ vel nō subuenit eo/
rū indigentiis· ⁊ h̄ graue ē pctm̄· Naꝫ vt
ait Aug· li· j· de doctrina xpiana Cū omi
bus ɔuenire nō possis his potissime cō
sulendū ē q tibi quadā sorte iūgunt᷑· Ali
qñ qs peccat ɔtra illos a qbus beneficia
recepit· Aliqñ ɔtra psonas gues· Et vt
habet᷑ extra de testib⁹ ⁊ attestatiōib⁹ i gl·
in· c· Licet· Persone gues nō appellant᷑
illi q sūt in dignitate ɔstituti· q: aliud ē
dignitas q̄ꝫ grauitas· iiij· q· iij· c· Itē in
crimiāli· ꝟsiculo· In scda lege· Sed gra
ues dicunt᷑ hi q nō sūt leues sed bone fa
me ⁊ opionis ⁊ antiq̄tatꝫ· Aliqñ qs pec
cat cōtra psonas dignas/clericos/ sacer
dotes/⁊ religiosos ac ꝓlatos cū falsis ac
temerariis iudiciis ac detractiōib⁹ vene
nosis· Aliqñ qs peccat ɔtra ꝓrios mi/
serabiles afflictos affligēdo· qd ꝓhibet᷑
extra de clerico egrotāte· c· Ex pte· vbi dr
afflicto nō est addēda afflictio· Jō ꝓhba

in ps̄ ait Tibi derelict⁹ est paup̱ ꝛ orpha
no tu eris adiutor.

Ex vnū pctm̄ ē altero grauı⁹ rōne no
cumēti. ꝛ q̄liter nocumētū se pōt hr̄e ad
peccatū tripliciter. Cap. tertiū.

Tertius respectus q̊ vnū pctm̄
est grauius altero dr̄ nocumēti
qm̄. s. ex vno pctō seq̄t mai⁹ no
cumentū q̄ꝫ ex alio. Sed s̄m tho. i. scd̄e
q. lxxiij. vbi. s. Nocumētū tripliciꝫ se po
test habere ad peccatū. Qn̄q̄ꝫ em̄ nocum
tū illud ē p̄uisū ꝛ intentū. Sic cū aliq̄s a
liq̄d opat̄ aīo nocendi alij. vt homicida
vel fur. Et tūc directe q̄ꝫtitas volūtatis
adauget q̄ꝫtitatē pcti. Qn̄q̄ꝫ v̄o nocumē
tū est p̄uisū sed nō intentū. Sic cū aliq̄s
trāsiēs p̱ agrū vt cauti⁹ ꝛ breui⁹ vadat ad
fornicādū īfert nocumentū his q̄ sunt se
minata in agro scienꝫ licet nō aīo nocen
di. Et sic etiā q̄ꝫtitas nocumēti aggrauat
pctm̄. sed indirecte in q̄ꝫtū. s. ex volūtate
multū inclinata ad peccādū ꝓcedit q̄ ali
q̄s nō p̄termittit facere dānū sibi vl̄ alijs
qd̄ simpl̄r nō vellet. Qn̄q̄ꝫ aūt nocumē
tū nō est intentū nec est p̄uisū. Et tūc si p̱
accidēs se hēat ad pctm̄ nō aggrauat pec
catū directe sed ꝓpter negligentiā ↄside
rādi nocumēta q̄ cōseq̄ possent imputan
tur hoī ad penā mala q̄ veniūt p̄ter eius
intētionē si dabat opam rei illicite. vn̄ð
si q̄s solaciareꝫ aliq̄ ludo p̱iculoso ex q̊
sequiꝫ mors vel mutilatio q̄ꝫuis illð ma
lū nō si intentū. Tn̄ qr̄ voluit illū ludū
vn̄ nocumentum secutū ē. ei iputaꝫ. ꝛ q̊
ad pctm̄ ꝛ q̊ ad irregularitatē. ꝛ q̊ ad pe
nā iudicialē. Silr̄ si cec⁹ sagittā vel lapi
dē iaceret ei iputareꝫ qr̄ dat opam rei illi
cite. vn̄ ꝛ lamech qn̄ sagitta occidit cayn
existimās cū ferā siluestrē nō hoīeꝫ qr̄ ce
cus erat. Sed a puero quē secū ducebat
vt fera iudicat⁹ fuit nō excusaꝫ a pctō. si
v̄o nocumētū p̱ se sequiꝫ ex actu pcti licꝫ
nō sit intentū nec p̄uisū directe pctm̄ ag
grauat. Quia q̄cūq̄ꝫ p̱ se sequūꝫ ad pctm̄
p̱tinēt q̄dāmō ad ipam spēm pcti. puta
si aliq̄s publice forniceꝫ sequiꝫ scādalū
pluriꝫ qd̄ q̄ꝫuis ipe nō itēdat nec for
te p̄uideat directe p̱ h̄ aggrauaꝫ peccatū
¶ Notandū q̄ q̄ꝫuis nocumētū aggrauat
pctm̄ nō tn̄ seq̄ꝫ q̄ ex solo nocumēto pec
catū aggraueꝫ. Quinimo pctm̄ p̱ se est g̃
uius ꝓpꝫ inordiationē. vn̄ ipm nocumē
tū aggrauat pctm̄ in q̄ꝫtū facit actū eē ma
gis inordinatū. Quare nō sequiꝫ q̄ si no
cumētū maxie hēat locū in pctis q̄ sūt cō
tra ꝓximū q̄ ipa pctā sint grauissima. q̄a
multo maior inordiatio inueniꝫ in pctis
q̄ sūt ↄtra deū ꝛ in q̄busdā eoꝝ q̄ sūt ↄtra
seipm. Et tn̄ pōt dici q̄ ꝛ si deo nll⁹ pos
sit nocere q̄ꝫtū ad ei⁹ substātiā pōt tn̄ no
cumētū attēdi in his q̄ dei sūt. sic extirpā
do fidē violādo sacra q̄ sūt pcā g̃uissima
Sibi etiā aliq̄s qn̄q̄ꝫ sciēter ꝛ violenter
infert nocumentū. Sic patet de his q̊ se
interimūt licet finaliꝫ h̄ referāt ad aliqð
apparēs bonū. puta ad h̄ vt libereꝫ ab
aliq̄ āgustia. Sūt igiꝫ pctā disparia et
vnū altero grauı⁹. Nihilominꝰ oē pctm̄
mortale p̱iculosū est dānosū ac formida
bile. iō curādū vt ꝛ mortalia maiora atq̄ꝫ
minora viteꝫ. siue sint pctā opis siue o
ris siue etiā cogitatiōis q̄ ꝑpetraꝫ itrin
secus ꝛ in mēte. Qui em̄ peccare desinit ꝛ
bn̄ opari studet is ī p̄nti diuinā obtinet
grām ꝛ tandē gl̄iam sempiternā. In qua
viuit ꝛ regt de⁹ p̱ ifinita scl̄a secl̄oꝝ. Am̄

Dn̄ica. p̄ma in xl. De sup̱bia dn̄oꝝ ꝛ
potentū. Sermo octauus.

Ostendit ei
oīa regna mðī ꝛ gl̄iam eo
rū ꝛ dixit ei. hec oīa tibi da
bo si cadēs adoraueris me
Scribunꝫ hec v̄ba Math. iiij. c. ꝛ in ho
dierno euāgelio. Principes t̄re ꝛ tp̱ales
dn̄i vt de xp̄ianis loquar in magna p̱te ī
tantā sup̱biā sūt elati vt q̄si diabolū imi
tātes terrenā p̱tātē deo relicto sibi virib⁹

ꝗ. ꝓ̃ꝑ̈ijs aſſcribāt· Quo fit vt vitia ſua
incorrigibilia eē velit q̄ ſui familiares ꝛ
domeſtici nedū vituperare audēt· Quīimo
adulātes laudare cogūt· Hic Sen̄·i tra
gedia dic̄· Proſperū ac felix ſcel⁹·ſ·illo
rū potētū ꝛ ꝑncipātiū vt⁹ vocat· Sōtib⁹
parēt boni· oppmit leges timor Idcirco
cū de pctīs in pticulari iā dicendū occur-
rat· ſtatui hodierna die de ſupbia dn̄orū
ꝛ potentū dicere· Et vt vbis vtar Hie-
ronimi in epl'a ad palmachiū ꝛ oceanuꝫ
Adulari nō poſſū ne ꝛ frēꝫ decipiā ꝛ me
ſmo pcutiat ſalomonis q̄ ait· Uerba ad-
ulatoꝝ mollia ſūt· ꝛ hec feriūt interiora
vētrꝭ· neqꝫ de ſecretis ꝛ intimis· ſed de il-
loꝝ patentib⁹ ꝛ māifeſtis defectib⁹ cū ea
qua poſſum⁹ honeſtate atqꝫ modeſtia lo
qmur· diſtigum⁹ aūt ꝯſiderādā ac ꝯdē-
nandā coꝝ ſupbiā triplici reſpectu·
¶ Primo reſpectu dei·
¶ Scdo reſpectu eccl'ie·
¶ Tertio reſpectu ꝓximi·
Qualiter ſupbi dn̄i ꝯtēnūt deū nō re-
putādo ipm ſupiorē ꝛ trāſgrediēdo diui
na pcepta ac dei iudicia vilipendendo·
Capitulū primū·

P Rimo ꝯſiderāda ē atqꝫ ꝯdem
nanda ſupbia dn̄oꝝ ꝛ potētuꝫ
reſpectu dei Contemnūt quip
pe deū· ꝛ hoc triplici rōne·
¶ Primo rōne extimationis·
¶ Scdo rōne trāſgreſſionis·
¶ Tertio rōne vilipēſiōis·
Primo rōne extimatiōis· Nā in tātā
elationē anim⁹ coꝝ īſurgit vt ſeipos deoſ
reputēt· ꝛ q̄cq̄d hn̄t nō a deo hr̄e ſe credāt
ſil'es nabuchodonoſor regi babylōis· Il
le q̄ppe in ſtatua adorari volebat vt ſcri
bit Dan̄·iij·c· Et cū ſidrach miſach ꝛ ab
denago iudei timētes deū ſceluſqꝫ horrē
tes h̄ agere nollēt cū accuſati adducti fu
iſſēt corā nabuchodonoſor dixit eis rex
ille ſupb⁹ poſt multa vba· Quis ē deuſ q̄
vos eripiat de manu mea· Sic ꝛ domici-
anus impator adhāc ꝓrupit veſaniam
vt in ꝑmordijs lr̄aꝝ ſe deū ꝛ dn̄m iuſſerit
appellari vt recitat paul⁹ horoſi⁹· Inci
picbāt em̄ ſue lr̄e De⁹ ꝛ dn̄s nr̄ domitia-
nus ita mādat ita iubet· Nō ſic faciebat
cyrus rex pſaꝝ q̄ vt ſcribit ꝑmi heſdre·j·
c· dicebat cū hūilitate· Oīa regͣ tre tradi-
dit mihi dn̄s ds̄ celi· Ab ipo em̄ do rege
regū ꝛ magno ſup oēſ deoſ ē oīs potētia
dn̄andi oīs ꝑncipat⁹ oē ꝑncipiū ac finiſ
cuiuſcunqꝫ imperij vel regni· Qd̄ ꝓbat
auctoritatib⁹ ꝛ ſciētijs firmiſſimis Hic
Hiero· ſup Danielē ait· Non miremur
ſi qn̄ cernim⁹ reges regib⁹ ꝛ regnis regna
ſuccedere que dei ꝛ gubernant ꝛ mutant
ꝛ finiunt arbitrio cauſaſqꝫ ſinguloꝝ no
uit ille qui conditor oīm eſt· ꝛ ſepe ma-
los reges patit ſuſcitari vt mali malos
puniat· Et Aug· li·v· de ciui· dei· ca·xxj·
Qui dedit perſis ſegetes ſine cultu dee ſe
getie quiqꝫ alia dona traꝝ ſine cultu tot
deorū quos iſti reb⁹ ſingulis ſinguloſ vl
etiā rebus ſingulis plures ꝑpoſuerunt
ipe etiā regnū dedit hoib⁹ Qui mario ip
ſe ꝛ gaio ceſari· Qui veſpaſianiſ vel pri
vel filio ſuauiſſimis impatoribus· ipe et
crudeliſſimo domitiano· Et ne p ſingl'oſ
ire neceſſe ſit qui ꝯſtātino xp̄iano ipſe ꝛ
apoſtate iuliano· Et paul⁹ ad romanos
xiij·c· Nō eſt poteſtas niſi a deo· que ver
ba ponunt· xxiij·q·j·c· Quid culpatur·
Propterea dictū fuit nabuchodonoſor
vt habetur Dan̄·iiij·c· Sciant homines
quia dominat altiſſim⁹ in regno hoīum·
ſcꝫ ꝓuidētia ſua ꝛ cuicunqꝫ voluerit da-
bit illud ꝛ humillimū ideſt viliſſimū con
ſtituet ſup illud· cum ſcilicet ſibi placue-
rit· debent itaqꝫ reges ſeculi firmiter tene
re q̄ omnis ꝑncipatus a deo diſponit cui
nulla eſt difficultas dum ſibi placet et
mutare ꝛ omnino debere· ¶ Sunt tamen
quidā obijcientes nobis q̄ non omnis po
tentia dominandi ſit a deo· Primo ex te-
xtu ſcripture· dicit em̄ Oſee·viij·c· Ipſi

regnauerūt ⁊ nō ex me· principes extiterūt ⁊ nō cognoui· ¶Scḋo nihil iniustū est a deo· sed multi dominant̄ iniuste alijs· er/
go nō omne dominiū est a deo· ¶Tercio nihil inordinatū est a deo· sed cū stultꝰ ꝑ/
ficit̄ sapienti ⁊ malꝰ bonis h̄ est inordia
tū· ḡ nō videt̄ esse a deo· ¶Quarto nō est auferendū alicui illud qḋ est datū a deo· ergo si oīs supioritas a deo est nulli est auferenda· igit̄ nullꝰ supior q̄ntumcun
qꝫ malꝰ erit punie̅dus· ¶Rn̄det Bona/
uen· in scḋo di· vlti· ꝙ in potentia dn̄an
di duo cōsiderant̄ ·s· virtus p̄sidendi· et hec a deo est· ⁊ modus· Et tūc q̄daȝ alijs p̄sunt ex iusticia· Quidā ex astutia· q̄daȝ ex violentia· Primo mō potentia domi
nādi est a deo respectu p̄sidentis ⁊ respe/
ctu subiacētis· Scḋo ⁊ tercio mō tal' po
testas habet cōparari ad voluntatē p̄si/
dentis ⁊ ad meritū subiacētis· In cōpa/
ratōe ad meritū subiacentis talis p̄siden
tia iusta est· quia aut est ad bonoꝝ ꝓbati
onē aut ad maloꝝ punitōem· Si autem comparet̄ ad voluntatē p̄sidentis iniu/
sta est· Et p̄mo modo dicit̄ esse a deo fa/
ciente ⁊ ordinante· Iuxta illud Job· xx/
iiij· c· Regnare facit hypocritā ꝓpt̄ pec/
cata populi· Et Osee· xiij· c· dicit̄ Dabo eis regē in furore meo· Scḋo mō· s· i re/
spectu ad voluntatē p̄sident̄ est a deo ꝑ
missiue· nō approbatiue· Et sic excellen
tia ptātis est a deo· modꝰ ꝟo nō nisi per/
missiue· Quare soluta sunt tria illa ī op
positū inducta· ¶Ad q̄rtū ꝟo quādo di
cebat̄ ꝙ si potentia dn̄andi essꝫ a d̄o nul
li esset auferēda· Rn̄deri p̄t ꝙ hoc seque
ret̄ si deus talē potētiā dedissꝫ malis sim
pliciter· Si aūt ad tpus data sit sicut de
us vult dare· ita vult ꝑ ministeriū hūa/
nū auferre· Nam deꝰ dat vitā latroni· et tn̄ iudex iuste aufert illā ab eo· ¶Sȝ nū
quid tenent̄ subditi obedire tyrānis iniu
ste dominantibꝰ· ⁊ soluere eis tributa et gabellas· Dicūt doctores ꝙ licȝ nō tene/
ant̄· bonū tamē est obedire in his q̄ non sunt cōtra deū ad vitandū scandalū pro/
priū et alioꝝ· Unde· xj· q· iij· c· Julianus d̄r· Julianus q̄uis esset apostata· habe/
bat tn̄ sub se milites xp̄ianos· q̄bus cum dicebat· ꝓducite aciē ꝓ defensiōe reipub
lice obediebāt ei· Cū aūt diceret· ꝓducite arma in christianos cognoscebāt impa/
torē celi· Habētibꝰ ꝟo iustū dominiū q̄n
tūcunqꝫ malis tenent̄ subditi obedire in licitis ⁊ honestis· ⁊ collectas ⁊ gabellas legitimas soluere· Ideo Petrꝰ p̄ma sua canonica ait· Serui s̄bditi estote in om̄i timore dn̄is· nō tm̄ bonis ⁊ modestis· sȝ etiā discolis· Et Paulꝰ ad Ro· xiij· c· Qui ptāti resistit dei ordinatōni resistit· ⁊ ip̄e sibi dānatōem acquirit· Ad idē fa
ciūt auctoritates· xj· q· iij· c· Si bonuȝ· c· Impatores· c· Qui resistit· ¶Scḋo con/
temnūt deū principes ⁊ potētes rōe trās
gressiōis· ꝓpter supbiā eni nō putant se legi dei fore subiectos· Qu are ad vicia cū q̄dā licentia et libtate se p̄cipitāt· pre
cipue ad lasciuiā ⁊ carnalitates· Et ni/
hilominꝰ si sic viciose viuēdo nō se cor/
rexerint damnabunt̄ cū alijs inimic̄ dei in ignē eternū· Propterea tales aures de
bent attentas exhibere Aug· dicenti lib· v· de ciuitate dei· ca· xxiiij· Neqꝫ em̄ nos christianos quosdā impatores ideo feli
ces dicimus qꝛ vel diutius imperarunt vel impantes filios morte placida reli/
querūt· vel hostes reipublice domuerūt· vel inimicos ciues aduersus se insurgē/
tes ⁊ cauere ⁊ opprimere potuerūt· Hec ⁊ alia vite huius erumnose vel munera vel solacia quidā etiā cultores demonū accipe meruerūt qui non ptinent ad re/
gnum dei quo pertinent isti· Et hoc ipiꝰ misericordia factū est ne ab illo ista qui in eum crederent velut summa bona de
siderarent· Sed felices eos dicimꝰ qui iuste imperant· si inter linguas subli/
miter honorantium vt obsequia nimis

hūiliter salutātiū non extollunt· ꝛ se ho
mies ēē meminerit· Si suā ptātē ad dei
cultū maxie dilatādū maiestati ei⁹ famu
lam faciūt· Si deū timēt· diligūt colunt
Si plus amāt illud regnū vbi nō timēt
hr̄e ꝯsortes· Si tardi⁹ vindicāt facile ig
noscūt· Si eandē vindictā ꝑ necessitate
regende tuendeqꝫ reipublice nō pro satu
rādis odijs inimicitiaꝝ exercēt· Si ean,
dē veniā nō ad īpunitatē iniqtatꝭ sꝫ ad
spem correctiōis indulgēt· Si luxuria ē
tāto eis castigatior q̄nto possꝫ ēē liberior
Si malūt cupiditatib⁹ ꝑuis q̄ꝫ qbuslibꝫ
gētib⁹ imꝑare· Et si hec oīa faciūt nō ꝓp
ter ardorē inanis gl'ie sꝫ ꝓpter caritatē fe
licitatꝭ eterne· Si ꝑ suis pctīs hūilitatꝭ
ꝛ miserationis ꝛ orōnis sacrificiū dō suo
ꝟo īmolare nō negligūt· Tales xp̄ianos
imꝑatores dicim⁹ ēē felices· interim spe
postea re ip̄a futuros cuꝫ id qđ expecta/
mus aduenerit· hec aug· q̄ supbi dn̄i irri
dēt ꝛ ꝯtēnūt· ¶ Tertio ꝯtēnūt deū princi
pes ꝛ potētes rōne vilipēsionis· vilipē
dūt qppe iudicia dei ꝛ cōminatiōes diui
nas nō solū nō formidāt sꝫ spernūt cor/
de/ore ꝛ oꝑe· Corde in seip̄is ꝯfidentes
ore de deo ꝯtumeliose loqntes· ꝛ oꝑe ma
lis mala peiora iūgētes· Propterea de⁹
vt iacob⁹ inqt· iiij· c· Supbis resistit· Et
de h̄ Sen̄· in tragedijs ait· Sequit᷑ sup/
bos victor a tergo de⁹· qꝛ supbia deo ad/
uersat᷑ ꝛ diuīe maiestati se opponit· Jō
hāc de⁹ ꝑ ceterꝭ pctīs hꝫ exosam· vn̄ scri/
ptū ē Ecc̄i· x· c· Odibilis ē corā deo ꝛ hoī
bus supbia· Et amos· vj· c· đt· Dn̄s exer
cituū detestor ego supbiā· Et isaie· ij· ca·
Dies dn̄i exercituū sup oēm supbū ꝛ ex/
celsū· ꝛ sup oēm arrogantē ꝛ hūiliabit᷑·
Et Jsa· xiij· c· Reqescere faciā supbiam
infideliū ꝛ arrogantiā fortiū hūiliabo· ꝛ
xxiij· c· Dn̄s exercituū cogitauit h̄ vt de/
traheret supbiā oīs gl'ie ꝛ ad ignominiā
deduceret vniuersos inclitos terre. Et
xxviij· c· Ue corone supbie· Et eo· c· Pe/
dibus ꝯculcabit᷑ corona supbie· Et Eze
chiel· vij· c· Quiescere faciā supbiā potē
tū· Et Hier· l· c· Ecce ego ad te supbe đt
dn̄s dš exercituū· qꝛ venit dies tu⁹ tēp⁹
visitatiōis tue ꝛ cadet supb⁹ ꝛ corruet et
nō ē q suscitet eū· Hec ꝟo oīa īpleta sci/
mus in his q ceruicē eleuarūt supbiētes
aduersus deū· đ qb⁹ dixit gl'iosa ꝟgo Lu
ce· ij· c· Deposuit potētes de sede ꝛ exal/
tauit hūiles· Et iteꝝ· Fecit potētiā ī bra
chio suo dispsit supbos mēte cordis sui·
Et ecc̄i· x· c· sapiēs inqt· Sedes ducū su
pboꝝ destruxit de⁹ ꝛ sedere fecit mites ꝑ
eis· Radices gētiū supbaꝝ arefecit de⁹ ꝛ
plātauit hūiles· Sūt de h̄ exempla posi
ta in ſmōe de oīpotentia dei in qdragesi/
mali de pnīa· qꝛ nō est potentia/nō forti
tudo/nō ꝯsiliū contra deum cui nō īmeri
to subijcienda est omnis creatura

Ex ꝑncipes ꝛ dn̄i supbi ꝯtēnūt eccle
siā ꝑuipēdētes illi⁹ ptātē q ē sup oēꝫ ptatē
tꝑalē ꝛ itromittētes se de spūalib⁹ officijs
ꝛ bn̄ficijs atqꝫ cēsurā eccl'ie ꝑ nihilo du
cētes.

Capitulū secundū.

Secūdo ꝯsiderāda est atqꝫ ꝯdē
nāda supbia dn̄oꝝ ꝛ potentum
respectu eccl'ie· Sicut em̄ supbi
ꝑncipes ꝯtēnūt deū ita ꝛ ecclesiā suā san
ctā ꝛ ꝑcipue q̄ntū ad tria.

¶ Primo q̄ntū ad eccl'iasticā ptātem.

¶ Secūdo q̄ntū ad eccl'iasticā spūalitatē

¶ Tertio q̄ntū ad eccl'iasticā penalitatē.

Primo q̄ntū ad ptātē q residet in sum
mo pōtifice cui tāqꝫ vicario iesu xp̄i oēs
cuiuscūqꝫ gdus hūiliter ac fidel'r subijci
debēt ꝛ obedire· Sed h̄ loco tria adueni
unt nobis dubia declarāda. Primum
vtꝝ ptās pape sit supior ptāte imꝑatorꝭ
Scōm vtꝝ ptāti pape sbdant᷑ oēs re
ges ꝛ ꝑncipes xp̄iani· Tertiū vtꝝ ptās
pape se extēdat ad infideles· ¶ Pro de/
claratiōe ꝑmi dubij sunt plura notanda
Primū notādū q̄ monarchia idest ꝑnci
pale dominiū mūdi cepit ab assyrijs sub

Nino rege niniue· de q̄ mentionē fac̄ au
gust· li· xvj· de ci· dei· c· xvij· Et de assyriis
trāslatū est ad medos ꝛ ꝑsas sub cyro et
dario· Et de medis ꝛ ꝑsis trāslatū est ad
grecos sb alexādro magno· Et a grecis
translatū est ad romanos sub octauiano
Et vt scribit· xxviij· q· j· §· Ex his ꝟtuti/
bus romani ꝓmeruerūt imperiū· ſm em̄
Aug· d̄ āchona in li· de ꝑtāte pape Mł
ta fuerūt in romāis ꝓpt q̄ amplitudinē
dominij deꝰ illis ꝯcessit· Primū fuit ma
gna reuerentia sacroꝝ etiā si errarēt i cul
tu falsoꝝ deoꝝ· vt diffuse ponit Valeriꝰ
in· j. li· Scd̄m fuit clemētia aīoꝝ vt eniz
dicit Virgiliꝰ ꝛ aug· li· i· d̄ ci· di Amabāt
sibi in laudibꝰ dici ꝑcere subiectꝭ ꝛ debel/
lare suꝑbos· Vn̄ Aug· c· v ·ꝑfati ꝑmi li·
inq̄t d̄ pietate ꝛ clemētia marci marcelli
Egregiꝰ romāi nōis marcꝰ marcellꝰ q̄ sy
racusaz vrbē ornatissimā cepit refert eā
ꝑus fleuisse ruiturā ꝛ añ eiꝰ sanguinē su/
as illi lachrīas effudisse gessit ꝛ curā pu
dicitie etiā in hoste ſuāde· Nā ꝑusq̄ȝ op
pidū victor insisisz iuadi ꝯstituit edicto
ne q̄s corpꝰ liberū violaret· Tertiū fuit
fides ꝓmissoꝝ sic patz in marco regulo·
Quartū fuit iusticia discussionū· vn̄ ac
tuū· xxv· c· Festꝰ r̄ndit Nō ē ꝯsuetudo ro
māis dānare aliquē hoīem ꝑusq̄ȝ ille q̄
ē accusatꝰ p̄ntes hēat accusatores locūq̄ȝ
defendēdi accipiat· Quītū fuit amor cō/
munis bōi cui ꝑponebāt oē ꝑuatū cōmo
dū· ¶ Scd̄m notādū q̄ iperiū fuit ſp i vr
be vsq̄ȝ ad tp̄a ꝯstātini q̄ illud ad grecos
trāstulit bizātiū q̄ nūc ē ꝯstātinopol· A
grecꝭ ꝟo trāslatū ē ad frācos ꝑ hunc mo
dū vt scribit in cronica martiniana· Na
anno dn̄i·   Frācꝰ rex lombar
doꝝ rupto pacis federe romāos in[illegible]ta
bat· Sed a Zacharia papa rep̄hēsu[illegible] cū
vxore ꝛ filios romā venit· vbi monachꝰ
factꝰ ē· Huic arstulphꝰ fr̄ successit in re/
gno tributa postulās a romanis· Qua/
propter stephanꝰ scd̄s romanꝰ pontifex

aīaduertēs q̄ ꝯstātinꝰ q̄ntꝰ ꝯstātinopo
litanꝰ impator q̄si cūcta ꝑdiderat in ꝑti/
bus meridianis ꝛ orīetis oppssus a sara
cenis q̄re nō poterat iuuare romāos ve
nit in frāciā ad pipinū frācoꝝ regē q̄ cuz
papa veniēs liberauit romanos ab iniu
riis lōbardoꝝ· Et pacatꝭ oībꝰ in ꝑmiūꝟ/
tuo si laborꝭ factꝰ ē impator· Et reuersus
in franciā impauit ānis tredeci cū ꝑus a/
pud frācos tenuisset regnū trigītatribꝰ
ānis· Māsitq̄ȝ imperiū apd̄ frācos an
nis trigītaq̄nq̄ȝ· ꝛ mēsibꝰ nouē vsq̄ȝ ad tē
pora ludouici tertij ·Deinde tp̄e ottōis
ꝑncipis iperiū trāslatū ē ad germāos· eo
q̄ otto iuuit ecclesiā ꝛ romāos q̄s berlē/
gariꝰ rex lōbardoꝝ infestabat· Quare co
ronatꝰ fuit impator cui successit filiꝰ otto
scd̄s· Et huic otto tertiꝰ filiꝰ eiꝰ q̄ impaue
rūt ꝑ hereditariā successionē· Deide isti/
tuti fuerūt ab eccl̄ia electores de q̄bꝰ d̄r in
glo· in· c· Ad apl̄ice· de snīa ꝛ re iudicata
Qui sūt archieps magūtinꝰ/ Colonienſ/
Treuerēsis· Et q̄tuor laici Comes reni
Dux saxonie/ Marchio brādeburgenſ
Et rex boemie olī dux· Et dicūt q̄dam q̄
rex boemie de necessitate vocādꝰ nō ē nisi
cū aliij discordāt nec istud ius habuit ab
antiq̄· Sed hodie de facto tenet ſm Ho
stieñ· extra de electiōe in· c· Venerabilem
Ex q̄ nō hz locū h tp̄e snīa illa q̄ dic̄ q̄ ex
ercitꝰ impatorē fac̄· xciij· dist· c· Legimꝰ·
ff· de origine iurꝭ· l· ij· §· Postea· §· Deide
ꝛ· §· Nouissime· C· de veteri iure enucle/
ando· l· j· §· Hoc etiā· Propt̄ dicta scri/
bit in glo· in· c· Venerabilē suꝑ ꝟbo i ger
manos· Regnū mōi trāslatū est ad theu
thonicos· Nā ipi hn̄t regnū romāe eccle
sie de cō· di· v· c· In die· Et sic patet q̄ im
periū nō ē apud grecos licet largo nomi
ne appellet· q̄m extra eccl̄iaz nō ē iperiū
xxiij· q· i· §· Sed illd̄· Quidā ꝟo scire cu
piūt q̄rꝭ fuerūt istituti electores impato
ris de alemāia · Ad qd̄ r̄ndet Aug· de an
chona Qz triplex pōt eē rō· Prima q̄ il

li ꝑncipes q̄ liberauer̄t eccl'iam ꝺ tyrāni/
de lōbardoꝝ fuerūt ꝺe alemāia· Scḋa rō
fuit ꝺeuotio alemanoꝝ ad eccl'iam q̄ ap/
paret in ꝯtinua ꝑegrinatiōe coꝝ ad visi/
tāda limina aploꝫ petri ⁊ pauli. Ter/
tia rō fuit volūtas pape· s. Gregorij q̄n
ti q̄ fuit theuthonic⁹ ⁊ ottonis ꝯsangui/
neus· ¶ Tertiū notādū q̄ imꝑator nunc
ꝺr̄ rex romanoꝝ· tū rōne ꝺeriuatiōis· q̄r ī
de ꝺeriuatū ē imperiū· tū rōe ꝯfirmatōis
q̄r a romāo pōtifice hꝫ ꝯfirmari· tū rōne
coronatiōis· q̄r rome hꝫ coronari· Nam
vt dic̄ glo· in clemētina Romāi ꝑncipes
ꝺe iureiurādo· Imꝑator coronat̄ triplici
corona· Prima ferrea in aq̄sḡnis quaꝫ
accipit ab archiep̄o Coloniēsi· ⁊ signifi/
cat fortitudinē· Scḋa argētea quā acci/
pit ab archiep̄o· mediolanēsi modoetie·
licet henric⁹ accepit illā mediolani in ec
clesia sancti ābrosij· Et significat purita
tē mūdiciā ⁊ claritatē· Tertia ē corōa au
rea quā dat sibi papa in eccl'ia sc̄ti petri
ad altare sancti Mauricij Et significat
suꝑioritatē ⁊ excellētiā suꝑ oēs reges et
ꝑncipes ⁊ natiōes· Ip̄e eq̄dē imꝑator est
suꝑ oēs· vt pꝫ· vij· q· j· c· In apib⁹· Et· xj
q· j· §· Hec si q̄s· ⁊ ff· ad· l· rhodiā· l· De/
ꝑcat⁹· ⁊· C· ꝺe iudeis· l· iudei· Et· lxiij· di·
c· Adrian⁹· Et dist· viij· c. Quo iure· Et
xxiij· q· viij· c· Cōuenior· Ex q̄b⁹ oīb⁹ col/
ligit̄ q̄ imꝑator est ꝑnceps mōi ⁊ dn̄s et
oēs natiōes ⁊ ꝓuīcie sūt sub eo ⁊ oīa sūt
in ptāte ei⁹· et sic ip̄e coronat̄ illa triplici
corona· sic olī in trib⁹ metallis dabat̄ tri
butū romāis vt ꝺr̄ in glo· p̄fata in clemē
tina Romani ꝑncipes· Quartū notan/
dū q̄ papa est suꝑ imꝑatorē· Nā iusta cā
⁊ rōnabili existēte pōt papa ꝑ seip̄m im/
peratorē eligere aut ꝓpter eligentium ne
gligentiā vel discordiā aut ꝓpter electi
bonitatem ⁊ condecentiam· Aut ꝓpter
populi christiani ⁊ pacis prouidentiam
Aut ꝓpter cohercendi hereticoꝝ paga/
norum ⁊ scismaticorum audaciam ⁊ po

tentiam Et sicut ab apostolica sede insti
tuti sunt electores imperatoris· ita cum
expediret paci ⁊ vtilitati x̄pianitatis pa
pa posset aliud facere· Nec hoc esset le/
uitati ascribendum· quoniā vt scribitur
hester· xvj· c· Prouidendū est paci omni
um prouinciaruꝫ· nec putare debetis si
diuersa iubemus ex animi nostri venire
leuitate sed pro qualitate ⁊ necessitate tē
porum vt reipublice possit vtilitas pro
uenire· Que verba sunt regis Archater
sis in epistola sua· Papa itaqꝫ potest ī/
peratorē etiam electum non confirmare
Nam imperator electus ꝺebet confirma
ri per papam· vt patet in prefato ca· Ve
nerabilem superius allegato· Et confir
matus ꝺebet per papam inungi· Extra
de sacra vnctione· ca· Cum venisset· Et
inunctus per papam debet coronari vt
in pretacto ca· Venerabilē· Potest insu/
per papa imperatorem confirmatuꝫ de
ponere Unde stat exemplum ꝺe sentētia
⁊ re iudicata li· vj· in ca· Ad apostolice·
de Innocentio quarto qui ꝺeposuit fre
dericum imperatorem romanorū ⁊ regē
sicilie· Nam requisiuit eum vt daret pa
cem ecclesie ⁊ mundo vniuerso ⁊ ipse in
duratus velut pharao noluit obedire·
Quare cum fuisset periurus sacrileg⁹ ⁊
de heresi suspectus ⁊ non soluisset cen/
sum ecclesie pro regno sycilie papa de/
posuit cū· vbi dicit glo· Papa propter
crimina deponit imperatorem · vt hic·
Idem cum est inutilis· xv· q· vi· ca· Ali/
us· Fuerunt ergo crimina frederici gra/
uissima quibus priuandus venit· Nam
vt dicit glo· in dicto ca· Ad apostolice·
Periurium est crimen grauissimum in
quolibet presertim in prelato vel in prin
cipe cum coruꝫ facta trahantur ab alijs
in exemplum· vt notat̄ extra de voto ⁊
voti redemptione· cap̄· Magne· Et iō
grauius punit̄· xi· q· iij· c· Precipue Tur
batio etiā pacis grauissimū peccatū est in

p̄ncipe· qꝛ ipe maxīe tenet̄ ad s̄uandā pa
cē· xxiij· q· j· c· Noli· Ex̄ de treuga ⁊ pace
ꝑtotū· Et q̄ ꝯtra pacē eccl'ie sunt nudari
debēt dignitate ⁊ cingulo· xxiiij· q· j· ca·
Qui ꝯtra pacē· Negare etiā censū ꝓ rē
gno sicilie ḡue crimē est· qꝛ regnū sicilie
est speāle p̄imoniū beati petri· xcuij· di·
c· Valde· xj· q· j· c· Peruenit· Et· x· q· iij·
c· Relatū· Quare papa iudicat impato
rem ⁊ oēs ⁊ null⁹ ipm· xvij· di· c· Oēs· ix·
q· iij· c· Nēo· qꝛ papa ē dn̄s mōi· ix· q· iij·
c· Cūcta ꝑ mundū· Jō ex̄ de maioritate ⁊
obediētia· c· Solite Dignitas ⁊ ptās pa
pe assimilat̄ soli ⁊ impator̄ lune· ¶ Sz
ꝯtra dicta instat̄ multipliciē· Primo qꝛ
ꝯstātin⁹ ipator iposuit coronā siluestro
pape· vt dr̄· xcvi· dist· c· Cōstātin⁹· Ad
h rn̄det̄ q̄ h fecit nō sic dn̄ium ⁊ auctē p
bēs· sed sicut minister obsequēs· Cuius
signū fuit q̄ tenēs equū ei⁹ dextrator̄ si/
bi officiū exhibuit· Scd̄o istat̄ qꝛ vt dic̄
Inno· xxiij· q· iiij· c· Quesitū· Ex impe/
ratori sit gladi⁹ a deo dat⁹· Ad qd̄ rn̄det̄
qꝛ verū est impatorē gladiū recipe a deo
qꝛ a papa nō recipit nisi vt ē vicari⁹ dei
Nō eñ papa pōt sup̄ impatorē vt est sin
gular̄ ꝑsona· sed vt est successor petri ⁊
vicarius xp̄i· Tertio instat̄· qꝛ ex electio
ne impator hz ius in iperio· ⁊ pōt admi/
nistrare añ ꝯfirmationē pape· vt notat
Hostieñ· in p̄dicto sepe allegato· ca· Ve
nerabilē· Et ꝯfirmat̄· xciij· dist· c· Legi/
mus· Rn̄det̄ q̄ ius qd̄ hz impator ē· q̄a
eligit̄ ab illis q̄s eccl'ia instituit electores
Illi eñ q̄ eligūt impatorē a papa hn̄t h
ius eligendi· vt in clemētina Romāi p̄n
cipes· ⁊· s· in· c· Venerabilē· Quarto ista
tur qꝛ crist⁹ soluit tributū sicut pz Ma
thei· vij· c· Et· xxiij· q· viij· c· Tributū· ⁊
xj· q· j· c· Si tributū· Rn̄det̄ q̄ illud fec̄
nō ex debito sed ne scādalizaret· Quinto
instat̄ qꝛ xp̄s dixit Johis xvj· Regnum
meū nō est de h mūdo· Rn̄det̄ q̄ xp̄s di/
xit illa v̄ba añ passionē Sed post resur
rectionē dixit discipulis· Data est mihi
oīs ptās in celo ⁊ in terra· vn̄ ꝯcludim⁹
firmiter q̄ ptās pape est sup̄ ptātē ipa/
tor̄· ¶ Scd̄m dubiū fuit vtz ptāti pape
s̄bdant̄ oēs reges ⁊ p̄ncipes xp̄iani· Ad
qd̄ ita dicit Aug· de anchona· q̄ sic sum
mo sacerdoti leuitici gener̄ oēs iudei o/
bedire tenebant̄ cuiuscūq3 stat⁹ fuissent·
Sic oēs xp̄iani maiores ⁊ mīores pape
tenēti locū xp̄i obedire tenent̄· vn̄ deut̄·
xvij· scriptū ē· Qui supbierit nolēs obe/
dire sacerdot̄ ipio morit̄· Narrat mgr̄
ī historia scolastica· Ex cū alexāder ma
gn⁹ venisset in iudeā cū ꝓposito extermi
nādi eā ex visiōe quā habuit obuiās Jo
iade sūmo sacerdoti ad eū venieti īduto
pōtificalib⁹ de equo descēdit dignissime
q3 venerat⁹ est ⁊ adorauit dicēs p̄ncipib⁹
secū cōmorātib⁹ se nō ipm adorasse· s3 deū
cui⁹ p̄ncipatū ⁊ vicē gerebat in t̄ris· Jō
ex̄ de maioritate ⁊ obediētia· c· Si q̄s dr̄·
Qui nō obedierit p̄ncipi morte moriat̄·
Glo· idest pape de cō· di· j· c· Corpa Sic
ecōuerso impator vocat̄ pōtifex dist· x· c
De capitulis· Dn̄s etiā iesus xp̄s· Luc̄
x· c· ait· Qui vos spnit me spnit· Et Gre
go· lxxxj· dist· c· Si q̄ sūt· Pcm̄ pagani
tat̄ incurrit q̄sq̄s dū xp̄ianū se asserit se
di ap̄lice obedire ꝯtēnit· Qui aūt dicūt
papā in toto orbe terraꝝ hr̄e dominiū so
lū sup spūalia· nō aūt sup tpalia siles s̄t
ꝯsiliarijs reḡ syrie· q̄ dixerūt vt habetur
iij· Reg· xx· c· Dij montiū sūt dij eoꝝ· et
iō supauerūt nos· Sed pugnem⁹ ꝯtra eos
in cāpestrib⁹ ⁊ in vallib⁹ in q̄b⁹ dij eorū
dominiū nō hn̄t ⁊ obtinebim⁹ cōtra eos·
Ad l'ram sic hodie mali ꝯsiliarij adula/
tiōe pestifera seducunt reges ⁊ p̄ncipes
terre dicētes· Dij mōtiū· puta spūalium
bonoꝝ sūt sūmi pōtifices· sed nō sūt dij
valliū· qꝛ tpaliū bonoꝝ nullū dominiuz
hn̄t· Jō in cāpestrib⁹ idest in potētia bo/
noꝝ tpaliū pugnem⁹ ꝯtra eos· ⁊ obtinebi
mus· Sed qd̄ dicat eis diuīa sn̄ia audia

mus· Quia dixerũt syrij· Deus mõtiũ ẽ deus
eorum ⁊ nõ deus valliũ dabo oẽm hãc multi/
tudinẽ in manu vr̃a ⁊ scietis q2 ego dñs·
Et h̃ patet q2 multi eccl'iam p̃seq̃ntes eti
am xp̃iani extermĩati sũt· Sic fuerũt iu/
lian9 apostata· Mauricius imp̃ator p̃se
quẽs Gregoriũ· Theodoric9 rex italie q̃
incarcerauit Johãnẽ papã· Fredericus
imp̃ator ⁊ alij q̃ miserabilit̃ suos dies fi
nierũt· Auctas ḡ pape extẽdit se ad q̃scũ
q3 dños xp̃ianos· Et iõ de supplẽda ne/
gligẽtia p̃latorũ in· vj· c· Grãdi· ponitur
q̃lit̃ papa d̃dit coadiutorẽ regi portugal
lie q̃ erat negligẽs in regimĩe regni ⁊ oĩa
dissipabat· Insup̃ a sentẽtijs regũ ⁊ prin
cipũ oĩm ad papã põt appellari p̃ illud
qd̃ scribit̃· ij· q· vj· Ad romanã eccl'iaz ab
oĩbus ⁊ maxie ab opp̃ssis est appellãdũ
⁊ ꝯcurrendũ q̃si ad matrẽ vt ei9 vberib9
nutriant̃/ auctẽ defendant̃/ opp̃ssionib9
releuent̃· q2 nõ põt nec d3 mat̃ filiũ obli
uisci· Idẽ habet̃· xj· q· j· c· Quicũq3· Nec
obstat· ca· Si duob9· ex̃ de appel· vbi d̃r
q͛ nõ ẽ appellãdũ a iudice seculari ad pa
pã nisi in terris eccl'ie· q2 h̃ itelligit̃ q͛ nõ
ẽ fiendũ indifferẽter ⁊ in q̃buscũq3· sed in
negocijs arduis ⁊ necessitate vrgẽte· Spe
ctat em̃ ad papã corrigere oẽs cũ delin/
quũt s̃m illud Hiere· j· c· Ecce ꝯstitui te
super gentes ⁊ regna vt euellas ⁊ destru
as· dissipes ⁊ disp̃das· s· scelera rep̃hen/
dendo· ⁊ edifices ⁊ plãtes· Sic ⁊ in vete
ri testamẽto p̃phe q̃ erãt p̃res sp̃uales in
pp̃lo iudeorũ auctẽ dñi rep̃hendebãt re/
ges delinq̃ntes· Qd̃ pat3 p̃mi regũ· xv· c
vbi samuel regẽ saulẽ rep̃hẽdit de inobe
dientia Et scd̃i Reg· xij· c· Natan Da/
uid de adulterio· Et tertij Reg· xviij· ca·
Helias achab regẽ israel de idolatria· et
scd̃i p̃alipomenõ Sũm9 sacerdos ozias
regẽ iuda de p̃sũptiõe· Et· ij· q· i· c· Scel9
Nicolaus papa regẽ lothariũ de adulte
rio· Iõ ad ꝯfirmationẽ hui9 v̓itatis dicit
glo· in· c· Nouit· Extra de iudicijs· Iura

celestis imperij ⁊ terreni petro cõmissa
sũt a deo· Idẽ d· xxij· c· Primo Ip̃e eni3
vtrũq3 gladiu3 h3· vt dicit Lucas· Ecce
gladij duo hic· Demõstrauit aũt h̃ deus
aliq̃n in facto ⁊ p̃cipue t̃pe leonis pape
Nã vt recitat paul9 in historia lõbardo/
rũ ⁊ siccard9 Atila rex hunorum occiso ger
mão suo dolo d̃uastataq3 macedõia acha
ia ⁊ tracia gẽtib9 oĩbus aq̃lonarib9 impe
rauit· Et ambitiosus ⁊ auid9 regni tẽta/
uit italiã s̃bijcere sibi Et post m̃lta p̃ eu3
inita bella cũ exercitu copiosissimo aqui
leiã trib9 ãnis obsedit· Qua victa ⁊ in p̃
dam data occisisq3 ciuib9 ⁊ oĩbus flãma
⁊ ruina cõsũptis· mox vicinas vrbes dis
soluit· Et deinde cepit vincentiã veronã
brissiã ⁊ mediolanũ· Tandẽ firmatis ca/
stris in eo loco vbi minci9 fluui9 in pa/
du3 influit cogitabat ad vrbẽ proficisci·
Tũc sanctissim9 Leo papa p̃sonalit̃ ac/
cessit ad eũ· Qui nõ solũ rome salutẽ· s3
toti9 italie reportauit· Athile nãq3 p̃ce/
pit vt dic̃ Ruffinus in ãnalib9 romão
rũ· ⁊ Siccard9 in li· t̃pm vt erga danubi/
um p̃missa pace discederet· Cui athila
statim assensit nihilq3 nisi qd̃ leo papa
voluit loq̃ potuit· Post cui9 discessũ in/
terrogatus cur p̃ter cõsuetudinẽ romão
põtifici tantã obediẽtiã exhibuisset Rñ
dit athila se vidisse virũ astãtẽ ei sub sa
cerdotali habitu angustiore forma cani/
cie venerandũ sibiq3 min antẽ gladio ni/
si cũcta q̃ ille postulabat faceret· Sic igi
tur relicta italia in pãnoniã athyla re/
dijt· vbi ducta in vxore sorore valentini ĩ
peratoris faciẽs luxuriosa cõuiuia cũ lon
ge plus solito vina bibisset sepi9 dormi/
ens eruptiõe sanguinis q̃ de narib9 efflu
xit suffocat9 est· ¶ Si aũt q̃s interrogar3
cũ sit tãta p̃tãs pape quare tam crebro o
mittit punire dños publice delinquẽtes
Ad qd̃ dicim9 q͛ hoc fac̃ vel q2 faculta/
tem nõ habet cohercẽdi· vel p̃pter p̃icula
⁊ scãdala q̄ possent euenire· vel q2 multi

tudini p̄cit· Est tm̄ in eo potestas faciēdi·
¶ Tertiū dubiū fuit vtrū ptās pape extē
dat se ad infideles· Ad h̄ rn̄det Aug· de
anchona seq̄ndo Io· ē andree in nouel/
la in· c· Qd̄ sup his· de voto· Et Innocē
tiū ꝛ Hostieñ· ꝙ sic· ꝛ ꝙ oēs pagani sub
sūt pape· Rō est q꞉ in aduētu xp̄i oīs ho
nor ꝛ oīs p̄ncipat⁹ ꝛ oē dominiū ꝛ iurisdi
ctio de iure ꝛ ex cā iusta ꝛ p illū q̄ supmā
manū hꝫ nec errare pōt oī infideli sbtra/
cta fuerit ꝛ ad fideles trāslata Ex hec iu
sta cā fuerit ꝓbat̄ ecci· x· c· vbi dicit̄· Re
gnū a gēte in gentē trāsfferet̄ ꝓpter iniu/
sticias ꝛ iiurie ꝯtumel'as ꝛ diuersos do
los Ex aūt h̄ factū fuerit ꝓbat̄ ex̄ de cō/
stitu· c· Trāslato sacerdotio necesse ē vt
leg̃ trāslatio fiat Trāslatū q̄ppe fuit sa
cerdotiū in p̄sonā xp̄i q̄ fuit sacerdos et
rex· vt dr̄ Luc· j· c· Et regni ei⁹ nō erit fi/
nis· Ipe aūt dixit Math· xij· Auferet̄ a
vobis regnū dei ꝛ dabit̄ gēti facienti fru
ctus eius· Hui⁹ aūt regni ꝛ sacerdotij p̄n
cipatū ꝑpetuū cōmisit dī fili⁹ petro ꝛ suc
cessorib⁹ eius vt patet Ex̄ d̄ homicidio· c
Pro hūani· Ex̄· q̄ filij sūt legiti· c· p ve/
nerabilē· §· Rōnib⁹ Vn̄ ꝯstant̄ asserim⁹
ꝙ de iure infideles debēt subijci fidelibus
nō ecōuerso vt dr̄ ex̄ de iudeis· c· j· c· Ml
torū· c· Et si iudeos· §· Inhibem⁹ Si igi
tur papa p̄est mōo vice xp̄i ꝛ xp̄s hꝫ ple/
nā iurisdictionē sup oēm creaturā· sequi
tur ꝙ null⁹ pōt se sbtrahere ab obediētia
pape de iure· sic null⁹ se pōt sbtrahere ab
obediētia dei· Et q̄uis infideles p excōi
cationē vl' absolutionē in ꝯfessiōe solui
vel ligari nō possint· Tn̄ ptāte clauiū li
gati sūt p eccl'iam iudicati dānati· Et sic
si vellēt ad fidē reuerti ptāte clauium ab
solui possent· Sil'r q̄uis de eccl'ia dici
nō pn̄t merito fidei ꝛ bone opatiōis· tn̄ d̄
eccl'ia dici pn̄t iudiciaria ptāte ꝛ occasio
nali vtilitate· Quare f̄m Aug· de ancho
na papa pōt punire pagāos ꝛ barbaras
natiōes cū agūt ꝯtra legē naturalē in ma

nifestis· q꞉ vnusq̄sq꞉ pōt puniri p trans
gressione leg̃ quā recipit ꝛ ꝓfitet̄· Sed
lex naturalis ē ita cordi inserta q̄ deponi
nō pōt· vt si furarent̄ vel cōmitterēt vi/
tiū simonie ꝛ hmōi· Sed p eo ꝙ faciūt cō
tra legē diuinā· s· veter̃ vel noui testam
ti· Aut ꝯtra legē positiuā cū neutrā reci
piūt puniri nō pn̄t· Si tn̄ pagani sūt sb
iecti aliq̄b⁹ regib⁹ ꝛ p̄ncipib⁹ xp̄ianis di/
gnū ē vt viuere debeāt legib⁹ q̄bus viuūt
alij subditi illoꝝ p̄ncipū ne videant̄ me/
lior̃ ꝯditiōis ꝓpter suā infidelitatem q̄ꝫ
xp̄iani· Et cogi ad h̄ ꝛ puniri pn̄t· Puta
ꝙ cū statutū generale est in aliq̄ ciuitate
vbi tales habitāt ꝙ q̄ portat arma inci/
dat in penā decē florenoꝝ· poterit in tali
delicto puniri pagan⁹ sic̄ ꝛ xp̄ianus· Et
q̄uis pagāi puniri nō possint pena spū
ali excōicatiōis ꝛ hmōi· pn̄t tn̄ puniri ab
eccl'ia pena pecūiaria ꝛ a p̄ncipib⁹ etiam
pena corꝑali· ¶ Scd̄o deū tp̄ales multo
tiens p supbiā ꝯtemnūt eccl'iam q̄ꝫtū ad
spūalitatē dū· s· de spūalib⁹ temere se im/
pediūt· Nō eīn licet laic̃ ipedire se de ec
clesijs ꝛ eccl'iasticis p̄sonis· Sic̄ habet̄
extra de ꝯsti· c· Eccl'ia sancte marie ī tex·
ꝛ in glo· Et· xvj· di· c· Bene· Et extra de
rebus eccl'ie nō alienādis· c· Cum laicis·
Hoc aūt sit· Primo cū ipi ingerūt se ad
cōferēda eccl'iastica bn̄ficia ꝛ eccl'iasticas
dignitates· Cōtra q̄s extra de iure patro
nat⁹ in· c· Cura· Glo· inq̄t· Laici ꝯferre
eccl'ias nō pn̄t· Idē extra de p̄uilegijs· ca·
Cū ꝛ plantare· Et· xvj· q· vlt· ca· Si q̄s
deinceps· c· Si q̄s eps̄· c· Si q̄s clericus
In· c· vo Ex tua· extra de filijs p̄sbroꝝ
nō ordinādis· dr̄ ꝙ suspēdi dn̄t clerici et
cōmuniōe p̄uari q̄ recipiūt eccl'ias de ma
nib⁹ laicoꝝ ꝛ laici sunt excōicādi· q꞉ tale
ius possidere nō pn̄t· extra de electiōe· c·
Sacrosancta· c· Massana· nisi ī capel/
la vbi p̄ron⁹ hꝫ tm̄ ius p̄sentādi· ꝛ vt scri
bit̄ extra de iure p̄ronat⁹· c· Cū laici· Lai
ci qui habent ius patronat⁹ nō possunt

ꝯcedere clericis ecclesias sine scientia et
ꝯsensu epi. Nec pn̄t ⁊ dn̄t ipi pͤoni pre
sentare indignū. Ex q̄ vt ponit̄ in glo. in
ca. Cū vos de officio ordiarij. Pron⁹ lai
cus p̄sentans indignū licet nō sit ꝓuatus
nec ꝓuādus p̄tāte p̄sentandi tn̄ dant̄ si/
bi quattuor mēses ad pn̄tandū. Sed in
collegio ⁊ ecclesiastica ꝑsona aliud ē. q̄a
si collegiū eligat vel pn̄tet indignū ꝓuat̄
ipo iure. extra de electiōe. c. Cū in cunctis.
Idē credit̄ de clerico pͤono q ꝓuatus est
si pn̄tet indignū vel saltē ꝓuandus. Et
hec pōt eē ratio quare laico patrono dā/
tur quatuor menses a tempore vocatōis
Extra de iure patronatus. c. Cū propter
Collegio vero siue clerico dātur sex mē/
ses. Extra de concessione prebende. cap̄.
Nulla. quia laicus nō ꝓuat̄ potestate p̄
sentandi. licet pn̄tet indignū. Cleric⁹ ꝟo
sic. Unde hic fit quedā compensatō hic
inde. q2 laici grauant̄ in tēpore ⁊ releuan
tur in alio q2 nō ꝓuant̄. Et q2 clerici ꝓuā/
tur p̄sentando indignū releuant̄ in maio
ri tempore. Et q2 clerici magis debēt esse
discreti et scire iura. ideo puniunt̄ si pec
cant in electionib⁹ ⁊ p̄sentationib⁹. Qui
dā tamē dicunt q ad supiorem deuoluit̄
prouisio ecclesie cū laicus patron⁹ p̄sen
tat indignū vt in auctentico de sanctissi/
mis epis. §. Si quis oratorij domū. Ta
men iure nostro nō cauet̄ hoc expsse. Jō
standū ē canoni ⁊ nō legi. Scdo aliq̄ dn̄i
tꝑales patiunt̄ ꝑ suos villicos ⁊ ꝓcura
tores auferri occupari ⁊ alienari posses/
siōes ⁊ terras eccl'arū quasi ipi sint domī
Qd tamen falsū est q2 bona tꝑalia eccle/
sijs ⁊ pijs locis a bonis dn̄is ⁊ xp̄ianis.
ꝯcessa nō sūt ipoꝝ maloꝝ ⁊ raptoꝝ. Si
aūt ipi interrogēt. Et q̄s est dn̄s rerū ec/
clesiasticarū. Rn̄det̄ ꝺm glo. xij. q. j. ca.
Expedit. Ꝙ pmo sūt dn̄i paupes q2 in
de sustētant̄. xvj. q. j. c. Om̄ quicq̄d. Se
cūdo est dn̄a eccl'ia. xvj. q. iij. c. Inter me
moratos. Tertio est de⁹. xij. q. ij. ca. Qui

xp̄i. c. Qui abstulerit Quarto pōt dici q
dominiū est apud clericos. Sicut domi/
nium rerū vniuersitatis est apud ciues
Instituta de rerū diuisione. §. Uniuersi/
tatis. ¶ Tertio aliqui domini volunt se
nimis intromittere de officijs ⁊ prelatio
nibus religiosoꝝ ad tantaʒ quandoq̄ de
uenientes presumptionē vt dicant q ipsi
in suo dominio sunt generales abbates
episcopi ⁊ papa. ¶ Quarto trahunt ali/
quando clericos ad suū forum contra il/
lud quod habet̄ xj. q. ij. c. Nullus. Non
nunq̄ etiā clericos delinquentes ad sua
iudicia deducunt/examināt ⁊ incarcerāt
Et aliquando post om̄ia impie facta cō
tra eos cum scripturis ⁊ processibus ad
episcopos remittunt puniendos. Epi/
scopi tamen aduertant quia extra de iu/
dicijs ca. Et si clerici dicitur. Si clerici
coram seculari iudice conuicti fuerint vl'
confessi de crimine non sunt propter hoc
a suo episcopo condemnandi aliquate/
nus Sicut enim sententia a non suo iu/
dice lata non tenet. ita ⁊ facta confessio
coram ipso. Ꝙ autem sententia a non
suo iudice lata non tenet patet extra de
sententia ⁊ re iudicata. ca. Sententia. in
textu ⁊ glosa. Et. C. Si a non competē/
ti iudice. l. ij. Et. l. j. Et. ij. q. j. ca. In pri/
mis. Et. xvj. q. j. cap̄. Frater. In his ⁊ si
milibus superbi domini modum exce/
dunt. Quos non damnamus. dum de
rebus spiritualibus cum humilitate et
reuerentia se impediunt seruata vnicui
q̄ in suo gradu iurisdictione sua. ¶ Ter
tio superbi domini contemnunt ecclesi/
am quantum ad suam penalitatem. In
penam quippe incorrigibilium ⁊ nimis
rebellium ac induratorum in peccatis ⁊
pertinaciter inobedientium vtitur eccle
sia censuris. Et vt scribitur extra de ver
borum significatōe. c. Querenti Nomīe
censure intelligitur interdictum. Et sen/
tentia suspensionis ⁊ excōmunicatiōis.

vt freq̄nti⁹ tm̄ excōicatiōe punit ptinaces
Cū aūt de ip̄is censuris ⁊ excōicatiōe ali/
q̄d sentiūt ipi dn̄i supbi cachinādo cūcta
hn̄t in derisū. Qui audire debēt v̄ba Cri
sostomi sup ep̄l'am ad hebreos. ij. xli. q.
iij. c. Nemo. Nēo inquit ɔtēnat vincula
eccl'iastica. Nō est hō q̄ ligat. sed xp̄us q̄
hāc ptātē dedit ⁊ hoīes dn̄os fecit tanti
honoris. Et in. c. Nihil. xj. q. iij. di. Ni/
hil sic dz formidare xp̄ian⁹ q̄ꝫ separari a cor
pore xp̄i. Rō ē q2 vt ait Aug. in li. de ver
bis apl'i. Et. xj. q. iij. c. Ois. Omis xp̄ia
nus dilectissimi q̄ a sacerdotib⁹ excōicat̄
sathane tradit̄. vt em̄ habet̄. xxiiij. q. iij. c
Apostolice Apl'ice auctatis exēplo didi
cimus errantiū ⁊ in errorē mittentiū spi/
ritus tradēdos eē sathane vt blasfemare
dediscāt. Paul⁹ em̄ corinthū quēdā tra/
didit sathane. Mali v̄o xp̄iani ⁊ icredu/
li p̄ncipes cū ista narrant̄ dicere plerūq̄ꝫ
solent. Qui d obest excōicatō q̄n excōica
ti comedere pn̄t ⁊ bibere. Et alij s̄bdunt.
Custodiat me de⁹ a sono tube ɔtra me so
nātis p tpali iusticia. q2 sonū cāpane si/
gnificātis censurā eccl'ie purfacio. O p/
uersitas malignarū mentiū. O infideli/
tas prauoꝝ hoīm. O deniq̄ꝫ supbia ab ip
so deo sūmo ɔterēda. Quid rephēsibili⁹
Quid abominabilius. Quid deniq̄ꝫ in
xp̄iano hoīe dānabili⁹. O dn̄i xp̄iani. ⁊
vbi fides/vbi deuotio/vbi religio /Ubi
iusiurādū. Cur n̄ xp̄m quē pfitemī hono
ratis/colitis ⁊ magnificatis. Cur suā ec/
clesiā sanctā spernitis. Quid iuuat dice
re Credo sanctā ecclesiā. cū iā illā s̄b ve/
stris pedib⁹ cōculcetis. Heu heu cōueni
re hodie pōt multis ex p̄ncipib⁹ xp̄ianis
illa sn̄ia titiliuij quā d̄ hanibale dixit po
stquā aliq̄s ei⁹ laudabiles cōditiones ex
plicauit. Has inq̄t viri v̄tutes ingentia
vitia equabāt inhūana crudelitas. perfi
dia pl⁹ q̄ꝫ punica. nihil veri. nihil sancti
nulliusq̄ꝫ dei met⁹. nullū iusiurandū. nul
la religio. hec ille. Igit̄ vt dic̄ marcellus
papa. xcvj. di. Boni p̄ncipis est
ac religiosi eccl'ias ɔtritas atq̄ꝫ ɔscissas
restaurare nouas edificare ⁊ dei sacerdo
tes honorare atq̄ꝫ tueri.
¶ Ex p̄ncipes ⁊ supbi dn̄i cōtēnūt suos
p̄ximos male ⁊ negligent̄ gubnādo s̄bdi
tos ⁊ ḡuādo illos indebite atq̄ꝫ cōuersā
do cū nimia cōtinentia.

Capitulum tertiū.

Tertio cōsiderāda est ⁊ cōdēnā/
da supbia dn̄oꝝ ⁊ p̄ncipū respe
ctu p̄ximi. Cōtēnūt q̄ppe ipi s̄b
ditos suos p̄cipue in trib⁹.
¶ Primo in gubernatiōe.
¶ Secundo in grauatione
¶ Tertio in cōuersatione.
Primo in gubernatiōe. Circa regimē
nāq̄ꝫ s̄bditoꝝ vtūtur m'lta negligētia nec
curāt si bn̄ gubernent̄ vel male. Un̄ con
stituūt officiales iniq̄s tyrānos ⁊ iiustos
Ad qō pducunt̄ n ei n bōis ⁊ probis of/
ficialib⁹ multū expendāt. Itaq̄ꝫ oīa dis/
ponūt ad p̄priū cōmodū ⁊ d̄ cōi bono aut
nulla aut satis pua ē illis cura. Contra
q̄s est sn̄ia Plutarci ⁊ plat is atq̄ꝫ om/
niū doctissimoꝝ viroꝝ q̄ dicūt pricipē te
neri sup oīa ad amorē s̄bditoꝝ ac bōi pu
blici tutelā ⁊ p̄tectionē. Hic est q̄ miris
laudibus efferūt codrū atheniensiū regē
q̄ p victoria populi sui mori nō recusa/
uit. Recitat em̄ de ip̄o Ualerius li. v. q̄
cū haberz difficillimū bellū cū dorensib⁹
misit ad appollinē deificum pro cōsilio
Cui responsum fuit q̄ ciuitas athena
rum essz victrix. si ip̄e codr⁹ moreret̄ pro
patria. At ille mutato regio habitu sar/
menta colligens castra hostiū ingressus
a muliere quā falce in iurgio pcusserat i
terfectus est. ¶ Secundo domini super/
bi contemnunt subditos in grauatione.
Dn̄q̄ꝫ em̄ faciūt artifices ⁊ agricolas la
borare sine mercede. Dn̄q̄ꝫ bōa s̄bditorū
ip̄is inuitis extorquēt etiā p venditionez
Sic fec̄ rex achab erga naboth quē q2 no

luit vendere sibi vineã vt de illa faceret
viridariũ vxor sua pessima iezabel fecit
eũ falso accusari de blasfemia ⁊ lapidari
⁊ sic ipam vineã obtinuit. Sz vterqz ma
la morte perijt. s. achab ⁊ iezabel. vt habe
tur tertij Reg. xxv. c. Nõnqz insup tallijs
⁊ exactionib⁹ pp̃los suos grauãt vltra
debitũ vel ꝓpter bella iniusta q̃ suscipiũt
vel ꝓpter excessũ in põpis ⁊ venatiõib⁹.
Sed pleriqz adhuc testamẽtis ⁊ vltimis
volũtatib⁹ se im̃iscẽt. Subditos etiã co
gũt suo mõ m̃rimonia ↄtrahere. q̃ tñ vt
scribit̃ extra de sponsalib⁹. c. Requisiuit.
dñt eẽ libera qm̃ coactiões difficiles exi
tus solent freq̃nter habere. ¶ Tertio sup
bi dñi cõtemnũt subditos in conuersatõ
ne. Nolũt multotiẽs audire illos in ne/
cessitatib⁹ suis. Et in oĩbus ostendũt se
duros asperos absqz affabilitate cum ta
mẽ benignitas ⁊ affabilitas dñis ad ma
ximũ decorẽ accedat. Jõ Cassiodor⁹ in
epistolis ait. Ornamentũ oĩm bonoꝝ est
sincera benignitas. Et Seneca ad lucil/
lũ. Sic cũ inferiore viuas queãdmoduz
tecũ supiorẽ viuere velles. Idcirco Va/
lerius li. v. cõmendat alexandrũ magnũ
eo ꝙ cũ semel v. disset militẽ quendã se/
nem nimio frigore stupefactũ cũ ip̃e fo/
ret in sede sblimi ꝓpinqua igni surrexit.
⁊ suis manibus illum in sua sede repo
suit. Et Jões solobriens̃ in policratõe
lib. v. narrat. ꝙ g̃tian⁹ optim⁹ impator
arguentibus eũ amicis ꝙ in om̃es fami/
liaris eẽt nimis ⁊ cõmũis. Respõdit se
talẽ velle impatorẽ eẽ p̃uatis quales im/
peratores sibi esse p̃uatũ optasset. Nec
valet friuola excusatio illoꝝ dñoꝝ q̃ di/
cunt ꝙ timore subditi retinent̃ ⁊ regulan
tur. quoniã multo fortius vincunt̃ beni
uolentia ⁊ amore. Propterea periander
corinthus dicebat vt dñi tuti fiãt fulci/
ant se beniuolentia sbditoꝝ nõ armis gẽ
tiũ exterarũ. Et Cice. li. ij. de officijs ait.
Oim reꝝ nec aptius quicq̃ ad opes tuẽ

das ac tenendas q̃z diligi nec alieni⁹ q̃z ti
meri. Ergo vt sermonẽ hũc ↄcludamus
dicam⁹ cũ Seneca in tragedijs. Vos q̃/
bus rector maris atqz terre Jus dedit ma
gnũ necis atqz vite. Ponite inflatos tu
midosqz vultus. Quicq̃d a vobis minor
extimescit. Maior hoc vobis dñs mi/
nat̃. Quare deponãt supbiã dñi ec p̃nci/
pes seculi vt dignũ p̃parent habitaculũ
diuine gratie. Amen.

Feria secũda secũde hebdomade q̃dra
gesime. De iudicio generali q̃ terreri pos
sunt ⁊ debent mentes supboꝝ

Sermo nonus

Congregabun
tur ante eũ oẽs gentes. Verba
sunt redẽptoris nr̃i originalit̃
Mat. xxv. c. ⁊ i euãgelio hodierno fu/
turi iudicij generał mẽoria satis supqz cõ/
fert ad hũiliãdas elatas mẽtes supboꝝ.
Si q̃s eñ ↄsiderare velit q̃ de illo p̃sepe
dei fili⁹ locut⁹ est merito expauescere oz.
Celũ eñ ⁊ terra trãsibũt. V̾ba aũt sua nũ
q̃z trãsient. Ip̃e itaqz in p̃senti lectõe euã
gelica aptissime p̃nũciauit illi⁹ diei terri
bilitatẽ q̃ p m̃lta secła ante p̃dicta fuerat
¶ Sophonias eñ pph̃a ca. j. sic dixit. Di
es illa dies ire dies tribulatiõis ⁊ angu/
stie. dies calamitatis ⁊ miserie. dies tene
braꝝ ⁊ caliginis. dies nebule ⁊ turbinis
dies tube ⁊ clãgoris Et Isaias. c. xiij. ita
ꝓphetauit. Ecce dies dñi veniet crudel̃
⁊ indignatõis plen⁹ ⁊ ire furorisqz ad po
nendã terrã i solitudinẽ ⁊ cõterẽdos pec
catores de ea. Idcirco vt peccatoribus ⁊
supbis p̃cipue det̃ occasio timendi in p̃/
senti sermone de iudicio generali dicturi
erimus. De quo licz diffuse scripserim i
tribus sermonib⁹ in quadragesimali de
penitẽtia. tamẽ p̃ter ea que ibi posita sũt
occurrũt de ip̃o aliqua alia cõmemoran/
da. Nec viciosum erit aut supfluuz com
miscere p clariore noticia vetera nouis.

ut sic peccatrices anime renouent᷑. Contemplabimur ergo de ip̄o tremēdo iudicio tria mysteria.

¶ Primū dicit᷑ iudicantis excellentia

¶ Secūdū iudicandoꝝ differentia.

¶ Terciū iudicij sententia.

De mira excellentia christi q̄ sedꝫ ad dexterā pr̄is. ꝛ veniet in iudiciū cū singulari triūpho longe p̄stantioꝛ triūpho romanoꝝ. quē visuri sunt omnes in maiestate.

Capitulū primū

Primū mysteriū cōtemplādum dicit᷑ iudicantis excellētia. Qui em̄ iudicaturus est om̄es tripliciexcellentia decoꝛabit᷑.

¶ Prima dr̄ dignitas incōmunicabilis.

¶ Secunda triumphus mirabilis.

¶ Tercia maiestas visibilis

Prima excellentia dicit᷑ dignitas incōmunicabilis. Est q̄dem iesus xp̄s iudex omniū dei filius p naturā. Et hoc in symbolo ꝯfitemur cū dicim⁹. Sedet ad dexterā patris. Inde ventur⁹ est iudicare viuos ꝛ mortuos. ¶ Sed curiosi q̄dā scire cupiūt vtꝝ sit ꝯueniēs dicere ꝙ xp̄s sedeat ad dexterā patris. Et licꝫ hoc positū sit in ope de laudibus sctoꝝ in s̄mōe de ascensione. tamē qꝛ forte nō oēs illius opis habēt copiā volui ꝛ in hoc loco dubiū istud absoluere. Ad qđ p v̄itatis cōfirmatōe inducim⁹ ea que nobis in scripturis sanctis tradunt᷑. Inq̄t ergo paul⁹ ad ephesios. j. c. Cōstituēs illū ad dexteram in celestibus. Et ad Col'. iij. c. Christus est in dextera dei sedēs. Et ad Heb. j. c. Sedet ad dexterā maiestatꝭ in excels͛. Et. x. c. Sedet in dexterā dei patrꝭ. Et ad Ro. viij. c. Christ⁹ iesus ē ad dexterā dei q̄ etiā interpellat p nobis. ꝛ Mat. xxvj Lu. xxij. Marc. xiiij. Dixit ip̄e iesus bn̄dict⁹. Erit fili⁹ hoīs sedēs a dextris v̄tutis dei. Hoc etiā p̄dixit David in p̄s. cix. Dixit dn̄s dn̄o meo. sede a dextrꝭ meis. Q̄ aūt hec v̄ba ad l̄iam intelliguntur de xp̄o p̄tꝫ ex̄ sn̄ia pauli qui ad Heb. j. ca. ait. Ad quem aūt angeloꝝ dixit aliquādo deus. Sede a dextrꝭ meis. Et math. xxij. c. Christ⁹ retulit phariseis. Quomō dauid vocat eū. s. xp̄m in spū dn̄m dicēs Dixit dn̄s dn̄o meo sede a dextris meis Et si iudei negarent testimoniū christi ꝛ pauli cōuinci possunt p doctores illoꝛū. Nā rabbi Jonathan apud iudeos pbatissim⁹ i sua trāslatōe caldaica ait. Dixit dn̄s v̄bo suo. Et Rabbi Joden sup illo verbo p̄s. xvij. Dedisti mihi p̄conem salutis tue. ꝛ dextera tua suscepit me inquit. In futurū deus sanct⁹ ꝛ benedictus cōuertere faciet regē messiā ad dexteram suā sicut scriptū est. Dixit dn̄s dn̄o meo sede a dextris meis. Istud etiā ꝯfirmat rabbi moyses. ¶ Sed cōtra arguit᷑ ꝙ nō sit bene dictū ꝙ christ⁹ sedet ad dexteram dei patris. ¶ Primo nullum corporale cōpetit deo. qꝛ spūs est deus. Joh. iiij. c. Sed dextera ꝛ sinistra sunt differentie positionū corporaliū. ergo nō cōueniūt deo. Secūdo si filius dei sedet ad dexterā. ergo pater ad sinistrā. sed dextera nobilioꝛ est sinistra. ergo pater sedet in pte ignobilioꝛe. Tercio stare ꝛ sedere sunt opposita. sꝫ act. vij. c. stephan⁹ vidit iesum stantē. ergo nō sedet. ¶ Ad intelligēdā hanc ꝓpositionē catholicā quā quotidie cōfitemur. s. ꝙ iesus christ⁹ sedꝫ ad dexterā patris tria sunt documenta notāda. Primū documentū ꝙ hoc nomē dextera inuenit᷑ in scripturis de deo dicꝫ. Vn̄ scribit᷑ Exo. xv. Dextera tua domine magnificata est in virtute. dextera tua dn̄e pcussit inimicū. Et p̄s. xv. Delectationes in dextera tua vsq; in finē. Et p̄s. xx. Dextera tua inueniat oēs q̄ te oderūt Et p̄s. xlvij. Iusticia plena ē dextera tua Et p̄s. cxvij. Dextera dn̄i fecit virtutē. dextera dn̄i exaltauit me. Et p̄s. cxxxvij. Saluū me fecit dextera tua. ꝛ Isa. xlviij Dextera mea mensa est celos. ꝛ Abacuc

ꝗ. Circūdabit te calix dextere dñi. ¶ Se-
cundū documentū q̄ cū dicim⁹ xp̄m sede
re ad dexterā p̄ris nō intelligim⁹ ꝑ dexte-
rā aliq̄d corꝑale sed locutio est metapho
rica. Sicut etiā cū dicimus oculos dei
brachiū dei ꝛ silia. ꝑ que designant̄ sp̄ua
les ꝓprietates ꝛ oꝑatiões diuine. Hinc
Damascen⁹ in. iij. sententiar̄ ait. Nō lo
calē dexterā patris dicimus. q̄liter enim
qui incircūscriptibil' est localē adipisce
ret dexteram. ¶ Terciū documētū q̄ noīe
dextere intelligunt̄ tria. s. gloria diuini-
tatis. btitudo ꝛ iudiciaria ptās. Ex quo
ſm Aug. li. de symbolo ꝛ Damascenum
Sedere ad dexterā p̄ris nihil aliud ē nisi
cum patre habere gloriā diuinitatis ꝛ be
atitudinē ꝛ iudiciariā ptātem. et h̄ incō
mutabiliter ꝛ regaliter. Vñ Damascen⁹
inquit. Dexterā p̄ris dicim⁹ gl'iam ꝛ ho
norē diuinitatꝭ. in qua dei fili⁹ existit an
te secula. vt deus ꝛ patri cōsubstātialis.
¶ Scđm vero Tho. iij. ꝑte. q. lvij. Hec
ꝓpositio ad vel in. ad dexteram vel in de
xtris solā distictionē ꝑsonalē importat
ꝛ originis ordinē. nō autē graduz nature
vel dignitatis q̄ nullus est in diuinis ꝑ
sonis. quia oēs tres ꝑsone coeterne si
bi sunt ꝛ coequales. ¶ Notandū adhuc
ſm Alexandrū de ales in. iij. sūme q̄ per
hanc ꝓpositōnem ad significat̄ ꝯuenien
tia cū q̄dam distinctōe. quod pōt esse tri
pliciter. Primo vt sit ꝯueniētia in natu
ra ꝛ distinctio in ꝑsona. Et sic xp̄s ſm q̄
fili⁹ dei sedet ad dexterā p̄ris q̄ habz eā
dem naturā cū patre. Vñ gl'ia diuinita
tis beatitudo ꝛ iudiciaria potestas cōue
niūt essentialiter filio sicut ꝛ patri. ꝛ h̄ ē
esse in equalitate p̄ris. Secūdo pōt intel
ligi ſm grām vnionis q̄ importat ecōuer
so distinctionē nature ꝛ vnitatē suppo
siti siue ꝑsone. Et ſm hoc xp̄s ſm q̄ hō
est filius dei. ꝛ ꝑ cōsequēs sedet ad dexte
ram patris ſm equalitatē honoris inq̄n
tū eodē honore veneramur ip̄m filiū dei.
cū eadē natura assumpta. Hūanitas q̄
dem christi ſm conditonem sue nature n̄
habet gl'iam vel honorē diuinitatꝭ quaz
tamē habet ratione ꝑsone cui vnit̄. Vñ
Damascenus ait. In gloria diuinitatis
dei filius existens ante secula vt de⁹ ꝛ pa
tri consubstantialis sedet cū glorificata
ei carne eius. Adorat̄ em̄ vna hypostasꝭ
vna adoratōe eius cū carne eius ab oīni
creatura. Tercio pōt intelligi ſm cōditi
onē nature inq̄ntū ſm gratiā habitualē ē
que abūdantior est in christo p̄ omnibus
alijs creaturis ip̄a natura hūana in chri
sto beatior est et sup omnes alias creatu
ras habens regiā et iudiciariā ptātem.
Et sic sedere ad dexterā p̄ris scilicz esse ī
eius equalitate nō ꝑtinet ad ip̄am natu-
ram humanā christi. sed solū ad ꝑsonaz
assumētē. Nihilominus sic ſm q̄ homo
potest dici q̄ christ⁹ sedet ad dexterā pa-
tris. id est ſm Augu. in bonis paternis
potiorib⁹ p̄ ceteris creaturis. q̄ oēs ali-
as creaturas p̄cellit in beatitudine ꝛ iudi
ciaria potestate ¶ Sciendū tñ ſm Tho.
vbi. s. q̄ plerīq3 scire cupiūt. an alijs a
xp̄o cōueniat sedere ad dexterā p̄ris ex eo
q̄ Augustinus in libro de symbolo ait.
Sedere ad dexteram est habitare in eius
beatitudīe. Et Matthei. xxv. ca. dicit̄.
Statuet oues q̄dē a dextrꝭ. Et nihilomi
n⁹ ad Heb. j. c. apl's inq̄t. Cui aliq̄n an
geloꝝ dixit de⁹ sede a dextris meis. q. d.
nulli. Propterea inq̄t Tho. q̄ vt p̄dictuz
est xp̄s sedz ad dexterā p̄ris inq̄ntū. s. ſm
diuinā naturā ē ī eq̄litate p̄ris. ſm hūa
nā hō ē ī excellēti possessiōe bonoꝝ diui
noꝝ p̄ ceterꝭ creaturꝭ q̄d nulli vl' hoī vel
angelo ꝯuēire pōt. Sedere ḡ ī dextera n̄
significat eē ī btitudine simplicit̄. sz hr̄e
btitudinē cū q̄dā dñatiua ptāte ꝛ q̄si ꝓ-
priam ꝛ naturalē q̄d soli xp̄o ꝯuēit. Po
test itaq3 dici q̄ oñis beatus sit in dexte
ra sed nō sedeat ad dexteram dei. ¶ Ad p̄
mū ergo argu. ī p̄ncipio hui⁹ dubij patz

ex dictis solutio· q² p dexterã nil corpale exprimit̃ hic· ¶ Ad scdm̃ vo dicit Aug. li. de symbolo· In illa btitudine omia dextera sunt· q² nulla est ibi miseria· Non põt tñ dici q² pater sedeat ad dexterã filij vel spũssctĩ· q² filius ꝛ spũssctũs trahũt originẽ a patre nõ ecõuerso· Etlz spũs sctũs ꝓprie possit dici sedere ad dexteraz pr̃is vel filij ſm sensum p̃dictuz· tñ ſm qndam approp̃atõem attribuit̃ filio eq̃litas ꝓpt̃ qð aug· ait· In pr̃e ẽ vnitas· i filio eq̃litas· i spũsctõ vnitat̃ eq̃litatisq3 ꝯnexio ¶ Ad terciũ vo dicit Tho· q² stephanus vidit xp̃m eo mõ q̃ iam erat auxiliũ sibi p̃stare ꝑatus· Vñ Gre· in omel· inq̃t· Sedere iudicãtis est· stare vo pugnãtis vel adiuuãtis· Stephan⁹ q̃ in labore certaminis positus stantẽ vidit quem adiutorẽ habuit· Sed hũc post ascẽsiõez marc⁹ sedere describit· q² post ascensiõis sue gl̃iam iudex in fine videbit̃· hec ille· Ipe itaq3 dñs iesus xp̃s dei fili⁹ pr̃i consubstãtial' ꝛ eq̃lis iudex erit nr̃· de q̃ paulus ita cõcludit ad ephesios· j· c· Cõstituit illũ sup oẽm p̃ncipatũ ꝛ ptãtẽ· ꝛ supra om̃e nomẽ· omne nomẽ qð nominat̃ siue in h̃ seculo siue in futuro· ¶ Scða excellentia christi iudicãt̃ dicit̃ triũph⁹ mirabilis· Ad qð intelligendũ distiguemus triplicẽ triumphũ·

¶ Primus dicit̃ mũdialis·
¶ Secũdus celestialis·
¶ Tercius generalis·

Primus triũphus est mũdialis· q̃ romani duces ꝛ impatores exercit⁹ redeuntes de bellis cũ victoria honorari ꝯsueuerũt· Et dicebat̃ triũph⁹ a tris qð ẽ tres· ꝛ phan⁹ sonus q̃si triplex son⁹ leticie ꝓ benemerito ciue· fiebat eñi triplex cõsultatio ꝓ triũpho· Nã p̃mo ꝯsulebat̃ exercitus· scðo senat⁹· ꝛ tercio popul⁹· Quibus ꝯcordantib⁹ triũphabat victoriosus dux· Erat eĩ triplex notabilis leticia triumphãtis· ¶ Pr̃a q² cũ ad vrbẽ triũphalis ciuis rediret ei cũ effusa leticia occurrebat popul⁹ vniuersus· ¶ Scða leticia erat q² triũphãtis currũ p̃cedebãt manibus p⁹ terga ligatis captiui oẽs· ¶ Tercia leticia erat maxima· Nã triũphans indut⁹ veste aurea qua erat indut⁹ impator vt scribit Luci⁹ florus li· j· currũ aureũ triũphalẽ ascendebat tractũ a q̃tuor eq̃s albis· Sicq3 dux pompatic⁹ p̃eunte senatu in capitolio albos mactabat tauros· Nec licebat nisi in triumpho ſm romanas cerimõias ioui sacrificare d̃ tauro· Ad tpamentũ vo hui⁹ effuse leticie licebat impune oĩbus iocose aduersũ triũphantẽ dicere q̃cũq3 ꝯuicia· Nã cũ cesar p̃mo triũphauit de gallia multa sibi dicebant̃ q̃ honestatis cã dimittim⁹· Et d̃ cõditiõib⁹ multis triũphi scribit Valerius in rubca de iure triũphãdi· Fuerũt autez multi q̃ sic gl'iose triũpharũt· Cesar eñi post victorias ꝛ finẽ belloꝝ ciuiliũ mortemq3 pompeij dũ redijt ad vrbẽ ſz Suetoniũ vno mẽse· sed interiectis dieb⁹ q̃nq̃es triũphauit· Primo de gallia ꝛ britãia Scðo de egypto· Tertio de farnace ꝛ põto· Quarto de iuba ꝛ affrica· Quĩto ꝛ vltimo de hyspania· ¶ Pompei⁹ magnus vt scribit Plini⁹ li· vj· de naturali historia cũ occã maritimã p̃donib⁹ liberasset ꝛ imperiũ mar̃ pp̃lo romão restituisset Ex asia· Ponto· Armenia· Paflagõia Capadocia· Cilicia· Syria· Scbũ̃ Judeis· Albanis· Hyberia· Insula· Creta Basternis· Et sup h̃ de regib⁹ mitridate atq3 tigrane triũphauit· ¶ Quĩtus Cecilius metellus dict⁹ macedonicus a deuicta macedonia ſm Pliniũ de vir̃ illustrib⁹ Et eutropiũ philippũ macedonie regez duxit ad vrbẽ· Et triũphans añ curruz trahi fecit· ¶ Metellus fili⁹ ei⁹ dict⁹ cretic⁹ vt narrat Horosius q² cretã romão pp̃lo sbiugauit reuersus romã triũphauit· ¶ Papirius q̃ luci⁹ papirius cursor de q̃ meminit Titus liuius q² sãniũ du

ricíã ꝑlꝰs fregit ⁊ adeo clare cũcta gessit
qđ Eutropius ⁊ Horosius dicũt ꝙ ro/
mani hũc Alexandro magno ducẽ parez
eẽ putabãt si asia domita in europam ar
ma t̃rasset romã rediẽs post debellatos
samnites triũphauit· ¶Scipio affrica/
nus vt refert Titusliuius post victũ ha
nibalẽ domitãqꝫ carthaginẽ vbi romã at
tigit triũpho oĩm clarissimo capitolium
honestauit quẽ sequebant̃ captiui oĩes
romani qui circa q̃ttuoꝛ milia erãt ð ma
nibus hostiũ liberati· ¶Scipio fr̃ eiꝰ vt
narrat Plinius li· de viris illustribus di
ctus asiaticus triũphauit· Cuiꝰ triũphꝰ
oculoꝝ spectaculo maioꝛ q̃ꝫ affricãi fuit·
Nã portauit Consul triũphãs ducenta
vigintiq̃ttuoꝛ signa militaria hostium·
Simulachra captoꝝ hostiũ· oppidoꝝ ⁊
vrbiũ centũ trigintaq̃ttuoꝛ· Aureas co/
ronas ducenta trigintaq̃ttuoꝛ· Vasa au
rea ⁊ argentea numero ĩfinita· Pꝛĩcipes
vrbiũ ⁊ duces trigintaduos cũ q̇bꝰ ⁊ ad/
olescẽtem filiũ anthiochi ꝑtulit ante se·
¶Octauianꝰ victoꝛ ab oriente rediens vt
recitat Horosiꝰ ⁊ Eutropiꝰ vrbẽ igressꝰ
triũphauit tũc ꝑmũ qꝛ rẽpublicam auxe
rat salutatꝰ augustꝰ· ¶Probus imꝑatoꝛ
vt ait Ruffinꝰ in ãnalibꝰ romanoꝝ q̇ vi
cit alemanos· germanos· gothos· ⁊ sar/
matas. q̇nqꝫ diebꝰ gl'iose triũphauit· nã
inter alia spectacula· qđ nunquã ꝑus fa
ctũ fuerat totũ currũ in spẽꝫ silue fecꝫ ꝯse
ri arboꝛibꝰ ac ꝑ diuersos aditꝰ structões
mille ceruos mille· apros mille· leões· c·
Centũqꝫ libicos ĩmisit leopardos· ⁊ q̃t/
quot alias viuas feras hr̃e potuit· ⁊ oĩa
ꝯcessit diripienda ꝑplo· Oĩa tñ illa ⁊ si
milia vana fuerũt ⁊ friuola ⁊ trãsitoria·
ludisqꝫ pueroꝝ comꝑanda· De q̇bꝰ omi
bus dicere possumꝰ illud ps· Periꝫt me
moria coꝝ cũ sonitu· ¶Scđs triũphꝰ dꝛ
celestialis· hic fuit ille dñi iesu xp̃i q̃dra
gesima die post resurrectionẽ suã qñ as/
cendit in celũ· Duxit eñi tũc oẽs aĩas san
ctas q̃s liberauerat de inferno· Duxit et
sanctos resuscitatos q̇ in coꝛꝑe ⁊ aĩa ip/
sum felicit̃ seq̃bant̃· Ducebat insuꝑ aĩas
eoꝝ iustoꝝ ⁊ ꝑuuloꝝ fidelium q̃ in his q̃
draginta diebus a ꝓꝑꝰs coꝛꝑibꝰ ꝑ moꝛ
tẽ discesserãt· Eratqꝫ indutꝰ nõ veste au
rea sed gl'ia sui coꝛꝑis admirabili· Et fe
rebat̃ v̇tute ꝓꝑria obseq̃nte nube ministe
riũ Cũ eñi ꝑrexisset ad montẽ oliueti vbi
ꝯuenerãt discipuli sui ⁊ mr̃ eius bñdicta
post exhoꝛtationẽ· post multoꝝ declarati
onẽ mysterioꝝ post deniqꝫ benedictionẽ·
hoꝛa diei meridiana occurrentibꝰ oĩbus
angelicis spiritibꝰ ferebat̃ in celũ viden
tibus ap̃l'is ⁊ aliꝫs q̇ ibi aderãt· Nec va/
cat a mysterio ꝙ apparuerunt ibi in aere
angeli in specie viroꝝ in vestibꝰ albis q̇
⁊ dixerũt Viri galilei quid aspicitꝭ ĩ ce/
lũ· hic iesus dei ⁊ v̇ginis filius· Hic iesꝰ
p̃ribus ꝓmissis· Hic iesus a ꝓphetis ꝓ/
nũciatus· Hic iesus a iudeis crucifixus
Hic iesus q̇ surrexit a moꝛtuis· Hic ie/
sus ita veniet sicꝫ vidistis eũ ascendentez
in celum· Veniet vtiqꝫ rex gl'ie ⁊ domi/
nus mũdi ad reddendũ vnicuiqꝫ ꝑm oꝑa
sua· ¶Tertius triũphꝰ dꝛ generalis· qñ
in generali iudicio filius dei ⁊ v̇ginis be
nedicte sedebit suꝑ sedẽ maiestatꝭ sue· O
q̃d erit tũc cũ innotescet vnicuiqꝫ ꝑ expe
rientiã ꝙ ille q̇ in ꝑsepio vagꝫt sit domi/
nus celi terre mariũ angeloꝝ ⁊ hominũ·
qñ oẽs angeli sancti atqꝫ electi eius vna
nimes adoꝛãtes eũ dicent· Adoramꝰ te
xp̃e ⁊ bñdicimꝰ tibi· qꝛ ꝑ sanctã crucẽ tuã
redemisti mundũ· Tu rex gloꝛie christe·
Tu patris sempiternus es filius· Tu
ad liberandum suscepturus hoiem non
hoꝛruisti virginis vterum· Tu deuicto
moꝛtis aculeo aperuisti credentibus re
gna celorum· Tu ad dexterã dei sedes in
gloꝛia patris· Judex venisti vt iudices
oĩes· Tibi gr̃as agimꝰ nos famuli tui
q̃s ꝑcioso sanguine redemisti· ¶Sed h̃
loco querit̃ vtrũ potestas iudiciaria sit

xpi fm humanitatē aut fm diuinitatem·
Et vidET Bonauētura in·iiij·dist·xlviij·
Ad hoc q iudiciū sit firmū ↄcurrit au/
ctoritas ⁊ ptās· Auctas in sententiādo
Et ptās in retribuendo pmiū vel meri
tū· Si alterū hoꝝ deficiat nō est firmū iu
diciū· Hec duo pncipalr sūt in deo· Nā
in ipo est auctas in sentētiādo·qꝛ est dñs
oīm ⁊ nos oēs serui· Et etiā ptās ad re/
tribuendū·qꝛ potētissim⁹ ē· Et null⁹ pōt
resistere sibi fm illud hester·xiij·c·Domi
ne rex in ditione tua cūcta sūt posita· et
nō est q possit resistere volūtati tue· hec
duo cōicauit sancta trinitas xpo hoī au
ctoritatē dando dñij· vñ Actuū·ij·cap·
dixit Petr⁹· Certissime sciat oīs domus
israel·qꝛ dñm ds fec hūc iesum quē vos
crucifixistis· Dedit ei etiā ptātē cūcta si/
bi sbijciēdo fm illud Math vl·ca· Data
ē mihi oīs ptās in celo ⁊ in terra· Pro/
pterea Act·x·c·dr Ipe ē ↄstitut⁹ a do iu
dex viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ· Qm g ptās iudi/
ciaria respicit illa duo iā dicta ⁊ illa sūt
in deo p naturā in xpo hoīe p grām·iō iu
diciaria ptās est xpi fm diuinitatē p na/
turā· Scōm hūanitatē vo collata p gra
tiā· Vñ fm vtrāqꝫ naturā hꝫ auctatē·sed
fm diuinitatē pncipalē ⁊ naturalē ⁊ fm
hūanitatē cōmissam· Vñ dr Johis·v·c·
Ptātē dedit ei iudiciū facere·quia filius
hoīs est· Cū g ptās pmaria sit in deo·sꝫ
cōmissa in homie xpo latio snīe ferri dꝫ
ab homie xpo· Et fm hoc dr Joh·v·c· Pat
nō iudicat quenqꝫ sed oē iudiciū dedit fi/
lio· Sed qꝛ xps est ds ⁊ hō snīa eius nō
erit tanquā iudicꝭ delegati·sed tanqꝫ pri
cipal· Et iō ab ea ppt vtrāqꝫ ptātē null⁹
poterit appellare· Quid g facient tūc mi
seri pctōres· Quid dicēt pncipes hui⁹ se
culi· Quid cogitabūt elati phi cū videbi
tur ab oībus xps in tali triumpho· O qꝫ
beati erūt ⁊ qꝫ iocūdi serui ⁊ amici ei⁹· qd
o infelices mortales nō pcogitatꝭ diē il/
lū oīno venturū· Cōtremiscite ⁊ pauere

ↄsiderātes q oēs cōpebim⁹ in illo tremē
do spectaculo· ¶ Tertia excellētia xpi iu
dicis oīm dr maiestas visibilis· videbit
q̄ppe ab oībus tā electis qꝫ reprobis iu
dex ille in maiestate ¶ Sed notandū fm
mgrm sniarū in·iiij·di·xlviij· ⁊ Augu· et
Hugonē li·de sacramētis· Ad prēꝫ nul/
lus de reprobis videbit in iudicio·sꝫ oēs
filiū qꝛ fili⁹ hoīs est vt ab oībus videri
possit· vñ nō apparebit visibilis in for
ma dei· Verūtamē duplex est cognitio di
uinitatis· vna p signa ⁊ effect⁹· Alia in
sua forma ⁊ essentia Reprobi cognoscēt
diuinitatē p signa certissima ⁊ effectus
manifestos· ⁊ cognoscēt qꝛ xps est dei fili
us oīpotens· In ppria vo forma videre
nō pnt qꝛ talis forma oīno est iproporti
onabilis oculis peccatoꝝ· ⁊ iproportio/
nabilis oculis oībus q nō sūt sblimati p
gliaꝫ vl p supabūdātiā gratie Et qꝛ rpro
bis nō dabit glia nec simpliciter nec ad
tps·iō nō videbūt diuinitatē Nō aūt qꝛ e
nō dabit eis vt⁹ que faciat eoꝝ aspectū
idoneū ad videndā illā lucē quia si habe
rent oculū aptū haberēt summā delectati
onē quā ipossibile est eē ⁊ indecēs pctōrī
bus· Impossibile em est ⁊ nō intelligibi
le q dānati fiant pportionabiles ⁊ non
gaudeāt· Nō sic aūt est de hūanitate xpi
gliosa ad quā videndā nō reqrit lumen
glie· ⁊ cui⁹ visio damnatꝭ pt eē cū odio ⁊
displicentia·

Ad cōparebūt differentē i iudicio ele
cti ⁊ reprobi· ⁊ qlit ↄuicunt icreduli ex p
mo aduētu xpi vt etiā credāt scōm Et de
spe iudicij·

Capitulū scōm·

Secundū mysteriū ↄtemplandū
de iudicio dicitur iudicandorū
differētia· differt nanqꝫ iudiciū
in electis ⁊ reprobis in tribus·
¶ Primo in locatione·
¶ Secundo in manifestatione·
¶ Tertio in collocutione·

De loco iudicij ꝛ manifestatiōe ꝯsciē
tiarū ꝛ peccatoꝝ dictū est in q̄dragesima
li de penitētia· De collocutione etiā mul
ta sunt ibi posita· Nam alloquet᷑ xp̄s e/
lectos suos blande dulciter affabilit᷑ cuꝫ
om̄i mansuetudine ꝛ gratiositate· repro/
bos vero cū indignatione terrore expro
bratione ꝛ om̄i asperitate · Hinc Amos
iij·c· dicit᷑· Leo rugiens quis nō timebit·
leo·s· de tribu iuda qui vicit diabolū xp̄s
qui ꝛ si tacuit in p̄mo aduentu sustinēdo
cōuicia ꝛ improperia cū patientia ꝛ hūi/
litate nō silebit in secūdo sed rugiet sicut
leo ostendens suā potentiā ꝛ maiestateꝫ
ꝛ in iudicando seueritatē· Sicut em̄ ma/
nifestauit suā potentiā in creatiōe reruꝫ
ꝛ sapientiā in gubernatiōe mūdi ꝛ clemē
tiā in incarnatione· Ita in fine suā mani
festabit iusticiā· Et ꝓpter hoc electis pre
bebit se in cūctis benignū· Iniquis vero
rigidū ꝛ austerū Sed icreduli ducūt ista
in derisū asserentes ꝙ tot anni p̄terierūt
quibus dicta sunt hec om̄ia a generatiōe
in generatione· ꝛ tamē nondū venit iudi
cij tempus· Et sicut non venit ita nec ve
niet · Quos ꝛ si ꝯuincere debēt testimōia
scripturarū noui ꝛ veterꝭ testamenti · tm̄
facile est ip̄os confundere cū exemplo ꝛ
experientia p̄mi aduentus· Nam de illo
dictū fuit successiue post lapsum Ade d̄
etate in etatē veniet· veniet· Et exac ꝭ tā
dem quinqꝫ milibus annoꝝ venit· Et h̄
xp̄s dicebat· Estote parati· quia qua ho
ra nō putatis filius homīs veniet· ¶ Fu
erūt nihilominus q̄dā qui tp̄s det᷑miare
voluerūt generalis resurrectiōis ꝛ futu/
ri iudicij·· vt Aug· refert li· xviij· de ci· dei
vt diximus in s̄mone de mundo in qua/
dragesimali de pn̄ia· Concludit eī aug·
ibi oīm d̄ hac re calculātiū digitos resol
uit ꝛ quiescere iubet ille qui ait· Nō ē ve
strum nosce tp̄a vel momenta que pater
posuit in sua potestate· Et ꝓpter h̄ illi q̄
ad talia p̄nūciāda determinate sunt moti

decepti fuerūt· Et de abbate Joachī dic᷑
Tho· in· iiij· ꝙ aliqua vera dixit per con
iecturas ꝛ in aliquibus decept᷒ est· Quā
uis aūt sim᷒ in vltima etate mundi · Ta
men Aug· li· lxxxiij· questionū dic᷑· Etas
vltima humani generis q̄ incipit a domī
aduentu vsqꝫ in finē seculi q̄bus genera
tionibus cōputet᷑ incertū est. ¶ Inuenti
etiā sunt in sūma ti· xiiij· c· xj· pte· iiij· q̄ as
serere voluerūt tāto tp̄e mundū duratuꝝ
quātū fluxit ab initio mūdi vsqꝫ ad aduē
tū xp̄i in carnē· Qd̄ fuit q̄nqꝫ miliū centū
nonagintanouē annoꝝ s̄m aliq̄s· vel ad
minus quattuor miliū annoꝝ s̄m alios·
Fundabant autem isti opinionē suaꝫ in
verbis Abachuc qui ait·
Dn̄e opus tuū in medio ānoꝝ viuifica il
lud· Opus em̄ dei p̄cipuū fuit genus hu
manū qd̄ mortuū p̄ peccatū viuificatuꝫ
fuit in medio annoꝝ· Ad hoc vt sit ī me
dio dicūt ꝙ oportet ꝙ tantū sequat᷑ tp̄is
post aduentum p̄mū quātū ante p̄cessit·
Et sic esset tempus q̄nqꝫ milium vł qua
tuor milium annoꝝ· Sed istud motiuū
est valde debile· quia mediū non solū di/
citur qd̄ equaliter distat ab extremis· sed
etiam quodcunqꝫ existens inter extrema
siue parum siue multū distet ab eis· Po
test em̄ dici in medio numeri vndenarij
non solum vnus qui eque distat ab vno
quīq̄nario ꝛ alio· sed etiā alio mō oēs nu
meri qui sunt inter vnariū ꝛ vndenariū·
Et sic septenarius est in medio ꝛ alij se/
q̄ntes numeri· ꝛ binarius cum seq̄ntibus
Quare sumit᷑ ibi mediū late non stricte
nec punctaliter· vel dicit᷑ ibi in medio ·s·
infra tp̄s veteris testamenti ꝛ noui· Alij
adhuc petunt ꝛ interrogāt· qua hora de/
terminata fiet resurrectio generalis. Et
rn̄dꝫ Magister in· iiij· di· xlviij· Q̄ hoc
pro certo sciri non potest· Tamen satis
probabile credit᷑· Q̄ resurrectio erit q̄si
in crepusculo sole existēte in oriēte ꝛ lūa
in occidente · q2 in tali dispositiōe sol et

luna credunt̃ creata· Nec obstat q̃ꝛ dicit̃ Math· xxv· Media nocte clamoꝛ fact⁹ est q̃ꝛ illud ponit̃ ꝓter incertitudinē tē/ poꝛ nō ꝓter determinatōnē hoꝛe q̃ꝛ tūc tē poris min⁹ stāt hoīes vigilātes ⁊ cauti·

Ex dura erit ⁊ terribilis sn̄ia xp̄i ꝯtra dānatos q̄s expellet a se cū maledictiōe deputando eis habitationē ꝑpetuā in igne inferni·

Capitulū tertium

Tertiū mysteriū cōtemplādū ē iudicij sn̄ia· Quis tā ferreus et durus vt nō cōpungat̃· Quis tā audax ⁊ fortis vt nō timeat· O indurati peccatoꝛes· O aīe deo magno rebelles· Si ad penitentiā nō reuertimini vobis dicet̃ a xp̄o Discedite a me maledicti in ignē eternū ⁊c· Que sentētia grauissima erit dānatis p̄cipue ꝓter tria·

¶ Primo ꝓter expulsionē·
¶ Secundo ꝓter maledictionē·
¶ Tertio ꝓter deputationē·

Primo ꝓter expulsionē· q̃ꝛ expellentur ipi dānati infelicissimi ab habitatiōe celi a societate sanctoꝝ ⁊ a beata visione dei Sed quo ibitis o pctōres· vbi erit habitatio vestra· Nūquid ad terrā hanc redibit̃ habitabilē· Nūquid exiliū illud erit tale quale fuit p̄moꝝ pentum post lapsum qui a terrestri ꝑadiso expulsi permissi sūt colere terrā istā ⁊ cū sudoꝛe vultus ac laboꝛe ducere vitā· O terribile v̄bum· O formidabilis sn̄ia· Ite discedite ad habitandū in inferno Ibi erit aīa vr̄a Ibi thoꝛus· Ille locus parat⁹ ē pro dānatis· vbi vmbꝛa moꝛtis ⁊ nullus ordo· vbi hoꝛroꝛ· vbi fletus· vbi stridoꝛ dentiū vbi toꝛtores infesti· vbi penuria· vbi deniq̃ꝫ cuncta merore plena ¶ Secūdo erit illa sententia grauis ꝓter maledictionē Quid em̄ flebilius cuiq̃ꝫ eē pōt q̃ꝫ maledici oꝛe ꝓprio iesu xp̄i Maledicti inquit q̃ꝛ tot bona recepistis· tot beneficia vob̄ cōicaui· ⁊ mihi ingrati rebellesq̃ꝫ fuistis Maledicti quia dedi vobis terram vt habitaretis ⁊ illa nūq̃ꝫ de cetero vos sustinebit· Maledicti q̃ꝛ dedi vobis fruct⁹ terre ꝑ vite sustētatiōe ⁊ amō esuriet̃ sꝑ· Maledicti q̄a dedi in vsū vīm aquaꝫ et amodo sꝑ sitietis· ⁊ gutta negabit̃ vobis Malidicti q̄a dedi vobis lumen solis ⁊ lune atq̃ꝫ stellarū ⁊ de cetero abscōdet̃ a vobis claritas coꝝ· Maledicti q̄a effudi sanguinē meū ꝑ redemptiōe vr̄a ⁊ redēptōnis fructū nunq̃ꝫ ꝑcipietis· Maledicta sit aīa vr̄a· Maledicta memoria vr̄a Maledicta volūtas vr̄a Opatiōes potentiarū vr̄arū vertant̃ vob̄ in mesticiaꝫ ⁊ doloꝛē· Maledictū sit coꝛpus vr̄m cuius oēs sensus ad obiecta tristabilia sꝑ ferant̃· Hec ⁊ similia implicite ꝯsiderare possumus in illa maledictione· ¶ Tertio erit illa sententia grauis ꝓter deputationē· quia deputabit̃ dānat̃ ignis eternus· qui paratus est diabolo ⁊ āgelis eius· Sed nūquid post iudiciū demones ꝑerūt in inferno ad toꝛquendū pctōres· Et circa h̄ Magister sn̄iarū in· iiij· dis· xlvij· ponit duplicē opinionē· Prima q̄ dicit q̄ nō· Alia q̄ sic vt quos sibi sbiecerūt in culpa eis assentiendo eos h̄eant vt dn̄os ad torq̄ndū i pena· Et lꝫ icertū sit q̄ opio sit verior tn̄ tho· mag̃ adheret opinioī scd̄e· Erūt itaq̃ꝫ demōes dānatorū nō solū cōsocij· sed toꝛtores neq̄ssimi· Igit̃ vt ait Bernard⁹· Quis putas tūc meroꝛ erit· Quis luct⁹· Que tristicia cuꝫ sepabunt̃ ipi a ꝯsortio iustoꝝ ⁊ a visione dei ⁊ traditi in ptāte demonū ibūt cum ipis in ignē et̄nū nunq̃ꝫ lucē visuri· nūq̃ꝫ refrigeriū adepturi· sed ꝑ milia miliū annorū in inferno cruciādi· Curem⁹ ḡ oēꝫ suꝑbiā deponere ⁊ deū timere quē offendim⁹· studeam⁹q̃ꝫ ad eū ꝑ pn̄iaꝫ redire vt misert⁹ nr̄i liberet nos in die illa a penis dānatoꝝ ꝑducatq̃ꝫ ad gaudia ꝑadisi· cuius nomē sit in eternū benedictū Amen·

Feria· iij· scd̄e hebdomade De cāis ex q̄b⁹ hoīes iflant̃ suꝑbia· Ser· decim⁹

INdignati
sunt· scribunt hec v̄ba Mat·
xi·ca· ⁊ in euãgelio hodierno·
Possidebat phariseoꝝ ⁊ ꝓ̇ncipū iudeoꝝ
corda elata supbia· ob quã xp̄m et doctri
nã eiꝰ at miracl'a ꝯtēnebãt· Exultãtibus
v̄o turbis ꝓpter mirabilia ⁊ signa q̄ vide
bãt illi ecõuerso cõtristabant· ⁊ xp̄m ar-
guere p̄sumebãt· Quia v̄o grandis ē su-
pboꝝ numerꝰ hodierna die de causꝭ sup-
bie aliq̄ ꝯcurremꝰ· q̄ licȝ sint multe· nos
tn̄ colligemꝰ ex illis tres ꝓ̇ncipales·
¶ Prima dicit nobilitas generis·
¶ Scd̄a fortitudo corporis·
¶ Tercia scientia animi·

QUia multi efficiunt supbi ꝓpter nobi
litatē originis vel patrie· cū tn̄ vera no-
bilitas in virtute cõsistit. Cap̄· ꝓ̇mum

PRima causa q̄re multi in supbi
am eleuant· ē nobilitas generꝭ
Intumescūt enī in corde suo· et
ore se iactant· q2 nati sūt ex nobili paren
tela ⁊ ex ꝓsapia digna· Sȝ aduertendū
ꝙ nobilitas potest tripliciter diuidi·
¶ Prima est sanguinis nõ virtutis
¶ Secūda est virtutis non sanguinis·
¶ Tercia est sanguinis ⁊ virtutis·
Prima est nobilitas sanguīs nõ vir-
tutis· q̄ in illis est q̄ licȝ ꝑentibꝰ claris ex
orti sint tn̄ vicioꝝ turpitudine natiuita-
tē suã ⁊ ꝓgeniē obscurãt· Pro q̄bꝰ Clau
dianꝰ ait· Degenerãt hoīes viciȷ̄s fiunt
ꝗ̄ minores· Et Sene· in tragediȷ̄s· Qui
genus iactat suū aliena laudat· Et apd̄
Salustiū ī iugurtino· Ponunt v̄ba gaȷ̄
mariȷ̄ ꝯ nobiles q̄ sic dic̄· Isti q̄ se falso
nobiles p̄dicãt ignaue atq̄ voluptuose
viuētes supbe postulãt v̄tutū p̄mia· Et
cū facūda orõe extollūt maiores suos ip
soꝝ clara facinora memorãtes se extimãt
clariores· Sȝ ꝯ est· q2 q̄nto fuit vita ma
ioꝝ clarior tãto magis posterioꝝ scelo-
dia ac flagicia innotescūt· eo ꝙ maiorū
gl'ia posteris lumē est· Nõ sunt cõposita
v̄ba mea· Id ꝓuifacio cū appareãt opa
virtuosa· Illis v̄o artificio opꝰ ē vt ip
soꝝ facta turpia cõpta orõe tegant· Et
Cicero ī inuectiua ꝯ Salustiū ait· Ego
maioribꝰ meis v̄tute mea p̄lusi· vt si p̄us
noti nõ fuerãt a me accipiãt initiū mēo
rie sue· Tu v̄o tuos ꝗ̄ turpiter offendi-
sti· vt si fuerãt egregiȷ̄ ciues ī obliuionē
venerint· hec ille· Parꝝ est cõmemorare
maioꝝ nobilitatē cū vicia tanto magꝭ ab
illis ortū trahētes vitupent· ¶ Silr ple-
riq̄ gl'iam nobilitatis cõpare studēt ꝓpt
splēdorē ⁊ nobilitatē p̄rie· q̄ si criminosi
sint vtiq̄ magis viles reddūt· Ob qd̄
scribit in cronica de nugꝭ phoꝝ· Qui cum
anatharsis scita vituparet ab archito q̄
niã scita foret· Mihi inq̄t dedecꝰ p̄ria
est· tu v̄o patrie· Cicero insup in li· de se
nectute refert themistoclē cuidã seriphio
in iurgio r̄ndisse· Cū ille diceret nõ eum
sua sed patrie gl'ia splēdorē assecutum·
Nec hercle si ego seriphiꝰ essē ignobilis
nec tu si atheniēsis esses clarꝰ vnq̄ fuis
ses· ¶ Scd̄a est nobilitas virtutis ⁊ non
sanguīs· Et de hac inq̄t· c· Venerabil' ex
de p̄bēdis· Nõ generis sȝ v̄tutū nobilitas
gratū deo faciūt et idoneū ꝯuitorē· Et te
xtus di· xl· c· nos· Nos q̄ p̄sumꝰ non ex
locoꝝ vl' generꝭ dignitate sȝ moꝝ nobili
tate innotescere debemꝰ· nec vrbiū clari-
tate sed fidei puritate· Et Cassiod· ī epi-
stolis· Hec ē indubitata nobilitas que
moribꝰ ꝓbat ornata· Et Hiero· ad cellã
tiã· Nunq̄ te vlli de generꝭ nobilitate p̄
ponas· nec obscuriores q̄slibet ⁊ humili
loco natas te inferiores putes· nescit re
ligio nr̄a ꝑsonas nec ꝯditõēs hoīm· sed
aīas inspicit· Ille apud deū p̄est potior
nõ quē nobilitas generis nec dignitas se
culi· sed quē deuotio fidei et sctã vita cõ
mendat· Et iterꝝ Hiero· ad eandē· Vera
nobilitas est claꝝ esse virtutibꝰ· Et Se

neca ad lucillum· Animus nobilem fa
cit cui ex quacun causa licet supra for
tunam surgere· Et idem in libro de mo/
ribus· Nobilitas est generosus animus
Et Aristoteles· in· iiij· pollitice· Ingenu
itas est v̓tus ꝛ diuitie antique· Et Clau
dianus· Exaltat virtus nobilitādo gen⁹
Et Juuenal'· Nobilitas sola ē at vnica
v̓tus· Et licus quē inducit· Sen̄· in tra/
gediis dicebat· Nō vetera prie iura pos/
sideo dom⁹ ignauus heres· Nobiles nō
sūt mihi aui nec altis inclitū titulis gen⁹
sed clara v̓tus· Ex h̓ Valeri⁹ maxim⁹ in
rubrica Qui hūili loco nati clari euase/
rūt· Demosthenē magnificat p̄ncipē om
niū orator̄ grecie· qui tn̄ hūit hūillimos
genitores· Socrates etiam thebanus fa
mosissim⁹ ph̄s m̄re obstetrice patre mar
morario genit⁹ ē· Igit̄ vt scribit̄· lvj· di·
c· Undecū· Undecū hoīes nascant̄ si
parentū vitia nō imitantur honesti ꝛ salui
erūt· Et in· c· Nunq̄· Nūq̄ de viciis eru
bescam⁹ parentū· ¶ Tertia est nobilitas
sanguinis ꝛ v̓tutis· ꝛ hec nō solū nō sper
nenda ē· sed etiā magnifaciēda· Nā dn̄s
iesus xp̄s etiā ſm carnē nobilē ortū volu
it habere· Unde Math· j· c· dr̄· Liber ge
nerationis iesu xp̄i filij dauid· Et de bn̄di
cta v̓gine cātat eccl'ia· Regali ex p̄genie
maria exorta refulget· ¶ Et si obijciat̄ q
in· c· Venerabilis· supius allegato poni
tur dictū apl'i· Nō multos ſm carnē no
biles ꝛ potētes elegit sed paupes ꝛ igno
biles· Rn̄det̄ q ibi nō dānat̄ nobilitas·
sed assignat̄ cā quare xp̄s nō elegit nobi
les v̓· s· v̓tus diuina cognosceret̄· q̄ si a
postoli fuissent de nobili genere vel do
cti vel eloquētes ſm hūanā sapientiam
cōuersio gentiū potuisset ascribi aut fa
uori aut hūane doctrine vel eloquētie· ve
rūtamē vt dic̄ glo· in p̄dicto· c· Iō dr̄ i te/
xtu· Nō multos· qm̄ Paul⁹ ꝛ Bartolo
meus fuerūt nobiles· Sūt aūt vere nobi
litatis q̄n signa· Primū ē liberalitas·
Nā ꝛ de⁹ q̄ nobilissim⁹ est liberalissim⁹
se exhibz· ꝛ solē suū oriri facit sup bonos
ꝛ malos· Propterea scribit̄ extra de do/
nationib⁹· c· Prudētes· Hāc sibi quodā
mō nobilitas legē iponit vt debere se q̄d
sponte tribuit existimet· vbi glo· Beati⁹
est dare q̄ accipe· Idē· xvj· q· i· c· Predi/
cator· Et de celebratōe missar̄· c· Cū mar
the· Et in glo· hui⁹· c· inducit̄ dictū mar/
cialis ad sceuolaz· Sceuola tu comedis
apud oēs· Null⁹ apud te· Alteri⁹ siccas
pocula· nemo tua· Aut tu redde vices·
aut desine velle vocari· Dedec⁹ ē sp̄ sume
re nil dare· Quidā milites int̄rogaue
rūt semel alanū ph̄m· audita fama scien/
tie ei⁹· q̄ eēt maxima curialitas· i· nobili/
tas· Rn̄dit q dare· Qd̄ cū placuisset eis
interrogauit ip̄e eos· que eēt maxima ru
sticitas· Et cū ꝯferēdo nō cōcordarēt· rn̄
dit alanus· Ego posui vos in via soluē
de q̄stionis ꝛ nescitis ꝯsiderare· Nā si
curialissimū ē dare sequit̄ q rusticissimū
est ꝯriū ei⁹· s· auferre· Scd̄m signū vere
nobilitatꝫ ē mansuetudo ꝛ misericordia·
vn̄ Sapiēs p̄uerbior̄· x· c· Mā suetūdo
ꝛ v̓itas custodiūt regē ꝛ clemētia firmat̄
thron⁹ eius· Et p̄uerbior̄· iij· c· Māsue
tis dabit dn̄s grām· Et p̄uerbior̄· i· cap·
Beneplacitū ē illi· s· deo fides ꝛ mansue
tudo· Et Judith· ix· c· Humiliū ꝛ man/
suetor̄ tibi sp̄ placuit dep̄catio· Et ps̄· c·
xlix· Exaltabit mansuetos in salutē· Et
Math· v· ca· Bn̄ mites qm̄ ipi posside/
būt terrā· Hui⁹ māsuetudis officiū ē ſm
Geraldū odonis sup· iiij· ethicor̄ nō ira
sci de facili ꝛ absq̄ cā ꝛ ad defectū ire ma
gis q̄ ad excessū facit declinare ꝛ iniuri/
as libēter remittit· Hic Cicero in· i· d̓ of
ficiis ait Nihil laudabili⁹· nihil magno
ꝛ p̄claro viro digni⁹ placabilitate at
clemētia· Et q̄ntilian⁹ in declamationib⁹
Hec ē celebrāda v̓t⁹· hec animi suscipien
da moderatio· vicere irā ꝛ inter simulta/
tes q̄ meminisse hoīs· Scribūt natura/

les· q rex apū sol⁹ nō hʒ aculeū cū omēs
alie apes hēant· ¶ Tertiū signū ē nobili
tatis ē magnanimitas· q̄ fm Arist· in· iiij·
ethico· reddit ordīatē ad honores ꝛ ad ma
gna· Ait em̄· videt magnanim⁹ eē q̄ ma
gnis seipm dignificat magn⁹ exn̄s Qui
em̄ nō fm dignitatē id facit insipiēs· Jō
veri nobiles vel dāt opam militie vl lit
terꝫ vel alicui laudabili exercitō q̄ possit
ɔseq̄ honorē ꝛ famā· sp tn̄ cū timore dei·
Et cauēt sibi a reb⁹ turpib⁹ ꝛ rephensiōe
dignis· Propterea Sen̄· ad lucillū inq̄t
Nemine excelsi ingenij virū hūilia dele
ctant ꝛ sordida· Notēt g̃ q̄ se nobiles ap
pellari gaudēt q nō ē de ipa nobilitate vi
tiose viuēdo supbiendū· sed poti⁹ diligēs
cura illis debet inesse vt bene ꝛ virtuose
viuant in cūctis deo se hūiliādo·

[R]Ex multi efficiunt supbi ꝓpt fortitu
dinē corpis q̄ cōpat hoīem bestijs· ꝛ supa
tur a fortitudīe aīi atq in illa ɔfidētes ex
ponit piculis·

Capitulum scdm̄· j·

[S]Ecūda cā quare multi erūpunt
in supbiā dr̄ fortitudo corpis·
ob quā nullus superbia itume
scere debet ꝓpter tria·

¶ Primo ꝓpter compationē·
¶ Secūdo ꝓpter supationem·
¶ Tertio ꝓpter piculationem·

Primo ꝓpter cōpationē· qm̄ p corpis
fortitudinē compat hō bestijs ꝛ aīalibus
brutis· vn̄ Petrarcha in li· ō remedijs for
tuitor· Abunde inq̄t ē viriū tauris laus
Quinimo vt in plurib⁹ hō a bestijs in fo ꝛ
titudine supat· Hic ꝛ Cato vt Cice· re
fert in li· de senectute dicebat Que ei vox
pōt eē cōtemptior q̄ milonis crothonia
te· q̄ cum iā senex eēt athletasq exercen
tes i curriculo videret aspexisse lacertos
suos dr̄ illachrymansq dixisse· At hi q̄
dē iā mortui sūt Et de isto milone sic scri
bit Aulusgelli⁹ li· xiiij· noctiū atticaruꝫ·
Milo crothoniens athleta illustris quē
in cronicis scriptū est olympiade prima
coronatū esse exitum habuit vite miserā
dum ꝛ mirandū· Cum iam natu grandis
artē athleticā desijsset· idest reliquisset·
Iterq faceret forte solus in locis ytalie
siluestribus quercū vidit proxime viam
patulis in pte media ramis biantē· Tūc
experiri volēs an vlle sibi relique vires
adessent immissis in cauernas arborꝫ digi
tis deducere ꝛ rescindere quercū conatus
est· ac mediā quidē partem discidit diuel
litq· Quercus autem in duas deducta p
tes cum ille quasi perfecto qd̄ erat coni
xus manus laxassat cessante vi rediit in
naturā manibusq eius retentis inclusis
q strictaq denuo ꝛ cohesa dilacerandū
hominē ferijs pbuit· ¶ Secundo non de
bet homo supbire de fortitudine corporꝫ
ꝓpter supationē· quia illa superat a for
titudine animi· Vn̄ Ouidi⁹ li· de ponto
ait· Oia deficiūt· anim⁹ tn̄ oīa vincit· Et
Sapiēs puerb· xvj· Meliorē vir pati
ens viro forti· ꝛ q̄ dn̄at aīo suo expugna
tore vrbiū· Et in epl'is Ouidi⁹ Vince ani
mos irāq tuā q̄ cetera vincis· Et de hac
Amb· li· j· de offi· Nō mediocris aīe for
titudo que sola defendit ornamenta virtu
tum· ¶ Tertio nō debet quis supbire de
fortitudine corporꝫ ꝓpter piculationem
Hi em̄ fortes corpore multis piculis sūt
expositi ꝛ sepissime male finiūt sic patꝫ
de hercule antheo hectore achille ꝛ silib⁹
Et pmi Reg· c· xv· scribit ō golia q erat
altitudinis sex cubitoꝝ ꝛ palmo ꝛ tn̄ da
uid illū interfecit· vt pꝫ eodē li· c· xvi· Re
citat Johēs solobriens in policratōe· q
hanibal cartaginen̄· occidi fec̄ re manuꝫ
qui mandato eius singulari certamīe p
cusserat elephantem dicens eū indignū
vita qui cogi potuerat cum bestijs dimi
care· licet verius sit cum ex inuidia nolu
isse captiuū· Inauditi triumphi gloriā
illustrari ꝛ infamari bestias quarum vir
tute gentibus terrorem incussert at·

Qr̄ multi fiūt supbi estimātes plus debito suū intellectū spernēdo ꝓximos· ac dei obliuiscendo   Cap· iij·

Tercia causa q̄re multi eleuant̄ in supbiā dicit̄ scientia animi· Cōsistit aūt supbia hominū q̄ se doctos arbitrant̄ maxime in tribꝰ·

¶ Primo in sui intellectus extimatōe

¶ Scd̄o in ꝓximoꝝ despectione·

¶ Tercio in dei obliuione·

Primo in intellectus extimatōe de q̄ ita fatue arbitrat̄ ꝙ oīa intelligibilia possint ītelligere ꝑ se· ⁊ ꝙ illud qd̄ ipsi supbi nō intelligūt nō sit intelligibile ·et ꝙ ea q̄ sunt nobis a deo reuelata vera n̄ sunt· q: ea ip̄i cape nequeūt· Nolūt enim captiuare intellectū in obsequiū xp̄i ·neq3 debilitatē nature adiuuari expostulāt lumine diuie gr̄e· ¶ Pro q̄bus cōfutandis notandū ꝙ triplex intellectꝰ īuenit̄·

¶ Primus dicit̄ diuinus·

¶ Secundus angelicus·

¶ Tercius humanus

Primus ē intellectꝰ diuinꝰ de q̄ dicit Scotus· ij· di· p̄mi libri ꝙ est infinitꝰ· et cognoscit qd̄cunq3 intelligibile ꝑfectissime q̄ntū est intelligibile ī se ⁊ vnico actu intelligēdi intelligit semetip̄m ⁊ oīa· Et vt ait cōmētator· xij· metaphisice· Intelligere dei est sua sb̄a· patet q: sua sb̄a est sua actio· ⁊ est actus purꝰ ⁊ simplex· Et ibidē cōmentator dic̄· ꝙ intellectꝰ in deo intellectū ⁊ intellectio idē sūt· Et vt inq̄t Tho· p̄ma p̄te· q· xiiij· Nihil ē ꝑfectō intellectꝰ diuini nisi ip̄a essentia dei· Intellectui ita ꝫ diuio cōparari nō pōt intellectꝰ angelicꝰ neq3 hūanus· Jō nullꝰ hō vel angelꝰ vidēs eēntiā dei pōt illam infinite intelligere· s3 solꝰ ip̄e deꝰ· ¶ Secūdus ē intellectꝰ angelicꝰ ·de q̄ ait Dionysiꝰ ꝙ est deiformis· Et s̄m Bonauen· in scd̄o di· iij· Non d̄r deiformis ex eo ꝙ habz deiformitatē quā habz intellectus gl̄iosus ꝑ assimilatōem q̄ est in statu ꝑfecto· sed q: sine susceptōe speciez ꝑ illud qd̄ habz in se actu cognoscit· Ex h̄ angelus naturali cognitiōe diuinā essentiam videre nō pōt· q: hec cognitio est p̄miuz meriti· q̄ habito creatura q̄escit· Angelꝰ aūt ꝑ naturā b̄tūs esse nō pōt· Quare intellectꝰ angelicꝰ limitatꝰ est· ⁊ nihil qd̄amodo dici pōt in cōpatiōe intellectꝰ diuini· ¶ Tercius intellectꝰ ē hūanꝰ satis inferior intellectu angelico ·q: cog̃scit res in t̄pe ⁊ cū discursu rōcinādo· Est autez ip̄e intellectꝰ potētia aīe ⁊ nō ip̄a essentia· vt ꝓbat Tho· p̄ma p̄te· q· lxxix· ar· j· Nā tūc solū immediatū p̄ncipiū opationis est ip̄a essentia rei opantꝭ qn̄ ip̄a operatio est eiꝰ esse· Sic eni potētia se hz ad opatōem ⁊ ad suū actū· ita se hz essentia ad esse· In solo aūt deo idē est intelligere qd̄ suū esse· vn̄ in solo deo intellectꝰ est eiꝰ essentia· In creaturis āt ītellectualibus intellectꝰ est q̄dā potētia intelligētis· ¶ Sed si obijceret̄ ꝯ· q: Aug· dic̄ li· xj· de trini· Mens ⁊ spūs nō relatōe dicunt̄ sed essentiā demōstrāt· S3 ītellectꝰ idē est qd̄ mens· g̊ intellectus ē ip̄a essentia aīe· Ad h̄ rn̄det Tho· ꝙ sic̄ sensus aliqn̄ accipit̄ ꝑ potentia· aliqn̄ vo ꝑ ip̄a aīa sensitiua· Denoiat̄ eni aīa sensitiua nomine p̄ncipalioris sue potētie q̄ ē sensus Silr̄ aīa intellectiua qn̄q3 noiat̄ noīe intellectus q̄si a p̄ncipaliori sua ꝟtute· sic̄ d̄r in p̄ncipio de aīa ꝙ intellectꝰ est sb̄a q̄dā· Et h̄ etiā mō Aug· dicit ꝙ mens est spūs vel essentia· Et vt intellectꝰ hūani ꝑcipiamus paruitatē dicit Tho· ꝙ intellectus diuinꝰ differt ab intellectu creato q: intellectus diuinꝰ ad ens vniuersale se habz sic̄ actꝰ totius entis ·eo ꝙ intellectus diuinꝰ est dei essentia in q̄ originaliter ⁊ virtualiter totū ens p̄existit sicut in p̄ma causa· Et ideo intellectꝰ diuinꝰ nō est in potētia sed ē actꝰ purꝰ· Nullꝰ autē intellectus creatꝰ pōt se hr̄e vt actus respectu totiꝰ entꝭ vniuersalis· q: sic opor

ferret ꝙ esset ens infinitū· vñ oīs intelle
ctꝰ creatꝰ ꝑ hoc ciꝑm ꝙ est nō est actꝰ om
niū ītelligibiliū· sed cōparatꝛ ad ipa in/
telligibilia sicut potētia ad actū· Intelle
ctus ꝟo angeli differt ab intellectu hoīs
qꝛ sꝑ est in actu suoꝝ intelligibiliū ꝓpter
ꝓpinqtatē ad diuinū intellectū q̄ ē actus
purus· Intellectꝰ aūt hūanꝰ q̄ est infimꝰ
in ordine intellectuū ē in potētia respe/
ctu suoꝝ intelligibiliū· Et in ꝓncipio ē
sicut tabula rasa in q̄ nihil est depictū vt
dicit Aristo· iij· de aīa· Qđ manifeste ap
paret ex h̄ ꝙ in ꝓncipio sumꝰ intelligen/
tes in potētia ⁊ postea efficimur intelli/
gētes in actu· ¶ Notādū adhuc ꝙ lꝫ ī oī
bus hoībus sit intellectus tñ vnus alio
meliꝰ et clariꝰ intelligit· qꝛ ꝯm Tho· pri
ma ꝑte· q· lxxxv· est melioris ꝟtutis in in
telligendo· Sic̄ meliꝰ videt rē corꝑalem
aliqs q̄ est ꝑfectioris ꝟtutis ⁊ in q̄ ꝟtus
visiua est ꝑfectior· Hoc aūt circa intelle
ctū ꝯtingit dupliciter· Uno qđē mō ex ꝑ
te ipius intellectus q̄ est fortior· Mani
festū est eīm ꝙ q̄to corpꝰ ē meliꝰ disposi
tū tāto meliorē sortitꝛ aīaꝫ· qđ manifeste
apparet in his q̄ sunt ꝯm spēm diuersa·
Cuiꝰ rō est qꝛ actꝰ ⁊ forma recipitꝛ in ma
teria ꝯm materie capacitatē· Uñ cū etiaꝫ
in hoībus qdā habeāt corpꝰ meliꝰ dispo
situ sortiuntꝛ aīam maioris ꝟtutis in in
telligēdo· vñ dꝛ in· ij· de aīa· ꝙ molles car
ne bñ aptos mēte videmꝰ· Alio mō con
tingit h̄ ex ꝑte ꝟtutū inferioꝝ qbus ītel
lectꝰ indiget ad sui oꝑatōeꝫ· Illi enī in q̄
bus virtꝰ imaginatiua cogitatiua ⁊ mēo
ratiua ē meliꝰ disposita sūt meliꝰ dispo
siti ad intelligēdū· ¶ Et si obijceretꝛ· ꝙ in
tellectꝰ ē illđ qđ ē formalissimū in hoīe·
ſꝫ differētia forme causat differētiā spēi·
Si ḡ vnꝰ hō magis alio intelligit videtꝛ
ꝙ nō sint eiusdē spēi· Rñdet Tho· Ex
differētia forme q̄ nō ꝓuenit nisi ex dis/
positōe materie diuersa nō facit diuersi
tatē ꝯm speciē sed solū ꝯm numeꝝ· Sūt

enī diuersoꝝ indiuiduoꝝ diuerse forme
ꝯm materiā diuersificate· Ex qbꝰ oībus
colligimꝰ q̄ꝫ magna est fatuitas illoꝝ q̄
se tenent oīa scire ⁊ oīa intelligere· Pro
qbus facit illđ qđ Lactātiꝰ scribit li· de
ira dei· Socrates inqt cū esset oīm pho
rū doctissimꝰ vt ceteroꝝ argueret insciti
tiā q̄ se aliqd tenere arbitrabātꝛ ait se ni/
hil scire nisi vnū ꝙ nihil sciret· ⁊ Mercu
rij termegisti extat illa famosa sentētia·
scꝫ· Maxia ꝑs eoꝝ q̄ scimꝰ ē minima ꝑs co
rū q̄ ignoramꝰ· Ob qđ Sene· in li· d trā
qllitate animi ait· Puto mltos ad sapiē
tiā ꝑuenire potuisse nisi putassent se ꝑ/
uenisse· Seqtur ḡ ex tali suꝑba extimati
one intellectꝰ cecitas ⁊ ignorātia diuiaꝝ
hūanaꝝq̄ꝫ reꝝ· Quia vt inqt Bern· suꝑ
cantica· Suꝑbo oculo ꝟitas nō videtur
Et Aug· li· ꝯfes· hūiliter se accusat deo
de suꝑbia ꝓcedente ⁊ dicit· Tumore meo
seꝑabar a te· ⁊ nimis inflata facies clau/
debat oclos meos· ¶ Scđo ꝯsistit suꝑ/
bia hoīm litteratoꝝ in ꝓximoꝝ despectō
ne· Despiciūt eīm tales tā doctos q̄ꝫ indo
ctos· Indoctos aūt asꝑnantꝛ tāq̄ꝫ viles
⁊ abiectos· aut nolūt docere cū id efflagi
tant· aut qñq̄ꝫ ex inuidia nō recte docent·
Doctos etiā vilipendūt vl illis detrahē
do vel docētes eos fugiēdo· videtꝛ eīm eis
nō indigere aliena doctrina· Cōtra quos
faciūt illa q̄ posita sūt in q̄dragesimali
de pnīa in ꝯmōe de ꝟbo dei· vbi sunt ꝓter
auctates exēpla salomōis· Hieronymi
Iuliani· Quibꝰ oībus addēda est senten
tia Aug· xxiij· q· iiij· c· Si habes· qui ait
Senex a puero ⁊ eps tot annoꝝ a colle/
ga necdū anniculo ꝑatus sum edoceri·
¶ Tercio cōsistit suꝑbia hoīm eruditoꝝ
ī dei obliuiōe dū illa q̄ sciūt nō cognoscūt
esse a deo nec ad dei honorē referunt sed
ad ꝓpriā pōpā famā ⁊ tempale lucrum·
Sūt ⁊ alia in hmōi hoībꝰ suꝑbie signa·
ꝓpter qđ multos ex ipis deuorabit infer
nus· Iō Aug· vt scribitꝛ ī legēda sua cuꝫ

pōtian⁹ ex africa veniēs narrasset vitā
ꝛ miracula illi⁹ magni antonij exclama
uit īspiciēdo alippiū sociū suū · q̄d pati/
mur · q̄d audim⁹ · surgūt indocti ꝛ celū ra
piūt · nos cū doctrinis nr̄is ī īfernū ꝯmergi
mur · Abstineāt ergo viri docti ab ambi/
tōe · a vana glīa · a iactātia · ab arrogātia
ꝛ alijs vicijs · vt hūilitate ꝯcurrēte mere
ant fulgere sicut stelle in ꝑpetuas eter/
nitates ī regno btōꝝ cū dn̄o iesu xp̄o cui
est honor ꝛ glīa in secula seculoꝝ amē ·

Feria quarta secūde hebdomade · De supbia curiosoꝝ que in triplici curiositate p̄cipue cōsistit. Sermo vndecim⁹ ·

Generatio ma

la ꝛ adultera signū q̄rit · Verba
sunt redēptoris nr̄i originalit
Matth · xij · cap · ꝛ ī euāgelio hodierno ·
Auerterūt cor suū scribe ꝛ pharisei a lu
ce veritatis quā xp̄s v̄bo docebat parit ꝛ
exēplo · qm̄ supbia inuaserat ꝛ deuicerat
illos · Jō curiosi effecti petebāt a xp̄o si/
gnū videre · Quia v̄o curiositas ex sup/
bia ꝑuenit hodie de illa erit dicēdū · Po
test aūt q̄s curiosus fieri · aut q̄ male ac
supbe vtit actu intellectus ꝯtū ad sciā ·
aut q̄ v̄itatē spernit dū narrat ꝛ ꝓditur
sine eloq̄ntia · aut q̄ oculos corꝑis diri
git ad vana spectacula · Propterea vt q̄li
bet sibi caueat ne cū iudeis a xp̄o accuset
adulter ꝛ mal⁹ Distiguem⁹ in p̄senti ser
mone triplicē curiositatē exprobrādam ·

Prima dicit cognitionis ·

Secunda locutionis ·

Tercia visionis ·

De curiositate eoꝝ qui ob supbiā q̄/
rūt scire aut a quo nō decet aut id qd̄ sci
ri nō debet · aut nō ad debitū finem

Capitulū primū ·

Prima curiositas d̄r cognitōis ·
Pro q̄ sciendū fm̄ Tho · ij · ij · q ·
clxvij · q̄ cognitio v̄itatis cuiuscūq̄ de se
bona est · ꝛ ad hāc inclinat natura · iuxta
illud Aristo · p̄mo metaphisice · Omēs
homīes natura scire desiderāt · ꝛ de h̄ Ci
cero in p̄mo de offic · inq̄t · Oēs ducimur
ꝛ trahimur ad cognitōis ꝛ scīe cupidita
tē in qua excellere pulchrū putam⁹ · Et ī
h̄ ꝯsistit ꝑfectio hoīs vt intellect⁹ ei⁹ de
potentia reducat ī actū · qd̄ fit ꝑ cogniti
onē v̄itatis · Vn̄ Diony · iiij · de diuis no
mib⁹ ait · Bonū aīe hūane est fm̄ rōez eē
cui⁹ ꝑfectio in cognitōne v̄itatis ꝯsistit ·
Tn̄ ꝑ accidēs cognitio v̄itatis pōt esse
mala respectu appetit⁹ inordīati ꝛ studij
indebiti siue abusus tal' cognitōis · Qd̄
fieri pōt tripliciter ·

Primo ex pte illi⁹ a q̄ q̄s querit veri/
tatē cognoscere · Scd̄o ex pte rei quā
q̄s q̄rit cognoscere · Tercio ex pte finis
quare querit veritatē cognoscere ·

Primo inordinat hō cū q̄rit addisce
re ab illo a q̄ nō d; · sicut cū ꝑq̄reret cog/
noscere futura q̄ sunt in dei volūtate · aut
aliqua occulta a demōib⁹ vel ab illis qui
demonū vtunt familiaritate atq̄ consor
tio · Qd̄ ꝓhibet · xxvj · q · v · c · si q̄s · c · qui
diuinatōes · c · Nō liceat · De q̄b⁹ aptius
dicem⁹ iu seq̄ntib⁹ · Sz hoc loco pleri
q̄ dubitāt vtꝝ demōes possint docere ho
mines · Et arguit q̄ nō · Primo q̄ inq̄t
Ambro · in glo · sup illo v̄bo · j · ad Cho ·
xij · c · Nemo pōt dicere dn̄s iesus nisi in
spūsctō · Omē veꝝ a q̄cūq̄ dicat a spiri
tusctō est · Sz demōes sunt sine spūsctō
ḡ nō possunt aliquā v̄itatē docere · Secū
do obijcit q̄ docere ꝓpriū est dei · Unde
Sap · j · c · dicit · Oīs sapia a dn̄o deo est ·
Et vij · c · Jpe dedit mihi hoꝝ q̄ sūt sciā
verā vt sciam dispositōem orbis t̄rarū
ꝛ v̄tutes elemētoꝝ · Et · j · Regū · ij · c · De
us scientiaꝝ dn̄s est · Ergo nec demōes
nec hoīes p̄nt aliquē docere · Ad p̄mū
rn̄det Tho · p̄ma scd̄e · q · cix · Omē veꝝ
a spūsancto est sicut ab īfundēte natura
le lumen ꝛ mouēte ad intelligendū et lo
q̄ndū veritatē · Nō aūt sicut in habitan/
te ꝑ grām gratū faciētē vel sicut largien
te aliqd̄ habituale donū nature supaddi

tū· Et ideo Aug· retractauit qd̕ dixerat
scꝫ ꝙ nullū verꝝ esset absq̄ gr̄a cognosci
bile. Inq̇t em̄ sic in p̄mo li· retractatōnū
Nō approbo qd̕ i orōe dixi· De⁹ q̇ non
nisi mūdos scire verꝝ voluisti Rn̄deri eī
pōt m̄ltos ēt nō mūdos m̄lta scire vera.
Ex q̄ seq̇t̄ Tho· ꝙ intellect⁹ creat⁹ ad co
gnitōꝫ cuiuscūq̄ veri indiget auxilio di
uino vt intellect⁹ a deo moueat̄ ad suuꝫ
actū· Nō aūt indiget ad cognoscēdā ꝟi/
tatē in oīb⁹ noua illustratiōe supaddita
naturali illustratiōi sꝫ in q̇busdā q̄ exce/
dūt naturalē cognitōem· Demōes ḡ sūt
p̄ūati naturali cognitōne lꝫ sint obtene/
brati ꝑ p̄uatōeꝫ lumīs gr̄e· Quare lucidi
sunt noīe intellectual̕ nature· vt dic̄ tho.
p̄ma p̄te· q· lxiiij· arti· j· in rn̄siōe ad q̇ntū
Pn̄t etiā demōes cog̈scere aliquā ꝟitatē
supexcedentē illoꝝ naturā ꝑ reuelatōem
a sctis angel̕ cū q̇b⁹ ꝛ si nō ꝯueniāt ꝯfor
mitate volūtatꝭ ꝯueniūt tn̄ silitudīe in/
tellectual̕ nature· ꝟm quā pn̄t accipe qd̕
ab alijs manifestat̄· Et vt ponit Tho· p̄
ma p̄te· q· cix· ar· iiij· Per sctōs angelos
m̄lta de diuis mysterijs reuelāt̄ demōib⁹
cū diuīa iusticia exigit· vt ꝑ demōes aliq̄
fiāt vl̕ ad punitōeꝫ maloꝝ vl̕ ad exerci/
tatōeꝫ bonoꝝ· Sic in reb⁹ hūanis asses
sores iudicꝭ reuelāt tortorib⁹ ei⁹ sn̄iam·
Hmōi aūt reuelatōes si ad angelos reue
lātes ꝯꝑent̄ illumīatōes sunt q̇ ordināt
eas ad deū· Ex p̄te ꝟo demonū nō sūt illu
mīatōes· q̄ eas ī deū nō ordināt sꝫ ad ex
ecutōeꝫ ꝓp̄e iniq̇tatꝭ· Demōes em̄ ex rue
latōib⁹ h̕ mō sibi factꝭ nō illumināt̄· nec
ex his q̄ docēt hoīes dicūt̄ hoīes illumīa
re· q̄ illumīatio ꝓprie ē manifestatio ꝟi
tatꝭ ꝟm ꝙ hꝫ ordinē ad deū· Peruersitas
aūt demonū h̕ hꝫ ꝙ nō intēdit aliquē or/
dinare ī deū sꝫ magꝭ ab ordīe diuīo abdu
cere· ¶ Ad scōm ꝟo obiectū dicēduꝫ ꝟm
Tho· p̄ma p̄te· q· cxvj· ꝙ dei ē ꝓpriū doce
re· s· p̄ncipal̕r· q̄ ip̄e dedit hoī lumē intel
lect⁹ q̄ possꝫ doceri ꝛ ab hoīe ꝛ ab angel̕·

Sꝫ q̇d tenēdū ꝺ arte notoria ī q̄ fiūt q̇dā
ieiunia ꝛ orōes cū q̇busdā obꟃuātijs va
nis ad acq̇rendā sciāꝫ· Rn̄dꝫ tho· ij· ij· q·
xcvj· ꝙ ē illicita q̄ vtit̄ q̇busdā ad sciāꝫ
acq̇rēdā q̄ nō hn̄t ꝟm se ꝟtutē cāndi sciāꝫ
sic īspectōe q̄rūdā figuraꝝ ꝛ ꝓlatōe q̄rū
dā ignotoꝝ ꝟboꝝ ꝛ hmōi· Scd̕o ꝑuertit̄
ordo ī addiscēdo ꝛ ī ꝟitate cog̈scēda ex ꝑ
te rei quā q̇s q̄rit scire· ꝛ sic sūt curiosi qui
maḡlia dei s̄btilit̕ iuestigare q̄rūt ꝛ suo ī/
geniolo diuīoꝝ secretoꝝ ꝓfūda penetra
re nitūt̄· q̇b⁹ Cato ait Mitte archana di
celūq̄ inq̇rere q̇d sit· ꝛ sapiēs Eccl̕i· iij·
Altiora te ne q̄sierꝭ ꝛ fortiora te ne scru
tat⁹ fuerꝭ· ꝛ ī pl̕ib⁹ oꝑib⁹ ei⁹ ne fuerꝭ curi
osus· Et Lactāti⁹ li· j· diuīaꝝ insti· Veri
tas ꝛ archanū sūmi dei q̇ fec̄ oīa ingenio
ac ꝓprijs sensib⁹ nō p̄t ꝯp̄hēdi· Alioq̇n
nihil int̕ deū hoīemq̄ distaret si ꝯsilia ꝛ
dispositōes illi⁹ maiestatꝭ et̕ne cogitatō
asseq̇ret̄ hūana· Sil̕r sūt curiosi q̇ retra/
hūt se a studio qd̕ ex necītate ip̄is īcūbit
ꝓpt̕ studiū min⁹ vtile· Sic̄ hn̄s curā aīa
rū nesciēs q̄ spectāt ad suū officiū īsistit
studio ph̄ie vl̕ astrologie vel poesi· Hic
Hiero· dicebat· xxxvij· di· c· sacerdotes·
Sacerdotes dei omissis euāgelijs ꝛ pro
phetijs videm⁹ comedias legere amato
ria buccolicoꝝ ꝟsuū ꝟba cātare· tenere ꝟ/
giliū ī manib⁹· Et qd̕ ī puerꝭ ē cā necessi
tatꝭ ī se crimē facere voluptatꝭ· Propte
rea ꝛ ip̄e Hiero⁹ ab āgelo fuit correptus
ꝛ ꝟberat⁹ eo ꝙ nimis vacabat studio pla
tōis ꝛ cicerōis suauitate delectat⁹ eloquij
vt notat̄· xxxvij· di· c· legim⁹· Ex h̕ rligi
osis ꝛ clericꝭ ī dignitate vel sacerdotio
ꝯstitutꝭ ꝓhibet̄ s̄b pēa excōicatōis studiū
legū ꝛ phisice· i· medicīe vt magꝭ possint
vacare studio theologie ꝛ canonū· ex̄ ne
cl̕ici vl̕ mo· c· nō magnopē· c· Sup specu
la ¶ De alijs ꝟo l̄ris seclarib⁹ an liceat
illis vti diximus ī tractatu ꝺ timore iudi
cioꝝ di· ꝯcludim⁹ āt nūc cū ḡtiano di· 37
ꝑ totū ꝙ si id fiat intētōe bōa licitū ē· vn̄

Tho·ij·ij·q·clxvij·in pma qone ad vlti/ mū ait· Studiū phie ſm ſe licitū ē ꝛ lau dabile ꝓpter ṽitatē quā phi ꝑceperūt do illis reuelāte· Ad qđ facit dictū Hiero· ꝛ Aug·q̄ poſita ſunt in pmo illo ſmōe de timore iudicioꝝ dei· Sꝫ qꝛ phi q̇dam ṽitate abutunt̄ ad fidei īpugnatōeꝫ· idō paul⁹ ad Col·ij·c·ait· Uidete ne q̇s vos ſeducat ꝑ phiam ꝛ inanē ſciaꝫ ſm traditi onē hoim ꝛ nō ſm xpm ¶ Tertio ꝑuertit̄ ordo in addiſcēdo ex ꝑte finis· cū q̇s ſtu/ det ad ṽitatē ſciēdā vt inde ſuꝑbiat vel ceteros ſuper vel ꝑ fas vl' nefas pecūias acq̇rat· dū tn̄ aliq̇s ſuū laborē in ſtuden/ do ad deū ordinat·ſ·ad ei⁹ laudē ꝛ ꝓximi ſalutē lꝫ ꝓpt̄ ſciētiā decorari ꝛ exaltari ſe credat laudād⁹ ē ꝛ merito attollēd⁹· Nā noticia artiū liberaliū ornamētū eſt aīe· Et vt refert q̇dā ſapiēſ· Sicut ſeptē plane te celū exornāt· ſic ſeptē artes libales ani mā· Sūt aūt he· Grāmatica· Rhetorica Dialectica· Ariſmetrica· Geometria· mu/ ſica· ꝛ Aſtrologia· Septē planete ſunt· Luna· Mercuri⁹· Sol· Uen⁹· Mars· Jupiter ꝛ Saturnus· Grāmatica lune comꝑat̄ qm̄ ſic luna eſt ceteris planetis terre vicinior· ſic grāmatica pma ē ꝛ vi cinior itellectui rudi ꝛ indocto· Scđꝫ ve ro Hugonē in li·j·didaſcolon Grāma/ tica eſt ſciētia recte loq̄ndi ꝛ cauēdi incō/ gruitatē i loq̄ndo· Et dr̄ grāmatica qua ſi lr̄alis ſcia· Hanc ita cōmēdat Quītili an⁹ lib·j·de inſtitutōne oratoria· Nō ſūt ferēdi q̇ artē grāmaticā vt tenuē atq̧ ie/ iunā cauillant̄· q̄ niſi fidel'r fundamēta iecerit q̇cq̇d ſtruxeris corruit· neceſſaria pueris· iocūda ſenib⁹· dulcis ſecretoꝝ co/ mes· ꝛ q̄ vel ſola omī ſtudioꝝ genere pl⁹ hꝫ opis min⁹ habꝫ oſtētatōis· ¶ Grāma tice aūt noticiā debēt hr̄e clerici deputati ad diuinū cultū ſm Durandū in ſumma ſua· vt ſaltē ſic lr̄alit̄ q̄ legūt intelligant· Propt̄ea ex̄ de magiſtris·c· Suꝑ ſpecl'a ꝛ·c·qm̄·ſtatuit̄·vt in q̄libꝫ eccl'ia cathe/ drali habeāt̄ mgr̄i docētes grāmaticam· Sꝫ vt dicit ibi glo· Null⁹ ē fruct⁹ illius ſtatuti ꝛ alioꝝ· ¶ Si vo q̇s obijciat q̧ xxx vij·di·c· Turbat· rephēdit̄ epus q̇ popu lo grāmaticā exponebat· Rñdere poſſu mus q̧ aliđ ē grāmaticā ignorare· aliđ il lā exponere pplo· Nā eps nō dꝫ ignora re grāmaticā· vñ in ca· vlti· de etate ꝛ q̄li tate ordināndoꝝ hr̄ q̧ eps ignorās grāma ticā amouet̄ ab executōe pōtifical' officij· qꝛ vt dicit ibi glo· Ignominioſū ē epiſco po ab alijs doceri· vt·j·q·j·c· Uiliſſim⁹· ꝛ in auctētico de ſctiſſimis epis·§· Da/ mus· ꝛ de elec·c· Cū i cūctis· Sed ille epi ſcop⁹ de q̄ dictū ē grāmaticā docebat po pulū vel illā exponebat· qꝛ forte vt dicit glo· dicebat· Cū ego dico hō intelligas tā de mare q̄ꝫ de feia· qꝛ cōis generis ē·ff· de verboꝝ ſig·l· Hois appellatiōe· Sꝫ meli⁹ dic q̧ grāmaticā hic appellat ſciē tiā auctoꝝ· Recitabat eñ in eccl'ia fabu las poetaꝝ ꝛ eas moralit̄ exponebat i p/ dicatōe ſua· hec glo· ¶ Secūda ſciētia eſt rhetorica q̄ mercurio comꝑat̄ q̇ de⁹ elo/ q̄ntie antiq̇tus dicebat̄· Hec ſm Iſi· li· ij·ethim̄· inuēta ē a grecis· gorgia· ariſto tele ermagora· Et ē trāſlata in latinū a Tullio dicta rhetorica grece a copia lo cutōis· ¶ Tercia ſcia ē dialetica· Et hec ſoli comꝑatur· qm̄ ſic ſol lumīe ſuo tene bras pellit ꝛ nr̄m hemiſperiū illuminat ſic dialetica ē veꝝ a falſo diſcernere faci ens· nō q̧ cetere ſcie veꝝ a falſo non diſ/ cernāt· Sꝫ qꝛ hec ſola method⁹ ē atꝫ via ſciētijs cūctis· Hāc pmitus parmenides adinuenit quā poſtea plato pmo grecis dedit· ꝛ ariſtoteles ſuis diſcipul' ampli/ auit· ¶ Quarta ſciētia eſt ariſmetrica· Et hec veneri comꝑat̄· qm̄ ſic ven⁹ carnalis ꝯiūctōis influētiā hꝫ· ſic ariſmetrica artē de numeris ꝯiūgēdis ꝛ ꝓportōib⁹ tradit Ait eñ Iſi·li·iij· ethimol'· Ariſmetrica eſt diſciplia numeroꝝ· Greci eñ nūerū rithimō dicūt· Numeri diſciplinā apud

grecos ꝑmū pictagoras scripsit· ac deīde
diffusius a nicomacho disposita· quam
apd̓ latinos ꝑmus apulei⁹ deinde boeti
us trāstulerūt· ¶ Quīta sciētia est geome
tria· Et hec ioui cōpaꝝ repta ſm Isidoꝝ
ab egyptijs· Nā inundante nilo ⁊ oībus
possessiōib⁹ limo obductis initiū diuidē
de terre ꝑ lineas ⁊ mēsuras nomē arti de
dit· vñ geometria de terra ⁊ de mēsura nū
cupata est· terra enim grece ge vocaꝝ· me
tra mēsura· ¶ Sexta sciētia ē musica que
cōpaꝝ marti· tū q̄ a fabro ad ignē sedēte
repta est· tū q̄ instrumētal̓ musica vt sūt
tube ⁊ alia hmōi hoīes eq̄sq̄ ad bellū ex
citare solēt· Et vt ait Isid̓· vbi· s· Musi
ca est ꝑitia modulatōis sono cātuq̄ cōsi
stēs· ⁊ dr̄ ꝑ deriuatiōem a musis· Muse
aūt appellate a potumaso· id ē a q̄rendo
ꝙ ꝑ eas sic antiq̄ voluerūt vis carminū
⁊ vocis modulatio q̄rereꝝ· Moyses dic̄
hui⁹ reptorē fuisse tubal· q̄ fuit de stirpe
cayn añ diluuiū· Greci pictagorā dicūt
hui⁹ artis inuenisse ꝑmordia ex malleoꝝ
sonitu ⁊ cordaꝝ extēsione ꝑcussa· Alij li
nū thebeū ⁊ zethan ⁊ amphionē in musi
ca arte ꝑmos claruisse ferūt· De hac mu
sica ita refert Isid̓· ꝯcordās cū Quītilia
no lib· j· de institutoria orōe· Erat apud
antiq̄s tā turpe musicā nescire q̄ȝ lras·
Interponebaꝝ aūt nō mōdo sacris sed et
oīb⁹ solēnib⁹ oībusq̄ tristiorib⁹ rebus
Ut eīm in veneratōe diuīa hymni· ita in
nuptijs himenei ⁊ in funerib⁹ treni et la
menta ad tibias canebanꝝ· In cōuiuijs
ꝟo lira vl̓ cithara circūferebaꝝ· ⁊ accubā
tibus singul̓ ordinabaꝝ cōuiuale genus
canticoꝝ· Itaq̄ sine musica nulla disci-
plīa ꝑt esse ꝑfecta· Nihil eīm sine ip̄a· nā
⁊ ip̄e mūdus q̄dā armonia sonoꝝ fertur
esse cōposit⁹· ⁊ celū ip̄m sb armonie mo-
dulatōe reuolui· In ꝑlijs insuꝑ tube con
cētus pugnātes accēdit· ⁊ q̄ȝto vehemen
tior fit clāgor· tāto fit ad certamē anim⁹
fortior· Siq̄dē ⁊ remiges cāt⁹ hortaꝝ ad
tolerādos q̄sq̄ labores Musica animū
mulcet ⁊ singuloꝝ opeꝝ fatigatōes mo-
dulatio vocis solaꝝ· Ipasq̄ bestias· nec
nō ⁊ ſpētes volucres atq̄ delphines ad
auditū sue modulatōis musica ꝓuocat·
¶ Septima sciētia est astrologia q̄ satur
no compaꝝ· qm̄ sic saturnus ceteris plane
tis est altior· sic ⁊ sciētia hec de altiorib⁹
q̄ȝ cetere speculaꝝ· Scdm̄ ꝟo Isido· vbi
s· Astrologiā ⁊ natiuitatis obſuātiam
chaldei ꝑmū docuerūt· Greci aūt dicunt
hāc artē ab athlante ꝑus excogitatā· Iō
q̄ dictus ē sustinuisse celū. De q̄ Augu·
li· xviij· de ciui· dei multa refert ca· viij· et
ca· xxxix· eiusdē libri dicit· Eo tp̄e q̄ mo
yses nat⁹ est fuisse regiꝝ athlas ille mag
nus astrolog⁹ promethei frater mīnus
au⁹ mercurij maioris· cuius nepos fuit
mercuri⁹ termegist⁹· Sūt ⁊ alie scīe que
his adherēt· vt medicina ⁊ ius ciuile· Est
⁊ sciaꝝ regina theologia· cui sbalternaꝝ
ius canonicū q̄s ad bonū finē addiscere
laudabile est·

Ex curiosi ex suꝑbia spernūt ꝟitatē
dū scribiꝝ vel narraꝝ absq̄ lenocinio ꝟ-
boꝝ· ⁊ ꝙ pōt esse doctrina sine eloquen-
tia lȝ eloq̄ntia cū doctrina sit cōmēdabiꝝ

Capitulū secundū

Secūda curiositas dr̄ locutōis·
q̄ est in illis q̄ oēm veritatē et fi
dei et bonoꝝ moꝝ siue scriptā siue ꝑdica
tā ꝯtēnūt dū ibi deest ornat⁹ ⁊ copia dicē
di· De q̄b⁹ dixi i ſ· j· i tractatu d̓ tiore iu
diciorū dei· ¶ Sȝ h̄ notādū ꝙ tripliciꝝ q̄
dā de eloq̄ntia dicūt Quidā assert absq̄
illa ñ posse stare doctrinā· q̄dā affirmāt
eloq̄ntiā esse spernēdā· Quidā ꝟo eloq̄n
tiā doctrine dicūt associandā· ¶ Primi
sunt illi de q̄bus Lactāti⁹ ait· li· v· diui
naꝝ institutionū· Hec in primis causa
est ⁊c· vt in illo ꝑmo ſmōe de timore iudi
cioꝝ dei· Sed certe ꝙ tales nō bñ sentiāt
ostēdim⁹ exēplo varrōis De q̄ sic scribit
Aug· li· vj· de ciui· dei· c· ij· Marc⁹ var-

ro tācersimin⁹ suauis est eloq̄o doctrina
tñ atq₃ sentētiīs ita refert⁹ est vt in omni
eruditōe quā nos seclarē illi aūt liberalē
vocāt studiosum rez̄ tātū iste doceat q̄n
tū cicero delectat· vbi seq̄r Au· Cicero i
libris achademicis varronē appellat a/
cutissimū· ⁊ sine vlla dubitatōe doctissi/
mū ñ tñ dic̄ facūdissimū· ⁊ itez ibidē Au
gus· In p̄mo aūt libro Cicero cū eiusdez
varronis litteraria opa p̄dicaret · Nos i
q̄t in nr̄a vrbe pegrinantes errātesq₃ tan
q̄₃ hospites tui libri q̄si domū reduxerūt
vt possem⁹ aliq̄n q̄ ⁊ vbi essem⁹ agnosce
re· Tu etatē patrie· Tu descriptōes tem
poz· Tu sacroz iura· Tu sacerdotū ·tu
domesticā· tu publicā disciplinā· tu sedi
um regionū locoz ·tu oīm diuinaz hūa
narūq₃ rez noīa ·genera· officia· causas
apuisti· hec ibi Quis igit̄ varronis do/
ctrinā sine eloq̄ntia descriptā despiciet·
quā tot laudib⁹ cicero est p̄secut⁹ ·Sed
Aug· adhuc in p̄fato li· c· vīj· ita d̄ varro
ne subdidit· Vir doctissim⁹ varro tā ml'/
ta legit vt aliq̄d ei scribere vacasse mire
mur· tā multa sc̄psit q̄₃ multa vix quēq₃
legere potuisse credam⁹· Et licz ip̄e Au/
gust· sic cōmendet varronē tñ nō appro
bat oīa sua scripta· vn̄ in· iiij· c· p̄tacti li/
bri dicit· In his q̄ varro scripsit de reb⁹
hūanis secut⁹ est historiā rez gestarum·
Que aūt de his quas diuinas vocāt q̄d
nisi opiniones rez vanaz· ¶ Diximus ista
de varrone cui⁹ doctrinā magnifacit Ci
cero q̄ tñ sine eloq̄ntia fuit· Quāto ma/
gis nos approbare acceptare ac venera
ri debem⁹ doctrinā scōz q̄ locuti sūt spū
scō inspirati ·licz nō semp splēdeat ni
tore eloq̄ntie· ¶ Secūdi contēdūt eloq̄n/
tiā oīno fore dānandā · ꝯ q̄s sunt verba
Quintiliani in illo s̄moē p̄mo de timo/
re iudicioz dei· ¶ Tercij asserūt doctrinā
eloq̄ntie q̄nq₃ associandā· Et cū id faci
unt bono zelo ad honorē dei ⁊ aīaz salu/
tem rē vtriq₃ dignā efficiunt· Sic etiam
Aug· docet li· iiij· de doctrina xp̄iana· Id
circo Lactanti⁹ lib ·j· diuinaz instituti
onū inq̄t· Nūc maiore copia ⁊ facultate
dicēdi causam veritatis porem⁹· q̄ lz pos/
set sine eloq̄ntia defendi vt est a multis se
pe defensa· tñ claritate ac nitore s̄monis
illustrāda ⁊ q̄dāmodo differēda ē· vt po
tenti⁹ et animos influat· ⁊ vi sua instru
cta et luce orōis ornata·

Quod curiosi ex supbia corporeos sens⁹
ad vana dirigūt ⁊ illicita· ⁊ p̄cipue i spe
ctaculoz inspectione· Ca· iij·

Tercia curiositas est visionis·
quā Tho· vocat curiositatem
sensitiuā· q̄ consistit in appeti
tu ⁊ studio inordinato cognoscēdi p alī
quē sensum exteriorē· Et q̄uis ista curi
ositas sensitiua exerceat̄ p oēs sensus ·
tñ exprimit̄ p visum· q̄z noīe visus itelli
git̄ omnis sensatio· vn̄ cōsueuit dici· vi
de q̄₃ bonū sonū h₃ cāpana· id ē audi ·vi
de q̄₃tū bonū odorē habet iste flos· id est
odora· Et xp̄s dixit Lu· vlti· Videte ma
nus meas ⁊ pedes meos· i· palpate· Et
psal· xxxiij· scribit̄· Gustate ⁊ videte q̄ni
am suauis est dn̄s· Scdm itaq₃ tho· co/
gnitio sensitiua ordiat̄ ad duo· Vno mō
tam in hoīb⁹ q̄₃ in brutis ad corpis sustē/
tatiōem· inq̄₃tū· s· p hmōi cognitōez ho/
mines ⁊ iumenta vitāt nociua ⁊ acq̄rūt
sibi necessaria ad sustentatōez· Sic ouis
videns lupū fugit· ⁊ sic hō videns inimi
cum· q d̄ facere nō posset si nō videret· ⁊
videns cibū sumit illū· Alio mō cogni/
tio sensitiua spēaliter in hoīe ordinatur
ad cognitōem practicā vel speculatiuā·
videns eīm herbā medicinalē medic⁹ or/
dinat eā ad medicinā· vidēs exercitia ali
cui⁹ artis quō fiūt addiscit vt s̄m ea ope
ret· Cōsiderās p visum auditū vl' p ali/
os sensus pulcritudinē creaturaz exur/
git inde i cognitōez creatoris· Qn̄ igit̄ n̄
appōit̄ studiū circa cognoscēda sensibilia

p̄dictis modis ⁊ caus̄·s· ꝓpt̄ necessitatē sustētande nature· vel ꝓpt̄ studiū ꝟitatis itelligēde curiositas ē. Et q̄uis luxuria ⁊ gula sint circa tāgibilia ⁊ gustabilia· ⁊ sic etiā viciū curiositat̄· tn̄ ista est dr̄ia· q: luxuria q̄rit delectatiōem inordiatam tact⁹· s; curiositas q̄rit delectationē ior/dinatā cognitiōis q̄ h̄r p tactū de re· ⁊ sic de alijs sensatis· Et s̄m Petr̄ de palude virgines tētant̄ de vicio carnis p modū curiositatis·s· vt expiant̄ qualitatē illi⁹ delectatōis veneree· Sic ⁊ q̄ experti sūt delectatiōem venereā aliq̄n incitantur ad turpia ex curiositate·s· ad expiendos nouos modos turpitudinis magis q̄ in luxuria· Dicit etiā Beda q̄ viciū curiositatis est in dignoscēdis carpēdisq; vicijs primor̄· Qd̄ fit p pticularia sensibilia· Hoc tn̄ s̄m Tho· aliq̄n bono aīo fit ad vtilitatē suā· vt·s· inde pficiat puocatus bono exēplo alteri⁹· vel etiā ad vtilitatē primi· vt·s· corrigat̄ cū charitate seruat̄ debitis circūstātijs· ¶Sed cū q̄s cōsiderat videndo vl' audiēdo facta aliorū ad despiciendū vel detrahendū· vl' saltē inutiliter inq̄rendū h̄ curiosum est ⁊ viciosū Jō Sapiens puer· xxiiij· c· ait· Nō insidieris nec q̄ras impietatē in domo iusti· Et ad h̄ faciūt auctoritates posite in sermone de iudicio temerario in q̄dragesi/mali de pñia· ¶Cōsistit tandē curiositas in spectaculor̄ vanor̄ inspectōe· vbi sciendū q̄ aliq̄ sunt spectacula repsentati/ua piar̄ rer̄· vt natiuitatis· passiōis· et resurrectōis iesu xp̄i ⁊ silium· ⁊ inspectō taliū de se opportūa ē· optima ē· Quedā ho spectacula sunt repsentatiua turpiu; rer̄· in q̄b⁹ q̄nq; recitant̄ comedie terētij cū turpib⁹ ⁊ obscenis gestib⁹· Alia insup fiūt cū habitu mōachali vl' religioso· qd̄ phibitū ē s̄m glo· in· c· Cū decore· ex d̄ vita ⁊ ho· clericor̄· Et in auctētico d̄ sanctiss̄ epis· §· vl· Et· C· d̄ epāli audiētia· l· Minime· Et a talib⁹ bn̄ ē abstinere· Et precipue ista vitent clerici ⁊ religiosi· et maxime dū celebrant̄ diuīa· Nā vt scribit̄ de cōse· di· j· ca· Qui die solēni p̄misso ecc'ie cōuentu ad spectacula vadit excōmunicet̄· Et de cō· di· v· c· Nō oportet ministros altaris vl' q̄slibet clericos spectaculis aliq̄b⁹ interesse· Et vt breuius cōcludam⁹ dicit Tho· ij· ij· q· clxxvij· articulo· ij· Inspectio spectaculor̄ cōmūit̄ reddit̄ viciosa inq̄tū p hec fit hō pnus ad vicia vel lasciuie vel crudelitat̄· vel vātatis ⁊ silia ꝓpter ea que in spectaculis solent fieri· C aute itaq; incedendū ē ne intellectus p supbiā curiositate leuet̄ aut corporis sensibus cōcedat̄ libertas qua ferant̄ ad obiecta illicita ⁊ indebita Itaq; custodiēdi sunt ⁊ refrenādi vt sp hūilitas habitet in aīa nostra q̄ nos di/gnos efficiat grā christi· ⁊ tandem pdu/cat ad gaudia paradisi· Amen·

Feria quinta scđe hebdomade De supbia mulier̄ satis tempate ⁊ modeste recitand⁹ ne patiant̄ ille q̄ hūiles sunt ⁊ d̄tuose·

Sermo duodecim⁹·

Filia mea male a demonio vexat̄· Scribunt̄ hec verba Matth· xv· ca· ⁊ in euāgelio hodierno· ¶Supbie viciū detestandū sat̄ ifestat mul'iebre gen⁹· Ipe q̄ppe mulieres cōit̄ elate sūt ⁊ fumo supbie replete· Nec mir̄ q: vt sapiēs ait Eccl'i· xxv· c· A mul'iere sumpsit initiū oīs pditio·nū·s· pma mr̄ oīm appetēs scire bonum ⁊ malū supbe diuinū ꝯtēpsit pceptum· Nō igit̄ sola filia chananee vexabat̄ a diabolo· sed tot innumere vt sic dicā in quar̄ cordib⁹ supbia dn̄at̄· Propt̄ea hodierna die supbiā mulier̄ poterīs expu/gnabim⁹· Quarū distinguere poterim⁹ triplicem supbiam·

¶Prima dicit̄ matrimonial' ꝯfusiōis·

¶Scđa vane exornationis·

¶Tercia p̄mialis conuersatōis·

Quod mulieres superbe nolūt subesse viris ⁊ ab illis dirigi ⁊ regulari. Cap. pmū.

P Rima supbia mulierū dr̄ mr̄i
monialis ꝯfusiōis. Cōfundūt
enī ille mulieres q̄ supbie locū
dederīt ordinē mr̄imonij dū satagūt totꝫ
viribꝰ pesse virꝫ a qbꝰ regi ⁊ gubnari ma
xime dedignant̄. Quod aūt vxor sit regulāda
ꝑ prudētiā viri ondit̄ triplici rōne.
¶ Prima est ꝓpter mulierꝫ sbiectionē.
¶ Scđa ꝓpter mulierꝫ ꝯditionē.
¶ Tertia ꝓpter mulierꝫ decorationē.
Prima rō est ꝓpter mulieris sbiectio
nē. Mľr enī viro inferior est. vn̄ inquit
Arist. j. politice. Masculus natura fe/
mella pncipalior ē. Et Petrꝰ sua pma ca
nonica. iij. c. Mulieres sbdite sint viris
Et Aug. in q̄stio. nūeri. Et. xxxiij. q. v. c.
Manifestū ē voluisse legē feminā sb vi
ro eē. Et idē xxxiij. q. v. c. Est ordo natu/
ralis in hoībꝰ vt seruiāt femine virꝫ. Et
Amb. in examerō. Adā ꝑ euā deceptꝰ est
nō eua ꝑ adā. Quē vocauit ad culpā mu
lier iustū ē vt eā in gubnationē assumat
ne iterū feminea facilitate labat̄. Idem
xxxiij. q. v. Mulierē. Mulierē ꝯstat sb
iectā eē dominio viri ⁊ nullā auc̄tatē hr̄e
Et. xxxiij. q. v. c. Cū caput. Cū caput mu
lierꝫ vir sit caput aūt viri xp̄s q̄cūqꝫ vxor
nō sbijcit̄ viro h̄ est capiti suo eiusdē cri/
minis rea est cuiꝰ ⁊ vir si nō sbijciat̄ xp̄o.
Et Isido. xxx. q. v. c. Femine. Femīe duꝫ
maritant̄ iō velant̄ vt nouerīt se sp virꝫ
suis sbditas eē debere ⁊ hūiles. ¶ Sꝫ mu
lieres egre ista ferētes arguūt pmo ex sen
tētiā dei q̄ dixit. Gen̄. ij. c. Nō est bonum
hoīem eē solū. faciamꝰ ei adiutoriū simi/
le sibi. nō dixit faciamꝰ sbditā. Et Adaꝫ
Gen̄. iij. dixit deo. Mľier quā dedisti mi
hi sociā ⁊c. vocans eā sociā q̄si equalē ⁊
nō inferiorē. Iterū gl. xxxiij. q. v. c. Mu
lierē. §. Nec illud. sup v̄bo. costa ait Nō
de pede formata est mulier ne videret̄ oī
no famula. nō de capite ne oīno videret̄
dn̄a. sed de costa vt videret̄ collateralis.
Et Apl's pme ad corinth. vij. c. ait. Vir
nō hꝫ ptātē sui corpis. sed mulier. ⁊ mľr
nō hꝫ ptātē sui corpis sed vir. Et Hiero
ad oceanū xxxij. q. v. c. Apud nos. Quod
nō licet feminis eque. nō lꝫ virꝫ ⁊ eadē s̄ui/
tus pari ꝯditōe censet̄. ¶ Ad hec nos rn̄
demꝰ ꝙ de viro ⁊ vxore possumꝰ duplici
ter loq̄. Aut q̄ꝫtū ad fidē mr̄imonij ⁊ mr̄i
moniale debitū. ⁊ sic vir ⁊ vxor sūt eq̄les
Ita enī vir tenet̄ diligere vxorē. sic vxor
virū. ⁊ sic fidē s̄uare illi dꝫ sicut vult sibi
s̄uari. Aut loq̄mur q̄ꝫtū ad regimē vite.
⁊ tūc distinguendū. qꝛ aut vir vellet rege
re vxorem ita vt faceret ꝯtra p̄cepta dei
⁊ tūc ei nō dꝫ obedire. Aut ita ꝙ p̄cipiat
ea q̄ nō sūt ꝯtra deū ⁊ expediētia cōi vtili
tati domꝰ ⁊ mutue ꝯuersatōis. ⁊ tūc vxor
dꝫ viro sbijci ⁊ obedire. Dic̄ tn̄ Richar/
dus in. iiij. di. xlv. In q̄ōne vtꝝ s̄uꝰ pos/
sit facere testamētū in rn̄siōe ad argumē
tū in oppositū. Quod vxor ꝓprie loq̄ndo n̄
est serua mariti q̄ꝫuis vir sit caput eiꝰ i re
gendo ip̄am ⁊ sit administrator ⁊ dispen
sator bonoꝝ. vn̄ vir dn̄at̄ mulieri politi
ce nō despotice. Iō mulier ptē hꝫ in bōis
cōibus sibi ⁊ marito de q̄ ptē pōt facere te
stamētū. Bonauē. aūt i. iiij. di. xij. dic̄ Quod
vir est muliere excellentior ꝓpt̄ tria. Pri
mo ꝓpter dignitatē in pncipiādo. qꝛ oēs
tā viri q̄ꝫ mulieres ex vno viro sūt. in q̄
est exp̄ssa rep̄sentatio egressus reꝝ ab illo
vnico ⁊ sūmo pncipio deo. vn̄ Amb. li. d̄
ꝑadiso ait. Vnā naturā volens hoīm cō
stituere d̄s ab vno pncipio creature hoc
cepit. Secūdo vir est excellentior mulie
re ꝓpter auc̄tatē in p̄sidendo qꝛ vir ē ca/
put vt dictū est nō mulier. Tertio ꝓpter
v̄tutē in agendo qꝛ viri est agere ⁊ mulie
ris pati. qm̄ plus hꝫ sexus virilis de vir
tute actiua. vn̄ Arist. li. de aīalibus dic̄.
ꝙ mulier est mas occasionatus idest vir
impfectus. ¶ Scđo vxor est regulāda s̄ꝫ
prudentiā ⁊ auc̄tatē viri ꝓpter mulieris

ꝯditionē· Est em̄ in pluribꝰ mlr leuis in
cōstans ꝛ mobilis. Quare Terentiꝰ ait·
O mulieres ferme vt pueri leui senten
tia. Et Lactātiꝰ li· iij· dicit· nūq̄ʒ aliq̄ʒ
mulierē phiam sciuisse nisi Themistes·
Sūt etiā mulieres ad lasciuiā ꝓne vt pʒ
i vxore putifarꝭ ṗncipis eunuchoꝝ pha
raōis q tētauit ꝛ infamauit ioseph· vt dr
Gen̄· xxxix· c· Est nihilominꝰ ꝓpter sup/
biā vxor sepiꝰ viro ꝯria· Quare dr̄ de q̊
dā cuiꝰ vxor sbmersa erat in fluuio ꝙ cuʒ
q̄reret cadauer eiꝰ ad educendū ď aq̄ ibat
ꝑ fluuiū ꝯtra aquā· ꝛ īterrogatꝰ cur sic fa
ceret· rn̄dit mulier ista in vita sꝑ fuit cō/
traria dictꝭ ꝛ mādatꝭ meis· Jō q̄ro ꝯrio
mō si forte etiā mortua aquā econtrario
petat· Recitat insuꝑ Hiero· cōtra Joui
nianuʒ· ꝙ socrates habuit duas vxores
q̄s ingenti patien tia sustinens nō potu
it tn̄ ab earū ꝯtumelijs ꝛ clamoribꝰ libe/
rari· Et cū quadā die q̄relantibꝰ ipis cō
tra eū domū ille foret egressus vt earum
molestias euitaret ꝛ an̄ domū sederet ꝓij
cere ille aquā suꝑ eū· Jlle ṽo imꝑturba/
tus ait· Sciebā ꝙ post tonitrua pluuie
ꝑseq̄rent̄· Narrat etiā Ualeriꝰ ꝙ phoro
neus rex grecoꝝ die q̄ mortuꝰ est dixit le
oncio frī suo· Ad sūmā felicitatē nihil
mihi deesset si vxor sꝑ defuissꝫ· Cui leon
cius· Et quō vxor obstat· At ille· Ma/
riti h̄ oēs sciūt· Et Cato vticens̄ dicebat
Si absq̄ʒ femīa posset eē mūdus ꝯuersa
tio nr̄a nō eēt absq̄ʒ dijs· Aulusgelliꝰ in
suꝑ li· j· noctiū atticarū· ṽba metelli nu/
midici recitat dicēs· Multꝭ ꝛ eruditꝭ vi
ris audientibꝰ legebat̄ oꝛ̄o metelli numi/
dici grauis ac disserti viri quā in cēsura
dixit ad populū ď ducēdis vxoribꝰ cum
eū ad mr̄imonia capescēda hortaret̄· Jn
ea oꝛ̄one ita scriptuʒ fuit· Si sine vxore
possemꝰ q̄rites eē· oēs ea molestia carere
mus· Sed q̄m̄ ita natura tradidit vt nec
cū illis satis cōmode nec sine illis vllo
mō viui possit saluti ꝑpetue potiꝰ q̄ʒ bre
ui voluptati ꝯsulendū· ¶ Tertio vxore
gulādo ē ꝓ̄m prudentiā viri ꝓpter mulie/
ris decorationē· vxor em̄ bn̄ morigerata
est decꝰ ꝛ ornamentū domꝰ· gl̄ia viri· con
solatio ꝑentele· ꝛ corona amicoꝝ viri at
q̄ʒ domesticoꝝ· Hic sapiēs ꝓuerb· xij· ca·
ait· Mulier diligēs corona est viro suo
Jō viro incūbit vxorē ad oēm honestatē
dirigere illāq̄ʒ gubernare· Sʒ supbiri fa
cit vt vir vna repiat̄ e decē vtinā nō ex cē
tū vel mille q̄ verū sbijcere nō ꝓcuret· Jl
le ṽo mulieres q̄ vanitatibꝰ vacāt viros
ꝑsepe molestat· Et vt iq̄t Aureolꝰ The
ophrastꝰ· vxor pōposa ꝑ totas noctes cō
querit̄ dicēs· Jlla ornatior ꝓcedit in pu
blicū· Ego in ꝯuentu femīaꝝ misella de
spicior· ꝛ vt ait sapiēs ꝓuerb· xix· c· Te
cta iugit̄ distillātia mlr litigiosa ī domo
Q mulieres supbe excedūt modū ꝛ re
gulā in ornatu ꝛ cultu corpis ac pompa
vestimentorum·

Capitulū scōm.

Ecūda supbia mulierū dr̄ va/
ne exornatiōis· Excedere q̄ppe
solēt mulieres in ornatu corpis
ꝛ in h̄ magꝭ peccāt ipe q̄ʒ viri· Rō ē q: si
cut magnanimꝰ oīa ista tꝑalia ꝑua existi
mat· ita pusillanimꝰ ꝑua magna existiat
Mlr aūt ꝑui aī ē ꝛ debiliorꝭ cognitiōis·
q̄ʒ vir· vn̄ gl̄iam tꝑalē magnū q̄d arbitra
tur· Et cū nō valeat appere vel exaltari
i magnis negocijs· q: nec in docendo nec
negociādo ꝛ hmōi saltū in appentia pul
chritudis q̄rit gl̄iaʒ· Refert Aulusgelli
us· li· j· noctiū atticaꝝ· Q demosthenes
ṗusq̄ʒ eloquiū eiꝰ innotuisset nitorē cultꝰ
dr̄ appetisse· Sʒ postq̄ʒ eloq̄ntie famaʒ
assecutꝰ ē ꝯtē tꝰ toga dicebat potiꝰ velle a
se q̄ʒ a nitore vestiū gl̄iaʒ cōꝑare· Muli
eres ḡ ob vilitatē aī in ornatu se gl̄iosas
reputant ꝛ felices· ¶ Sed notandū Q
triplex est ornatus·

¶ Primus laudabilis·
¶ Secundus tolerabilis·
¶ Tertius vituperabilis·

Primꝰ ornatꝰ ē laudabil' ꝛ est ille q̄ vtū
tur ministri altariū in diuinis officijs ꝛ prin-
cipes ꝛ alij in dignitatibꝰ cōstituti q̄ vtū
tur vestibꝰ p̄ciosis q̄ de se nō ordinānt ad
sui gl'iam· sed ad significandū excellen-
tiā sui statꝰ ꝛ ostendendā magnificētiā di-
uini cultꝰ· Et sic multi sancti vsi sūt rōne
sui ḡdus vestibꝰ delicatis· vn̄ hr̄ Gen̄ xxx
vij·c· Et Jacob p̄triarcha fec̄ ioseph tuni
cā polimitā idest·rachamatā· Et scā Ce-
cilia nobilis romana vestes deauratas d̄
ferebat· Et hꝰ mō dr̄·C·de postulando·l·
vlt· Et aduocatꝰ corā iudice dꝫ hr̄e ve-
stes decētes· Nā talis ille p̄sumit̄ prima
facie q̄lē eū idicāt vestes·ff·d̄ iure fisci·l·
Diuꝰ·l·Si acceptor· Et vt dr̄·xx·q·j·c·
vl·Uestis dꝫ eē ꝯueniēs statui ordini et
officio· Et lꝫ dicat̄ ex̄ de vita ꝛ ho·cleric·
c·clerici· Et clerici nō deferāt corrigias
auri ꝛ argēti nec deferāt anulos nisi q̄bꝰ
cōpetit ex dignitate· Et·xxi·q·iiij·c·Ois
Ois iactātia ꝛ ornatura corp̄alis aliena
est a sacrato ordine. Tn̄ glo·in dicto ca·
Clerici dic̄ Clerici in vestibꝰ dn̄t se con-
formare ꝯsuetudini regiōis ne videant̄
hipocrite·vt·xxx·di·c·Si q̄s viroꝝ· Et
ne vilescat dignitas clericalis·lxxx·di·c
Epi· Et·xxi·q·iiij·c· In sūma· ¶ De epis
etiā q̄rit glo·xvj·q·vij·c· In noua· Utꝝ
epi religiosi dēant deferre hītū p̄fessionis
sue· Et rn̄·q monachꝰ factꝰ eps nō abijci
et habitū· Sed retēto hītu desup ferat ha
bitū in q̄ magis ꝯueniat eis int̄ q̄s ꝯsatur
Ex̄ de vita ꝛ ho·clericoꝝ·c·Deꝰ q̄· Rep-
hēsibiles itaq̄ forēt q̄ d̄bitū ornatū omit
terēt in hītu ꝛ vestitu vl' ex negligētia· vn̄
Arist·in·vij ethi·dic̄· Et ad mollicieꝫ q̄
vitiū est ptinet q hō trahat vestē p terrā
ne laboret in retinēdo eā vel si hō faceret
ad ostētationē p̄pt̄ inanē gl'iam sic pleri
q̄ faciūt deferētes vestes imūdas ꝛ sordi
das· vn̄ Bern̄·dicebat·q in vestibꝰ pau
ptas placebat· sordes aūt nūq̄·q̄ signū
erat vl' negligētis ai vl' gl'iaꝫ affectātis ꝛ di-
lī·§·Preterea· Nec affectate sordes·nec
exq̄site delicie laudē pariūt· veꝝ q dū ali
q̄ vbo ꝛ exēplo hn̄t alios p̄uocare ad pe-
nitentiā decet eos vilibꝰ indui· Sic fece
rūt q̄dā ex p̄phetis de q̄bꝰ ad hebreos·xj·
ca·scriptū ē· Circuierūt in melotis·idest
sclauinis·ꝛ in pellibꝰ caprinis vt helias·
Et glo·sup illo Math·iij· Johes hēbat
vestitū de pilis cameloꝝ· Qui penitētiā
p̄dicat hītū p̄nie ostendat· ¶ Scdō ornatꝰ ē
tolerabilis cū·s·mulierē f̄m morē p̄rie et
nō corrupta intentōe ornāt se modeste ꝛ
tēperate vt sic placeāt viris vl' ne peiores
ac deteriores alijs videant̄· vn̄ Aug· de
doctrina xp̄iana· Et·xi·di·c·Quisq̄s·q̄d
loco ꝛ tp̄i ꝛ p̄sonis ꝯueniat diligent̄ attē
dendū ē ne temere flagitia rep̄hēdamus·
In his em̄ oībus nō vsꝰ rerū sed libido ī
culpa est· ¶ Tertiꝰ ē ornatꝰ vitupabil' cū
scꝫ p̄mo fit p̄pter vanā gl'iaꝫ· vn̄ Gre· in
omel'·inq̄t· Si cultꝰ p̄ciosaꝝ vestiū cul-
pa nō eēt· nequaq̄ f̄mo dei tā vigilanter
exp̄meret· Et diues q̄ torq̄bat̄ apd̄ infe-
ros purpura ꝛ bysso induebat̄· Secūdo
vitupabil' ornatꝰ mulieꝝ cū fit cū nimis
excessiua solicitudine· vn̄ Xp̄us Math
vj·c·dixit· De vestimēto q̄d soliciti estis
scꝫ sup̄flue· Tertio ē rep̄hensibilis orna
tus cū fit exponēdo sup̄ vires ꝛ ꝯdecen-
tiā statꝰ· sic̄ fit tp̄ibꝰ istis Quarto dū mu
lieres ornāt se vt trahāt alios ad sui con
cupiscentiā· Ob id Sapiēs p̄uerb·vij·
de muliere sic se ornāte ait· Ecce mlier oc
currit illi ornatu meretricio·p̄pata ad ca
piendas aīas· Et Hiero·ad furiā inq̄t·
Ornatꝰ iste nō dn̄i est velamē est anticri
sti· Aut vestiendū vt loq̄mur Aut loq̄n
dū vt vestiti sumꝰ lingua p̄sonat castita-
tē·ꝛ totū corpus p̄fert impudicitiā·ꝛ idē
ad sacras v̄gines de continētia v̄ginali·
Propheticꝰ ille f̄mo nō p̄ferat̄ de vobis
filie coꝝ cōposite ꝛ circūornate vt similitu
do tēpli· similes sepulcris dealbatis q̄ extra
auro relucēt· intus v̄o plena sūt ossibus

mortuoꝝ· Hec nõ filie regis xp̄i· sed regis
tyri· Hec sp̄ in muneribꝰ vultus impudi
citia diuites plebis· ⁊ capiũtur ⁊ capiũt·
Impudicissimꝰ mulieꝝ affectus sp̄ in gẽ
mis· sp̄ in lapidibus· sp̄ in ornamẽtis ex
trinsecis gl'iam ponũt· Nõ sufficit eis li
bido innata nature· sed occasionẽ q̄runt
explende libidinis· Affectãt ꝓculdubio
vt oculi viroꝝ auꝝ cõtẽplantes ⁊ gẽmas
tandẽ figant in faciẽ vt facilꝰ incitẽt ad
libidinosũ icendiũ· Quid meretrix gl'iaris
Quid exaltaris in pulchritudine pãni·
q̇d ad te attinet argẽtũ ⁊ aurũ· Nõne oĩs
caro fenũ ⁊ oĩs gl'ia eius quasi flos feni·
Hec ille. Nescio q̇d referre debeã de ex/
cessu ornatus· qui iã infecit totã italiam
A tp̄e nanq̄ȝ illo q̇ p̄dicare cepit sanctus
Bernardinus vas electiõis· ⁊ ab ipso et
ab aliĳs p̄dicatoribꝰ feruentissimis dictũ
est satis ꝯtra vanitates ⁊ pompas· ⁊ ni
hil actũ est· cũ indies mulieres in h̊ dete
riores sint facte· Et lȝ sint alia pctã mul
ta in viris ⁊ mulieribꝰ q̄ deũ iã ꝓuocaue
rũt ad iracundiã· Istud tñ vnuȝ est ⁊ au/
deo dicere p̄ncipale· tũ q̄ꝛ generale est· tũ
quia publicũ· tũ q̄ꝛ multoꝝ maloꝝ causa
tiuũ· tũ quia cũ maiore obstinatione reti
net̄· Nescio quid eueniet· q̄ꝛ inscrutabi/
lia sũt iudicia dei· Videmꝰ tñ p̄rias ⁊ pro
uincias a multis annis dure flagellari·
Nũc peste· nũc penuria rerũ· nũc strepi/
tu ⁊ terrore guerraꝝ· O mulieres vane·
O mulieres elate· O mulieres dure· pro
pter vos iratꝰ est deꝰ· ꝓpter caudas· pro
pter ꝺrecta pectora· ꝓpter fucatas facies
ꝓpter sacroꝝ locoꝝ ⁊ tp̄m iniuriã· ꝓpter
obscenos gestꝰ· Hinc est q̇d Isaie· iĳ· c·
scribit̄· Pro eo q̄ꝫ eleuate sũt filie syon· ⁊
ãbulauerũt extento collo· ⁊ nutibꝰ oculo
rũ ibãt· ⁊ plaudebãt pedibꝰ suis· ⁊ cõpo/
sito gradu incedebãt· decaluabit dominꝰ
verticẽ filiarũ syon ⁊ dñs crines eaꝝ mu
dabit· Hec ibi vtiq̄ȝ tot milia crines dis
cooꝑuerit plãgẽtes ⁊ lamẽtãtes· ꝓpt̄ ea q̄
diebus nostris euenerũt iudicia

Quod mulieres sup̄be sũt in sua ꝯuersatiõe
grues atq̄ȝ aliĳs moleste. Cap· tertiũ·

Tercia mulierũ sup̄bia dr̄ ꝯuersatõ
nis· In ꝯuersatõe nãq̄ȝ sup̄be muli
eres p̄tris ⁊ vicis imo ⁊ familiaribꝰ
domꝰ sũt ꝑsepe moleste· Et h̊ ꝓpt̄ tria·
¶ Primo ꝓpter ip̄aꝝ inuidiã·
¶ Scd̄o ꝓpter ip̄aꝝ iracundiã·
¶ Tertio ꝓpter linguam·
Primo ꝓpter ip̄aꝝ inuidiã· In eis vt
in pluribꝰ inuidia regnare solet· Quod pa
tet etiã in mulieribꝰ sanctis· Vides em̄ q̄n
ta fuit inuidia sare ad agar postq̄ȝ cõce/
pit· vt pȝ Geñ· xxi· c· Et q̄ȝta fuit iuidia
rachel ad liam q̄ꝛ filios nõ hẽbat· vt po/
nit̄ Geñ· xxx· c· Quãta anne ad fenennã
fecundã ip̄a sterili existẽte· vt hr̄ p̄mi Re
gũ· j· c· Quãta maria ad moysen ꝓpt̄ ethi
opissaȝ· vñ murmurauit ⁊ detraxit moy
si· vt scribit̄ Nu· xĳ· c· martha adhuc ma
gdalene iuidebat· q̄ꝛ sedens ad pedes do
mini audiebat v̄bũ illius Luc· x· c· ¶ Se
cũdo est molesta ꝯuersatio sup̄baꝝ muli
erũ ꝓpt̄ ip̄arũ iracundiã Est q̄ppe muli
er impatiens cõiter ⁊ iracũda· ⁊ h̊ ꝓpter
vilitatẽ animi· Quia vt inquit Ouidius
li. de tristibus Quo quisq̄ȝ est maior ma
gis est placabilis ire Et de muliere dicit̄
Ecc̄i· xxv· c· Nõ est ira sup̄ irã mulieris
Propterea Crisostomus in q̇dã s̄mõe ait· Ego
em̄ existimo nullã ee̅ in h̊ mũdo bestiã cõ
parabilẽ male mulieri· Quid inter q̄dru/
pedia aĩalia leone fortius aut in serpen/
tibus dracone atrociꝰ· Sed leo ⁊ draco
in malo inferiores sũt· Daniel eȝ in lacu
leones veriti sũt· Dañ· vlt· c· Iustum na
both crudelissima iezabel interfecit· tertĳ
Regũ· xxi· Cete ionã in ventre custodi/
uit. Ione· ĳ· c· Dalida sãsonẽ circũuenit
illecebris ⁊ raso capite deformatũ alieni/
genis tradidit· Iudicũ· xiiĳ· xv· ⁊. xvj· c·
Iohẽm baptistã in deserto viuẽtẽ draco
nes ⁊ aspides ꝯmute s̄bdita feritate ti/

muerūt· Herodias vo eidē caput absci/
dit ꝛ tāti viri mortē in p̄iudiciū saltant
accepit· Mar· vj· c· ¶ Tercio mulieruz
ↄuersatio ḡuis est ꝓpter ipaꝝ linguam·
Habēt q̄dē linguā p̄mptā ad mentien/
dū· Sicut ptz in p̄ma mlr̄iere eua q̄ men/
tita fuit s̄m Nicolaū de lyra qn̄ dixit ge
neš· iij· c· ꝙ deus p̄ceperat ne comederent
ꝛ addidit· ꝛ ne tangerēt pomū vetitum·
Nō em̄ p̄ceperat de⁹ ne tangerēt ſʒ vt nō
comederēt. ¶ Sara mendaciū dixit ange
lo· s· se nō risisse· Gen̄· xviij· ca· Obsterri
ces hebreoꝝ sephora ꝛ sue mētite sꝫ pha
raoni· Exodi· j· c· Raab mētita est iero/
cōtinis Josue· ij· c· Michol mētita ē sau
li p̄ri suo ↄrēti dauid occidere· j· Regū
xix· c· Saphira mētita est petro Act· v·
ca· ¶ Scd̄o habēt linguā expeditā ad in/
famandū· vt patz in mlr̄iere q̄ infamauit
Joseph· ¶ Tercio habēt linguā ꝑatam
ad litigandū ꝛ contendēdū sicut expien/
tia docet· Propterea dic̄ Aristo· iij· po/
litice. ꝙ si mlr̄ier sit eloq̄ns nō est virtuti
ascribendū sed loq̄citati· q̄si dicat ꝙ ꝺ
sui natura mulier garrula est ꝛ loquax·
Sed licʒ q̄ dicta sunt ad mlr̄ieres sup̄bas
ꝑtineāt nō ꝓpterea ↄtēnend⁹ est sexus fe
mine⁹· Nec etiā asserendū ꝙ nō inuente
sint ꝛ inueniant̄ mulieres plurime vir/
tutib⁹ redimite ꝛ morib⁹ cōpositis orna
tissime· sicut scripsi in s̄mōe de mulieri/
bus in tractatu de tiore iudicioꝝ dei· Re
p̄hendat̄ itaq̄ȝ sup̄bia malaꝝ· vt tn̄ non
fiat iīuria bonis· Erūt q̄dē in die iudicij
tot v̄gies· tot vidue· tot nupte· tot marty
rio coronate q̄ cū christo p̄ficiscēt̄ ad glo
riā sempiternā· In q̄ ipe dei fili⁹ cū p̄re
ꝛ spūsancto viuit ꝛ regnat in secl'a secu
lorum Amen·

Feria sexta secūde hebdomade De su
p̄bia prothoplaustoꝝ· ꝛ lapsu humane
nature· Sermo decimus

Erat autem ibi hō trigintaocto annos habēs in infir
mitate· Scribunt̄ hec verba Joh· v· ca·
ꝛ in euāgelio hodierno· Nisi q̄ dn̄s nr̄
iesus christ⁹ dignat⁹ est humanū genus
redimere null⁹ q̄ȝtūcunq̄ȝ iustus ꝛ rect⁹
videre potuisset desiderabilē faciem dei·
Oēs q̄ppe eram⁹ filij ire ꝓpter sup̄biam
primoꝝ ꝑentū q̄ in terrestri ꝑadiso diui
nū cōtempserūt imperiū· Sūt tn̄ pleri/
q̄ȝ existimantes puerilia esse inania siue
vulgaria q̄ de lapsu hūane nature a scri/
ꝑtura diuina ꝛ doctorib⁹ sanctis tradūt̄·
Idcirco in p̄senti s̄mōe de sup̄bia ꝓtho/
plaustoꝝ ꝛ humane nature lapsu meri/
to disserentus· q̄m hūanū genus mystice
designari potest ꝑ infirmū illū de q̄ loq̄t̄
euāgelij textus q̄ tā longo tp̄is spacio sa
nari nō potuit donec christ⁹ ei dixit vt
surgens tolleret suū lectū ꝛ ambularet·
Declarabim⁹ āt tria mysteria p̄ncipalia
¶ Primū dicit̄ veritatis·
¶ Secundū grauitatis·
¶ Tercium impossibilitatis·
Qualit̄ vera sunt q̄ dicūt̄ ꝺ lapsu hu
mane nature ad quē coopat⁹ fuit diabo
l⁹ quē recte ꝑmisit de⁹ hoīem impugnare

PRimū mysteriū de/ Cap· j·
clarādū ꝺ lapsu hūane nature
ꝺr v̄itatꝭ· In q̄ tria dubia absol
uem⁹ ¶ Primū vtꝝ sit veꝝ ꝙ hūana na
tura sit lapsa a statu q̄ ↄdita fuit· ¶ Se
cūdū vtꝝ sit veꝝ ꝙ diabol⁹ coopat⁹ fue
rit ad hoīs lapsū· ¶ Terciū vtrū de⁹ debu
it ꝑmittere diabolū īpugnare hoīeʒ quē
sciebat in illa pugna debere deficere·

Ad p̄mū dubiū r̄ndem⁹ ꝙ veꝝ est ꝙ
hūana natura sit lapsa· ꝛ h̄ ꝓbat̄ triplici
ter· Prīo ex ꝑte dei naturā instituētis·
Scd̄o ex ꝑte dei naturā assumētꝭ· Tercō
ex ꝑte ꝺi naturā īmutātꝭ· Et p̄mo ꝑmittē
de sꝫ tres v̄itates· ¶ Pria ꝙ oīs creat̄a cō
stituta ē ꝛ ↄs̄uat̄ ī eē ab optīo dō· h̄ nos
ↄfitemur ī vtroq̄ȝ symbolo cū dicim⁹ deū
creatorē l' factorē celi ꝛ t̄re visi· o· ꝛ īuisi·

Et licet phi nō potuerit vi nature sue ꝓ
ductionē rez in eē intelligere ꝑ creationē
q̄ est ꝓductio oīm de nihilo vt docet mgr̄
in scđo· tn̄ cognouerūt deū p̄mū motorez
ꝛ p̄mā cām oīm q̄ sūt in vniuerso· vn̄ La
ctantiꝰ li· j· diuinaz institutionū inq̄t de
orpheo· Orpheꝰ vetustissimꝰ poetaruz
deū vez ꝛ magnū p̄mogēitū appellat eo
ꝙ an̄ ip̄m nihil sit genitū ꝛ ab ip̄o cuncta
sint generata· Et Macrobiꝰ in li· j· đ sō
no scipiōis ait· Deꝰ q̄ p̄ma cā est ꝛ vocat̄
oīm coz q̄ sūt· q̄q̄ vident̄ eē fons ē ꝛ ori
go· Et Plato dixit fabricatorē mđi deuz
vt refert Jo̅hes suꝑ Dan̄· Et Aristo· ij·
metha· Illud qđ ē maxie ens ꝛ maxie' ve
rū cā est oīs entis ꝛ oīs veri Ex his tho·
j· ꝑte· xliiij· īducit talē rōnē· Qn̄cunq̄ ali
q̄d inuenit̄ in aliq̄ ꝑ ꝑticipationē necesse
ē ꝙ causet̄ in ip̄o ab eo cui eēntialit̄ ꝯue/
nit· Sic ferrū fit ignitū ab igne· Deꝰ aūt
est ip̄m eē ꝑ se sbsistēs· ꝛ eē sbsistēs nō po
test eē nisi vnū· Relinq̄t̄ g̃ ꝙ oīa alia a
deo nō sūt suū eē· sed ꝑticipāt eē· Quare
causat̄ ab vno ente qđ ꝑfectissimū ē Ex
aūt deꝰ sit suū eē ꝑ se sbsistēs ꝛ a nullo de
pendēs nec alio indigēs· ꝓbat̄ ex dictꝭ sā
ctoz ꝛ phoz· Nā Boe· li· đ tri· ait Deꝰ ē
eē pulcherrimū fortissimūq̄ vez vnū iq̄
nullꝰ nūerꝰ nullū in eo aliud preter q̄ id
qđ ē· Et Aug· li· v· de tri· c· iij· Deꝰ ē sba
vel vt meliꝰ dicat̄ eēntia· cui ip̄m eē maxi
me ac verissime cōpetit· Et Algazeles
metaphice· Deꝰ ē origo ꝛ p̄ncipiū eēndi·
ꝛ qđ ē a q̄ est q̄cq̄d est· Et auic· ij· metha·
De eē est exuberās ab eiꝰ eē· Et Plato in
thimeo ait· Nostrū eē i cōꝑatiōe diui eē·
nō est eē· ¶ Scđa ꝓ̄itas ē ꝙ in ordine cre/
aturarū eē hoīs est eē nobilissimū· sic p3
ꝑ scōs ꝛ phos· Inq̄t em̄ Arist· in· ij· phi·
Sumꝰ q̄dāmō finis oīm coz q̄ sūt· Bōa
uētura di· ij· scđi li· declarat h̄ ꝙ sumꝰ fi/
nis sb fine· q̄ꝛ finis p̄ncipal' ꝛ vltimꝰ est
ip̄e đs· Propterea Dauid loq̄ns ad deū
dicebat ps· viij· Quid ē hō ꝙ mēor es eiꝰ

aut filiꝰ hoīs q̄m visitas eū· Minuisti
eū paulominꝰ ab āgelis glīa ꝛ honore co
ronasti eū· ꝛ ꝯstituisti eū suꝑ oꝑa manu/
um tuarū Oīa sbiecisti sb pedibꝰ eiꝰ oues
ꝛ boues vniuersas īsuꝑ ꝛ pecora campi
¶ Tertia ꝓ̄positio ꝙ hō multꝭ miserijs vi
det̄ eē sbiectꝰ ꝓp̄t qđ Job· xiiij· c· scribitur
Hō natꝰ đ muliere breui viuēs tp̄e r̄plet̄
mltꝭ miserijs· Et lz sint mlte sūt tn̄ tres
p̄ncipales. Prima dr̄ ꝓnitatꝭ Scđa pas
sibilitatꝭ Tercia mortalitatꝭ· ¶ Prima ē
miseria ꝓnitatꝭ q̄ꝛ đ cōi lege hoīes sūt ad
malū ꝓni· vt scribit̄ Gen̄· viij· c· Et· xij· q
j· c· Oīs etas· Ex h̄ arguit sic Bonauen·
in· ij· di· xxx· A sūma bonitate nihil dz ꝓ
cedere qđ sit magꝭ ꝓnū ad malū q̄ ad bo
nū· q̄ꝛ s̄m Dyonisiū· A sūmo bono nō e/
gredit̄ nisi bonū· Sed ꝓnitas illa ad ma
lū nō ē bonū· g̃ nō ē a deo optio īstituente
naturam sed a peccato p̄mi hominis na
turam corrūpentꝭ· ¶ Scđa miseria hūa
ne nature ē passibilitas· videmꝰ em̄ genꝰ
hūanū passiōibꝰ ꝛ penalitatibꝰ inūerꝭ sbe
iectū Tūc ex h̄ arguit̄ sic· Nulli iuste in
fligit̄ pena nisi p̄cedat culpa· vn̄ ex đ cō
stitu· in· c· Cognscētes dr̄ Res q̄ culpa ca
ret in dānū vocari nō ꝯuenit· Et glo. ibi
Qđ legitie factū ē pena n̄ meret̄· Ad idē
fac lex· C· de adult· l· Gracꝰ· Et nēo p̄ua
tur iure suo sine culpa vt p3· lvj· dist· c·
Satꝭ ꝑuersū· Et· xvj· q· vlt· c· Inuentuz
Sed tot diuerse ꝛ multiplices pene in/
flicte sūt hoī· g̃ ꝓp̄t culpā· ¶ Tertia mise
ria hūane nature est ip̄a mors vtiq̄ ip̄a ē
oīm terribiliū vltimū. Et cū oēs moria/
mur nō videt̄ ꝯueniens asserere ꝙ mors
sit a sapiētissīo đo absq̄ aliq̄ culpa· vn̄
inq̄t Ansel· li· j· Cur deꝰ hō· Nequaq̄ ex
stimabis ꝯuenire deo vt creaturā quā fe
cit iustā sine pctō miserā eē cogat· Ideo
Paulꝰ ad rom· v· c· ait· Sic ꝑ vnū hoīez
pctm̄ītrauit in mūdū ꝛ ꝑ pctm̄ mors ita
in oēs hoīes mors ītrauit· in q̄ oēs pecca
uert· Et sapiēs· ij· c· Sap· Deꝰ mortē nō

fec̄ sꝫ ipſoꝝ manib⁹ ⁊ ṽbis accerſiert illam·
Sꝫ ꝯ͂ has theologoꝝ rõẽs nõnulli ſic ar
guūt· Primo ẜm phõs·ij·ethi· Uirt⁹ eſt
difficillimoꝝ opatiua· nec ē aliq̄ ṽtutis
laus vbi nulla difficultas· Si igit̃ hõ fu
it ꝯdit⁹ diſpoſit⁹ ad ṽtutē videt̃ q̄ a pma
ſui ꝯditõe hũit difficultatē faciēdi bonū
⁊ vitādi malū· ⁊ ita fuiſſet diſpoſitus q̄
oĩs ṽt⁹ in eo hr̃e potuiſſet ſuū vſū· g̃ vide
tur creat⁹ cū hac ꝓnitate ad malū· Scd̃o
arguūt· Qꝛ dic̄ ſpūſſcūs ꝑ ſcp̄turā q̄ via
ꝑueniēdi ad btĩtudinē ē ꝑ ignominiaꝫ et
hũilitatē ⁊ tribulatões· vñ Actuū· xiiij·
Paul⁹ dicebat· Oportet nos ꝑmultas
tribulatões intrare in regnū celoꝝ· ⁊ po
nunt̃ hec ṽba·j·q·iij·c· Saluatoꝛ· ⁊ Ja/
cob⁹·j·c· ait· Btũs vir q̄ ſuffert tẽtatõnē
q̃m cū ꝓbat⁹ fuerit accipiet coronā vite·
Et iteꝝ ibi· Oē gaudiū exiſtiate fr̄es cū i
tẽtatões varias īciderit̃ Et Luc̄·xxi· ſal
uatoꝛ nr̄ dixit· In patiētia vr̄a poſſidebi
tis aĩas vr̄as· Si igit̃ debuit ſic fieri hõ
q̄ eẽt diſpoſit⁹ ꝑuenire ad glĩaꝫ videt̃ q̄
hũana natura in penalitatib⁹ ⁊ miſeriis
in q̄b⁹ nūc eſt fuerit ꝯſtituta· Tertio ar/
guūt· nõ ē maioꝛ̃ inocētie hõ q̄ꝫ ſit ouis vł
agn⁹· Sꝫ ouis moꝛtal' ⁊ paſſibilis fuit ꝓ
ducta ⁊ in nullo derogat̃ ex h̃ diuĩe iuſti
cie· g̃ pari rõe videt̃ q̄ ſi talē ꝓduxiſſꝫ ho
minē q̄lis nūc ē nõ videret̃ in aliq̄ dero/
gari eidē· ¶ Rñdet̃ ad iſta ẜm Bonauē·
⁊ Richardū in·ij·di·xxxvj· Ad pmū· q̄
q̄dā ē difficultas q̄ venit ex genere opis
Quedā ṽo que venit ex defectu opantis
Prima eſt de eſſentia ṽtutis· Uirtuſ em̄
inquantū virtus circa magna ꝯſiſtit et
ardua· hec aūt difficultas in pmo homie
fuit· hõ em̄ ita ꝑfecte deo obediuiſſet ⁊ d̃o
adheſiſſet ſic̄ ꝑfectio ṽtut̃ ⁊ obediētie et
amicitie req̄rit ⁊ ſic d̃ aliis ṽtutib⁹· ¶ Se
cūda difficultas nõ ē d̃ eẽntia ṽtut̃· imo
accidit ṽtuti ẜm q̄ ṽt⁹ ē· Et iõ ad h̃ q̄ hõ
eẽt ṽtuoſ⁹ nõ opoꝛtuit hāc difficultatē re
periri in hoĩe in pmoꝛdio· Qd̃ pꝫ ex h̃ qꝛ
q̄ꝫto aliq̄s mag̃ ꝓficit ĩ ṽtute tāto mag̃
opat̃ cū mioꝛe difficultate ex ꝑte ſui· Si
igit̃ hec difficultas eẽt de eẽntia ṽtut̃ ẜm
q̄ hõ ꝓficeret minueret̃ in eo ṽtut̃ excel/
lētia qd̃ falſū eẽ nẽo dubitat· ¶ Ad ſcd̃m
rñ· q̄ ſacra ſcriptura tradita ē hoĩ lapſo
ẜm q̄ ſtatui p̄nti cõuenit· Si em̄ hõ non
peccaſſet nõ cū aſperitate ſed cū leuitate
ꝑueniſſet ad ſuā glĩam· ¶ Ad tertiuꝫ ṽo
dicendū q̄ nõ ē ſile de hoĩe ⁊ oue vł agno
hõ em̄ q̄ rõnis ꝑticeps ē capax ē btĩtudiſ
⁊ iuſticie· Nā ē aĩal ciuile ⁊ politicū· vt
dr̃·j· politice ab Ariſt· Et iõ int̃rogatus
democrit⁹ ſic̄ ſcribit Boe· li· de arte muſi
ca· Quid int̃ hoĩes pecoꝛaq̄ꝫ diſtaret· rñ
dit ſapient̃ ſentire etiā ꝑ oppoſitū hõ ē
capax culpe ⁊ miſerie· vñ ſic̄ in hoĩe ob/
liq̄ri culpa ē· ſic ⁊ pati pena ē· In oue āt
neutrū ꝯtigit repꝑire· iõ paſſibilitas ouiſ
nihil fac̄ ad deoꝛdinationē diuĩe iuſticie
cui⁹ ē ꝯſiderare meritoꝝ exigētiā· Non
ſic aūt eſt de paſſiõe in natura humana·
Cõcludim⁹ itaq̄ꝫ q̄ ꝓbat̃ hũane nature
lapſ⁹ ex ꝑte dei naturā hũanā ꝓducentis
¶ Scd̃o pꝛobatur humane natnre lapſ⁹
ex ꝑte dei naturam humanā aſſumētis·
Aſſūpſit q̄ppe d̃s naturā hũanā factus
hõ vt hoĩ lapſo ꝑ pcm̄ ſbueniret· Unde
xp̄s ieſ⁹ Math·xviij·c· dixit· Uenit fili⁹
hoĩs q̄rere ⁊ ſaluuꝫ facere qd̃ ꝑierat· Et
Aug· ſuꝑ illo ṽbo pſ̄· Infix⁹ ſū in limo
ait· Utinā maneret hõ in eo qd̃ de⁹ fecit·
Si em̄ maneret in eo qd̃ fec̄ d̃s nõ in li/
mo īfix⁹ eẽt quē d̃s genuit· Et Leo papa
in ẜmõe· Si hõ ad imaginē ⁊ ſilitudiem
dei fact⁹ in ſuo honoꝛe manſiſſet creator
mūdi creatura nõ fieret neq̄ꝫ ſempit̃nus
tꝑalitatē ſbiret aut eq̄lis deo p̄ri dei fili⁹
formā ſui aſſumeret· ¶ Tertio ꝓbat̃ lap
ſus hũane nature ex ꝑte dei naturā īmu/
tāt̃· Immutauit q̄ppe d̃s q̄nq̄ꝫ in hoĩb⁹
ꝯditionē hāc coꝛrupte nature· Sic̄ pꝫ in
mult̃· De moyſe q̄ppe habet̃ Exo·xxxij
c· q̄ in mõte ſinai q̄draginta dieb⁹ ⁊ qua
dragita noctib⁹ ieiunauit nihil comedēs
aut bibēs· De Helia ſcribit̃ tertij Reg·

xix·c· Et postq̄ꝫ comedit panē ſbcinerī/
ciū ābulauit in fortitudine cibi illi⁹ q̄dra
ginta dieb⁹ ⁊ q̄draginta noctib⁹ vſqꝫ ad
mōtē dei oreb· De trib⁹ puerꝭ miſſis ī for
nacē chaldeoꝝ· Dañ· iij· ca· narrat̄ ꝙ non
leſerit eos flāma ignis· De Jona habet̄
Jone· ij· ꝙ fuit trib⁹ dieb⁹ ⁊ trib⁹ noctib⁹
in vētre ceti· De Johe euāgeliſta narrat̄
in ſua legēda q̄l'r in vrbe ex p̄cepto domi
ciani poſit⁹ fuit in doliū feruētꝭ olei ⁊ cū
diuti⁹ ibidē coact⁹ ꝑſtiterit· poſt longum
ſpaciū illeſ⁹ inde exiuit· Maria magda
lena multis ānis hītans ī deſerto nil pe/
nit⁹ comedit aut bibit· Sil'e fuit de maria
egyptiaca· ⁊ vt reliq̄s p̄termittam⁹· ecce
ipe btūs pr̄ frāciſcus in q̄ v̄tus diuīa di
gnata ē q̄ſi ſtatū inocētie reuocare· dum
creature eū multiplicit̄ ꝯſolabant̄ ⁊ q̄ ꝺ
ſui natura alijs noxie iueniunt̄ ſibi q̄nq̄ꝫ
moleſtiā nō ītulerūt· vñ de ipo ita ſcripſit
Bonauē· Quodā nāqꝫ t̄pe cū ꝯſiliū da/
ret̄ a medicꝭ ⁊ inſtant̄ ſuaderet̄ a f̄ribus·
vt ꝯtra īfirmitatē oclo͛ꝝ pateret̄ ſibi ꝑ co
cture ſbuenire remediū hūilit̄ vir dei aſſē
ſit p̄ eo ꝙ id nō ſolū medicina ꝯtra egri/
tudinē corꝑis verūetiā materia foret ex/
ercēde v̄tutꝭ· Senſu v̄o carnis ipi⁹ ad cō
ſpectū īſtrumēti ferrei iā igne cādentꝭ na
turali q̄dā horrore ꝯcuſſo vir ſcūs ignez
alloq̄ cepit vt f̄rem in creatorꝭ noīe ac v̄
tute p̄cipiēs vt ſuū ei tꝑaret ardorē q̄ ſua
uiter vrentē ſuſtīere valeret· Profūdato
aūt crepiāte ferro in tenera carne ⁊ ab au
re vſqꝫ ad ſupciliūꝫ coctura ꝑtracta vir
deo plen⁹ exultās· in ſpū laudate inquit
f̄res altiſſimū q̄ꝛ vt veꝝ fatear nec ignis
ardor moleſtiā ītulit nec carniſ me dolor
afflixit· Confitemur ḡ ⁊ firmiter aſſeri/
mus oēs hūane nature miſerias a pecca
to p̄moꝝ ꝑentū exortas· ¶ Scōm dubiū
fuit vtrū diabol⁹ cooꝑat⁹ ſit ad hoīs la/
pſū· Ad qō rñdet Bonauē· di· xxi· ꝙ ſic·
ſic exp̄ſſe ſcp̄tura tradidit Geñ· iij· c· vbi
exp̄ſſe ponit̄ illa tētatio q̄ diabol⁹ indu/
xit hoīem ad trāſgreſſionē diuini p̄cepti
Mot⁹ v̄o fuit ille ſerpens doloſus ad tē
tandū hominem ꝑpter tria·
¶ Primo ꝑpter eius maliciā·
¶ Scđo ꝑpter eius inuidiā·
¶ Tertio ꝑpter eius ſupbiā·
Prio ꝑpt̄ maliciā· cū ei ipe diabol⁹ ſit ob
ſtiat⁹ ī malo oēs vellꝫ ī malicia ſua ſibi
aſſilare· videſ ḡ hoīeꝫ ī ſtatu ī q̄ poťat eē
vl' bon⁹ dō obediēdo vl' mal⁹ ei⁹ ꝯtēnēdo
p̄ceptū conat⁹ fuit aſtutia ſua hoīem ad
malū īducere ſic ⁊ fec· ¶ Scđo mot⁹ fuit
diabol⁹ ad tētādū hoīeꝫ ꝑpt̄ iuidiā· Et ꝺ
hac Sap· ij· c· dꝛ· Inuidia diaboli mors
ītroiuit ī orbē t̄raꝝ· Et ſi ꝯ h̄ obijceret̄ q̄ꝛ
Greg· dixit ī moralib⁹ ſup illo v̄bo Job
ꝑuulū occidit iuidia· Et oīs iuidia ē re/
ſpectu parꝭ vl' ſuꝑiorꝭ ſaltē ſ̄m reputati
onē· ḡ vr̄ ꝙ cū diabol⁹ nō reputarꝫ hoīeꝫ
ſuꝑiorē nō tētauerit eū ex iuidia· Inſuꝑ ī
uidia ē reſpectu bōi qđ aliq̄ mō pōt acq̄ri
Sꝫ diabol⁹ nō poťat ꝑuenire ad et̄nā be
atitudinē· q̄ꝛ lapſ⁹ erat irreꝑabil'r ⁊ h̄ ipe
certitudīal'r ſcit· ḡ vr̄ ꝙ ꝑpt̄ illi⁹ acq̄ſitio
nē nō iuidebat hoī· Rñ· Bonauē· ꝙ inui
dia nō ſolū ē reſpectu ſuꝑiorꝭ ei⁹· ſ· q̄ ē ſu
perior ſꝫ ei⁹ q̄ pōt eē ſuꝑior Quāuis aūt
diabol⁹ ī ſtatu illo nō reputaret hoīem
ſuꝑiorē ſe īuidebat tñ ne merito obediētie
ſblimaret̄ ad ſtatū gl'e ī q̄ ſtatu ipm ſuꝑi
orē ſe nō dubitaret· ⁊ nō ſolū iuidet aliq̄s
reſpectu bōi qđ p̄t obtīere ſꝫ etiā r̄ſpectu
ei⁹ qđ nat⁹ ē hr̄e q̄uis nō poſſit· ſic trūca
tus ⁊ cec⁹ īuidet alijs viſū ⁊ ꝑgreſſū· lꝫ ār
diabol⁹ nō poſſit ad btītudinē ꝑuēire· tñ
hꝫ ad h̄ naturalē aptitudinē ¶ Tercio fu
it mot⁹ diabol⁹ ad tētandū hoīem ꝑpter
eius ſupbiā· videns em̄ hominē in ſtatu
in q̄ poterat cadere ſub diabolica ptāte·
Ex ſupbia mot⁹ ē vt ipm ſibi ſbijceret ſic
ex inuidia vt ipm ab et̄na felicitate retra
heret· Et ſuperbia fuit ſicut mouens pri
mū· inuidia ſicut mouens proximū ⁊ im
mediatū· Eſto em̄ ꝙ nō poſſꝫ dñium ſup

hoīem acq̄rere adhuc studuissꝫ ipm̄ a ꝑa
disi gaudijs retrahere. ¶ Tertiū dubium
fuit vtꝝ ds̄ debuit ꝑmittere diabolū ipu
gnare hoīez quē sciebat ī illa pugna defi
cere. Ad qd̄ r̄ndet Bonauē. di. xxiij. scd̄i
li. ꝙ iustissime id ꝑmisit ds̄ triplici rōne
¶ Primo rōe administratiōis.
¶ Scd̄o rōne ordinationis.
¶ Tertio rōne electiōis
Primo rōne admīstratiōis. Sic ei de
cet deū administrare res ⁊ eis ꝓuidere vt sal
ua sit lex quā īdidit eis a ꝑmaria eaꝝ cō
ditiōe. Sꝫ de⁹ fec̄ hoīem in ꝯtibilitate ar
bitrij ⁊ siłr diabolū. g̊ si diabol⁹ voluit
hoīem tētare ⁊ hō voluit ei ꝯsentire deus
nullū eoꝝ debuit īpedire. ¶ Scd̄a rō dr̄
ordinatiōis. Pugna eq̄dē illa magꝭ de se
erat ordinata ad victoriā hoīs q̄ȝ diabo
li. Facili⁹ erat hoī vincere aduersariū q̄ȝ
diabolo vincere hoīem. q: hō nō poterat
vinci nisi volēs. Si g̊ de⁹ ꝑmittere debꝫ
qd̄ directe ad bonū hoīs ordinat̄ videt̄
ꝙ a tētatōe ꝑmi hoīs nō erat arcēd⁹ aduer
sari⁹. ¶ Tertia rō ē ꝓpt̄ electionē. naꝫ ex
casu hoīs volūtario ⁊ malo eligere debe
bat ds̄ h̊ magnū bonū ꝙ ꝑ ei⁹ īcarnatōnē
passionem ⁊ mortem homini lapso sub
uenire debat vt sic volūtariū pctm̄ hoīs
nō careret remedio. Jō eccl̄ia cātat illud
ꝟbū Greg. O felix culpa q̄ talē ac tantū
meruit hr̄e redēptorē. Accedit etiā hec ꝑ
missio ad pctī alleuiationē. leui⁹ em̄ fuit
peccare alio suggerēte ⁊ īpellēte q̄ȝ volū
tate ꝓpria īcuruāte. q: fortassis hō ceci
dissꝫ etiā si nūq̄ȝ aduersari⁹ pestifera sug
gessisset. Si g̊ peccauit hō īputādū ē si
bi volūtarie ad pctm̄ ꝯsentienti
Nec pctm̄ Ade fuit g̊ui⁹ pctīs aliorū
hoīm ⁊ pctō mulierꝭ. s. eue qd̄ nihilomi
nus supat̄ in grauitate a pctō diaboli.
Capitulum secundū.
Secundū mysteriū declarandꝫ
de lapsu hūane nature dr̄ graui
tatꝭ. Jn q̊ de g̊uitate illi⁹ culpe
ꝑme tria sūt dubia decidenda.
¶ Primū vtꝝ pctm̄ Ade fuerit g̊ui⁹ ce
teris peccatis hoīm.
¶ Scd̄m vtrū peccatuꝫ diaboli fuit gra
uius q̄ȝ pctm̄ hominis.
¶ Terciū. d. vtꝝ g̊ui⁹ peccauit vir q̄ȝ mł̄r
Ad ꝑmū dubiū r̄ndem⁹ ꝙ lꝫ mł̄ta sint
pctā horrēda q̄ filij adā ⁊ cōmiserūt ⁊ in
dies nō cessant cōmittere tn̄ pctm̄ ade g̊
ui⁹ reputat̄ triplici rōne.
¶ Primo rōne cōtēptibilitatꝭ.
¶ Scd̄o rōne facilitatis.
¶ Tercio rōne corruptibilitatis.
Primo rōne ꝯtēptibilitatis. q: Adā
magꝭ ꝯtēpsit in peccādo diuinū p̄ceptū
q̄ȝ ceteri peccātes eo ꝙ maiori lumīe sapi
entie extitit decorat⁹ copiosioribusq̄ȝ do
tat⁹ bn̄ficijs. Jp̄e em̄ a deo fuit īmediate
plasmat⁹ Jp̄e in ꝑadisū deliciaꝝ colloca
tus. Jp̄e scia ⁊ cognitiōe multiplici illu
strat⁹. Jp̄e supꝰ oīa aīalia ⁊ volucres celi
⁊ pisces marꝭ p̄posit⁹ ⁊ p̄lat⁹. Jp̄e origi
nali iusticia p̄dit⁹. vbi g̊ tantoꝝ bn̄ficio
rū aderat cumul⁹ ibi in trāsgrediēdo di
uinū p̄ceptū maior fuit ingratitudo ⁊ cō
tempt⁹. ¶ Scd̄o illō pctm̄ fuit g̊uissimū
rōe facilitatꝭ. Facili⁹ q̄ppe erat illi oī tē
ptatiōi resistere q̄ȝ alijs q̄buscūq̄ȝ peccā
tib⁹. Jō ꝓpt̄ hāc rōnē ⁊ p̄cedentē stat ill̄a
Aug. snīa. xiiij. li. de ci. dei. ca. xij. vbi ait.
Nō dꝫ existiare q̄sq̄ȝ leue ac ꝑuū illō fu
isse cōmissū. q: in esca factū ē. nō q̄dē ma
la nec noxia. nisi q: ꝓhibita. neq̄ȝ em̄ q̄c
q̄ȝ mali in illa tāte felicitatꝭ ꝑadiso deus
crearet atq̄ȝ plātarꝫ. Sꝫ obediētia cōmē
data ē in p̄cepto. Que ꝟt⁹ in creatura rō
nali mr̄ ē q̄dāmō oīm custosq̄ȝ virtutum
Hoc itaq̄ȝ de vno cibi genere nō edendo
vbi alioꝝ tāta copia sbiacebat. Presertī
cū nōdū volūtati cupiditas resistebat qd̄
de pena trāsgressiōis postea sbsecutū est
tā leue p̄ceptū ad obseruādū tā breue ad
mēoriā retinēdū tāto maiore īiusticia vi
olatū ē q̄ȝto faciliore possꝫ obꝟuātia cu

ſtodiri· Et īfra cõcludit Aug· Magna fuit in peccãdo iniq̃tas vbi tanta fuit in nõ peccãdo facilitas· ¶ Tercio illḋ peccatũ fuit grauius ceteris peccatis hoīm rõne corruptibilitatis· Propter illud nanq̃ corrupta eſt hũana natura nõ ſolũ penaliter· ſed etiã culpabiliter ſcḋm Alexãdrũ in ſcḋo ſũme· Potuit enim adã totã naturã humanã corrũpere ⁊ culpabilẽ facere ſuo peccato triplici ↄditione ↄcurrente. Prima q̄ꝛ nõ tm̃ erat nature hũane īdiuiduũ ſed totiꝰ nature hũane ꝑncipiũ· Secũda ↄditio q̄ꝛ nõ fuit ſibi datũ mãdatũ ſicut ſingulari ꝑſone ſed tanq̃ ſtipiti totius nature hũane· Tertia q̄ꝛ adã innocentiã ⁊ īmortalitatẽ ſuſceperat ꝑ ſe ⁊ pro ſua tota poſteritate· vñ ipe innocẽs ⁊ īmortalis genuiſſet innocentẽ ⁊ īmortalẽ· Qꝛ igitˀ ipe erat oīm ꝑncipiũ ⁊ amiſit illã iuſticiã ⁊ innocentiã quã debuerat oībꝰ cõſeruare ſuis poſteris· Hinc ẽ q̄ originali iuſticia ſumꝰ ꝑ ipm ꝑuati ⁊ in eiꝰ īfectione ceteri ſũt infecti· ¶ Et ſi obijceretˀ Ex nullũ naturale ẽ culpabile· ſed corruptõ originalis eſt naturalis· ergo nõ eſt culpabilis· Rñ· Qꝛ q̄ddã ẽ naturale qḋ ↄſequitur naturã ſcḋm inſtitutionẽ· ⁊ h̄ nullo mõ eſt culpabile· Quoddã ẽ naturale qḋ cõſequitˀ naturã ſcḋm corruptionem ⁊ tale eſt culpabile ⁊ originale· Hec aũt corruptõ ad illos tm̃ ſe extendit q̄ ab adã deſcẽdũt ꝑ legẽ ꝓpagatiõis· q̄m ſi aliq̄s hõ fieret d̃ carne Ade ꝓpter legẽ ꝓpagatiõis nõ ↄtraheret originale peccatũ ſcḋm Anſel· li· de ↄceptu ꝟginali· Et Aug· ↄtra pelagianos Et Bonauẽ· in· ij· di· xxxi· in declaratione lr̃e· ¶ Scḋm dubiũ fuit vtrũ pctm̃ diaboli fuit grauiꝰ q̄ pctm̃ homĩs Ad qḋ rñ· Alex· i· iij· ſũme q̄ſic· ⁊ h̄ triplici rõe·

¶ Primo rõe liberi arbitrij·

¶ Scḋo rõe generis peccati·

Tertio rõne circũſtantie·

Primo rõne liberi arbitrij· q̄ꝛ lz vterq̄ diabolꝰ· ſ· ⁊ hõ peccauerit ſuo libero arbitrio· tñ ob differentiã liberi arbitrij magis grauatˀ in angelo peccatũ q̄ in hõmie· Nã cũ liberũ arbitriũ ſcḋm Augu· et magiſtrũ xxiij· di· ſcḋi libri ſit facultas volũtatis ⁊ rõnis differt liberũ arbitriũ angeli a libero arbitrio hoīs· Primo q̄ntũ ad volũtatẽ· q̄ꝛ liberũ arbitriũ homĩs añ electionẽ ⁊ poſt ſe hꝫ mutabiliter· liberũ arbitriũ angeli ſe hꝫ mutabiliter ante electionẽ· ſed poſt electionẽ īmutabiliter· Scḋo q̄ntũ ad rõnẽ differt liberũ arbitriũ angeli ⁊ homĩs· q̄ꝛ angelꝰ iudicando errare nõ põt hõ ſic Jḋ diabolꝰ peccauit cũ magis deliberata voluntate ⁊ abſq̄ errore· ¶ Secũda rõ ẽ generis pcti· vterq̄ enĩ hõ ⁊ angelꝰ peccauit ꝑ ſupbiã· ſed differẽter· hõ enĩ appetijt ſciam dei ſꝫ diabolꝰ oĩpotentiã· Oĩpotẽtia ꝟo dei nõ eſt cõĩcabilis creature· q̄ꝛ ergo ſũma inordiatõ eſt appetere illud ad qḋ nullo mõ creatura eſt ordinata· Hõ autem erat ordinatus ad ſcientiam quam appetebat· ideo peccatũ demonis grauiꝰ fuit q̄ peccatũ hoīs· ¶ Tertia rõ dr̃ circũſtãtie· Jn adã enĩ fuit aliqua ignorantia q̄ꝛ peccatũ qḋ erat mortale credidit veniale ſcḋm Aug· Vñ nõ tm̃ credidit peccare q̄ntũ peccauit Angelꝰ aũt nõ hũit ignorãtiã in peccando· Jtẽ hõ habuit ꝓpoſitũ penitẽdi ⁊ petendi veniã de pctõ qḋ credebat veniale· Angelꝰ aũt nõ· ⁊ ꝓpter h̄ peccauit ĩ ſpm̃ ſãctũ hõ ꝟo nõ· ¶ Tertiũ dubiũ fuit vtrũ grauiꝰ peccauit vir q̄ mulier· Ad qḋ ita dr̃ Bonauẽ· q̄ grauitas iſta pt triplr̃ ↄſiderari

¶ Primo reſpectu ingratitudinis·

¶ Scḋo reſpectu libidinis·

¶ Tertio reſpectu corruptionis·

Primo reſpectu ingratitudinis grauiꝰ peccauit vir· q̄ꝛ copioſiora dona ſuſcepit

¶ Scḋo reſpectu libidinis grauiꝰ peccauit mulier· q̄ꝛ cũ magis īproba volũtate·

¶ Tertio reſpectu corruptõis· ⁊ tũc diſtiguendũ q̄ꝛ aliq̄d dr̃ corrũpere dupliciter Aut ꝑ modũ cauſe· aut ꝑ modũ occaſio

nis· Si p̄mo mō sic· qꝛ peccatū viri fuit
causa trāsfusiōis in posteros· ⁊ ita corru
pit se ⁊ alios maior secuta est ex pctō vi
ri corruptio· ⁊ iō eius culpa fuit grauior
Si p modū occasiōis sic· qꝛ peccatū mu
lierꝫ fuit occasio peccati viri· ⁊ ita p ꝯse/
quēs oīm alioꝝ· Hoc mō mulier pōt di/
ci ceteros corrupisse nō solū posteros sꝫ
etiā virū suū· vn̄ nō solū peccauit in se·
sed etiā in primū· Ideo ꝯtrū ad hoc pec/
catū eius fuit grauius ꝙ̄ peccatū viri·

Qꝫ hūanū gen⁹ ꝯgrue repatū est p viā
satisfactiōis q cū nō foret possibilis nec
hoī nec angelo facta ē p xp̄m deū ⁊ hoīez
Capitulū terciū·

Tercium mysteriū ꝯtēplandū de lap
su hūane nature dr̄ impossibilita
tis· Impossibile q̄dē erat hoī lap
so saluari· nisi interueniēte satisfactione
facta p dn̄m iesuz xp̄m· Sed circa h̄ tria
occurrūt dubia· ¶ Primū vtrū magis cō
gruū fuit hūanū gen⁹ reparī p satisfactōz
ꝙ̄ p aliū modū· ¶ Scdm̄ dubiū vtrū ange
lus potuit satisfacere p pctō hoīs lapsi·
¶ Terciū vtrū hō potuit satisfacere pro
pctō illo· Ad p̄mū· d· dic̄ Bona· i· iij· di·
xx· q hūanū gen⁹ ꝯgrue repatū est p viaz
satisfactōis triplici ratione·
¶ Primo rōne diuine iusticie·
¶ Scdo rōne diuie sapientie·
¶ Tertio rōne diuie honorificentie·

Primo rōne diuie iusticie· Nam illa
via magꝭ ꝯueniens fuit ad repationem
hūani generꝫ in q magꝭ seruat̄ ordo iusti
cie q̄ magꝭ seruat̄ cū malū punit̄ ꝙ̄ cū re/
linquit̄ ipunitū· Sed cuz pctōr repat̄ p
satisfactionē malū punit̄· cū sine satisfa
ctione malū relīqtur ipunitū· Igit̄ magꝭ
seruat̄ ordo diuie iusticie in repatōe p sa
tisfactionē ꝙ̄ sine satisfactōe· Quare ait
Ansel· in li· Cur d̄s hō· Si peccatū ipu
nitū dimittit̄ silr̄ se habet de⁹ peccanti ⁊
nō peccāti· ¶ Scdo magꝭ cōgruū fuit re/
parationē p̄dictā fieri p satisfactionē rōe
diuine sapie· qꝛ sic magꝭ seruat̄ ordo di/
uine sapie· vt em̄ inq̄t Aug· Ordo peccā
tiū in supplicijs siue peccati in penā ma
nifestat decorē diuie sapie q nō patit̄ vni
uersū ex aliq̄ sui pte deturpari· Sed cuz
pctōr releuat̄ p satisfactionē pena sequi
tur ad culpā· Cū vo sine satisfactōe cul/
pa nō ordinat̄ p penā· Igit̄ repatio hūa
ni generꝫ p satisfactionē magꝭ ꝯuenit di
uine sapie· ¶ Tercia rō est diuie honori/
ficentie· qꝛ sic magꝭ seruat̄ honorificen/
tia diuie maiestatis· Nā dum hō peccat
p p̄uaricationē deū inhonorat· Si pctm̄
g° dimitteret̄ sine satisfactōe relinqueret̄
absqꝫ honoris ablati recōpensatōe· cū au
tē satisfactio reddit̄ honor recōpensatur
Ergo in modo repandi hoīem p satisfa/
ctionē magꝭ seruat̄ honorificētia diuine
maiestatis ꝙ̄ p aliū modū· ¶ Sed ꝯ ista
arguūt multi· Et p̄mo qꝛ dimittere pctā
absqꝫ satisfactōe magis oñdit misericor/
diā dei q̄ ē benignus ⁊ misericors ⁊ p̄sta
bilis sup malicia· Scdo qꝛ dimissio pctī
absqꝫ satisfactiōe fac̄ ad diuinā sufficien
tiā· Ex h̄ em̄ ostenderet̄ q emēdaꝝ nr̄aꝝ
⁊ bonoꝝ nr̄oꝝ deus nō idiget· Tertio vi/
deret̄ tal' dimissio magis facere ad dī po
tentiā p eo q repatio hoīs est q̄dā recre/
atio· Sed sic de⁹ solo v̄bo fabricauit mū
dū· ita sua potentia solo v̄bo hoīem libe
rare debuisset· Quarto ex dimissione ab/
sqꝫ satisfactōe magꝭ astrīgeret̄ hō ad lau
dandū ⁊ amandū deū· qꝛ ab ip̄o plura re
cepisset· Quīto ex tali dimissione daret̄
hoī exemplū pfectiōis in dimissione iīu
riarū· ¶ Ad oīa p̄dicta rn̄det Bonauen·
Ad p̄mū q vniuerse vie dn̄i sunt miseri
cordia ⁊ v̄itas· cū ip̄e sit sūme iustus ⁊ mi
sericors· Iō in repatiōe generꝫ hūani q ē
excellentissima viaꝝ dei ꝯgruū est vt sit
currat misericordia cuz iusticia· Ex q̄ de
cēs fuit vt de⁹ ab hoīe satisfactionē exige
ret pro iniuria sibi facta· Et si hō nō pos
set tūc misericordia diuia subueniret ei dā

do mediatorē q̄ p̄ro eo satisfaceret· ¶ Ad
scōm ꝓo dic̄ Bona· ꝙ sic̄ deꝰ exigit a nob
suoꝝ mandatoꝝ obseruātiā· nō ꝓpt̄ suā
indigentiā, sed ꝓpter ordinationē nostrā
q2 debemꝰ ei tanq̄ȝ dn̄o obedire· Sic ꝛ p
peccato exigit emendā· nō ꝓpter h̄ ꝙ idi
geat sed vt reducat nos ad ordinationez
debitā· Ad t̄ciū dic̄ ꝙ q̄ȝuis in oī ope dn̄i
on̄daꝛ diuiā potētia· In ope tn̄ reparatio/
nis magꝭ manifestaꝛ benignitas ꝛ mise/
ricordia· Et ꝑ ꝯseq̄ns ip̄a iusticia cuȝ mi
sericordia ān̄exa· Licet ḡ potuisset deus
hūanū genꝰ solo ꝟbo repare· maluit tamē
repare cū difficultate ꝛ penalitate· q2 ma
gis oportūa erat ibi misericordia ꝛ iusti/
cia q̄ȝ potētia· ¶ Ad q̄rtū rn̄· ꝙ nō posset
plus astringi hō ad laudādū deū q̄ȝ astri
giꝛ ex eo ꝙ deꝰ sic dilexit hoīem vt filiuȝ
suū vnigenitū daret· ¶ Ad vltimū auteȝ
rn̄det Bona· ꝙ nō interest nr̄a in oībus
imitari deū· Iō ip̄e vindictā exigit· Nos
aūt iniurias remittere debemꝰ p̄rimis ab
sq̄ȝ vindicta· Ip̄e tn̄ dei filiꝰ satisfaciens
ꝓ nobis exemplū de h̄ dedit dū ꝓ suis ꝑ/
secutoribꝰ exorauit· ¶ Scōm dubiū fuit
vtrū angelꝰ potuit satisfacere ꝓ pctō ho
minis lapsi· Quidā dixerūt ꝙ sic arguē/
do tn̄· sicut em̄ hō cecidit ꝑ aliū impellen
tē· ita videꝛ ꝙ ꝑ illū eūdē releuari possit·
Sed hō ꝑ angelū malū cecidit· ḡ videtur
ꝙ ꝑ angelū bonū potuit releuari· Ad h̄
rn̄det Alex· in· iij· sūme ꝙ nullꝰ angelus
nec oēs simul potuerūt ꝓ pctō hoīs satꝭ
facere· Et h̄ triplici rōne·

¶ Primo rōne diuīe iusticie·
¶ Scd̄o rōne seq̄le peccati·
¶ Tercio rōne restitutiōis·

Primo rōne diuīe iusticie q̄ req̄rit vt
q̄ peccauit satisfaciat· Sed peccauit hō·
ḡ debet satisfacere hō· ¶ Scd̄o rōne seq̄/
le peccati· Nā reatꝰ pcti originalis obli
gat totā hūanā naturā ꝛ oēs illiꝰ generis
seu nature ad dānationē eternā· Sȝ nul
lus angelꝰ pōt se eq̄re toti hūane nature
Et sic̄ dic̄ Ansel· Illud ꝑ qd̄ debet fieri
satisfactio debet eē maius q̄ȝ cōmissū, iō
oportȝ ꝙ ille q̄ hȝ satꝭ facere ꝓ pctō origi
nali sit tantꝰ ꝙ possit eq̄ri toti hūane na
ture ꝛ ꝙ etiā plus valeat· ¶ Tercio rōne
restitutiōis· Nā si hō repareꝛ oporteret ꝙ re
stituaꝛ ad illā dignitatē quā habiturus
erat si non peccasset· Si autē repararetꝛ
ꝑ angelos non posset restitui ad illaȝ di
gnitatem· quoniā si non peccasset essȝ e/
qualis angelis dei· Et idem ꝓmittiꝛ no
bis post reparationē cū dicitur Luc̄· xx·
Et Math· xxij· ca· Erūt sicut angeli dei
in celo Si autem repararetur ꝑ angelos
essȝ homo subiectus angelice nature· vn̄
Anselmus ait· Quecunq̄ȝ alia persona
hominem a morte redimeret eius ſuus
idem homo recte iudicaretur· ¶ Ad argu
mentum vero inductū respondet Alexā
der ꝙ idem ordo seruatus est in lapsu
ꝛ reparatione generis humani· Quia si/
cut ibi fuit consensus mulieris malo an
gelo eidē suggerēte· Ita in reparatōe fuit
consensus virginis bono angelo eidem
annūciante· ¶ Terciū dubiū fuit vtꝝ ho
mo potuit pro peccato illo satisfacere· ꝛ
posset argui ꝙ sic· quia ſm Aug· diuina
iusticia nō plus exigit in penā q̄ȝ cōmissū
fuit in culpa· Sed in culpa cōmissū fuit
a pura creatura· ergo pura creatura po/
tuit ꝛ debuit satisfacere· ¶ Rn̄det Alexā
der ꝙ quantitas peccati Ade potest ꝛ de
bet attendi penes tria· s·

¶ Primo q̄ȝtū ad peccantē·
¶ Scd̄o q̄ȝtū ad inordinationē pcti·
¶ Tercio q̄ȝtū ad illū in quē peccatur·

Et ꝙ q̄ȝtitas talis pcti dēat sic cōside
rari· pȝ qm̄ si q̄s offenderet regē ꝛ militē
plus offenderet offendendo regē q̄ȝ mili
tē· Ita diuina iusticia attendit q̄ȝtitatem
peccati Ade Lucꝰ peccatū lȝ rōne peccā
tis fuerit solius creature tn̄ peccauit in

bonū infinitū·s·deū· Insup deordinauit ꝛ reā fecit totā hūanā naturā· Ergo ſm iſtos duos respect⁹ pctm ade est īfinitū ꝛ trāſcēdens oēm hūanā creaturā· Quare ſatiſfactio fieri dʒ a tali ꝑſona in q̄ ſit infinitū bonū ꝛ a qua ſit ordinatio toti⁹ hūane nature· Et cū nulla pura creatura ſit tal' nll'a pura creat̄a potuit ſatiſfacer̄ Ut ğ d· Anſel· Diuina ſapia ita ꝓuidit vt ſatiſfactio fieret ꝑ xp̄m· qm̄ ſic ſatiſfecit deus q̄ potuit ꝛ hō q̄ debuit· Ipe fuit q̄ homini lapſo dixit· Surge· cui⁹ meritis apta fuit nobis ianua celi ꝛ gr̄a pr̄is in humanū genus diffuſa· Quā nobis ip̄e largiat̄ q̄ viuit ꝛ regnat ꝑ infinita ſecl'a ſeculoꝝ· Amen·

Sabbato ſcd̄e hebdomade· De ſctiſſima hūilitate Sermo q̄rtuſdecim⁹

NEmini dixeri

tis visionē· v̄ba ſunt redēptoris nr̄i Matth·xvij·c·ꝛ in euangelio hodierno· Occurrit nobis ad ↄfuſionē ſupboꝝ dicere hac die de laudib⁹ hūilitatis ſine qua nec v̄tus vlla oīpotēti deo ğta eſſe ꝓbat̄· Eſt aūt hūilitas ſm ꝙ ait Bern̄· in li· de ğdibus hūilitat̄ virtus qua hō veriſſima ſui cognitōe ſibiip̄i vileſcit· Et idē in epl'is· Hūilitas inq̄t ē ↄtēptus ꝓprie excellētie· Scd̄ʒ v̄o tho· ſcd̄a ſcd̄e·q·clxj· Hūilitas eſt ſpēal' v̄t⁹· qm̄ circa appetitū boni ardui ē neceſſaria duplex virt⁹· Una q̄ firmet aīm ↄ̄ deſperatōem· ꝛ impellat ip̄m ad ꝓſecutōez boni ſm rōem rectā· ꝛ h̄ facit magnanimitas· Alia q̄ tempet ꝛ refrenet aīm ne ī moderate tendat ī excelſa· ꝛ h̄ ꝑtinet ad hūilitatē· Ex q̄ patet ꝙ hūilitas eſt virt⁹ nec eſt ↄ̄ria magnanimitati q̄uis reprimat animū ne tēdat in magna· qꝛ h̄ nō facit ſimpliciter ſed in illa magna q̄ ſūt ſupra ſe ꝛ ꝑ cōſeq̄ns p̄ter ratōʒ rectā· Magnanimitas aūt impellit ad magna nonq̄cūq̄ʒ ſed ꝓportionata· ꝛ ꝑ ↄſeq̄ns ſm rectā rōem· Q aūt hūilitas nō ↄnūerat̄ a pħo inter virtutes morales iō· pōt· eſſe· qꝛ ip̄e intendebat agere de v̄tutib⁹ ſm ꝙ ordinant̄ ad vitā ciuilē· in q̄ ſbiectio vnius hois ad alteꝝ ſm legis ordinē deriuatur· ꝛ ideo ↄtinet̄ ſb iuſticia legali· Hūilitas aūt ſm ꝙ eſt ſpecial' virt⁹ reſpicit ſbiectōem hois ad deūʒ ꝓpter quē etiam aliis hūiliando ſe ſbiecit· Origenes tam̄ dicit ſup illud Lu·j·c· Quia reſpexit humilitatē ꝛc· In ſcripturis vna de v̄tutibus hūilitas p̄dicat̄· Si vis aūt hui⁹ nomen audire virtutis quō etiā a pħis appellet̄ auſculta eandē eſſe hūilitatē quaʒ reſpicit de⁹· q̄ ab illis d̄r mēſuratio ſiue moderatio· q̄ manifeſte ꝑtinet ad modeſtiā ꝛ temperātiā· De hac itaq̄ʒ hūilitate locuturi tria ꝓponim⁹ myſteria declaranda·

Primū dicit̄ acquiſitōis

Secundū inductionis·

Terciū regulationis

Q volenti habere hūilitatē neceſſaria eſt cognitio dei ꝛ ſuip̄ius ac ꝓximi ī quaꝝ q̄libet tria ſunt ↄſiderāda·

Capitulū primū

PRimū myſteriū de hūilitate declarandū d̄r acquiſitōis· In q̄ videndū eſt quō hūilitas acq̄rit̄· Et ad h̄ dicimus ꝙ expedit vnicuiq̄ʒ hūilitatēʒ habere volenti vti triplici cognitōe·

Prima eſt cognitio dei·

Secūda eſt cognitio ſui·

Tercia eſt cognitio ꝓximi·

Prima eſt cognitio dei in qua de ipſo excelſo dn̄o ↄſiderare debem⁹ tria· Primo ipſius ꝑtātē· Scd̄o ipi⁹ bonitatem· Tercio ipi⁹ maieſtatem · Primo debʒ q̄ hūilis eſſe cupit ↄſiderare dei ꝑtātem q̄ talis eſt ac tāta vt ip̄e ſol⁹ ſit oīpotenſ nec aliq̄ creatura ad hāc oīpotētiā valeat attingere· Audim⁹ de h̄ voces ſcpturarū oīm tā diuinaꝝ q̄ʒ hūanaꝝ· Un̄ Gen̄· xvij· dixit deus ad abraam· Ego ſum de⁹

omnipotēs ambula corā me· Et Gene· xxxv ca· ad iacob· Ego sū deꝰ oīpotens· cresce ⁊ multiplicare· ⁊ Exo· xv· c· Oipotens nomē eius· ⁊ Ecci· j· c· Unꝰ ē altissimꝰ creator oīpotens· Et h̄ habet̄ s· ꝙ deus sit oīpotens di· xij· c· Nouit· ⁊ di· xxiij· c· qui eṗs· ⁊ di· xxxij· Preter hec· ⁊ di· l· c· Accedens· c· Cōsiderādū· ⁊ di· lxxxij c· Presbr· ⁊ di· lxvi· c· Si impator· ⁊ di· xcvij· c· Victos· Et· j· q· j· c· Quibusdaȝ· ⁊· ij· q· j· c· Deꝰ oīpotens· Et· viij· q· j· ca· In scripturis· ⁊· x· q· j· c· Placuit· ⁊· xj· q· iij· c· plerūq̄ȝ· Et· xij· q· j· c· Cū deuotissimū· Et· xiiij· q· v· c· Scriptū est· Et· xxiij q· iiij· Obtineri· ⁊· xxiij· q· v· c· Relegentes· ⁊· xxiiij· q· j· c· A recta· Et extra de sūma tri· ⁊ fi· catho· c· j· Et· C· de epis ⁊ clericis· l· Raptores· ⁊· C· de trāsactōibus l· Si quis maior· Et· C· de officio ṗfecti ṗtorio africe· l· j· Et Virgiliꝰ in ṗmo eneydos· At pr̄ oīpotens spelūcis adidit atris· Et in· ij· Jupiter oīpotēs ṗcibus si flecteris vllis· Et in· x· Tū pr̄ oīpotēs rex cui sūma ptās· Tanta em̄ ē ista potentia dei tamq̄ȝ immēsa ꝙ in eiꝰ ꝯpatōe oīs potentia hoīm et angeloꝝ nihil possit reputari· Posito em̄ ⁊ nō cōcesso ꝙ oēs hoīes mūdi oēs reges ⁊ ṗncipes q̇ regnauerūt sup terrā oēs etiam angeli et beati et reprobi ꝯuenirent in vnū vt ꝓducerēt de nouo vnū solare corpꝰ q̄le est illud qḋ q̄tidie cernimus nos illumiare vel vnā stellā sic̄ em mīme q̄ lucet in firmamento· vel vnū florē similē rose aut viole vtiq̄ȝ ꝑ infinita annoꝝ spacia id ꝑficere vnq̄ȝ possent· O infinita· O admiranda· o stupēda potētia sūmi dei· q̇ oīa q̄ in celis q̄ in terris ⁊ in mari sūt ⁊ mouent̄ cū voluit ꝓduxit ex nihilo· Ob qḋ dauid in ṗs· dicit· Tui sunt celi ⁊ tua est terra· orbē terre ⁊ plenitudinē eiꝰ tu fundasti aquilonē ⁊ mare tu creasti· ¶ Secūdo in cognitōe dei debemꝰ ꝯsiderare eius bonitatē· Ut em̄ inq̇t Boeciꝰ in li· de hebdomadibꝰ· Solus deꝰ est bonꝰ ꝑ suam essentiā· oīa alia sunt bona ꝑ ꝑticipatōēȝ· Nec tm̄ bonꝰ ḋr deus q̇nimmo vt Jsidorus dicit lib· j· de sūmo bono· Sūmū bonū deus est· Et Augꝰ· lib· j· de tri· Trinitas diuinaꝝ ꝑsonaꝝ est sūmuȝ bonū qḋ purgatissimis mētibꝰ cernit̄· ¶ Et si aliq̇s obijceret ꝙ summū addit aliq̇d supra bonū alioq̇n omni bono cō ueniret· sȝ oē quod se habȝ ex additiōe ad aliq̇d est cōpositū· ergo summū bonū est ꝯpositu· Sed deꝰ est sūme simplex· g̊ deus nō est sūmū bonū· Rn̄det T ho· ṗma ꝑte· q· vj ꝙ summū addit supra bonū nō rem aliquā absolutā sed relatōem tm̄· Relatio aūt qua aliq̇d de deo relatiue ḋr ad creaturas nō est reali t̄ in deo sed in creaturis· in deo vero ſm rōnem· Et sic nō opꝫt ꝙ in summo bono sit aliq̄ ꝯpositio· Dicit̄ g̊ deus bonꝰ q: ꝑ suā essentiā bonꝰ· ⁊ sūmū bonū q: oē bonū creature ab ipo ē q̇ bonitate sua oīa ordinate ꝓduxit· in q̇ nulla est iniq̇tas neq̄ȝ defectꝰ siue pctm̄· ¶ Tercio in cognitōe dei ꝯsiderare debemꝰ illiꝰ maiestatē· Est em̄ ipe vt ait ṗs· deus magnꝰ dn̄s et rex magnꝰ sup oēs deos· Et iteꝝ· Excelsus sup oēs gentes dn̄s ⁊ sup oēs celos gl̄ia eiꝰ· Ipi cuncta obediūt elemēta· ⁊ ad eiꝰ imperiū mouētur sol ⁊ luna ⁊ oīa sidera celi· Magnus itaq̄ȝ dn̄s deꝰ nr̄ ⁊ magna ꝟtus eiꝰ· ⁊ magnitudinis eiꝰ nō est finis· Quare merito ſbillo hūiliari dȝ oīs creat̄a· illūq̄ȝ timere· colere venerari· ¶ Scḋo expedit volenti hūilitatem acq̇rere vti cognitōne sui· Et de hac inq̇t Bern̄· li· de ꝯsideratōne ad Eugeniū· Noueris licȝ oīa mysteria lata terre alta celi ꝓfunda maris Si te nescieris sit̄is eris edificāti sine fūdamēto ruinā nō structurā facies· Et ideȝ scḋe· xxxvij· sup cantica· Scio neminem absq̄ȝ sui cognitōe saluari· de q̄ nimiruȝ mater salutis hūilitas orit̄· ⁊ timor dn̄i q̇ ⁊ ipe sicut initiū sapiētie· ita ⁊ salutis

ē· Et idē scde· xxxviij· sup cañ· Nēo sine
sui cognitiōe saluat Et Aug· in proemio
q̄rti libri de trinitate· Laudabilior ē ani/
mus cui nota ē infirmitas ꝓpria q̃ꝫ q̄ ea
nō respecta vias siderū fundam̄ta terrꝝ ꝛ
fastigia celoꝝ scrutat· ꝛ Hugo li· j· d̄ aīa
Melior es si teipꝫ cognoscas q̃ꝫ si te ne
glecto cognosceres cursus siderū· vires
herbarū· complexiones hoīum· naturas
aīaliū· celestiū ꝛ terrestriū sciam haberes
Multi em̄ multa sciūt ꝛ seipos nesciūt·
cū tñ sūma phia sit cognitio sui· Et Se/
neca in tragedijs· Nulla mors grauiꝰ in
cūbit q̃ꝫ q̄ ignotus sibi oībus notꝰ morit
Et Macrobiꝰ li· de sōno scipiōis· Delfi
ci vox hec fuit oraculi ꝯsulēti ad beatitu
dinē· q̄ itinere ꝑuenire posset· si te inquit
noueris· ¶ In hac ꝟo cognitiōe suꝑ̄ꝑius
tria debet quilibet cōsiderare·

¶ Primo ꝓpriā ꝑuitatē·
¶ Scdo ꝓpriā iniquitatē·
¶ Tercio ꝓpriā fragilitatē·

Primo ꝓpriā ꝑuitatē· qr hō ꝑuulus ꝛ
minimꝰ est in cōꝑatione excelse maiesta/
tis dei· vñ Abraā vt scribit Geñ· xviij·
dicebat· Loquar ad dñm meū cū siꝫ pul
uis ꝛ cinis· Et Sapiēs hoiem suꝑbien/
tem reprehendit dicens Ecci· x· c· Quid
suꝑbis terra ꝛ cinis· ¶ Scdo debet q̄s cō
siderare ꝓpriā iniquitatem cui occurrere
nō pōt nisi ipa bonitas dei Cōceptus q̄p
pe in iniq̄tatibꝰ hō ad diuersa nūc venia
lia nūc mortalia labit scelera Et si aliqñ
ab illis retrahit ex dei gr̄a nō ꝓpria ꝟtu/
te ꝓcedit· Jō Berñ· sup cañ· scde· xxxviij
ait· Quō nō hūiliabit aīa in vera cogniti
one sui cū se ꝑceperit peccatis oneratā
mole mortalis corꝑis aggrauatā terenis
curis circūdatā· carnaliū desiderioꝝ fece
infectā· cecā· curuā· infirmā· implicitā·
multis erroribus mille ꝑiculis expositā
mille timoribꝰ trepidā· mille difficultati
bus anxiā· mille suspitionibꝰ obnoxiā·
mille necessitatibꝰ erūnosam· ꝓcliuā ad
vitia ꝛ inualidā ad ꝟtutes· ¶ Tertio de
bet quilibet ꝯsiderare ꝓpriā fragilitateꝫ
q̃ꝫ· s· fragilis sit hūana ꝯditio cū vt vide
mus vndiq̃ꝫ tot immineant ꝑicula ꝛ suꝑ
oīa cū necesse sit ꝛ cito mori· Ob qđ Se
neca in tragedijs inquit· Parce venturis
tibi mors paramur· sis licet segnis ꝓpe
ramus ipi· Quis est em̄ qui viuet ꝛ nō vi
debit mortē· quasi dicat nullus· Non di
ues· nō purpuratus· nō fortis· nō pulcer
nō dñs· nō doctus· Oēs tādē moriemur·
¶ Tertio qui vult hūilitatē acq̄rere vtat
cognitione p̄ri d̄ q̄ ꝯsiderare dēmꝰ tria·

¶ Primo dignitatē·
¶ Scdo ꝯformitatē·
¶ Tercio inscrutabilitatē·

Primo dignitatem qua· s· deꝰ ita dota
uit pauꝑes sicut diuites· ita subditos sic
dños· dū oēs fecit ad imaginē ꝛ similitu
dinē suā· Cū em̄ vt inquit Tho· j· pte· q
xciij· Hō ſm itellectualē naturā ad ima
ginē dei esse dicat ſm hoc maxime est ad
imaginē dei ꝗ intellectualis natura deuꝫ
maxime imitari pōt· Jmitat aūt intelle
ctualis natura maxime deū quantū ad h
ꝗ deꝰ seipm intelligit ꝛ amat· vñ ſm ꝗ
hō habet aptitudinē naturaleꝫ ad intelli
gendū ꝛ amandū deū dr̄ eē ad imaginem
dei· Et hec aptitudo ꝯsistit in ipa natu
ra mentis que est cōis oībus homībus·
¶ Scdo debemꝰ ꝯsiderare in ꝓximo con
formitatē Omēs quippe homines ꝯfor
mes sunt in natura ab vno p̄re adā descē
dentes· vñ Boe· li· j· de ꝯsolatōe ait· Oē
hoīm genꝰ simili surgit ab ortu vnus reꝝ
p̄r est vnus q̄ cūcta ministrat· ¶ Tercio
debemꝰ ꝯsiderare in ꝓximo inscrutabili
tatē· Sūt equidē ꝓximoꝝ secreta cordis
inscrutabilia nobis· Juxͣ illud Hierem·
xvij· Prauū est cor homīs ꝛ inscrutabile
ꝛ quis cognoscet illud· Quāuis ḡ ſꝫ tho
mā· ij· ij· vbi· s· i donis q̄ a dō q̄s accepit
nō debeat viliorē se putare his q̄ hmōi do
na nō acceperūt· Tamen potest aliq̄s re

putare aliquid boni esse in proximo qđ
ipe non habet vel aliquid mali eē in ipso
qđ in alio non est. Et sic cōsiderādo oīa
supradicta daꝛ nobis occasio vt deo nos
per humilitatē subijciamus ꝛ proximos
non contemnamus.
Qualiter inducunt nos ad humilita
tem exhortatiōes scripturarū ꝛ grā hūili
tatis atq̄ exemplū domini nostri Iesu
xp̄i qui nos verbo ꝛ exemplo humilitatē
docet

Capitulū scōm.

Secundū mysteriū declarandū
dr̄ inductio Inducūt q̄ppe nos
ad hūilitatē p̄cipue tria.
¶ Primū est exhortatio.
¶ Scōm gratificatio.
¶ Terciū exemplatio.
Primū qđ nos inducit ad humilitatē
est exhortatio sacre scripture ꝛ sanctorū
Inquit em̄ sapiens Ecci. iij. c. Quanto
maior es humilia te in oībus ꝛ coram deo
inuenies gratiā. q2 magna potētia dei so
lius ꝛ ab humilib9 honoraꝛ. Et. vij. c. hu
milia valde spm̄ tuū. Et. xiij. c. Humili
are deo ꝛ expecta man9 eius. Et puerbio
rū. xxix. Humilē spū suscipiet glīa. Et
xi. c. Ubi hūilitas ibi ꝛ sapīa. Et Dauid
in ps. Populū humilē saluū facies ꝛ o
culos supbor̄ hūiliabis. Et Job. xxij. c.
Qui em̄ humiliatus fuerit erit in glīa. q̄
inclinauerit oculos suos ipe saluabitur.
Et Jacob9. iij. c. sue canonice. Deus sup
bis resistit hūilibus aūt dat grām suam.
Et Petrus j. sua canonica. c. v. Hūilia
mini sub potenti manu dei vt vos exaltz
in tpe tribulatōis. Et dn̄s ies9 xp̄s Ma
thei. xxiij. c. Qui se humiliat exaltabiꝛ. et
beata virgo Luce. ij. Deposuit potentes
de sede ꝛ exaltauit humiles. Et Bern̄. in
li. de gradibus humilitatꝭ. Bona via hu
militatis qua veritas inquiriꝛ caritas ac
quiriꝛ ꝛ generationes sapientie p̄cipiūꝛ
Et Greg. Qui sine hūilitate virtutes ce
teras congregat quasi puluerē in ventū
portat. Et Bernardus sup missus est.
Pulchra permixtio virginitatis et hu
militatis. nec mediocriter placet deo ani
ma illa in qua humilitas cōmendat vir
ginitatē. ꝛ virginitas exornat humilita
tem. Sine humilitate audeo dicere nec
virginitas marie deo placuisset. Et đ pe
nitentia di. j. §. Taciturnitas. Sine hu
militate nemī potest esse salus. ¶ Secū
dum qđ nos inducit ad humilitatē ē gra
tificatio. Est quidē humilitas deo valde
grata. hoc patet p̄mo. quia humiliꝰ oran
tes exaudit. Un̄ Judith. ix. c. Humiliū
ꝛ mansuetor̄ tibi sp placuit deprecatio.
Et Dauid in ps̄. Respexit in oōnē hu
miliū ꝛ nō spreuit p̄ces eorum. Et Eccl
xxxv. Oīo humiliātꝭ se nubes penetrat.
¶ Scđo đs iratus hūilitate placaꝛ. Sic
p3 tercij Reg. xxij. c. đ achab de q̄ dixit de
us helie. Nōne vidisti achab hūiliatum
corā me ꝛc. et scđi palipomenō. xij. c. scri
biꝛ. Q2 hūiliati sūt filij israel auersa ē ab
eis ira furorꝭ dn̄i. Niniuite insup hūili
ati irā dn̄i placauerūt. Jone p totū. Et
Dauid hūiliat9 audiuit nathan dicentē
sibi dn̄s transtulit a te peccatū. Dicebat
em̄ ipe ī cinere ꝛ cilitio. Miserere mei de
us ꝛc. Cor ꝯtritū ꝛ hūiliatū đs nō despi
cies. Tertio đs hūilib9 sua reuelat miste
ria. Jō xp̄s Math. xi. c. ait. Abscōdisti
hec a sapiētib9 ꝛ prudētib9 ꝛ reuelasti ea
puulis. vn̄ Aug. li. de v̄bis dn̄i. Quāto
hūili9 sedebat maria tāto āpli9 capiebat
Cōfluit em̄ aq̄ ad hūilitatē vallis de sup
cilio mōtis. Et q̄3 grata sit hūilitas deo.
Jpa v̄go humillima in suo cātico docuit
dū se hūiliter dixit. Quia respexit humi
litatē ancille sue ecce em̄ ex h̄ beatam me
dicēt oēs generationes. ¶ Terciū qđ idu
cit nos ad humilitatem est exemplū xp̄i.
qui Mathei. xi. c. dixit. Discite a me q2
mitis sum ꝛ humilis corde. vbi Augu.
libro de virginitate ait. Non dixit disci
te a me mundum fabricare aut mortuos

ſuſcitare· ſ3 q2 mitis ſũ ⁊ humilis corde·
O doctrinã ſalutarẽ· O magiſtrũ domi/
nũq3 mortaliũ q̃bus mors poculo ſupbie
ꝓpinata atq3 trãſfuſa eſt· Noluit docere
qđ ipe nõ eẽt· noluit iubere qđ ipe nõ fa/
ceret· Hec ibi· Et in li· xiiij· de ciui· dei in
quit· Nũc in ciuitate dei in hoc ſeculo pe
grināti maxime cõmẽdatur hũilitas ⁊ in
eius rege q̃ eſt xp̃s maxime p̃dicať· Con/
trariũq3 huic ṽtuti elatiõis vitiũ in eius
aduerſario qui eſt diabol9 maxime dñari
ſacris lr̃is caueť· hec ille· Propť ea pau
lus ad phil· ij· c· ait Hũiliauit ſemetipm
ꝑ nobis fact9 obediẽs vſq3 ad mortẽ· hũi
liauit pfecto noſtrã aſſumẽdo naturam·
Hũiliauit matrẽ hũilẽ eligendo· Hũili/
auit in puo tugurio naſcẽdo· Hũiliauit
ſacramẽta hũilitatis circũciſiõis· ſ· ⁊ ba/
ptiſmi ſuſcipiẽdo· Hũiliauit ṽgini mr̃i
⁊ ioſeph ſe ſb̃ijciẽdo· Hũiliauit humiles
piſcatores ſibi ſociãdo· Hũiliauit in p̃/
dicatiõe gľiam pr̃is querẽdo· Hũiliauit
mũdanos honores ſpernẽdo cũ fugit qñ
voluerũt eũ facere regẽ· Hũiliauit ꝯuer
ſando ⁊ pedes diſcipuloꝝ lauando Hu
miliauit deniq3 ꝯtumelias verbera ſputa
crucẽ ⁊ mortẽ abiectiſſimã patiẽdo· q oĩa
vt dicit Cyprianus· xciij· di· c· Dñs· Ab
eo hũiliter ⁊ patiẽter facta ſũt vt nos hu
militatis ⁊ patiẽtie haberem9 exemplum
Jõ Hiero· ad Anthoniũ monachũ ait·
Dñs noſter ieſus xp̃s diſceptãtib9 de di
gnitate diſcipulis vnũ apphendit e par
uulis dicens· Niſi ꝯuerſi fueritis ⁊ effi
ciami ſic puuli nõ intrabitis in regnũ ce/
loꝝ· Et ſe docere tm̃ nec facere videretur
docuit exemplo dũ diſcipuloꝝ pedes la
uit. dũ loquiť cũ ſamaritana· dũ tradito
rẽ oſculo excepit· dũ ad pedes ſibi ſeden
te maria de celoꝝ diſputat regno· du3 re
ſurgẽs p̃mo mulierculis appareſcit·

Et· xij· ſũt regule obſ̃uãde ab his qui
hũiles eẽ volũt q dici etiã pñt duodeci ſi
gna ṽe hũilitatĭ.

Cap· tertiũ

Terciũ myſteriũ ꝯtemplãdũ đ hu/
militate dr̃ regulatio· Sũt ei duo
deci3 regule q̃ ad hũilitatẽ ſpectãt
quas diligenter ſ̃uare quilibet debet·
¶ Prima dr̃ ꝓpria vilificatio·
¶ Scđa bona p̃ſumptio·
¶ Tertia laudabilis verecũdatio·
¶ Quarta corꝑalis cõpoſitio·
¶ Quinta cauta occultatio·
¶ Sexta ꝓximalis delectatio·
¶ Septima ſapiens auditio·
¶ Octaua affabilis ꝯuerſatio·
¶ Nona prompta ſb̃iectio·
¶ Decima debita veneratio·
¶ Undecima altitudinis declinatio·
¶ Duodecima vilis exercitatio·

Prima regľa ẽ ꝓpria vilificatio· Qui
em̃ vere hũilis eẽ vult oẽ bonũ deo debet
attribuere· defect9 tantũmõ ſuos ſibimet
approprians· Quare viri ſancti ⁊ amici
dei ſe pctõres dicere ſepius iuenti ſunt·
Nã paul9 vas electiõis poſt viſionẽ xp̃i
ſibi apparẽtis in via· poſt raptũ vſq3 in
terciũ celũ p̃me ad thimo· j· c· dicebat· Fi
delis ſ̃mo ⁊ om̃i acceptõe dign9· q2 dñs
nr̃ ieſus xp̃s venit in hũc mundũ ſaluos
facere pctõres· quoꝝ p̃mus ego ſũ· ¶ De
beato inſup pr̃e noſtro Frãciſco ſic ſcri/
bit in ſua legẽda Bonauẽtu· Oĩm ṽtutũ
cuſtos ⁊ decor hũilitatis copioſa virum
dei vbertate repleuerat· In ꝓpria quide3
reputatõe nihil erat niſi pctõr cũ in ṽita
te ſpeculũ eẽt ⁊ ſplendor oĩmode ſancti/
tatis· Jõ ſcribiť· xj· q· iij· c· Iniuſtũ Me
lior eſt in malefactiſ hũilis facta ꝯfeſſio
q̃3 in bõis ſupba gľiatõ Et q2 in cõi lege
nemo ſcit certitudinaliter vtꝝ ſit dign9
odio vel amore. Jõ vt ſcribiť di· v· c· Ad
eius· Bonaꝝ mentiũ eſt ibi culpã cogno
ſcere vbi culpa nõ eſt· ¶ Scđa regula hu
militatis eſt bona p̃ſumptio· bene ſenti/
re ⁊ opinari de ꝓximis ſuis· Nã vt ſcri/
biť in glo· ex̃ de ſcrutinio in ordie facien/
do· c· Ex pte· Quil3 p̃ſumiť dign9 niſi ꝓ

bet indignꝰ· Et ꝺ q̄libet ꝑ̄ſumendū ē ꝙ
ſit bonꝰ niſi ꝓbet̄ ꝯ̄riū· ex̄ ꝺe ꝑ̄ſcrip· c· du
dū· ff. ꝺe manumiſſis teſtamēto· l· ſeruos
ff· ꝺe ꝓbatiōibꝰ· l· Ab ea pte· lxxxvi· di· c·
Si q̄d· Et· xi· q· iij· c· In cūctis· Et· xxij·
q· iiij· c· Innocēs· Et glo· in· c· In nr̄a p̄/
ſentia· ex̄ ꝺe ꝓcur̄· ait. ꝺe nemīe ꝑ̄ſumēduz
eſt ꝙ ſit īmemoꝛ ſue ſalutis· j· q· vij· cap̄·
Sācimꝰ· ¶ Tercia regula ꝺr̄ laudabilis
verecūdatio· Debēt hoīes erubeſcere de
ſuis pctīs cū ad hoīm noticiā ꝑueniunt·
Inſuꝑ vltra timorē ꝛ amorē ꝺei peccata
hoꝛrere ꝺn̄t ꝓpter verecundiā mūdi· ꝛ in
om̄i ſua ꝯuerſatōe verecūdos ſe exhibe/
re· Hinc Bern̄· ſuꝑ can̄· ait· Neſcio an
quicꝗ̄ gratiꝰ verecūdia aduerti in mori/
bus hoīm queat q̄ eſt oīm oꝛnatus etatū
Sed in teneriori etate amplius pluriuſ
ꝗ eniteſcit· Et Cicero li· j· ꝺe offi· Sine
verecūdia nihil rectū eē poteſt· nihil ho/
neſtū· Hec verecūdia mulieres a viroꝝ
cōſortio indebito ꝓhibet· Juuenes corā
maioribꝰ abſꝗ rōnabili cā loq̄ nō ſinit·
artifices fideles ꝯſociꝗs facit· reges ꝫre
ꝛ p̄ncipes iuſte ſobꝛie ꝛ pie viuere cogit·
Religioſos ꝛ clericos eccleſieꝗ p̄latos
mūdos ꝛ nitidos a ſecularibꝰ vitijs ꝛ ex
ercitijs eē cōpellit· Sed pꝛohdoloꝛ· Si
cut ꝓpter ſuꝑbiā extinctꝰ eſt generaliter
ꝺei timoꝛ· ita ꝛ oblita verecūdia mundi·
¶ Quarta regula hūilitatis ꝺr̄ coꝛꝑalis
cōpoſitio· ꝺebent eē hūiles cōpoſiti in in
ceſſu· in locutiōe· ī geſtu/ vultu ꝛ amictu
coꝛꝑis· Nā vt ꝺic̄ gl· ī· c· Cū in cūctis ex̄
ꝺe electiōe· Cōpoſitio coꝛꝑis q̄litatē idi/
cat mentis· xli· di· in fine· Et ſapiēs Ec/
cleſiaſtici· ix· c· Ex viſu cognoſcit̄ vir· et
ab occurſu faciei cognoſcit̄ ſenſatꝰ· ami
ctus coꝛꝑis ꝛ riſus ꝺentiū ꝛ inceſſꝰ hoīs
enūciant ꝺe illo· Et Hiero· in epl̄a ad fu
riā· Speculū mētis ē facies ꝛ taciti ocu/
li coꝛdis archana fatent̄· ¶ Quīta regl̄a
cauta occultatio· Debēt humiles ꝓprias
laudes tacere· niſi aliud expoſceret· aut
honoꝛ ꝺei vel vtilitas p̄ximi ſiue neceſ/
ſitas ꝓpria· ¶ Sexta regula eſt p̄ximali
ꝺelectatio· Qui ſūt hūiles ꝺebēt libenter
inferre· ꝛ ab alijs referētibꝰ ꝺelectabiliter
audire p̄ximi laudes· ¶ Septima regula
ſapiens auditō· Ad hūilitatē ſpectat au
dire ꝺoctrinā ꝛ ꝯſilia ſapientū· ¶ Octa/
ua regula affabilis ꝯuerſatio· Debēt vti
ꝗ hūiles ꝯuerſari affabiliter ꝛ benigne·
¶ Nona regula· Prompta ſbiectio· hec
facit ꝺeo ꝛ ſuꝑioꝛibꝰ ꝓmpte ꝛ abſꝗ mur
mure obedire· ¶ Decima regula ꝺebita ve
neratio· Debēt hūiles reuerēter cū maio/
ribuſ ſuis hr̄e· ꝛ p̄cipue in diuino cultu· ī
q̄ req̄runt̄ etiā coꝛꝑis motꝰ vt genuflexio
nes ꝛ inclinatiōes· ad oñdendā interioꝛē
reuerentiā ꝛ ꝺeuotionē coꝛdis· ¶ Undeci
ma regula eſt altitudinis ꝺeclinatio· Fu/
giunt hūiles dignitates ꝛ magnificētias
niſi id ſuaderet caritas ꝺei ꝛ p̄ximi· vl̄ co
geret obediētia· vt in· c· Niſi cū p̄dē ꝺe re
nūciatōe· ¶ Duodecima regula eſt vil̄ ex
ercitato p ꝺei· ſ· amore officia vilia exer
cere· Hinc Hiero· ad palmachiū ait· ꝗ̄
tūcūꝗ te ꝺeieceris humilioꝛ xp̄o nō eris·
Eſto vt incedas pedibꝰ· furua tunica ve
ſtiaris· Equeris paupibus· pauperū cel
lulas dignāter introeas· cecoꝝ oculꝰ ſis
pes claudoꝝ· manus ꝺebiliū· Ipe aquaꝫ
poꝛtes· ligna ꝯcidas· focū extruas· Ubi
alape· Ubi flagella· vbi patibulum· vbi
moꝛs· Propterea ſeraphicꝰ ille frāciſcꝰ
hūilitatis ꝛ caritatis ieſu crucifixi mēoꝛ
effectꝰ ī īitio ꝯuerſiōis ſue· vt recitat Bo
nauē· leꝓſoꝝ obſeq̄a nō hoꝛruit· Inq̄t
em̄ ꝺe ipo ſic· Exinde totiꝰ hūilitat̄ ama
toꝛ ſe trāſtulit ad leꝓſos· Eratꝗ cū eiſ
diligentiſſime ſeruiens oībus ꝓpter ꝺeū
lauabat ipoꝝ pedes· ligabat vlcera· edu/
cebat plagaꝝ putredinē· ꝛ ſaniem abſter
gebat· Oſculabat̄ etiā ex mirāda ꝺeuotō
ne vlceroſas plagas ipoꝝ euāgelicꝰ me/
dicus mox futurꝰ· Sūt ꝛ alia ſanctoꝛum
exempla ſimilia· vt ſancte Clare ſancte

Katherine de senis. scte Elysabeth. et alioꝝ que breuitatis cā trāsimus. Curemus ergo hūiles esse ꝛ videbimꝰ christū nō solū cū Petro Jacobo ꝛ Johāne in mōte trāsfiguratū sed cū oībus sanctis et beatis angelis in sua maiestate ꝛ glīa diuinitatis sicuti ē speciosissimū in regno celoꝝ. Jn quo viuit ꝛ regnat ꝑ infinita secula seculoꝝ Amen.

Dn̄ica secūda in q̄dragesima. De supbia supstitiosoꝝ. Sermo quintus decimus in ordine

Vnde ex est do minus de his oībus. doctoris gentiū sunt ꝟba ista. j. ad Thes. iiij ca. ꝛ in epl̄a hodierna. Postq̄ȝ diaboli eiecti fuerūt de celo empireo ꝓpter illoꝝ supbiam sp in volūtate maligna perdurāt vt hoībus ꝑesse velint etiā in hac vita p̄senti. Qđ vt facilꝰ asseq̄nt ꝑmittēte sic iusto deo maleficijs ꝛ artibꝰ magicis se immiscēt. in q̄bꝰ ad aliq̄s effectus naturales ꝓducēdos coopant. Cū em̄ ipi multa sciāt ꝛ possint q̄ cognitōeȝ nostrā ac facultatē excedūt scīa ꝛ vi nature sue hec inferiora iuuāt ad accelerādā suam opatiōem. Qua de re pleriq̄ȝ diabolo familiaritate ac q̄dā ɔmertio se coniūgunt ꝛ artibꝰ nefarijs iplicitī alios ad h̄ inducūt vt diabolos venerent. Jn oībꝰ enim hmōi maleficijs adoratōem suā diabolꝰ vel implicite vel apte ꝓcurat Vn̄ Aug. xxvi. q. v. Nec mirū ait. Ad h̄ innectit diabolꝰ vt adoret q̄si deus. Ad tātā nāq̄ȝ elatōeȝ deuenit vt etiā cū tētauit christū de h̄ illū req̄sierit. Quia nō mlti sunt etiā hoc tpe q̄ diabolo se s̄bijcere in supstitionibꝰ noxijs ex sua supbia nō formidant. Jdcirco in p̄senti ꝟmōe de supbia supstitiosoꝝ dicemꝰ. Opponit em̄ supstitio religioni q̄ cultū exhibet ꝟo deo. Et licȝ multipliciter fiat. tn̄ nos tripliciter supstitiōem distinguemꝰ ꝟm quam cultus diabolo exhibetur.

¶ Prima dicit diuinationis.
¶ Secūda obseruationis.
¶ Tercia confederationis.

Ex supstitiosa est diuinatio q̄ fit vel ꝑ sōnia vel ꝑ auguria vel ꝑ iudicia astrologoꝝ. cū ipi p̄sumunt ea q̄ dei sunt p̄nūciare. Cap. primū

Prima supstitio dicit diuiatio nis. Est aūt diuiatio p̄cognitō ꝛ p̄nūciatio futuroꝝ cōtingentiuȝ ex falsa et vana opinione ɔsilio vel auxilio demonis tacite vel exp̄sse inuocato ꝟm Tho. ij. ij. q. xcv. Et pctm̄ est mortale q2 est ɔtra illud p̄ceptū Deute. xviij. ca. Nō sit q̄ cōsulat diuinos. Scd̄m ꝟo isidoꝝ ethimol. Diuini dicunt q̄si deo pleni. q2 diuitate se plenos simulāt. Jō dicit Hiero. j. q. j. c. Judices. q diuinatio sp sumit in malā ptē. qm̄ diuini vsurpant illud qđ ē ꝓpriū dei. Vn̄ Jsa. xlj. c. dicit. Annūciate q̄ vētura sunt in futuꝝ ꝛ sciemus q2 dij estis. Et Hiero. sup illo verbo Dan̄. ij. c. Sermo quē tu rex q̄ris grauis est. nec repitur q̄sq̄ȝ q̄ iudicet illum. exceptis dijs q̄ꝝ nō est cū hoībꝰ cōuersatio. inq̄t. Confitent magi. cōfitent ariolī. ꝛ oīs scientia sec̄laris l̄rature p̄scientiam futuroꝝ nō esse hoīs sed dei. hec ille. Prenūciatio ꝟo ꝓphetica nō est supstitio. q2 ꝓphē n̄ vsurpāt sibi qđ deo cōuenit. sed dicūt et p̄nūciāt qđ ill' a deo reuelat. ¶ Sciendū tn̄ ꝟm doctorē Bonauē. in. ij. di. vij. ꝛ Tho. vbi supra q causē scd̄e in ꝓductōe suoꝝ effectuū se habēt tripliciter. Nā aliq̄ ꝓducūt effectꝰ sp ꝛ de necessitate. Et ex cōsideratōe hmōi causaꝝ si quis p̄nunciat tales effectus etiā ꝑ certitudinem nō est supstitiosum nec illicituȝ. sic p̄nūciant Astrologi eclipsim sol' ꝛ hmōi Aliq̄ ꝟo cause ꝓducūt suos effectꝰ. et si nō de necessitate ꝛ semp. tamē vt in plibꝰ Et hmōi effectus ex cōsideratōe suarum causaꝝ possunt p̄nūciari ꝑ cōiecturas. ꝛ

si non ꝑ certitudinē. Sicut medici ex dis
positōe infirmi p̄dicūt mortē vel sanita
tē. ⁊ astrologi siccitates vł pluuias ex cō
sideratōe corpoꝝ celestiū. Alie cause sūt
q̄ ad vtrūlibet se habēt. s. ad esse ⁊ nō esse
in p̄ducēdis effectib⁹. Sicut sūt poten/
tie aīe rōnalis q̄ causant act⁹ hūanos li/
bere. q꞉ pōt hō facere ⁊ nō facere hoc vł
illud q̄ȝtū est in se. Et etiā euēt⁹ fortuiti
q̄ nō habent cām naturalē. sicut ꝙ quis
fodiēdo terrā inueniet thesauꝝ. Hmōi
effectus an̄q̄ȝ sint scire est ꝓpriū dei. cui
oīa sunt p̄sentia q̄ȝtūcūq̄ȝ distantia in fu
tuꝝ. Ut em̄ scribit̄ in glo. j. Pe. vlti. ca.
In agnitōe diuine v̄itatis et p̄terita ⁊ p̄
sentia ⁊ futura eq̄liter p̄sentia sunt. Et
Aug. sup Johem inq̄t. In v̄itate q̄ ma/
net p̄teritū et futuꝝ nō inuenio. sed soluȝ
p̄sens. ⁊ hoc incorruptū. Assignat̄ autē
rō a Bonauē. in p̄mo di. xxxix. q꞉ q̄ȝto res
est p̄sentior tanto cognitio est nobilior.
Sȝ de⁹ oīa cognoscit nobilissime. ergo
q̄ cognoscit p̄sentissime cognoscit. Uerū
tn̄ hoc pōt intelligi dupliciť. Aut ita ꝙ
noteť p̄sentialitas a p̄te cognoscētis. et
sic est veꝝ. q꞉ de⁹ oīm ideas hȝ p̄sentes.
⁊ simul ꝑ q̄s cognoscit res futuras ita
certitudialiť sicut si essent p̄sentes. Aut
ꝙ noteť p̄sentialitas a p̄te cognitoꝝ. et
sic nō oīa cognoscit p̄n̄ter ⁊ simul. q꞉ nō
oīa simul sunt in ꝓprio genere ⁊ in suo es
se. velle igiť p̄cognoscere q̄ de⁹ sol⁹ certi
tudinaliť cognoscit absq̄ȝ ipi⁹ reuelatōe
p̄tinet ad diuinatōem. vbi interuēit opa
tio demonū. Et q̄ȝuis id multis modis
fiat. nos tn̄ hoc loco triplicē diuinatōeȝ
ↄfutandam diuidemus.

¶ Prima est que fit ꝑ somnia.
¶ Secunda que fit ꝑ inuenta mendacia.
¶ Tercia q̄ fit ꝑ astrologoꝝ iudicia.

Prima est diuinatio q̄ fit ꝑ somnia.
De qua dr̄ Deutero. xviij. c. Et. xxvj. q.
vij. c. Nō obs̄uetis. Non inueniat̄ ī te
q̄ obseruet somnia. Notandū tn̄ ꝙ som
nia possunt tripliciter euenire.

¶ Primo a natura.
¶ Secūdo a diabolo.
¶ Tercio a deo

Primo a natura. Et h̄ mō aliq̄n som
nia habēt cām naturalē ex hoīeȝ somniā
te. sic ē īfluētia celi. Cui⁹ influxiōe agit ī
hoīe dormiēte ꝓpť q̄etem oīm sensuū ex/
terioꝝ q̄ fit vt q̄n̄q̄ȝ ex influētia planeta
rū frigubꝝ ⁊ humubruȝ videat̄ alicui ꝙ
sit ī itinere ⁊ aq̄ꝝ inundatio supueniat. vł
ꝙ sit in mari aut ī flumīe ⁊ hmōi. Et q̄n̄
q̄ȝ talia signa p̄n̄t significare pluuiā fu
turā q̄ ē effect⁹ planetaꝝ frigidoꝝ ⁊ hūi
doꝝ. Aliq̄n sōnia habēt cāȝ naturalē in
hoīe somniāte. vt ē abūdātia diuersoruȝ
humoꝝ. ꝓpť qd̄ medici dicūt intēdēduȝ
esse somnijs īfirmoꝝ ad cognoscēdū di/
spositōȝ interiorē īfirmi. Nā q̄n̄q̄ȝ ex ab
undātia colere sōniāt ignē rixas ⁊ lites ⁊
hmōi. Ex abūdantia hūoꝝ melācolici sō
niāt casū ex alto. ꝑsecutōȝ inimicoꝝ. fu/
gā ⁊ sīlia. Ex abūdātia flegme somniāt
aq̄s nauigatōes et hmōi. Ex abūdātia sā
guis somniāt volatū in altū ⁊ sīlia. q̄ sūt
q̄dā sig̃ ad cog̃scēdas īfirmitates p̄n̄tes ⁊
futuras p̄cauēdas. Recitat galien⁹ ꝙ q̄
dā sōniauit sibi ī vētrē fūdi picē ardēteȝ
⁊ estuare ī igne picꝭ. eo ꝙ colerā adustaȝ
nigrā ⁊ incēsā habuit ī vētre. ⁊ hāc cū sur
rexit a sōno emisit ⁊ libat⁹ fuit. ¶ Aliud
exēplū pōit ꝙ q̄dā dolēs splenē cogitās
q̄d deberet facere sōniauit ꝙ minueret se
sup manū inť duos digitos. s. auricula/
rē ⁊ anularē. Et cū vigilaret sic fecit ⁊ cō
ualuit. Aliq̄n sōnia habēt cām volūtari
am in hoīe somniāte. vt cū aliq̄s cogitat
vigilādo sup aliq̄ re. postea d̄ illa sōni/
at. ¶ Scđo somnia eueniūt a diabolo il
ludēte. Nā pōt ī sōnis hoīb⁹ apparere
⁊ illos illudere multipl'r si non fuerint
cauti. vn̄ legiť in scđa collatōne abbatis
moysi de quodā q̄ freq̄nter illusus a dia
bolo sb̄ specie boni angeli sibi apparēte
in somnis. Tandē ex ei⁹ mādato p̄iecit
se in puteū. Et de q̄dā alio q̄ sīli illusio

ne se ipm̄ circūcidit· Et de alio q̄ ꝓprium
filiū more abrahe occidere voluit Jō cau
te incedendū· q2 vt scribit Eccl'es ·v·ca·
Ubi mlt'a somnia ibi mlt'e vanitates· ⁊
Eccl'i·xxxiiij·c· Multos errare fecerūt
somnia· ¶ Tercio somnia eueniūt a deo·
q̄ vult aliq̄ in somnis homīb⁹ reuelare·
Uñ Gene·xxviij·c· vidit iacob in sōnis
scalā· Et geñ·xxxvij·c· vidit ioseph som
niū· ⁊ Geñ·xlj·ca· vidit pharao in som
nis spicas ⁊ vaccas· Et Dañ· ij·c· vidit
nabuchodonosor statuā· In q̄b⁹ visio/
nib⁹ reuelata sūt mysteria dī· ⁊ Matth·
ij·c· Angel⁹ dñi apparuit ī somnis Jo
seph monens vt fugeret in egyptum· Et
eodem ca· magi admoniti fuerūt in som
nis ne redirēt ad herodē· Et Bonauen·
in legenda bti frācisci narrat q̄lit' post
q̄ꝫ sctūs Francisc⁹ vestiuit illū militem
nobilē et pauꝑē· nocte seq̄nti cū se sopo
ri dedisset palaciū speciosū et magnū cū
militarib⁹ armis crucis signacl'o insig
nitis· is ꝓ cui⁹ amore militi egeno s̄bue
nerat dignatiua sibi reuelatōe mōstrauit
Necnō visa oīa sua fore militūq̄ꝫ suoꝝ
si crucis xp̄i vexillū constant' assumeret
s̄b asseueratōis certitudīe repromisit·
¶ De sancta Lucia scribit in sua legēda
q̄ dū oraret añ sepulchꝝ btē agathe ob
dormiuit· ⁊ vidit in somnis btām Aga
thā in medio angeloꝝ gēmis ornatam
stantē ⁊ dicentē sibi· Soror mea lucia v̄
go deo deuota q̄d a me petis qđ ipa pote
ris p̄stare ɔtinuo mr̄i tue· Nam ⁊ matri
tue fides tua s̄buenit· ⁊ ecce sanata est· ⁊
sic ꝑ me ciuitas cathaniēsium s̄blimat' a
xp̄o· ita ꝑ te ciuitas siracusana decorabi
tur· q2 iocūdū deo in tua virgitate habita
culū p̄parasti· Sic cōstantia filia cōstāti
ni vidit in somnis btām agnetē· Et mat'
sancti dominici in somnis visionē habu
it de btō dominico· Et btūs siluester so
cius beati francisci anteq̄ꝫ ei⁹ seq̄ret' ve
stigia visionē in somnis habuit de draco

ne ingenti ⁊ immani quē Francisc⁹ fuga
bat· ¶ Apud gētiles etiā multa recitant'
reuelata in somnis· Uñ Valeri⁹ li· p̄rio
rubrica de somniis concordās cū Sueto
nio narrat q̄ vxor cesaris vidit ī sōnis
fastigiū dom⁹ labi· ⁊ cesarē in sinu suo
iacētē multis vulnerib⁹ ꝑforatū· q̄ sōnij
atrocitate vehemēter exterrita eū rogare
nō destitit vt die ꝓxima a curia se abstine
ret· q̄ die postea vigintitrib⁹ vulnerib⁹
ɔfossus occubuit· anno etatis sue s̄m sue
toniū sexto ⁊ q̄nq̄gesimo· ¶ Narrat insu
ꝑ Valerius q̄ Simonides poeta pere/
gre vadēs cū nauis in q̄ erat applicuiss3
ad litt⁹ ⁊ corp⁹ inhumatū iacēs vidisset
sepulture mādauit· Cui⁹ b̄n̄ficio is q̄ se
pultus fuerat mort⁹ nocte ī somnis sibi
apparuit· cūq̄ꝫ ne ꝓxima die nauigaret
monuit· qui somno parēs in terra r̄mā/
sit· Illi v̄o q̄ inde decesserūt nauigantes
ī ei⁹ ɔspectu ꝓcell' ⁊ fluctib⁹ absorpti sūt
⁊ suffocati· ⁊ ip̄e letat⁹ ē q̄ vitā suā sōno
q̄ꝫ naui credere maluiss3· ¶ Scd̄a ē diuia
tio q̄ fit ꝑ inuēta mēdacia· Finxerūt em̄ q̄/
dā posse ɔgsci futa ꝑ auguria· dū ex ɔsi
deratōe motuū vl' vocū auiū vl' q̄runcū/
q̄ꝫ aīaliū futuros euēt⁹ fortuniij vel īfor/
tuniij p̄cognosci posse dixerūt· ꝓ q̄b⁹ dicit
Tho·ij·ij·q·xcv· q̄ instīct⁹ natural' vnd̄
mouēt' bruta ad suas opatōnes cāri pōt
dupl'r· Uno mō ex ea cā corꝑali· cū eniꝫ
bruta nō habeāt nisi aīaꝫ sensitiuā cui⁹
oēs potērie sūt act⁹ corꝑaliū organoꝝ s̄b/
iacēt eoꝝ aīa dispositōi ɔtinētiū corpoꝝ
⁊ p̄mordialit' celestiū· ⁊ iō nihil ꝓhibꝫ a/
liq̄s eoꝝ opatōes eē futuroꝝ euētuū sig·
inq̄ꝫtū ɔformāt' dispositiōib⁹ corpoꝝ ce
lestiū ⁊ aeris ɔtinētis ex q̄b⁹ ꝓueniūt ta/
les futuri euēt⁹· Sꝫ ī h' sūt duo ɔsiderā
da· Primū q̄ h'mōi opatōes nō extēdan
tur nisi ad precognoscenda illa futura
que causantur per motus corpoꝝ cele/
stium· Secundū est vt non extendātur
nisi ad ea que aliqualit' possūt ad huius

modi aīalia ꝑtinere· Consequūť eni per
celestia corꝑa cognitionē q̄ndā naturalē
⁊ instinctū ad ea q̄ eoꝝ vite sunt necessa/
ria· sic̄ sunt īmutatōes q̄ fiūt ꝑ ventos ⁊
pluuias ⁊ hm̄ōi Alios eūc.ꝰ velle ex mo
tu vł garritu aīaliū p̄cog̃scere· vt casꝰ for
tuitos ⁊ acꝰ hoīꝫ ꝑriet ad supstitōꝫ Alio
mō instinctus brutoꝝ causaẗ a cā spūa/
li· ⁊ h̄ vel ex deo vt fuit in coruo heliā pa
scente· ⁊ cete Jonā deglutiente· vel ex de/
mone q̇ vtiẗ ōpatōībꝰ brutoꝝ ad impli/
candū hoīes vanis opiniōībꝰ· Jō Deu/
tero· xviij· dr̄· Nō inueniaẗ in te q̇ obser
uet auguria· Qđ aūt Joseph dixit Geñ·
iij· c· ꝑ dispensatorē suū q̄ nō esſꝫ silis ei
in auguriādi scīa· ẜm Augu· locutꝰ ē io
co nō serio· xxvj· q· ij· ca· qđ ait· Et forte
hoc referens ad opinionē vulgi q̇ sic cre
debat de eo· Talia itaq̄ȝ auguria supstiti
osa repudiāda sunt· Sic̄ etiā gentił ce/
sar faciebat· Narrat q̇ppe de illo Johā
nes solobrieƒ in policratone li· ij· q̄ nul
lo augurio nullaue supstitōe a q̇cūq̄ȝ īce
pto potuit r̄uocari Cōtigit ā̄t vt qñꝫ afri
cā ꝓficiscēs ī egressu nauis ꝓlaberetur·
verso itaq̄ȝ in meliꝰ omine· Tene o inq̇t
te o africa eāq̄ȝ obtinuit· Idē refert Sue
tonius ⁊ frontinꝰ li· j· de re militari· Fu
erūt ⁊ alij artificioso ingenio sortes com
ponētes q̇ꝝ vsu ea q̄ ventura sūt p̄cog̃sci
posse asseuerēt ⁊ cognosci q̇d agendū sit
Et dicunť tales sortes diuīatorie· vł ex
capitulis q̇busdā scriptis in vna longa
charta cū filis pendentibꝰ ad illa capitu
la adligatꝭ vł ex q̇busdā cedulis scriptꝭ
in occulto repositis ꝯsiderando quā q̇s
accipiat· vel ex ꝓiectōe taxilloꝝ ẜm cer/
ta pūcta capitula designātia ⁊ hm̄ōi· de
q̇bus· xxvj· q· v· ca· Sortes· ait Leo pa
pa· Sortes quas p̄res dānauerūt nil a/
liud q̄ȝ diuīatōes ⁊ maleficia decernimꝰ·
Et lꝫ q̇dam dicāt illas sortes q̇bꝰ vtunť
fuisse ab apł'is inuentas· falsum tamen
dicūt· vt ptꝫ· xxvj· q· ĩ· c· j· vbi mat'ia ista

diffuse tractaẗ· Jō nō curo ẜmonē in h̄
extendere cū tm̄ intendā diuīatorias sor
tes supstitiosas execrari· ¶ Tercia ē di/
uinatio q̄ fit ꝑ astrologoꝝ iudicia· Ipi eī
qñq̄ȝ ingerūt se ad iudicandū de effectibꝰ
ꝓuenientibꝰ a volūtate dei ⁊ hūani libe
ri arbitrij dispositōne· Et ad hoc deue/
nerūt q̇dā moderni dūi vt nec comedere
audeant nec pānos nouos induere· nec
equitare aut queq̄ȝ domestica negocia a/
gere vel incipe absq̄ȝ vaticinio astrono/
morū· q̇ si dixerint ꝓsꝑa euentura q̄ inci
pe volunt illa incipiūt· si x̄o ꝯtrariū ab
illis desistunt· O singularem stulticiam
ducere vitā cū cōfidentia planetaꝝ· Si
hoc necessariū esset vnusq̇sq̄ȝ ꝯq̄ri possꝫ
de ipo optimo deo ꝯditaq̄ȝ ab illo tam
egregie reꝝ oīm natura· Clamat Aristo
teles· deꝰ ⁊ natura nō deficiūt in necessari
is· Astroꝝ noticia repiẗ in valde paucꝭ·
⁊ q̇ eā ꝓfitenť nō sunt vt in pl'ibꝰ in illa
ꝑfecti· Sꝫ sint sicut ptolomeꝰ vł Habi
ambragel aut albumasar· dicāt mihi si
hūana vita regulāda est ẜm cursū astro
rū· Quid faciēt populi· q̇d artifices· q̇d
agricole· q̇d mercatores· q̇d clerici· q̇d re
ligiosi· Quid in liberalibꝰ artibꝰ ⁊ theo
logia ac iure canonico ⁊ ciuili tot erudi/
tissimi hoīes q̇ cōiunctōem planetaꝝ ig̃
rāt· q̇ signa adhuc zodiaci nesciūt· Nun
q̇d in tenebris erūt oīa illoꝝ oꝑa· Nun/
q̇d astrologoꝝ studia sectari debēt· O ꝑ
niciosū errorē· ꝯtra quē Paulꝰ ad Col·
ca· ait· Om̄e qđcunq̄ȝ facitis in x̄b o
aut in oꝑe in nōie dn̄i nostri iesu xp̄i faci
te· Ad xp̄m itaq̄ȝ aspiciēdū ē nō ad astra·
ad ip̄m recurrendū vt dies ⁊ actꝰ nr̄os ĩ
sua pace disponat nō ad astrologos· Ip
sius deniq̄ȝ implorādū auxiliū vt libere/
mur a ꝑiculis īminentibꝰ· Deꝰ ip̄e vitaꝫ
nr̄aꝫ gubernat q̇ occidere pōt ⁊ viuifica
re· Ip̄e vtiq̄ȝ nō fecit speras celoꝝ ⁊ stel
las vt homini dn̄arenť· ita vt hoīes in
oībꝰ suis motibꝰ ⁊ oꝑibꝰ illaꝝ ꝯsidera/

rent influxus · sed vt hoim vsibus deſui
rent· Ut enim inqt Tho· pma pte· q· lxx·
Myſteriũ luminariũ celi explicat Ge/
neſis· j· ca· p tria q̄ ꝯcernũt hoīs vtilita/
tē· Primo em̄ puenit vtilitas ex ipis q̄ꝫ
tũ ad viſum· q̄ eſt directiu⁹ ī opib⁹· q̄ꝛ ni
hil videt̄ niſi in lumine · vt dꝛ in· ij· d aīa
Et ſic p viſum diſcernit̄ vna res ab alia
Et q̄ꝫtũ ad h̄ dixit de⁹ · fiant lumiaria ce
li vt luceāt in firmamēto ꝛ illuminēt ter
rā· Et ſi argueret̄ ꝙ nihil fit ꝓpter viliuſ
ſe· q̄ꝛ finis eſt nobilioꝛ his q̄ ſunt ad finē
Sed luminaria celi ſt̄ nobilioꝛa q̄ꝫ tra·
ḡ nō ſunt facta vt illuminēt terrā· Rñ/
det Tho· ꝙ ī illuminatōe terre intelligit̄
vtilitas hoīs terrā ipam inhabitāt̄ qui
ſm aīam p̄fert̄ corpoꝛib⁹ lumiariũ· Ni/
hil tñ ꝓhibet dici ꝙ dignioꝛ creatura fa
cta eſt ꝓpter inferioꝛē· non ſm ꝙ in ſe cō
ſideraṫ· ſed ſm ꝙ oꝛdinat̄ ad integritatē
vniuerſi· ¶ Scḋo puenit vtilitas homī
ex ipis lumiarib⁹ q̄ꝫtũ ad viciſſitudines
tempoꝝ q̄b⁹ et faſtidiũ tollit̄ ꝛ valitudo
ꝯſeruat̄ ꝛ neceſſaria victui oꝛiunt̄· q̄ nō
eſſent ſi ſemp eſſet aut eſtas aut hiems·
Et q̄ꝫtũ ad hoc dixit deus· ꝛ ſint in tpa et
dies et annos· ¶ Tercio puenit vtilitas
q̄ꝫtũ ad opportunitatē negocioꝝ ꝛ opeꝝ
inq̄ꝫtũ ex luminarib⁹ celi accipit̄ ſignifi/
catio pluuioſi tpis vel ſereni q̄ ſũt apta
diuerſis negocijs· Et ſm hoc dic̄· ꝛ ſint
in ſigna· ſ· corpaliũ trāſmutationũ· non
autē coꝝ q̄ dependent ex libero arbitrio·
Et lꝫ ſint cā hmōi trāſmutationũ tñ di/
cunt̄ hic ſigna vt occaſio idolatrie tolla
tur ab eis q̄ indifferēter oīa vt p̄dictũ eſt
aſtroꝝ virtuti ꝛ diſpoſitōi aſcribũt· Er/
go iudicent aſtrologi de naturalib⁹ effe/
ctib⁹ a cā naturali puenientib⁹· de eclyp/
ſi ſolis ꝛ lune· de imbrib⁹ ſiccitatib⁹ ven
tis ꝛ ſilibus· Illa ṽo futura q̄ vel a dei ꝟ
ab hoīs volūtate depēdent relinq̄nt ipſi
deo q̄ cuncta gubnat ꝛ cui⁹ iudicio iuſto
etiā in p̄ſenti ſeculo bona vel mala ꝓſpe
ra ꝛ aduerſa hoībus accidũt· Dic̄ em̄ ſa/
piens Eccli· xj· c· Bona ꝛ mala · vita et
moꝛs· paupta s ꝛ honeſtas a dño deo ſt̄·
Uidi ego dieb⁹ meis iudicia multa aſtro
logoꝝ in quib⁹ ipi moꝛtē magnoꝝ viroꝝ
determinabāt· ꝛ tñ aliter euenit vt ī plu/
ribus· lꝫ qñq̄ꝫ aliq̄s mortu⁹ fuerit quia
moꝛtal̄ erat ſic̄ ꝛ omēs moꝛiemur. ¶ De
xiſto q̄rto pontifice maximo multa pre
nũciata ſunt ab aſtrologis falſa etiam a
pmo anno ſue ſctiſſime coꝛonatōis Qui
dā ṽo in aſtroꝝ pitia nō mediocrit̄ eru/
ditus q̄ntus iā elapſus ē ann⁹ q̄ mihi ſe
cũ familiariter ꝯfabulāti affirmatiue re
ferebat anno illo pontificeꝫ ipꝫ moꝛituꝝ·
Quid ſecutũ eſt expientia docet· Stent
igit̄ aſtrologi in termīs nature ꝛ pncipi
bus ſuadeāt vt ad deũ conditoꝛē ſtellarũ
ſp recurrāt· Quia vt dic̄ ſapiēs Eccli·
ij· c· Reſpicite filij natōeſ hoīm· q̄ꝛ null⁹
ſpauit in deo ꝛ ꝯfuſus eſt· ¶ Si q̄s vero
obijceret ꝙ aſtrologi m̄lta vera p̄dicunt
q̄ alioꝝ cōem cognitōeꝫ excedũt· Rñdet
Aug· li· v· de ci· dei· c· vij· dicens· Nō im
merito credit̄ cũ aſtrologi mirabilit̄ mul
ta vera rñdent occulto inſtictu fieri ſpi
rituũ malignoꝝ quoꝝ cura ē falſas ꝛ no
xias opiniōes de aſtralib⁹ factis inſere/
re humanis mentib⁹ atq̄ꝫ firmare nō ho
roſtopi inſpecti et notari aliq̄ arte que
nulla eſt· Nec mirari q̄ſpiā debꝫ ꝙ de/
mones futura cōtingentia aliqñ p̄dicere
faciāt vel aſtrologis vel maleficis ꝛ di
uinis· qm̄ vt ait Bonauē· in · ij· di· vij · q̄ꝫ
uis demones nō poſſint p ſeipos futura
cōtingentia ſcire certitudinalic̄· tñ freq̄n
ter vera p̄dicũt· q̄ꝛ euentuꝫ futuroꝝ aliq̄
mō p̄ſciunt· Et h̄ eſt q̄druplicit̄ ſm Au
guſtinum ſupꝛa Geneſim ad litteram·
Aut enim ſenſus vel ingenij acrimonia
Aut multa experientia Aut doloſa cau
tela· Aut aliena doctrina · Senſus vel
ingenij acrimonia· vt qñ vidēt diligenē
ꝛ ꝯſiderāt ad q̄d inclinet̄ affectio nr̄a· vt̄

q̄ sint inducētia vel retrahētia · Experien/tia tēpoꝝ q̄ ex talib⁹ viderūt accidere talia · Dolosa cautela qn̄ ꝓponūt aliq̄d facere ⁊ p̄dicunt q̄ si aliq̄d sint facturi · Aliena doctrina qn̄ iusto dei iudicio ꝑmittūt addiscere ab angelis · Quare ipi demōes futura cōtingētia pn̄t ꝓsumere ꝓbabilit̄ nō tamē certitudinal'r scire · Sic vt puto repn̄tare pn̄t absentia ⁊ distantia q̄ ipi ab alijs spiritib⁹ velocissime discurrentib⁹ sciunt · ita vt q̄s diabolico misterio q̄n remotis fiūt mēte ꝯgnoscat · Sicut factū fuisse recitat Aulusgelli⁹ · xiiij · li · noctiū acticaꝝ · Inq̄t em̄ · Quo Cayus cesar ⁊ Gneus pompei⁹ die ciuile bellū signis collatis in thessalia cōflixerīt res accidit patauij in trāspadana italia memoria digna · Corneli⁹ q̄dā sacerdos et loco nobil' ⁊ sacerdotij religiōib⁹ venerand⁹ ⁊ castitate vite scūs repente mota mente ꝯspicere se ꝓcul dixit pugnam acerrimā pugnari · At deinde alios cedere alios vrgere · cedē fugā tela volātia · īstauratōeȝ pugne · imp̄ssionē gemitus ꝑ vulnera · ꝑinde vt se ipē in ꝑlio versaret̄ corā videre sese vociferat⁹ ē · At postea sbito exclamauit cesarē vicisse · At cornelij sacerdotis ariolatio leuis tū q̄deȝ visa ē ⁊ vecoꝛs magne mox admiratōi fuit q̄ nō modo pugne q̄ in thessalia pugnata est necꝫ ꝑlij exitus q̄ erat p̄dict⁹ idem fuit · Sed oēs quocꝫ pugnādi reciproce vices ⁊ ipa exercituū duoꝝ ꝯflictatio vaticinant̄ motu atcꝫ verbis repn̄tata ē · Hec Aulusgelli⁹ · Non igit̄ demonum sunt q̄rēda ꝯsilia siue v̄t ꝑcognoscāt̄ futura siue vt sciant̄ distātia · Deo ista sūt relinq̄nda · ⁊ ab ipō semꝑ vt p̄dictū est in cūctis exercitijs ⁊ actib⁹ auxiliū expetēdū

¶ Q supstitiosa est obſuantia carminū ⁊ portatōis breuiū atcꝫ tempoꝝ ·

¶ Capitulū secundū

Secūda supboꝝ supstitio d̄r obſuatōis · Sūt q̄dem aliq̄ supstitiose obſuantie q̄ abscīcēde sunt ⁊ amouēde ne ī illis fiat iniuria ⁊ irreuerētia altissimo deo · p̄ n̄t aūt he diuidi in tres principales ·

¶ Prima dicit̄ incantationis ·

¶ Secūda breuiū portationis ·

¶ Tercia temporis determinatōis

¶ Prima obſuantia d̄r incantatōis · fiunt eni a plerisqꝫ incantatiōes ⁊ carmia ad sanādas īfirmitates ⁊ vulnera · Pro q̄bus dicit scūs Tho · ij · ij · q · xcvi · Q ī his q̄ fiunt ad aliq̄s effectus inducēdos ꝯsiderādū est si illa habēt vel putāt̄ habere virtutē naturalē ad ꝑducendū tales effectus · Et tūc nō erit supstitiosū nec illicitū vti talib⁹ causis · Puta si q̄s teneat sup se iaspidē ꝑ restrictiōe sanguis et silia · Si aūt nō videat̄ q̄ illa possint naturaliter illos effect⁹ causare sȝ ꝑ adiuntōem aliq̄ꝝ caracteꝝ vel noīm ignotoꝝ vel alicui⁹ vane obſuātie expectat̄ · ille effect⁹ erit supstitiosū ⁊ illicitū · Vn̄ Augus · xxvi · q · ij · c · Illud ait · Ad gen⁹ supstitōis ꝑtinent oīa remedia q̄ medicoꝝ disciplina ꝯdēnat siue in incātatōib⁹ siue in q̄buscūqꝫ scripturis q̄s caracteres vocāt · Et lȝ expiant̄ hoīes multos effectus in hmōi obſuantijs tn̄ nō licet his vti · quia opere demonum fiunt · vt dicit August · xxvi · q · v · c · Nec mirū · Colligere tn̄ herbā cum symbolo vel orōe dn̄ica ex deuotōe sine alia supstitōe et ea vti nō reprobat̄ ſm Raymūdū · Dicit etiā Vuilelmus de incarminatertib⁹ · q̄ si nil supstitiosum dicūt vel faciūt · sed tm̄ vtunt̄ licitis precibus et adiuratōibus sicut ꝑ passionē ⁊ crucē christi et hmōi non credit q̄ peccent mortaliter · nisi fecerint h̄ post ꝓhibitionem ecclesie illis factam · Et nihilominus prohibendi sunt viri ⁊ mulieres a talibus · quia multa inutilia solent misceri ⁊ supstitiosa · Sicut ego ista q̄ncꝫ ꝑquirens ⁊ incātatrices aduocans charitatiue m̄ltas fatuitates īueni

¶Quedã vetula fulginei succurrebat hõminib⁹ mulierib⁹ qb⁹ lac p filijs ablactãdis deficiebat· In ortu solis illas v̾sus solē iubebat hec v̾ba dicere· Dio te salue san cto arbore quale dalalto mõte venite· al mio pecto lacte adducite quãto basta ñ quãto poteti· ¶Quedã alia tuderti inci piebat suũ carmen· Al nome sia de chri sto e de sancto Damiano e de san bene dicto che fo medico de christo rc· Alij in cantãt pcussos ferro r dicũt· Tre boni frati andauan per la via trouaro christo con sctã maria· r seqtur postea nescio q̃ v̾ba falsa r ridicl'osa· Sũt ɔsilia carmi na plena stulticijs imo falsitatib⁹ qbus maior adhibeť fides q̃ oratõi dñice· nã incãtatores r incãtatrices lз pmittãt pr̃ noster cũ aue maria· qr venena nõ danť nisi melle circũlita· tñ tenẽt r opinãť q virtus sanitatē inducẽs sit ī illis carmi bus stultis· Quedã vetula incãtatrix oc currebat infirmitatib⁹ aĩaliũ brutorum equor· s· asinor r similiũ· q̃ post pr̃ nr̃ r aue maria dicebat in aure aĩalis secre te· Si sani sani si nõ te mangiano li ca ni· ¶Quedã alie incantatões fiũt ad no cumẽtũ hoĩm r q aliqs paulatim consu mať· r q quis nõ possit cognoscere vxo rē r sĩlia q̃ dicũť maleficia Et dic Aug· xxvj· q· v· c· nec mir· q turbãt mẽtes ho minũ min⁹ cõfidentiũ in deo· ¶Secũda obs̾uantia dr̃ breuiũ portatõis· De qbus dicit Tho· vbi sup· q circa hmõi breuia cauendũ ē ne repiať in eis aliqd supstiti osũ· Prĩo vt nõ sit ibi aliqd ptinẽs ad ĩ uocationē demonũ· Scđo vt nõ ɔtineãt noĩa ignota· Tercio q nõ ɔtineãt aliqđ falsum· qr sic ei⁹ effect⁹ nõ possз expecta ri a deo q̃ nõ est testis falsitatis· Quarto cauẽdũ ne cũ v̾bis sacris ɔtineanť aliq̃ vana· puta caracteres scpti r hmõi sig̃ p ter signũ crucis· Quĩto vt spes non po nať in modo scribendi vl' ligãdi· puta q scribať in carta virginea vel in ortu sol· vel dũ legiť euãgeliũ· vel q ligeť cũ tot filis· vl' appendať p virginē· vl' q null⁹ debeat videre· q̃ oĩa supstitiosa sũt· xxvj q· v· c· Nõ licet· Dicit etiã Vilielmus q illa breuia in qb⁹ dr̃ · q si qs ea portaue rit nõ morieť ĩ igne aut ĩ aq rc· nõ sť por tãda· Nã vt dic Gre· xxvj· q· v· c· Si qs ariolos aut incãtatores obs̾uauerit aut filaterijs vsus fuerit anathema· sic fila terie dicũť cedule r breuia· ¶De r̃liquijs aũt sctõr dicit Tho· q si ex deuotõe por teť r cũ reuerẽtia sine aliq̃ supstitõe lici tũ ē· In hmõi itaqз breuib⁹ supstitio oĩs vitãda ē· r potissimũ qr ĩ illis vt in pl'ib⁹ multa mendacia ɔtineť r vana· Audi ui ego qsdã fratres ordis mei narrantis q qdã frať Vincenti⁹ soci⁹ sctĩ Bernar dini dũ audiss3 ɔfessionē cuiusdã q̃ bre ue vnũ sup se deferebat petiuit ab eo qđ in illo ɔtinebať· Cũqз ille dixiss3 se nesci re sed pcio emisse illđ a qdã a q̃ instructi onē habuit ne breue illud aut ipe legeret aut a qcũqз alio inspici sineret· Ipe frať vincenti⁹ vix obtinuit vt ipm videret· Aptaqз cedula inuenit ibi scripta hec v̾ ba· Dogliate el capo chi doler ti sole dog liate ad ti e a chi bē ti vole dogliãte li ochi e dogliãti li dẽti· dogliate el corpo insi e me con lo ventrē· vanne al mare e fate i cantare che cento milia diauoli te possa no portare· ¶Tercia obseruãtia dr̃ tpis determiatõis q̃ obs̾uanť determiati dies et determinata tpa· Qđ si fiat ex cã natura li sic faciũt medici in dãdo medicinas· r incisores arbor r nauigantes r hmõi vti q̃ bene est· Inqt eñ Ouidi⁹ li· j· de r̃me dio amoris· Tpib⁹ medicina val3 data tpe psunt· Et data nõ apto tpe vina no cent· Si v̾o tps obs̾ueť nõ ex aliq̃ causa corpali naturali sed falsa opinitõe· vt cũ qs putat aliqs dies fortunatos· r aliqs infortunatos supstitiosuз ē r friuolum· Ut si qs vtitur herbis collectis ĩ mane ascensionis· vl' balneat se in nocte sancti

Jo͡his baptiste· vel in Kalēdis nō vult
aliquid dare ⁊ sikia q̄ oia vana sūt· Unde
aug· xxvj· q· vij· c· Nō obserueti͡s· Non
obserueti͡s dies q̄ dicunt͛ egyptiaci aut
Kalendas ianuarij· in q̄bus cātilene q̄/
dā ⁊ cōmessatiōes ⁊ ad inuicē dona donā
tur· Et ap͡lus ad Galathas· iiij· c· Dies
obseruatis ⁊ menses ⁊ annos· timeo ne
forte sine cā laborauerī in vobis Mgr̄
in historia scolastica dic̄· q̄ dies egiptia
ci dicunt͛· q̄ in his passa ē egyptus· Ob
qd̄ voluit mater eccl͡ia illos in kalenda
rio poni· vt diuina miracula nobis exē/
plo sint· Mathematici ꝟo dicūt q̄ peri
tissimi egyptioꝝ astrologi quasdā ↄstel
latiōes nociuas hūanis actib⁹ in singul͛
mensibus dep̄henderūt· quarū ↄstellatō
nū pūcta vulg⁹ ꝓpter imꝑitiā vitare nō
poterat· Quapropter cautū ē vt tota di
es obseruet͛ ꝓpter horā illi⁹ abomīabilis
lucis idest diei· Et h͛ obſuari ꝓhibitū ē·
Ex multi sūt diabolo ↄfederati rn̄sa
ab eis in imaginib⁹ q̄rentes vel illos re
stringentes ⁊ nonnulli expresse profitē/
tes·

Cap· terciū·

Tercia supstitio dr̄ ↄfederationis
Sūt etiā hodierna die ⁊ viri ⁊ mu
lieres diabolo quadā familiarita
te ↄfederati· Qd̄ quidē fieri pōt tripl͛r·
¶ Primo ꝑ imaginū formationē·
¶ Scd̄o ꝑ diaboli inclusionē·
¶ Tercio ꝑ expressā ꝓfessionē
Primo ꝑ imaginū formationē·· vn̄ ei
inquit Jo͡hes solobriensis in policrato/
ne li· ij· Ad tantā quidē ꝑuenerūt īsaniā
vt ex diuersis stellarū positionib⁹ dicāt
imaginē ab hoīe posse formari q̄ si ꝑ i/
terualla tp̄m ⁊ quadā rōne ꝓpositionuz
in constellatione seruata formet͛ stellaꝝ
nutu recipiet sp̄m vite· Et ↄsulentib⁹ oc
culte veritatis manifestabit archana· s₃
Tho· vbi· s̄· dic̄ q̄ tales imagines habēt
effectū nō a corꝑibus celestib⁹· sed a dya
bolo· ¶ Scd̄o aliq̄ diabolo ↄfederant͛ ꝑ
illi⁹ inclusionē dū illū inclusū ⁊ restrictū
detinent in ampullis ⁊ q̄busdā artib⁹ ab
eo rn̄sa suscipiūt· Sed mirant͛ q̄dā quō
diabol⁹ vel detineri vel includi possit cū
sit sp̄us admirabilis ꝟtutis s̄m naturaz
cui materia corꝑalis obedit ad motū lo/
calē sicut ⁊ angelis sanctis· vt augu· de cet
li· iij· de trinitate· Ad qd̄ rn̄dem⁹ q̄ demo
nes ↄstringi sic p̄nt ⁊ detineri imꝑio ⁊ po
testate p̄ncipū tenebrarū· Nā vt etiā scri
psi in tractatu de timore iudicioꝝ dei· In
ter demones est p̄latio· qd̄ ꝓbat͛ ꝑ glo· su
per· xv· c· p̄e· ad corinth· q̄ dicit· Quādiu
mūdus durat angeli angelis· hoīes hoī/
bus· demones demonib⁹ p̄sunt· Et vt in/
quit Tho· j· ꝑte· q· cx· Demonū q̄daz na
turali ordine sub alijs ↄstituunt͛· vnd̄ et
actiōes eoꝝ sunt sb̄ actiōib⁹ suꝑioꝝ Et h͛
est qd̄ rōnē p̄latōis facit· vt· s· actio subdi
ti subdat͛ actōe p̄lati· Prelatio ꝟo demo
nū nō fundat͛ suꝑ eoꝝ iusticia· sed suꝑ iu/
stitia dei cūcta ordināntis Et ↄcordia qua
quidā imꝑant· quidā obediūt· nō ex ami
citia quā inter se hēant· sed ex cōi nequi/
cia qua hoīes odiūt ⁊ dei iusticie repu/
gnāt· Sic etiā ꝓpriū est hoīm īpioruz vt
eis sese sb̄iciāt ad ꝓpriā nequiciā exeq̄ndā
quos potiores virib⁹ ⁊ malicia vidēt· et
q̄ suꝑiorib⁹ inferiores sb̄dant͛ nō ē ad bo
num suꝑioꝝ sed mag͛ ad malū eoꝝ· q̄a
cū mala facere maxime ad miseriā ꝑtine
at p̄esse in malis est eē mag͛ miserū· hec
Tho· Inclusio ꝫ demonis vel detētio vl͛
q̄lis cūq₃ ↄstrictio fit diabolica fraude vt
sic hoīes cū diabolis ↄuersando sepent͛
a deo· ⁊ ad malū aliqd̄ ꝑpetranduz indu
cant͛ ¶ Tercio aliq̄ diabolo ↄfederātur
ꝑ exp̄ssam ꝓfessionē· sicut fecit ille iuuēis
de q̄ fit mētio in legēda sancti Basilij Et
vt noua recitez que ego vidi ⁊ audiui di
cā· In ciuitate Albenge vltra ianuā ver
sus massyliā me p̄nte vetula vna torq̄ri
fuit iussa· que longo temporis spacio nl͛
lo videbat͛ dolore terreri· Suspensa q̄p/

pe in eculio brachiis post terga vel manī/
bus colligatis intrepida quasi deridebat
tormenta· Facta aūt aspsione aque bene
dicte sup eam· ⁊ stola benedicta imposi/
ta collo eius vix ad duos digitos eleua
ta sup trā clamare cepit· heu heu· sustine
te deponite me in trā ⁊ dicā veritatē d q
bus interrogabitis· Tūc vicariꝰ episco
pi interrogauit eam· habes ne tu cū dya
bolo maledicto cōmerciū. Que respōdit
vtiqꝫ habeo ⁊ ipe mecū erat paulo añ· cu
ius auxilio tormenta vr̄a nō me ledebāt·
At vbi res iste sacre delate sūt mox me re
licta discessit· Interrogauit rursus eam
quō sibi diabolū familiarē fecisset· At
illa· Dū ego in iuuentute mea nupsissez
iuueni in domo viri mei fratrem eius sa
cerdotē mihi molestū satis hūi ⁊ in oibꝰ
semp contrariū· Quadā vo die dū vbis
⁊ clamoribꝰ eius remansissem afflicta in
domo ⁊ sola consisterē ducta desperatōe
clamare cepi· O diabole vēi ad me ⁊ fer
auxiliū tuū· O diabole vbi es· Int hec
vba astitit ibi in specie iuuenis cū cornu
tñ in frōte· Dixitqꝫ mihi quid vis aut qd
queris· Ego vero vt mihi succurras rñ
di· Ille vo subdidit· mittā ad te vetulam
vnā· si qd illa suaserit facies bñ tibi erit
⁊ his dictis euanuit· Inde ad modicū su
puenit vetula illa que cruce in terraz sig
ta suasit vt sup illā ponerē dextrū pedē·
Quo facto· dicas inquit· Ego ex hac ho
ra abrenūcio iesu xpo ⁊ sanctis eius· re
nūcioqꝫ parti paradisi quā mihi ī bapti
smo pollicitꝰ fuerat· corpusqꝫ ⁊ aiaz me
am sub diaboli ptāte repono Hec cū di
xissem· diabolus ille q mihi pmo appa
ruerat affuit· Confortauit me ⁊ mecum
cōcubuit ex pte posteriore in vase tñ debi
to· Reqsiuitqꝫ pmissionē meā vt hebdo
mada qualibet aliquē virū aut mulierez
offenderem· fecitqꝫ mihi dare pulueres
cōtritos ex cordibꝰ ⁊ testiculis infantuz
cū qbus haberē tangere qscūqꝫ possem·

Tetigi multos ⁊ perierunt· Sepe ad lu
dū nocturno tpe accessi· in quo cōsueuit
multitudo maxima demonū ⁊ hoim pci/
pue ⁊ pro maiore pte mulierū cōuenire·
Tentaui nocere illi sacerdoti nec potui·
qz diuinū exoluebat officiū· Multis an
nis cū diabolo ɔuersata sū ⁊ peccatum
istud nunqꝫ volui cōfiteri· Hec dū au/
dissez ego qui aderā exhorrui facinus· al
tera ex pte letatꝰ sū audire tā stupenda se
creta· fidē nostrā certificātia· Post illaz
adducta fuit quedā puella que ɔfessa ē
ibi publice qꝫ a ꝓpria matre seducta eādē
quā vetula fecerat ꝓfessionē· Utrū autē
ad ludū nocturno tpe realiter accessissēt
aut a diabolo deludebant· nescio quid di
cam· Nam fatebantur ille vere ⁊ rea/
liter illis spectaculis affuisse· Sed aug·
videt oia ista imputare diabolice illusio
ni· Multa sūt igit q diabolꝰ facit vt se
ducat aias ⁊ se in supstitionibꝰ faciat ve
nerari· Fugiamꝰ eū adoremusqꝫ semp sancti no
men sanctissimū dn̄i nr̄i iesu xpi· qd lau
dabile est ⁊ gloriosum per infinita secu/
la seculoꝝ Amen·

Feria scda tertie hedomadomade De
supbia infideliū idolatrarū· Mahume/
thanoꝝ ⁊ iudeoꝝ· qui omnes moriuntur
eterna morte. Sermo· xvj·

In peccato vestro moriemini· vba sūt re/
demptoris nostri Johis· viij
ca· ⁊ in euāgelio hodierno· Indurauert
cor suū iudei ꝓpter supbiā coꝝ· ⁊ noluert
in xp̄m credere· Quinimo psecuti sūt illū
in impetu furoris sui ⁊ nūqꝫ quieuerunt
quousqꝫ crucis patibulo affixū occidert
Idcirco venit ira dei ɔtra populū illū ⁊
tpe Uespasiani et Titi passus est famez
cedes vulnera ⁊ ciuitatis destructionē· sz
pter illa tpalia mala oēs iudei ⁊ qlibz aliȷ
infideles moriunt morte gehēne· Hoc ie
sus xp̄s cominatꝰ ē ipis cuius vba resplē

dent luce ṽitatis· Idcirco in p̄nti sermo
ne ꝯ supbiã infideliũ dicemus q̄s diuĩa
iusticia puniet eterna morte· Distingue/
mus autẽ triplicẽ infidelitatẽ·
¶ Prima est idolatrarũ·
¶ Scđa mahumetanoꝝ·
¶ Tercia iudeoꝝ·

Qui idolatre a deo reprobati sũt ꝓpt
illoꝝ supbiã· ꝛ de origie ac dilatatiõe ido
latrie· ꝛ de grauitate illius peccati·
Capitulum primũ·

Prima est infidelitas idolatrarũ
qui ꝓpter eoꝝ supbiã a deo repro/
bati sunt qui diuinũ honorẽ crea
turis exhibere nõ erubuerũt· Ut em̄ inqt
Tho· ij· ij· q· xciiij· Idolatria est cũ cultꝰ
diuinꝰ exhibet creature rep̄sentãte p ali/
quã sensibilẽ formã seu figurã q̄ dr ydo/
lũ Ad qđ plenius intelligendũ ꝯsidere
mus de idolatria tria
¶ Primo originationẽ·
¶ Scđo grauationem·
¶ Tertio dilatationẽ·

Primo consideremꝰ de idolatria ori/
ginationẽ· vnde· s· ortũ habuit hec vene/
nosa pestis. Et vt refert Tho· vbi supra
triplex illius ꝑniciei inuenit origo·
¶ Prima fuit dei incõsideratio·
¶ Scđa hoim extimatio·
¶ Tertia affectus inordinatio·

Prima idolatrie origo fuit dei incõsi/
deratio· Nã hoies illoꝝ tpm cõsideran/
tes magnitudinẽ creaturarũ nõ ascende/
bãt ad cõsideratiõnẽ creatiõis illarũ sed
ipis creaturis diuinũ honorẽ dederunt·
Vñ Eusebius pãphili li· j· de euãgelica
preparatiõe ait· Egyptios ferũt pmos
oĩum cũ in celũ oculos sustulissent motũ
ordinẽ ꝛ q̃titatẽ celestiũ corpoꝝ admira
tos solẽ ac lunã deos putasse· Et Lactã
tius li· ij· inquit Phi stoyce discipline in
ea sũt opiniõe ṽsati vt oĩa celestia cor
pora in deoꝝ nũero habenda eẽ censeant
Quos tñ ipe nõ ab re cecos vocat deliros
ꝛ ineptos· qm̄ vt scribit ad rom̄· j· c· In/
uisibilia dei a creatura mũdi p ea q̄ facta
sunt intellecta ꝯspiciunt sempiterna q̃z
ṽtus eius ꝛ diuinitas· Et Sapien̄· xiiij
ca· A magnitudine spẽi ꝛ creature pote
rit creator hoꝝ cognosci· Hinc ṽgo illa
sanctissima Katherina redarguẽs Ma
xentiũ imperatorẽ dicebat· Quare ꝯgrega
sti incassũ hanc multitudinẽ ad colendã
stulticiã idoloꝝ· Miraris templũ h̄ ma
nu artificũ opatũ· miraris ornamẽta· pcio
sa q̄ velut puluis ante faciẽ venti erunt·
Mirare potiꝰ celũ ꝛ terrã ꝛ mare ꝛ om/
nia q̄ in eis sũt Mirare ornamenta celo
rũ solẽ videlicet lunã ꝛ stellas Mirare
famulatũ eoꝝ qualiter a mũdi initio vs/
q ad finẽ die ꝛ nocte currunt ad occiden
tẽ ꝛ redeũt ad orientẽ ꝛ nũq̃ fatigant· Et
cũ hec aĩaduerteris īterrogare disce q̄s
sit eoꝝ patrator· Cũ aũt illũ ipso donãte
intellexeris nec illi similẽ inuenire value
ris· ipm adora· ipm glorifica· Ipse enim
est deus deoꝝ ꝛ dominus dominantium
Non sic fecerũt idolatre illi sed vt dicit
Paulus ad romanos· j· cap· Mutaue/
runt gloriã incorruptibilis dei in simili/
tudinem imaginis corruptibilis hoĩs
ꝛ serpentis quia ad tantam cecitatem de
uenerunt q babylonij adorauerunt dra/
conem pro deo· ꝛ egyptij bouẽ ꝛ hircum·
vt dicit Nicolaus de lira super isto cap·
¶ Secunda idolatrie origo fuit hominũ
extimatio· Nam extimantes homines il
li pstantiã ꝛ excellentiã alioꝝ illos pu/
tauerũt deos quibus mortuis diuinos de/
derũt honores· De hoc ita scripsit Cice·
in li· de natura deoꝝ· Suscepit aũt vita
hoim ꝯsuetudoq̃ cõis· vt bñficijs excel/
lẽtes viros in celũ fama ac volũtate tol
lerẽt Hic Castor· Hic pollux· hic Escu
lapius· hinc Hercules· hic lib· hec ille· q̄
ṽba ponit a lactãtio li· j· diui· institutõ
nũ· Qui sequit cõmẽorans qualiter co/
luerunt egyptij isidem· Mauri iubam·

Macedones cabiri· Peni vranū· Latini faunū· Sabini sanctū· Romani quirinū· Athenienses mineruā · Samij iunonem· Pasij venerē· Lemnij vulcanum· Naxij liberū· Delphici apollinē· Et sequitur post Lactātius illos quos imperiti et insipientes tanq̄ deos et nūcupāt et adorāt nemo est tā incōsideratus· q̄ nō intelligat fuisse mortales· Quō ergo aliq̄s inquit dij crediti sūt Nimirū q2 reges maximi ac potentissimi fuerūt ob merita suarū virtutū aut munerū aut artiū repertarū cū cari fuissent his quibus imperitauerāt in memoriā sunt consecrati· Et si q̄s dubitaret res eorū gesta et facta cōsideret· q̄ vniuersa tā poete q̄ historici veteres ꝑdiderūt· Hec ille· Aug· vero li· iij· de ciui· dei· c· xv· Narrat de Romulo qualiter fabulosa adulatō ꝓhibet illū in celo receptū· Scriptores enī quidā rerū hūanarū aiūt illū ꝓpter ferocitatē a senatu discerptū subornatūq̄ nescio quē iuliū ꝓculū qui eū sibi apparuisse diceret eūq̄ ꝑ se populo mādasse romano vt inter numīa coleretur eoq̄ mō populū q̄ cōtra senatū intumescere cepat repressum atq̄ sedatū· Acciderat enim et solis defectio quā certa rōne sui cursus effectā imperita nesciēs multitudo meritis romuli tribuebat· Quasi vero si luctus ille solis fuisset· magis ideo credi deberet occisus ipsumq̄ scelus auersione etiā diurni lumis indicatū· Sicut re vera factū est cū dn̄s crucifixus est crudelitate ac impietate iudeorū Quā solis obscurationē nō ex canōico sydrū cursu satis ōndit q2 tūc pascha erat iudeorū· Nā plena luna pasche solennitas agitur· Regularis aūt solis defectio nō nisi lune fine cōtingit· Satis et Cicero libris de republica illā inter deos romuli receptionē putatā magis significat eē q̄ factā· Idē dicit Cicero in inuectiuis. Et in dialogo ad hortensiū romulū asserit interemptū· ¶ Tertia origo ydolatrie fuit affectus inordiatio· vt enim dicitur Sap· xiiij· c·

Acerbo luctu dolēs pater cito rapti filij fecit imaginē et illū q̄ tāq̄ hō mortuus fuerat tā q̄ deū colere cepit· Et licet in quadā cronica legerim q2 nembroth qui edificauit turrim babel post cōfusionē linguarū trāsiens ad ꝑsas docuit illos colere ignem. Tn̄ quo ad statuarū cultū quidā dicunt q2 Ninus fuerit pmus inuentor· Hic secundum Justinū fuit filius beli assyriorū regis· q̄ belus dū rex erat babylonis intrauit assiriam sed parū obtinuit in ea · Quo mortuo Ninus illā totā occupauit regnauitq̄ annis q̄nquaginta duobus. et vt refert Aug· li· xvi· de ciuita· dei· c· xvij· belus regnauerat ānis sexagintaq̄nq̄· Et qn̄ Ninus habebat in regno q̄draginta tres ānos natus est abraā· s· post diluuiū exactis ānis mille septuaginta duobus· vt ponit Augu· li· pfato· c· x· Anno vero an cōditā romā millesimo ducentesimo· Mortuo itaq̄ belo ninus in solatiū doloris fieri fecit imaginē patris cui tantā exhibebat reuerentiā vt ꝑinde hoīes regiōis illi diuinos darent honores· Cuius exēplo alij ceperūt caris suis mortuis imagīes dedicare· q̄d cernētes demones ceperūt in imaginibus illis dare rn̄sa· Inde postea quidā ꝑ artē quādā nefariā fabricabāt imagines · q̄ virtute demonū hēbāt aliq̄s effectus· s· dare rn̄sa et remedia sanitatū· ꝓpter q̄d putabāt hoīes aliq̄d deitatis eē in ipis· et hec fuit opinio hermetis thermegisti vt ponit Aug· viij· de ciui· dei· De imaginibus vero xp̄i et btē vginis ac sanctorū suo loco dicemus· ¶ Scđo cōsideremus de idolatria dilatationē vsq̄ ad ꝑdicatōē aplorū adeo hec ꝑnicies inualuit q2 ꝑ pene oēs nationes inuoluit excepta vna gēte populi hebreorū vt scribit Aug· li· v· de ciui· dei· c· xij· Et omissis alijs romāos inspiciamus· q̄ tot sumptuosa tēpla dijs suis fabricauerūt· vt etiā eorū reliquie in ruinis cōtinue videri possint· Quid plura vt Leo papa scribit in quodā sermone· Cū roma oī

bus pene gētibꝰ dn̄arēt oīm seruiebat er
roribꝰ. Et ad tantā infamiā deuenerūt vt
singulis quibusq3 rebus singulos ꝓpo-
nerent deos vt Aug. refert li. v. de ciui. dei.
c. xxi. Et vt idē ait li. iiij. c. viij. Colebant
deā volupiā a voluptate appellatā. deā
libentinā cui nomē a libidine. deū vagi
tanū qui īfantiā vagitibꝰ presidet. deā cu
ninā q̄ cunas eorū administrat. deā Rusi
nā q̄ pest ruri. Deā collatinā q̄ est domīa
collui. Deā vallonīā q̄ dicebatꝛ dea valli
um Et in. c. xij. nomīat Dianā deā silua
rū. Cererē deā frumentorū. Mineruā de
am ingeniorū. Lucinā deā ꝑturientiū. Nu
meriā que doceat numerare. Propterea
li. ij. de ciui. dei. c. xxix sic exclamat. O in-
doles romana laudabilis. O ꝓgenies re
gulorū sceuolarū scipionū fabriciorū. Et i
fra. Noli deos falsos fallacesq3 requirere
Abijce potiꝰ atq3 cōtēne in verā emicās
libertatē. Nō sūt dij. maligni sūt spiritꝰ
q̄bus eterna tua felicitas pena est. Non
tā iuno troianis a q̄bus carnalē originē
ducis arces videtꝛ inuidisse romanas. q3
isti demones q̄s adhuc deos putas. omni
generi hoīm sedes inuidērt sempiternas.
hec ille. post p̄dicationē aplorū gētes per
illos edocte ritus idolatrie reliqrūt. ita
vt hec labes tā p illos q3 alios ministros
xp̄i seq̄ntes penitꝰ sit deleta. Et in vrbe
maxima euāgeliū xp̄i resplenduit vbi vs
q3 in p̄ns xp̄s deus colitꝛ dei ⁊ ꝟginis fili
us. Tertio cōsideremꝰ idolatrie graua-
tionē. Est quidē peccatū grauissimū. vt
inquit Tho. vbi. s. Nā glo. sup. xv. c. le
uitici. vbi tractatꝛ de immūdicia mulieris
patientis fluxū sanguinis dic. Depcm̄
est immūdicia aīe. sed idolatria maximū
Asserit aūt Tho. q̄ grauitas alicuiꝰ pcti
pōt attendi dupl'r. Uno mō ex ꝑte ipius
pcti retulit pccm̄ idolatrie ē grauissimū
Sic eīm in terrena republica grauissimū
videtꝛ q̄ q̄s honorē regiū alteri q3 ꝟo regi
tribuat. q2 q3tū in ipo est totū ordinē rei-
publice ꝑuertit ⁊ cōfūdit. Ita grauissimū
est peccatū cū q̄s honorē deo debitū exhi
bet creature. Scd̄o pōt attendi grauitas
pcti ex ꝑte peccātis. Sic grauiꝰ peccat ille
q̄ peccat scienter q3 q̄ peccat ignorāter. ita
aliq̄ pctā p̄nt eē grauiora ꝓpt maiorē ꝑtē
ptū peccātis. Et ꝑm h̄ nihil ꝓhibet grauiꝰ
peccare hereticos q̄ scienter corrūput fi-
dē quā acceperūt. q3 idolatri ignoranter
peccantes. Sed obijciet aliq̄s cō dcā.
Primo q2 pessimū optimo opponitꝛ ꝑz
ꝑ ph̄m. viij ethicorū. Sed cultꝰ interior q̄
cōsistit ī fide spe ⁊ caritate ē melior q3 cul
tus exterior. g infidelitas desperatio ⁊ o-
diū dei que opponuntꝛ cultui iteriori sūt
grauiora pctā q3 idolatria q̄ opponitꝛ cul-
tui exteriori. Scd̄o tāto aliq̄d pcm̄ ē gra-
uius q3tomagis est cōtra deū. Sed magis
est cōtra deū blasfemia vel ipugnatio fi-
dei q3 idolatria q̄ cultū dei alij exhibet. er
go grauiꝰ peccat blasfemās deū ⁊ fidē eiꝰ
ipugnās q3 idolatra. Ad p̄mū r̄n. Tho
mas q̄ idolatria p̄supponit interiorē in
fidelitatē. ⁊ addit exteriꝰ indebitū cultū3
Si ꝟo sit exterior tm̄ idolatria absq3 īte
riori infidelitate additꝛ culpa falsitatis.
Un̄ reprobatꝛ opinio Senece de q̄ asserit
Augu. li. vi. de ciui. dei eū tenuisse latrie
cultū exteriorē idolis exhibendū nō tāq3
debitū ⁊ ꝑ se bonū. sed tāq3 vulgari cōsue
tudini cōsonū. Et hūc errorē secuti sūt q̄-
dā heretici putātes q̄ tpe ꝑsecutionis li
ceret idola exteriꝰ colere fidē ī mēte ꝟuā-
do. s3 h̄ est falsū. q2 sic mendaciū ꝑnicio-
sū est ⁊ mortale cū q̄s ꝟbo retulit aliquid
cōtra ꝟitatē fidei. Ita ꝑniciosa falsitas ē
cū q̄s cultū exteriorē deo debitū exhibere
ature. Jō Augu. li. de vera religione dic
nō eē religionē a ph̄is querendā q̄ eadē sa
cra recipiebāt cū populis ⁊ de suorū deorū
natura ac sūmo bono diuersas cōtrariasq3
sn̄ias in scolis ꝑsonabāt. Ob id Lactan
tius li. ij. Acriter Ciceronē redarguit. q̄
ꝟitate cognita illā nequaq3 ausus est sua

oꝛone defendere. Cũ intellexisset inq̃t Cicero falsam eẽ q̃ hoĩes adorarẽt multaq̃ꝫ dixisset q̃ ad euersionẽ religionũ valerẽt sbdidit illa ñ eẽ vulgo disputãda. ꝛ paulo post ita Ciceronẽ aggredit'. Si qd tibi cicero ṽtutis est expire populũ facere sapientẽ Digna res est vbi omẽs eloq̃ntie tue vires execas. Non eñ verendũ ẽ ne in tã bona cã deficiat oꝛo. q̃ sepe etiã malas copiose ac fortiter defendisti. Sꝫ nimirũ Socratis carcerẽ times. Jdq̃ꝫ prociniũ ṽitatis suscipe nõ audes At moꝛtẽ vt sapiẽs ꝯtẽnere debuisti. Et erat multo pulchrius vt ob benedicta q̃ꝫ ob maledicta moꝛereris. Nec tibi laudis plus philippice afferre potuerũt. q̃ꝫ discuss' erroꝛ generis hũani. ꝛ mẽtes hoĩm ad sanitatẽ tua disputatõe reuocare. hec ille. Quare inexcusabiles sũt q̃ dicũt se etiã ficte idola coluisse. ¶ Ad scõm ṽo obiectũ dĩt thomas. q idolatria includit magnã blasfemiã in q̃ꝫtũ deo sbtrahit' honoꝛ debit'. ꝛ fides ab idolatra ope ĩpugnat'. Qua ꝺre idolatre cũcti sup̲bia sua moꝛient' ꝛ non viuẽt. dum oẽs tales de nũero dãnatoꝛũ foꝛe certissime ꝯstat.

Q saraceni ꝛ q̃libet de secta Mahumeti moꝛient' moꝛte gehẽne. ꝛ de illoꝝ gẽtiũ seductõe. ꝛ qualiter a xp̃ianis debent euitari. Capitulũ scõm.

SEcũda est ĩfidelitas Mahumetanoꝝ q̃ oꝛtũ habuit in saracenis. de q̃bus cõsideremus tria.

¶ Primo eoꝝ seductionem.

¶ Secundo eoꝝ actionem.

¶ Tertio eoꝝ euitationem.

Primo cõsideremus saracenoꝝ seductionẽ. Fuerũt nanq̃ꝫ ipi seducti a mahumeth suscipiẽtes legẽ quã vocãt alchoranũ Circa annos ab incarnatõe dñi sexcentos q̃ndecim. tenẽte imperiũ heraclio q̃ crucẽ dñi translatã de hierl'ẽ p̲ Cosdre gentilẽ regẽ p̲sarũ eo deuicto ꝛ occiso in hierl'em deduxit. ꝛ in loco p̲stino cuꝫ magna glĩa reposuit. Hic Heracli' et deuotissimo p̃ncipe laps' est in heresim monoscellitaꝝ. seduct' doctrina p̃riarche cõstãtinopolitani q̃ illũ sentiebat. Hi saraceni q̃ ꝛ idumei descẽdẽtes ab hismaele filio abrae poti' deberẽt dici Agareni q2 ab agar ancilla Sare descẽderũt nõ a Sara vñ saracenos se dicũt Ex his ḡ Idumeis natus est iste pessim' Mahumeth Qui p̃mo paup̲ fuit ignobil' ꝛ ydolatra colens venerẽ p̲ dea sicut ꝛ arabes ꝛ alij illius regionis Vñ in alchorano suo ponit deũ sibi hec ṽba dixisse. Orphan' fuisti ꝛ suscepi te. In erroꝛe ydolatrie diu mansisti ꝛ inde eduxi te. Paup̲ eras ꝛ locupletaui te. Et q2 illa patria colebat venerẽ. statuit in lege diẽ veneris ĩ magnã solẽnitatẽ haberi. Hic cũ eẽt callidus. as mari' tñ ꝛ ductoꝛ cameloꝝ. cuidã nobili vidue q̃ p̃erat cuidã p̲uincie arabie post occultã foꝛnicationẽ cũ ea adhesit. ꝛ tandẽ duxit vxoꝛẽ. Qui cũ potẽs esset fact' ꝛ diues atteẽtaretq̃ꝫ regnũ Arabie sbiugare. cũ p̲ violentiã id nõ valeret p̲ficere p̲ simulatã sanctitatẽ hoc p̲curauit ꝛ obtinuit dicẽs se p̲phetã a deo missũ ad coꝛrigendas leges q̃ nimis dure erãt. s. moysi ꝛ xp̃i. Vñ habito ꝯsilio ꝛ adiutoꝛio cuiusdã iudei peritissimi in lege ꝛ cuiusdã clerici q̃ ex eo q in curia romana obtinere nõ potuit dignitatẽ quã ambiebat indignatus accessit ad p̲tes illas arabie vt introduceret aliquẽ erroꝛẽ ꝛ scandalũ in ecclesia. vel vt alij asserũt fuit cũ his q̃dã monach' noĩe Sergi' q̃ expuls' fuerat de monasterio suo. q2 heretic' erat. ĩfect' heresi nestoꝛiana. Qui cõdiderũt alchoranũ cõmiscẽtes q̃dã de lege mosaica ꝛ q̃dã de lege euãgelica. addẽtes multa falsa Nã ĩ alchoꝛano ponit' q moyses fuit p̲pheta ꝛ magn' dñs. Sꝫ xp̃s maxim' p̲phetaꝝ ꝯcept' ñ virili semĩe. sꝫ ṽtute dei natus de ṽgine Maria. q̃ multa miracula fecit. sed nõ fuit pass' ꝛ ille q̃ fuit pas

ſuus erat q̄dā filis ſibi· Vn̄ mahumetani
negāt mortē ⁊ ſepulturā xp̄i· Circūciſio,
nē more iudeoꝝ faciūt· ⁊ cū ad orōnē ac
cedūt freq̄nter ſe lauāt· vnū deū oipotētē
adorāt· aſſerētes añq̄ celū ⁊ terrā crearet
nomē Mahumeth in ꝯſpectu dei aſtare
⁊ niſi Mahumeth futurꝰ eēt nec celum
nec terra fcā fuiſſe· nec ꝑadiſū eē· Vinū lex
ꝓhibet eis bibere· ⁊ carnes porcinas ede
re· ⁊ ieiuniū ꝑ mēſem mādat ſuare· nil ꝑ
totā diē comedēdo· ⁊ ꝑ totā noctē come
dendo bibēdo ⁊ luxuriādo· Quatuor vx
ores vt legitimas cuilibet ꝑmittit accipe
⁊ eas ad placitū repudiare· ⁊ loco repu
diate aliā ſumere· Empticias ſo feminaſ
⁊ captiuas q̄t volūt accipiant ad carnali
ter cognoſcendū· Adulter ſm eā legem
lapidat̃· Sibi tn̄ mahumeth aſſerit a deo
ꝑmiſſuz vt ad alioꝝ vxores accederet vt
generaret ex eis ꝓphetas ⁊ homies virtu
tis· Et tot ſunt in ea lege abuſiones tot
beſtialitates tot im̄ūdicie· vt oīs mēs bn̄
diſpoſita hēat illas deteſtari· Promit
tit aūt obſeruātibꝰ eā ꝑadiſū deliciaꝝ· in
quo nō hēbūt calorē vel frigꝰ vl' aliaſ pe
nalitates· veſtes pulcherrimas· fluuios
lactis· mellis ⁊ vini aromatici· iuuencu
las ſpecioſiſſimas in ꝯiugiū· ⁊ angelos
eis ſeruiētes in vaſis aureis ⁊ argenteis
Nō credētibꝰ ſo his ⁊ nō ſuātibꝰ legē· ꝓ
mittit penā infernalē ſine fine· Nec miꝝ
ſi ſecta illa ita dilatata fuit· q2 vt dic̄ tho
mas in ꝑncipio libri ꝯ gētiles lex mahu
meth tota eſt ſm delectatiōes carnis· ad
q̄s hoīes proni ſūt vt etiā ponit Auicē·
q̄· ix· metha· ait· Lex nr̄a quā dedit Ma
humethꝰ oñdit diſpoſitionē felicitatiſ et
miſerie· q̄ ſūt ſm corpꝰ· Sic g̃ Epycurꝰ
populis ḡtus fuit· ſic ⁊ mahumet Dicit
eñ Lactātiꝰ li· iij· diui· inſti· Epycuri di
ſciplina multo celebrior ſp fuit q̄ cetero
rū· nō q2 veri aliq̄d affert· ſ3 q2 m'ltos ad
populare nomē voluptatiſ inuitat· Ne
mo eñ nō in vitia pronꝰ ē· Preterea vt ad
ſe multitudinē ꝯhat· oppoſita ſingul' q̄
buſq3 moribꝰ loq̄t̃· Delicioſū vetat l'ras
diſcere· Auarū populari largitōe libat·
Ignauū ꝓhibet accedere ad rē publicam
pigrū exercere· timidū militare [illegible] ille
Lex etiā mahumeth violētia ⁊ armis q̄
ad multos introducta ē ⁊ ꝯſuata atq3 nl'
lus audet ꝯtra illā ꝑdicare vl' diſputare
Ex q̄ lex illa ꝯria oī legi diuie et humāe
ac phie naturali a diabolo inuēta· ꝑtis
hoim exigētibꝰ dilatata ē totū q̄ſi ꝑ orbē·
De q̄ ſic vaticinata ē Sibilla herictrea·
Erit aūt beſtia horribilis· ſ· mahumeth
ab oriēte veniēs cuiꝰ rugitꝰ vſq3 ad gēteſ
punicas audiet̃· videmꝰ hāc ꝓpheciā cu
ius effectꝰ etiā diebꝰ iſtis ſatis apte mō
ſtrat̃· Nā imaniſſimi Teuchri mahume
thani multas ꝓuicias occupauerūt· Si
cut p3 de ꝯſtātinopoli· caffa· trapeſūda· ſ
uia· boſna· grecia· theſſalia· peloponeſo
⁊ reliq̄s· Anno ſo ꝑcedēti· i· milleſimo
q̄dringenteſimooctuageſimo venerunt
cū potētiſſima claſſi ad regnū neapolita
nū ⁊ ceperūt ciuitatē idrontinā· Quā ta
men poſtea recuꝑauit Alphōſꝰ illuſtriſ
ſimꝰ dux calabrie ꝓmogenitꝰ regis ferdi
nādi· q̄ icredibilia facta ꝑegit vtiq3 admi
rāda in obſidione ⁊ expugnatiōe eiꝰ· S3
pleriq3 ex tūc aſſerere certitudiāl'r volue
rūt turcos ituros romā ⁊ eā debellaturoſ
cū ḡuiſſimo dāno xp̄ianoꝝ· ⁊ ad h̄ moti
ſūt triplici rōe· Pria ē m'ltiplicatō iniq̄
tatū ⁊ pctōꝝ· q̄ deū ad iracundiā ꝯcitauit
S3 hec rō nō ꝯcludit· cū ⁊ aliīs flagellis
ꝑcuſſerit d̄s· ⁊ idies ꝑcutere nō ceſſat du
riciā xp̄iāoꝝ· Quare ⁊ ſi timēdū ſit ne īfi
deles thurci nos ꝑſequāt̃ nō tn̄ ita firmi
ter aſſerēdū· Scd̄a rō iſtoꝝ ē īfluētia ⁊ di
ſpoſitio planetaꝝ· ⁊ hec ſatiſ ꝯfutata ē a
nobis in ꝑcedētibꝰ· Tertia rō ē ꝑnūciatō
ꝓphaꝝ· Nā ſm iſtos repiunt̃ multe pro
phetie iſta ꝑdicētes· Aliquas eſſe refert
ſancte Brigide Alias Abbatis Joachī
Nonnullas Sybille Tiburtine vel

hericitrec· Istis nos rñdem⁹· Primo q̄ꝛ
multa ꝯficta sunt· ꝛ falso sc̄tis viris at
tributa vt sic fidē faciāt audiētib⁹· ¶ Se
cūdo qꝛ multi inuēti sunt q̄ humoribus
melācolicis abūdātes a diabolo postea
seducti crediderūt se spm̄ habere ꝓpheti
cū ꝛ multa mendacia ꝓtulerūt· ꝯfinxerūt
q̄ꝫ fatuitates innumeras· Sicut fuit q̄/
dā frater Valentin⁹ de treuisio· ꝛ alius
Bartholome⁹ de sauona· Et vn⁹ frater
marianus q̄ morabat̄ in sc̄tā maria del/
le gratie neapoli tp̄e regis Alphonsi· q̄s
ego oēs noui ꝛ ꝓ ipos ꝓphetice p̄nuncia
ta nō euenisse cōsperi· Sed istis dimis/
sis narrabo q̄d actū sit annis elapsis·
Dū in ciuitate neapolitana p̄dicabā euā
geliū christi Superuenit ibi q̄dā sacerdos
nouo modo indut⁹ longā habēs barbaꝫ
ꝛ nudis pedib⁹ incedēs· fingēsq̄ꝫ simula
tā austeritatē vite· q̄ in suis p̄dicatōibus
affirmabat tanq̄ꝫ ꝓpheta q̄ꝛ anno illo cer
tissime septē italie ciuitates erant submer
gende· aliaq̄ꝫ de statu eccl'ie p̄dicebat· ita
q̄ꝛ nisi ego me sibi opposuissem generas/
set scādala plurima· Quid plura· nihil
euenit ex his q̄ p̄dixit· Qui ꝓgens siciliā
nescio q̄ꝫobrē fuerit ḡuiter vulneratus·
ꝛ ei⁹ oculi totaliter ex vulnerib⁹ ꝛ ꝑcus/
sionib⁹ excecati. De talib⁹ ꝓphetis loq̄t̄
Ezechiel· c· xiij· dicēs· Ve ꝓphetis insipi
entib⁹ q̄ sequunt̄ spm̄ suū· ꝛ nihil vident
loquunt̄ vana et decēt mendaciū· dicen
tes ait dn̄s cū dn̄s nō miserit eos ¶ Ter
cio aduertēdū est s̄m q̄ꝛ etiā in sūma sua
ponit frater Antonin⁹ archiep̄s floren
tinus vir bon⁹ ꝛ vere sc̄tus ac in scriptur̄
diuīs eruditissim⁹ ꝑte· iiij· ti· vl· Q etiā
veri ꝛ sancti ꝓphete aliq̄n aliq̄ dicūt pu
tātes se ꝓphetice loq̄· q̄ postea cognoue
rūt nō ꝓphetico sed ꝓprio spū dixisse· vt
ponit Gre· in moralib⁹ de Nathan pro/
pheta q̄ interrogat⁹ a Dauid rege si debe
ret tēpluū dn̄o cōstruere rn̄dit ei vt ꝓphe
tans· q̄ꝛ faceret vt deo ḡtū ꝛ acceptū· Sꝫ
q̄ꝫcitius fuit sibi a dn̄o reuelatū vt dicē/
ret Dauid ꝯtrū· Non edificabis inq̄t tu
mihi deus domū· qꝛ multū sanguinē fudi
sti· s· in bellis· sed fili⁹ tuus vt scribitur
p̄mi paralipomenō· xvi· c· Sc̄tās ꝛ deuotis/
simas religiosas Brigidā ꝛ katherinaꝫ
de senis cōtēporaneas sat̄ credit̄ spiritu
ꝓphetico claruisse· multasq̄ꝫ reuelatiōes
habuisse· Et tn̄ vna refert sibi reuelatū
beatissimā virginē in originali cōceptā·
vt katherina de senis· Alia sine originali
vt Brigida Et cū ꝯdictoria simul vera
esse nō possint· opꝫ dicere ex spū ꝓprio
nō ꝓphetico vnā eaꝝ fuisse locutā· Sed
q̄ illa· ꝛ Minores asserēt katherinā· p̄di
catores brigidā· tamē nos deo hec relin
q̄mus· Hec archiep̄s· ¶ Si adhuc isti ꝓ
phete instarēt q̄ꝛ ꝓphetie oīno vere sunt
ꝛ adimplēde· possum⁹ dicere q̄ꝛ iā sunt
adimplete· qꝛ elapsis tp̄ib⁹ saraceni in/
trauerūt italiā· ꝛ ceperūt Romā et loca
sacra ꝓphanauerūt· Sicut pꝫ in croni/
ca Martiniana· ¶ Sc̄do cōsideremus
saracenoꝝ ꝛ mahumethanoꝝ oīmq̄ꝫ infi
deliū actōem· Dubitat̄ eīm de ipis vtrū i
actōibus ꝛ opib⁹ q̄ sunt de genere bonoꝝ
peccēt· Nam ad Ro· xiiij· c· scribit̄. Oē
q̄d nō est ex fide peccatū ē· Et ibi glosa·
Oīs vita infideliū peccatū est· Ex parte
s̄o alia videt̄ cōtrariū· Nā Act· x· cap·
Cornelio existēte in infidelitate dictū fu
it· Elemosyne tue ꝛ orōes tue ascenderūt
in memoriā in ꝯspectu dn̄i· ¶ Ad hec ita
rn̄det Tho· ij· ij· q· x· q̄ꝛ q̄ꝫuis opa infide
liū q̄ sunt de genere bonoꝝ· vt ieiunia e/
lemosyne ꝛ hm̄oi nō sint eis meritoria ꝓ
pter infidelitatē q̄ est grauissimū pc̄tōꝝ·
Tn̄ qꝛ peccatū nō corrūpit totū bonum
nature ex q̄ in infidelib⁹ remanet lumen
naturale· Ideo nō oīs actus eoꝝ ē mor
tale peccatū· sed actus ꝓcedens ex ipa in
fidelitate vel etiā relat⁹ ad ipam· etiam
si sit de genere bonoꝝ· puta saracen⁹ ieiu
nat, vt seruet legē mahumeth de ieiunio

mandantē· Judeꝰ celebrat suas festiui/
tates et hmōi· in his est mortale· Et de
his intelligit glo· allegata supꝰ· Et est
Aug· xxviij· q· i· §· ij· Sed ieiunando ob
castitatē seruandā talia faciēdo ex dicta
mine rōis naturalis nō peccat· Qualiter
vero hec opa virtutes dicant adhuc ī du
biū vertit· Nam cū infideles sint extra
charitatē nō videt ꝙ opa q̄ sūt de genere
bonoꝝ ꝑ eos facta habere possint rōem
virtutis· Inqt em̄ Aug· xxviij· q· j· §· ex
his· vbi deest agnitio etne ⁊ incōmutabi
lis veritatis falsa virtus est etiā in opti
mis morib⁹· ¶ In ꝯtrariū vero est auctas
Prosperi q̄ in li· sniaꝝ ait· Oīs virtus
ꝓter charitatem pōt esse cōis bonis ⁊ ma
lis· Et Hiero· xxviij· q· j· §· Ex his virtu
tibus romani ꝓmeruerūt imperiū· ¶ De
clarat hanc ꝑplexitatē Tho· prima secū
de· q· lxviij· Et· ij· ij· q· xxiij· ꝙ virtutes
morales put sunt opatiue boni in ordīe
ꝗtū ad finem q̄ nō excedit facultatē na
turalē hoīs possunt ꝑ opa hūana acqui
ri· ⁊ sic acq̄site sine charitate eē pn̄t· Sic
fuerūt in multis gentilib⁹· ⁊ ꝑcipue ī ro
manis· vt patz in Ualerio maximo· Ti
tus liuiꝰ etiā in ꝓhemio ita dixit ī laudes
romanoꝝ· Ceteꝝ aut me amor negocij su
scepti fallit· aut nulla vnq̄ꝫ respublica
nec maior nec sanctior nec bonis exēplis
ditior fuit· nec vnq̄ꝫ ciuitatē tā sero aua
ricia luxuriaq̄ꝫ immigrauerūt· nec vbi tā
tꝰ ac tādiu paupertati ac ꝑsimonie honos
fuerit· Scōm autē ꝙ virtutes sunt ope
ratiue boni in ordine ad vltimū finē su/
ꝑnaturalē· sic ꝑfecte et vere habēt rōem
virtutis ⁊ nō possunt hūanis actib⁹ acq̄
ri sed a deo infūdunt· Et hmōi virtutes
morales sine charitate esse nō possunt·
Quare sole virtutes infuse sunt ꝑfecte·
⁊ simpliciter dicende vtutes· qꝛ hn̄ ordi/
nant hoīem ad finē vltimū simpliciter·
Alie vero virtutes acq̄site sunt ſm q̄d
virtutes· non aūt simpliciter· quia ordi/
nant hominē ad aliquē finē bonū parti/
cularē nō ordinatū ad bonū vniuersale·
¶ Sciendū tamē de cornelio ꝙ infidelis
nō erat· alioq̄n eius opatio deo nō fuissꝫ
accepta· habebat autē fidē implicitā non
dū manifestata euāgelij vitate· vn̄ vt ple
ne in fide instrueret missus fuit ad eum
Petrus· ¶ Tercio cōsideremꝰ saraceno
rū et mahumethanoꝝ euitatōem· Debēt
christiani euitare ꝑiculosa illoꝝ ꝯsortia·
etiā aduertāt diligenter ne arma aut alia
mercimonia eis deferāt· vt enim scribit
extra de iudeis ⁊ saracenis in· c· Ita q̄run
dam· ⁊ in ca· Ad liberādā terrā sanctā·
Et in extrauaganti· Nicolai q̄rti q̄ inci
pit· Olim tā in generali· Oēs q̄ sarace/
nis arma ferrū ⁊ lignamina deferūt ga/
leaꝝ· Illi etiā q̄ galeas eis vendūt vl' na
ues· Et q̄ in paraticis saracenoꝝ naui/
bus curā aut gubnatōnem exercēt· Aut
machinis aut q̄busdā alijs īpēdūt eis ali
qd ꝯsiliū auxiliū in dispendiū terre scte·
si capiunt efficiunt serui· ⁊ oēs sunt ipo
facto excōicati· Simili pena puniunt de/
ferētes victualia ⁊ alia q̄cunq̄ꝫ mercimo
nia· Et non solū deferētes sed etiā mittē
tes vel de portib⁹ extrahētes vel extrahi
ꝑmittētes ⁊ auxiliū vel fauorē p̄stantes·
Et taliū absolutio reſuat pape p̄terq̄ꝫ
in mortis articulo· vt pꝫ in extrauagāti
Clementis q̄nti· q̄ incipit· Multa· Et
colligit ex ipo ꝓcessu pape annuali· qui
fit in curia romana· Ueneti aūt sup hoc
habent licentiā a Martino q̄nto q̄ꝫtum
ad mercimonia ⁊ victualia· nō aūt quo
ad arma et lignamina· vnde nō incurrūt
p̄dictam penā. Et idem de alijs q̄ habe/
rent silem licentiā· ¶ Nota etiā ꝙ acce/
dens ad sepulchrū dn̄i causa deuotōnis
sine licētia pape est excōicatus· ⁊ eiꝰ ab
solutio pape reſuatur vel sūmo penitē
tiario· vt ponit in libro penitētiarie sum
mi penitētiarij· Considerēt mercatores
q̄ hanc sctām constitutōez trāsgrediunt

ꝙ grauiter peccant ꝯtra deū · contra fidē
sanctā · cōtra eccl'iam ⁊ cōtra ꝯsciētiam
suam · Tales ergo infideles mahumeta
ni oēs ꝑibunt ꝓpter supbiā infidelitatꝭ
sue ·

Nec iudei oēs christū negātes mori
ent in peccatis suis · qui tn̄ tolerādi sūt ·
⁊ blandicijs ad fidem alliciēdi atq̧ cogē
di vt seruent regulas ab eccl'ia ordiātas

Capitulū tercium ·

Tercia infidelitas est iudeorū ·
Dicunt autē iudei ꝺm Ray ·
⁊ Hosti · q̄ legem mosaicā ad l'ram tenēt
sic dicti a nomīe ꝑncipalis tribus · s · iu/
de · qui et ꝑus dicebant hebrei ab heber ·
cui⁹ familia cultū dei tenuit ceterꝭ idola
tria fedatis · Scd̄m vero Josephū ⁊ au
gustinū li · xvi · de ciui · dei · c · xi · Jn diuisi/
one linguaꝝ lingua adā q̄ fuerat omniū
remāsit in domo heber · q̄ ante nō hebrea
sed hūana simpliciter dicebat · vtpote q̄
oēs hoīes cōiter vtebātur · Judei etsi ita
q̧ ante aduentū xp̄i erāt in vero dei cul
tu · ⁊ q̄ sine pc̄ō moriebant descendebant
ad limbū expectātes liberari ꝑ xp̄m · qd̄ ⁊
factū fuit · Tn̄ post aduentū ei⁹ q̄ eū reci
ꝑe noluerūt oēs ī iudaismo decedētes sc̄
de numero dānandoꝝ · Dimissis autem
peccatis eoꝝ que fecerūt an̄ xp̄i aduentū
⁊ quotidie nō cessant ꝯmittere circa fidē
multipliciter errāt · Primo nō credunt
iesum christū fuisse messiā illis ꝓmissū
sed expectāt venturū · ⁊ ꝓ eo recipient anti
xp̄m · Jdeo saluator noster Joh · v · dice/
bat eis · Ego veni in noīe p̄ris mei ⁊ non
accepistis me · alius veniet in noīe suo ⁊
illū accipietis · Secūdo dicūt iesū chri/
stū purū hominē natū ex maria ⁊ ioseph
nō de sp̄ūsancto cōceptū · Tercio myste/
riū trinitatis exp̄sse negant · Quarto di
cunt messiā quē expectāt redditurū eis li
bertatē et terrā ꝓmissiōis · Quīto negāt
purgatoriū · Sexto in thalmud dicunt
deū quotidie flere ꝓ ſuitute eoꝝ quia dis
ꝑsi sunt ꝑ orbē · ⁊ in illo posuūt mltas fatu
itates · De illo thalmud fit mentio ī spe
c'lo historiali · li · xxvi · c · cxxviij · quē libꝝ
Jnno . viij · mandauit cōburi · Sed qm̄ ī
ter christianos iudei ꝯuiuūt et habitāt ·
tria sunt de ip̄is dubia declarāda ·
¶ Primū vtrū iudei sint tolerandi ·
¶ Scd̄m vtꝝ sint ad fidē munerib⁹ indu
cendi · ¶ Tercio vtrū sint regulis eccl'ie
humiliādi · Ad primū dubiū rn̄det
Alexander scd̄o volumīe sūme q̄ iudei
a xp̄ianis tolerari debēt . tū q̄ ex eorū se/
mine natus est christ⁹ factus ex semīe da
uid ꝺm carnē et ap̄l'i etiā fuerūt iudei · tū
quia ī scripturis veteris testamēti qd̄ ip̄i
ꝯfitent ꝑhibent testimoniū de xp̄o · tū q̄a
in fine mundi reliq̄e israel salue fiēt · tū
etiā vt in hoc elucescat pietas christiana
q̄ fidei inimicos n̄ ꝑseq̄t · sed sustinet pa
tienter · ideo extra de iude · ca · Sic̄ iudei ·
dicit · q̄ nō sunt ꝑcutiēdi nec vulnerādi ·
aut interficiēdi · nec eoꝝ bona sūt diripi
enda neq̧ sepulchra eoꝝ violāda · quia
nec in h̄ reputantur hostes vt dic̄ glo · ī
hoc · c · Propterea · q̄ · ff · de sepulchro vi
olato hr̄ · l · Sepulchra · q̄ sepulchra ho
stiū religiosa nō sc̄ · ⁊ illa infrigens n̄ ici
dit in edictū · Jn festiuitatib⁹ ꝟo suis et
cerimonijs atq̧ ritib⁹ nō sunt turbandi ·
vn̄ Gre · xlv · di · c · Qui sincera · ait · Oēs
festiuitates suas sicut hacten⁹ ip̄i et pa/
tres eoꝝ ꝑ longa tp̄a colentes tenuerunt
liberā habeāt obſuandi celebrādiq̧ licē
tiā · Rō ē ꝺm Tho · ij · ij · q · xix · Quia hu/
manū regimē deriuatur a diuino regimine
⁊ ip̄m debꝫ imitari · Deus aūt q̄uis sit
oīpotens et sūme bonus ꝑmittit tn̄ aliq̄
mala fieri in vniuerso q̄ ꝓhibere posset ·
ne sublatis illis maiora bona impedirē
tur vel etiā peiora seq̄rent mala · Si er
go in regimine hūano illi q̄ p̄sunt recte
aliq̄ mala tolerāt ne aliqua bona impe
diant vel deteriora mala ꝓueniāt · Vn̄
Aug · ait · Aufer meretrices de reb⁹ hu/

manis turbabis oīa libidinibꝰ. Sic er-
go q̄uis infideles in suis ritibꝰ peccent
tolerari possunt. vel ꝓpter aliqđ bonū
qđ ex eis ꝓuenit. vel ꝓpter aliqđ maluz
qđ vitatᷣ. Et hō aūt ꝙ iudei ritꝰ suos ser
uant in q̄bꝰ olim p̄figurabatᷣ veritas fi-
dei quā tenemꝰ hō bonū ꝓuenit ꝙ testio
niū fidei nr̄e ab hostibꝰ habemꝰ. ⁊ quasi
in figura nobis rep̄sentatᷣ qđ credimus
ideo in suis ritibꝰ tolerantᷣ. Alioꝝ v̄o i
fideliū ritus q̄ nihil vtilitatis aut vita
tis afferūt nō sunt aliq̄liter tolerādi n-
si forte ad aliqđ malū vitandū. s. scāda
lum vel dissidiū. qđ possz ꝓuenire vel ī
pedimētū salutis eoꝝ q̄ paulatim sic to
lerati conuertūtᷣ ad fidez. Propter hoc
etiā hereticoꝝ et paganoꝝ ritus aliquā
do tolerauit ecclesia qn̄ erat magna infi
deliū multitudo. hec Tho. In sabbatis
etiā suis nō debēt ad iudicia trahi nec ip
si alios trahāt. Silr̄ in aliꝭs eoꝝ festis
nō debent turbari. C. de iudeis. l. dic sab
bato. ¶ Secundū dubiū fuit vtrū iudei
sint ad fidem muneribꝰ ⁊ ꝓmissiōibꝰ in
ducēdi. Rn̄det Ray. ꝙ munera nō sunt
ꝓpter fidem pollicēda infidelibꝰ quasi
ex pacto sed bn̄ possunt induci muneri-
bus ⁊ blādiciꝭs ad captandā beniuolen
tiā ⁊ excludendū ab eis timorez inopie.
Et si iudei et aliꝭ infideles cōuertantur
ad fidē possessiōes ⁊ alia bona mobilia
⁊ immobilia eoꝝ nō debēt auferri eis ni-
si sint vsuraria vel de vsuris empta ob-
noxia restitutōi. vsuraria autē debēt re-
stitui eis a q̄bus extorte sunt. vsure vel
eoꝝ heredibꝰ. Et si non inueniuntᷣ po-
terūt ipis ad fidem cōuersis ꝑ ep̄m tan-
q̄ paupibꝰ dispensari. ⁊ hoc in totū vł
in partē ſm quantitatē ipoꝝ bonoꝝ. ⁊ q̄
litatē cōuersoꝝ plꝰ vel minꝰ īdigentiuz
Extra de vsu. c. cū tu. ¶ Si aūt inuitꝭ pa
rentibꝰ tales baptizati essent videtur ꝙ
sint cogendi ad seruādā fidem receptaz
in baptismo. Wilelmus etiā dicit ꝙ nō

licet nutricibꝰ occulte baptizare pueros
iudeoꝝ. Sed si in articulo mortꝭ hō face
rēt credit ꝙ nō peccarēt. ¶ Notandū ad
huc ꝙ ad fidē recipiendā nullꝰ iudeꝰ vel
gentilis debet cogi. Ratio est ſm Tho.
quia credere est volūtatis. vnde dicitur
di. xlv. c. de iudeis. Precipit scā syno-
dus nemini vim inferri ad credendum.
cui em̄ vult miseretᷣ deus. ⁊ quē vult in-
durat. Non ergo inuiti sunt saluādi sz
volētes. Sicut homo ꝓpriꝭ arbitriꝭ vo
luntate serpenti obediēs periꝭt. ita vocā
te se gratia dei quisq̄ credens ꝓpria mē
tis conuersione saluatᷣ. Si qui tamē iu
dei baptizati essent infantes vel adulti
coacti nō coactione simplici ⁊ absoluta
sed conditōnali. ⁊ ad iudaismū redirent
ꝓcedendū est contra eos sicut contra he
reticos. vt patet ca. Contra. de hereticꝭ
libro. vi. ¶ Terciū dubiū fuit vtrum iu
dei sint regulis ecclesie humiliandi. Ad
quod respondeo ꝙ fieri non potest sine
peccato grauissimo. quod hodie in tota
quasi italia cernimꝰ de iudeis. Nam ꝓ-
pter pecunias quibus excecāt dn̄orum
⁊ curialiū oculos tanta libertate fungū
tur vt ecclesie statuta penitus videantᷣ
extincta. Prouidit sancta ecclesia dei
vt ita tolerentᷣ iudei. ne tamen ex hmōi
tolerantia erūpant in supbiam. ⁊ in sua
obstinatōne glorientur. Propterea pre-
dicande sunt ⁊ publice diuulgande re-
gule sancte quas edidit ecclesia de iude
is. ¶ Prima igitur regula est ꝙ iudei n̄
possunt nouas synagogas erigere. anti
quas vero ꝑmittuntᷣ habere. Et si corru
erint de nouo possunt illas reedificare ī
pristinū statū. non tamen vt ampliores
faciant. Extra de iudeis. c. Judei. c. con
suluit. ¶ Secunda regula ꝙ iudei de-
bent habitu distingui a christianis. vn
de in ca. In nonullis. extra de iudeis
dicitur. In omni christianorum proui-
cia iudeorum ⁊ saracenoruz habitus in

vtroq̄ʒ sexu publice a populis distiguāť
Rō est· q̄ꝛ cōtingit interdū ꝙ ꝑ errorē cri
stiani iudeoꝝ ⁊ saracenoꝝ ⁊ iudei seu sa/
raceni xp̄ianoꝝ mulierib⁹ cōmiscēť· ¶ Ter
tia regula ꝙ in dieb⁹ lamentationū ⁊ do
minice passionis nō debēt exire in publi/
cū nec fenestras aptas tenere aut ostia do
mus· Ex̄ de iudeis dicto· c· In nōnullis·
⁊· c· Quia sup̄ his· ¶ Quarta regula· ꝙ
nullus iude⁹ possit ɔ̄ xp̄ianos ferre testi
moniū· sed bn̄ ipi cogēdi sūt accipe xp̄ia/
nos in testes ɔ̄ se· Ex̄ de testib⁹· c· Iudei·
Ex q̄ iudei ɔueniri pn̄t corā iudicib⁹ no
stris· sed nō xp̄iani corā seniorib⁹ eoꝝ· ar
bitrū pn̄t etiā eligere iudeū cuius sn̄iam
ordinari⁹ iudex exequať· C· de iudeis· l·
Iudei· ¶ Quīta regula ꝙ nō debēt inť cri
stianos hr̄e publica officia ne occasionē
hēant in xp̄ianos seuiēdi· liiij· di· c· Nulla
officia· Et· xvij· q· iiij· c· Cōstituit· ¶ Se/
xta regula ꝙ nulla xp̄iana dēat ablactare
filios iudeoꝝ· Ex̄ de iudeis· c· Et si iude
os· q̄ꝛ vt dr̄ ibi Iudei qn̄q̄ʒ nobis illā re
tributionē impendūt quā iuxta vulgare
ꝓuerbiū· Mus ī pera· serpēs in gremio
⁊ ignis in sinu suis ɔsueuerūt hospitib⁹
exhibere· vn̄ quidā iudei nutrices cristia
nas q̄ in die resurrectiōis cōicant faciūt
ꝑ triduū lac effundere in latrinā· Iō pro
hibenť xp̄iane ablactare filios iudeorum
¶ Septima regula ꝙ nō dn̄t xp̄iani cū iu
deis comedere aut bibere neq̄ʒ adinuicē
ɔuiuari· nec dn̄t in eadē domo simul ma
nere· nec in eadē stufa vel balneo lauari·
nec ī suis infirmitatib⁹ iudeos medicos
aduocare· xxviij· q· j· in· c· Nullus· ⁊· ca·
seq̄nti· ¶ Sed hic oriť dubiū an sicut iu/
deoꝝ ita ⁊ oīm infideliū ɔuiuia vitari de
beāt· Et rn̄det glo· xxiij· q· iiij· ca· Infide
les· ꝙ nō est idē iudiciū de iudeis ⁊ ceteris
infidelib⁹· Iō· c· Null⁹· ⁊· c· seq̄ns· intel/
liguntur spēaliter de iudeis· vn̄· xj· q· iij· c·
Ad mensam dr̄· Ad mensam paganorū
q̄ppe si voluerꝭ ire sine vlla ꝓhibitōe ꝑ/
mittim⁹· Idē· ij· q· j· c· Multi· Sed glo·
xxviij· q· j· c· Oēs· videť asserere ɔ̄riū· sci
licet ꝙ neq̄ʒ cū saracenis ⁊ gētilib⁹ est cōi
candū in cōuiuijs· quia ⁊ ipi iā cibos di/
scernūt· licet hoc nō cōtineať vbis edicti
Sed quare nō est ꝓhibitū loq̄ cū iudeis
⁊ alijs infidelib⁹ sicut comedere cum eis
Rn̄deť q̄ꝛ maior familiaritas est in cibo
sumendo q̄ʒ in colloquēdo· ⁊ facilius q̄s
decipiť inter epulas· xxij· q· iiij· c· Unus/
quisq̄ʒ· Tho· aūt· ij· ij· q· x· diē ꝙ illi q̄ sūt
firmi in fide de quibus nō timeť q̄ sbūer
tantur· sed potius ꝙ conuertant infide/
les possunt licite cū illis ɔuersari ⁊ com
municare licet hoc caute facere dēant ne
scandalizentur alij· ¶ Octaua regula ꝙ
nullus xp̄ianus potest alicui iudeo vł cō
gregationi eorum ⁊ aliorum infideliū ali
quid in testamento relinquere· Nō si fe
cerit etiam post mortem iudicatur anate
ma· Extra de hereticis· ca· Si quis epi/
scopus· xxiiij· q· ij· ca· Sane· ¶ Nona re
gula ꝙ christiani non debent esse serui iu
deorum· Extra de iudeis· ca· Iudei· quia
vt ibi dicitur· nefas est quem christus re
demit blaffemum christi in seruitutis vi
culis detinere· ibi glo· ne cum iudeis chri
stiani morentur· xxviij· q· j· c· Sepe ma/
lorum· Sed in agro vbi cum iudeo non
morať· bn̄ potest seruire· In ca· vero ad
hoc extra de iudeis dicitur· Non seruiāt
christiani iudeis· ¶ Notandum tamen d̄
seruis iudeorum ſm Raymundum· ꝙ
si seruus iudei est vernaculus· idest de il
lius ancilla natus· si vult effici christia/
nus statim eripitur in libertatem nullo
precio dato· C· de episcopis ⁊ clericis· l·
Deo nobis· Idem si seruus fuit emptus
qui erat xp̄ianus vł esse volebat· di· liiij·
c· Mācipia· quia tales nō licet iudeo e/
mere vel in suos retinere· Idē si seruus
emptus erat paganus ⁊ fuit empt⁹ cau
sa seruiendi ⁊ nunc vult fieri xp̄ian⁹· liiij
di· c· Fraternitatem· Idem etiam si emiť

cū causa mercimonij ⁊ nō expōit eum in
fra tres mēses venalē· qꝛ ꝓsumit̄ ꝙ eme
rit eū cā seruiēdi· Si vō exposuit eū ve/
nalē infra tres menses ⁊ ꝑ eū nō stetit q̄n
vēdiderit ⁊ ipē vult effici xp̄ianꝰ infra il
lud spaciū vel postea libabit̄ dato p̄cio
duodecim solidoꝝ ab aliq̄ xp̄iano· extra
de iudeis· c· vlti· Et h̄ intellige nisi domi
nus eū volētē circūcideret vel alteriꝰ se/
cte signaculū impmeret· Tūc em̄ ꝓpter
iniuriā corpis liberabit̄ nullo p̄cio dato
liiij· di· c· Nulla· Et seq̄tur Raymū· ꝙ
talis sic redemptꝰ nō erit ꝓpterea ꝟuus
redimētꝭ sed erit liber ⁊ restituet illi p̄ciū
solutū ꝓ eo· Et si nō hꝫ p̄ciū q̄rat mēdicā
do· vel seruiat ei tantū ꝙ seruitiū cōpen
set̄ cū p̄cio· Et postea eat quo vult· argu
mentū· xxvi· q· j· c· de raptoribꝰ· Et h̄ in/
telligе nisi causa pietatis redēptꝰ fuerit·
tūc em̄ nō tenet̄ ei reddere aliq̄d vl̄ ꝟuire·
quia qđ ꝓ pietate dat̄ ꝓhibet iesus nere
petat̄· ⁊ sic dedisse ꝓsumit̄ nisi ꝯtrarium
fuisset ꝓtestatus· Cōcordat Hostien· ⁊
Goff· Et si nullꝰ emptor cōpareat ꝫm
Bernardū nihilominꝰ erit liber ⁊ p̄cium
ostiatim q̄rat aut operas p̄stet· ¶ Addit
Host· ꝙ si ꝓhibitū est ꝙ nullū mācipiū
christianū ꝟuiat iudeo· mlto minꝰ liberi
christiani nō debēt eis ꝟuire nisi ex̄ domū
vt in laborādo vineas et hmōi· nō autē
intra domū· Hec oīa scripta sunt ad eru
ditōem n̄ram vt ita iudeos toleremꝰ ne
derideāt nos et fidem n̄ram sanctā· Nā
ipi crudeliter nos odiūt· ⁊ ideo nō nocēt
qꝛ vires deficiūt· Refert q̄ppe Vincētiꝰ
in speculo historiali· li· xxx· c· xxv· ꝙ āno
dn̄i millesimo cētesimo octuagesimo ter
cio Philippꝰ rex francoꝝ iudeos de to/
to regno expulit eo ꝙ iudei q̄ parisiꝰ ma
nebant singul̄ annis christianū vnuz in
opprobriū christiane religiōis quasi ꝓ
sacrificio in criptis ⁊ fossis s̄bterraneis
latenter ī die cene vel in illa sacra hebdo
mada iugulabāt· Multi ꝓpterea fuerīt

cōbusti· Tunc sctūs Richardꝰ cuiꝰ cor
pus in eccl̄ia sancti Innocētij parisiꝰ re
q̄escit a iudeis sic interfectꝰ ⁊ cruci affi/
xus feliciter ꝑ martyriū migrauit ad deū
vbi etiā ꝑ eius intercessionē miracl̄a mł
ta facta sunt· De iniq̄tate iudeoꝝ copio
se diximꝰ in tractatu de timore iudicioꝝ
dei ⁊ in ꝟmone de innocētia christi in ope
de laudibꝰ sanctoꝝ· Ipi igit̄ ꝓpter suꝑbi
am indurauerūt ceruices suas q̄ ī sua ob
stinatōe condemnabunt̄ penis inferni ꝑ
petuis· a quibꝰ nos liberet christꝰ dei fili
us cuiꝰ nomen sit in eternū bn̄dictū amē

¶ Feria tercia tercie hebdomade De su
ꝑbia transgressoꝝ legis canonice· Ser/
mo decimusseptimus·

QUecunqz dixerint seruate ⁊ facite· ver
ba sunt redēptoris n̄ri Ma
thei· xxiij· c· et in euāgelio hodierno· Su
ꝑboꝝ mentes omnē maioꝝ obedientiam
nō solū refugiūt· q̄nimmo corde inflato
spernūt buccisq̄ȝ inflatꝭ blasfemāt· aiūt
em̄ nō esse ꝯueniēs hominē rōnalē quē
deꝰ cōdidit liberꝝ vincul̄ alicuius legis a/
stringi· Contra q̄s diximꝰ in alio q̄dra
gesimali n̄ro in ꝟmone de obediētia dei·
ostēdimusq̄ȝ cōgruū fuisse vt hoī darent̄
obligatoria mādata· Sed p̄ter illa q̄ ibi
posita sunt Thol· p̄ma scdē· q· xcv· ad/
dit ꝙ vltra dīnā legē ad pacē hoīm ⁊ ꝟ
tutem acq̄rendā opus fuit vt leges insti
tuerent̄ hūane· Quaꝝ aliq̄ canonice· ali
q̄ ciuiles vocant̄· Quia vō suꝑbi has ob
ꝟuare recusant· ideo hodierna die de su/
ꝑbia trāsgressoꝝ legis canonice dicemꝰ·
Proponemus aūt de ipa lege canonica
tria mysteria declaranda·
¶ Primū dicit̄ obligationis·
¶ Secundū mutationis·
¶ Terciū dispensationis·
Et oēs christiani obligant̄ ad obꝟ/

ſuandam legē canonicā in q̄ dant̄ cꝯplu
ra p̄cepta· Cap· primū·

P Rimū myſteriū declarandum de lege canonica dicit̄ obligatō nis· in quo tria ſunt videnda· Primū q̄d eſt lex canonica· Scdm quō oēs chriſtiani obligent̄ ad eiꝰ obſuantiā Terciū que ſunt p̄cepta legis canonice· que obligant ad mortale· ¶ Ad p̄mū di/ co ꝙ lex canonica eſt lex eccl'ie· ⁊ dr canō· Canon vero ſm Jſidorū in li· ethimol'· grece latine regula nuncupat̄· Regula autē dicta eo ꝙ recte ducit nec aliq̄n ali/ orſum trahit· Alij dixerunt regulā di/ ctā ꝙ bene regat vel normā bn̄ viuendi p̄beat· vel ꝙ diſtortū prauūq3 corrigat· di· iij· c· i· Et dicit ibi glo· ſummaria· ꝙ ꝯſtitutio eccl'iaſtica appellat̄ varijs no minibꝰ· Aliq̄n dicit̄ canon· aliq̄n decre tū· Et aliq̄n decretalis ep'la· Canon di/ cit̄ qđ ſtatuit̄ in generali cōcilio· Decre tū quod ſtatuit papa de ꝯſilio ſuoꝝ car/ dinaliū ad nulliꝰ cōſultatōem· Decretal' v̄o epiſtola quā ſtatuit papa vl' ex ſe vl' ex conſilio cardinaliū· Jnueniunt̄ etiā alie canōice cōſtitutōis appellatiōes vt dogma· mandatū· ſanctio· Dogma eſt in doctrina ꝯſiſtens fidei xpiane· Mādā/ tū in doctrina de moribꝰ Sanctio vbi pe na adijcit̄· tamē vnū q̄nq3 ponit̄ ꝓ alio· xxv· q· v· c· Si quis· ¶ Scdm qđ eſt vi dendū vtrū oēs chriſtiani obligent̄ ad obſuantiā legis canonice· Et ad hoc re ſpōdet̄ ꝙ ſic· vn̄ ſcribit̄ extra de cōſti· ca· Canonū· Canonū ſtatuta ab oibꝰ cuſto diantur· Glo· ſuꝑ v̄bo ſtatuta· Nō ab/ rogata· illa em̄ ſuanda nō ſunt· xxvi· di· ca· i· xxxvi· q· vlti· c· vlti· Et iteꝝ glo· ibi· Statuta ſuanda ſunt ꝯtinentia p̄cepta vel ꝓhibitōes· al's ſi de ꝯſilio loquerent̄ nō obligarent· xiiij· q· i· c· Quod p̄cipitur Precepta igit̄ eccl'ie obligatoria ſt· Sic etiam ꝓbat̄ di· xij· c· p̄ceptis· et· c· Nō de/ cet· et di· xix· c· Jn memoriā· c· Nulli fas

Unde ⁊ dei filiꝰ ieſus benedictꝰ Matth· xviij· c· dixit· Qui eccl'iam nō audierit ſit tibi ſicut ethnicꝰ et publicanꝰ· ¶ Sed cō tra arguet aliq̄s ꝙ viri iuſti nō obligant̄ ad obſuantiā legis canonice· nā vt inq̄t ap'lus p̄e ad Thimotheū· i· c· Lex iuſto poſita nō eſt ſed impijs· ¶ Ad qđ r̄nd3 Tho· p̄ma ſcdē· q· xcvi· Q lex de ſui ra tōe habet duo· Primū eſt q2 eſt regula humanoꝝ actuū· Scdm quia hab3 vim inchoatiuā· Dupliciter ergo p̄t aliquis legi eſſe ſubiectꝰ Uno mō ſicut regulatū regule· Et h̄ mō oēs q̄ ſubdunt̄ poteſta/ ti ſubdunt̄ legi quā fecit ptās· Q autē aliq̄s nō ſubijciat̄ ptāti pōt ꝯtingere du pliciter· Uno mō q2 eſt abſoluꝰ ſimpli citer ab eiꝰ ſubiectōe· Unde illi q̄ ſunt de vna ciuitate vel regno nō ſbdunt̄ legibꝰ p̄ncipis alteriꝰ ciuitat3 vel regni ſic̄ nec dn̄s eius· Alio mō ſm ꝙ regit̄ alia lege ſuꝑiori· puta ſi aliq̄s ſit ſbiectꝰ ꝓcōſuli r̄gulari d3 eius mādat3· Sed nō in his q̄ diſpenſant̄ ab imꝑatore· Quantū enim ad illa nō aſtringit̄ mādato iferioris cū ſuꝑiori mandato dirigat̄· Et ſm hoc cō tingit ꝙ aliq̄s ſimpliciter ſubiectꝰ legi ſm aliqua legi nō aſtringat̄ ſm ꝙ regit̄ aliqua lege ſuꝑiori Et ad hoc facit qđ di cit Aug· di· viij· c· Que cōtra moreſ· Si cut in ptātibus hūane ſocietatis ad obe diendū maior minori recte p̄ponit̄· Jta deus omnibꝰ· Alio mō dicit̄ aliq̄s ſubij ci legi· ſicut coactū cogenti· Et h̄ modo hoīes v̄tuoſi nō ſubijciunt̄ legi ſed ſolū mali· Qđ enim eſt coactū et violentū eſt ꝯtrariū volūtati· volūtas aūt bonoꝝ cō ſonat legi a q̄ volūtas maloꝝ diſcordat Et ſic intelligit̄ dictū ap'li ꝙ iuſto nō ē poſita lex ꝑ modū coactōis· q2 volunta rie obedit· ¶ Scdo aliq̄ obijciūt ꝙ non oēs obligant̄ ad obſeruātiā legis· Nā xix· q· ij· c· Due ſunt leges· Et extra d̄ re/ gularibꝰ· c· Licet· ponit̄ dictū ap'li· vbi ſpūs ibi libertas· ſ· ꝙ q̄ lege ꝑuata ſpūs

sancti ducunt᷑ nulla rō exigit vt astriga
tur lege publica· id ē hūana· Nā lex spiri
tussancti est sup̱ oēm legē hūanitꝰ posi
tā· Ex quo videt᷑ ꝙ illi q̄ ducunt᷑ lege spi
ritus sancti nō subdunt᷑ legi hūane· Ad
qđ rn̄demus ꝙ tales nō subdunt᷑ legi hu
mane q̄ꝫtū ad ea q̄ sunt ꝯtraria ductioni
spūssancti· Sed tamē hoc ip̄m est de du
ctu spūssancti ꝙ viri spūales subijciant᷑
legibꝰ hūanis· ſm illud Petri· Subditi
estote omni hūane creature ꝓpter deum·
Hinc Ambro· xi· q· j· in ca· magnū· ait·
Magnū q̄dem est· et speciale documen
tū ꝙ xp̄iani viri potestatibꝰ ſblimioribꝰ
decenter debent esse ſbditi ne q̄s ꝯstituti
onē terreni regis putet esse soluendam
Si eñ censum filiꝰ dei soluit q̄s tu tan
tus es q̄ nō putas esse soluendū· ¶ Ter
cio arguit᷑ ꝙ nō oēs obligent᷑ ad obſuā
tiā legis hūane· Nam papa ⁊ impator
legibꝰ nō ꝯstringunt᷑· ff· de legibꝰ· l· prin
ceps· ix· q· iij· c· Cūcta· ¶ Ad h̄ rn̄det᷑ ꝙ
hoc sic dꝫ intelligi ꝙ p̄nceps est solutus
legibꝰ nō ꝙ nō debeat illas ſuare cū im
pator ⁊ papa ꝓfiteant᷑ se legibꝰ velle vi
uere· C· de legibꝰ· l· Digna vox· C· de te
stamentis· l· Ex impfecto· Et· ij· q· vij· c·
Nos· Sed est intelligendū ꝙ p̄nceps n̄
est subditꝰ q̄ꝫtū ad vim coactiuā· nullus
eñ cogit᷑ a seipo· Non eñ hꝫ lex vim co
actiuā nisi ex p̄ncipis ptāte· Et sic dicit᷑
princeps solutꝰ lege· qꝛ si trāsgreditur
nullꝰ potest in eū ferre sententiā cōdem
natōis· Unde Hiero de pe· di· iij· c· To
tam· sup̱ illo v̄bo Dauid· tibi soli pecca
ui ait· Rex eñ erat et aliū nō timebat· s·
q̄ posset eū punire de adulterio· Et ideo
dixit Tibi soli peccaui· q̄si dicat Tu so
lus habes me punire· Sed inq̄ꝫtum lex
habꝫ vim directiuā p̄nceps est ſbditus le
gi sue p̄p̄a· s· volūtate et dꝫ seruare· Un̄
Isido· di· x· ait· Justū est principē obtē
perare legibꝰ suis· Tūc extimet sua iura
ab alijs seruāda qū ip̄e ex̄imus reuerentiā

p̄bet· Et dn̄s iesus redarguit eos q̄ im
ponūt alijs onera grauia ⁊ importabilia
⁊ digito suo nolūt ea mouere· vt patꝫ in
euangelio hodierno· Un̄ q̄ꝫtū ad dei iudi
ciū princeps nō est solutus legibꝰ q̄ꝫtuꝫ
ad vim directiuā· Sed debet volūtarius
nō coactus seruare· Eteñ p̄nceps supra
legem inq̄ꝫtū cū expediens fuerit pōt eaꝫ
mutare· et in ea ꝓ loco et tp̱e dispensare
¶ Terciū quod erat videndū· Que sunt
p̄cepta ecclesie que obligant ad mortale
Et ad hoc sciendū· ꝙ licꝫ sint multa ta
mē ex illˀ nos aliq̄ explicabimꝰ ¶ Primū
p̄ceptū ē de celebratōe festoꝝ· đ q̄bꝰ agit᷑ đ
cō· di· iij· ꝓnūciandū· Et extra de ferijs·
p̱ totū· ¶ Secundū p̄ceptū est de obſuati
one ieiunioꝝ diebus determiātis p̱ eccle
siam· de quibꝰ ieiunijs habet᷑ de cō· di· v·
c· Quadragesima· Et· lxxvi· di· p̱ totum
Et extra de obser· ie· p̱ totū· ¶ Terciū p̄
ceptū est de abstinentia ab esu carniū om
ni sexta feria anni· de conse· di· iij· c· De
esu· nisi cū natiuitas christi venerit tali
die· Extra de obſuatōe ieiunioꝝ ca· fina
li· ¶ Quartū p̄ceptū est de auditōe misse
diebus dn̄icis ⁊ festiuis· de conse· dist· i·
ca· Missas· extra đ parochijs· c· Ut do
minicis diebus· ¶ Quintū p̄ceptū est de
confessione· Extra de pe· et re· ca· Ois·
¶ Sextuꝫ p̄ceptū de cōmunione dicto c·
Omnis· ¶ Septimū p̄ceptū de solutōe
decimarū· Extra de decimis p̱ totum· Et
xvi· q· i· c· Reuertimini· ¶ Octauū ē ab
stinentia ab omni actu qui ꝓhibet᷑ ſb pe
na excōmunicatōis· ⁊ p̱maxime late sen
tentie· Nā contrariū faciendo est pecca
tum mortale siue sit lata a iure vniuersa
li siue synodali siue ab homine· etiā si il
lud de se nō sit peccatum· Puta ingredi
monasteriū monialiū nō mala intentiōe
sed ad videndū locū de se nullū est pecca
tum· Sed si est lata sententia excōmuni
cationis contra ingredientes· tunc in
grediens extra casum necessitatis peccat

mortaliter · ⁊ hoc nisi excuset eũ ignoran
tia iuris illi⁹ ⁊ habeat iustã cãm ignoran
tie · ⁊ nisi iniuste sñia feraꝛ ab hoĩe · Nã et
si liget talis sñia nõ tñ ↄsciẽtia in cõspe
ctu dei nisi cõtẽneret · xi · q · iij · c · Et si dam
naris · Nota tñ hic ꝭm glo · in ca · Rela/
tũ · extra de iure patronat⁹ · ꝙ si ꝓhibeaꝛ
ſb pena excõicatõis siue anathemat̃ licꝫ
ꝗs faciat cõtra nõ est excõicatus sꝫ debet
excõicari · Sec⁹ videꝛ si dicaꝛ ſb intermi
natõe anathematis · vel si dicaꝛ ſb ex/
cõicatõis interpositõe · qꝛ ꝗ cõtra facit ẽ
excõicatus · lxvi · di · c · Solonitane · extra
de locato ⁊ cõducto · c · j · qꝛ ꝑ illa ꝟba in/
nuiꝛ ꝙ excõicationis sñia lata sit · extra
de simo · c · Sicut · ¶ Nonũ pceptũ ẽ d̃ vi
ta cõi excõicatoꝝ · xj · q · iij · ca · Cũ excõica
to · ⁊ hoc in diuis officijs · Nã ꝑticipare
cũ excõicatis excõicatõe maiore in diuis
sciẽter est mortale · ꝭm Tho · ⁊ alios etiã
ꝑticipando in alijs vt loq̃la mensa qñ ħ
fieret in cõtẽptũ eccl'ie · vel post ꝓhibitõ
nem p̄latoꝝ specialiꝛ factã suꝑ hoc · No
ta tñ hodie ꝙ decretũ constantiẽse ħ fuit
modificatũ · s · ꝙ nõ tenenꝛ fideles excõi/
catos vitare etiã in diuis nisi postꝗ̃ fue
rint publice denũciati · vel ꝓpter publicã
manuũ iniectõem in ꝑsonã eccl'iasticam ·
Tñ extra de sen · excõ · c · Cũ nõ ab homĩe ·
habeꝛ in textu ⁊ glo · ꝙ qñ aliꝗs scit ali/
quem fore excõicatũ licꝫ ille nõ sit denun
ciatus dꝫ eũ vitare · Et si sol⁹ nouit p̄ua/
tũ tm̃ euitet · vi · q · vij · c · tantũ · ⁊ c · placuit
¶ Decimũ p̄ceptũ cõcernit clericos ꝗ te/
nenꝛ q̃tidie dicere septẽ horas canonicas
Extra de cele · mis · c · Dolẽtes · ¶ Undeci/
mũ p̄ceptũ ꝙ religiosi nõ dicãt aliq̃ re/
trahentia hoĩes a solutõe decimaꝝ · et ꝙ
ↄfessores faciãt ↄscientiã cõfitentib⁹ de
decimis · ⁊ ꝙ p̄dicatores p̄dicẽt de materia
decimaꝝ cũ fuerint suꝑ ħ a p̄latis eccl'ia
rũ req̃siti · in clemẽtina Cupiẽtes · de pe/
nis · ¶ Duodecimũ pceptũ ꝙ volẽtes nu
bere nõ ↄtrahant · si habẽt aliqđ impedim-
tum illo impedimẽto stãte · Et ꝙ nõ con
trahãt m̃rimonia clãdestine · Et ꝙ nõ cõ
sumãt m̃rimoniũ · nec faciãt nuptias in
tꝑe ꝓhibito · ⁊ sil'ia · Sunt ⁊ alia p̄cepta
eccl'ie q̃ omittim⁹ causa breuitatis ·
Nec lex hũana ex rõnabili cã ꝭm ea q̃
occurrere pñt mutaꝛ rationabiliter ·

Capitulum secundũ ·

Secundũ mysteriũ declarandus
de lege canonica d̃r mutatio · di
cit Aug · in li · de libero arbitrio · Lex tꝑa
lis q̃uis iusta sit mutari tñ ꝑ tẽꝑa iuste
põt · Et de sñia excõicatõis li · vi · c · alma ·
Alma mater eccl'ia plerũqȝ nõnulla ra/
tionabiliter ordinat ⁊ ↄsulte q̃ suadente
ſbiectoꝝ vtilitate postmodũ ↄsulti⁹ ac
rõnabili⁹ reuocat in meliusue cõmutat ·
¶ Pro cui⁹ declaratõe dicit Tho · prima
scđe · q · vij · ar · j · Lex hũana est qđdaꝫ di
ctamen rõis q̃ diriguntꝛ act⁹ hũani · Et
ꝭm ħ duplex põt esse cã ꝙ lex hũana iu
ste muteꝛ · Una q̃dem ex ꝑte rõis · alia ve
ro ex ꝑte hoĩm q̃ꝝ actus hũana lege regu
lanꝛ · Ex ꝑte q̃dem rõis · qꝛ hũane ratõni
naturale esse videꝛ vt g̃datim ab imꝑfe
cto ad ꝑfectũ veniat · Uñ videm⁹ in sciẽ
tijs speculatiuis ꝙ q̃ p̄mo philosophati
sũt q̃dã imꝑfecta tradiderunt · q̃ postmo
dũ ꝑ posteriores mag̃ sunt ꝑfecta · ita est
etiã in oꝑabilib⁹ · Nã primi q̃ inuenerũt
aliq̃d vtile cõitati hoĩm nõ valẽtes om/
nia ex seipis ↄsiderare instituerũt q̃dam
imꝑfecta in multis deficiẽtia · q̃ posterio
res mutauerũt instituẽtes aliq̃ q̃ in pau
cioribus deficere possent a cõi vtilitate ·
¶ Ex parte ꝟo hoĩm quoꝝ act⁹ lege regu
lanꝛ lex recte mutari põt ꝑ mutatõeꝫ cõ
ditõis hoĩm · q̃b⁹ ꝭm diuersas eoꝝ cõdi/
tões diuersa expediũt · Sic Aug · ponit
exemplũ i p̄mo de libero arbitrio · ꝙ si po
pul⁹ sit moderat⁹ ⁊ grauis cõisqȝ vtilita
tis diligentissim⁹ custos recte lex ferꝛ q̃
sibi liceat magistratus creare ꝑ q̃s respubli
ↄa admĩstreꝛ · Porro si paulatim ppl's

depuatus hẽat venale suffragiũ ꝛ regimẽ
flagitiosis sceleratisq̃ꝫ cõmittat̃ recte ad
imit̃ ptãs tali populo dãdi honores; et
ad paucoꝝ bonoꝝ redit arbitriũ· Et quã
uis lex hũana deriuet̃ a lege naturali q̃ ẽ
lex ĩmutabil· non tñ sequit̃ ꝙ ipa etiã lex
hũana sit ĩmutabilis· Rõ est q: naturał
est q̃dã pticipatio legis eterne· iõ ĩmobił
pseuerat qḋ habet ex ĩmobilitate diuine
rõnis institueñtis naturã· Sed rõ hũana
mutabilis est ꝛ impfecta Et iõ lex hũana
ab ea pcedẽs est mutabilis· Itẽ q: lex na
turalis ↄtinet q̃dã vniuersalia pcepta q̃
semp manent· lex aũt ab hoĩe posita q̃dã
pcepta pticularia ẜm diuersos casus q̃ e/
mergũt· Ex q̃ sicut iura ciuilia siue com/
munia siue municipalia mutata sunt di
uersis tpibus· ita ꝛ iura canõica· Qḋ ostñ
dit Gr̃anus p exemplũ circa electionem
põtificũ· Dic̃ em̃ di· lxiij· §· post· c· Uota
Principib⁹ ꝛ impatorib⁹ electiões sum
moꝝ pontificũ atq̃ꝫ alioꝝ epoꝝ vt Gre/
gorij ꝛ Ambrosij referẽdas vsus ꝛ cõsti
tutio tradidit p scismaticoꝝ ꝛ hereticoꝝ
dissẽsionib⁹ q̃b⁹ eccl'ia dei nõnũq̃ꝫ ↄcussa
piclitabat̃· Repñtabat̃ ḡ electio catholi
coꝝ p̃ncipib⁹ vt coꝝ auc̃te roborata nll's
hereticoꝝ vel scismaticoꝝ auderet ↄtra/
ire· Et in· §· seq̃nti sb̃dit verũ q: impato/
res aliqñ modũ suũ ignorãtes nõ in nũe
ro ↄsentientiũ sed p̃mi distribuentiũ im
mo exterminantiũ eẽ voluerũt· Freq̃nter
etiã in hereticoꝝ pfidiã plapsi catholice
matris eccl'ie vnitatẽ impugnare conati
sũt· scõrũ patrũ ĩstituta ↄ̃ eos pdierũt vt
se electõi nõ ingerẽt· ꝛ q̃sq̃s eoꝝ suffra/
gio eccl'iaꝫ obtineret anathematis vincu
lo ĩnodaret̃· Sic̃ etiã scptura diuĩa dicit
ꝙ ezechias postq̃ꝫ dissipauit excelsa vbi
scꝫ idola colebãt̃ ↄfregit etiã ẜpentẽ ene
um quẽ fecerat Moyses· q: illũ ẜpenteꝫ
dŏs fieri iusserat ne serpẽtina morte ppl's
interiret· Ille aũt ppl's iã venerari ꝛ co/
lere cepat Idcirco destruxit iste qḋ dŏ vo

lente fecerat ille Ac p h̃ magna auc̃tas ẽ
in eccl'ia hñda· vt si nõnulli ex pdecessori
bus ꝛ maiorib⁹ fecernut aliq̃ statuta· s· q̃
p illo tpe fuerũt sine culpa ꝛ postea ver
tunt̃ in errorẽ ꝛ supstitionẽ sine aliq̃ tar
ditate ꝛ cũ magna auc̃te dstruẽda sũt· hec
Gr̃an⁹· Et dic̃ ibi glo· ꝙ successores dñt
mutare facta ĩstituta antecessoꝝ etiã bõa
si viderit eẽ pniciosa exẽplo· xij· q· j· c· vi
dentes· xxxj· q· j· c· j· xcvj· dist· c· Bñ· in fi
ne· Ex de decimis· c· Suggestũ· Notãdũ
tñ ꝙ mutatio legũ fieri nõ dꝫ sine cã mul
tũ vtili vel necessaria· vñ Nicola⁹ papa
di· xij· Ridiculũ inq̃t est ꝛ satꝭ abomina/
bile dedec⁹ vt traditiões q̃s a patrib⁹ ac
cepim⁹ ĩfrigi patiamur Iõ inq̃t tho· vbi
sup· ꝙ lex hũana intantũ recte mutat̃ in/
q̃ꝫtũ p ei⁹ mutationẽ puidet̃ bono cõi· ha
bet aũt ipa legis mutatio q̃ꝫtũ in se ẽ qḋ/
dã detrimentũ cõis salutis· q: ad obẜuã/
tiã legũ plurimũ valet ↄsuetudo· vñ qñ
mutat̃ lex vis ↄstitutiua legũ minuit̃ in
q̃ꝫtũ tollit̃ ↄsuetudo. Et iõ nunq̃ꝫ dꝫ lex
mutari nisi ex alia pte tm̃ recompensetur
cõi bono cõiq̃ꝫ saluti q̃ꝫtũ ex ista pte dero
gat̃· Qḋ quidẽ ↄtingit ex h̃ ꝙ aliq̃ maxi
ma ꝛ euidentissima vtilitas ex nouo sta/
tuto puẽit vel ex eo ꝙ est maxima necessi
tas eo ꝙ lex ↄstituta aut grauamẽ aut in
iq̃tatẽ ↄtinet aut ei⁹ obseruatio ẽ plimuꝫ
nociua· vñ dr̃ a iurispito· ꝙ in reb⁹ nouis
ↄstituen dis euidẽs dꝫ eẽ vtilitas vt rece
dat̃ ab eo iure qḋ diu equũ visũ est· ꝛ cuꝫ
leges hẽant maximã ṽtutẽ ex ↄsuetudĩe·
vt dic̃ Phs· ij· politice· iõ nõ sũt de faci/
li mutãde· Ex h̃ in decretis ponũt̃ multa
q̃ a ↄcilijs vel sũmis põtificib⁹ edita que
tñ sũt ĩmutata seu reuocata· Aliq̃ q̃ppe
abrogata p ↄ̃riã ↄsuetudinem· Sic dixi
mus in sermone de ↄsuetudine· de ieiũio
inchoando a clericis· de dieb⁹ rogationũ
ꝛ sil'ib⁹· Itẽ· xxij· q· v· c· Honestũ· habet̃
ꝙ iuramẽtũ in iudicio fiat a ieiunis· et in
cap· Decreuit· dr̃ ꝙ in q̃dragesima in ad

uentu in dieb⁹ dñicis nõ exigant vel ex
hibeant iuramenta·s·solennia in iud c.o
Et vtrũqꝫ est abrogatũ p ꝯriã ꝯsuetudi
nẽ· Multa etiã edita antiq̃ iure sũt imu
tata Sicut electio sũmi põtificꝭ nõ a car
dinalib⁹ tm̃ sed etiã ab aliĳs religiosis et
clericis facienda auctᵉ Nicolai pape·si
cut habet·xxiĳ·di·c· In noĩe dñi·ita epo
rũ electio nõ a canonicꝭ tm̃·s·maioris ec
clesie sed etiã ab aliĳs clericis faciẽda ſm
ordinationẽ Innocẽtĳ factã in ꝯcilio ro
me q̃ habet di·lxiĳ·ca· Obeuntib⁹·Sed
electio pape hodie fit a cardinalib⁹ vt in
ca·Ubi piculũ·de electiõe lib·vj·Electio
epoꝝ ſm iura cõia fiebat a canonicꝭ cate
draliũ eccłiarũ·⁊ ꝯfirmabat a metropo/
litanis·Sed hodie sũmi pontifices reſ/
uãt sibi puisionẽ ⁊ collationẽ oim̃ digni
tatũ·s·patriarcharũ ⁊ metropolitanorũ
epoꝝ·abbatũ·ppositurarũ·⁊ plebanatu/
um seu prioratuũ ⁊ eccłiarũ collegiataꝝ·
Itẽ di·lxxvĳ·⁊·lxxviĳ·p totuꝫ habet de
etate ordinandoꝝ·s·ꝙ ad sbdiaconatum
nõ deat q̃s ordinari añ annũ·xx· Ad dia
cõatũ añ·xxv· Ad psbiteratũ añ·xxx· ibi
etiã habet de certis intersticĳs ſuãdis in
ter ordinẽ ⁊ ordinẽ·Sed p clementinã d
etate ⁊ qualitate ordinãdoꝝ hec imutata
sũt·⁊ ibi determinat ꝙ sbdiacon⁹ in·xviĳ
ãno·Diacon⁹ in·xx·Sacerdos in·xxv·
inchoato ⁊ si nõ cõpleto valeãt ordinari
Et nõ añ sine dispensatõe pape·Nec in
tersticia illa oportet seruari· Sed si legi
tima etas existit ad oẽs ordines infra an
nuꝫ põt quilibet pmoueri. Immo infra
vnã q̃dragesimã vt·s·in pma dñica eius
recipiat oẽs ordines minores· In seq̃nti
sabbato sbdiaconatũ·In sabbato añ dñi
cã de passione diaconatũ In sabbato sã
cto sacerdotiũ·dũmõ al's sit idone⁹·Iteꝫ
in cã·xxxv q̃ ponuut in·q·ĳ·iĳ·iiĳ· ⁊· v·
q̃ ad grad⁹ ꝯsanguinitatꝭ phibitos ad cõ
trahendũ mrimoniũ·s·sex grad⁹ correcta
sũt ⁊ imutata p decretalẽ Gregorĳ noni·
q̃ habet ex̃ de cõsanguinitate ⁊ affinitate

ca·Nõ decet·vt dic̃ glo·vbi diminuũtur
duo grad⁹ de illis sex·q² difficile erat et
menti retinere tot gradus·vñ multi ex ig
norãtia ꝯtrahebãt in gradib⁹ phibitis·
Itẽ·ĳ·q·iiĳ·c·Sepe ꝯtigit·statutuꝫ erat
ꝙ cũ furtũ repit factũ in monasterio·⁊ ig
noraret auctor deberet fieri talis purgatio
vt abbate vel alio ex monachis celebrãte
missaꝫ oib⁹ deret cõmunio sub hac forma·
Corpus dñi sit tibi ad pbationẽ hodie·
Dicit glo·⁊ bñ ꝙ istud statutũ ẽ abroga/
tũ q² indebite fieret·Sic ⁊ alia multa sũt
q̃ singula recensere nimis foret plixum·
Ex in lege positiua rõnabilis ẽ dispẽ
satio que fit vel ex vtilitate vel ex necessi
tate.

Capitulũ tertium·

Tertiũ mysteriũ declarandũ dicit
dispensatio·Ubi sciendũ ꝙ dispẽ
sare in legib⁹ vł eas interptari spe
ctat ad platos ⁊ rectores q̃·s·in hmõi ha
bent ptãteꝫ·nisi subita necessitas occur/
rat cui oporteat subito obuiare ne sequa
tur aliqd incõueniẽs·Nã tũc ipa necitas
hꝫ annexã ipam dispensationẽ legis ⁊ q̃/
libet p se põt interptari legẽ ⁊ dispẽsare
secũ ⁊ pcipue cũ nõ põt ad supiorẽ hr̃e re
cursũ vt patet·j·q·j·c·Si q̃·Puta cum
q̃s grauiter infirmat tpe ieiunĳ ab eccłia
instituti p seipm põt dispẽsare secũ in le/
ge ieiunĳ ⁊ interptari ꝙ nõ obliget ad il/
lã· In obseruatõe em̃ legũ vel pceptoruꝫ
maxime debet attendi ⁊ seruari intentõ fe
rentis legẽ vel pceptũ·de q̃ si ꝯstet ⁊ ꝯtra
ria sit ad scripturã legꝭ vel ṽbũ pcepti eq
obediendũ est omissa lr̃a legꝭ vel pcepti·
xxĳ·q·v·c·Huane·Si aũt dubitat de in
tentiõe standũ est lr̃e ſm Archi·vel habe
atur recursus ad supiorẽ si põt haberi cu
ius est interptari ⁊ dispensare·vel si non
põt haberi habeat ꝯsiliũ pitoꝝ·Pñt au
tẽ ipi plati ⁊ dñi cũ adest cã rõnabił dis/
pensare·puta alicui⁹ necessitatꝭ vel vtili
tatis·vñ extra de pbendis·c·Exposuisti·
glo·ait·Necessitas vel vtilitas ista duo
freq̃nter dispensationẽ inducũt·j·q·vĳ·

ca·Tali· Hinc Hostien̄·ita diffinit dis pensationē· Dispensatio est iur̄ alleuiatio facta cū cause·s·rōnabilis cognitione ab eo q̄ pōt Si vo plati absq̄ rōnabili cā vel saltē dubia p sola volūtate licentiā tribuūt veniēdi ꝯ legē fm Bern̄·in li·de pcepto ꝛ dispensatōe nō erūt dispensatores sed dissipatores·ꝛ peccabunt ipi dispensantes cū dispēsatis si eis vtunt·Et q͛ papa in eccl'ia dei h͡z plenitudinē ptā tis in oib⁹ pure positiuis h͡z plenitudiez ptātis dispēsandi·Et si dr̄ hre oīa iura i scrinio pector̄ sui de ꝯstitutiōib⁹ i·c·L͡z li·vj·q̄tū·s·ad interptationē ꝛ dispensa tionē·Epi aūt dispēsare pn̄t s͡z cōez opi nionē doctoꝝ in his q̄ nō sūt eis a iure p hibita·Extra de snīa excōicatōis·c·Nuper·ꝛ di·l·c·Miror·Que aūt eis phibeant habes in glo·In necessitate vo mai festa in oī lege positiua dispēsat·vn̄·j·q j·in·c·Remissionē·ꝛ extra de obsuatiōe ieiunioꝝ·c·Consiliū·Necessitas nō habet legē sed ipa sibi legē facit·ꝛ de regulis iur̄·c·Qd nō est·Qd nō est licitū in lege necessitas licitū facit·Nā ꝛ sabbatu͡z custodiri pceptū est·Machabei tn̄ in sabbato sine culpa pugnāt·Et ad ide͡z facit cap̄·Quāto·Extra de ꝯsuetudine·Et de cō·di·iij·c·Peruenit·Et de con·di·v·ca· Discipulos·Et·lxxxi·di·c·Quisquis·ꝛ cap̄·Delitie·Et·lxxxi·dist·ca·Cum omnibus·ꝛ extra de furtis·c·Si qs·¶Sed q̄runt aliqui quare si quis furatur ꝑpter necessitatē famis deb͡z tres hebdomadas penitere·vt dr̄ ptacto·cap̄·Si quis·Respōdet glo·quia modica fuit necessitas· sed si magna fuisset non imponeret penitentia·Adhuc queritur quare non excusatur mulier a fornicatiōe propter necessitatem famis·ff·de ritu nuptiarum·l· Palam·§·Nō est sicut excusat a furto· Et respondet glo·q͛ per necessitate͡z res facta est communis vt·xlij·dist·§·j·Et xxiij·q·iij·in cap̄·Qd autem Sed in for nicatione non est ita·Ideo nulla necessitate lic͡z fornicari·lxxxviij·distinctōne capitulo Fornicari·Et potius debet mulier om̄ia mala sustinere q̄ fornicari xxxij·q·v·ca·Ita ne·Amplı⁹ queritur·cur excusatur homo ab homicidio si ex necessitate ineuitabili se defendendo aliquem occidit·Ad hoc dicit glo·q͛ interficiens non ipse interficit·sed potius qui interfectus est se interfecit qui aggreditur illum·Extra de homicidio·cap·Sicut lator·Spiritu sancto igitur instigante multa a sanctis patribus edita sunt saluberrima statuta ꝛ sanctissime constitutiōes quibus possent fideles spiritualiter viuere.Sed hodie christiani populi aures habent ꝛ non audiunt·qm̄ pauci sunt q̄ implere studeant illa precepta ecclesie q in prima parte explicauimus·Quinimmo laudant illa verbis ꝛ approbant tāquā dignissima·ꝛ digito suo nolunt ea mouere·Dies festi communiter violantur·non sanctificantur cum in illis vacent viri ꝛ mulieres vanitatibus ꝛ dissolutionibus execrandis·Jeiunia gulosis multis ꝛ voluptuosis exosa sunt·Misse ex communi corruptela a puellis nubilibus non audiuntur·quibus ad choreas et vana spectacula pergere non videtur infamia·Sed visitare sacra dei tēpla ꝛ audire diuina dedecus apparet et ignominia·Confessiones vel omittunt vel fiunt apparenter cum mente lupina quoniam cum proposito aliena detinendi ꝛ rapiendi adulterandi·ꝛ peccata preterita prosequendi Decime autem in plerisq̄ locis non cognoscuntur vel soluūtur·in alijs cum liuore mentis ꝛ āgustia cordis·Excommunicationes ꝛ eccl'ie cēsure habent in derisum·Et multi sic excommunicati ecclesie claues contemnūt ¶De clericis non psallētibus horas taceo·deus iudicet illos ¶Religiosi vero multi sunt noīe ꝛ paucissimi re·qm̄ etiā

plerice ex illis q̄ vident austerā ⁊ sanctā
ducere vitā nullā hn̄t reuerentiā ad cle/
ricos seculares· ⁊ q̄si ꝑ nihilo ducūt q̄c/
quid ab eccl'ia ꝯstitutū ē ꝓ ꝯseruatiōe g̃/
duū ⁊ officioꝝ· Dū ꝯfessiōes audiunt de
trahūt parrochianis p̄sbyteris ⁊ ordiarijs
locoꝝ· de decimis ipi sciūt quā ꝯfitētib⁹
ꝯsciaȝ faciāt· Ingerūt se ꝯ̄tū pn̄t p̄sūptu
ose ad curā aiarū sub spē caritatis ⁊ zeli·
O ꝯfusio maxima xp̄iane religiōis nol/
le obedire traditiōibus sanctissime eccl'ie
dei· De matrimonijs indebite ꝯtractis· tū
ꝓpter impedimēta· tū ꝓpter deceptiōes ⁊
fraudes clandestinas longū eēt singula
enarrare· Nō sic o xp̄iani redempti p̄cio
so sanguine xp̄i· nō sic· Que dixerit scili
cet p̄res sancti et eccl'ie rectores· facite et
s̄uate· vt sic mereamur fieri ꝑticipes gr̄e
diuīe· Quā largiat̄ nobis iesus xp̄s fili⁹
dei· q̄ sit bn̄dict⁹ cū p̄re ⁊ spū sancto ꝑ infi
nita secula seculoꝝ Amen·

Feria quarta tertie hebdomade· De
sup̄bia trāsgressoꝝ legis ciuilis·
Sermo decimusoctauus·

Filius ho
minis nō venit ministrari
sed ministrare· V̄ba sunt re
demptoris nr̄i originaliter
Math· xx· c· ⁊ in euāgelio hodierno· Ne
quis horreret hūilitatis regulā· voluit sal
uator nr̄ iesus xp̄s illā suo exemplo cun/
ctis ostendere· qm̄ hoīes vt Lactātī⁹ re/
fert magis volūt exempla q̄ʒ v̄ba· q̄r loq̄
facile ē· p̄stare difficile· vt igit̄ scribit̄ act·
j· c· Cepit ies⁹ facere ⁊ docere· fecit autem
multa· Sed int̄ illa vnū illō nobis se of
fert ꝯsiderandūq̄ȝ cū ipe nō eēt s̄bdit⁹ legi
voluit ea q̄ erāt legis implere· vn̄ ⁊ circū
cisus ē ⁊ in templo· viij· die post natiui/
tatē oblatus· Cū v̄o h̄ ex hūilitate fecerit
vt nobis preberet exemplū satis est exe/
crāda sup̄bia illoꝝ q̄ sua volūtate ⁊ non
legib⁹ volunt oīa facere· ꝯ q̄s ⁊ si dixeri
mus in s̄mōe p̄cedēti adhuc remanet ali
q̄d enarrandū ꝯ eos q̄ legē hūanā ⁊ ciui/
lē abijciūt· Idcirco in p̄nti s̄mone de sup̄
bia trāsgressoꝝ legis ciuilis crim⁹ tracta/
turi· Proponem⁹ aūt de ipa lege tria my
steria contemplanda·
¶ Primū dicitur diffinitionis
¶ Scōm obligationis·
¶ Tertiū abrogationis·
Quid est lex ⁊ de actib⁹ legis atq̄ȝ de illi
us necessitate· Capitulū p̄mū·
Primū mysteriū dr̄ diffinitionis·
In q̄ videre debem⁹ tria ¶ Primo
legis q̄dditatē· ¶ Scd̄o legis actu
alitatē· ¶ Tertio legis necessitatē·
Primo videam⁹ quid sit lex in cōmu
ni· Et ad h̄ dic̄ beat⁹ Tho· j· ij· q· xc· Lex
est ordinatio rōnis ad bonuȝ cōe ab eo q̄
curā habet cōitatis ꝓmulgata· vbi ponū
tur quatuor conditiones legis·
¶ Prima est rōnis practice ordinatio
¶ Scd̄a boni cōis p̄curatio·
¶ Tertia ppl'i vel p̄ncipis constitutio·
¶ Quarta legis ꝓmulgatio·
Prima ꝯditio legis est rōnis practi/
ce ordinatio· Ordinat em̄ rōnē practicā
ad actiones· Dicit nāq̄ȝ Isidor⁹ q̄ȝ lex dr̄
a legendo q̄r scripta est· vel dr̄ a ligando
q̄r ligat· idest obligat p̄ceptis affirmatiuis
ad agendū negatiuis ad cauendū· vel dr̄
lex ab eligēdo s̄m Aug· q̄r debet q̄libȝ eli
gere viuere s̄m legē· Isti aūt act⁹· s· elige/
re legere ⁊ ligare sunt actus rōnis· ¶ No
tandū tn̄ vt dicit Tho· j· ij· q· xcv· articu
lo· ij· Q ois lex humanitus posita intā
tū hȝ de legis rōne inquantū a lege natu
re deriuat̄ ex eo q̄ȝ rōnis p̄ma regula ē lex
nature· Et licet iurisp̄itus dicat· ff· de le/
gibus· Nā ad ea q̄ȝ de oīb⁹ q̄ a maioribus
tradita st̄ rō reddi n̄ p̄t· h̄ dr̄ n̄ q̄r oēs leges
n̄ p̄cedāt a rōne si iuste sunt· sed q̄r min⁹
esset difficile ⁊ plixū· Sed vt dic̄ ph̄us
v· ethicoꝝ· In talib⁹ oportet attēdere ex/

ꝑtoꝝ vel senioꝝ vel ꝓ̄udentiū in demon
strabilibꝰ enūciatōibꝰ ꝛ opiniōibꝰ nō mi
nus q̄ꝫ demōstratiōibꝰ. ¶ Scđa ꝯditio le
gis est boni cōis ꝓcuratio. Vn̄ Isidorus
di. iiij. c. Erit aūt lex ait. Lex nullo ꝓ̄ua/
to cōmodo sed pro cōi vtilitate ciuiū de/
bet eē ꝯscripta. Rō q꜠ cū oīs ꝑs ordinet
ad totū sicͭ imꝑfectū ad ꝑfectū. vnus aūt
hō sit ꝑsona cōitatis ꝑfecte necesse est ꝙ
lex respiciat ꝓ̄rie ordinē ad cōem felici/
tatē. Q̄ncūqꝫ aūt p̄ceptū fiat ad aliquē ꝺ
aliq̄ ꝑticulari ope intantū hꝫ rōnē legꝭ in
q̄ꝫtū ordinat̄ ad bonū cōe. ¶ Tertia cōdi
tio legis est populi vel p̄ncipis ꝯstitutō
Vn̄ dicͭ Isidorꝰ li. vj. ethimo. ꝙ lex ē con
stitutio populi q̄ maiores natu simul cū
plebibꝰ aliq̄d sanxerūt. di. ij. decretoꝝ. rō
ſm Tho. est q꜠ lex vt dictū est ꝓ̄rie ꝛ p̄n
cipalitͤ ordinat̄ ad bonū cōe. Ordīare au
tē aliq̄d ab bonū cōe est p̄ncipis vel totiꝰ
multitudinis. Nā intentio legislatoris
est vt hoīes ad ꝟtutes inducat ꝛ a vitijs
retrahat. Sed ꝑsona p̄uata pōt q̄dē idu
cere monitiōe aut suasiōe bn̄ dispositos
sed efficaciter inducere. s. ꝑ vim coactiuā
metu penarū ꝓteruos ꝛ male dispositos
non pōt nisi ꝑsona publica ad quā ꝑti/
net penas infligere. ¶ Quarta cōditio le
gis est ꝓmulgatio. vt em̄ dicͭ Grānꝰ dis.
iiij. Leges instituūt̄ cū ꝓmulgant̄. Rō ē
q꜠ ad h̄ ꝙ lex obliget oportet ꝙ in notici
am deducat̄ alioꝝ. h̄ aūt fit ꝑ ꝓmulgatō
nē. et lex q̄dē naturalͭ ꝓmulgata ē a do ſꝫ
ꝙ deꝰ eā mentibꝰ hoīm inseruit naturalͬr
cognoscēdā. lex aūt exterior hūana ꝓmul
gat̄ q̄ ad p̄ns ꝟbo sed in futurū sc̄pto. vn̄
legis ꝓmulgatio q̄ fit ꝟbo in futuꝝ extē/
dit̄ ꝑ scripture firmitatē q̄ quodāmō le/
gē sꝑ ꝓmulgat. Illi aūt corā q̄bꝰ lex non
ꝓmulgat̄ obligant̄ ad legē obseruandaꝫ
inq̄ꝫtū ad coꝝ noticiā deuenit vel deueni
re potuit ꝑ alios ꝓmulgatōe facta. Glo.
ꝟbo in. c. Cognoscētes ex ꝺ ꝯstitu. inquit
Ex q̄ publice ꝓmulgata est ꝯstitutio oēs

tenent̄ ad ipius obſuantiā ꝛ omēs ligat
post duos menses a publicatōis tꝑe ela
psos. In auctētico vt facte noue ꝯstitu
tiōes circa p̄ncipiū collatōe. v. Nec ē ne/
cesse vt singuloꝝ auribꝰ inculcet̄. xvj. di
ca. Q̄d dicitis. nisi ꝓbaret quis tūc ex ꝓ
uinciā fuisse vel aliud ipedimentū. Ar/
gumentū exp̄ssū ex q̄ mr̄imoniū accusare
p̄nt. c. Cū in tua. Scđo videamꝰ legꝭ ac
tualitatē ſm Isid. di. iij. decretoꝝ. Qua
truplex est em̄ actꝰ legis. Oīs em̄ lex aut
ꝑmittit aliq̄s vt vir fortis petat p̄miū
Aut vetat vt sacrarū ꝟginū nuptias nl̄
li liceat appetere. Aut punit vt q̄ cedeꝫ
fecerit capite plectat̄. Aut p̄cipit vt dili
ges dn̄m deū tuū. Rō istoꝝ ſm Tho. j. ij
q. xcij. q꜠ cū lex sit directiua hūanorū ac
tuū. Tres sūt differētie actuū hūanoꝝ.
Quidā em̄ sūt actꝰ boni ex genere. vt sūt
actꝰ ꝟtutū. ꝛ respectu horū pōit̄ actꝰ legꝭ
p̄cipe. p̄cipit em̄ lex actꝰ ꝟtutū. vt d꜠. v.
ethicoꝝ. Quidā alij actꝰ sūt mali ex gene
re. sicͭ sūt actꝰ vitioꝝ. ꝛ respectu hoꝝ pōi
tur actꝰ legis ꝓhibere. Quidā alij sūt in
differētes ex genere. ꝛ respectu hoꝝ dicit̄
lex ꝑmittere. Possūt etiā differētes dici
q̄ parū hn̄t boni vel mali. vt pctā venia
lia. Opꝫ āt ꝙ aliq̄d sit ꝑ q̄d iducat lex sb̄
ditos vt ei obediāt. h̄ aūt ē timor pene. et
respectu huius dicit̄ actꝰ legis punitio.
Nō aūt ponit̄ ꝯsiliū actꝰ legꝭ. q꜠ ꝯsulere
etiā spectat ad p̄uatā ꝑsonā cuiꝰ nō ē cō/
dere legē. Quilibet em̄ pōt alteri ꝯsulere
Silͬr p̄miare nō pōit̄ actꝰ legis sicut pu
nire. q꜠ p̄miare pōt q̄libet. sed punire nō
pōt nisi ꝑsona publica ꝛ q̄ est minister le
gis. cuius auctoritate pena infert̄. Ter
tio videre debemus legis necessitatē. Fu
erūt quippe nō supflue sed necessarie vt
inquit Tho. j. ij. q. xcv. Leges hūane ad
retrahendū hoīes a vitijs ꝛ inducendum
ad ꝟtutes. Nā homī inest naturaliter q̄
dam appetitus ad virtutē Sed ipa ꝟtu
tis ꝑfectio necesse est ꝙ adueniat homi ꝑ

aliquã disciplinã. Sicut videm⁹ q̄ per
aliquã industriã sbueniẽt homĩ in suis ne
cessitatibus. puta in cibo ⁊ vestitu quoꝝ
initia quedã sunt a natura scilicet a rati
one ⁊ manu. Nõ aũt est a natura cõple/
mentũ ipm. Ad hanc autẽ disciplinã nõ
de facili sibi homo sufficiens est. q2 pfe/
ctio virtutis cõsistit pcipue in retrahen/
do se ab inordinatis delectatiõibus ⁊ ide
bitis. ad quas homĩes sũt proni ⁊ maxie
iuuenes q̄bus magis est efficax ⁊ necessa
ria disciplina. Et ideo oportet q̄ hĩoi
disciplinã p quã ad ṽtutẽ puenĩt ab alio
sortiant̃. Et q̄ntũ quidẽ ad illos iuuenes
qui sũt proni ad ṽtutis act⁹ vel ex dispo
sitiõe nature vel ex ↄsuetudine vel mag̃
ex diuino munere sufficit disciplina pa/
terna q̄ est p admonitiões. Sꝫ q2 inueni
unt̃ pterui ⁊ ad vitia proni q̄ de facili ṽ/
bis moueri nõ pñt necessariũ fuit vt per
vim ⁊ metũ cohiberent̃ a malo. vt saltez
sic a malis desistẽtes ⁊ alijs quietã vitaz
redderẽt. ⁊ ipi tandẽ p huiusmodi assue/
tudinẽ ad ṽtutẽ pducerent̃. ⁊ voluntarie
facerent que metu p̄us implebãt. ⁊ sic ef
ficerent̃ virtuosi. Huiusmodi aũt disci
plina cogens est disciplina leguꝫ. vñ ne
cessariũ fuit ad pacẽ hoĩm ⁊ virtutẽ acq̄
rendã vt leges humane cõstituerent̃. hic
Jsidorus di. iiij. ca. Facte sunt ait. Facte
sũt aũt leges vt earũ metu hũana coerce
at̃ audacia. tutaq3 sit inter improbos im
nocentia. ⁊ in ipis improbis formidato
supplicio refrenet̃ audacia ⁊ nocẽdi fa/
cultas. Et in plogo decretaliũ. Jõ lex p
ditur vt appetitus noxius sub iur̃ regu
la limitetur p quã genus humanũ vt ho
neste viuat. alterũ nõ ledat. ius suũ vni/
cuiq3 tribuat informatur. Et si obijceret̃
q̄ melior est iusticia ⁊ lex aĩata q̄ inaĩa
ta. Sed iudex est iusticia aĩata. dic̃ enim
Arist. v. ethicoꝝ q̄ ad iudicẽ ↄfugiũt ho
mines sicut ad iusticiã aĩatam. lex autez
est q̄si iusticia inaĩata. Ergo videt̃ q̄ me
lius fuisset vt executio iusticie cõmittere
tur arbitrio iudicũ q̄ q̄ lex aliq̄ cõderet̃.
Rñdet Tho. vbi. s. q̄ ẽm Arist. in. j. re
thoricoꝝ. melius est oĩa ordinari lege q̄
dimitti arbitrio iudicũ. ⁊ hoc ꝓpter tria
Primo q2 facilius est repire paucos sa/
pientes qui sufficiant ad rectas leges cõ
dendas. q̄ m̃ltos q̄ req̄rerent̃ ad recte iu
dicandũ de singulis. Secundo quia illi
qui leges ponũt multo tpe cõsiderãt q̄d
lege ferendũ sit. Sed iudicia de singula/
ribus factis sunt ex casibus subito ortis
facilius aũt ex multis cõsideratis p̄t hõ
videre q̄d rectũ sit q̄ ex vno solo facto.
Tertio q2 legislatores iudicãt in vniuer
sali ⁊ de futuris. sed homines iudicijs p̄
sidentes iudicant ad que afficiunt̃ odio
vel amore aut cupiditate ⁊ sic eoꝝ depra
uatur iudiciũ. Quia ḡ iusticia aĩata iudi
cis nõ in multis inuenit̃ ⁊ quia flexiblis
est. ideo nemini fuit in quibuscũq3 ẽ pos/
sibile lege determinare q̄d iudicandũ sit
⁊ paucissima arbitrio hoĩm relinq̄re.

Qr ciuiles leges iuste sũt s̃uãde. ⁊ q̄
aliq̄ñ lꝫ facere p̄ter ṽba leg̃. ⁊ q̄lit̃ meli
or ẽ ciuitati bon⁹ minister sine lege q̄ lex
sine ministro.

Capitulũ secundum.

SEcundũ mysteriũ ↄtẽplandũ d̃ le
ge dr̃ obligatiõis. Jn quo tria sũt
dubia declaranda.
¶ Primũ vtrũ obligent̃ hoĩes in foro cõ
sciẽtie ad obseruantiã legũ seculariũ.
¶ Secundũ vtrũ liceat aliq̄ñ subditis lẽ
gis p̄ter ṽba legis agere.
¶ Tertiũ vtꝝ expedienti⁹ sit ciuitatẽ re/
gi p bonã legẽ ⁊ malũ ministruꝫ. q̄ p bo/
num ministrũ sine bona lege.
Ad p̄mũ dubiũ rñ. Tho. j. ij. q. xcvj.
articulo. iiij. q̄ si leges seculares sũt iuste
obseruãde sũt. Jta q̄ nõ obseruans pec/
cat. vñ Aug. di. ix. ca. Quicũq3 ait. Qui

legibus impatoꝝ que ꝓ̄ deo volũtate fe
rũtur obtemperare nõ vult acquirit grã
de suppliciũ. Qui aũt legibꝰ imperatoꝝ
que contra dei volũtatem ferũtur obtem
perare non vult acquirit grande ꝓ̄miuꝫ.
Igitur lex humana si non est iusta quã/
uis large dicatur lex inquãtuꝫ ab aliquo
habente auctoritatem constituitur ſm il
lud Isaie.x.ca. Ve qui condunt leges ini
quas non tamen proprie est lex. quia nõ
ligat idest non obligat ad sui obseruanti
am. Si autem iusta a deo inspirante est
ſm illud ꝓuerbioꝝ.viij. Per me reges re
gnant ⁊ legum conditores iusta decernũt
Propterea xp̄us nascens seruari voluit
a matre sua legẽ hominis infidelis. cum
scilicet vt scribitur Luce.ij.ca. Exijt edi/
ctũ a cesare augusto vt describeretur vni
uersus orbis ⁊ ip̄a iuit in bethleeꝫ. ¶Sci
endũ tamen ſm Tho. vbi supra. ꝙ leges
humanitus posite dicũtur. Iuste vel in
iuste ſm quatruplicem causam .s. finalẽ
efficientẽ. formalẽ. ⁊ materialem Primo
ſm causam finalem ex fine quando ordi
nantur ad bonum cõmune. Iste enĩ est fi
nis legis. vtilitas cõmunis boni vt di/
ctum est. Econtra est lex iniusta quando
est contraria cõmuni bono. Unde quan
do aliquis presidens imponit leges one
rosas subditis non ꝓpter cõmuneꝫ vtili
tatem. sed ꝓpter ꝓ̄uatam suã vt ꝓpter cu
piditatẽ vel gloriã faciens statutum ꝙ
qui facit talem defectum soluat tantum.
qd̕ non ꝓpter aliud facit nisi vt inde lu/
cretur. vel cuꝫ ĩponit tallias ⁊ gabellas
vltra debitũ vt thesauriset ⁊ similia. Se
cundo dicunt̃ leges iuste ex cã efficienti
seu auctore. Causa efficiens legis est sta
tuens legẽ. Si ergo non excedit potesta/
tem ferentis. q2 .s. eam facit subdit̄ suis
iusta est. Iniusta autẽ si fert legẽ sup eos
in q̄bus nõ habet potestateꝫ. Puta si lai
cus cuiuscunqꝫ dignitatis etiã imperial̕
facit legem que extendatur etiaꝫ ad cleri
cos. vt ꝙ habeant respõdere in foro suo
vel ꝙ soluant tallias ⁊ huiusmodi. Non
enĩ habent potestatẽ super clerum. Ter
tio leges dicuntur iuste ex forma. quãdo
scilicet ſm equalitatem ꝓportionis ĩpo
nũtur onera subditis in ordine ad bonũ
cõmune. Cum enim vnus homo sit pars
multitudinis quilibet homo ⁊ qd̕ est et
qd̕ habet est multitudinis. Sicut queli/
bet pars est qd̕ est totius. vñ natura ali
quando aliquod detrimentum infert pti
vt saluet totum. Et ſm hoc leges ꝓporti
onabiliter onera imponentes sunt iuste
⁊ obligant in foro cõsciẽtie. vnde ex cau
sa rationabili rectores ciuitatum impo/
nunt aliquas collectas. puta ad defendẽ
dum se in iusto bello. ⁊ ſm ꝓportionem
debitam. qui hoc recusaret peccaret. In
iuste autẽ sũt leges qñ nõ equaliter one
ra imponuntur ſm ratam vnicuiqꝫ con
tingentem ⁊ ſm substantiam Sed alij ni
mis grauantur enormiter. Alij nimis al
leuiantur. Et iste sunt violentie magis q̄
leges. Ideo nõ obligãt in foro cõsciẽtie
nisi forte propter vitandũ scandaluꝫ vel
perturbationem. propter quã homo etiã
quandoqꝫ debet cedere iuri suo. ¶Quar
to leges sunt iniuste ex materia quando
sunt de rebus illicitis contra ius diuinũ
vel naturale. vt ꝙ adorent idola. Sicut
fecit nabuchodonosor legem ꝙ omẽs ad
orarent statuam Danielis.iij.cap̄. Et ta
les leges non sunt obseruande. quia vt
scribitur Actuum.v.cap̄. Obedire opor
tet deo magis q̄ hominibus. ad idem fa
cit ca. Iulianus.xj.q.iij. ¶Et nota ꝙ con
dentes leges iniquas puta ad imponen
duꝫ collectas indebitas, ⁊ grauamina te
nentur ad restitutionem ip̄i ⁊ heredes eo
rum omniũ damnoruꝫ que occasione di
ctaꝝ legum aliqui passi sunt. Et illi qui
induxerunt conditorẽ ad talẽ legẽ facien
dam quilibet insoliduꝫ. vt ergo iã predi
ctũ est iuste leges seruãde sũt non contẽ/

nende· Hinc Gelasi⁹ papa disti·x· ait·
Quis aut leges principũ aut patꝝ regu
las aut monitões paternas dicat debe/
re contẽni nisi q̈ impunitũ sibi extimet
transire cõmissũ· ¶Secũdũ dubiũ fuit
vtrũ liceat aliq̄n subditis leg̃ p̄ter v̈ba
legis agere· Ad hoc dicit tho· p̄ma secũ
de· q· lxix· ar· vi· q̄ cũ oĩs lex ordinet̃ ad
bonũ cõe intantũ habꝫ vim ⁊ rõem leg̃
inq̄ꝫtũ aspicit id cõe bonũ· Secundum
v̈o qd̕ ab hoc deficit nõ habꝫ virtutẽ ob
ligãdi· vnde iurispitus dicit q̄ nulla iu
ris ratio aut eq̄tatis patit̃ benignitas·
vt que salubriter p̄ vtilitate hoĩm itro/
ducunt̃ ea nos duriori interp̄tatõe con/
tra ip̄oꝝ cõmodũ p̄ducam⁹ ad seueritatẽ
Et Bern̄· li· de p̄cepto ⁊ dispensatõe ait
Iniquũ p̄culdubio foret si ea que sũt p̄
sola charitate instituta ↄtra charitatem
tenerent̃· Contigit aũt q̄ aliq̄d obserua
ri cõi saluti est vtile vt in plib⁹ qd̕ tñ in
aliq̄bus casib⁹ est nocumentũ maximũ·
Quia igit̃ leg̃lator ñ põt oẽs casus sin
gulares intueri p̄ponit legẽ s̃m ea q̄ vt ĩ
plurib⁹ accidũt ferẽs intentõem suaꝫ ad
cõmunẽ vtilitatẽ· vnde si emergat casus
in q̄ talis obs̃uatio legis sit dãnosa nõ
salutifera talis lex nõ est s̃uãda· Sicut
si in ciuitate obsessa statuat̃ lex q̄ porte
stent clause· h̕ est vtile cõi saluti vt in
plurib⁹· Si autẽ cõtigit casus q̄ hostes
insequant̃ aliq̄s ciues p̄ quos ciuitas
ↄs̃uat̃ damnosissimũ essꝫ ciuitati si por
te eius nõ ap̄iũt̃· Et ideo in tali casu por
te essent eis ap̄iende cõtra verba legis; vt
seruaret̃ vtilitas cõis quã intendit legis
lator· Propterea d̕r in glo· in p̄logo de
cretaliũ· Nouis morb⁹ noua ↄuenit an
tidota p̄parari· extra de iuramẽto calũnie
c· ceteꝝ· Et varia exp̄imenta morborum
varia nos cogũt remedia inuenire· l· di·
c· Ut cõstituerent̃· Et qd̕ medicamenta
morbis exhibẽt h̕ iura negocijs· Et iteꝝ
glo· in p̄logo· Que de nouo emergũt au

xilio nouo indigẽt· ff· de interrogatorijs
actõibus· l· de etate· §· ex cã· extra de offi/
cio iudicis delegati· c· Insinuãte· ¶Sed
tñ cõsiderãdũ est q̄ si obs̃uatio leg̃ s̃m
verba nõ habeat subitũ p̄iculũ cui opor
teat statim occurrere nõ p̄tinet ad queli
bet interp̄tari quid sit vtile· sꝫ hoc soluꝫ
p̄tinet ad p̄ncipes q̄ p̄pter hmõi cas⁹ ha
bẽt auctoritatẽ in legib⁹ dispẽsandi· Si
vero sit s̃bitũ p̄iculũ nõ patiẽs tantã mo
ram vt ad sup̄iorẽ possit recur sus habe/
ri ip̄a necessitas dispensatõnem hꝫ anne
xam· Nec obstat qd̕ Aug· dicit di· iiij·
c· In istis· q̄ nõ liceꝫ alicui iudicare de le
ge Sꝫ si q̄s p̄termittat v̈ba leg̃ dicens
se intentionẽ legis s̃uare videt̃ q̄ iudiceꝫ
de lege· Ad hoc dicit Tho· Ille q̄ in ca
su necessitatis agit p̄ter v̈ba legis nõ iu/
dicat de lege sed de casu singulari· in quo
videt v̈ba legis nõ esse s̃uanda· Un̄ dici
tur extra de rescript̃· c· Causã· Uerba in
rescriptis vel legib⁹ posita debem⁹ con
formare eq̄tati etiã si v̈ba nõ paterent̃·
¶Itẽ si arguat̃ q̄ eius est interp̄tari le/
gem cui⁹ est cõdere· vt dicit̃ xj· q· j· ca· si
cut eñ· §· Ex his omnib⁹· sed s̃bditoꝝ le
gis nõ est ↄdere legẽ· nec ergo eoꝝ est in
terp̄tari intentõem leg̃latoris sed s̃m v̈/
ba agere· Rñdet Tho· q̄ ille q̄ seq̄tur in
tentõem leg̃latoris nõ interp̄tat̃ legem
simpliciter sed in casu in q̄ manifestũ ẽ
p̄ euidẽtiã nocumenti legislatorẽ aliud in
tendisse· Si eñ dubiũ sit dꝫ vel s̃m v̈/
ba legis agere vel sup̄iores ↄsulere· Cõ
firmant̃ oĩa supradicta p̄ illud qd̕ scri/
bit̃· xxij· q· v· c· Huane· q̄ v̈ba debent ser
uire intentõi nõ intentio v̈bis· Un̄ Hi
lari⁹ extra de v̈bo· sig· c· intelligentia ait
Intelligẽtia verboꝝ ex causis ẽ assumẽ
da· q̄r nõ s̃moni res sed rei sermo debet
esse s̃biectus· Ibi dicit glo· Uerba ñ sũt ĩ
telligẽda statim vt sonare vident̃ maxi/
me vbi ambigua sũt· Sed ↄsiderãda est
intẽtio loq̄ntis· ff· de v̈bo· sig· l· Nepos

ꝓculo· ff· de regu· iur· l· Sp in stipulatō nibus· xxxi· q· i· in· c· Quō virginib⁹· et glo· in· c· Preterea· extra de ver· sig· inq̄t Peior est mens dicētis q̄ vox· ff· de sup pellectili legata· l· Labeo· Nec pl⁹ ver/ bū q̄ volūtas inspici dꝫ· C· q̄ res pigno ri obligari possunt· l· vlti· Seq̄tur tho· q̄ q̄uis sapientes nouerint intentōem suā verbis explicare· ⁊ cōditores leguꝫ fuerint sapiētes· tñ nullus ita sapiēs est vt possit oēs casus excogitare· vñ· ff· de administratōe reꝝ ad ciuitatē ptinentiū· l· ii· §· Si eo tpe· dr· Fortuitos casus nul/ lum hoīm cōsiliū puidere pōt· Ideo nō pōt sufficiēter p verba sua in lege expri mere ea que cōueniūt ad finē intentum Et si posset legislator oēs casus ɔside/ rare· non oporteret q̄ oēs exp̄meret pro pter ɔfusionē vitandā· sed legē ferre dꝫ sm ea que eueniūt vt in plibus· ¶ Terci um dubiū erat vtꝝ expediēti⁹ sit ciuitatē regi p bonā legē ⁊ malū ministeriū· q̄ p bonū ministeriū sine lege· Et Geraldus odo· sup· v· ethico· dicit q̄ p bonū mini steriū· Quia illud regimē est ciuitati ex/ pedienti⁹ qd̄ est ad finē et felicitatē ciui tatis efficaci⁹· hoc autē est regimē boni viri· quare ipm expedienti⁹ ē regimie bo ne legis· Nā finis ⁊ felicitas ciuitatꝭ ē esse ciues iustos prudentes ⁊ bonos· h̄ habito cetera necessaria ciuitati faciliter habent· Sꝫ q̄ ad h̄ efficaci⁹ sit regimen boni viri apparet ex trib⁹ in q̄b⁹ vir bo nus excedit legē· vicꝫ· potētia· prudētia· iusticia· Q̄ vir bon⁹ sit potētior ptꝫ q̄ q̄ttuor sunt motiua q̄ cōtinēt totā potē tiā faciēdi hoīes bonos· s· Me⁹· amor· Exhortatio· Exemplū· De metu Arist· dicit· x· ethico· Multi obediūt magꝭ ne cessitati q̄ sermoni ⁊ iacture quā timent magis q̄ bono· ¶ De amore etiā seq̄tur ibidē q̄ paterni smones ⁊ mores magis habent de ptāte q̄ legalia ⁊ ciuiles mo/ res ꝓpter cognatōem et bñficia· ¶ De ex hortatōe dicit Hiero· ad paulinū· habꝫ nescio q̄d latentꝭ integre viue vocis act⁹ ⁊ in aures discipuli de doctoris ore trās fusa forti⁹ sonat· ¶ De exēplo bō Lactā tius li· iiii· Hoīes exempla magꝭ volūt q̄ verba· Bon⁹ igit̄ vir ⁊ bona lex pares sunt i metu ⁊ timore· q̄ vterq̄ hꝫ mini/ steriū et gladiū· Sꝫ bon⁹ vir habꝫ amo/ rem· habꝫ exhortatōeꝫ viuā ⁊ exēplū bo noꝝ opeꝝ· lex aūt nō ¶ Q̄ etiā bon⁹ vir sit prudētior pbat̄ q̄ vir prudēs ⁊ lex bōa sm prudētiā datā cōtinēt noticiā ⁊ artē bñ viuēdi· Tamē noticia boni viri exce dit triplicit̄· Primo extēsiue q̄ lex non pōt extēdi ad oēs casus q̄ pñt euenire· eo q̄ singularia sūt infinita· Et descēdentibus ab vniuersalib⁹ ad pticlaria· iubet Plato q̄escere· Tūc aūt vbi lex defic̄ re cursus ē ad arbitriū boni viri· ⁊ sic arbi triū boni viri excedit legē extēsiue· ¶ Se cūdo excedit bon⁹ vir legē intēsiue· quia smones legis sunt vniuersales· smōes boni viri pticlares· Et vt dic̄ Aris· i· ii· ethicoꝝ· et in· iii· poli· Sermōes particula res efficaciores sūt i agibilib⁹ q̄ vniuer sales. Tercio bon⁹ vir excedit pfectiona liter· q̄ vir bon⁹ habꝫ q̄ndā experiētiaꝫ seu expimentalē noticiā ita pfectā q̄ nul li pōt inesse nisi hoī bono· oīs aūt lega/ lis noticia pōt inesse tā bono q̄ malo· ¶ Q̄ adhuc vir bon⁹ sit iustior pbatur· q̄ lex bona ē tm̄ p̄ceptiua· vir bon⁹ est p̄ ceptiuus· opatiuus· electiu⁹ et volitiu⁹· Sꝫ vbi sunt isti viri boni· vbi q̄ recte vi uāt· q̄ñ etiā post tot sacras leges diuias ⁊ hūanas canonicas ⁊ ciuiles legū mini stri deteriores aliis expientia teste videt̄ Quos nō ab re alta voce iuitare possu mus dicētes illō qd̄ scribit̄ Sap· i· cap· Diligite iusticiā q̄ iudicatis terrā· Si hāc iusticiā maiores minorib⁹ exhiberēt vtiq̄ cetera omnia in ciuili vita bene re cteq̄ fierent·

Q̄ multe sunt leges ciuiles reprobate

⁊ alie auctenticate· q̄dā v̄o abrogate q̄ n̄
dedignant̄ sacros canones imitari·

Capitulum tercium

Tercium mysteriū cōtemplādum
dicit̄ abrogatio· In secularib⁹
q̄dem legib⁹ m̄lta diuersitas in
uenit̄· Nā q̄dā sunt reprobate Quedā
auctēticate· Queda abrogate· ¶ Prime
sunt leges quecūq̄ iniuste de q̄bus dixi
mus· ⁊ in sp̄ali oēs ille q̄ militāt contra
ecclesiasticā libertatē· Ex q̄ facta est illa
ꝯstitutio Honorij tercij· extra de sentē·
excō· in· c· Nouerit· in qua d̄r · Excōica
mus oēs q̄ de cetero ꝟuari fecerint statu
ta edita ⁊ ꝯsuetudines vel poti⁹ abusi
ones ītroductas ꝯtra ecclesiasticā liber
tatē nisi ea de capitularib⁹ suis infra du
os menses post hm̄ōi publicatōez sen
tentie fecerint amouere· Excōicamus
statutarios ⁊ scriptores statutoꝝ ipoꝝ
necnō ⁊ ptātes ⁊ ꝯsules rectores ⁊ ꝯsili
arios locoꝝ vbi de cetero hm̄ōi statuta
⁊ cōsuetudines edite fuerint ⁊ obꝟuate·
necnō ⁊ illos q̄ ꝟm ea p̄sumpserint iudi
care vel ī publicā formā scribere iudica
ta· hec ibi· Inno· ⁊ Hosti· dicūt ꝙ liber
tas cōsistit in priuilegijs cōcessis super
sp̄ualibus vel tp̄alibus generalit̄ vl̄ sin
gulariter siue a deo siue a papa siue ab
alijs p̄ncipibus· A deo ꝯcessa sunt mul
ta· vt illud· Quodcūq̄ ligaueris ⁊c· Et
h̄ ꝯsiliū ad p̄sonā pape extendit̄ ad inter
p̄tationem omniū dubioꝝ· Extra q̄ filij
sunt legitimi· c· Per venerabilē· A pa
pa priuilegia ꝯcessa sunt vt q̄ inijcit ma
nū violētam ī clericū sit excōicatus· Itē
ꝙ in legatis ad pias cās sufficiant duo
testes· ⁊ multa alia priuilegia q̄ habent̄
in iure canonico· Itē ab imꝑatorib⁹ mul
ta ꝯcessa sunt· vt de imunitate eccl̄iaꝝ·
⁊ hm̄ōi· ¶ Quedā leges seculares sūt au
ctēticate· vt ille q̄ hōestatē sapiūt ⁊ mo
ribus bonis ac religiōi ꝯcordāt· Unde
extra de clerico excōicato· c· Suꝑ specu

la dicit̄· Sancta ecclesia legū secularium
nō respuit famulatū q̄ equitatis ⁊ iusti
cie vestigia imitāt̄· Idē extra de noui o
peris nūciatōe· c· j· et di· x· c· lege· c· Si i
adiutoriū· ¶ Tercio quedam leges sunt
abrogate eo ꝙ licz ꝑmittant̄ a iure ciui
li· tamen ꝓhibent̄ a iure canonico· Et ī
tali casu leges nō dedignāt̄ sacros cano
nes imitari· extra d̄ iudicijs· c· Clerici· ex
tra de iuramēto calūnie· c· j· extra de noui
operis nūciatōe· c· intellexim⁹ Et in au
ctentico· vt clerici apud ꝓprios epōs· § ·
penultimo collatōe · vj · Et lz plures sīt
casus ciuilis legis q̄ ꝓhibent̄ in iure ca
nonico· nos tm̄ colligem⁹ aliq̄s ex illis·
¶ Primus casus est in m̄rimonijs· Nā
ꝟm leges ciuiles fili⁹ germani vni⁹ po
test copulare matrimoniū cū filia al
terius germani· vt instituta de raptori·
§· inter eas· ⁊· C· de nuptijs · l· Nemini·
sed ꝟm eccl̄iam tales debēt separi· extra d̄
cōsanguinitate ⁊ affi· c· Nō debz· Secū
dus casus est de puella rapta q̄ ꝟm leges
n̄ potest ꝯtrahere m̄rimoniū cū raptore
suo· C· d̄ raptu ꝟginū · l· vnica· Et · xxx
vi· q· ij· c· de puellis· c· Si autē· c· Pla
cuit· Sed ꝟm legē canonicā pōt· extra d̄
raptorib⁹· ca· cū causa· vbi etiā dic̄ glo·
Qualitercūq̄ aliq̄ sit rapta pōt ꝯtrahe
re cū raptore dūmō p̄or dissensio transe
at postmodū ī cōsensū· xxxvi· q · ij· c· tua
Tercius casus est· q2 ꝟm leges ciuiles
licitū est homī soluto tenere m̄lierē solu
tā ī ꝯcubinā· vt in auctētico · q̄b⁹ modis
filij naturales efficiūt̄ legitimi· § · si q̄s·
Sed ꝟm eccl̄iaz etiā simplex fornicatio
est peccatuz mortale· ⁊ excludit a regno
dei ꝟm apl̄m· p̄me ad Cho · vi· c· ¶ Quar
tus casus est ꝟm leges ciuiles licitū est
viro occidere adulteꝝ dep̄hensū ī adul
terio cū vxore si est p̄sona vilis ⁊ cui nō
dz reuerētiā· ff· de adulte· l· marito· Et· l·
si adulteriū· Et· C· de adul· l · Graccus·
Insuꝑ licz p̄ri q̄ hz filiā in ptāte occide

re adulterū filie i domo sua fornicantez
⁊ occidere filiā·ff·de adulte··l·Pr·⁊·l·ñ
in ca· Sz ꝑm deū et eccl'iaz nihil hoꝝ li
cet·¶Quītꝰ casus ē q2 ꝑm leges ciuiles
dānat q̄ dephēsam i adulterio tz vxorez
C·de adulterijs·l·Crimē·⁊·l·Castitati·
Sz ꝑm iura canonica pt retinere sine vl
la pena·dūmō ipa pata sit se emendare·
xxxi·q·j·§·Obaudit·¶Sextꝰ casꝰ ꝑm le
ges mlier q̄ mortuo marito nubit īfra tē
pus luctꝰ·i·vniꝰ anni īfamis fit ⁊ īcur/
rit mltas pēas·C·ō secundis nnptijs·l·
j·⁊·ij·Sz h̄ ñ tenet ab eccl'ia·extra de se
cūdis nup·c·j·¶Septimꝰ casus ē ꝑm le
ges·Illō qō relinqt in testō nisi habeat
qnqz vl' septē testes nō valz·C·de testis·
l·Si vnꝰ·l·Hac ɔsultissima·Instituta
de testamētis·§·finali·Sz eccl'ia h̄ ñ te
net in relictis ad pias cās vbi sufficiūt
tres aut duo testes·ex ō testis·c·cū esses
⁊ ca·Relatū·¶Octauꝰ casus ē ꝑm leges
maleficia cogitatōis regulariť nō puniū
tur·ff·de penis·l·Cogitatōis.Sz tñ oīs
cogitatio mala a dō punit de pe·di·i·c·
Dis·¶Nonꝰ casus ꝑm leges ciuiles lz
magi ⁊ malefici puniant·tñ q̄ h̄ faciunt
ɔ vētos imbres ⁊ grādines ꝓueniat·C·
de maleficijs·l·eoꝝ·Sz ꝑm deū ⁊ eccl'iam
talia facere g̃uissimū pcīm ē·¶Decimꝰ
casus q filiꝰ spuriꝰ ex dānato coitu oī
bn̄ficio excludit·C·de naturalibꝰ liberis
l·Licz aūt·Sz ꝑm eccl'iaz int est epi face
re q vterqz pentū talibꝰ liberis necaria sb
mistret ꝑm q facultates suppetūt·Ex/
tra ō eo q̄ duxit in mrimoniū quā pollu
it p adulteriū·§·Cū haberet·Sūt ⁊ alij
casus q̄s repetere nimis foret plixū·i q̄
bus leges secl'ares nō sunt ꝑuāde. Tñ i
alijs vt sepe diximꝰ licitis ⁊ honest' colē
de sunt et nō supba mēte ꝓuipēdēde·De
mꝰ igit opam oēm elatōem expellere a
cordibꝰ nris·⁊ ꝑm leges sacras viuētes
dignos nos reddamꝰ gratia xpi Amen

Feria quinta tercie hebdomade De
supbia hereticoꝝ·Sermo decimusnonꝰ

Mortuus est

diues ⁊ sepultꝰ ē in inferno.ꝟ
ba sunt redēptoris nri Lu·xvj
ca·⁊ in euāgelio hodierno· Audientes
pleriqz lectōem scti euāgelij hodiernā i
q̄ historia ⁊ res gesta narrat de diuite il
lo q̄ dānatꝰ interijt ⁊ descēdit in īfernū·
nō solū nō expauescūt nec cogitāt ō vi/
ta futura qnimmo ficta esse falsaqz oīa
illa ⁊ opinant ⁊ dicūt·Ascēdit qppe fu
mꝰ supbie in corda eoꝝ excecauitqz illos
vt nō aspiciāt ꝟitatē·Spernūt scpturas
⁊ moysen ac ꝓphetas abominaut·Hi si
ꝑtinacit in talibus ꝑsant erroribꝰ velut
heretici punict a iusto iudice deo.Et q̄/
niā heres viciū ꝑiculosissimū ē ⁊ abomi
nabile nimis decreui in ꝑmone ꝑsenti di
cere de supbia hereticoꝝ·ob qō tria my/
steria ꝓponimꝰ de hereticis ɔtemplāda
¶Primū dicitur conditiōis·
¶Secundū specificationis·
¶Terciū punitionis·

Ex qnqz ɔditōes reqrunt ad h̄ vt q̄s
ꝓprie dicat hereticꝰ Caplm ꝑmū·

PRimū mysteriū de hereticis cō
tēplādū dr ɔditōis·vt ei inqt
Aug·xxiiij·q·iij·c·hereticum·
Hereticꝰ est q̄ falsas opiniōes gigni[illegible]
seqt·¶Sz vt colligere potui ex dictis
doctoꝝ qnqz reqrunt ɔditōnes ad h̄ vt
aliq̄s ꝓprie dicat hereticꝰ·Prima cōdi
tio est vt sit error in eiꝰ itellectu·Nā he
res ē spēs infidelitatis·sz īfidelitas ē i in
tellectu sbiectiue sic fides sibi ɔria·factū
g̃ malū sine errore ñ fac hoīem hereticū·
vt si q̄s fornicat aut mechat lz agat con
tra ꝟitatē q̄ dic·Nō mechaberis·nō tñ ē
hereticꝰ nisi credat vl' opinet fornicari
eē licitū·¶Si q̄s āt obijceret q symonia
cꝰ dr hereticꝰ·j·q·j·c·q̄sq̄s·⁊ tñ nō habz
errorē in intellectu·g̃ absqz tali ɔditōne

potest quis reputari hereticꝰ. Rñ. ꝙ simoniacus nõ ꝓprie sed large dr̃ hereticꝰ ꝓpt quandã silitudinẽ. qꝛ ex quo emit vel vẽdit sacra. ita agit acsi extimaret donũ gratie pecunia posse possideri. Sed nõ h̃ estimãdo sic cõiter accidit nõ est hereticus. Scd̃a ꝯditio ad h̃ ꝙ fit quis ꝓprie hereticus est ꝙ error sit circa ea q̃ sũt fidei vel ꝯ veritatẽ determinatiõis eccl'ie in his q̃ ptinent ad fidẽ ⁊ bonos mores ⁊ necessaria ad cõsecutionẽ vite eterne. Si ei error eẽt de his q̃ nõ ptinẽt ad fidẽ. puta ꝙ quis credat solẽ nõ eẽ maiorẽ terra ⁊ hmõi. nõ est hereticus. ¶ Tertia cõditio q̃ reqritur ad heresim est ꝙ error sit in illo q̃ catholicã veritatẽ ẽ ꝓfessꝰ. Nã iudei ⁊ gẽtiles ac reliq̃ infideles nõ ꝓprie dicunt̃ heretici. vñ dic̃ Aug. ꝙ videns diabolꝰ genꝰ hũanũ a cultura demonũ liberari hereticos mouit. q̃ sub vocabulo xp̃iano doctrine resisterẽt xp̃iane. ¶ Quarta ꝯditio q̃ requirit̃ ad heresim est ꝙ sit in eo q̃ fidẽ suscepit taliter error circa fidẽ ꝙ aliquã veritatẽ de xp̃o cõfiteat̃ ptinentẽ ad diuinitatẽ vel hũanitatẽ. Si eñ nullã veritatẽ penitꝰ de xp̃o ꝯfiteret̃ magis ꝓprie apostata q̃ꝫ hereticꝰ censeret̃. Nã hereticꝰ aliq̃ꝫ veritatẽ de xp̃o cõfitet̃. Apostata vero a fide nõ sic Julianꝰ apostata. Et sic pñt distingui hereticꝰ ⁊ apostata. licet aliqñ vnũ sumat̃ p alio. ¶ Quinta cõditio q̃ requirit̃ ad heresim est vt quis talẽ errorẽ firmata volũtate ⁊ obstinata eligat ⁊ ptinaciter sequat̃ errores. vñ Aug. xxiiij. q. iij. c. Qui in eccl'ia ait. Qui i eccl'ia xp̃i morbidũ aliq̃d prauũq̃ꝫ sapiũt si correcti vt rectũ sanũq̃ꝫ sapiant resistãt cõtumaciter suaq̃ꝫ pestifera ⁊ morbida dogmata emẽdare noluerit sꝫ defẽdere ꝑsistũt heretici sũt. Qui ergo erraret in materia fidei putãs eccl'iam sic credere patus corrigi ⁊ emendari cũ audierit veritatẽ nõ censet̃ hereticus. Vñ Abbas Joachim fm glo. in ca. Dãnamꝰ. de sũma trini. ⁊ fide ca. qꝛ parꝰ fuit corrigi ⁊ se correxit. nõ debet dici hereticꝰ licet aliqñ errasset in fide in libello illo quẽ fecit ꝯtra petrũ lombardum. Ad h̃ facit dictũ Aug. xxiiij. q. iij. c. Dixit ap̃ls. Notandũ etiã fm Guilhelmũ. ꝙ cũ dr̃ ex. de hereticis. c. j. dubiꝰ in fide infidelis est. ꝙ h̃ intelligit̃ de eo q̃ spõte vult dubitare. secꝰ de illo q̃ aliqñ vacillat circa fidẽ ex tẽtatiõe ⁊ cũ displicẽcia ratõis. Concordat his Tho. ij. ij. q. xj.

Et lꝫ m'lte fuerit hereticoꝝ secte fidei ꝟitatẽ ipugntes. tñ hodie quoq̃ꝫ sũt q̃ multos inuoluũt i italia.

Cap. scd̃m.

SEcũdũ mysteriũ de hereticis contẽplandũ dr̃ specificatiõis. Multe q̃ppe a p̃ncipio nascentis eccl'ie vsq̃ꝫ i p̃sentẽ diem inuente sũt hereticorum secte fidẽ orthodoxam suis erroribꝰ conãtes euertere. Omes tñ faciẽte deo tandẽ delete sũt paucis illis dũtaxat exceptis q̃ adhuc diebus nostris inuoluũt aliquoꝝ miserabiles aĩas. Isidorꝰ. viij. ethim. li. Et. xxiiij. q. iij. c. vlt. noĩat hereses quas ꝓfessi sũt infrascripti. videlicet Simoniani. Menandriani. Basilidiani. Nicolaite Gnostici. Caporciani. Cherintiani. Nazarei. Ofite. Valentiniani. Appellite. Arcotiani. Adamiani. Caynaĩ Sethiani. Melchisedechiani. Angelici Apostolici. Cerdoniãi. Marcianiste. Archotherite. Aq̃rij. Seueriani. Tatiani. Clogij. Cathafrige. Cathorij. Pauliãi. Hermogeniãi. Manichei. Antropomorfite. Heraclite. Nouatiãi. Montani. Ebionite. Fociniãi. Eunomiãi. Origeniãi Sabelliãi. Arriãi Macedoniãi Apollinariste. Coluciani. Floriãi Donatiste. Bonosiani. Circũcelliões. Priscillianiste. Luciferiãi. Jouiniãiste. Heluidiãi Priniani. Arabici Tertulliãiste. pelagiãi. Nestoriãi. Euticiãi. Theodosiani ⁊ alij. Quoꝝ errores apte cõmẽorare nõ est necessariũ. ¶ In extrauagãti Johãnis. xxij. q̃ incipit Dudũ ad audientiam

reꝓbant errores Petri de corbaria or
dinis mioꝝ q̄ ptinaciter asserebat q̄ pe-
trus apl's nō fuit magis caput eccl'ie q̄3
quilibet aploꝝ. ⁊ q̄ xps nullū vicarium
in eccl'ia dereliquit. Et q̄ papa nō hab3
corrigere ⁊ punire. instituere ⁊ destitue-
re impatorē. cōtra cōstitutōem clementis
in clemētina Pastoralis. de sen. ⁊ re iu-
di. Iste Petrus de corbaria fuit factus
antipapa tpe Iohis. xxij. ad ordinatōe3
Ludouici impatoris scismatici ⁊ depo-
siti ab impio ⁊ ab eo antipapa coronat⁹
est. Sed postea captus dict⁹ Petr⁹. et
ductus ad Iohem vicesimūsc̄om auini
oni ꝯfessus errorē suū in carcere vitam
suā finiuit. ¶ Circa annos dn̄i mille du
centos q̄nq̄ginta in lombardia ⁊ floren
tia repullulauit heresis māicheoꝝ. Cō
tra q̄s sctūs petr⁹ martyr factus inquisi
tor ab Innocētio. iiij. a tali heresi floren
tiā purgauit ⁊ alias partes lombardie.
¶ Circa annos dn̄i. M. cccc. xx. exorta
est heresis hussitaꝝ in bohemia. cui⁹ in-
uentor fuit q̄da3 anglic⁹ Iohānes hus
nomīatus. ¶ In clementina ad nr̄a3. de
hereticis fit mentio de heresi begardoꝝ.
Sed his ⁊ oībus aliis ꝑtermissis ī ita-
lia adhuc inueniunt q̄nq3 species here-
sum siue hereticoꝝ secte.

¶ Prima est vallistaꝝ.
¶ Secūda amodeitarum
¶ Tercia neofitorum
¶ Quarta fraticellorum.
¶ Quinta plinistorum

Prima species heresis seu heretico-
rū secta est vallistaꝝ. hec lic3 nō m'tos
corruperit. tn̄ ꝑiculosissima est. Dam-
nat em̄ vota ⁊ iuramēta. asseritq3 religi
osos voto se ad continentiā obligantes
vilē gestare mentē corq3 satis debile cu3
maioris virtutis sm̄ eū sit viuere caste
sine vinculo voti q̄3 cū ei⁹ obligatōne.
Vidi sup hoc et aliis q̄busdā erroribus
neapoli libellū quendā quē vn⁹ ꝓfata3
heresim sentiens semel mihi tm̄ oñdere
voluit. Ascribebat autē libell⁹ ille lau
rentio valle q̄ nostro tpe vir clar⁹ ē ha-
bitus. Nescio an forte aliq̄ sic voluerit
ei⁹ nomen ingloriosū facere vt ipi con-
figentes op⁹ hereticis opiniōib⁹ refer-
tū viro illi imputauerint. Si ipe li-
bellū talē nec cōfecit nec docuit in eo cō-
tēto. ifamia ista accedit sibi ad gl'a3 ⁊ ho
norē. Si v̄o vt hō in h' errauit nec se cor
rexerit. curem⁹ nos errores ꝑniciosos
detestari. ¶ Legi ego inuectiuā q̄ndam
pogij florētini q̄ de laurētio valla sic ait
Oēs illos priscos doctissimos viros q̄
rū memoria omib⁹ secul' sūme laudis ve
neratōe celebrata est fera q̄dam immani
q3 ꝑteruitate cōtemnit cōprehēdit cl'pat
aspernat. ⁊ tanq3 fortune rotā in manu
tenens sursū deorsū voluit et v̄sat oīa
⁊ ad suū arbitriū trahit. Ut v̄o a gram-
maticis incipiā Priscianū in p̄mis. do
natū Seruiū. Pompeiū festū. Noniu3
Marcellū. Ipm deniq3 Marcū varro
nem in grāmaticis arguit. In dialecti-
cis ac phīa Aristotelē ⁊ Boetiū in mul
tis locis affirmat errasse. Ciceronē vt
eloq̄ntie principē ⁊ p̄ceptorē ar-ti dicen-
di insciū p̄dicat. Titumliuiū Salustiū
Lactantiū ceterosq3 egregios latine lin
gue auctores neq3 elegantes fuisse ⁊ pl'i
mis in locis sensa v̄boꝝ nō recte posuis
se testat. Priscos iuriscōsultos pl'imū
verboꝝ significatōe3 ignorasse affirmat
Omnes dānat p̄ter vnū Quintilianu3
quē doctissimū omniū q̄ vnq3 fuerunt
⁊ ipi Ciceroni eloq̄ntia ⁊ docēdi arte p̄-
fert hō fanaticus asseuerat. Non legit
nō quintilianū sed Ciceronē a btō Hie
ronymo aureū flumen eloq̄ntie appella
ri. q̄ q3 et Hieronymū approbat asserēs
multa ab eo ꝑperā in sacra scriptura es
se in latinū traducta. Et beatū Aug. de
fato de trinitate et de diuina ꝓuidentia
nō recte sensisse fatet. Huiusq3 Pogi⁹

quē puto ꝟba dixiſſe qm̄ ego audiui euꝫ
Laurētiū ſemel in bibliotheca Miner
ue rome ꝓferentē cū q̄dā viro docto· Et
dū ille in q̄dā ſuo ꝓpoſito allegaſſꝫ Au
guſtinū idignāter r̄ndit. ⁊ temerarie au/
guſtinū nō fuiſſe nec docte nec recte locu
tū· Sed ꝯtra errores p̄tactos nr̄a ferri
dꝫ intētio·p̄cipue vbi pia ⁊ religioſa vo
ta dānare p̄ſumit· Res eſt apđ oēs theo
logos ꝓbatiſſima ꝙ bonū op⁹ cum vo/
to factū ꝑfecti⁹ eſt q̄ꝫ ſine voto ⁊ đo bn̄
dicto grati⁹ vt ptꝫ in·viij·di·xxxviij· Et
de hoc plene dixim⁹ in ſermone de voto
in q̄dragesimali de pn̄ia· ¶Secūda ſpe
cies hereticoꝝ ſeu ſecta eſt amodeitaruꝫ
a quodā amodeo grāmatico in ꝑtib⁹ lō
bardie exorta· Hic docebat errare eos q̄
dicūt· ſancte petre vel ſctē paule· et ſic đ
alijs· q̄r deus eſt ſol⁹ ſctūs· Sed vere ig
naue ie ptecꝫ mot⁹ē ⁊ theologiā igrās ēt
⁊ phiaꝫ cū ſm̄ oēs tam phos q̄ꝫ theolo/
gos ſol⁹ deus eſt bon⁹ ꝑ eſſentiā· ſolus
imortalis ꝑ eſſentiā· ſol⁹ beatus ꝑ eſſen
tiā· et hmōi· tamē creature ſūt bone im/
mortales ꝑ participatōeꝫ· Sic eſt ſolus
ſanct⁹ ꝑ ſuā eſſentiā· ſed alij ꝑ participa
tōem· Et nō ſolū noīamus ꝯgrue hoieſ
⁊ angelos ſctōs ſed etiā ꝑ participatōeꝫ
vocam⁹ hoīes deoſ· Unde in p̄s· Ego di
xi dij eſtis ⁊c̄· Prefatus adhuc amode⁹
ignar⁹ ⁊ iniquus ſupfluā dicebat ꝯfeſ/
ſionē ſacramētalē fiendā ſacerdoti· qm̄ đ
illa apl'i nihil reliq̄rūt in ſcriptꝭ· Quem
errorē plerīqꝫ ſuſceperūt· Sed aduertāt
q̄r in·c· Lꝫ marthe· ex̄ de celebratiōe miſ
ſaꝝ ita ſcribit· Multa tā de ꝟbis q̄ꝫ de
factis dn̄icis inuenim⁹ in euāgeliſtis o/
miſſa q̄ apl'i vel ſuppleuiſſe vel ꝟbo vl'
facto exp̄ſſiſſe legunt· Paul⁹ em̄ in acti
bus aploꝝ ca·ij· ait· Memiſſe voſ opꝫ
dn̄i ieſu q̄ dixit· Beati⁹ ē magꝭ aliq̄d da
re q̄ꝫ accipe· Hoc null⁹ q̄ttuor euangeli
ſtaꝝ deſcripſit· Null⁹ etiā eoꝝ expreſſit
qđ paul⁹ de chriſto ad Chorin· ſcribens

dixit· Uiſus eſt pl⁹ q̄ꝫ q̄ngentꝭ fratrib⁹
ſimul· viſus eſt ⁊ iacobo· Nouiſſime āt
oīm tanq̄ꝫ abortiuo viſus eſt ⁊ mihi· Et
infra· Multa em̄ ſeruat eccl'ia q̄ ab apo
ſtolis nō ſunt tradita· que tn̄ cū ſint lon
ga ꝯſuetudine approbata nō ſunt mino
ris auctoritatis· Quia ergo ꝯfeſſio fuit
a xp̄o inſtituta ⁊ ab eccleſia exercitata lꝫ
apl'i de ip̄a nō ſcripſerint hereticū ē tene/
re illā nō fore de neceſſitate ſalutꝭ ¶Ter
cia eſt hereſis neofitoꝝ q̄ in pleriſqꝫ re/
gni neopolitani ciuitatib⁹ cōmorāt· Hi
poſt ſuſceptū baptiſma iudeoꝝ ſectāt
veſtigia· Sabbatū cuſtodiūt· azyma co
medūt· feſta xp̄ianoꝝ violāt· ⁊ alia ip̄i
faciūt· ꝓpter q̄ nō eſt dubitādū ꝙ corde
ore ⁊ ope male ſentiūt de fide· Et lꝫ con
tra eos foret ꝓcedendū tāq̄ꝫ ꝯ hereticos
vt ſcribit de hereticꝭ ·c· cōtra· in· vi· tamē
pecunia ſua ſupant oēꝫ iuſticiā· ¶Quar
ta eſt hereſ fraticelloꝝ de opiniōe q̄ dice
bant xp̄m nil habuiſſe cū apl'is ꝓprium·
nec in ꝑticulari nec in cōi etiā reꝝ mobi/
liū ſed ſolū nudū vſum facti coꝝ q̄b⁹ v/
tebat ſibi cōceſſis ꝑ elemoſynam vel per
aliū modū· Cōtra iſtā opinionē Johan
nes viceſimuſſcđs locut⁹ eſt in vna ex/
uagāti q̄ incipit· Jta quorūdā· ⁊ in alia
q̄ incipit· Quia inter nōnullos illi ni/
hilomin⁹ fraticelli q̄ꝫuis diſcurrāt per
orbē tn̄ nō audēt in publicū ꝓdire· ſꝫ la
tenter ⁊ mutato habitu incedētes cū ſuiſ
complicib⁹ laicis cōueniūt in antris et
cauernis multa ꝓphana ſb deuotōis ſpe
cie exercētes· ¶Anno đo dn̄i· M·cccc·
xlix· tp̄e Nicolai q̄nti apud Fabrianum
tredecim ex illis cōbuſti ſunt ⁊ in pulue
rē redacti· ¶Quinta eſt hereſ Pliniſta
rū· Quidā em̄ lectōe plinij ⁊ alioꝝ genti
liū illecti mūdū ab eterno fuiſſe fatent·
aīas mortales affirmāt· futurā gl'iaꝫ et
damnatoꝝ penas negāt· Sctōꝝ vitas
laude dignas ⁊ miracl'a irrident· ſcp̄tu/
ras diuinas vilipendūt· atqꝫ p̄dicatoreſ

euãgeliũ audire recusant· Et q̄uis pub
lice hec ⁊ siľia docere timeant vel erube/
scant tñ dum illis facultas se offert int̄
suos cõsocios de fidei mysterijs ⁊ x̄pia/
ne religionis doctrina impudent̄ ⁊ infi
deliter fabulantur·

Q̄r heretici puniunt̄ q̄ntuplici pe̅a·
Capitulum terciũ

Terciũ mysteriũ de hereticis cõ/
templãdũ dicit̄ punitõnis· ſm
enim Ray· in sũma sua heretici puniũt̄
q̄druplici pena ſ3 nos addem⁹ ⁊ q̄ntã·
¶Prima pena est excõmunicatõnis·
¶Secunda depositionis
¶Tercia rerum ablationis·
¶Quarta occisionis·
¶Quinta diuine vltionis
¶Prima pena dicit̄ excõicatiõis· Oĩs
hereticus siue occultus siue manifestus
est excõicatus. vt patet extra de sentẽtia
excõicatõis· c· Nouerint· Similit̄ oẽs
credentes receptatores ⁊ defensores he/
reticoꝝ sunt ip̃o facto excõicati· Petr⁹
de palude in suo q̄rto dicit· ꝙ credentes
hereticoꝝ sunt· q̄ licz nulli heresi exp̃sse
adhereãt credũt tñ hereticos esse bonos
homines ⁊ habere bonã fidẽ· Defenso/
res aũt sunt q̄ p̃sonã defendũt· vt aduo/
cati p̃stãdo patrociniũ vel tabelliones
faciẽdo instrumẽta vel iuuãtes in causa
Qui aũt nõ p̃sonã sed heresim defendit
heresiarcha est· xxiiij· q· iij· c· Qui aliorũ
Receptatores sunt q̄ in domo vel terra
sua eos recipiũt semel vl' pluries publi
ce vel p̄uate· Jura tñ ciuilia intelligunt
esse receptatorẽ q̄ latenter recipit ⁊ celat
⁊ ꝓ̄uat vt man⁹ iudicis euadat· ff· d̄ re/
ceptatorĩbus· l· j· Fautores sunt q̄ aliq̄ñ
facto fauent mittẽdo alimoniã· ⁊ hmõi·
Aliq̄ñ verbo vt oñdẽdo· isti sunt boni
viri iniustũ est agere cõtra eos· ⁊ inq̄si/
tores imponũt eis maligne ꝯficta· Jtez
ꝯmissione q̄ñ q̄ p̄tate funguntur in capiẽ
do ⁊ siľibus nõ fauẽt inq̄sitorib⁹ sic de/
bent· Omnes isti sunt excõicati ip̃o fa/
cto sicut heretici· Qd̃ intelligendũ ẽ du3
tñ viciũ suũ aliquo actu p̄deat exteriori
publice vel occulte· Jtẽ q̄ in p̄tate exñs
omittit facere quod d3· licz nihil exteri⁹
agat incurrit· quia ad idẽ iudiciũ p̄tinet
habitus et priuatio· de hereticis· c· Qui
cũq3· li· vi· et· xxiij· q· iij· c· Qui pōt· Pri
uate vero p̃sone in h̄ casu si nõ capiunt
vel si p̄tereũtes nõ detinet fautores dici
nõ possunt· ⁊ de hereticis· c· Ut inq̄sitõis
li· vi· habet̄ ꝙ oẽs p̄tãtes dñi tp̃ales ⁊ re
ctores q̄buscunq3 dignitatib⁹ vl' officijs
⁊ noĩbus censeant̄ ⁊ eoꝝ officiales ⁊ bal
luuij q̄ a diocesanis vel ep̃is vel inq̄si/
torib⁹ heretice prauitatis nõ obediũt in
hereticorũ vel ip̃oꝝ credentiũ vel defen/
sorũ receptatoꝝ fautoꝝ inuestigatõe ca
ptõe ⁊ custodia diligẽti cũ ab eis fuerĩt
requisiti sunt excomunicati· Jtem oẽs
p̄dicti rectores si p̄dictas p̃sonas pestife
ras nõ duxerint vel duci fecerĩt sine mo
ra postq3 fuerint req̄siti in p̄tatẽ seu car
cerẽ epoꝝ seu inquisitorũ vel ad locũ ali
um aliquẽ de quo ipi vel aliqui ex ipsis
mandauerint infra eorum dñoꝝ vel re/
ctorũ districtũ vbi p viros catholicos a
p̄fatis ep̃is vel inquisitorib⁹ aliq̄s dpu
tatos sub arta ⁊ diligenti custodia teue
antur donec eoꝝ negociũ p iudiciũ eccl'ie
terminet̄ sint excõmunicati· Jtem si p̄/
dictos hereticos p crimine heresis cap/
tos absq3 licentia epoꝝum vel inquisito
rum liberauerint sunt excõmunicati·
¶Jtem sunt excõmunicati si iudicare p̄
sumpserint de heresi cum iudiciũ sit me
re ecclesiasticũ. Jtem si impedierint of
ficiũ inquisitoris cõsilio vel fauore sũt
excõmunicati· Jtem omnes supradicti
q̄ incurrissent sententiã excõicatõnis et
p annũ sustinuerint extunc velut hereti
ci condemnant̄· ¶Et nota ꝙ ex corpore
iuris nõ videt̄ haberi ꝙ absolutiõem ab
excõicatiõe ꝓpter heresim ꝯtracta papa

sibi reseruat. Ex quo argui posset q ab epis possent absolui p ca. nup. de sente. exco. Sed p pcessum pape q fit annuatim in curia sibi reseruat eoru absolutoez. Ite sciendu q eps no potest ferre sniam in causa heres sine inqsitore heretice prauitatis. vt habet in clemetina .j. de hereticis. ¶ Adhuc aduertendu q si inqsitor et ordinari discordant in madato 9 hereticos. qr vnus madat puniri p se codemnatu. alter mandat relaxari p se absolutu. videt supsedendu donec consulatur papa sm Johane andree. Excoicati sunt etia inqsitores excoicatoe pape reseruata si odij gre vel amoris lucri et comodi tpalis obtentu 9tra iusticia et 9sciam sua omiserint 9tra quecuq pcedere vt fuerit pcedendu. sicut habet in clemetina Multoru. de hereticis. Dicit tn Johan. q si timore pter vitandu scadalu h omitteret no est loc pene. ¶ Quicuq adhuc hereticos credentes receptatores vl fautores eoru scienter psumpserit eccliastice tradere sepulture vsq ad satisfactione idonea excoicatois snie se nouerint subiacere. nec absolutois bnficiu mereatur nisi pprijs manib extumulet publice et pijciant hmoi corpa damnatoru et locus ille ppetuo careat sepultura. De here. c. Quicuq li. vi. Et extra de here. in ca. Excoicamus. dicit. q oes clerici qui exhibent talib eccliastica sacramta aut eleosynas vel oblatoes reciperet debent puari suo officio ad qd nunq restituuntur sine idulto sedis aplice speali. ¶ Secuda pena qua puniunt heretici dicitur depositois. Indistincte em siue clericus siue laic etia si papa vel imperator et qlibet alius dz deponi ab omni dignitate. di. xl. c. Si papa. Et. xxiiij. q. j. ca. Qui contra. Et oibus officijs et bnficijs spoliari dz. et si clericus sit dz dgradari. Sz vasalli dnoru soluti sunt a debito fidelitatis homagij et toti obsequij et quocu q pacto quacuq firmitate vallato si ipsi dni incurrut in heresim. extra de here. c. fi. ¶ Ite heretici cu fautorib et defensorib suis et receptatorib et ipoz filij vsq ad scdam generatoem p linea prnaz p lineam po materna vsq ad pmu gradu ad nullu bnficiu vel officiu ecclesiasticu admittunt. Als est irritu. de here. li. vi. c. Quicuq. et c. statutu. Insup oes viri eccliastici qui ad pces taliu receperint dignitates et bnficia eccliastica sut priuati. Et si receperint scienter no debent in posteru admitti. d. c. Quicunq. ¶ Tercia pena q puniunt heretici dicitur rez ablatois. Oia qppe bona hereticoz ipo iure sunt 9fiscata. di. viij. cap. Quo iure. xxiij. q. vij. c. j. et seqnti. Sed executio ipi 9fiscatois l bonoz occupatio n dz fieri p pricipes sclares anq p iudice eccliasticu snia sup eode crimine fuerit pmulgata. vt pz de here. c. Cum scdm li. vi. Et qruis ipi heretici haberet filios catholicos puat paterna hereditate in detestatoem crimis. Insup si i morte qs declararet heretic q in vita no fuit declaratus possunt bona ei occupari vt pz in c. Accusatus. de heretic. li. vi. ¶ Nota tame q pter heresim maritoru no cofiscant dotes vxoru nisi pticipent in heresi. Si aute reuerterent ad fidem no tame eis restituunt vel filijs bona ipsoz sed oia ipo iure sunt 9fiscata. extra de here. c. Vergent. Qd si aliter fieri n potest manu armata sut oia bona ab eis auferenda. xxv. q. vij. ca. j. Et dic Ray. et Hoff. q lz ecclia videat dare generale auctoritate vt omnes expoliet hereticos. tn satis videt tutu q no fiat nisi speciali edicto vel pricipis vel ecclie. ne aliter videat poti ex cupiditate vel vltoe q ex iusticia vel obedietia pugnare. xxiij. q. i. c. Quid culpat. ¶ Quarta pena q puniunt heretici e occisiois. Cotinuo em post dephesione erroris nisi heretic

ad fidẽ reuerti velit ⁊ heresim suã abiurare ⁊ satisfactionẽ exhibere. si laicus est subito dꝫ cõburi. Clericus autẽ post solennẽ degradatõnẽ relinquit̃ curie seculari occidendus. Si aũt reuertat̃ ad fidem detrudi debet in ꝑpetuũ carcerẽ. Ex̃ de hereticis. c. Excõicamus. Sed h̊ est de rigore iuris. Mitius tñ agit̃ cũ eis. Heretici aũt reuertẽtes ad fidẽ dñt abiurare ad arbitriũ epi sui heresim suã. ⁊ ꝓmittere ꝑ scripturã ꝙ firmiter tenebũt fidẽ catolicã. vt. j. q. vij. c. Quotiens. Et de cõ. di ij. c. Ego berlengarius. Ex̃ de hereticis. c. Ad abolendã. ¶ Notandũ tñ ꝙ heretici puniũt̃ a sancta ecclesia cũ misericordia ⁊ iusticia. Et q̃ꝫtũ ad spũalia suffragia id est collationẽ sacramentoꝝ pñie ⁊ eucharistie q̃ꝫtũ est ex ꝑte sua semꝑ vtit̃ misericordia. q꞉ q̃ꝫtũcũqꝫ sint relapsi admittit eos ad penitentiã ⁊ eucharistiã si ꝯuertant̃ ad fidẽ. vt patet in. c. Suꝑ eo. de hereticis li. vj. Quãtũ aũt ad tꝑalia vt vitã dignitates officia ⁊ substantiã eccl'ia vtitur misericordia añ relapsũ in heresim. Cũ enĩ meruerũt ꝑ ipm lapsũ ꝑ mortem corꝑalẽ excludi de mũdo. q꞉ grauiꝰ ẽ corrũpere fidẽ ꝑ quã est aĩe vita. q̃ꝫ falsare pecuniã ꝑ quã vite tꝑali sbuenit̃. vñ si falsarij pecũie ꝑ seculares potestates iuste morti tradunt̃ Multo magꝭ heretici statim ꝙ de heresi ꝯuicunt̃ possent iuste occidi. Ex magna misericordia si reuertuntur ad sinceritatẽ fidei abiurãtes heresiꝫ ꝓmo a lapsu ꝑcitur eis Et aliqñ etiam si clerici sũt dispensat̃ cũ eis in officijs plꝰ ⁊ minus. Aliqñ etiã in priorib9 dignitatibus ꝓcipue ad tollendũ scandalũ. xxiij q. iiij. c. Ipa pietas Sꝫ si heretici relabãtur q̃ ad vitã ⁊ bõa tꝑalia exercet contra eos ecclesia seuerã iusticiã. ⁊ hoc sꝫ tho. q꞉ sic ꝓuidet̃ bono cõmuni. Nã si heretici relapsi sepe recipentur vel ꝯseruarent̃ in vita ⁊ alijs tꝑalibus bonis posset esse hoc in ꝓiudiciũ salutis alioꝝ. tũ q꞉ si relaberent̃ alios inficerẽt. tũ etiã q꞉ si sine pena euaderẽt alij securiꝰ in heresiꝫ laberent̃. Ex relapsu etiã ipoꝝ ꝓsumit̃ de icõstantia eoꝝ circa fidẽ. Jõ iuste sic puniũtur. vñ Hiero. xxiiij. q. iij. ait. Resecã de sũt carnes putride Scabiosa ouis a caulis repellẽda ne tota domꝰ ⁊ massa ⁊ corpus ⁊ pecora ardeat corrupat̃ putrescat intercat. Arrius in alexandria vna scintilla fuit. Sꝫ q꞉ nõ statim opp̃ssus est totũ orbẽ eiꝰ flãma populata ẽ. ¶ Quita pẽa qua puniunt̃ heretici dr̃ diuĩe vltionis. Nam quandoqꝫ deus ad detestandam hereticoꝝ ꝓuitatẽ etiã in hac vita mucrone sue iusticie ferire voluit. Et ad h̊ ꝓpositũ duo recitemꝰ exempla. Primũ ẽ de quo meminit Paulus qui suppleuit eutropiũ de anastasio ꝯstãtinopolitão augusto. Hic euticianã heresim ꝓfitens negabat in xp̃o duas naturas. s. diuinitatꝭ ⁊ hũanitatis. Ob qđ papa misit ad eum Euodiũ ep̃m cũ quibusdã alijs tradens fidẽ catholicã scriptã monẽsqꝫ vt rediret ad verã fidẽ. At ip̃e spretꝭ illis ⁊ ꝯtumeliose expulsis posuit eos in naui fragili mandãs atrociter ne vspiam ꝑ totã greciã se verterẽt ad aliquã ciuitatẽ. Sed vltione dei. xxv. imperij anno ictu fulminis ꝑcussus interijt. ¶ Secuudũ exemplũ ẽ de Arrio de quo scribit Cassiodorꝰ in historia triꝑtita. Et Eusebiꝰ in historia ecclesiastica. Hic fuit presbyter alexandrinꝰ in lr̃is sacrꝭ eruditissimus cupidꝰ glorie ⁊ hipocrita magnus. Qui vidẽs alexandrũ ordinatũ ep̃m alexandrinũ qđ ip̃e cupiebat eidẽ iuidit. Et cũ alexander ꝓdicaret filiũ eq̃lẽ patri ille vꝫ ip̃m oppugnaret ꝯtriũ cepit asserere. dicebatqꝫ filiũ creaturã a substãtia patris seꝑatũ. Hoc tẽpore siluester rome erat ⁊ constãtinꝰ magnus in ꝯstãtinopolitana vrbe. Qui cõciliũ ordinari fecit in nicea vrbe vbi arrius ꝯdẽnatꝰ est. sic pꝫ. xv. di. c. Canones ⁊ oĩa dicta eius dãnata ⁊ sequaces eius

disp̄si· Mortuo ꝯstātino cōstātin⁹ fili⁹
ei⁹ imperiū orientis tenuit· Qui arriū in
grām recepit· Quare ipm̄ cū suis cōplici
bus ꝯstātinopolim redire fecit Et cū iu/
reiurādo arri⁹ fraudulēter imꝑatori sua/
sisset se catholicū ꝛ ꝯciliū decreta seruare·
credēs īꝑator eū emēdatū p̄cepit ep̄o ꝯstā
tinopolitane vrbis vt arriū in cōmuniōe
reciꝑet Erat em̄ tūc sabbatū an̄ pasca do
minice resurrectōis· Itaq₃ dū arri⁹ egres
sus eēt imꝑatoris aulā ꝛ honoraret̄ obseq̄/
is suoꝝ cōplicū sicq₃ magnific⁹ ꝑ vrbem
incederet· Tādē ad locū venit cui nomē
ē forū ꝯstātini· vbi tot⁹ tremefact⁹ ē· Et
vētris sui solutio facta coegit eū secessuʒ
q̄rere· Et nō tm̄ feces sed fluxū sāguinis
cū intestinis emisit· Splen etiā fluxit et
iecur· ꝛ in tā fetido actu vitā finiuit· Sʒ
illud a nobis est diligent̄ cōmēorandū q̄
lʒ tot heretici vt est p̄dictū insurrexerint
ꝯ fidē nūq₃ tn̄ extinguere valuerūt lumē
ei⁹· Sic etiā nec poterūt in futurū qm̄ de
us benedictus v̄itatē sue sancte fidei ꝓte
git ꝛ defendit· ꝛ suꝑbos hereticos ꝓster/
nit ꝛ hūiliat· A q̄ꝝ societate curet vnus/
q̄sq₃ abesse q̄ cupit regnare cū xp̄o q̄ ē be/
nedictus in secula seculoꝝ Amen·

Feria· vj· tertie hebdomade· De suꝑ
bia ingratoꝝ tā erga deū q₃ erga hoīes·

Sermo vigesimus·

Auferetur a
vobis regnū dei· v̄ba sūt
redēptoris nr̄i Math· xxi·
ca· ꝛ i euāgelio hodierno·
Cōspicim⁹ dieb⁹ nr̄is īpleri qd̄ Paul⁹
p̄dixit· ij· ad Thimotheū· iij· ca· de futura
hoīm ingr̄titudine· Nā ingr̄ti facti sūt mt̄
ti ad deū· ad ꝑentes ꝛ q̄scūq₃ benefacto/
res· h̄ aūt dānabile vitiū a suꝑbie radice
oritur· q̄ nō sinit hoīem cognoscere suā ꝑ
sepe indigētiā· releuatā obsequio bn̄facto/
rū· Idcirco in p̄nti s̄mōe de suꝑbia ingra

toꝝ v̄ba faciem⁹· In q̄ de ipa ingr̄titudine
tria mysteria ꝓponimus declaranda·
¶ Primū dr̄ diffinitōis·
¶ Scdm̄ rep̄hensionis·
¶ Tertiū dānificationis·
Quid est ingratitudo ꝛ de gradib⁹ ei⁹·
ꝛ quomodo nullus ingratus potest se ex
cusare· Capitulū p̄mū·
PRimū mysteriū declarandū de in/
gratitudine dr̄ diffinitiōis· Diffi
nitur em̄ sic s̄m Tho· ij· ij· q· cvj·
Ingratitudo est vitiū q̄ bn̄ficiat⁹ nō retri
buit benefactori qd̄ debet· ¶ Pro cui⁹ am
pliore intelligētia notāda sunt tria· Pri
mū notandū est q̄ ingratitudo opponit̄
gr̄e· Et sumit̄ hic gr̄a put est v̄tus specia
lis ꝛ ꝑs iusticie s̄m Tho· vbi· s· De hac
ita ait Tullius li· ij· rethoricoꝝ artis ve
teris· Gr̄a est v̄tus in qua amicitiaꝝ ꝛ of
ficioꝝ alteri⁹ memoria ꝛ remunerādi vo
lūtas ꝯtinet̄· Est aūt duplex debitū· vnū
scʒ legale ad qd̄ q̄s lege astrīgit̄· Et ad h̄
reddendū inducit iusticia v̄t⁹ cardinalis·
Aliud est debitū morale ad qd̄ q̄s indu/
cit̄ ex honestate v̄tutis· Et h̄ reddit gra/
tia seu gratitudo respectu beneficij acce/
pti ab alio· q̄ vt dictū est· est v̄tus specia
lis ꝛ ꝑs ānexa iusticie· Causa v̄o debiti p̄
mo ꝛ p̄ncipaliter inuenit̄ in deo eo q̄ ipe
p̄mū p̄ncipiū est oīm nr̄oꝝ bonoꝝ· Ab ip
so nāq₃ rōnales cōditi sum⁹· ab ipo sustē
tationē vite recipim⁹ cū oīm creaturaruʒ
obsequio· ab ipo toleramur in nr̄is mal̄ eq
nimiter· ab ipo post grandia pctā cōmis
sa grauiter vocamur vt reuertamur ad il
lum· ab ipo venia nobis ꝓmittit̄· ꝛ satis
benigne dat̄ dū ad penitētiā reuertimur
ab ipo gr̄e auxiliū impendit̄ vt ꝓficiam⁹
in bonū· ab ipo deniq₃ regnū celoꝝ dispo
nitur nobis om̄ibus si illud nō recusaue
rimus· Ideo apl's· j· ad Thessal'· v· cap·
ait· In oībus gr̄as agite Et ad Collossē
ses· iij· c· Om̄e qd̄cūq₃ facitis in v̄bo aut
in oꝑe / in nomīe dn̄i nr̄i iesu xp̄i facite· g̃

rias agentes deo ꝛ patri. Scḋa cā debiti inuenit in pentib⁹ inquantū ab eis tot beneficia recepim⁹. Tertia causa debiti inuenitur in psona que dignitate pcellit. ex qua cōia beneficia pcedūt. Quarta cā debiti repitur in quocunqꝫ benefactore a q̄ aliqua pticularia ꝛ puata beneficia pcepimus. pro q̄bus pticulariter ei obligamur. ¶ Scdm notandū ꝙ quis in quolibet peccato sit materialis ingratitudo ad deū ſm Tho. vbi. s. ingtū. s. fac hō aliq̄d qḋ pōt ad ingratitudinē ptinere. q̄ sūmus benefactor ē nobis. ꝛ tūc est circūstātia aggrauās pcm̄. tn̄ formaliter igtitudo est qn̄ actualiter beneficiū cōtemnitur Sicut g̊ gratitudo est speālis ꝟtus hn̄s diuersos grad⁹. Quoꝝ pmus est ꝙ beneficiū recognoscat Scḋs ꝙ grās ꝛ laudes agat. Terti⁹ ꝙ retribuat p loco ꝛ tpe ſm suā facultatē. Ita ingratitudo q̄ ei opponit vt patet ex ipo noie. Nā ingratitudo dr̄ q̄si nō gratitudo ꝛ ē speāle peccatum hn̄s diuersos gradus. Et qꝛ qḋ ē vltimū in generatōe est pmū in resolutiōe. Ideo pmus gradus ingratitudinis ē vt homo beneficiū nō retribuat ſm ꝙ recepit. Secūd⁹ est ꝙ dissimulet idest nō laudet nec grās agat. Terti⁹ est ꝙ nō recognoscat siue p obliuionē siue p quēcūqꝫ aliū modū Et qꝛ in negatōe intelligit affirmatio opposita. Iō ad pmū gradū ingratitudinis ptinet ꝙ aliq̄s retribuat mala p bōis Ad scdm ꝙ beneficiū vituperet. ad tertiū ꝙ q̄si maleficiū reputet in mēte sua ipi⁹ beneficiū. Vn̄ Sen̄. in. iij. de beneficijs ait. Ingratus est q̄ accepit beneficiū ꝛ nō reddit. ingratior q̄ dissimulat. ingratissimus oīm q̄ oblitus. Ex q̄bus infert ꝙ tripliciter q̄s pōt eē ingrat⁹. Primo ꝑpter interiorē ɔtemptū sicut qn̄ q̄s prēm suū vl' matrē ɔtēneret recognoscere ꝑpter vilitatē cōditionis vel debilitatem sensus vel tenuitatem substantie. Secundo ꝑpter sbtractionē. qn̄ q̄s subtraheret benefactori quod ex necessitate debetur. vt cum quis non subuenit parētibus in necessitate cū potest. vel non laudat eos in quibus laudandi sunt. ꝛ sic de alijs. Tertio aliquis potest esse ingratus propter contrariationem. quia non solum pretermittit implere gratitudinis debitum. sed etiam cōtrariū agit. Puta si quis deū summū omnium benefactorem quasi odiat seu p nihilo hēat vel ɔtēnat ꝙ cū fecerit in hunc mūdū veīre. Qḋ solet accidere cū q̄s ē in tribulationib⁹ pressus. vel non hꝫ bona que in alijs cernit. vilificās beneficia dei sibi concessa. vel illius vituperans beneficia nomen eius blasfemet. vel parentes cōtumelijs afficeret aut ꝟberaret. ¶ Tertiū notandum ꝙ nullus potest suam ingratitudinem excusare ex impotentia. q̄a scilicet non potest recompensare benefactori. quoniaꝫ ad debitū gratitudinis reddendum magis attenditur volūtas q̄ꝫ opus. Unde Seneca. libro de beneficijs. dicit ꝙ beneficium nō in eo quod fit aut datur consistit. sed magis in dantis aut facientis animo. Et ideo sufficit voluntas recompensandi cum deest facultas. Nec etiam suam ingratitudinem potest quis excusare allegando obliuionem nisi illa obliuio pcederet ex naturali defectu qui non subiacet voluntati. Nam si quis ignoret beneficium non est ingtus si beneficium non recompenset dummodo sic paratus recompensare si nosceret vnde scribitur. C. de inofficioso testamēto. l. Si quis. Satis iniquū est vel videtur eū qui non sentit ingratū existimari. Si vero obliuio puenit ex negligētia tūc ingratitudo inexcusabilis est Quia vt dicit Seneca in. iij. de beneficijs. Apparet illum non sepe de reddendo cogitasse cui obrepsit obliuio Hoc mō ingrati fuerūt iudei. De quibus dicitur in psalmo. cv. Obliti sunt deū qui saluauit eos qui fecit magnalia in egypto. mirabilia in tra-

cham· terribilia in mari rubro Et dixit vt
disꝑderet eos· Ubi psalmista ponit illo
rū ingratitudinē· q2 obliti sūt deū· Nō so
lū in hoc q2 nō dilexerūt nec laudauerūt
deū benefactorē suū nec aliquid in obseq̄
um eius fecerūt· sed grauiter offenderūt
adorātes vitulū aureū ꝓ deo· ⁊ ꝯqueren
tes de deo· Scōo describit beneficioꝝ mł
titudinē q2 saluauit eos liberādo ab egy-
ptiaca seruitute· apiendo mare ꝑ qđ trāsie
rūt debellādo amalechitas· pascēdo eos
cibo celesti ⁊ q̄draginta annis in deserto
tot mirabilia faciendo· Tertio ꝓpħa sb-
didit ingratitudinis punitionē cū subdi
dit vt disꝑderet eos· voluit quidē delere
eos ꝓ illa ingratitudine qua adorauerūt
vitulū aureū· Exod· xxxij· c· Sed moyse
orāte placatus dñs suspēdit sniam cum
pluries idolatrassent ⁊ multis mōis deū
offendissent· ⁊ post aduētū iesu xpi obsti
nati eū crucifigi ꝓcurassent· dispsit eos
đs ꝑ vniuersū orbē desolata hierłem a ro
manis· Et nūc vitijs infidelitatis ⁊ alijs
deditos ad eternā dānationē deducit Id
circo vt Hiero· refert in ꝓlogo in episto
la ad romanos· Romani iudeos de igra
titudine arguebāt· Romani inq̄t sūt qui
ex iudeis ⁊ gentibus crediderūt· Hi su-
perba ꝯtentōe volebāt se alterutrū exal-
tare· Nā iudei dicebāt· Nos sum⁹ ppl's
dñi q̄s ab initio fouit ⁊ dilexit· Nos cir
cūcisi ex genere abraā ex stirpe sancta de
scendim⁹· Nos de egypto signis ⁊ v̄tuti
bus liberati mare sicco ꝑtransiuimus pe
de· Nos ꝑ q̄draginta annos expti sum⁹
in deserto mirabilia magna dei· Nos so
li fuim⁹ digni accipe legē dei ⁊ vocem lo
q̄ntis audire· Nobis ꝓmissus est xp̄s ad
quos ipe venisse testat⁹ est· Dicit eīn· nō
sū missus nisi ad oues q̄ perierūt domus
israel cū vos canes q̄z hoīes poti⁹ appel
lauerit· Nō est ḡ equū vt vos hodie ido
la deserentes cōpemini nobis· Ecōtra gē
tiles dicebāt· Quāto maiora certa vos
dei beneficia narraueritis· tāto maioris
criminis vos reos eē monstrabitis· Sp
enim his oīb⁹ ingrati fuistis nā ipis pe-
dibus quibus ꝑtrāsistis aridū mare po
stea ante idola ludebatis· Māna vobis
fastidiū fuit· ⁊ semꝑ in deserto ꝯtra dñm
murmurastis· Sepe deū ad iracundiam
cōcitastis· ⁊ ad vltimū xp̄m in lege ⁊ pro
phetis ꝓmissū occidistis· Nos itaq̄ vo
bis digniores sumus q̄ vt de xp̄o audiui
mus mox in eū credidim⁹· Jō ꝑ ꝓphetaꝫ
de nobis dñs ait· Popul⁹ quē nō cogno
ui seruiuit mihi in auditu aurꝭ obediuit
mihi· hec Hiero· Sed caueāt xp̄iani ne
⁊ ipi ꝓpter ingratitudinē grauiora patiā
tur dāna quos ex omī ꝑte videm⁹ h̄ tꝑe
dei flagello ꝑcussos Saluauit eīn eos de
us ꝑ passionē vnigeniti filij sui Fecit ma
gnalia in egypto tenebrosa mūdi· q2 ma-
gna documēta doctoꝝ· magna dedit exem
pla ꝑfecte vite sanctoꝝ· fecit mirabilia ī
ṫra chā· ī terra ecclesie mirabilia miracu
loꝝ· mirabilia sacramentoꝝ· terribilia in
mari rubro· ꝓstratiōes diaboli ⁊ tyrāno
ruꝫ· ⁊ in mari rubro sanguinis effusi tot
martirū gloriosoꝝ· Jō timere hn̄t ne dis-
ꝑdant̄ etiā tꝑaliter sicut videmus quoti
die fieri dū a turcis captiui xp̄iani ducū
tur· ⁊ spūaliter dū a demonib⁹ rapientur
qm̄ vt Johes cris̄· sup Math iq̄t· Quā
to maiora beneficia sunt hoībus ꝯstitu-
ta tanto grauiora peccantib⁹ iudicia·

Ex ingratitudo rephendit̄ ab auctē
legū ciuiliū ⁊ historia gētiliū ⁊ exemplo
brutoꝝ aīaliū· Cap· scōm·

Secundū mysteriū declarandū de i-
gratitudine dr̄ rephensio· Est vti
q̄z hoc vitiū rephensibile valde nō
solū dū cōmittit̄ erga deū· s; etiā erga ho
mines ⁊ creaturas suas· qđ nobis decla
rāt maxime tria·

¶ Primū est auctas legū ciuiliū·
¶ Scōm historia gentiliū·
¶ Tertiū exempla brutoꝝ aīaliū·

Primū est auctas legū ciuiliū. Nam
ſm ciuilia iura ſuus liberatꝰ a ſuitute ꝑ
pter ingratitudinē ɔmiſſaꝫ erga dn̄m ſu
um redigit̄ in ſuitutē. vt patet. C. de ob
ſequijs ꝑrono ꝑſtandis. l. Si manumiſ/
ſorꝫ tuo. Et in auctētico. vt liberti de cete
ro. §. Quia etiā. collatione. vj. Et. xiij.
q. j. c. Jtē ꝑcepit. Et. C. de libertis ⁊ coꝝ
liberꝫ. l. Si manumiſſus. Et in auctenti
co de nuptijs. §. ingratitudinē. collat. iij.
Et. C. de inofficioſo teſtamēto. l. Papi/
nianꝰ. §. Meminiſſe. Extra de donatiōi
bus. c. Propter. habet̄ etiā ꝙ donatio re
uocat̄ ꝓpter ingratitudinē. ¶ Scd̄m qd̄
declarat vitiū ingratitudinis fore repꝛhē/
ſibile eſt hiſtoria gentiliū. Ex q̄ aliq̄ refe
ramꝰ exempla. Uitupat̄ g̃ ꝑmo ⁊ repꝛhen
dit̄ ingratitudo romanoꝝ qua vſi ſūt er
ga furiū camillū. De q̄ dicit Aug. li. v.
de ciui. dei. c. xviij. ꝙ ingratā pr̄iam ab ho
ſtibꝰ liberauit. ¶ Recitat de iſto Titus li/
uius ꝙ creſcētibꝰ rome domeſticis ⁊ exter
nis malis ꝓpter ɔflictus receptos a ɔfe
deratis vehis capanetibus ⁊ faliſcis ter
roꝛ publicus. Marcū furiū camillū tan
ꝙ medelā maloꝝ oīm creare cōpulit di/
ctatoꝛē. Et cū romanus exercitꝰ ꝑ decē cō
tinuos annos male pugnādo. vt ſcribit
Oroſius crebras ⁊ magnas clades ac/
cepiſſet in caſtris ſtaret ꝑ tpe aīos firma
uit. Mox camillꝰ romā rediēs ex ɔſcꝑto
nouo exercitu cū capāetibꝰ ⁊ faliſc maxi
ma cū ꝓperitate ɔflixit. Et victis duobꝰ
populis ꝑdā inter milites ptitꝰ eſt. Dei/
de vehentiū ciuitatē obſedit ⁊ cepit. ⁊ vt
ponit Ualerius in rub. de ominibꝰ. Jſta
victoria fuit cū tanta gl'ia romanoꝝ ꝙ di
ctatoꝛ ſblatis ad celū manibꝰ ꝑcatꝰ ē. ꝙ ſi
cui deoꝝ romana felicitas nimia videret̄
eiꝰ inuidia ſb aliq̄ ſuo īcōmodo ſatiaret̄
haſcꝫ inter ꝑces ſbito lapſu decidit. poſt
ꝙ aūt ad vrbē triūphās redijt. Tribuni
multicꝫ ciues camilli ꝟtutis emuli diffa
mabāt. gl'iam eiꝰ ɔtendētes hoſtilē ꝑdaꝫ
nō equo iure fuiſſe diuiſam. Et iſta pen
dēte inuidia faliſcoꝝ ciuitatē romano ſb
egit impio. Poſt qd̄ a Lucio apuleyo tri
buno plebis accuſatꝰ de iniqua veyentiū
ꝑde diſtributōe intercurrere illis diebus
adoleſcētiſſui filij morte vt huic publico
⁊ inde ꝑuato cruciaret̄ incōmodo in exili
um pellit̄ dānatꝰ q̄ndecim milibus eris
Camillꝰ ꝓ ſo ab vrbe diſcedēs deos ꝑcatꝰ
eſt. vt ſi h̄ iniuſte pateret̄ ꝙꝑmū ſe ciui/
bus ⁊ ingrate patrie neceſſariuꝫ fieri vel
lent. Qd̄ ſecutū eſt. Nā galli ſenones ob
ſeſſam vrbē ꝑter capitoliū cepe. duce eo/
rū bꝛemio. Quare miſſū eſt ad camillū ꝑ
auxilio. Erāt aūt romani taliter oppſſi
ꝙ vix poterāt ſe vlteriꝰ ɔtinere fame inc
ueniēte. Sed ɔſueuerūt gallos decipere
⁊ ɔſilio iouis piſtorꝫ in multis locis ho
ſtiū panē iactari fecerūt. Et cū nō poſſet
vlteriꝰ diſſimulare fameꝫ oīs auxilij ſpe
ſblata ſe ſalutēcꝫ ſuā auro redimere pa/
ciſcunt̄. Tandē aduenit camillꝰ dicitcꝫ
pactionē auri īualidā. qꝛ ſine iuſſu dicta
torꝫ ſūmicꝫ magiſtratꝰ facta eēt. denunci
at gallis vt ſe ad bellū parēt. Ciuibꝰ edi
cit vt ferro nō auro redimant libertatem
Pugnat̄ g̃ intra ſe niruptam vrbē. vbi
galli ꝑmo extra vrbē ad octauū lapidem
acri moꝛte pellūt̄. Jn q̄ ꝑlio nec ꝑda nec
captiuitas ſꝫ tm̄ hoſtiū ſtrages fuit. camil
lus in vrbē redijt appellatꝰ pr̄ pr̄ie ſecū/
dus romulꝰ ⁊ alter vrbis cōditoꝛ. Quin
quies dictaturā habuit. fuitcꝫ remediuꝫ
oīm periculoꝝ patrie. Et. xxv. āno poſt
ꝙ priaꝫ libauit moꝛit̄ peſtilētiali moꝛbo
Nā vt aſſerit eutropiꝰ ꝑ biēniū his tpibꝰ
romā peſtis afflixit. ¶ Sil'r dānat̄ ingra
titudo maxima romanoꝝ erga Scipio/
nē affricanū. De q̄ Aug. li. iij. de ciui. dei.
ca. xx. ita ſcripſit Scipio ille rome italie
cꝫ liberatoꝛ bellicꝫ punici ſecūdi tā hoꝛrē
di. tā exicioſi. tā ꝑiculoſi ꝑclarus mira/
biliſcꝫ ɔfectoꝛ victoꝛ hanibalis domitor
ꝙ carthaginis Cuius ab adoleſcētia vi

ta describit͛ dijs dedita tēplisq̄ nutrita ī/
micoꝝ accusationibꝰ cessit carensq̄ p̄ria
quā sua v̄tute saluā ⁊ liberaꝫ reddit· In
oppido linternensi egit reliquā cōpleuit
q̄ vitā post insignē suū triumphū nullo
illius vrbis captus desiderio· ita vt viris
se ꝓhibeat͛· ne saltē mortuo ingrata p̄ria
funus fieret· hec aug· Et aulusgellius li
bro· iiij· noctiū atticaruꝫ ita asserit· Cum
marcus neuius tribunꝰ plebis accusarꝫ
scipionē affricanū ad populū· diceretq̄
accepisse a rege antiocho pecuniā vt cō/
ditiōibꝰ gratiosis ⁊ mollibꝰ pax cū eo po
puli romani nomine fieret· Et quedam
itē alia crimina daret indigna tali viro·
Tuꝫ scipio pauca p̄fatus q̄ dignitas vi
te sue atq̄ gl̄ia postulabat· Mēoria iq̄t
quirites repeto diē esse hodiernū q̄ hani
balē penū imꝑio nr̄o iimicissimū magno
ꝑlio vici in terra affrica· pacēq̄ ⁊ victori
am vobis peꝑi insperabilem· Nō igit͛ si
mus aduersus deos ingrati· Sed censeō
relinq̄mus nebulonē hūc· Eamusq̄ nūc
ꝓtinus ioui optimo maximo gratulatū·
Id cū dixisset auertit ⁊ ire in capitolium
cepit· Tuꝫ cōcio vniuersa q̄ ad sn̄iam de
scipiōe ferendā ꝯuenerat relicto tribuno
scipionē in capitoliū comitata atq̄ inde
ad eiꝰ edes cū leticia ⁊ gratulatōe solēni
ꝓsecuta est· Et vt scribit Quintilianꝰ li·
xj· de institutoria orōne· Maluit superi
or africanꝰ ab vrbe cedere q̄ de innocen
tia sua cōtēdere cū hūillimo tribuno ple/
bis Quare scipio vrbe discedēs · ⁊ apud
linternū exulās cū morti tandē appropi
quasset in suo monumento h̄ epygrama
inscribi fecit· Ingrata patria nec ossa q̄
dē mea nūc habet· prout Ualerius ponit
in rub· de ingratis· ¶ Tertiū qđ declarat
nobis q̄ sit rep̄hensibile ingratitudis vi
tiū est exemplū brutoꝝ aīalū· Et lꝫ quo
tidie videamꝰ aīalia queq̄ etiā siluestria
beneficijs mā suescere ⁊ suos recognosce
re benefactores· De leone tn̄ aīaliuꝫ irrō

nabiliū rege mira p̄dicant͛· Scribit Pli
nius li· vij· de naturali historia· q̄ helpis
samius natiōe in affricā delatus naue · et
iuxta littus cōspecto leone hiatu minaci
arborē fuga petijt· at leo ꝓcūbēs ad arbo
rem hiatu quo terruerat miserationē pe
tebat· Os em̄ morsu auidiore inheserat
dentibꝰ eius· cruciabatq̄ inedia · Quare
helpis timore deposito descēdit de arbore
⁊ leonē adiuit liberauitq̄ eum ab illo im
pedimento osse de ipius ore euulso· Tra
duntq̄ q̄diu nauis ea in littore stetit re/
tulisse grām venatus aggregando · ⁊ au
lusgellius li· v· noctiū acticarū qđ sequit͛
narrat· appion inquit lr̄is hō multis p̄di
tus narrat se rome vidisse gratiā leonis
exhibitā androdo cuidā· Erat ipe seruꝰ
viri cōsularis q̄ ad bestias dānatus fuit
Inter q̄s aderat leo vnus terribilis val
de· Hic vt androdū vidit ꝓcul repente
q̄si admiratus sterit· ac deinde sensim at
q̄ placide tanq̄ noscitabūdus ad homi
nē accedit· Tū caudā more atq̄ ritu adu
lantiū canū clementer ⁊ blāde mouet ho
minisq̄ sese corꝑi adiūgit Cruraq̄ eiꝰ et
manus pene iā exanimati metu lingua lē
nit demulcet· Androdꝰ inter illa blādim̄
ta amissū recuꝑat aīm· paulatimq̄ oclos
ad ꝯtuendū leonē refert· Tū q̄si mutua
recognitiōe facta letos ⁊ gratulabundos
vidēs hominē ⁊ leonē· Que res cū om̄es
in admirationē traxisset eductus Andro
dus atq̄ cesari p̄ntatus requirit͛ cur sibi
leo tā familiarē se p̄buisset· At ille· Cuꝫ
inquit affricā ꝓ cōsulari imꝑio meꝰ dn̄s
obtineret· ego ibi iniquus quotidianis v̄
beribus ad fugā sū coactus · Et vt mihi
a dn̄o terre illiꝰ p̄side tutiores latebre fo
rent in cāpoꝝ ⁊ arenarū solitudines ꝯces
si· Ac deficiente cibo ꝯsiliū fuit mortem
aliquo pacto q̄rere· Tū sole medio rapi
do ⁊ flagranti specū quandā nactꝰ remo
tam latebrosamq̄ in eā me penetro et re
condo· Neq̄ multo post ad eandē specū

aduenit hic leo debili vno ⁊ cruēto pede
gemitus edens ⁊ murmura dolorē cruci/
atūq; vulneris cōmiserantia. atq; illic ꝓ
mo aspectu pauere cepi. Sed postq; in/
trogressus leo mitis ⁊ mãsuetus accessit
⁊ sublatū pedē ostēdere mihi ⁊ porrigere
q̄si opis petēde grã vis9 ē. Ibi ego stipē
ingentē vestigio pedis eius herentē euul
si. ꝯceptãq; saniem vulnere intimo exp̄s
si atq; detersi cruorē. Ille tūc mea opa ⁊ me
dela leuatus pede in manib9 meis posi/
to recubuit ⁊ quieuit. Atq; ex eo die trie/
niū totū ego ⁊ leo in eadē specu eodēq; vi
ctu viximus. Nã q̄s venabat̄ feras ⁊ mē/
bra optimiora mihi ad specū suggerebat
q̄ ego ignis copiã nō hñs sole meridiãno
torrens edebã. Sed vbi me vite illi9 feri
ne iã pertesū est leone in venatū ꝓfecto
reliqui specū. Et viã fere tridui ꝑmēsus
a militibus visus appꝛehensusq; sū. et ad
dñm ex affrica romã deductus Js me sta
tim rei capitalis dãnandū aut dandū ad
bestias curauit. Intelligo hūc q̄z leonem
me tūc sepato captū grãm nūc mihi bene
ficiȷ ⁊ medicine referre. Quibus auditis
inquit Appion androdus a pena solu/
tus ⁊ leo libertati donatus fuit. Postea
videbam9 androdū ⁊ leonē loco tenui re/
uinctū vrbe tota circūtabernas ire. Dõa
ri ere androdū. floꝛib9 spargi leonē. Dēs
q; fere vbiq; obuios dicere. Hic est leo
hospes homis. hic est homo medic9 leo/
nis. De delphine adhuc stupēda legunt̄
q̄ grata belua sit inuenta benefactoꝛib9
suis. Recitat Solinus de mirabilib9 mū
di. q̄ diuo augusto impante puer quidã
dlittus pueniens comedere dabat del/a
fino pisci ꝓpe terrã aduenienti. Quare ef
fectū est q̄ piscis ille puero ita se tractan
dū benigne p̄buit vt ab ayano littoꝛe ip̄m
equitantē sup se vsq; puteolos vehere
sit visus. Hoc ꝑ ãnos plurimos tãdiu
gestum est donec assiduo spectaculo desi
neret esse miraculū. Sed vbi puer obȷt

sub oculis publicis desiderij merore del
finus interijt. Si igit̄ bruta anĩalia ⁊ pe
cora cãpi benefactores agnoscūt. q̄to ma
gis rōnalis anĩa innūeris beneficijs pre/
dita suo grata debet esse benefactori. Hic
est q̄d Jsaie. j. c. cōquerit̄ de9 dicens d̄ iu
daico populo. Et nunc de omibus ingra
tis filios enutriui ⁊ exaltaui. ipi aūt spre
uerūt me. Cognouit bos possessorē suū
⁊ asinus presepe domini sui. israel autē
non cognouit me.

Ex ꝓpter ingratitudinē auferunt̄ bo
na ⁊ oriunt̄ mala ⁊ subtrahūt̄ ꝓmissa be/
neficia.

Cap. tertiū

Tertiū mysteriū declarandū de igra
titudine dr̄ dãnificatio. Incurrit
equidē ingratus multa dãna. qm̄
ex ingratitudine sequunt̄ tria.

¶ Primo ꝯcessa bona auferuntur.

¶ Scd̄o grauissima mala oriunt̄.

¶ Tertio ꝓmissa beneficia subtrahunt̄.

Primo ꝯcessa beneficia auferūtur. di
cit enim Augu. Q̄d deus dederat gratis
abstulit ingratis. vnde saluator dixit iu/
deis in ꝑabola vinee de qua fit mentio ĩ
hodierno euangelio iudeis ingratis Au
feretur a vobis regnū dei. Hec aūt para
bola mystice ad quēlibet hominē potest
referri. vinea enim designat animã que a
deo plantatur in creatione in qua ponit̄
torcular remorsus cōscientie. turris rati
onis ex qua possit videndo distinguere
amicos ab inimicis. Sepe circumdatur
scilicet custodia angelica Locatur agri/
colis scilicet appetitui sensitiuo ⁊ intel/
lectiuo. vices in ea sūt inclinatōes ad vir
tutes vel habit9 ꝟtutū q̄ infundit̄ ĩ bapti
smo. Tempus fructuū appropinquat.
cū incipit hr̄e vsū liberi arbitrij q̄ dz ĩ ho
norem dei fructus producere bonorum
operū. Tūc mittit de9 nūcios suos idest
bõas inspiratiões ⁊ instinct9 mētales ad
benefaciendū vel documenta p̄dicatorū.

⁊ ſcripturaꝝ ·Sed ingratꝰ hō iſta mor
tificat ⁊ cōtemnit· Demū ipe dei filiꝰ in
ſacramēto altaris venit ad eū ·ſed vł ñ
recipit vel receptū eijcit extra ſe ⁊ cruci
figit maliſ opibus ſuis· ẜm illō apłi ad
Hebre· Rurſus ſibimeipis crucifigē
tes filiū dei· De hac vinea·ſ·ingrata ani
ma cōqueriť dñs Jſa·v· c·dicēs· Plan
tauit vineā electā ⁊ edificauit turrim in
medio eius ⁊ torcular calcauit in ea·⁊ ex
pectauit vt faceret vuas fecit aūt labru
ſcas· Uue ſunt opa dei vere virtuoſa·la
bruſce ſunt opa q̄ habent apparentiam
boni Et ſeqtur textꝰ Jſa· Quid vltra de
bui facere vinee mee et nō feci· Et nunc
oſtendā q̄d faciā vinee mee· Auferā ſe/
pem id ē ſubtrahā cuſtodiā angeli ·diri
piā materiā id ē patres ⁊ viros docētes
mandata dei· Ponā eā deſertā ſbtrahē/
do grām· Nō puabiť nec fodieť· Aſcē/
dent ſpine ſup eā ⁊ nubibꝰ mādabo ne
pluant ſup illā ·id ē ꝟbum ſubtrahā cō
punctōis a p̄dicatoribꝰ· Hinc Hiero·
in li· Judiciū·xi·q·iij·c· Audi·inqt. Deꝰ
q̄ videt in abſcōdito pſpiciēs mentē et
aīos· vicijs ⁊ paſſionibꝰ ẜuientes ī cor/
de eius ſe nō diligi·ſed aut auariciā aut
libidinē aut iactantiā diſcedit a mente
eiꝰ·ſ·ſbtrahendo grām·⁊ relinqt domū
eiꝰ vacuā·ſ·ꝟtutibꝰ· Exēplū de h̄ eſt in
primis pentibꝰ q̄ repleti donis ſpūali/
bus ⁊ tpalibus ingti fuerunt deo·ob qō
tot bonis puati ſunt ⁊ a terreſtri padiſo
eiecti· ¶Secundo ꝓpter ingratitudinē
incurrit q̄s multa mala ⁊ ſpiritualia et
tpalia· Ezechias rex hierłm poſt victo/
riā maximā ⁊ liberatōnem de manibꝰ ſē
nacherib quia nō egit grās cātando can
ticū dño ẜm morē illius populi ꝓpť ſu
am ingratitudinē egrotauit·vt narrat
etiā Joſephꝰ· Et habeť Jſa·xxxviij·ca·
¶Timeant hoīes ingrati ·qm̄ vt dicit
Hugo de ſctō victore· Quelibet creatu
ra trina voce alloqť homiem· Accipe·

Redde· Fuge· Accipe ex me bñficium
ad vſum tuū· Accipe inqt celū a me il/
luminatōem ⁊ motū· Accipe inqt igniſ
a me calorē· Accipe ab aere reſpiratōem
Accipe ab aq refrigeriū ⁊ lotōem· Acci
pe a terra aīalia fructꝰ ⁊ alia ad ſuſten/
tationē· Secūda vox eſt redde ·ſ·obſeq̄
um tuo bñfactori ⁊ meo creatori q̄ ideo
me creauit vt tibi ẜuirē· Tercia vox eſt
fuge·ſ·ſupplicium tibi paratū ꝓpter ing/
titudinē· ¶Tercio ꝓpter ingratitudinē
pmiſſa bñficia ſubtrahunť ·licz h̄ nō de
facili fiat a deo ⁊ imitatoribꝰ eiꝰ· vt enim
inqt Tho·ij·ij·q·cvij ·Circa ingratum
duo ſunt cōſiderāda · Primū q̄d ipe in/
gratus dignꝰ ſit pati·⁊ ſic certū ē ꝙ me
reť bñficij ſubtractōem· Aliō cōſiderā
dū q̄d opteat ipm bñficiū facere· Et pri
mo q̄dem nō debet eſſe facilis ad ingti/
tudinē vindicādā ſed dꝫ attēdere vt bñ/
ficiatū de ingrato faciat gratū· ꝙ ſi non
pōt primo bñficio facere forte faciet ſe
cundo·ꝙ ſi bñficijs multiplicatis ing/
titudinē augeat ⁊ peior fiat tūc a bñfici
orū exhibitōe ceſſare debꝫ ·Sic facit mi
ſericors ⁊ clemens pater oīm deꝰ· Bñfi
cia ſua multiplicat· Diutiꝰ patiēter ex/
pectat· Peccata tantoꝝ diſſimulat · vt
ſaltē māſuetudine ſua dulciſſima corda
mortaliū liqfiant ·⁊ ad ipm redeāt peni
tēdo· Hinc Hiero·xciij·di·c· Diaconi·
ait· Moderatō dei ac pietas ſolū noſtꝝ
reditū q̄rit·ac nos cupit lōga ſua bonita
te ſaluare· ¶Ad voſ igiť clamito o mor
tales o peccatrices aīe·cognoſcite deum
prēm clemētiſſimū· Diligite deū nobis
beniuolū·laudate ⁊ bñdicite deū ſuoꝝ
bñficioꝝ datorē liberaliſſimū· Reuerti
mini ad dñm deū pijſſimū ·q: ipe ē dñs
deus nr̄ qui tribuit nobis ineffabilit do
na ſua· Pro q̄bꝰ Aug· li·vij·de ciui· dei
c·xxxi·inqt· Habemꝰ ab ipo dō mł'ta bñ
ficia p q̄bus neq̄q̄ valemꝰ actiōi grāꝝ
ſufficere· Ab eo em̄ eſt ꝙ ſumꝰ· ꝙ viui/

mus· q celū terrā cōspicim⁹· q mentem atq rationem habem⁹· qre ipm q hec oīa cōdidit inqram⁹· Tandē em ipe nos o, neratos obrutosq peccatis et a cōtēpla tōe sue lucis auersos· ac tenebraꝝ· id ē iniqtatis delectatōe cecatos nō ideo de, seruit· Misitq vbū suū q est vnic⁹ ei⁹ fili⁹· Quo p nobis assūpta carne nato atq passo a pctis oīb⁹ mūdaremur· ei⁹ q spū in cordib⁹ nr̄is dilectōe pfusa· oī bus difficultatibus supatꝫ in eterna re quie in cōtemplatōe ei⁹ ineffabilē dulce dinē inuēirem⁹· Que corda· q lingue ad agendas ei grās satis esse cōtendāt· hec ille· Exhibeam⁹ igit nos gratos deo et de inde hoīb⁹ nobis bn̄facietib⁹· vt sic re gnū acqram⁹ eternū· In q iesus dei fili⁹ cū patre et spūsancto viuit in secula se culoꝝ Amen·

Sabbato tercie hebdomade· De sup bia spernētiū cōsilia· et in suo sensu cōfi dentiū ¶ Sermo vigesimusprimus

D issipauit substantiā suā· vba sunt re demptoris nr̄i originaliter Lu· xv· ca· et in euāgelio hodierno· Ha bet hoc pprium mēs supboꝝ vt tanti exti, met ppriā prudentiā q oīa cōsilia sapi, entū detestat· Tū audire debent qd scri bit in· c· Canonū· ex de cōstitutiōib⁹· et in ca· ne innitaris· et· viij· q· j· in· c· sciēdū Ne innitaris prudētie tue· prudētie sue innitit q ea q sibi agēda vel dicēda vidē tur patꝫ decretis pponit· ¶ Idcirco in hoc smone d supbiā spernentium consi lia dicem⁹ ex q innumera solēt dāna p uenire· Sicut patꝫ in filio adolescente q patris saluberrima monita refugiens cū ignominia et gui dāno ɔsūpsit sub, stātiā suā, quod nō euenisset si acqsiuis set ɔsilio illi⁹ q tenerrime diligebat eū· Ut igit corda oīm būlient ad consilia necessaria exp etēda pponem⁹ de ipo cō silio tria mysteria declaranda·

¶ Primū dicit exhortationis
¶ Secūdū determinatōis·
¶ Tercium conditionis

Hic cōmendat consiliū voce omniū scripturaꝝ· Et de septē generib⁹ consili orum

Capitulū pmum·

P Rimū mysteriū de cōsilio decla randū dicit exhortatōis· Omīs qppe scriptura diuīa et huma, na nos hortat vt ɔsiliū in reb⁹ gerēdis expetam⁹· dānatq illos q suo sensu du cūt· Uñ sapiēs Prouer· ij· c· ait· Cōsiliū custodiat te et prudētia suabit te· Et· viij ca· Ego sapīa habito in ɔsilio· Et· xi· c· Erit sal⁹ vbi mlta ɔsilia· Et· xij· c· Uia stulti recta in ocul eius· Qui aūt sapiēs est audit cōsiliū· Et· xiij· c· Qui agūt oīa cū ɔsilio regūt sapīa· Et· xv· c· Dissipā tur cogitatōes vbi nō est ɔsiliū· vbi vo plēs sunt ɔsiliarij cōfirmant· Et· xix· c· Audi cōsiliū et suscipe disciplinā vt sis sapiēs in nouissimis tuis· Et· xx· c· Co gitatōes cōsilijs roborant· Et· xxiij· ca· Erit sal⁹ vbi mlta cōsilia· Et· xxvij· ca· Bonis amici cōsilijs anīa dulcorat· Et Ecci· xxxij· c· Fili sine ɔsilio nihil facias et post factū nō penitebis· Et· xxvij· ca· Añ oēm actū pcedat cōsiliū stabile· Et Cassiodor⁹ lib· j· eplaꝝ· Primū laudis hoīes morib⁹ snis applicāt qtiēs d nego ciorū meritꝫ ābigētes ad pitoꝝ cōsilia d currūt· Et Hieronym⁹ sup illo verbo Isa· iij· c· Et cōsiliari⁹ nō ē tibi· ait· Gre ci poete laudabil sapīe dixerūt pmum esse beatū q p se sapiat· scdm q sapiētez audiat· Qui aūt vtraq caret hūc inutilē esse tā sibi q alijs· Et Cicero in lib· de se nectute· Nō virib⁹ nō velocitatib⁹ aut celeritate corpoꝝ res magne gerūtur· sꝫ cōsilio antiquoꝝ et scīa· Et Terentius Oīa prius experiri cōsilio q armis sa pientē decet· Et· ff· de repudijs· l· iij· Du

biū nō est oīa q̄ cōsilio recte gerunt̄ iure
meritoq₃ effectu ⁊ firmitate niti· et · C·
de sacrosanctis eccl̄ijs·l· Placet·et· C·
de incestis nuptijs·l· Nō dubiū. Oīa q̄
prudentū ↄsilio fiūt bono fine ꝑagunt̄
Et·C·ne fili⁹ ꝓ p̄re·in auctētica habita
Sapiētū ↄsilio mūd⁹ illumiat̄· Sȝ ꝓ
hui⁹ ꝑtis delectabili ampliatōe notare
debemus q᷑ sunt septē consilia·

¶ Primū internale·
¶ Secundū particulare·
¶ Terciū ciuile et seculare·
¶ Quartū generale·
¶ Quintū ꝓuinciale
¶ Sextū episcopale·
¶ Septimū monachale

Primū est ↄsiliū int̄nale qd̄ q̄s fac̄
i semetipō· cū vicȝ aliq̄d occurrit agēdū
dubiū inuestigat ratio si illd̄ est bonuȝ
vel malū· Et si bonū q̄bus medijs sit v/
tendū ⁊ sil̄ia· ⁊ in h̄ recurrēdū est ad deū
Vn̄ Thobie·iiij·c·d̄r· Omi tp̄e benedic
deū et pete ab eo vt vias tuas dirigat· ⁊
ↄsilia tua in ip̄o ꝑmaneāt· Et Ecci·xix
ca· In orōne cōfitebit̄ dn̄o ⁊ ip̄e diriget
cōsiliū ei⁹· Quicunq₃ igit̄ vl̄ m̄rimoniū
ↄhere vl̄ ingredi religiōem intēdit vl̄ a
patria discedere ꝓ q̄cūq₃ honesta cā ꝓ/
ponit ad deū cōfugiat ⁊ ab ip̄o ↄsilium
expostulet· ¶ Legim⁹ de btō Frācisco q᷑
dū orabat añ imaginē crucifixi in eccl̄ia
scti damiani dicebat hec v̄ba · O alto e
glorioso dio illumina le tenebre del cor
mio· donami fede diricta sperāza certa
e charita ꝑfecta. senno e cognosci mēto
che io facia la tua sancta volūta· ¶ Se/
cundū est cōsiliū particl̄are qd̄ alter ex/
hibet alteri· Cū em̄ q̄s nō est sibi suffici
ens ad cōsiliū capiendū circa agēda ab
alio cōsiliū accipe dȝ· Quinimo circa ꝓ
ꝓam vitā ⁊ obscura ꝑtinētia ad cōsciaȝ
sibi credere nō dȝ· sed cōsiliari cū ꝑitis
⁊ bonis vel libris doctoꝝ· Vn̄ Thobie
iiij·c·dicit̄· Consiliū a sapiēte sp̄ reqre·

Dicit̄ aūt q̄s sapiēs dupliciť· Vno mō
s̄m q̄d· alio mō simpliciter· Sapiēs s̄m
q̄d d̄r qui bn̄ iudicat de fine alicui⁹ artꝭ
l̄ misterij· ⁊ d̄ his q̄ ducūt ad illū finē Et
sic d̄r sapiēs medic⁹ q̄ bn̄ iudicat d̄ sani
tate ⁊ de medicinis cōferentib⁹ ad eā Et
sapiēs negociator qui bn̄ iudicat de lu/
cro acquirēdo ⁊ de medijs ad ip̄m· et sic
de alijs· Sed sapiēs simpl̄r dicit̄ q̄ bn̄
iudicat de vltimo fine vite hūane q̄ ē de⁹.
⁊ de ꝑducētib⁹ ad eū· Et hic ē ver⁹ sapi
ens ⁊ virtuosus· Quia igit̄ Thobias
dic̄ a sapiēte sine alia additōne p̄mo et
ꝑncipal̄r ↄsiliū q̄rendū est a sapiēte id
ē docto i faciꝭ cōsciētie· Neq₃ em̄ a medi
co q̄rit q̄s cōsiliū de negociatōe, · sȝ a do/
cto negociatore· Nec a negociatore de
medicinalib⁹ sed a perito medico· ⁊ sic
de alijs· Multo magꝭ de ꝑtinētibus ad
aiam· vbi sūt maiora dubia ⁊ magꝭ ꝑi/
culosa nō dȝ q̄s indifferēter cōsiliū q̄re
re a q̄buscūq₃· sed v̄tuosis doctis ⁊ pra
cticatꝭ· Vn̄ Ecci·xxxvij·c·d̄r· A cōsilia
rio malo s̄ua aīam tuā · id ē caue tibi·
Et q̄ sint mali cōsiliarij a q̄b⁹ cauendū
ip̄e declarat cū seq̄t̄· Cū viro irreligioso
tracta de scititate· ⁊ cū iniusto de iusticia
⁊ cū mliere de his q̄ emulat̄ · Cū timido
de bello· cū negociatore de traiectōe· Cū
emptore de vēditōe· cū viro inuido d̄ g̃
tijs agēdis. Cū impio de pietate· cū iho
nesto de honestate· Cū s̄uo pigro d̄ ml̄
ta opatōe· Nō attēdas his in omi cōsi/
lio· Et ex h̄ vltimo dicto pȝ q᷑ p̄fata lo
cutio est ꝑ ironiā · q̄si diceret· cū predi/
ctis nō habeas cōsiliū· Et sbdit· Cor bo
ni cōsilij statue tibi· ¶ Sciendū insuper
q᷑ illud qd̄ dicit̄ Prouer·xj · Ibi salus
vbi multa ↄsilia· nō sic intelligendū est
q̄ ad incipientes bn̄ facere ⁊ simplices
tanq₃ q̄s ml̄toꝝ hoīm seu a multꝭ debe/
at inq̄rere cōsiliū de directōne vite sue·
nā h̄ faciēs audiet diuersa cōsilia ⁊ q̄n/
q₃ ↄria· vn̄ in mēte sua cōfundet̄ nesciēs

q̄d magis seq̄tur· ¶ Terciū ē cōciliū ci/
uile ⁊ seclare· qđ fit ī cōitatib⁹ ⁊ vniuer
sitatib⁹· Nec bn̄ em̄ pn̄t regi ciuitates
⁊ regna absq̃ cōsilio· vn̄ q̄libꝫ tp̄e p̄nci
pes ⁊ rectores ciuitatū vsi sūt consilijs·
Nā ⁊ Salomō sapiētissim⁹ cōsiliarios
habuit. q̄ꝝ cōsiliū qꝛ Roboam fili⁹ ei⁹
reliq̄t magnā ptē regni amisit· vt hr̄· ij·
Paral· iiij· c· ¶ De Rhomanis aūt scri
bit in Policrato· q̄ romul⁹ cōdita ciui
tate quā ex suo noīe romā vocauit· cen
tū ex seniorib⁹ elegit q̄ꝝ cōsilio oīa age
ret q̄s senatores ꝓpter senectutē p̄res
obsilitudinē cure noīauit· Quoꝝ noīa
aureis lr̄is cōscripta erāt· p̄resq̃ cōscri
pti appellabāt· qꝛ alios sapīa etate et
affectu p̄mo p̄cedebāt· Et Hester· j· c·
scribit q̄ septem sapiētes ex more regio
aderāt regi assuero sꝑ sciētes leges aciu
ra maioꝝ· q̄ꝝ cōsilio cūcta faciebat·
¶ Quartū est cōsiliū generale· illđ· s· qđ
fit p̄sente papa vl' ei⁹ legato ad h̄ spālit
deputato a papa ꝯuenientib⁹ ep̄is ⁊ alijs
p̄latis plimis put ip̄e ordiauit. Et istđ
nō pōt celebrari nisi auc̄te pape· vt pꝫ
di· xvij· p totū· Al's nullū essꝫ ⁊ nō cōci
liū sꝫ ꝯciliabulū ⁊ synagoga sathane di
ceret ⁊ esset· Vn̄ di· xvij. Pelagi⁹ papa
ait· Multis ap̄licis ⁊ canonicis ac ec
clesiastic̄ istruimur regul' nō debere abs
qꝫ lnīa romani pōtific̄ cōcilia celebrari
scꝫ generalia· Quapropt' nō cōciliū sed
vestꝝ couēticulū vel cōciliabulū cassat
⁊ q̄cq̄d ī eo actū est irritū habet ⁊ vacuū
¶ Hinc ⁊ rex Theodoric⁹ cuꝫ vocasset
plimos ep̄os de diuersis ꝓuincijs ad cō
ciliū celebrādū in vrbe ꝓpter crimīa q̄ ī
pingebāt ab aduersarijs ꝯ symachū ad
uenīētes ob reuerētiā reg̃ dixerūt h̄ fie
ri nō posse· s· celebrare ꝯciliū sꝫ specta/
re ad symachū papā q̄ impetebat· Et ꝑ
suadētib⁹ ip̄is symacho pape vt ip̄e con
uocaret seu auc̄te ei⁹ cōgregaret· ī consi
lio assensit eis· ⁊ eū immunē ⁊ libeꝝ ab

illis vicijs p̄lat̄ ꝯ eū declarauerūt· Sꝫ
ad clarā noticiā de h̄ cōsilio habēdam·
Prīo notādū ē q̄ p̄scis tp̄ib⁹ ī concilijs
aderāt imp̄atores· vt pꝫ ī discursu hi/
storie triptite· Et· xv· di· c· Canōes· q̄a
eccl'ia tūc male poterat vti ptāte sua ꝓ/
pter aduersitates q̄s patiebat ab hereti
cis· q̄b⁹ aliq̄n fauebāt ⁊ adherebāt ma/
gni p̄ncipes ⁊ reges· Sꝫ cū potuit eccle
sia h̄ correxit ⁊ nō ꝑ p̄ncipes sꝫ ꝑ se cōci
lia cōuocauit· Et aliq̄n ꝑ impatores p̄ci
piēte eccl'ia celebrata sūt cōcilia· Aliq̄n
ip̄a rogāte ⁊ postea auctorizāte· Aliq̄n
ip̄a ratificāte· vt paꝫ di· xvij· ꝑ totum·
⁊ maxime in· §· Hinc etiā· ¶ Dicūt autē
aliq̄ q̄ papa negligēte ⁊ nolēte ꝯgrega
re cōciliū ad locū idoneū ꝓ aliq̄ cā hone
sta ⁊ ardua īminēti ptās ꝯgregādi cōci
liū spectat p̄mo ad oēs cardinales q̄ p⁹
papā sūt maiores clerici oīb⁹ alijs q̄bus
cūq̃· argu· ei⁹ qđ legit de maioritate et
obediētia· c· j· ꝑ Innocentiū· Et qꝛ cen/
sent vnū corpus cū eo q̄si sede vacante
videt ad eos spectare talis ptās· Se/
cundo spectat ad patriarchas· ⁊ p̄cipue
ad cōstantinopolitanū· Cui⁹ sedes est
prima post romanā· vt pꝫ di· xxij· ca· ꝯ
cōstantinopolitane· ⁊ capitul' seq̄ntib⁹·
Quod tn̄ intelligendū est cū catholic⁹ ē
patriarcha· Tercio ad imp̄atorē· q̄rto
ad reges· q̄nto ad alios principes· Nā
potestas vnius deuoluit gradatim ad
aliū ꝓpter negligentiā· argu· de electōe·
ca· Cum in cunctis· Et de conces· p̄ben/
de· ca· ij· Vel dicamus q̄ due ptes con/
cilij in aliquo loco congregate poterūt
⁊ alios conuocare· iuxta notata ꝑ In/
nocentiū in ca· ij· de noui operis nuncia
tione· Vbi autem papa esset heretic⁹ vl'
de heresi suspectus tunc ad eū non vide
tur spectare potestas congregādi consi
liū· argu· di· xl· ca· Si papa· ¶ Secūdo
notandū est q̄ ad hoc cōcilium generale
soluꝫ ep̄i ⁊ superiores sunt ꝯ necessitate

vocādi· vt notat Inno· ꝛ Jokes andre·
in· c· Graue· ꝺ ꝑbendis· Et facit ad h̄ di·
xviij. c· Epis· ꝛ· c· Propter cū seq̄ntibus
Et tñ in ptāte pape ꝯuocare etiā abba/
tes si vult· lxiij· dist· ca· Adrian⁹· vbi fit
mētio de abbatib⁹· et ꝺ Gregorio decio le
git̃ ꝙ ad ꝯciliū generale· qꝺ fecit lugdu
ni vocauerat beatū Thomā de aq̄no · et
h̄ rōne sue eminētis scie· Impatorē vero
vel alios p̄ncipes nō tenet̃ ꝯuocare ꝑ· §·
Hinc etiā · di· xvij· potest tamen si vult
vocare si ei videt̃ expediēs ad scādala vi
tāda vt di· lxiij· §· Uer̃· ¶ Tertio notādū
ꝙ ad generale ꝯciliū vocādi sunt oēs epi
orbis· ex eo qꝺ habet̃ di· xvj· ca· j· vbi dr̃
ꝙ sancti p̄res in cōcilio niceno qꝺ fuit so
lēnissimū de om̄i orbe terrar̃ ꝯuenerunt·
Pōt tñ numer⁹ relinq̇ arbitrio pape· nec
curandū de numero diminuto plator̃ ꝓ
pter ꝟbū xp̄i dicēt̃ Math. xviij· Ubi sūt
duo vel tres ꝯgregati in noīe meo ibi sū
in medio eorum· j· q· j· cap̄· Cum scriptu
ra· Et· xxiij· q· j· cap̄· Alien⁹· In cōcilijs
em̄ p̄teritis in valde differēti nūero ꝯue/
nerūt epi· Aliqñ in maximo nūero · Ali
qñ fuerūt sexcenti· Aliqñ trecenti· aliqñ
ducēti· Aliqñ centū Aliqñ q̄draginta ·
Aliqñ triginta· Aliqñ viginti· Aliquā
do q̇ndecim ep̄i· ꝛ in oībus facti sūt cano
nes· Aliqñ plures vel pauciores Aliqñ
papa fuit pn̄s Aliqñ legati ex ꝑte ip̄ius
In ꝯcilio niceno interfuit sanct⁹ nicola⁹
In quodā carthaginēsi interfuit sanct⁹
Aug· Sed qñ de fide agit̃ ꝛ heresib⁹ ex/
tirpandis vel scismatib⁹ q꞉ cā est cōis oī
bus catholicis ꝛ oēs tangit ab oībus epis
catolicis tractari ꝛ t̃miari dꝫ· ꝛ omēs ep̄i
dn̄t ad ꝯciliū ꝯuocari ꝭm illā r̃gulā· Qꝺ
oēs tāgit dꝫ ab oīb⁹ approbari· ꝺre· iuris
li· vj· Et di· lvj· c· j· Et de his q̄ fiūt a ma
iore ꝑte capl'i· c· fi· ¶ Quarto notādū ꝙ cō
ciliū nō pōt iudicare papā aut vi p̄figere
legē· vñ· ix· q· iij· dr̃· Neo pōt iudicare p̄/
mā sedē· s· papā· nec Augustus· nec Po

polus· nec Elect⁹ Et ibi ē· c· alior̃ ad idē
ꝛ alia· Ex q̄ dic̃ Jokes andr· ꝙ snīe pape
standū est qñ ꝯdicit snīe toti⁹ cōcilij· ꝛ pa
pa pōt interp̄tari statuta ꝯcilij ꝛ tollere ꝛ
limitare· vt habet̃ de rescript̃· c· Statutū
li· vj· Et glo· i· c· Ubi ꝑiculū· ꝺ electōe li·
vj· ait· Et lꝫ nō sit licitū ꝙ papa reuocꝫ
statuta ꝯcilij ꝑt tñ si vult· ꝛ breuit̃ i oīb⁹
papa ē sup̄ ꝯciliū excepta cā heresis aut
scismatis· in q̇b⁹ iudicat̃ papa a cōcilio·
de heresi ē· c· Si papa· xl· di· De scismate
hr̃ decretū factū in ꝯcilio ꝯstātiensi cele/
brato āno dn̄i· M°· cccc°· xvij· ¶ Quito
notandū ꝙ multa ordinauit ꝛ diffiniuit
eccl'ia in ꝯcilijs celebrat̃· Et vt inq̇t Bo
nauētura di· xj· p̄mi li· In p̄mitiua eccl'ia
fuerūt q̄ttuor ꝯcilia p̄ncipalia tp̄e apl'o/
rū· vt etiā dic̃ q̄dā glo· sup̄ act⁹· Primuꝫ
fuit ad electōꝫ Mathie· de q̄ fit mētio ac
tuū· j· c· Scōm fuit ad electionē septē dy
aconor̃. Actuū· vj· c· Tertiū ad nō īpo/
nēda legalia gētib⁹ Actuū· xv· ca· Quar
tū ad tolerāda legalia ad tp̄s. Actuū· xxij
ca· Postmodū ꝟo tp̄e ꝯstātini ꝛ siluestri
pape· vt refert Isidor⁹ li· vj· ethimo· ce/
perūt ꝯcilia generalia· Nā in p̄cedētib⁹
tp̄ib⁹ ꝑsecutiōe feruēte docēdarū plebiuꝫ
minime dabat̃ facultas· Inde xp̄ianitas
in deuersas hereses scissa est· q꞉ non erat
ep̄is licentia ꝯcessa ꝯueniēdi in vnū nisi
tp̄e supradicti impator̃· Ip̄e em̄ dedit fa
cultate xp̄ianis libere ꝯgregari· Nec ob/
stat· c· Placuit· iij· q· ij· in q̄ oñdit̃ ꝑ mel/
chiadē papā celebratū ꝯciliū· q̇ tñ p̄cessit
siluestrū· Nā vt dic̃ glo· ꝛ Archidiaco/
nus ꝯciliū illud nō fuit ita generale· sed
celebratū cū paucis· Ex concilijs aūt ge/
neralibus quattuor dicūtur ceteris p̄nci
paliora· vt pꝫ di· xv· c· Canones· s· Nice
nū Cōstātinopolitanū· Ephesinū· ꝛ cal
cedonense· Hec totā p̄ncipaliter cōple/
ctunt̃ fidē q̄si q̄ttuor euāgelia vel totidē
ꝑadisi flumīa· de q̇b⁹ ait Grego· di· xv· c·
Sicut· Sic sancti euāgelij q̄ttuor libros

sic q̄tuoꝛ ꝯsilia suscipere ⁊ venerari me
fateoꝛ. qꝛ in his velut in q̄drato lapide
fidei structura ꝯsurgit. ⁊ cuiꝰ licȝ vite
atq̄ʒ actō is norma existit .s. in cōstitutōi
bus eoꝝ. Hoꝝ cōciliū p̄mū trecētoꝝ de
cē ⁊ octo ep̄oꝝ sb cōstantino imꝑatoꝛe ꝑ
actū In q̄ arriāe ꝑfidie blasphemia ꝯdē
nata est. Et ibi editū fuit symbolū patꝝ
in q̄ declaratū est filiū esse cōsubstātialeȝ
patri. Celebratū aūt fuit hͦ ꝯciliū anno
dn̄i. ccc. ¶ Scd̄m ꝯciliū generale fuit ce
lebratū cōstantinopoli sb theodosio iu
nioꝛe centū q̄nquaginta patrū. in q̄ con
dēnata ē heres macedonij dicē ̄ sp̄m sā
ctū minorē pr̄e ⁊ filio. Sȝ ibi declaratū
est sp̄m sanctū pr̄i ꝯsubstātialē ac filio.
¶ Terciū ꝯciliū ephesinū ducētoꝝ pa
trū sub Theodosio iunioꝛe augusto i q̄
anathematizatꝰ fuit Nestoriꝰ asserens
in xp̄o duas ꝑsonas distinctas. hūanaȝ
scȝ ⁊ diuinaȝ in vna ꝑsona dn̄i nr̄i iesu
xp̄i. ¶ Quartū fuit ꝯciliū calcedonense.
sexcentoꝝ trigita ep̄oꝝ sb martiano p̄nci
pe. In q̄ ꝯdēnatꝰ fuit eutices abbas cō
stātinopolitanꝰ vbi dei ⁊ carnis vnā na
turā ꝓnūcians. Et dioscorꝰ eiꝰ defēsoꝛ
cū alijs hereticis. Beda etiā in li. de tꝑi
bus pꝰ p̄dicta ꝯcilia numerat ⁊ alia vi
gintiq̄ttuoꝛ celebrata sb diuers tꝑibꝰ et
in diuersis locis. ¶ De alijs ꝯcilijs cele
bratis vsq̄ʒ ad annū dn̄i millesimū non
ita ptȝ. ¶ Circa vͦ annū dn̄i millesimū
Victoꝛ genere alemanꝰ florētie ꝯcilium
celebrauit ⁊ mltos ep̄os ꝓpt̄ symoniam
⁊ fornicatōem deposuit. Nō mlto post
Gregoriꝰ septimꝰ conciliū celebrauit. et
Henricū imꝑatoꝛē excōicauit. qꝛ se con
tra eccl'iam erexit. ⁊ scisma ꝓcurauit ali
um papā faciēs. Pꝰ hūc vrbanꝰ secūdꝰ
cōciliū celebrauit apud claꝝ montē. Ex
inde sb Nicolao papa secūdo q̄ fuit pꝰ
ep̄s florentinꝰ et senis electꝰ papa ꝯgre
gatū ē cōciliū cū centū tredecim ep̄is ro
me. in q̄ berlēgariꝰ abiurauit heresim su
am de sacramēto eucharistie. de q̄ fit mē
tio de cōse. di. ij. c. Ego Berlēgariꝰ. An
no dn̄i. M. cxxx. sb Innocētio scd̄o ce
bratū fuit cōciliū remis ⁊ petrꝰ leonis
papa scismaticꝰ repulsus ē. Ad qd̄ scis
ma tollendū mltū laborauit btūs Ber
nardꝰ. Ille aūt petrꝰ anacletū se fecerat
noiari. Anno dn̄i. M. clix. Mortuo
adriano papa electꝰ fuit alexāder tercꝰ
senēsis. ⁊ tenuit cathedrā ānis vigītidu
obꝰ mēsibꝰ vndecī diebꝰ q̄ndecim. Alē
ꝑ scisma creatꝰ est q̄ dicebat octauianꝰ
gurꝰ. immo ⁊ tres alij. ⁊ sic erant q̄ttuoꝛ
antipape .s. Victoꝛ. pascalis. calixtus et
Innocentiꝰ. Et durauit illud scisma an
nos sexdecim ⁊ dissensio magna fuit in
ter Alexandꝝ papā ⁊ Fredericū imꝑa
toꝛē. Landē alexāder pacē fecit cū imꝑa
toꝛe. ⁊ q̄ttuoꝛ antipape defecerunt. Hic
Alexander duo cōcilia celebrauit. vnuȝ
turonis in frācia. aliud rome dictū late
ranēse. Tꝑe huiꝰ martyrio coronatꝰ fu
it sctūs Thomas archiep̄s cātuariēsis
Anno dn̄i M. ccxv. Innocētiꝰ terciꝰ
sub q̄ ceperūt ordines mēdicantiū cele
brauit concilium Lateranense. in quo
conuenere fere mille ducenti prelati. ⁊
mlte salutifere decretales ibi edite sunt.
Anno dn̄i. M. ccxl. vel circa Innocen
tiꝰ q̄riꝰ natione ianuensis celebrauit cō
ciliū lugduni ⁊ imꝑatoꝛē Federicum ex
cōicauit. post quē fuit alexander q̄rtus.
Anno dn̄i. M. cc. lxij. gregoriꝰ decimꝰ
celebrauit cōciliū lugduni. vbi fuerunt
q̄ngenti sexaginta ep̄i. abbates ⁊ alij p̄la
ti circa mille. Et fuit ibi Bonauentura
cardinal' q̄ mlta bona egit in reductōne
grecoꝝ ⁊ tartaroꝝ. Pꝰ hūc fuit Hono
rius q̄rtus ⁊ est vltimꝰ in cronica mar
tiniana. Et sic vsq̄ʒ ad tꝑa nr̄a eccl'ia dei
statū fidei et bonoꝝ moꝝ cū cōcilijs con
sueuit stabilire. ¶ Quintū est cōcilium
ꝓuinciale qd̄ celebrat a metropolitano
cū suis suffraganeis. de q̄ fit mētio dis.

xviij·c·Omnīq̄dez·ꝛ·c·seq̄nti· Et·ij·q·vij
c·Si eṗus· Et·vj·q·iij·c·Scitote· de q̄
diffuse habes in sūma dn̄i archiepi ꝑte
iij·ti·xxiij· ¶Sextū est ꝯciliū episcopa
le qđ magis ꝯsueuit dici synodus ꝛ con
gregatio quā facit eṗs clericoꝝ de dio/
cesi sua·et pōt facere etiaꝫ irreq̄sito suo
metropolitano· Et de h̄ habeť dis·xviij·
ꝑ totū·ꝛ di·xix·c·j· ¶Septimū ꝯcilium
est monachale·hoc est ſm Anthoniū de
butrio ꝛ Johēm de imola sup·c·Graue
extra de ꝑben·religiosoꝝ·de q̄ habeť ex̄ d
statu monachoꝝ·c·In singulis·ꝛ·c·Ea
q̄·Sed hmōi ꝯcilia magis ꝯsueuerunt
dici capitl'a generalia vl' ꝓuicialia de q̄
bus agiť in cōstitutōib⁹ eoꝝ·Dicta sunt
hec oīa vt ostendam⁹ q̄nta sit vis conci
lioꝝ in q̄libet statu dū tn̄ cōcilia recte fi
ant ꝛ obseruēť ea de q̄bus dicturi erim⁹
in sequentibus·

De quibus nō est consiliū exq̄rendū
de quo danť septē regule negatiue·et ꝙ
consiliū est de rebus dubijs et arduis
Capitulū secundū

SEcundū mysteriū de cōsilio de
clarandū diciť determiātio·in
q̄ videndū est de q̄bus est ꝯsiliū determia/
te petendū·Et ad h̄ ꝑmittim⁹ ṗmo sep
tem regulas negatiuas q̄s ponit Giral
dus odonis sup·iij·ethicoꝝ·ſm intētōꝫ
Aristotel'· ¶Prima regula·Nullū ṗte
ritū est cōsiliabile eo ꝙ postq̄ꝫ ē ṗteritū ē
sic necessariū ꝙ a sua ṗteritōe est simpli
citer imutabile·vnde h̄ solo ṗuať deus
ingenita facere q̄ facta sunt·Jō Aristo·
ibi dicit·Nō est ꝯsiliari de his q̄ fiūt ex
necessitate· ¶Scđa regula·nullū casua
le vel fortuitū est cōsiliabile·q̄ꝛ om̄e ca/
suale ꝛ om̄e fortuitū euenit ṗter intenti
onē·sed om̄e cōsiliabile depēdet ex inten
tōe finis·Jđo Arist·ait·Consiliať nul
lus de impossibilib⁹ aliter se habere ne/
q̄ꝫ de q̄buscunq̄ꝫ nō finis aliq̄s est ¶Ter
cia regula·nullū determinatū ab arte est

ꝯsiliabile·quia oē tale est ſm artē certuꝫ
ꝛ determinatū·aliť nō esset ars·nullum
aūt ꝯsiliabile ē certum ꝛ determinatum·
Tūc em̄ nō esset ꝯsiliabile ꝛ dubitabile
q̄re nullū cōsiliabile est artificiale·ars
em̄ nō dubitat q̄ꝫuis circa artificilia cō/
tingat in aliq̄b⁹ q̄dā dubia ꝛ illa nō sunt
ꝑ artē determinata ꝛ talia pn̄t esse cōsili
abilia· ¶Quarta regula·nullū operabi
le a volūtate aliena ē ꝯsiliabile·q̄ꝛ om̄e
ꝯsiliabile est in ꝯsiliatiui ptāte·illđ ve/
ro qđ est in aliena volūtate nō est in po
testate cōsiliatiui· ¶Quinta regula·nul
lū volūtariū repētinū ē ꝯsiliabile·q̄ꝛ oē
ꝯsiliabile est ṗuisum ꝛ tardū·Vn̄ Aris·
dicit·Opari q̄dem opꝫ velociť ꝯsilia/
ta·cōsiliari aūt tarde ¶Sexta regl'a·nul
lū raro ꝯtingēs ē ꝯsiliabile·q̄a tūc seq̄re
tur ꝙ ex diffinitōe et sentētia ꝯsilij bonū
raro eueniēs expectareť·ꝛ ꝑ ꝯseq̄ns ꝙ ex
pectatio cōsulta vt ī ṗlib⁹ fraudaretur·
Et ꝙ malū raro eueniēs timereť ꝛ caue/
reť ꝛ ꝑ cōseq̄ns ꝙ null⁹ cōsulte opareť·
q̄ꝛ in oībus hūanis opib⁹ aliq̄ mala con
tingūt q̄ꝫuis in aliq̄b⁹ raro·Sic virum
dormire cū vxore sua ꝯfidenter aliq̄n q̄ꝫ/
uis raro fuit malū·q̄ꝛ vxor interfecit vi
rū dormientē·Et si om̄es vellēt istđ con
sulte cauere null⁹ cum vxore dormiret·
¶Septima regula·nullū certū est cōsili
abile·q̄ꝛ ait Aristo·Cōsiliamur de his q̄
videnť cōtingere vtroq̄ꝫ mō se hr̄e·Si/
militer nullū assuetū ꝛ naturali insticu
certū est consiliabile·Null⁹ q̄dē cōsiliať
an ꝓ nutrimēto cibū debeat sumere ꝑ os
q̄ꝛ id assuetū est ꝛ certū a puericia·Cōsi
liū ergo est de reb⁹ magnis ꝛ dubijs inde
terminatꝭ q̄ ad bonū finē bonis cōsilijs
ꝑducunť·Jō Cicero in li·de officijs ait·
Cōsiliū est sentētia diffinitiua de re du
bia q̄d magis eligendū sit·Et Aristo·i
iij·ethicoꝝ·Consiliū est ocul⁹ futuroꝝ
ꝛ inq̄sitio q̄dā de reb⁹ dubijs disponēdi
De septem conditōibus cōsilij vt re

cte fiat ac salubriter Cap̄ ·tercium

Terciū mysteriū declarandū de
(t) ꝯsilio dicit̄ cōditio· Ad hͦ eniꝫ
vt cōsilia recte fiāt ⁊ ad bonū
exitū ꝑducant̄ septē cōditōes req̄runt̄
¶Prima dicit̄ prudentia·
¶Secunda beniuolentia
¶Tercia constantia
¶Quarta maturitas ¶Quīta v̄itas
¶Sexta taciturnitas·
¶Septima stabilitas

Prima cōditio dicit̄ prudentia· q̄ ei
ꝯsulūt ⁊ a q̄bus cōsiliū est req̄rendum
prudētia fulgere debēt· qua p̄teritoꝝ re/
cordātes ac p̄meditātes futura p̄sentia
recte disponēda diffiniāt· Et qꝛ in an/
tiq̄s est sapiētia ⁊ in multo tp̄e pruden
tia· vt dꝛ Job· Ideo antiq̄ ⁊ viri ḡ/
ues sunt cōsulēdi· Vn̄ Arist· in· vi· ethi
coꝝ ait· Oportꝫ in cōsilio attēdere exp
toꝝ et senioꝝ prudētiā ꝓpter expientiā·
Et Nūeri· xi· ca· Mādauit dn̄s moysi
vt ꝯgregaret seniores ad cōsiliū· Et di·
xx· ca· De q̄bus causis· dꝛ· Seniores ꝓ
uincie ꝯgrega ⁊ eos interroga· facilius
nāqꝫ inuenit̄ qͦd a pluribꝰ senioribꝰ q̄/
rit̄· Et idē· xi· q· iij· c· Excellētissimus· et
xvi· q· j· vel· ij· c· Visis· ⁊· j· q· j· c· estote·
Consiliū nāqꝫ iuuenū solet esse ruino/
sum· Propterea sapiēs Eccl'i· xxv· ca·
ait· Quam speciosa veterani sapiētia ⁊
gloriosus intellectꝰ et cōsiliū· ¶Secun
da ꝯditio dicit̄ beniuolētia· hi q̄ppe cō
sulēdi sūt q̄s verisimilit̄ credimꝰ nobis
fore beniuolos· Unde Bern̄· in episto/
la ad Senosenses ait· Oēs iuxta p̄cep
tū dn̄i etiā inimici diligant̄· sed ad cōsi
liū soli eligant̄ amici· Et Greg· in regi
stro· Nullꝰ tibi fidelior esse pōt ad cōsi
liū q̄ꝫ q̄ nō tua sꝫ te diligit· ¶Tercia cō
ditio dicit̄ cōstantia· debent cōsiliarij cō
stantes esse vt nō vincant̄ aut superentur
passiōibus odij amoris timoris ⁊ hmōi
qm̄ vt inq̄t Sene· Perit oē iudiciū cuꝫ
res trāsit in affectū· ¶Quarta conditio
dicit̄ maturitas· vt nō cōsulat̄ p̄cipitā/
ter ⁊ incōsiderate· Unde Calixtꝰ papa
dist· l· c· Pōderet· Nos inq̄t tp̄e indige
mus vt aliquid maturiꝰ agamꝰ· Nō p̄/
cipitemꝰ cōsilia et opa n̄ra· neqꝫ ordinē
eoꝝ corrūpamus· ¶Quīta cōditio dici
tur veritas· debēt cōsiliarij ſm veritatē
cōsulere· et nō ad bn̄placitū maioꝝ vel
dn̄oꝝ vt facere solēt adulatores· Pro
quibꝰ facit exemplū qͦd legit̄ in historia
triptita· li· v· Qͦd cū eccl'ia pateret̄ ꝑse/
cutōes Cōstantinꝰ pr̄ cōstantini magni
ꝯcessit christianis licentiā in sua reli/
giōe ꝑsistere· Js ꝓbare volēs q̄sdā ī pa
lacio suo xp̄ianos si fideles ⁊ veridici
essent statuit ꝙ si qui venirēt ad sacrifi
candū dijs suis· hi essent cū eo ī palacio
Si qui aūt nollēt exirēt de palacio· Et
cū aliq̄ essent p̄poneutes religionē xp̄ia
nā ꝓmissis regijs· Alij v͂o essent proni
ad sacrificādū dijs sꝑantes amiciciam
regꝭ delibauit ⁊ eis vti cōsiliarijs q̄ xp̄o
fideles cōstātesqꝫ fuerāt· Alios v͂o vt ef
femīatos ⁊ fallaces expulit credēs eos
nūq̄ꝫ fore sibi deuotos atqꝫ veraces q̄ fu
erūt sic dei sui tā leuissimi ꝓditores·
¶De xerse adhuc rege illo potētissimo
legit̄ ꝙ cū grecꝭ bellū īdicturꝰ cōsuleret
suos· vnꝰ dixit greciā nō vinci sꝫ obrui
mole exercitꝰ· Aliꝰ dixit timēdū esse ne
vrbes desertas ⁊ vacuas īuenirēt· aliꝰ di
xit vix illi reꝝ naturā sufficere angusta
eē classibꝰ maria militibꝰ castra explicā
dis copijs eq̄stribꝰ cāpestria vix celum
patere sagittis· dū sic adulādo regē ni
mia exultatōe cōcitarēt quidā noīe Da
marus dixit· Multitudo ista q̄ tibi pla
cet tibi metuēda est· verū est em̄ qͦd di/
citur· nō diu posse durare qͦd regi nō po
test· Nihil tam magnū qͦd ꝑire nō pos/
sit· Atqꝫ vt dixit damarius euenit· qꝛ
deuictus fuit· Et in exercitu eiꝰ eq̄ pepe
rit leporē qͦd est aīal fugacissimū· vt re
citat Valerius li· j· Grāde ꝑiculū ē au
res adulatoribꝰ p̄bere· Propt̄ea Sen̄·

ad lucillū ait· Hoīem blādē loq̄ntē ag/
sce tuū laqueū esse· Habet em̄ suū vene
nū blāda locutio· ¶Sexta cōditio ḋr ta
citurnitas· Ea eni q̄ tractant̄ in ꝯciliȷ̄s
nō sunt aliq̄ pacto reuelāda illa q̄ secre/
ta esse debēt ꝓpter scādala multa q̄ pos/
sent euenire· Hinc Valeri⁹ li·ij·dicit ḋ
romanis ꝙ adeo magna charitate patꝛe
tenebant̄ vt archana ꝯsilia patꝝ cōscri/
ptoꝝ multȝ secul̄ nemo senatoꝝ nuncia
uerit· Narrat aūt Valeri⁹ ꝙ cū esset de
more romanoꝝ vt patres possent filios
suos puulos secū ducere ī ꝯciliū accidit
semel ꝙ papirius puulus vna cū patre
suo cōciliū intrauit· in q̄ statutū fuit vt
q̄ ibi tūc tractabant̄ secreto tenerēt̄· Cū/
q̄ puulus domū rediȷ̄sset a mr̄e require/
bat̄ vt ꝯciliȷ̄ secreta pāderet· Qui vt de
clinaret mr̄is importunitatē officioso
mēdacio vsus ē dicēs ibi fuisse tractatū
vt q̄libet vir posset duas vxores habere
Qḋ illa credēs aliȷ̄s matronis retulit·
Quare diuulgata p vrbē ꝯuenīētes mu
lieres pl̄ime q̄dam die ad locū cōciliȷ̄ ac
cesserūt postulātes a senatu posse ⁊ ip/
sas duos accipe viros· Qḋ illi admirā
tes vn̄ h̄ pcesserit inq̄sierūt· Inuenerūt
q̄ h̄ pcessisse ex astutia pueri talia cau/
te referētis· vnde romani statuerūt nullū
de cetero p̄ter illū ad cōciliū admittēdū·
q̄ ita caute sciuisset occultare secretum·
¶Septima cōditio dicit̄ stabilitas· De
bent esse stabilia cōsilia· vt·s· qḋ in illis
ratōnabiliter determinat̄ executōi demā
det̄· Et q̄ multi ꝟuare ꝯsilia nolūt sepe
in ḡues iacturas deueniūt· Vn̄·j·Ma/
chabeoꝝ·v·c·scribit̄·ꝙ Joseph⁹ ⁊ azari
as quia nō seruauerūt qḋ fuerat determi
natū·s· vt nō exirēt in p̄liū ꝯ̄ inimicos de
bellati fuerūt occisis duob⁹ milibus de
exercitu suo· Sic ⁊ romani apḋ cannas
ceciderūt in p̄lio ab hanibale victi teme
ritate varronis q̄ ꝯ̄ alioꝝ sn̄iam ⁊ pauli
emiliȷ̄ college voluit ꝯserere man⁹· Sic
⁊ gayus flāmineus periȷ̄t apud lacū dū
abstinere noluit a pugna qḋ sibi a suis
ꝯsulebat̄· Sic ⁊ aliȷ̄ q̄ pl̄imi spernētes
amicoꝝ cōsilia in multa p̄icula inciderūt·
Deponam⁹ ergo sup̄biā ⁊ saluberrimis
cōsiliȷ̄s acq̄escam⁹· vt sic reddam⁹ nos
dignos gr̄a dei q̄ dat̄ hūilib⁹· quā nobis
cōcedat ille q̄ est benedict⁹ ⁊ laudabil̄ in
secula seculoꝝ Amen·

Dn̄ica tercia in q̄dragesima De sup
bia scismaticoꝝ· Sermo· xxiȷ

OMne reg
num in seip̄m diuisū deso/
labit̄· ꝟba sunt redēptoris
nr̄i originaliter· Math·xj·c· ⁊ in euan
gelio hodierno. Passa est ecc̄lia dei p/
sepe grauissimas p̄secutōes ab hereticꝭ
⁊ scismaticis· De hereticꝭ aūt dictū est ī
p̄cedētib⁹· Sed ꝯ̄ sup̄biā scismaticorum
loq̄mur in p̄senti ꝟmone· Nā h̄ gen⁹ ho
minū etiā tēp̄ib⁹ nr̄is vix imo ꝓ nihilo
pōt domari· q̄n̄q̄dē in plerisq̄ xp̄ianoꝝ
ꝓuīciȷ̄s pestis ista truculētissima q̄mul
tos interimat· Hi sunt desolati ⁊ p̄uati
munere diuīe gr̄e· Pro q̄b⁹ de scismate
tria mysteria ꝓponemus declaranda
¶Primū dicit̄ diffinitionis
¶Secundū offensionis·
¶Tercium priuationis·
¶Quid est scisma ⁊ in quo differt ab
heresi· ⁊ quō est vna ecclesia vniuersalis
⁊ ecclesia romana est caput oīm ecclesi
arum· cui p̄est papa vicari⁹ christi· ⁊ ḋ
multis scismatib⁹ q̄ fuerūt elapꝭ tp̄ib⁹·

Capitulū primum

PRimū mysteriū declarandū
de scismate ḋr diffinitōis· Po
test em̄ scisma sic diffiniri· Scisma est
viciū q̄ q̄s sb̄ sūmo pōtifice esse ⁊ mem/
bris ecc̄lie ei sb̄iectis ꝯmūicare recusat
Pro c⁹ declaratōe dic̄ Tho·ij·ij·q·xxxi·
arti·j·ꝙ nomē scismatis ꝟm Jsidoꝝ li·

ethimo· a scissura animoꝝ vocatū ē· Scis/
sio aūt vnitati opponit᷑· vñ pctm̄ scisma
tis dr̄ qd̓ directe ꝛ ꝑ se opponit᷑ vnitati·
Caritas aūt nō solū vnā ꝑsonā alt̓i vnit
spūali dilectōis vīculo· sed etiā totaȝ ec
clesiā in vnitate spūs Et iō ꝓprie scisma
tici dicunt᷑ q̄ ꝓpria sponte ꝛ intentiōe se
ab vnitate eccl̓ie sepant· q̄ ē vnitas ꝑnci/
palis· Nā vnitas ꝑticularꝭ aliq̄ꝝ adiui
cē ordinat᷑ ad vnitatē eccl̓ie· Sic cōposi/
tio singuloꝝ mēbroꝝ in corꝑe naturali or
dinat᷑ ad toti⁹ corꝑis vnitatē· Eccl̓ie aūt
vnitas in duob⁹ attendit᷑· s· in ꝯnexione
mēbroꝝ adinuicē seu cōione· ꝛ iterū in or
dine oim̄ mēbroꝝ ad vnū caput· Hoc āt
caput est ip̄e xp̄s· cui⁹ vicē in eccl̓ia gerit
sūm⁹ pōtifex· Et iō scismatici sūt q̄ vt di
ctū est subesse renuūt sūmo pōtifici· ꝛ mē
bris eccl̓ie ei sbiectꝭ cōicare recusant Hic
ꝛ pelagi⁹ papa· xxiiij· q· j· c· scisma· Scis
ma siquidē ip̄m qd̓ grecū nomē ē scissurā
sonat· Sȝ in vnitate scissura ēē non pōt
· Nō ḡ vnitati cōicant q̄ scismaticꝭ cōicāt
Partes ip̄i sibi fecerūt· ꝛ ab eo qd̓ vnū ē
vt apostoli iude iā ꝟbis loq̄r semetip̄os
segregātes sp̄m nō hn̄t· Et q̄uis etiā he/
resis diuidat hoiem ab vnitate fidei ca/
tholice tn̄ scisma ē speale vitiū distictuȝ
ab ip̄a· nā heresis opponit᷑ directe ꝛ ꝑ se
fidei· Scisma oppōit᷑ ꝑ se eccl̓iastice ca/
ritatꝭ vnitati· Et ideo sic fides ꝛ caritas
sūt diuerse ꝟtutes q̄uis q̄cūq̄ caret fide
caret caritate· non tn̄ ecōtrario· Ita here
sis ꝛ scisma sūt diuersa vitia q̄uis here/
tic⁹ sit etiā scismatic⁹· nō ecōuerso· vnde
Hiero· xxiiij· q· iij· c· Inter ait· Inter scis
ma ꝛ heresim h̓ arbitror int̓esse ꝙ heres̓
ꝑuersuȝ dogma hȝ scisma aūt ab eccl̓ia se
parat· ꝛ tn̄ sic amissio caritatꝭ ē via amit
tēdi fidē· ita scisma ē via ad heresi· ¶ Pro
clariore tn̄ intelligētia notāde sūt tres ca
tholice ꝟitates· Prima ꝙ vna ē ecclesia
vniuersalis· vñ in symbolo patrū dr̄ Et
vnā sanctā eccl̓iam ꝛc· Ex de sū· tri· ꝛ fi/
de catho· Una est fideliū vniuersal̓ eccle
sia Et Cyp̄anus· xxiiij· q· j· c· Loquitur·
Eccl̓ia inquit vna est q̄ in mlt̓itudine la
tius incremēto fecūditatis extendit᷑· quō
multi radij sūt sed vnū lumē h̄nt· Scd̓a
ꝟitas ꝙ eccl̓ia romana est oim̄ eccl̓iaruȝ
caput mr̄ ꝛ magistra Sicut pater· xxi· di·
ca· In nouo testamēto· Et· xxij· di· c· Sa
crosancta· Et· iij· q· vj· c· Dudū· ꝛ vt scri
bit᷑ di· xix· c· Nulli fas Qui asserit ꝯtūa
citer eccl̓iam romanā nō ēē caput aliarū
eccl̓iarū ꝛ nō posse cōdere canones ꝛ de/
creta ꝛ etiā sibi tanq̄ȝ capiti nō obediēdū
excōicat⁹ est· Scd̓m doctores istud· ca· lo
q̄tur de ꝯtēptorib⁹ canonū ꝛ trāsgressori
bus· Sed dupliciť dr̄ q̄s ꝯtēptor cano/
nū· Uno mō q: ap̄licā sedē ꝯtumaciť ne
gat ēē caput eccl̓iarū ꝛ h̄re ꝑtātē ꝯdendi
canones decreta ꝛ statuta ei⁹ nō fore ꝟuā
da· ꝛ talis est scismatic⁹ ꝛ heretic⁹, ꝛ excōi
cat⁹· Et sic intelligēdo dictū ca· ē canō la
te snīe ꝟm Iobēȝ andree ꝛ Hostieñ· Se
cūdo mō dr̄ q̄s ꝯtēptor ꝛ transgressor ca
nonū q̄ ip̄a mandata canonū nō ꝟuat q̄
uis credat ꝛ dicat ēē seruāda· Hic nō est
scismatic⁹ ꝓprie nec excōicat⁹· Tertia ve
ritas ꝙ papa romanusq̄ȝ pontifex est ca
put eccl̓ie supatq̄ȝ in dignitate ꝛ ꝑtāte q̄s
cunq̄ȝ reges ꝛ ꝑncipes reliquosq̄ȝ p̄latos
Propterea in· c· Ubi periculū de electōe
li· vj· Papa vocat᷑ vicari⁹ iesu xp̄i succes
sor petri rector vniuersalis eccl̓ie· ꝛ gregꝭ
dn̄ici director· Et glo· in ꝓlogo clemen/
tine· Papa idest admirabil̓· et dr̄ a pape
qd̓ est interiectio admirantis Et ꝟe ad/
mirabil̓ q: vices dei gerit in terris Ety/
mologia vero nomis est pr̄ patrū· Sed
nūquid papa dici pōt vicari⁹ petri sicut
se dicit vicariū xp̄i· in· c· Pro hūani· De
homicidio li· vj· Et ꝙ sic videt᷑ ꝑ illō qd̓
habet᷑· lxiij· di· c· Ego Ludouic⁹· Et· j· q
j· ca· Nō quales, ꝛ· q· vij· ca· Quotiēs· sȝ
glo· in clemētina romani ꝑncipes de iure
iurādo dicit· Ex locutio ista· i· papa est

vicari⁹ petri ĩmp̄l ōp̄a ẽv̓l exponit· idest
gerit vicariã quã gessit petr⁹· vicari⁹ eñi
nõ dat̃ vicarij̃ de officio vicarij·ca· Cleri
cus Qui igit̃ nolunt s̄besse pontifici tan
q̃ʒ eccl'ie capiti scismatici dicunt̃· Sʒ q̃d
cũ plures sint se gerẽtes p̄ papa q̃s coꝝ
scismatic⁹ est tenẽdus cũ suis sequacib⁹·
Ad h̄ dictũ ẽ ĩ q̃dragesiali· de p̄nia ĩ sre.
de discordia· Et lʒ inueniat̃ sepe scisma/
ta in dei eccl'ia exorta· Tñ dieb⁹ meis an
no· s· dñi· M°· cccc°· quadragesimo sub
Eugenio quarto canonice electo ⁊ a to/
ta xp̄ianitate acceptato factũ fuit scisma
Nã ꝯgregatio facta basilee q̃ aliqñ cõci
liũ fuit· qꝛ auc̃te martini q̃nti ꝯgregatuʒ
⁊ postea auc̃te eugenij ꝯ̄firmatũ cũ fue/
rit dissoluta translato ꝯcilio ferrariaʒ p̄
p̄ter reductionẽ grecoꝝ Et inde Florẽtiã
p̄pter supuenientẽ ibi pestẽ effecta est cõ/
ciliabolũ ⁊ synagoga sathane· Nã ausu
temerario illi de illo cõciliabulo deposu
ere eugeniũ ⁊ crearũt amideũ ducẽ sabau
die dictũ felicẽ· ⁊ p̄ iustificãda sua impi
etate allegabant q̄ ip̄e eugeni⁹ nõ potu/
it dissoluere illud ꝯciliũ sua auc̃te firma
tũ ⁊ q̄ ꝯciliũ est sup̄ papã ⁊ põt iudicare
de ip̄o· Et tertio qꝛ eugeni⁹ scãdalisabat
eccl'iam· Sed p̄mũ falsũ esse ꝯstat ex di/
ctis in p̄cedenti sermone· Nã eius est de
stituere cuius est ꝯstituere cũ sint eiusdẽ
potestatis act⁹· Extra de re· iur̃· c· Dis·
Sicut aũt papa cõdere põt canonẽ gene
ralẽ· ita tollere põt ⁊ mutare· vt pʒ· xxv·
q· j· §· His ita· Et sicut sol⁹ põt cõciliuʒ
generale inducere ⁊ ei auc̃tem dare· Ita
põt illud dissoluere· Scd̄m etiã patet eẽ
falsũ· Nõ eñi papa auc̃tem habet a cõci
lijs p̄ncipaliter sed a xp̄o· xxj· di· c· Quã
uis· Et ip̄e papa dat robur ⁊ auc̃tẽ ordi/
natis in cõcilio Ex̄ de electiõe· c· Signifi
casti· Et vt dictũ etiã est in p̄cedẽti s̄mõe
Nemo põt iudicare papã· vt pʒ· ix· q· iij
ca· Nemo· ⁊ in q̃ttuor capitul' seq· Sed
ibi glo· ponit tres exceptões Prima ĩ fo

ro penitẽtie. Tũc eñi iudicabit̃ a suo cõ/
fessore q̃ tenet locũ dei· Scd̄a cũ s̄bmittit
ip̄e se sua spõte iudicio eccl'ie cõcilij vl' al
teri⁹· Sic̃ accidit in symacho papa ⁊ leo
ne· ij· q· v· c· Auditũ· Et· ij· q· vij· c· Nos
Et· xxxj· di· c· Nũc aũt· Tertia in crimi
ne heref̃· vñ di· iiij· c· Si papa· dr̄ A ne
mine iudicãdus est nisi dep̄hendat̃ a fide
deuius· vbi dic̃ glo· h̄ verũ si se nõ vellet
emẽdare· Nã si vellet se emẽdare non de
poneret̃· Et h̄ p̄ quoddã decretũ factum
in cõcilio cõstãtiensi· Addita est quarta
exceptio· s· in casu scismatis qd̄ videt̃ in
telligẽdũ d̄ scismate dubio· s· sũt duo põ
tifices creati ⁊ dubitat̃ q̃s coꝝ sit verus
Nõ aũt h̄ hʒ locũ de manifesto cũ· s· vn⁹
canonice creat⁹ ali⁹ postea intrus⁹· Al's
tñ q̃libet ep̄s posset recedere ab obedien
tia pape ⁊ sic facere scisma· ⁊ sic habebit
papa q̃ridie iudicari· cũ tñ iura ꝯ̄riũ cla
ment· vñ Anaclet⁹ papa di· lxxix· ĩquit
Eccl'iam sũmoꝝ pontificũ sibi dñs res̃/
uauit· Cũ g° nullus hoꝝ casuũ fuerit ĩ eu
genio· qꝛ nec a fide deuius nec se s̄bmisit
cõcilij iudicio· nec eẽt tũc aliqd̄ scisma q̃
rõne potuerit ꝯciliũ imo cõciliabolũ iu/
dicare de ip̄o nõ apparet· ¶ Tertiũ simil'r
friuolũ est· Nã glo· illa in· c· Si papa· q̃
dicit q̄ papa põt deponi p̄pter qd̄cunq̃ʒ
pctm̃ qd̄ scãdalisaret eccl'iam· opinatiue
loq̃t̃ nõ assertiue· Nec repit̃ aliq̃s papa
deposit⁹ p̄cise p̄pter scelera sua· sed p̄pter
scisma tollendũ· Quales aũt fuerit ⁊ q̃ʒ
te sanctitatis ⁊ fame q̃ deposuerũt Euge
niũ sciũt plurimi· qꝛ· s· fuerũt infames ⁊
scãdala plurima in diuersis locis egerũt
Et quales electores antipape talis ⁊ ip
se ambitiosus cupid⁹ dolosus Eugenio
ad paup̄es liberalissimo· ad eccl'ias et re
ligiones deuotissimo existente· Ex autẽ
aliq̃ dixerint se credere eugeniũ veꝝ pa/
pã sed ad vitandũ scãdalũ ⁊ p̄iculũ amis
sionis rerũ ⁊ vite adherebãt antipape il
lũ abextra nominãtes papã ⁊ venerãtes

nō videntur magis excusari a mortali q̄ marcellin⁹ papa cū in veneratiōe idoli posuit grana incensi sup prunas timore mortis cōpulsus. di. xxj. c. Nūc aūt. aūt q̄ salomon cū ob amorē mulierū idolis genua flectebat ad ɔplacendū eis. q̄ tam corde nō adorabat. Est em̄ ibi mēdaciū in xpiana religione. seu in his q̄ ptinent ad fidez qđ ē pniciosū mēdacium. xxij. q. ca. Primū.

Quod scisma ē grue pctm̄ ⁊ de cōpatione ei⁹ ad idolatriā. Cap. scdm̄.

Secundū mysteriū cōtemplandū đ scismate dr offensionis Est enim scisma pctm̄ q̄ scismatic⁹ offendit mortaliter. Si em̄ pctm̄ qđ cōmittit contra charitatē alicui⁹ psone pticularis est mortale. vt odiū pticulare contra primū multomagis qđ ppetrat ɔtra caritatem totius eccl'iastice ɔgregatiōis vt scisma Bonū em̄ q̄to cōmunius tanto diuini⁹ ⁊ p ɔsequens melius ⁊ maluz ei oppositū deterius. Hinc Aug. xxiij. q. j. cap. vbi ait Neqz scismaticiti aliqd sibi ex iusticie mercede pmittant. qr vbi charitas nō est nō potest esse iusticia Dilectio em̄ primi malū nō opatur. Et Beda super Matheū. Quicūqz ab vnitate fidei vel societate petri apostoli quomodolibz semetipos segregauerint nec tales a vinculis peccatoꝝ absolui nec ianuā regni celestis pnt ingredi. q̄stione eadē. Et iterū ibi cypan⁹ in c. Dicim⁹. Cūcti scismatici qr foris sūt. i. extra ecclesiam spm̄sanctū nō recipiūt. Et Aug. de fide ad petrū. Firmissime tene ⁊ nullaten⁹ dubites oēm hereticū vel scismaticū cū diabolo ⁊ āgelis ei⁹ eterni ignis incendio pticipandū nisi ante finē vite catholice fuerit incorporat⁹ ⁊ reintegrat⁹ eccl'ie. Et extra de hereticis. in ca. Ad abolendā. Oīm hoīm q̄ catholice eccl'ie nō tenet vnitatē neqz baptism⁹ neqz elemosina q̄tumlibet copiosa. neqz mors p fide xpi suscepta pficere poterit ad salutē. ¶ Sz q̄rūt aliq vtrū scisma sit grui⁹ pctm̄ q̄ idolatria. Et q sic videt q̄ grui⁹ fuit punitū. Nā adorātes vitulum aureū gladio occisi sūt. Exod. xxxij. Scisma vo facietes. s. dathan ⁊ abiron absorpti sūt. Ipi eqdē ⁊ chore fecerūt scisma in pplo hebreoꝝ cū in deserto ɔ moysen et aaron q̄rētes sibi vsurpare ducatū ppli Et apta ē terra ⁊ deglutiuit dathā ⁊ operuit sup ɔgregationē abiron. Num. xvj. c. et exarsit ignis ī synagoga eoꝝ ⁊ flāma cōbussit eos. s. chore cū cōplicib⁹ suis. ad h̄ rn̄. Tho. ij. ij. q. xxxix. Quod cū q̄rit ī cōi de duob⁹ pctis qđ sit grui⁹. intelligēda est q̄stio de grauitate q̄ attendit f̄m gen⁹ pcti. Gen⁹ aūt pcti seu spēs attēdit ex obiecto Et iō illud pctm̄ qđ maiori bono ɔriat est graui⁹ in genere suo. Sic pctm̄ in deū est graui⁹ q̄ pctm̄ in primū. Manifestū est aūt q infidelitas est pctm̄ ɔ ipm deuz f̄m q in se est veritas pma cui innitit fides Scisma est ɔ eccl'iasticā vnitatē. q̄ ē qđdā bonū pticipatū ⁊ minus q̄ sit ipe deus. Ideo infidelitas ex genere suo ē graui⁹ pctm̄ scismate. Sed si consideret grauitas pcti ex circūstātijs. sic posset cōtingere q aliqs scismaticus grauius peccaret q̄ aliquis infidelis Et h̄ vel propter maiorē contemptum vel propter maius periculum quod inducit. vel propter aliquid huiusmodi. Nec obstat predictis si dicatur q caritas cui opponit scisma est maior fide cui opponitur infidelitas Et qđ opponit maiori bono maius malum est f̄m phm̄. viij. ethicoꝝ. Nā vt dic Tho. Charitas habet duo obiecta. vnū principale scilicet bonitatem diuinam. Aliud secundarium scilicet bonum proximi. Scisma aūt ⁊ alia peccata que sūt contra proximum opponūtur charitati q̄tū ad secundarium bonum quod ē minus bonum q̄ ipe deus. Et ideo ista pec

cata q̄ sūt ꝯ ꝑximū sūt minora q̄ȝ infideli
tas· Sed odiū ꝯ deū vtiq̄ȝ grauiꝰ ē infide
litate· ¶ Inter pctā tñ ꝯ ꝑximū scisma ē
maximū· qꝛ ꝯ spūale bonū multitudinis
Itē nō obstat dictū Hieronimi· xxiiij· q·
j· c· Nō afferamꝰ· Qȝ grauiꝰ est punitū
sceleratiꝰ est cōmissū· sed scisma est ḡuiuſ
punitū q̄ȝ idolatria· ḡ videt̃ ꝙ sit grauiꝰ
pctm̄· Nā vt dicit Tho· h̄ verū ē cōiter
de pena in h̄ mūdo· Aliqñ tñ secꝰ est ex a
liqua cā· Et rō est qꝛ cū pene sint quedaȝ
medicine ad arcendū hoies a pctīs· Idō
aliqñ vbi est maioꝛ ꝓnitas ad peccandū
seuerioꝛ debet pena adhiberi· Sicut etiā
ab ecclīa maioꝛ pena iniūgit̃ vxoricide q̄ȝ
matricide ex eo ꝙ ꝓniores sunt hoies ad
occidendā vxorē q̄ȝ matrē· Et sic ad ꝓpo
situ· Ille ppl's erat ꝓnus ad scismata et
rebelliōes vt dr̄· j· Hesdre· iiij· c· Et idō il
lud magꝭ punitū· Et etiā non erat ita no
tū pplo ꝙ sp̄ moyses deberet eē ꝑnceps
illiꝰ ppli sicut ꝙ deberet sp̄ adorare vnuȝ
deū qȝ hēbāt ꝑ legē· Et idō oportuit rebel
lātes illius ꝑncipatui pena inconsueta ⁊
horribili puniri·

Quod scismatici ꝑuant̃ ptāte ordīs· iuriſ
dictiōis· ⁊ administratōis· Cap· terciū·

Terciū mysteriū declarandū de sciſ
mate dr̄ ꝑuatōis· Oēs q̄dē scisma
tici ꝑuati sūt triplici ptāte·
¶ Prima dr̄ ordīs siue ꝯsecratōis·
¶ Scōa iurisdictōis·
¶ Tertia administratōis·

Primo ꝑuat̃ ptāte ordinis· siue conse
cratōis· Ad qȝ intelligendū dic̄ Tho· ij
ij· q· xxxix· ar· iij· Qȝ duplex ē ptās spūal'
Una quidē sacramētalis q̄ cōfert̃ ꝑ aliq̄ȝ
cōsecrationē q̄ dr̄ ptās ordinis seu conse
cratiōis· ⁊ hec indelibilis ē ⁊ auferri nō
pōt sic̄ nec caracter ab aīa· Oēs em̄ cōse/
cratōes sūt imobiles manētere q̄ ꝯsecra
tur· Sic̄ patet etiā in rebꝰ inaiatis· Naȝ
altare semel ꝯsecratū nō ꝯsecrat̃ iterū ni
si fuerit dissipatū· Et idō talis ptās rema

net ſm eēntiā suā in hoīe q̄ eā adeptꝰ est·
siue labat̃ in heresim siue in scisma vl' a
liud malū· qȝ pȝ ex h̄ qꝛ talis rediens ad
ecclīam nō iterū ꝯsecrat̃· Sed qꝛ ptās in
ferioꝛ nō dȝ mitti in actū nisi ſm ꝙ moue
tur a supioꝛi ptāte· vt etiā pȝ in naturali
bus· Inde est ꝙ tales vsū ptātꝭ amittūt·
Ita ꝙ nō lȝ hereticis aut scismaticis sua
ptāte vti· Si tñ illa vtant̃ hȝ effectū i sa
cramētalibꝰ qꝛ in his hō nō opat̃ nisi vt i
strumētū dei· vñ effectꝰ sacramētales nō
excludunt̃ ꝓpter q̄ȝcūq̄ȝ culpā ꝯferentis
sacramentū· ¶ Scōa ptās est iurisdictio
nis q̄ ex simplici hoīs auctē ꝯfert̃· Et ta
lis ptās nō iuiolabilit̃ adheret· vñ in sciſ
maticꝭ ⁊ hereticꝭ nō remanet· sed ecclesia
aufert ab eis· vñ nec excōicare pñt nec ab
soluere· nec indulgētias dare vel hmōi·
Cū ḡ dr̄ ꝙ scismatici ꝑuant̃ ptāte spūali
intelligendū est de ptāte scōa· vel si intel
ligat̃ de ꝑma· s· ꝯsecratōis referenduȝ ē h̄
nō ad eēntiā ptātis· sȝ q̄ ad legitimū vsū
eius· Et sic intelligendū est illud qȝ ait
Cyꝑanus de nouatiano scismatico· vij· q
j· c· Nouatianꝰ q̄ nec vnitatē spūs nec cō
iūctionē pacꝭ obſuat· ⁊ se ab ecclīe vincu
lo atq̄ȝ a sacerdotū collegio sepat nec̄ȝ e/
piscopi ptātē pōt hr̄e neq̄ȝ honorē q̄ epi/
scopatꝰ nec vnitatē hr̄e voluit nec paceȝ
Et· xxiiij· q· j· c· Dicimꝰ· Dicimus oēs oī
no hereticos ⁊ scismaticos nihil hr̄e ptā
tis ac iuris· Quicūq̄ȝ ḡ recipiūt sacramē
ta ab hereticꝭ ⁊ scismaticꝭ nō recipiūt effe
ctū gr̄e ⁊ si caracterē q̄ ad impꝛmētia ipsuȝ
ſm Tho· qꝛ ficti accedūt cū in h̄ faciāt cō
tra ꝑceptū ecclīe h̄ ꝓhibētis excepto ba/
ptismo in casu necessitatꝭ ¶ Tertio ꝑuan
tur scismatici ptāte administratōis tēpo
raliū ⁊ in dignitatibꝰ ꝯstituti etiā posseſ
sionibꝰ suis· di· viij· c· Quo iure· ⁊· xxiiij
q· j· c· Qui cōtra· Et· c· de liguribꝰ· ¶ No
tandū h̄ loco ꝙ cū ordinatꝭ sciēter a sciſ/
maticis solus papa dispensat· Sed cuȝ
ordinatis ignorāter discretus p̄latꝰ pōt

dispensare ꝯm Hosti· Extra de electōe ca· Quia diligētia· Et cū reuertūtᷣ ad ecclesiā recipiēdi sūt ꝯm Raymūdū cum manus impositōe ꝛ satisfactōe vt spiritūsanctū accipiāt quē extra eccłiam non habebāt· xxiiij· di· j· ca· Dicimꝰ· Nec creditᷣ eis si dicūt secū dispensatū nisi ostēdant dispensatōem· extra de scismaticis c· ij· ¶ Hodie hoc viciū scismatꝫ in grecꝫ orientalibꝰ adhuc viget· q̄ ꝛ si tēpe Eugenij ad eccłiasticā vnitatē visi sunt redire· tm̄ reuersi sunt vt canis ad vomitū Et romanā eccłiam omnēqꝫ ritū ipiꝰ detestantᷣ. Ob qḋ puto indignatū eis deū q̄ tradidit eos in manꝰ infideliū· ꝛ ad nihilū deduxit oēm gł'iam eoꝝ· Dolenduꝫ ꝑfecto est de illoꝝ interitu· qm̄ ab eis mł'ta nobis bona ꝑuenerūt· Inq̄t em̄ Cicero in· ij· de finibꝰ bonoꝝ ꝛ maloꝝ· A grecis philosophiā ꝛ oēs ingenuas disciplinas habemꝰ Sed hodie defecit ab eis ōis splēdor eloq̄ntie· omīs vis philosophie· ōis deniqꝫ corona regni· Et vt predixi· irritauerūt deū cū scismatibꝰ suis. ad q̄ cucurrerūt hereses plīme· q꞉ vno ī cōueniēti dato plura sequuntᷣ· Alie ꝯnatōes christianoꝝ et si in obediētia ecclesie ꝑseuerēt mł'ta nihilominꝰ ꝑpetrāt cōtra eccł'ie libertatē ꝛ sūmi pōtificis et ꝑlatoꝝ obediētiā ꝛ reuerētiā q̄ tacite scismaticos illos faciūt· Adiuua o deus ecclesiā tuā· ꝓtege tu illā· qm̄ xp̄iani p̄ncipes vel nihil vel satis paꝝ eiꝰ auctoritatē venerātᷣ· Nolo ꝑticularia recensere Tm̄ refero ꝙ veris catholicis ꝓmittitᷣ regnū celoꝝ· In q̄ viuit ꝛ regnat deus ꝑ omnia secula seculoꝝ Amen

Feria secūda q̄rte hebdomade· De peccato ire Sermo xxiij·

Repleti sūt omnes in synagoga ira·

Scribuntᷣ hec ꝟba Lu· iiij· ca· ꝛ in euāgelio hodierno· ¶ Gregoriꝰ ille magnꝰ ecclesie dei doctor celeberrimꝰ· xxxj· li· morał'· ponit irā vnū ex septē vicijs capitalibꝰ de q̄ sctūs Tho· ij· ij· q· clviij· inq̄t· Ira ꝓprie loq̄ndo est passio appetitus sensitiui a q̄ vis irascibił' nūcupatᷣ· Circa passiones autē anime dupliciᷣ potest malū inueniri· Uno mō ex ipa specie passiōis q̄ cōsideratᷣ ꝯm obiectū passiōis· sicut inuidia ꝯm spēm suā importat qōdā malū· Obiectū autē eius id ē materia circa quā est tristicia de bono alioꝝ qḋ ꝯm se repugnat ratōi· Et ideo inuidia mox nominata importat aliq̄d mali· vt dicī aristo· in· ij· ethicoꝝ· hoc aūt nō cōuenit ire q̄ est appetitꝰ vindicte· i· punitōis· vindicta em̄ pōt bene ꝛ male appeti· Alio mō inuenitᷣ malū in aliq̄ passiōe ꝯm q̄ntitatē ipius· i· ꝯm abūdantiā ꝛ defectum Et sic pōt malū inueniri in ira q̄n quis irascitᷣ plus vł' minꝰ debito p̄ter ratiōeꝫ rectā· Et lꝫ oēs sint inclinati ad irā· magis tm̄ colerici rōe ignee cōplexiōis· Et mł'ieres rōe debilitatis rōis· Un̄ Eccłi· xxv· c· dicitᷣ· Non est ira sup irā mł'ieris Hac ira moti sunt illi q̄ erant in synagoga ꝛ q̄rebāt xp̄m p̄cipitare vt recitatᷣ in euāgelio· Qui mł'tos habēt imitatores ad incōueniētia plīma p̄ ira sepe ruētes Ob qḋ in p̄senti ꝯmone de ira dicemus· de q̄ ꝓponimꝰ tria mysteria declarāda

¶ Primū dicitᷣ omissionis

¶ Secundū cōmendatōis

¶ Terciū offensionis

Ex peccat ille q̄ omittit irasci vbi et q̄n deberet irasci Capitulū p̄mum·

Primū mysteriū de ira declarandū dicitᷣ omissiōis· Dū em̄ q̄s irasci omittit q̄ irasci debet vtiqꝫ peccat· Un̄ dꝛ in p̄s· Irascimī et nolite peccare· q̄si dicat· Si hoc non facitis peccatis· ¶ Notandū tm̄ ꝯm Tho· ij· ij· q· cix· ꝙ ira potest dupliciter intelligi· Uno mō ꝓut est simplex motꝰ volūtatꝫ quo aliq̄s nō ex passione sed ex iudicio

ratõis infligit penã · Et sic defectus ire absq3 dubio pctm est · Et de h ita scribit Chriso · sup ; Math · Qui cũ cã nõ irascitur peccat · Nã talis vicia seminat · negligentiã nutrit · ꝛ nõ solũ malos s3 etiã bonos inuitat ad pctm · Iracũdia enim q̃ est cũ cã iracũdia nõ est · s · ꝓpe sed iudiciũ · hec ille · Alio mõ accipit ira ꝓ motu appetitus sensitiui · q̃ est cũ passione et trãsmutatõe corꝑali · Et hic mot⁹ ex necessitate sequit in hoĩe ad simplicẽ motũ voluntatis · Quia naturalr appetit⁹ inferior sequit motũ volũtatis appetit⁹ supioris nisi aliqd repugnet · Et iõ non potest totaliter deficere in appetitu sensitiuo mot⁹ ire nisi ꝑ sbtractõem vel debilitatõem mot⁹ volũtarij · Et ideo ex cõseqnti defectus passiõis ire viciosus est sicut ꝛ defectus volũtarij mot⁹ ad puniẽdũ mala ſm iudiciũ rõis Est aũt passio ire vtil' sicut et oẽs alij mot⁹ appetit⁹ sẽsitiui ad ꝓmpti⁹ exeqndũ id qd ratio dictat · Alioqn frustra in hoĩe esset appetit⁹ sensitiu⁹ · cũ tñ natura nihil frustra opet · Si aũt qs nõ irascit ꝯ vicia sua et aliorũ · vt cũ familiã pater vel mr vl' sbditus rector secularis aut eccl'iasticus vident vel sciũt delinqre · ꝛ ex remissione nõ corrigũt nec puniũt ne seipos ira perturbet vel delinqntes ꝛ amicos eorꝫ contristet · tũc defect⁹ ire est pctm · Iõ di · l · c · Si qs diacon⁹ · scribit · Que ẽ ista bonitas iusticie iĩmica palpare crimiosos ꝛ crimina eorꝫ dimittere vsq3 ad diẽ iudicij impunita · ꝛ Amb · xxiij · q · iiij · c · Est iniusta · ait · Dũ vni indulget indigno ad ꝓlapsionis cõtagiũ ꝓuocat vniuersos · facilitas em venie incentiuũ ꝓbet delinqndi · Hinc est qd extra de symo · in · c · Licet dr · q helÿ sũm⁹ sacerdos in se bonus tñ qꝛ nõ irat⁹ fuit ꝯ vicia filiorꝫ in se ꝛ in ipis punit⁹ fuit a dño dũ filij ei⁹ ĩ bello ꝯ philisteos ꝑempti ipe de sella corruens fract⁹ ceruicib⁹ expirauit · xxxvij · di · c · Legant · Iõ Arist · iiij · ethicorꝫ ait · videt insipiẽtis esse nõ irasci vbi ꝛ qñ oportet · ¶ Si aũt obijceret ꝯ dicta · qm dõ debem⁹ assilari iuxta posse ſm illd Mat · v · Estote ꝑfecti sicut et pr̃ vester celestis ꝑfectus ẽ · sed de⁹ cũ trãqllitate iudicat ꝛ punit sine ira aliq · Nã ira ei⁹ de q̃ dicit Iratus ẽ furore de⁹ ꝛc · nõ est ꝯcitati animi s3 iusta supplicij ꝯstitutio · de pe · dis · j · c · Sed cõtinuo · Et de h Aug · xv · de ciui · dei · c · xxv · Ira iqt dei ñ ꝑturbatio animi ei⁹ ẽst sed iudiciũ q̃ irrogat pena peccato · ergo ꝛ nos sine ira punire debem⁹ · Rñdet Tho · q deo assimilari debemus in appetitu boni · s3 ĩ appetẽdo ꝛ modo appetẽdi assilari nõ possum⁹ · qꝛ in deo nõ est appetit⁹ sensitiu⁹ sicut in nobis · ¶ Si adhuc obijceret q nõ sit licitũ irasci · qm ira ẽ appetitus vindicte · vt dicit glo · sup illo ṽbo Leuit · xix · Ne oderis frẽm tuũ in corde tuo · sed appetere vindictã nõ videt esse licitũ · qꝛ deo est reſuãda · ſm illd Deutero · xxxij · c · Mea ẽ vltio · Et iterꝫ · Mihi vindictã · ergo irasci nũq3 est licitũ · Rñdet Tho · q appetere vindictã ꝑpt malũ ei⁹ q̃ puniẽd⁹ ẽ illicitũ est · Sed appetere vindictã ꝑpt viciorũ correctõem et bonũ iusticie ꝯſuandũ laudabile est · Et in hoc põt attẽdere appetit⁹ sensitiuus inqtũ mouet a ratõne Et dũ vindicta ſm ordinem iudicij fit a deo fit cui⁹ mister ẽ ptãs puniẽs · vt dicitur ad Roma · xiij · ca · Nõ ẽ ergo acceptãda stoycorꝫ opinio q̃ ponebãt iram et oẽs alias passiões esse malas noiantes eas affectus q̃sdã ꝑter ordinẽ rõis existẽtes · Sed Aug · li · x · de ciui · dei mag' approbat opinionẽ ꝑipateticorꝫ q̃ tenẽt q ira ꝛ alie passiões aie dicunt motus appetitus sensitiui siue sint moderate ſm rõnem siue nõ · ꝛ ſm hoc ira nõ sp est mala · qñimmo a ratõe imꝑata laudabil' est ꝛ virtuosa · Et sic ecõuerso omissa vituperanda est ·

De ira que est ſm rõem q̄ dicit̃ ira ꝑ zelũ ẽ cõmendabil' ⁊ ṽtuoſa. Cap. ij.

Secũdũ myſteriũ de ira declarandũ dr̃ cõmẽdatõis. Sic em̃ defectus ire loco ⁊ tꝑe vituꝑabil' eſt ita ira ꝑ zelũ a rõe imꝑata ẽ ꝯmẽdabilis. Vñ Augꝰ. vj. q. j. §. finali ait. Iraſcit̃ iuſtꝰ peccatiſ paleaꝝ. id ẽ maloꝝ ſʒ nõ odit. Et Chriſo. Qui iraſcit̃ cũ cã nõ ẽ reus. Nã ſi ira nõ fuerit. ſ. ꝑ zelũ. nec doct̃na ꝓficit nec iudicia ſtant nec crimĩa cõpeſcũt̃. Propterea. j. Machabeoꝝ. ij. c. inq̇t Mathathias inſtruẽs filioſ ad zelũ legis exhortãs ꝑ exẽpla. Helias zelãdo zelũ legis receptꝰ ẽ in celũ. Qḋ habetur iiij. Reg. ij. c. Zelũ aũt ꝑ̄cipue legis helias oñdit dũ iratus ꝯ̄ falſos ꝓphetas q̇ idolatrare faciebãt pplm̃ q̄dringentos occidit in torrẽte ciſon. vt hr̃. iij. Reguʒ xviij. ca. ¶ Ad hũc aũt zelũ inuitãt exempla ſctõꝝ. vñ. xxiij. q. iiij. c. Legi. Hieronymꝰ ad ripariũ ait. Legi Sinoniaſtrẽ id ẽ vindictã finees. auſteritatẽ helie et zelũ ſymonis chananei. Petri ſeueritatẽ ⁊ ananiã ⁊ ſaphirã trucidantẽ. Pauli cõſtãtiã q̇ helmiã magũ viijs dñi reſiſtentẽ et̃na ſeueritate dãnauit. Nõ ẽ crudelitas crimina ꝓ deo punire ſʒ pietas. Vñ in lege dr̃. Si frater tuꝰ ⁊ amicꝰ tuuſ ⁊ vxor tua q̇ ĩ ſinu tuo dormit deprauare voluerit veritatẽ ſit manꝰ tua ſuꝑ eos ⁊ effundes ſanguinẽ ipoꝝ. De finees habet̃ Nũeri. xxv. q̇ motꝰ ira ꝑ zelũ vnũ de ꝑ̄ncipaliorib' trib' iuda q̇ ꝯtra legẽ dñi miſcebat̃ cũ madianita in ipo actu pcti occidit. De helia hr̃. iiij. Regũ. j. c. ꝙ ſuꝑ duos q̇nq̄genarios fecit igneʒ de celo deſcẽdere cõburẽtẽ eos. De zelo ſymõis ꝓ codẽ videt̃ hic ſumi ſymon ⁊ Petrꝰ q̇ binomiꝰ erat. Et hiſtoriã de anania ⁊ ſaphira habes Actuũ. v. ca. Glo. tñ ibi exponit de ſymõe germano thadei apl'i tãgendo hyſtoriã q̇ hr̃ ĩ legẽda coꝝ. ſ. de ſerpẽtibꝰ ꝑ magos ꝓcuratiſ q̇s apl'i miſerũt ſuꝑ eos ad affligẽdũ eoſ et̃ zelo dĩ. Hac ira ꝑ zelũ motꝰ mathathias occidit nunciũ regiſ anthiochi q̇ eũ ĩuitabat ex ꝑte regis ad ſacrificãdũ idol'. ⁊ iudeũ q̇ coram eo ſacrificabat. vt habet̃. j. Machab. ij. ca. Hac ira motꝰ xp̄s expulit flagello vẽdentes ⁊ emẽtes. Joh. ij. ca. Propt̃ea et̃ de ſen. excõ. c. veniẽs. ponit̃ caſus de ſacerdote celebrãte officiũ q̇ extraxit de eccleſia monialẽq̄ ipm̃ turbabat manibus in eã appoſitiſ ⁊ nõ eſt excõicatꝰ. Gloſa ibi dicit. q꞉ ꝓ̄ſumit̃ ꝙ bono zelo ⁊ nõ animo iniuriãdi ſic fecerit. Ex q̇ ptʒ ꝙ ſacerdos turbãtẽ officiũ diuinũ põt expellere de eccl'ia ſine pena excõmũicatõis. ⁊ q̇libet aliꝰ rõe officij qḋ obtinet in eccl'ia. Propter dicta inq̇t Greg. v. moral'. Si ſic ꝓximos vt nos amare ꝑ̄cipimur. reſtat vt ſic eoꝝ errorib' ſic nr̃is iraſcamur. Et ſapiens Eccl'es. vij. ca. Melior eſt ira riſu. q꞉ ꝑ triſticiã vultꝰ corrigit̃ animus delinq̄ntis.

De ira inordinata peccatũ ẽ. ⁊ de ſpeciebus ⁊ gradibus ⁊ nocumentis eius. Capitulũ tercium.

Terciũ myſteriũ declarãdum de ira dicit̃ offenſionis. Eſt eniʒ viciũ ira q̄ offendit̃ deꝰ cũ in ea ꝯturbat̃ oculꝰ ⁊ aĩa ⁊ intellectꝰ ⁊ volũtas. Naʒ in ira ꝑ zelũ q̄ virtus eſt ⁊ ſi turbat̃ oculus rõis nõ tñ anima id ẽ volũtas. Sed in ira ꝑ viciũ turbat̃ freq̄nter id ẽ ſil' turbat̃ oculus rõis cũ anima. id ẽ volũtate. Eſt ergo ira peccatũ ſm Tho. cũ motuſ eiꝰ eſt inordiatꝰ ⁊ ꝯtra rõem. vtputa qñ q̇s appetit iniuſtam vindictã ſeu punitionem ꝓximi notabiliter dãnoſam. puta q꞉ appetit eũ puniri q̇ nõ meruit. vel q̇ nõ fecit ſibi iniuriã quam eſtimat. vel ſi fecit ſibi iniuriam vel alteri. appetit eum plus puniri q̄ʒ meruit. vt ſi dixerit ei verbum iniurioſum deſiderat ꝓpter hoc illũ occidi vel vulnerari. ⁊ ſimilia. Naʒ vt ſcribit̃ extra ḋ ſentẽtia ⁊ re iudicata. c.

Cũ te in glo· Nõ oĩa ꝟba sũt ꝑiuria ha
bẽda· vt si ex repentino aĩo aliq̃d dicat̃·
ĥ·q·iij·c· Si q̃s irat᷒·ꝺ pe·di·j·§· Diuor
tiũ· qm̃ nec lubricũ lingue ad penã facile
trahendũ est· ff· ad·l· iuliã· maiestatis· l·
famosi·§· Sed nec lubricũ· Et incõsul/
tus calor calũnie vitio caret· ij·q·iij·§· no
tandũ· ¶ Silr̃ est inordinat᷒ ire mot᷒ cuꝫ
q̃s calore iracũdie male cogitat vel loq̃t̃
de deo· Itẽ cũ q̃s in correctiõe suoꝝ infe/
rioꝝ excedit mẽsurã siue in ꝟbis siue ĩ fa
ctis· Ex de homicidio·c· Presbyteꝝ dici
tur q̈ p̄sbiter q̃ puerũ ꝑcutiẽs indiscrete
cã discipline· ex q̃ ꝑcussione puer mortu
us est ĩde ad paucos dies· ꝑpetuo depo/
nit̃ ꝛ ꝓuat̃ vbi glo· q2 excessit fines disci
pline· ff· ad·l· acq̃liã·l· Preceptoꝝ· Le/
uis eñi castigatio mg̃ris ꝑmittit̃· xxiij· q·
v·c·j· Et de s̃nia excõicatõis·c· Cũ volũ/
tate· ¶ Sed ꝑ hui᷒ ꝑtis pleniore noticia
tria sunt videnda·

¶ Primũ q̃t sunt ire species·

¶ Scõm quot sunt ire gradus·

¶ Tertiũ quot sunt ire nocumenta

Ad p̃mũ dicit Arist· v· ethico· q̈ ira/
cundoꝝ· q̃dã sũt acuti· q̃dã amari· q̃dam
graues Et sic põt dici triplex species ire
scꝫ acuta· amara ꝛ grauis· Cui cõcordat
in s̃nia Grego· et damascen᷒ li·ij· dicen/
tes· q̈ tres sũt irascibilitatis spẽs·s· fel/
lea· quã ph̃s vocat acutaꝫ q̃ leue·s· habet
p̃ncipiũ ꝛ subitũ motũ· Scõa dr̃ mania
seu insania· quã ph̃s vocat amarã q̃·s· ꝑ
manet ꝛ in vetustatẽ deuenit· Tertia dr̃
furor quã ph̃s appellat grauẽ q̃·s· obser
uat tp̃s ad suppliciũ inferendũ· Hec au
tẽ differẽtia spẽꝝ ire nõ attendit̃ p̃ncipa/
liter f̃m circũstãtiã tp̃is· sed f̃m faculta/
tẽ hoĩs ad irã vel f̃m diuersitatẽ in ira· ꝛ
ex cã diuersa firmitatis in ip̃a Vñ Tho·
ij·ij· vbi·s· dicit q̈ inordinatio ire põt at
tẽdi ex duob᷒· Primo q̃dẽ ex ip̃a origine
ire· q̃·s· habꝫ leuẽ cãm· ꝛ hec ira ꝑtinet ad
acutos q̃ nimis cito irascunt̃ ꝛ ex leui cã

ꝯ illud Jacobi·j· Sit autẽ oĩs hõ velox
ad audiendũ· tard᷒ aũt ad loquẽdũ ꝛ tar
dus ad irã· Alio mõ põt attẽdi inordina
tio ire ex ip̃a duratiõe ire· q̃·s· ꝑmanet et
nimis ꝑseuerat· Et h̃ põt ẽẽ duplr̃· Uno
mõ quia cã ire· scꝫ iniuria illata ab altero
diu manet in mẽoria· vñ ex h̃ diuturnaꝫ
tristiciã ꝯcipit· Et iõ sibiipsi amarus est
ꝯ illud ad Ephes·iiij·c· Oĩs amaritudo
ꝛ ira tollat̃ a vobis. Et leuitici·xix·cap·
Nõ eris memor iniurie ciuiũ tuoꝝ Alio
mõ ꝯtingit ꝑmanẽtia ire ex ꝑte vindicte
quã q̃s obstinato aĩo querit Et h̃ ꝑtinet
ad difficiles seu graues qui nõ dimittũt
irã nisi puniãt· ¶ Scõm qđ est videnduꝫ
quot sũt ire gradus· Et iesus bñdict᷒ po
nit tres gradus cũ dicit Math·v·c· oĩs
q̃ irascit̃ fr̃i suo reus erit iudicio· Qui ãt
dixerit fr̃i suo racha re᷒ erit ꝯsilio· Qui
aũt dixerit fatue reus erit gehẽne ignis·
Qui grad᷒ f̃m Tho·ij·ij· vbi·s· nõ perti
nent ad diuersas spẽs· sed accipiunt̃ f̃m
ꝓcessũ hũani act᷒ In q̃ p̃mo quidẽ corde
aliq̃d ꝯcipit̃ Et q̃ꝫtũ ad h̃ dr̃ Qui irasci
tur fratri suo· Scõm ẽ cũ ꝑ aliq̃ signa ex
teriora ira manifestat̃ exteri᷒ anteq̃ꝫ pro
rũpat in effectũ· Et q̃ꝫtũ ad h̃ dicit· Qui
ãt dixerit fr̃i suo racha· q̃ dictio f̃m Hie
ronimũ est interiectio irascentiꝫ f̃m idio/
ma hebreũ· sicut apud nos heu est inter/
iectio dolentis· ꝛ nil aliud significat nisi
dolorẽ in cõi· ꝛ pape interiectio admiran
tis· Sed q2 apud latinos nõ est aliq̃ int̃
iectio irascẽtis· iõ dimissũ fuit illđ racha
in suo idiomate hebreo significãs irã in
voce absq̃ꝫ exp̃ssione ꝟbi importãtis ca/
lũniã maledictiõis ꝛ hmõi· Terti᷒ grad᷒
est ire qñ ꝑducit̃ ad effectũ· Est autēꝫ effe
ctus ire nocumentũ alteri᷒ sb rõne vindi
cte Minimũ aũt nocumẽtũ ẽ qđ fit solo
ꝟbo· et iõ q̃ꝫtũ ad h̃ dixit· Qui dixerit fr̃i
suo fatue sub q̃ ꝟbo comp̃hendit̃ oĩs iniu
ria q̃ fit primo in locutiõe vel oꝑe ex ira·
Et ex mõ loquẽdi oñdit de᷒ graui᷒ pctm̃

In scdo gradu q̃ in pmo· ⁊ in tertio q̃ in
pmo ⁊ scdo· Et h̄ innuit licet obscure ex
mõ loquẽdi p silitudinẽ pcess⁹ iudiciarij
Nã cũ adducit reus ad iudiciũ pmo de
crimine iudicat idest examinat vtz fecit
vel nõ· ⁊ q̃tũ ⁊ quõ fecit· Repto q malefi
ciuz ppetrauerit· scdo fit ɔsiliũ seu col
locutio iudic cũ suis ɔsiliarijs si dc̄at si
bi ignosci vel qua pena plecti· ⁊ h̄ delibe
rato tertio dat snĩa ɔ eũ vt tali pena pu
niat Sicut ergo in h̄ processu minus pi
culũ ẽ reo iudicari idest examiari q̃ post
examinationẽ de pena sibi debita ,ppt de
licũ tractari Quia dũ examinat adhuc
est ei locus defensionis· ⁊ põt ɔuinci de
crimine ⁊ non conuinci ⁊ absolui· ⁊ itez
minus periculum sibi imminet cum de
pena sibi danda tractatur in consilio q̃
postq̃ est lata snĩa· qr cum agit de pena
eius põt sibi ignosci vl alleuiari pena si
bi debita Sed post snĩam datã nõ habet
expectare aliqd remediũ· sed q executiõi
mandet· Ita xp̃s ex ipo mõ loquẽdi vult
ostendere q minus graue pctm̃ est et si
mortale cũ qs solũ habet irã in corde· pu
ta cũ odio q̃ ipe irã mortal ez oñdit exte-
rius in facie turbulenta vel clamore· q̃-
uis nulli faciat iniuriã· Silr minus gra
ue est ⁊ si mortale irã manifestare ab ex-
tra sed in cõfuso· q̃ irã oñdere suã cũ no
cumento pximi· s· contumeliando vel p-
cutiendo ⁊ hmõi· ¶ Tertiũ qd est vidẽdũ
quot sũt ire nocumenta· Et pñt notari p̄
cipue tria· Primũ est potẽtiarũ aĩe ⁊ vir
tutũ alteratio· Scdm corpis deformatio
Tertiũ fraternalis sepatio· Primũ ẽ po
tentiarũ aĩe ⁊ vtutũ alteratio· ,ppter iram
oẽs vires seu potentie aĩe alterant· nã
pmo oculus intellect⁹ obtenebrat Quia
vt ait Cato· Ira impedit aĩm ne possit
cernere verũ· Vñ dicit Grego· xj· q· iij· c·
Illa vel ira· Qd cũ rector est in ira nõ dz
tũc iudicare sententialiter quia iudicium
rõnis est obfuscatũ· Restringenda ẽ in-

qu itsub rõne potestas· Nec qd agendũ
pusq̃ cõcitata mens ad tranqllitatẽ rede
at· Nã cõmotionis tpe iustũ putat oẽ
qd fecerit. ⁊· ff· de re· iuris· l· Quicqd· qc-
qd calore iracũdie vel fit vel dicit nõ pri
us ratũ est q̃ si pseuerãtia apparuerit iu
diciũ aĩe fuisse· Et Cassiodorus li· de a-
micitia inquit· Ira pcul absit cũ qua ni-
hil ɔsiderare nihil recte fieri põt· Hinc
Valeri⁹ narrat li· iiij· de archita tarẽtino
q dũ se pictagore pceptis metaponti ci-
uitatis apulie penit⁹ imergit lõgo tẽpo-
re magnoq̃ labore solidũ opus doctrine
cõplexus· postq̃ in patriã reuertit ac ru
ra sua reuisere cepit aĩaduertit negligẽ-
tia villici corrupta ⁊ pdita· Intuẽsq̃ ma
lemeritũ· Sũpsissem inquit a te suppli-
ciũ nisi iratus essem· Maluit em̃ ipuni
tũ dimittere q̃ ,ppter irã iusto graui⁹ pu
nire· ¶ Narrat etiã historia eccl'iastica q
theodosi⁹ impator xp̃ian⁹ ⁊ deuot⁹ cũ au
disset quendã ex militibus suis sibi carũ
a tumultu populari occisũ apud thessa-
lonicã qr pmisit se ira succendi fecit in-
differenter plures occidi ,ppter qd post-
ea a beato ambrosio mediolani nõ fuit p
missus intrare eccl'iam nisi pus facta pu
blica penitẽtia· ⁊ de h̄ habet· xi· q· iij· cap·
Cũ apud thessalonicã Sz diffuse d hoc
ita scribitur in historia triptita li· ix· Cuz
apud thessalonicã ciuitatẽ quidam iudi
ces fuissent lapidati indignat⁹ theodosi
us oẽs pariter iussit occidi· vbi septẽ mi
lia sũt occisi nullo pcedẽte iudicio· Hu-
iusã t cladẽ plenã gemitib⁹ audiẽs beat⁹
ambrosius cũ pnceps venisset mediola-
nũ ⁊ solẽniter in sacrũ voluisset intrare
templũ occurrit sanct⁹ ep̃s foris ad ianu
am ⁊ ingredientẽ his sermonibus a sacri
liminis ingressu ,phibuit· Nescis miser
impator ppetrate a te necis q̃ta sit mag-
nitudo neq̃ post cãm tãti furoris mens
tua molem psumptionis agnoscit· Sed
forte recognitionẽ pcti ,phibet ptãs im-

perij. Decet tamen vt vincat ratio potesta
tem. Scienda quippe natura est eiusq
mortalitas atq dissolutio ⁊ puluis pro
genitoꝝ ex quo facti ⁊ ad quē redigendi
sumus ⁊ nō flore purpureo ꝯfidentē in
firmitatē operti corꝑis ignorare. Coeq
liū hoīm ꝑnceps es o impator ⁊ ꝯseruꝰ
vnus est em̄ oīm dn̄s rex inq ⁊ creator.
Quibus igit oculis aspicies cōis domi
templū? Quibus calcabis pedibꝰ sanctū
illius pauimentū. Quō manꝰ extendes
de qbus adhuc sāguis stillat iniustꝰ quō
his manibus suscipies sanctū dn̄i corpꝰ
Qua ꝓsumptōe ore tuo poculū sanguis
ꝓciosi ꝑcipies. dū furore tuo tantꝰ iniuste
sit sanguis effusus. Recede recede igit
ne scđo pctō ꝓorē nequitiā augere conte
das. Suscipe vinculū quo nūc dn̄s om
niū te ligauit. Est em̄ medicina maxima
sanitatis. His smonibus impator obe
diens Erat em̄ diuinis eruditionibꝰ enu
tritus. ⁊ apte sciens que sūt ꝓpria sacer
dotis que regū gemēs ⁊ deflens ad rega
lia remeauit. Cūq octo mensiū trāsisset
tpa propinquauit natiuitatis saluatoꝝ
nostri festiuitas. Impator aūt lamenta
tionibus assiduis in palatio residēs cō
tinuas lachrymas incessabiliter expāde
bat. Ingressus aūt Ruffinus tunc mgr
militū ⁊ singularē apud ꝑncipem fiduci
am habēs ⁊ videns ꝑncipē in lamētatio
nibus prostratū accessit vt lachrymarū
cās iquireret. At ille. Tu ruffine ludis
⁊ mea mala nō sentis Ego gemo calami
tatē meā. qr dei templū ingredi nequeo.
At Ruffinus. Curro inquit si iubes ⁊
pontifici ꝓcibꝰ suadebo vt soluat vincu
lū quo ligauit. Acquieuit impator dictꝭ
ruffini. Qui ad ambrosiū accessit ⁊ Mox
vt eū vidit ambrosius ait. Impudenti
am canū imitatus es o ruffine tante vi
delicet necis auctor existens. Cūq ruf
finus ꝓ impatore supplicaret Ambrosi
us ei semꝑ dure respondit. affirmans se
impatorē in ingressu ecclie ꝓhibiturum
Rediēs ruffinus impatorē inuenit q iā
media platea erat vt ꝑgeret ad ecclīaz. re
tulitq ruffinꝰ illi q ābrosiꝰ dixerat. at ipa
tor ꝑgo inquit ⁊ iustas in facie ꝯtumeli
as excipio. Cūq ad sacra limina ꝑuenis
set in sacrā quidē basilicā nō ꝓsumpsit i
trare. Sed veniēs ad antistitē supplica
bat vt eius vincula resolueret. Cui am
brosius. Quā penitētiā ondisti post tā
tas iniqtates Cui theodosius. tuū est do
cere meū ꝓo suscipe. Cui ambrosiꝰ iniū
xit vt legē cōderet ne snīa ferri posset a
nimo irato sz trāsacto triginta dierū nu
mero. Qđ ⁊ fecit. ⁊ cū multa hūilitate ex
ꝯsensu ambrosij templū intrauit. ¶ Se
cūdo ira turbat volūtatē adeo vt si totꝰ
mūdus filo teneret iratꝰ frāgeret nō cu
rādo de totiꝰ mūdi destructōe vt satisfa
ceret ire sue. Jō ꝓuerbioꝝ. xxvij. c. dicit.
Jra nō hz misericordiā neq erūpēs fu
ror. ¶ Hinc de alexandro magno scribit
Justinꝰ. Cū felicitatuz cumulꝰ ad vota
cresceret alexādro in tantā elationē pro
uectꝰ est. q vellet meritꝭ cūctoꝝ ꝑncipuz
anteferri. Et cū Clitus ꝓdilectissimꝰ ale
xandro. q ꝓus sub pr̄e philippo. s. mili
tauerat. deide sb ipo alexādro cuiꝰ duo fi
lij alexādro ꝓuictes ceciderāt in bellis. q
etiā semel alexādꝝ liberauit a morte. dū
in qdā bello denudasset caput ⁊ qdaz ex
hostibꝰ euaginato ense illud ꝑcutere tē
tasset. qđ fecisset nisi clitꝰ repcussisset ic
tū. interfecissetq sic volentē ferire Ale
xandro pr̄is sui philippi gesta ꝓferret
ab ipo alexādro venabulo trāsfoxus est.
Sz cogitās alexāder qualē amicū ⁊ cur
eū occiderit mori voluit. ꝑmo clitū occi
sū āplectit. ⁊ tanq audiēti suā dementiā
ꝯfitet. Raptūq telū in ꝓcordia sua ver
tit ꝑfecissetq facinus nisi eū ꝓximi tenu
issent. Jō Cassiodorꝰ in eplis ait. Viri
furentes iusta nō statuunt. ¶ Tertio ira
turbat ventrē memorie. Jō venter signi

ficat memoriā: q2 sic in ventre reponūt ci
bi comesti·ita in mēoria retinent lecta vł
audita·Sed cū ira mentē supat oē exem
plū māsuetudinis ⁊ patientie a mēoria
expellit·⁊ oīs beneficij imemor fit eius ꝯ
quē turbat·Sic p3 in saul q̄ ita irat⁹ fuit
ꝯ dauid cū audiuit puellas cātātes saul
pcussit mille ⁊ dauid decē milia·q̄ q̄siuit
pluries eū occidere·oblit⁹ multoꝝ ⁊ ma
gnoꝝ beneficioꝝ q̄ sibi ⁊ pplo fecerat·
Sic habet·j·Regū·xviij·c·Jō Señ·in
iij·de ira ait·Cetera vitia impellūt aīos
ira pcipitat ¶Scōm ire nocumentu3 est
corpis deformatio·Debet eīm vnusq̄sq3
esse cōpositus in gestib⁹ corpis qd perti
net ad modestiā·de q̄ dicit Apl's ad phi
lippeñ·iiij·c·Modestia vr̄a nota sit oī
bus hoībus·Sed vt refert Grego·li·v·
moraliū Jra deuictus faciē accendit·exas
perat oculos·q̄d loquat ignorat·simil's
fit arreptitijs·vñ merito figurat p illu3
demoniacū q̄ vestimentis suis dilacera
tis nudus incedebat·hoīes vexabat·in
monumentis manebat Math·ix·c·Ta
lis insup vehemēs ira accelerat mortem
Propterea dr̄ puerb·xxx·c·Zelus ⁊ ira
cūdia minuūt dies·vñ aīalia iracunda
vt canis·q̄ defacili mordet ⁊ latrat sunt
breuis vite·Et d̄ scilla cōsule romanoꝝ
fertur q̄ p ira cū turbulentissim⁹ eēt fra
cta est sibi vena sanguinis in corpe vnd̄
mortu⁹ est·¶Tertiū nocumentū ire dici
tur fraternalis sepatio·Quilibet eīm ca
uet sibi habere familiaritatē cū iracūdis
abhorretq3 ꝯuersationē eoꝝ·vñ Grego·
li·v·moraliū ait·Per irā gratia vite so
cialis amittit·sicut scriptū est·Noli eē
assiduus cū hoīe iracūdo ne discas semi
tas eius·⁊ sumas scandalū anīe tue·Qz
q̄ se ex humana rōne nō temperat·necess
se est vt bestialiter solus viuat vt fere sil
uestres·Jmmo nec secū quiete habitare
potest solus·sed ꝯtra seipm iratus frā
git aliqñ vasa vel chartas vel seipm p
cutit·Unde legitur in vitis patrū de quo
dā iracūdo q̄ cū nō posset cū alijs ꝯuer
sari ob suā irā demū accessit ad locū soli
tariū vt posset sine ira viuere·S3 cu3 q̄
dā die p aqua iuisset ad fontē ipleto va
se ex aqua casu versato vase aqua effusa
est. Sed iste iterū impleuit alia aqua ira
cūdia motus·⁊ iterū cū posuisset vas plenu3
in terra aqua effusa est·At ille vas illō
ꝯfregit·sicq3 ppendit q̄ nō alij sed ipse
met causa erat ire sue·¶Cōuersantur au
tē cū talibus iracundis libenter demōes
Jdeo Apl's ad ephesios·iiij·c·ait·Sol
nō occidat sup iracundiam vestram·no
lite locū dare diabolo·Quasi dicat·per
iracūdiā diabol⁹ habitat ī vobis·et hō cū
sol rōnis succūbit in ira·Quīmo iracū
di vident peiores diabolo·nā diabolus
nō fuit aus⁹ pcipitare xp̄m de pīnaculo·
s3 dixit mitte te deorsū·s3 pharisei vt dr̄
in euāgelio duxerūt vsq3 ad supciliū mō
tis vt pcipitarēt eū·Cauēda igr ira ē·⁊ hō
fieri pōt si dū q̄s nō vult irasci añq3 ira
scat alloquat seipm·dicatq3 sic·esto cau
tus ⁊ tpe ire cogita q2 q̄ tūc recta ⁊ iusta
videri poterūt·iniqua erūt ⁊ indebita·⁊
sic dū iracūdie calor aduenerit recordare
q̄d pcogitasti dū nō eras irat⁹·Inq̄t eīm
Señ·li·ij·de ira·Maximū remediū ire
mora est·Jgit vincat rō irā ⁊ māsuetu
do regnet ī oīb⁹ q̄ digni effici cupiūt grā
ihu xp̄i·cui sit honor ⁊ glā ī secla·s·Am

Feria tertia q̄rte hebdōade·De corre
ptiōe frr̄a· Ser·vigesimusq̄rtus·

Si peccauerit

in te frater tu⁹ vade ⁊ corripe
eū inter te ⁊ ipm solū·Vba sūt
redemptoris nostri originaliter·Math·
xviij·c·⁊ in euāgelio hodierno·Si fua
rēt hoīes documēta saluberrima dñi nr̄i
iesu xp̄i neq3 ira in primos furerēt·neq3
inuidie liuore tabescerēt·nec alijs passio
nibus vitiosis obruerent·Docuit nāq3

nos ipe dei filiꝰ ꝑcepta charitatꝭ· q̄bꝰ hu
manus animꝰ ꝯ̄ q̄q̄ꝫ rephēsibilia posset
regulari· Inter hec aūt extat mandatuꝫ
de fraterna correptōe· de q̄ fit mētio in le
ctōe scti euāgelij hodierna· Idcirco ad
eruditōem nram de ipa in ꝑsenti ſmone
dicemꝰ· De qua ꝓponimus tria myste
ria declaranda

¶ Primū dicit obligationis·
¶ Secundū modificationis·
¶ Terciū denunciationis·

¶ Qualiter corripe ꝓximū peccatoreꝫ
est ꝑceptū affirmatiuuꝫ qd̄ oēs obligat
etiā ⁊ pctōres· ⁊ quō inferiores corrige-
re possunt supiores· ¶ Cap· primū·

Primū mysteriū declarandū d̄r
obligatōis. In q̄ q̄liter obligēt
oēs ad fraternā correptōeꝫ ape
riendū est· Ob qd̄ tria erūt dubia absol-
uenda· ¶ Primū vtꝝ fraterna correptō
sit in ꝑcepto· ¶ Scdm̄ vtꝝ pctōr debeat
corrigere pctōrē· ¶ Terciū vtꝝ subditus
vł inferior possit corrigere ꝑlatū vel su
ꝑiorem· ¶ Ad ꝑmū dubiū dixerūt ali-
q̄ q̄ hoc ꝑceptū obligat tm̄ ꝑlatos ⁊ su-
ꝑiores· Nam di· xlv· c· Sed illud Hie-
ro· ait· Sacerdotes studeāt adimplere il-
lud euāgelij· si peccauerit in te frater tuꝰ
⁊c· Sed noīe sacerdotū ꝯsueuerūt signi
ficari ꝑlati q̄ curā habēt alioꝝ· ḡ ipi pla-
ti tm̄ ad h̄ obligant· Sed Tho· ij· ij· q·
xxxiij· dic̄ q̄ Hiero· nō intēdit dicere q̄
soli sacerdotes seu ꝑlati teneant ad illd̄
sed q2 mag̃ illi q̄ꝫ ceteri· Et ꝓpterea ipe
Tho· asserit q̄ correptio fraťna oībꝰ est
in ꝑcepto· Nā· xxiij· q· iij· d̄r in· c· Tā sa
cerdos· Tā sacerdos q̄ꝫ reliq̄ fideles sū
mā debēt habere curā de his q̄ ꝑeūt· q̄te-
nus eoꝝ redargutiōe aut corrigāt· aut si
incorrigibiles appareāt ab eccłia sepen
tur· Et Aug· li· de ꝟb dn̄i Si neglexeris
corrigere peior factus es eo q̄ peccauit·
Rō ē· q2 vnusq̄sq̄ꝫ tenet dū pt ⁊ nc̄citas
adest pri sui ꝑicul' ⁊ tꝑalibꝰ et spūalibꝰ
ac corꝑalibꝰ obuiare· id̄ sapiēs Eccłi· xv
vij· ca· ait· Unicuiq̄ꝫ mādauit deꝰ de ꝓxi-
mo suo· Et· viij· q· j· c· In scripturis· dicit
Qui pōt iuuare ꝓximū ⁊ nō iuuat ꝯuin
cit sūmū nō amare pastorē· ¶ Ad h̄ ꝓpo
sitū facere videt qd̄ ait Cicero li· d̄ ami-
cicia· Et monēdi in q̄t sepe amici sunt et
obiurgādi· sic tn̄ vt admonitio acerbita
te et obiurgatio ꝯtumelia careat· Et ite
rū ibidē· Moneri ⁊ monere ꝓpriū ē ve-
re amicicie ⁊ alteꝝ libere facere· nō asꝑe
re alteꝝ patiēter recipe· Et Cato· Cūq̄ꝫ
mones aliquē nec se vult ipe moneri· Si
tibi sit carus noli desistere cepꝭ· Qd̄ no
sti factū nō recte noli tacere· Ne videa-
re malos imitari velle tacēdo· Uulnera
dū sanas dolor est medicina doloris·

¶ Ut istiꝰ ꝑcepti obligatōeꝫ intelligamꝰ
notāda sunt tria· ¶ Primū ſm Tho· q̄
correptio delinq̄ntis est qd̄dā remediuꝫ
qd̄ debet adhiberi ꝯ̄ peccatū alicuiꝰ· Il-
lud ꝟo pctm̄ pōt dupliciť ꝯsiderari· U-
no q̄dem mō inq̄ꝫtū ē nociuū ei q̄ peccat·
Alio mō inq̄ꝫtū ꝟgit in detrimētū alioꝝ
q̄ ex eiꝰ pctō ledunt vł scandalizant· Et
sic duplex ē correptio delinq̄ntis· Una q̄
adhibet remediū pctō inq̄ꝫtū est qd̄dam
malū ipius peccātis· Et ista ē ꝓprie fra
terna correptio q̄ ordinat ad emēdatōeꝫ
delinq̄ntis· Remouere aūt malū alicuiꝰ
eiusdē rōis est ⁊ bonū ꝓcurare· Procu-
rare aūt fratris bonū ꝑtinet ad charita-
tē ꝑ quā volumꝰ ⁊ oꝑamur bonū amico
Uñ fraterna correptio est actꝰ charitatꝭ
q2 ꝑ eam repellimꝰ malū fratris· s· pecca
tū· Cuius remotio mag̃ ꝑtinet ad chari
tatem q̄ꝫ remotio exterioris dāni vł cor
poralis nocumenti· quanto contrarium
bonū virtutis est magis ꝓpinquū chari
tati q̄ꝫ bonū corporis vł exterioꝝ rerum
Uñ correptio fraťna mag̃ est actꝰ chari
tatis q̄ꝫ curatio infirmitatꝭ corꝑalis vel
ſbuētio q̄ excludit exťior egestas· ¶ Alia
ꝟo correptio q̄ adhibet remediū peccato

delinq̄ntis ꝭm ꝙ est in malū alioꝝ· ꝛ p̄/
cipue in nocumētū cōmūis boni ē actus
iusticie· Et de hac dr̄ in glo· Mat· xviij
c· sup illo ūbo · Si peccauerit ꝛc· frater
arguendꝰ ē ex zelo iusticie · ¶ Scōm no
tandū ꝙ p̄ceptū de correptōe fraterna ē
affirmatiuū· Est aūt differētia int̄ p̄cep
ta affirmatiua ꝛ negatiua· Nā negati/
ua obligāt sp̄ ꝛ ad sp̄· qꝛ p̄hibēt actꝰ vi/
cioꝝ q̄ semp sūt ꝭm se mali nec vllo mō
vel tp̄e vel loco bñ fieri possunt· vt nō
mechaberis· nō piurabis· Sꝫ affirmati
ua obligant sp̄ sed nō ad sp̄· qꝛ dant̄ de
actibꝰ virtutū· Actꝰ ūo ūtutū nō quōli
bet fieri debēt· sed ꝭuatis debitis circum
stantijs· s· qñ dꝫ· vbi debet· quō debet et
hmōi· Et qꝛ in his q̄ sunt ad finē dispo
sitio eoꝝ attēdit̄ ꝭm rōem finis in ipis
circūstātijs actꝰ ūtuosi p̄cipue est atten
dēda ratio finis q̄ est bonū ūtutis · Si ḡ
fit omissio tal' circūstātie circa actū vir/
tuosū q̄ tollat totaliter bonū ūtutis hic
ꝯriat̄ p̄cepto· Si aūt fit defectꝰ alicuꝰ
circūstātie q̄ nō totalit̄ tollat ūtutē lꝫ
ñ ꝑfecte attingat ad bonū ūtutis nō est
ꝯ p̄ceptū· Vñ p̄hus· ij· ethicoꝝ dic̄· ꝙ si
paꝝ discedat̄ a medio nō est ꝯ ūtutem.
Sed si multū discedat̄ corrūpit̄ virtꝰ i
suo actu· Correptio aūt fraterna ordīa
tur ad frīs emēdatōez· Et iō h̄ modo ca
dit sb̄ p̄cepto ꝭm ꝙ est necessaria ad istū
finē· nō aūt ita ꝙ frater delinq̄ns quoli/
bet loco ꝛ tp̄e corripiat̄· ¶ Terciū notā
dū ꝙ q̄nꝗ circūstantie ꝯcurrūt ad h̄ vt
q̄s obliget̄ ad correptiōem frnā· ¶ Pri
ma est culpa mortal' in primo· ꝓpt̄ea di
xit xp̄s· si peccauerit. s· mortalit̄· Nam
q̄uis etiā frat̄naliter corrigere delinq̄n
tem in venialibꝰ sit charitas qñ ide spē
rat̄ vtilitas nō tm̄ omittere illō ex negli
gentia est mortale· ¶ Scōa circūstantia
est noticia certa· Vñ Aug· li· de verbis
dñi ait· Admonet nos dñs noster non
negligere inuicē pctā nr̄a nō q̄rēdo q̄d
rep̄hendas· sꝫ vidēdo q̄d corrigas· Id
est nō op̄tet ꝙ inq̄ramꝰ curiose vitā et
facta alioꝝ vt inueniamꝰ q̄d possimus
rep̄hēdere· h̄ em̄ esset explorare vitā alte
riꝰ· qō ꝑtinet ad p̄latos q̄ debēt diligent̄
inq̄rere vitā subditoꝝ· ¶ Tercia ꝯditio
est spes verisilis emēdatiōis ꝙ sit spes
de emēdatōe fratris · Aliter si nō p̄sumi
tur emēdatio sed potiꝰ deterioratio vel
odiū vl' scandalū cessandū ē a correptōe
Inq̄t em̄ sapiēs Prouer· ix· c· Noli ar
guere derisorē ne forte oderit te· Et Hie
ro· in p̄logo in Esdrā· frustra niti et ni/
hil aliud q̄ꝫ odiū arguēdo q̄rere extreme
demētie est· ¶ Quarta circūstātia est ap
titudo· q· s· q̄s aptiꝰ ceteris possit corri
piēdo frēm emēdare· ¶ Quīta circūstan
tia est oportūitas loci ꝛ tp̄is · Si he cir
cūstantie desunt p̄ceptuꝫ illō nō obligat
neꝗ peccat q̄ correptōem omittit· Vnō
Aug· li· j· de ciui· dei· c· x· ait· Nam si p
pterea q̄sꝗ obiurgādis vl' corripiēdis
male agētibꝰ parcit· qꝛ opportuniꝰ tp̄s
inq̄rit vel eisdē ipis metuit ne deteriores
efficiant̄ vel ad bonā ꝛ piā vitā erudiē
dos alios impediāt nō videt̄ eē cupidi
tatis occasio sed cōsiliū charitatis ¶ Se
cundū dubiū fuit vtꝝ pctōr debeat corri
gere pctōrez· Ad qō ita dicit Tho · vbi
s· Q correctio delinq̄ntis ꝑtinet ad ali
quē inq̄ꝫtū viget in eo rectū iudiciū rōis
Peccatū aūt nō tollit totū bonū natu/
re q̄n remaneat in peccāte aliq̄d de iudi
cio recto rōis· Et ꝭm h̄ pōt sibi cōpetere
alteriꝰ delictū arguere· Sed tm̄ ꝑ pecca
tū p̄cedens impedimentū q̄odā correp
tioni affert̄ ꝓpter tria· Prio q̄dem qꝛ
ex pctō p̄cedenti indignꝰ reddit̄ vt aliū
corrigat de minori pctō si ip̄e corrigens
maiꝰ cōmisit· Vñ sup illō Mat· vij· c·
Quid vides festucā ꝛc· dicit Hiero· de
his loq̄t̄ q̄ cū mortali crimine detinent̄
obnoxij minora pctā fratribꝰ nō conce
dūt· ¶ Scōo redditur indebita correctō

ꝓpter ſcandalū qđ ſeq̄tur ex correptōe ſi
peccatū corripiētis ſit manifeſtū· q2 vi/
det̄ ꝙ ille q̄ corrigit nō moueat̄ ex chari
tate ſ3 ad oſtentatōe3 · ¶Tercio ꝓpt̄ ſupꝑ
biam corrigentꝭ · incēſtū · ſ· aliq̄s propria
ꝑctā ꝑuipendēs ſeipm̄ ꝑfert primo ſuo·
in corde ꝑctā primi auſtera ſeueritate di
iudicās· ac ſi ipē eſſet iuſtꝰ· vn̄ Augꝰ· li·
de ſ'mone dn̄i in mōte ait· Accuſare vi/
cia officiū ē bonoꝝ qđ cū mali agūt alie/
nas ꝑtes faciūt· Et Iſido· li· de ſū· bono
Non d3 vicia alioꝝ corrigere q̄ ē vicijs
ſbiectus· Et Paulꝰ ad Ro· ij· c· In quo
aliū iudicas teipm̄ ꝯdēnaſ· Dic̄ ḡ Aug·
li· de ſ'mone dn̄i in mōte · Cogitemꝰ cu3
aliquē rep̄hēdere nos neceſſitas cogit v/
trū tale ſit viciū qđ nunq̄3 habuimꝰ· et
tūc cogitemꝰ nos hoīes eſſe ⁊ hr̄e potuiſ
ſe vel qđ habuimꝰ ⁊ iā nō habemꝰ· ⁊ tūc
tangat memoriā cōis fragilitas vt illa3
correctōem nō odiū ſed miſ'icordia p̄ce/
dat· Si aūt inueīmꝰ nos ī codē vicio eē
nō obiurgemꝰ ſed ꝯgemiſcamꝰ ⁊ ad pe
nitendū inuicē inuitemꝰ · ¶Quare pctōr
ſi cū hūilitate corrigat delinq̄ntē nō pec
cat· Nec excuſat̄ pctōr ab iſto p̄cepto q2
pōt cōteri de pctō ⁊ penitere ⁊ iā nō erit
pctōr· vel humiliter corrigere pōt vt ē p̄
dictū · ¶Terciū dubiū fuit vtꝝ ſubditi
⁊ īferiores poſſint corrigere p̄latos· ⁊ ſu
os ſupioꝛes· Rn̄det Tho· ꝙ correctio q̄
eſt actꝰ iuſticie ꝑ inflictōem pene nō cō/
petit ſbdito reſpectu p̄lati· S3 correptō
frat'na q̄ eſt actꝰ charitatꝭ ꝑtinet ad vnū
quēq3 reſpectu cuiuſlib3 ꝑſone ad quam
charitatē d3 habere ſi in eo aliq̄d corri/
gibile inueniat̄ · veꝝ in correctōe q̄ corri
gūt ſbditi p̄latos d3 modꝰ cōgruus ad/
hiberi· ſ· vt nō cū ꝓteruia ⁊ duricia· ſ3 cū
manſuetudīe ⁊ reuerētia corrigant̄· Vn̄
apl's p̄e ad Thimoth· v· c· ait· Seniore3
ne increpaueris ſ3 obſecra vt p̄rem· Et
ideo Dionyſiꝰ redarguit demophilum
monachū q2 ſacerdotē irreuerēter corre

xit eū ꝑcutiēs ⁊ de eccl'ia eijciēs· ¶Ad h
facit vt notat Gre· in paſtorali exemplū
nathan ꝓphete· cū correxit dauid de adl'
terio cōmiſſo occulte· Quia ſb ſilr̄itudīe
diuitis q̄ occiderat ouē paupis vt p̄pa/
ret cōuiuiū paupi hoſpiti ⁊c̄. Sup q̄ da
uid iudicauit illū dignū morte· Ex qua
ſnīa inde ſūpta occaſiōe vrbane redar/
guit eū· ⁊ ille ſbito emendatꝰ ē· vt ſcribi
tur· ij· Reg· xij· c· In hmōi etiā figura di
cit̄ Exo· xix· ca· Beſtia q̄ tetigerit montē
lapidabit̄· Qđ fit cū ſubditꝰ beſtialiter
ſeu ꝓterue corrigit p̄latū q̄ rōe dignita/
tis q2 altioꝛ ceteris đ2 mons· Et· ij· Re
gū· vi· ca· narrat̄· ꝙ Oza ꝑcuſſus fuit a
dn̄o q2 tetigit archā dei q̄ ſignificat p̄la
tū· Contactꝰ aūt oꝛe eſt qn̄ p̄latꝰ irreue/
renter obiurgat̄ vel ei detrahit̄· ¶Scien
dū etiā ſ'm Tho· vbi· s· ꝙ vbi immine/
ret ꝑiculū fidei etiā publice eſſent p̄lati a
ſbditis arguendi· Et q̄3uis p̄ſumere ſe eſ
ſe meliorē ſimpliciter q̄3 p̄latꝰ ſuus vide
atur eſſe ſit p̄ſūptuoſe ſupbie· tn̄ extima
re ſe eſſe meliorē q̄3tū ad aliq̄d nō ē p̄ſum
ptōis· q2 nullꝰ eſt in hac vita q̄ nō habe
at aliquē defectū·

De triplici ꝯditōe q̄ ſ'uanda eſt ī cor/
reptōe fraterna vt fiat debito modo

Capitulū ſecundū·

SEcundū myſteriū declarādū de
correptōe fraterna đ2 modifi/
catio· Cū em̄ vt dictū eſt ipa ſit actꝰ cha
ritatis oportet vt fiat cū modo q̄ eſt ſ'm
charitatē ex forma tradita a xp̄o ī euan
gelio· dicit̄ em̄ ibi· vade ⁊ corripe eū in
ter te ⁊ ipm̄ ſolū· ¶Ubi notant̄ tres con/
ditiones·

¶Prima dicit̄ ſollicitudinis·
¶Secūda manſuetudinis
¶Tercia ſolitudinis·

Prima cōditio que reqrit̄ vt correp/
tio fiat debito mō dicit̄ ſollicitudīs q̄ no
tat̄ cū dicit̄· vade· ſ· ſollicite q̄3citꝰ ꝯmo
de potes· Vn̄ Caſſiodorus in ep'lis ait

Succurrendū est ne tractu tp̄is impuni ta mala ꝯualescāt. Malū em̄ cū ꝑseue rat augetˀ ꝛ remediabile bonuꝫ ē pctō ac celerata correctio. ¶ Secūda ꝯditio dici tur mā̄suetudis. Ideo sequitˀ xp̄us. Cor ripe. id ē corrape vt .s. blāde ꝛ dulciter arguas delinq̄ntē. Nam puer. xv. c. inq̄t sapiēs Lingua placabil' lignū vite. que aūt immoderata ē cōteret spm̄. Et. xxv. ca. Lingua mollis ꝯfrigit duriciā. Et paul' ad Gal. vi. c. Uos q̄ sp̄ūales estis instruite hm̄oi in sp̄ū lenitatis ꝛ mā̄sue tudis. Ubi Aug. ait. Quicq̄d lacerato aīo dixeris puniētis est impet' nō chari tas corrigentis. dilige ꝛ dic q̄cq̄d volet. Et dauid in ps. Superuenit mā̄suetudo ꝛ corripiemur. ¶ Tercia ꝯditio d' soli tudīs. vn̄ s̄bdidit xp̄s. int' te ꝛ ip̄m soluꝫ. Qd̄ fieri dꝫ p̄mo ne pctō: publice corre ptus cū se viderit infamatū deterior fiat Secūdo ne pctō ei' publicato alii ꝓpter malū exemplū puocentˀ ad peccandum. Tercio ne alii infamētˀ. Inq̄t em̄ Aug. ad plebē hyponēsem. Cū de his q̄ sctm̄ nomē ꝓfitentˀ aliq̄d crimīs vel falsi in sonuerit instāt. satagūt. ambiūt. vt de oi bus id credatˀ. ¶ Ex h trahitˀ argumentū q̄ fraterna monitio dꝫ p̄cedere denūcia tionē. vt ponitˀ extra de iudiciis. c. nouit Extra de symo. c. Licet. Extra de accusa toib'. c. ii. ꝛ. c. Cū dilecti. ꝛ. ii. q. vii. c. ac cusatio. c. Si q̄s. Et. ii. q. i. c. Si pecca uerit. ꝛ. xii. q. ii. c. Indigne. ꝛ. xvi. q. vii. ca. Oēs decime. Nec est ꝯ q2 ioseph ac cusauit fratres suos apud p̄reꝫ de crimi ne pessimo. Gen̄. xxxvii. c. ꝛ tn̄ nō legitˀ q̄ p̄miserit monitōeꝫ secretā. q2 f̄m tho. Quis nō sit scriptū credendū ē q̄ p' mo nuerit. Uel pōt dici q̄ publicū erat pec catū inter fr̄es. vn̄ dic scriptura. publi ce accusauit fratres. Et etiā petr' ana niā et saphirā occulte defraudātes p̄ciū agri publice denūciauit. detegēdo pecca tū sine p̄cedenti monitiōe. Actuū. v. ca. Hoc fecit vt executor dei cui oīa pec cata etiam occulta sunt nota et manife sta. Cuius reuelatōne petrus peccatum illud cognouit et puniuit. Christ' etiaꝫ cum peccatuꝫ iude ꝓditoris haberet vt publicū inquantuꝫ deus vnde et prode re poterat. nō tamen publicauit sed ver bis obscuris de peccato eum admonuit vt nobis exemplū p̄beret. ii. q. i. Unus. ¶ Sciendū tamen f̄m Richardū in q̄r to. dist. xix. q̄ triplex potest esse peccatū in ꝓximo corrigibile. Primuꝫ est publi cū. et hoc nō indiget secreta monitione. quia vt inquit Isido. libro de sūmo bo. Manifesta peccata nō sunt occl'ta cor rectōe purganda. palā em̄ sunt arguēdi q̄ palam nocēt. ¶ Secundū est peccatuꝫ p̄niciosum quod vergit multitudini in damnū. vt heresis ꝓditio et similia. que reuelari debent superioribus etiaꝫ cū dam no sic peccantis. quia vt scribitˀ. vii. q. i. c. Scias. Generalis vtilitas vtilitati p̄ ticulari semꝑ est p̄ponēda. ¶ Terciū est peccatū occultū. quod .s. cedit in damnū solius peccantis. ꝛ in hoc necesse est q̄ fraterna monitio p̄cedat denunciatōem. facit ad hoc ꝓpositū glo in. c. contigit. Extra de sentētia excōicatōis q̄ arguit ꝯ textū in quo dicitˀ q̄ clerici nō deferentes habitū ꝛ tonsurā nō ꝑdunt priuilegium vsq̄ ad trinā monitōeꝫ. vt p3 ex̄ de sen. excō. ca. In audiētia. ꝛ de vita ꝛ ho. cleri. cor. ca. vlti. Et tn̄ ꝯtrariū videtˀ dicere. c. ꝑ pendim' extra d' sen. excō. Et soluit hāc dubietatē glo. q2 ca. In audiētia ꝛ. c. vl timū de vita ꝛ honestate clericoꝝ loq̄tur de his q̄ in modicis excedūt in quib' ha bet locū monitio. Capitulū v̄o ꝑpendi mus loq̄tˀ de illo q̄ g̃uiter ꝛ p̄niciose ac publice deliquit. Nam vt ibi dicitˀ. Qui dā sacerdos falso se filiū regis nomina uit ꝛ armis acceptis seditōeꝫ fecˀ ꝛ guerrā Captus patibulo affixus fuit. Illi tn̄ q̄ interficere eū non sunt ad papā mittēdi. q̄

absolutõe q2 ille pdiderat ꝑuilegiũ cle-
ricale, ꝓpt̃ ꝗuitatẽ excessus · Et lȝ dicat᷑
in textu ꝙ cõpetẽs illis pnīa est iniũgẽ-
da · Glo · tñ exponit ꝙ id fieri debet ad
cautelã · Vñ itaq3 pctm̃ occultũ nõ est
alijs dãnosũ vt est p̄dictũ ꝓuãda ẽ secre
ta monitio · ¶ Sed q̃d si p̄lat⁹ in visita
tõe p̄cipet s̄bdito vt sibi diceret qđ scit3
corrigendũ · R̄ñdet Tho · vbi · s · ar · vij
in r̄ñsione ad q̄ntũ · ꝙ intelligendũ est p̄
ceptũ sane saluo ordine correptõis fra
t̃ne siue p̄ceptũ fiat cõit̃ ad oẽs siue ad
aliquẽ sp̄ealiter · Sed si p̄lat⁹ exp̄sse p̄ci
pet cõtra hũc ordinẽ a dño cõstitutũ · et
ip̄e peccaret p̄cipiẽs ⁊ ille q̃ obediret · q2
p̄latus nõ ẽ iudex occultoꝝ sed sol⁹ de⁹ ·
xxxij · di · c · Erubescãt · vnde nõ h3 ptãte3
p̄cipiẽdi aliq̃d sup occultis nisi inq̃ꝙtu3
p aliq̃ indicia manifestãt᷑ · puta p infa-
miã vel alias suspitõẽs · In q̃bus casi-
b⁹ p̄t p̄lat⁹ p̄cipe eodẽ mõ sicut ⁊ iudex
secularis vel eccl̃iastic⁹ põt exigere iura
mentũ de veritate dicenda ·

Qualiter est differẽtia inter denũciatõe3 ⁊ accusatõem · ⁊ de modo fraterne correptionis · Capitulũ terciũ

Terciũ mysteriũ declarandũ de
frña correptiõe dicit᷑ denũcia
tõis · ¶ Ubi p̄mo sciendu3 ꝓm
Tho · ij · ij · q · lxviij · ꝙ est dr̃ia inter denũ
ciatõem et accusatõe3 · q2 in denũciatiõe
attẽdit᷑ emẽdatio fratris · In accusatõne
ꝓo punitio crimis · Pene em̃ p̄sent3 vi
te nõ p se expetũt᷑ quia nõ est hic vltimũ
retributõis tp̄s · sed inq̃ꝙtũ sũt medicina
les ꝯferẽtes vel ad bonũ reipublice · cu
ius q̄es ꝓcurat᷑ p punitõ3 peccãtiũ vel
ad emẽdatõem p̄sone peccãtis · Quoru3
p̄mũ ptinet ad accusatõem · Scõm intẽ
dit᷑ in denũciatõe · Et ideo si crimen fue
rit tale quod ṽgat in detrimẽtũ reipubli
ce vt ẽ dictũ · d3 hõ imo tenet᷑ ad accusa
tionẽ dũmodo sufficiẽter possit ꝓbare
quod ptinet ad officiũ accusatoris · Si

aũt peccatũ fuerit in dãnũ soli⁹ peccan
tis cui nõ ꝓdest p̄cedẽs monitio dũmõ
speret᷑ correptio ⁊ emẽdatio ꝓcedẽdu3
est ad denũciatõe3 · ¶ Secũdo sciẽdu3 ꝙ
añ illã denũciationẽ ex doctrina xp̄i pre
mittẽda est testiũ inductio · Qđ rõnabi-
liter fit ꝓm Tho · ij · ij · q · xxxiij · q2 de vno
extremo ad aliud extremũ ꝯueniẽter trã
sit᷑ p mediũ · In correptiõe aũt fraterna
dñs voluit ꝙ p̄ncipiũ esset occultũ du3
frater corripet frẽm inter se ⁊ ip̄m solũ ·
finem aũt voluit esse publicũ · vt · s · eccle
denũciaret᷑ · ⁊ ideo ꝯueniẽter ĩ medio po
nit᷑ inductio testiũ · vt p̄mo paucis indi
cet᷑ pctm̃ fratris · q̃ possint ꝓdesse ⁊ nõ
obesse · vt saltem sic sine multitudis in-
famia emẽdet᷑ · Si aũt ꝓbabilit᷑ estima-
ret᷑ ꝙ p testiũ inductõem ꝓxim⁹ deterior
fieret tũc cessandũ est a correptõne · Fit
autẽ tal' inductio testiũ · Primo ad ostẽ
dendũ quod sit pctm̃ illud de q̃ aliq̃s ar
guit᷑ ꝓm Hiero · Secũdo ad ostẽdendu3
ꝙ frater admonẽs fecit quod in se ẽ ad
emẽdationẽ frat̃s ꝓcurãdã ꝓm Chris ·
¶ Tercio sciẽdũ ꝙ fama min⁹ bonũ est
q̃3 sit bona vita fratris ꝓm Nico · de ly-
ra · Et iõ si sine detrimẽto sue fame non
possit ꝓuari bona vita fratris tũc ꝓce-
dendũ ẽ ad salutẽ bone vite cũ aliq̃li le-
sione fame · Et ideo inducendi sũt p̄mo
testes vt corã eis arguat᷑ · Et si se ñ cor-
rexerit tũc simpliciter ꝯtẽnẽda est ei⁹ fa
ma vt cõseruet᷑ bona vita · Ideo christ⁹
dixit · dic eccl̃ie · i · p̄lato · Si aũt eccl̃iam
nõ audierit sit tibi sicut ethnic⁹ et pub
licanus · ethnic⁹ · i · gentilis · Vñ glo i · c ·
Quitauallis · ex de iureiurãdo · ethnos
id ẽ genus · Inde ethnic⁹ idẽ gentil' · Se
parent᷑ ergo incorrigibiles ab alijs fide
lib⁹ p excõicatõem ⁊ censurã eccl̃iasticã
Prelat⁹ em̃ habita sufficiẽti ꝓbatõe d3
illi p̄cipe vt desistat · Quod si non facit
eccl̃iam nõ audit · vñ ꝓpter ꝯtumaciã ex
cõicãd⁹ est · Et tũc excõicatus sit tibi sic

Ethnic⁹· Alias nō vites eū ſi nō excōi/
cet̃ Quis ecclīam nō audiat ideſt nō obe
diat· nō ꝓpter h̄ oportet eū vitare· ij· q· j·
c· Multi· Et ꝙ ꝑlati ecclīe poſſint ꝑci/
pere ꝛ excōicare ſubdidit xp̄s· Amē· i· fi
deliter dico vobis· Nā amen ſignificat
qḋ verū eſt· de cō· di· ij· c· Reuera· i fine·
ꝛ in glo· ibi xxxviij· di· c· Sedu
lo· Quecūq̄ ligaueritis ſup terrā erūt li
gata ꝛ in celo· Propterea acriter expro/
brādi ſūt q̄ vltra h̄ ꝙ corrigi nolūt dū iu
ſte ꝛ merito excōicant̃ cenſurā ecclīe de/
ſpiciūt· Et vt ſmonē hūc cōcludam⁹· ſit
vnuſq̄ſq̄ ad ꝓximū beniuol⁹ in exhorta
tiōe vt ſic retrahat̃ a malo in q̄ actu fra
terne correptiōis reddit ſe vnuſq̄ſq̄ gra
tiſſimū oipotēti deo· cui ſit lauſ ꝛ honor
ꝑ infinita ſecula ſeculoꝝ Amen·

Feria qrta q̄rte hebḋ· De ſcādalo pha
riſeoꝝ ꝛ alioꝝ· Ser· vigeſimuſqnt⁹·

Scandaliſati
ſunt· Scribuntur hec verba
Math· xv· c· ꝛ i euāgelio ho
dierno· Mirum certe videri
poſſit his q̄ rex cās ꝯſiderare volūt cur
de⁹ nr̄ ieſus xp̄us phariſeos ſcādaliſari
ſit paſſus q̄ tributū ſoluit ceſari ne ſcan
daliſaret vt habet̃ Math· xvij· c· Et· xj·
q· j· c· Si tributū· Et· xxiij· q· viij· c· Tri
butū· Sed ꝑfecto cū nō oē ſcādalū ſit e/
quale pōt eē vt qn̄q̄ ex defectu ꝓueniat
ꝛ malicia eoꝝ q̄ ſcādaliſant̃· Sic in ꝓpo
ſito cōtigit de phariſeis q̄ cū ceci eēnt et
cecoꝝ duces xp̄o inſidiātes q̄ xp̄us doce
bat ſancte iuſte ꝛ recte in malā ꝑtēverte/
bāt· vt ho h̄ intelligat̃ expꝛſſius in h̄ ſer/
mone de ſcandalo dicere ſtatui· de q̄ tria
myſteria erūt declaranda

¶ Primū dr̄ diffinitionis·
¶ Scōm omiſſionis·
¶ Tertiū dimiſſionis·

Quid eſt ſcandalū· ꝛ de triplici ſcāda
lo· ſ· actiuo· paſſiuo ꝛ occaſionato·

Capitulū primū·

Primū myſteriū dr̄ diffinitionis
Diffinit̃ em̄ ſcādalū a beato hie/
ronimo ſup Matheū ſic· Scan
dalū eſt dictū vel factū minus rectū pre
bens occaſionē ruine· Et dr̄ a ſcādalon
grece qḋ nos dicim⁹ offenſā vel ruinaꝫ
ꝛ impactionē· Cōtigit em̄ qn̄q̄ ꝙ alicui
exponit̃ aliqd in via eūti corꝑali cui rei
impingēs diſponit̃ ad ruinā ſiue caſum
vt ſi ponat̃ lignū vel lapis in quē impi
gat vel aliqḋ lubricū ſup q̄ pedeꝫ pones
diſponat̃ ad caſū· Et talis obex dr̄ ſcan
dalū· Silr̄ in ꝓceſſu vie ſpūalis vt īqt
Tho· ij· ij· q· xliij· ꝯtingit aliquē diſpōi
ad ruinā ſpūalē ex alteri⁹ dicto vl̄ facto
incq̄tū· ſ· aliq̄s ſua ſuaſione vel inductō
ne vel exemplo· trahit aliquē ad peccan
dū· Et h̄ ꝓprie dr̄ ſcādalū· vn̄ dr̄ in pſal
mo· cxxxix· Iuxta iter· ſ· q̄ incedebā i via
ſpūali bonoꝝ operū ſcandalū poſuerūt
mihi· ſ· homīes mali· Et nota q̄ꝛ vt dicit
Tho· in ꝑtacta diffinitiōe ponit̃ dictuꝫ
vel factū· nō aūt ꝯcupitū q̄ etiā mō ꝯtin
git peccare· q̄ꝛ dicta ꝛ facta exteriora ſūt
ꝛ alioꝝ ſenſib⁹ obijciunt̃ vnde quis pōt
induci ad ruinā· Sed ꝯcupita vel cogi/
tata abintra ſunt ꝛ videri nō pn̄t nec ſcā
daliſare ſeu ad ruinā diſponere valent·
Et dr̄ min⁹ rectū· i· nō rectū illud dictuꝫ
vel factū· Et h̄ q̄ꝛ eſt vel ſm ſe malū ſic
pctm̄· vel q̄ꝛ hꝫ ſpēm mali ſic cū aliq̄s re
cūbit in idolo· Quis h̄ nō ſit pctm̄ ſm ſe
ſi q̄s h̄ nō faciat corrupta intentiōe tn̄ q̄ꝛ
hꝫ ſpēm ſeu ſilitudinē venerationis idoli
pōt alteri ꝑbere occaſionē ruine· Jō apo
ſtol⁹· j· ad theſſalonicē· v· c· ait· Ab om
ni ſpē mali abſtinete vos· Notandū tn̄
ꝙ triplex eſt ſcandalum·

¶ Primū dr̄ actiuū·
¶ Scōm paſſiuū·
¶ Tertiū occaſionatū·

Primū eſt ſcandalū actiuū ſm Thō
mā vbi· ſ· cū aliq̄s ſuo dicto vel facto in

ordinato intendit aliū trahere ad aliqđ pctm̄. Hoc aūt sp est mortale qr est ꝯtra charitatē ꝓximi ad quā ptinet impedire ꝓximū a pctō q̄tū in eo est p correptōez fraternā. Et est spēale pctm̄ ab aliis di/ stinctū ꝓpter intentionē inducendi ꝓxi/ mū ad peccandū. Sed aduertendum fm Richardū r Scotū in. iiij. di. xv. Q in ducere aliquē ad peccandū pōt eē dupli citer. Primo p se. Scđo p accidēs r dis positiue. Primo mō nihil pōt inducere hominē ad peccandū nisi qđ pōt moue/ re potentiā. Potētia aūt moueri potest a deo sed nō ad peccandū. qr teste Aug. li. lxxxiij. q. deo auctore nō fit hō deterior potentia ĝ q̄ pōt mouere ad peccandū ē ipa volūtas. Ex q̄ vt dic Aug. li. de libe ro arbitrio. Nulla alia re fit mēs serua li bidinis. nisi ꝓpria volūtate. Scđo mō p accidens. s. r dispositiue pōt q̄s aliū in/ ducere ad peccandū. aut obiectū ꝓponē do aut obiectū ꝓpositū ꝑsuadēdo Et sic multi ꝯsiliis auxiliis r exemplis malis ꝓximos incitāt ad peccandū ex scādalo actiuo. Hoc aūt pctm̄ tāto grauius est q̄ to corrūpit potiora bōa ꝓximi peccātis que sūt bona spūalia excellentiora bōis corpalibus r tpalibus. Jō. vi. q. i. ca. Ex merito. dr̄ deteriores sūt q̄ vitā moresq̄ bonorum corrūpūt. his q̄ sbstātias aliorum p̄ diaq̄ diripiūt. Dāna em̄ morum multū di stāt a dānis rerum. Idē. vi. q. i. c. Sūt plu rimi. Et de hoc Aug. de pe. di. i. c. Noli inquit. Noli putare te nō eē homicidam cū fratri tuo malū ꝑsuades. Si em̄ fra/ tri tuo malū ꝑsuades occidis te r aliquā do fratrē ipm cū. s. assensit ꝑsuasioni ma le qđ est scādalisare. Sic scandalisauit balaā ariolus filios israel cū docuit ba/ laach regē mittere scandalū corā filiis is/ rael ꝯsulendo videlicet q̄ mulieres or/ natas moabitas mitteret ad castra filio rū israel cū idolis earum vt inclinarēt eos ad fornicandū cū eis. r p hoc ad idolatrā

dū qđ malū secutū est. sed acrius punitus cū illis q̄ ꝯsuluerūt r dederūt illđ scāda lū vt patet Num. xxiij. c. ¶ Scđm ē scā dalū passiuū. Illud est fm Tho. cū q̄s ex dicto vel facto alterius bono vel malo vel hñte spē m mali scādalisatur idest i ali qđ pctm̄ ruit. Hoc tn̄ scādalo q̄s aliquā do scandalisatur sine pctō alterius grauiter peccās. Sic cum q̄s turbatur vel aliqđ ma lū agit ex bono ope vel doctrina rōnabi li alterius. Et sic pharisei audito v̄bo xp̄i Nō qđ intrat in os rc. scādalisati sunt. Sic etiā apl'i ex passione xp̄i. Nā vidē tes eū capi r ita crudeliter tractari amise rūt fidē de eius diuinitate quā p̄us credi derāt p multa ꝓbabilia signa edocti. Et sic in ruinā ceciderūt fm illud qđ p̄dixe/ rat eis xp̄s Math. xxvi. Oēs vos scan dalū patiemini in me. Et certū ē q̄ i chri sto nullū fuit pctm̄. nec etiā in apl'is po stea p̄dicātibus fidem xp̄i. qđ tn̄ erat iudeis scādalū vt dr̄. i. ad corinth. i. c. Et sic scā dalū actiuū nō erat in xp̄o. sed passiuum in scādalisatis. qr ipi se scandalisabāt ex indispositiōe sua sumētes sibi ruinā ex di cto vel facto xp̄i qđ nō erat de se inducti uū ad ruinā sed ad v̄tutē. Jō xp̄s Mat. xi. c. dixit. Btūs est q̄ nō fuerit scādalisa tus i me. idest q̄ vidēdo vel audiēdo pas sionē meā nō inde dedignetur ex h̄ credere diuinitatē meā ꝓpter ignominiā passio nis. Aduertendū tn̄ vt refert Tho. Q aliqñ est scandalū actiuū r passiuū simul. puta cū ad eruditiōem vnius alius peccat. ali qñ est scādalū passiuū sine actiuo. puta qr aliq̄s scādalisatur de illo de q̄ nō debet. Aliqñ vo est scandalū actiuū sine passi uo. cū. s. aliq̄s inducit aliū v̄bo vl' facto ad peccādū r ille nō ꝯsentit neq̄ peccat. Sed aliq̄s posset arguere q̄ scādalū ac/ tiuū nō sit pctm̄. Primo qr pctā nō eue/ niūt de necessitate cū sint volūtaria. Sed scādala veniūt de necessitate Juxta illđ Math. xviij. ca. Necesse est vt veniant

scandala. Scdo qz nulluz pctm puenit ex pietatis affectu fm illud Math. vij. No pot arbor bona fruct9 malos facere. Sed aliqd scadalu est ex pietatis affectu dixit em de9 petro Math. xvj. c. Scadalu mihi es. Ubi dic Hiero. Error apostoli de pietatis affectu veniens nuqz incetiuu videt esse diaboli. ¶ Ad pmu rndet Tho. q verbu illud intelligendu e q necesse est euenire scandala no necessitate absoluta sed fm oditione hoim q sibi a pctis no cauet. Sicut si aliqs medic9 videns aliquos indebita dieta vtentes dicat. necesse est tales infirmari. qd intelligendu est sub hac oditioe si dieta no mutent. Et silr necesse est euenire scadala si hoies uersatione mala no mutent. Et pterea sequit xps ve aut hoi p que scadalu venit. Ubi dicit Nicola9 de lira q ve est cominatio pene eterne illi infligende p que scandalu venit actiue. s. primu scadalisando. An vo verba ista dixerat xps Qui aut scadalisauerit vnu de pusillis istis q in me credut. dicit pusillis fz Nicolau de lira. qz nullus scadalisatur passiue nisi inquatu pusillus. idest pue vtutis est. qz homo pfecte vtutis ex dco vel facto malo alteri9 no ruit in pctm. et sequit. expedit ei vt suspendat mola asinaria in collo ei9 z demergat in pfundu maris. Scdm nicolau de lira loquit ad modu terre palestinoz in qua condenati ad morte ligato saxo ad collu pcipitaba tur in mare. Expedit g. i. melius eet hoi mori corpaliter qz ex malo suo exeplo facere aliu ruere in pctm mortale qz ex hoc mereret mortez eterna q grauior est morte corpali Ue mudo a scadalis idest mundanis hoibus q no curat scandalisare pximos. ¶ Ad scdm argumentu dic Thomas q scandalu ponit ibi large p quolibet impedimento. Uolebat em petr9 xpi passione ipedire quoda pietatis affectu. ¶ Tertiu est scandalu occasionatu. qd e p accides z pter intentione. vt cu qs suo dicto vel facto inordinato no intedit dare alteri occasione ruine. sed solu sue satisfacere sensualitati. Et hoc mo scandalu no est speciale pctm. qz qd est p accidens no ostituit spem. hoc mo cu qs hz aliquaz familiaritate cu aliqua muliere suspecta z sentit hoies scandalisari nefaria de eis loquedo z iudicado nec vult dimittere no curas q alij scadalisent cu no sit ca necessaria illi9 familiaritatis peccat mortaliter dando occasione talis ruine. Ornatus etia mulieru varius inhonestus z excessiuus tripudiatus z catus ex qb9 tot ac tati scadalisantur quomodo fieri pnt absqz graui peccato. Quid de malis exeplis ostensis a pentib9 suis filijs i blasfemijs maledictionibus z alijs. Nunquid no filios ad peccandu pcipitat q solent esse paterni sceleris imitatores. Omittamus mala vitam rectoz z platoz ecclie. Auaricia. simoniam. ambitione. popaz vestiu. exquisitas epulas. z alia q scadalu sut totius populi xpiani. Quibus dr Malachie. ij. ca. Scandalisastis plurimos in lege. s. pter exepla male vite. et de his Hiero. xxiij. q. iij. c. Transferunt. Hi vertunt in laqueu tortuosu ponentes scandaluz in omi loco. Sed vt dicit Grego. ij. q. j. c. Notu. Scire dnt plati si nuqz delinquut qz tot mortib9 digni st qt exempla pditois ad ceteros trasmittunt. Debet g qlibet cauere ne vbo vl facto aliquem scadaliset. sed illud Apli. ij. ad corinth. vj. c. Nemi dates vlla offensione vt no vitupet ministeriu nostru.

¶ Quod spualia bona que no sunt de necessitate salutis aliqn omittenda sunt pter scandalu. Cap. scdm.

Secundu mysteriu declarandum de scandalo dicitur omissiois. In q queritur an bona spiritualia sint pter scandalum omittenda. Et quidaz

dicūt ꝙ nō. Nā Grego. sup̄ ezechielem
ait. Si de ꝟitate scandalū sumit̄ vtilius
scandalū nasci ꝑmittit̄ ꝙ̄ ꝟitas relinq̄t̄
Idē habet̄ de regulis iur̄ in. vi. Et. xi. q
iii. c. Nolite timere. ¶ Aliȷ̄ ꝟo arguūt cō
tra. Prīo q₂ Aug. ꝯ epistolā ꝑmeniani
docet vt vbi ꝑiculū scismatis timet̄ a cor
rectiōe pctōꝝ cessandū est. Sed punitio
est quoddā spūale cū sit act⁹ iusticie. er
go bonū spūale est ꝓpter scandalū omit
tendū Scdo arguit̄. q₂ sacra doctrina vi
det̄ eē spūalis. Sed ab ea est cessandū ꝓ
pter scandalū. vñ xp̄s Math. vii. ca. di
xit. Nolite sanctū dare canib⁹. neq₃ mar
garitas spargite inter porcos ne ꝯuersi
disrūpant vos. Tertio arguit̄. q₂ vitatō
pcti est quoddā spūale bonū. q₂ quodli
bet pctm̄ affert peccāti aliqđ spūale de
trimentū. Sed videt̄ ꝙ ꝓ scandalo ꝓxi
mi vitādo aliq̄s qñq₃ peccare venialiter
d̄eat. puta cū peccando venialiter impe
dit pctm̄ mortale alteri⁹. Debet eñ hō ī
pedire dānationē ꝓximi q̄ȝtū pōt sine de
trimento ꝓprie salutis. q̄ nō tollit̄ ꝑ pec
catū veniale. Rñdet his Tho. vbi sup̄
Ꝙ distinguendū est de spūalib⁹ bonis
Nā quedā sūt de necessitate salutis que
ꝑtermittere nō pñt sine pctō mortali. ma
nifestū ē aūt ꝙ nullus debet peccare mor
taliter vt alteri⁹ pctm̄ impediat. q₂ s̄ȝ or
dinē charitatis plus debet hō suā salutē
spūalē diligere q̄ȝ alteri⁹. Et iō ea q̄ sunt
de necessitate salutis ꝑtermitti nō debēt
ꝓpter scandalū vitandū. In his aūt spi
ritualibus bonis q̄ non sūt de necessitate
salutis videt̄ distinguēdū q₂ scandaluȝ
qđ ex eis orit̄ qñq₃ ex malicia procedit
cū. s. aliq̄ volūt impedire hmōi spūalia
bona scādala ꝯcitando. ⁊ tale erat scāda
lū phariseoꝝ quos xp̄s ꝯtempsit dicēs.
Sinite illos ceci sūt ⁊ duces cecoꝝ. Qñ
q₃ scādalū ꝓcedit ex infirmitate vł igno
rantia. Et h̄ est pusilloꝝ ꝓpter qđ sunt
spūalia opa vel occultanda vel etiā iter
dū differenda. vbi ꝑiculū nō iminet quo
usq₃ reddita rōne hmōi scandaluȝ cesset.
Si aūt reddita rōne hmōi scādalū duret
iā videt̄ eē ex malicia. Et sic ꝓpter ipsuȝ
nō sūt hmōi opa omittenda ¶ Ad primū
ꝗ argumentū dic̄ Tho. ꝙ pene intantuȝ
hñt rōnē iusticie. inq̄ȝtū ꝑ eas pctā cohi
bent̄. Si aūt ꝑ inflictionē penarū mani
festū sit plūa ⁊ maiora pctā seq̄ tūc penaꝝ
īflictio nō ꝯtinebit̄ sb̄ iusticia. Et i h̄ ca
su loquit̄ Aug. qñ. s. ex excōicatiōe alio
rū iminet ꝑiculū scismatis. Tūc eñ excō
municationē inferre nō ꝑtinet ad verita
tē iusticie. ¶ Ad scdm̄ dic̄ Tho. Ꝙ cir
ca doctrinā duo sūt ꝯsiderāda. s. ꝟitas q̄
docet̄ ⁊ ip̄e actus docēdi. Quoꝝ primū ē
de necessitate salutis. vt. s. q̄ ꝯtrariū ve
ritatis nō doceat. sed veritatē s̄m ꝯgruē
tiā tp̄is ⁊ ꝑsonarū ꝓponat ille cui incum
bit docendi officiū. Et iō ꝓpter nullū scā
dalū qđ seq̄ videat̄ debet homo ꝑtermis
sa veritate falsitatē docere. Sed ip̄e act⁹
docendi inter spirituales elemosinas cō
putat̄. Et ideo eadē rō est de doctrina et
de aliȷ̄s opibus misericordie. vt. s. loco ⁊
tp̄e dispensent̄. ¶ Ad tertiū ꝟo rñ. Tho
mas Ꝙ opinio quorundā fuit ꝙ pctm̄
veniale eēt cōmittendū ꝓpter scandaluȝ
vitandū. Sed hoc implicat ꝯtraria Si
eñ faciendū est iā nō est malū neq₃ pec
catū. Nā pctm̄ nō pōt eē eligibile. Cōti
git tamē aliq̄d ꝓpter aliquā circūstantiā
nō eē pctm̄ vēiale qđ illa circūstātia sbla
ta veniale eēt. Sic verbū iocosū ē pctm̄
veniale qñ absq₃ aliqua vtilitate dr̄ Si
aūt ex cā rōnabili ꝓferat̄ nō est ociosum
neq₃ pctm̄. Quāuis aūt ꝑ pctm̄ veniale
grā nō tollat̄ ꝑ quā est homini salus in
q̄ȝtū tamen veniale disponit ad mortale
ꝟgit in detrimentū salutis.

Ꝙ temporalia bona ⁊ si non semper
tamen quandoq₃ dimittenda sunt ꝓpter
scandalum. Capitulū tertiū.

TErtiū mysteriū declarandū de scan
dalo dr̄ dimissionis· In quo etiā
queri solet· Utrū tp̄alia sint ꝓpter
scādalū dimittenda. Et ꝙ nō videt̄ ex eo
ꝙ sanct⁹ Tho· cantuariens̄ repetijt res
eccl'ie cū scādalo regis anglie· Sꝫ q̄daꝫ
arguūt in ꝯtrariū· Primo qꝛ in tp̄alib⁹
bonis nil est magis necessariū q̄ꝫ cib⁹ ·sꝫ
cibus est dimittēdus ꝓpter scandalū ſꝫ
illud Apl'i ad romanos· xiiij·c· Noli ci
bo tuo illū ꝑdere· ꝓ quo xp̄s mortu⁹ est
ergo multomagis om̄ia alia tp̄alia sunt
ꝓpter scandalū dimittēda· Scd̄o argui
tur· Quia tp̄alia nullo mō ꝯuenientiore
aut ſuare aut recuparc possum⁹ q̄ꝫ ꝑ iu/
diciū· Sed in iudicio nō est ꝓpter tp̄alia
bona ꝯtendēdū cū scādalo ſm illō Ma
thei· v· c· Qui vult tecū in iudicio cōten
dere· ⁊ tunicā tuam tollere dimitte ei ⁊
palliū· Tertio inter oīa tp̄alia minus vi
dent̄ dimittēda· que sūt sp̄ualibus anne
xa· Sed ista sūt ꝓpter scandalū dimittē
da· Nā Paul⁹ seminās sp̄ualia tp̄alia
stipēdia nō accepit ne offendiculū daret
euangelio xp̄i· vt dr̄· j· ad corinth· ix· c· et
ex simili cā eccl'ia in aliq̄b⁹ loc͡ nō exigit
decimas ꝓpter scandalū vitanduꝫ Ergo
multomagis alia sp̄ualia sūt ꝓpter scan
dalū dimittenda· Rn̄det Tho· vbi sup̄·
Q circa tp̄alia bona distinguendū ē· qꝛ
aut sūt nr̄a· aut sūt nobis ad ꝯseruandū
pro alijs cōmissa· Sicut bona eccl'ie cō/
mittunt̄ p̄latis ⁊ bona cōia q̄buscūq̄ꝫ re/
ctorib⁹ reipublice· Et taliū ꝯſuatio sic
⁊ depositoꝝ īminet his q̄bus sūt cōmissa
ex necessitate· Et iō nō sūt ꝓpter scanda
lū dimittenda sic nec alia que sunt de ne
cessitate salutis· Tēp̄alia ṽo quoꝝ nos
dn̄i sum⁹ dimittere ea tribuēdo si penes
nos ea habem⁹ vel nō repetēdo si penes
alios sūt ꝓpter scandalū qn̄q̄ꝫ quideꝫ de
bemus qn̄q̄ꝫ aūt nō· Si em̄ scandalū ex
hoc oriat̄ ꝓpter ignorantiā vel infirmi/
tatē alioꝝ qd̄ est scandalū pusilloꝝ· tūc

vel totaliter dimittēda sūt tp̄alia vel ali
ter scandalū sedandū· s· ꝑ aliquā moniti
onē· Aliqn̄ ṽo scandalū nascit̄ ex mali
cia qd̄ est scandalū pharisęoꝝ· Et ꝓpter
eos q̄ sic scādalisant̄ nō sūt tp̄alia dimit
tenda· qꝛ h̄ noceret bono cōi· Daret̄ eniꝫ
malis rapiendi occasio ⁊ offenderent̄ ip
si rapiētes· q̄ retinēdo aliena in pctō re/
manerent· vn̄ Grego· dic̄ in moralibus·
Quidā cū tp̄alia nobis rapiūt solūmo/
do sūt tolerādi· Quidā ṽo seruata eq̄ta/
te ꝓhibendi nō solū cura ne nr̄a sbtrahāt
sꝫ ne rapiētes nō sua seipos ꝑdāt· ¶ Ad
p̄mū ḡ argumentū rn̄det Tho· Q nō ē
de intentōe apl'i monere ꝙ cib⁹ ꝓpter scā
dalū totaliter dimittat̄ · qꝛ sumere cibuꝫ
est de necessitate vite Sed bn̄ talis cibus
ēēt ꝓpter scandalū dimittēdus ſm illud
j· ad corinth· Nō manducabo carnes in
eternū ne fratrē meū scandalisem· ¶ Ad
scd̄m ṽo argumentū dicendū ſm Aug·
de ſmōe dn̄i in mōte· ꝙ illud ṽbū dn̄i itel
ligendū est ſm preꝑationē aī vt· s· hō sit
ꝑatus p̄us pati iniuriā vel fraudē q̄ꝫ iu
diciū sbire si h̄ expediat· qn̄q̄ꝫ tn̄ nō expe
dit vt est dictū· ¶ Ad tertiū dicit Tho·
ꝙ apl'us seminās sp̄ualia corinthis pie
abstinuit a recipiēdo seu petēdo tēp̄alia
ab eis ne· s· illi scan dalisarent̄· quia scā/
dalū illoꝝ gentiliū ꝓcedebat ex iḡrantia
qꝛ nō cōsueuerāt h̄ facere· s· dare· Et idō
a d tp̄s abstinēdū erat vt p̄us īstruerent̄·
⁊ scirēt h̄ ēē debitū Illi ḡ q̄ sciētes fore de
bitū dare tp̄alia his q̄ sp̄ualia seminant
⁊ denegāt· vel si petunt̄ ⁊ scādalisant̄ nō
sūt imunes a culpa· Nec iō tp̄alia necce
saria nō petenda quia tales scandalisa/
rent̄· Jō scrib̄t̄· xvj· q· j· c· Apostolicis
Apl'icis vir͡ ⁊ euāgelisatorib⁹ xp̄i in ne
cessarijs vsibus nolle tribuere seip̄m cō/
dēnare est ¶ Sed cū tot ac tāta dicta sint
de scandalo occurrit adhuc incident̄ du
bitatio de verbis xp̄i dicētis Math· 18·
c· Si manus tua vl' pes tu⁹ scandalisat

tē abſcide eū ꝛ ꝓijce abs te· Bonū eſt tibi ad vitā ingredi debilē vel claudū q̄ꝫ du/ as man⁹ vel duos pedes habentē mitti in gehennā ignis· Et ſi oculus tuus ſcā dalisat te erue eū ꝛ ꝓijce abs te· Bonū ti bi eſt cū vno oculo ad vitā intrare q̄ꝫ du os oculos hn̄tē mitti in gehennā ignis· Utrū ſit mēbrū aliqđ amputandū ꝓ vita tiōe pcti· Et rn̄· Nicola⁹ de lira ſup iſto paſſu· Q᷑ nō licet· mēbra enī corꝑis ſūt a deo data· Et iō nō eſt in ptāte alicuius ꝑſone abſcidere ſibi mēbrū ſicut nec ſe oc cidere· ſed ſꝑ h᷒ eſt illicitū ſingulari ꝑſo/ ne niſi in caſu qn̄ vnū membrū ꝓpter ſui corruptionē eſt in ꝑiculū toti⁹ corꝑis· qꝛ vnicuiqꝫ ꝯmittit᷑ cura ſanitat̄ ſui corꝑiſ Jō tūc licitū ē ꝑ ſe vł ꝑ aliū vnū mēbruꝫ abſcidere ne pereat totū corpus· ſed ꝓpt᷑ pctm̄ euitandū nō ē licitū· tū qꝛ ꝑ hoc nō excludit᷑ ꝯcupiſcentia interior· in qua vi get pctm̄· tū qꝛ ꝑ aliā viā poteſt obuiari pctō ꝑ rōeꝫ ꝛ liberꝝ arbitriū cohibēdo mē bra a pctōꝝ exercitio· Et ſic v̾ba xp̄i my/ ſtice ſūt intelligenda vt dicat᷑ man⁹ ab/ ſcidi inq̄ꝫtū ꝓhibet᷑ ab illicito actu· quia man⁹ abſciſſa nō pōt aliq̄d agere· Dicit itaqꝫ xp̄s· Si man⁹ tua ideſt aliqđ opuſ ſcādaliſat te· ideſt inducit te ad pctm̄· ab ſcide· ideſt nō faciaſ tale opus· Et ſi pes tuus ſcandaliſat te· ideſt accedis ad talē locū in quo induceris ad peccatū· nō va das ibi ꝛ pedē abſcidiſti· Et ſi ocul⁹ tu⁹ ideſt aſpectus alic᷑ui⁹ rei vł mulieris vł cuiuſcūqꝫ ſpectacłi dat tibi occaſionem peccādi fuge talē aſpectū ꝛ oculū ſic erui ſti· Prohibet itaqꝫ dn̄s ieſus in verbis illis occaſiōes maloꝝ· Fugiam⁹ ḡ illas ꝛ curemus vitare ſcādala· vt ſic gr̄a dei deſcendat in corda nr̄a Quā nobis largi at᷑ ip̄e pijſſim⁹ pr̄· q̄ cū filio ꝛ ſpū̄ſctō vi uit ꝛ regn̄t ꝑ infinita ſecła ſecłoꝝ Amen·

Feria q̄nta q̄rte hebđ· De trib⁹ effecti bus ire· ſ· murmuratōe· clamore ꝛ rixa·

Sermo vigeſimusſextus·

Ocrus aūt ſimōis tenebat᷑ magnis febrib⁹· Scribunt᷑ hec v̾ ba Luce· iiij· c· Ex fonte irati animłi deriuant᷑ alioꝝ riuuli pec/ catoꝝ· Et lꝫ a Grego· xxxj· moraliū aſſi/ gnent᷑ pl'es effect⁹ ire q̄ ꝛ filie illi⁹ dicūt᷑ Nos tn̄ alijs ꝑ̄termiſſis in pn̄ti ſ̾mōe de trib⁹ dūtaxat dicem⁹· Hi ſūt febres ille ardētiſſime q̄bus eſtuat mens iracūdoꝝ De his ergo locuturi eas in tres ꝑteſ ꝑ̄n cipales diuidemus·

¶ Prima dr̄ murmuratio·

¶ Scđa clamor·

¶ Tertia rixa·

De murmuratiōe que fit ꝯtra ſociū ꝛ ſuꝑiores ꝛ deū· ꝛ de grauitate hui⁹ pecca ti ac punitiōe· Cap· ꝑ̄mum·

PRima ꝑs ꝑ̄ncipalis ē de ꝑ̄mo effe ctu ſeu filia ire· ſ· murmuratōe· de q̄ dic̄ Robert⁹ olcot q̄ ē q̄rela cū ī patiētia· Et de hac ꝯſiderem⁹ tria· ſ·

¶ Primo diſtinctionem·

¶ Scđo grauationē·

¶ Tertio ꝓhibitionem·

Primo ꝯſiderem⁹ murmuratiōis di ſtinctionē· poteſt nāqꝫ triplex murmura tio diſtingui· Prima eſt ꝯtra ſociū· Se cūda ꝯtra ſuꝑiorē· ¶ Tertia ꝯtra deum· ¶ Prima eſt ꝯtra ſociū Sic martha mur murabat de magdalena dū dicebat xp̄o· Luce· x· cap̄· Dn̄e nō eſt tibi cure q̄ ſoror mea reliquit me ſolā miniſtrare· ſic etiaꝫ murmurauit de illa ꝛ ꝯ̄ xp̄o phariſe⁹ Lu ce· vij· c· dicēs· Si hic eēt ꝓpha ſciret q̄ et q̄lis eēt mulier q̄ tāgit eū· Judas inſuꝑ murmurauit ꝯ̄ illa ꝓpt᷑ effuſionē vnguēti ſuꝑ caput recūbēt̄ ihu· vt dr̄ Mat· xxvi c· Et vt inquit Nicola⁹ de lyra ſuꝑ· x· c· Luce· In his murmuratōib⁹ tripł᷑r ma ria erat ꝯdēnata ꝛ accuſata· Prīo a pha riſeo de p̄ſūptiōe ſeu temeritate qꝛ xp̄um

rãgebat· Scđo a iuda de ꝓdigalitate co
q̄ ꝓciosũ vnguentũ effudit sup caput ie/
su· Tertio a sorore de ociositate· ꝛ vbiq;
maria tacuit ꝛ xp̄s ꝓ ea r̄ndit· ostenditq;
pharisco q̄ factũ marie nõ erat p̄sũptio
nis sed deuotiõis· Et iude ꝛ aliȷs disci/
pulis q̄ illa effusio vnguẽti nõ erat ꝓdi
galitatis sed pietatis· Et sorori marthe
q̄ sessio marie nõ erat ociosa sed meliori
bus applicata· Uñ Aug· in omel· inq̄t·
Sanctũ euãgeliũ cũ legeret̃ audiuimus
a femina religiosa susceptũ ee͂ dñm hos/
picio ea q̄ martha vocabat̃· Et cũ ee͂t ip̄a
occupata in cura ministrãdi· soror ei⁹ ma
ria sedebat ad pedes dñi ꝛ audiebat ver
bũ illius· laborabat illa· vacabat ista Il
la erogabat· hec implebat̃· verũtam̄ mar
tha laborãs multũ in illa occupatione ꝛ
negocio ministrãdi interpellabat dñm·
ꝛ de sorore sua ꝯquesta eit q̄ eã laboran
te͂ nõ adiuuaret· Dñs aũt ꝓ maria r̄ndit
marthe· ꝛ ip̄e eius factus est aduocat⁹ q̄
iudex fuerat interpellatus· hec ille· mur
murauit maria ꝯtra moysẽ q̄ erat vir mi
tissimus vt habet̃ Num̄· xij· c· Et iratus
deus ꝑcussit illã lepra· In ecc̄lia etiã pri
mitiua vt scribit̃ Actuũ· vj· c· Exort⁹ est
murmur grecoꝝ· s· ꝯuersoꝝ ad fidẽ ꝯtra
hebreos eo q̄ despicerent̃ in ministerio
quotidiano vidue coꝝ· Dicit hoc loco
Nicolaus de lyra q̄ om̄es erant iudei sꝫ
aliqui erant nati in iudea ꝛ illi dicũt̃ hic
hebrei· Et aliq̄ nati i grecia ex iudeis ibi
dẽ ꝑ anthiochũ dispsis· ꝛ illi dicunt̃ hic
greci· Et similiter illi qui de gentilitate
cõuersi erant ad iudaismũ· Et dicebãtur
vidue ille grauari· Uel q2 nõ ita require
bant̃ vt hebree qđ sibi reputabãt ad con
temptũ· Uel q2 nimis grauabant̃ in opi
bus manuũ· Uel quia nõ ita eis proui/
debatur de necessariȷs sicut aliȷs viduis
hebreoꝝ· sed apostolis ordinãtib⁹ septẽ
diacones q̄ sup h᷒ gererẽt curã sedat⁹ est
murmur· Istud viciũ grauiter turbat cõ
gregationẽ religiosoꝝ· Iõ grauiter puni
endũ· vñ dr̄ di· xc· c· Alienus· Alien⁹ sit
a fratrũ vnitate q̄ murmurauerit· ꝛ op⁹
ei⁹ abiȷciat̃ q̄ murmurãs extiterit ne pe/
nas murmurãtiũ incurrat· de q̄b⁹ ait apo
stolus· Neq; murmuraueritis sicut qui
dã coꝝ murmurauerũt· ꝛ ꝑierũt ab exter
minatore· dr̄ ibi glos· sup v̄bo op⁹ eius
abiȷciat̃· Op⁹ clerici p̄cipue dr̄ oro· ꝛ o/
pus laici est oblatio· Et sic videt̃ dicere
q̄ clericus ꝓpter murmurationẽ debꝫ se/
parari ab aliȷs quasi excõicatus ꝛ laici o/
ratio nõ debet recipi· ¶ Secũda murmu
ratio ẽ ꝯ supiorẽ· Cõq̄rũt̃ vt i plib⁹ mur
murãtes s̄ui de suis dñis s̄bditi de p̄latis
ac q̄buscũq; supiorib⁹· Iõ Hier· ad ma/
trẽ ꝛ filiã in galliȷs cõmorantẽ ait· Que
rulũ ẽ s̄uoꝝ gen⁹ ꝛ q̄ntũcũq; eis dederis sp
min⁹ ẽ· doloreq; suũ solis qđ pñt obtre/
ctationib⁹ ꝯsolant̃· sic murmurauit po/
pul⁹ ille iudaicus ꝯ moysen ducẽ suũ in
deserto siti ꝯq̄rendo de defectu cibi· vt h̄r
Exod· xvj· c· Et in Rafidin ꝯq̄rẽdo de
defectu aq̄· Exodi· xv· c· ¶ Sed aduertãt
inferiores cũ murmurãt de suis maiori/
bus existimãtes illos ignorare murmu
ratiões ꝛ maledicta coꝝ· q2 sapiẽs Ecc̄i
x· c· ait· In cogitatiõe tua regi ne detrahas
ꝛ in secreto cubiculi tui ne maledixeris di
uiti· q2 aues celi portabũt vocem tuam·
¶ Tertia murmuratio est ꝯ deũ· Et de
hac inquit Dauid i psalmo· cv· ꝯtra po
pulũ illũ antiquũ· Murmurauerũt i ta
bernaculis suis ꝛ nõ exaudierũt vocem
dñi· de murmurationib⁹ v̄o illoꝝ habet̃
Numeri· xiiȷ· c· ꝛ in plerisq; aliȷs· ¶ Se
cũdo ꝯsiderem⁹ murmuratiõis grauatõ
nẽ· Quãuis em̄ g̃ue sit ꝛ malũ murmura
re de socio ꝛ de supiorib⁹ q̄buscũq;· g̃ui⁹
tñ ẽ murmurare de deo· ¶ Sed aduerten/
dũ q̄ triplex est murmuratio de deo·
¶ Prima ꝑ p̄sumptionẽ·
¶ Secunda per admirationem·
¶ Tertio per turbationem·

Prima murmuratio de deo est ꝑ p̄ſumptōem. Et de hac habet̄ Mat. xx. c. in ꝑabola vinee vbi narrat̄ ꝙ illi q̄ venerūt hora prima ad laborādū ī vinea cum nō accepiſſent a ꝓcuratore niſi vnum denariū ſicut q̄ venerūt vndecīa hora murmurabāt aduerſum patrē familias dicētes. hi nouiſſimi vna hora fecerūt ⁊ pares illos nob̄ feciſti q̄ portauim⁹ pōd⁹ diei ⁊ eſtus. Ubi dicit Gre. in omē. ꝙ venientes prima hora ſignificant patres ꝑmos veteris teſtamēti. ⁊ veniētes vndecima ſanctos noui teſtamēti q̄ recipiūt denarium. id ē ꝑmiū ſicꝰ ſancti antiq̄ teſtamēti ⁊ prius quia īmediate cū moriūt̄. Illi āt diu in limbo ſteterūt. Et illa murmuratio nō eſt ꝓprie aliq̄ q̄rela ꝯ deū cū q̄eti ſſimi ſint. ſꝫ ꝑ p̄ſumptōem dicit̄. id ē dato ꝑ impoſſibile ꝙ ꝯq̄ri vellent tūc declarat̄ apte ꝙ nō fit eis iniuria vel diminutio debite mercedis ſꝫ iuſte vnicuiq̄ꝫ tribuit̄. Nicola⁹ ēn̄ de lyra ſuꝑ h̄ paſſu refert ꝙ gentiles ꝯuerſi ad fidē ſūt venientes vndecima hora q̄ receperūt tantaꝫ grām q̄ eſt q̄ōdam ꝑncipiū gl'ie q̄ntaꝫ et iudei in ꝑncipio ꝯuerſi vt apl'i cū aliȷ̄s diſcipulis vel etiā ſcti veterꝭ teſtamēti. Nō em̄ eſt aliud gl'ia q̄̄ꝫ grā ꝯſummata Ideo apl's ad Ro. vj. c. ait. Gratia dei vita eterna. ſ. eſt. Uidentes ergo iudei ꝙ gētiles ꝯuerſi ad fidē recipiebāt gratiaꝫ ſpūſſcti ī ſigno viſibili. ſ. in ſpecie ignis ſicut apl'i. Unde Actuū. x. dr̄. ꝙ loq̄nte petro. ſ. cornelio cēturioni ⁊ familie ſue. cecidit ſpūſſctūs ſuꝑ oēs q̄ audiebāt v̄bū. Nō intelligentes myſteriū q̄ſi murmurabāt reputātes gētiles indignos tāta grā. vn̄ dr̄ ibi. ꝙ obſtupuerūt q̄ venerāt ex circūciſiōe dicētes. q꞉ ⁊ grā ſpūſſāc ti in natōes. ſ. gentiliū effuſa ē. Sed reuertēte petro ad iudeos ceperūt ꝯq̄ri de eo ꝙ ad corneliū gētilē diuertiſſet. Quibus ſatiſfecit declarās quō ſibi oſ̄ſuꝫ eſt ꝑ viſionē. ſ. lintheī de celo ſbmiſſi pleni animalib⁹ immūdis. ⁊ ei dictū ꝙ mactaret de illis ⁊ māducaret. Quia ⁊ gentes etiā vocāde erāt a deo ad grāꝫ ſuſcipiendā. Nec pōt q̄s de deo iuſte ꝯq̄ri q̄re det vni grām magꝭ q̄̄ꝫ alteri. ⁊ q̄re magꝭ vocauerit ad fidē gentiles q̄̄ꝫ iudeos. q꞉ in eo nō habet locū acceptio ꝑſonaꝝ. cum nulli ſit debitor. ¶ Secūda murmuratio de deo eſt ꝑ admiratōem. vidētes em̄ ſancti malos ſepe exaltari ⁊ bonos deꝑmi ⁊ cōculcari. aliq̄n̄ conquerūt̄ de deo nō iraſcendo ſed pie admirādo de iudiciȷ̄s dei. Sicut Hieremias. xij. c. dicebat. Quare via impioꝝ ꝓſꝑat̄ ⁊c̄. ¶ Tercia murmuratio de deo eſt ꝑ turbatōeꝫ. Et hec tripliciter fieri poteſt. Primo cū murmurāt aliq̄ de nimia ſeueritate. Scd̄o de nimia benignitate. Tercio de aeris inēq̄litate. ¶ Primo aliq̄ cōquerunt̄ murmurantes de deo de nimia ſeueritate cū m'ltū affligunt̄ vel pauꝑtate vel infamia vel ꝑſecutōe vel infirmitate et ſil'ia. dicētes deū eſſe crudelē erga ſe vel alios tribulatos. ⁊ pl⁹ aduerſitatis eis dare q̄̄ꝫ poſſint portare. ⁊ ſe fore a deo derelictos et abiectos. Sed o q̄̄ꝫ magnā falſitateꝫ iſti loquunt̄. q̄m̄ oīs doctrina clamat deum pȷ̄ſſimū ⁊ clemētiſſimū. q̄ tribulatōes infert ex pietate. ⁊ tribulatis q̄ in illū confidūt ſꝑ adeſt. ſm̄ illud p̄s. Juxta eſt domin⁹ his q̄ tribulato ſunt corde. ¶ Secūdo aliq̄ murmurāt de nimia benignitate dei. q̄a recipit magnos pctōres ad penitentiā et tolerat male agētes. Sic ſcribe et phariſei murmurabāt ꝯtra ieſum dicētes. Lu. xv. c. Quare hic pctōres recipit ⁊ māducat cū illis. Facit nihilominus de⁹ oīa iſta vt pctōres ad penitentiam ꝯuertant̄. Ut em̄ ait Ouidi⁹ lib̄. de triſtibus. Si q̄tiens peccāt homies ſua fulmina mittat Jupiter. exiguo tp̄e nullus erit. ¶ Tercio aliȷ̄ murmurāt de deo de aeris intēperie. vt cū eſt m'lta ſiccitas v'l nimia inundatio aquaꝝ. vel cū eſt in

tẽſus calor aut frigꝰ ⁊ hmõi q̃ſi deꝰ non
bñ diſponat iſta · Sꝫ iniuſte fit hec mur
muratio · q2 vt ſcribit̃ Sap̃ · viij · c · Sapi
entia dei diſponit oĩa ſuauiter · Sed q2
nõ agit ſm velle noſtꝝ iõ murmuramuꝛ
q̃ſi eſſemꝰ ſapiẽtiores deo · et vellemus
eũ inſtruere quõ debeat mũdũ gubnare ·
Eſt ergo graue peccatũ murmurare de
deo etiã i q̃cũq3 aduerſitate · Propterea
laudat̃ Job · q̃ i tot ſuis aduerſitatibus
vt d2 eiuſdez · ij · c · nõ peccauit labijs ſuiſ ·
nec ſtultũ q̃d ꝯ deũ locutꝰ eſt · ¶ Tercio
ꝯſideremꝰ murmuratõis punitõz · Pro
pter h̃ eq̃dem pctm̃ dixit deꝰ · Nũeri · xiiij
ca · Oẽs q̃ numerati eſtis in deſto a vigi
ti annis ⁊ ſupra ⁊ murmuraſtiſ ꝯ me · nõ
intrabitis in terrã ſup quã leuaui manũ
meã vt habitare vos facerẽ, in ca pter ca
leph ⁊ ioſue · Et Numeri · xvj · c · ſcribit̃ ·
ꝙ q̃ñ multitudo murmurabat ꝯ moyſen
⁊ aaron vellet q3 eos opprimere lapidi/
bꝰ fugerũt ad tabernaculũ · ⁊ opuit eos
nubes et apparuit glia dñi · ¶ Dicũt ali
q̃ ꝙ nõ fuit illa q̃ pbuit ducatũ populo ·
ſed q̃dã parua nubes in qua dñs ſolitꝰ
erat loq̃ cũ moyſe · Alij dicũt ꝙ fuit illa
q̃ pbebat ducatũ ſed ſtabat i alto ſup ta/
bernaculũ · ⁊ tũc deſcẽdit operiẽs ⁊ ambi
ens circũquaq3 vt nullꝰ poſſꝫ abire · Et
egreſſus ignis deuorauit pplm̃ · Fuerũt
aũt pcuſſi tredecim milia ⁊ oetogita · Et
Numeri · xxi · habet̃ ꝙ q̃ñ venerũt i ſal/
mana q2 male loq̃bant̃ de deo miſit dñs
in populũ ſerpẽtes ignitos q̃ ſic dicebã
tur ſm Nico · de lyra ⁊ Mgr̃m in hiſto
ria ſcholaſtica · q2 minimi ⁊ veloces erãt
ad modũ ſcintillaꝝ · Uel q2 volãtes per
aera emittebãt ſcĩtillas ardẽtes · Uel ex
eo ꝙ p morſus coꝝ calefiebat caro ac ſi
igniret̃ · Tũc venerũt iudei ad moyſen
dicẽtes · peccauimꝰ q2 locuti ſumꝰ ꝯtra
deũ · ⁊ tu ora vt tollat nobis ſerpentes ·
Orauitq3 moyſes ad deũ · Cui deus ait ·
Fac ſerpẽtẽ eneũ ⁊ pone in ptícã eminẽ/
tem in medio populi · ⁊ q̃cũq3 pcuſſus fu
erit a ſerpẽte reſpiciat eũ ⁊ viuet · Et fa/
ctũ eſt ita · Dicit rabbi ſalomõ ꝙ in ſpẽ/
te nõ erat ꝟtus ſanãdi · ſed aſpiciẽtes ſer
pentẽ cognoſcebãt afflictõnez illã a deo
ſibi iuſte illatã petẽdo miſicordiã · ⁊ ipſe
deꝰ ſaluauit eos · Rõ aũt myſtica ẽ · q2 ſ
pens ille figurabat xp̃m paſſum i cruce ·
p cuiꝰ intuitũ fide ⁊ deuotõe ſanamur a
morſu ſathane · Quare xp̃s dixit Johã ·
iij · c · Sicut exaltauit moyſes ſerpentẽ i
heremo in ligno · ita exaltari opꝫ filiuꝫ
hoĩs · Refert mgr̃ in hyſtoria ſcholaſti
ca ꝙ illũ ſerpentẽ eneũ habuerũt ſecũ fi/
lij iſrael ⁊ magnifice repoſitꝰ ẽ i hierlm̃ ·
Tandẽ ob cultũ ſupſtitõis quẽ ſibi exhi
bebat populꝰ cõminuit eũ i puluerẽ rex
Ezechias ⁊ poſuit i torrentẽ cedron · vt
habet̃ · iiij · Regũ · xix · ca ·

De triplici clamore · ſ · orantiũ ⁊ horri
biliter peccantiũ atq3 iraſcentiũ q̃ turbãt
domũ vxorem atq3 familiã · Cap · ij ·

Ecũda pars pncipalis ẽ de ſe/
cundo effectu ire q̃ eſt clamor ·
Hic ſm Greg · ⁊ Tho · vbi ſup
ꝯſiſtit in h̃ ꝙ pfert q̃s ex ira voces cla/
moroſas q̃bꝰ miſceri ſolẽt ꝯtũelie ⁊ con
tentões Sꝫ ſciendũ ꝙ triplex ẽ clamor ·
¶ Primꝰ dicit̃ intenſe affectõis ·
¶ Secundus horrende offenſiõis ·
¶ Tercius ꝯfuſe pturbationis

Primꝰ clamor eſt cũ q̃s magno affe
ctu deſiderat vl̃ petit aliquid a deo ſm il
lud p̃s · Clamaui i toto corde meo exau/
di me dñe · Uñ ⁊ moyſes cũ ſup mare ru
brũ cũ filijs iſrael maneret · ⁊ pharao eoſ
pſeq̃ret̃ · oranti moyſi ſilẽter dixit dñs ·
Quid clamas ad me · vt ponit̃ Exo · xiiij
ca · Clamor eiꝰ erat intẽſũ deſideriũ quo
orabat · Iſte clamor intrat i aures dei · ita
q3 meret̃ exauditiõez ſic dñſ pmittit di
i p̃s · xc · Clamabit ad me ⁊ ego exaudiaꝫ
eũ · Et Hiere · xxxiij · Clama ad me et ego
exaudiã te dicit dñs · Unde de pplo iſrl̃

cū ꝓpter pctā sua diuersꝭ tribulatiōibus ⁊ captiuitatibꝰ vrgerent dr̄ in ps̄. Clamauerūt ad dn̄m cū tribularent̄ ⁊ de necessitatibꝰ eoꝝ liberauit eos. Sic chananea clamās pꝰ iesū fuit exaudita ⁊ sanata filia eiꝰ. Mat. xv. ca. Sic cecꝰ magis ac magis clamans. Jesu fili dauid miserere mei fuit illumīatꝰ. Lu. xviij. c. Predicator etiā isto mō dꝫ clamare in pplo .s. ex intimo affectu. ⁊ sic audit̄ virtuose ⁊ fructuose. Sꝫ xp̄s clamabat in tēplo nō solū voce sꝫ itēso desiderio. Si qs sitit veniat ad me ⁊ bibat. Joh. vij. c. Et d̄ Johāne baptista dr̄. Uox clamātis i deserto. Mat. iij. c. ¶ Secūdꝰ clamor ē horrende offensiōis. de q̄ vide s̄monē de punitiōe sodomoꝝ in tractatu de timore iudicioꝝ dei vbi p̄cipue designant̄ q̄ttuor peccata q̄ p̄ ceteris clamāt. ¶ Terciꝰ clamor ē cōfuse pturbatōis. Et de h̄ apl's ad Ephe. iiij. c. ait. Omīs clamor ira ⁊ indignatio tollat̄ a vobis. Solent ita clamare viri iracūdi ꝯ vxores. dn̄i ꝯ famulos. dn̄e ꝯ ancillas. miscētes clamoribꝰ īproperia ⁊ ꝯtumelias ex q̄bus inferioꝝ animꝰ frāgit̄ ⁊ indignat̄. Propterea Eccl'i. iiij. ca. sapiens ait. Noli eē sicut leo ī domo tua euertēs domesticos tuos ⁊ opp̄mēs subiectos tibi. Et Sen̄. ad lucillum ait. Colāt te potiꝰ serui tui q̄ȝ timeant.

De rixa ⁊ defensiōe sui ac pugnantibꝰ in duello. ⁊ de ciuili bello. Cap. iij.

Tercia pars p̄ncipalis ē de tercio effectu ire. q̄ est rixa. De hac in quit Tho. ij. ij. q. xli. arti. ij. q̄ rixa importat q̄ndā ꝯdictōeꝫ vsq̄ȝ ad facta p̄uenientē dū vnꝰ alteꝝ ledere molit̄. Et sicut ꝯtētio īportat ꝯtradictōeꝫ ī v̄bis ita rixa in factis. Quare videt̄ rixa q̄ddā p̄uatū bellū qd̄ inter p̄uatas p̄sonas agit̄ nō ex aliq̄ publica auctē sꝫ magis ex inordinata volūtate. ¶ Sed aduertendū q̄ rixa potest fieri tripliciter.

¶ Primo ratione defensionis

¶ Secūdo ratione tēptationis

¶ Tercio ratione malignationis

Primo fit rixa rōe defensiōis. cū scꝫ qs se defendit solo aīo iniuriā repellēdi. cū debita moderatōe. Nā regula ē iuris natural' ⁊ positiui. ff. d̄ iusticia ⁊ iure. l. Ut vim vi. Uim vi repellere licꝫ cū moderamine inculpate tutele. Et dr̄ moderamē īculpate tutele illd̄ qd̄ equalet illate violētie ī q̄litate armoꝝ ī cōcursu tp̄is ⁊ in ip̄o actu violētie. ne al's excedēdo videat̄ vindicta. ⁊ p̄ ꝯn̄s pctm̄. Hec aūt d̄fensio licita ē vniuersalit̄ oībꝰ nō soluꝫ laicis sed etiā clericis ⁊ religiosꝭ. Et reprobat̄ opinio dicētiū q̄ in nulla necessitate positꝰ q̄ātūcūq̄ȝ ineuitabili etiāꝫ si aliter euadere n̄ possit nisi occidēdo dꝫ q̄s aliū occidere. imo potiꝰ dꝫ p̄mittere se occidi aliter peccat mortal'r. Cuiꝰ ꝯriū māifeste dr̄ in clemētina Si furiosus de homicidio. Ueꝝ est tm̄ s̄m Tho. q̄ nullus tenet̄ ad h̄. Sed maioris p̄fectōnis esset si potiꝰ p̄mitteret se īterfici q̄ȝ se defēdēdo occidere cū nō possit alit̄ euadere. Et hoc ītellige si ē in bona dispositōne aīe sue. nā al's fatue faceret exponēdo se morti corporis et aīe cū sibi p̄ mortē p̄cludat̄ via pn̄ie. ¶ Itē licita ē p̄dicta defēsio in om̄i loco etiā ī eccl'ia. et h̄ ꝓpter p̄iculū. q̄n̄. s. seq̄ret̄ mors h̄ nō faciēdo. Nec obstat q̄ eccl'ia pollui pōt p̄ sanguinis effusionē. q̄r magis pōderāda ē hoīs ꝯfusio cū sit irrestaurabil' q̄ȝ ecclesia q̄ reconciliari pōt. Et forte dici pōt q̄ ad hoc q̄ eccl'ia polluat̄ req̄rit̄ effusio sanguinis iniuriosi. vt notat̄ in ca. vno de ꝯsecratiōe eccl'ie. li. vj. ¶ Insup̄ licita ē p̄fata defēsio in q̄cūq̄ȝ officio occupato. ita etiā q̄ celebrās si īuadat̄ ⁊ alit̄ nō pōt euadere licitū ē vt se defendat ⁊ occidat. Nā ꝓpt̄ impedimētū corpale sup̄uenīēs īchoatū officiū dimittit̄ inexpletū. vij. q. j. c. Illud ⁊. c. nihil. Sꝫ h̄ euenit impedimētū celebrāti īmo p̄iculū mortis. g̃ licitū ē p̄terea

mittere officiū· ⁊ se de piculo sibi occurrē
ti si pōt expedire· Et si se defendēdo occi
derit pōt etiā reassūpto officio celebrare
dūmō affuerint illa q̄ ponūt̄ i dicta, cle
mētina· si furiosus· Nā nullū pctm̄ i h̄
fecit nec irregularitatē incurrit· ¶ Idē de
baptizātib⁹ ordinātib⁹ ꝯfirmātibus pe
nitētias iniūgētib⁹ ⁊ singula sacra ꝯferē
tib⁹ si inuaderent̄· q: s· licitū ē collatōez
illoꝝ sacroꝝ omittere inchoatā ꝓpt̄ sui
tutelā· Dubiū tn̄ est circa sacr̄m baptis/
mi in vno casu· qn̄ vicȝ sacerdos inua/
sus ad mortē haberet p̄ manib⁹ puulum
baptizandū q̄ eēt i articl'o mortis· ita ꝙ
si sacerdos diuertat a baptismo illi⁹ vt
se defendat· iminet puero piculū mortis
eternalis p̄supponēdo ꝙ nō sit ali⁹ qui
baptizet eū· In h̄ casu p̄eligēda est mors
corpalis sacerdotis morti spūali pueri·
Et rō est· q: tūc vnū tm̄ malū seq̄t̄ ⁊ tpa
le· s· mors sacerdotis· sed si p̄eligat̄ vita
sacerdotis seq̄rent̄ duo mala spūalia· i·
mors et̄na pueri· de cōse· di· iiij· c· Firmis
sime· Et neglectus cure aīaꝝ qd̄ ē morta
le sacerdoti· vt extra de etate ⁊ q̄litate· c·
Cū sit· Preeligendū ē aūt min⁹ malum
maiori· di· xiij· c· Nerui· Ubi āt foret du
biū pbabile de morte vel de vita pueri vl'
cꝫ ad expeditōem piculi· ⁊ ꝯstaret de mor
te p̄sbri nisi diuerteret adhuc crederē p̄eli
gendā mortē sacerdotꝭ· Et hec materie cō
petūt ꝓprio sacerdoti ⁊ parrochiāo· hec
sup̄dicta Johes de lignano· ¶ Adhuc sci
endū ꝙ licitū ē vnicuiqꝫ defendere se mō
p̄dicto cōtra q̄scūqꝫ iniuste inuadentes·
vn̄ et ꝯ supiorē suū qn̄ ꝯstat ꝙ iniuste in/
uadit· C· de iure fisci· l· Prohibitū· Itez
ꝯ iudicē et ptātē iniuste inuadentē vt oc
cidat licitū ē se defendere· Item ꝯ abba
tē ⁊ alios p̄latos licitū est monacho se d̄
fendere· vtpote si abbas mōachū inua/
deret vt subito occideret· ¶ Item licita ē
p̄fata defensio nō solū p se sȝ etiā pro fi
lio· q: vna psona cens̄et̄ pater ⁊ fili⁹· cū

sit pars substantie ei⁹· Itē p vxore· Nā
iniuria vxoris est irrogata marito ⁊ iniu
riaꝝ actio sibi cōpetit· imo et p sponsa·
¶ Secūdo pōt fieri rixa rōe tentatōnis·
cū· s· pugnāt aliq̄ in duello· Et dicit̄ du
ellū q: fit inter duos· Duellare aūt est
deū tētare· vt dr· ij· q· v· c· Monomachiā
Fit aūt hoc duellū aut ꝓpter odij exag/
geratōem· aut ꝓpter gl'ie tpalis cōsecuti
onē· vt· s· ostensis virib⁹ corpis in pub/
lico ex tali bello laudē cōsequat̄ de forti/
tudine· Aut ꝓpter iniūcti criminis purga
tōem· cū· s· imponit̄ alicui furtū vel pro
ditio et hmōi· ⁊ ipe duello vl't ondere su
am innocentiā· Sed tale bellū est pec/
catū mortale ⁊ valde graue in q̄ hō expo
nit se morti corpis et anime· Et est phi/
bitū p̄mo in lege diuina vbi dicit̄· Non
occides· s· nec te nec aliū· tal' aūt expōit
se occisioni suspi⁹· Itē est ꝯ illud p̄cep/
tū· Non tētabis dn̄m deū tuū· Est etiam
phibitū duellū lege canōica· extra d̄ pu
gnātib⁹ i duello p totū· Insup phibet̄
lege ciuili· C· de gladiatorib⁹· Quare ra
ymūd⁹ in sūma sua dic̄ ꝙ nulla ꝯsuetu/
do p̄t excusare duellū a pctō· Et ꝙ oms
indisticte peccāt mortal'r offerentes scȝ
duellū et suscipiētes· ⁊ iudices q̄ desert
⁊ p̄stant auctem ⁊ assessores in h̄ ⁊ dan
tes ꝯsiliū auxiliū ⁊ fauorē· ⁊ sacerdotes
q̄ dant his bn̄dictōes· Idē dicūt Hoff·
Host· et Tho· ij· ij· q· xcv· Ad idē facit
c· Cōsulu isti· ij· q· v· ¶ Tercio fit rixa ra
tione malignationis· puta cum aliqui
iniuste inuadūt aliū vel alios· vel cuȝ se
defendunt cū iniuste inuadunt̄· puta cū
ministri rectoꝝ volūt iuste cape aliq̄s re/
os et illi se defendūt ne capiant̄· Simi
liter ē rixa maligna ciuiū q̄ partiales di
cunt̄· quoꝝ ciuilibus bellis ciuitates flo
rētissime fundit⁹ etiā sunt euerse· Quid
em̄ potentiā diuitias ⁊ gl'iam romanoꝝ
redegit ad nihilū nisi bella ciuilia· Hoc
Lucanus· hoc Salusti⁹· hoc ceteri rerꝫ

romanarũ scptores testat̄ vt plene posui
in quadragesimali nostro de penitentia
in smone de discordia· Sed pfecto vt sa
piens dic̄· Ab vna scintilla auget̄ ignis
pncipiũ belloꝝ ciuiliũ exortũ fuit in vrbe
dũ gracchi ꝯtra nobiles fauere tẽtabant
populo· Vñ inquit Aug· li· iij· de ci· dei
c· xxiij· Initiũ ciuiliũ belloꝝ fuit seditio
nes gracchoꝝ agrarijs legibꝰ excitate vo
lebant eñ agros populo diuidere quos
nobilitas ꝑperã possidebat· Sed taꝫ ve
tustã iniquitatẽ audere ꝯuellere piculo/
sissimũ imo vt res ipa docuit pniciosissi/
mũ fuit· Et li· ij· de ci· dei· c· xxi. dic̄· Unus
gracchoꝝ occisus fuit a quo scribit sedi/
tiones graues cepisse salustiꝰ· Quia ẟo
romani desolationẽ vrbis factam assere
bant qm̄ xp̄m susceperũt eiusq̃ cultũ in
vrbe· Aug· ptacto li· iij· c· xxviij· errorem
istũ ꝯfutat· Ait eñ sic Crudelia bella ci
uilia oĩbus bellis hostilibꝰ auctoribꝰ eti
am eoꝝ fatẽtibꝰ amariora q̄bus illa res/
publica nec afflicta sed pdita oĩno iudi/
cata est lõge ante aduentũ xp̄i exorta sũt
scꝫ Marij ꝛ Scille Sertorij ꝛ Catilli/
ne Lepidi ꝛ Catulli· Pompeij ꝛ Cesa
ris· Sed q̄d de roma cõtendimꝰ cũ etiaꝫ
diebus nostris tãtas viderimꝰ calamita/
tes occisiones depdatiões exilia dãna re
rũ· altissimoꝝ palatioꝝ ruinas ꝛ mala i
numera vt sic dicã in tot italie ciuitatibꝰ
propter ciuilia bella ꝛ rixas indebitas
Ad quas tñ mitigandas nõ mediocriter
profuerũt p̄dicatores doctissimoꝝ viro/
rũ ꝛ p̄cipue sancti Bernardini q̄ multas
extinxit discordias ꝛ populos conduxit
ad pacem· deserat̄ itaq̃ huius ignis exu
rentissimꝰ ardor ꝛ ira deposita inuigilet
vnusq̄sq̃ pacifice viuere qui in numero
filioꝝ dei ee̅ desiderat eius gratia suauis
sima recreari Quaꝫ nobis ille largiat̄ q̄
est b̄ndictus p omia secl'a seculoꝝ Amẽ·
Feria sexta quarte hebdomade· De
homicidio·

Sermo vigesimusseptimꝰ ꝛ nonus·

DA mihi bi
bere· ẟba sũt redempto
ri nr̄i origialiter Johã
nis· iiij· c· ꝛ in euãgelio
hodierno· Queadmodũ desiderat ceruꝰ
ad fõtes aquarũ· ita amorosus ih̄us desi
derat saluos facere pctõres· Sed pleri
q̃ ꝯtrãto ire sue ipetu pcipitant̄ vt nõ solũ
audire recusent blandam voceꝫ eius ad
penitentiã eos dulciter inuitantis· quin
imo oculis clausis ad omne malũ sese fa
ciles reddunt ꝛ expeditos· Et cum calo
re iracundie contra suos proximos ine/
brientur putant se obsequiũ prestare do
si vitam illis auferunt violenter· Sunt
quandoq̃ tales dũ predicat̄ euangeliuꝫ
xp̄i presentes quibus bene est· vt ostẽda
tur sui magnitudo peccati· Hi sunt qui
occidere aliquem sibi exosum disposue
runt· vel si occiderunt in preterito tẽtan
tur vt desperent de misericordia dei· Ab
his exigit christus aquam vel emendati
onis vel penitentie· Propterea vt eis de
tur occasio reuertendi ad bonam ꝛ quie
tam vitam in presenti sermone de homi
cidio dicere statui· Et dimissis illis que
posita sunt in quadragesimali de penitẽ
tia· Adhuc de ipso tria hodie mysteria p
ponemus declaranda·

¶ Primũ dicit̄ crudelitatis·
¶ Scd̄m dãnabilitatis·
¶ Tertiũ irregularitatis·

Ex crudeles sũt q̄ se inficiũt aut innõ
cẽtes aut parentes· Cap· pmũ

PRimũ mysteriũ de homicidio de
clarandũ dicitur crudelitatis Ad
magnã nanq̃ crudelitatẽ spectat
cum quis absq̃ causa rationabili ꝛ iusta
interficit aliquẽ· Sed maxima est crude
litas cum quis interficit seipm̄ vt ponit
Tho· ij· ij· q· lxxiiij· et ꝯfirmat̄· xxiij· q· v·
c· Si nõ lꝫ· ẟ· Nõ occides· ¶ Põt ãt ista

crudelitas adhuc distingui ꝛ lati⁹ ꝙ cõ sistat in tribus.
¶Primo in occisione sui.
¶Secũdo in occisione innocentis
¶Tercio in occisione parentũ
Circa occisionẽ ꝓo sui occurrũt q̃nqꝫ difficultates. Prima est an liceat alicui occidere seipm cã melioris vite vł felicitatis citi⁹ ꝯseq̃nde. Sicut fecit Theobrot⁹ phs de q̊ mentõem fac̃ Aug. li. j. d̃ ciui. dei. Ad h̃ r̃ndet Tho. ij. ij. q. lxviij. ꝙ h̃ nõ licet. qꝛ trãsitus hoĩs de hac vita ad aliã feliciorẽ nõ fit libero arbitrio hominis sed ꝑtãte diuĩe grẽ. ¶Scõa difficłtas ẽ. an liceat occidere seipm cã euadẽdi miserias ꝑsentis vite ꝑpauptatis ꝯfusionis infirmitatꝫ ꝛ hmõi. Sic̃ fec̃ achitofel laq̃o se suspẽdens. vt hr̃. ij. Regũ xvij. c. Silr̃ saul vt notat̃. j. Regũ vlt. ca. victus in bello a philisteis irruit sup gladiũ suũ. ꝛ nõ plene mortu⁹ rogauit amalechitã fuũ suũ vt interficeret eũ ne illuderet̃ a philisteis. qd̃ ꝛ fecit. Et ꝑmi Machabeoꝝ. xiiij. c. narrat̃ ꝙ ozias ne capet̃ ꝛ illuderet̃ a gentilib⁹ se occidit. Marc⁹ brut⁹ ꝛ Gaius cassius vt refert Orosi⁹ li. vj. in cãpis philippicꝭ victi ad desꝑationẽ pulsi. brut⁹ lat⁹ sed cassi⁹ caput iuitatꝫ ꝑcussorib⁹ ꝑbuerũt. Marcus antoni⁹ victus ab octauiano ĩ bello terrestri ꝛ nauali ſm Orosiũ obsessa ab octauiano alexãdria in q̃ ipe morabat̃ gladio se pemit ne veniret ad man⁹ octauiani. Ad hoc dicit Tho. ꝙ nõ licꝫ alicui seipm occidere vt euadat miserias alias. qꝛ ẽ assumere mai⁹ malũ ad vitandũ min⁹ malũ qd̃ est ꝯ rõnem. Nã vltimũ maloꝝ vite hui⁹ ꝛ oĩm terribiliũ est mors. vt dic̃ phus. iij. ethicoꝝ. ¶Tercia difficultas. an cã puniẽdi peccatũ ꝯmissum liceat alicui occidere seipm. Sic̃ fec̃ iudas q̊ penitẽtia duct⁹ ꝓpt̃ ꝓditionem xp̃i abiens laq̃o se suspẽdit. vt hr̃ Mathei. xxvi. c. Dicendũ ꝙ neqꝫ h̃ licꝫ. qꝛ ñ potest malefactoꝛ occidi nisi ꝑ iudicium publice ꝑtãtis. ¶Quarta difficłtas. an liceat mulieri se occidere cã vitande corruptiõis. Sicut fecit q̃dã ꝯiugata bonestissima. ꝑ q̃ cũ misisset diocletian⁹ imꝑatoꝛ vt ea abuteret̃. ꝓpter pulchritudinẽ dixit marito. Qui cũ r̃ndissꝫ obuiari nõ posse illa nõ accessit sed se interfecit. vt habet̃ in eccł'iastica historia. Ad hoc r̃ndet̃ ꝙ hoc nõ est licitũ. qꝛ nõ ẽ cõmittẽdũ crimen maximũ qd̃ est occidere se vt euitet̃ min⁹ crimen alienũ. Nõ em̃ ẽ crimen mł'ieris ꝑ violentiã violate si consensus nõ adsit. Sed ẽ min⁹ pctm̃ fornicatõis q̃ꝫ occisio sui. ¶Quĩta difficłtas An cã fugiende libidis dũ. s. mł'ier timꝫ ne cõsentiat in aliqd̃ peccatũ. puta ne violentata in actu ꝯsentiat delectatõi possit licite occidere seipã. Et ad h̃ dicim⁹ ꝙ nõ licꝫ. qꝛ nõ sunt faciẽda mala vt inde veniãt bona. vel vt euitent̃ mala ꝑsertim minoꝛa ꝛ min⁹ certa. Incertũ est em̃ an aliq̃s in futuꝝ ꝯsentiat ĩ pctm̃. Nã potens est de⁹ eripe a q̃cunqꝫ superueniente tribulatõe. siue a pctõ liberare. Ex autẽ samson occidit seipm excusat̃ sic̃ Aug⁹ ponit ꝑmo de ciui. dei. Et ꝯfirmat̃. xxiij. q. v. c. Nõ licet. ¶Nicola⁹ de lyra similiter rõe videt̃ excusare saulẽ allegãs opinionẽ hebreoꝝ. qꝛ. s. se occidit ne in ipo illuderet̃ deus verus hebreoꝝ a philisteis. Sed ꝯtriũ sentit Aug⁹. xxvj. q. v. c. nec mirũ. ꝛ cõiter a doctorib⁹ tenet̃ ꝙ saul dãnatus sit et reprobat⁹. ¶De Ozia insup idẽ refert Nicola⁹ de lyra. s. ꝙ nõ peccauit se occidẽdo. Tho. ꝓo dicit cõtrariuꝫ Et lꝫ laudet̃ in libris machabeoꝝ illud fit ꝓpter q̃ndã spẽꝫ fortitudĩs seu apparentiã. sed nõ fuit in eo vera fortitudo. sꝫ mollicies nõ valẽs mala penalia sustinere. ¶Secũdo cõsistit crudelitas homicidij in occisiõe ĩnocẽtis. Dicit̃ em̃ Exo. xxiij. c. Innocẽtẽ ꝛ iustũ nõ occides. vt ei dicit Tho. Cũ occisio pctõris intãtũ sit

licita inq̃ʒtū ordinat̃ ad bonū cõe · q: per
ipm corrūpit̃ · Justoꝝ aūt sit ꝯuatiua
boni cõis ⁊ pmotiua q: ipi sunt ṗncipa
lioꝛꝑs multitudis q̃ ceteri sustẽtantur ·
Jō nō licʒ occidere eos nisi de spēali mã
dato dei · Nã cū deus habeat dñiū moꝛtꝭ
⁊ vite · ei⁹ eīn ordinatōe oẽs moriunt̃ iu
sti ⁊ pctōres · iō qui mãdato dei occide/
ret innocẽtẽ nō peccaret · Sic abraham
volebat facere vt scribit̃ Gen̄ · xxij · c · de
q̃ ita ait Aug · li · j · de ciui · dei · c · xx · Abra
ham nō solū nō est culpat⁹ crudelitatis
crimine · verūetiã laudat⁹ est noīe pietatꝭ
ꝙ voluit filiū nequaq̃ȝ scelerate sʒ obedi
ent̃ occidere · Ad idē · xxiij · q · v · c · Lex et
na · Mõ aūt innocēs ⁊ iust⁹ ꝑ moꝛtē ꝑtin
gat ad regnū celeste hui⁹ vite miserias e/
uadens ꝑ accidēs ē opi occisoris · Ex bo
nitate eīn dei h̊ ei euenit ⁊ sui bõa dispo/
sitōe nō ex actu homicide ꝑ se · ¶ Tercio
ꝯsistit crudelitas homicidij i occisiōe pa
rētū · ⁊ ſm Hosti · parricida ī iudicio cō
uictus vel cōfessus punit̃ nō pena ↄ̄ca
pitatōis sicut alij · sʒ virgis sanguineis
verberat⁹ in eculeo in sacco coꝛij cocti su
ti imissus cū cane gallo gallinatio · id ē
capone ⁊ simia ⁊ vipera i ꝓfundū marꝭ
iactat̃ · vel in fluuiū ꝓximū iuxta sitū re
gionis vt oīm elemētoꝝ vsu carere inci
piat · vel si mare nō fuerit ꝓximū aut flu
uius tradat̃ bestijs · C · eodem ti · l · j ·

Mõ aũiter peccant interficiētes reos
auctoritate ꝓpria · ⁊ viri interficientes
vxores · ⁊ mulieres ꝓcurãtes aboꝛsum ·

Capitulū secundum

SEcundū mysteriū ↄ̄ homicidio
declarandū ↄ̄: dãnabilitas · Dã
nant̃ in occisiōe hoīm tria genera · Pri/
mi sunt occidētes reos ꝓꝓa aucte qō fie
ri nō pōt absq̃ȝ pctō moꝛtali · Ratō ſm
Tho · q: occidere malefactoꝛē licitū est
inq̃ʒtū oꝛdinat̃ ad salutē toti⁹ cōitatis ·
Jō ad illū solū ꝑtinet cui cōmittit̃ cura
cōitatis cōꝯuande · Sicut ad medicū ꝑti
net ꝓcidere mēbꝝ putridū qñ ei cōmissa
fuerit cura toti⁹ coꝛꝑis ⁊ nō ad aliū me
dicū · Cura aūt boni cōis cōmissa ē ṗnci/
pib⁹ ⁊ alijs habētib⁹ publicã auctē · ⁊ iō
eis solis licet occidere malefactoꝛes nō
alijs · Quãuis eni facere aliq̃d ad cōem
vtilitatē qō nulli nocet sit licitū cuilibʒ
ṗuate ꝑsone · nō tñ illō qō alicui nocʒ li/
cet facere ⁊ si vtile alijs · nisi ſm iudiciuʒ
habētis publicã ptãtē · vñ Aug · xxiij · q ·
ſi · ca · vlti · ait · Qui sine aliq̃ publica ad/
mistratōe maleficū · furē · sacrilegū · adul
teꝝ · ꝑiurū aut quēlibʒ crimīosuʒ interfe/
cerit aut mēbrꝭ debilitauerit velut homi
cida iudicabit̃ · ¶ Sed nūq̃d licʒ occide/
re eū q̃ rebellis ē ciuitati sue ⁊ noxi⁹ reꝑ
tus extra termīos iurisditōis illi⁹ ciuita
tis si ipa ciuitas edictū publicū fecisset ·
ꝙ si q̃s eū vbicūq̃ȝ occidat ṗmiū recipiat
pecunie vel alteri⁹ rei · Et videret̃ ꝙ sic ·
q: h̊ nō agit ꝓpria auctoritate sʒ publi/
ca ex q̊ ciuitas dedit talē licentiã · Sʒ cō
trariū tenet̃ cōiter · Nã ciuitas nō hʒ iu
risditōem vel aliquã ptãtē extra suū ter
ritoꝛiū · Et ad iniuriã sibi reputaret vna
ciuitas si altera vellet punire sbditū su
um seu in sua ciuitate existentē · Hoc est
eīn mittere falcē in messem alienã qō ꝓ/
hibet̃ · ix · q · iij · c · Scriptū · vñ si occidens
ex tali licētia capet̃ in ciuitate illa aliēa
vbi illū occidit · ⁊ ipē vt homicida iuste
puniret̃ · Jniusta ē ergo talis lex ⁊ moꝛ/
taliter peccat eã statuēs · q: allicit hoīes
ad peccãdū · Ubi aūt q̃ noxi⁹ ē multã cō
mūitati ⁊ dign⁹ moꝛte ꝓpter potētiã ⁊ se
q̄lã suã nō possʒ capi vł oꝛdīario iure cō
dēnari · si dñs ṗncipalis vel iudex habe
ret absolutã ptãtem quōcūq̃ȝ puniendi ·
si ṗtermisso oꝛdine iudiciario occidi fa/
ceret nō videt̃ peccare nec homicida cē/
seri · ex q̊ ille meret̃ moꝛtē ⁊ puniri ñ pōt
aliter · ¶ Sed nunq̃d furē licet occidere ·
Rñdet̃ ꝙ si fur nocturn⁹ discerni ñ po
terat ꝙ ad furãdum ⁊ nō ad occidēdū ve

venisset nec al's poterat dephẽdi potuit
occidi· al's nõ· ex̄ de furt᷒· c· Si pfodiẽs·
ff· de furtis· l· furẽ· Furẽ vo diurnũ non
licz occidere nisi se telo tũc defẽdat. quia
tũc pl⁹ ẽ q̃z fur· Latronẽ etiã insidiãtẽ in
itinerib⁹ ₰m leges cuilibz licet occidere·
vñ glo· in· c· Inter alia· extra de imunita
te eccl'iaꝝ dicit· Publicos latrões licet
vnicuiqz ipune occidere sine pctõ· xxiij·
q· v· c· Cũ hõ· Et capti i furc᷒ suspẽdũt·
ff· de penis· l· Capitaliũ· §· famosi· Po/
test etiã aliq̃s occidere nocturnũ depo/
pulatorẽ agroꝝ· C· e· l· ſ· ꝛ· ij· Nullũ g̊ lz
occidere ꝓpria aucte· nec infidelẽ iudeũ
paganũ vel hereticũ· ¶ Scdõ q̃ dãnant
de homicidio sũt mariti interficiẽtes vx/
ores ꝓprias in adultio dephẽsas· qd nul
lo mõ licet extra iudiciũ· ₰m Richardũ
Tho· ꝛ alios in q̃rto· dist· xxxvij· ꝛ ẽ pec
catũ mortale· Et q̃uis lex ciuil' h̊ pmit/
tat· ff· de adulterijs· l· Quod ait lex· Ta/
mẽ lex h̊ facit nõ vt licitũ ꝯcedens· sz q:
nõ infligit penã ꝓpter maximũ incitamẽ
tũz mariti vel patris· Illa tñ lex hodie
correcta ẽ p auct· nouo iure vbi dr̄ q̄ ad
ultera dz intrudi i mõasteriũ· ꝛ sic nõ est
rea mortis· Sed in hoc standũ ẽ legi ec/
clesie ₰m quã interfectorib⁹ cõiugũ sem/
p cõiugiũ denegat· xxxiij· q· ij· c· Interfe/
ctores· Sed q̃uis nullo mõ liceat vxo
rẽ occidere aucte ꝓpria· tñ querit vtruz
laic⁹ inueniẽs clericũ cũ vxore mr̄e soro
re vel filia ꝓpria turpit agentẽ si pcuti
at illũ incidat i canonẽ· Ad qd rñdet· c·
Si vo· extra de sentẽtia excõ· q̄ talis nõ
est cõpellend⁹ ad sedẽ aplicã accedere. ꝛ
Glo· ibi dicit· Huic em̄ parcit canõ· q:
tã iustũ dolorẽ ꝯpescere nõ posset· C· ad
legẽ iuliã de adulteris· l· Grace⁹· Si q̃s
tñ inuenit clericũ turpit agentẽ non ita
p̄xima cõsanguinitat᷒ linea incidit i ca
nonẽ· quia tũc nihil interest ei⁹· imo cul
pa est se immiscere rei ad eũ nõ ptinenti
ff· de regul' iuris· l· culpa· ¶ Terciũ q̃ dã/
nãt de homicidio st̄ ml'ieres adultere et
fornicarie q̃ timẽtes scãdalũ filios occi/
dũt i vt̊o diuers medicinis· Sz hẽ ñ ex
cusant a mortli g̃uissimo· nõ tñ reputat
homicidiũ cũ in vtero ẽ nisi fuerit puer
periũ aĩatũ aĩa rõnali· xxxij· q· ij· c· Qd
vo· Dr̄ aũt formari mascul⁹ spacio· xl·
dieꝝ· ꝛ feĩa spacio· lxxx· ¶ Nota q̄ ñ licz
mr̄ez ex ĩfirmitate ñ valẽtẽ euadere mor
tẽ citi⁹ ad mortẽ accelerare vt ples i vte
ro nõ moriat· nec plẽ nõdũ natã occide/
re vt mr̄ saluet· et oẽs q̃ coopant ad hu/
iusmodi opa cõsulẽdo vl' auxiliãdo· vt
medici· aromatarij· ꝛ alij st̄ homicide· ij·
q· j· c· notũ· Sz h̊ loco icidit dubiũ vnũ
vtꝝ· s· ml'ieri liceat occidere volẽtẽ se op
pmere nõ valẽti alit euadere man⁹ eius
Rñdet Ray· in sũma q̄ duplex est circa
h̊ opinio ꝛ neutra pfert alteri· Tñ vide
tur dicendũ q̄ nõ lz intẽdere aliq̃ mõ oc
cisionẽ volẽt᷒ opp̊mere. Sic nec etiã iua
dẽt᷒ ad mortẽ p sui defẽsiõe· Sz si defen
dẽdo ne violet ꝯtigat illũ occidi sibi im
putet· Et si dicat q̄ occidẽdo ẽ cã mort᷒
illi⁹ corpis ꝛ aĩe cũ i actu volũtat᷒ pccã
di moriat· Rñ· q̄ ipẽ ẽ cã sibi q̃ alteri in
iuriat· Illa aũt vtit iure suo naturali q̃
licz vim vi repellere· ꝛ mag᷒ tenet saluti
sue puidere q̃z alteri⁹· Nã exponit se pi
culo ꝯsentiẽdi actui pcti pmittẽdo se op
primi ꝓpt difficultatẽ renitẽtie volũta
tis cũ nõ fac qd põt ad euadẽdũ· Sed si
se tueat q̃tũ põt saluo eo vñ mors opp̊
menti põt seq̃ renitẽdo mẽte pctõ ipa ñ
peccaret· Sic ꝛ si q̃s inuasus ne se defẽ
dendo cõtingat occidere pmitterz se occi
di· ñ peccarz sz maior᷒ ꝟtut᷒ eẽt· si ãt mu
lier possz alit euadere vt clamãdo fugiẽ
do ꝛ hmõi ñ excusaret a mortli occidẽdo

De irregularitate q̃ ꝯhit ꝓpter homi
cidiũ ꝛ duodecim documẽtis circa hmõi
irregularitatẽ· Caplm terciũ·

Terciũ mysteriũ declarandũ de
homicidio dicit irregularitat᷒·
Est aũt irregularitas ₰m specu
latorẽ nota seu impedimẽtũ canonicum

qua qs phibetur ad eccliasticos ordines pmoueri et in eisdem ministrare. Hec autem contrahitur propter homicidium vel mutilationem membrorum. Pro cuius declaratione pleniore notanda sunt aliqua documenta. Primum documentum quod si homicidium fiat solum mente nunquam inducit irregularitatem quia lex pmotionis factum requirit xv. q. j. c. fi. Immo et si quis vibret gladium animo occidendi et tamen non sequitur effectus mortis vel mutilationis non incurrit irregularitatem etiam si vulneraret et certum sit quod non est mors secuta vel amissio membri neque directe vel indirecte. Non propterea dico quia si vulnus intulisset non de se mortale et vulneratus vel propter impitiam medici vel propter defectum custodie scilicet quia non cauet sibi a noxijs mortuus est vulnerans non est irregularis secundum Petrum de anchara no. Sed vide melius extra de homicidio c. Petrus. ¶Secundum documentum quod illi qui intersunt vindicte sanguinis seu mortis et non prestant consilium vel auctoritatem non sunt irregulares secundum Innocentium et Guillermum etiam si apperent illius mortem. ¶Tercium documentum quod qui videt aliquem occidi et delectatur et posset etiam sine sui periculo liberare si vellet quamuis pessime faciat non tamen est irregularis sicut nec medicus qui dimittit infirmum mori nolens mederi et diues qui dimittit paupem fame mori xv. q. i. c. Si quis iratus. ¶Quartum documentum quod si quis mandat occidi aliquem vel mutilari et sequitur effectus est irregularis. Si tamen reuocasset mandatum et expresse et sine vlla fictione prohibuit et antequam sequeretur effectus non est irregularis secundum Innocentium extra de symo. c. Sicut tuis. ¶Quintum documentum quod si quis mandat aliquem verberari inhibens expresse ne occidatur aut mutiletur. Et verberator nihilominus occidit vel mutilat est irregularis mandator sicut executor quia mandando in culpa fuit extra de homicidio c. Is qui lib. vj. ¶Sextum documentum quod episcopus vel alius platus qui habet iurisdictionem temporalem debet constituere iudicem secularem qui audiat causas precipue sanguinis. Et illi potest et debet precipere quod faciat vnicuique iusticiam. Si autem talis iudex interrogeret eum in speciali quid agendum in tali quem scilicet meretur penam sanguinis potest respondere consule peritos. Et caueat ne propter suam responsionem directam vel indirectam ille intelligat quod debeat eum sanguine punire secundum Ray. Si ex hac responsione reus occideretur vel mutilaretur esset ille irregularis. Potest etiam platus delegare alicui specialiter super aliquo maleficio et huiusmodi in iurisdictione sua commisso vt inquisita veritate iusticiam exequatur. Et si cui committitur sic exequetur et occidat non propterea ille platus est irregularis. Extra ne clerici vel monachi. c. Episcopus. ¶Septimum documentum quod non solum iudex in causa sanguinis vbi sequitur effectus est irregularis sed etiam assessor testis notarius scribens vel pferens sententiam vel scribens attestationes vel leges dum publicantur vel scribens vel dictans litteras pro vindicta sanguinis omnes hi irregulares sunt quia cooperantur in mandato sententie secundum Ray. di. l. Si quis. Extra ne clerici vel monachi c. sententiam. Sed si huiusmodi sententia non esset effectus secutus secundum Guillermum quamuis sint irregulares episcopus potest super hoc dispensare. Princeps autem qui leges condidit cuius legis aucte homines sunt traditi morti non propter hoc efficitur irregularis quia incertam psonam non animaduertit vt notat Archidiaconus xxiij. q. v. c. officia. ¶Octauum documentum. Si plati vel alij clerici ad defensionem rerum suarum ponunt querelam de malefactoribus suis siue qui eos dampnificauerunt penes iudicem secularem et emendam sibi petant fieri et puideri ne talia psumantur contra eos si huiusmodi querelis iudex inferat mortem exigente iusticia non sunt irregulares dicti clerici si protestati sunt expresse quod penam sanguinis non intendunt. extra de homicidio c. platis li. vi. ¶Nonum documentum quod si quis interrogaretur ab aliquo an liceat occidere malefactorem si respondeat quod licet

pen dēs ꝓbabiliter ipe rn̄dens ꝙ interro
gans velit facere ꝓm ꝯsiliū ei⁹ irregular̄
est· Sec⁹ aūt de rn̄sione generali cogniti
onis vel opiniōis ex q̄ nō credit aliquē
inde iudicādū vel occidēdū ꝓm Raymū
dū· ¶ Decimū documentū· ꝙ si q̄s suadet
alicui ꝙ indubitant̄ expōat se morti pro
xpo ⁊ eccl'ia ⁊ ille morit̄ tali cōsilio nō est
irregular̄ ꝓm Inno· ⁊ Hostieñ· ¶ Unde
cimū documentū ꝙ si q̄s cōmittit homi
cidiū veneno siue gladio siue quōcunq̄
spōtanea volūtate est irregular̄ ⁊ nō po
test ꝓmoueri ⁊ ꝓmot⁹ debet in ꝑpetuū d
poni· Ex de homicidio· c· Sicut dignū·
Et cū tali nūq̄ dispensat̄ in ordie vl' of
ficio· di· l· c· Miror· Etiā si sit occul
tus ministrare in ordine suo nō pōt d tē
porib⁹ ordi· ca· finali· Poterit tn̄ dispē
sari cū tali in beneficio· Nec excusat̄ seu
euitat irregularitatē si h̄ facit ex ꝓcepto
iudicis q̄uis nō peccet obediēdo si iusta
sn̄ia est· xxiij· q· v· ca· Cū miles· ¶ Duode
cimū documentū ꝙ q̄ associāt homicidā
vt si oportet defendant q̄uis nil aliō fa
ciant sūt irregulares si sequit̄ mors vel
mutilatio· Etiā si dissuaserunt ꝑus illi
homicide· vt nō faceret ⁊ tn̄ volentē omi
no facere associarūt· Sil'r oēs q̄ de fami
lia rector̄ associāt malefactorē cū ducit̄
ad mortē siue eq̄stres siue pedestres· cun
cti sūt irregulares· Qui etiam trahūt ad
chordā vel aliā torturā reū vt ꝯfiteatur
maleficiū· ⁊ ille fatet̄ ⁊ occidit̄ est irregu
laris. Qui etiā acuit vel portat materiā
cū q̄s est decapitādus vl' mutuat vl' por
tat scalas vel funes ꝓ aliquo suspendē
do est irregularis· Sed pone casū ꝙ cle
ric⁹ anīo irato vadit ad occidēdū aliquē
⁊ reperiēs ipm mortuū ab alijs vt satisfa
ciat anīo suo amputat cadaueri caput·
vtrū talis sit irregularis Et cōiter dicūt
doctores ꝙ nō· q2 hō mortu⁹ nō ē hō ꝓm
Archi· Nota tn̄ ꝙ hec irregularitas ho
micidij quōcunq̄ ⁊ quotiensc̄uq̄ sit con
tracta ante baptismū ꝑ baptismū delet̄·
di· li· c· Si quis post baptismū· ꝓm Gof
fre· ⁊ Guill'm· Sed post baptismū ꝑ so
lū papā dispensat̄ qd̄ etiā nō facile fac̄
Grauissimū itaq̄ pctm̄ est homicidium
qd̄ ex omi ꝑte inuenit̄ puniri cū sit cōtra
magnū homis bonū desiderabilius cete
ris alijs bonis temporalibus qd̄ est ipsa
vita· Hinc Cicero li· j· de officijs ait· ꝓn
cipio generi aīantiū omi est a natura tri
butū vt se vitā corpusq̄ suū tueat̄ decli
netq̄ ea q̄ nocitura videant̄ omia q̄ sint
ad viuendū necessaria inquirat ⁊ paret
vt pastū ⁊ latibula et alia eiusmodi ge
neris· Hec ille Abstinendū itaq̄ ab illo
crudeli pctō· vt sic bibamus aquā gratie
iesu xpi· qui est benedictus in eternum ⁊
in secl'a secl'oꝝ Amen·

¶ Sabbato quarte hebd'· De luxuria for
nicatoꝝ siue de fornicatione simplici·
Sermo vigesimusoctauus·

Adducunt ei
mulierē in adulterio dep̄hen
sam· Scribunt̄ hec v'ba· Jo
hānis· viij· c· ⁊ i euāgelio ho
dierno· Nescio an temerarius censeri de
beā si dixero talē eē hoc tp̄e hoīm ꝯditio
nē vel paulominus inferiorē qualis fu
it dū inundauit in diebus noe diluuiū
sup terrā. cū vix reperiatur vnus e mil
le qui nō turpitudini ⁊ inq̄namento lu
xurie succūbat· Hec siquidē pestis tru
culentissima oēs cuiuscūq̄ stat⁹ fere ꝯta
minauit· Et vbiq̄ pctā carnis miseros
mortales inficiūt· Quāobrē appme pu
to fore necessariū· vt ꝯtra luxuriā in se
quētibus disputemus· Et licet materia
sit de se turpis ⁊ ingrata· tn̄ ea honestate
verboꝝ negociū h̄ ꝓsequemur qua nul
lus nisi volēs erubescat· Nec omittēda
est obiurgatio tā fetidi vicij ex eo ꝙ pau
ci quidā sine rōne scandalisant̄· cū poti
us oēs q̄ se mūdos puros ⁊ nitidos ca

ſtitate putāt letari dicant cū audiūt vitu
peratione hoim carnaliū ⁊ luxurie dedi,
toꝝ. Et quoniā de luxuria in generali et
de adulterio ſcripſim⁹ in quadrageſima
li de penitētia. Hodie de luxuria fornica
toꝝ duntaxat dicem⁹. de qua tria myſteria
ꝓponimus declaranda.

¶ Primū dr̄ acceptōis.
¶ Scdm obiectōis.
¶ Tertiū probationis.

Qualiter fornicatio aliqñ dr̄ idolatria. ali
qñ oē pctm̄ mortale. aliqñ imundicia
luxurie ⁊ ſtricte concubitus ſoluti cū ſo
luta

Cap. pmum.

PRimū myſteriū declarandū de
fornicatōe dr̄ acceptōis. Accipit̄
nāq; fornicatio in ſcripturis mul,
tipliciter. ¶ Primo dr̄ fornicatio idola/
tria vel infidelitas ex eo ꝙ aīa recedat ꝑ
intellectū a deo adherens falſitati ⁊ erro
ri. Et de hac ſepe rephendit̄ ppl's anti,
quus iudeoꝝ q2 ſepi⁹ idolatrabat. vñ dr̄
Oſee. iiij. c. Fornicati ſūt a deo ſuo. et. j.
ꝑalipomenō. v. c. fornicati ſūt poſt dīos
pploꝝ. Et iudicū. viij. c. fornicati ſūt cū
baalim qđ erat idolū gentiliū. Et Sap.
xiiij. c. Initiū fornicatōis exquiſitio ido/
loꝝ. Et. xxviij. q. j. c. Idolatria. Auguſ.
ait. Idolatria ⁊ q̄libȝ noxia ſupſtitō for
nicatio eſt. ¶ Scđo fornicatio dr̄ q̄cunq;
culpa mortalis inquātū ꝑ eā q̄ recedit. ⁊
ſi nō fide tn̄ affectu a deo legitimo ſpōſo
aīe. vñ Aug. dicto. c. Idolatria: Auari
cia ⁊ q̄libet culpa qua aīa aberrat a lege
dei fornicatio dici pōt. Et de hac domin⁹
Hiere. iij. c. dic̄ Tu fornicata es cū ama
toribus multis tn̄ reuertere ad me ⁊ ego
ſuſcipiā te. Aīa cū tot fornicat̄ amatori
bus quot creaturas inordinate ⁊ ſup deū
diligit. ¶ Tertio fornicatio dr̄ oīs actus
luxurie. ſm illud Iſid. xxxij. q. vij. ca. nō
ſolū oīs imunda pollutio fornicatio dr̄
ſ3uis quiſq; diuerſa turpitudinis volu
ptate proſtituat̄. Sed ꝓprie dr̄ fornica
tio act⁹ venere⁹ iter ſolutū ⁊ ſolutā q̄ di,
citur fornicatio ſimplex ad diſtinctionē
fornicatiōis large ſūpte Hec ꝟo fornica
tio ſimplex eſt ſpēs luxurie ſm. Tho. ij.
ij. q. 154. vt etiā ponit̄. xxxvj. q. j. §. Cū ḡ

Qualiter triplici obiectiōe conāt̄ fornicato,
res probare fornicationē ſimplicē nō eē
pctm̄. ⁊ de ſolutione predictarū obiectio
num.

Capitulū ſcdm.

SEcundū myſteriū declarandū d luxuria fornicatoꝝ dr̄ obiectiōs Cō
tendūt nāq; ſepenūero fornicato,
res defendere ⁊ excuſare pctm̄ ſuū tētāt/
q; probare fornicationē ſimplicē nō eſſe
pctm̄ triplici obiectōe. ¶ Prima eoꝝ ob
iectio eſt q2 de⁹ nō ꝑcipit aliqđ qđ ſit mor
tale pctm̄. ſed de⁹ ꝑcepit oſee vt dr̄ eiuſdē
j. c. ꝙ ſumeret vxorē mulierē fornicariā
⁊ faceret filios fornicationū. ḡ fornica,
tio nō eſt pctm̄. ¶ Scđa obiectio Omne
pctm̄ mortale ꝯriat̄ charitati. ſȝ fornica/
tio nō ꝯtrariat̄ charitati nec dei cū nō ſit
directe ꝯtra deū nec proximi. q2 ꝑ h̄ nulli
hoi fit iniuria. ḡ nō eſt pctm̄. ¶ Vñ Am
broſi⁹ dic̄. Oīs ſūma xpiane diſcipline ī
miſericordia ⁊ pietate ꝯſiſtit quā q̄ habȝ
⁊ ſi lubricū carnis patiat̄ vapulabit ſed
nō ꝑibit. ¶ Tertia fornicatoꝝ obiectio ē
q2 Iſido. dic̄ di. xxxiiij. Chriſtiano nō di
cā plurimas ſed nec duas h̄re ſimul lici
tū eſt ſed vnā tm̄. aut vxorē. aut ſi ꝯiunx
deeſt loco ei⁹ cōcubinā. ſed in ꝯcubinatu
eſt fornicatio ſimplex. ḡ nō ē pctm̄ ¶ Ad
pmā obiectionē rn̄det Tho. vbi. s. Uno
mō ſm Hiero. videlicet ꝙ oſeas meretri
cē ⁊ fornicariā quandā accepit in vxorē
⁊ de impudica fecit caſtā. et in h̄ nll'o mō
pōt argui. Sic nec hodie ſi q̄s meretri/
cē duceret in vxorē volentē honeſte viue
re. vt patet. xxxij. q. j. c. Nō eſt culpādus
vñ extra de ſponſalib⁹. c. Inter opa. lau
dāt̄ illi qui mulieres meretrices exhētes
de lupanari ducūt in vxores. Nā vt ibi
dr̄ Inter opa charitatis nō minimū ē er
rantē ab erroris ſui ſemita reuocare. Et

vt dic ibi glo. Meretrices dicunt q mlto⁊ libidini patet. xxxiiij. di. c. Uidua. vl qrũ publice venalis ẽ turpitudo. xxxij. q iiij. c. Meretrices. Nicolaus bo de lyra dicit q vxor quã accepit oseas dr mulier fornicaria q erat gẽtilis ⁊ hanc accepit oseas vxorẽ ex dispẽsatõe dei. Uel potest pueniẽtissime dici q fornicatio dr esse pctm̃ in q̃tũ est ↄtra rõnẽ rectã. Rõ autẽ hoĩs recta est fm q regulat volũtate diuina que est pma ⁊ sũma rõ. Et iõ qd qs facit ex volũtate dei eius pcepto obediẽs non est ↄtra rõnẽ rectã ⁊ si videat cõtra cõmunẽ ordinis rõnẽ. sicut nec est cõtra naturã qd fit p miraculũ q̃uis sit cõtra cõmunẽ cursũ nature. Et ideo oseas nõ peccauit fornicãdo ex dei pcepto. Nec p prie talis cõcubit⁹ debet dici fornicatio nisi referendo ad cursũ cõmunẽ. ¶ Ad secundã obiectionẽ rñ. Tho. q fornicatio simplex ↄtrariat charitati proximi q̃tũ ad hoc q repugnat bono prolis nascituro vt ostendem⁹ in seq̃nti mysterio. dictũ bo Ambrosij nõ est intelligendũ q fornicator moriẽs nõ dãnet pp̃ter opa misericordie exhibita. sed q p illa disponit ad gratiã ⁊ ad penitentiã vñ venia in pñti ↄsequet. ¶ Ad tertiã obiectionẽ rñ. Gratianus di. xxxiiij. Ex ibi ↄcubina sumit impropꝰ videlicet pro ea q ducta est vere in vxorẽ. sed sine solẽnitate legali. puta sine instrumẽto dotib⁹ ⁊ testib⁹ ⁊ hmõi hanc cõiugẽ fac affect⁹. sed ↄcubinã nominat lex. Et sic etiã sumit cõcubina di. xxxiiij. c. Is qui nõ habet.

Ex probari põt fornicationẽ eẽ pctm̃ auctẽ. rõne ⁊ exemplo. Cap. tertiũ.

Tertiũ mysteriũ declarandũ de fornicatione dr probatio. Ad confirmationẽ vitatis probabimus simplicẽ fornicatõe; eẽ pctm̃ mortale tripl'r

¶ Primo auctoritate.

¶ Secundo rõne.

¶ Tertio exemplo

Primo probamus fornicationẽ esse peccatum auctoritate. Inquit em̃ Apostolus ad hebreos. xiij. c. Fornicatores et adulteros iudicabit deus scilicet ad mortem eternam. Et prime ad thessalonicenses. iiij. ca. Hec est voluntas dei vt abstineatis vos a fornicatione. Et prime ad Corinthios. x. c. Neq fornicemur. sicut quidã eorum fornicati sunt. ⁊ ceciderũt in vna die. xxiij. milia quando. s. filij israel fornicati sũt cum filiabus moab. vt scribit Numeri. Et ad Galatas. v. cap. Manifesta sunt opera carnis que sunt fornicatio. adulteriũ. imundicia. impudicitia. luxuria. idolo⁊ seruitus. veneficia. inimicitie. contentiones. emulationes. ire. rixe. dissentiones. secte. inuidie. homicidia. ebrietates. cõmessationes. ⁊ his similia. que vobis sicut predixi qm̃ qui talia agũt regnũ dei non consequentur. Et Thobias. iiij. ca. Attende tibi idest caue ab omi fornicatione ⁊ pter vxorem tuam nunquã patiaris crimen scire. fm alexandrũ de ales in secundo summe. Crimen proprie iportat peccatum mortale. Et Augus. di. xxxiiij. c. Audite. Nõ licet vobis fornicari Sufficiant vobis vxores. Nõ licet hr̃e concubinas etiã si vxores nõ habetis. ⁊ Isidor⁹ xxxij. q. v. c. Nõ mechaberis. Nec qs quã pter mrimoniũ federa alijs feminis misceat ad explendã lididinẽ. ¶ Secundo probam⁹ fornicationẽ esse peccatum ratione. Est quippe fornicatio contra legem naturalem. vt em̃ inquit Tho. ij. ij. vbi sup. ⁊ in. iij. ↄtra gentiles. Ratio naturalis dictat homĩ q filij debeant nutriri a parentibus vsq ad temp⁹ debitũ. Ad hoc autem nutrimentũ pertinet nõ solu; cibus corpalis. sed etiã itellectualis. scilicet doctrine morũ ⁊ disciplinẽ quo nõ est capax puer añ vsũ rõnis. ⁊ cũ postea fit capax non potest vna die cuncta addiscere sed paulatim. Et ad nutrimen

ra·or·pale non sufficit pater in puericia· Ad nutrimentū aīe p correctionē non sufficit mater· Naturaliter eñ hō ē pro/ nus ad malū ab adolescētia sua· ꝛ in tali etate parū timet matrē· Sꝫ oportet ꝙ ba culus timoris patrū sit sup eū· Propterea dic glo· in· c· Ex lr̄is· Ex̄ de ꝯuersiōe infi deliū· Qꝫ fili⁹ minor trienio apd matrē debet ali· Maior trienio apd prēm· C· de pr̄ia ptāte· l· Nec filiū· C· de infantib⁹ expositis· l· secūda· Oportet ḡ si proles dꝫ duci ad pfectionē stat⁹ sui fꝫ animū ꝛ corp⁹ ad qd natura instigat ꝙ pentes sibi stent p magnū tps Sed fornicarij cū nō sint astricti aliq̄ lege ad cōmanendū· sed possint ad placitū separi imo ꝛ dn̄t sepa ri ꝛ ꝓpter piculū palee iuxta ignē ꝛ ꝓpter scādalū alioꝝ amouendū Jō ex tali sepa tione sequit dānū prolis· Cōtra rōnem igit naturalē est ꝙ quis fornicet· q2 opor tet ꝙ ꝯcubitus sit maris ad feminā cuꝫ q̄ pmaneat nō p modicū tps sed diu vl' eti am p totā vitā· Jnde est ꝙ marib⁹ in spē hūana magna solicitudo de certitudine prolis inest q̄bus īminet educatio plis· Sed ad hanc certitudinē facit determīa tio maris ad feminā p mr̄imoniū p qd in dissolubile adinuicē ligant· Hinc est qd in· c· j· extra de ꝯiugio leprosoꝝ· dic glo· Nō dn̄t ꝯiuges diutius eē alter sine al/ tero· xxxiij· q· ij· cap· Si quis necessitate· xxxij· q· v· cap· Si q̄s vxorem Et in hoc v̄bo diuti⁹ nō determinat q̄ꝫtū extendat Et iō in arbitrio boni viri existit· ex̄ de of ficio legati· c· De causis· Permittuntur tn̄ mariti qn̄qꝫ ab vxoribus recedere· et abesse p multa tpa in fauorē terre sancte extra de vo· c· Ad multa· Diuti⁹ etiā qn̄ qꝫ extendit vsqꝫ ad bieniū· ff· locati· l· Cū dn̄i horreoꝝ· Cohabitatō itaqꝫ viri ꝛ vx oris ꝯducit vtilitati prolis· Nec obstat si aliquis fornicādo sufficienter puide/ at proli de educatōe· q2 illud qd cadit sb determinatiōe legis iudicat ſm id qd cōi/ ter accidit· ꝛ nō ſm id qd in aliq̄ casu cō tingit· ff· de legib⁹· l· Nā ad ea· Proles ī sup ex fornicatōe suscepta ledit q2 puat omi dignitate tpali ꝛ eccl'iastica ordīati onū ꝛ platuraꝝ nisi legitimet ac etiā he/ reditate pr̄na· ¶ Sed in h̄ satis hortādi sūt illi nobiles q̄ p plures ānos fornica rias detinuerūt ꝛ genuerūt filios ꝛ filias nec illas deserere volūt vt mr̄imonio il/ lis copulent cū a pctō sic ambo liberari possint· ꝛ filijs ꝯueniāt p legitimationē Nā vt scribit in· c· Tanta· Extra q̄ filij sūt legitimi· Tāta est vis mr̄imonij vt q̄ antea sūt geniti post ꝯtractū mr̄imoniū legitimi habeant· Jdē insti· de nuptijs· § vltimo· ꝛ· C· de naturalib⁹ liberis· l· Cuꝫ q̄s· ꝛ vt dic glo· in p̄fato· c· Tāta Tales legitimi sūt q̄ ad ordines ꝛ honores· Qr mr̄imoniū oīa purgat p̄cedētia· Ex p̄di/ ctis patet q̄re fornicatio sit pctm̄· vnde Aug· xxxij· q· v· c· Meretrices· ait Me retrices eē ꝛ ad meretrices accedere phi/ bet dn̄s· s· deutro· xxiij· c· vbi dr̄ Nō erit meretrix de filiab⁹ israel ¶ Tertio proba mus fornicationē eē pctm̄ exemplo Nā vt habet Act· xv· c· Ex determiatiōe fa/ cta p apl'os in ꝯcilio hierosolymis man datū fuit ꝯuersis ad fidē p̄cipue gētilib⁹ vt abstinerēt a fornicatōe· Et h̄ iō q2 pa gani putabāt sibi h̄ licere· Sciat ḡ vnus quisqꝫ vas suū possidere· vt inquit apo stol⁹· j· ad thessal'· iiij· c· Jn sanctificatōe ꝛ honore nō in passione desiderij sic ꝛ gē tes que ignorant deū Jpe q̄ppe conditor oīm mūdos nos eē cupit vt sic digni sua gr̄a inueniamur· Quā nobis ip̄e largiat q̄ viuit p infinita secl'a secl'oꝝ Amen·

Dn̄ica quarta in q̄dragesima· De lu xuria sodomitaꝝ· Ser· vigesimusnon⁹ ꝛ valde necessari⁹ sꝫ modeste recitādus

S Equebatur eū mltitudo magna· Scri būtur hec v̄ba Jobis· vj· c·

ꝛ in euāgelio presentis dominice. Maxima profecto est multitudo christianorum q̄ iesū xp̄m ducē electoꝝ seq̄ nolunt ꝓpter lasciuiā ꝛ carnales delectatōes. ita em̄ inebriant̄ venenosa dulcedine voluptatis. vt salutis sue immemores facti. q̄ de xp̄o vix sume ꝑdicāt̄ ducāt ꝓ nihilo. excauit q̄dē illos malicia eoꝝ ꝛ sua horrēda pctā minima eē putant. Et lȝ oīs luxurie act⁹ abominabilis sit ꝛ detestād⁹. verūtn̄ ille est q̄ alios excedit. q̄ aiam ledit. qui sūmo pr̄i displicet q̄ fit ↄtra naturā Denoīatur aūt cōi vocabulo a sodoma igne sbuersa vitiū sodomiticū. Hoc ē illud qd̄ prohdolor tꝑib⁹ istis multos habet cultores. Hoc est illud q̄ indignatus deus ꝑsepe ppl'os italie pestilentijs exterminat. Hoc deniqȝ ē illud ↄtra qd̄ exclamare ꝑdicator quilibet debet. Inquit em̄ dn̄s ꝑ Isaiā illd̄ qd̄ etiā ponit̄ .xliij. di. c. Sit rector. Clama ne cesses quasi tuba exalta vocē tuā ꝛ annuncia poplo meo scelera eoꝝ. Et q̄uis in tractatu de timore iudicioꝝ dei. aliqua de punitione scripserim sodomoꝝ Tn̄ vt grauitas tāti sceleris cunctis fiat nota. statui in presenti ꝑmone de pctō illo aliqua ꝑnecessaria enarrare. De q̄ ꝓponemus tria misteria declaranda.

¶ Primū dr̄ nomiatiōis.
¶ Scd̄m conditōis.
¶ Tertiū punitiōis

Hoc decē sunt noīa vitij sodomitici ex quibus dep̄hendi pōt grauitas ꝛ enormitas tanti sceleris. Cap. p̄mum

Primū mysteriū declarandum de peccato sodomie dicit̄ nomiatio Ex nominatōe q̄ppe illius pctī ostenditur eius magnitudo. Nā decem sunt eius nomina.

¶ Primū crimē pessimum.
¶ Secundū nefandū crimen.
¶ Tertiū nefanda libido.
¶ Quartū fedissima neq̄tia.
¶ Quintū vitiū ↄ naturam.
¶ Sextū stuprum.
¶ Septimū passio ignominie.
¶ Octauū turpitudo.
¶ Nonū abominatio.
¶ Decimū bestialitas inexcusabilis.

Primū nomē vitij sodomitici est crimen pessimū. vn̄ Gen̄. xiij. c. dr̄ hoīes sodomite erant pessimi pctōres corā deo. ꝛ Gen̄. xxxvij. c. dr̄. ꝙ ioseph accusauit fratres suos apud patrē ꝺ crimine pessimo ¶ Scd̄m nomē est nefandū crimen. Et ꝺ hoc. xxxij. q. v. c. In eo ¶ Tertiū nomē nefanda libido de q̄ in institu. de public iudicijs. §. Itē lex iulia. ¶ Quartū nomen fedissima neq̄tia. Et de isto. C. de adulterijs. l. Fedissimā. ¶ Quintū nomē vitiū ↄtra naturā. Et de isto in auctētico vt nō luxurient̄ ↄtra naturā. ¶ Sextū nomen stuprū. de q̄ ff. de officio p̄sidis. l. fi. ff. de postulādo. l. j. §. Remouet. ff. qd̄ metus cā. l. Isti quidē. ff. de adulterijs. l. Mariti lenocinū. §. fi. ff. de extraordinarijs criminibus. l. j. ¶ Septimū nomē ē passio ignominie. Hoc exp̄ssit Apl's ad Ro. j. c. Tradidit inq̄t illos ds̄ in passiones ignominie. ¶ Octauū nomē turpitudo. de q̄ ibidē sic locut⁹ est Apl's. Masculi relicto naturali vsu femie exarserūt i desiderijs suis. in inuicē masculi in masculos turpitudinē opantes. ¶ Nonū nomē est abominatio. de isto fit mentio leuiti. xviij. c. Cū masculo n. cōmiscearis coitu feieo. q2 abomiatio ē. ¶ Decimū nomē scȝ bestialitas inexcusabil' ponit̄ ab arist. in. vij. ethicoꝝ. Et h̄e plus q̄ bestialitas dici posset q2 viciū illd̄ excedit bestialem cōditionē. q2 nll'a bestia reꝑit̄ h̄ agere ita ꝙ ꝑ alia vicia hō efficit̄ silis bestijs. ꝑ illud āt iferior oī bestia cū nll'a tātā turpitudinē agat ¶ Et si obijceret̄ ꝙ nō vr̄ eē h̄ pctm̄ ġui⁹ ceteris vitijs carnalib⁹. tū q2 nō ē ↄ deū sic sacrilegiū. nec ↄ p̄xim sic adulteriū. Rn̄. Tho. ꝙ h̄ pctm̄ iō ġuissimū ē

qꝛ̄ in ipo violat̄ ordo nature q̄ est a deo
Jō scribit̄·xxxij·q·vij·c·Flagitia·Diui/
na lex nō sic fecit hoīes vt se vterēt̄ mō
ꝯ̄ naturā·violat̄ q̄ppe illa societas q̄ cū
dō nob̄ eē dꝫ cū eadē natura cuiꝰ ipe ē au
ctoꝛ libidinis ꝑuersitate polluit̄·hec ibi·
Dedit em̄ natura legē nō solū hoībꝰ·sed
etiā brutis quā ipa bruta ꝯ̄uāt ⁊ sodomi
te trāsgrediunt̄·Hec est vt ꝑ masculū et
feminā fiat generatio ⁊ ꝯ̄ſuatio indiui/
duoꝝ in q̄libet spē·vn̄ Phs in·i·politi·
ait·Necāriū ē hoīem ⁊ feminā cōmisce/
ri nō ex electōe sꝫ a natura·qꝛ·s·est cōe oī
bus aīalibꝰ·Et in scdo de aīa Oīa viuē
tia naturalit̄ appetūt ꝯtinuationē sui in
esse q̄ nō ē sine ꝯmixtiōe actiui ⁊ passiui
Jdē hꝛ·s·ꝙ natura instituit masculū ⁊ fe
minā ad generationē ⁊ procreationē fili
oꝝ·ff·de iusticia ⁊ iure·l·j·§·Jus natura
le·Et in auctē·Quibꝰ mōis naturales ef
ficiūt̄ legiti·§·Liceat·Coll̄·vi·⁊·C·de
indicta viduitate tollenda·l·fi·Et·C·de
legitis heredibꝰ·l·Lege·Et insti·de exhe
redatōe liberoꝝ·§·Et h̄·Et in auctē·de
triente ⁊ semisse·§·i·Coll̄·iij·Laborātes
ꝯ̄ vitio sodomitico homicide sūt·⁊ si nō
gladio tn̄ facto·Et crudeliores sūt oī be
stia·Nā leones ⁊ leopardi ſpētes ⁊ dra
cones ⁊ alie fere laborāt ad generationē
⁊ ꝯſeruationē sue spēi·Sodomite autē
laborāt ad destructionē generis hūani·
Proinde tm̄ hūana rō h̄ scelꝰ abhorret·
qꝛ ꝯ̄trū in se est genꝰ hūanū ꝑimere nitit̄·
Nā si oēs cēnt h̄ nefando vitio macula
ti quis hō generari posset·profecto non
masculꝰ neqꝫ femina·Jō scelerati sodo/
mite peiores sūt pharaōe ⁊ egyptijs·qm̄
illi sic sc̄ptū ē Exoď·i·c·int̄ficiebāt tātū
masculos hebreoꝝ·femīas aūt reſuabāt
Hi ṽo oībꝰ sceleratiores masclos ⁊ fe/
minas occidūt·Propt̄ea oēs doctores
affirmāt pcīm sodōie excedere et supare
q̄cūqꝫ spēm pcī luxurie·sic pꝫ·xxxij·q·
vij·c·Offerebat·⁊·Vsꝰ·c·Adulterij·Et

de pe·di·j·c·Qui puero·⁊ de excessiōibꝰ
prelatoꝝ·c·Clerici·

De septē ꝯditiōibꝰ sodomitaꝝ q̄bus
correspondent septem que fuerunt i pu/
nitione illoꝝ· Cap·scdm

SEcundū mysteriū declarandū de
pctō sodomie dr̄ ꝯditio·vt em̄ dic̄
Vincē·in speculo historiali lib·ij·
Jn punitiōe sodomoꝝ q̄ notat̄ Gen̄·xix
c·septē ꝯtinent̄ i q̄bus significant̄ septē
ꝯditiōes sodomitaꝝ·¶ Prima ꝯditō est
corruptio nature·⁊ hec ostendit̄ i clamo
re·dixit em̄ deꝰ·Clamoꝛ sodomoꝝ ⁊ go/
morreoꝝ multiplicatꝰ est nimis·Genes̄
xviij·c·Sic̄ ei mlr̄ q̄ defloꝛat̄ clamat vt
liberet̄ a corruptōe·Jta natura clamat ⁊
ꝯq̄rit̄ de sodomit̄·Et iō i penā huiꝰ pcti
⁊ detestationē iusto dei iudicio locꝰ ille so
domitaꝝ factꝰ ē inaturał·Nā v̄sꝰ ē in ma
re salsū qđ dr̄ mare mortuū·qꝛ ꝯ̄ naturā
alioꝝ ibi nec pisces viuūt ⁊ aues desuper
volātes s̄bito mortue cadūt·¶ Scda ꝯdi
tio sodomitaꝝ erat ipudētia pcti·ita em̄
libere ⁊ ipudent̄ absqꝫ verecūdia h̄ facie
bāt malū ac si eēt opꝰ licitū·vn̄ a maiore
vsqꝫ ad minorē irruerūt in domū loth vt
abuterent̄ publice illis duobꝰ angel̄ ho
spitio recept̄ a loth q̄s hoīes putabant
Et in penā ꝑcussi sūt cecitate·sic̄ hodie
sūt aliq̄ ita ceci ꝙ nō solū nō erubescūt sꝫ
gl̄iant̄ de hmōi vitio vl̄ se excusant de as
suefactiōe·¶ Tertia ꝯditio fuit sterilitas
cōmixtiōis·nā ex illa ꝯmixtiōe vili nihil
poterat generari·sic in penā locꝰ ille ni/
hil gignit vtilitatis·Sic ⁊ isto vitio ꝑ
diti vt est p̄dictū ꝑuant̄ generatōeślioꝝ
vn̄ putiphar q̄ emit ioseph dr̄ fuisse eu/
nuchꝰ idest ineptꝰ ad generādū·Et h̄ q̄a
vt dic̄ Nicolaꝰ de lyra ⁊ glo·j·q·j·c·Si
cut eunuchꝰ Dn̄s exiccauerat genitalia
eiꝰ eo ꝙ ad turpē vsū eiꝰ emerat ioseph·
Jō dēs ipediuit eū·Propt̄ tale vitiū pōt
vxoꝛ negare debitū·xxxij·q·vij·c·Oēs·in
glo·¶ Quarta ꝯditio sodomitaꝝ erat ar

do desiderij. Plus enim desiderabant illi in viros quam in mulieres. Cui correspondet in penam ignis ardor qui combussit eos et poma nata in arboribus circumpositis illi lacui que usque ad maturitatem sunt coloris viridis. Matura vero si incidantur favilla exeunt in signum ignis eterni qui semper urit pessimos sodomitas. Non est predicandum populis quod narro. Quidam frater carceratus fuit eo quod assotiaverat alium et ambo dormierant cum quibusdam monialibus in monasterio et cum sepe hoc facinus commisissent res cum scandalo populi patefacta est et detecta. Dum vero ego perquisivissem a fratre prefato quare sic grave sacrilegium commisisset respondit se nunquam monialem aliquam tetigisse quoniam in masculos tamen ardebat concupiscentia eius. O vitium execrandum. O peccatum abhorrendum. O denique irrationabile et plus quam bestiale malum quod extinguitur amor ad mulieres et incenditur ardor contra debitum ad viros et masculos.
¶ Quinta conditio sodomitarum fuit insensibilitas. Istud vitium fecit sodomitas insensibiles ut nihil sentirent de deo. In cuius figuram uxor loth que respexit retro versa est in statuam salis. ¶ Sexta conditio fuit tenacitas voluptatis. que illos inveteratos in hoc vitio ad penitentiam non sinebat redire. Huic tenacitati correspondet gleba bituminis quam locus ille multifarie vomit. Bitumen autem est quedam terra sic colla adherens. ¶ Septima conditio fuit contagio. quia hoc vitio infecta erat tota societas talium. Cui correspondet in penam quia tota regio cum urbe infecta sit subversa est. Et propter hoc etiam combussit dominus parvulos et innocentes. quia si vixissent propter contagium imitati fuissent opera turpia aliorum. unde in hoc misertus est eis deus. ut habetur. j. q. iiij. c. Parvulos.

¶ Quod omnes leges puniunt pessimos sodomitas. Cap. tertium

Tertium mysterium declarandum de vitio sodomie est punitio. Punitur enim hoc peccatum multipliciter in omni lege. ¶ Primo in lege divina. Scribitur enim levitici. xx. c. Qui dormierit cum masculo coitu femineo uterque operatus est nefas morte moriatur. ¶ Secundo punitur in lege ecclesiastica. Nam ubi pro aliis peccatis mortalibus imponitur communiter penitentia septennis pro hoc indicitur penitentia maior. xxxiij. q. ij. c. Hoc ipsum. versu. Sequenti. Clerici autem convicti de hoc vitio deponuntur officio et beneficio privari. Extra de excessibus prelatorum. c. Clerici. ¶ Tertio punitur hoc vitium in lege imperiali secundum quam sodomita debet decapitari. et qui commodat domum et mediatorem. C. de extraordinariis criminibus. l. Qui puero. Secundum vero legem municipalem in aliquibus locis tales debent comburi. Sunt etiam secundum leges omnes sodomite infames. et advocare et procurare non possunt scilicet si essent convicti. ff. de postulando. versu. Infames. Sed super omnia illa est quotidiana et frequens dei punitio quam videmus quoniam a triginta ante actis annis usque in presentem diem tot pestilentiis et frequentibus italia vexata est ut iam civitates vacue sint populis. Et ob nullam causam puto hec evenire nisi propter abominationem sodomitarum. Sint ergo soliciti civitatum rectores ad talia facinora extinguenda. sint et parentes erga filios diligentes ut correcti et bene instructi atque disciplinati tantam turpitudinem vitent. Sic faciendo mitigabitur ira dei. a qua nos liberet iesus xps filius eius cuius nomen sit in eternum benedictum Amen.

¶ Feria secunda ante hebdomadam De luxuria incestuosorum.

¶ Sermo trigesimus

Obediderunt scripture et sermoni quem dixit iesus. Scribuntur hec verba Johannis. ij. c. et in evangelio hodierno. Corrupti sunt et abominabiles facti plerique in studiis suis quoniam non

plenē credūt que docuit christ⁹ de regno celoꝝ· Quapropter carnales effecti omnē libidinē p solacio corporis studēt explere· Et lz in vicio carnis atqȝ luxurie multipliciter errēt· tñ hodie dicere nobis occurrit de peccato incest⁹· Est quippe periculosū et graue in qd multi ex ignorātia· quidā vo ex malicia labunt̄· Est aūt incest⁹ altera luxurie spēs q̄ ↄsistit in ↄmixtiōe carnali cū cōiūcta cōsanguītate vl' affinitate vel spūali parentela· vñ Isid· xxxv· q· iij· c· Nō eā· Incestus inqt ē consanguineaꝝ vel affiniū abusus· Idē· xxxvj· q· j· c· Lex illa· Et vtdr· xxxij· q· vij· ca· Adulterij malū· Incest⁹ grauius pctm̄ ē qȝ adulteriū· Ut igit̄ huius peccati noticia ab omnib⁹ possit haberi in p̄senti sermone de luxuria incestuosoꝝ dicturi tria p̄ponem⁹ mysteria declarāda de incestu·

(Incestus quid est — *marginal note*)

(Ysid. xxxv. q. iij. c. Nō eā — *marginal note*)

¶ Primū dicit̄ cōmissionis·
¶ Secundū p̄hibitionis
¶ Terciū punitionis·

¶ Quō cōmittitur incest⁹ in cōsanguinitate· in affinitate et cōpaternitate

Capitulū primum

PRimū mysteriū declarādum de incestu dr cōmissiōis· Cōmittitur nāqȝ hoc peccatū in trib⁹·
¶ Primo in cōsanguinitate·
¶ Secundo in affinitate·
¶ Tercio in spirituali paternitate

¶ Primo cōmittit̄ i cōsanguītate· Est aūt cōsanguītas vinculū p̄sonaꝝ ab eodem stipite descēdentiū carnali p̄pagatione ↄtractū· s̄m Petꝝ de palude in q̄rto di· xl· Et nota q: dic̄ ab eodē stipite itelligendū est p̄pinq̄· al's oēs hoīes essent cōsanguinei· quia ex vno· s· Adā fec̄ de⁹ genus hoim· vt dr Actuū· xvij· ca· Et dicit̄ cōsanguinitas a cōitate sanguis vel a cōueniēdo magis i sanguie qȝ in carne q: sanguis magis ē materia semis· Nā sperma s̄m medicos ē sanguis purissimus· Et qd dictū est carnali p̄pagatōne excludit euā a cōsanguītate ade· q: p̄ducta fuit spūali p̄pagatōe· Sed nō excludit christū a cognatōe cōsanguineoꝝ btē vgis· q: fuit natural' propagatio ex p̄te m̄ris· lz nō ex p̄te patris· ¶ In hac vero cōsanguītate sunt tres linee s̄m triplicē habitudinē quā habēt cōsanguinei ad inuicē· Una ē principiati ad p̄ncipium· vt filij ad p̄rem auū p̄auū et supra· Et s̄m hāc accipit̄ linea ascēdentiū· Secunda est habitudo p̄ncipij ad p̄ncipiatū· vt p̄ris ad filiū· nepotē pnepotem et infra Et s̄m hanc accipit̄ linea descēdētiū q̄ nō est alia a linea ascēdentiū· sed alit̄ accepta s̄m aliū ⁊ aliū moduȝ cōputandi· q: s̄m vnā fit acceptio ab inferiori ascēdendo· s̄m aliā fit acceptio a sup̄iori descēdendo· ¶ Tercia est habitudo eoꝝ q̄ sunt ab vno p̄ncipio· sic fratrū q̄ sūt ex vno patre et m̄re· Et nepotū q̄ sīt ex duobus fratrib⁹ vel sororib⁹· ⁊ sic deinceps Et s̄m hāc accipit̄ linea trāsuersal' q̄ subdiuidit̄ in eā q̄ est collateral' ascēdentiū· in qua sunt auunculus· matertera ⁊ patruus· Et eā que est collateral' descēdētiū in q̄ sunt frater soror· nepos et neptis· ex filio vel ex filia· ¶ Ut intelligat̄ igit̄ q̄lis incest⁹ cōmittit̄ Sciendū q̄ postqȝ gl'iosus deus p̄mos parentes creauit voluit excludere a ↄiugio vnū gradū consanguītatis· dicēdo p̄ Adā Genes· ij· c· Relinquet hō p̄rem suū ⁊ m̄rem ⁊ adherebit vxori sue· idē nunqȝ licebit vllo tēpore patri sumere filiā in vxorē vel m̄ri sumere filiū in maritū· Et m̄lto min⁹ extra cōiugiū carnaliter cognoscere· quia maximū esset scel⁹ incest⁹· In p̄mo etiā gradu cōsanguinitatis i linea collaterali fuit cōcessuȝ ↄtrahere m̄rimoniū filijs ade p̄pter necessitatē· q: alij nō erāt· vnde oportuit ad multiplicandū gen⁹ hūanū q̄ filij ade sumerēt in vxores sorores carnales· Sed sublata hac necessitate semp̄ fuit p̄hibitū m̄rimoniū inter fratres et

(Consanguinitas quo diffinitur — *marginal note*)

(Unde dicitur consanguinitas — *marginal note*)

sorores germanos: qr maxim⁹ incest⁹ et multo magis extra cõiugiũ talis commi ctio. ¶ In lege aũt antiqua fuerũt aliq̃ gdus cõsanguinitatis expssi in qb⁹ nõ poterat cõtrahi mřimoniũ. In noua autez lege p determinatõem ecclie sunt declarati esse qttuor gradus cõsanguĩtatis ⁊ affinitatis. in qbus nõ põt cõtrahi matrimoniũ. vt patz extra de cõsanguĩtate et affinitate. c. Si q̃ a stipite. et c. Nõ dz. Est aũt primus gdus in linea collateraliũ germani seu sorores carnales seu fr ⁊ soror germani. Secũd⁹ grad⁹ filij duorũ germanor q̃ dicunt cõsobrini. Tercius gradus filij cõsobrinor. Quartus filij pdictor. In nullo g̃ hor graduũ potest cõtrahi mřimoniũ. Qd si qs faceret sine dispensatõe pape mřimoniũ nullũ esset. sed cõtinuus incest⁹. ⁊ excõicati essent sciẽter hoc agẽdo. ⁊ filij illegitimi essent. Silr si quis cognoscat aliquã cõsanguineã carnaliter in quocũq₃ pdictorum gduũ incestũ cõmitteret vterq₃ ⁊ enorme peccatũ. ¶ Secũdo cõmittit incestus in affinitate. Est autẽ affinitas fm Raymũdũ primitas psonar ex carnali copula pueniẽs omi carẽs parentela. Ubi primo notandũ q contrahit affinitas nõ solũ p copulã cõiugalẽ. sed etiaz p fornicariã. vt pbatur. xxxv. q. iij. c. nec eam. Et extra de eo q̃ cognouit consanguineã vxoris sue. c. Discretõem. ita tñ q vir intret claustra pudoris ⁊ pueniat ad cõsummatõnem opis. al's nõ ɔberet affinitas. vt patet. xxxv. q. iij. c. Extraordinaria. Et extra de eo q̃ cognouit ɔsanguineã vxoris sue. c. Fraternitatis. Secũdo notandũ q affinitas hoc opatur q oẽs cõsanguinei vxor petri sunt sibi affines in eodem gradu in q̃ sunt cõsãguinei vxoris. Silr oẽs cõsanguinei petri sunt affines vxoris sue in eodẽ gdu in q̃ sunt sibi cõsanguinei. Et qd dicit de vxore idẽ intellige de q̃cũq₃ mlîere carnalr cognita mõ pdicto. Sed cõsanguinei petri nullo mõ sunt affines cõsanguineis vxoris sue. nec inter eos phibet matrimoniũ. extra de cõsang. ⁊ affi. ca. Super his. vnde germani possunt ɔhere cũ duab⁹ sororibus germanis. Et pr ⁊ filius pñt cõtrahere cũ matre ⁊ filia. Et relicta viri q̃ fuit germanus vxoris mee vxore mea mortua potest esse mihi vxor. Extra de cõsang. et affi. ca. Quod sup his. Tercio notandũ q mortua psona q̃ mediante ɔcta fuit affinitas. vtputa marito vel vxore cõcubitore vel cõcubina remanet nihilomin⁹ affinitas q̃ erat ad cõsanguineos eius. Uñ affinitas hʒ qttuor gradus infra q̃s nõ potest ɔtrahi matrimoniũ. ⁊ hi fundant in gdib⁹ consanguinitatis. Quare q̃ etiã fornicatus est cũ aliq̃ nõ potest cõtrahere cũ cõsanguineis fornicarie. ⁊ ecõuerso vsq₃ ad qrtũ gradũ. Et q̃ sic ɔherent essent excõicati. vt in clementina Eos. ¶ Nota etiã fm Petr de palude q q̃ cognouit ɔsanguineã vxoris sue adhuc sponse soluta sunt spõsalia. nec põt illã sponsam hře vxorem obstãte sibi affinitate ɔcta. Nec ecõuerso illã quã fornicarie cognouit obstãte sibi publice honestatis iusticia. Et h̃ nisi papa dispẽsante. Qui aũt cognouit cõsanguineã vxoris sue cũ qua ɔxit p verba de psenti sed nõdũ cõsũmauit matrimoniũ cũ nõ posset debitũ negare nisi intrãdo religionẽ. videt q ad h̃ teneat ne incestũ cõmittat cognoscẽdo affinem. ⁊ cũ hoc valeat facere qr nõdũ consummauit. Et si vult remanere in sclo necessaria est sibi dispẽsatio ad reddendũ debitũ si hoc vult sine peccato facere. et põt epus dispensare. Qui aũt cognouit ɔsanguineã vxoris ⁊ cõsũmauit mřimoniũ tenet q̃dem dbitũ reddere sed petere nõ potest absq₃ dispensatõe epi. Si qs igitur in his quattuor gradib⁹ affinitats ɔtraheret matrimoniũ nullũ esset sʒ con

tinuus incest⁹. vt in dicta clementina. cõs. Qui etiã p copulã fornicariã hãc affinitatẽ cõtraxisset nõ posset ɔtrahere cũ cõsanguineis illi⁹ cũ qua fornicat⁹ est. sed bene cũ illa. ¶ Nota etiã diligẽt᷑ q̄ si q̄s cognouit carnaliter mulierẽ cui⁹ matrẽ vel filiã vel sororẽ germanã vel consobrinam habet vxorẽ si cognouit carnaliter illã anteq̄ȝ cõtraxisset p v̄ba de p̄senti cũ ea quã duxit in vxorẽ matrimoniũ nullũ est. ⁊ dirimi debȝ ꝑter impedimẽtũ affinitatis p̄cedẽs. Sed si carnaliter cognouit illã postq̄ȝ ɔ̄xit p v̄ba de p̄senti cũ p̄dicta .s. muliere vel filia vl' sorore. vl' alia cõsanguinea vel affine matrimoniũ q̄dem tenet. sed p̄dit ius petẽdi debitũ ab vxore. reddere tñ tenet᷑ sed exigere nõ potest absq̄ȝ pctõ mortali. extra de eo q̄ cognouit cõsanguineã vxoris sue. ca. Discretõem. et .xxvij. q. ij. c. Qui dormierit. ⁊ .xxxij. q. vij. c. Qui dormierit. cum plib⁹ capitulis. ¶ Tercio cõmittit᷑ incestus in sp̄uali paternitate ⁊ cõpaternitatẽ que dicit᷑ cognatio sp̄ualis. q̄ contrahitur in collatõe duoꝝ sacramẽtoꝝ .s. baptismi et cõfirmatõis. Et habȝ tres gradus. Prim⁹ dicit᷑ cõpaternitas. ⁊ ɔtrahit᷑ iter patrẽ ⁊ matrẽ eius q̄ tenet᷑ ad baptismũ vel cõfirmatõem. ⁊ cũ q̄ tenet ad baptismũ vel cõfirmationẽ. ac etiã vxorem eius vel etiã q̄ baptizat vel ɔfirmat Secund⁹ dicit᷑ paternitas. ⁊ ɔ̄hit᷑ inter eũ qui tenet ad baptismũ vel cõfirmationẽ aut etiã q̄ illa sacramẽta cõfert q̄ dicitur pater sp̄ualis ⁊ cũ vel eã q̄ tenet᷑ qui dicit᷑ filius ei⁹ sp̄ualis vel filia sp̄ualis Tercius dicit᷑ fraternitas. ⁊ ɔtrahitur inter illũ q̄ tenet᷑ vel eã ad baptismum vel confirmatõem ⁊ filios ei⁹ qui tenet. Si ergo in hoꝝ graduũ q̄ ad vltra non extendunt᷑ aliq̄s cõtraxerit matrimoniũ nullũ est sed dirimendũ. Et similiter si q̄s cõmisit opus carnale cũ aliquo vel aliqua in aliquo gradu hui⁹ cognatiõis sp̄ualis icestũ cõmittit. xxx. q. iij. c. j. Extra de cognatõe sp̄uali. c. Martinus. et vt dicit᷑ .xxxv. q. viij. ca. Incestuosi dũ in ip̄o detestãdo atq̄ȝ nefando scelere manent nõ inter fideles christianos sed int᷑ gentiles ⁊ cathecuminos habeant᷑.

¶ Notandũ tñ hoc loco aliq̄ documẽta. ¶ Primũ q̄ excepto sacramẽto baptismi ⁊ ɔfirmatõis p collatõem alioꝝ sacramẽtoꝝ nõ ɔtrahit᷑ cognatio sp̄ualis. vt patet de cognatõe sp̄uali. li. vj. ¶ Scdm documentũ q̄ põt aliq̄s ɔ̄here cũ sorore filij sui sp̄ualis. xxx. q. iij. c. illud. ¶ Tercium documentũ q̄ pater põt ɔ̄here cũ illa quã fili⁹ eius tenuit ad baptismuȝ. dicto. c. Illud. q̄uis fili⁹ nõ possit ɔ̄here cũ illa quã tenuit pater ad baptismum. ¶ Quartũ documentũ q̄ ex eo q̄ cognatio sp̄ualis nõ habȝ g̃dus q̄uis fili⁹ naturalis petri nõ possit ɔtrahere cũ filia sp̄uali ipius petri quã .s. tenuit ad baptismũ vel cõfirmatõeȝ. posset tñ ɔtrahere cũ filia filie sp̄ualis ipius petri. xxx. q. iij. c. j. ¶ Quintũ documentũ q̄ filij duoꝝ cõpatrũ siue sint geniti ante cõpaternitatẽ siue postea possunt ɔ̄here adinuicẽ excepta illa sola p̄sona p quã compaternitas est ɔtracta. q̄ nunq̄ȝ poterit copulari alicui filioꝝ sui patris sp̄ualis xxx. q. iij. c. Sup q̄b⁹. ¶ Sextũ documẽtũ q̄ si q̄s puta petrus cõtra volũtatẽ vxoris. puta marie tenȝ vl' leuat de sacro fõte filiũ alteri⁹. puta iohẽm filiũ martini ɔtra volũtatẽ ipius martini. s'm Johẽm neapolitanũ in suis quolibetis vtiq̄ȝ ɔ̄hit᷑ inter eos vera cognatio sp̄ual' nõ obstãte ɔ̄dictõe volũtatis illoꝝ. Ita q̄ Petrus est vere cõpater martini. ⁊ maria ẽ vere cõmater iohis velit nolit. Quia q̄d est ex statuto eccl'ie nõ depẽdet ex volũtate sbiectoꝝ statuto ⁊ statuẽtis. Sȝ ex statuto eccl'ie est q̄ cognatio sp̄ualis trãseat ab vno ɔiugum in alteꝝ cõsummato matrimonio. Et q̄ ɔp̄nitas acq̄rat᷑ pa

ri carnali ꝑ hoc ꝙ aliq̄s filiū ei⁹ leuat de
sacro fonte. ¶Septimū documentū ꝙ ꝑ
ꝓcuratorē nō potest cōtrahi cōpaterni/
tas q̄ntū ad cognatōnē spūalē. vt ponit
Archidiaconus ꝑ legē post mortē. ff. de
adoptōib⁹. ¶Octauū documētū ꝙ si plu
res sint tenentes ad baptismū p̄nt nihi/
lomin⁹ illi inuicē ꝯtrahere. vt notat In
nocenti⁹. ¶Nonū documentū ꝙ laicus
q̄ baptizauit aliquā siue ī casu necessita
tis siue extra nō pōt ꝯtrahere cū illa. ex
tra de cognatōe spūali. c. Ne dū. lib. vj.
¶Decimū documētū s̄m Tho. in iiij. di.
xlij. ꝙ si vir vel mlier baptizet vel tenet
ad baptismū filiū ꝓpriū si h̄ facit in ar/
ticulo necessitatis siue ꝑ errorē nō impe
dit exigere vel reddere debitū. extra eod
ca. Si vo. Si aūt facit ꝑ fraudē impedi
tur exigere sed tenet reddere. Q̄d si vter
q̄ fecit in fraudē neuter pōt exigere. ꝛ v/
terq̄ tenet exact⁹ reddere s̄m Hostiēsē.
Et addit ꝙ meli⁹ esset si ꝯtineret. Eodē
etiā mō si vir tenet aliquē filiū vxoris sue
vel vxor mariti sui ex malicia nō ignorā
tia nō pōt exigere debitū. Credit tn̄ ꝙ su
per h̄ possit eps dispensare. s. q̄ ad exa/
ctionē debiti. s̄m Petr de palude. ¶Un
decimū documentū ꝙ si vxor petri puta
Johāna tenuit ad baptismū filiū berte.
anteq̄ ꝯmisceret vel cōtraheret mrimo
niū cū ipo petro. ipa mortua poterit Pe
trus habere in vxorē ipam bertā. Et sic
successiue isto mō potest q̄s habere duas
cōmatres ī vxores. Sed si petr⁹ cogno/
uit iohānā anteq̄ teneret ad baptismū
filiū berte nō poterit vnq̄ postea habe/
re bertā in vxorē. ¶Duodecimū documē/
tū ꝙ s̄m opinionē aliq̄z compaternitas
trāsit a viro in mlierē quācūq̄ carnalit
cognitā. q̄uis nō sit vxor. Hāc opinio
nē ponit Tho. in. iiij. di. xlij. Idē sentit
glo. sup. ca. Si q̄s ex cōiugio vbi addit
ratio. q2 vna caro efficiunt fornicarius
cū fornicaria. Idem tenet Johes andree

Richard⁹ aūt ī q̄rto. di. xlij. dic. ꝙ si ali
q̄ efficiant vna caro ꝑ fornicatōem non
ꝓpter h̄ trāsit cōpaternitas ab vno ī ali
um. q2 ꝑ rē pure carnalē cōtrahit cogna
tio spūalis. Idem tenet Petr⁹ de palu/
de in. iiij. dicens ꝙ cognatio spūal' dicit
quia a spūalib⁹ causat. vnde veri⁹ vide
tur ꝙ nō sic fornicarij cōmūicent sibi acti
ones sicut ꝯiuges. q2 in fornicarijs non
est nisi vinculū carnale ad tp̄us. In con
iugatis vo spūale ꝛ carnale. vn̄ sunt ma
gis vnū in carne vna. vnde in cōputatō
ne graduū pater ꝛ mater vna ꝑsona cō/
putant. Quāuis aūt esse duos in carne
vna equaliter sit in fornicatōe et coniu/
gio. tamen hic vbi querit d cognatōe spi
rituali aliq̄d debet facere vinculū spūale
Anthoni⁹ de butrio sup. c. Martinus.
de cognatōe spūali. refert vtrāq̄ opinio
nem. Sed hanc vltimā dicit tenere hu/
gonē ꝛ archidiaconū ꝛ Johem andree ī
nouella. Nec vt ipi dicūt obstat ꝙ copu
la fornicaria inducit affinitatē. quia illd
in affinitate corꝑali que etiā ꝑ illicitam
copulā et vinculū corꝑale acq̄ri potest.
Sec⁹ in spūali vt est cōpaternitas que
est vinculū spūale. vnde absonū est di/
cere ꝙ ꝑ copulā fornicariā contrahatur
Innocenti⁹ vtrāq̄ opinionē ponit. et
neutrā alteri p̄fert. vnde si q̄s inueniret
tale matrimoniū iam cōtractum de p̄sen
ti vel cōsummatū ex quo aliq̄ dicūt illd
tenere tuta via esset vt peteret dispensa
tio vel declaratio a dn̄o papa. Et si ha
beri nō possit s̄m regulā Hostiensis q̄
dicit ꝙ vbi reꝑiunt ꝯtrarie opiniones
de mrimonio vtrū teneat vel nō adherē/
dū est illi q̄ indicat mrimoniū tenere nisi
cōtraria opinio fulciret canonica auctē
exp̄ssa. Scd̄m igit eū potius debent di/
mitti in suo cōiugio q̄ separi. vbi autem
tales nondum cōtraxissent consulendū
esset eis ꝙ abstinerent a contractu hu/
iusmodi.

Ex incestus ꝓhibet tñ vt fuet honoꝛ pentib⁹· tñ vt extinguat occasio pcti · tñ etiã vt ↄtrahat mrimoniũ ⁊ amicitia cũ extraneis· Cap· scdm

SEcundũ mysteriũ declarandũ de incestu dr ꝓhibitiõis· Prohibet si quidẽ cõmixtio ↄsanguineoꝝ vł affiniũ ꝑm tho· ij· ij· q· cliij· mltiplici rõne· Prima rõ ẽ· qꝛ naturalit hõ dꝫ quandã honorificẽtiã pentib⁹ ꝑ ↄseqns alijs ↄsanguineis q̃ ex eisdẽ pentib⁹ de ꝓpinq̃ trahũt originẽ· Jnrentũ ꝙ apud antiq̃s vt Valeri⁹ refert· nõ erat fas filiũ suũ simul cũ pr̃e balneari ne seipos inuicẽ nudos cõspicerẽt· Manifestũ est aũt ꝙ in actib⁹ venereis maxie ↄsistit quedã turpitudo honorificẽtie ↄtraria· Vñ de his hoies verecũdant· Et iõ incõgruũ est ꝙ ↄiũctio venerea fiat taliũ ꝑsonarũ adinuicẽ· Scda rõ ẽ qꝛ ꝑsonas ↄiũctas sãguine necesse ẽ adinuicẽ simul ↄuersari· vñ si hoies tales· s· q̃ sũt ↄsanguinei vł affines nõ arcerent a cõmixtiõe venerea nimia oportunitas daret hoibus veneree cõmixtionis ⁊ sic animi eoꝝ nimis mollescerẽt ꝑ luxuriã· Tertia rõ est qꝛ ꝑ hoc ĩpediret multiplicatio amicoꝝ· Dũ eniꝫ q̃s vxorẽ extraneã accipit iũgunt sibi, q̃dã spcãli amicitia oẽs ↄsanguinei vxoris ac si eẽnt ↄsanguinei sui· Quarta rõ qꝛ cũ naturaliter hõ ↄsãguineas diligat si adderet amoꝛ q̃ est ex cõmixtione venerea fieret nimi⁹ ardoꝛ amoꝝ ⁊ libidinis incentiuũ qd̃ castitati repugnat· Et quãuis incest⁹ dicat quasi nõ castus ⁊ q̃libet spẽs luxurie corrũpat castitatẽ tñ Antonomasice dr de incestu q̃si corruptio castitatis qꝛ abusus maxime ↄiũctaꝝ ꝑsonarũ inducit corruptelã castitatis ex frequẽti ↄuersatiõe ⁊ cohabitatiõe domestica· Propterea ꝑiculosũ est vt fr̃es cũ sororibus dormiant ⁊ sil'b⁹· Aut cõpatres cũ cõmatribus nimis familiarit ↄuersẽt

Qualiter punit⁹ ẽ incest⁹ vt patet in multis exemplis· Cap· tertiũ

TErtiũ mysteriũ declarandũ de incestu dr punitiõis· Propter incestũ q̃dẽ paul⁹ excõicauit quendã corinthũ q̃ abutebat nouerca sua. Et traditus fuit ꝓpter h̃ in ptãtẽ sathane vt hr̃· j· ad corinth· v· c· vt in corpe vexaret a diabolo sicut vexabat in aĩa· Ruben qꝛ cognouit carnaliter vxorẽ pr̃is sui iacob diminut⁹ fuit in p̃mogenitura· vñ dixit ei pat Ruben p̃mogenit⁹ me⁹ maioꝛ in donis· scꝫ cẽ debuisti· s· ꝓpter pmogeniturã Minoꝛ in impio· s· es effect⁹· s· ꝓpter incestũ tuũ qꝛ ascedisti cubile patr̃ tui ⁊ maculasti thoꝝ ei⁹ Geñ· penultio· c· Sed in li· d̃ bñdictiõe pr̃iarcharũ legit· ꝙ rubẽ infirmat⁹ ad mortẽ ꝓpter h̃ infirmitatem illã incurrit· Amon q̃ violauit sororẽ suam interfect⁹ fuit ab absalõ· vt scribit· ij· Regũ· xiij· c· Et glios⁹ baptista ita exhoꝛruit h̃ facin⁹· ꝙ cũ ꝑcepit herodẽ regeꝫ illud incurrisse cũ herodiade cognata sua egressus est desertũ qd̃ neqꝫ ꝓpter penitẽtiã deseruerat vt increparet tm̃ nefas· et cũ sceleribus plurimis ille esset dedit⁹ solum de hoc publice arguit cũ dicens· nõ licet tibi habere vxorẽ fratris tui· Marci· vj· c· Ob quã rephensionẽ iohãnes incarceratus fuit ⁊ decollatus· Quis igit enũeret quot sũt viri ⁊ mulieres i incestu deperditi· quot ↄiugatoꝝ ꝓpter incestuꝫ peccata· Nolo ad ꝑticularia descendere tantũ confessores exhortoꝛ vt caute interrogent penitẽtes q̃s si inuenerint laqueis incestus irretitos nõ absoluant ita de facili· sed dent opam vt aĩaꝝ saluti pro ut expedit ↄsulat ⁊ ds honoret Amen·

Feria tertia ante hebd· De pctõ accidie Sermo vigesimusp̃mus·

AScendit iesus i tẽplũ ⁊ docebat Scribũt hec v̲ba Jobis· vij· c· et

tn euangelio hodierno· Qui se arbitrāt
absq3 labore asseq̄ posse ꝑmiū et̃ne vite
vtiq3 decipiunt̃ ·q2 vt Grego· inquit in
ome· Ad magna ꝑmia ꝑueniri nō pōt ni
si ꝑ magnos labores· Et de h̄ Hierony
m⁹ ad paulinū ait· Nihil sine magno la
bore dedit hec vita mortalib⁹· Propt̃ea
dux electoꝝ dn̄s iesus christ⁹ vt nobis
exēplū daret in omi sua vita q̄ fuit in h̄
mūdo studuit laborare vigilādo ·pere/
grinādo·orādo.ꝑdicādo ⁊ patiendo·
Sūt tn̄ plerīq3 accidie vicio detēti ·q̄ ad
q̄cunq3 oꝑa bona nedū ex suo genere dif
ficilia· sed etiā minima duros ⁊ tardos
se r̃ddūt· Cōtra q̄s hodierna die dicem⁹
locuturi de ip̄o vili ⁊ ꝑiculoso tn̄ pecca/
to accidie· De quo tria ꝓponemus my/
steria declaranda·

¶ Primū dicit̃ diffinitionis·
¶ Secundū originatiōis·
¶ Tercium remediationis·

QUod accidia est tristicia ⁊ tediū bene
operādi· Et de triplici tedio· Ca·ꝑmum

PRimū mysteriū declarandum
de accidia dicitur diffinitiōis
In quo q̄d sit accidia videa/
mus· Et ad h̄ ita dicit Damascen⁹· Ac
cidia ē tristicia aggrauās· id ē q̄ ita deꝓ/
mit animū hoīs vt nil boni ei agere libe
at· Et ꝓpterea dicit Richard⁹ de sācto
victore· Accidia est torpoꝝ mētis negli/
gent̄ bona inchoare· Ubi ꝑ intelligētia
pleniore tria sūt notāda· ¶ Primū notā
dū ſm Tho·ij·ij·q·xxxv·arti·j·q̄ tristi/
cia de se nō noīat aliq̄d laudabile vl' vitu
ꝑabile·q2 passio est·⁊ passionib⁹ nō lau
damur neq3 vituꝑamur· Sed ſm q̄ hō
applicat passiōes suas ab bonū vel ad
malū pōt bn̄ vel male facere· Sic est tri
sticia de vero malo vt de peccat̄ si sit mo
derata ē bona ꝑtinēs ad pniam· Ita ⁊ tri
sticia si sit de vero bono vt de bonis fiē/
dis oꝑibus vel de malo s3 immoderata
est pctm̄ ꝑtinens ad accidia3· Est igitur

tristicia accidie sꝑ mala· Et h̄ dupliciť·
Uno mō ſm seipam· qn̄·s·ē de eo qđ est
apparēs malū ⁊ vere bonū·q2 sp̄uale bo
nū est vere bonū l3 appareat malū sensi
tiue ꝓpter laborē q̄ est in eo· Jō qn̄ quis
tristat̃ de aliq̄ oꝑe ad qđ tenet̃ sꝑ est pec
catū· Sic ecōtra delectatio ē mala ⁊ pec
catū qn̄ est de vere malo sed apparēti bo
no ·vt delectatio fornicatōis et huiusmo
di· Scđo mō tristicia accidie ē mala et
pctm̄ ſm effectū suū·qn̄·s·est de ꝟe malo
vt de pctō vel morte alicui⁹ ·sꝫ sic agg/
uat mentē vt eā totaliť a bono retrahat·
¶ Secundū notandū q̄ accidia vt refert
Tho· vbi sup̄· ⁊ Alexāder in scđo sum/
me ex eo q̄ importat tediū bn̄ oꝑandi·di
cit̃ q̄si acida ab acedie· Acida autē seu
acetosa sunt frigida·frig⁹ ꝟo inducit dif
ficultatē ⁊ tarditatē in motu· videm⁹ em̄
q̄ aqua cū ꝓpter frig⁹ est ꝯgelata immo
bil' manet q̄ ex se flueret · Et senes quia
frigidi et g̃ues sūt et tardi ad ambulādū
Sicut ecōtra adolescētes· in q̄b⁹ viget
calor natural' sunt festini ad ambulādū
⁊ discurrēdū· Accidia ergo est q̄dā frigi
ditas sp̄ual' seu ꝺfect⁹ amoris sp̄ualis ⁊
feruoris diuini ex q̄ aīa nō mouet̃ vl' cū
difficultate mouet̃ ad bn̄ oꝑandū· Jdeo
Bern̄· in quadā ep̄l'a ait · Accidia est ai
q̄dā lāguor· cū legere nō libet· orare non
delectat· meditatiōes solite nō sentiunt̃·
¶ Terciū notandū q̄ triplex est tediū·s·
¶ Primū ꝑsentis vite·
¶ Secundū tribulatōis ⁊ angustie·
¶ Terciū actionis virtuose·

Primū est tediū ꝑsent̄ vite· ⁊ de hoc
dicebat Job·x·c· Tedet aīam meā vite
mee· h̄ tediū est q̄dā tristicia de vita pn̄ti
in q̄ q̄s nollet esse· Et si h̄ ꝓcedit ex desi
derio celest̄ patrie ⁊ dei amore ·ꝯsiderā
do q̄3 dulce sit· q̄3 suaue·q̄3 vtile videre
deū·eo frui·sctōꝝ angeloꝝ agmib⁹ inter
esse·ad qđ obtinēdū fact⁹ ē hō· Et ꝯtra h̄
sit obscuritas mētis ex ignorātia de deo·

quāta pīcula · quāta īpuritas · ꝯtra instabilitas cordis · bona ē tal' tristicia · Sed hēre tediū de vita pn̄ti q2 nō bʒ q̄s illā pspitatem quā vellet · illos honores · diuitias et voluptates q̄s cupit cū videt et audit alios pspari honorari ditari · ꝛ ex hoc ita ꝯtristat̄ ꝙ vellet n̄ viuere vilipēdēs ꝯditōēʒ suā · Et cū ita deijcit̄ mēte vt rōe deliberata nō eē ī mūdo appeteret vl' nō fuisse natū · vel vt aīal brutū affectās mori q̄cūq3 morte etiā in malo statu aīe · esset istō tediū accidia mortal' · ¶ Secundū est tediū tribulatōis ꝛ angustie ex tristicia q̄ q̄s angustiat̄ ex magnitudie vel multiplicitate aduersitatis sue vl' alioꝝ. Et siqdem si tristicia ꝛ anxietas sit solū ſm pmū motū seu sensualitatē hūana rē ratio est ꝛ veniale pctm̄ vel nullū · Et pfecti viri aliqn̄ h̄ tediū patiūt̄ · Vn̄ apl's ij · ad Chori · j · c · Sup̄ modū ḡuati sum9 scʒ ex tribulatōib9 · ita vt nobis tederꝫ viuere · Sed si tristicia sit tāta vt absorbeatur ratio · ita ꝙ ꝓpterea dimittant̄ necessaria bona cū ꝓposito nūq3 bn̄faciēdi accidia ē mortal' · de q̄ apl's pme ad' Chorin · vij · c · Tristicia hui9 seculi mortē opatur scʒ aīe · ¶ Terciū ē tediū actōis virtuose · cū quis tristat̄ seu anxiatur p aliq̄ bono ope qd̄ oporteat eū facere · q2 ibi habꝫ laborare · puta in dicēdo officiū · orādo · ieiunādo · in faciēdo aliquā obedientiā · et hmōi · Hoc incurrit popul9 hebreoꝝ in deserto · Ut em̄ dr̄ Nueri · xxj · Cepit popul9 tedere ꝓpter laborē itineris · Dū ergo itur p desertū pn̄ic seu religiōis seu vite psentꝫ statū ex laborib9 opeꝝ bonoruꝫ freq̄nter incurrit̄ tediū ꝛ anxietas · Et p̄cipue h̄ euenit in orōe · Sed vt Hiero · dicit de ꝯse · di · v · c · Nō mediocrit̄ · Melior est triū psalmoꝝ decātatio cū cordis puritate ꝛ iocūditate q̄3 totius psalterij modulatio cū anxietate atq3 tristicia

Ex accidia aliqn̄ orit̄ ex cōplexione corpis ꝛ inordinatione cibi · ꝛ instigatōe diaboli ·

Capitulū secundū

Secundū mysteriū declarādū de accidia dr̄ originatōis · habꝫ em̄ originē hoc viciū in tribus ·
¶ Primo ex corporis cōplexione ·
¶ Secūdo ex cibi inordinatione
¶ Tercio ex diaboli instigatione ·

Primo ex corpis cōplexiōe · Nā melācolici inclinant̄ ad tristiciā ex humore melācolico q̄ supabūdat ī eis · Et partiꝫ flegmatici · vn̄ aliqn̄ studiose optet cos q̄rere aliq̄ sbleuatiua tristicie ne nimietate absorbeant̄ ꝛ inducāt̄ ad despatōēꝫ vl' trāsferāt̄ ad delectabilia mūdi · Nā vt dr̄ puer · xvij · ca · Spūs tristis exiccat ossa · Vn̄ Jobes cassian9 assilat accidiā ꝟmi · q̄ dr̄ tarlus · q̄ · s · generat̄ in ligno intimo ꝛ rodit paulatim medullā ꝛ vigorē ligni q̄ corroso ꝛ euacuato oīe pond9 vl' vetus vel pcussio frāgit lignū imo ex se frāgit̄ ꝛ ruit edificiū desup · Sic accidia nascit̄ ex intimis aīe ꝛ paulatim ꝯsumit vigorē spūs ꝛ feruorē q̄ sbtracto etiā absq3 vēto tentatōis p se ruit in aliqd̄ magnū malū · ¶ Scd̄o accidia hꝫ ortū ex cibi inordiatōe · cū · s · q̄s pl9 debito comedit aut nimis excedit in abstinētia · ſm ei Tho · ij · ij · q · xxxv · arti · j · Passiōes appetitus sensitiui vt tristicie ꝛ alie in se pn̄t esse pctā venialia ꝛ inclināt aīaꝫ ad mortale Et q2 appetit9 sensitiu9 hꝫ organū corpale seq̄tur ꝙ p aliquā corpalē indigentiā hō fit habilior ad aliqd̄ peccatū · Et ideo pōt cōtingere ꝙ ſm aliq̄s mutationes corpales certis tpib9 ꝓuenietes aliq̄ vicia nos magis impugnēt · Ois autēꝫ corpalis defectus de se ad tristiciā dispo nit · Et iō ieiunātes circa meridiē qn̄ incipiūt sentire defectū cibi ꝛ vrgeri ab estu solis magis ab accidia impugnāt̄ · Vn̄ Cassian9 dic · Ecce demoniū meridianū de q̄ loq̄tur ꝓpheta · Nō timebis a dōmonio meridiano · q2 · s · in meridie ieiunātes tentat · ¶ Tercio accidia ortū hꝫ ex diabo

li instigatõne. Instigat diabolꝰ ⁊ tentat de hoc vicio ⁊ ꝑcipue dũ nimie q̈eti vidꝫ hoĩes deditos. vt em̃ inq̈t Cato. Nam diuturna q̈es vicijs alimẽta mĩstrat. vñ in tercio libro Reg. legit̃. ꝙ salomõ dũ structure tẽpli ⁊ edificioꝝ iactauit i sta/tu gratie fuit. Sꝫ cũ se dedit q̈eti seductꝰ a mlierib' luxurie vacãs templũ idolis fabricauit. Silr Dauid vt hr. ij. Regꝫ xi. ⁊ xij. c. cũ remansit in hierlm in quiete cõmisit adulteriũ cũ bersabee. Jõ hie/ro. ad rusticũ monachũ ait. In desiderijs est oĩs ociosus. Egyptioꝝ monastẽria hũc morẽ tenent vt nullũ absq̃ labore ⁊ ope suscipiãt. nõ tã ꝓpter vite necessãria q̈ ꝓpter aĩe salutẽ. ne vaget̃ mens ꝑnici osis cogitatõibꝰ. ⁊ instar fornicãtꝭ hierusalẽ oĩm trãseunti diuaricet pedes suos. Et btũs frãciscꝰ in regula fratꝝ mino/rũ dic. Fratres illi qbꝰ gratiã dedit dñs laborãdi laborẽt fideliter ⁊ deuote. ita ꝙ excluso ocio aĩe inimico sctẽ orõis ⁊ de/uotõis spm̃ nõ extinguãt. Et Hiero. de cõ. di. v. c. Nunq̃. Facito aliq̃d oꝑis vt sꝑ diabolꝰ te inueniat occupatũ. Et ex/tra de renũ. c. Nisi cũ ꝑdem. §. Uerꝝ. ocio sitas ⁊ voluptas sunt arma hostꝭ antiq̃ ad miseras capiẽdas aĩas. Et Johãnes cassianꝰ i collatõibꝰ patꝝ. Apd egyptũ ab antiq̈s patribꝰ facta est snĩa oꝑantem mõachũ vno demõe pulsari. ociosũ vero innumeris spiritibꝰ deuastari. Et lꝫ ocio sitas filia sit accidie tñ diabolꝰ ociosum in accidia cõfirmat ⁊ instigat vt eiꝰ tediũ ad oĩe opꝰ bonũ augeat̃. Legit̃ in vitis patꝝ. ꝙ cũ btũs anthoniꝰ tẽtatõe accidie vexaret̃ cepit clamare ad dñm dicens. Dñe volo saluꝰ fieri sed nõ ꝑmittũt me cogitatões mee. Et sbito vidit iuuenem pulcerrimũ q̈ angelꝰ erat ponẽtẽ se ad sedendũ et ad laborãdum sportas ⁊ inde ad modicũ surgere ad orandũ. Et iterꝝ post parꝝ reponẽtẽ se ad oꝑandũ ⁊ postea surgentẽ ad orandũ. Cũq̃ pluries alterna/tis vicibꝰ ad vtrũq̃ se posuisset demum dixit angelꝰ. sic fac ⁊ saluus eris.

Qualiter homo põt fugere accidiã ꝑ orõem ⁊ meditationẽ ac freq̈ntatõem sacramẽti.

Capitulũ terciũ

Terciũ mysteriũ declarandũ de accidia dicit̃ remediatio. Et lꝫ multa sint ꝯ accidiã remedia. tñ ꝓ nunc sufficit ponere tria

¶ Primũ est deuota oratio

¶ Secundũ diligens meditatio

¶ Terciũ sacramentoꝝ frequentatio.

¶ Primũ remediũ est deuota orõ. Hꝫ docuit christꝰ discipulos dormiẽtes ꝑ tristicia vt dr Mat. xxvj. c. Uigilate ⁊ orate ne intretis in tẽtatiõem. q̈si diceret. orõ vos iuuabit ne succũbatꝭ tentatõi accidie q̄ sbito intrat mentes vr̃as. Idẽ etiã ait loquẽs de tribulatõibꝰ in fine mũdi. Orate ne fiat fuga vr̃a hieme vl' sabbato. Mat. xxiiij. c. Hiems ẽ frigida ⁊ i sabbato ẽ ocium ⁊ req̈es. vult ergo dicere. orate ne fugiatis id ẽ opꝰ bonũ deseratꝭ ex accidia q̄ ꝓuenit ex frigiditate diuini amoris ⁊ ocio seu q̈ete corꝑali. Multũ em̃ valꝫ nõ solũ ꝯ accidiã sed ꝯ q̈cũq̃ pctã et quaslibꝫ tẽtatões fidelis hũilisq̃ orõ. Ideo Hiero. ad eustochiũ ait. Nec cibꝰ ante sumat̃ nisi orõe ꝑmissa. nec recedat̃ a mẽsa nisi gr̃ie referãt̃ creatori. Noctibꝰ bis terq̃ surgendũ reuoluendũ de scripturis q̄ʒ memoria teneamꝰ. Egrediẽtes hospitium armet orõ. redeũtibꝰ de platea occurrat orõ anteq̃ sessio nec ꝑus corpusculũ req̈escat q̈ aĩa pascat̃. hec ille. ¶ Secundũ remediũ contra accidiã est diligens meditatio precipue vite et passiõis christi. Unde ad hebreos. xij. ca. paulus ait. Recogitate eũ qui talem sustinuit ad/uersus semetipm̃ ꝯtradictõem. s. christũ vt nõ fatigemĩ animis vr̃is deficientes. scꝫ ꝑ tedio. Hoc faciebat deuotꝰ Bernñ. q̈ dixit. Quãdiu vixero memor ero labo/rum quos christus sustinuit in ꝑdicãdo

fatigationū in discurrēdo· tētationū in ieiunādo· vigiliarꝫ in orādo· lachrymarꝫ in cōpatiēdo· Recordabor etiā dolorū iudicior sputor colaphor subsannationū ꝛ clauorꝫ horūqꝫ similiū· Alioqn req ret a me sanguis iust⁹ q effusus est sup terrā· Meditatio etiā supplicij futuri ꝛ pmij supni multū reuocat aiam ab accidia ꝛ tedio· Quis est em tā iners vel delicat⁹ q nō libenter laboret qn inde sciret acqrere maxim lucrꝫ ꝛ pmāsurꝫ ꝛ euadere suppliciū eternū· ¶ Legit in vitis patrꝫ Cū qdam interrogasset btm achillē dicēs· Cur sedēs in cella mea accidiā patior· Rndit ei senex· qꝛ nōdū vidisti reqem quā speram⁹· nec tormentū qd timem⁹· Si em ea inspiceres diligēter· s· p meditatōez ꝛ vmib⁹ plena esset cella tua vsqꝫ ad collū etiā in ipis pmanēs sine accidia iaceres· ¶ Terciū remediū ꝫ accidiam est sacramentorꝫ freqntatio· ꝛ precipue sacramēti eucharistie sm Damasc· Sacrm istud est carbo ignitus q excutit ōem torporē mētis ꝛ gaudere ꝛ delectari facit in dño· vnde in figurā dr· iij· Reg· xix· c· q cū esset helyas fessus ex tedio psecutōis iezabel vxoris achab regs isrl· obdormiuit subter vnā iuniperꝫ· cui apparuit angel⁹ dñi excitās eū a somno· q cōsurgens vidit ad caput suū panē subcinericiū adeo sibi miracl'ose patū ꝛ vas aque· comedit ꝛ bibit· Et cū iterꝫ obdormisset angel⁹ secūdo excitauit eū dicens Surge comede grādis em tibi restat via Qui surgēs iterꝫ comedit ꝛ ambulauit i fortitudine cibi illi⁹ vsqꝫ ad montē dei· Helias desigt dei fuū q ex tribulatōnib⁹ ꝛ vexatōib⁹ carnis attediat⁹ aliqn laborib⁹ ꝛ tentatōib⁹ obdormit vt nihil ei libeat facere· Sed instigatōe angeli boni mēs excitat vt sumat sacrm eucharistie· figuratū p panē subcinericiū· Hoc ergo supto fortificat ꝛ ꝯfirmat ꝫ accidiā vt incedat viriliter p desertū hui⁹ mūdi ad vitam eternā· Ad quā nos pducat ihs fili⁹ dei q est bñdictus in eternū Amen·

Feria qrta ante hebdomade· De negligentia platorꝫ et epōrꝫ Sermo· xxxij·

NE oportet operari opa ei⁹ q misit me· vba sūt redēptoris nři originalit· Joh· ix· c· ꝛ in euāgelio hodierno· ¶ Constituti sunt in ecclia dei plati qbus cura animarꝫ cōmissa est· vt laborēt ꝛ vigilēt sup gregē· Sicut docuit eos xps exēplo q tam feruētissime laborauit p salute hominū vt etiā mori nō recusauerit Ipe fuit ille pastor bon⁹ q posuit p ouib⁹ animā suā· Propterea damnabilis est ꝛ picl'osa valde in platis negligētia· Quib⁹ d ꝛ illud· j· Paralipo· xxix· c· Nolite negligere· vos em elegit de⁹ vt stetis corā eo· scꝫ p salute pplorꝫ· Hinc Aug· ad valerū di· xl· ca· Añ oia· ait· Nihil in hac vita facili⁹ leui⁹ ꝛ acceptabili⁹ hoībus epi psbri aut diaconi officio· Sed si pfūctorie id ē negligent atqꝫ adulatorie res agat nihil apd deū miseri⁹ tristius atqꝫ dānabili⁹ Quia vero hec negligētia oritur ex accidia de qua dixim⁹ in pcedenti smōe· Idcirco hodierna die d illa tractabim⁹ q in nōnullis vtinā nō multis plats repitur· De qb⁹ distinguemus triplicē negligentiā·

¶ Prima dicit puisionis
¶ Secunda inquisitionis·
¶ Tercia correctionis·

¶ Qualiter epi negligētes nō mīstrāt vt debent sbditis sacra ꝛ doctrinā ac tēporalia bona Capitulū pmum·

PRima negligētia platorꝫ vl' episcoporꝫ dicit puisiōis· Hec est cū nō puident subditis sicut debet· Nam tenent episcopi mīstrare sbditis pcipue tria· s·

¶ Sacramenta
¶ Documenta·

¶ Temporalia bona.

Primo tenent ministrare sacramēta Et q2 pter sacr̄m ordinis ꝛ ꝯfirmationis alia sacra ministrari pn̄t ꝑ alios sacerdotes iferiores. vigilare dȝ ep̄s vt tales idonei sint ꝛ sufficiētes. Circa sacr̄m ꝟo ordinis. Primo dȝ ep̄s prouidere vt diligent̄ examinent̄ ordinādi. Et si de more illius diocef̄ ē vt ꝑ archip̄sb̄rm vel archidiaconū vel ꝑpositū examinent̄. h̄ nō obstāte dȝ ip̄e alios cū p̄dict̄ assumere examinatores sacerdotes timoratos ꝛ prudentes viros gnaros diuine leg̃ ꝛ exercitatos in eccl̄iasticis sanctiōib⁹ q̄ promouendos examinēt. vt dr̄. xxiiij di. c. Qn̄. Et p̄cipue dn̄t examiari de etate legitia. Sufficienti l̄ratura ꝛ moꝝ hōestate. hec req̄runt̄ in p̄ficiēdis q̄bus. s. iniungit̄ cura aiarū. Ex̄ de electiōe. c. Cū in cūct̄. Et vt notat glo. in dicto. c. Qn̄ examiatio fienda est an̄ diē ordinatōis. De etate autē credere dȝ p̄n̄tanti ordinanduȝ nisi ipse manifeste sciat ꝯriū vel ꝑ se vel ꝑ alium vel h̄eat aspectū nimis puerilē ꝓpter qd̄ merito posset dubitari. Et tūc req̄rat̄ aliqd̄ testimoniū vicinoꝝ vel ꝯsanguineorū. De dispēsatōe aūt h̄ita suꝑ h̄ a papa nō hȝ credere nisi hoc ostendat. Pōt tamen credere si ꝑsona est multū fide dig̃. Quātū aūt ad ordines minores nō req̄rit̄ determiata etas dūmō excedat īfantiam. Nā vt dr̄ de tꝑib⁹ ordinationū li. vj ca. Null⁹. in glo. Septennij pōt ꝯferri tonsura. xxviij. di. c. De his. vij. di. c. in singulis. Minori ꝟo nō pōt nisi vellet intrare religionē. De l̄ratura aūt q̄ȝta cē dēat nō est bn̄ clarū. ꝛ q̄ȝtū ad s̄bdiaconatū ꝛ diaconatū oportet ꝙ saltē sciat bn̄ ꝛ expedite legere. ne faciat ꝯfusioneȝ corā ꝑplo. Et ꝙ sciat bn̄ inuenire ꝛ dicere officiū cū ad h̄ teneat̄. Al̄s si nō hȝ modū addiscendi ip̄m vel q2 nō hȝ cōmoditatē breuiarij vel q2 nescit ꝑ se vel cuȝ alio nullo mō debet ordinari. Al̄s talē scienter admittēs vel ordinās videt̄ peccare mortalit̄ cū det illi occasionē q̄tidie delinq̄ndi ꝓpter omissionē officij. et vt dic glo. in. c. Cū sit. extra de etate ꝛ q̄litate et ordine p̄ficiendoꝝ. Eo ip̄o ꝙ ordinatus apparet indign⁹ ꝛ ordinās simil̄r. lxxxi di. c. Tātis. in fine. Quantū ad sacerdotiū videt̄ necessariū ꝙ salti sciat grāmaticā, ꝛ p̄cipue si est sacerdos secular̃. q2 tales exponūt̄ cōiter ad curā aiaꝝ q̄ male pōt exerceri absq3 lectiōe libroꝝ. Quātū āt ad bōitatē vite nisi sit māifest⁹ peccator dign⁹ est reputād⁹. vt. ca. Unico. Ex̄ de scrutinio in ordine faciendo. Debet tn̄ ep̄s admonere oēs ordinādos. vt cōfiteant̄ an̄ ordinis susceptionē. Item dȝ interrogare si legitim⁹. q2 si illegitim⁹ nō pōt promoueri ad aliquē ordinē sine dispensatōe vel ep̄i q̄ ad minores vl̄ pape q̄ ad suꝑiores. nisi esset religios⁹ q̄ rōne religiōis in h̄mōi nō indiget dispēsatione. Al̄s ordinās talē illegitimū scienter peccat mortaliter ꝛ ordinat⁹ est suspensus. Itē ad s̄bdiaconatū ꝛ sup̄ nō debet aliquē clericū secularē ordinare sine titulo alicui⁹ vel beneficij vel altar̃ vel salti p̄rimonij al̄s ip̄e ordinator habereȝ sibi prouidere. ex̄ de p̄bendis. c. Nō liceat. c. Ep̄s. Et lȝ exempti h̄eant cōiter priuilegia ꝙ nō debeāt examinari ꝓpter qd̄ suꝑficialiter pōt trāsiri in examiatiōe ipsoꝝ. Tn̄ q2 freq̄nter abutunt̄ p̄sentātes ineptos puta h̄n̄tes defectū etatis vl̄ nimis ignorātes. iō nō incōgruū est si i hu iusmōi examinent̄. arg. xi. q. iij. c. Priuilegiū. ¶ Secundo dȝ prouidere ep̄s vt sicut ip̄e abstinet ab om̄i vitio simonie. vl̄ qd̄ habet sp̄em vel scrupulū ei⁹ ita ꝛ faciant examinatores ꝛ notarios ab h̄mōi abstinere. Et p̄cipue ab illa corruptela q̄ solent notarij anteq3 scribant ordinandū seu p̄sentandū ep̄o petere certā pecuniaȝ Qd̄ exp̄sse prohibet̄. j. q. ij. c. Sicut ep̄m Extra de simōia. c. i. Et q̄ȝuis post ordia

ctionē factā pro lr̃a testimoniali ordis re
cepti possꝫ notariꝰ moderatū quid acci
pere ab ordinato pro suo labore qñ nō ē
salariatꝰ ab epō ſm glo. dicti capl'i. Sic
epm. Tñ tutiꝰ eēt abscindere vt cessaret
oē scrupulū ⁊ p̄cipue cū multū accipiūt
⁊ ordinator vel examiatores ꝑticipāt d
lucro. Tortia vō vel cerei sponte oblati
recipi pñt. Et q̄ nolūt dare nō sūt cogen
di. ¶ Tertio ep̄s faciens ordinatiōes in
p̄ncipio ⁊ añ oīa faciat generalē admo
nitionē ⁊ exhortationē ad ordinādos. vt
deuote suscipiant ordines cū ꝑhmōi ap
plicēt ad diuia mysteria sic angeli. et iō
conētur vitā tenere angelicaꝫ p̄cipue vt
caste viuāt ⁊ freq̄ntent cōfessionē ⁊ preci
pue cū hñt exercere actꝰ ordinū suoꝝ Et
ꝙ nō omittant officiū diuinū ⁊ hmōi. de
inde ad cautelā absoluat a vinculo etcō
municatiōis suspensiōis ⁊ interdicti a q̄
bus pōt ordinādos. ¶ Quarto ep̄s ordi
nās ꝯferat ordines illis q̄ sūt de sua dyo
cesi vel aliȷ̄s de licētia sui epi. Nā vt seri
bitur in. c. Eos. de tꝑibꝰ ordinationū li.
vj. Epi q̄ scienter ordināt clericū alienū
ꝑ annū a collatōe ordinū sūt suspēsi. Et
postq̄ꝫ suspēsio fuerit manifesta poterīt
sbditi sine ipoꝝ licētia a vicinis epis or
dinari. ¶ Attēdat etiam diligent̄ ep̄s vt
nō faciat defectū in exp̄ssione formaꝝ vl'
collatōe instroꝝ ipoꝝ ordinū. Et p̄cipue
sit cautꝰ in ordine sacerdotȷ̄. ꝙ in calice
sit vinū cū aq̄ ⁊ suꝑ patenā hostia Et ꝙ
ordinādi sacerdotes tāgāt calicē ⁊ pate
nā. ⁊ ꝙ ipōat manū suꝑ capita eoꝝ. ⁊ vt
dicit glo. in. c. Presbit̄ Ex̄ de sacramētis
nō iterādis. Sacerdotibꝰ ⁊ diaconibus
manꝰ imponit̄. xxiȷ̄. di. c. Quorūdā. Et
eoꝝ cōsecratio similis est. xvj. q. j. §. Ec
ce euidenter. Sed differentia est q2 epus
⁊ oēs p̄sbyteri q̄ ibi sūt suꝑ caput ipius
presbyteri ordinandi manus imponunt
xxiȷ̄. di. c. Presbyter. Diaconus vō solꝰ
ep̄s. eadē di. ca. Dyaconus. Ista aūt or
dinatione facta dicat secretas morose et
fortiter vt ordiati ad sacerdotiū possint
cū eo dicere cū hēant ꝯcelebrare cū eo nō
tamen ꝙ istud sit de substantia ordinatio
nis vel ꝙ oporteat supplere illud si nō
dicerent cū eo. Demū in fine misse ad be
ne esse solent episcopi se recōmendare or
dinatis ⁊ iniūgere quasdā missas sacer
dotibꝰ. Aliȷ̄s alias orōnes pro eccl'ia dī
pro sūmo pontifice. pro ipō ⁊ pro bono
statu ciuitatis. Hec dicta sūt quoniam
pleriq3 omittūt ex negligētia seruare q̄ a
p̄ribus tradita sunt in administratiōe sa
cramenti ordinis. ¶ Scd̄o tenent̄ episco
pi ministrare suis populis documenta.
Notent ipi quid scriptū est in. c. Int̄ ce
tera de officio ordinarȷ̄. ⁊ audiant apl'os
quoꝝ vices gerūt dicentes. Actuū. vj. c
Non est equū nos relinquere verbū dei
⁊ ministrare mensis. Et dn̄s iesus apo
stolis dixit. Marci vltimo. Predicate
euangeliū omni creature. Sed dimitta
mus ista ꝯscientȷ̄s p̄latoꝝ videant ipsi
quō clamandū sit ab eis contra lupos.
¶ Tertio tenētur episcopi ministrare su
is subditis temporalia cū possūt ⁊ abū
dant. De quibus dicet̄ in sermone de a
uaricia clericoꝝ. Sed aduertant ne vtā
tur negligētia obseruādi ecclesie statuta
Et p̄mo ne ꝯferant beneficia idignis qd̄
ꝓhibet̄. lxi. di. c. In sacerdotibꝰ. Secun
do nō plura vni sed singula singulis di
stin. lxx. c. Sanctoꝝ. Ex̄ de p̄bendis. ca.
Quia intantū. Et q̄uis solus papa dis
penset vt q̄s habere possit plures eccle
sias curatas vel plures dignitates vt in
ca. De multa. extra de p̄bēdis. Et in bene
ficȷ̄s simplicibus pluribꝰ habendis epi
scopus valeat dispensare vt dicit glo.
in dicto. c. Tñ sine cā rōnabili dispēsan
do nō ē sine pctō dū vnus clericus esuri
at alius aūt ebrius sit. Potest aūt epus
ecclesias curatas duas vnire ex causa rō
nabili puta ꝓpter exiguitatē. q2 vna non

sufficeret ad sustentationē vel ꝓpter rari
tatem clericoꝝ ⁊ hmōi accedente tñ ꝯsen
su patronoꝝ si habent ꝓronos Et hꝰ vel
simpliciter vel ad vitā sacerdotis eas ha
bentis. Et sic poterit absq̃ aliq̃ pape di
spensatōe q̄s habere duas curatas. quia
vt vna reputat̄. ¶ Tertio attendat vt nō
ꝯferat regimē ꝑrochialis eccl'ie ei q̄ non
attigit annū .xxviij. q̄d si fiat collatio nō
valet. vt patet extra de electiōe li. vj. in c.
Licet. ⁊ in c. Nemo. Nā vt dicit glo. in
ca. Ex rōne. Extra de etate ⁊ q̄litate ⁊ or
dine ꝑficiēdoꝝ. Pueri nō reputant̄ ido
nei ad beneficia curata. Extra de ꝓbēdis
c. Super. Sed ad bñficia simplicia sic.
lxxvij. di. c. In singulis.

Qualiter episcopi ⁊ p̄lati negligētes
nō inq̄rūt defect⁹ subditoꝝ. Et de visitati
one fienda p ipos. Cap. scdm.

Secunda negligentia epoꝝ ⁊ alioꝝ
p̄latoꝝ dr̄ inquisitiōis. Multi eni
negligētes sūt ad inquirendam vi
tā subditoꝝ. Nā vt dicit glo. in c. Quo
tiens. extra de simonia. Prelatoꝝ est in
quirere de excessib⁹ subditoꝝ. ex̄ de officiō
ordinarij. c. j. xi. q. iij. c. Precipue. vñ dt
dn̄s Ezechieli in ꝑsona p̄latoꝝ. Ezech.
iij. c. Fili hoīs speculatorē dedi te domui
israel idest plebi tibi cōmisse ad intuēdū
facta coꝝ. vñ si dicente me ad impiū ait
dn̄s Morte morieris tu nō annūciaueris
vt reuertat̄ ab iniq̄tate sua ipe i iniquita
te sua morietur. sanguinē vero suū idest
mortem de manu tua requirā. Quando
scilicet ex negligentia tue inquisitionis
⁊ admonitiōis nō est reuersus ad penitē
tiam. Dicit aūt deus ad impiū. Morte
morieris q̄n peccat mortaliter. Hoc em̄
ipe dicit p scripturas. Et ideo debet p̄la
tus inquirere de vita subditoꝝ. vt quan
do potest percipe aliq̄d criminale in eis
admoneat. vñ dr̄. Diligenter cognoscas
vultū pecoris tui. idest ꝯuersationē sub
diti interiorē ⁊ exteriorē. Nā vt dic regu

la iuris. Nō pōt ēē iusta excusatio pasto
ris si lupus comedit oues. extra de regu
lis iuris. c. Quāuis. Et ꝓpterea ordinatū
est vt eṗs visitet plebē sibi cōmissam ad
minus semel in āno vel pluries si opus
fuerit. x. q. j. c. Decernim⁹. ⁊ c. Epm. et
ca. Placuit. ⁊ c. Regenda. Et. xviij. q. ij.
ca. Nō semel. Ex̄ de hereticis. c. Ad abo
lendam. Ista tñ visitatio fienda est cum
charitate nō tyrānide. vt dr̄. x. q. iij. c. La
u. ndū. neq̃ cū onere multaꝝ expensarū
vt dr̄ in. c. Cū apostol⁹. extra de censib⁹
Et q̄ nōnulli visitāt cā lucri ideo in ca.
Romana. Extra de censib⁹ li. vj. ꝑcipit̄
sub determinatione maledictiōis eterne
vt episcopi visitātes nihil recipiāt ꝑter
procurationē vict⁹ cū familia sua ab ec
clesijs quas visitant. ⁊ nō visitātes nihil
ꝑcipiant. Uisitat nanq̃ medic⁹ egrū ad
curandū. Amic⁹ sociū tribulatū ad cōso
landū. Sicut tres amici iob. Uisitat pa
stor gregē ad ꝯgregandū ⁊ defensandum
Sic p̄lati dn̄t sbditos visitare ad curan
das infirmitates vitioꝝ. ad sbleuandas
necessitates miseroꝝ. ad vniendū ⁊ regu
landū actiōes sbditorū. ⁊ sic vtilit̄ visi
tent. vñ. j. q. j. c. Placuit dr̄. Placuit p
singulas eccl'ias epi p dioceses ābulātes
ꝑmū discutiāt clericos quō ordinē bapti
smi teneant vel missarū ⁊ q̄liter q̄cunq̃
officia in eccl'ia pagāt. Et si recte q̄dē in
ueniāt deo gr̄as referant. Sin aūt minie
docere debent ignaros ⁊ hꝰ mōis oībus p̄
cipere. sicut antiqui canones iubent.

Qualiter p̄lati ⁊ epi negligentes non
corrigunt excessus delinquentiū qui cor
rigi debent aliquando blande. aliquādo
seuere. Capitulū tertiū.

Tertia negligentia p̄latorū ⁊ eporū
dr̄ correctiōis. dū nōnulli nō cor
rigūt defect⁹ q̄s repiūt in visitatio
ne. Sciendū tñ q̄ in huiusmodi correcti
one debet prelatus aliquādo misereri de
linquētibus. sed nō oīb⁹. nā recognoscē

nibus defectũ suũ sine accusatiõe ⁊ se hu
miliãtibus miserendũ· vñ Hiero· de pe·
di·j·c· Importũa ait Ubi pctõr intelligẽs
vulnus suũ tradit medico se curandũ il/
li nõ est vga necessaria sed spũs lenitat·
Et silr illa q̃ cõmittunt ex fragilitate nõ
ex hituata malicia nec sũt scãdalosa pñt
⁊ dñt misericordit puniri vt hr̃ di· l· ca·
Tua· Cõtumacib⁹ vo ⁊ ex supbia peccã
tibus nõ est miserendũ· Uñ Grego· ij· q·
iiij· c· Quãto· ait· In ꝯtumacia psistenti
bus seueros eẽ nos ꝯuenit· s3 illud Uir
gilij· Parcere sbiectis ⁊ debellare super/
bos· Silr nõ est miserendũ his q̃ opant
iniq̃tatẽ post plures admonitiões· vnde
Siricius papa ait· lxxxij· di· c· Plimos
ferro necesse est vt abscindant vulnera
q̃ fomentoꝝ nõ sũpserint medicinã· Idẽ
xvj· q· j· c· In canonib⁹· ⁊ de electiõe· ca·
Cũ in cũctis· Et ꝓpterea in· c· Sicut· eẽ
de cohabitatiõe clericoꝝ ⁊ mulierũ dr̃· sb
diaconi diaconi ⁊ pſbri ꝯcubinas retinẽ/
tes post monitionẽ suspẽdi dñt ab eccle/
siasticis beneficijs ⁊ si suspensi nõ se cor/
rexerint ppetuo sũt puãdi· Ibi glo· assi/
gnat rõnẽ· q2 crescente ꝯtumacia crescere
debet pena· Extra vt lite nõ ꝯtestata· ca·
Quõ· ⁊· ff· de penis· l· Relegati· Et iterũ
extra de cohabitatiõe clericoꝝ· ⁊c· in ca·
Si aũt scribit· Si clerici fornicarias de
tinent siue in minorib⁹ siue in maioribus
ordinibus post trinã monitionẽ spolien
tur bñficijs ⁊ fructib⁹ eccliasticis· Et in· c·
Si quisq3 adhuc ita dr̃· Si q̃s sacerdo/
tũ suspect⁹ de fornicatiõe cũ aliqua post
trinã monitionẽ inuenit fabulari cu3 ea
⁊ aliq̃ mõ ꝯuersari excõicet ⁊ mulier ca/
nonice iudicet· Glo· Nomie sacerdotũ
intelligunt etiã inferiores· q2 inferiora i
telligũt in supiorib⁹· xciij· di· c· Legim⁹
xxiij· q· j· ca· Penale· Et sup vbo iudicet
ait glo· idest in monasterio ponat· xxxiij
di· c· Fraternitatis vel excõicet si h̃ pu/
blicũ est vt extra de snĩa excõicatiõis· ca·

Si cõcubine· Similit nõ est miserendũ
his q̃ opant iniq̃tatẽ infectiuã alioꝝ· vt
sũt heretici de q̃bus diximus in sermone
de supbia hereticoꝝ· Ut igit dic textus i
ca· Irrefragabili· extra de officio ordiarij
Prelati dñt intendere correctiõi ⁊ emen
datiõi subditoꝝ· al's req̃rit sanguis eorũ
de manibus suis vbi glo· Durũ vbu3 est
istud pro p̃latis negligentib⁹ Sed vt di
cit glo· in dicto· c· Irrefragabili· Cũ eps
est negligens i correctõe sbditoꝝ vis cor
rigẽdi vel puniẽdi deuoluit ad archiepm
ix· q· iij· c· Cũ simus· Operent itaq3 p̃la/
ti opa xp̃i· q̃ eos posuit vt eẽnt lux mũdi
p debitã dispensationẽ oĩm supdictoru3
Qd si fecerint grãm xp̃i ꝯsequent Quã
nobis oĩbus largiatur Amen·

Feria quinta quinte hebdomade· De
negligẽtia clericoꝝ·

Sermo trigesimustertius·

Magnificabãt deũ· Scribunt hec vba Luce
vij· c· ⁊ in euãgelio hodierno
Spectat p̃cipue ad clericos
deputatos cultui diuĩo magnificare deũ
Ipi equidẽ susceperũt officiũ i terris qd
angeli ⁊ beati exercẽt in celis· Et ꝓpt co
ronã clericalẽ ad grandẽ dignitatẽ sũt sb
limati· Quib⁹ dicit illud Petri· j· sue ca
nonice· c· ij· Uos estis gen⁹ electũ regalẽ
sacerdotiũ gens sancta ppl's acq̃sitiõis·
Uerũtamẽ q3plures ingrati deo q̃ ad ipo
rũ officiũ ptinẽt pl⁹q3 negligẽter si dici
põt exoluũt· Quapropter in pñti smõe
de negligẽtia clericoꝝ tractandũ censui q̃
nõ magnificãt deũ sicut decet· Distingue
mus aũt triplicẽ illoꝝ negligentiã·
¶ Prima dr̃ laudationis·
¶ Scđa deuotionis·
¶ Tertia contractatõis·

Ex clerici negligentes nõ laudant de
um in· vij· horis canonicis qui laudan
dus est ore ⁊ vocaliter· ⁊ de cantu officij

de ꝛ omissione. Cap. pmum.

PRima negligētia clericoꝝ dr̄ laudatiōis. hec est dū recusāt dicere canonicas horas ad q̄s tenent̄. De qb⁹ dr̄ illud ps̄. Septies in die laudē dixi tibi. Has horas istituit eccl'ia vt dicant̄ a clericis ad laudandū deū ꝓ bñficijs suis. Inter q̄ maxima sūt beneficium creatiōis septē dieb⁹ expletū. vt pꝫ Geñ. i. ca. ꝛ bñficiū redemptiōis septē q̄dāmō horis pactū. Matutinali videlicet pma. ꝛc. Sic in officio crucis cōmeorat̄. Glo. ꝟo in. c. Presbyter. Extra de celebratiōe missarū dic̄ ꝙ septē sūt hore canonice. sicut septē sūt dona sp̄us sc̄ti. ꝛ septē dies seculi. ꝛ septē etates mūdi. et septem petitiōes in oīone dñica. Prima hora est matutinū. sc̄da pma. tertia quarta sexta. q̄nta nona. sexta vespe. septima cōpletoriū. De his ita tradūt doctores ꝙ oēs ordinati in sacris. s. in ſbdiaconatu ꝛ sup tenent̄ ex ꝑcepto dicere oēs horas vt pꝫ extra de celebratiōe missaꝝ in. c. dolentes. Quilibet etiā clerici beneficiati etiā in minoribus ad id tenent̄. Et q̄uis aliq̄ dicāt ꝙ tales possit ꝑ alios officiare seu ꝑ alios dicere horas ꝛ ꝑcipue si cā studij vel alia iusta cā sint absentes ꝛ ꝑ idoneū ſbstitutū officient eccl'iaꝫ. Tñ Jo. hes andree sup. c. Presbyter. de celebratiōe missarū. dic̄ theologos tenere ꝙ cū istud sit on⁹ ꝑsonale videtur ꝙ ꝑ alios solui nō possit. Et idē in nouella ait. libēter viderē ꝙ fauore studij statuerit eccl'ia. ꝙ clerici in minorib⁹ bñficiati saltē nō curati occupati bono zelo ad studiū tenētes vicariū excusarent̄ ab horis dicendis dicēdo officiū beate ꝟginis. Tenent̄ etiā ad horas religiosi professi quoꝝ religio ad actus vite ꝯteplatiue est instituta ꝛ ꝑ ecclesiam ꝯfirmata. Et h̄ rōne sue professiōis Qꝛ nō solū sūt institute hmōi religiones ad orādū ꝑticulariter pro se. sed etiaꝫ ad orādū pro salute vniuersali fideliū. Ad hmōi sūt oīonē. f. fiendā in ꝑsona totius ppl'i xp̄iani pro vtilitate oīm sūt istitute sp̄ealit̄ hore canonice. ex q̄ dic̄ Petr⁹ de palude quēlibet religiosū professū teneri ad horas. Idē dic̄ Aug. de anchona in li. de eccl'iastica ptāte. Addēs ꝙ etiā conuersi tenent̄ ad horas. qꝛ corpo q̄ applicati sūt totaliter ad dei cultū h̄nt bñficiū interptatiue. s. viuēdi ex elemosynis vel de redditibus monasterij vel de q̄stib⁹ q̄ eis ꝯcedunt̄ ab eccl'ia rōne applicatiōis ad cultū diuinū. Sed pro sp̄uali exercitio bonarū mentiū tria sunt in hac parte dubia declaranda

¶ Primū vtꝝ d̄s sit ore laudād⁹.
¶ Sc̄d̄ vtꝝ cāt⁹ i offō dīno sit ꝯmēdād⁹
¶ Tertiū vtrum qui omisit officiū debeat illud supplere.

Primū dubiū ē. An d̄s sit ore laudandus. Et argui posset ꝙ nō. Primo quia Arist. dic̄ in. j. ethicoꝝ. Optimoꝝ nō ē laus. sed mai⁹ aliq̄d ꝛ meli⁹. sed d̄s ē sūo optima. ḡ deo nō debet̄ laus sed aliq̄d mai⁹ laude. Sc̄do qꝛ d̄s mēte colitur magis q̄ ore. vñ Math. xv. Xp̄s allegauit dictū Jsaie. Ppl's hic labijs me honorat. cor aūt coꝝ longe est a me. ḡ laus dei magis ꝯsistit in corde q̄ in ore. Tertio ad h̄ hoīes ore laudāt̄ vt ad meliora prouocēt̄. ſm illud Ouidij in li. de tristibus. Deniq̄ nō ꝑuas aīo dat gl'ia vires. ꝛ fecūda fac̄ pectora laudis amor. sed de⁹ ꝑ ꝟba hoīm nō prouocat̄ ad meliora. tū qꝛ imutabilis. tū qꝛ optim⁹ est. ḡ d̄s nō est laudādus ore. Rn̄det Tho. ij. ij. q. xci. ꝙ ꝟbis alia rōne vtimur ad deū ꝛ alia rōne vtimur ad hoīem. Ad hoīem vtimur ꝟbis vt ꝯceptū nr̄i cordis expmam⁹. Et iō laude oris ad hoīem vtimur. vt vel ei vel alijs inotescat ꝙ bonā opinionē de laudato habem⁹. vt ꝑ h̄ etiā ip̄m q̄ laudatur ad meliora prouocem⁹ ꝛ alios apud q̄s laudat̄ in bonā opinionē ꝛ reuerētiā ꝛ imitationē ip̄ius inducam⁹. sed ad deuꝫ

vtimur ỽbis nõ q̇dẽ vt ei q̇ inspector est
cordiũ nr̃os ꝯcept⁹ manifestem⁹. sed vt
nosipos ꝛ alios audiẽtes ad ei⁹ reueren
tiã inducamus. Et iõ necessaria est laus
orꝭ nõ q̇dẽ ꝓpter deũ sed ꝓpter ipm̃ laudã
tem cui⁹ affect⁹ excitat᷑ ad deum ex laude
ipius ꝛ inq̄ꝫtũ hõ ꝑ diuinã laudẽ affectu
ascendit in deũ. Interiꝫ etiã ꝑ h̄ retrahit᷑
ab his q̄ sũt ꝯ deum. Proficit etiaꝫ laus
orꝭ ad h̄ ꝙ alioꝝ affect⁹ prouocat᷑ in deũ
vñ dr̄ in ps. Bñdicã dñm in oĩ tp̄e sem-
per laus ei⁹ in ore meo. In dño laudabi
tur aĩa mea. ꝛ postea ſbdidit. audiãt mã-
sueti ꝛ letent᷑. ¶ Ad p̄mũ ḡ argumẽtũ di
cit Tho. ꝙ de deo possum⁹ dupl̕r loqui
Uno mõ q̄ꝫtũ ad ei⁹ eẽntiã. ꝛ sic est incõ-
p̄hensibilis ꝛ ineffabilis ꝛ maior oĩ lau-
de Debet᷑ aũt ei s̄ꝫ hãc opationẽ reueren
tia ꝛ latrie honor. Alio mõ possum⁹ lo
qui de deo s̄m effect⁹ ipius q̇ in nr̃am vti
litatẽ ordinant᷑. Et s̄m h̄ debet᷑ deo laus.
¶ Ad scõm arg. dic̄ tho. ꝙ lꝫ ds̄ sit corde
laudãd⁹. tñ valet exterior laus orꝭ ad ex
citandũ interiorẽ affectũ laudãtis ꝛ ad p
uocandũ alios ad dei laudẽ vt ẽ dictũ. et
sic etiã soluit᷑ tertiũ q: deuꝫ nõ laudam⁹
ꝓpter vtilitatẽ suã sed ꝓpt̄ nr̃am. ¶ Se-
cundũ dubiũ fuit vtꝝ cant⁹ in officio di
uino sit ꝯmẽdãd⁹ Et q̇dã dicũt ꝙ nõ. nã
Hiero. di. xcij. c. Cãtantꝭ dic̄. Deo non
voce sed corde cantandũ nec in tragedio
rũ modũ guttur ꝛ fauces medicamĩe lini
ende sũt. vt in eccl̕ia theatrales moduli
audiãtur ꝛ cãtica. Et Grego. p̄fata. xcij.
di. c. In sancta. plerũq3 fit vt dũ blanda
vox q̄ritur ꝯgrua vita negligatur ꝛ can
tor mĩster dñi morib⁹ stimulat cũ popu-
lũ vocib⁹ delectat. Alij dicũt ꝙ cãt⁹ assu
mend⁹ sit in diuĩa laude. Nã Amb. can
tũ ĩstituit in eccl̕ia mediolanẽsi vt refert
Aug. ix. ꝯfessionũ. Dic̄ ḡ Tho. ꝙ cãtus
ille q̇ fit ad finẽ vanitatꝭ. ꝛ vano mõ ad
officiũ diuinũ nõ est assumend⁹. sꝫ cũ cã
t⁹ ordinat᷑ ad dei laudẽ licit⁹ ẽ. qm̃ s̄m di-
uersas melodias sonorũ aĩ hoim diuer-
simode disponũt᷑. vt pꝫ ꝑ ph̄m. viij. po-
litice. ꝛ Boe. in prologo musice. Et sic ꝑ
cantũ anim⁹ prouocat᷑ ad deuotionẽ. Uñ
Aug. dic̄ in. x. ꝯfessionũ. Adducor cãtã
di ꝯsuetudinẽ approbare in eccl̕ia vt ꝑ
oblectamẽta auriũ. infirmorũ anim⁹ ĩ af
fectus pietatꝭ assurgat. ꝛ de seipo dic̄. ix.
li. ꝯfessionũ. Fleui in hymnis ꝛ cãticꝭ tu
is. suaue sonãtis eccl̕ie tue vocib⁹ commo
tus. ¶ Tertiũ dubiũ fuit vtruꝫ q̇ omisit
officiũ teneat᷑ illud supplere. Ad h̄ rñdꝫ
Tho. in q̄libetꝭ. ꝙ sicut in officijs diui-
nis exoluẽdis obs̄uãda est ꝯgruitas loci
ita etiã ꝯgruitas tp̄is. q̄ obs̄uari nõ pos
set si oporteret iniungere omittẽti ꝙ ho-
ras diceret quas omisit. Forte eñ in cõ-
pletorio diceret. Iã lucis orto sidere. et
in tp̄e paschali officiũ dñice passionis.
qd̄ videt᷑ absurdũ. ꝛ ideo nõ videt᷑ eẽ in-
iungendũ ꝙ easdẽ horas repetat sed ali
quid ad laudẽ diuinã ꝑtinens. h̄ ẽ eñ cõ
mune in oĩ officio diuĩo laus dei ꝛ suffra
giũ fideliũ. puta ꝙ dicat psalmos peni
tẽtiales vel vnũ psalteriũ pl⁹ ꝛ minus
s̄m delicti q̄litatẽ q̄ꝫuis eñ eẽt debitor of
ficij q: tp̄e debito officij p̄tereũte iã est im
potẽs ad soluendũ tp̄e debito. Iõ est ei a-
lia penitẽtia iniũgẽda. q̄re si q̇s ꝑ ãnũ di
miserit offm̃ nõ obligat᷑ ꝙ totũ dupliceꝫ
Sed in aliud põt cõmutari q: magꝭ pla
cebit deo ꝛ min⁹ tediũ eẽt penitẽti Archi
diacon⁹ etiã in rosario di. xci. penitẽtiaꝫ
hmõi dic̄ eẽ arbitrariã. ¶ Notandũ ĩsup
s̄m Guill̕m. ꝙ si dicẽs officiũ aliq̄ ỽba
p̄termittit ñ oꝫ ꝙ ꝓpt̄ h̄ a capite resumat
disturbãdo totũ officiũ. Immo si dicen
do in choro cũ alijs ex aliq̄ necessitate in
termisit psalmũ vel lectionem et hmõi.
ꝛ nõ aliter põt omissũ supplere nisi sub
trahendo vocẽ ab adiutorio chori meli⁹
ẽ ꝑtrãsire q̄ꝫ officiũ chori minuere. Põt
tñ aliq̇d ꝓpt̄ h̄ post officiũ supplere. Et
q̄ꝫuis oĩa p̄dicta de negligẽtia diuĩe lau-
dis ad septẽ canonicas horas sint relatã
Tñ dubitãt aliq̇. An peccet sacerdos q̇

ſine cā dimittit q̄tidie celebrare. Et opi/
nio quorūdā fuit ꝙ mortaliter peccat q̄
ex negligētia dimittit q̄tidie celebrare. ſȝ
opinio iſta nimis eſt dura. ideo non tenet
Alij dicūt ꝙ nō peccat q̄ dimittit celebra
tionē niſi ppl'm hēat ſibi cōmiſſū. vel ex
obedientia teneat̄ celebrare. Sȝ ꝯ iſtam
opionē dic̄ Tho. in. iiij. di. xij. ⁊ in. iij. ꝑ/
te. q. lxxx. ꝙ cū ſacerdoti data ſit ptās no
biliſſima reꝰ negligētie erit niſi illa vtat̄
ad honorē dei ⁊ ſalutē aiaꝝ viuoꝝ ⁊ defū
ctoꝝ niſi forte aliq̄s ex familiari ꝯſortio
ſpūſſancti dimitteret. Secꝰ ē de alijs ac/
tibꝰ ordis q̄ ꝑtinēt ad corpꝰ xp̄i myſticuȝ
vt ligare ſoluere baptiſare ⁊ docere. Nā
q̄ nō tenet̄ alijs p̄latōe vl' ſbiectōe pōt ab
illis actibꝰ ceſſare Celebrare aūt tenet̄ vt
deo ſacrificiū reddat etiā ſi nl'i hoīm tene
atur. q̄re videt̄ ꝙ ſaltē teneat̄ q̄libȝ ſacer
dos celebrare i p̄cipuis feſtiuitatibꝰ. Al
bertꝰ dic̄ ꝙ mediū tenere beatū ē. ſ. aliqñ
celebrare aliqñ dimittere niſi officiū exi/
gat vt oī die dñico celebret. Sed beatiꝰ
ē q̄tidie deuote celebrare cū ꝑ h̄ ſibi ⁊ mlt'ſ
valde ꝓſit. Vñ Amb. de cō. di. ij. c. Si q̄
tiēs. ego q̄ q̄tidie pecco q̄tidie dēo accipe
medicinā. ⁊ idē. accipe q̄tidie qd̄ tibi ꝓſit
ſed ſic viue vt q̄tidie poſſis accipe. Hec
ille. q̄ intellige de ꝯſilio nō de p̄cepto.

Qualiter aliq̄ clerici ex negligētia cir
ca diuina ſunt indeuoti corde ore ⁊ cor/
porali geſtu. Cap̄. ſcōm.

Secunda negligētia clericoꝝ dr̄ de
uotiōis. Hec ē dñi indeuote cele/
brant diuina officia. In quibꝰ tri
plex deuotio req̄ritur.

¶ Prima eſt verbalis.
¶ Scda corporalis
¶ Tertia mentalis.

Prima deuotio q̄ req̄rit̄ dū diuia of
ficia celebrāt̄ dr̄ v̄balis. Dȝ em̄ officium
dici diſtincte ⁊ apte cū timore ⁊ reueren/
tia dei. Cōtra qd̄ aliq̄ offendūt dū dicūt
v̄ba nimis feſtinant̄ ⁊ ꝯfuſe. ita ꝙ ſi ſint
duo vel plures vnꝰ nō expectat aliū. nō/
nulli v̄o dicūt ſincopiſando dimittēdo
v̄ba vl' v̄ſus vel ſyllabas. vt audiui ali/
q̄s. q̄ dū vellēt dicere. ds in adiutorium
meū intēde. dicebāt. deꝰ imidintende. ⁊ i
iuitatorio officij btē v̄ginis. Aue maria
ſtecū. ⁊ in miſſa. Sāctꝰ ſctūs ſctūs ſaba
oth. Pleni minicelſis. Et i officio mor
tuoꝝ exiſtēte funere in eccl'ia cātor icipi/
ebat. Pr̄ nr̄. ⁊ ſtatī. Et ne nos inducas i
tētationē. Nota tñ ſm Henricū de gan/
dauo in q̄tl. ꝙ dū vnꝰ chorꝰ dic̄ vnū v̄ſū
aliꝰ aliū. eſtimādū ē ſingulos totū dixiſ/
ſe. q̄ eccl'ia ſic ordinauit. ex q̄ dicto ſcru
puloſe ⁊ irrōnabilit̄ mouent̄ illi q̄ faci/
unt ſibi ꝯſciam dicēdi qd̄ nō inchoat̄ ab
officiatore vl' cātore vl' ab alijs q̄bꝰ com
mittit̄ v̄ſꝰ iuitatoriū ⁊ hmōi. Pleriqȝ iſu
per in officio vana ⁊ extranea int̄miſcēt
Alij v̄o ſūt q̄ dū cātat̄ officiū vlulant vt
canes trahūt caudas cū lōgo flatu ⁊ alia
ſilia faciūt q̄ irreuerētiā ſapiūt ⁊ indeuo
tiōȝ. ¶ Scda deuotio q̄ req̄rit̄ dū celebrā
tur diuia dr̄ corꝑalis. Nā vt Damaſ. in
q̄t. Qr ex duplici natura cōpoſiti ſumꝰ
corꝑali videlicȝ ⁊ icorꝑali. Duplicē deo
honorē referre dēmꝰ ſpūalē. ſ. ⁊ corꝑalē
vñ Tho. ij. ij. q. lxxxiiij. dic̄ Ex deū ⁊ ſi
nō rōne ſui rōne nr̄i etiā corꝑaliter reue/
reri dēmꝰ. tū vt honoremꝰ eū ſm vtrāqȝ
nr̄am naturā. tū vt ꝑ corꝑales motꝰ mētē
nr̄aȝ excitēꝰ ⁊ iflāmēꝰ. et ꝓp̄tea ſtatutū ē
vt dū noiat̄ iēſꝰ vnꝰ q̄ſqȝ caput iclinet vt
i. c. Decet. de imunitate eccl'ie li. vj. Silr
ꝯſueuit ꝯſuari vt dū dr̄ Gl'ia pr̄i ⁊c. In
curuetur chorꝰ in ſignū hūilitatiſ ⁊ ſbiecti
onis Et dū eleuat̄ corpꝰ dñi nr̄i ieſu xp̄i
oēs flectāt genua. Sȝ multi clerici ⁊ reli
gioſi in his deficiūt. qm̄ aliqñ ſtāt cum
vno pede in terra altero ad choꝝ eleua/
to. ⁊ dū dr̄ Gl'ia pr̄i vel orōnes ipi imo/
biles fiunt. Quidā etiā dū eleuat̄ corpꝰ
dñicū vix vno genu ad terram poſito il
lud adorant. ¶ Tertia deuotio que requi
rit̄ dū celebrātur diuina dicit̄ mentalis.

Debet mens q̄tū fieri pt vniri deo vł attē
dendo ad ip̄m vel ad v̄ba vel ad sensū v̄
boꝝ· Sed multi mētē ꝛ cogitatōes suas
ad vanitates dirigūt ꝛ insanias falsas·
Sicut euenit tp̄e meo cuidam sacerdoti
quē noui dū ille celebraret cū ad eū locū
attigit q̄ se ad pplm v̄tere voluit vt di
ceret orate fratres · tā vehemēter animū
ad q̄ndā mł'ierē cōuerterat vt q̄si ex cogi
tatōe illi⁹ ebri⁹ fact⁹ dixit inaduertēter ꝛ
fortiter· O dio q̄sta si bella

Qualiter clerici negligētes tractant
irreuerēter sacra tēpla ꝛ sacras res ꝛ sa-
cratissimū corpus christi. Cap· terciū·

Tercia negligētia clericoꝝ dicit
ↄtractatōis· Debent q̄dē cōtra
ctare cū reuerētia maxime tria·
¶Sacra templa
¶Sacras res·
¶Sacratissimū corpus dn̄i nr̄i ih̄u xp̄i·
Primo debēt ↄtractare clerici cū re
uerētia sacra tēpla· q̄m decet domū dn̄i san
ctitudo· Sꝫ ex negligētia videnť iā ĩ mł'
tis locis eccl'ie immūde ꝛ in ip̄is reponū
tur segetes frumēta blada et sił'ia· Aliq̄
v̄o die noctuq̄ꝫ ap̄tas eccl'ias retinēt q̄s
intrāt canes illas deturpātes et homies
de reb⁹ secularib⁹ ↄfabulātes cū tn̄ talia
in ecclesijs fieri nō liceat· q2 vt Aug· ait
xlij· di· ca· In oratorio· In oratorio p̄ter
orādi psallēdiq̄ꝫ cultū nihil penit⁹ agať·
vt nomini huic et op̄a iugiť impēsa con
cordent· Et textus in· c· cū eccl'ia · extra ð
immunitate eccl'iaꝝ· Ecclesia dei s̄ꝫ euā
gelicā v̄itatē dom⁹ orōis esse dꝫ nō spelū
ca latronū· De rep̄atōe v̄o q̄d dicā cuꝫ
inspiciam⁹ ꝛ sepe ↄfractas eccl'iaꝝ por-
tas· stillātia tecta· ruētes muros ꝛ hmōi
tn̄ q̄ illas rep̄are tenenť ad nil aliud vigi
lant nisi vt p se p̄cipiāt eccl'iaꝝ fructus·
Aduertāt tn̄ oēs clerici bn̄ficiati et mio
res ꝛ maiores· et subditi ꝛ p̄lati q2 scribiť
in· c· j· de eccl'ijs edificādis· Quicūq̄ꝫ ec-
clesiasticū bn̄ficiū habēt oīno adiuuent
ad tecta eccl'ie vel rep̄atōem · vbi glo· nā
vbi est emolumētū ibi dꝫ esse on⁹· ¶Se
cūdo debēt clerici ↄtractare cū reuerētia
sacras res q̄ sunt tobalee altariū· calices
corp̄alia· indumenta q̄b⁹ ip̄i vtunť ad di
uinū cultū ꝛ sił'ia· Sed ↄsiderēť altaria
in mult' ecclesijs ꝛ inuenienť ibi tobalee
sordidissime puluerib⁹ ꝛ stercoribus vł
auiū vel muriū plene· corp̄alia v̄o nigra
ꝛ fetulēta· indumētaq̄ꝫ sacerdotalia lace
rata· ꝛ cūcta vt sic dicā deturpata· q̄ om
nia ex neq̄ssima negligētia p̄deūt· Ma
ior em̄ cura est aliq̄b⁹ cleric' de coma sua
ꝛ sotularib⁹ q̄ꝫ de reb⁹ sacris· Mensam
in q̄ deuorāt albis tobaleis ornatā eē vo
lunt· ꝛ de vestimētis ecclesiastico vsui ꝛ
diuio deputatis nec minimā faciūt esti
matōem· Audite clerici q2 extra de custo
dia eucharistie in· c· Relinq̄ · in textu et
in glo· Et de cō· di· j· c· Vestimēta· scribi
tur· Vestimēta eccl'ie honesta ꝛ mūda eē
debēt· ¶Tercio debēt clerici tractare cuꝫ
reuerētia sacratissimū corp⁹ dn̄i nr̄i iesu
xp̄i· vt· s· repositum in ecclesijs custodiať
caute ꝛ s̄b clauib⁹ in loco decēti· vt ponit
in· c· Statuim⁹· extra de custodia eucha-
ristie· Quāta v̄o sit in h̄ clericoꝝ mł'toꝝ
negligentia exp̄ientia manifestat· Ideo
dent operā oēs vt diuinū cultū exerceāt
diligenť ꝛ magnificēt deū q̄ est bn̄dictus
in secula seculoꝝ Amen·

Ferita sexta q̄nte hebd̄· De desp̄atōne·
Sermo trigesimusquartus·

Domine iam
fetet quatriduan⁹ est· verba
sunt Marthe de resurrectō
ne lazari desp̄antis originaliť Joh· xi· c·
ꝛ in euāgelio hodierno· Diffidebat mar
tha de resurrectōe fratris sui lazari q2 cō
siderabat fetorē exanimati cadaueris et
xp̄i dei incarnati potentiā nō pēsabat· io
xp̄s incredulitatē eius modeste redargu
it· dixitq̄ꝫ illi· Si credideris videbis glo

riam dei. Sic et nonnulli pctores cũ inspiciũt fetidã aiam suã obrutãqȝ mole maiorum criminũ desperãt ad salutẽ et vitaz amplius posse redire. Et ad hoc inuigilat ille serpẽs antiquus hostis hũani generis vt post pctã grauissima ipo cooperante cõmissa infelices pctores desperẽt. Idcirco in psenti smone de peccato despatõis dicemus. Est eñ despatio filia accidie sm gregoriũ et Tho. ij. ij. q. xx. De qua tria mysteria nobis occurrunt declaranda

Primũ dicitur varietatis.

Secundũ grauitatis.

Terciũ remissibilitatis.

De triplici desperatione .s. passionatorũ. dãnatorum et pctorũ. in qbus etiaz triplex alia desperatio ponitur Cap. pmũ

Primũ mysteriũ declarãdũ de despatõne dr varietatis. Inuenitur eñ triplex varia desperatio.

Prima est passionatorũ.

Secunda dannatorum

Tercia peccatorũ.

Prima est despatio passionatorum. hec est qdam passio 9tria spei. Sic eñ spes importat quendã accessũ. Tedit eñ sperãs in obiectũ id est rẽ speratã q est bonũ arduum qd habz rõem attractiui cũ possibilitate adipiscẽdi. Sic despatio iportat qndã recessum. Nam desperãs discedit a bono arduo nõ qr nõ desideret sed qr considerat illud cũ ipossibilitate obtinendi. Et iõ habz rõem retractiui sm Tho. j. ij. Si qs ergo desparet de eo qd nõ est natus adipisci. vel de eo quod non est debituz adipisci. despatio tal' de se nõ eẽt peccatũ. vnde si medicus desparet de curatiõe alicuius infirmi. vel si qs agricola desparet se fieri posse impatorem. aut simplex clericus papã. nõ peccant ppter impossibilitatẽ cõseqndi talia. et sic de alijs. Secũda est despatio damnatorum. Oẽs eñ dãnati tam demones qȝ hoies despati sunt scientes certitudiali qr nũqȝ euadent penas inferni. vt dicit beatus Tho. ij. ij. q. xviij. vbi oñdit qr in dãnatis nõ est spes Nec obstat qr in demõibus sit fides lz coacta. qr inter fidem et spem est differẽtia. qr fides est de rebus bonis et mal' et pteritis psentibus et futuris. et suis et alienis. Sed spes nõ est nisi de rebus bonis futuris ad se ptinentibus. Ideo magis põt esse fides informis in dãnatis qȝ spes. qr bona diuina nõ sunt eis futura possibilia. sz sũt eis absentia. despati sunt igitur dãnati de venia pctorum suorum. et de salute cõsequenda. Ista tñ despatio sm Tho. ij. ij. q. xx. nõ imputatur eis ad culpã. qr sunt in statu despandi ppter impossibilitatẽ reditus ad btitudinem. Ideo est eis pars dãnatõis. Tercia est despatio pctorum q triplex est pt

Prima miserie euadende

Secũda venie cõsequende.

Tercia felicitatis cõsequende

Prima despatio est miserie euadende. Cũ eñ videt pctores miserias et calamitates malorum q incurrũt ppter pctã eorum despant de deo qr velit ipos liberare cuz tñ legamus niniuitas ad penitentiã 9uersos sbuersiõis interitũ euasisse. Et vrbẽ tpe Gregorij a pestis crudelitate libatã ppter deuotiõem populi et orões hũiles in pcessiõibus replicatas. Et si nõ sp declamãtes liberet ab aduersitatibus vite psentis tñ faciat hõ qd in se est orãdo. ieiunãdo. pia vota emittẽdo et sil'ia. et 9fidat in deo ac se illi 9mittat. Innumeri vt sic dicã pctores a grauissimis piculis ifirmitatibus et tribularõibus liberati sunt. qr dei et btẽ vgis aliorũqȝ scorum implorauerũt psidiũ. Secũda est despatio venie 9seqnde In hanc incidũt multi dicẽtes cum cayn Geñ. iiij. ca. Maior est iniqtas mea qȝ vt veniam merear. Considerãt eñ tales pctorum suorum magnitudinẽ. multitudinez et vicissitudinẽ. s. qȝ gndia sint illorum peccata. qȝ multa. qȝtis ve vicibus reiterata et statim aio deficiũt et de pijssimo deo male

sentiūt· s· q̄ vel nolit vł nō possit pctā re mittere· Cōtra q̄s clamat oīs scptura q̄ deū mīficordē ⁊ benignū fatet̄ q̄buscū q̄ꝫ pctōrib⁹· et q̄n̄cū q̄ꝫ ad pniāz redeūtib⁹· Et lꝫ multas auctes posuerim i s̄mone de mīficordia di in q̄dragesimali d̄ peni tentia· tn̄ h̄ loco illas repetere ⁊ alias su padderē pnecessariū cēseo· vt sic terreat̄ diabolus ⁊ abscedat a cordib⁹ pctōrum q̄s i desp̄atōēz nitit̄ retinere Audite igit̄ ⁊ auribus pcipite felicissimū salubrimū iocūdissimū q̄ꝫ nouum O pctōres de p̄re nr̄o quē offendim⁹· quē deseruim⁹· quez pp̄a lōgissima spreuim⁹· Mīficors ē· mīscōiam offert ꝯuertētib⁹ ad se· De q̄ sic scribit̄ Exo· xxxiiij· c· Dn̄ator dn̄e de⁹ mīficors et clemēs patiēs ⁊ mlt̄e misera tōis· ⁊ Deut̄· iiij· c· Reuerteris ad dn̄m deū tuū ⁊ audies vocē ei⁹. q: de⁹ miseri cors de⁹ deus tu⁹ ē· ⁊ Eccl'i· ij· c· Pi⁹ est dn̄s ⁊ mīficors· ⁊ remittet i die tribulati onis pctā· Et· xvij· c· Quā magna ē mise ricordia dei ⁊ p̄piciatio illi⁹ ꝯuertētibus ad se· Et· xviij· c· Quis adijciet enarrare mīscōiam dn̄i· et· lj· c· Letet̄ aīa vr̄a i mi sericordia ei⁹· ⁊ Sap· xv· c· Tu aūt dn̄e suauis ⁊ ver⁹ es ⁊ in mīscōia disponēs oīa· Et Dauid in ps· l· Mīsere mei de⁹ s̄m magnā mīficordiā tuā· Et psal· lxxx iij· Mīficordiā ⁊ v̄itatē diligit de⁹· Et ps· lxxxv· Tu aūt dn̄e suauis et mit̄is et mlt̄e mīficordie oīb⁹ inuocātib⁹ te· Et psal· lxxxviij· Mīficordias dn̄i ineт̄nū cātabo· ⁊ Psal· xcix· Laudate nomē ei⁹ q̄m suauis ē dn̄s in et̄nū mīficordia ei⁹· ⁊ Psal· cvij· Magna est sup̄ celos mīfi cordia tua· ⁊ Ps· cxviij· Misericordia dn̄i plena ē terra ⁊ Psal· cxxix· Apd̄ do minū mīficordia ⁊ copiosa apd̄ eum re dēptio· Et Jsaias· xxx· ca· ait. Expecta t deus vt mīfeat̄· Et· lv· c· Derelinq̄t im pi⁹ viā suā ⁊ vir iniqu⁹ cogitatōes suas ⁊ reuertat̄ ad dn̄m ⁊ miserebit̄ ei⁹· ⁊ Jo hel· xx· ca· Cōuertimi ād dn̄m deū vestꝝ q: benign⁹ ⁊ mīficors est· ⁊ p̄stabil' sup̄ maliciam· ⁊ Dan̄· ix· c· Prosternim⁹ p̄ ces in mīfatōib⁹ tuis mlt̄is· ⁊ Mat· ix· c· xp̄s dixit Mīscōiam volo· Et paulus ad Ephe· ij· c· De⁹ diues ē in mīficordia ¶ Et de hac sunt text⁹ ⁊ sn̄ie dulcissime i decretꝭ· l· di· c· Quia tua· c· Si q̄s· ⁊· j· q· vij· c· Si q̄s· ⁊· ij· q· j· c· Multi· ⁊· vij· q· j c· Qui negāt· ⁊· xxij· q· iiij· c· Unusq̄sq̄ꝫ· c· Incōmutabil'· c· Nō sp̄· c· Ome· Et· xxiij q· iiij· ca· Hec aūt vita· c· Jp̄a pietas· ca· Si illic· c· duo ista· ⁊· xxiij· q· v· c· Si nō licet· c· Ad fidē· c· Relegētes· Et· xxvi· q· vi· c· Js q̄· c· Agnouim⁹· Et· xxxij· q· i· c· Apd̄· Et· xxxiij· q· ij· c· Admonere· Et de pe· di· j· c· Libenter· ⁊· c· Multiplex· c· Importuna· c· Nouit· c· Quāobrem· c· Quia diuinitatꝭ natura· c· Predixerat c· Medicina· c· Quē penitet· ⁊ de pe· di· iij· c· Niniuite· c· Ille rex· c· Tal'· c· Ad huc istat̄· Sūt in p̄mptu exēpla tot pec catoꝝ q̄ ad dn̄m redeūtes benigne recep ti sunt et veniā acceperūt· vt pꝫ in s̄mōe illo nr̄o d̄ mīficordia dei· ¶ Tercia desp̄e ratio ē felicitatis adipiscēde· Desperant pctōres q̄ꝫ sepe adipisci regnū celoꝝ· q̄ niā illud nō dat̄ sine meritꝭ· ⁊ vt inquit Beda· sine meritꝭ aliq̄d sperare nō spes sed p̄sūptio dici dꝫ· Quib⁹ rn̄ det Bona uētura in tercio· di· xxvi· in declaratōe lr̄e Ex aliq̄ sunt q̄ nō habēt meritū nec i p̄ posito nec i effectu· hi sunt q̄ malefaciē do nullū bonū agūt p̄ponētes firmit̄ in sua dissoluta vita p̄seuerare· asserētesq̄ꝫ Si dederit mihi de⁹ p̄adisū faciat quod vult· Si dimiserit me in infernū q̄d mi hi· ego vitā mutare nolo· Tales vtiq̄ꝫ p̄ sūptuosi essent si sperarēt illo mō posse saluari· Alij v̄o sunt q̄ habēt meritū in p̄posito ⁊ i effectu· Hi sᵗ viri p̄fecti q̄les fuer̄t scti ⁊ amici dei v̄tutib⁹ heroicꝭ fulgē tes q̄ pctā oīa euitātes bonis opib⁹ vaca uer̄t die noctuq̄ꝫ s̄uiētes dn̄o in h̄ūilitate ⁊ deuotōe· Quidā aūt hn̄t meritū in p̄po

sito ⁊ si nõ in effectu· Isti sūt hoīes imp
fecti q̄ȝ si hūana fragilitate sepi⁹ in pec
cata labāť tñ deo se cōmēdāt vt illꝰ spaci
um tribuat pnīe· freq̄ntant eccl'ias· largi
unť paupib⁹ elēosynas· custodiūt sctōs
dies festoꝝ ⁊ exercēces alia opa bona cla
mātes spī corde suo cū publicāo· De⁹ ꝓ
pici⁹ esto mihi pctōri· Hi sperare pñt· ñ
ꝓsumptuose q̄ȝ ad nūeꝝ deueniēt electoꝝ
Et si q̄s obijceret q̄ꝫ nulli⁹ pt mereri vitā
etnā q̄ȝ illa ē bonū infinitū· ⁊ meritū no
stꝝ ē meritū finitū ⁊ finiti ad infinitū nul
la ē ꝓportio· Rñderi pōt ꝑ ea q̄ dicta sc
in smōe pmo q̄dragesimalꝰ d̄ pnīa· c· iij·

Ex desparatio grauissimū est pctm̄· ex eo
q̄ꝫ ꝑ illam hoīes retrahūť ab opibus bo
nis ⁊ labunť in effrenata vicia Ca· ij·

SEcundū mysteriū declarādū de
desp̄atōe d̄ grauitatis· Est q̄ppe
desp̄atio grue peccatū· vñ Hie
ro· ad Rusticū monachū ait· Nihil sic
offendit deū sicut cor impenitēs· Solū ȝ de
spatōis crimē est q̄d veniā cōseq̄ nō pōt·
⁊ Leo papa de pe· di· iij· c· Sceleratior·
sic iudā alloq̄tur· Sceleratior oib⁹ o iu
da ⁊ infelicior extitisti quē penitētia nō
reuocauit ad dñm sed desparatio traxit ad
laq̄um· Quasi dicat q̄ꝫ grui⁹ fuit pecca-
tū despatiōis in iuda q̄ȝ pctā iudeorum ⁊
alia pctā ꝑ illū cōmissa· Et glo· sup illō
Nūeri· xxiiij· c· Si desp̄aueris lapsus in
die angustie minueť fortitudo tua dicit·
Nihil est execrabili⁹ desp̄atōe quā q̄ ha-
bet ⁊ in generabilib⁹ hui⁹ vite laborib⁹·
⁊ q̄d pei⁹ est in fidei certamīe cōstātiam
ꝑdit· ⁊ Isid· li· de sūmo bono· Perpetra
re flagitiū mors aīe est sed desp̄are est de
scēdere in infernū· ¶ Sȝ ꝓpť ista q̄runt
scire nōnulli vtꝝ desp̄atio sit maximum
pctōꝝ· ⁊ ex auctoritatib⁹ p̄dictꝭ videť q̄ꝫ
sic· Preťea pctm̄ insanabile videť eē g̃-
uissimū s̄m illō Hiere· xxx· c· Insanabilꝭ
fractura pessima plaga tua· Sed pctm̄
desp̄atōis est insanabile· vñ Hiere· xv· c·
Plaga nr̄a desp̄abilꝭ renuit curari· ¶ Sȝ
p̄riū ōndi pōt· Primo q̄ȝ illud pctm̄ vi
deť esse grui⁹ altero q̄ peccāti maius no-
cumētū infert· Sed ex infidelitate q̄ op
ponit fidei inferť mai⁹ nocumētū· q̄ȝ ꝑ in
fidelitatē destruit fundamētū sp̄ūalꝭ edi-
ficij q̄ȝ ex desp̄atōe q̄ opponit spei· ergo
infidelitatꝭ pctm̄ grui⁹ ē pctō desp̄atōis·
¶ Scdo arguit ex sñia Arist· q̄ ait· viij·
ethicoꝝ· Maiori bono mai⁹ malū op-
ponit· Sed charitas est maior spe· quia
vt ait apl's ꝑme ad Chorin· xiij· c· Nunc
aūt manēt fides spes charitas tria hec·
maior aūt hoꝝ ē charitas· ergo odiuȝ dei
oppositū charitati est graui⁹ desp̄atiōe
opposita spei· Rñdet Tho· ij· ij· q· xx· q̄ꝫ
pctā q̄ opponunť ꝟtutib⁹ theologicis sc
s̄m suū gen⁹ alijs pctīs grauiora· Cum
em̄ virtutes theologice habeāt deū ꝓ ob
iecto peccata eis opposita importāt di-
recte ⁊ principaliter auersionē a deo· Si
em̄ esse posset cōuersio ad bonū cōmuta
bile sine auersione a deo· q̄uis esset in-
ordinata nō essȝ pctm̄ mortale· et ideo il
lud quod primo et per se habet auersio-
nem a deo est grauissimū inter pctā mor-
talia· Uirtutibus autē theologicꝭ oppo
nuntur infidelitas desperatio et odium
dei· Inter que odium ⁊ infidelitas si de
sperationi cōparenť inuenienť s̄m se q̄-
dem· id est s̄m rationē ꝓprie speciei gra
uiora· Infidelitas enim ꝓuenit ex hoc q̄ꝫ
volūtas hominis ipi diuine bonitati cō
trariať· Desperatio autem ex hoc q̄ꝫ ho-
mo nō sperat se bonitatem dei participa
re· Ex quo patet q̄ꝫ infidelitas et odium
dei sunt contra deum s̄m quod in se est·
Desperatio autem s̄m quod eius bonū
participatur a nobis· Unde mai⁹ pec-
catum est s̄m se loquendo nō credere dei
veritatem vel odire deum q̄ȝ non spera-
re consequi gloriam ⁊ gratiam ab ipso·
Sed si compareť desperatō ad ista duo

peccata ex pte nostra sic desperatio ē pe/
riculosior qꝛ p spem reuocamur a malis
ꝛ introducimur in bōa prosequnda· Et iō
sblata spe in effrenata hoīes labūt vitia
ꝛ a bōis opib⁹ retrahūt ꝛ sic soluūtur ob
iecta·

Rx desperatio peccatum est graue· ta
men si de illa homo peniteat remittitur
a deo·

Cap· tertiū

TErtiū mysteriū declarandū de de
sperat ōe dr̄ remissibilitas· In q̄
exquirere libet An pctm̄ despera/
tionis sit remissibile· Et qbusdaz videt
q nō eo q est pctm̄ in spm̄sanctū vt docz
Mgr̄ in· ij· di· xliij· Et pctm̄ in spm̄sctm̄
est irremissibile· Sed qꝛ de hac materia
diffuse tractauim⁹ in sermōe d̄ misericor
dia dei in q̄dragesimali de pn̄ia Iō p nūc
tm̄ notabimus illud qd̄ ponit Tho· ij· ij
q· xiiij· Rx de pctō in spm̄sanctū triplici
ter doctores loquuntur· Primi doctores
antiqui· vt Athanasi⁹ Hilari⁹ Ambro
sius Hiero· ꝛ Crisos· dicūt pctm̄ in spi
ritūsanctū eē qn̄ ad lr̄am aliqd blaffemū
dr̄ ꝯ spm̄sanctū siue spūssanctus accipi
atur fm̄ q est nomē eēntiale ꝯueniens to
ti trinitati· Cui⁹ q̄libet psona ꝛ spūs est
ꝛ sanctus· siue prout est nomen psonale
vni⁹ in trinitate psone· Et fm̄ h̄ distin/
guit Math· xij· c· blaffemia ꝯ spm̄san/
ctū ꝛ blaffemia ꝯ filiū hoīs· Nā xp̄us o/
perabat q̄dā humanit⁹ comedēdo ꝛ bi/
bendo ꝛ similia· Quedā diuinit⁹ miracu
la faciendo ꝛ p opatione spūssancti quo
fm̄ humanitatē erat replet⁹· Iudei aūt p̄
mo qdē dixerāt blaffemiā in filiū homis
cū dicebāt eū voracē potatorē vini ꝛ pu
blicanoꝝ amatorē· Postmodū aūt blas/
femauerūt in spm̄sanctū· dū opa q̄ ipe o/
perabat ̄vtute prope diuinitat̄ ꝛ p opatio
nē spūssancti attribuebāt pncipi demoni
orū ꝛ ꝓpt h̄ dicūt in spm̄sanctum blaffe
masse· Aug· aūt li· de ̄vbis dn̄i blaffemi/
am vel pctm̄ in spm̄sanctū dic̄ eē finalē

ipenitentiā qn̄· s· aliqs pseuerat in pctō
mortali vsq̄ ad mortē· Qd̄ qdē nō soluz
̄vbo oris fit sed etiā ̄vbo cordis ꝛ opeꝛ·
Hoc āt ̄vbū sic acceptū dr̄ eē ꝯ spm̄san
ctū· qꝛ ē ꝯ remissionē pctōꝝ q̄ fit p spm̄/
sanctū q ē charitas pr̄is ꝛ filij· nec h̄ de⁹
dixit iudeis q̄si ipi peccarēt in spm̄sāctū
Nōdū em̄ erāt finaliter ipenitētes· Sz
admonuit eos ne talit̄ loqntes ad h̄ pueni
rent q in spm̄sanctū peccarēt· Alij ̄vo di
cūt pctm̄ in spm̄sanctū ē qn̄ aliqs peccat
ꝯ appropatū bonū spūisācto· cui appro
priat bonitas sic pr̄i appropat potētia·
ꝛ filio sapientia· vn̄ pctm̄ in prez dicūt
eē pctm̄ ex infirmitate· ꝛ pctm̄ in filiū qn̄
peccat ex igrātia· ꝛ pctm̄ i spm̄· s· qn̄ pec
cat ex certa malicia· ꝛ nota qꝛ n̄ d̄r ex ma
licia sed ex certa malicia· Nā vt refert bo
nauētura in· ij· di· xliij· q ꝛ si malicia cō
currere possit ad oē pctm̄ non tn̄ sp facit
pctm̄ in spm̄sanctū· Vn̄ si aliqs senex q
nō hz appetitū fornicādi excitaret carnē
suā vt fornicaret nō diceret in illa forni
catiōe peccare in spm̄sanctū q̄uis illud
pctm̄ cōmitteret ex industria ꝛ q̄dā mali
cia· Peccare g̃ ex certa malicia ē cū ꝯtem
nūt ꝛ abijciūt illa q electionē pcti pn̄t i/
pedire sic spes p desp̄ationē· ꝛ timor p p̄
suptionē· q· s· timor ꝛ spes sūt effect⁹ spi
ritussancti in nob· Desp̄atio g̃ est pecca
tū in spm̄sanctū qꝛ repugnat spei· ꝛ cōtē
nit misericordiā ꝛ bonitatē dei· Ad ꝓpo
sitū pncipale redeūtes dicim⁹ vt etiā po
sui in illo ptacto fmōe de misericordia dei·
q pōt hō q̄diu in hac vita de desp̄atōne
penitere ꝛ penitēti nūq̄ venia denegatur
Ibi oīa expssa sūt q̄ nolo scribēdo iteꝝ re
plicare Sz p ꝯfortatiōe desperatoꝝ vt
nūq̄ si se corrigere volunt ad penitenti
am reuerti diffidant de bonitate dei· In
ducam exemplum notabile quod recita/
tur in legenda sancti Basilij· Vir quidā
venerabilis nomine Heraclius filiam
vnicam hēbat quā domīo ꝯsecrare decre

uerat. Sed diabol⁹ hūani generis inimi
cus h̄ aduertēs vnū de huis pdicti hera/
cliū in amorē puelle plimū inflāmauit.
verū cū impossibile cerneret vt ipe q̄ ser
uus erat in amplex⁹ tā nobil' puelle ac/
cedere posset. ad quendā maleficū acces
sit pecuniā promittēs vt sibi ferret opē.
Cui malefic⁹ dixit. Si vis mittā te ad
diabolū dn̄m meū. ⁊ si feceris q̄ ipe iniū
get tuū desideriū obtinebis. R̄ndit iuue
nis. faciā vt dicis. Ille igit' ep̄lam ad di
abolū misit. ⁊ eā p pdictū iuuenē in hec
verba destinauit. Quoniā q̄dem mi dn̄e
optet me festināter ⁊ sollicite q̄sq3 a chri
stianoꝝ religiōe abstrahere et tue addu/
cere volūtati. vt ps tua q̄tidie multipli
cet' misi hūc iuuenē amore captū ardētis
simo tal' puelle. postulo vt suū desideri
um assequat'. vt in isto glorier ⁊ alios d
cetero tibi valeam aggregare. Et dans
ei ep̄lam dixit. vade ⁊ tali hora noct' sta
sup monumētū gentil'. ⁊ ibidē demōes ad
uoca. ⁊ hanc chartā in aera exalta. ⁊ sta/
tim aderūt tibi. Qui vadens demōes in
uocabat ⁊ chartā p aera eijciebat. Et ec/
ce adest princeps tenebraꝝ multitudine
demonioꝝ vallat⁹. Qui cū ep̄lam plegis
set ait ad iuuenē. credis ne q tibi possim
pdesse vt tuā ꝯpleas volūtatē. Qui ait
Credo dn̄e. Cui diabol⁹. Abnegas xp̄3
tuū. Qui ait. Abnego. Dicit ei diabol⁹.
Perfidi estis vos xp̄iani quia quando
me opus habet' ad me venitis. q̄n autē
desideriū vestꝝ cōsecuti estis statim me
negatis ⁊ ad xp̄m vestꝝ acceditis. Ille
aūt q2 clemēs ē suscipit vos. Sed si vis
vt tuā cōpleā voluntatē fac mihi manu
tua scriptū in q̄ ꝯfitearis te abrenūcias/
se christo et baptismo et christiane pro/
fessioni et me⁹ sis seru⁹ et mecū in iudi/
cio cōdemnād⁹. Qui statim manu pro/
pria scp̄tū fecit. Continuo ergo diabol⁹
accersiuit sp̄us q̄ erāt sup fornicationē3
iubens eis vt ad pdictā puellā accederēt

et cor ei⁹ in amorē iuuenis inflāmarent.
Qui accedentes cor ei⁹ adeo succederūt
vt puella se in terrā pijceret ⁊ ad patrē3
lamētabilit' exclamaret. Miserere mihi
pater q2 dire torq̄or ꝓpter amorē tal' pu
eri aut illi vxorē me trade. aut p⁹ modi/
cū mortuā me videbis ⁊ p me in die iudi
cij rōem reddes. Qd' dolēter audiēs pat'
tandē eā vxorē illi dedit. ac vniuersā3 sb
stantiā tribuit dicēs. vade filia vere mi/
sera. Cū ergo illa cū viro maneret pce/
pit ⁊ alioꝝ relatu cognouit q iuuenis il
le eccl'iam nō introibat nec se cruce signa
bat. Cū h' hec viro suo suspirās et do/
lens narrass3 ille q3 negare nō poss3 ape
ruit sibi p ordinē cūcta q̄ fecerat. Qd' illa
audiēs vehemēter ingemuit ⁊ ad beatu3
Basiliū ꝓperauit. eiq3 oīa q̄ viro ⁊ sibi
acciderāt retulit. Basili⁹ aūt iuuenē vo
cās dixit. Uis fili reuerti ad dn̄3. Cui ait
Utiq3 dn̄e s3 nō valeo. q2 diabolo sū p/
fessus et xp̄m abnegaui. ⁊ de h' scriptum
manu ꝓpria feci ⁊ diabolo ipm dedi. Cui
basili⁹. Non sit tibi cure. benign⁹ ē deus
reuertentib⁹ ad se. Et continuo apphen
dens pueꝝ signū cruc' in ei⁹ frōte fecit.
⁊ ipm p tres dies reclusit. Postea eū vi
sitauit ⁊ dixit. Quō habes fili. Qui ait.
In magna sū vexatōe. nā clamātes dia
boli ⁊ terrētes me scriptū ostēdūt ⁊ dicūt.
Tu venisti ad nos. nō nos ad te. Et di
xit sctūs. Noli timere fili tm̄mō crede.
Et dās ei modicā escā et signās ⁊ clau
dens ostiū abijt ⁊ p eo orauit. Post ali
q̄s dies iteꝝ visitauit ⁊ ait. Quō habes
fili. q̄ ait. A lōge clamores eoꝝ et minas
audio sed eos nō video. Et dās ei iterū
escā facies q3 signū cruc' iteꝝ eū reclusit
⁊ p eo orauit. Et q̄dragesimo die rediēs
dixit. quō habes fili. R̄ndit. Bn̄ habeo
sancte dei. vidi te hodie ī visu pugnātē3
p me ⁊ diabolū vincētē. P⁹ hec eū edu
cēs oēs cleꝝ et religiosos ⁊ pp̄lm ꝯuoca
uit. ⁊ oēs p eo orare admonuit tenens q3

manū iuuenis ducebat eū ad eccl'iaȝ· Et
ecce diabolꝰ cū mltitudīe demonū ad eū
venit· et visibilit̄ apphēdens iuuenē co/
nabat̄ eū trahere ꝯ̄ manu basilij· ꝛ cepit
clamare ille· Scte̅ dei adiuua me· Et tā/
ta eū improbꝰ istātia aggressus ē vt etiā
sctm̄ ipelleret· Qui ait ad eū· Improbis
sime nō sufficit tibi ꝑditio tua nisi ꝛ dei
mei tentes plasma· Diabolꝰ dixit ad eū
multꝭ audiētibꝰ· Preiudicas mihi o ba
sili· Tūc oēs exclamauerūt Kyrieleysō·
Dixitq̄ȝ ad eū basilius· Increpet te dn̄s
diabole· q̄ ait· Nō abij ego ad ip̄m sȝ ip
se venit ad me· Ecce scriptū eiꝰ in manu
mea habeo· Et orāte Basilio ꝛ tēdente ī
celū manꝰ Ecce charta ꝑ aerē delata ꝛ ab
oibus visa vēit ꝛ īposita ē in manibꝰ ba
silij· Quā ille suscipiēs dixit iuueni· Co
gnoscꝭ has litteras frater· ꝛ ille· Etiā do
mine· Et frangēs basiliꝰ scp̄tū ꝛ bn̄ istru
ens illū ꝛ regulā sibi dās reddidit cum
vxori sue. Ecce q̄ꝫta ē bonitas sūmi dei q̄
neminē vult ꝑire· Speremꝰ ergo in illū
ꝛ nō ꝯfundemur sed habebimꝰ eiꝰ grāȝ·
quā nobis largiatur Amen·

¶ Sabbato ante dominicā de passione·
De iusticiis cōtra negligentiā mīstroꝵ
eius· ¶ Sermo· xxxv·

IUdiciū meū verū est· v̄ba sūt redēptorꝭ no
stri originalit̄ Job· viij· ca· ꝛ in
euāgelio hodierno· Qꝛ dormit iusticia ī
terra multiplicant̄ vbiq̄ȝ iniq̄tates ma/
loꝵ· Perpetrāt q̄dē ipi absq̄ȝ timore pec
cata· Sed fieri nō p̄t absq̄ȝ culpa rectoꝵ
reipublice ac q̄rūcūq̄ȝ maioꝵ iusticie int̄
missio· Nā deū imitari debēt cuiꝰ mīstri
sūt vt ꝯ̄ publice delinq̄ntes dū opus est
potētie brachiū extēdāt· ꝛ cū sepe in h̄ de
ficiāt ex animi remissiōe ꝛ pusillanimi/
tate Idcirco in p̄senti s̄mōe de negligē/
tia mīstroꝵ iusticie dicemꝰ· Pro q̄ ꝯfu/
tanda de iusticia tria ꝓponemꝰ misteria
declaranda·
¶ Primū dicit̄ cōmēdationis
¶ Secundū partitionis·
¶ Terciū contrariationis

¶ Quid sit iusticia· Et quō cōmendat̄ ī
omnibꝰ scripturis diuis ꝛ hūanis· Et
de triplici eiꝰ acceptōe· ¶ Cap· primum

PRimū mysteriū declarandū de
iusticia dicit̄ cōmēdatōis· In q̄
p̄us videamꝰ q̄d sit iusticia· de
inde quō ab oībus cōmendat̄ scp̄turis·
Cicero igit̄ in ep̄l'a de casu reipublice sic
diffinit iusticiā· Justicia ē cōstās ꝛ ꝑpe
tua volūtas ius suū vnicuiq̄ȝ tribuens·
Que v̄ba ponūt̄ instituta de iusticia ꝛ iu
re· et· ff· ꝯ̄ iusticia ꝛ iure· l· Justicia· Pro
q̄ diffinitōe pleniꝰ intelligēda notādum
s̄m Richar· in· iij· di· xxxiij· Et Tho· ij·
ij· q· lviij· Et p̄ma scōe· q· cxij· q̄ iusticia
sumit̄ triplicit̄· Prīo cōmunissime ꝓ q̄
libet rectitudine animi· ꝛ h̄ mō q̄libȝ vir
tus ē iusticia q̄dā· qꝛ q̄libet virtꝰ ē aliqua
animi rectitudo· Et de hac dic̄ Ans̄· i li·
de v̄itate· Justicia est rectitudo volūtatꝭ
Et sic iusticia ē facere bonū ꝛ declinare a
malo s̄m Aug· Et de hac xp̄s dixit Ma
thei· vj· c· Primū q̄rite regnū dei ꝛ iusti
ciā eiꝰ· Hoc etiā mō iusticia īportat re/
ctitudinē ordinātē actū hois in cōꝑatiōe
ad bonū ꝓpriū· cū· s· hō ordinat̄ ꝑ v̄tutē
q̄ bonū facit habērē· Et hāc Aris· v· ethi
coꝵ appellat iusticiā metaphoricā ¶ Se
cūdo sumit̄ iusticia cōiter ꝓut importat
rectitudinē ordinātē actū hois in cōpa
ratōe ad bonū cōe multitudis· Et sic di/
cit̄ iusticia legal'· ¶ Tercio mō sumit̄ iu
sticia ꝓprie ꝓut īportat rectitudinē ordi
nantem actū hominis in comparatōne
ad aliū singularē hoīez· Et sic ē iusticia
ꝑticularis· ꝛ est virtꝰ cardinal'· ¶ Quōcū
q̄ȝ itaq̄ȝ sumat̄ iusticia mlta laude extol
lit̄ in scp̄turis diuis et hūanis· vn̄ Da/
uid ita ait p̄s· xxxiij· Oculi dn̄i sup̄ iu/
stos· Et· p̄s· xxxvi. Justi aūt hereditabūt

trā· ⁊ Psal·xci· Justꝰ vt palma florebit
Et ps̄·cxi· In mēoria eterna erit iustus·
Et sapiēs puer·x·c· Bn̄dictio dn̄i super
caput iusti· Et·ca·xij· In semita iusticie
vita· Et·c·xiiij· Justicia eleuat gētē mise
ros facit populos pctm̄· Et·c·xv· Qui
seq̄ꝛ iusticiā diligeꝛ a deo· Et·xvi·c· Ini
tiū vie bone facere iusticiā· Et Eccī·iiij
ca· Pro iusticia agonizare pro aīa tua·
⁊ vsqꝫ ad mortē certa ꝓ iusticia ⁊ deꝰ ex/
pugnabit ꝓ te inimicos tuos· Et·xx·ca·
Qui opaꝛ iusticiā ipē exaltabiꝛ· Et pau
lꝰ ad Eph·vi·ca· Induti lorica iusticie·
⁊ ad Philip·i·c· Repleti fructu iusticie
Et ꝑme ad Thimoth·vi·c· Sectare iu/
sticiā· Et Cassiodorꝰ i eplīs· Acq̄escite
iusticie q̄ mūdꝰ letaꝛ· Et Anꝛ·in li·cur
deꝰ hō· Justicia ē animi libtas tribuens
vnicuiqꝫ s̄m ꝓpriā dignitatē· maiori re/
uerētiā·pari ꝯcordiā ·minori disciplinā
deo obediētiā·sibi scīmoniā·inimico pa
tientiā·egeno oposam miscōiaz· ¶ Et te
xtus·xij·q·ij·c· Cū deuotissimā· Sūmuz
in rebꝰ bonū est iusticiā colere atqꝫ cuiqꝫ
sua iura s̄uare· Et Aug·li·iiij·de ciui·dei
Amota iusticia q̄d aliō sūt regna nisi la
trocinia· Et Macrobiꝰ li·j·de sōno sci/
pionis· Si nec iusticia nō solū respubli
ca sed nec exiguꝰ hoīm cetus nec q̄dē par
ua domꝰ cōstabit· Et Cicero li·j· de offi/
cijs· Justicie virtutꝭ splēdor ē maximus
ex q̄ boni viri noīanꝛ· Et Salustiꝰ i ca
tilinario· Labore ac iusticia respublica
excrescit· Et Aristo·v·ethicoꝝ· Precla
rissima ꝟtutū videꝛ eē iusticia ⁊ neqꝫ he
sperꝰ neqꝫ lucifer ita admirabil'· Et i po
lit· Sicut ꝑfectū oīm aīaliū est hō·ita a
lege et iusticia sepatū pessimū omnium·
Et Sen̄·in libro de q̄ttuor ꝟtutibꝰ· Ju/
sticia diuīa lex ē ⁊ vinculū societatꝭ hūa
ne· ⁊ Cyp̄anus in li·de·xij· abusiōibus.
Justicia est pax populoꝝ·tutamē patꝛe
īmunitas plebis· munimētū gētis· cura
lāguoꝝ·gaudiū hoīm·tēperies aeris ⁊c

¶ Et vt cōcludamꝰ laudes iusticie adesꝛ
saluator nr̄ q̄ Matt·v·c·dixit· Bti qui
esuriūt ⁊ sitiūt iusticiā qm̄ ipi saturabūꝛ
Sed q̄dā p̄conia iusticie audiētes argu
ere conāꝛ ꝓbātes q̄ iusticia nō possit eē
in hoībꝰ sed in solo deo· Nā vt dictū est
in p̄ncipio huiꝰ capl'i· Justicia ē ꝯstās ⁊
ꝑpetua volūtas· Sꝫ i solo deo ē volūtas
ꝑpetua· ḡ in solo deo erit iusticia ¶ Ad h̄
r̄ndet Tho·ij·ij·q·lviij· Q volūtas po
test dici ꝑpetua dupliciꝛ. Vno mō ex ꝑ/
te ipiꝰ actus q̄ ꝑpetuo durat· ⁊ sic solius
dei volūtas ē ꝑpetua· Alio mō ex parte
obiecti·q̄ꝛ·s·aliq̄s vult ꝑpetuo facere a/
liq̄d ⁊ hoc req̄riꝛ ad rōem iusticie· scꝫ q̄
hō habeat volūtatē ꝑpetuo ⁊ in oībꝰ iu/
sticiā cōs̄uādi· Virtꝰ ḡ iusticie excolēda
est·q̄ꝛ i auctētico vt oēs obediāt iudici ꝓ
uincie in p̄ncipio·coll'one·v·vocaꝛ ꝟtus
ꝑfectissima in suꝑlatiuo ḡdu q̄ oēs exce
dit ⁊ nullꝰ cū·ff·de ꝟboꝝ obligatōibꝰ· l·
Vbi aūt·circa p̄ncipiū· Rō ē·q̄ꝛ cetere ꝟ
tutes ꝓsunt hn̄ti·iusticia ꝟo omnibus

De innocentia·fidelitate et seuerita/
te q̄ sunt tres ꝑtes iusticie· Cap·scd̄m

Secundū mysteriū declarandūz
de iusticia diciꝛ partitionis· et
lꝫ a Macrobio ⁊ a Tullio di
uerse assignenꝛ ꝑtes iusticie ac pl'es·nōs
tn̄ de tribus tm̄ dicemus·
¶ Prima dicitur innocentia
¶ Secūda fidelitas
Tercia seueritas
Prima pars iusticie diciꝛ innocen/
tia· De hac Lactātius li·iij·ait· Inꝛ sū/
mas hoīs virtutes innocētia numeraꝛ·
⁊ vt inq̄t Tulliꝰ in q̄stionibꝰ tusculāis
Innocentia ē affectio tal' animi q̄ nemi/
ni noceat· ⁊ Ambro·xxij·q·iiij·c· Inno/
cēs ait· Hoc ē innocentē eē igr̄are q̄d no
ceat· De hac adhuc diċ Sen̄·in li·de cle/
mētia· Pestifera·vis est valere ad nocē/
dū· Ad hanc innocentiā spectat odio
habere peccata· vn̄·lxxxvi·di c·cl'pā·de

Primus gradus innocẽtie est odisse ne
fãda· Jõ dauid q̃ dixerat· Judica me ſꝫm
innocentiã meã ipe dicit· Iniq̃tatẽ odio
habui ⁊ abominatꝰ ſũ· Ad innocẽtiam
adhuc ꝑtinet defendere loco ⁊ tpe bonos
⁊ cohibere malos· Vñ Ambro· li· ij· d̃ of
ficijs ait· Juſtꝰ vt ſis nõ ſolũ nõ noceb·
ſed innocentẽ ꝓhibebis· Propt̃ea nõ fu
it innocẽs pilatus q̃uis dixerit· innocẽs
ego ſum a ſanguine iuſti huiꝰ· Matth·
xxvij· c· qꝛ potuit iudeos cohibere a ma
licia eoꝝ ⁊ nõ fecit· Placet aũt deo iſta i
nocẽtia q̃ dicit in ps· Innocẽtes et recti
adheſerũt mihi· ¶ Secũda pars iuſticie
dicit̃ fidelitas· De hac Tulliꝰ in primo
de officijs ait· Fundamentũ iuſticie eſt fi
des· i· ꝯuentoꝝ cõſtantia ⁊ ṽitas· Jdeo
Sapiẽs puer· xxviij· ca· ait· Vir fidelis
multũ laudabit̃· ⁊ Tulliꝰ li· ij· de officijs
Nulla res vehemẽtiꝰ rẽ publicã conti/
net q̃ȝ fides· Hec vtiq̃ȝ neceſſaria eſt int̃
virũ ⁊ vxorẽ· inter mercatores· inter arti
fices· inter ciues· ⁊ inter oẽs· De fidelita
te cõmendat̃ a valerio li· vi· in rubrica d̃
iuſticia Craſſus romanꝰ ciuis q̃ carbo/
nis nomen infeſto animo vtpote inimi
ciſſimũ ſibi detulerat· Sed tñ ſcriniũ eiꝰ
a ſuo carbonis allatũ ad ſe ⁊ plura cõti
nens q̃bꝰ facile opprimi poſſet· vt erat
ſignatũ cũ ſuo cathenato ad eũ remiſit·
¶ Tercia pars iuſticie d̃r ſeueritas· hec
eſt virtus debito ſupplicio coercens in
iuriã· Et d̃r a ſeuicia ⁊ veritate· vñ ſeue
rꝰ· quaſi ſeuꝰ ⁊ verꝰ ſꝫm Jſido· Notan/
dũ tñ q̃ ſeueritas aliq̃ñ accipit̃ in malã
ꝑtẽ· ſ· ꝑ crudelitate· Et ſic accipit̃ cũ d̃r·
q̃ piꝰ claudiꝰ in ſenatu de pirri captiuis
ſeueriſſimã dixit ſñiaȝ· id ẽ crudeliſſimã
vt ſcribit̃· ff· de poſtulãdo· l· j· §· caſum·
Aliq̃ñ ſeueritas accipit̃ in bonã ꝑtem·
ſcȝ ꝑ debita punitõe delictoꝝ· Et ſic acci
pit̃· C· de veteri iure enucleãdo· l· ij· §· ſe
ptenariꝰ· Et· C· de ſepulchro violato· l·
Sepulchra· Hec ſeueritas req̃ritur in

his ad quos ſpectat ex debito officij et ſu
ꝑioritatis punire pctã· q̃m ꝓpter quat/
tuor rõnes pctã ſunt punienda· ¶ Prima
rõ eſt ꝓpter bonoꝝ auxiliatõem· vt ꝑ pu
nitõem maloꝝ ꝓbeat̃ auxiliũ bñ viuen/
tibꝰ· Jdeo ad publicã vtilitatem ſpectat
ne crimina remaneãt impunita· vt poni
tur· ff· ad legẽ aq̃liã· l· Jta vulneratꝰ· Et
C· de penis· l· Si opis· Et· ff· de penis·
l· Capitaliũ· §· famoſos· Vnde i ꝓlogo
decretaliũ d̃r· Jdeo lex ꝓdit̃ vt appetitꝰ
noxius ſub iuris regula limitet̃ ꝑ quam
genꝰ hũanũ vt honeſte viuat alteꝝ non
ledat· Jus ſuũ vnicuiq̃ȝ tribuat reforma
tur· Et di· iiij· c· Facte· Facte ſunt autẽ le
ges vt eaꝝ metu hũana coerceat̃ auda/
cia· tutaq̃ȝ ſit int̃ improbos innocẽtia· ⁊
in ipis improbis formidato ſupplicio re
frenet̃ audacia ⁊ nocẽdi facultas· ¶ Se
cũda rõ q̃re pctã ſunt punicẽda ꝓpter ma
loꝝ refrenatõem ne ipi deteriores fiãt· iõ
ſcribit̃· xxiij· q· j· c· Paratus· Nihil eſt i
feliciꝰ felicitate peccãtiũ q̃ penal̃ nutrit̃
impunitas ⁊ mala volũtas velut inĩcꝰ
hoſtis roborat̃· ¶ Tercia rõ q̃re peccata
ſunt punicẽda ꝓpter alioꝝ exemplatõem
qꝛ pena vniꝰ ẽ metꝰ alteriꝰ· vt d̃r· C· ad
legẽ iuliã repetundaꝝ· l· j· ff· de penis· l·
Bona fides· ¶ Quarta rõ eſt ꝓpt̃ maio
rũ obligatõem· qꝛ tãtoꝝ maloꝝ rei ſunt
q̃t pctã ꝓpter illoꝝ negligentiã cõmittũ
tur· ſicut ptȝ· lxxxiij· di· c· Error· c· Con
ſentire· ca· Quid em̃ prodeſt· lxxxiij· di·
c· Peruenit· lxxxvi· di· c· Facientis· ij· q·
vij· c· Negligere· xvij· q· ij· c· Si q̃s· xxiij·
q· iij· c· Qui poteſt· Extra de homicidio·
c· Sicut dignũ· Punicẽdi ẽ͛ ſũt delinq̃n/
tes vt iuſticia locũ habeat· Nã vt dicit
glo· in· c· j· de officio ordinarij· Preſes ꝓ
uincie dȝ purgare ꝓuinciã mal̃ hoĩbus·
Jdẽ· ff· de officio ꝓ̃ſidis· l· Preſes ꝓuin/
cie· ⁊· vi· q· iij· c· placuit· Cõmendant̃ an
tiq̃ illi romani q̃ nec ꝓprijs filijs ꝑ iuſti
cia ꝯſuãda noluerũt indulgere· Sic̃ de

bruto recitat Aug. li. v. d ciui. dei. c. xviij
q filios occidit q2 ɔspirabāt ɔ̄ priaz. vn̄
ꝛ poeta laudator ait. Natosq3 pr̄ noua
bella mouentes ad penā pulchra pro li/
bertate vocabat. sed vsu seqnti ɔsulatus
est in felicē. Vincet amor pr̄ie laudūq3 i
mensa cupido. Sil'r narrat Aug. de mā
lio torquato q filiū occidi fec nō q2 exie/
rat ɔ̄ priam sed q2 ɔtra id qd impauerat
pr̄ sc3 vt null9 inires bellū cū hostib9 sub
pena capitꝭ absq3 licentia ei9. Ille āt ab
vno ex hostib9 prouocat9 iuuenili ardo/
re ɔgress9 singulare certamē illū interfecit
ꝛ spoliauit. At pr̄ ne pl9 mali eēt in exē/
plo impij ɔtēpti q3 boni in gl'ia hostꝭ oc
cisi filiū victorē ꝑter inobedientiā iteri
mi iussit. Sed sciendū fm Alexādrū de
ales in tertio sūme q inducit Aug. ɔtra
faustū. Q2 seueritas aliqñ remittit' pro
pter multitudinē peccātiū qñ puniri nō
pōt sine scādalo. Jō dicit Aug. Q2 ali/
qñ delinqntiū multitudo diu ꝑ patiētiā
est expectāda. Aliqñ in pauc' est puniē
da vt eoꝝ exemplo ceteri terreant'. Pro
pterea dr̄. ix. q. iij. c. Ordinatōes. vbi mlt
toꝝ strages iacet sbtrahendū est aliqd se
ueritati. Idē ɔfirmat'. l. di. c. Vt ɔstitue
retur. Et. xi. q. iij. c. Plerūq3. Et extra de
transact. c. fi. et. ff. de penis. l. Aut facta.
ꝯ glo. ordiaria. Et. xxiij. q. j. c. Noli. i fi.

¶ Q2 amicitia ꝛ auaricia ac ꝓpri9 amor
ɔtrariātur iusticie. ¶ Capitulū tertiū.

Tertiuz mysteriū de iusticia declarā
dū dr̄ ɔtrariatio. Sūt eīn iusticie
multa ɔ̄ria. sed pcipue tria

¶ Primū amicitia.
¶ Secōm auaricia
¶ Tertiū amor ꝓprius

¶ Primū qd est ɔtrariū iusticie amici/
tia est. Multi equidē ꝑter amicitiā re
os defendunt excusant. imo quantū pn̄t
exaltant. Sed hi audire debent ꝛ obsua/
re sententiā Ciceronis qui li. iij. de offi/
cijs ait. Neq3 ɔtra rēpublicā neq3 cōtra
iusiurandū ac fidē amici sui cā vir bon9
faciet. Nam si oīa facienda sūt q ami
ci velint nō amicitie tales. sed cōiuratio
nes putande sunt. Hec ille. Et d hac ma
teria videre potes smonē de amicicia in
opere nostro de laudibus sanctoꝝ. ¶ Secū
dū qd ɔtrariat' iusticie est auaricia. et de
hoc diffuse habem9 in sermone de auari/
cia iudicū. ¶ Tertiū est amor ꝓprius du3
sc3 qui reipublice p̄sunt seipos diligunt
ꝛ sua querunt cōmoda ꝓpria. Jdeo his i
timāda est sententia illa grauissima Ci/
ceronis in. j. officioꝝ libro. Omino inqt
qui reipublice p̄sunt duo p̄cepta plato/
nis teneant. Vnū vt vtilitatē ciuiū sic tu
eantur vt quicqd agant ad eā referāt ob
liti cōmodoꝝ suoꝝ. Alterū vt totū cor/
pus reipublice curēt nedū p̄tē aliquā tue
antur reliquas deserāt. Vt eīn tutela sic
procuratio reipublice ad eoꝝ vtilitatem
qui cōmissi sūt nō ad eoꝝ qbus cōmissa ē
gerenda est. Hec ille. Ad iusticiā3 itaq3
fouendā ac manutenendā oēs inuigila/
re dn̄t. Pro qua vt p̄diximus in p̄cedēti
capitulo gētiles. nec filijs nec sibijp̄is pe
percerunt Sicut etiā Valerius ponit lib.
vj. exemplū zalenti Zalent9 inquit vrbe
locrētiū a se saluberrimis ꝛ vtilissimis
legibus munita cū fili9 eius adulterij cri
mine dānatus fm ius ab ipo ɔstitutum
vtroq3 oculo carere deberet ꝛ tota ciuitas
in honorē patris necessitatē pene adole/
scentulo remitteret aliquādiu repugnā/
uit. Ad vltimu3 populi p̄cibus euictus
suo pus deinde filij oculo eruto vsum vi
dendi vtriq3 reliquit. Ita debitū suppli/
cij modū legi reddit equitas admirabili
temperamento se inter misericordē p̄re3
ꝛ iustū legislatorē ptitus. Hec ille Vtiq3
si sic vbiq3 seruaret' iusticia bn̄ eēt oīb9
pplis in q'libet statu. Sed q2 hec virtus
pene extincta est excreuerūt iniquitates
ꝑter quas indignatus deus sepissime p
cutit pplos durissimo flagello suo A q

nos misericorditer liberet. Doneteꝗ gram
⁊ inde gl'iam beatā Amen.

Dñica de passione. De pctō lingue.

Sermo trigesimussextus.

D Emoniū ha
bes Judeoꝝ blasfemantium
xp̄m verba. sūt ista originalr
Johis. viij. c. ⁊ i euāgelio ho
dierno. Magna vis in lingua hois si/
ta est. q̄ lʒ mēbrū sit exiguū multa tñ loq̄
pōt ⁊ bona ⁊ mala. Propterea Jacobꝰ
iij. c. ait. Ecce naues cū magne sint ⁊ a vē
tis validis minent. circūferūt aūt a mo
dico gubernaculo vbi ipetus dirigentis
voluerit. Ita ⁊ lingua modicū q̄dē mem
brū ē ⁊ magna exaltat. Ecce q̄ntulꝰ ignis
q̄ȝ magnā siluā incendit Et lingua ignis
est vniuersitas iniq̄tatis lingua construi
tur in mēbris vestris que maculat totū cor
pus. Hec ille. Que verba verificari vi/
dent in iudeis. qui linguis suis mordaci
bus xp̄o innocenti maculā dabant nunc
dicendo eū vini potatorē. nūc seductorē
populoꝝ. nūc demoniacū ⁊ samaritanū
Et tandē linguis suis illū crucifigi pro
curarūt. Cū ꝟo multos ꝯspiciamꝰ iude
orū imitatores qui lingue oēm licentiaȝ
dederūt ad indebite inordinateꝗ loquē/
dū. Idcirco in presenti ſmone de pecca/
to lingue verba faciemus. Proponemꝰ
aūt solito more tria mysteria de ipsa lin/
gua declaranda.

¶ Primū dr̄ naturalis ꝯditōis
¶ Scōm virtuose regulatōis
¶ Tertiū multiplicis offensionis

¶ Ex soli hoi ꝯcessa est lingua ad loq̄n
dū ⁊ de ꝯditiōibꝰ hūane lingue ⁊ qualiter
angeli loquūtur Cap. pͥmum.

P Rimū mysteriū de ligua declarā
dū dr̄ naturalis ꝯditiōis. Habȝ
equidē hūana lingua tres natura
les ꝯditiões quas ꝯsiderare debet vnus

q̄sq̄ȝ a sūmo opifice nō abre hoi datas
¶ Pria dr̄ locutōis
¶ Scōa formatōis
¶ Tertia collocationis

Prima ꝯditio hūane lingue dr̄ locu/
tionis. Sola em̄ hūana lingua naturali
ter loqui pōt. Ad qd̄ melius intelligen
dū triplicē adhuc linguā distinguemus.
Prima est angeloꝝ. Scōa brutoꝝ. Ter
tia vero hominū. ¶ Prima est lingua an
geloꝝ. de qua Apostolus pͥme ad corin/
thios. xiij. ca. Si linguis hoīm loquar
⁊ angeloꝝ. He lingue angelorum me
thaphorice accipiunt ad exp̄mendā eoꝝ
intelligibilē ⁊ spiritualē locutionē. quia
sicut homo loquit lingua corpis. ita an
geli lingua mentis. Nā vt inquit Tho.
j. pte. q. cvij. In angelis est aliq̄ locutio.
⁊ vnus alij loquit. Qd̄ sic pōt intelligi.
volūtas em̄ mouet intellectū ad suā opa
tionē. Intelligibile aūt est i intellectu tri
pliciter. Primo quidē habitualiter vel
ſm memoriā vt Aug. dicit. Scdo autē
vt actu ꝯsideratū vel ꝯceptū. Tertio vt
ad aliud relatū. Manifestū est aūt q̄ de
pͥmo gradu in scdo transfert intelligibi/
le p imperiū volūtatis. vñ in diffinitiōe
habitꝰ dr̄ quo quis vtit dū voluerit. Si
militer aūt de scdo gradu puenit in terti
um p volūtatē. Nā p volūtatē ꝯceptus
mentis ordinat ad alteꝝ. puta vel ad a/
gendū aliq̄d vel manifestandū alteri. qñ
aūt mens ꝯuertit se ad actū ꝯsiderandū
qd̄ habet in habitu loquit aliquis sibi ip
si. Nā ipē ꝯceptus mentis interior ꝟbū
vocat. Ex hoc ꝟo q̄ ꝯceptus mentis an
gelice ordinat ad manifestandū alteri vo
lūtatē ipius angeli. ꝯceptꝰ mentis vnꝰ
angeli innotescit alij. ⁊ sic vnꝰ loq̄t alij.
Nihil em̄ aliud est loqui ad alteꝝ q̄ȝ con
ceptū mentis alteri manifestare. Vñ q̄ȝ/
cito angelus vult manifestare suū conce
ptū alij statim alius cognoscit Nob aūt
locutio exterior q̄ fit p vocē ē necessaria

ꝓpter obstaculū corꝑis. ¶ Aduertendū ℥ tn̄ circa locutionē angeloꝝ. Primo ꝙ angeli inferiores loquūtur supioribus ſm Dyonisiū. vij. c. celestis ierarchie. ⁊ tn̄ in hac locutiōe inferiores nō illumināt superiores. qꝛ oīs illumiatio est locutio in angelis. sed nō oīs locutō est illuminatio. Illuminatio eīn est manifestatio eoꝝ q̄ dependent a volūtate diuina. q̄ fit ꝑ supiores ipis inferiorib⁹. ⁊ hec illuminatio est ⁊ locutio. locutio ꝟo ⁊ nō illuminatio est manifestatio eoꝝ q̄ proueniunt a volūtate ꝓpria ⁊ sic loquūtur angeli inferiores supiorib⁹. Scḋo sciendū ꝙ angeli loquūtur deo ſm illud Zacharie j. c. Rn̄dit angelus dn̄i ⁊ dixit. Dn̄e exercituū vsqꝫquo nō misereberis hierusalem. Ista tn̄ locutio nō fit ad aliq̄d manifestandū deo qui est oīs ꝟitatis ⁊ oīs volūtatis ꝑncipiū ⁊ ꝯditor. sed fit ad cōsultandā diuinā volūtatē d̄ agendis. nā locutio nō semꝑ est ad manifestandū alteri. Sed qn̄qꝫ ad hoc ordinat̄ finaliter vt loquenti aliq̄d manifestet̄. Sic cū discipul⁹ querit aliquid a mgr̄o. Uel fit locutio angeloꝝ ad deū ad ipm cū admiratione laudādū. vt dic̄ Grego. in scḋo li. moraliū. Locutiōe ꝟo qua angeli loquūtur de deo laudātes ipm ⁊ admirātes sꝫ angeli de deo loquūtur. Sed locutiōe q̄ eius sapientiā ꝯsulūt sup agendis tunc ei loquūtur qn̄ aliqḋ nouū ꝑ eos agendū occurrit sup q̄ illumiari desiderāt. Tertio notandū ꝙ sicut distantia localis nō impedit q̄n vnus angel⁹ aliū videre possit ita etiā nō impedit q̄n vnus alteri loqui possit ⁊ suū manifestare ꝯceptū. Intellectualis eīn opatio angeli omino abstracta est a loco ⁊ tpe. In eo aūt qḋ ē abstractū a loco ⁊ tpe nihil opatur neqꝫ temporis diuersitas neqꝫ loci distātia Et si obijceret̄ ꝙ clamor loq̄ntis fit ꝓpter distātiā audientis. Sed Isaie. vj. c. dr̄ de seraphin ꝙ clamabat alter ad alterū. ḡvi dcē ꝙ localis distantia impediat locutionē angeloꝝ. Rn̄det Tho. vbi. s. ꝙ clamor ille nō est vocis corporee qui fit ꝓpter distantiā loci. sed significat magnitudinē rei q̄ dicebat̄ vel magnitudinē affectus ſm ꝙ dic̄ Grego. scḋo li. moraliū Tanto quisqꝫ minus clamat q̄nto min⁹ desiderat. Quarto sciendū ꝙ dū angelus vult loq̄ vni soli. nō oēs cognoscūt locutionē ei⁹. qꝛ pōt angel⁹ ordiare aliqḋ ad vnū ⁊ nō ad alios. Et iō pōt cognosci cōceptus vni⁹ ab vno ⁊ nō ab alijs. Cōcordat Bonauentura in scḋo di. x. ¶ Secunda lingua est brutoꝝ. Animalia eīn bruta linguā habent sed nō loquūtur. Et si dicat̄ ꝙ locuta est asina balaam vt dicit̄ Numeri. xxij. c. Dū ad visionē angeli cecidisset ⁊ balaam ꝑcutiebat eā. ⁊ asina dicebat. quid feci tibi Cur ꝑcutis me. Ad hoc rn̄detur ꝙ illud fuit ꝑ speciale miraculū. nō per naturam. Ideo dicit textus Aperuit dominus os asine ⁊ locuta est. Quedam tamen glosa super hoc passu dicit. Sicut diabol⁹ locutus est per serpentem ⁊ non serpens locutus est. Sic angelus per asinā locutus est nō asina. Non enim potentiam loquendi habuit asina. Unde nullum miraculū fuit ibi sicut nec in serpente seducente euam. Tamen dicunt quidam ꝙ asina ad tempus habuit potentiam loquendi. ⁊ locuta est proprie ⁊ miraculose. Hec illa glosa. ¶ Tertia lingua est hominū Ipsi per naturam loqui possunt. Ideo Tullius in ꝑmo rethorice ait. Cum homines multis in reb⁹ humiliores ⁊ infirmiores sint bestijs in hac re maxime bestijs ꝑstare videntur ꝙ loqui possunt. vt eīn inquit Magister in secundo di. xvj. Nō q̄ntū ad corpus supat̄ a lince in visu. A cane ⁊ vulture i odore. A porco i auditu. A simia i gustu ⁊ ab aranea i tactu. hec mgr̄. Sed in lingua supat hō volucres celi ⁊ oīa pecora campi. Ex quo igitur sibi lingua

loquat̃ ɔcessa est rõnabiliter eavti dʒ nõ
bestialiter· ¶Scõa ɔditio hũane lingue
dr̃ formatiõis· in qua ɔsiderãda sũt tria
Primo q̃s formauit Scõo ad q̃d forma
uit· Tertio qualiter illã formauit· Pri/
mo ɔsiderandũ est q̃s formauit linguaʒ
Et rñdemꝰ q̃ deus q̃ ɔdidit om̃ia· Unde
Auicẽna in p̃ma fen p̃mi libri canõis do
ctrina tertia·c·ij· de cõplexiõibꝰ mẽbrorũ
ait· Deus cuiq̃ aĩali ꝛ cuiq̃ mẽbro dona
uit ex cõplexiõe qd̃ magis meret̃· Sic̃ ita
q̃ linguã deus bonꝰ formauit· ita dʒ esse
bona vt bona loquat̃ iuxta illud Mat·
xij·c· Bonus hõ de bono thesauro cordis
sui profert bona· ¶Scõo ɔsiderandũ ẽ
ad q̃d deus formauit linguã· Et dicimꝰ
q̃ ad exp̃mendũ ɔceptũ mẽtis· vñ Aris·
in p̃mo periarmeniaꝝ Uoces sũt earũ q̃
sunt in aĩa passionũ note idest signa· ĩõ
id loquendũ est qd̃ est in corde· ꝛ oĩs du
plicitas fugienda omneq̃ mendaciũ dete
standũ· ¶Tertio ɔsiderandũ ẽ qualiter
deus formauit linguã· Nã formauit eaʒ
cũ triplici ɔditõe· ¶Prima cõditio q̃ fe
cit vnã in quolibet nõ plures· fecit duas
aures· duos oculos· duos pedes· duas
manus ꝛ linguã tm̃ vnã· In quo innuit̃
q̃ hõ debet loqui p̲cc ꝛ temperate· Uñ vt
scribit Laerciꝰ xenocrates ph̃s discipu/
lus platonis fert̃ dixisse cuidã loquaci·
Audi mlt̃ũ loquere pauca· Os em̃ vnũ
ꝛ aures duas a natura accepimꝰ· Idẽ cũ
eẽt cũ q̃busdã detractoribꝰ ꝛ taceret· q̃ren
te vno cur solus taceret· Or dixisse me ĩ
quit aliq̃ñ penituit· tacuisse nũq̃· Reci/
tat etiã Laercius de salone ph̃o· q̃ cũ ĩ lo
co quodã multis loq̃ntibꝰ nõ loqueret̃·
Interrogatus a periandro vtꝝ ꝓpt̃ v̾bo
rũ inopiã· an quia stultus eẽt taceret· rñ
dit· nemo stultus tacere põt· Iõ Sapiẽs
prouerb̃·x·c·ait· In multiloq̃o pctm̃ nõ
deerit· Qui autẽ moderat̃ labia sua pru
dentissimꝰ est Et·xiij·c· Qui custodit os
suũ custodit aĩam suã· et·xvij·c· Qui mo
derat̃ s̾mones suos doctus ꝛ p̃udẽs est·
Et eodẽ·c· Stultꝰ q̃ʒ si tacuerit sapiens
reputabit̃· ꝛ si cõpresserit labia sua intel
ligens Et·xxix·c· Totũ spm̃ suũ profert
stultꝰ· et eccl̃iastici·xix·c· Qui odit loq̃ci
tatẽ extinguit maliciã Et·xx·c· Odibilis
est q̃ procax est ad loquendũ Et·xxi·cap̃·
Tacitꝰ ꝛ sensatꝰ honorabit̃ Et Isidorꝰ
li·ij· soliloquioꝝ· Multiloquiũ nõ effu
giet culpã Et Cassiodorꝰ in ep̃lis Hec
est regalis proculdubio v̾tus celerius ne
cessaria sentire ꝛ tardius in verba prorũ
pere Et Jacobus p̃ma canonica·c·j· sit
aũt om̃is hõ velox ad audiendũ· tardus
aũt ad loquẽdũ Et Señ· ad lucillũ Tar
diloquũ te esse iubeo Et ideʒ in libro de
moribꝰ In h̃ incũbe vt libentiꝰ audias q̃
loquaris Et Quintilianꝰ in libro decla
mationũ Promptissimo s̾mõe delinqui
mus facile· ¶Scõa ɔditio lingue q̃ deꝰ
fecit eã rubicundã ad insinuandũ q̃ loq̃
debeat cũ charitate· ¶Tertia cõditio q̃
fecit eã mollẽ ductilẽ ꝛ volubilẽ ad ostẽ/
dendũ q̃ hõ nõ dʒ eẽ p̲tinax in sententijs
male prolatis Uñ Aug·xxij·q·iiij·c· ma
gne Magne sapiẽ est hoĩeʒ reuocare qd̃
male locutꝰ est Insup̲ sic̃ lingua est mol
lis ita ꝛ locutio dʒ esse blãda ꝛ affabilis
Uñ Cicero in p̃mo de officijs ait Diffici
le dictu est q̃ꝫ tope cõciliet aĩos comitas
affabilitasq̃ sermõis ¶Tertia ɔditõ p̃n
cipalis hũane lingue dr̃ collocatõis· col
locata q̃ppe est in ore vbi sunt labia den
tes ꝛ saliua· vt p̲ labia ꝛ dentes q̃bꝰ clau
ditur velut duplici muro refrenet̃ ne re
uelet secreta ꝛ om̃ia dicat que nõ sunt di
cenda Ex hoc refert Laercius q̃ interro
gatus plato quis est inter hoĩes fortior
Rñdit Qui põt ꝓpriã iracundiã vince
re· Interrogatus quis est inter hoĩes de
bilior ait Qui suũ nõ põt celare secretuʒ
Est etiã in ore vbi lingua collocata est sa
liua ad significandũ q̃ s̾mo debet eẽ sale
cõditus· ꝛ vnusquisq̃ suos sermões põ

clerare debet vt dr̄·l·di·c·Ponderet

Qr vtuose regulāda est ligua dū loq̄
tur cū q̄nq̄ circūstātijs Cap·scdm·

Secundū mysteriū de lingua decla/
randū dr̄ vtuose regulationis De
bet nāq̄ vnusquisq̄ regulare lin/
guā dū loquit̄ fm q̄nq̄ circūstantias·

¶Prima dr̄ cui·
¶Scda vbi·
¶Tertia tempus
¶Quarta fi[illegible]is
¶Quinta modi

Prima circūstantia dr̄ cui·vt videat
loquens cui loquit̄·videlicet si est plat⁹
socius vel subditus Nā platis ⁊ maio/
ribus loquendū est cū reuerentia Socijs
cū benignitate·Subditis vo s₃ q̄ exigit
ↄditio eoꝝ ⁊ iterdū qualitas criminuz q̄
cōmittūt Fatuis aūt ⁊ insipiētib⁹ nisi ex
cā loquendū nō est Nā dicit Sapiēs p
uerbioꝝ·xxiij·c·In auribus insipientiū
ne loqueris quia despicient doctrinā elo
quij tui Et eccl'iastici·xxij·c·Cū dormiē
te loquit̄ qui narrat stulto sapientiā Et
qui publice loquit̄ ppl'o vtat̄ populari
bus vbis Inquit em Cicero in pmo d̄ of
ficijs Popularibus vbis agendū est et
vsitatis cū loq̄mur de opinione popu/
lari ¶Scda circūstantia in locutiōe sua̅
da dr̄ vbi Nā in eccl'ia q̄ est locus orati
onis nō licet loqui de rebus mūdanis vt
notat̄ extra de imunitate eccl'ie li·vj·in·c
Decet·¶Tertia circūstantia est tpus·vt
cū dicit Sapiens Ecclesiastes·iij·cap·
Tempus tacendi ⁊ tps loq̄ndi·¶Quar
ta circūstātia ē finis vt cōsideret loq̄ns
finē q̄re loq̄t̄ ¶Quita circūstātia dr̄ mo
dus vt·s·fuct̄ mod⁹ i breuitate et plixi
tate in gestu ⁊ similib⁹ Sūt em aliqui q̄
volūt dicere da mihi panē Et narrāt hi
storias ⁊ filateria longa·Aliqui adhuc
cōfidūt in ornatu verboꝝ ⁊ multa verba
pingentes tedio auditores afficiūt Pro
quibus dicit Cicero in libro de oratore·
Quid est tā furiosū q̄ verboꝝ vel optio
rū vel ornatissimoꝝ sonitus inanis nul
la subiecta sententia·Que vba etiā reci/
tat Aulusgellius in pmo libro noctium
atticarū Nōnulli insup dū latine loqui
volunt exquirūt vocabula incognita et
inusitata vt sic videant̄ singulares Pro
quib⁹ dicit Aulusgellius libro·x·nocti
um atticaꝝ Verbis vti nouis ⁊ incogni
tis du[illegible]ius est q̄ vbis sordentib⁹·Rome
quidā celebratus hō in causis cū apud p
fectū vrbis verba faceret ⁊ dicere vellet
inopē quendā misero victu viuere ⁊ fur
fureū edere panē·vinumq̄ fetidum po
tare·Hic inquit eques roman⁹ apludā
edit ⁊ floces bibit·Que verba cūctorum
astantiū animos prouocarunt ad risum
Ille em legerat apludā veteres rusticos
frumenti furfurē dixisse Itē floces audi
erat psca voce significare vini fecem e vi
naceis expssam Primū verbū legerat in
platone·scdm apud ciciliū in polimenis
q̄ sibi ad ornamēta orōnū seruauerat·q̄
dā insup dū loquūtur vident̄ fugere dū
trahētes ⁊ emittentes flatū rotant velo/
cissime vba sua nulla grauitate seruata·
sed audiant isti Ciceronē qui in pmo de
officijs ait·Magna est admiratio copi
ose sapienterq̄ dicentis quē q̄ audiūt in
telligere etiā ⁊ sapere plus q̄ ceteros ar
bitrant̄·Si vero inest i orōne mixta mo
destie grauitas nihil admirabilius fieri
pōt eoq̄ magis si ea sunt in adolescente

De viginti pctis prouenientib⁹ a lin
gua quot sunt l're alphabeti vsq̄ ad·v·in
clusiue. Cap·tertiū

Tertiū mysteriū declarandū de lin/
gua dr̄ m'tiplicis offensiōis Mul
ta em sunt peccata q̄ lingua com
mittitur·Jō vt refert Laercius Interro
gatus anaxarcus phs q̄d eēt in homine
bonū vel malū·r̄ndit lingua Ex ipsa nem
q̄ tot proueniūt peccata quot sunt litte
re alphabeti vsq̄ ad·v·¶Prima em le

alphabeti est A. ⁊ hec est pma in oib⁹ lin
guis vt patet. xxxv. di. c. Ab exordio Et
pmū pctm̄ lingue est adulatio. quam sic
diffinit Alexander in scd̄o. Adulatio ē
pctm̄ ex fmōe vane laudis prouentēs a/
licui facta intentōe placendi. Et de hac
dixi in quadragesimali de penitētia. hoc
vitio pmaxime laborāt existentes in cu/
rijs regū ⁊ pncipū in qbus rarissimi sunt
qui loqui velint veritatē. ¶Scd̄a lr̄a al/
phabeti est. B. Et scd̄m peccatū lingue
est blasfemia dei ⁊ sanctoꝝ ⁊ creaturarū.
¶Tertia lr̄a est. C. Et tertiū pctm̄ ligue
est ɔtentio. q̄ fm Amb. est ɔtētio vitatis
cū ɔfidentia clamorꝫ de qua etiā scripsi
in quadragesimali de penitentia ¶Quar
ta lr̄a est. D. ⁊ quartū pctm̄ lingue est de
tractio q̄ est aliene fame p occulta verba
denigratio. ¶Quīta lr̄a ē. E. ⁊ q̄ntū pec/
catū lingue est excusatio pcti. de qua con
q̄ritur de⁹ dicens p Hiere. viij. c. Nemo
est q̄ agat penitentiā sup pctō suo dicēs
quid feci. Oēs ɔuersi sūt ad cursū suum
quasi equus in impetu vadens ad p̄liū
Hoc aūt maxime piculosū est duz excu/
sat peccatū suū ille qui ɔfitet̃ sacerdoti.
¶Sexta lr̄a est. F. ⁊ sextū peccatū lingue
fallax locutio. ⁊ de hac dicem⁹ in fmone
de mendacio. ¶Septima lr̄a est. G. et se
ptimū peccatū lingue est gl'iatio. cū scili
cet quis gl'iam indebite appetēs de se ia/
ctāter loquit̃. ¶Octaua lr̄a H. ⁊ octauū
peccatū lingue homicidij ppetratio. s. p̄/
cepto. ɔsilio. suasione ⁊ hmōi. Jd̄o inq̄t
de talibus psal'. Lingua eoꝝ gladi⁹ acu/
tus. Solon vero atheniēsis vt cōmemo
rat Ualerius interrogatus q̄d acuti⁹ gla
dio. rn̄dit. Praui hoīs lingua. ¶Nona
lr̄a alphabeti est. J. ⁊ nonū lingue pctm̄
est irrisio. cū. s. aliquis irridet aliū ad in
iuriam. sicut facere solent illi qui vulgo
dicunt̃ mutegiatori proferentes alia ver
ba colorata ⁊ fucata. quib⁹ proxim⁹ illu
sus scandalisetur. ⁊ si conq̄ratur dicunt
nō nomiasse illū ⁊ similia q̄ tm̄ grauiter
peccant. qm̄ vt ait Sapiens prouerbio
rū. iij. c. Abominatio ē deo om̄is illusor
Et. iiij. Regū. ij. ca. scribit̃ OX. xlij. pueri
q̄ irridebāt Heliseū vocātes caluuz oc/
cisi sunt ab vrsis. ¶Decima lr̄a est. K. ⁊
decimū peccatū lingue est cātus van⁹ in
quo amatoria proferunt̃ ⁊ dei nomē ī va
nū assumit̃. ¶Undecima lr̄a est. L. ⁊ vn
decimū peccatū lingue lasciua pronūcia
tio. s. p lenociniū vl' scurrilitatē q̄ ē de ver
bis turpibus. loq̄ em̄ lasciua etiā luden/
do nō licꝫ. q2 corrūpūt bonos mores col
loq̄a mala vt inquit apl's. j. ad corinthi/
xv. c. Et Arist. in. ij. rethoricoꝝ ait. ex di
cere de facili quodcūq3 turpiū fit ⁊ ipsus
facere. ¶Duodecima lr̄a est. M. duode
cimū pctm̄ lingue est maledictio creatu/
raꝝ qd̄ nō licet. Quia vt inq̄t paul⁹. j. ad
corinth. vj. ca. Maledici regnū dei non
possidebūt. ¶Tertiadecima lr̄a. N. terti
umdecimū pctm̄ nugatio incantatōis cū
dicunt̃ carmīa pro sanitate ⁊ hmōi. Dic
em̄ Aug. xxvj. q. iij. c. Igit̃. Om̄es hmōi
artes nugatorie ⁊ noxie supstitiōis fugiē
de sunt a xp̄iano. ¶Quartadecima lr̄a ē
O. ⁊ quartūdecimū pctm̄ lingue oīo ide
bita videlicet sine attentione interruptō
ne acceleratiōe. ¶Quītadecima lr̄a ē. P
Et q̄ntūdecimū pctm̄ lingue est piurium
⁊ hoc iā plena est terra. ¶Sextadecima
lr̄a est. Q. ⁊ sextūdecimū pctm̄ lingue est
q̄relatio. cū. s. murmurat̃ de deo de penti/
bus ⁊ d̄ alijs. ¶Decimaseptima lr̄a ē. R
⁊ decimūseptimū pctm̄ est reuelatio secre
toꝝ vel confessionis vel alioꝝ in secreto
cōmissoꝝ qd̄ fieri nō debet. ¶Decimaoc/
taua lr̄a est. S. ⁊ decimūoctauū peccatuz
est subtractio q̄ ponit discordiā int̃ ami/
cos. ¶Decimanona lr̄a est. T. ⁊ decimū
nonū peccatū lingue est temeraria affir/
matio. Affirmare temere malū de suis p
ximis ex leuib⁹ suspitiōib⁹. ¶Uigesima
lr̄a est. U. ⁊ vigesimū pctm̄ est vbū ocios

sum de q xps Math. xij. c. ait. De oi vbo ocioso qd locuti fuerint hoies reddet ro ne in die iudicij. Et dr verbu ociosu sm Grego. qd caret necessitate vl debita vtilitate. Cu igit tot sint pcta lingue beat vir vt ait Jacobus. j. c. q no est lapsus i vbo. Jo cu psalmista orad de. Pone inquit dne custodia ori meo z ostium circustantie labijs meis. Vt sic linguaz custodiedo digni efficiamur gra xpi. qua nob ipe largiatur. qui viuit z regnat in secla seculoz Amen.

Feria secunda post dominicam de passione. De peccato gule.

Sermo trigesimusseptimus

SI quis si tit veniat ad me z bibat. Vba sut redeptoris nri Johis vij. c. z in euagelio hodierno. Solicite prouidendu est vt mes nra refocillet cibo spuali diuie gre. q psortati pueniam ad illud regnu in quo plena est z vera bonoz oim plenitudo. No em coditi sumus vt oblectemur corpalibus delitijs sed vt pfruamur gaudijs paradisi. Verutamen carnales hoies ad nil inuigilat nisi ad explendas corpis voluptates. Hi terrena duntaxat sitiut. z de eoru venter est. Dant oem opam ad satisfaciendu gutturi suo. z vitiu gule colut z venerantur. Jdcirco in pnti smoe contra gulosos loqui decreui. Pro quib de ipa gula tria ponem mysteria declaranda

Primu dr materie

Scdm modi

Tertiu pene.

De materia gule e esca z pot non q sint de se mala s3 pp inordinatu appetitu. z de phibitoe ciboz. Cap. pmu.

PRimu misteriu declaradu d gula dr materie. vbi pmo videndu est. qd est gula. Et ad h dic Tho. ij. ij. q. cxlviij. Gula est iordinat appetitus cibi z pot. Dr aut appetit inordinat in eo q recedit ab ordine ronis in q cosistit bonu vtutis moralis. Et qz ex h aliqd dr ee peccatu. qz vtuti pariatur. Jdeo gula est peccatu. sed sciendu q duplex e appetitus. Vn quide naturalis qui ptinet ad vires potentie vegetabilis. in quibus no pot ee virtus aut vitiu eo q non pnt sbijci roni. Vn z vis appetitiua diuidit in nutritiua. digestiua z expulsiua q ptinet ad vegetatiua vt ptes eius. Et ad tale appetitu. s. naturale hui vegetatiue ptinet esuries z sitis. vbi no est peccatu. vn Grego. di. v. c. Ad eius Sepe sine culpa agit qd venit ex culpa. vn et sine culpa cu esurim comedim qd tam ex culpa pmi pentis est factum vt esuriamus. Alius est appetit sensitiu in cuius pcupiscentia vitiu gule psistit. vn z pmus mot gule iportat inordinationez in appetitu sensitiuo. q no est sine peccato. qd videtur esse cu qs appetit cibu vel potu no pter sustentatione sed pter delectatione. vn excedens in quatitate cibi vel pot no pp pcupiscetia cibi z pot sed per errore estimans eo idigere no ptinet ad gula. Jgr vt declarem hac ptez materia gule est esca z pot. Vbi sciendu q esca in se qcuq no est mala sed boa. qa creatura dei. vn apls. j. ad Thimotheuz iiij. c. ait. Oms creatura dei bona z nihil reijciendu qd cu gratiaz actioe pcipit. z saluator nr Math. xv. c. No qd itrat in os coinqnat hoiem. i. cib z pot sm sua sbam z natura no maculat hoiez spualit. Jn q redargut e error qrunda iudeoz estimatiu quosda cibos vt q sut veteri lege prohibiti ex sui natura malos z maculare aiam eoz esu. Sed beatus Tho. i. iij. cotra gentiles hoc reprobat triplici rone Primo sic. qd fit sm rone no est peccatu fit autez vnuquodq sm ronem quando ordinatur scdm q congruit debito fini.

finis aũt debitꝰ sumptõis ciboꝝ est con
seruatio corꝑis ꝑ nutrimentũ. Quicũq̃
aũt cibꝰ h̄ facere põt. ergo absq̃ peccato
põt sumi. Nullꝰ ergo cibi sũptio s̄m se
est pctĩ̄. ¶Scd̄o sic. vti rebꝰ ad qd̄ sũt
ordinate nõ est s̄m se malũ. Sũt autem
plãte ꝓpter anĩalia. Aĩaliũ vo quedam
ꝓpter alia. ⁊ oĩa ꝓpter hoĩem. vti ḡ plã
tis vel aĩaliũ carnibꝰ ad esum vel ad q̄c
quid aliud homini sunt vtilia nõ est s̄m
se peccatũ. ¶Tercio sic. defectus pcti ab
aĩa deriuat̄ ad corpus et nõ ecõuerso. Ci
bi aũt immediate ad corpꝰ ꝑtinẽt non ad
aĩam. Non ergo ciboꝝ sũptio s̄m se po/
test esse peccatũ nisi q̄tenus repugnat re
ctitudini volũtatꝭ. Qd̄ ↄtingit fieri aut
ꝓpter repugnantiã ad ꝓpriũ finẽ ciboꝝ.
Sic cũ aliq̄s ꝓpter delectatiõem q̄ est in
cibis vtit̄ cibis ↄtrariãtibꝰ saluti corꝑis
vel s̄m spẽm. vt si infirmꝰ comedat her
bas fructus ⁊ hmõi q̄ nocẽt cõiter illi. vł
s̄m q̄ntitatẽ. vt cũ q̄s nimis comedit vt
dicet̄ in seq̄ntibꝰ. Aut sumptio ciborũ
repugnat rectitudini volũtatis s̄m q̄ ci
bi sunt aliq̄ lege ꝓhibiti. In lege eccl̄ie ꝓ
hibet̄ esus carniũ sexta feria ꝑ totũ ãnũ
et in ieiuniis ⁊c̄. In aliq̄bꝰ religionibus
ꝓhibet̄ esus carniũ ꝑ regulã vel ↄstituti
ones ad refrenandã ↄcupiscẽtiã. vt dici
tur de cõse. di. v. c. Carnẽ. In lege vo ve
teri fuerũt ꝓhibiti aliq̄ cibi. sicut ptꝫ Le
uitici. xi. c. Et hoc s̄m Tho. ꝑma scd̄e. q.
cij. factũ fuit triplici ratione. scꝫ.
¶Propter solicitudinis exclusionẽ.
¶Propter naturalẽ conditõem
¶Propter spũalem significatõem
Primo ꝓpter sollicitudĩs exclusio/
nem. ad tollendã. s. nimiã sollicitudĩnẽ
circa cibos. vnde illa ↄceduntur q̄ de faci
li in ꝓmptu pñt haberi. Et ista etiã rõe
nõ ita ꝓhibita sunt aliq̄ terre nascentia.
Nã talia magis ꝑtinẽt ad q̄ndã simpli
citatẽ victus ⁊ de facili habẽt̄ cũ modico
cultu terre. Aĩalia aũt cũ mł'to studio nu
trire vel capere oportet. Et vsus olerũ ãñ di
luuiũ solꝰ erat nõ aĩaliũ. ¶Scd̄a rõ q̄re
prohibebant̄ aliq̄ cibi ꝓpter naturalem
ↄditõem. Nã q̄dã aĩalia q̄ndã immũdi
ciã corꝑalẽ corruptõis habẽt. vel qꝛ ex re
bus immũdis nutriũt̄. vt porcꝰ. vł qꝛ i/
munde cõuersant̄. vt sub terra sic̄ mus et
talpa et hmõi. vel qꝛ eoꝝ carnes supflu/
os ⁊ malos humores generãt ĩ corporibꝰ
comedentiũ ꝓpter nimiã siccitatẽ vel hu
miditatẽ. vñ ꝓpter hoc aĩalia nõ haben/
tia vngulã scissam vł habẽtia mł'tas so/
leas in pedibꝰ vel figuras sunt ꝓhibita
ꝓpter eoꝝ terrestreitatẽ. ⁊ qꝛ sunt nimis
colerica ⁊ adusta. Et aues rapaces ꝓpter
nimiã siccitatẽ. Et aues aq̄tice ⁊ pisces
nõ habẽtes squamas vt anguille ꝓpter
nimiã humiditatẽ. Aĩalia vo habentia
vngulã scissam ⁊ ruminãtia sũt ↄcessa.
qꝛ habẽt humores bñ digestos ⁊ bñ cõ/
plexionata sũt. Et pisces habẽtes squa/
mas ⁊ pennulas vt sicciores ꝑmissi sũt.
In auibꝰ etiã cõcessa sunt q̄ sunt magis
tꝑata. vt gallina. ꝑdix et hmõi. Esus san
guĩs vniuersaliter erat ꝓhibitꝰ ad vitan
dũ crudelitatẽ vt horrerẽt humanũ san/
guinẽ fundere. et eadeꝫ rõe anĩaliũ stran
gulatoꝝ et suffocatorũ. Adipis esus e/
rat prohibitꝰ ad tollendã occasiõꝫ gulo
sitatis. Erat etiã sanguĩs et adipis esus
ꝓhibitꝰ qꝛ nõ generãt bonũ nutrimẽtuꝫ
ꝓut dicit rabbi moyses. ¶Tercia rõ q̄re
in veteri lege ꝓhibebant̄ aliq̄ cibi ẽ pro/
pter spũalẽ significatõem. Nã populus
ille erat figuratiuꝰ populi xp̄iani. Et vi
ta eoꝝ s̄m cerimonias legis erat q̄dã ꝓ/
phetia designatiua ꝑ figurã vite ⁊ ↄuer
satõis quã s̄uare deberet populꝰ christia
nus. Illa igit̄ aĩalia ꝓhibita ne comede
rent̄ vt immũda figurat diuersa vicia q̄
immũdã aĩam faciũt. Esus ergo illoꝝ si
gnificat oꝑatõem illoꝝ q̄ comesta incor/
ꝑant̄ et cõuertunt̄ in naturã. ⁊ ex oꝑibus
malis generant̄ habitꝰ mali vicioꝝ qui

cõuertunt̃ q̃si in naturã propter assuefactiõem. Debent ergo fideles abstinere a vicijs q̃ designãt̃ p illa. Et aĩalia q̃dez q̃ nõ habẽt vngulã scissaz vel nõ ruminãt designant hoĩes nõ hñtes discretiõez nescientes distinguere ꝛ ꝯsiderare circumstãtias rez. vel nõ ruminãtes .id ẽ meditantes scripturas sacras .hi ergo imũdi sunt pctõ indiscretiõis vl' ignorãtie .ꝛ tales mores debẽt euitari. Ul' diuisio vngule designat fidem duaz naturaz i christo Et ruminatio san⁹ intellect⁹ scpturaruz ꝛ vtrũq; iudei trãsgrediunt̃. Et viciũ superbie phibet̃ in esu aquile q̃ alte volat super oẽs aues. Uiciũ hipocrisis phibetur i esu strucõis. Nã strucio habet alas sz p grauedine nõ põt volare circa terrã ãbulat. Sic hipocrita p opa exteriora de genere bonoz volare videt̃. Sed circa terrena ẽ sp cũ mente. In griffone designat̃ crudelitas potentũ Quia griffo ẽ infest⁹ hoĩbus eq̃strib⁹ ꝛ armatis. Uiciũ inanis glie designat̃ in cigno q̃ auis ẽ coloris cãdidissimi. sed cibũ trahit ex pfũdo terre vel aque. Sic vanegl'iosi oĩa opa sua q̃ cãdida videnť faciũt vt videant̃ ab hoĩbus. Uiciuz rapine phibet̃ in esu oĩm auiũ rapaciũ. Uultur q̃ sequtur exercitũ expectãs comedere cadauera mortuoz significat eos q̃ mortes ꝛ seditiões ꝛ guerras pcurãt vt inde lucret̃. Upupa q̃ nidificat in stercorib⁹ et pascit̃ fimo et gemitũ in cãtu simulat significat accidiã. Oẽs aues co ruini gener' q̃ crocitãdo q̃si cras sonant significãt pcrastinatiõem ꝛ tarditatẽ bñ opandi. Porcus significat luxuriosos. ꝛ sic de alijs. Prohibitũ etiã fuit gentilib⁹ ad fidẽ ꝯuersis p aplos vesci idoloticis pter spẽm mali vitandã. nesc; aliq̃ crederẽt hoc illos facere in veneratiõe idoli qd ad idolatriã ptineret. alr̃ de se peccatũ nõ esset. Ad errorẽ igit̃ ptinet manicheoz estimare escã aliquã esse de se malã. Unde apl's pme ad Thimotheũ .c. ait. In nouissimis tpib⁹ recedent q̃dam a fide attendẽtes spiritib⁹ erroris . ꝛ doctrinis demonioz phibentiũ nubere ꝛ a cibis abstinere .s. quibusdã tãq; de se malis. Esca igit̃ nõ est viciũ gule sed materia circa quã exercet̃ ex ꝯcupiscentia ad ipsam.

¶ Ex quinq; sunt modi siue species q̃bus peccant homines vicio gule.

Capitulũ secundũ

Secundũ mysteriũ de gula declarandũ dicit̃ modi. Quinq; eñi solẽt assignari modi seu species gule

¶ Prim⁹ mod⁹ est comedere nimis seu bibere. Sicut dr̃ de iudeis in deserto pegrinantib⁹. Manducauerũt ꝛ saturati sũt nimis. Et ppetrari põt istud viciuz ita circa vilissimos cibos sicut circa delicatos. ¶ De q̃ntitate aũt cibi ꝛ potus non põt dari vna certa regula oĩbus s̃m eandẽ mensurã. Sz pl⁹ ꝛ min⁹ exigit̃ s̃m varietatẽ complexionũ ꝛ fatigationũ. vn⁹ etiã ꝛ idem pl⁹ indiget vno tẽpe q̃; alio s̃m dispositiõem sui corpis. Un̄ narrat phs in lib. ethicoz de milone viro fortissimo q comedebat aliqñ sol⁹ vnũ bouẽ nec erat guat⁹ stomach⁹ ei⁹. Et ali⁹ quia debilis etiã de pauc' bucellis pãis grauabat̃. Tãtũ g̃ potest ꝛ dz q̃s comedere ꝛ bibere q̃tũ credit se indigere ad sustentatiõez ꝛ executiõem coz q̃ sibi incũbũt agenda. Ita vt nõ vsq; ad nauseã sumat. s; cum aliquali adhuc appetitu finẽ faciat Un̄ Aug. li. ꝯfes. ait. Iussisti dñe vt ad alimenta sicut ad medicamẽta accedamus. Sicut eñi sumit̃ medicina nõ ad delectatiõem sed propter necessitatẽ .s. ad pseruandũ corpus a morte. ꝛ cũ timore sumit̃ ne ledat. Ita cibus dz sumi ad sustentãdũ corpus ne deficiat. ꝛ cũ timore ne offendat̃ ex nimia cõplacentia. ¶ Secũd⁹ modus seu species gule est comedere cibos nimis delicatos pter delectatiõem vt capones. fasanos. pnices. lampredas. stu

tiones· vina electa ⁊ hmōi· Huic erat de
ditꝰ ille diues ꝗ postea sepultꝰ ē ī infer,
no Lu· xvj ·c· Hoc pctō peccauerūt iu,
dei dū nō cōtenti manna appetiert car,
nes ⁊ dn̄s dedit eis coturnices· Nūe· xj·
ca· Si quis tn̄ vtat̄ cibarijs delicatis ꝓ,
pter infirmitatē hos exigentē aut ꝓpt̄ ge
neris nobilitatē· vt principes ·aut ꝓpt̄
tpis cōgruitatē vt in nuptijs ⁊ cōuiuijs
discretis potest h̄ esse absq̄ pctō· Unde
Aug· xli· di· c· Quisq̄s· ait · fieri em̄ pōt
vt sine aliq̄ vicio cupiditatis vel voraci
tatis p̄ciosissimo cibo sapiēs vtat̄· Insi
piēs aūt fetidissima gule flām̄a in vilis,
simū inardescat· Et sanꝰ maluerit quis
more dn̄i pisce vesci q̄ȝ lenticula more e,
sau nepotis abrahe aut ordeo more ium
torū· Et eadē di· c· nō cogāt̄· Nō cogant̄
diuites cibis paupeꝝ vesci· vtant̄ cōsue
tudine infirmitatis sue· sed doleāt se alit̄
abstinere nō posse· Si em̄ consuetudinē
suā mutāt egrotāt· vtant̄ supfluis· ⁊ dēt
paupibꝰ necessaria· vtant̄ p̄cios̄ ⁊ dent
paupibꝰ vilia· Hec ille· Quare laudabi
le essȝ a puericia etiā filios nobiliū assue
scere cibis grossioribꝰ· Qd̄ fecit mr̄ bea
ti bernardini erga suos filios nobiles ⁊
diuites · Unde ligurgꝰ ethnicꝰ in suis le
gibꝰ ordinauit adolescētulos ruri nutri
endos cibis vilibꝰ· Sūme aūt rep̄hēsibi
le est iuuēculos ad tabnas accedere ·pig
nolatas cōfectōes ⁊ alia gulosa comede
re· maluatica ⁊ greca bibere· Cōuiuia au
tē facere vbi cōiter lauta p̄parant̄ cuȝ ex
amicicia vel alia causa honesta fiūt ōse
nō sunt rep̄hēsibilia · Nā ⁊ Job ꝑmitte,
bat filijs suis cōuiuia facere inuicē· Job
j· c· Et Joseph p̄parauit fratribꝰ suis cō
uiuiū· Et abrahā angelꝭ hospitibꝰ suis·
Gene· xviij· c· Et p̄cipue cū in ꝯuiuijs ad
sunt circūstātie q̄s ponit Gre · xliij· di·
c· Cōuiuia· Sciendū inq̄t ꝙ cōuiuia tūc
ex charitate veraciter ꝓdeūt cū in eis ab
sentiū nullꝰ vitā mordet· Nullꝰ ex irrisi
one rep̄hendit̄· nec inanes seculariū ne,
gocioꝝ fabule· sed v̄ba sacre lectōis legū
tur ⁊ audiunt̄· cū nō plꝰ q̄ȝ necesse ē corpi
deseruit̄· Et q: raro est q̄n in ꝯuiuijs mt̄
ta vana ⁊ irrisoria misceant̄· ⁊ vltra debi
tū comedat̄ · Jō refert Augꝰ documētuȝ
sibi ab ambrosio traditū · vt vitaret con
uiuia q̄bꝰ terminꝰ tp̄antie excedit̄· ¶ Ter
cius modꝰ ⁊ tercia spēs gule ē ponere ni
mis de tp̄e ad p̄parandū cibos vt magis de
lectēt· puta vt sint variati· assati· lixi cū
aromatibꝰ· cū saporibꝰ et hmōi· Hoc vi
cio vt scribit̄· j· Reg· ij· c· laborauerūt fi
lij hely sacerdotis· Nam cū populꝰ acce
deret ad offerendū sacrificia aialiuȝ ad
altare s̄m mandatū legis veniebat puer
ꝗ scȝ erat minister sacerdotis ⁊ dicebat of,
ferēti· da mihi carnes id ē partē animal̄
occisi vt coquā sacerdoti· Nō em̄ accipi
am coctā sed crudā· qd̄ faciebat vt accu,
ratius posset suo sacerdoti p̄parare· Et
offerēs rn̄debat· Incēdat̄ priꝰ s̄m morē
adeps ⁊ postea accipies · Et ille ·s· mini
ster· nequaq̄ȝ· Si nō dabis accipiam vi
In ollis quoq̄ȝ vbi coq̄bant̄ carnes mit
tebat tridentē et trahebat crudū de lebete
Sic faciūt hodie multi p̄lati eccl̄e· Qua
re vt dicit Alanꝰ in li ·de cōplāctu natu
re· Hodie gule viciū ꝓfundiꝰ se porrigit
in dn̄os p̄latos ꝗ sulmones· lucios· cete
rosq̄ȝ pisces eq̄pollenti generositate insi
gnes varijs decoctionū cruciāt martyri
is balneātes officio sacri piperis fonte
baptizant· vt multiformē saporis grām
cōseq̄nt̄· Aliꝰ ministroꝝ cōtūdit· colat ali
us ⁊ cōficit substantiā v̄tit in accidens·
naturā mutat in artē vt saturitas trāseat
in esuriē· hec ille· ¶ Sciendū etiā ꝙ sume
re cibos imūde ⁊ sine ꝯgruēti p̄patōe vbi
cōmode ꝓuideri pōt viciosum est ꝑtinēs
ad viciū negligētie vel insensibilitatis·
Un̄ Hiero· Nec affectate sordes nec ex
q̄site delicie laudē pariūt· Qd̄ inducit ḡ
tianus· xli· di· c· clericus· §· Idem ē de ci,

bis sicut de vestibus. Q aũt aliq̃s san/
ctos cibis cineres legim⁹ miscuisse vt be
at⁹ German⁹ ep̃s altisiodorẽsis. ⁊ btũs
Frãcisc⁹ Dic̃ Ul. hoc fuisse laudabile ⁊
virtuosum ex ope operante nõ ex ope opa
to. id est ex intentõe opantiũ. vt. s. ɔ̃tra/
hentes se ab omĩ delectatõe corpali redde
rent magis capaces ⁊ apti delectatõib⁹
spũalib⁹ ⁊ affectu ad diuia a deo ad h̃ in
spirari. Sed illõ opus in se nõ erat lau
dabile vnde nec imitabile nisi q̃s fil'r a
deo inspirat⁹ ess3. ¶ Quart⁹ mod⁹ gule
siue q̃rta spẽs ẽ nimis ardẽter seu nimia
auiditate cibũ vel potũ sumere. Ad qđ
ptinere videt̃ comedere nimis rapaciter
⁊ festinãter. Et l3 q̃dam habeãt a natu/
rali cõditõe vl' assuefactõe. tñ ⁊ corpi no
cet. q̃ nõ ita bñ potest cib⁹ digeri q̃si ite
ger deglutitus ⁊ min⁹ bñ edificat. Et cũ
pcedit ex inordĩato appetitu delectatõis
gule peccatũ ẽ. Hoc vicio supat⁹ pter
vnã escã sc3 lentis eduliũ vẽdidit esau p
mogenita sua. vt dicit apl's ad Hebre.
xij. ca. Nã vt narrat Geñ. xxv. c. Cũ re
uerteret esau de agro fessus ad domũ in
ueniẽs q̃ german⁹ ei⁹ iacob coctũ lentiũ
ferculũ comederet petiuit ab eo vt sibi d̃
illo ferculo daret. Cui iacob dixit. Uẽ
de mihi pmogenita tua. quod fecit ex ni
mia auiditate illi⁹ edulij. puipendẽs ea
ptã vili p̃cio vẽdere. vnde grauit̃ pecca/
uit symoniã cõmittẽs. q̃ ius pmogenit̃e
tũc sc3 in lege nature erat spũale. Nã p/
mogenitus tenebat locũ ⁊ officiũ sacer/
dotis. Jacob aũt emẽdo d̃r nõ peccasse.
q̃ potius redemit q̃3 emit vexatõem suã
Et i hac specie gule ita peccat̃ vilissimis
cibis sicut p̃ciosis. imo in h̃ freq̃nter of/
fendũt hoĩes nõ faciẽtes sibi cõsciam. p
pter vilitatẽ cibi. ñ aduertẽtes q̃ pmi pa
rentes peccauerũt in esu pomi. Jõ dicit
Aug. In oib⁹ his reb⁹ nõ vsus rez. sed
libido in culpa ẽ. Et idẽ. xli. di. c. delicie.
Uiles cibi appetẽter accepti impediunt
puentũ abstinẽtie. Dauid autẽ aquã con

cupitã effudit. Historia habet̃. ij. Regũ
c. xxiij. vbi dicit̃. q̃ cũ q̃dã die dauid ap
peteret bibere de aq̃ cisterne bethleem di
cẽs. O q̃s mihi daret de aq̃ cisterne q̃ est
in bethleem. subito tres socij ei⁹ fortissi
mi a seipis iuerũt et p mediũ castz ini/
coz philistijm q̃ tũc habebãt stationẽ in
bethleem trãseuntes hauserũt aquã3 et
sibi apportauerũt. Sed dauid noluit bi
bere dicẽs. Absit vt piculũ aiaz hominum
ego bibã sed libauit eã dño Infirmi ita
q̃3 vel sani q̃ sciũt vel expti sũt aliq̃d cibi
vel pot⁹ nocere ipis ⁊ tñ sumũt pp̃t aui
ditatẽ vtriq̃3 peccãt pl⁹ ⁊ min⁹ s̃m exces/
sum quẽ faciũt. Narrat Gregori⁹ in. iij.
dialogoz de q̃dã sanctimoniali q̃ q̃ndã
lactucã in horto visa3 colligẽs cũ nimia
auiditate comedit Propt̃ qđ a diabolo
arrepta ẽ. sed a q̃dã sancto viro equitio
libata ẽ ¶ Quitus mod⁹ seu q̃nta species
gule ẽ anticipare horã seu exire horã sta
tutã vel ɔsuetã sine cã vrgente vl' rõna
bili. nã si exigit infirmitas vl' alia cã rõ
nabil' oĩs hora ẽ idonea. Cũ ñ ẽ ieiuniu3
cõis mod⁹ xp̃ianoz ẽ bina comestio. s. p̃n
diũ ⁊ cena ⁊ p h̃ sani⁹ viuit̃. q̃ eni come
dũt pl'ies i die vt aialia bruta sũt. nec sa/
ne viuere pñt. cũ ponãt idigestũ sup in
digestũ. vñ mali humores generãt̃. et ca
put etiã fumositatib⁹ g̃uat̃. Et h̃ rephẽ
sibile ẽ nisi labor excuset aut aliq̃ cã iu
sta. Et sic excusant̃ agricole viatores et
hmõi. ⁊ pueri dũ sũt i augmẽto. Qui autẽ
d̃ mane surgẽtes de lecto ɔ̃tin volũt co
medere ⁊ bibere ⁊ p̃cipue i dieb⁹ festis añ
q̃3 vadãt ad eccl'ia3 nimis idevoti sũt. d̃
q̃s d̃r Eccl's. x. c. Ue tibi t̃ra cui⁹ rex pu
er ẽ ⁊ pncipes mãe comedũt Terra ẽ hõ.
puer ẽ sensualitas. q̃ appetit sẽsibilia vt
puer. pncipes ei⁹ sũt sens⁹. ve ãt illi q̃ re
git̃ a sẽsualitate ⁊ cui⁹ sẽs⁹ vacãt comessa
tõib⁹ tẽpestiue q̃ gulos⁹ ẽ. iõ Jsa. v. ca.
ait. Ue q̃ surgit' mãe ad ebrietatẽ sectãdã
De hora comedẽdi dieb⁹ ieiunioz dictũ
ẽ i ser. de ieiunio in q̃dragesimali d̃ p̃nia

Q gulosi puniũtur pena corꝑali ſpirituali ⁊ gehẽnali. Cap̄. tertiũ.

T Ertiũ mysteriũ declarãdũ de gula dr̄ pene. Punit̄ equidẽ pctm̄ iſtō triplici pena videlicet.

¶ Corporali
¶ Spirituali
¶ Gehennali

P Rimo punit̄ gula pena corꝑali. vñ ſcriptũ eſt Ecci. xxxvij. c. Propt̄ crapulam multi ꝑierũt Et Criſoſto. de cō. diſ. v. c. Nihil. Exceſſus ciboꝝ cõſumit ⁊ cõputreſcere facit corpus humanũ ⁊ macerat egritudine diuturna. ⁊ tunc eũ morte crudeli ↄſumit Et Hiero. Ipocras inquit docet in amphoriſmis craſſa ⁊ obeſa corꝑa opimis que creſcendi menſurã impleuerũt niſi cito ablatione ſanguiniſ minuant̄ in paliplſiʒ ⁊ peſſima morboꝝ genera erũpere ſcilicet eſt neceſſe. Et galienus doctiſſim⁹ hipocratis interpres. Athletas quoꝝ vita ⁊ ars ſagina eſt dicit in exortatõe medicine nec viuere poſſe diu nec ſanos eſſe q̄ verba ponunt̄ de cō. di. v. c. Ne tales. ⁊ eccl'iaſtici. xxxvij. ſapiens ait. In multis eſcis erit infirmitas. Et Seneca ad lucillũ M'ltos morbos multa fercula fecerunt. ¶ Scd̄a pena qua punit̄ gula eſt ſpũalis. Qz videlicet amittũtur ꝑ eã ⁊ deſtruũtur oẽs virtutes q̄ ſperãt oĩa tꝑalia bona In huius figurã legit̄ ꝙ nabuzardan ṗnceps coq̄rũ deſtruxit muros hieruſalẽ ad deſignãdũ quia vẽter cui m'ltitudo coq̄rũ deſuit ꝑpt̄ vitiũ. ſ. gule. edificia ꝟtutũ ad ſoluʒ redigit. vt ait Grãn⁹. xliiij. di. §. j. Q fides ruinã patiat̄ pʒ in illo ppl'o hebreorũ de q̄ apl's ait. j. ad corinth. x. ca. Sedit ppl's mãducare ⁊ bibere ⁊ ſurrexerũt ludere ideſt feſtinare in venerationẽ vituli aurei declinãtes ad idolatriã. Quã ſpeʒ hr̄e pñt de deo vel de beatitudine q̄ꝝ deus vẽter eſt vt dic̄ apl's ad philippeñ. iij. c. Et gl'ia in ↄfuſiõe coꝝ q̄ terrena ſapiũt.

ver⁹ em̄ dei cultoꝛ cũ ſurgit mane cogitat ṗmo de deo ſe ei r̄cõmendãs. Sʒ guloſ⁹ cogitat q̄d debeat comedere. qð magi' delectet. De coq̄na templũ facit. De mẽſa altare. Ibi ponit victimas varia cibaria Miniſtri ſũt ſerui menſe. oꝛones ⁊ lectiones ſũt locutiões de vino ⁊ cibarijs. caritatẽ etiã guloſi nõ habent. q꞉ pauꝑib⁹ ſuꝑflua tribuere nolũt. vt aũt ait Johẽs ṗma ſua canonica. c. iij. Qui habuerit ſb̄ſtantiã huius mũdi ⁊ viderit fratrẽ ſuuʒ egere ⁊ nõ dederit quõ charitas dei ẽ in illo. Prudentiã proſternit gula. q꞉ vt ait Hiero. xliiij. di. §. fi. Pinguis vẽter. id eſt gule dedit⁹ craſſũ ſenſũ generat. Hoc patet in herode q̄ in cõuiuio neſciuit diſcernere ſe nõ obligari ad pmiſſa iniuſte ſed imprudenter ⁊ crudeliter ad petitionẽ puelle iuſſit amputari caput Johannis baptiſte Juſticia etiã a gula ſb̄mergitur. vñ Amb. xlvij. di. c. Sic hi. Quis tã iniuſt⁹ tã auar⁹ q̄ꝫ q̄ multoꝝ alimenta nõ ſuũ vſũ. ſed abũdantiã ⁊ delitias fac̄. Qð facit guloſ⁹ ita comedens p̄cioſa ꝙ multi pauꝑes poſſẽt ex illo ſũptu viuere. Quot irriſiones. detractiões. ꝓditiones. homicidia fiũt in cõuiuijs. Nonne abſalon frem ſuũ occidit in ↄuiuio vt hr̄ ſcd̄i Regũ. xiij. c Fortitudo adhuc ꝑ gulã infirmat̄. vñ ⁊ q̄ certat in agone ab oĩbus ſe abſtinet. vt dr̄. j. ad corinth. ix. ca. ſcʒ grauamĩe ciboꝝ ⁊ potuũ vt ſit fortis ad bellãdũ. Fortiſſim⁹ holofernes comedẽdo ⁊ bibẽdo nimis ita fuit debilitat⁹ ꝙ vna m'lr decapitauit eũ. Judith. xv. cap. Tꝑantiã aũt gula fugat ex toto ſic̄ vnũ ↄtrũ expellit aliud. ſʒ ⁊ ſeptẽ dona ſpũs ſancti ex gula ruũt Qð figuratũ fuit iob j. c. Qñ ſeptẽ filijs ei⁹ ↄuiuãtib⁹ ĩ domo ṗmogeniti dom⁹ ꝑcuſſa a vẽto ruẽs opꝑſſit oẽs. Septẽ filij iob ſm̄ Grego figurant ſeptem dona ſpiritusſancti. ¶ Tertio punit̄ gula pena gehennali. Jdō ſaluatoꝛ nr̄ Luce. xxi. cap. ait. Attendite ne

grauent corda vr̃a crapula ꝛ ebrietate. et
superueniat in vos repentina dies illa. s.
iudicij vos cõdemnãs. Apl's vero ad ro/
manos. xiij. c. ponit cõmessatões ꝛ ebrie
tates int̃ opa tenebrar ꝗ ducũt ad tene
bras et̃nas. A quibus nos liberet iesus
filius dei. qui cũ patre ꝛ spũsancto viuit per
omnia secula seculorum Amen

Feria tercia post dñicã de passione.
De pctõ execrãdo vsure et auaricia vsu
rariorum. Sermo. xxxviij.

Testimonium

perhibeo de mũdo ꝗ opa eius mala
sunt. verba sunt redẽptoris nostri
originalit̃ Joh. vij. c. ꝛ in euãgelio hodi
erno. Int̃ mala xp̃ianorum opa illõ est satis
abomiabile quo pene totũ genus hũanuz
piclitat̃. Illud eq̃dẽ auaricia est omniũ
scelerum mater ꝛ cã. dicit̃ em̃ in glo. in plo
go decretaliũ. ꝛ. xlvij. di. c. Bonorum. Et i
auctentico. vt iudices sine quoqz suffra
gio. §. cogitatio. colĺone. ij. Cupiditas ẽ
radix oĩm malorum. Propterea deus omipo/
tens cõminat̃ miseris mortalibus dicens
Hiere. vi. c. Extẽdã manũ meã sup ha
bitãtes terram. A maiore q̃ppe vsqz ad
minorẽ oẽs studẽt auaricie. ꝛ a ppha vs
qz ad sacerdotẽ cũcti faciũt dolũ. Cũ vero
in hoc pctõ multiplicit̃ hoĩes errent. ta
mẽ hodierna die ad auariciã vsurariorũ
expugnãdã elaborabimus. Ad hũc eni ple
riqz deuenerũt errorẽ vt vsurariã p̃uita/
tem exercere libere ꝛ inuerecũde ac publi
ce nõ retardent. vbiqz iã tal' pestis crude
lissima viget q̃ tanto piculosior est q̃nto
vsurariũ turpitudinẽ suã agnoscere no/
lũt. Quinimo obduratũ cor habẽtes pu
tãt se offerre sacrificiũ deo acceptabile si
suis p̃ximis mutuãtes lucrũ qd̃cũqz ex
mutuo ipo pcipiãt. Nã bñfacere se aiũt
cũ ꝛ p̃ximorum ꝛ suppi. ex vsura consulat̃
necessitati. Ob qd̃ vt eis p̃itas clarius e/
lucescat q̃ possint suũ ĝnde malũ agno
scere in p̃senti s̃mone de ipa vsura tria p̃
ponemus mysteria declaranda.

¶ Primũ dicit̃ diffinitionis
¶ Secundũ reprobatõis
¶ Tercium participationis.

¶ Quid est vsura que graue est pctm̃. ꝛ
q̃ qui ex necessitate accipit ad vsurã ab
eo qui est paratus nõ peccat. ꝛ q̃t modis
vsura cõmittitur. Cap. pmum.

Primũ mysteriũ declarãdũ de v/
sura dicit̃ diffinitõis. s̃m enim
Goffredũ in sũma sua vsura sic
diffinit̃. Usura est q̃cq̃d sorti accedit p̃/
cedente intentõe vel pacto. vt si mutuo
tibi cẽtũ florenos hac intẽtõe p̃ncipalit̃
vt aliq̃d plus vltra cẽtũ recipiã. vel si mu
tuo tibi certas mẽsuras frumẽti vini olei
ꝛ hmõi q̃ vsu cõsumunt̃. ꝛ plus ex hoc exq̃/
ro q̃z ipm capitale in valore vsurã com
mitto. vt dicit̃. xiiij. q. iij. c. vsura. ¶ Pro
intelligẽtia tñ pleniore huius partis tria
sunt dubia decidenda

¶ Primũ vtrũ vsura sit peccatũ.
¶ Secũdũ vtrũ liceat accipe ad vsuram
¶ Terciũ quot modis cõmittit̃ vsura

Pro primo dubio arguũt vsurarij
ↄtra veritatẽ dicẽtes vsurã nõ esse pec/
catũ. Om̃e em̃ pctm̃ est ↄ aliquã legem
sed vsura nõ ẽ ↄ aliquã legẽ nec diuina/
lẽ nec naturalẽ nec hũanalẽ. ergo vsura nõ
est peccatũ. Nã in lege diuiali dixit deus
Deuteronõ. xxiij. c. Nõ fenerabis fr̃i tuo
pecuniã ad vsurã nec fruges nec quali/
bet aliã rẽ sz alieno. Ex q̃ auctoritate vi
det̃ q̃ ꝛ si nõ fratribus saltim alienigẽis ꝛ
extraneis possit fenerari ꝛ infidelibus.
Quãtũ vero ad legẽ naturalẽ de iure natu
re ẽ vt hõ aliq̃d recõpenset ei q̃ sibi bñfi
ciũ ↄtulit. Ille aũt q̃ mutuat aliqd̃ bene
ficiũ ↄfert. subuenit eni necessitati indigẽ
tis. Ergo si p hoc bñficio aliq̃ certo pa
cto obliget eũ cui mutuat ad hoc q̃ aliq̃d si
bi retribuat nõ videt̃ esse pactũ illicituz.
Leges vero ciuiles vsuras permittũt. vt

patet· C·de vsuris·l· Eos· In ꝯtrariũ ē au/
ctoritas scõꝝ· Unñ Ambro· in li·d bono
mortis·⁊·xiiij·q·iiij·c· Si qs Si qs vsu
rã accipit rapinã facit· vita nõ viuit·s·g̃
tie· Et dauid in p̃s· loq̃ns ad deum ait·
Dñe qs habitabit in tabernac̃lo tuo·aut
qs requiescet in mõte sctõ tuo· Et respõdz
Qui ingreditur sine macula ⁊ opatur iusti/
ciam ⁊c· Et infra· Qui pecuniã suã ñ de
dit ad vsurã· Eccl'ia insup statuit ꝙ si qs
ptinaciter assereret vsurã nõ esse peccatuz
⁊ q̃ue heretic⁹ haberetur·⁊ ꝯ ipm̃ sicut con
tra alios hereticos ꝓcedatur ·vt patet in
cle·ex g̃ui·de vsur·Scd̃m aũt Tho·ij·ij
q·lxxviij· vsura est ꝯ eq̃litatẽ iusticie ·ex
eo videlicz quia vsurari⁹ vendit qd̃ non
est· Nã reꝝ q̃ in vsũ nostꝝ veniũt q̃dã
sunt quaꝝ vsus ipaꝝ cõsũptio ē· vt fru/
mentũ vinũ oleũ ⁊ hmõi· qb⁹ hõ vtitur co/
medendo bibẽdo ⁊ sic ex toto ꝯsumẽdo·
Quedã res sunt q̃ꝝ vsus et si nõ sit ipa
rum cõsumptio in se· est tñ eaꝝ distractõ
vt pecunia nũerata q̃ principaliter inuẽ
ta est ad cõmutatõnes faciẽdas· vt dicit
Aris·j·politice· Et sic vtẽdo distrahitur
cũ in cõmutatões expenditur· Quedã res
sunt quaꝝ vsus nõ est ipaꝝ cõsũptio vl'
distractio· Sic dom⁹ ager iumẽtũ· vasa
argẽtea et aurea ⁊ hmõi· vsus eñ domus
est inhabitatio nõ cõsumptio· Sic cult⁹
agri est cultiuatio ad fructificãdũ nõ ad
dissipandũ· ⁊ sic d alijs· Et ex isto tercio
genere reꝝ vsus ipi⁹ rei põt cõputari se/
orsũ ab ipa re· ⁊ vnum ꝯcedi sine altero·
Potest eñ alicui tradi dominiũ domus
vel agri vl' serui vl' iumenti retento sibi
vsu vel fructu ipi⁹ ad vitã vel ad aliqd
tp̃us· vt fit aliqñ in donatõib⁹· Et econ/
uerso põt cõcedi vsus taliũ reꝝ retẽto si
bi dñio vt fit in locatõe affícto ·pensiõe
domus et hmõi· Et ideo in hmõi licite re
cipitur si certũ p̃ciũ seu lucrũ p vsu dato
ipius rei retẽto sibi dñio· Et inde ad cer
tũ tp̃us rehabita ipa re ex integro· Sz in

rebus p̃mi ⁊ secũdi generis quaꝝ scz vs⁹
est ipsaꝝ cõsumptio vl' distractio nõ pt
cõputari seorsũ vsus taliũ reꝝ ab ipis re
bus· qr inseꝑabil' est · Et cuicũqꝫ ꝯceditur
vsus taliũ reꝝ ex hoc ipõ cõceditur et res·
Et ꝓpter hoc in talib⁹ ꝑ mutuũ transfer
tur dñiũ· Sicut ergo si qs seorsũ vellet
vendere vinũ et seorsum vsum vini ven
deret eandẽ rẽ bis vnde ⁊ vẽderet qd̃ nõ
est · ꝓpter qd̃ manifeste est ꝯ eq̃litatẽ iu/
sticie· Simili rõe q̃ mutuat vinũ· frumẽ
tũ· oleũ· pecuniã numeratã ⁊ hmõi· ⁊ vl
tra suũ capitale mutuatũ aliq̃d exigit vl'
principaliter intẽdit habere qd̃ p̃cio põt
extimari cõtra equalitatẽ iusticie agit· qr
petit sibi duas recõpensatões fieri· vnã
scilicz restitutõem eq̃lẽ rei mutuate, aliã
ꝓo vt p̃ciũ vsus qd̃ dicitur vsura· Ad illd̃
ꝓo qd̃ obijciebatur de iudeis rñdz Tho ·et
Nicola⁹ de lyra ꝙ illd̃ dictũ Deuteronõ·
xxiij·c· allegatũ sane est intelligẽdũ· Per
alienũ eñ aut intelliguntur illi q̃ erãt fini
timi eoꝝ quoꝝ terras eis dñs ꝯcesserat·
vt chananei· Et ab illis licite recipiebãt
vsuras· nõ vt vsuras sed vt recuꝑatõem
iuris sui· Sicut etiã licitũ est christiãis
mutuare hostib⁹ ad vsurã· ita tñ ꝙ illud
quod recipitur vltra sortẽ nõ recipiatur ra/
tione mutui· Sed iure dñij qd̃ habz in il
los ⁊ vt recuꝑet rem suã quã nõ põt ab i
iusto possessore nisi mediãte mutuo re/
cuꝑare· Et sic intelligitur illd̃ capl'm · Ab
illo·xiiij·q·iiij· Ad hec faciunt notata ꝑ
Archidiaconũ·xxiij·q·ij·c· Domin⁹· Si
eñ ꝑmittitur a iure spoliare inimicũ· imo
occidere in bello iusto ·ml'to magis per
hãc viã suũ accipe· Et sic vt p̃dictũ ē li/
citũ fuit iudeis accipe vl' mutuare ad v/
surã ab illis tm̃ finitimis natõibus q̃ oc
cupauerãt terrã suã datã eis a dño tan/
q̃ꝫ ab hostib⁹ · Nũc aũt ipi iudei nõ p̃nt
sine mortali vsuras facere xp̃ianis nec e/
cõuerso· Nã nõ sunt inimici nr̃i in ciui/
li ꝯuersatõe· Quo aũt ad alios infideles

ſi veꝝ eſt ꝙ ſunt inimici nr̄i etiā illis ar/
ma inferre poſſumꝰ tāꝗ occupatoribus
reꝝ nr̄aꝝ· De q̇· xxiij· q· vij· c· Si de rebꝰ·
⁊· c· Diſpar· Et ꝑ Innocentiū ⁊ Hoſti·
extra de voto· c· Qḋ ſuꝑ his· Reſtat lō/
ge fortiꝰ chriſtianū ab eis licite poſſe vl
tra ſorte accipe· qꝛ ſuū eſt qḋ recipit· Ex
aūt ꝯ ſaracenos ⁊ alios infideles domi/
nia ⁊ terras poſſidētes licitū ſit bellum
vltra alias rōes facit· qꝛ ad defenſam et
recuꝑationē fit detractoꝝ· ergo licitum·
Nā vt dicit Innocētiꝰ dicto· c· Qḋ ſuꝑ
his vbi terra fuit aliq̇ tp̄e chriſtianoꝝ
bellū eſt licitū· Infideles aūt p̄dicti ab/
ſtulerūt a chriſtianis q̇cq̇d tenēt· Nam
vbiqꝫ terraꝝ fuit laudatū nomē xp̄i· Vn̄
in pſal· dicit̄· In omnē terrā ⁊c̄· Sꝫ his
dimiſſis dicimꝰ ꝙ vſura nullo ex ill' ver
bis iudeis fuit ꝑmiſſa minꝰ ꝯceſſa· Naꝫ
licꝫ q̇dam dixerint vſurā fore ꝯceſſam ī
q̇buſdā caſibꝰ· Tamē ꝓp̄e loq̄ndo in nul
lo caſu cōcedit̄· Sed qꝛ in illis caſibꝰ q̇ſ
illi ponūt aliq̇d recipit̄ vltra ſortē· Jdo
ꝓpter aliquā ſil'itudinē large ⁊ impꝛop̄e
ſumēdo dicit̄ vſura ibi ꝑmiſſa· ſed non
eſt ibi vſura· Et ſic in ꝓpoſito· Vel ꝑ ali
enū in v̓bis deuteronomij intelligit̄ q̇li
bet q̇ nō erat de genere iudeoꝝ· Et tūc di
cet̄ ꝙ illa fuit cōparatiua ꝑmiſſio q̄ per/
mittit̄ minꝰ malū ne maiꝰ malum fiat· ſi
cut etiā ꝑmiſſum fuit eis dare libellū re
pudij ⁊ repudiare vxorē ad repudiādū
homicidiū ſiue vxoricidiū· Sic et vſura
fuit eis ꝑmiſſa erga alienigenas ne ſi fu
iſſet ꝓhibita maiori crudelitate craſſarē
tur in ſuos vt ſue cupiditati ſatiſfacerēt
Excuſabunt̄ ḡ a pena tp̄ali legis ſed nō
a pena gehēnali ſic̄ nec a culpa mortali·
Vn̄ dic̄ Chriſo· xxxi· q· j· Hac rōe· ī fine
Quod ei ꝑmittimꝰ nolētes p̄cipimꝰ· idē
ꝑmittimꝰ ſm̄ glo· qꝛ malas hoīm volun
tates ad plenū ꝓhibere nō poſſumꝰ· Et
tamē deus declarauit ꝑ ꝓphetas vſuraꝫ
ſibi diſplicere· vt ꝑꝫ de dauid· ❡ Sed ſi

q̇s rōe dicte ꝑmiſſiōis vellet eos excuſa
re ꝓ illo tp̄e q̄ tn̄ excuſatio a doctoribus
nō admittit̄ ꝓ nūc tp̄e gr̄e reuelate nō ex
cuſarent̄ xxxi· q· j· §· Sed obijcit̄· ❡ Ad
illud vero qḋ vſurarij dicebāt ꝙ vſura
nō eſt cōtra legē nature dicendū· ꝙ ratio
dictat vt q̇s mutuet proximo indigenti
ſi p̄ōt ſed gratis ſine ſpe lucri· Et ſic ꝙ
gratꝰ ſit recipiēs mutuū erga mutuātē
puta in recognoſcēdo bn̄ficiū· Et cū p̄t
eū adiuuare qn̄ indiget· vl' viceuerſa re
munerādo ſibi vel ꝑ alia obſeq̇a ſed g̅tꝫ
nō ex pactōe· Nā ⁊ ſi ei teneat̄ ad antido
ta naturaliter· id eſt recōpenſandū bn̄fi/
ciū h̊ eſt ex d̓bito honeſtatis nō aūt neceſ
ſitatꝫ· ſ· q̇ poſſet cogi in iudicio Et iō ſm̄
Tho· ⁊ alios ſi q̇s mutuaret alicui cū h̊
pacto ꝙ ei teneret̄ remutuare vſurā cō/
mitteret· qꝛ vltra capitale ſuū aliq̇d exi
git q̇ poteſt p̄cio extimari illa· ſ· obliga/
tio qua poteſt eū cōuenire in iudicio· Et
ſi vſurariꝰ diceret ꝙ ille q̇ accepit pecu
niā mutuo lucrat̄ cū illa ⁊ locupleratur
cū dāno mutuantꝫ· Rn̄det̄ ꝙ ille locu/
pletat̄ ſeu lucrat̄ p̄ncipaliter ꝑ induſtriā
ſuā· qꝛ pecunia ex ſe nihil lucrat̄ vt patꝫ
tenēdo in capſa· Pecunia etiā illa nō eſt
mutuantis· ſed eiꝰ q̇ accepit mutuū· qꝛ ī
eū trāſlatū eſt dominiū· Et ſi perijt vel
ꝑdidit in negociādo vel aliḋ agēdo pe/
rit ꝑiculo ſuo nō mutuātis· Damnū au
tē nō ſuſtinet mutuās niſi qꝛ ceſſat ex h̊
ſibi lucrū· Sed idē dānū habuiſſet ſi pe
cuniā in archa ſeruaſſet· qꝛ ibi nō fructifi
cat· Et ſi cū ea negociatꝰ fuiſſꝫ potuiſſꝫ
ꝑdere ſicut et lucrari· ſubſtabat enī tūc ꝑi
culo vbi ī mutuo nō ſubſtat· Veꝝ ſi ex ca
rētia pecūie mutuate paſſus fuiſſꝫ dānū
puta qꝛ oportuiſſꝫ eū recipe ad vſuram
vel vēdere res ſuas minus iuſto p̄cio vel
aliqḋ ſil'e· tūc q̇ accepit mutuū d̓beret ei
ſatiſfacere d̓ dāno ſecuto ꝓp̄t mutuū ſꝫ
ꝯſciaꝫ· etiā ſi de h̊ nō feciſſꝫ pactū· Non
aūt de induſtria ſua lucꝝ factū tenet̄ cō/

municare cessante dāno ·¶ Ad illud autē qd̄ vsurarij opponebāt dicētes ꝑ legē
ciuilē vsuras cōcedi· Dicendū ꝙ leges ciuiles dant̄ popul' q̄ sunt ꝓ maiore parte mali vel imꝑfecti· ꝛ intēdūt vt pacifice ciues cōuiuāt ad inuicē· vñ solū ꝓhibent exp̄sse vicia q̄ sunt mag' ꝑturbatiua ciuilitatis ꝛ q̄etis t̄palis puniēdo transgressores ꝛ penis ab illis cohercēdo· vt adulteria· furta et hm̄oi · Alia v̄o ꝑmittūt nō vt licita ꝯcedentes sed nō vt alia vicia p̄dicta puniētes· Et h̄ ne peiora cōtingant· Sed lex diuīa ꝓhibet oē pct̄m̄· ostēdens' puniri in diuīo iudicio· Cū ergo lex diuia ꝛ natural' sit supra oēm legem humanā vt patʒ di· viij· ꝑ totū· Et canonica sit etiā p̄iudicās ciuili in hiſ q̄ spectāt ad ꝯsciam · Ideo in hoc leges ciuiles cedūt legi canonice· q꞉ si leges ille sūt iuste q̄ ad ciuilitatē vite p̄sentis· non tm̄ iuste sunt q̄ ad ciuilitatē supernā adipiscendā ad qd̄ oportet ab omi pctō esse immunē· Quare nō dedignant̄ leges sacros canōes imitari· ¶ Secūdū dubium p̄ncipale fuit vtꝝ sit licitū recip̄e mutuo sb̄ vsura· Rn̄dʒ Tho· ij· ij· q· lxxviij· Q nō licet inducere aliquē mutuare sb̄ vsura· licʒ tm̄ ab eo q̄ parat' ē facere ꝛ q̄ exercet vsuras mutuo accip̄e ꝓpter aliquod bonū vt ē subuētio sue necessitatis vl' alteri'· Nā inducere hoīem ad peccandū nullo mō licet· vti tm̄ peccato alteri' ad bonū ꝓpriū licitū est· q꞉ deus vtit̄ oībus peccatis ad aliqd̄ bonū · Ex q̄libʒ enim malo elicit aliqd̄ bonū · vt dic̄ Aug· in enchiridion· Vñ idē Aug'· Publicole q̄renti vtrū liceret vti iuramēto ei' qui ꝑ falsos deos iurat in q̄ manifeste peccat eis reuerētiā diuinā exhibēs· Rn̄dʒ ꝙ q̄ vtit̄ fide illi' q̄ ꝑ falsos deos iurat nō ad malū sed ad bonū nō peccato illi' se sociat q̄ ꝑ demonia iurauit · sed pacto bono ei' quo fidē ſuauit· si tm̄ induceret eū ad iurādū ꝑ falsos deos peccaret· ita est in ꝓposito· Sic etiā licet ei q̄ incidit in latrōes manifestare bona q̄ habʒ que latrōes diripiēdo petunt ad h̄ ꝙ nō occidat̄· Sed cessante necessitate cū petit̄ sb̄ vsuris ad ludendū vel scortādū ꝛ hm̄oi· tūc mortale esset pct̄m̄· ¶ Terciū dubiū fuit q̄t modis cōmittit̄ vsura· Et ad hoc rn̄deo ꝙ cū vsura cōmittat̄ ex eo ꝙ aliq̄d recipit̄ vltra sortē hoc pōt fieri tripliciť

¶ Primo recipiēdo munus a manu·

¶ Scd̄o recipiendo mun' ab obsequio·

¶ Tercio recipiendo munus a lingua·

Primo committit̄ vsura recipiendo mun' a manu· siue sint denarij siue q̄cq̄d aliud p̄cio extimari pōt· vt dz· xiiij· q· iij· c· Putāt· et· c· Plerīqꝫ· Vñ Ambro· ait Esca vsura est ꝛ vestis vsura ē· Et quicquid surti accedit vsura est· Et quod velis nomē ei imponas vsura ē· Hoc mō multi reperiūt̄ vsurarū voragini imersi ¶ Et primi sūt multi nobiles q̄ nolūt laborare· et ne pecunia eis deficiat paulatī ꝯsumendo tradūt eā mercatorib' vl' alijs intendētes aliq̄d annuatim recip̄e ad discretōem eoꝝ saluo tm̄ capitali· Et q̄uis ipi vocent h̄ depositū tm̄ vsura est· vt patet· xiiij· q· iij· Si feneraueris· Nec h̄ē depositū est nec sapit naturā ei'· ¶ Sunt alij mutuātes pecunias diuersis ꝑsōis accipiētes in pignus domū vel agꝝ vel vineā sb̄ noīe securitatis· Sed fructum interim dicti pignoris volūt hr̄e q̄usqꝫ restituat̄ eis pecunia nō cōputādo i sortē ꝛ vsura ē· vt ptʒ extra de vsuris· ca· j· Excusat̄ tm̄ in h̄ casu gener q̄ cū sustineat onera m̄rimonij et nōdū habuit dotes recipit a socero vel alijs dotantib' mulierē possessionē aliquā in pign' q̄usqꝫ recipiat dotē· hic licite ꝛ sine vsura fac̄ fructus illi' pignoris suos· nec tenet̄ computare in sortē · extra de vsuris· c· Salubriter· ¶ Secūdo cōmittūt vsurā venditores reꝝ q̄ vendūt aliq̄d ad aliquē t̄minū tēporis· et rōe termini petūt pl' iusto

ꝑcio nisi intenderet illud nō vendere tūc
sed ſuare vſq ad tpus quo verisimilit
credit res illas valituras quātū tūc ven
dit· ⁊ si nūc nō tm̄ valent Puta cū qs tē/
pore estiuo vendit bladū ad ꝑces seu in/
stantiā alicuius qd̄ intendebat seruare vſ
q ad tps hyemale qn̄ cōiter plus vz· Pro
pter qd̄ vēdit pluri ꝑcio q nunc valeat·
Extra de vsur· c· In ciuitate· Silr si qs
emit merces vl' victualia minus iusto ꝑ
cio eo q anticipat tps in soluēdo ꝑcium
antequā recipiat merces vl' victualia ꝑ
aliquos mēses puta dat ꝑciū tpe ver et
recipit bladū tpe estatis Et hoc nisi sub
staret ꝑiculū vt qz bladū vl' aliud potest
probabiliter plus vel minus valere dicto
ꝑcio qd̄ soluit Extra de vsur· c· In ciui
tate· ¶ Tertio faciūt vsurā qui emūt pos
sessiones vl' domos multo minore ꝑcio
q valeāt cū pacto q infra certū tps ille
venditor possit reemere qd̄ vsura repu/
tatur seu fraus vsure palliate sb titulo
emptionis· ¶ Quarto faciūt vsurā q fa/
ciūt societatē circa pecora vl' aīalia volē
tes saluū eē capitale quo ad pecuniā vel
capita aīalū· Qd̄ vsura est ⁊ nō vera so/
cietas vt patet· xiiij· q· iij· c· Plerisq· cuz
glosa ¶ Quito faciunt vsurā mlieres ali
que vidue q ne ꝯsumentur dotes earū vl' de
ponūt eas mercatoribus ad discretionē et
vsura est vl' recipiūt ab heredibus cōiugis
sui defuncti possessionē vsufructuandā
quousq reddantur ei dotes ⁊ vsura eēt ſm
Hostien· Innocentiū ⁊ alios· ¶ Sexto
cōmittunt vsurā campsores qui faciunt
cābia q vocantur cambia sicca· ¶ Septio
cōmittunt vsurā qui mutuāt granum vl'
bladū antiquū ad renouandū vt nouuz
accipiāt Et si hoc faciūt ne suū sibi pere
at ⁊ recipienti grām faciant nō est vsura
Secus si faciunt, vt melius recipiant ⁊
vtile intendant ex mutuo· Extra de vsu
ris· c· Cōsuluit Et sic tenent Raymūdus
Goff· ⁊ Hostiensis in sūmis· ¶ Secun/
do cōmittitur vsura recipiendo munus
ab obsequio Et sic illi qui mutuant pau
peribus hac intentiōe vl' pacto vt seruiāt
eis in opibus agri vinee ⁊ silibus vl' in o/
peribus boum ⁊ equorū vl' alio seruitio
corꝑali vsurā cōmittūt Ex de vsur· cap·
Cōsuluit ¶ Tertio cōmittitur vsura recipi
endo munus a lingua vt cū qs mutuat ali
cui vt porrigat pro se ꝑces pro aliquo of
ficio vl' beneficio tꝑali obtinēdo Et si qs
sic obtineat officiū aliqd̄ ſm qsdā nō im
probabiliter dz paupibus erogare qd̄ inde
emolimēti ꝑcepit deductis tn̄ expēsis sui
laboris ad arbitriū boni viri· Propter iā
dicta notandū ſm Tho· q si qs mutuat
ꝑncipalr ꝓpter deū vl' amicitiā nō inten/
dens tꝑale cōmodū· Et is qui mutuum
accepit ex liberalitate sua vt gratus nō ꝑn
cipalr ꝓpter mutuū donat ei aliquid hoc
ei declarans q ei libere donat vsura nō ē
qz illud lucrū mutuans nō intendit· arg·
i· q· ij· c· Sicut· Nō eñ dz eē factus deteri/
oris ꝯditiōis sed melioris ꝓpter obsequiū
pro ipo factū in mutuādo vt· s· donū ei grā
tis factū recipe non possit q ꝑus ſm oēs
potuisset·

Q uomis scriptura diuina ⁊ humana
⁊ etiam lex canonica reprobat vsurā·
Cap· scdm·

S Ecundū mysteriū de vsura declarā
dū dr reprobatio· Est eñ vsura vi
tiū reprobatū· Sicut patere pōt i
scriptura diuīa ⁊ iure canōico ac dictis gē
tiliū· vn̄ Exod· xxij· c· scribitur Si pecūiaz
mutuo dederis pplo meo paupi q hitat
tecū nō vrgebis eū qsi exactor nec vsuris
opprimes Et leuitici· xxv· c· Si attenuatus
fuerit fr tuus ⁊ ifirmus manu ⁊ susceperis eū
qsi aduenā ⁊ ꝑegrinū ⁊ vixerit tecū ne ac
cipias vsuras ab eo nec āplius q dedisti·
Time dn̄m deū tuū vt viuere possit apd̄
te fr tuus Pecuniā nō dabis ei ad vsuras
⁊ frugū supabūdātiā nō exiges· Et scdi
Hesdre· v· c· Cū maiores iudeorū oppri

merent maiores vsuris grauissimis hesdras
audito clamore ppli increpauit optima/
tes et magrat⁹ dicēs vsuras a frib⁹ vris nō
exigatis. Nō ē bōa res quā vos facitis. q̄
re nō in timore dñi dei nri ābulatis. Red/
dite eis hodie agros suos et vineas suas
oliueta sua et domos suas. Qui poti⁹ pe
cuniā quā exigere soletis ab eis et date illis
Et dixerūt Reddem⁹ et ab eis nihil q̄ri/
mus Sicq̄ faciem⁹ vt loq̄ris. et excussit
sinū suū hesdras dicens. Sic excutiat
deus oēs viꝝ q̄ cōpleuerit v̄bū h̄ De domo
sua et de laborib⁹ suis sic excutiat̄ et vacu
us fiat Et dixit vniuersa mltitudo amē
Et in decretis. xlvj. di. c. Seditionarios.
Prohibent̄ vsurarij ad sacros ordines
pmoueri Et ex̄ de vsuris. c. Qm̄. dr̄. Non
solū viris ecclesiasticis sȝ etiā q̄buslibet ali
is piculosū ē vsuraꝝ lucris intendere. et ex̄
eodē in. c. Qr. et in. c. Sup eo scribit̄. vsu
ra ɔdēnat̄ vtriusq̄ testamēti pagina. Et
Leo papa. xlvj. di. c. Sic. inq̄t Sic nō
suo noīe ita nec alieno lȝ fen⁹ exercere. et
Aug. xiiij. q. iiij. c. Quid dicā An crude
lior ē q̄ subtrahit aliq̄d vel eripit diuiti. q̄
q̄ trucidat inopē fenore Et Amb. xiiij. q
iiij. c. Ab illo Sine ferro dimicat. q̄ vsu
ras flagitat Et extra de vsuris in pallega/
to ca. Qr statutū est p̄mo vt vsurarij ma
nifesti nō admittāt̄ ad cōionē altaris. ho/
stien̄ dicit q̄ canō est ferēde snīe nō late.
Idē dicit Jo̅hes andree in nouella. ¶ Se/
cūdo statutū ē vt nō recipiant̄ eoꝝ oblati
ones Et si sacerdos recipit reddere tene
tur et ɔpellit̄. s̄m Hostien̄. dȝ dari epō et
s̄m prouidentiā ei⁹ vel restituat̄ ei a q̄ ex
torta est vsura vel det̄ paupib⁹ Et q̄ reci
pit oblationē a talib⁹ dȝ ab executōe sui
officij manere suspens⁹ donec ad arbitri
um sui epi satisfaciat. ¶ Tertio statutum
est q̄ vsurarij nō recipiant̄ ad ecclesiasti
cā sepulturā si in h̄ pctō decesserit Et vt
inq̄t Petr⁹ de palude in q̄rto. Si tales
vsurarij pñt restituere p se et nō restituūt
lȝ mādēt restitui nō sūt absoluēdi. nec va
lent eoꝝ testamēta in q̄b⁹ null⁹ dȝ eē testis
vt h̄r in. c. Quanq̄. de vsuris li. vj. tuȝ q̄r
ad stari tenent̄. tū q̄r nō vident̄ h̄re pfecte
bonā volūtatē q̄r donatō et legata cā mor
tis facta pñt reuocari. vñ si vsurari⁹ nō
cauet p talē cautionē q̄ nō possit penite/
re nō ē v̄e penitēs Et s̄m Hostien̄. dicū
tur vsurarij manifesti vel p euidētiā fa/
cti. puta q̄r mēsam tenēt patā ad vsuras
vel si de h̄ sūt i iure ɔfessi aut ɔuicti. Jo
hānes ꝯo andree et Archidiacon⁹ dicūt
q̄ satis pōt dici vsurari⁹ manifest⁹ q̄ co/
rā sacerdote et testib⁹ publice fatet̄ se vsu
rariū et vsuras restitui mādat forte libros
ronū tradēs. et ex̄ de vsuris. c. Sup eo. po
nit̄ q̄ p papā dispēsari nō pōt vt vsura
exerceat̄ sine pctō. Posset aūt dispēsare
in exactis q̄ ad incertoꝝ restitutōnē q̄ tñ si
fiat sine rōne q̄ ad ɔsciam nō puto q̄ va
leat. Apō gētiles etiā dānat̄ vsura. naȝ
vt inq̄t Cicero li. iij. de officijs. Detrahe/
re aliq̄d alt̄i et hoīem hoīs icōmodo suū
agere ɔmodum magis ē ɔ naturā q̄ mors
Et idē in scōo de offi. Interrogat⁹ Catho
Quid fenerari. tū cato. q̄d hoīes occide/
re. Narrat Valeri⁹ li. iiij. Rub. de libta/
te. q̄ cū ciuitas romana furore catilīe op
p̄meret̄ et cogerent̄ ciues vēdere possessi
ones et domos suas ꝓpter tumultū credi
toꝝ lōge minore p̄cio q̄ valebāt. tūc qui
tus ɔscidi⁹ ɔcessit trecētas. lxxv. libras
auri vt illi satisfacerēt creditorib⁹ suis q̄
neq̄ de sorte neq̄ de vsura queq̄ debitoꝝ
suoꝝ grauauit Sȝ q̄tū in ipo fuit amari
tudinē publice ɔfusiōis p̄uata trāq̄llita
te mitigauit. s. debitores suos expectādo
ne ciuilis sanguis fenerator videret̄ Sȝ
dimissis multis grauissimoꝝ viroꝝ sen
tētijs q̄b⁹ vsura ɔdēnat̄. Xp̄ȝ deū et dñm
nr̄m audiam⁹ Ipe vtiq̄ ait Luc. vj. cap.
Mutuū date nihil inde sperātes In q̄
bus verbis ɔtinent̄ due pticule. p̄ma est
mutuū date. Quō q̄tuȝ ad eos q̄ cōmode.

pñt mutuare sine notabili detrimẽto fui
stat⁹ erga eos q̄ sũt in magnis necessita/
tib⁹ ↄstituti ⁊ q̄si extremum vr̃ eẽ p̄ceptũ
Qꝛ si h̄ dicimus de elemosyna· a fortiore
etiã in mutuo· arg· di· lxxxvj· ca· In sin/
gulis· In alijs ṽo ẽ ↄsiliũ· Scd̃a ꝑticl'a
est nihil inde sperãtes· Et h̄ ẽ in p̄cepto
ita tñ ꝙ intelligat̃ de spe bonoꝝ tꝑaliũ
q̄ p̄cio estimari pñt· Nã bñ põt ⁊ dꝫ spe
rari p̄miũ eternũ exinde si fiat mutuũ ex
charitate vel beniuolentia·
Rex multi ⁊ p̄cipue septẽ genera ꝑsõa
rũ ꝑticipãt in crimie vsurarũ lꝫ ipi vsu/
rã nõ faciãt·
Capitulũ tertiũ
Tertiuꝫ mysteriũ declarandũ d̃ vsu
ra dr̃ ꝑticipatio· Sũt enĩ multi ꝑ/
ticipãtes in crimine vsuraꝝ q̄ qñ
q̄ se peccare nõ putãt eo ꝙ nõ sũt ipi p̄n
cipal'r exercẽtes vsuras· Primi sũt no/
tarij q̄ scienter suꝑ vsuras ↄficiũt instru
menta· Hi ſm Hostieñ· ꝑiuri sũt qꝛ cõ/
muniter solẽt iurare ꝙ talia nõ faciãt Et
sic ꝑ conseq̄ns sũt infames nec de cetero
pñt testificari nec instrumẽta ↄficere· ex
tra de testib⁹· c· Licet· Si tñ ob h̄ recipi/
unt pecuniã nõ tenent̃ restituere qꝛ rece/
perũt eã pro oꝑe suo q̄uis illicito· videt̃
tñ ꝙ d̄ceant pauꝑib⁹ erogare· Sꝫ vtꝝ ta
les notarij teneant̃ ad restitutionẽ vsura
rũ de q̄b⁹ cõfecerũt instrumẽta· Suꝑ hoc
doctores distinguũt· qꝛ si sciẽter faciũt in
strumẽta vel chartas de debito vsurarũ
ac si eẽt legitimũ debitũ· Pura qꝛ fac̃ in/
strumẽtũ qd̃ martin⁹ mutuauerit petro
cẽtũ hĩc ad annũ restituendos cum sciat
mutuasse octoginta vel nonagita· qꝛ for
te ⁊ si p̄mo· c· dedit postea in occulto· xx·
vel· x· rehabuit a petro vt mutuũ sit de il
lis· lxxx· vel· xc· tñ tenet̃ insolidũ si ipsi
vsurarij nõ restituãt· Et h̄ nisi faceret in
fauorẽ recipiẽtis mutuũ· puta qꝛ ille no
lebat alit̃ mutuare ⁊ petr⁹ multũ indige
bat nec poterat aliter sibi prouidere· tũc
enĩ nõ teneret̃ notari⁹· Peccaret tñ mor
taliter scienter hoc faciens quia ꝑiurius
incurreret faciẽs instrumẽtũ falsũ ⁊ i frau
dẽ vsuraꝝ· Rõ p̄mi ẽ qꝛ efficacit̃ cooꝑat̃
vsure accipiẽde. Rõ scd̄i ẽ qꝛ itẽdit p̄nci
pal'r proximo idigẽti sbuenire· Si aũt i in
strumẽto est facta exp̄ssa mẽtio de vsura
tũc nõ tenet̃ ad vsurã resti tuendã· Et rõ
qꝛ nõ efficaciter cooꝑat̃ ad illud· Nã po
test q̄ mutuũ accepit ad vsurã in iudicio
se iuuare vt nõ soluat vsurã· ¶ Notãdũ
aũt h̄ loco qꝛ vt dic̃ Hostiẽ· ⁊ Johẽs an
dree in nouella suꝑ· c· Sic· Extra ne cle/
rici vel monachi· Rex tabellio siue nota/
ri⁹ ↄsueuit iurare sex· Prio ꝙ de his q̄ vi
debit ⁊ audiet ac req̄sit⁹ fuerit sine dimi/
nutiõe ꝟitatꝭ ⁊ ↄmixtiõe falsitatꝭ ↄficiet
instr̃m· vñ solet req̄ri tabellio s̄b pena of
ficij sui ꝙ ↄficiet instr̃m req̄rẽti qd̃ si nõ
fecerit ꝑiur⁹ videbit̃ ⁊ sic suis instr̃is po
stea nõ credet̃· Extra de testibus· ca· Te
stimoniũ· Et hanc requisitionẽ quisq3 d̃
populo facere potest· Extra de testamen
tis· c· Relatũ· ⁊ pro tanto dr̃ ſuus pub/
licus ⁊ publica ꝑsona· Scd̃o iurat ꝙ se/
creta sibi iniũcta celabit· Tertio ꝙ de oĩ/
bus instr̃is q̄ ↄficiet protocolla tenebit·
Quarto ꝙ fidelis erit illi a quo ↄstitui/
tur ⁊ si sciret dãnũ suũ tractari ꝑ se vel ꝑ
nunciũ reuelabit· Quĩto ꝙ illud officiũ
sic sibi iniũctũ cupiditate· timore· odio, ⁊
amore remotis· ⁊ oĩa ſm bonã cõscientiã
exequat̃· Sexto ꝙ suꝑ ↄtractu vsurario
vel in fraudẽ vsuraꝝ inito nõ ↄficiet in/
strumentũ scienter· ¶ Scd̄i ꝑticipantes
vsuras sunt viri ⁊ vxores q̄ recipiũt do/
tes de vsuris· Nã viri nõ pñt recipere ta
les dotes ⁊ si receperint tenent̃ ad restitu
tionem illis quibus socer erat obligatus
ex quo oĩa illius erant obnoxia restitu
tioni· Et ipa mulier soluto matrimonio
tenet̃ ad restitutionẽ si vir non restituit
ſm Raymundũ ⁊ alios· ¶ Tertij partic/
cipantes vsuras sunt pupilli· Cuꝫ enĩ
tutores vl' procuratores eoꝝ pecũias po

fuerūt ad discretionē vbi vsura ē fm pdi
cta tenētur ad restitutionē quibus nō fecerit
ipi tales ɔtractus· tñ qꝛ lucrū tale ipi pcepe
rūt. Et si nō disponūt se ad restitutionē
cū hñt admīistrationē suoꝝ bonoꝝ iā sūt
in statu dānatōis· Sꝫ ipi tutores ꝛ cura
tores mortalr̄ peccāt faciēdo tales ɔtractꝰ
ꝛ tenētur ad restitutionē quibus vtilitatē nō
sint inde assecuti ī casu q ipi pupilli non
vellēt vl̄ nō possent satisfacere vt notat
Archid·xlvj·di·c·Sicut nō suo· Idē dicē
dū de q̄libꝫ factore vl̄ pcuratore q exerce
ret negocia alioꝝ faciēte hmōi ɔtractus
¶ Quarti pticipātes ī crimīe vsuraꝝ sūt
aduocati patrocināntes eis in hmōi ɔtractibꝰ·
Oēs em̄ tales digni sunt morte eťna· qꝛ
ɔsentiūt vsure coopando ei·ij·q·j·c· No
uū· ¶ Quinti pticipātes in crimīe vsurarū
sūt faciētes statuta sup vsuris ꝛ iudicātes
fm ea vt capitanei rectores ꝛ hmōi Et p
bētes ɔsilia ad hmōi statuta peccāt mor
talr̄ ꝛ sūt excōicati· vt pꝫ ī clemētina Ex
gui de vsuris Dñi etiā tpales q pmittunt
vsuras ppť vnā certā q̄tā quā recipiūt ī
de ī eadē sūt dānatōe· ¶ Sexti pticipātes
sūt prosonete seu cenzales q si pcurāt p
illis q mutuo īdigēt ꝛ ab illis q pati sūt
dare nō peccāt Si aūt h faciūt pncipalr̄
p lucro vsurarij ꝛ p pte sua isti nō soluꝫ
peccāt mortalr̄ ppť coopatōnē ad vsurā
sꝫ etiā restituere obligātur ī solidū si ita co
opati sūt q absqꝫ ope illo pstatō illa vsu
raria minie facta fuisset Cuiꝰ rō ē qꝛ fm
Phm·ij·ethi·mediū cōpatū extremis sa
pit naturā extremoꝝ ¶ Septimi pticipā
tes vsuraꝝ crimē sūt clerici locantes do
mos sciēter vsurarijs māifestis ad fene
rādū· hi sūt excōicati vt pꝫ li·vj·de vsuris
c·Usuraꝝ voraginē· Cōfessores āt vsura
rios absqꝫ emēdatōe absoluētes īcidūt in
laqueū diaboli· Sꝫ sepenūero ab vsura
rijs decipiūtur q aut veritatē sui pcti negant
expsse aut calliditate mlta occultant qm̄
pcm̄ illd vsure ita excecat mētes vsurari

orū vt sese a iusticia deficere nolit crede
re· Quos ds bñdictꝰ deijciet in ignē eter
nū A q nos liberet ihs filiꝰ dī q est bñdi
ctꝰ cū pre ꝛ spūscto p oia secl'a sec· Amē

Feria quarta post dominicā de passio
ne· De auaricia furū· ꝛ de ipo furto
Sermo trigesimusnonus

Oues mee vo
cē meā audiūt ꝛ ego do eis vi
tā eťnā vba sūt redēptoris nři
origialr̄ Johis·x·c·ꝛ ī euāge
lio hodierno· Descēdēt auari īcorrigibi
les ī obscura īferni loca· qm̄ nolunt au
dire vocē dñi nři iesu xpi Ipe vtiqꝫ dixit
Math·xix·c· Faciliꝰ ē camelū ītrare per
foramē acꝰ q̄ꝫ diuitē ītrare in regnū celo
rū Et Luc·vj·c· Ue vob diuitibꝰ q habe
tis hic ɔsolatōēꝫ vřaꝫ Et Math·vj·ca·
docuit nō eē thezaurizādū in tra sꝫ q̄ren
dos thesauros ī celo· Que oia auribus
auaroꝝ surda sūt cū ipi ad h elaborēt· vt
p fas ꝛ nephas rapiāt aliena· et lꝫ dictū
sit in fmōe pcedēti de vsura pessima· tam̄
hodierna die occurrit tractare de auari
cia furatoꝝ vt sic loq̄r· i· p furta acq̄rētiū
hec tpalia bōa· Pro q̄bus obiurgandis
tria de furto mysteria eē declarāda·
¶ Primū dr̄ diffinitio
¶ Scdm̄ excusatio
¶ Tertiū cōmissio

Quid ē furtū· ꝛ q differētia inť furtū
ꝛ rapinā ꝛ de ppietate reꝝ· ꝛ de picul' ra
pine ꝛ cōpatōe rapine ꝛ furti atqꝫ q̄ꝫ gra
ue pctm̄ ē furtū· Cap·pmū

Primū mysteriū de furto declarā
dū dr̄ diffinitio Et vt colligitur ex
dictis Alex· in tertio sūme· ꝛ ex·l·j·
ff·de furtis· Furtū ē ɔtrectatio rei aliene
mobilis ꝛ corpalis fraudulosa īuito do
mino lucrifaciēdi grā· siue ipius rei siue
vsꝰ possessiōis ve· Cōtrectatio ponitur in
pdicta diffinitōe qꝛ sine ea nō ē furtū eti
am si interueniat volūtas vl' vbuꝫ· Tñ p

solā volūtatē erit q̄s trāsgressor illi⁹ pcc
pti. Nō ꝯcupisces rē proximi tui. Rei
aliene ponit̄ q: in re ꝓpria nō cōmittitur
furtū intellige nisi ali⁹ hr̄et in re illa ali
qđ ius puta q: res erat ꝯmodata vl' pig
rata quā dn̄s fraudulose capiēdo furtū
cōmitteret. ff. de furtis. l. Si res. §. Si is
Idē dic̄ Tho. ij. ij. q. lxvij. Mobil' ⁊ cor
poralis dr̄ q: in reb⁹ imobilib⁹ vt i agro
vel in icorꝑalib⁹ vt sūt actiōes ⁊ ſuitu/
tes nō cōmittit̄ furtū eo ꝙ talia non pn̄t
ꝯtrectari fraudulosa dr̄ q: cū aliq̄s crede
bat rē eē suā q nō erat vl' si n̄ erat sua cre
debat ꝙ etiā ab eo q̄ hēbat ibi ius posset
accipe nō cōmisit furtū lȝ al's ad restitu/
tionē teneat̄ Insti. vi bo. rap. §. Q: tam
Inuito dn̄o dr̄ q: si credit dn̄m ꝑmissu/
rū ⁊ sbest iusta cā credēdi nō tenet̄. sec⁹ si
nō sbest Si aūt putat facere inuito dn̄o
⁊ tn̄ dn̄s vult furtū q̄dē facit q̄tū ad in/
tētionē. sed nō tenet̄ ad restitutionē Nec
dn̄s pōt petere obstāte sibi sua volūtate
ff. de furtis. l. Inter oēs. §. penl'. Lucrifa
ciendi gr̄a dr̄ q: si q̄s alienā āncillā rapu
erit nō cā lucri sȝ libidīs nō cōmittit fur/
tū. ff. e. l. Verū. Siue ip̄ius rei siue vsus
possessiōis ꝟe dr̄ q: nō solū cōmittit fur
tū q̄ rei dominiū vult lucrari. sed etiā qui
vult in re ip̄a lucrari vsū ⁊ possessionē
di. xv. c. Qui sacrū. ff. de furtis. l. Qui i
uenta. Pro pleniore tn̄ itelligētia sūt q̄n
q̄ notāda. ¶ Primo notandū est ſ̄ȝ tho.
ij. ij. q. lxvj. ⁊ Iohānē de ripa ordīs mio
rū ꝙ cōis vs⁹ oīm q̄ sūt in h̄ mūdo oībus
hoīb⁹ eē debuit vt dr̄. xij. q. j. c. Dilectissi
mis. Sic eīm ds̄ istituit naturā hūanam
dās ei dominiū oīm cū dixit Gen̄. j. cap̄.
Dn̄amini volatilib⁹ celi piscib⁹ mar̄ et
bestijs terre. Qd̄ dominiū oēs habuissent
q: ita erat rō bn̄ regulata ⁊ ordinata ꝙ nl'
la revsi fuissēt nisi ad necitatē vl' rōnabi
lē vtilitatē ⁊ sic nll'a int̄ eos fuissȝ discor
dia. ⁊ sic ponit̄ eē de iure nature. s. ꝑmit⁹
istitute cōis oīm possessio. vt patet di. j.

c. Ius naturale. Sed in natura vitiata
etiā de iure nature ē i casu necessitat̄ oīa
eē cōia. Et sic itelligit̄ illud Amb. xli. di.
c. Sic hi. Neo ꝓpriū dicat qđ cōe ē. post
naturā ꝟo lapsā iuste prouisū ē iure hūa
no vt ex̄ cas⁹ extreme necitat̄ possideāt̄
ista tꝑalia diuersa a diuersis vt ꝑꝑa. vn̄
Aug. di. viij. c. Quo iure. Quo iure vn⁹
q̄sq̄ possidet qđ possidet. Nōne iure hu
mano. Nā iure diuīo dn̄i est terra ⁊ ple
nitudo ei⁹. paupes ⁊ diuites dn̄s de vno
limo fec̄. Paupes ⁊ diuites vna t̄ra sup
portat Iure aūt hūano dr̄ hec villa mea
hec dom⁹ mea. hic ſu⁹ meus. Est aūt ista
possessio ꝓpria cōueniēs ꝓpter tria. Pri
mo q: maḡ solicit⁹ ē vnusq̄sq̄ ad ꝓcurā
dū aliq̄d ⁊ gubnandū qđ sibi soli cōpetit
q̄ȝ id qđ cōe ē oīm vl' multoꝝ q: vnusq̄s/
q̄ laborē fugiēs relinq̄t alteri q̄cq̄d pti/
net ad bonū cōe. Scd̄o q: si oīa eēnt sic
cōia via fraudib⁹ apiret̄ ⁊ illi q̄ maḡ sūt
maliciosi defraudarēt simplices ⁊ puros
⁊ accipent sibi meliorē ꝑtē. Tertio pos/
sessio illa ꝓpria fac̄ ad pacificū ꝯuictum
hoīm. qm̄ si oīa eēnt cōia cū multi ꝑsepe
eadē re indigerēt ad rixas venirēt ⁊ ꝯten
tiōes dū vnusq̄sq̄ vellet rē illā hr̄e Ex q̄
bus oīb⁹ seq̄ret̄ ꝙ terre in solitudinē ver
terent̄ Agri remanerēt inculti bōis esset
pci⁹ q̄ nollēt recipe nisi necaria. Malis
eēt meli⁹ q: aggregarēt multa sup̄flua et
litigia multa ac scādala euenirēt. Hinc
Arist. in scd̄o politi. reprobat policiam
platonis q: ponebat oīa cōia. Concordat
his Henric⁹ de gādauo in suis q̄tli. Cū
igr̄ ista tꝑalia vt ꝓpria licite possideātur
null⁹ dȝ sine bn̄placito ⁊ volūtate domi
ip̄oꝝ rerū aliq̄d auferre. Alioq̄n furtuȝ
fac̄. ¶ Scd̄o notandū ꝙ furtū vt dic̄ ale
xander in scd̄o sūme pōt sumi tripliciter
¶ Primo cōmunissime
¶ Scd̄o cōiter.
¶ Tertio proprie
¶ Primo sumit̄ cōmunissime pro omi

illicita vſurpatõe ⁊ ſic vſurpatio ꝑſide-
tie furtũ dr̃· Jõ Johis·x·ca· Xp̃us dixit·
Qui aſcẽdit aliunde ꝗ̃·ſ·ꝑ oſtiũ fur ⁊ la
tro ẽ· Oſtiũ ꝑ qḋ aſcẽdit̃ ꝑ dignitatẽ vel
regimẽ ad ouile eccl'ie ẽ xp̃s ieſꝰ ſeu modꝰ
traditꝰ ꝑ ordinationẽ eccl'ie· vñ Xp̃s ait·
Ego ſũ oſtiũ· ꝑ me ſi q̇s itroierit ſaluabi
tur· Jntrat g̊ ꝑ oſtiũ q̇ ſuſcipit regimẽ a-
nimaꝝ ꝓpt̃ xp̃m nõ ꝓpt̃ mũdi faſtũ et
auariciã· imitãs ipm̃ vt parꝰ ſit aĩam po
nere ꝓ ouibꝰ ſuis· nõ lanã tm̃ q̃rẽs ⁊ lac
tp̃aliũ recipiẽs curã ſm̃ canõicas ſancti
ones Qui nõ ſic ꝓmouet̃ ille fur eſt ⁊ la-
tro· Occulte em̃ ſb̃trahit aĩas ſb̃ditoruʒ
deo nõ hñdo curã de eis debitã· ¶ Secun-
do ſumit̃ furtũ cõiter pro q̃cũqꝫ illicita
poſſeſſiõe vel vſurpatõe rei aliene· vnde
xiiij·q·v·c· Penale· dic̃ Aug· Furti noĩe
itelligit̃ oĩs illicita vſurpatio rei aliene
ſiue ꝑ fraudes ſiue ꝑ vſuras ſiue ꝑ violẽ
tiã ⁊ hmõi· ¶ Tertõ ſumit̃ furtũ ꝓprie cũ
occulte auferẽ aliena ſb̃a· Sic̃ de iuda dr̃
Johis·xij· Q fur erat ⁊ loculos hñs et
ea q̃ mittebant̃ in loculis·i·in ſcarpſella
portabat ideſt aſportabat Et de h̃ ẽ textꝰ
xij·q·ij·c· Exẽpliũ·⁊·ca· Hẽbat· ¶ Tertio
notãdũ ſm̃ Ariſt·v·ethi·ꝙ differẽtia eſt
iter furtũ ⁊ rapinã· Nã in furto auferũt̃
aliena bõa occulte ⁊ fraudulẽter Jn rapi
na auferũt̃ aliẽa bõa publice ⁊ violẽter ⁊
ſic ſũt diuerſe ſpẽſ auaricie· Sciendũ tñ
ꝙ rapina adhuc ſumit̃ tripliciẽ Uno mõ
largiſſime ⁊ iꝓprie pro oĩ vſurpatõe inde
bita ſiue rei tp̃alis· ſiue rei ſpũalis· et ſic
ſumit̃ ad philippeñ·ij·c· Nõ rapinã ar-
bitratꝰ ẽ ſcʒ xp̃s ieſꝰ eẽ ſe eq̃lẽ deo· ſʒ h̃ fe-
cerũt ꝓmi ꝑentes q̇ vt dic̃ Aug· voluerũt
rapere diuinitatẽ ⁊ ꝑdiderũt felicitatẽ· Sʒ
hmõi rapine xp̃s ſoluit penã Sic̃ in ꝑſo
na eiꝰ dic̃ Ps· Que nõ rapui tũc exolue
bã· Scd̃o ſumit̃ rapina nimis large pro
vſurpatõe ⁊ acq̇ſitõe vel retẽtiõe illicita
rei tp̃alis q̃cũqꝫ ſiue manifeſta ſiue occl'
ta Et ſic ↄuenire põt etiã cũ furto ꝓprie
ſũpto· Et ſic dic̃ Amb·xiiij·q·iiij· Qui
vſurã accipit rapinã fac̃· Et ibidẽ Aug·
Si q̇d inueniſti ⁊ nõ reddidiſti rapuiſti
Et Hiero·di·xlij·§·j· Aliena rapere ↄui-
cit̃ q̇ vltra neceſſaria ſibi retinere ꝓbat̃·
Tertio ſumit̃ rapina ꝓprie ⁊ ſtricte ſcili
cet pro vſurpatõe reꝝ violẽta Et de hac
Math·xxiij·c·dixit ih̃s phariſeis· Ple
ni eſtis rapina· ¶ Aduertendũ tñ ꝙ ẽ dif
ferẽtia int̃ raptũ ⁊ rapinã· nã ſi q̇s rapi
at mulierẽ ad cõcubitũ nõ ad lucꝝ raptuʒ
cõmittit vt diximꝰ in diffinitõe furti· ⁊ ẽ
ſpẽs luxurie· nõ aũt rapinã q̃ ẽ ſpẽs aua
ricie· ¶ Quarto notãdũ ꝙ rapina cõmit
tit̃ tribꝰ mõis Primo in vſurpatĩ domi-
nijs Scd̃o i iniuſtis bellis· Tertio i ma
nifeſtis latrocinijs· ¶ Primo in vſurpa
tis dominijs cuʒ ſcʒ aliq̇s dñs vl' cõitas
accipit vel detinet ciuitatẽ vel caſtrũ ec-
cleſie vel impij vel alicuiꝰ dñi nõ iuſto ti
tulo Et in h̃ caſu oẽ lucrũ ⁊ cenſũ qḋ inde
ꝑcepit ⁊ ſalariũ qḋ ꝑcipiũt officiales eiꝰ
et rectores rapina ẽ Sic fuit raptor ale-
xander magnꝰ dictꝰ macedo· De q̊ dr̃ ꝓ-
mi Mach·j·c· Q poſtq̃ ꝑcuſſit dariuʒ
regẽ ꝑſarũ ⁊ medoꝝ ↄſtituit ꝓlia multa ⁊
oĩm obtinuit munitiões ſcʒ ꝑ rapinã ⁊ i
terfecit reges terre ⁊ ꝑtranſijt vſqꝫ ad fi-
nes terre ⁊ accepit ſpolia multitudinis
gentium ⁊ obtinuit regiones gentium·
⁊ thyrannos ⁊ facti ſunt ei in tributum·
¶ Cõmittit̃ ſcd̃o rapina in bellis iiuſtis
Qui em̃ iniuſtũ bellũ agũt in oĩbꝰ q̃ aufe
rũt ab eis ↄ̃ q̇s ꝓliant̃ rapinã faciũt· ſm̃
Tho·ij·ij·q·lvj· Qui aũt iuſte bellant̃ ſi
ab hoſtibꝰ laicĩ accipiãt nõ cõmittũt ra-
pinã· ſed capiẽtes ab alijs nõ ſũt imunes
a rapina· puta ſi a ꝑſonis eccl'iaſticĩ mo
rãtibꝰ in ciuitatibꝰ ⁊ locis alijs hoſtiũ ni
ſi illis bõis vt victualibꝰ hoſtes fouerẽt̃
vl' loca illoꝝ eẽnt incaſtellata etiã eccl'ie
ſm̃ Guill'm ſeu ſi a viatoribꝰ ſeu a ſuis
victualia ⁊ alia rapiãt vt cõiter ſtipẽdia
rij faciũt· vñ Luce·iij·c· Johes baptiſta

dixit militib⁹· Estote ɔtēti stipēdijs vr̄is
docēs inq̄t Amb· sup Lucā Idcirco sti/
pendia ɔstituta esse militib⁹ nedū sūpt⁹
q̄ritur p̄do crasset di· lxxxvi· c· In singu
lis Et vt dic̄ Aug· xxiij· q· j· c· Milita
re· Militare nō est pc̄m sȝ ꝓpter p̄dam
militare pc̄m est· ¶ Cōmittitur tertio ra
pina in latrocinijs aptis· Tales erāt q̄
descendentē a hierl'em in hierico expolia
uerūt ꝛ plagis īpositis abierūt semiuiuo
relicto vt hr̄ Luc· x· Et latrones q̄dā ma
ritimi q̄ dicūtur pirate p mare p̄dātes q̄s
cūq₃ excōicati sūt ꝛ absolui nō pn̄t nisi a
sede ap̄lica· Sil'r latrocināntes p terraȝ q̄
expoliāt romipetas eccl'ias ꝛ loca sācta
visitātib⁹· aut etiā eos q̄ p suis negocijs
vadūt ad curiā romanā vbicūq₃ sit vl' in
de redeūtes ad ꝓpria Aut portātes ad cu
riā victualia sil'r mō excōicati sunt Alij
ꝙo latrones q̄ alios p̄dātur ac etiā naui/
gātes expoliāt in naufragijs dn̄t excōi/
cari· vt extra de raptorib⁹· c· Excōicatiōi
Et cū alios sceleratos vt homicidas· ad
ulteros proditores ꝛ hmōi ɔfugiētes ad
eccl'iam rōe imunitatꝭ eccl'iastice dēat ec/
clesia defēdere ꝛ n̄ pmittere ibi capi vt pȝ
ex̄ d̄ imūitate eccl'iaꝝ· c· Cū eccl'ia· ꝛ· xvij
q· iiij· c· Diffiniūt· et· c· Metuētes· C· de
his q̄ ad eccl'iam ɔfugiūt· l· P̄nti Istos
tn̄ publicos latrones tueri nō dȝ vt ex̄ d̄
īmunitate eccl'ie· c· Inter alia Et hi q̄deȝ
etiā in vita p̄nti cōiter male finiunt Sic̄
duo p̄ncipes latronuȝ rechab ꝛ baana q̄
portātes caput isboset occisi ab eis fecit
Dauid eos occidi Et p̄cisis coꝝ manib⁹
ꝛ pedes fec̄ suspēdi· vt hr̄ scd̄i Regū· iiij
c· Sil'r cōmittitur rapina in pedagijs et
gabellis indebitis ꝛ iniustis tallijs ꝛ dā
nis· ¶ Quīto notandū q̄ si q̄s emit de ra
pina vel furto scienꝭ aut h̄ probabiliter
credēs incurrit multa mala ꝛ incōmoda
ſm Raymundū ꝛ Tho· Primo peccat
mortaliter quia furtū cōmisit rē alienam
ɔtrectādo inuito dn̄o· ff· de furtis· l· pri
ma· ¶ Secundo tenetur ad restitutioneȝ
rei si habet eam vel valoris eius si nō ha
bet ¶ Tertio tenetur restituere omnem
vtilitatem quā habuit vel habere potu
it ꝛ etiam incōmoda que sustinet ille cu/
ius est res ſm Guill'm deductis tamē ex
pensis quas fecisset vtiliter circa rem ip
sam· Quarto non liberatur alienādo al
teri vel si res periret morte vel quocun/
q₃ casu vel si auferatur ei ignorāter vl' vi
olenter· Et hoc nisi rem ipam emptā de
rapina vel furto obtulisset domino ipi⁹
rei tempore ꝛ loco congruo ꝛ ille recipe/
re noluisset· Quinto restituendo rē quā
emit patrono non potest ab eo exigere
precium vt patet· C· de furtis· l· In ciui/
lem· Sexto si restituit rem deteriorē quā
cū ad ipsum peruenit non liberatur Se
ptimo non potest agere contra vendito
rem de precio sibi dato Obstat enim sibi
turpitudo sua Et hoc nisi expresse caue
rit· x· q· ij· c· Hoc ius in fine· Dicit tamē
Alexander de ales in quarto q̄ talis po
test rem emptam restituere vendenti vt
recipiat quod de illa dedit Magis eniȝ
potest sibi prouidere q̄₃ alij Debet tamē
inducere furem vel raptorem ad restituē
dum rem illam domino suo In foro etiā
conscientie tenetur venditor rei qui scie
bat rem furatam esse reddere ementi bo
na fide· ¶ Sed hoc loco scire pleriq₃ cu/
piunt An rapina sit grauius peccatum
furto· Et respondet Tho· ij· ij· q· lxvj· q̄
rapina est grauius· Prima ratio est q̄a
furtum ꝛ rapina habent rationem pec
cati propter inuoluntarium quod est ex
parte eius cui aufertur res · quia scilicet
contra voluntatem eius aufertur illud
cuius est dominus· vbi ergo magis re/
peritur de inuoluntario ibi maius pc̄m
Sed maior ratio inuolūtarij iuenitur ī
rapina q̄₃ in furto· quia violētia q̄ fit in
rapina directius opponitur voluntati
q̄₃ ignorātia que reperitur in furto ergo

grauiꝰ pctm̄ ē rapina ꝙ̄ furtū· ¶Secun
da ratio ē· qꝛ ꝑ rapinā nō solū infert dā
nū sed etiā infert iniuria ꝑsone cū h̄ ver
gat in quādā ignominiā ipius ꝑsone· et
hec iniuria ꝑsonalis ꝑpōderat fraudi vł
dolo que ꝑtinēt ad furtū· ¶Tercia ratio
sumit̄ ex pena a legibꝰ vtriusqꝫ pctō iposi
ta s̄m q̄s ꝑuius punit̄ rapina ꝙ̄ furtum
Et vt ait Hiero· xxiiij· q· i· c· Nō affera
mus· Quis dubitat sceleratiꝰ eē ꝯmissū
quod grauiꝰ ē punitū· s̄m em̄ leges ciui
les cū quis rapit res alienas si agat̄ in
fra annū ciuiliter punit̄ in q̄druplū cō
putata· s· ipa re· Si aūt post annū puni
tur i simplū· ff· d̄ vi bonoꝝ raptoꝝ· l· j· ⁊
ij· Si v̄o agat̄ criminalit̄ punit̄ ꝓpt̄ vim
sine armis in tercia ꝑte bonoꝝ ⁊ est infa
mis· ff· de vi ⁊ vi armata· l· j· Si aūt cuꝫ
armis punit̄ deportatōe· qꝛ· s· deportat̄ i
insulā et ꝑdit oīa sua bona· ff· de publicis
iudicijs· l· iij· §· Itē lex iulia· Scd̄m vero
canōes multiplicit̄ raptor punit̄· Et p̄
ma pena qꝛ excōicat̄ raptor ab illo epō i
cuiꝰ episcopatu fecit rapinā· extra de ra
ptoribꝰ· c· j· Et· vi· q· iij· c· Placuit· Itē
denegat̄ ei penitētia nisi i restituat ablata
vel securitatē plenā faciat d̄ reddendo si
habeat vnde possit· Si v̄o n̄ haberet vn̄
possit ⁊ distulit accipere pniam vsqꝫ ad
mortē ⁊ sic nō pōt satisfacere si petat pe
nitentiā dabit̄ ei ⁊ etiā viaticū· Si autē
decedat impenitēs tūc ⁊ viaticū ⁊ sepul
tura negabit̄· Extra de raptoribꝰ· c· Sup
eo· c· In lr̄is· Et si nō hꝫ vn̄ reddat nec
heredes nec ꝓpinq̄ volūt satisfacere· ipe
tn̄ contritꝰ facit qd̄ potest licꝫ tarde· nō
ꝑuabit̄ penitētia ⁊ viatico sꝫ tn̄ sepultu
ra ei negabit̄· Qd̄ statutū ē ad terrorem
alioꝝ· Presbri v̄o q̄ ꝯ p̄dicta fecerint se
peliēdo ipm̄ ⁊ hmōi debēt deponi ab offi
cio ⁊ bn̄ficio· vt in dicto· c· Sup eo· Sꝫ
de raptoribꝰ occultis nō dꝫ iste rigor ser
uari s̄m Innocentiū· extra eodē in· c· In
lr̄is· Et lꝫ rapina sit grauiꝰ peccatū fur

to· tamē s̄m Tho· ij· ij· q· lxvi· furtum ex
suo genere est peccatū mortale· tū qꝛ est
ꝯ charitatē ꝓximi· tū quia est cōtra iusti
ciā que reddit vnicuiqꝫ qd̄ suū est ⁊ fur
tū accipit qd̄ alteriꝰ est· tū qꝛ est cōtra p̄
ceptū dn̄i· q̄ ait Exodi· xx· c· Nō furtum
facies· Ob qd̄ s̄m leges furta etiā ꝑuit̄
puniunt̄· Et s̄m legē diuinā puniebant̄
furta pena dāni· Nam vt scribit̄ Exo·
xxij· c· Qui furabat̄ vnā ouē reddebat q̄
tuor· ⁊ q̄ vnū bouē reddebat q̄nqꝫ· vt em̄
inq̄t Tho· p̄ma scd̄e· q· cv· In pena fur
ti ꝯsiderabat̄ s̄m legē id qd̄ freq̄nter acci
dere poterat· Et ideo pro furto aliaꝝ re
rū q̄ de facili custodiri pn̄t a furibꝰ non
reddebat fur nisi duplū· Oues aūt n̄ de
facili custodiri possunt a furto qꝛ pascū
tur in agris· Jō freq̄ntiꝰ ꝯtigebat q᷑ oues
furto s̄btraherent̄· Jō lex maiorē penam
apposuit vt· s· q̄tuor oues pro vna oue
redderent̄· Adhuc aūt boues difficilius
custodiunt̄ q̄ habent̄ in agris ⁊ non ita
pascunt̄ gregatim sic̄ oues· Et iō adhuc
hic maior pena ē apposita· vt· s· q̄nqꝫ bo
ues pro vno boue redderent̄· Et h̄ dico
nisi forte idem aīal iumētū fuerit viuens
apd̄ eū q̄ tūc solū duplū restituebat· sic
in ceteris furtis· poterit em̄ haberi p̄sū
ptio q᷑ cogitaret restituere ex q̄ vnum ser
uasset·

¶Ex quinqꝫ rationibꝰ possunt aliq̄ excu
sari a furto ¶Capl'm secunduꝫ·

Secundū mysteriū de furto decla
randū dicit̄ excusatio· Excusāt̄
siq̄dem a furto aliq̄ quintupli
ci ratione

¶Prima dicitur diuine p̄ceptōis
¶Secunda recuperationis·
¶Tercia auxiliationis·
¶Quarta paucitatis·
¶Quinta necessitatis·

¶Prima ratio dicit̄ diuine p̄ceptiōis·
Et sic vt scribit̄ Exo· xi· c· Filij israel ac
cipiētes ab egyptijs mutuo vasa aurea ⁊

argẽtea asportauerũt ea secũ sibi illa reti
nẽtes. Neq3 furtũ sibi imputat̃. q2 vt in
dr Aug. xiiij. q. v. c. dicit dñs. Nõ hinc
q̄sq3 exẽplũ sumẽdũ putare d3 ad expoli
andũ isto mõ p̄ximũ suũ. Hoc eñ de9 ius
sit q̄ nouerat q̄d quẽq3 pati optcat. Nec
israelite furtũ fecerũt. s3 deo iubẽti mini
steriũ p̄buerũt. Cũ eñ dñi sint oĩa nobis
quodãmodo accõmodata sic dñs alicu
ius rei cõmodate alteri in accipiẽdo ab
ipo 7 cõmodando alteri nõ illi facit iiu
riã. nec iste secũd9 diceret̃ furari accipiẽ
do illud de voluntate dñi. Ita i p̄posito
accipiẽtes illa vasa ex p̄cepto dei nõ cõ/
miserũt furtũ. Hoc aũt de9 iustissime dis
posuit p̄pter oppssiones 7 iniurias q̄s
hebreis fecerant egiptij et vsurpatões
mercedis laboris coꝝ q̄si in recõpensati
onẽ illoꝝ damnoꝝ. ¶ Scdo excusant̃ ali
q̄ a furto rõe recupatõis. dũ s. aliq̄d acci
piũt ab illo q̄ sua bona iniuste detinet et
nõ vult restituere. Scdm vo Tho. ij. ij.
q. lxvi. 7 Henricũ de gandauo distiguẽ
dũ est. q2 aut tales p̃nt recupare bõa sua
p viã iudicij. 7 sic nõ lic3 ipis accipere.
q2 nemo d3 esse iudex in p̄pria cã. C. ne
q̄s in p̄pria cã. l. j. Aut tales nõ p̃nt res
suas recupare. vel q2 nõ habẽt p̄batiões
sufficiẽtes. vl q2 oĩno illis denegret̃ iusti/
cia. Tũc accipiẽdo cõmodo quo p̃nt nec
peccãt nec ad restitutõem tenẽt̃. Hoc tñ
in duob9 casib9 est intelligẽdũ s̄m aliq̄s
¶ Prim9 q̄n q̄s inueniret res p̄ditas illi9
q̄ detinet suas. ¶ Scd9 q̄n admĩstraret
bona illi9. aliter furari nõ lic3. Primo p
pter piculũ alioꝝ q̄b9 posset furtũ impu
tari. Nemo eñi cũ alteri9 iactura d3 lo/
cupletari. de regul' iuris in. vj. Scdo p
pter piculũ p̄prie fame. puta q2 si sciret
vt fur diffamabit̃. cũ nõ posset p̄bare il/
lũ ẽe debitorẽ cui abstulit. xj. q. j. c. Nolo
Qui fidẽs cõsciẽtie famã negligit crude
lis ẽ. Tercio p̄pter piculũ p̄prie psone.
q2 si p̄uinceret̃ accepisse rẽ alteri9 puni/
ret̃ tanq̃ fur. Quarto p̄pter piculũ cõsci
entie. puta q2 nõ credit sibi licere s3 fur/
tũ reputat. vel q2 exponit se piclo piurij.
patus piurare cũ peteret̃ poti9 q̄3 dicere
veritatẽ. Quare peccat sic sibi satisfaci/
ens. Restituere vo nõ tenet̃ nisi pl9 de/
bito accepisset vel nisi nõ satisfaciendo
7 restituẽdo vnũ de p̄dictis piculis eueni
ret cui tñ obuiaret restituẽdo. ar. extra de
noui opis nũciatõe. c. Cũ ex iniũcto. §.
Sup eo. Et rõ est q2 sic retinẽs ꝯ se vel
ꝯ proximũ puerteret iusticiã naturalem
¶ Tercio excusant̃ aliq̄ a furto rõe auxi
liatõis cũ q̄s auferret aliq̄d alteri p au/
xilio ei9. puta quia re aliq̄ male vteret̃.
Sicut nõ peccaret aliq̄s auferẽdo occul
te fucũ mlieri. gladiũ furioso. pecuniam
vel pãnos lusori et hmõi. Sic rachel fu
rata ẽ idola p̄ris sui laban 7 ex h nõ rep
hendit̃. q2 fecit vt auferret occasionem
idolatrãdi. Et hoc intelligit̃ nisi ex ipso
facto seq̄ret̃ graue scandalũ alicui9. Si
q̄s aũt auferret a diuite auaro vel vsura
rio vt inde daret paupib9 nõ p h excusa
ret̃ a furto vt expsse ostẽdit Aug. i q̄daz
omelia. 7 ponit̃. xiiij. q. v. c. Forte. Forte
aliq̄s cogitat 7 dicit. Multi sunt xp̄ia/
ni auari 7 cupidi. nõ habeo pcm̃ si ill' ab
stulero 7 paupibus dedero. vnde illi nil
boni agũt mercedẽ habere potero. Sed
hmõi cogitatio diaboli calliditate sugge
rit. ¶ Quarto excusant̃ aliq̄ a furto rõne
paucitatis q̄n q̄s accipet q̄d minimũ vt
fructus hortoꝝ 7 herbas in puo valore.
7 hmõi. nisi illud modicũ abstulisset in/
tentõne notabiliter accipiẽdi vel dãnifi
candi si potuisset. q2 tũc est mortale s̄m
Tho. vnde Hiero. xiiij. q. vi. c. fi. Fur ñ
solũ in maiorib9 sed etiã in minoribus
iudicat̃. nõ eñ q̄d furatũ ẽ sed mẽs furã
tis attendit̃. ¶ Quinto excusant̃ aliq̄ a
furto rõe necessitatis. Sic eñ diximus in
sermone. xvij. huius opis. Qui furat̃ ex
trema necessitate cõpulsus nõ pecat s3

vtif iure suo· de cō· di· v· c· Discipulos·
vnde pōt occulte sbtrahere vt dic Tho·
nō tm̄ pro se sed etiā pro alio· In tali em̄
casu oīa sunt cōia· Sed h̄ intelligēdū est
cū alit sibi prouidere nō pōt· Nā si ab a/
micis vel etiā elemosynalit petēdo inue
niret· ⁊ ex vecūdia nō peteret nō excusare
tur a furto accipiēdo ab alijs· Mō si nō
fuit extreme necessitatis peccat qdē3 sed
alleuiat peccatū· Et in tali casu intelligi
tur pnīa que īponit extra de furt̄· c· Si
qs p neccatē· q̄ s· peniteat hebdomadas
tres· q2 vt dic glo· modica fuit necitas

De quinqȝ sunt genera hoīm q̄ furtu3
cōmittere solent Capitulū terciū

Terciū mysteriu de furto declarā
dū dicit cōmissio· Solēt em̄ cō
mittere furtū qnqȝ genera homi
nū· ¶ Primi q̄ cōmittūt furtū sūt filijfa/
milias· q̄ si auferūt de bonis parentū cō
tra volūtatē eoꝝ furtū ↄmittūt· Et si est
qd notabile mortalit peccāt· Et si filius
familias sic furās coheredes hr̄et post
mortē parentū videt obligari illis pro
parte q tāgebat illos de sic ablatis si sūt
in notabili qntitate nisi obtinuissē3 remis
sionē sup his ab ipīs pentib⁹ ſm Ray/
mūdū· ¶ Secūdi q̄ cōmittūt furtū sūt vx
ores· Si vxor occulte ⁊ ↄ̄ voluntatē vi/
ri dedit de eius pecunijs vel alijs rebus
in notabili q̄ntitate· Notabili dico ſm se
vel etiā ſm pportōem sbstātie viri furtū
cōmisit siue dederit cōsanguineis siue ex
pēderit in suis vanitatib⁹ siue etiā inde
fecerit elemosynā ↄ̄ voluntatē viri· No
ta tamē q̄ vxor pōt in extrema necessita/
te sbuenire indigenti etiā ↄ̄ voluntatem
viri dū tn̄ ex hoc ipē nō incurrat notabi
le detrimentū sui status· lxxxvi· di· c· Nō
satis· Si etiā mlier vltra gubernatōem
dom⁹ exerceret artē aliquā lucrosā tūc d̄
suo lucro posset notabilit dare pro pijs
causis habēte ei⁹ familia vn̄ ↄuenienter
aliūde sustentet· De pane aūt ⁊ de vino

⁊ hmōi q̄ cōiter ↄsueuerūt viri dare ptā/
tem familie erogādi coīpo q̄ nō prohibu
erūt ↄcessisse vident dūmō moderate fi
at· Quinimo si aliqn̄ prohibuisset· pie
pn̄t interptari sc3 q̄ intēdāt prohibere a
nimio nō a toto ſm Guillm̄· Si tn̄ con
sciētia sua eis dictaret q̄ nullo mō ↄten
tarent nō debēt dare ↄ̄ ↄsciam· De pafer
nalib⁹ aūt possunt vxores disponere sic
volūt· nisi obstet ↄsuetudo vel aliquod
ius municipale· Parafernalia dicunt q̄
h3 vxor pter dotes· vt successiōes heredi
tarie· legata ei facta vel donata ⁊ hmōi·
Ultra pdictos tres casus · s· extreme ne/
cessitatis in paupe vel cū mlier est lucro
sa· vel hab3 parafernalia Petr⁹ de palu
de in qrto ponit etiā alios casus in qb⁹
vxor pōt dare elemosynā ⁊ alienare sine
licētia viri· Prim⁹ ē ad vitādū dānum·
sicut fecit Abigail pmi Regū· xxv· c· q2
mlier hab3 propetatē in bonis cōib⁹ sic ⁊
vir· vn̄ si p negligentiā aut maliciā viri
videat sibi imminere piculū pōt ipa ob/
uiare· Scōs casus ē si vir sit fatu⁹ Tūc
em̄ dispēsatio dom⁹ ptinet ad vxorē nisi
p supiorē aliter ordinatū fuerit· Tercius
est si vir absens nō posuit aliū dispēsa/
torē domus sue loco sui· Quart⁹ ē si vir
pegrinās taxatas expēsas dedit vxori si
ipa vult sibi sbtrahere pōt paupib⁹ ero/
gare· Sed qd d̄ mliere supponēte alienū
partū q̄ alienū filiū nutrit ad expēsas vi
ri vel filiū de adulterio ↄceptū psuadet
viro fore suū· Dicendū q̄ qcqd expēdet
pro nutritōe ⁊ gubernatōe illi⁹ filij et ad
illud in q̄ succedet patri putatiuo· tenet
totū ad restituendū· q2 furtū cōmisit q̄ȝ/
tū possibile est· Dicit tn̄ Raymūd⁹ q̄ ta
lis mulier d3 laborare qbuscūqȝ modis
pōt vt legitimi heredes nō fraudēt here
ditate prna· caute tn̄ · Reuelare em̄ sim/
plicit marito vel spurio vel supposito·
nō expedit absolute ⁊ sine distinctōe· tū
q2 forte īde prouenirēt homicidia ⁊ adul

ferla·tũ q̄ forte mariꝰ dimitteret eã· et nõ valẽtes forsitan cõtinere vterqꝫ adulteraret·tũ forte q̄ nõ crederẽt sibi· Ideo ſm Guillm̃ vel Ray. et Hostiẽ·sib̄ secretũ reuelari põt sine piculo spurio vel marito sine ipis siue mediãte aliq̄ bono viro tũc reuelandũ est· vt vel ita si maritus ꝯtẽtꝰ sit mlier absoluat ab obligatõne satisfactõis vel filiꝰ ille ingrediat religionẽ aut pgat in regionẽ longinquaꝫ ita vt nõ pcipiat bona heredũ ad se non spectãtia· Et si dicta reuelatio fieri non põt aut mlieri nõ credat faciat mlier id qd̃ põt ad satisfaciẽdũ dolẽs de pctõ suo Et si nõ põt plene satisfacere pponat firmiter ĩ anĩo q̄ satisfaciet q̄ꝫcito poterit· ⁊ sic erit in bono statu·xxij·q·v·ca· Hoc videt· Et de pe·⁊ re·c· Officij· Ubi ponitur tal casus filiꝰ aũt spuriꝰ vel suppositus nõ tenet de leui mr̄i credere cũ sint multe fallacie mulieꝝ·nisi eſſꝫ tãta honestas femine ⁊ probabiles circũstantie q̄ credere deberet ¶ Tercij q̄ furtũ cõmittũt sunt deceptores ⁊ fraudãtes· Et sic discipul cuiuscũqꝫ artificis si abstulit vel de pecunijs vel de ipis rebꝰ venalibꝰ sui magistri· vl si emẽs aliq̄d p suo mgr̄o dixit plꝰ expẽdisse q̄ꝫ fecerit accipiẽs sibi residuũ pecunie furtũ cõmisit· Itẽ q̄libet gerẽs negocia alteriꝰ vt tutor curator procurator et hmõi fingẽtes se plꝰ expẽdisse in emẽdo vl minꝰ recepisse q̄ꝫ receperint ĩ vẽdẽdo vel al's dolose dãnificãs fur ẽ· Itẽ q̄ hꝫ societatem cũ altero de lucro alicuiꝰ negocij si sufficiẽter ſm pacta inita ⁊ iusticiã sibi ñ rñdit de pte illi cõtingẽte sed illa sibi retinẽdo furtũ cõmittit· Sic etiã agricola partional fur ẽ si nõ fidelit ⁊ integre rñdet suo p̄rono· Stipẽdiariꝰ insup etiã in bello iusto si pullos vl alia comestibilia abstulit ab hoĩbꝰ pro q̄bus pugnat vl blada collegit pro eq̄s pascẽdis vl alit dãnificauit tenet ad restõneꝫ nec excusat si h̄ faciat ex p̄cepto dñi sui·

Serui ⁊ ancille accipiẽtes de bonis dñorũ suoꝝ sine scitu eoꝝ furtuꝫ ꝯmittunt· Sartores adhuc pãnũ occulte capiẽtes fures sũt ⁊ mortalr peccãt ⁊ tenet ad rñstitutõꝫ ¶ Quarti q̄ furtũ ꝯmittũt sũt vtẽtes re cõmodata ad aliquẽ certũ vsũ ad aliũ vsũ ꝯ volũtatẽ dñi· puta q̄ equꝰ cõmodatꝰ ẽ vt iret in villã ⁊ ipe duxit ĩ belluꝫ· tal furtũ cõmittit nisi forte rõe amicicie poneret spem ĩ ratihabitõe· Et tenet tal ad satisfactõem si res perijt vel deterioratur· ff· commodati·l· Si vt certo· Secũdũ ho· Hostiẽ·cõmodatũ ẽ alicuiꝰ rei ad aliquẽ specialẽ vsuꝫ g̃tuita facta ꝯcessio· Silr cõmittit furtũ in deposito· Cũ eñ q̄s deposito sibi facto vsus ẽ vel retinuit sibi vel ꝯcessit ad vsũ furtũ cõmisit nisi h̄ egerit cũ volũtate deponẽtꝭ· Si q̄s etiã vsus ẽ pignore accepto vñ̃ habuit emolumẽtũ tpale si h̄ egit ꝯ volũtatem pignorãtꝭ ꝯmisit furtũ· Si ex volũtate eiꝰ cõmisit vsuram nisi forte esset tal res cuiꝰ vsꝰ sine p̄cio ꝯcedi solꝫ int amicos sic ꝯmodatio libri· Et ĩ vtroqꝫ casu tenetur ad restõeꝫ vel restituẽdũ p̄ciũ illiꝰ vsus ſm Tho·ij·ij·q·lxxiij· ¶ Quĩti q̄ furtũ cõmittũt sũt q̄ res inuẽtas sibi retinẽt q̄s retinere ñ pñt· vñ Hiero·xiiij·q·v·c· Multi· Sciãt h̄ viciũ sile eẽ rapine si q̄s inuẽta nõ reddiderit· Et Aug·eadeꝫ cã ⁊ q̄stiõe·c· si q̄d· Si q̄d inuenisti ⁊ non reddidisti rapuisti· Ad idẽ facit·ff·d̃ furtis·l·falsus· Aduertẽdũ tñ ſm Richardũ ĩ q̄rto ⁊ Tho· q̄ res inuẽte aut d̃ propinq̄ fuert ĩ bonis alicuiꝰ nec habẽt pro derelictꝭ· Aut nũq̄ꝫ vel nõ de ppinq̄ sed ab antiq̄ vt thezauri· Si p̄mo mõ q̄ res ĩuẽtas accepit ⁊ sibiipi retinꝫ mortalꝛ peccat si ẽ q̄d notabil valorꝭ ⁊ tenet ad restitutõꝫ ei cuiꝰ ẽ· q̄ si nescit cuiꝰ sit faciat publice denũciari ĩ eccl'ia· ⁊ si nec isto mõ reperet cuiꝰ ẽẽnt debẽt paupibꝰ erogari nisi ipse inuentor esset multum pauper· quia tunc posset cum licentia episcopi

vl' ꝯfessorꝫ sui sibi reĉiere qñ nō iueniref
p̄sonꝰ· Sꝫ si res inuēta nō fuissꝫ in bōis
alicuiꝰ aliqñ sic lapilli, ꝛ gēme q̄ inueniū
tur in littore marꝫ ꝛ nō domestice aues et
pisces talia occupāti ꝯcedunẜ· Insti· de
reꝝ diui· §· Fere· §· Et q̄dē Et eadē rō ē de
thesauris antiq̄ t̄pe sb terra occultarꝫ q̄ꝝ
nō est aliq̄s possessor nisi ꝙ ẜm leges ci/
uiles teneẜ q̄ iuenit dare medietatē dño
agri si in alieno agro inuenerit· In agro
ꝟo suo ē iuentorꝫ· Sꝫ de ꝯsuetudine vbi
cūq̄ꝫ iuentꝰ est p̄ncipis ẜm petrū de palu
de in· iiij· Hostiēsis aūt in sūma dic· ꝙ si
thesaurꝰ iueniẜ in alieno agro data oꝑa
est iuētorꝫ· Sꝫ si nō data oꝑa · medietas
debeẜ dño fundi Insti· de reꝝ di· §· Item
ea· §· Thesaurꝰ· ꝛ· §· Itē lapilli· ꝛ· C· de
thesaurꝫ· l· j· Res aūt q̄ iaciunẜ in mari
ad alleuiādā naui ꝓpter ꝑiculū vite nō
habenẜ pro derelictꝫ vñ restitui dñt si sci
tur p̄sonꝰ vel pauꝑibꝰ erogari si nescitur
Quibuscūq̄ꝫ mōis igr̄ furtuꝫ cōmittiẜ ḡ/
ue ē pctm̄ ip̄ediēs iter sup̄ne vite· ad quā
nos ꝑducat iesus dei filius qui viuit ꝛ re
gnat in secula seculoꝝ Amen

Feria q̄nta post dñicā de passiōe· De
auaricia iudicū· Sermo q̄dragesimꝰ

Ecce iudica

sti verba sūt redēptorꝫ nr̄i
originaliter Luce· vij· ca· ꝛ
in euāgelio hodierno· Si/
tientes auꝝ iudices auari iusticiā suppe
dit̄ āt fals̄ scꝫ iudicijs inferūt suis ꝓximis
crudelissima dāna· Possumꝰ iā dicere il
lud Hiere· v· c· Circuite vias hierl'm et
aspicite ꝛ ꝯsiderate ꝛ q̄rite in plateis eiꝰ
an inueniatꝫ virū facientē iudiciū ꝛ q̄ren
tē fidē· Rarissimi q̄ppe sūt q̄ in iudican
do ꝓpt̄ pecuniā nō deficiāt Et q̄uis apd̄
vulgares iudices dicāẜ doctores iurꝫ· ta
mē ꝓprie loq̄ndo tales dici dñt iurisꝑiti
Sed iudices sūt q̄cūq̄ꝫ hñt in aliq̄ mate
ria iudicare ciuili vel criminali siue sint
ordinarij siue sb delegati siue arbitri siue
dicāẜ dñi siue ptātes ꝛ capitanei siue ꝑ/
ores siue officiales siue ꝯsules alicuius
artis siue rectores vniuersitatꝫ ꝛ hmōi·
Vñ· xxiij· q· ij· c· Iustū· Isido· ait· Iudex
dr̄ quia ius dicat pp'lo siue ꝙ iure disce/
ptet· Iure aūt disceptare est iuste iudica
re· Vñ dñs deutronomij· xvj· c· dixit· Iu
dices ꝛ m̄gros ꝯstitues in oībus portis
tuis vt iudicent populum iusto iudicio·
Non fit aūt sic· q̄ vt Isidorꝰ ait· xj· q· iij
ca· Pauper· Pauꝑ dū nō habet q̄d offe
rat nō solū audiri cōtēnitur· sed reproba
tur· Cito violaẜ auro iusticia· nullāq̄ꝫ re
us ꝑtimescit culpā quā numis redimere
existimat· Propterea in p̄nti ẜmōe de a/
uaricia iudicū dicemꝰ· In q̄ de ip̄is iudi/
cibꝰ tria mysteria ꝓponimꝰ declarāda·

¶ Primū dr̄ ꝯgruitatis·

¶ Scōm qualitatis

¶ Tertiū culpabilitatis

Ꝙ ꝯgrue hō iudicat hōiez etiā supe/
rior malꝰ· ꝛ ꝙ iudex non pōt sil' eē iudex
accusator ꝛ testis·

Cap· p̄mū·

Rimū mysteriū dr̄ ꝯgruitatis· in
quo tria dubia ērt soluēda· ¶ Pri
mū vtrū sit conueniens ꝙ homo
sit iudex hoīs· ¶ Scōm vtrū sit cōueni
ens ꝙ suꝑior malꝰ iudicet· ¶ Tertiū vtꝝ
sit ꝯueniens ꝙ iudex sit simul accusator
ꝛ testis· ¶ Ad p̄mū dubiū dicunt q̄daꝫ
ꝙ non est ꝯueniens ꝙ homo sit iudex ho
minis· Nam· j· ad chorinth· iiij· c· Ap'ls
ait Nolite ante tēpus iudicare quoadusq̄ꝫ
veniat dñs Et ad Romañ· xiiij· cap·
Tu quis es qui indicas alienū seruū· et
Math· vij· c· Nolite iudicare ꝛ nō iudi
cabimi Sed tamē ꝯtriū inuenitur in scri
ptura sacra· Nam deutronomij p̄mo ca·
dixit filijs israel moyses ex volūtate dei
de his quos p̄fecerat iudices· Audite il/
los· ꝛ qd̄ iustū est iudicate· Et Isaie· j· c·
scribitur· Querite iudiciū sbuenite opp̄s
so· iudicate pupillo defendite viduā· Et

ad Roma·xiij· ca·dicit̃ de iudice· Nõ si
ne causa gladiũ portat·mĩster em̃ dei est·
Rñdet ergo Alexãder in·iij·sũme alle
gando Aug·in lib·de pnĩa· Et glo·in e/
pistola p̃ma ad chorinth·q̃ duplex ẽ iu
diciũ·Primũ particulare inordinatuz ⁊
vsurpatũ ac temerariũ de quo diximꝰ in
q̃dragesimali de pnĩa· Et de hoc loquũt̃
auctoritates p̃mo allegate·Secũdũ ẽ iu
diciũ ordinatũ et publicum institutũ ab
ip̃o deo ad punitõem iniquoꝝ ⁊ ad decla
ratõem dubioꝝ p pacifico cõuictu hoĩm
Et de h̃ Deutero·j·c·moyses dixit· Con
stitui ex tribubꝰ vestris p̃ncipes ⁊ tribu
nos et centuriões q̃ populũ iudicarent·
Est tñ sepe hoc iudiciũ publicũ iniquũ·
dũ laici p̃sumũt clericũ iudicare· ⁊ p̃latꝰ
nõ subditũ suũ·vnde in figurã dñs p̃ce/
pit q̃ trãsiens p alienũ agꝝ nõ mitteret
falcẽ in messem alienã·s· falcẽ iudicij in
nõ s̃bditos·vt exponit Gre·vi·q·iij· ca·
Scriptũ· ¶Scõm dubiũ fuit vtꝝ sit cõ
ueniẽs q̃ supior malꝰ iudicet· Et posset
argui q̃ nõ·Nam ap̃ls ad Ro·ij·c·In
q̃ aliũ iudicas teip̃m cõdemnas·id ẽ con
dẽnabilẽ oñdis· Et Ambro·iij·q·vij·c·
Judicet·Judicet ille de alterꝰ errore q̃ ñ
habet qd̃ in seip̃o ↄdemnet·Judicet ille
q̃ nõ agit eadẽ q̃ in alio nouerit puniẽda
ne cũ de alio iudicat in se ferat sentẽtiã·
Et Gre·iij·q·vij·c· Qui sine pctõ·dicit
de iudicibꝰ· Reuocent̃ ad cõsciam vt p̃ꝰ
p̃pria corrigãt ⁊ tũc aliena rep̃hendant·
Ad idẽ facit·c·Postulãs·⁊·c·In graui
bus·sup̃dicta causa et q̃stiõe· ¶Sed in
ↄtriũ sunt exẽpla manifesta·Nã saul cũ
esset a dño reprobatꝰ populũ iudicabat
⁊ eiꝰ iudiciũ vniuersus populꝰ expecte/
bat·Nec dauid voluit eũ occidere ĩ spe
lũca dicens·propiciꝰ sit mihi dñs vt ñ
extendã manũ meã in christũ dñi·iꝰ·Re
gũ·xiiij·ca·Dauid v̇o cũ esset adulter et
homicida interrogatꝰ a p̄pheta sentẽtiã
in diuitẽ dedit q̃ ouẽ paupis rapuit di/

cens·Judiciũ mortis ẽ viro huic· ouem
reddet in q̃druplũ·Insup salomõ cum
idola coleret amore mľieꝝ infatuatꝰ ta/
men vniuersus israel ad eiꝰ iudiciũ ↄflu
ebat·Probant̃ ista·viij·q·j·c·Audact·
Et·ij·q·vij·c·sic de his· Rñdz itaq̃ Ale
xander vbi supra· Q̃r est iudicare de of
ficio p̃tãtis ⁊ h̃ modo mali pñt iudicare
subditos· Et est iudicare de merito p̃tã/
tis·⁊ h̃ mõ iudicãt boĩ·Dũ ergo mali ab
eccľia tolerant̃ eoꝝ iudiciũ s̃terfugere
nõ est licitũ ⁊ obtp̃are est p̃ficuũ·Judex
aũt q̃ malꝰ est p̃cipue notoriꝰ alios scã/
dalizat·nõ tñ debz crimina dimittere im
punita s̄m Tho·ij·ij·q·xxxiij·sed p̄pone
re emẽdatõnem in se et cũ humilitate cõ/
demnare et nõ peccabit· ¶Terciũ dubiũ
fuit vtrũ sit ↄueniẽs q̃ iudex siľ sit accu
sator ⁊ testis· Et videt̃ q̃ sic·nam Dañ·
xiij·c·habet̃ q̃ Daniel fuit accusator iniq̃
tatis senioꝝ ⁊ iudex eorundẽ· ⁊ Hiere·
xix·c·dñs ait· Ego sum iudex et testis
¶Sed in ↄtriũ ẽ textus· iiij·q·iiij·c·Nul
lus·vbi d̄r· Nullꝰ vnq̃ p̃sumat accusa/
tor simul eẽ iudex ⁊ testis·q̃m in om̃i iu/
dicio q̃ttuor sp p̃sonas esse necesse est·id
est iudices electos·accusatores idoneos
defensores ↄgruos ⁊ testes legitimos·
Judices aũt debẽt vti eq̃tate· testes v̇ita
te·accusatores intentõe ad ãplificandũ
causã·defensores ad minuẽdã cãz· Re/
spõdet Alexãder q̃ iudex ẽ p̃sõa media
inter accusatorẽ vel reũ et defensorẽ· ⁊ in
nullã p̃tẽ dz declinare·Siľr nec p̃sonaz
testis p̃t assumere ne habeat̃ suspectꝰ de
impositõe culpe cũ ad ip̃m p̃tineat sentẽ
tia inferẽde pene· Ad illõ qd̃ obijciebat̃
de Daniele dicendũ q̃ in illo facto gere
bat p̃sonã diuinã et hũanã·Primã ĩ ac/
cusando· vnde ibi dicit̃ q̃ suscitauit deꝰ
spm̃ pueri iunioris·Hũanã v̇o p̃sonã ge
rebat in iudicãdo·q̃r ↄuicit eos daniel ex
ore ip̃oꝝ falsũ dixisse testimoniũ·Ideo
q̃ inspiratõe dei facta sũt nõ sũt trahẽda

in cōseqn̄tiā· Ad aliud ꝺo qđ inducebat
de deo dicit Alexāder ꝙ de⁹ iudicās non
pōt a iusticia decliare· hō aūt sic· Jō alia
ratio est de iudicio dei ⁊ alia đ iudicio ho
minis· Quia ergo ordinatū iudiciū ad
h̄ vt iudex recte iudicet req̄rit vltra ip̄m
actorē siue accusatorē reū et testes· Jdeo
de his aliq̄ sunt vidēda· Et p̄mo sciēdū
est de accusatore· qꝛ vt dic̄ Ambro· ij· q· j
c· De manifesta· Judic̄ nō ē sine accusa
tore dānare· Et h̄ nisi crimē sit notoriū·
Euidentia em̄ patrati scelerꝫ clamore n̄
indiget accusatoris· vt đꝛ in p̄dicto cap·
Manifesta· Et extra de accusatiōib⁹ in
ca· Euidentia· fama em̄ publica freq̄ns
⁊ clamosa ꝯ aliquē s̄dituꝫ obtinet vim
accusatiōis· vt đꝛ in glo· in· c· j· de officio
ordinarij· Extra de accusatōib⁹· c· Quali
ter et q̄n̄· Extra de symonia· c· Licꝫ hely·
Et· xi· q· iij· c· Precipue· Sed qꝛ is q̄ vo
cat aliquē ad iudiciū q̄relā ponit aliq̄n̄
de cā criminali seu crimīe· Aliq̄n̄ de ciui
li seu de reb⁹ t̄palib⁹· Jn crimīali đꝛ accu
sator· Jn ciuili cōsueuit dici actor q̄uis
etiā in criminali dicat̄ actor· ¶ Triplici
ter aūt cōtingit talē peccare· Primo ca
lumniose agēdo· s· imponēdo alicui fal
sum crimen ex malicia· vel petēdo aliq̄
bona tanq̄ꝫ sibi debita q̄ nouit p̄ se vl' ex
ꝯsilio peritoꝝ sibi nō deberi· Et talis in
vtroq̄ꝫ casu peccat mortaliter agens cō
tra charitatē p̄rimi ⁊ ꝯ iusticiā· Et de oī
dāno inde secuto tenet̄ leso modo sibi pos
sibili· xiiij· q· v· c· Nō sane· in fine· Quia
si dānificat in bonis t̄palib⁹ dꝫ illa r̄sti
tuere· Si in fama vel p̄sona qꝛ accusat⁹
de crimine iniuste et cōuictus falso infa
mat̄ de facto ⁊ occidit̄ vel mutilat̄ vl' ali
as ledit̄ in p̄sona dꝫ sibi satisfacere ad ar
bitriū boni viri· Non t̄n̄ tenet̄ se mani
festare post factū si inde p̄iculū vite imi
neret· Sed si ē in p̄cessu cause dꝫ dimit
tere et nō p̄seq̄· ¶ Scđo peccat actor ior
dinate desistēdo a prosecutōe cause icbo

āte· s· p̄uaricādo· id ē aliā p̄tē videlicꝫ ac
cusatū adiuuādo colludendo cū eo vl' n̄
inducēdo legitimas probatiōes q̄s ha
bet ꝯ eū· ⁊ acceptādo falsas excusatiōes
rei· Quod habꝫ locū in criminib⁹· Aut
etiā ex toto desistit a debita prosecutōne
cause sine debito ordine iuris qđ đr tergi
uersari· Et h̄ facit corrupt⁹ pecūia a reo
et amicꝫ ei⁹· aut p̄cib⁹ coꝝ induct⁹· ⁊ tunc
peccat mortalit̄ qꝛ facit cōtra rēpublicaꝫ
cui⁹ bonū procurat̄ p̄ punitōeꝫ crimīnū·
qđ ille ipedit· s̄m Tho· ij· ij· q· lxviij· Jn
cā autē ciuili seu vbi agit̄ de t̄palibus qꝛ
ibi nō intendit̄ nisi indēnitas actoris· et
q̄libet renūciare pōt iuri suo· vij· q· j· ca·
Quāp̄iculosū· Jdeo absq̄ꝫ pc̄tō pōt desi
stere a p̄secutōe cause sue siue concordā
do cū reo siue ad vitandū expēsas ⁊ g̃ua
mina litigioꝝ· ¶ Tercio actor offēdit reū
etiā si habeat iustā causā ciuilē vel crimi
nalē cū p̄ indebita media cām p̄sequitur
vtēdo mēdacijs in iudicio vl' falsis istru
mentis ⁊ testib⁹ ⁊ p̄batōib⁹ alijs ne amit
tat iustā cām qđ etiā mortale ē s̄m Tho·
ij· ij· q· lxxviij· vnde nullo mō licꝫ· xxij· q·
ij· c· Faciat· Uerꝫ si inde obtinet victoriā
cause ex q̊ certus est de sua iusticia nō te
net̄ ad satisfactōem alteri parti nec etiā
in expēsis placiti cū ille iniuste vexaue
rit eū· Si āt actor in cā ciuili extimat se
ius habere· quia ⁊ sic sibi đꝛ ab aduoca
tis ⁊ p̄itis· vl' etiā dubitat de iure suo nec
in processu cause cognoscit ꝯriū etiaꝫ si
cām habꝫ iiustā nō peccat placetādo· q̄ꝫ
uis meli⁹ faceret cōcordādo vl' dimittē
do· Et si obtinet victoriā cause nō tenet̄
satisfacere dū h̄ ignorat· qꝛ p̄babil' igno
rātia excusat eū· di· xxxvij· ꝭ· finali· Sed
si postea certificat̄ de errore suo tūc tene
tur ad restitutōem bonoꝝ illoꝝ· et h̄ nisi
iā bona fide p̄scripserit· extra de p̄scriptō
nibus p̄ totū· Jn cā aūt criminali nisi sit
pene cert⁹ de crimīe ⁊ possꝫ legitime pro
bare nō excusaret̄ a pc̄tō mortali accusā

do· q̄ exponit se pi̇culo magno sui vel
proximi sine causa sufficienti· Itē nota ſꝫ
Antoniū de butrio sup· c· Qd plerīqꝫ· d
immunitate eccle· ꝙ cū ꝗs siue actor siue
reꝰ aliq̄ tenet ex iusta snīa data pro eo a
iudice q̄uis lex positiua ei assistat· tamē
qꝛ lex naturalꝭ resistit qꝛ nō dȝ ꝗs locuple
tari cū alteriꝰ iactura vel dāno· vt in· ca·
Locupletari· de regulꝭ iuris in· vj· Ideo
tenet᷑ talꝭ restituere sic habita · etiā si non
procuratōe illiꝰ obtinēris sed sola iudicꝭ
ignorātia obtinuisset · ⁊ ille ꝗ succubuit
nō appellasset q̄si videat᷑ ille acqeuisse
ex ꝗ a snīa nō appellauit lesus· qꝛ talꝭ nō
est verꝰ sed ꝑsumptꝰ cōsensus · vt notat᷑
de sentētia ⁊ re iudicata· qd nō sufficit in
foro cōscīe· Qd intelligendū videt᷑ quā/
do talꝭ sufficienter nouit sententiā iniustam
fuisse datā pro se siue tūc siue postea·
¶Secūdo sciendū de reo ꝗ· s· accusat᷑ seu
impetit᷑ sup aliq̄ re siue iuste siue iniuste
ꝙ pōt peccare mortalit᷑ · ⁊ h̄ tripliciter·
Primo dicēdo falsitatē vel tacēdo veri
tatē· vt cū iudex exq̄rit ab eo ꝟitatē ꝑm
ordinē iuris· siue in causa ciuili · vt cū in
terrogat᷑ si pecuniam mutuo accepit ab
actore · vel si nō restituit mutuatā sciens
se recepisse hoc negat vꝭ restitutā asserit
Siue in cā criminali cū accusat᷑ ⁊ sūt se
miprobatōes vel cū infamia exorta er/
ga aliquā fit inq̄sitio sup hoc etiā in ca
su mortis negat se cōmisisse maleficium
ꝑpetratum peccat mortalꝭ talis· Rō ꝑm
Tho· ij· ij· q· lxix· qꝛ facit ꝯ debitū iusticie
ad quā ptinet vt ꝗs obediat suo supiori i
his ad q̄ ius sue supioritatis se extendit·
Supior aūt est iudex respectu eiꝰ ꝗ iudi
cat᷑· Et ideo ex debito tenet᷑ accusatꝰ iu/
dici exponere ꝟitatē quā ab eo ꝑm formā
iurꝭ exigit· Si aūt nō essꝫ legitimꝰ iudex
puta qꝛ habꝫ dominiū vsurpatū cū non
sit supior eius nō videt᷑ facere ꝯ iusticiā
si nō obediat ei in dicendo veritatē · pec/
cat tn̄ dicēdo mendaciū ⁊ mortalit᷑ si per
iurat vel inde nocumentū notabile pro
ximo infert · Similit᷑ etiā si esset legitiꝰ
mus iudex ⁊ nō inq̄reret ꝑm formā iuris
puta ipetitꝰ de debito pecunie sine aliq̄
infamia exorta vel accusatōe inq̄rit᷑ de
homicidio vel furto· tūc nō tenet᷑ rn̄dere
sed pōt ꝑ appellationē vel alit᷑ subterfu/
gere iudiciū eiꝰ· nō tn̄ debet mendaciū di
cere· Accusatus aūt vel inquisitus iuri
dice de vno maleficio ⁊ cōuictus pōt in
q̄ri· ⁊ de alijs et tenet᷑ veritatē dicere ꝑm
Petrū de palude in· iiij· Secūdo reꝰ po
test peccare mortaliter calūniose se dēfen
dendo· Naȝ isto mō etiā si haberet iustā
causam peccaret· Sed vt inq̄t Tho· ij· ij
q· lxix· Aliud est veritatē tacere· aliud fal
sitatē proponere· Primū in aliq̄ casu li
cet· Nō em̄ ꝗs tenet᷑ omnē veritatē dice
re sed illā quā ab eo pōt ⁊ debet iudex exi
gere ꝑm iuris ordinē· puta cū ꝑcessit in/
famia sup aliq̄ crimine vel aliq̄ indicia
apparuerūt vel cū ꝑcessit probatio semi
plena· Scd̄m aūt· s· falsitatem ꝓponere
nullo mō licet· Ad id autē quod licitum
est pōt ꝗs ꝓcedere vel ꝑ vias licitas et
ꝓposito fini cōgruas· quod pertinet ad
prudentiam· vel per vias illicitas et ꝓ
posito fini cōgruas· quod ptinꝫ ad astu
tiam que fit ꝑ fraudem ⁊ dolū· Et ꝑmum
q̄dem laudabile· scd̄m ꝟo viciosū· Reo
igitur licet se defendere occultando veri
tatem quam cōfiteri nō tenetur per aliq̄s
conuenientes modos· puta ꝙ non respō
deat ad que respōdere non tenetur · ⁊ h̄
non est calumniose se defendere sed pru
denter euadere· Non autē licet vel falsi
tatem dicere vel veritatē tacere quā di/
cere tenet᷑· nec aliquā fraudem adhibere
quia fraus ⁊ dolus vim habent menda/
cij qd est calūniose se defendere· Tercio
peccat reus ꝑ appellatōem iniustā vicȝ
cū quis appellat a sententia causa diffe/
rēde more ne contra eū iusta snīa feratur
Talis enim peccat quia agit contra iu/
sticiam· quia officium iudicis impedit
⁊ aduersarium suum ledit· vt enim dicit᷑

in glo· in· c· Ad nostrā· extra de appella
tionib⁹· Appellatio nō est inuēta vt sit
iniqtatis vinculū sed oppssoꝝ leuamē·
Idē extra eodē· c· Cū speciali· §· Porro
Quare iniuste appellās tenet ad satisfa
ciēdū de dānis ꝛ expēsis· sec⁹ si credit se
hr̄e iustā cām· Itē ſm Tho· cōdēnato ad
mortē si iuste h̄ fit nō licz se defēdere per
violētiā· nō tn̄ tenet facere vnde seqt̄ ei
mors puta manere i loco carceris si iue/
nit apertū vel nō comedere condēnato ad
mortē p famē si cib⁹ ei occulte offeratur
Sed cōdemnato iniuste ad mortē lz r̄si
stere ꝯdēnanti iudici sic ꝛ latrōib⁹· ꝛ se
defendere nisi forte ꝓpter scandalū vitā
dū cū ex hoc aliq̄ gͣuis turbatio timeret
Hec tho· ¶ Tercio sciendū de teste q̄ cō
currit i iudicio q͛ hic tripliciť pōt pecca
re· Primo dicēdo falsitatē sciēter· ꝛ talis
peccat mortaliter ſm Tho· ij· ij· q· lxx·
tū q2 facit ꝯ̄ primū· vn̄ Exo· x· dicitur·
Nō loqͬs cōtra ꝓximū falsū testimoniū·
tū q2 piurat· nā nō credit testi nisi iuret·
extra d̄ iureiurādo· c· Nup· Et iurare dz
ſm Raymū· ꝛ Host· q͛ dicet totā ṽita
tē quā nouit de re illa· iij· q· ix· ca· Horta
mur· Et q͛ nō admisceat aliqd̄ falsū nec
aliqd̄ de suo adijciet· iij· q· ix· c· pura· qua
re testificādo falsum tenet ad restitutōz
damni qd̄ exinde proxim⁹ incurrit prop
ter ei⁹ testimoniū· ¶ Scd̄o peccat testis·
cū id qd̄ est sibi dubiū asserit sibi certum
q2 exponit se piculo peccati ꝛ dānificatōis
ꝓximi cū possit esse ꝯ̄riū ei⁹ qd̄ ipe dicit
ꝛ etiā piurat cum iuret se scire illō qd̄ ne
scit· Nam nō admitteret ei⁹ testimoniū
nisi diceret se scire· Quinimo solēt testes
interrogari quō ꝛ vnde sciāt· Et si intero/
gati nō dicāt de cā sciētie nō valet testio/
niū· iiij· q· iiij· §· sola· Et in auc· de testib⁹
Et licz· debet ergo testis certū pro certo
asserere· ꝛ dubiū p dubio referre· ¶ Ter
cio peccat testis cū pecuniā accipit p te
stimonio ṽitatis· Nō enī licz testi vēde
re verū testimoniū· xiiij· q· v· c· Nō sane·
Multo magis peccat testis cuz accepit
pecuniā ad falsitatē dicendā vel ṽitatē
occultādā· Pōt tn̄ testis accipe tm̄ expē
sas ab eo q̄ eū pducit· puta si ex testimo
nio ferēdo dietā facit· vel etiā opam suā
et lucrū dimittit· iiij· q· v· c· Uēturis· Ac/
cipiēdo aūt pecuniā pro testimonio resti
tuat ei a q̄ accepit nisi ille dedisset ad cor
rūpendū testē· Nā tūc dz ei dari in cui⁹
iniuriā accepit vel paupib⁹ erogari·

Ex iudex dz esse idone⁹ ꝛ grauis i fe
rendis sentētijs ac ṽitatis defensor

Capitulū secundū

Secundū mysteriū declarādū ē de
iudicib⁹ d̄r qlitatis· ſm enī Ale
xandꝛ vbi supra· tres pcipue ꝯditōnes
reqruntur in iudicibus
¶ Prima dicit idoneitas·
¶ Secunda grauitas
¶ Tercia veritas

Prima ꝯditio d̄r idoneitas· vt· s· iu/
dex ad iudicandū sit idone⁹· Nā qdaz p
sone nō sunt idonee ad habēdā autorita
tem iudiciariā· aut ratōe sexus vt mlier·
Aut rōe conditōis fortune vt seru⁹· aut
ꝓpter impedimētū pmanēs· vt mutus et
surd⁹· Aut ꝓpter impedimētū pmanēs ꝛ
ꝯtingēs· vt ppetuo furiosus· Aut ꝓpt
impedimētū trāsiēs vt minor etate· Aut
propter crimē erroris vt heretic⁹· Aut p
pter scandalū ꝯuersatōnis· vt infames·
Aut propter cōtagiū cōmuniōnis vt excō
municati· ¶ Sed aliq̄ obijciūt Prio q͛
minor etate possit eē iudex· Nā hieremias
adhuc puer ꝯstitut⁹ ē iudex· vn̄ d̄r Hie
remie· j· c· Postq̄ dixit· Puer ego sū· vt
in· c· Nisi cū pdem· extra de renū· q͛ deus
dixit ei· Cōstitui te sup gētes ꝛ regna vt
euellas ꝛ destruas· Insup in aliqb⁹ pu/
eris malicia supplet etatē· Eadē rōne in
aliqbus sciā puenit etatē Si ergo nō est
cā qre minor etate nō debeat eē iudex nisi
defect⁹ sciē i iudicādo· ḡ hmōi minores

etate pn̄t eē iudices· Scd̄o arguit· q̄ mu
lieres pn̄t eē iudices· Nā iudicū· v· c· legi
tur q̄ delbora iudicauit pplm̄ etiā post
legē datā a deo· ḡ mulieres pn̄t iudicare
Insup multe mulieres legunt pdite spū
pphetico· vt Maria soror aaron ꝛ moy
si Exodi· xv· c· ꝛ sibylla Si ḡ mulieres p
spm̄ pphetie assūpte sūt ad ānūciandum
iudici diuina multomagis pn̄t assumi ad
enūciandū iudicia hūana· Rn̄det Alex·
ad pmū q̄ illud Hieremie fuit ex puile/
gio speāli· Iō nō est trahendū in ꝯseqn̄/
tiā· Et q̄ in pueris qn̄qꝫ malicia vel scien
tia supplet etatē illud est pticulare nō ge
nerale neqꝫ vt in pluribus· Et ppterea pu
eri nō pn̄t eē iudices· vn̄ dixit dn̄s moysi
Numeri· xi· c· Cōgrega senes ppli quos
tu nosti q̄ senes sint vt sustētent tecū o/
nus ꝛ nō tu solus graueris· Hic xp̄s iudex
oīm ad actus platiōis nō processit nisi in
etate pfecta triginta ānoꝝ vt hr̄ Luc· iiij
c· Ad illud qd̄ inducit de delbora dicēdū
cū Arist· j· ethi· q̄ vna hirūdo nō fac̄ ver
Ad aliud vō de spū pphetādi dicenduꝫ
q̄ grā pphetādi nō dat auc̄tez mulieri su
per virū nec mutat legē sbiectiōis q̄ iure
diuio tenet mulier eē sb viro· Sꝫ auc̄tas
iudicij daret dominiū mulieri sup viruꝫ
qd̄ repugnat diuīe institutōi Et vt dr̄ in
glo· Iudicū· iiij· c· q̄ mlieres assūpte sint
ad pphetandū pstat in h ꝯsolatio mulie
ri ne p infirmitatē desperet· ¶ Scd̄a cōdi
tio q̄ reqrit in iudicibus dr̄ ḡuitas· Debet
quidē iudex grauis ꝛ maturus eē vt nō ita
repēte maxie in rebus arduis pferat sn̄ias
Qd̄ nos docuit ip̄e ds̄ q̄ facta sodomita/
rū noscebat ꝛ tn̄ dixit descendā ꝛ videbo
ꝛc̄· Gen̄· xviij· c· Et· ij· q· j· c· Deus oīpo
tens· Et de h Greg· xi· q· iij· c· Sūmope·
sit Sūmope cauendū est vt rectores ec/
clesie ꝛ q̄ publica iudicia exercēt in dictā
dis sentētijs nulla leuitate vel furore du
cti sint pcipites· et ita moyses q̄relas po
puli tabernaculū ingressus ad dn̄m refere

bat vt fm eius imperiū iudicaret Que ver
ba etiā ponūtur· c· j· de sn̄ia ꝛ re iudicata
li· vj· Sed ꝯ ista videt eē textus ex de sn̄ia
ꝛ re iudicata· c· Iurgātiū· vbi dr̄ Iurgan
tiū ꝯtrouersias celeri sn̄ia terminare ꝛ eq̄
tati ꝯuenit ꝛ rigori· Confirmat hoc· ij· q
j· c· Sicut· extra de dolo ꝛ ꝯtūmacia· ca·
Venerabilis Sed glo· in dicto· c· Iurgā
tiū h soluit· q̄ lꝫ nō sit ferenda sn̄ia anteq̄
iudex possit eē instructus cū nimia festina
tiōe qr̄ ipm̄ oportet cuncta rimari· xxx· q·
vlti· c· vlt· Tn̄ post cāe liq̄dā cognitiōeꝫ
nō est sn̄ia ptrahēda in ciuilibus In crimi
nalibus vō secus potissimū vbi agit d̄ mor/
te alicuius rei· xi· q· iij· c· Cū apd̄· ¶ Tertia
ꝯditio q̄ reqrit in iudicibus dr̄ vitas· Sp
em̄ iudex vitati fauere dꝫ· Sed circa hoc
q̄rit vtꝝ iudex possit ꝛ dēat iudicare con
tra vitatē sibi notā seq̄ndo pposita ꝛ al/
legata Et quidā dicūt q̄ sic· vt Alex· in
iij· ꝛ Tho· ij· ij· q· lxvij· artic· ij· Roborat
aūt ista opinio· Primo qr̄ iudex dꝫ iudi
care fm illā noticiā quaꝫ habet vt iudex
nō fm eā quā habet vt psona puata· nec
fm eā quā habet in alio foro· extra de of/
ficio iudicis ordinarij· c· Si sacerdos· sꝫ
iudex habet vt iudex noticiā sibi factam
p pposita ꝛ probata nō illā quā hꝫ vt p/
sona puata q̄re licꝫ ei imo tenet iudicare
fꝫ pposita ꝛ probata· vn̄ Amb· iij· q· vij
c· Iudicet· Bonus iudex sic audit ita iudi/
cat· Scd̄o firmat illa opinio qr̄ iudex n̄
debet mutare iudiciū ppter illā noticiam
ppter quā nō dꝫ vitare in cōione sacram̄
tali excōicatū· sꝫ ppter noticiā quā habet
vt puata psona nō dꝫ vitare excōicatum
vj· q· ij· c· Si tm̄· c· Placuit· Et· ij· q· j· c·
Mlti igr̄ ꝛc̄· Tertio h licitū ē iudici qd̄
est lege cautū· Sed in lege determinatū ē
ꝯdēnari ad mortē virū innocentē si cōui
ctus fuerit testimonio duoꝝ vel triū testi
um· vt patet deutronomij· xvij· c· Quare
iudex q̄ est lex aiata poterit talit̄ ꝯuictū
ad mortē ꝯdēnare· Quartū sic bonū cōe

ꝑfert̃ ꝑticulari tanq̃ʒ meli⁹ ⁊ diuini⁹ · vt
patet ꝑmo ethicoꝝ · Sic probatio cõis q̄
fit in forma iudicij · ꝑferẽda erit probatio
ni ꝑticulari quã hʒ iudex vt ꝑsona ꝑua-
ta · ¶ Alij ꝟo ꝯtrã opinionẽ tenẽt Nam
vt scribit̃ de reg · iur · in sexto Utili⁹ scan
dalũ nasci ꝑmittit̃ q̃ʒ ꝟitas relinq̃t̃ Ma
gis ḡ inherendũ ẽ ꝟitati q̃ʒ legali iusticie
Jõ Exodi · xviij · c · dixit Moysi ietro co
gnat⁹ su⁹ Prouide de om̃i plebe viros
potẽtes ⁊ timentes deũ in q̇b⁹ sit ꝟitas · ⁊
Exodi xxviij · dixit d̃s moysi · Pones ãt
in rõnali iudicij doctrinã ⁊ ꝟitatẽ · Uide
Nicolaũ de lyra Et · iij · Hesdre · iij · c · di
xit Zorobabel Om̃is terra ꝟitatẽ iuocat
celũ etiã ipa benedicit · At Gyrald⁹ odo
nis sup · v · ethico · dic̃ Q̃ est noticia mul
tiplex scʒ probabilis opiniõis ꝓsũptõis
vl' suspitõis Et est noticia certitudĩalis
puta cũ vidit factũ ⁊ audiuit dictũ de q̇ q̄
rit̃ · ꝟm h̃ dicẽda sũt duo Primũ ꝙ iudex
põt ⁊ dʒ iudicare ꝯ illud qđ ipe suspicat̃
ꝓsumit ⁊ ordinat̃ ꝟm ꝓposita ⁊ allegata ·
¶ Scđm est qđ iudici nõ licet in aliq̇ ca-
su iudicare ꝯ ꝟitatẽ certitudinal'r sibi no
tã q̃ʒtũcũq̃ʒ oppositũ sit probatum · Pri
mũ ꝓbat̃ q̇ʒ nemo in actiõibus ⁊ iudicijs
vti dʒ suo sensu · vt ex̃ de ꝯstitutiõib⁹ · c · j
Jn suspitiõib⁹ aũt ⁊ ꝓsũptiõib⁹ q̇libʒ vti
tur suo sensu · Scđʒ ꝓbat̃ scʒ ꝙ iudex nõ
dẽat iudicare ꝯ ꝟitatẽ certitudinal'r sibi
notã · ꝑmo auctẽ oĩpotẽtis dei q̇ expresse
hãc q̃stionẽ determiare videt̃ Exod · xxiij
c · dicẽs · Nõ seq̃ris turbã ad faciẽdũ ma
lũ nec plurimoꝝ acq̇esces sciẽtie in iudi-
cio vt a ꝟitate deuies Cõstat em̃ ꝙ iudex
acq̇esceret plurimoꝝ sn̄ie si ad multorũ
falsoꝝ testiũ sn̄iam ꝯ ꝟitatẽ sibi notã iu
dicaret Et cũ h̃ a ꝟitate quã nouit ꝯ diui
nũ iperiũ deuiaret q̄re simpl'r est illicitũ ·
Scđo probat̃ q̇ʒ illa q̄ ꝯfesti noĩata con
uoluta sũt cũ malicia · ⁊ q̄ ꝟm se sũt mala
nullo mõ ꝯtingit bñ fieri vel recte dirigi
Sed in illis necesse est sꝑ peccare ⁊ nun

quã recte agere ꝟm ph̃m · ij · ethicoꝝ · c · vj ·
⁊ Augu · li · de mẽdacio · sed innocentẽ et
iustũ sciẽter ꝯdẽnare ẽ ꝟm se malũ ⁊ cum
malicia ꝯuolutũ quare nullo mõ põt bñ
fieri q̇liscũq̃ʒ probatio int̃cedat · Q̃ aũt
istud sit ꝟm se malũ ꝓbat̃ · tũ q̇ʒ ẽ op⁹ im-
piũ dicẽte dño Exodi · xxiij · c · Jnnocẽtẽ
⁊ iustũ nõ occides · q̇ʒ aduersor impiũ · q̄-
si dicat ꝙ q̇ fac̃ istud ẽ impi⁹ · ⁊ iõ aduer-
sor ipm̃ q̇ talia facit · tũ q̇ʒ ẽ op⁹ ꝟitati ⁊ e-
q̇tati naturali ꝯtrũ · Tertio si licet iudici
ꝯdẽnare innocentẽ ꝯuictũ ꝑ falsos testes
vel h̃ licet amore dei vel amore sui vel a-
more ꝓximi · Nõ amore dei q̇ʒ vt ait Be-
da · xi · q · iij · c · Abijt · Qui ꝟitatis ⁊ chari
tatis iussa spernũt deũ vtiq̃ʒ q̇ ꝟitas ⁊ ca
ritas est produũt · maxime cũ nõ infirmita
te vel ignorãtia peccãt · Hoc aũt mõ ẽ in
casu ꝓposito · Itẽ nõ amore sui · q̇ʒ vt dici
tur · xi · q · iij · c · Nemo · Meli⁹ est pro ve-
ritate pati suppliciũ q̃ʒ pro adulatõe hr̃e
beneficiũ · Itẽ nec amore ꝓximi · q̇ʒ vnus
dãnificat̃ tꝑaliter ⁊ alter spũal'r scʒ testis
falsus · Quare iudici ex nullo bono amo
re sciẽter lʒ ꝯdẽnare iustũ ⁊ innocentem ·
Quarto ꝯfirmat̃ hec ꝓpositio q̇ʒ nullũ
añ iustã verãq̃ʒ ꝓbatõnẽ iudicare aut dã
nare debem⁹ · lxxxvi · di · c · Si q̇s · xi · q · iij ·
c · Eoꝝ · Sʒ iudex ꝯ ꝟitatẽ sibi notã nul-
lã ꝓbationẽ verã hr̃e potuit vt ꝯstat sibi
q̇ʒ nullũ veꝝ ẽ ꝯtra veꝝ cũ oĩa vera vero
cõsonẽt · ḡ ꝯ ꝟitatẽ sibi notã iudex iudica
re aut dãnare nõ dʒ · ¶ Dic̃ ḡ Gyraldus
odonis Q̃ dandũ est ꝯsiliũ supposito
ꝙ iudex iudicare nõ dẽat ꝯ ꝟitatẽ sibi no
tã in ꝑmis ꝙ cãm tal'r institutã nec com-
mittat nec deleget alteri · Cui⁹ rõ est · quia
oẽ op⁹ malũ sic est illicitũ homĩ facere ꝑ
se ita esset facere ꝑ alteꝝ q̇ʒ vt scribit̃ d̃ re
gulis iur · in · vi · Qui ꝑ aliũ facit ꝑ seipʒ
facere videt̃ · Debet ḡ iudex si hʒ sup̲iorẽ
remittere cãm sup̲iori cũ relatõe ꝓprie sci
entie ⁊ ꝓbatiõis opposite · Et si non ad-
mittat̃ remissio sed ipe cogat̃ ferre sn̄iaʒ

sententiet pro ꝟitate· Si ꝟo nō hꝫ supiorē
simpliciter pro ꝟitate ꝓnūciet ꝛ grauiter
puniat falsos testes· Nā si pro veritate
sententiet fac̄ ꝯ ordinē iusticie Si ꝯ ꝟita/
tē facit ꝯ rē iusticie qᵭ est maiꝰ incōueni/
ens sicut maiꝰ est pctm̄ ex genere ꝙ̄ pec/
catū ex circūstantia· Ad ꝯfirmatione di
ctoꝝ facit lex q̄ dic̄· ff· de penis· l· Absen
tem· Satiꝰ est īpunitū relinq̄re facinus
nocētis ꝙ̄ innocentē ꝯdēnare· Princeps
etiā q̄ nō hꝫ supiorē dꝫ simplr̄ iudicare ꝑ
ꝟitate certitudinalit̄ sibi nota· qm̄ ille q̄
est q̄si deꝰ in terris debet ꝙ̄tū pōt sic̄ deus
iudicare in terris· Deꝰ aūt sp̄ iudicat ī ve
ritate ꝛ ꝑ veritate· ¶ Ad argumēta ꝛ rō/
nes p̄me opiniōis dicendū ad p̄mū· Ꝙ
iudex dꝫ iudicare ſm̄ allegata ꝛ probata
si verū ꝯcludāt· Ad illud qᵭ obijcit̄ de
excōicato dic̄ Gyraldus odonis ꝙ aliᵭ
est excōicatū nō vitare ꝛ aliud innocentē
ꝯdēnare q2 illud est ꝯ ius positiuū· istud
aūt ꝯ ius naturale Et iō ꝑ ius positiuū
sancitū est in illo casu excōicatos non vi
tari Sed ꝑ nullū ius sancitū est ī aliq̄ ca
su innocentē dānare Et silr̄ rn̄deri p̄t ad
alia obiecta Et cū dicebat̄ ꝙ dānatio in
nocētis ꝓpter allegata ꝛ probata per fal
sos testes ē bonū cōe negandū ē expresse
sīmo ē malū cōe ꝯsistēs in ipiſſima falsi
tate qᵭ nō est p̄ferendū bono ꝯsistenti in
verissima pietate

¶ Ꝙ piculosa sūt iudicibꝰ munera q̄ te
nēt̄ restituere q̄ iniuste recipiūt· ꝛ q̄s ꝗui
us peccat An corrūpēs iudicē· aut iudex
corruptus Cap· tertiū

TErtium mysteriū declarandū ᵭ iu
dicibꝰ dr̄ culpabilitas Solēt ꝗp
pe iudices auaricie culpa persepe
suffocari· qm̄ corrupti auro iniquas ꝛ in
iustas sn̄ias proferūt Ad qᵭ pleniꝰ ītel
ligendum tria adhuc dubia disputemꝰ·
¶ Primū vtꝝ iudex possit accipe mūera
¶ Scōm vtrū teneantur iudices restitue
re que iniuste recipiūt

¶ Tertiū vtꝝ iudex ferēs īiustā sn̄iaꝫ cor
ruptꝰ pecunia ꝗuius peccat ꝙ̄ persona
corrūpens·

Ad p̄mū dubiū rn̄det scriptura ꝛ dā/
nat munerū susceptiōnē· vn̄ deutro· xvi· c
dr̄ Munera excecāt oculos sapientū et
mutāt ꝟba iustoꝝ Et eccī· xx· c· Enxenia
ꝛ dona excecāt oculos iudicū· Et· j· Re
viij· c· Acceperūt munera scꝫ filij samue
lis· ꝛ ꝑuerterūt iudiciū Et Isido· j· li· so/
liloquioꝝ ait· Premia ꝛ dona legibus
vires tulerunt vbiꝙ̄ pecunia vincit vbi
ꝙ̄ venale est iudicium Et Claudianus
Merent captiue polluto iudice leges·
Et ouidius tertio de arte amandi Mu/
nera crede mihi capiunt hominesꝙ̄ deos
ꝙ̄· Placatur donis iupiter ipse datis·
Idem libro de fastis· Sepe iouem vidi
cum iam sua mittere vellet Fulmina thu
re dato sustinuisse manum· Ex quibꝰ ap
paret ꝙ munera sunt piculosa· Ratō q2
vt dicit glosa in cap̄· Et si questiōes· Ex
tra de simonia· Qui donat aliū sibi natu
raliter obligat· ff· de petitione hereditat̄
· l· · §· Cōsuluit· Et
ille cui donatur reuerentiam exhibere cō
pellitur donatori· viij· q· ij· c· Illud· Dic̄
ergo Hostiensis ꝛ Raymundus ꝙ nul
lus iudex debet accipere pecuniā pro iu/
dicando· Tamē alij sūt iudices ordinarij
ꝛ alij delegati· Primi cū habeāt sufficien
tes redditus sibi assignatos nihil debent
recipere· Quibus dr̄ Luce· iij· ca· Estote
ꝯtenti stipendijs vestris Judices vero
delegati p̄nt petere expēsas moderatas ꝛ
nihil vltra ā ꝑtibus· Dicūt tn̄ aliqui ꝙ
enxenia moderata spōte oblata possunt
iudices recipe vt patet di· xviij· c· de eulo
gijs· vbi dic̄ glo· Eulogie dicunt̄ mune/
ra q̄ deferūt subditi suis p̄latis ꝛ supiori
bus· ¶ Secundum dubiū fuit vtꝝ iudi/
ces teneant̄ restituere q̄ iniuste recipiūt·
distinguendū est quia aut accepit vt iu/
dicaret iniq̄· aut vt iudicaret iuste Si ꝑ

mo mō nō tenet͛ reddere ei q̄ dedit cū tur-
piter dederit· sed ei in cuiꝰ iniuriā recepit
Sic etiā tenet͛ restituere et plene satisfa-
cere ei q̄ lesus est ꝑ iniquā sniam· Si ꝟo
accepit vt iudicaret iuste distinguendū·
q̄ aut dās dedit bōa intentōe scꝫ vt sibi ꝓ
naret ius Aut vt aīm iudic͛ sibi inclina
ret· ⁊ ita indirecte ipm corrūpe intēdebat
Primo mō tenet͛ restituere ei q̄ dedit· se-
cūdo mō nō sed paupibꝰ iuxta arbitrium
eccl'ie ¶ Tertiū dubiū fuit vtrū iudex fe-
rens iniustā sniam corruptꝰ pecūia ğuiꝰ
peccet ꝙ ꝑsona corrūpens· Rn̄det Gy
raldus odonis sup· v· ethi· ꝙ circa h̄ pre
mittēda sūt duo· Primū ꝙ hūanū iudici
um ꝑuertit͛ q̄ttuor mōis vt dic̄ Greg· xi
q· iij· c· Quattuor· scꝫ timore· cupiditate·
odio ⁊ amore· In p̄mis duobꝰ mōis dici
tur iudex corrūpi a ꝑte vel q̄ cōminat͛ ali
q̄d terribile vel dat seu ꝓmittit aliqđ cō-
cupiscibile· In alijs duobꝰ mōis iudex n̄
dr̄ corrūpi ab alio sed a seipo Et iō q̄stio
ista recipit͛ in p̄mis duobꝰ mōis Scđo
p̄mittendū est ꝙ iudex cupiditate corru-
ptus grauiꝰ peccat ꝙ corruptꝰ metu Et
h̄ probat͛ Primo q̄ duoꝝ pctōꝝ eiusdeꝫ
generis illud qđ est mag͛ volūtariū ē de
terius Sed pctm̄ cupiditatis est magis
volūtariū ꝙ peccatū ⁊ opꝰ timor͛· ğ dete
rius· Scđo probat͛ q̄ pctm̄ ex industria
grauiꝰ est ꝙ pctm̄ ex īfirmitate vt ait Isi
dorus li· ij· de sūmo bono Sꝫ pctm̄ ex me
tu fit ex infirmitate· pctm̄ ꝟo cupiditatis
fit ex industria· q̄re ğuiꝰ ⁊ deteriꝰ Nūc ğ
dicendū p̄mo ꝙ iudex timore corruptus
minꝰ peccat ꝙ ꝑsona ex timor͛ incussio
ne corrūpens· Scđo ꝙ iudex cupiditate
corruptꝰ plꝰ peccat ꝙ ꝑsona dono vel ꝓ
missiōe corrūpēs· Primū probat͛ q̄ duo
rū ad idē opꝰ malū ꝯcurrentiū ideꝫ plus
peccat cuiꝰ volūtas p̄ualet ⁊ cuiꝰ volūta
tē alter sequit͛· sed in isto casu volūtas ꝑ
tis timorē īferētis p̄ualet Et iudex terri
tus volūtatē ꝑtis sequit͛ nō suā· q̄m opa
tio iudic͛ mixta est ex volūtario ⁊ inuo-
lūtario· Quare iudex minꝰ peccat ꝙ ꝑs
corrūpēs· Scđo probat͛ q̄ q̄ peccādo te
net modū ꝑ quē pctm̄ mortale interdum
fit veniale minꝰ peccat ꝙ ille q̄ tenet mo
dū ꝑ quē sꝑ aggrauat͛ pctm̄ Sed iudex ti
more corruptꝰ tenet modū scꝫ timor͛ cadē
tis in ꝯstantē virꝝ ꝑ quē pctm̄ mortale in
terdū fit veniale Modꝰ aūt ꝑtis timorē
incutientis sꝑ pctm̄ aggrauat· q̄ tal͛ mo
dus est quidā modꝰ violētie Et iō q̄si sꝑ
prebet alteri violentū scādalū in via iu
sticie· q̄re ꝑs illa grauiꝰ peccat ꝙ iudex·
Et hec est snia Aug· reddētis rōnē qua
re maius peccatuꝫ habuit q̄ xp̄m pylato
tradidit ꝙ q̄ sibi traditū crucifixit vt dr̄
Iohis· xix· c· Scđm scꝫ ꝙ plꝰ peccat iu-
dex cupiditate corruptꝰ ꝙ ꝑs corrūpens
probat͛ Quia duoꝝ ad idē pctm̄ ꝯcurrē
tiū ille q̄ sua volūtate res hūanas mores
⁊ leges pōt sbuertere plꝰ peccat ꝙ ille q̄
nō pōt ꝙtūcūq̄ velit Sed iudex sua ma
la volūtate pōt hec oīa euertere cū ipe hu
manarū rerū moꝝ ⁊ legū ⁊ vniuersalit͛
oīs iur͛ ⁊ iusti sit custos Quare iudex
ꝯ tot bōa tot iura tot iusta sibi credita ve
niens pro pecunia plꝰ peccat ꝙ ꝑs ipm
corrūpens· q̄ sibi sūt oīa ad custodiēdū
tradita nō ꝑti Aduertāt ğ iudices ⁊ co-
nētur agere recte audiētes scripturaꝝ mo
nita saluberrima Scribit͛ nāq̄ Leuitici
xix· c· Nō facies qđ iniquū ē nec iniuste
iudicabis Et deutronomij· xxvij· c· Ma
ledictꝰ q̄ ꝑuertit iudiciū aduene pupilli
⁊ vidue· ⁊ dicet oīs ppl's Amē· Et Isa·
iij· c· Ve q̄ iustificatis impiū pro muneri
bus Sed tp̄a mala sūt in q̄bꝰ iudices vt
in pluribꝰ pessimi· Clamāt nāq̄ ⁊ dolēt
orphani ꝓpter iniq̄tatē iudicū ꝑuersorū
Merēt vidue deflent pupilli ⁊ ꝯq̄rūtur
innocētes opp̄ssi· O iudices auari· o iu
dices crudeles Videte mala q̄ facitis et
timete terribile iudiciū dei· Grauiꝰ eq̄dē
ipe vos puniet ꝙ cambises iudicē illum

neq̃ de q̃ Ualeri⁹ refert li·vi·Rub·de se
ueritate Cābises mali cuiuſdā iudicis e
corpe pellē detractā ſelle intēdi· In eaq̃
filiū ei⁹ iudicaturū ꝯſidere iuſſit· Ceterꝝ
⁊ rex ⁊ barbar⁹ atroci ac noua pena iudi/
cis ne q̄s poſtea corrūpi iudex poſſet ꝓ/
uidit At bn̄dict⁹ d̄s malos iudices dā/
nabit eternis cruciatib⁹ gehēne A q̄bus
nos lib.ret ieſus xp̄s filius dei viui ·qui
viuit ⁊ regn̄t ꝑ īfinita ſecl'a ſecl'oꝝ Amen

Feria ſexta poſt dn̄icā de paſſiōe·De
auaricia aduocatoꝝ·

Sermo quadrageſimus ꝑm⁹·

VEnient ro
mani ⁊ tollent locū nr̄m
⁊ gentē·Scribūtur hec v̄
ba Jōhis·xi·c·⁊ in euā/
gelio hodierno·Tanto ardore auaricie
eſtuauit mens pontificū ⁊ phariſeoꝝ vt
ꝑter h̄ ꝗ xp̄o inuidebāt odiebantq̄ illuꝫ
q̄ꝛ arguebat mala op̄a illoꝝ adhuc timē
tes ꝑdere lucra q̄ ip̄is obueniebāt in tem
plo dei ꝯcilio ꝯgregato diffinierūt eum
morti tradere·Om̄e q̄ppe malū facile vi
det auarꝫ vt ſue poſſint auaricie ſatiſfa/
cere·vn̄ ſtat illa ſn̄ia Uirgilij Quid non
mortalia pectora cogis auri ſacra fameſ
Et lꝫ in p̄cedēti ſmōe multa dicta ſint de
auaricia iudicū·tn̄ op⁹ ē vt exprobrem⁹
auariciā aduocatoꝝ·Multi eq̄dē ex ip/
ſis in ſua malitia ꝯfidētes vt ſue cupidi
tati imo inſatiabili voracitati occurrant
multa in iudicijs ꝯ deū ⁊ iuſticiā turpia
⁊ indebita exercere nō formidāt Idcirco
in p̄nti ſmōe ꝯ aduocatos auaros locu/
turi erim⁹·de quibus tria myſteria ꝓpo/
nemus declaranda·

Primū d̄r exceptōis
Scōm cōditōis
Tertiū offenſiōis

EX ꝓhibent aduocare manifeſte ma/
li ac īfames ⁊ rligioſi ⁊ ſacerdoteſ ⁊ iudi
ces vel aſſeſſores· Cap·ꝑmum·

PRimū myſteriū declarandū de ad
uocatis d̄r exceptōis·Scōm cū
Alex·in·viij·ſūme excipiunt ali
q̄ ab aduocatōis officio maxie ꝓpt̄ q̄tuor
Primo ꝓpter defectū bonitatꝫ
Scdo ꝓpter ꝑfectionē ſtatus
Tertio ꝓpter gradum
Quarto ꝓpter diſtinctionem

Primo excipiūt aliq̄ ab officio aduo
cādi ꝓpt̄ defectū bonitatꝫ·Et ſic ſꝫ Ray
mundū aduocati eē nō p̄nt heretici paga
ni ⁊ excōicati·iij·q·j·c·j·Et de pe·di·j·c
Nemo vbi h̄r ꝗ peccat iudex ⁊ puniri de
bet q̄ admittit tales ſciēter·ſil'r·iij·q·vij·
c·Infamiſ·d̄r·infamis ꝑſona nec ꝓcura
tor eē pōt nec cognitor·Scdo excipiūt
aliq̄ ꝓpt̄ ꝑfectionē ſtat⁹ Et ſic nō p̄nt ad
uocare monachi·vn̄ ſcriptū ē xvj·q·j·c·
Placuit·Placuit nr̄o cōi ꝯſilio vt nul/
lus monachoꝝ pro lucro terreno nefan/
diſſimo auſu d̄ monaſterio exire p̄ſumat
neq̄ ſe negocijs q̄buſcunq̄ īplicare·Sit
clauſtro ſuo ꝯtēt⁹·q̄ꝛ ſic piſcꝭ ſine aq̄ ca/
ret vita ita monach⁹ ſine mōaſterio Se
deat itaq̄ ſolitari⁹ ⁊ taceat·q̄ꝛ mōdo mor/
tuus eſt deo aūt viuit Cognoſcat nomen
ſuū Monos eīm grece latine vn⁹·achoſ
grece latine triſtis d̄r·vn̄ d̄r monachus
ideſt vn⁹ triſtis·Sedeat ḡ triſtis ⁊ offi/
cio ſuo vacet·Dicūt tn̄ doctores ꝗ mona
chi p̄nt eē aduocati in cā ſui monaſterij·
Et h̄ abbate impante vt patet·xvj·q·j·
c·Monachi·Et extra de poſtulādo·c·j
Tertio excipiunt aliq̄ ab aduocādo ꝓ
pter gradū·Et ſic ſacerdotes ⁊ clerici in
ſacrꝫ ordinib⁹ ꝯſtituti Et etiā in minori
bus beneficiati aduocati eē nō p̄nt Et h̄
corā iudice ſeculari vt dicit ꝯciliū latera
nenſe niſi ꝓpriā cām vel ſue eccl'ie fuerit
ꝓſecuti aut pro miſerabilib⁹ ꝑſonis Ex
de poſtulādo·c·Clerici·⁊ c·Cū ſacerdo/
tes Et·lxxxviij·di·c·Decreuit·Et·xviij·
q·v·c·Deniq̄·Quarto excipiunt aliq̄
ab aduocatōe ꝓpter diſtinctionē officij·

⁊ ſic in eadē cā nō pn̄t aduocare iudices ⁊ aſſeſſores ·iiij· q· iiij· c· j· ⁊ ·ij· Sūt ⁊ alie ꝑſone q̄ aduocare nō pn̄t vt ſurdꝰ· mutꝰ cecus furioſus ĩpubes vſ𝔮 ad ·xvij· annū· vir paſſꝰ muliebria ſcȝ ꝯtra naturaȝ ⁊ alij· d̄ qbꝰ· vij· q· iij· c· Tua· ¶ Nota hic tn̄ ꝙ iudex tenet̄ dare q̄n𝔮 aduocatū vt illis q̄ hr̄e nō pn̄t vel ꝓpter pauꝑtatē vl̄ ꝓpter potētiā aduerſe ꝑtis· ff· de officio ꝓconſulis· l· Ne q̄cū𝔮 Si aūt iudex h̄ alicui aduocato p̄cipiat ⁊ ille ſine cā denegȝ pōt ꝑ iudicē ꝑpetuo remoueri ab officio aduocatiōis· C· e· l· Prouidendū· Debet ḡ aduocatꝰ obedire ſi cōpetēs ſalariū cōſtituat̄ ei· ¶ De ſalarijs aūt aduocatorū ſciendū ꝙ lȝ aduocato vēdere ſuū p̄ocinū ⁊ iuriſcōſulto iuſtū ꝯſiliū· xiiii· q· v· c· Nō ſane· Qd̄ videt̄ intelligendū quādo credit iuſtā ēē cām quā defēdit· vl̄ ſaltim dubitat nō ēē iniuſtā· ⁊ ſi vt lucretur clientulo dic̄ iuſtā ēē nil dȝ hr̄e ꝓ iuſto p̄ocinio· ḡ lȝ recipe ſalariū· Et q̄uis q̄dā dicāt ꝙ cū h̄ fac̄ aduocatꝰ ſeu iuriſcōſultꝰ abſ𝔮 labore ⁊ reuolutiōe librorū puta q̄r hȝ in ꝓmptu materiā vel de ꝓpinq̄ vidit· ꝙ nō pōt tūc accipe· Tn̄ Guill'us ⁊ Hoſtiēſis tenent ꝯtrariū· ſ· ꝙ pōt accipere q̄r ſi nō laborauit tūc laborauit in p̄terito· al's deteriorꝭ ꝯditōis eēt magꝭ peritus q̄ minꝰ ꝑitus Sciendū adhuc ſm̄ Tho· ij· ij· q· lxxi· ꝙ in cā pauperū tenet̄ aduocatꝰ gratis p̄ſtare p̄ocinū eo modo q̄ tenent̄ oēs ad opa pietatis· Nullus em̄ ſuffic̄ oībꝰ indigētibꝰ opa miſericordie impēdere· Nō ḡ tenet̄ q̄s ꝑ mundū q̄rere indigētes vel etiā futurꝭ hoīm indigētijs prouidere Sed ſuffic̄ ꝙ ſbueniat his q̄ ſibi occurrūt ⁊ in p̄nti tp̄e ⁊ in caſu quo nō apparet in ꝓmptu quō poſſet ei alit̄ ſbueniri· ⁊ tūc tenet̄ de eo qd̄ poteſt

Q Ꝙ in aduocatis dȝ ēē ſcīa diligentia maturitas ⁊ fidelitas Cap· ſcōm

Secundū myſteriū declarādū de aduocatis dr̄ ꝯditio· Debent em̄ aduocati q̄ttuor ꝯditiōes habere

¶ Prima dr̄ ſcientia
¶ Secunda diligentia
¶ Tertia maturitas
¶ Quarta fidelitas

Aduocati debent habere 4 conditiones

Prima ꝯditio aduocatorū dr̄ ſcīa· Debet ſcire defendere cām quā ſuſcipit defēdendā· Nā ſȝ Guill'm ſi amittit iuſtā cāʒ quā fouet ꝓpter ſuā ignorantiaʒ cū· ſ· iactabat ſe ſcientē ⁊ nō erat ad ſufficientiā vltra dec̄m̄ tenet̄ ad ſatiſfactioneʒ leſis· ¶ Scd̄a ꝯditio dr̄ diligētia· Debet aduocatꝰ ēē diligēs ⁊ ſolicitꝰ· Nam ſm̄ Raymundū ſi ꝓpter negligentiā amiſit iuſtā cām tenet̄ ad reſtitutionē ⁊ ſatiſfactionē Scd̄m em̄ Guill'm dȝ aduocatꝰ diligenter examīare cām quā ſuſcipit Et cū dubitat dȝ ſcripturas ⁊ alios ꝑitos ꝯſulere· q̄r qd̄ a pluribꝰ q̄rit̄ faciliꝰ īuenit̄· di· ij· c· De libellis· Et q̄r ſepe reuelat̄ minori qd̄ maior ignorat· di· xcv· ca· Eſto· Et v̄itas exagitata ſepiꝰ magis ſplendeſcit· xxxv· q· ix· c· Grauē· ¶ Tertia cōditio dr̄ maturitas· Debet aduocatꝰ ēē maturus in vultu geſtu ⁊ voce· In vultu vt habeat vultū affabilē ⁊ iocundū abſ𝔮 riſu tn̄ indiſcreto· In geſtu vt aſſiſtat iudici cuʒ reuerētia ⁊ nō moueat indebite caput pedes vel manꝰ ita vt ſua pronunciatio ſit ſm̄ Ciceronis doctrinā vocꝭ vultus geſtus moderatio cū venuſtate Quidā em̄ reperiunt̄ q̄ dū loq̄ volūt geſtibus q̄buſdā vtūtur ridendis· Aut abſtergūt faciē Aut crines poſt aures reformant· Alij oculos trāſcelū leuāt· nunc caput remittūt ⁊ ſilia Quidā inſuꝑ ꝯtumelijs certāt cū aduerſario· nō legibꝰ· nec audire volūt eū ſed ſꝑ loq̄ ⁊ hmōi· ¶ Quarta ꝯditō aduocatorū dr̄ fidelitas· Debet aduocatus ēē fidelis vt nō inducat falſos teſtes vel allegȝ falſas leges aut quaſcun𝔮 probationes· Ne𝔮 decipiat clientulū ſic̄ facere plerī𝔮 ſolent dū occulte adiuuant aduerſariū· q̄ dicūtur p̄uaricatores ⁊ prodī

totes ꝛ sūt infames·ij·q·iij·§·Notādū· Et tales tenenť vltra pctm̄ iniusticie et proditiōis ad oē dānū ꝛ intesse leso· Dicit aūt Tho·ij·ij·q·lxxj·arti·iij· Ex aduocato defendēti iustā cām licitū ē prudenter occultare ea quibus posset impediri processus eius· Non autē licet ei vti aliqua falsitate Sed aduertant simplices ne ab his domesticis lupis deuorentur de quibus Esopus ait· Hi regnant qualibet vrbe lupi· Qui ꝓpria cōmoda sectātes in iudicio fingunt multa pro defensione clientuloꝝ cū tamen secrete mutuaȝ habeant intelligentiā procurantes causarum dilationē vt sic magꝭ lucrari possint· Et de lucro inter se multotiens confabulātes gloriantur Sicut de demosthene ꝛ aristodemo narrať· vt eñ recitat aulus gellius in libro noctiū atticaꝝ· Cū legati mileti venissent athenas auxiliū petituri locutus est ꝯtra eos demosthenes Et pro illa vice inexpedita causa accesserunt legati ad demosthenē rogātes ne cōtra vota coꝝ diceret· pecuniāqꝫ dederūt Tertio die post cū res iterū agereť venit dmostenes cū multa lana posita sup collū ꝛ tāqꝫ morbo impeditus dixit se sinachē pati Ideoqꝫ ꝯtra milesios loqui nō posse· Sed ipse demosthenes postea veritatē aperuit ratus ad gl'iam ei⁹ accedere· Interrogauitqꝫ aristodemū auctorē fabula rū q̄ꝫtum mercedis vt taceret accepisset· Cui talentū accepisse rn̄dit· At ego demosthenes ait pl⁹ accepi· Laudo igr̄ vt cū fieri pōt euitenť litigia ꝛ ptes vuȝ bonis interuenientib⁹ secū ꝯcordent· qm̄ nō est veritas in filijs hoīm ꝛ aduocati cōiter que sua sunt querunt·

Ex aduocati peccant dum suscipiūt causas iniustas vel illas prosequuntur vel propter superfluas dilatiōes ꝛ causatu cōpositiones· Cap·tertiū

TErtiū mysteriū de aduocatis declarandum diciť offensionis Propter auariciā nanqꝫ ꝯsueuerūt aduocati offēdere proximos quadrupliciter

Primo iniustas cās suscipiendo

Scdo iniustas cās ꝓseq̄ndo

Tertio cās dilatando

Quarto cās cōponendo

Primo offendūt aduocati auari causas iniustas suscipiendo· ſm eñ Tho·ij·ij·q·lxxi·artic·iij· Si aduocatus assumit seu defendit cām iniustā peccat grauiter ꝛ tenetur ad restitutionē dāni qd ꝯtra iusticiam altera pars ꝑ eius auxilium incurrit· Similiter si succumbat suscipiendo causam iniustam decipiendo clientuluȝ teneť ei satisfacere· Propterea dt Guilhelmus in speculo ꝙ aduocatus quādo ad ipm̄ ꝑmo venit clientulus debet cū sic alloqui· Charissime tres sunt ꝑsone quibus omnimoda veritas est aperiēda ꝛ nil eis celandum· Confessor quo ad peccata cōmissa· Medicus quo ad infirmitates· Et aduocatus quo ad ea que ptinēt ad causam qua petit consiliū ꝛ auxiliuȝ defensionis· Dicas ergo mihi omnimodā veritateȝ negocij· Exemplū da mihi scriptū vt ꝯgruū dare tibi possim ꝯsiliū atqꝫ responsum· Expedit eñ aduocato habere scripturā sup narratione facti quaȝ clientulus ꝓponit ꝓpter periculū periurij cū hodie habeat iurare vt sine rubore ꝛ verecundia possit cū aliter inueniť eaȝ deferere Inquirat etiā quas probatōnes habeat clientulus· Et si videat hr̄e sufficientes dicat· Secure te defendas· si aūt videat cum deficere in probationibus dicat ei· Amice noli inanis sumptib⁹ teuexare· Non debet ergo aduocatus causaȝ iniustā fouere vel suis allegatiōib⁹ colorare· Scdo offendūt aduocati iniustas causas prosequendo· Si eñ aduocatus suscepit cām quā credebat eē iustā ꝛ inꝓcessu apparet iniusta debet causam deserere vel illū cuius causaȝ agit ad cedēdū

inducere· hec Tho· Quamdiu aūt cā rma
net dubia bñ pōt aduocat⁹ procinari ꝫ
Guillm· ¶ Tercio peccāt aduocati cās
dilatādo· cū· s· possent illas celeri⁹ expe
dire· et tñ vt magꝭ lucrent protrahūt i
longū appellatōes indebitas interponen
do· iij· q· vij· c· Tria. Sed in h̄ debēt iudi
ces aduertere qm̄ vt dicit glo· in· ca· sup
eo· extra de appellatōib⁹· ꝛ textus ibidē
in· c· Ut debitus· Appellatio cā probabi
li nō expssa nō admittit· Et in· c· Cōsulu
it glo· ait· Appellatio q̄ fit ꝯ leges vl̄ ca
nones nō ē aliqten⁹ admittēda· ¶ Quar
to peccāt aduocati causas iustas cōponē
do· dū· s· cognita ṽitate facti dolose pti
ṽitatē occultādo causas cōponūt· vt pu
ta si due ptes litigarēt sup hereditate vl̄
possessione et hmōi· ꝛ iā ṽitas lucida es
set pro vna pte pro q̄ ferri deberꝫ sentē/
tia· Tūc aduocat⁹ ei⁹ a pte aduersa cor/
ruptus clientulū suū inducit asserēs suā
rē vel despatā vel difficilē ideo cōponē
dā· In q̄ et silibus tenent aduocati satis
facere ꝛ restituere pti lese· Sūt ꝛ alia ml̄
ta in q̄bus aduocati peccare ꝯsueuerunt
q̄ ipi sciūt ꝓpter q̄ si se nō correxerint pri
uabunt eterna vita· Ad quā nos pducat
saluator noster q̄ est bñdictus in eternū
Amen·

Sabbato ante dominicam oliuarū·
De auaricia clericorum ꝛ episcoporum·
Sermo quadragesimussecund⁹·

Volumus iesū videre· Scribunt hec ṽba origi
naliter Johā· xij· c· ꝛ in euāgelio
hodierno· Nil debēt clerici dedicati dō q̄
rere ampli⁹ nisi videre iesū sic dicebant
illi gentiles philippo· de q̄b⁹ fit mentio
in euāgelica lectōe· Propterea auaricia i
ipis longe grauius q̄ in laicꝭ ē rephēsibil̄·
Hinc Leo papa di· xlvij· c· Uirum· ait·
Uirū catholicū et pcipue dñi sacerdotē
sicut nullo errore sic nulla cupiditate i/
plicari optet· Quia ṽo vt expientia docꝫ
feruor auaricie maximā ptē cleri ducit ad
inferna· idō hodierna die ꝯ auariciā cleri
corꝝ verba faciem⁹· Distiguem⁹ aūt tria
in q̄bus illa auaricia consistit·
¶ Primū est bonorꝝ eccl'iasticorꝝ detētio·
¶ Secundū symonie cōmissio
¶ Terciū negociorꝝ ꝓhibitorꝝ exercitatio
Qꝫ clerici ꝛ epi pcipue de his q̄ super
fluūt de redditib⁹ ecclesiarꝝ debent pau/
peribus subuenire· Cap· primū

Primū in q̄ consistit auaricia cle
ricorꝝ est bonorꝝ eccl'iasticorꝝ de/
tentio· Detinēt q̄ppe auari cle/
rici bona eccl'iastica tanq̄ sua ꝛ
propa· ꝛ dū abūdāt nolūt paupib⁹ sbue
nire· Bona em̄ eccl'iarꝝ vt diximus sermo
ne· viij· hui⁹ opis sunt bona pauperꝝ· vt
dr in glo· in· c· Nihil· extra de p̄scptōib⁹·
Et· xvi· q· j· c· Si cupis· ꝛ· xxiij· q· vij· ca·
Quod aūt· Et· xxiij· q· viij· c· Conuenior·
Et· xij· q· ij· c· Aurū· Et lꝫ oēs clerici sic
auari rephensibiles sint· tm̄ epi in h̄ delin
q̄ntes sunt maxime ꝯdēnādi Inq̄t enim
Hiero· xij· q· ij· in· c· Gloria· Gl'ia epi est
pauperꝝ opibus prouidere· Ignominia
sacerdotꝭ ꝓprijs studere diuitijs· ¶ Ad
clariorē tamē intelligentiā notāda sūt h̄
loco de epis tria· ¶ Primū notādū est q̄
res eccl'ie date sunt in ptātem epi nō vt
illarꝝ sit dñs sed dispēsator fidel̄· Unde
xij· q· j· c· Expedit· dr· Epi ꝛ eccl'iarꝝ ꝑpo
siti bonorꝝ ꝛ rerꝝ iparꝝ dispēsatores effici
unt· Et in· c· p̄cipimus· Precipim⁹ vt i
ptāte sua res eccl'ie epus habeat· Si em̄
aīe hoīm p̄ciosiores illi sūt credite· mlto
magis optet eū curā de pecunijs habere·
Nec tal' cura derogat pfectōi ꝛ euāgelice
pauptati sic ignari q̄dā temere affirma/
re p̄sumūt· Uñ in p̄fato· ca· Expedit· dr
de sctō Paulino· Sanct⁹ paulin⁹ ingē/
tia p̄dia q̄ fuerūt sua vēdita paupib⁹ ero
gauit· Sed cū fact⁹ esset eps nō ꝯtēpsit
eccl'ie facultates sed fidelissime dispen/

rauit· Et iterū ibi sequitur text⁹· Sanct⁹ hilarius oīa sua aut parentib⁹ reliq̄t aut vēdita paupib⁹ erogauit· Is tn̄ cū merito sue pfectōis fieret eccl'ie arelatēsis epūs q̄ illa tūc habebat eccl'ia nō solū possedit sed etiā acceptis fideliū numerob⁹ hereditatib⁹ āpliauit· Ex h̄ dānnat in ep̄is negligēcia q̄ dissipari ꝛ dilapidari sinūt bona tpalia eccl'iaꝝ. vn̄ vt habet di· xxxix· §· vltimo· Quidā petr⁹ noīe elect⁹ in episcopū neapolitanū repellit a Gregorio papa ꝓpter simplicitatē ne ei⁹ occasiōe res eccl'ie dilapidarent· vbi dicit glo· ꝙ sumit hic simplicitas pro negligēcia vel stulticia· Hec eni negligēcia qn̄ est notabil' impedit promouēdū vt hic· Et dist· lxxiiij· c· Epoꝝ· sed nō deijcit promotum· sed dat ei coadiutor· vt· vij· q· j· c· Quia frater· ¶ Sed vtrū ep̄s pncipali⁹ debeat intēdere cure pastorali q̄ȝ multiplicatiōi tpaliū· R̄ndet Hosti· in sūma· Et tho· in q̄libetis· et· ij· ij· q· clxxxv· articulo· v· Ex sollicitudo p̄lati ꝓpria ꝛ p̄cipua dȝ esse circa gregē custodiā· orando · p̄dicando sacramēta mīstrādo· Multiplicatio autē tpaliū pōt exerceri oportūitate se offerente sine sp̄ūaliū notabili dāno· Et sic piū est multiplicare ea ad eccl'ie vtilitatē· ꝙ si oportunitas nō se offerat nullatenus licet ei distractōib⁹ se ingerere ꝛ secularib⁹ occupare cū impedimēto notabili ¶ Secūdū notandū ꝙ ep̄s ꝯuenient prouidet sibi de bonis eccl'ie s̄m grad⁹ sui decentiā· Vn̄ scribit· xij· q· j· c· Ex his· Ex his q̄bus epūs indiget si tn̄ indiget suas necessitates ꝛ pegrinoꝝ fratrū vsus ꝛ ipse pcipiat vt nihil ei possit omnino deesse lex eni dei p̄cipit vt q̄ altario deseruiūt pascant ex ipo· Idem in· c· epūs· Sint nihilominus epi cauti vt caueāt a supfluis obseruādo illud qđ habet· xli· di· ex consilio carthaginēsi· Epūs vilē suppellectilē ꝛ mēsam ac victū paupeꝝ habeat ꝛ dignitatis sue auctoritatē fidei ꝛ vite meritis q̄rat· ¶ Terciū notandū vt ponit· xij· q· ij· c· ep̄s· ꝛ capitul' seq̄ntib⁹ ꝙ epi ꝛ alij rectores eccl'iaꝝ debēt habere ꝛ tenere res ecclesie distinctas a rebus ꝓprijs ne sub p̄textu reꝝ ꝓpriaꝝ auferant bona eccl'ie· Et de bonis q̄dem eccl'ie mobilib⁹ vel imobilib⁹ sicut etiā alij clerici nō pn̄t testari· Sed de reb⁹ p̄rimonialib⁹ vel sibi donatis aut legatis aut acq̄sitis p industriā pn̄t testari et cōsanguineis licite legare ꝛ donare· Et ab intestato in hmōi succedūt cōsanguinei· Epi aūt ex religionib⁹ assumpti nō pn̄t de aliq̄ testari nisi de licentia pape s̄m Tho· ij· ij· q· clxv· articulo· viij· Et sil'r religiosi assūpti ad ecclesias curatas· Sed q̄cq̄d acq̄rūt tales epi vel al's curati ecclesie sue acquirūt etiam p successionē aduenictia· Bona g̃ ecclesie p epos fidelit sunt ꝯseruāda ꝛ debite dispēsanda· Antiq̄tus aūt fiebāt q̄tuor ptes d̄ redditib⁹ eccl'ie· Vna erat epi· Alia clericoꝝ deseruientiū eccl'ie· Tercia seruabat pro fabrica seu reparatōe ecclesie· ꝛ q̄rta dabat paupibus· vt habet· xij· q· ij· c· De redditib⁹· c· Quattuor· ꝛ alijs capitul'· Tn̄ dicūt doctores ꝙ aut ista bona distincta sunt· aut nō· Si distincta sunt bona q̄ debēt i vsū epi cedere ab his q̄ debēt expēdi i vsū clericoꝝ ꝛ pauperū ac fabrice· ꝛ epūs retinet sibi aliq̄d ex his q̄ sunt deputata mīstris ecclesie paupib⁹ vel fabrice agit ꝯ fidem dispēsatōis et mortaliter peccat ꝛ tenet ad restōez· Si vo nō sunt p̄dicta bona distincta eorum distributio fidei sue cōmittit· Et si q̄dez in modico deficiat vel supabūdet pōt h̄ fieri absq̄ȝ bone fidei detrimēto· q̄ n̄ pōt in talib⁹ pūctaliter accipe q̄d fieri oporteat· Si vo sit multus excessus nō pōt latere vnde videt bone fidei repugnare· et ideo nō est absq̄ȝ mortali· Et addit tho· ij· ij· q· clxxxv· arti· vij· ꝙ si q̄s cleric⁹ vel p̄latus necessitate nō imminēte prouidēdi paupib⁹ de his q̄ supfluūt de prouentī

bus ecclesie possessiões emat vel in the
sauro reponat in futurū pro pauperib⁹
ꝑfutura laudabiliter facit· Si aūt neces
sitas immineat paupibus erogādi super
flua cura est et inordinata vt aliqs tūc in
futurꝫ cōseruet· qd̄ dn̄s prohibet dicens
Nolite solliciti esse in crastinū · Scdm
fr̄m archiepm florentinū in sūma sua ter
cia pte titulo· xxj· Notent epi q̄ legata q̄
habēt exeq̄ siue pro incertis facta siue p
alijs causis qn̄ p testatorē nō est exp̄ssus
locus vel mod⁹ erogatōis nō ꝓpterea pt
vel debet epus sibi imbursare sed paupi
bus erogare tenet· Et idem de alijs incer
tis q̄ ꝑueniunt ad manus eius rōne vsu
re vel ludi et hmōi·

Ex clerici auari cōmittūt symoniam
circa spūalia p essentiā · et spūalia p cau
sam· ꝛ spūalia p effectum·

Capitulū scdm

SEcundū in q̄ consistit auaricia
clericoꝝ est symonie cōmissio·
Est em̄ h̄ peccatū grauissimuꝫ·
de q̄ dr̄ extra de simonia in· c· Sic· Simo
niaca pestis sui magnitudīe alios mor
bos vincit· Et in· ea· tāta · Tāta ē labes
hui⁹ criminis q̄ etiā serui apd̄ dn̄os ꝛ q̄
libet criminosi admittunt ad accusatōez
etiā et meretrix que in alijs nō admittit
vel ad accusatōez vel ad testimoniū pro
pter vilitatē eius· Viles nāq̄ ꝑsone ac
cusare nō possunt· vt patꝫ extra de accu
satōib⁹· c· j· Sꝫ bene possunt ī casu symo
nie· Et q2 simonia ꝯsistit in emptōne et
venditōe spūaliū vel spūalib⁹ annexoꝝ
vt diximus in ſmone de simonia in q̄dra
gesimali de pnīa· Sciendū q̄.
Aliqua sunt spūalia p essentiam·
Aliqua per causam·
Aliq p effectū ſm Durandū · in quar
to suo· Spūalia p essentiā sunt grā ꝛ vir
tutes infuse q̄ nec emi nec vendi possūt·
nec de iure nec de facto· ꝯtū· s· ad efficaci
am trāsferēdi et acqrēdi ea· q2 nō est hoīs

ea trāsferre vel dare sed dei· videt tamen
q̄ de facto possint vendi ꝛ emi ꝯtuꝫ ad
symoniā ꝯmittēdā vt dic̄ Petr⁹ de palude
in q̄rto· Quia symō mag⁹ voluit symo
niace emere grām illā aploꝝ que erat ca
racter ep̄alis ꝛ grā miraculoꝝ· s· q̄ spūs
sanct⁹ visibiliter descēdebat· Silr̄ sciētia
ꝛ virtutes acquisite que dicunt spūalia
p essentiā p respectū ad spm̄ humanum
nec emi nec vendi pn̄t· Spūalia p cāꝫ
sunt sacramēta que sūt causa grē· Et ista
q̄dem spūalia de facto vendi pn̄t et emi·
nunq̄ aūtē de iure ꝛ licite sine vicio simo
nie· In mr̄imonio autē qd̄ est vnū d̄ sa
cramentis licite dat ꝛ accipit pecunia no
mine dotis absq̄ vicio symonie· non ex
eo q̄dem q̄ ex tali sacramēto ꝯferat grā·
vt notat glo· j· q· j· c· Quicq̄d· h̄ em̄ falsū
est· Sed ꝓpterea q2 mr̄imoniū nō solum
est sacr̄m sed etiā nature officiū· ꝛ ſm h̄
dat pecunia pro matrimōio ad sbleuan
dū onera ei⁹· et nō inq̄tū est eccl'ie sacra
mentū· vt dicit Tho· ij· ij· vnde ꝛ pro bn̄
dictōe nuptiaꝝ prohibitū est aliq̄d exige
re· licꝫ sponte oblatū recipi possit· vt ex
tra de symonia· c· Cū in eccl'ia· Dicit tam̄
Guill'· q̄ si sacerdos aliqs puta ad quē
spectat bn̄dictio nuptiaꝝ nō vult dare li
cētiā alteri sacerdoti q̄ bn̄dicat nuptias
nisi pro pecunia · Si q̄dem nō intēdat vē
dere licentiā bn̄dictōis sed prouidere si
bi de portione oblationū eū contingente
nō est symonia· Si tamē ex certa scientia
maiorē exigat sūmam q̄ꝫ debet p̄sumi pōt
q̄ ipam licentiā vendere voluit· Pro
baptismo autē q̄ nō sit danda vel exigē
da pecunia exp̄sse habes· j· q· j· c· Bapti
ꝫādis· vnde si sacerdos nō vellet bapti
ꝫare nisi pro pecunia nō est ei dāda· Nā
si baptiꝫand⁹ est adult⁹ sufficit ei ad sa
lutē baptism⁹ flaminis si tūc moriat· Si
est paruul⁹ in tali casu ipe offerēs vel q̄
cūq̄ alius pōt ipm baptiꝫare ꝛ dꝫ si esset
puer in ꝑiculo mortis· Sed si nō sciret

vel nõ posset ali⁹ baptizare nisi tal' sacerdos debet poti⁹ dimittere puerũ sine baptismo mori q̃ pecuniã simoniace dare sacerdoti ꝑ regulã illã. Nõ sunt facienda mala vt inde veniãt bona. ad Ro. iij. c. Hec est opinio Thome. Petri de tarantasia. ꝛ Petri de palude in q̃rto. ꝛ Richardi et glo. i. q. i. dicto. c. De baptizãdis Addit tñ Richard⁹. Aliq̃ dicũt q̃ i casu nihilomin⁹ possit dari pecunia. ita tñ q̃ dans nõ intẽderet eã dare pro sacro sꝫ pro vitãda damnatõe pueri. ꝛ ad remouendã insaniã sacerdotis. Sec⁹ aũt ĩ aliis sacramentis q̃ sine ꝑiculo dãnationis ex causa differri pñt. Posset etiã a sacerdote emi aqua qua esset puer baptizãd⁹ si aqua ipa esset purũ elementũ. Sec⁹ aũtẽ si esset iã cõsecrata. vt est aqua fontis baptismal'. tũc eñi esset symonia. i. q. i. c. Dictũ. Eodẽ mõ nec ꝑ ɔfirmatõe eñi nec pro chrismate nec pro extrema vnctõe licet exigere. Sed sponte oblata licite recipiũtur. i. q. ij. ca. Sicut epm. Et si in his vel aliis q̃buscũq̃ spũalib⁹ aliq̃ cõsuetudine exigant̃ quasi p̃ciũ rei spũalis cũ intẽtõe vendẽdi vel emẽdi manifesta est symonia. p̃cipue si ab inuito exigantur. Sed si accipiant̃ q̃si q̃dam stipẽdia per ɔsuetudinẽ approbatã non ẽ simonia. si tñ nõ sit eius intentio emendi vel vẽdẽdi. sed intẽtio referat̃ ad solã cõsuetudis obſuantiã. et p̃cipue qñ quis volũtarie soluit. In his tñ sollicite est cauendũ ab eo quod habet speciẽ symõie vel cupiditatis. vt dicit̃ in ca. Cum ab omni specie. extra de vita et honestate clericoꝝ. Item pro eucharistie collatiõe nõ licet exigere vel ex pacto seu quasi p̃cium aliqđ dare. i. q. i. c. Dictũ. Pro celebratõe autẽ misse tanq̃ p̃cium nunq̃ licitũ est accipe vel dare. Sed ẽm Raymundũ si sacerdos teneat̃ celebrare. puta quia habẽs ecclesiam vel bñficiũ ꝛ officiare tenet̃. tunc exigere est symonia. i. q. i. ca. Uendentes. si vero nõ tenet̃ et deficit ei sumpt⁹ potest accipere. i. q. i. c. Judices. Naꝫ ꝛ operas suas locare põt siue ad diem siue ad annum. Et si sumptus habet ꝛ ad hoc nõ tenetur aut debꝫ facere gratis aut cessare alias videt̃ facere ex auaricia. Item nec pro audienda cõfessiõe debet aliquid exigi. i. q. i. ca. Quicquid. ¶ Notandum tamen semꝑ q̃ modica res bona intentõne data et accepta non inducit symoniam. sicut patet extra de symonia. ca. Et si q̃stiones. Sed contra quia in ca. Ex tue fraternitatis l̃ris. extra de symonia scribitur. Et archidiacon⁹ qui noluit p̃sentare ordinandum in sacerdotio nisi solut̃ ei sex solidis symoniac⁹ iudicatur Item arguit̃ a simili. quia pro modica re dat̃ actio furti. xiiij. q. vltima. ca. finali. Et pro vna gallina cõmittitur furtũ. Instituta de rerũ diuisiõe. §. Gallinaꝝ. Rñdet glosa in dicto. c. Ex tue. q̃ in talibus affectio ꝛ intẽtio cõmittentis cõsiderat̃. quoniã quantitas muneris diuersitatẽ iuris nõ inducit. xiiij. q. iiij. c. vltimo. Insuper nec pro sacramẽtalibus aliquid licitũ est recipere. vt pro benedictõe abbatum vel abbatissarũ ꝛ virginum ꝛ huiusmodi. Et licet ex pacto nihil sit accipiẽdum tamen si gratis aliquid offert̃ si accipiatur nõ est symonia. De consecratõne vero ecclesie scribit̃ in. c. Cum sit romana. extra de symonia. q̃ episcopus nil debet exigere pro consecratõne eccl'ie p̄ter procuratõem. Et ista procuratio p̄stari debet ẽm facultates ecclesie sicut et alie. Extra de cẽsib⁹. ca. Cum nuper. Immo si ecclesia procurare nõ posset episcopus ipe suis sumptib⁹ cõsecrabit eam. x. q. iij. ca. Cauendũ. i. q. ij. ca. Placuit. In auctentico de mandatis principũ. §. Sic tibi. ¶ Quedam spiritualia dicuntur ẽm effectum. ex eo videlicet ẽm Richardum in quarto. quia procedũt ex spirituali gratia et ad eam disponũt vt p̃di

care ꝓhetare ingressus religionis et hu iusmodi· vel quia sunt de actibus vel ne gocijs spiritualibus vt docere· iudicare· testificari ⁊ hmõi· Pro actu ꝓhetãdi et ꝑ pdicatõe nõ lꝫ accipe pecuniã q̃si p̃ciũ Jllis v̓o q̄ p̃dicãt p̃ncipal'r hac intentõne vt recipiãt pecuniã vel laudẽ simoniam mentalẽ cõmittũt· j ·q· iij· c· Nõ solũ Sꝫ si sup h̔ paciscũtur simonia est· q̃ etiaꝫ ꝑ eccl'iam puniri põt· Jn oĩb⁹ his pacta vi tãda sũt q̄b⁹ dei grã vẽdi videt̃ ⁊ emi· vi ctũ v̓o q̃rere pro labore vnicuiqꝫ licet ·et qd̉ gratis offert̃ ⁊ absqꝫ pacto naturam emptiõis ⁊ vẽditiõis non sapit·

Qꝫ clerici auari exercẽt negocia pro hibita q̃ exercere nõ dñt· Cap· tertiũ·

Tertiũ in q̊ ꝯsistit auaricia clerico rũ dr̃ negocioꝝ prohibitoꝝ exerci tatio Exercẽt q̄ppe pleriqꝫ nego cia ꝓhibita· Et p̃mo ꝓhibita est clericis negociatio Extra de vita ⁊ honestate cle ricoꝝ· c· Clerici· Extra ne clerici vel mo nachi· c· Multa sũt negocia Et· lxxxviij di· c· fornicari· ⁊ · c· Ejiciẽs· q2 vt inquit Apl's· ij· ad thimotheũ· ij· c· Nemo mili tãs deo iplicat se negocijs secularib⁹· hic Hiero· ad nepotianũ ait· Negociatoreꝫ clericũ ex inope diuitẽ ex ignobili gl'iosũ q̃si q̃sdã pestes euita Et vt doctores di cũt· si negociẽtur clerici ꝓpter lucrũ non excusant̃ a mortali Si aũt ꝓpter necessi tatẽ victus excusant̃ Extra ne clerici vel mõachi· c· Scd̉ꝫ· ex textu ⁊ glosa· vbi dr̃ Clerici ⁊ monachi nõ dñt negociari cau sa lucri sec⁹ cã necitatis· ¶ Scd̉o ꝓhibi ta est cleric͡ administratio bonoꝝ laico rũ Extra ne clerici vl' monachi· c· Sacer dotib⁹· Si v̓o ꝯ̄triũ fecerit ⁊ in admĩstra tiõe fraudatores iuenti fuerint nõ subue nit̃ ipis ab eccl'ia· Jbi dic̃ glo· Sacri͡ dei sacerdotes vacare oportet assidue· xxxi· di· c· Sacerdotib⁹· ff· de arbitri͡· l· Nõ di stinguem⁹· ꝭ· iij· Ex ista decretali sumunt q̄dã argu· ꝙ laic⁹ possit clericũ occasiõe male administratiõis cape cessante p̃ui legio clericali qd̉ est falsũ ex eo q2 ꝓhibi ti sunt laici remouere clericos a diuinis officijs· xxi· q· iij· c· Cypanus· lxxxviij· di· c· vlt· vñ si ꝯ̄fecerit nõ dñt ex delicto pro prio cõmodũ reportare Dicendũ ḡ ꝙ ta li clerico nõ s̄buenit̃ ab eccl'ia postqꝫ legi time monit⁹ ẽ vl' meli⁹ ⁊ veri⁹ est tali cle rico ab eccl'ia nõ s̄ueniri nec pecũia nec alio auxilio cũ al's eccl'ia teneat̃ clericos defendere ab opp̄ssionib⁹ laicoꝝ· ¶ Ter tio ꝓhibitũ est cleric͡ officiũ ꝓcurandi et aduocãdi in q̃stiõib⁹ secularib⁹ si sũt i sa cris vel etiã in minorib⁹ si sũt beneficia ti Excepto si h̊ facerẽt pro se vel pro mi serabilib⁹ ꝑsonis Ex̃ de postulãdo· ca· j· vel nisi suã aut suoꝝ iniuriã ꝓsequantur ¶ Quarto prohibitũ est clericis officiuꝫ histrionat⁹ vt pꝫ li· vi· de vita ⁊ honesta te clericoꝝ· c· Uno· Ubi dr̃ ꝙ clerici ꝑ an nũ ioculatores vel ꝑ breui⁹ tp̄s tertio ad moniti ꝑdũt p̃uilegiũ clericale· ¶ Quĩto ĩterdicit̃ cleric͡ officiũ macellarioꝝ ⁊ ta bernarioꝝ vt pꝫ in clemẽtina· j· de vita ⁊ honestate clericoꝝ Et h̔ dr̃ tã de clericis ꝯiugatis qꝫ alijs Et vt ibi dic̃ glo· Ta berna dr̃ dom⁹ in q̃ panis ⁊ vinũ ⁊ car nes cocte vendunt̃ q̃s nec tenere nec in gredi dñt clerici vt hr̃· xliiij· dist· Clerici ¶ Sexto· inhibitũ ẽ cleric͡ exercitiũ vena tiõis clamose q̃ fit cũ canib⁹ ⁊ clamorib⁹ ⁊ tumultu vt pꝫ extra de clerico venato re· c· Omib⁹· Et vt dic̃ glosa· lxxxvi· di· c· Qui venatorib⁹ Etiã ꝓpter paupꝫtatẽ nõ ẽ licita venatio q2 aliũde dꝫ q̃rere sibi victũ ⁊ ꝑ aliud exercitiũ vt ꝑ agriculturã xci· di· c· Cleric⁹ Uenatio ãt q̃ fit sine cla more ⁊ canib⁹ vt ponere laqueũ ⁊ rethe ⁊ hmõi bene est licita clericis· de cõ· di· v· c· Nunqꝫ Jn ca· v̓o p̃mo Extra ne clerici vel monachi dr̃ ꝙ epi ⁊ alij clerici nõ de bẽt tenere canes ⁊ ancipitres ad venãdũ idẽ dr̃· xxxiiij· di· Quç ũdã· lxxxvi di· an putari͡· ex de cẽsib⁹· ca· Cum Apostolus

Extra vo de clerico venatore ·c· Oibus·
dicit· Omib⁹ seruis dei interdicit vena
tio· Glo· idē clericis q̄ dicunt serui dei·
q̄ assumpti sunt ad dei obsequiū · Extra
de p̄bēdis ·c· Cū serui· Et ·xxi· di ·c· cleros
¶ Septimo nō debēt clerici exercere offi-
ciū tabelliōat⁹ siue notariatus ·extra ne
clerici vel monachi ·c· Sicut· Et s̄z Ra
ymūdū dū si illud habebāt sūt cōpellēdi
ad dimittendū p̄ substractōem bn̄ficij ap-
pellatōe postposita· Et dic̄ Innocētius
q̄ ɔstituti in sacris si instrumēta ɔficerēt
anteq̄ eis interdiceret valerent q̄dē· al's
nō· Sed Host· intelligit q̄ nō valerent
i negocijs secularib⁹ sed i eccl'iasticis vale
rent· Et s̄m Host· ep̄s pōt cōstituere cle
ricū tabellionē p̄ totā suam diocesim cui
cura omniū vel ouiū est cōmissa ·x· q· j·
c· Regenda· et ·xij· q· j ·c· ep̄us· Et si sic fe
cerit poterit illū vocare ad scribēdū acta
eccl'iastici fori· Et sic intelligo q̄ clerici
possunt eē notarij pape ·v· q· j ·c· Quidā
Sed notari⁹ cōstitutus a papa pōt con
ficere instrumēta vbiq̄ locoꝝ· Sed con
stitutus ab ep̄o nō nisi in diocesi illi⁹ ep̄i
q̄ eū instituit· Itē nota q̄ tabellio eccl'ia
stic⁹ nō dz ɔficere instrumēta in secl'ari
bus reb⁹ nec secularis in reb⁹ pure eccle
siasticis· quia hoꝝ cōuersatio nō dz eē p̄-
mixta ·ij· q· vij ·c· laicos· Vn̄ notarij cleri
ci in curijs p̄ncipū prohibent̄ esse scripto-
res· Extra ne clerici vel monachi ·c· Sē
tentiā· Insup religiosus nō pōt exerce-
re officiū tabellionat⁹ nisi ɔ̄ hereticos ṅ
sūt in alijs s̄m Johēm andree· extra d̄ he
reticis ·c· Ut officiū· li· vj · ¶ Sciendū tn̄
q̄ exercitiū honestū seu artificiuz potest
cleric⁹ exercere etiā si nō indiget ·xci· di·
p̄ totū· dū tn̄ p̄ hoc nō omittat diuīa offi
cia· Et s̄m Guill'm pōt recip̄e possessio
nes excolēdas ad partē puta quartam ꝛ
q̄ntā ꝛ hmōi· seu ɔducere eas ꝛ h̄ ad su-
stentatōem suā ꝛ suoꝝ· Cōcordat Host·
Pōt etiā locare aīalia vt oues ꝛ boues
ad certū fructū p̄ contractū tn̄ licitū· Itē
potest emere rē vt eā melioratā chari⁹ vē
dat· vtputa pullū vel equū vel etiā si ta
bulā emat vt faciat imaginē· q̄ ista non
est negociatio sed artificiū ·xviij· q· iiij ·c·
Canonū· extra ne clerici vl' monachi ·c·
·j· Deponāt ergo clerici oēm auariciā si
iesum videre cupiūt in illa btā vita· in q̄
regnat deus p̄ infinita secl'a secl'oꝝ amē·

Dn̄ica oliuaꝝ De auaricia artificuz
ꝛ mercatoꝝ Sermo q̄dragesimusscd's·

Videns ci

uitatē fleuit sup illā· Scri-
bunt̄ hec v̄ba Luce· xix· ca·
Vidit dn̄s noster iesus obduratōem po
puli iudaici propt̄ quā delēda erat iusto
dei iudicio ciuitas sacerdotal' et regia hie
rosolymitana· Et dū exultātib⁹ turbis ci
uitatē illā ingredi vellet pietate solita p̄
motus lachrymis ora cōpleuit· Sed die
bus istis lugēda est ruina populi christi
ani quē vt exp̄imur varijs flagell' pesti
lentiaꝝ guerraꝝ ꝛ famis cōterit manus
oīpotētis dei· Et nihilomin⁹ aliq̄d pei⁹
formidandū est propt̄ duriciā cordis et
p̄seuerantiā in tot iniq̄tatib⁹· Ut aūt ce-
teras p̄tercam⁹ silentio q̄s nō agnoscit
q̄nta est malignitas hoīm auaroꝝ· Et li-
cet in p̄cedentib⁹ m'lta dicta sint· nihilo-
min⁹ obiurgādi sunt illi q̄ propt̄ cupidi
tatis ardorē proximos circūuenire deci-
p̄e fraudare ꝛ supplātare nō erubescūt·
Hi sunt cōiter artifices ꝛ mercatores·
Pro q̄bus dicere possum⁹ illō Hiere·
ix ·c· Unusq̄sq̄ a proximo suo se custodi
at ꝛ in om̄i fratre suo nō habeat fiduciā·
q̄ oīs frater supplātans supplātabit̄·
ꝛ oīs amic⁹ fraudulēter incedit· Ideo ho
dierna die ɔ̄ auariciā artificū ꝛ mercato
rū dicemus· propter quoꝝ p̄fidiā indig-
nat⁹ deus infert popul' dāna grauiora·
Notabim⁹ p̄o tria in q̄bus mercatores

⁊ artifices grauit᷑ peccare cõsueuerunt·
¶ Primũ est sollicitudo inordinata·
¶ Secundũ est volũtas deprauata
¶ Terciũ est fraudulentia reprobata

Qx mercatores ⁊ artifices auari pec
cãt ꝑ imoderatã sollicitudinẽ· Cap· j·

P Rimũ in q̃ peccare solẽt merca
tores ⁊ artifices est sollicitudo
inordiata· Ad qđ intelligẽdũ di
stiguemus ẜm Alexandꝛ̃ i tercio sũme
triplicẽ solicitudinem·
¶ Prima est laudabilis
¶ Secũda tolerabilis.
¶ Tercia vituꝑabilis·
Prima est sollicitudo laudabil᷑· Et
hec est mltiplex· Prima ẽ sollicitudo re/
gẽdi q̃ spectat ad ꝑlatos· Et de hac apl's
ad Romanos· xij· c· ait· Sollicitudie ñ
pigri· Et· ij· ad Chorinth· xi· ca· Instãtia
mea q̃tidiana sollicitudo oĩm ecclesiaꝝ·
Scđa est sollicitudo obediẽdi q̃ cõuenit
sbditis· Et de hac dr̃ Josue ·c· Estote
solliciti vt custodiatis cuncta q̃ scripta
sũt i volumĩe leg̃ moysi ⁊ nõ declinetis
ab eis nec ad dextrã nec ad sinistrã· Ter
cia est sollicitudo pacifice viuẽdi q̃tuz
ad pares· Et de hac inq̃t apl's ad Ephe·
iiij· c· Solliciti ẜuare vnitatẽ spũs i vin
culo pacis· Quarta ẽ sollicitudo recogi
tãdi diuina mãdata· Et de hac scribitur
Deutero· iiij· c· Custodi temetipm ⁊ ani/
mã tuã sollicite· Ne obliuiscaris ẜboꝛuz
q̃ viderũt oculi tui· ⁊ ne excidãt đ corde
tuo cũctis dieb⁹ vite tue· Quita ẽ sollici
tudo feruoꝛis faciẽdi bonũ· Et de hac a/
postol⁹ ad Ro· xij· c· ait· Sollicitudine
nõ pigri spũ feruẽtes dño ẜuiẽtes· ¶ Se
cũda est sollicitudo tolerabil᷑· sic est solli
citudo dilectõis natural᷑· Et đ hac scribi
tur Thobie· x· c· Cũ morã faceret thobi/
as cã nuptiaꝝ sollicitus erat pater eius
thobias dicẽs· Puta quare moꝛat᷑ filius
me⁹ Silr̃ ẽ tolerabil᷑ sollicitudo cure rei
familiaris Et de hac· j· Re· ix· dixit samu

el ad saulẽ· đ asinis q̃s ꝑdidisti nudiuster
cius ne sollicit⁹ sis q: inuẽte sũt· Tole
rabilis ẽ etiã sollicitudo infirmitatis hu/
mane· De q̃· j· ad Choꝛin· vij· ca· Qui cũ
vxoꝛe est sollicit⁹ ẽ q̃ sũt mũdi ⁊ quomõ
placeat vxoꝛi· ¶ Tercia ẽ sollicitudo vi/
tuꝑabilis· s· tꝑaliũ bonoꝝ· Sz hec si sit
regulata expedit hũane vite· Nã ⁊ xp̃us
loculos habuit· vt ꝑz Job· xij· c· Et· xij·
q· j· c· habebat· ⁊ elẽosynas pro necessita
tib⁹ cõẜuabat· Et Actuũ· xi· c· laudat᷑ sol
licitudo discipuloꝝ qñ agabus signifi/
cabat ꝑ spm̃ sanctũ famẽ magnã futurã
q̃ facta est sb claudio· Et ipi discipuli ꝑ
ut q̃sq3 habebat pꝛoposuerũt singuli in
ministeriũ mittere habitãtib⁹ i iudea fra
trib⁹· Qđ ⁊ fecerũt mittẽtes ad senioꝛes
ꝑ man⁹ barnabe ⁊ sauli Et btũs Franci
scus ꝑcipuus terrenoꝝ ꝯtẽptoꝛ ⁊ pauꝑ
tatis amatoꝛ in regula dixit· Pro necessi
tatib⁹ infirmoꝝ ⁊ fratrib⁹ induẽdis mini
stri tm̃ ⁊ custodes sollicitã curã gerant·
Cũ ẜo tꝑaliũ sollicitudo a rõe recta defi
cit pꝛohibita ẽ ⁊ peccatũ· Et de hac chri/
stus dixit Mat· vj· c· Nolite solliciti es
se dicẽtes q̃d mãducabimus aut q̃d bibe
mus aut quo oꝑiemur· ¶ Põt autẽ ioꝛdi
nata esse sollicitudo tꝑaliũ triplici rõne
¶ Primo rõe timoꝛositatis.
¶ Secũdo ratione cupiditatis
¶ Tercio ratione cõtrarietatis
Primo ẽ inoꝛdiata sollicitudo rõne ti
moꝛositatis· qñ· s· aliq̃s diffidẽs de deo ti
met ne si nõ apponat oĩe suũ studiũ· et
pl⁹ q̃z oꝑz oꝑe᷑ necessaria vite sibi defici
ant· Sz timoꝛẽ talẽ xp̃s triplicit᷑ exclu/
dit· Primo ꝓpter maioꝛa bñficia hoi p̄/
stita diuinit⁹ ꝑter suã sollicitudinẽ· sc3
coꝛpus ⁊ aĩaz· Jđ dic· Nõne aĩa pl⁹ q̃z
esca ⁊ coꝛp⁹ pl⁹ q̃z vestimẽtũ· id ẽ si deus
prouidit dãdo coꝛp⁹ ⁊ aĩam prouidebit
de cibis ⁊ vestimẽtis faciẽdo qđ in nobis
est· Scđo ꝓpt᷑ sbuentõez q̃ de⁹ alijs crea
turis prouidet absq3 oꝑe hũano ẜm pro

potrõẽȝ nature sue. Propterea dic. Respicite volatilia celi q̄m nõ serũt neq̃ metũt neq̃ ɔgregãt i horrea. ⁊ p̄r vr̄ celestis pascit illa. Nõne vos mag̃ plur̃ estis illis. Tercio ꝓpt̄ diuinã ꝓuidẽtiã ꝓptercu⁹ ig̃rãtiã gẽtiles circa bõa tp̃alia q̄renda ꝑncipalib⁹ sollicitãt̃ falso opinãtes tp̃alia ista bõa a dõ nõ prouẽire. ꝓpterea ɔclusit xp̃s. Primũ q̄rite regnũ dei ⁊ iusticiã ei⁹ ⁊ hec oĩa adijcient̃ vob. Dȝ g̃ q̄libet ita sollicit⁹ eẽ circa tẽp̃alia bõa vt tñ illa a deo speret ⁊ credat posse obtinere. ¶ Scd̃o ẽ iordiata sollicitudo tp̃aliũ rõe cupiditat̃. vt eñi scribit̃ i cõpẽdio theologie. li. iij. c. xix. triplicit̃ põt q̄s laborare pro bonis tp̃alib⁹ acq̃rẽdis ɔs̃uãdis vel augmẽtãdis. Prĩo rõe necessitatis. dr̃ eñi i p̃s. Labores manuũ tuaꝝ q: mãducab̃ btũs es ⁊ bñ tibi erit. Scd̃o rõne ꝓximal' vtilitatis. cũ. s. q̄s laborat ñ propter suã aut suoꝝ necessitatẽ. puta q: tẽporalib⁹ bonis abũdat. sȝ vt proximis idigentib⁹ s̃bueniãt ⁊ vt habeat vñ tribuat necessitatẽ patiẽti. Tercio rõne auaricie absq̃ oñi intẽtõe ꝓuidẽdi sue nec̃itati vl' aliene. Et sic sepenũero euẽire solȝ q̄ implet̃ illð dictũ Oratij. Jupit̃ extremos mercator currit ad idos. Per mare pauperiẽ fugiẽs ꝑ saxa ꝑ ignes. Et vt scribitur Eccl'es. iiij. c. Un⁹ ẽ ⁊ scd̃m nõ habȝ. nõ frẽm. nõ filiũ. ⁊ tñ laborare nõ cessat nec recogitat dicẽs. cui laboro ⁊ fraudo aĩam meã bonis. ¶ Tercio ẽ inordinata sollicitudo tp̃aliũ rõe ɔrietat̃ qñ. s. artifices ⁊ mercatores absq̃ euidẽti necessitate ɔriãt̃ p̄cepto dei ⁊ eccl'ie ð celebratõe festoꝝ dũ frequẽtissime dieb⁹ fest̃ ad nũdinas ꝓperãt ibiq̃ vẽdũt ⁊ emũt postpositis diuis officijs. Artifices isup vt sũt sartores ⁊ cerdones ꝑ totas q̄si noctes festiuas opant̃ ⁊ suos mĩstros opari faciũt ⁊ ð mane festoꝝ accedunt ad domos ad iducẽdũ viros ⁊ mľieres nec curãt audire missã. Barbitõsoꝝ sãt pleriq̃ dieb⁹ festiuis sine aliq̄ nec̃itate radũt aliq̄s q̄ politi ⁊ pulcri ob suã vãitatẽ videri volũt. In q̄ casu vterq̃ ⁊ barbitõsor ⁊ ille quẽ radit videt̃ peccare mortal'r. q: festũ violãt. Possum⁹ etiã dicere q̄ inordiata sit sollicitudo i op̃ib⁹ illicit̃ ⁊ ꝓhibitis. vt s̃t opa merer̃cia vsuraria taxillatoria ⁊ hmõi.

Qr mercatores ⁊ artifices peccãt dũ in vẽdẽdo ⁊ emẽdo excedũt valorem rei. Cap. scd̃m

Secũdũ in q̄ artifices ⁊ mercatores solẽt peccare ẽ volũtas dep̃uata dũ s̃p res vẽdere volũt pl⁹ q̄ȝ valet qð iniquũ ẽ ⁊ iiustũ. vt eñ inq̄t tho. ij. ij. q. lxxvij. arti. j. Emptio ⁊ vẽditio videt̃ itroducta pro cõi vtilitate vtriusq̃. dũ. s. vn⁹ idigȝ re alt̃i⁹ ⁊ ecõuerso sicut pȝ ꝑ ph̃z. j. politice Qð aũt ꝓ cõi vtilitate itroductũ ẽ nõ dȝ eẽ magis vni⁹ q̄ȝ alteri⁹. ⁊ iõ dȝ int̃ eos s̃m eq̄litatẽ ɔctus̃ istitui. q̄ȝtitas aũt reꝝ q̄ in vsu hoim veniũt mẽsurat̃ s̃m p̄ciũ datũ ad qð est iuẽtũ numisma vt dic̃ Aristo. ⁊ iõ si p̄ciũȝ excedit q̄ȝtitatẽ valoris rei. vel ecõuerso res excedat p̄ciũ tollit̃ iusticie eq̄litas. Hinc ẽ q̄. x. q. ij. c. Hoc ius. dr̃. q̄ si i vẽditõe rei eccl'iastice pl⁹ offerat̃ q̄ȝ res valeat ecclesia recipe nõ dȝ sȝ tm̃ iustũ. Rõ est s̃m Archid. in dicto. c. q: eccl'ia ñ dȝ dolũ facere in ɔctib⁹ suis. extra de dona. c. Per tuas. Sic igit̃ res non p̃nt licite vẽdi pl⁹ q̄ȝ valeãt nec min⁹ emi pensato eaꝝ valore i r̃spcũ ad vsũ nr̃m ⁊ ꝑ ꝓbabile iudiciũ hũane estimatõis mẽsurãt̃ valorẽ rei infra limites latitudĩs ɔpetẽtis. Sȝ ꝓ maiori declaratõe tria s̃t h videda.

¶ Primũ vñ accipiẽd⁹ sit debit⁹ valor rei

¶ Scd̃m q̄ sit latitudo ɔpetẽs valoꝝ rei

¶ Terciũ q̄d iur̃ qñ fit excess⁹ valoꝝ rei

Ad ꝑmũ t̃a s̃t ɔsiderãda. Primũ s̃m scotũ i. iiij. di. xv. q̄ duplex ẽ valor rerũ. Prim⁹ ẽ valor natal'. scd̃s ẽ valor vsual'. Ualor natural' rei ẽ s̃ȝ bõitatẽ nat̃e i re a dõ creata. ⁊ h mõ mus vl' pulex l' formica pl⁹ valẽt q̄ȝ p̄ãis. q: illa hñt vitã aĩaȝ siue sẽsũ ⁊ ñ p̄ãis vel ẽt lapis p̄cios⁹. scd̃s

valoꝛ dicitᷣ vsualᷣ ꝫm ꝙ assumitᷣ i respe
ctu ad vsum nostꝝ. Et h̄ mō ꝙ̃to aliq̄ sc̄
vsib⁹ nr̄is vtilioꝛa tāto pl⁹ valent. ⁊ ꝫm
h̄ pl⁹ valet panis ꝙ̄ mus. Quia igitᷣ a/
ctus emēdi ⁊ vendēdi ad vsus hūane vi/
te merito oꝛdinantᷣ. Ideo rerꝝ q̄ sunt ad
vsum hūane vite venaliū valoꝛ sumen
d⁹ est scd̄o mō nō p̄mo. ¶Scd̄m ꝯsidera
dū circa valoꝛē rei ꝙ ip̄e valoꝛ rerꝝ secun/
do mō acceptus id est ꝫm ꝙ sūt ad vsū
nostꝝ in re venali tripliciᷣ pensatᷣ. Pri
mo ex ei⁹ virtuositate. Scd̄o ex ei⁹ rari
tate. Tercio ex ei⁹ cōplacibilitate. Pri/
mo mō virtuositas rei attenditᷣ ꝫm ꝙ res
ex suis realib⁹ virtutib⁹ est nr̄is vtilitati
bus v̄tuosioꝛ ⁊ efficacioꝛ. Et h̄ mō bon⁹
panis tritice⁹ pl⁹ valet ad vsum nostrū
ꝙ̄ oꝛdeace⁹. Et foꝛtis equ⁹ ad vecturam
pl⁹ valet ꝙ̄ asin⁹. Scd̄o pensatᷣ valoꝛ
rei venalᷣ ex ei⁹ raritate. id est ꝫm ꝙ res
ex sue invētōis raritate ⁊ difficultate ma
gis necessarie sunt pro q̄nto videlicꝫ ex
earꝝ penuria maioꝛē ipaꝝ indigētiā ⁊ mi
noꝛē facultatē habēdi ⁊ vtēdi habemus.
Vn̄ Hiero. xciij. di. c. Legim⁹. Om̄e ra
rū carꝝ. Et sic bladū pl⁹ valet tp̄e famis
⁊ charistie ꝙ̄ tp̄e abūdantie. Sic q̄tuoꝛ
elemēta ignis aer aq̄ ⁊ terra vilioꝛis p̄cij
apud oēs estimātᷣ propter eoꝝ copiā ꝙ̄
balsam⁹ vlᷣ aurū ꝙ̄uis illa de se sint ma
gis necessaria ⁊ vtilia vite nr̄e. Tercio
pensatᷣ in re venali ei⁹ cōplacibilitas. id
ē ꝫm ꝙ magis vel min⁹ bn̄ placꝫ volūta
ti nr̄e habere talē rem ⁊ vti ea. vti em̄ p/
vt hic sumitᷣ est rē in facultatē volūtatᷣ
assumere vel habere. Et ideo nō modica
pars valoꝛis venaliuꝫ rerꝝ ex bn̄placito
volūtatis pensatᷣ siue pl⁹ siue min⁹ cō/
placētie in vsu hui⁹ rei ꝫm ꝙ vn⁹ equus
ḡtioꝛ est vni ⁊ alter alteri. ⁊ vnū oꝛnamē
tū vni ⁊ aliud alteri. Et h̄ mō vn⁹ rē al/
teri vilē multū app̄ciatᷣ. ⁊ sibi reputat p̄
ciosam ⁊ carā ⁊ ecōuerso. ¶Terciū cōsi/
derandū circa valoꝛē rerꝝ est ꝙ valoꝛ rerꝝ

venaliū vixᷣ aut nūꝙ̄ pōt a nobis determi
nari nisi ꝑ cōiecturalē et pꝛobabilē opini
onē. Et h̄ nō punctaliter sᷣ indiuisibili
rōe aut mēsura in pl⁹ aut min⁹ sꝫ sᷣ aliq̄
latitudine cōpetenti respectu tp̄m locoꝝ
⁊ ꝑsōaꝝ. circa quā latitudinē diuersi ho
mines estimādo differre pꝛobantᷣ. Et h̄
etiā dicit Tho. in. iiij. q. s. valoꝛ rerꝝ nō
ꝯsistit i pūcto indiuisibili vn̄ aliq̄ntulū
pl⁹ aliq̄ntulū min⁹ emere vel vēdere n̄
tollit equalitatē vel iusticiā. Scd̄m qd̄
erat videndū q̄ sit latitudo cōpetēs valo
ris rei infra cui⁹ limites p̄ciū possit extē
di. Et ad h̄ dicendū ꝙ h̄ tripliciter ino/
tescere pōt. Primo ex iure. Scd̄o ex con
suetudie. Tercio ex discretōe. ¶Et p̄mo
ex iure. q2 si p̄ciū q̄ venditᷣ res excedat me
dietatē iusti p̄cij seu p̄ciū q̄ emitᷣ deficiat
a medietate iusti p̄cij. Puta valet res de
cē floꝛenis pꝛout cōiter estimatᷣ. ⁊ tn̄ ven
ditoꝛ petit vel recipit sedecim. vel cū va
let decē emptoꝛ emit pꝛo q̄ttuor cū dimi/
dio. tūc ꝫm iura cōtractus est null⁹. Ex/
tra de emptōe ⁊ venditiōe. c. Cū dilecti.
ꝑ iudicē irritādus vel facere supplere de
fectū cōmissum. verūetiā si esset minoꝛ ex
cessus ꝙ̄ medietas iusti p̄cij si sit notabi
lis. vtiꝙ̄ ꝫm Tho. ij. ij. q. lxxvij. ⁊ Sco
tū in q̄rto di. xv. est ibi iniusticia ⁊ ꝑ cō/
seq̄ns peccatū moꝛtale ⁊ restitutio faciē
da ab eo ꝑ quē fit deceptio aduertēter i p̄
cio multū excessiuo vel defectiuo. Sꝫ si
fiat deceptio ignoꝛāter. q2. s. emptoꝛ vel
vēditoꝛ estimat rem tātū valere tūc non
est ibi moꝛtale. ex q̄ ip̄e decipitᷣ ꝑ erroꝛeꝫ.
Sꝫ tn̄ cū ꝑpendit vel sibi on̄ditᷣ tenetur
ad satisfactōem. alias tūc peccaret moꝛ
taliᷣ si nō vellet satisfacere. Qd̄ totū itel
lige qn̄ defraudatᷣ iusto p̄cio emptoꝛ vel
vēditoꝛ ex erroꝛe seu ignoꝛātia. Nā si sci
ens ⁊ aduertēs ꝙ̄titatē excessus vel defe
ctus libere ꝯsensit in tale p̄ciū ⁊ ꝯctū in
nullo tenetᷣ alter cū eo ꝯtrahēs cū sciat
illū aduertere de excessu vel defectu p̄cij.

Nõ est q: scienti ⁊ ꝯsentienti nõ fit iniu
ria neqꝫ dol⁹ vt patet de re· iur; li· vi· Si
cut eñ põt rẽ suã absqꝫ oi ṗcio dare ⁊ do
nare· ita etiã põt pro cẽtesima ꝑte iusti ṗ
cij rẽ suã vẽdere ad suũ bñplacitũ ⁊ alte/
ri pro q̃nta ꝑte ⁊ alteri pro iusto ṗcio tm̃
Nec in h̃ fit iniusticia ex ꝑte alteri⁹ nisi
cogeret̃ vẽditor ad vendẽdũ aliqua ma/
gna necessitate ad h̃ inducẽte cũ nõ pos/
set aliter sibi prouidere vellet tñ iustuꝫ ṗ
ciũ sed ĩuenire nõ põt vel etiã magna le/
uitate ad h̃ mouẽte vt prodigus ⁊ leuis·
tũc secus eẽt dicendũ· ¶ Scdõ ipa latitu
do ṗcij põt innotescere ex ꝯsuetudie· nã
vt dicit Scotus· Expiẽtia sat; pꝫ ꝙ con
suetudinarie relinquit̃ ipis ꝑmutãtibus
vt pẽsata mutua necitate reputẽt se mu/
tuo dare equalẽs ⁊ hincinde accipe Du/
rũ q̃ppe videt̃ int̃ hoies ꝯctus eẽ in q̃b⁹
ꝯhentes nõ intendãt aliq̃d de rigore iudi
ciali q̃ est vt tm̃ res emat̃ vel vẽdat̃ q̃ñtũ
valet sibi mutuo relaxare vt sic cõem cõ/
tractũ comitet̃ aliq̃ datio ḡra· ⁊ hic mod⁹
cõmutantiuꝫ fundat̃ q̃si sup lege nature
dicẽte· fac alteri qd̃ tibi vis fieri· Satis
ḡ est ꝓbabile ꝙ qñ ꝯhẽtes mutuo sũt cõ
tenti mutuo sibi remittũt aliquomõ duꝫ
tm̃ nõ enormiter deficiãt a ꝑfecta iusticia·
¶ Tertio innotescit latitudo ṗcij rerũ ex
discretione· Dictat eñ discretio ꝙ cũ res
in se valet· x· tñ hñti ẽ cara ⁊ vtilis vt· xij
Si volo eã hr̃e dem sibi nõ tm̃· x· sꝫ q̃ñtuꝫ
sibi valet ex q̃ ipe retinere volebat q: vtil̃
vt· xij· vñ btũs Tho· vbi· s· dic̃ Ꝙ rẽ vẽ
dere plus q̃ꝫ valeat est iniustũ nisi in de
trimentũ cederet vẽditor; · s· vẽdere q̃ñtũ
valet· puta q: multũ sibi ẽ vtilis illa res
vel necaria· Tũc eñ vẽdere poterit pl⁹
q̃ꝫ res in se valeat q̃ñtũ· s· valet ipi vendi
tori· Sꝫ q̃ñuis emptor multũ iuuet̃ ex re
quã vult emere si vẽditor inde nõ dãnifi
cat̃ ex carẽtia ipius rei nõ ꝓpterea pl⁹ pt
vẽdere rẽ q̃ꝫ valet in se q: vtilitas q̃ sup/
uenit emptori nõ est ex ꝯditõe vendẽtis·
nec ex conditõne rei in se sed ex ꝯditione
emẽtis· vñ nõ dꝫ vẽdere illi qd̃ nõ ẽ suũ·
Si tñ sua liberalitate emptor vult aliq̃d
plus dare q̃ꝫ valeat res q: inde multum
iuuat̃ põt recipi· ¶ Tertiũ qd̃ erat viden
dũ qñ fit excessus in ṗcio q̃d iuris· Ad h̃
dicendũ ꝙ tripl̃r põt fieri excess⁹ in ṗcio
rerũ venaliũ vel defect⁹· Primo q̃deꝫ vl
tra dimidiũ iusti ṗcij· ⁊ sic ꝯctũ põt resci
dere decept⁹ vel restauratõnem dãni sui
petere· Nec obstat si dicat̃· vnusq̃sqꝫ i re
sua est moderator ⁊ iudex ꝭm iura· ḡ rei
mee possũ imponere ṗciũ qd̃ volo· Nec
aliq̃s põt me cogere ad ṗtaxatũ ṗcium si
cut nec etiã ad vendendũ sic etiã emptor
nõ cogit̃ ad emendũ nisi ṗcio sibi bñpla
cito· Sic ḡ ꝯctus emptõis ⁊ venditiõis
est mere volũtatis· Sic etiã taxatio ṗcij
rerũ venaliũ dꝫ eẽ volũtaria ꝭm volũta/
tẽ vendẽtis ⁊ emẽtis iuxta illud vulgare
Res tm̃ valet q̃ñtũ vendi põt· Ad h̃ rñ·
ꝙ q̃ñuis q̃s nõ cogat̃ ad vendendũ rẽ su/
am tñ in actu ex ꝯctu vendẽdi si vẽdere
vult formã iur; ⁊ regulã iusticie ⁊ eq̃tat;
ꝭuare dꝫ Et iõ in actu vendẽdi nõ l; sibi
rei sue statuere iniustũ ṗciũ ⁊ accipe quia
tũc nõ imponit rei vt simpl̃r sue ṗciũ · sꝫ
vt in alterũ cõmutãde· Hmõi impositio
ꝯmutatiue ĩcludit acceptionẽ ṗcij ꝑualẽ/
tis· Accipe aũt ꝑualẽs ṗcij est iniustũ et
ꝯ eq̃tatẽ· Insup ꝭꝫ Hostieñ· q̃ñuis ñ pos
sit q̃s cogi ab initio vẽdere rẽ suã vl̃ ali/
enare vt pꝫ· C· de ꝯhenda emptõe ⁊ vẽdi
tione· l· Dudũ· Si tñ exposuerit venalẽ
⁊ ṗciũ offerat̃ si pro iusto ṗcio vẽdere nõ
vult cogi põt ꝑ iudicẽ ꝙ iusto ṗcio ven/
dat· ff· de officio ṗsidis· l· j· ¶ Secũdo fit
excessus in ṗcio notabilis nõ tñ ꝑtingẽs
ad medietatẽ iusti ṗcij· Et tũc aliq̃ dicũt
licitũ esse nec ad restitutionẽ teneri q: iu
ra h̃ ꝑmittũt vt· c· ṗallegato· Cũ dilecti·
de emptiõe ⁊ vendi· Sed hãc opinioneꝫ
improbat Tho· ⁊ Scotus vbi· s· dicen/
tes ꝙ talis scienter recipiẽs iniusticiã fa

cit ⁊ ꝑ ꝯseq̄ns mortaliter peccat ⁊ tenet
ad restitutionē eius in quo decepit. Ad
rōnem illā q̄ dicit ꝙ iura h̄ ꝑmittunt dicit
Tho. ꝙ lex dat ꝑplo in q̄ sūt multi defi
cientes a v̄tute. vn̄ solū prohibet ea ma/
la q̄ h̄n̄t destruere hūanū ꝯuictū pacificū
ea puniendo. vt furta. adulteria. notabi/
les deceptiōes in ꝯctibus vt deceptio vl
tra dimidiū iusti p̄cij. ⁊ h̄ cuȝ punire pōt
absq̧ maiore scādalo Al's etiā illa tole/
rat. vt patet .j. q. vij. c. Quotiēs. Et. xxiij
q. iiij. c. Ip̄a pietas. Et di. l. c. Ut ꝯstitu/
eret. Alia aūt ꝑmittit nō q̄r licita sed in/
ꝯ̄trū nō punit ea ⁊ h̄ ne puniēdo sequan
tur maiora mala. Sed lex diuina q̄ datur
oībus nil dimittit īpunitū in hac vita.
vel aliq̄d qd̄ fit v̄tuti ꝯ̄triuȝ. vn̄ ſm diui
nā legem illicitū reputat si in ꝯtractibus
eq̄litas nō ſuatur. Qd̄ fit plus rē vēdē/
do q̄ȝ valuerit vel min⁹ emendo cū fit p̄/
cipue notabilis excess⁹. Cōcordat his io
hannes de lignaco. ⁊ Jo̅hes calderini. et
plures canoniste dicentes illā decretalē
h̄rē locū iure fori nō iure poli. Et hoc ad
vitāda multa litigia q̄ de leui possent ꝙ̄ti
die fieri. Tertio fit excess⁹ in p̄cio q̄n̄ fit
parū dāni vt q̄r paulo pl⁹ vendit res vl'
paulo min⁹ emit iusto p̄cio. Et tūc q̄uis
q̄dā dicāt indistīcte nō cōmitti pctm̄. nec
teneri ad restitutionem eo ꝙ p̄cia rex̄ cō/
sistant in pūcto indiuisibili. sed habeant
quandā latitudinē in pl⁹ vel min⁹. veri⁹
tm̄ videt dicendū ꝙ q̄r latitudo illa debet
esse cōpetens ⁊ sic h̄ȝ limites suos q̄ tam̄
difficulter sciri possunt. Jō si q̄s in emē
do vel vendendo excedat aliq̄ȝtulū limi
tes nō agens ꝯtra ꝯsciam q̄r .s. credit il/
lud esse satis iustū p̄ciū ⁊ si rigidū nō pec
cat nec tenet ad restitutionē q̄uis aliquā
tulū excedat limites iusti p̄cij. Et tūc ha
bet locū illud qd̄ illi dicūt sc̄ȝ oīem con
tractū cōcomitari aliquā donationē ⁊ si/
bi inuicē ꝑtes remittere modicū plus vl'
minus iusto p̄cio Sed si q̄s ꝯtra ꝯscien

tiam vendat pl⁹ vel emat min⁹ iusto p̄/
cio idest credens excedere sūmū gradū la
titudinis p̄cij ⁊ si in modico non potest
excusari a peccato saltem veniali. cū om
nis deceptio ⁊ fraus sit peccatū ⁊ etiaȝ te
neatur ad satisfactionem Sed ex quo mi
nutie tales sint innumere ⁊ parū inde eti
am leditur proxim⁹ dent illud sic iniuste
acq̄situ paupib⁹. xiiij. q. v. c. Qui habet.

Qꝫ artifices ⁊ mercatores auari pec/
cant in fraudulentia ꝑrimoꝝ multipl'r.

Cap. tertiū.

Tertiū in q̄ artifices ⁊ mercatores
peccare solent est fraudulentia re
probata. Pro declaratōe tm̄ huius
ꝑtis notāda sūt tria. ¶ Primū notanduȝ
ſm Tho. ij. ij. q. liiij. ꝙ licet astutia fraus
⁊ dol⁹ possint in actib⁹ alioꝝ pctōꝝ repi
ri cōius. tm̄ in vitio auaricie circa acq̄siti
onē t̄palium ꝯsueuerunt exerceri. Astutia
aūt ꝓprie est cū q̄s ad ꝯseq̄ndū aliquē fi
nē bonū vel malū vtitur nō veris vijs seu
medijs. sed simulatis ⁊ apparētib⁹ Hoc
aūt est peccatū q̄r ꝯtra rationē rectā. vn̄
⁊ ꝯtra prudentiā Neq̧ etiā ad bonuȝ fi/
nē oportet falsis vijs ⁊ simulatis ꝑuenire
sed veris ⁊ realib⁹ qd̄ fac prudētia. Et q̄a
similitudinē h̄ȝ cū ea in eo .s. ꝙ vtit ad ꝑ
ueniendū ad finē intentū illis medijs q̄
ꝯducūt ad ip̄m. Sed prudentia iustis et
debitis medijs vtit ad bonū fineȝ. Astu
tia debitis medijs ad maluȝ finē. Jō ip̄a
astutia aliq̄n̄ dr̄ prudētia ꝓpter dictaȝ si
militudinē sed ip̄rop̄e. Sic ḡ astutia cō
sistit in excogitatōe dictarū viaꝝ simula
tarū ad aliquē finē ꝯseq̄ndum. Puta in
proposito ad decipiendū proximum in
t̄palibus. ¶ Secundū notandū ꝙ dol⁹ est
executio astutie ſm Tho. vn̄ ꝯsistit ī exe
cutōe dictarū viarū falsarū q̄ excogitant
ꝑ astutiā ⁊ p̄ncipaliter fit ꝑ verba ad de/
cipiendū q̄uis etiā ad malicias cordis ex
cogitatas ad decipiendū extendat etiā de

his· Juxta illud Eccli·i·c· Cor tuū plenū
est dolo· ⁊ ad opa deceptoria ẜm illō Hie
remie·vi· Cūcti faciūt dolū· Fit ğ dol⁹ p
verba ⁊ facta deceptoria· Fraus aūt pro/
prie p facta· Et sic habes differentiā int
fraudē ⁊ dolū Et sic dr̄ ·fraus ⁊ dolus ne
mini dn̄t p̄ocinari· Extra de rescriptis·c·
Ex tenore· vt fraus inferat ad facta dece
ptoria dolus ad v̄ba· ¶ Tertiū notanduʒ
q̄ fraudulentia ad proximū decipienduʒ
fieri potest multipliciter·

¶ Primo in rei quidditate·
¶ Secūdo in sui q̄ntitate
¶ Tertio in eius qualitate
¶ Quarto in soluēdi tarditate
¶ Quīto in p̄cij mutabilitate·

Primo fit fraudulentia in rei quiddi
tate siue substātia· vt si vendat aurical/
cū pro auro· vn⁹ lapis p̄ciosus p altero
vinū liphatū p vino puro ⁊ hmōi· ẜm
eū Tho·ij·ij·q·lxxvij·art·ij· Jllicitū est
vendere aurū ⁊ argentū alchimiatū quia
nō est adeo purū sic verū nec hʒ illas p/
prietates ⁊ v̄tutes· puta q: non letificat
cor nec valet ɔtra aliquas infirmitates
⁊ hmōi· Tn̄ si p alchimiā fieret verū au
rū nō eēt illicitū vendere pro v̄o q: nihil
prohibet artē vti aliq̄bus naturalib⁹ cau
sis ad producēdos veros effect⁹ ⁊ natu/
rales. sicut Aug· docet in li· de trinita· de
his q̄ fiunt ope demonū· Aduertendū tn̄
q̄ in his qui vacāt hmōi exercitio alchi/
mie cōiter verificat illud Apli in secun
da ad thimotheū·iij·c· Semp addiscētes
⁊ nūq̄ ad sciam v̄itatis puenietes· Expe
rientias multas faciūt ⁊ q̄si nunq̄ ad p/
fectū effectū deueniūt· Multa ɔsumunt
in hmōi ⁊ tps ⁊ pecūias ⁊ laborē ⁊ famaʒ
⁊ sp in paup̄tate viuūt Aurifices quoq̄
fraudē cōmittūt qn̄ in vasis argenteis q̄
vendūt nō repitur argentū in tot ligis in
q̄t esse deberet· Aromatarij etiā in h̄ defi
ciūt pmiscentes in cera in sirupis ⁊ me/
dicinis mlt̄a sophistica· Nōnulli adhuc
vel falsant monetas vel radūt in circui/
tu· Pro quibus dicit glosa in cap· Quā
to· Extra de iureiurando Qui falsat mo
netā pncipis exurit· C· de falsa moneta·
l·ij· Qui falsat monetam ciuitatis capi/
te punitur· C· codeʒ·l·j· Sed ille qui nu
mos radit vel cingit si liber est datur ad
bestias si seruus vltimo supplicio puni
tur· ff· ad legem corneliam de falsis· l· q̄/
cunq̄· Jtem punitur ille in cuius domo
falsa moneta cuditur· licet illud ignoret
C· de falsa moneta· l· pma· ¶ Secūdo fit
fraudulentia ad decipiendum proximuʒ
in rei quantitate in pondere numero et
mēsura· Quod prohibetur deutronomij
xxv· cap· vbi dicitur· Non habebis ī sac
culo tuo diuersa pondera maius ⁊ min⁹
Et leuitici·xix·ca· Nolite facere iniquūʒ
aliquid in iudicio in regula in pondere
⁊ in mensura· Jn pondere quideʒ fraus
est cum dat quis vndecim vncias p du/
odecim vel pro vna libra carniuʒ aroma
tum piscīū lane lini ⁊ aliarum rerum pō
derabilium· Jn mēsura fit fraus cum da
tur de panno lineo vel laneo minus debi
to· ⁊ sic de alijs que mensurantur· Jn nu
mero vt cum quis debet aliquas res in
certo numero dare numerum diminutū
tribuit· Omnes tales sic fraudantes pec
cant ⁊ tenentur ad restitutionem vel dā/
nificatis vel pauperibus si parum est
vel incertum damnum· Jura etiam ci/
uilia puniunt huiusmodi falsarios· Nā
·ff· de extraordinarijs criminibus. l· An
nonam· Adrianus imperator eum q̄ fal
sas habuit mensuras in insulam relega
uit· Jtem ·ff· ad legem corneliaʒ de falsis
l· penultima· ¶ Tertio fit fraudulentia ī
rerum qualitate cū scilicet vendūtur car
nes infecte pro sanis· Aromata āntiqua
ta pro recentibus· Corium fragile p du/
rabili· Animal infirmū pro sano· Sed
queritur an venditor teneatur semp dice
re defectum rei quam exponit venalem·

Rñdet Tho· ij· ij· q· lxxvij· q̄ aut ē occul
tus aut manifest⁹· Si occult⁹ tūc aut tal
defect⁹ reddit vſū illi⁹ rei venalis īpedi/
tū vel noxiū aut nō· Si ſic· puta cū quis
vēdit equū claudicātē ꝓ veloci vel domū
ruinoſam pro firma· vel cibū corruptuȝ
pro ſano peccat ḡuiter iniuſticiā cōmit/
tēdo in fraudulēta vēditōe ꝛ ꝓximū ex h̄
dānificādo Tenet̄ ḡ manifeſtare vitiuȝ
rei· ff· de actionib⁹ empti ꝛ venditi· l· j· §·
Venditorū· vbi dr̄ q̄ ſi vēditor ſcit ſuitu
tē deberi, a p̄dio vēdito emptore h̄ igrā/
te tenet̄ ēptori ad interēſſe· et· ff· de edi· edi
cto· l· j· §· Nūc· ꝛ· §· Si itelligit̄· dr̄ Qui
mācipiū vēdit dȝ certiorare emptoreȝ de
morbus ꝛ vitijs ei⁹· Et· ff· de actiōib⁹ em
pti ꝛ vēditi· l· Julian⁹· habet̄ q̄ deceptuſ
a falſo venditore ſciente defectū hȝ actio
nē ꝯtra eū· qm̄ in tradēdo deliquit· Ta/
mē pōt ꝑdere ius petendi remediū nimiſ
diu expectādo· ſi videlicet trāſit ān⁹ vti
lis a tēpore vēditiōis ꝛ morbi cogniti· ff
de edilitio edicto· l· Sciendū· ꝛ· l· Cū ſer·
Si aūt defect⁹ rei nō impedit totalit̄ vſū
eius nec reddit noxiā ſed min⁹ reddit reȝ
vtilē ſi diminuat de p̄cio q̄ntū iportat ille
defect⁹ celādo defectū nō peccat dū tamē
nō dicat mēdaciū· Nec tenet̄ māifeſtare
vitiū rei ſi tūc nec iuſtū p̄ciū iueniret vel
etiā emptorē· Pōt em̄ adhuc talis res eē
vtilis ad plura ꝛ ſi nō ad om̄ia ad q̄ vale
ret exiſtēs ſine defectu Multo magis ſi
defect⁹ ſit manifeſt⁹· Puta q̄r equ⁹ ē mo/
nocul⁹ nō tenet̄ manifeſtare· ſed tenet̄ p̄
ciū diminuere pro illo defectu quem em/
ptor ignorat niſi vſus eius eēt ꝑiculoſ⁹
vel noxi⁹· Tūc em̄ tenet̄ emptori dicere
illud ignorāti· Jmmo nō deberet expone
re venditiōi p̄cipue ſi extimet emptorem
ex leuitate ꝛ p̄ſūptione nō curare ſe ꝑicu
lo ꝑſone exponere vel aliū in vendendo
rē defectuoſaȝ deceptuꝝ· Nec ex h̄ q̄ ali/
q̄s fuit decept⁹ in emēdo rē defectuoſam
credēs bonā pōt ipe ſilr̄ aliū decipe vēdē
do p̄cio iniuſto ac ſi nullū defectū haberꝫ
poſtq̄ȝ defectū nouit· ſic nō lȝ furari alte/
ri vel ledere· puta petro eo q̄ martin⁹ fu
ratus eſt ſibi· ¶ Quarto fit fraudulentia
in ſolutiōis diminutiōe ꝛ tarditate quā/
do nō ſoluit̄ laborāti pro oꝑe ſuo termi/
no debito· Qḋ faciūt multi nō tā ex ipo/
tentia q̄ȝ ex auaricia· q̄r cū illa pecūia de
bita ſolui mercēnarijs vel alijs volūt ali
q̄ tp̄e negociari ꝛ lucrari Sed h̄ eſt cōtra
mādatū dn̄i Leuitici· xix· dicētis· Non
morabitur opus mercēnarij tui apud te
vſq̄ȝ mane· vn̄ dn̄s vinee cū ſero eſſet fa
ctū vt ſcribit̄ Math· xx· c· dixit ꝓcura/
tori· Voca oꝑarios ꝛ da illis mercedem
ſm̄ ꝯuentionē factā· Aliqn̄ etiā pleriq̄ȝ
dāt eis falſam monetā· Aliqn̄ ſb̄trahūt
de debito ſub diuerſis vijs· Sed q̄d de de
poſitarijs ꝛ officialib⁹ cōitatū hn̄tib⁹ da
re pecūias noīe cōitatis q̄ retinēt ſoluen
do his q̄ dn̄t recipe aliq̄s denarios· Rñ·
q̄r aut tales ſt̄ ſalariati a cōitate ſufficiē
ter ſm̄ laborē officij ꝛ q̄litatē· aut nō· Jn
p̄mo caſu nō pn̄t exigere nec recipe nō ob
ſtāte ꝯſuetudine· q̄ poti⁹ corruptela eſt·
Jn ſcd̄o caſu videt̄ eos poſſe exigere et
ꝯſuetudinē eos excuſare· q̄ rōnabilis eſt
cū ſeruiat illis ꝑſonis· Et nemo cogatur
de ſuo facere bn̄ficiū· xiij· q· j· §· j· ¶ Quin/
to fit fraudulentia in pecunia ad reſ mu
tabilitate ex q̄ diminuit̄ debitū p̄ciū ꝓmiſ
ſū q̄r n̄ idigētes aliqn̄ talib⁹ reb⁹ ꝯducti i
aliq̄ oꝑe cū vendūt min⁹ p̄ciū accipiūt q̄ȝ
ꝯſtitit eis· Cōtra tales loquit̄ Jacobus
v· c· dicens· Ecce merces oꝑarioꝝ q̄ meſ
ſuerūt regiōes vr̄as q̄ fraudata eſt a vo/
bis clamat ꝯ vos· Nec īmerito q̄r graue
pctm̄ eſt h̄ mō paupes laborātes defrau
dare· Nā cū pacta honeſta ſeruāt ſuari·
ex de pactis· c· j· Et· xx· q· j· c· Puelle· Et
ff· de pactis· l· Jure gentiū· Jo cū q̄s ꝯdu
cit̄ ad aliqḋ op⁹ ſi ꝓmittit ſibi dare pecu
niā nō dȝ illi dare victualia vel pannus
vel alias res niſi in q̄ntū velit ipe ꝯduct⁹

sua spōte vel nisi alio mō non posset sibi soluere ex defectu pecūie. Sūt ⁊ alie deci piendi artes fictiōes ⁊ diabolice inuentiones q̄s meliꝰ noscūt illi q̇ talia agūt q̄ꝫ nos q̇ ea merito reprobamꝰ. Nō ē hodie ꝟitas. nō rectitudo. nō charitas. nō pietas. nō deniqꝫ dei timor in filijs hoīm cū oēs currāt post denariū ⁊ vt thesaurizēt diabolo potiꝰ q̄ꝫ deo ꝟuire conant̄ Hi auaricie veneno dulci inebriati regnū celoꝝ viribꝰ totꝭ effugiūt. Ad qđ nos ꝑducat iesꝰ xp̄s filiꝰ dei bn̄dicti. cui sit laus ⁊ glīa ꝑ īfinita secula seculoꝝ Amen.

Feria scđa post dn̄icā oliuaꝝ De auaricia lusoꝝ. Ser. q̄dragesimꝰ tertiꝰ

Ur erat. Scribuntur hec verba Johis. xij. c ⁊ in euangelio hodierno. Perijt iudas ꝓpter auariciā q̄ ad reliq̄ ꝑ illū commissa facinora īpulit. Ob illā q̇ppe furabat̄ elemosynas oblatas xp̄o ⁊ sibi cōmissas. Ob illā ǒ magdalena vngēte caput iesu murmurabat. Ob illā deniqꝫ pijssimū iesū vendidit trigita denarijs. sed nō ipe solꝰ h̄ vitio ꝑditꝰ fuit cū q̄si innumeros hēat ꝯsortes vel imitatores sic patet in p̄cedētibꝰ vbi diximꝰ de auaricia multoꝝ. Pret̄ illos ꝟo īueniūt̄ ⁊ alij q̇ cupiditate pecūie ludēdo rape satagūt aliena Jdcirco in p̄nti ꝟmōe de auaricia lusorū verba faciemꝰ. Jn q̄ de ip̄o ludo tria mysteria ꝓponimꝰ declaranda.

¶ Pmū dr̄ distinctōis
¶ Scđm malignatōis
¶ Tertiū restitutōis

De multiplici ludo. s. q̇ fit ex deuotione vel ex recreatiōe vl̄ cupiditate ⁊ mala intentiōe. Cap. ṗmū

PRimū mysteriū de ludo declarandū dr̄ distinctionis. Jn quo notādū ꝙ est triplex ludus.

¶ Primus deuotionis
¶ Scđus recreationis
¶ Tertius offensionis

Primus est ludꝰ deuotōis. Ad hūc īuitat ps. dicēs. Oēs gētes plaudite manibꝰ iubilate deo in voce exultatōis. hūc ludū Dauid exemplo suo facere docebat cū luderet ip̄e ⁊ oīs israel corā archa dn̄i vt hr̄. j. ꝑalipomenō. xiij. c. Saltans nudus ⁊ psallens ob deuotionē ⁊ affectū eximiū ad xp̄m quē intellexit figurari in archa illa in q̄ erāt ꝟga māna ⁊ tabule legꝭ mosaice. q̄ designabant tria. s. deitatē xp̄i potentissimā. carnē purissimā ⁊ animaꝫ xp̄i sapientissimā. De hac archa sic scribit Aug. x. li. de ciui. dei. cap. xvij. Lex dei quā moyses accepit in archa erat posita q̄ archa testimonij nūcupata est. Erat ipsa lex in tabulis ꝯscripta lapideis ⁊ ī archa posita. Hāc tp̄e ꝑegrinatōis in heremo cū tabernaculo qđ similit̄ appellatū est tabernaculū testimonij cū debita sacerdotes veneratōe portabāt. signūqꝫ erat ꝙ ꝑ diē nubes apparebat q̄ sic ignis nocte fulgebat q̄ nubes cuꝫ moueret̄ castra mouebāt̄ ⁊ vbi staret castra ponebātur. Reddita sūt aūt illi legi magni miraculi testionia. Et infra sequit̄ Aug. Jn introitu terre ꝓmissiōis iordane archa trāseūte fluuiꝰ ꝯuersꝰ est retrorsū ⁊ ppl̄s ꝑ siccū trāsijt. Deinde ciuitas q̄ ṗma hostilis occurrit more gentiū deos pl̄imos colēs septies eadē archa circūacta muri repente ceciderūt nulla manu oppugnati nullo ariete ꝑcussi. Post h̄ cū in t̄ra ꝓmissionis eēnt ⁊ eadē archa ꝓpt̄ eoꝝ pctā fuisset ab hostibꝰ capta. hi q̇ eā ceperāt in tēplo dei sui quē p̄ ceterꝭ colebāt honorifice collocauerūt abeūtesqꝫ clauserūt. Aptoqꝫ postera die. simulachꝝ cui supplicabāt inuenei ūt collapsū deformiterqꝫ confractū. Quā archā ip̄i pplo iudeoꝝ reddiderūt. Jmposuerūtqꝫ eā plaustro. eiqꝫ iuuēcas a q̇bꝰ vitulos sugentes abstraxerāt sbiūxerūt ⁊ eas q̄ vellēt ire dimiserūt At ille sine hoīe duce atqꝫ rectore ad he-

breos gradientes nec reuocate mugitib⁹
esuriētiū filioꝝ reportauerūt· Hec au'
gu· Dū vo Dauid luderet corā ista arca
michol vxor eius eū despexit· q̄ significat
synagogā olim dei sponsam despicientē
xp̄i hūilitatē ⁊ ṽitatē mysterioꝝ ei⁹· Di/
xit aūt Dauid ad michol· Ludā ⁊ vilior
fiam pl⁹ q̄ꝫ fact⁹ sū ⁊ hūilis ero in oc̄lis
meis· vt hʒ· ij· Reg· vi· c· vn̄ ⁊ ip̄a michol
multū dilecta a dauid punita est a deo fa
cta sterilis bonis opibus· s· ip̄a synago/
ga vsq̄ꝫ ad finē mūdi· Sil̄es sūt ludo da
uid ludi rep̄ntatiōis natiuitat̄ ⁊ resurre
ctionis iesu xp̄i ⁊ hm̄oi· dū tn̄ deuote fiāt
vt ponit̄ a doctorib⁹ extra de vita ⁊ hone
state clericoꝝ· c· Cū decorē· ¶ Scd̄s lud⁹
est lud⁹ recreatiōis cū q̄s vtit̄ aliq̄b⁹ ver
bis vel factis solatiosis ob recreationē
sui ⁊ alioꝝ· Ita tn̄ q̄ nil turpe ibi miscea
tur vel deo aut proximo iniuriosū nec ḡ/
uitas animi totalit̄ resoluat̄· Et talis lu
dus s̄m Tho· ij· ij· q· clxviij· ꝑtinet ad vir
tutē eutrapelie· vt dic̄ Arist· in· iiij· ethi·
Et dr̄ aliq̄s eutrapeli⁹ a bona ꝯuersatōe
q̄r· s· bn̄ ꝯuertit aliq̄ dicta vel facta in so
laciū Et inq̄ꝫtū ꝑ hanc ṽtutē hō refrenat̄
ab īmoderātia ludoꝝ sb̄ modestia ꝯtinet̄
Sic̄ em̄ hō indiget corꝑali q̄ete ad corpo
ris refocillationē q̄r nō pōt ꝯtinue labo
rare ex eo q̄ habet finitā ṽtutē q̄ determi/
natis laborib⁹ ꝓportionat̄· Ita etiā ex ꝑ
te aīe cui⁹ ṽtus est finita ad determina/
tas oꝑatiōes ꝓportionata est· Jō quādo
vltra modū suū in aliq̄s oꝑatōes se extē
dit laborat ⁊ ex hoc fatigat̄ p̄sertim q̄r in
oꝑatiōib⁹ aīe simul laborat corp⁹ inq̄ꝫtū
scꝫ aīa intellectiua vtit̄ virib⁹ ꝑ organa
corꝑea oꝑantib⁹· Sūt aūt bōa sensibilia
cōnaturalia hoī· Et iō qn̄ aīa sup̄ sensibi
lia eleuat̄ opibus rōnis intenta nascitur
exinde quedā fatigatio aīalis siue hō in/
tendat opibus rōnis practice siue specu
latiue Et magis si opibus ꝯtēplatōnis
intendat· q̄r ꝑ h̄ magis a sensibus eleuat̄
q̄ꝫuis forte in aliq̄bus opibus exteriori/
bus rōnis practice maior labor corꝑis cō
sistat· Sicut ergo fatigatio corporalis
soluitur ꝑ corporis quietē· ita etiā opor
tet q̄ fatigatio aīalis soluatur ꝑ anime
quietem· Quies autē aīe est delectatio·
vnde oportet remediū contra fatigatio/
nem animalē adhibere ꝑ aliquā delecta
tionē intermissa intentiōe ad insistendū
studio rōnis· Hic Augu· in scd̄o musice
ait· Uolo tandē tibi parcas· Nā sapien
tē decet interdū remittere aciē reb⁹ agēdis
intentā· Et Arist· in· iiij· ethicoꝝ· In hu
ius vite ꝯuersatiōe quedā req̄es cū ludo
attendēda est· Et h̄ legit̄ de btō Johāne
euāgelista q̄ cū q̄dā scādalisaret̄ eo q̄ cū
auicula luderet mādauit ei vt arcū quē
gerebat traheret nec sagittā emitteret· sꝫ
tractū sic retineret· Qd̄ cū ille fecisset et
aliqn̄ p̄ labore remisisset· q̄siuit vtrū sic
tractū arcū detinere ꝯtinue posset· Quē
rn̄dit q̄r si sic faceret ⁊ ip̄e labore deficerꝫ
⁊ arcus ꝯfrigeret̄· vn̄ btūs Johēs subin
tulit· Silr̄ anim⁹ hoīs frangeretur· si
nūq̄ꝫ a sua intentōe relaxaret̄· ¶ Sꝫ i hu
iusmōi ludis tria sūt attendēda· Primū
q̄ nō q̄ratur delectatio in aliq̄b⁹ oꝑatiōi
bus vel verbis turpib⁹· vt supius dictū
est· vnde Tulli⁹ in· j· de officijs ait· Est
vnū genus iocandi illiberale petulans
flagitiosū obscenū· Scd̄o attendendum
est ne totalis grauitas anime resoluatur
vnde Cicero libro p̄fato ait· Neq̄ꝫ em̄ a
natura ita generati sumus vt ad ludū et
iocū facti esse videamur· sed ad seuerita
tē potius ⁊ ad quedā studia grauiora atq̄
maiora· ludo autem ⁊ ioco vti quidē li/
cet sed sicut somno ⁊ quietibus ceter̄· tū
cū grauibus serijsq̄ꝫ rebus satisfecerim⁹·
Et Amb· li· de officijs· Caueam⁹ cauea/
mus dū relaxare animū volumus ne sol
uamus oēm armoniā q̄si ꝯcentū quēdā
bonoꝝ operū· Tertio attendendum est·
vt ludus ꝯueniat ꝑsone tp̄i loco· ⁊ s̄ꝫ cir

cũſtãtias debite ordinetᷣ dũ ſic fit ludus
ↄueniens eſt· vñ aliqui ludi inuẽti ſunt·
vt pro pueris ludꝰ pile· pro iuuenibꝰ ia/
ctus pali· curſitatio· pro viris ludus ſcac
corũ q̃ nec etiã clericis eſt prohibitꝰ· Ta
men ad tollendũ ſcandalũ laicoꝝ nõ dñt
clerici corã laicis ludere vbi ſcandalũ eſ/
ſet· Hiſtrionatus honeſtus inuẽtus eſt
pro domis p̄cipue tp̄alibus· ꝛ ſic de alijs
¶ Tertius eſt ludus offenſiõis· hic ẽ cuꝫ
in eo offenditᷣ deꝰ· Sicut fit in turpibus
rep̄ſentationibus ꝛ ꝑiculoſis ac nociuis
exercitijs in tornamẽtis paleſtra ꝛ preci
pue in ludo alee ꝛ hmõi· Et qꝛ hec plena
ſunt peccatis Ideo Aug· de pe· di· vi· di
cit de penitẽte cohibeat ſe a ludis· Et ſan
cti viri tales ludos euitauerũt· vñ Tho
bie· iij· dixit ſara· Cũ ludẽtibꝰ nõ me mi/
ſcui· nec cũ his q̃ ambulãt in leuitate· de
ludo aũt alee nullus dubitare debet ꝙ ſit
peccatũ cũ prohibeatᷣ ꝑ legẽ canonicã et
ciuilem vt patet· ff· de aleatoribus ꝑ to/
tũ· Et in auctentico de ſanctiſſimis epis
·§· Interdicimus· Et extra de vita ꝛ ho/
neſtate clericoꝝ· c· Clerici· Et di· xxxv· c·
j· Et ſm̃ Guilł̃m ludus alee intelligitur
oĩs ludus q̃ innititᷣ fortune· vt ludꝰ taxil
loꝝ chartarũ naiboꝝ q̃z uis in ludo char/
tarũ ꝛ naiboꝝ ſit aliq̃d induſtrie· huiuſ/
modi ludus poteſt ẽẽ mortale peccatum
ſi fiat ex cupiditate nõ recreatione·

¶ Ex q̃tuordecim ſũt malignitates q̃ i/
ueniuntᷣ in ludo ex quibꝰ huiꝰ vitij gui/
tas apperere põt· ¶ Cap̄ ſcõm·

Secundũ myſteriũ declarandũ ẟ lu
do dr̃ malignationis· In ludo q̃ p
pe alee multe malignitates reperi
untur oñdentes huius vitij grauitatem·
¶ Prima malignitas eſt infamia h̄ em̃
vitio laborãtes infames reddũtur· ita vt
q̃liber viri graues abhorreãt coꝝ ſocieta
te effugiantq; parẽtelas· ¶ Secũda mali
gnitas eſt amiſſio tp̄is· Naꝫ ip̄i luſores
tempus male ↄſumũt ꝛ ad idẽ inducunt
alios aſpiciẽtes· ¶ Tertia malignitas eſt
blaſſemia In hoc vituperabili exercitio
plus q̃z in ceteris blaſſematᷣ deꝰ ꝛ tota ce
leſtis curia· ¶ Quarta malignitas eſt cõ
tumelia· Luſores em̃ ſepe ſibĳnuicẽ con
tumelias ꝛ verba iniurioſa dicũt· ¶ Quĩ
ta malignitas eſt diſſipatio ſubſtãtie tẽ/
poralis frequẽter ſiquidẽ videmus hoc
euenire ꝙ ampliſſime facultates conſu/
mũtur per ludum· ¶ Sexta malignitas
eſt furtum Nam qui ſunt dediti ludo cũ
non habent ad ludendum furantur vł a
parentibus occulte accipiendo ꝛ furtuꝫ
eſt vł ab vxoribus vł a vicinis vł a ma/
giſtris ſi ſunt in exercitio artium mecha
nicarum· ¶ Septima malignitas eſt gu
la· qui enim vincunt in ludo ſicut male
acquiſierunt pecuniam ita male expen/
dunt· quia vadunt ad tabernas vł faci/
unt conuiuia ꝛ in vitio gule ac crapule
multa exponunt· ¶ Octaua malignitas
eſt homicidiũ· Ipſi equidem luſores ali
quando de verbis veniunt ad verbera ꝛ
de verberibus ad vulnera ꝛ homicidia·
¶ Nona malignitas eſt negligentia· ſũt
luſores negligentes ad res diuinas non
curant audire miſſas diebuſ feſtiuis nec
predicationes ꝛ ſpiritualia cuncta poſt/
ponunt· ¶ Decima malignitas eſt odiũ
Nam odiunt eos qui vincunt aliquãdo
ſeipſos ꝛ quod peius eſt deum qui nõ fa
cit eos vincere· Et in tantum odiũ inſur
gunt quandoq; vt quod non poſſunt ip
ſi ſcelleſti homines facere in perſona dei
ꝛ ſanctoꝝ faciant in picturis ꝛ imagini
bus: de quibus miraculoſe aliquando ex
iuit ſanguis· Et aliquando tales a de/
monio arrepti ſunt ꝛ vexati· Odiunt e/
tiam homines reprehendentes eos de tã
to ſcelere· ¶ Undecima malignitas ẽ ira
cundia· Redeunt quandoq; luſores do
mũ poſtq̃z ꝑdiderũt pecuniã iracũdi ĩpa
tiẽtes turbãtq; vxorẽ ꝛ familiam totam·

¶ Duodecima malignitas ē tristicia ⁊ accidia. Nã ille q̄ pdit multa vexat̄ angustia ⁊ q̄n̄q3 aliq̄ ad tantã desparatõez venerũt vt seipos occiderint. ¶ Terciadecia malignitas est pticipatio sceleris. Nam q̄ dant lusorib⁹ pecuniã ad ludẽdũ pro parte lucri mortaliter peccãt. Qui mutuant taxillos vl' domos ad ludendũ ptícipes sunt tãti sceleris. ¶ Quartadecia malignitas est pessima sodomia. Adolescẽtuli eñi miseri vt habeãt ad ludendũ assentiunt om̄i turpitudini dãtib⁹ eis pecunias pro ludo. Propterea hec omnia cominat̄ de⁹ lusorib⁹ dicẽs Isa. lxv. ca. Qui ponitis fortune mẽsam ⁊ libatis super eã nũerabo vos gladio. Ponũt mẽsam fortune q̄ ludũt exponẽtes se fortũe Et isti feriunt̄ gladio diuĩe vltõis siue ĩ p̄senti p tpalia flagella. siue in futuro p eternas penas. ¶ Sed circa h̄ q̄rit̄ q̄d iuris cũ altercantib⁹ duob⁹. puta petro et martino sup aliq̄ rei euentu p̄terito vl' futuro. Puta morte alicui⁹ dñi vel aduentu alicui⁹ p̄ncipis. vn⁹ vt petrus asserit mortuũ talem dñm vel ventuꝝ talẽ p̄ncipẽ ad talẽ ciuitatẽ infra certũ tempus. Qō si sec⁹ fuerit obligat se martino daturũ centũ vel sil'e. Ita tñ ꝙ si ita nõ est vt asseruit martinus q̄ tenebat 2riũ ỽsa vice teneat̄ dare petro centũ vel sil'e ſm cõuentõem adinuicẽ factã. vtrũ tale lucrũ sit licitũ. R̄ñdent doctores ꝙ nõ. sed est turpe lucrũ ꝓcedens ex auaricia ⁊ nulli deſuiens vtilitati sed vanitati. Nõ tam restituere optet de necessitate. sed paupibus est erogandũ. ⁊ h̄ magis ex ↄsilio q̄3 ex p̄cepto. Et videt̄ habere silitudinem aliquã ad ludũ q̄3tũ ad futuꝝ euẽtũ. Nulla eñi lex mandat restitutõem in hmõi. ⁊ si lex diuina ⁊ natural' prohibeat omnez actũ auaricie ⁊ illicite acq̄sitõis vt meretricij ⁊ torneamenti.

De varijs opinionib⁹ an sint restituẽda acq̄sita p ludos prohibitos ¶ Ca. iij

Terciũ mysteriũ declarandũ de ludo ē restitutõis. Scd̄z ei Tho. ij. ij. In trib⁹ casib⁹ tenet̄ q̄s restituere qd̄ acq̄siuit p ludũ de iure diuino. ita ꝙ nõ debet paupib⁹ erogari sed restitui. nisi cum nescirent̄ vel nõ inuenirent̄ psone sicut accidit in alijs restitutõibus. ¶ Primus casus ē cũ acq̄rit q̄s ab his q̄ alienare nõ possũt ſm Raymũdũ vt sc̄ furiosi prodigi. minores. xx. annis. ⁊ maxime pupilli ⁊ mẽtecapti. surdi. muti ceci ⁊ q̄ ppetuo morbo laborãt. Quia eniz tales rei sue prouidere nõ p̄nt dandi sũt eis tutores vel curatores. Instituta d̄ curatoribus. §. furiosi. Et quod dictũ ē de prodigis videt̄ intelligendũ de his q̄b⁹ ratõe prodigalitatis dati sunt curatores a iudice ⁊ nõ de alijs. Serui etiã cũ q̄cq̄d habẽt sit dñoꝝ. Et quicq̄d ſuus vtil' acquirit dño suo acquirit. C. p quas psonas nobis acq̄rit̄. l. j. ff. de tpib⁹ publicis. l. Pecuniã. q̄re ipi serui alienare ñ p̄nt. Sed religiosi si q̄ haberẽt ad vsũ suũ vl' p administratõem illa tñ donare vl' alienare nõ p̄nt illicite vt in ludis. vñ q̄ eis vincerẽt etiã p̄latis ad restitutõem tenẽt̄. vel monasterijs vel p̄latis. Clerici q̄3tuz ad res eccl'ie alienare nõ possunt in ludis. Filijfamilias qui emãcipati ñ sũt a p̄re alienare nõ possũt p ludu3 vl' alios modos. Sil'r vxores si nõ habẽt parafrenalia. Qui itaq3 acq̄rit ab his p ludũ tenet̄ restituere tutorib⁹ vel curatorib⁹ vel p̄latis aut dñis coꝝ. nisi forte sit q̄d modicũ de q̄ p̄sumi posset ꝙ curatores ⁊ alij p̄nominati nõ curarẽt. ¶ Scd̄s casus ē cũ acquirit quis p fraudes. puta vtẽdo falsis taxillis vel alio mõ decipiẽdo. Nã h̄ restituẽdũ est ei qui amisit vel habẽti curaz eius. Reputat̄ eñi hoc vt furtũ. ¶ Tercius casus ē cũ q̄s attraxit aliquẽ ad ludũ p vim vel nimiã importunitatẽ siue ĩ p̄ncipio ludi siue ĩ medio cũ ali⁹ vellet dimittere ludũ ⁊ ali⁹ nõ finit. Cũ aũt quis

lucrat̃ in ludo cū volūtario valēre alie-
nare ⁊ sine fraude· an restituere teneatur
Aliq̄ dicūt q̃ dz illud paupib⁹ erogare
⁊ de necessitate ⁊ non posse sibi retinere·
Alij vero dicūt h̃ de honestate ↄsilij nō de
necessitate p̃cepti fiendū· Et q̄uis p̄ma
opinio sit securior ⁊ ideo poti⁹ ↄsulēda
nō tñ de necessitate imponēda· Nā Tho
mas ⁊ Richar· in· iiij· nil dicūt de eroga-
tione paupib⁹ fiēda q̃ ad eos qui nō sūt
astricti legib⁹ imp̄ialibus· Jo̾es and· et
Jo̾es calderini sup̄· c· Clerici· de vita et
honestate clericoꝝ· dicūt tutū esse talia
paupib⁹ erogare nō tñ dicūt fore neces-
sariū· Francisc⁹ de zarabellis dic̃ posse d̃
fendi talē opinionē· s· q̃ nō debeāt oīno
talia paupibus erogari· q: cōsuetudo po
tuit dominiū p̄dentis in vincentē trāsfer
re· Johānes de imola ista allegat ⁊ nō re
probat· Raymūdus etiā in sūma sua di
cit q̃ lz multi sapientes dixerint acq̄sita
p̄ ludos alee nō restituēda sed paupib⁹
eroganda· Tñ mō sic seruat̃ q̃ nec ad e-
rogandū paupibus sunt cogēdi· Sed fie
ri pōt de h̄mōi elemosyna sic̃ de meretri-
cio· quod vtiq̃ ↄsulit̃ nō imperat̃· Pe
trus de palude dicit in q̄rto aliq̄s tenere
q̃ q̄ nō est locupletior amplius nō tenet̃·
qui· s· p̄didit quod p̄ ludū fuerat lucrat⁹
lege hūana prohibitū· q: talis nō erat ob
ligatus paupibus rōe alicui⁹ recepti ab
eis vel cōmissi in eos· Igit̃ ne det̃ via lu
dis ⁊ turpib⁹ lucris ↄsulendū est et per-
suadendū ad erogādū paupib⁹ ⁊ p̄cipue
q̄tū ad illud quod remanet in lucro vl-
tra p̄dita in eo ⁊ alia saltim paulatim et
p̄ interualla tempoꝝ· Non tñ vt ē dictū
q̄s est ad h̃ cogend⁹· sed discrete si fieri
potest inducend⁹· Corrigant se itaq̃ lu-
sores ⁊ reuertant̃ ad dñm· quia ip̄e dabit
illis grām ⁊ tandem gl̃iam sempiternā·
Amen·

Feria tercia post dominicā oliuarum
De pctō odij· Sermo· xliiij

ODerūt me gra
tis· Scribunt̃ hec v̄ba· ps· xxxiiij·
Suffocauit mētes pharisꝫoꝝ
ardens odiū qđ ad christū propter suā
iniq̄tatē habebāt· Illo cm̄ excecati omnē
iusticiā p̄uerterūt· oīsq̃ humanitatis obli
ti mortē crudelissimā innocentis iesu p̄cu
rare conati sunt· Siles aūt illis efficiun
tur plerique christiani· q̄ odio proximoꝝ
detēti nec ↄfiteri neq̃ cōicare volūt· In
ueterata q̄ppe odia ⁊ inimicicias retinē
tes diabolo potius placere student q̄
christo· Non mouent̃ stimulo cōsciētie·
nō p̄ceptis eccl̃ie· nō amicoꝝ suasiōe· nō
doctrina p̄dicatoꝝ· nō deniq̃ mēoria chri
sti iesu pro nobis crucifixi· Idcirco in p̄
senti s̄mone decreui d̃ odio in generali lo
qui de q̄ redemptor noster dicit v̄ba pro
posita affirmās q̃ iudei oderūt cum grīs
id est sine causa· Distinguemus autē tri
plex odium·

¶ Primū est odiū dei·
¶ Secundū est odiū sui·
¶ Tercium est odiū proximi·

De odio dei qualiter· s· et ex q̄ causa
pōt haberi odio· et q̃ odiū dei ē grauissimū
peccatoꝝ· Cap· primū·

PRimū est odiū dei sūme fugiēdū
ad detestandū de quo considere
mus tria scilicet·
¶ Possibilitatem·
¶ Causalitatem
¶ Grauitatem·
¶ Primo ↄsiderem⁹ de odio dei possibili
tatē· quō videlicz possit de⁹ haberi odio
Qđ sic declarat Tho· ij· ij· q· xxxiiij· Odi
um inquit est q̄dā mot⁹ appetitiue potē
tie q̄ nō mouet̃ nisi ab aliq̄ apph̄ēso· De⁹
autē dupliciter apph̄ēdi siue cognosci p̄t
ab hoīe· Vno mō s̄m seip̄m· puta cū p̄ es
sentiā videt̃· Alio mō p̄ effect⁹ suos cū
scz inuisibilia dei p̄ ea que facta sunt itel
lecta cōspiciūt̃· Deus aūt p̄ essentiā suā

est ipa bonitas quā null⁹ odio hr̄e pōt·
q: de rōe boni est q̄ amet· Et iō impossi
bile est q̄ aliqs vidēs deū p essentiā illuz
odio habeat· Vn̄ Diony· li· de diuis noī
bus ·c· iiij· ait· Oib⁹ amabile ⁊ diligibile
est pmū bonū ⁊ pulchrū· Est aūt ipe deus
ipa bonitas ⁊ pulchritudo· Inq̄ztū autē
cognoscit deus p effect⁹ suos sciendū q̄
aliq effectus dei sunt q nō possunt vllo
mō ↄtrariari volūtati hūane vt esse viue
re ⁊ intelligere· Volib; aūt hoꝝ est appe
tibile ⁊ amabile oib⁹· vn̄ sm̄ q̄ deus app
hendit vt actoꝛ hoꝝ effectuū· vicz inq̄ztū
est creatoꝛ bn̄factoꝛ vitas ⁊ hmōi nō po/
test odio haberi· Ideo Dionysi⁹ ait q̄ de
us omnia ↄuertit ad seipm inq̄ztū· s· est
omnib⁹ pncipiū essendi· q: omnia inq̄ztū
sunt tendūt in dei similitudinē q est ipsū
esse· ¶ Scdo cōsiderem⁹ de odio dei cau/
salitatē· Nā sunt qdā effect⁹ dei q ex ma
licia hoīm sunt ipis causa vt deū odiant
q: repugnāt inordiate hūane volūtati·
Hi sunt prohibitio petōꝝ· Inflictio ad
uersoꝝ· Et denegatio desideratoꝝ· Ex h
em̄ q̄ deus prohibet aliq mala q aliq vel
lēt facere· Sed ↄscia remordet ⁊ nō sinit
ita libere agere sine stimulo remordente·
vel etiā q: alij nō assentiūt male volūta/
ti eoꝝ ex prohibitōe dei· ideo odiūt deuz q
talia prohibuit· Aliq vo odiūt deū pro/
pter aduersa q sustinēt a deo · ⁊ de nūero
istoꝝ sunt dānati de qbus in ps· dr· Su
pbia eoꝝ q te oderūt ascendit sp· Nō ta/
men ois q odit penas odit deū · Nā mlti
tolerāt patiēter penas ex reuerētia diui/
na· Sed prorūpe in odiū ipi⁹ dei punien
tis tanq̄ iiuste puniat qd faciūt dampna
ti h est odire diuinā iusticiā· Alij vo odi
unt deū cū nō implet illoꝝ ↄsideria· qd se
pe facit pro ipoꝝ bn̄ficio qbus dicere pt
Nescitis qd petatis· ¶ Tercio ↄsiderē⁹
de odio dei guitatē· Est qppe pctm̄ istd
guissimū· ⁊ vt inquit Tho · Oim pecca/
toꝝ pessimū q: opponit dilectōi dei q est
optimū hois· Et sm̄ phm̄· viij· ethicoꝝ·
optimo opponit pessimū · Insup defe/
ctus peccati ↄsistit in auersiōe a deo que
auersio rōem peccati nō haberet nisi vo/
lūtaria esset· vnde pctm̄ cōsistit in volun
taria auersiōe a deo · Sed hec volūtaria
auersio p se importat in odio dei· In ali
is vo peccatis pticipatiue ⁊ q̄si p aliud·
Sicut eni voluntas p se inheret ei quod
amat· ita p se refugit id qd odit· vnde q̄n
aliqs odit deū auertit ab eo sm̄ se volū/
tas eius· Sed in alijs petis· puta cum
fornicat nō auertit a deo sm̄ se sed sm̄ a/
liud· inq̄ztū· s· appetit inordinatā delecta
tionē que hz annexam auersionem a deo·
Sp aūt id qd est p se est poti⁹ eo qd est
p aliud·

De odio suipi⁹ et quō vnusqsq; tenet
ex charitate diligere se ⁊ corpus ꝓpriū· ⁊
q̄ petōres nō se diligunt Cap· ij·

Secundū est odiū suipius cū qs
odit semetipm· Sz vt clari⁹ hoc
intelligat tria hoc loco dubia sūt
disputanda·

¶ Primū vtrū homo teneat diligere se/
metipm ex charitate

¶ Scdm vtrū corpa nostra sint ex chari
tate diligenda·

¶ Terciū vtrū petōres diligant seipos·

Ad primū dubiū rn̄det Tho· ij· ij· q·
xxv· q̄ cū caritas sit amicicia qdā dupli
citer possum⁹ loq de charitate· Vno mō
sb cōi rōe amicicie· Et sm̄ h dicendū ē q̄
amicicia ꝓprie nō habet ad seipm sz ali/
qd maius amicicia· q: amicicia vnionez
quādā importat· Dicit em̄ Dionysi⁹ q̄
amoꝛ est virtus vnitiua· vnicuiq; autez
ad seipm est vnitas q est potioꝛ vnione·
vnde sic vnitas est pncipiū vnionis· ita
amoꝛ quo quis diligit seipm est forma ⁊
radix amicicie· In hoc eni amiciciā habe
mus ad alios q̄ ad eos nos habemus si
cut ad nosipos· Dicit em̄· ix· ethicoꝝ q̄
amicabilia q sunt ad alteꝝ venerūt ex his

que sunt ad seipm. Sicut autē de princi
pijs nō habet sciētia. sed aliqd maius
scz intellectus. Alio mō possum⁹ loqui
de charitate ꝭm propriā rōem ipsius. pro
ut. s. est amicicia homīs ad deū principa
liter ⁊ ex cōsequenti ad ea q̄ sunt dei. inf
que est etiā ipe homo q̇ charitatē habet.
sicut et inter cetera que ex charitate dili
git. Quare homo diligit seipm ex chari
tate ꝭm ꝓpriā ratiōem charitatis nō ꝭm
cōem. ꝭm quā dicit Gregori⁹ in omelia
Min⁹ qꝫ inter duos charitas haberi ñ
potest. ¶ Secundū dubiū fuit vtrū cor
pora nostra sint ex charitate diligenda.
Et q̇dam dicūt ꝙ nō. Primo q: Johā.
xij. c. dicit. Qui amat aīam suā ꝑdet eā.
constat ꝙ aīa nō stat ibi nisi pro vita car
nali. ergo corpa nō sunt diligenda. Se
cūdo nihil est ex charitate diligendū qđ
impedit hoīem ad assecutōem btitudis.
Sed caro corpis nostri est hmōi. ḡ ⁊c.
Ait enī aplus ad Gal. v. ca. Caro cōcu
piscit aduersus spiritū ⁊ spūs aduersus
carnem. Et ad Roma. vij. c. Inuenio a
liā legē in mēbris meis repugnantē legi
mentꝭ mee. Tercio. ratio imaginis siue
expssa assimilatio ad deū est illud quod
facit creaturā diligi ex charitate. Sed i
corpore cōmunicam⁹ cū brutis. nec ꝑfe
ctio imaginis repitur in nobis ex parte
corpis. q̄re ⁊c. Sed contrariū ōnditur ꝑ
scripturas. Nam Aug. li. j. de trinitate
ponit q̄ttuor ex charitate diligenda int
q̄ enumerat corpus. Et apl's ad Ephe.
v. c. ait. Uiri diligere debēt vxores suas
sicut corpa propria. Rñdet ergo ꝭz bo
nauēturā in. iij. di. xxviij. ꝙ cū charitas
sit pond⁹ inclinās ad summū bonū ⁊ ꝑ
fectā beatitudinē omne illud facit dilige
re quod ē beatū vel beatificabile. Cōtin
git aūt aliq̇d esse beatū tripliciter. s. ꝑ es
sentiā ⁊ ꝑ p̄mā influentiā. ⁊ ꝑ quandam
redundantiā. Hinc est ꝙ oīa ista sunt ex
charitate diligēda ꝭm ꝑus et posterius.

ꝭm magis et min⁹. btm aūt ꝑ essentiam
est solus deus. beatū ꝑ primā influentiā
est spūs rationalis. beatū deniqꝫ ꝑ q̄ndā
redundantiā est corpus humanū. in qđ
gaudiū glorie redūdat ꝑ coniunctionem
sui ad aīam beatā. Hinc est ꝙ charitas
facit nos diligere deū ⁊ etiā rōnalē spm.
⁊ etiā corpus nostrū. ¶ Ad primū in cō
trariū adductū est dicendū ꝙ in corpore
nostro est viciositas cōcupiscentie ⁊ bo
nitas nature. Et q: viciositas cōcupiscē
tie inclinat ad malū ideo est odienda. et
si q̇s eam diligit odit aīam suam. Quia
vero bonitas nature ordinata ē ad sūmū
bonū quodāmodo cōꝑticipandū. ideo ē
diligenda. Cū ergo deus hortat ad odiē
dā aīam nrām siue carnalē vitā. ex h̄ non
ꝯcludit ꝙ corpa nostra nō sint ex chari
tate diligenda simpl'r sed ꝙ nō sunt dili
genda q̄ꝫtū ad viciositatē cōcupiscentie.
Ex h̄ patet rñsio ad scōm obiectū ꝙ ca
ro nō repugnat spūi. nec impedit ad as
sequendā beatitudinē ꝓpter bonitatē na
ture. sed ꝓpter viciositatē cōcupiscentie
contracte. ¶ Ad terciū vero dicit Bona
uentura. ꝙ licz corpus humanū non sit
ad imaginem dei ꝑ se. tñ vnitū est aīe q̄
est ad dei imaginē. vnitum inquā in vni
tate nature. Et ratione illius est beatitu
dinis cōparticipabile. Ideo est ex chari
tate diligendū. ¶ Terciū dubiū fuit vtrū
peccatores diligant seipsos. Et ꝙ nō vi
detur ex verbis Dauid in psal. dicentis
Qui diligit iniq̇tatē odit aīam suā. Sz
cōtra arguit. Primo q: illud quod ē p̄n
cipiū peccati maxime in pctōrib⁹ repit.
Sed amor sui est principiū pctī. ḡ maxi
me in peccatoribus reperit. Nam vt di
cit Aug. li. xiiij. de ciui. Amor sui facit ci
uitatem babylonis. Scđo arguit quia
peccatū nō tollit naturā. Sed h̄ vnicui
qꝫ cōuenit ex sui natura ꝙ diligat seipm
vñ etiā creature irrōnales appetūt ꝓpri
um bonū. puta conseruatōnem sui esse et

alia hmōi· ꝙ pctōres diligūt seipos· Ter
tio arguit· q꞉ ſm dionisiū li· de diuis no
minib⁹· Oībus est diligibile bonū· ſ꞉ mlˀ
ti pctōres reputāt se bonos· ꝙ multi pec
catores diligūt seipos· ¶ Rn̄det his tho
mas· ij· ij· q· xxv· ꝙ amare seipm vno mō
cōe est oībus· Alio mō ꝓpriū est bonorū
Tertio mō ꝓpriū est maloꝝ· Cū em̄ ali
ꝗs amet id qđ seipm eē existimat· h̄ cōe ē
oībus· Homo aūt dr̄ eē aliqđ dupliciť·
Uno mō ſm sbstantiā suā ⁊ naturā ⁊ ſm
h̄ om̄es estimant ſm bonū cōe se eē id qđ
sūt· s· ex aīa ⁊ corꝑe cōpositos ⁊ sic om̄es
hoīes bōi ⁊ mali diligūt seipos iq̄ꝫtuꝫ di
ligūt suiipoꝝ ꝯſuatōꝫ qđ naturale ē· vn̄
nec vitiū Jō Cicero in pmo de officijs ait
Principio generi aīantiū om̄i est a natu
ra tributū vt se vitā corpusq꞉ suuꝫ tueaṫ
declineṫq꞉ ea q̄ nocitura videanṫ· Alio
mō dr̄ homo aliq̄d esse ſm pncipalitateꝫ
Sicut pnceps ciuitatis dr̄ eē ciuitas· vn̄
qđ pncipes faciūt dr̄ facere ciuitas· Sic
aūt nō om̄es estimāt se esse qđ sūt· Prin
cipale em̄ in hoīe est mens rōnalis· Se
cūdariū est natura sensitiua ⁊ corꝑalis·
Quoꝝ pmū Apl's noīat interiorē hoīeꝫ
scdm ꝟo hoīeꝫ exteriorē· ij· ad corinth· iiij·
c· dicēs· Lꝫ is q̄ noster est hō exterior cor
rūpaṫ· s· corpus· tm̄ is q̄ nr̄ est hō interior
renouaṫ de die in diē· idest mens rōnalis
Mali igr̄ estimāt pncipale esse in eis na
turā sensitiuā vt corp⁹· vn̄ nō recte cog
noscētes nō ꝟe diligūt seipos· q꞉ nō ſꝫ id
qđ vere est pncipale in eis· Boni ꝟo co
gnoscētes ꝟe seipos· vere seipos diligūt
q꞉ ſm id qđ ꝟe est pncipale in eis· id ē ſꝫ
mentē rōnalē Et h̄ ꝓbat Phs· ix· ethico
rū ꝑ q̄nq꞉ q̄ sūt amicitie ꝓpria· vnusq̄sq꞉
em̄ amic⁹ Primo q̄dē vult suū amicū eē
⁊ viuere· Scđo vult ei bona Tertio oꝑa
tur bōa ad ipm· Quarto conuiuit ei delec
tabiliter· Quīto ꝯcordat cū ipo in eisdē
ꝯtristat⁹ ⁊ delectat⁹· Et ſm h̄ bōi diligūt
seipos q̄ꝫtū ad interiorē hoīem· q꞉ volūt
ipm ſuari in sua integritate ⁊ optāt ei bo
na q̄ sūt bōa spūalia Et oꝑanṫ diligēter
spūalia bōa Et delectabile ad cor ꝓpriuꝫ
redeūt q꞉ ibi iueniūt bonas cogitatōes in
pn̄ti ⁊ mēoriā bonoꝝ pteritoꝝ ⁊ spem fu
ture beatitudinis ex q̄bus delectatio cau
satur· Silr̄ etiā nō patiūtur in seipis vo
lūtatꝫ dissensionē q꞉ tota aīa coꝝ tendit
in vnū· E cōtrario aūt mali nō volūt cō
ſuari integritatē interiorꝫ hoīs neq꞉ ap
petūt spūalia ei⁹ bōa neq꞉ ad hec oꝑanṫ
neq꞉ delectabile est eis secū ꝯuiuere rede
undo ad cor q꞉ inueniūt ibi mala ⁊ pn̄tia
⁊ futura q̄ ⁊ pterita q̄ abhorrent· neq꞉ eti
am sibiipis ꝯcordāt ꝓpter ꝯsciam remor
dentē· Et sic ꝯcludēdo rn̄det Tho· ad p
mū argu· ꝙ mali amāt semetipos amore
illo ꝓprio q̄ est ipoꝝ maloꝝ ꝑueniens vs
q꞉ ad ꝯtemptū dei· q꞉ sic inclinanṫ ad ex
teriora bona ꝙ spūalia ꝯtemnunt· ¶ Ad
scdm aūt arg· dic Tho· ꝙ naturalˀ amor
nō tolliṫ a malis sed ꝑuertiṫ mō iā dicto
¶ Ad tertiū ꝟo arg· dicendū ꝙ mali qui
se rputāt bonos decipiūt seipos ⁊ ita a
mor eoꝝ ad se est apparēs· qm̄ q̄ faciunt
iniq̄tatē hostes sūt aīe sue· Propṫea xp̄s
dixit Johānis· xij· ca· Qui amat animā
suā perdet eam· Et qui odit aīam suam
in hoc mundo ī vitā eternā custodit eaꝫ·
Amare animā in hoc mūdo est hec tēpo
ralia bona cū peccato velle ⁊ acq̄rere Et
licet hoc videaṫ ex amore ꝓcedere· odio
tamen magis est imputandū· quia sic ac
quiritur eterna perditio·

¶ Qđ odiū proximi est graue peccatum
⁊ de originalibus eius causis atq꞉ tribus
pessimis fructibus ab odio ꝓcedētibus·

¶ Cap· tertiū

Tertium est odiu proximi· de quo
considerenus tria videlicet
¶ Primo eius offensionem
¶ Secundo eius originationē
¶ Tertio eius fructificationē

Primo cōsideremus ꝺ odio proximi
offensionē. Est enī peccatuȝ odiū proxi
mi ab aliis distinctū ꝛ mortale qn̄ est ſm
deliberatōem rōis. Qđ probat᷑. nā Johā
nes ꝑma sua canonica. c. ii. ait. Qui odit
frēm suū in tenebris ē. Et. iii. c. Qui odit
frēm suū homicida ē. s. aīe sue. Et de pe.
di. i. c. homicidioꝝ. Nam ꝗ occidit ꝛ qui
odit ꝛ ꝗ detrahit pariter homicida est.
¶ Sed posset ꝗs obiicere ꝙ nō oē odiuȝ
proximi sit peccatū. Et ꝑmo probatur
quia nullū pctm̄ inuenit᷑ in p̄ceptis vel i
ꝯsiliis diuine legis. ſm illud Prouerbi
oꝝ. viii. c. Recti sunt oēs ſmōes mei. vn̄
nō est in eis prauū ꝗd neqꝫ ꝑuersū. Sed
Luce. xviii. dicit᷑. Si ꝗs venit ad me et
nō odit patrē suū et matrē ꝛ vxorē et fili
os adhuc autē ꝛ aīam suā nō pōt meꝰ esse
discipulꝰ. Scđo probat᷑ ꝙ odiū proxi
mi nō semꝑ sit peccatū. Nam odire pec
catores nō est peccatū. sed pctōres sūt ꝓ
ximi nostri. quia vt dicit Augꝰ. in ꝑmo
de doctrina christiana. Cū đr. diliges ꝓ
ximū tuū omnē hoīem noueris proximū
esse putādū. ergo ꝛc. Q᷑ āt pctōres odio
sint habēdi ꝑꝫ ex ꝟbo Dauid sancti qui
dixit. Iniꝗs odio habui ꝛ legē tuā dile
xi. Insuꝑ pctōribꝰ exoptabat mala inꝗ
ens. Conuertant᷑ pctōres in infernum
Tercio probat᷑ ꝙ odiū proximi nō sem
per sit pctm̄. Oīe em̄ peccatū repugnat
nature. sed odire inimicū ē naturale ꝰ ꝛc.
Rn̄det tho. ii. ii. q. xxv. ꝛ. q. xxxiiii. ꝙ duo
ꝑn̄t in hoīe ꝯsiderari. natura. s. ꝛ culpa.
ſm naturā quā a deo habēt capaces sūt
btitudinis. suꝑ cuiꝰ cōmūicatōe fundat᷑
charitas. ꝛ ſm h̔ oēs hoīes diligēdi sunt
boni ꝛ mali. ꝛ nullꝰ odiendꝰ. ſm culpam
ꝟo q̄ aduersant᷑ deo pctōres sunt odiēdi
etiā pater ꝛ mater ꝛ ꝓpinꝗ. Debemꝰ enī
in pctōribꝰ odire ꝙ pctōres sunt sed dili
gere ꝙ hoīes sūt. Vn̄ Leo papa di. lxxx
vi. c. odio. Odio inꝗt habeant᷑ pctā ꝛ n̄
hoīes. Et sic soluunt᷑ obiecta. Nā parē
tes q̄ꝫtū ad naturā ꝛ affinitatē qua nobis
ꝯiūgunt᷑ ſm p̄ceptū dei ꝛ nature diligen
di sunt ꝛ honorādi. Odiendi aūt sūt q̄n
tū ad h̔ ꝙ impedimētū ꝑstāt nobis tēden
di ad ꝑfectionē diuīe iusticie. Sic dauid
odio habebat pctōres qꝛ odiebat illoꝝ
iniꝗtatē. Silr̄ inimici habēdi sunt odio
non q̄ꝫtū ad naturā ꝛ bona q̄ habēt a deo
sed q̄ꝫtū ad eoꝝ culpā ſm quā sunt nobis
inimici. ¶ Scđo ꝯsideremꝰ de odio pro
ximi originatiōeȝ. ſm em̄ Durādū ordis
minoꝝ in sūma sua ex triplici causa orit᷑
odium.
¶ Prima est displicentia veritatis.
¶ Secūda est displicentia bonitatis.
¶ Tercia displicentia recepte penalitatꝭ
Prima est displicētia ꝟitatis. Aliꝗ
em̄ sunt ita ꝑuersi ꝙ odio habēt diligen
tes se ꝛ amāt odiētes se. id ē ꝗ ꝟe nocent
sibi inducētes ad mala. ꝛ ecōuerso retra
hētes a malꝭ ꝑ admonitōeȝ odiūt. ꝛ h̔ pro
pter displicentiā ꝟitatis. vn̄ Terentius
ait. Veritas odiū parit. De nūero hoꝝ
fuit achab rex isrl̄ ꝗ dicebat de Michea
ꝓpheta. Ego odi eū quia nō ꝓpherat mi
hi bonū sed tm̄ malū. vt scribit᷑. iii. Reg.
xxii. c. Quia em̄ dicebat sibi ꝟitatē repre
hendēs eū ꝛ ꝑnūcians q̄ incurreret cū po
pulo ꝓpter pctā sua ꝛ nō adulabat᷑ regi
vt pseudo ꝓphete ꝗ ꝑnūciabāt sibi ꝓspa
ideo ip̄m micheā odiebat. ¶ Scđa cā ex
q̄ nascit᷑ odiū est displicētia bonitatꝭ. ma
li em̄ eo ip̄o ꝙ mali sunt bonos videre vł
bona de eis audire nō possūt. Qđ proce
dit ex inuidia. vel qꝛ virtꝰ bonoꝝ ꝯfun
dit et obscurat maliciā iniꝗꝝ. Sic Geñ.
xxxvii. c. đr de ioseph ꝙ oderāt eū fratres
sui. nec poterant ei ꝗcꝙ pacifice loꝗ. q̄đ
erat ꝓpter singularē bonitatē eiꝰ. vnusꝗs
qꝫ em̄ ait Hiero. moribꝰ suis fauet. Sic
em̄ ouis delectabilit᷑ cōuersat᷑ cū oue. ꝛ lu
pus cū lupo. ita ꝛ malus delectat᷑ ꝛ amat
malos siles sibi. ꝛ bonos ꝯ̄rios moribꝰ
suis odit. ¶ Tercia cā ex q̄ orit᷑ odiū est

displicētia ɔcepta et aliq̄ iniuria recep/
ta· Sicut absalon odiebat amon frēz su
um ꝓpter oppssionē sororis sue thamar
simulauitq; displicentiā q̄usq; vindica
ret iniuriā fratre occiso· vt scribit· ij· Re
gū· xiij· c· Sic esau oderat frēz suū iacob
ꝛ minabat eū occidere q2 abstulerat ius
ꝓmogeniture ꝛ paternā bn̄dictōez· vt pa
tet Gen̄· xxvij· c· qđ tn̄ iacob iuste fecerat
Est autem pctm̄ istud multū generale et
satis multiplicatū· Nam vix hoīes odi
um semel cōceptū nolūt dimittere q̄si li
citū eis videat· Nec aduertūt ꝙ dum in
odio manēt nō tm̄ vnū peccatū mortale
cōmittūt sed totiēs q̄tiens iniuriā rece/
ptā ad memoriā reuocātes actualiter il
lis optāt mala q̄s odiūt· Qđ aūt dictū
est antiq̄s· Odio hēb inimicū tuū Ma
thei· v· c· nō erat illa sentētia in lege dei· sꝫ
falsa glosa quā faciebāt legis doctores su
per illud Leui· xvi· c· Diliges amicū tu/
um sicut teipm̄· ex h̄ arguebant a ɔtrario
sensu dicētes· Ex quo amic⁹ diligi p̄cipit
ergo ꝑ ɔtrariū inimic⁹ odiri mandatur·
Sed tale argumentū est validū qn̄ ɔriū
nō habet in lege· Sed exp̄sse mandabat
deus cōtrariū in ip̄a lege statuēs ꝙ si q̄s
trāsiens ꝑ viā videret iumentū inimici
sb sarcina in terrā lapsum nō ptransiret
sed iuuaret ad leuandū ip̄ꝫ· Ideo christ⁹
talē falsam expositōnem reprobans ait
Ego aūt dico vobis· Diligite inimicos
vros· ¶ Tercio cōsideremus de odio pro
ximi fructificatōem· Producit em̄ tres
pessimos fructus·
¶ Primus est cordis obduratio
¶ Secūdus crudelitatis actio
¶ Tercius dānificatōis malignatio·
Primus fructus est cordis obduratō
odiū em̄ inter cetera peccata idurat cor
terribilit̄ vt merito possit de odiēte veri
ficari illud qđ dicit Iob· xli· Cor ei⁹ in
durabit quasi lapis· Conditōes aūt du
ri cordis ponit Bern̄· in libro de cōsola/
tione ad Eugeniū dicens· Cor durū est
qđ nec cōpūctiōe scindit· pietate nō mol
litur· p̄cib⁹ nō flectit· minis nō cedit· fla
gellis obdurat. Cor duꝝ ait sapiēs male
habebit in nouissimo· Hec oīa impleri
vident in odiente· Nā cor ei⁹ nō pōt ha
bere contritōem vnde nec in ɔfessiōe ab
solutōem· nec veniā nec cōmunionē· Ex
p̄sse em̄ dicit de pe· di· v· c· Falsas· ꝙ tal
q̄ odiū tenet in corde admitti nō debꝫ ad
penitentiā· s· ꝙ absoluat a cōfessore· et
q̄nto magis ꝑmanet in odio tāto magis i
durat· Pietate nō mollit talis· q2 ꝛ si vi
deat inimicū in aduersitate nō cōpatitur
sed appetit ei maiora mala vsq; ad con
sumptōem· Sic iudei odiētes christū nō
fuerūt moti pietate ad ip̄m cū viderēt eū
terribiliter flagellatū qđ fecerat pilatus
ad flectendū eos ad pietatē erga eū· sed
voluerūt eū om̄ino crucifigi vt satiaren
tur de penis acerbissimis ei⁹ ꝛ opprobri
is· Nec flectit p̄cibus odiēs· nā si amici
vicini ꝛ religiosi ꝛ p̄lati dep̄cent tales vt
odia dimittāt ꝛ inimicicias nō acq̄escūt·
Nō cedit minis odiēs· q2 ꝛ si fiāt eis cō
minatōes a p̄dicatorib⁹ multoꝝ malorū
q̄ deus pro odio suo inferret ꝛ p̄cipue dā
natōis eterne nō videt curare· Flagellis
obdurat· Nā incurrit in dāna ꝛ infirmi
tates mortē familie sentit· ꝛ tn̄ odium te
net· vnde ꝛ in nouissimo male habebit q2
in morte cū odio trāsiens a demōib⁹ cru/
ciandus ad inferna descēdet· ¶ Scđs pes
simus fruct⁹ odij est crudelitas· Cayn ex
odio ita crudel' fact⁹ ē vt nō parceret ger
mano abel innocēti· Gen̄· iiij· c· Egyptij
q̄ oderāt hebreos. vt habet Exo· i· ca· af
fligebāt eos multis modis vsq; ad sub/
uersiōez ꝑuuloꝝ nascētiū i flumie· ¶ Ter
ci⁹ fruct⁹ odij ē dānificatio· Nā odiēs q̄
rit in exoso septē genera dānoꝝ vel sil' vt
separatim ꝛ i q̄libet cōmittit mortale· Pri
mū dānū i sb̄stātia apperēs ꝙ ip̄aꝫ amit
tat vel diminuat ꝛ ad h̄ ꝑgat si pōt ꝑ se

vel ꝑ alios. Scdm̄ dānū in fama q₂ de
trahit sibi ⁊ bōa audita de exoso ꝑuertit.
Terciuȝ dānū in patria. q₂ q̄rit quō ex/
pellat̄ de ciuitate vl̄ saltem h̄ desiderat
Quartū dānū i familia q₂ appetit infir
mitatē vel mortē filioꝝ vl̄ damnatōēȝ et
īiurias ei⁹. Quintū dānū in libertate. q₂
appetit ꝙ incarceret̄ ꝓpt̄ debita ⁊ filia.
Sextū dānū in corꝑe. q₂ cupit illū infir
mari vl̄ mori. vn̄ ⁊ si ip̄e nō occidat desi/
derat ꝙ de⁹ vel ali⁹ id faciat. Septimuȝ
damnū est i aīa q₂ vellet aīaȝ ei⁹ ad infer
na descēdere. Sed ecōuerso deponētibus
odia ꝓpter christū ⁊ inimicꝭ veniā petē/
tib⁹ ob ei⁹ amorē indulgētib⁹ abūdātis/
sime gr̄a eius infundit̄. Grādis est vtiqꝫ
hec elēosyna cordis. ⁊ deo bn̄dicto accep
tissima mirū in modū. Dixit em̄ dn̄s ih̄s
xp̄s Mat. vj. c. Si em̄ dimiseritꝭ hoīb⁹
pctā coꝝ dimittet vobis pr̄ vester celestꝭ
pctā vestra. Et vt nos moneret exēplo
existēs i cruce. post vincl'a. post flagella.
p⁹ sputa. post liuores. post coronā spi/
neā pendēs i medio latronū ꝓ suis ꝑse/
cutorib⁹ orauit dicēs. Pr̄ ignosce illis.
q₂ nesciūt q̄d faciūt. O piū v̄bū. O ardēs
dep̄catio. O deniqꝫ inaudita māsuetudo
Nō conq̄rit̄ benign⁹ iesus. Nō imp̄cat̄
malū iudeis crudelissimis ſꝫ veniā quaȝ
tm̄ nō meruerīt. Idcirco q̄ suo amore odia
deserūt sibi admodū cōplacēt ipisqꝫ sese
q̄dāmodo reddit obligatū. Vn̄ extat exē
plū de scō Johe gualberto. Hic cū mi/
les foret ⁊ iīmicicias haberȝ mortales cū
q̄dā q̄ ei⁹ auūculū int̄fecerat. vna dieruȝ
cū esset armis accinct⁹ ⁊ inuenissȝ inimi
cū suū solū ⁊ inermē aggressus ē eū vt in
terficeret. At ille prostrat⁹ in terrā roga
uit eū ob amorē illi⁹ q̄ tali die pro nobis
oīb⁹ passus fuerat vt sibi iḡsceret. Erat
em̄ sexta feria. Ad cui⁹ p̄ces sbito emol
litū ē cor ei⁹. ⁊ odio deposito dixit. Ob
amorē crucifixi nō possum tibi nō indul
gere. cū ip̄e pro nobis inimicꝭ suis mortē
gustauerit ista die. vade igit̄ secur⁹. ⁊ bn̄
fac q₂ ego oēm iniuriā tibi remitto. P⁹
q̄ō cū accessisset ad ecclīam scī miniatis
ꝓpe florentiā in mōticulo vbi nūc morā
tur mōachi mōtis oliuaꝝ orāti ipi ante
imaginē crucifixi ip̄a imago incliauit si/
bi caput q̄si gr̄as agēs de iniuria r̄missa
inimico ꝓpter eū. Et adhuc ōn̄dit̄ ibi tal'
imago. Et ita ꝯuersus ē ille Johannes
gualbert⁹ ad deū ꝙ dimisso secl'o ordinē
instituit specialē. s. vallis vmbrose ⁊ mi
raculis ml't̄is claruit canonizat⁹ ab eccle
sia. Deponāt̄ ergo odia ⁊ cessent discor
die vt sic digne suscipiētes viuificum sa
cramentū dignos nos faciam⁹ gr̄a chri
sti q̄ est bn̄dictus in secl'a secl'oꝝ Amen.

Feria q̄rta p⁹ dn̄icā oliuaꝝ. De mirā
da ꝯuersione latrōis pēdētis i cruce
Sermo q̄dragesimusq̄ntus

Amen dico ti
bi hodie mecū erꝭ i ꝑadiso. Pijs
simi ih̄u ad latronē loq̄ntꝭ v̄ba
ista sūt originalr̄ Lu. xxiij. c. ⁊ i euāgelio
hodierno. Dū pēdebat i cruce ih̄s xp̄s fi
li⁹ dei pro salute hoīb⁹ afferēda exhibuit
mīicordiā suā latrōi q̄ crucifix⁹ erat a
dextrꝭ ei⁹. In illo q̄ppe fiduciā dat oīb⁹
pctōrib⁹ q̄ ad pn̄iaȝ redire disponūt vt
securi currāt ad pedes saluatorꝭ mūdi q̄
neminē abijcit ad se ꝯfugiētē. Et vt inq̄t
deuot⁹ Ber. hoīeȝ alloq̄ns pctōrē. Caput
hȝ xp̄s inclīatū ad te salutādū. os clausū
ad te osculādū. pedes crucifixos ad tecū
ꝑmanēdū. brachia ap̄ta ad te āplexandū
lat⁹ ap̄tū ad te diligēdū. ⁊ totuȝ corp⁹ in
cruce extēsū ad se totū tibi largiēdū Pro
pterea vt ardēs charitas filij dei ad latro
nē ꝯuersū ⁊ q̄slibet hūiliatos pctōres no
scat̄ in p̄senti ſmone de illo latrone tria
mysteria declarāda studebim⁹.

¶ Primū erit de ipius merito
¶ Secūdū de ip̄ius p̄mio
¶ Terciū de ipius priuilegio

De. vij. v̄tutib⁹ latrōis a spū scō sibi i
fusꝭ i q̄b⁹ appet āplitudo meriti ei⁹. Ca. j.

PRimū mysteriū declarādū erit
de illiꝰ latrōis merito. Nā ple
riqꝫ mirant̄ quō ille q̄ pro suis
scelẽribꝰ publico supplicio ꝯdēnatꝰ fu-
it in extremo vite sue q̄ sibi auferebat̄ vi
olēcia passiōis mereri potuit vitā eťnā.
Quibꝰ rn̄demꝰ ꝙ peccata p̄terita etiā ḡ
uia ⁊ enormissima adhuc ī extremo dele
ri pn̄t ꝑ penitēciā. vnde ⁊ sic penitēs fit
dignꝰ eterna req̄e. Hinc Hiero. ad Da
masū papā. ⁊ de pe. di. i. c. Importūa ait
Christꝰ de cruce in ꝑadisū latronē tulit.
⁊ ne q̄s aliq̄n serā cōuersionē putaret fe
cit homicidij penā martyriū. Et. xxvj. q.
vi. c. Si p̄sbr. scribit̄. Uera ꝯfessio in vl
timo tp̱e pōt esse. q꞉ dn̄s nō solū tp̱is sꝫ
etiā cordis inspector est sicut latro vniꝰ
momenti tēp̱e meruit esse in ꝑadiso ī ho
ra vltime cōfessiōis. Et eadem cā ⁊ q̄sti
one. c. Agnouimꝰ. Celestinꝰ dixit. Per
didisset latro in cruce p̄miū ad christi de
xtrā pendēs si illū hore vnius pn̄ia non
iuuisset. Cū esset in pena penituit ⁊ pro
vniꝰ cōfessiōe sermonis habitaculū ꝑa-
disi eo penitēte p̄meruit vera ad deū con
uersio in vltimis positoꝝ mente potius
est extimāda q̄ꝫ ipe ꝓpheta hoc talit̄ asse
rente. cū cōuersus ingemueris tūc saluus
eris. Et eadē adhuc cā ⁊ q̄stiōe. c. Js q̄.
Leo papa sic asserit Misericordie domi
ni nec mēsuras possumꝰ ponere nec tp̱a
diffinire. apud quē nullas patit̄ venire
moras cōuersio. dicēte spū dei ꝑ ꝓpherā.
Cū cōuersus ingemueris saluꝰ eris. Pe
nituit ergo latronē illū p̄tite sue vite ma-
le acte. et penitenciā suā septē virtutibꝰ
decorauit. tribus scꝫ theologicis. fide spe
⁊ charitate. Et q̄ttuor cardinalibꝰ. vide-
licet. prudentia. iusticia. fortitudine ⁊ tē-
perātia. que v̄tutes infuse sibi fuerunt a
diuina gr̄a. ¶ Prima latrōis virtꝰ fuit
fides vtiqꝫ admirabil̄. Cū christo em̄ nū
q̄ꝫ fuerat cōuersatꝰ. nec forte an̄ nouerat
eū. Nō fuerat secutꝰ doctrinā eiꝰ nec etiā
vitā sed in op̱ibus impietatis se exercēs
iuste patiebat̄ exitiū mortis. Uidebat au
tē christū derisū ab oībus derelictū. pub-
lice ꝯdēnatū. afflictū. infirmū. opprobri
is ⁊ ꝯtumelijs saturatū. ⁊ iā morti vici-
nū. ⁊ ip̄e vicinus morti a nemine doctꝰ. a
nullo p̄monitꝰ dei filio credidit. Et illi q̄
eius doctrinā audierāt. miracl'a viderāt.
⁊ paulo ante de manibꝰ suis scrissimis ī
cibū corpus illiꝰ sumpserāt fugiēdo ne-
gabant. Iste solꝰ cū tacēte virgine ip̄ꝫ ve
re dei filiū indubitata fide in aīo suo cre
debat. ¶ Secūda latronis virtꝰ fuit spes
q̄ tāta in illo fuit ꝙ ab illo sperabat salu
tē quē in corp̱e ꝓprio videbat oīni salute
priuatū. ¶ Tercia v̄tꝰ fuit charitas Nā
totū q̄d habuit ipi iesu in amoris ꝑfecti
signū imolauit. Manibꝰ em̄ ⁊ pedibus
crucifixus nō valuit s̄uire sibi nisi tm̄ cū
duobꝰ mēbris. Primo corde. scd̄o ligua
Primo ei corde sibi timiama ꝑfecti odo
ris ardenti charitate sacrauit. Scd̄o v̄o
lingua sibi obtulit verificatū illud q̄d d̄r
Mat. xij. c. Bonꝰ hō de bono thesauro
cordis sui profert bona. Proinde q̄ttu-
or amores ardētissimos ligua sua de cor
de expressit.

¶ Primus fuit amor confessionis
¶ Secūdus compassionis
¶ Tercius correctionis.
¶ Quartus perfectionis

In q̄bus q̄dē amoribꝰ apte mōstrauit
q꞉ in q̄tuor dimensiōibꝰ crucis christo ꝑ
amorē crucifixus erat in cruce. ¶ Primꝰ
ḡ fuit amor ꝯfessiōis q̄ fuit sue crucis pro
fundū. dū sua prop̱a ac totiꝰ hūane gene
ris scelera ꝯfessus ē asserens, nos pena
libꝰ angustijs digne plecti cū ait. Et nos
q̄dem iuste. s. patimur. Nā digna factis
recipimus. In magnis q̄dē cognitōibus
ferebat̄ q̄ se iuste digneqꝫ pati profiteba
tur. Magna pars est venie apud deum
hec cognoscere sibi ⁊ fateri. ¶ Scd̄s fuit
amor compassiōis q̄ extitit latitudo, crucis

sue dū angustias iesu xp̄i pie excusabat· asserēs illas sine culpa ꝓpria sustinere· Et licet xp̄s a pilato iudice ordinario ac clamāte ppl'o fuisset ꝯdēnat⁹ ad mortē͂ Hic tn̄ latro respōdidit· Hic ṽo q̄d mali fecit· Cognouit equidē innocentiā xp̄i qui pctm̄ nō fec̄ nec dol⁹ inuētus est in ore illius· ⁊ h̄ ip̄o illuminā te quē latro publice fatebat̄ innocentē· ¶ Terti⁹ fuit amor correctiōis· q̄ extitit longitudo sue crucis dū blasfemantē latronē impiū charitatiua responsiōe cōpescuit dicēs· Neq̧ tu times deū· vide feruorē hui⁹ latronis q̄ ligno corpe pendēs corpaliū penaꝝ oblitus sodalē arguere ⁊ instruere nō veret̄· Neq̧ inquit tu times deū q̄ in eadē dam natiōe es· s· mortis· ¶ Quart⁹ fuit amor ꝑfectiōis q̄ extitit latitudo sue cruc̄ dū͂ toto mentis affectu atq̧ benigno lingue affatu cū inexplicabili cordis hūilitate ⁊ ꝯtritiōe necnō cū tota mentis deuotione ⁊ q̄ꝫtū ꝑmisit acerbitas ip̄a supplicij cū͂ ꝯuersiōe faciei benigna ad dn̄m iesū stupende admiratōis breuē orōnē effudit dicens· Dn̄e memēto mei dū veneris in regnū tuū· In qua om̄is consūmata perfectio mirabiliter cōnect̄· si deuota mens nouerit explicare· Sꝫ vt id aliq̄liter pateftiat· Primo ꝯsidera in q̄ꝫta fide ille latro fundat̄ q̄ in moriēte credit vitā et̄nā Sc̄ḋo vide q̄ꝫta spe firma ad eterna erigitur qui ab illo q̄ ab om̄i m̄ḋo eijcit̄ sperat celeste regnū Tertio pondera in q̄ꝫta excessiua charitate locat̄ q̄ sola dilecti iesu mēoria est ꝯtētus· ¶ Quarta ṽtus huius latronis fuit prudentia· q̄ nulla postulauit caduca ¶ Quīta virtus fuit fortitudo q̄ fecit eū supferri sup om̄ia scelera sua· ¶ Sexta ṽtus fuit tpantia q̄ in sola volūtate dei ⁊ saluatoris iesu xp̄i p̄mij mensurā reliq̄t· ¶ Septima ṽtus fuit iusticia s̄m quā reddidit sibi ꝯfessionē p̄cedēt̄ culpe proximo correctionē ⁊ christo honorē laudē cōpassionē ⁊ totalē sue volūtatis imolationē· Quare nō sine causa xp̄m ita sibi ꝓpitiū inuenit·

De septē dulcoribus seu ꝯditionibus promissiōis christi facte latroni ꝯuerso·
Cap· scḋm·

Secundū mysteriū declarandū͂ de latrone sancto dr̄ p̄mij Fuit eni͂ a xp̄o sibi largiflua charitate promissū premiū dū sibi dixit· Amen dico tibi q̄ hodie mecū eris in ꝑadiso· Licet vtiq̧ hui⁹ promissiōis tā admirāde de q̄libet ṽbo ꝑquirere sensū ⁊ tā ample ꝯfe ⁊ amoris inuestigare dulcores seu dulcedines· Septē nempe dulcedines huic latroni xp̄s ampla misericordia dispensauit·
Prima dr̄ iuramēti ṽitas
¶ Sc̄ḋa annūciata pietas·
¶ Tertia electiua charitas·
¶ Quarta tempor̄ breuitas·
¶ Quinta diuina societas·
¶ Sexta eterna stabilitas·
¶ Septima gloriosa iocūditas·

Prima dulcedo seu ꝯditio promissionis facte latroni de p̄mio dr̄ iuramenti ṽitas q̄ notat̄ in hoc verbo Amē· q̄ dictio significat q̄ verū est vt pꝫ de cō· dist· ij· c· Reuera· in fi· text⁹ ⁊ in gl· ⁊ · xxxviij· di· c· Sedulo· Et · xij· di c· De his· Et ex de filijs p̄sbr̄oꝝ nō ordinādis· c· Proposuit· Et in rōnali diuinoꝝ officioꝝ libro iiij· Qḋ em̄ xp̄s promisit in ṽitate promisit· Et vt ip̄e dixit Luce· xxi· c· Celū ⁊ terra trāsibūt· verba aūt sua nō p̄teribunt· Quasi dicat s̄m Nicolauꝫ de lyra super Matheū· xxij· ca· q̄ lꝫ transire debeat celū ⁊ terra nō q̄ corrūpent̄ q̄ꝫtū ad sbstantiā· sed q̄ cessabit mot⁹ celi ⁊ fiet trāsmutatio in elementis tn̄ nō p̄teribit ṽbū xp̄i qḋ est ipso mūdo stabili⁹· ¶ Sc̄ḋa dulcedo· seu ꝯditio promissiōis p̄mij facte latroni dr̄ annūciata pietas· Ille em̄ q̄ ex pietate venerat saluos facere pc̄ōres latroni dicebat. Dico· s· ego iesus dei filius qui veni saluū facere qḋ ꝑierat qui veni

vocare pctōres ad penitētiā ⁊ veni ꝗrere ouē ꝑditā vt illā imponens humeros meos reducā ad pascua vbertatis in re/gno celoꝝ. Ego inqꝫ qui sanguine ꝓprio redimere volui genꝰ humanū. ¶ Tertia dulcedo siue ꝯditio promissionis facte latroni dr̄ electiua charitas q̄ exꝓmit̄ cū xp̄us sbdit Tibi. q̄si dicat ꝙ nō obstantibus scelerībꝰ ꝑcedentibꝰ a te cōmissis. tn̄ ꝓpter penitentiā ⁊ ꝯuersionē tuā ego te elegi vt sis in numero electoꝝ meoꝝ. habetnāqꝫ penitētia tantā efficaciā vt ex impio hoīe faciat iustū. Ego dico tibi iā iustificato ⁊ recōciliato patri meo ac numero electoꝝ asscripto. ¶ Quarta dulcedo siue ꝯditio illiꝰ promissiōis dr̄ tꝑis breuitas. q2 subiūxit xp̄s hodie. O felix verbū retroactis tꝑibus amicis dei ꝓphetis ⁊ p̄triarchis clausū q̄ ꝑ tot ānoꝝ curricula a ꝑadisi gaudijs exulare cōpulsi sunt Fleuit Adam ꝓpter inobedientiā cōmissam. desiderauit xp̄m illūqꝫ coluit ac dilexit venturū ⁊ tn̄ cū vixisset ānis nōgētis triginta vt dr̄ Gen̄. v. c. in extremo vite xp̄m inuocās nō audiuit. Hodie eris in ꝑadiso. sed post exactos ānos quinqꝫ milia. Noe iustꝰ inuētus est in cōspectu dn̄i q̄ diluuij tꝑe in archa saluatꝰ est nihilominꝰ in vltio vite ꝯstitutꝰ nō audiuit. Hodie eris in ꝑadiso. Quīimo ad limbū descendēs ibi sedit in tenebris vsqꝫ ad cōpletā passionē xp̄i. Sic abraā. sic isaac. sic iacob. sic ꝓphete. sic deniqꝫ iusti oēs. latroni vo dictū ē. hodie idest statī post aīe a corꝑe tuo seꝑationē eris in ꝑadiso. Hic aūt latro exemplū est manifestū ꝙ illi q̄ nihil hn̄t purgabile decedētes ī charitate statī euolāt. ¶ Si aūt aliq̄s q̄reret q̄s potest esse adeo mūdus vt moriēs nihil purgabile retineat. Ad qḋ r̄ndemus hͦ fore possibile q̄nqꝫ rōnibus

¶ Prima dr̄ martyrij toleratōis

¶ Scd̄a baptismalis purificatōis

¶ Tertia intēse cōpūctiōis

¶ Quarta v̄tualis ꝑfectiōis

¶ Quinta plenarie remissiōis

Prima rō q̄re pōt q̄s absqꝫ aliq̄ purgabili ex hac vita discedere ⁊ statī euolare dr̄ martyrij toleratōis. Qui em̄ martyriū patit̄ purgat̄ ab om̄i labe ⁊ mox regnū celoꝝ ingredit̄. vn̄ Cyꝑanꝰ in quodā s̄mōe ait. O delicata passio ⁊ gl'iosa confessio. Absoluit̄ ꝑ martyriū aīa a vinculo carnis ⁊ in celo cū triūpho eleuat̄ ab angelis. Et ex̄ de celebratōe missaꝝ. c. cū marthe. dr̄ ꝙ iniuriā facit martyri q̄ orat pro martyre. q2 videlicet indubitant̄ creditur ad celū euolasse. ¶ Scd̄a rō dr̄ baptismalis purificatōis. In baptismo debite suscepto mūdat̄ aīa. Et mox baptisatꝰ moriēs euolat. vt pꝫ ex̄ de baptismo c. Debitū Et ad hͦ ostendendū baptisato xp̄o apti sūt celi Math. iij. c. ¶ Tertia rō dr̄ intēse cōpūctiōis. Dū em̄ ꝯtritio feruida est ⁊ intensa satis aufert om̄em culpā ⁊ debitā penā. Et de hmōi intensa cōpūctiōe intelligit̄ dictū Aug. ꝙ v̄a penitētia ad puritatē baptismi conat̄ adducere penitentē. ¶ Quarta rō ē v̄tuose ꝑfectionis. Dū em̄ aliq̄ ꝑfecte viuūt florentes v̄tutibꝰ heroicis sicut fecerūt bn̄dictꝰ dominicus frācisc9 ⁊ alij moriētes statim euolant. vn̄ Gregoriꝰ li. iiij. dialogorū ait. Justoꝝ aīe mox vt huiꝰ carnis claustra exeunt. in celestibꝰ sedibꝰ recipiūtur ¶ Quinta rō est plenarie remissiōis. scd̄ꝫ doctores Raymundū Hostien̄. ⁊ alios. Boni xp̄iani qui lucrātur indulgentias plenarias ab om̄ibus peccatis purgant̄ ⁊ morientes statim euolant. Que oīa satis credibilia facit exēplū latrōis. ¶ Quinta dulcedo siue ꝯditio promissiōis facte latroni dr̄ diuina societas. Hec notificat̄ in illo v̄bo mecū. ¶ Sexta ꝯditō eterna stabilitas. Jō subdit̄ eris. s. in eternū ꝑmanebis. Quicq̄d em̄ est in illa sanctorū beatitudine eternū erit ⁊ semꝑ ꝑmanebit. Eterna pax. eterna requies. eterne di

uitie eterna denique vita. Hoc iesus benedictus sepissime reserauit. Nam Johannis iii. c. ait. Sic deus dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret vt omnis qui credit in illum non pereat sed habeat vitam eternam. Et x. c. Oues mee vocem meam audiunt et ego do eis vitam eternam. Et Math. xxv. c. Ibunt hi in ignem eternum. iusti autem in vitam eternam. ¶ Septima conditio illius promissionis est gloriosa iocunditas que exprimitur cum dixit christus In paradiso. secundum nicolaum de lyra non accipitur hic paradisus pro orto voluptatis neque pro celo empirreo. sed pro fruitione beata quam habuerunt sancti patres in morte christi qui erant in limbo detenti. Statim cum eius anima descendit ad eos et eadem die illuc descendit anima illius latronis facta particeps beate fruitionis.

De quinque singularissimis priuilegiis latronis ad christum conuersi. Capitulum tertium.

Tertium mysterium declarandum de sancto latrone est de ipsius priuilegio. Fuerunt quippe in eo quinque priuilegia singularissima.

¶ Primum dicitur assimulationis
¶ Secundum associationis
¶ Tertium predicationis
¶ Quartum petitionis
¶ Quintum figurationis

Primum fuit priuilegium assimilationis. solus enim ipse inter membra christi assimilabatur christo in crucifixione et crucifixus crucifixo assimilatus est. Nec obstat quod crucifixus fuit pro sceleribus suis. quia post conuersionem fuit legitimum membrum christi et extunc pena sua configurata fuit similitudini mortis eius. ¶ Secundum priuilegium fuit associationis Solus ipse virginem matrem associauit in lamentatione dolorosa morientis filii dei. Factus est ei socius ei in fide atque dolore Nulla autem alia creatura presentis vite matrem associauit in istis. licet enim Johannes et magdalena amare deflerent morientem iesum non tamen vt deum pro redemptione humani generis morientem. vnde

eorum lamenta multum fuerunt informitate insipida. Solius istius latronis simul cum maternis fuerunt accepta lamenta. quia deum credidit desuper infusa fide quem cum incredibili dolore hominem ante suos oculos morientem vidit. ¶ Tertium fuit priuilegium predicationis. Nam iesu condemnato a iudeis impiis tanquam reo latro iste publice predicauit saluatorem suum et armis quibus potuit tanquam suus collateralis miles strennue defensauit. Non fuit iste tanquam seruus fugitiuus qui dimittit dominum suum in bello mori et fugit et de capite puniri. ff. de re militari. l. Desertorem. sed fuit tanquam seruus fidelis obsequens domino suo vt potuit vsque ad mortem. Et probabiliter credi potest quod latro iste increpauerit perfidos iudeos ac phariseos et scribas qui sic impie exultabant pro moriente iesu. ¶ Quartum priuilegium fuit petitionis. Iste latro solus postulauit salutem quando saluator mundi eam pro omnibus faciebat. vnde et abundanter eam recipere debuit sicut et fecit. ¶ Quintum fuit priuilegium figurationis. Nam ipse figuram tenuit et quasi vicem omnium electorum. vt enim inquit Leo papa in sermone de passione. Duo latrones vnus ad dexteram et alius ad sinistram cum christo crucifiguntur. vt in ipsa patibuli specie demonstraretur illa que in iudicio illius omnium hominum est facienda discretio. Ipsa enim crux tribunal fuit in medio cuius iudice constituto vnus qui credidit liberatus. Alter qui insultauit damnatus est. Per illum ergo latronem figurantur omnes electi qui in die iudicii stabunt a dextris christi quibus dicetur. Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum. Ad quod nos ipse perducat. qui viuit et regnat in secula seculorum Amen.

Feria quinta in cena domini. De mysteriis sacri eucharistie contentis in epistola huius diei. Sermo quadragesimussextus.

PRobet aūt se
ipsuȝ hō ꝛ sic de pane illo e-
dat ꝛ de calice bibat· Doctorꝫ
gentiū v̄ba sūt ista·j·ad corin
thios·xi·c·ꝛ in epl'a hodierna· Cūctorū
fideliū deuotio inflāmari dȝ h̄ tp̄e marie
ad sacratissimū corpus dn̄i nr̄i iesu xp̄i·
Statuit nāqȝ sancta mr̄ eccl'ia vt ī sācto
paschate ad min⁹ oēs vtriusqȝ sex⁹ q̄ per
uenerūt iā ad ānos discretiōis reuerēter
suscipiāt eucharistie sacr̄ȝ· Uerūtn̄ quia
multi sūt imitatores corinthioꝝ q̄ irreue
renť ꝛ īpudice freq̄ntare p̄sumūt dn̄icaȝ
mesā· Jō in p̄n̄ti s̄mōe s̄m ea q̄ in episto-
la recitanť de ip̄o altissimo sacr̄o v̄ba fa-
ciem⁹· Jn q̄ tria mysteria ab Apl'o tradi
ta declarabimus·
¶ Primū ē d sacr̄i eucharistie irreuerētia
¶ Scdm̄ de illi⁹ excellentia·
¶ Tertiū de eius freq̄ntia·
¶ Qualiter Apl's rep̄hēdit corinthios
q̄ꝛ irreuerēter se habebāt ad sacramentū
eucharistie· ¶ Cap̄· p̄mū·

PRimū mysteriū declarandū ē de
sacramēti eucharistie irreuerētia·
Rep̄hensibiles q̄ppe sūt ꝛ nō pa
rū illi q̄ irreuerēter se hn̄t ad istud ineffa
bile sacr̄m qd̄ Apl's ōn̄dit in·j·p̄te epl'e
vt eīn inq̄t· Nico· de lyra Apl'us arguit
corinthios de h̄ q̄ male se habebāt circa
sacr̄m eucharistie q̄ȝtū ad cibū· q̄ꝛ aliq̄ eo
rū sūpto cibo recipiebāt corp⁹ xp̄i sumen
tes argumentū ex h̄ q̄ xp̄s post cenā hoc
sacr̄m īstituit ꝛ discipulis dedit· Qd̄ tūc
fuit rōnabile q̄ꝛ ibi debuit inchoari veri
tas vbi cessauit figura· Hui⁹ aūt sacra
mēti figura fuit īmolatio agni paschali
Et iō post illi⁹ agni esū xp̄s instituit hoc
sacr̄m· Postea rōnabiliť statuit eccl'ia in
reuerētiā tāti sacr̄i q̄ non sumať nisi a ie
iunis· ieiunio nature qd̄ soluiť p̄ oē illd̄
qd̄ sumiť p̄ moduȝ cibi ꝛ pot⁹· Dies aūt
incipit a media nocte· Et iō q̄ post medi
am noctē aliq̄d sūpserit dicto mō reddiť
ihabilis ad sumēdū h̄ sacr̄m excusanť tn̄
infirmi· Jdē dic̄ Richard⁹ in·iiij·di·viij·
Dic̄ g̊ Apl's· Cōuenietib⁹ vobis in vnū
scȝ ad p̄ticipandū eucharistie sacr̄m iam
nō est idest nō l; vobis dn̄icā cenā mādu
care· Et sb̄dit cām cuȝ dic̄· vnusq̄sqȝ eīn
suā cenā p̄sumit ad māducandū· Añ eīn
sūptionē sacr̄i p̄parabāt sibi ī sua cibaria
ꝛ portabāt ad eccl'iam comedētes anteq̄ȝ
sumerēt sacr̄m· ꝛ sic diuites laute come-
debāt ꝛ bibebāt· paup̄es aūt esuriebant·
Jō sequiť apl's Et ali⁹ quidē esurit· ali⁹
aūt ebri⁹ est· Notandū v̄o h̄ loco s̄m pe
trū de tarantasia sup̄ epl'as Pauli q̄ du
plex est cena·s·bona ꝛ mala· Cena bona
q̄druplex est· Quedā corp̄alis in q̄ pau
peres reficiunť· de q̄ luce·xiiij·c· Cū fac̄
prandiū aut cenā voca paup̄es· Alia est
cena sp̄ūalis in q̄ donis dei aīe satiantur
Et de hac dr̄ Apoca·iij·c·in p̄sona dei·
Ego sto ad ostiū ꝛ pulso· si q̄s mihi ape
ruerit intrabo ꝛ cenabo cū illo ꝛ ille me-
cū· Tertia cena bona est sacramētalis q̄
fideles in altari pascunť· Et de hac diciť
Luce ¶ Homo q̄dā fecit cenam
magnā· Quarta cena bōa ē celestis q̄ be
ati fruūtur· Et de illa dr̄ Apoca·xix·ca·
Beati q̄ ad cenā nuptiaꝝ agni vocati sūt
¶ Cena v̄o mala q̄druplex ē· Prima est
voluptatis in q̄ hoīes inebrianť· Et de
ista Judith·xij·c·scribiť Holofernes fe
cit cenā s̄uis suis ꝛ inebriatus est· Se-
cūda cena est crudelitatis in q̄ iusti opp̄
mūtur· Sic̄ fuit cena herodis De q̄ dici
tur Math·vi·c· Cū dies oportun⁹ acci
disset Herodes natalis sui cenā fec̄ ꝛ in
ea Johēm occidit· Tertia est cena ābitio
nis in qua sup̄bi extollunť· Et de hac dr̄
Math·xxiij·c· Amāt p̄mos accubit⁹ ī ce
nis Q̄rta ē cena sup̄stitōis ꝛ errorꝫ sic̄ est
cena idolatraꝝ de q̄·j·ad corinth·x·c· Si
q̄s īfideliū vocat vos ad cenā ꝛ vultis ire
oē qd̄ vobis apponiť māducate nihil in

terrogātes ꝓpter ꝯſciaꝫ. In q̄b⁹ v̄bis cō
cedit Apl's licentiā comedēdi cū infide/
lib⁹ his q̄ infidelib⁹ prodeſſe p̄nt. Seq̄t
Apl's loq̄ns corinthijs Nunq̄d domos
nō habetis ad mādueandū ꝛ bibendū. i.
domos nō ꝯſecratas. in q̄bus dn̄t exerce
ri talia ꝯuiuia. Aut eccl'iam dei ꝯtēnitis
ꝛ ꝯfūditis eos q̄ nō habent. Quid dicaꝫ
vobis. laudo vos. In h̄ nō laudo imo. ſ.
vitupero. Et min⁹ dicendo pl⁹ ſignifi/
cat. Sed hodie xp̄iani multo grauius er
rāt q̄ꝫ corinthij circa ſacramentū iſtud ve
nerabile. Et hoc triplici rōne.

¶ Primo rōne incredulitatis.

¶ Scđo rōne culpabilitatis.

¶ Tertio rōne tepiditatis.

Primo aliq̄ errāt rōne incredulitatꝫ.
q2 nolunt credere realē exiſtentiā corpis
xp̄i i ſacro altarꝫ. vellēt ei altitudinē tāti
ſacri attingere vi nature ꝛ ingenij ꝓprij
Sed in h̄ nihil eſt inueſtigandū ſ̄m na
ture regulas cū oīa q̄ veraciſſime p̄di/
cantur. de hoc ſacramento referēda ſint
ad oīpotentiā dei. de q̄ Cicero in li. de na
tura deoꝝ refert. Nulli eſt nature ſ̄biect⁹
aut obediēs de⁹. Oēm ḡ regit ip̄e naturā
Credere itaq̄ꝫ debem⁹ pure ꝛ ſipl'r audiē
tes doctrinā ſanctoꝝ ꝛ eccl'ie ꝯfeſſioneꝫ
ac v̄ba xp̄i. Quoꝝ ſn̄ias diſtincte poſi
tas videre poteris in q̄dragesimali d̄ pe
nitētia in ſ̄mōe de v̄itate ſacramēti. ¶ Se
cūdo errāt cū irreuerētia circa ſacr̄m alij
ꝛ q̄dē m'lti rōe culpabilitatis q̄ p̄ſumūt
ī mortali culpa ſuſcipe corp⁹ xp̄i. ¶ Ter
tio errāt plerīq̄ꝫ rōne tepiditatis. q2 abſ/
q̄ꝫ feruore deuotiōis cōpūctiōis ꝛ medi/
tatiōis ad altare ſanctū accedūt q̄ notare
p̄nt ea q̄ ſcripſim⁹ ī q̄dragesimali de pe.
in ſ̄mone de cōione.

Ox ſacr̄m eucharistie eſt excellentiſſi
mū qđ declarat eius nomē ꝛ q2 ſupat alia
ꝫ q̄m fuit a xp̄o ſolenniter inſtitutum

Cap. ſcđm

Secundū myſteriū declarandū ē de
ſacramenti eucharistie excellentia
Hāc explicat apl's cū ait Ego em̄
accepi a dn̄o qđ ꝛ tradidi vobis ꝛc. q̄a
videlicet q̄ ſcripſerūt de h̄ euangeliſte ip
ſe accepit a dn̄o reuelāte. q2 dn̄s ieſ⁹ hoc
memoriale ſacr̄m īſtituit ſub duplici ſpe
cie in memoriaꝫ ſue paſſionis ꝛ mortis.
Quāta v̄o ſit hui⁹ ſacri excellentia colli
gere poſſum⁹ p̄ncipaliter ex trib⁹.

¶ Primo ex nominatione.

¶ Scđo ex ſupatione.

¶ Tertio ex inſtitutione.

Primo colligit̄ hui⁹ ſacri excellentia
ex noīatione. Nā ſ̄m Frāciſcū de mayro
nis in ſuo. iiij. di. viij. Quatuor ſūt hui⁹
ſacri noīa. Primū nomē eſt eucharistia.
vt. j. q. j. c. Multi ſecularīū. Et d̄ cō. di.
ij. c. Quotidie. Extra de pe. ꝛ re. c. Omīs
ſ̄m v̄o Dyoniſiū li. de angelica ierarchia
eucharistia dr̄ ab eu qđ eſt bonū ꝛ charis
gr̄a q̄ſi bona gratia. q2 ibi eſt bona gr̄a n̄
inherens ſed ſ̄bſiſtens. vt dicit Landul/
phus in. iiij. di. viij. Scđm nomē eſt via
ticū. vt. ij. q. ij. c. Si q̄s in infirmitatē. q̄a
eſt viatoꝝ cib⁹ ꝛ ſolidatio. Tertiū nomē
eſt hoſtia. vt de cō. di. iiij. c. Sacr̄m. et. c.
Semel. ꝛ dr̄ hoſtia q2 paſſionē xp̄i ſigni
ficat quā p̄ri obtulit. Quartū nomē ē ſi/
naſis grece ſ̄m Dyoniſiū de angelica ie/
rarchia. ꝛ latine idē eſt q̄ꝫ cōmunio. q2 eſt
oīm fideliū cōis vnio. dr̄ etiā ſacr̄m alta
ris d̄ cō. di. j. c. ſacra. ¶ Scđo colligit̄ ex
cellētia ſacri eucharistie ex ſupatōe. Su/
perat em̄ nobilitatē oīm alioꝝ ſacrorum
vn̄ Hiero. j. q. j. c. Multi ait. Quid em̄
melius corpe ꝛ ſanguie dei nr̄i. Quaſi di
cat nihil Et de con. di. ij. c. Nihil. Nihil
in ſacrificijs mai⁹ ēē p̄t q̄ꝫ corp⁹ ꝛ ſāguiſ
xp̄i nec vlla oblatio hac potiorꝫ ſꝫ hec oēſ
p̄cellit. Notandū tn̄ ſ̄m Landulphū in
iiij. di. j. q̄ꝫ vnū ſacr̄m pōt dici nobili⁹ a/
lio multipl'r. Primo effectu. Et ſic ba/
ptiſmus eſt ceterꝫ nobilius. di. xxiiij. ca.

Uerum· Scd̃o ministri dignitate vt confirmatio de cõ· di· v· c· De his· Tertio vt re ꝯtenta sic eucharistia di· xxv· ca· Ecce Qr̃to significatõe vt mr̃imoniũ· xxvij· q ij· c· Societas· Quinto grad⁹ dignitate vt ordo· stat⁹ necessitate· vt penitentia ꝛ extrema vnctio· Nobilitas etiã in sacris põt accipi penes stat⁹ ecclie· baptismus eñi est sacr̃m intrantiũ di· xxij· c· Preter. Cõfirmatio pugnantiũ· Eucharistia ꝓgredientiũ· vñ ꝛ viaticũ dr̃ xxvi· q· vi· ca· Qui recedũt· ꝛ· c De his· Penitẽtia ẽ errantiũ ꝛ deficientiũ· Mr̃imoniũ incõtinentiũ· Extrema vnctio exeuntiũ· xxvi· q· vij· c· Ab infirmis· Sacr̃m ğ eucharistie superexcellit reliq̃ ꝙtũ ad rẽ ꝯtentam q̃ est corp⁹ xp̃i verũ de cõ· di· ij· c· Reuera c· Omnia· ¶ Tertio colligit excellẽtia sacramẽti eucharistie ex institutõe qꝛ institutũ fuit ab ip̃o redemptore nr̃o dñ̃o iesu xp̃o· In q̃ institutiõe considerande sunt tres circumstantie·

¶ Prima loci·

¶ Scd̃a diei·

¶ Tertia modi·

Prima circũstantia est loci· Instituit nanq̃ xp̃s h̃ sacr̃m in hierusalẽ vbi fuerũt instituta q̃ttuor sacra· Primũ penitẽtie· qñ xp̃s post resurrectionẽ apparẽs discipulis isufflauit ꝛ dixit eis· Accipite spiritũ sanctũ quoꝝ remiseritis pc̃tã remittũtur eis Jo̾his· xx· ca· Scd̃m fuit sacr̃m baptismi qñ Marci vlt· c· dixit· Eũtes in mundũ vniuersũ· p̃dicate euãgeliũ oĩ creature baptisantes in noĩe pr̃is ꝛ filij ꝛ sp̃ũs sancti· Tertiũ fuit sacr̃m ordinis qñ dixit apl̃s Luce· xxij· c· Hoc facite i meam cõmemorationẽ· Tũc eñi vt dic̃ Richard⁹ in· iiij· Ordinauit xp̃s apl̃os sacerdotes· Quartũ fuit sacr̃m eucharistie ¶ Scd̃a circũstantia ꝯsiderãda dr̃ diei· Nã institutũ fuit h̃ sacr̃m feria q̃nta q̃ q̃ triplici mysterio fuit ꝯsecrata· Pr̃io piscium creatõe in mari ꝛ auiũ in aere· vt pꝫ Gen̄· j· c· Ad designandũ ꝙ duo genera hoĩm ad sũptionẽ hui⁹ sacri sũt apta scꝫ actiui q̃ in amaritudine penitentie cõmorãtur sicut pisces in mari· ꝛ ꝯtemplatiui q̃ designantur ꝑ aues· Secũdo dies ista fuit cõsecrata mysterio dominice oblationis· Nã beata virgo feria q̃nta obtulit filiũ suũ in templũ vbi dat̃ intelligi ꝙ suscipientes sacr̃m eucharistie pleni debẽt esse hũilitate sicut fuit beata virgo· Tertio dies ista fuit ꝯsecrata mysterio dominice ascensionis· ex q̃ dat̃ intelligi ꝙ volentes cõicare dñt hr̃e mentẽ eleuataꝫ ad celos· ¶ Tertia circũstantia ꝯsideranda dr̃ modi· Exp̃mit̃ eñi p̃mus modus in canone beati Petri vbi dr̃ Eleuatis i celũ oculis· vñ sumit̃ documẽtũ ꝙ illi qui sumũt h̃ sacr̃m dñt hr̃e oculos mentis eleuatos ad deũ ꝛ nõ ad inferiora depressos teste ꝓpheta qui ait· Oculi mei semꝑ ad dñm· Secũdus modus fuit gr̃arũ actio Et de h̃ dicit Apl̃s Accepit panẽ ꝛ gratias agẽs· vñ trahit̃ argumentũ ꝙ illõ sacramentũ sumentes dñt esse deo grati· et p̃cipue de tã mirabili bñficio· Terti⁹ modus fuit benedictio· qꝛ bñdixit ꝛ nos etiam debem⁹ deũ benedicere· Quartus modus fuit diuisio qꝛ fregit· insinuãs ꝙ sumentes xp̃i corpus dñt proximis qñ pñt elemosynas dare· Juxta illõ Jsaie· Frange esurienti panẽ tuũ·

Qualiter monet Apostolus fideles vt cũ deuotiõe suscipiãt sacramentuꝫ eucharistie ostendens punitionem illoꝝ q̃ ꝯtrariũ fecerint Cap· tertiũ·

Tertiũ mysteriũ declarandũ est de sacramenti eucharistie frequentia frequẽtandũ q̃ppe est h̃ sacr̃m in memoriã passiõis xp̃i· vñ Apl̃us refert verba xp̃i q̃ dixit· Hic calix nouũ testamentũ est in meo sanguine· Que v̾ba sic expõit Nicola⁹ de lyra· Hic calix id ẽ cõtentũ in h̃ calice nouũ testamentũ est· vetus eñi testamentũ promittebat bõa tp̃a

lia· Nouū aūt pmittit bōa spūalia· vt
dicitur ī ca· Cū marthe· Extra de celebra
tione missarū· Et glo· in· c· Trāslato sa/
cerdotio· Ex̄ de ꝯstitutiōib⁹· Et vt dr̄ in
dicto· c· cū marthe· nō solū scriptura sed
etiā promissio dr̄ testamentū· Vet⁹ autē
testamentū fuit ꝯfirmatū ꝑ aspsionē san
guinis victime brutalis· vt habet Exodi
xxiiij· Nouū ṽo testamentū sanguis xp̄i
effusione· vt dr̄ ad Heb· ix· c· Subdidit
xp̄s· Hoc facite quotienscūq3 bibitis in
meā cōmemorationē· Quotienscūq3 em̄
māducabitis panē hūc ⁊ calicem biberis
mortē dn̄i ānūciabitis donec veniat· s· ad
iudiciū Per qd̄ dat intelligi q̄ celebratō
hui⁹ sacri nō deficiet in eccl'ia vsq3 ad fi/
nē mundi· Sed Apl's oñdit ꝑiculū indi
gne sumentiū cū sequit· Itaq3 q̄cūq3 mā
ducauerit panē idest corp⁹ xp̄i sb̄ spē pa/
nis vel biberit calicē dn̄i indigne re⁹ erit
corpis ⁊ sanguinis dn̄i· Ubi glo· Punie
tur acsi xp̄m occiderit· Qd̄ nō est intelli/
gendū ſm equalitatē sed ſm quandam si
militudinē· Et iō sequit text⁹· Probz au
tem seipm̄ hō· s· ꝓpriā ꝯsciāz diligēter ex
aminādo ⁊ emūdando Et sic de pane il/
lo edat ⁊ de calice bibat· Et fit mentō hic
de duplici spē· q2 in ꝑmitiua eccl'ia sic da
batur fidelib⁹· Sed ꝓpter ꝑiculū effusio
nis sanguinis mō dat tm̄ sub spē panis
Sacerdos tn̄ celebrans debet accipe sub
vtraq3 spē· Qui em̄ manducat ⁊ bibit in
digne iudiciū sibi manducat ⁊ bibit· idest
ad suā dānationē sumit· non dy̆udicans
corpus dn̄i· i· nō discernēs ab aliy̆s cibis
sumens eodē mō sic alios cibos· Sz ꝯ
h̄ arguit q2 xp̄s dixit Io· Qui
mānducat me ipe viuit ꝓpter me· Rn̄den
dū q̄ h̄ intelligit de mānducāte digne Se
quit Apl's loq̄ns corinthy̆s· Iō int̄ vos
multi infirmi ⁊ ibecilles ⁊ dormiūt multi
Pro quoꝝ ṽboꝝ declaratōe dic̄ Nicola
us de lyra· q̄ licet deus multa reseruet pu
nienda vltimo iudicio tn̄ in p̄nti aliqua
punit maxime circa ꝑncipiū legislatiōis
vt ex terrore aly̆ inducant ad obſuantiā
legis· Sic Exodi· xxxij· c· dr̄· Q̄ post le/
gislationē imediate multa milia hoīz oc
cisa fuerūt in vituli ꝯflatilis adoratiōe·
Et sil'r in ꝑmitiua eccl'ia· Post lationē
legis noue ꝑ xp̄m ananias ⁊ saphira pu
niti fuerūt subitanea morte pro pctō fur
ti ⁊ mendacy̆· vt ex terrore aly̆ a silib⁹ ca/
uerent· Actuū· v· ca· Sil'r in ꝑmitiua ec/
clesia multi puniti fuerūt ꝓpter indignā
susceptionē sacri· Vn̄ apl's dic̄· Iō idest
ꝓpter indignā eucharistie sumptionē· in
ter vos multi infirmi idest puniti diuini
tus infirmitate corꝑali· Et ibecilles lon
ga valitudine laborantes· Et dormiunt
multi somno mortis corꝑalis a deo sb̄ito
interfecti· Qd̄ si nosmetipos dy̆udicare
mus ꝯscias· s· nr̄as bn̄ purgādo nō vtiq3
iudicaremur· i· pūiremur a dn̄o ꝑ talē mo
dū· Notādū q̄ apl's in h̄ iūgit se aly̆s nō
q2 eēt culpabilis sed oñdens se iunctū eē
cū eis charitate· Dū iudicamur aūt a do
mīo· i· punimur dicto mō corripimur q2
talis pena ad correptionē inducit· vt nō
cū h̄ mūdo· i· cū hoīb⁹ mūdane viuentib⁹
dānemur· Dicta sunt om̄ia hec vt prepa
rent se fideles ad sacram cōmunionē· ob
quā digni efficiant grā xp̄i qui est bene/
dictus in secula seculoꝝ Amen·

Eadem die· s· in cena domini· De sa
cramento ꝯfirmationis·

Sermo q̄dragesimusseptimus·

Qui lotus est

q nō indiget nisi pedes lauet ⁊ ē
mūdus tot⁹· ṽba sūt redēpto
ris nr̄i Iohis· xiij· c· ⁊ in euan
gelio hodierno· Post susceptū sacramē
tū baptismi opus est proficere de ṽtute ī
ṽtutē· Vn̄ Hieronim⁹ in ꝑma ad palma
chiū ⁊ oceanū ait· Ibūt de ṽtute in ṽtutē
de bōis scriptū est xp̄ianis· nescio qualit̄
placeāt ꝑētib⁹ ifantes illi q̄ sūt ānoꝝ· v· vl'

decem si ĩ ea qua nati sũt modicitate ꝑdu
rent· Propterea dñs iesus christ⁹ institu
it alia sacramẽta q̃bus hũane indigentie
possiʒ subueniri· Inter q̄ est sacr̃m ↄfir/
matõis qđ dr̃ chrisma rõe materie· cõfir
matio rõe effectus· ⁊ man⁹ impositio ex
modo dãdi· Quia vero a plerisqȝ h̄ sacra
mentũ cõtemnit̃ ideo in ꝑsenti sermone
de ipo dicturi erim⁹· q̄m illud reuerent̃
suscipiẽtes ↄfirmant̃ ⁊ roborãt̃ vt xp̄m
publice cõfiteri nõ erubescãt· Uideam⁹
itaqȝ de illo tria mysteria ꝓncipalia·
¶ Primũ dicit̃ institutõnis·
¶ Secundũ obligationis·
¶ Terciũ regulationis·
Hoc sacramentũ ↄfirmatõis fuit ime
diate a christo institutũ· In q̃ dat̃ robur
ad ↄfitendũ publice christũ qđ eccl'ia ꝑ/
ficit ex determinata materia et forma·

Capitulũ primũ

PRimũ mysteriũ videndũ dr̃ sa/
cramento ↄfirmatõis dr̃ institu
tionis· Et in h̄ declarãda sunt tria
¶ Primũ a q̃ istud sacr̃m fuit institutuȝ
¶ Scđm quare fuit institutũ·
¶ Terciũ qualiter cõsummat̃·
Primũ quod est declarandũ a q̃ sacra
mentũ ↄfirmatõnis fuit institutũ· Et ad
h̄ intelligendũ dic̃ Richar· in· iiij· di· ij·
q̄ aliq̃ dixerũt q̄dã sacra fuisse imediate
a xp̄o instituta· q̄dã mediantib⁹ apl'is sic
ↄfirmatõ ⁊ extrema vnctio· Alij dicunt
oĩa a xp̄o immediate ĩstituta fuisse· quia
cũ ex sua institutõe habeãt virtutẽ ↄue/
niẽs fuit ea institui ab illo solo ĩmediate
a q̃ habẽt sanctificãdi virtutẽ q̄ eis dari
nõ potuit ab aliq̃ hoĩe puro· ¶ Tho· vero
dicit q̄ christ⁹ oĩa sacra instituit sȝ q̄daȝ
mag̃ necessaria ⁊ explicite· q̄dã alia figu
ratiue ⁊ implicite promulgatõem ⁊ exp̄s
sionẽ maiorẽ relinq̄ns apl'is· Petr⁹ etiã
de palude idẽ dicit· asserens q̄ oĩa sacra
a xp̄o immediate fuerũt instituta licȝ nõ
promulgata nisi q̃ erãt necessitatis· vt ba
ptismus· d̄ q̃ dixit Joh· iij· Nisi q̃s rena
tus fuerit ex aq̄ et spũscto nõ põt introi
re ĩ regnũ dei· Et penitẽtia cũ dixit Ma
thei· iij· Penitẽtiã agite· vel cũ dixit lepro
sis· Ite ostendite vos sacerdotib⁹ Et eucha
ristia cũ dixit Joh· vj· c· Nisi mãducaue
ritis carnẽ filij hoĩs ⁊c̃· Instituit xp̄s ex/
tremã vnctõem cũ misit apl'os ꝑdicare ⁊
oleo vngere infirmos· Cõfirmatiõeȝ q̄n
bñdicebat pueros eis man⁹ imponens·
Ordines ĩ cena vltima· Mrimoniũ q̄n
nuptias miraculo vini ↄsecrauit· Sȝ cõ
fessiõem ⁊ extremã vnctõem promulga/
uit exp̄sse ꝑ Jacobũ· v· c· Cetera ꝑ doctri
nã apl'oꝝ· Sacr̃m ergo ↄfirmatõnis a
christo fuit ĩstitutũ ſm Petꝝ de palude·
licet nõ sit scriptũ· q̄m vt etiã in ꝑcedẽti/
bus diximus⁹ videlicȝ in ſmõe de superbia
hereticoꝝ· Multa tã de v̄bis q̄ȝ de factis
dñicis inuenim⁹ ĩ euãgelist̄ omissa que
apl'i vel suppleuisse v̄bo vel facto exp̄s
sisse legunt̃· vt dr̃ extra de celebratõe mis
saꝝ· c· Cũ marthe· Apl'i aũt chrismati fu
erũt die penthecostes sine chrismate· Ut
eñ dicit mgr̄ sñiaꝝ in· iiij· De⁹ nõ alliga
uit potẽtiã suã sacramẽt̄ q̄n ⁊ ꝑ modos
alios sibi placitos posset ↄferre gratiã·
Qđ g̃ alijs ↄfert gratiã ſm legẽ cõmunẽ
ꝑ sacramentũ ↄfirmatõis· hoc apl'is cõ
tulit sine eo plenitudo spũscti· fecit ta/
men apparere aliq̃d sup eos corrñdens
materie chrismat̄· scilȝ linguas igneas·
Apl'i etiã chrismabãt ꝑ impositõeȝ ma/
nuũ ⁊ descẽdebat visibilit̃ spũsanct⁹· vt
scribit̃ Actuũ· viij· c· ¶ Scđm qđ ẽ decl'a
rãdũ q̄re sacr̃m ↄfirmatõnis fuit institu
tum· Et dicũt doctores in· iiij· dist· vij· q̄
fuit ĩstitutũ ad h̄ vt ꝑ gratiã opantẽ ro/
boret̃ ⁊ fortificet̃ aĩa ad ↄfitẽdũ cũ fidu
cia fidẽ christi· ¶ Notandũ tñ q̄ põt q̃s
tripliciter roborari seu ↄfirmari·
¶ Primo ꝑ iuriũ firmationẽ·
¶ Scđo ꝑ armoꝝ additionẽ
¶ Tercio ꝑ membroꝝ vigorationẽ·

¶ Primo roborat̃ ꝛ ꝯfirmat̃ q̄s p̲ iuriū
firmatōem. Cū em̄ q̄s eligit̃ ad aliquam
dignitatē acq̄rit̃ ei ius ad rē illā. ſ; cu; a
ſup̲iore ꝯfirmat̃ firmat̃ ſibi magꝫ illō iuſ
vt nō ita de facili poſſit ſibi auferri. Sic
dr̄ de ſalomōe rege ꝙ eo ꝯfirmato ī reg-
no regnū ei adheſit fortiꝰ. Sic ad ꝓpoſi-
tū p̲ baptiſmū aſſumit̃ q̄s ſpūalit̃ ad di
gnitatē regiā ꝛ acq̄rit̃ ei ius ad oīa ſacrā
vt admittat̃ ad ea. ſed p̲ ꝯfirmatōnis ſa
cramentū magis firmat̃ ſibi illud ius.
¶ Scd̄o ꝯfirmat̃ q̄s p̲ armoꝝ appoſitō
nem. Quāuis em̄ q̄s ſit fortis corp̲e ſi cū
h̄ addant̃ ſibi arma ſicut fit militi cū ac-
cedit ad bellū. inde ꝯfirmat̃ ꝛ magis ro-
borat̃. Per baptiſmū aūt recipit q̄s gra
tiā vigorantē eū ad bn̄ agendū. Sed per
chriſmatōem recipit maiꝰ robur ſpūale
ad pugnādū pro fide vt nō terreat̃ nec e-
rubeſcat publice fide; chriſti ꝯfiteri. vn̄
Petrꝰ apl̄s q̄ ad vocē vnius ancille ita
timuit ꝙ chriſtū negauit. Et ip̄e cū alijs
apl̄is q̄uis grām haberēt ꝛ eſſent bapti
zati. vt dicit Aug. tn̄ ſtabant clauſi ī do
mo propter metū iudeoꝝ. S; poſtq̄ȝ fu
erūt ꝯfirmati in die penthecoſtes ita fue
rūt roborati ꝙ exeūtes domū ceperūt pu
blice p̄dicare magnalia dei ꝛ ſine aliq̄ ti-
more fidē chriſti. Et q̄ntūcūq; fierēt eis
mine ꝛ flagellarent̃ nō dimittebāt quin
publice p̄dicarēt. Vn̄ xp̄s dixerat eis Lu
ce vlti. c. Sedete in ciuitate q̄uſq; indua
mini virtute ex alto. id ē armis fortitudi
nis. Armāt̃ ergo illi q̄ chriſmant̃ ſigno
crucis p̲ ep̄m in frōte ꝛ inungūt̃ ſic ꝛ pu-
giles antiq̄tus inungebāt̃ ad h̄ vt tanq̄ȝ
fortes milites chriſti facti nō timeāt nec
erubeſcāt publice chriſtū fateri. In huiꝰ
figurā dauid vnctꝰ a ſamuele p̄liās cum
golia terribili gigāte p̄ualuit ꝯ eū ꝛ ī fun
da ꝛ lapide occidit. p̄mi Regum. xvj. c.
Hinc Melchiades papa de cō. di. v. c.
Spūſſctūs. ait. Quia in mūdo tota eta-
te victuris int̃ viſibiles hoſtes ꝛ p̲icula
nobis gradiēdū eſt. In baptiſmo regene
ramur ad vitā. Poſt baptiſmū cōfirma
mur ad pugnā. In baptiſmo abluimur.
pꝰ baptiſmū roboramur. Et q̄uis conti
nuo trāſiturꝫ ſufficiat regeneratōis bap
tiſma. victuris tn̄ ſunt neceſſaria confir
matōnis inſignia. Regeneratio ſaluat
mox in pace beati ſecl̄i recipiendos. Cō
firmatio armat ꝛ inſtruit ad agōes mūdi
¶ Tercio cōfirmat̃ q̄s et roborat̃ p̲ mem
broꝝ fortificatōe;. Cū puer naſcit̃ viuit
vtiq; ſed multū ē debil̄. nec ad op̲a aptꝰ
adultoꝝ. Ex ſenſibilibꝰ aūt ꝛ corp̲alibꝰ
deuenire poſſumꝰ in noticiā ſpūaliū per
ſil̄itudines coꝝ. Naſcit̃ em̄ hō in eē ſpū
ali p̲ baptiſmū. et viuit vtiq; vita gratie
ſed adhuc eſt quaſi debil̄ in vita ſpūalꝫ.
Vn̄ apl̄s Petrꝰ in p̄ma ſua canonica. c.
ij. baptizatis ait. Quaſi mō geniti īfātes
lac ꝯcupiſcite vt in ſalutē creſcatꝫ. Sed
p̲ cōfirmatōem vel chriſmatōe; ꝯfirma
tur hō q̄ſi p̲ueniēs p̲ hoc ad etatē robu-
ſtā vt poſſit bellare ꝛ fortia agere. ¶ Ter
ciū quod eſt declarādū q̄liter h̄ ſacramē
tū cōſummat̃. id ē q̄ ſit materia eiꝰ ꝛ que
forma. Et q̄tū ad materiā dicit Richar
dus ꝙ materia huiꝰ ſacri determīata eſt
chriſma cōſecratū ab ep̄o qd̄ cōponit̃ ex
oleo oliuaꝝ qd̄ deſignat nitorē ꝯſcientie
ꝛ balſamo qd̄ deſignat odorē bone fame.
vt pat; extra de ſacra vnctōne. ca. vno.
Nec obſtat q: chriſtꝰ n̄ fuit vſus iſta ma
teria. q: credendū eſt ꝙ ip̄e hāc materia;
determīauit inſpiratōe vel p̄cepto. Vn̄
Damaſcenꝰ li. iiij. c. iiij. ait. Multos ri
tus ſuat nūc eccl̄ia q̄ licet in ſcp̄tura n̄ in
ueniant̃ exp̄ſſe inſtituti. tn̄ p̲ ſctōs ſpiri-
tuſſctūs inſtituit ꝛ reuelauit Dicit tamē
Landulphꝰ ꝙ chriſma cōſecratū ab epi
ſcopo eſt materia remota. ſ. cōfirmatōis
ſed vnctio eſt materia ꝓpinqua. Forma
vō huiꝰ ſacramēti ē. Cōſigno te ſigno cru
cis ꝛ ꝯfirmo te chriſmate ſalutꝫ. In noīe
patris et filij et ſpūſſcti Amē. Hāc for

mam· vt inq̄t Petrus de palude nō ha/
bēm⁹ ab euāgelistis sed a traditōe roma
ne ecclīe q̄ eā accepit ab aplīs q̄ eā a xp̄o
acceperūt· Et si aplī nō fuerunt vsi hac
forma dispēsatiue factū est sic tūc forma
baptismi· Magis tn̄ vsi credunt licz nō
legat· q2 occultabāt formas sacramētoꝝ
propter irrisiōes gentiliū· ꝛ q2 in sig̃ cru
cis omnia sacramenta ꝑficiunt· de conse
cra· di· v· c· Nunquid·

Quomnes fideles obligant suscipe/
re ꝯfirmationē ab ep̄is ex p̄cepto ecclesie
pro loco et tēpore. Cap· scōm

Secundū mysteriū videndū de sa
cramēto ꝯfirmatōis dꝫ obliga
tiō· vbi querit· An fideles obli
gent ad istud· s· de necessitate· Et ad hoc·
r̄ndet Richar· in· iiij· ꝛ Petr⁹ de palude
ꝙ h̄ sacramētum nō est simplr̄ necessari
um nec ex institutōe ꝓpter effectū eius q̄
est robur spūale· q2 de facto ꝛ meritorie
pōt hō ꝯfiteri fidem tp̄e ꝑsecutōis ꝑ for
titudinē ꝛ charitatē q̄ dat in baptismo·
cū minima charitas sufficiat ad resisten/
dū cuiq3 tentatōi· Itē nō est necessariū ex
institutōe christi· q2 christ⁹ nō promulga
uit h̄ sb̄ cōminatōe damnatōis· vt baptis
mū ꝛ penitentiā· Nec p̄cepit illud sic eu
charistiā· ꝓpter qd̄ ista tria dicūt necessi
tatis· Sed videt h̄ esse necessariū ex or/
dinatōe ecclīe que statuit vt oīs fidelꝭ se/
mel in vita ꝯfirmet si pōt· vt ptꝫ de cōse
cra· di· v· c· om̄es fideles· vbi dr̄ ꝙ om̄es
fideles ꝑ impositōem man⁹ ep̄oꝝ recipe
debēt sp̄m sctm̄ post baptismū vt plēi xp̄i
ani inueniant· Et de cō· di· v· c· Spūssā
ctus· dr̄· Victuris necessaria sunt confir
matōis auxilia· Et in· c· Ut ieiuni· dicit·
Nunq3 erit christian⁹· s· plenarie q̄ non
fuerit episcopali ꝯfirmatōe chrismatus
Et Raban⁹ de con· di· v· ait Nouissime
a sūmo sacerdote· id ē episcopo ꝑ manus
impositōem paclit⁹ dat baptizato vt ro
boret ꝑ sp̄m sanctū· Et Hugo· li· ij· de sa
cramentis· Timendū est his q̄ ꝑ neglige
tiā omittūt ep̄i p̄sentiā ꝛ nō suscipiūt ma
nus impositōez ne forte propterea dānen
tur· Quāuis ergo ꝑuulus p⁹ baptismū3
moriēs vadat ad glīam etiā nō chrisma/
tus· tn̄ nō habet illā plenitudinē seu au
gmentū gr̄e vnde nec glīe sicut ꝯfirmat⁹
Et adultus q̄ cōtēneret hoc sacr̄m susci/
pe saluari nō posset· ¶ Sed h̄ loco q̄rit
vtꝝ soli ep̄i possint cōfirmare· Et ꝙ sic
ꝓbat· Nam scribit extra de sacra vnctōe
ca· vnico· Cū ceteras vnctōes simplex sa
cerdos vel p̄sb2 valeat exhibere hāc non
nisi summ⁹ sacerdos· id ē ep̄us dꝫ ꝯfer/
re· Item de cō· di· iiij· Presbri baptizatos
infantes signare in frontib⁹ sacro chris
mate nō p̄sumāt· Et idē habet de cō· dist·
v· c· Manus· ꝛ· c· De his· Et· lxviij· dis·
c· Quāuis· ¶ Sed ꝯ arguūt aliq̄ q2 vt re
citat mgr̄ sententiaꝝ in· iiij· ꝛ habet· xcv·
di· c· Peruenit· Gregori⁹ scripsit ianua
rio ep̄o in grecis ꝙ sacerdotes possent i
ungere in frōte chrismate sicut antea fa
ciebāt· prohibuerat eīn eos ꝯfirmare· s3
q2 popul⁹ fuit de h̄ scādalizat⁹ ꝯcessit ꝙ
possent ꝯfirmare sic ante· R̄ndet Lan
dulphus i suo q̄rto ꝙ circa h̄ diuersi va
rie dicūt· Alij eīn tenent ꝙ Gregori⁹ cō
cessit vngere in fronte oleo ꝛ nō chrisma
te ad sedandū scandalū populi· Sed cō/
tra h̄ obijcit glo· q2 tūc illū populū dece/
pisset ꝛ ita vno sacramēto defraudasset·
qd̄ nō est p̄sumēdū de sctō gregorio· Qui
dam vō tenent ꝙ gregori⁹ fecit illos sa/
cerdotes q̄ erant sb̄ ianuario ep̄o quo ad
actū ꝯfirmādi ep̄os· ita ꝙ q̄libet eoꝝ in
ordine ep̄atus sibi in hac p̄tāte collata cō
firmabat· Richar· vō dic̄ ꝙ licz soli ep̄i
ꝯfirmare possint ex ordinaria p̄tāte· tn̄
simplex sacerdos ꝯfirmare posset ex cō/
missiōe pape· vn̄ glo· in· c· Qn̄· extra d̄ cō
suetu· ait· Papa pōt delegare auctorita
tē chrismādi simplici sacerdoti ꝛ nō lai/
co· Ep̄i vō licet ip̄i possint chrismare nō

p̄n̄t tm̄ aliis inferiorib⁹ demãdare q̄ ex of-
ficio hoc facere nõ p̄n̄t. Sed alii epi vel
archiepi p̄n̄t h̄ facere i diocesi alteri⁹ epi
de licentia ip̄i⁹ epi. Epi enim ea q̄ s̄t iuris-
ditõis vt iudicare excõicare ⁊ sĩlia cõmit-
tere etiã p̄n̄t aliis nõ habentib⁹ iurisditi-
onẽ. Ea ṽo q̄ sunt ordis ⁊ ep̄alis auctori-
tatis nõ p̄n̄t demãdare aut delegare aliis
q̄ sunt inferioris grad⁹. Et de cõsecratõe
ecclesie vel altar̄. c. Aqua. dicit text⁹ Li-
cet ep̄s cõmittere valeat q̄ iurisditõis exi-
stũt q̄ ordinis tñ episcopal̄ sunt nõ p̄n̄t
inferioris ḡdus clericis demandare. vbi
Glo. iurisditõis. puta iudicare cognosce-
re de cau̅s. bñficia ꝯferre. et oĩa alia que
assecutus est ep̄us in ꝯsecratõe. hec oĩa
cõmittere põt ⁊ delegare vnicuiq̄ maiori
vl̄ minori. Sed ea q̄ sunt ordis. s. cleri-
cos ordĩare. virgines cõsecrare. chrisma
ꝯficere et sĩlia nõ põt. Ergo vt redeam⁹
ad nr̄a obligant̄ fideles ad sacr̄m confir-
matõis qd̄ epi ꝯferũt. Et vt fideles eccle-
sia alliciat ad deuotiõem tãti sacri statuit
inter cetera ꝙ licꝫ q̄nq̄ ciuitas sit suppo-
sita excõmunicatõi ⁊ interdicto. põt ep̄s
ꝯuocare populũ cũ sibi videbit̄ expedire
apud aliquã eccl̄iam et p̄dicare insuper ⁊
chrismare. vt patet extra de sentẽtia excõ-
municatõis. c. Responso.

De regulis q̄ obſuari debẽt circa sacra-
mentũ confirmatõis.

Capitulũ terciũ.

Terciũ mysteriũ videndũ de sacra-
mento ꝯfirmatõis dr̄ regulatõis.
In q̄ notande sunt aliq̄ regule
circa vsũ ei⁹. ¶ Prima regula s̄m docto-
res in. iiii. ꝙ hoc sacr̄m dꝫ dari oĩb⁹ fi-
delib⁹ baptizatis. nõ aũt nõ baptizatis.
⁊ mulieribus sicut ⁊ viris. q̄ etiã mulieres
pro christo dimicauerũt. Unde Chris. i
omelia sup̄ Matheũ ait. In mundanis
agonib⁹ etatis ⁊ forme generisq̄ digni-
tas requirit̄. ⁊ ideo seruis ac mulieribus
senib⁹ ac pueris ad eos aditus denegat̄.
In celestibus aũt omni ꝑsone ⁊ etati ⁊ se-
xui indiscreta facultate stadiũ patet. Et
in ome. de militia sp̄uali dicit. Apd̄ deũ
feminc⁹ etiã militat sexus. Multe nãq̄
femine aĩo virili sp̄ualẽ militiã gesserũt.
q̄dã eñi interioris hoĩs virtute viros eq̄-
uerũt in agonib⁹ martyrii. quedã etiã for-
tiores viris extiterũt. ¶ Secũda regula
ꝙ paruuli etiã p̄n̄t ꝯfirmari. q̄ si nõ tũc
tñ postea habebũt forte cõfiteri christũ.
⁊ min⁹ habẽt de fictiõe. Lñ q̄ h̄ sacram̄-
tum iterari nõ debꝫ ⁊ nõ sic p̄sumit̄ de con-
uersato inter christianos ꝙ sit chrismat⁹
sicut ꝙ sit baptizatus. ideo nõ expedit ꝙ
p̄uuli ꝯfirment̄ añ septẽniũ vt possint me-
lius recordari postea ꝯfirmati. q̄b⁹ etiã
ꝓpter h̄ solet dari alapa. Saluant̄ tamẽ
p̄uuli baptizati etiã sine ꝯfirmatione.
¶ Tercia regula ꝙ ille q̄ chrismat̄ debet
teneri ab aliq̄ s̄m Tho. iiii. p̄te. q. lxxii. nec
tñ ista tentio ẽ de necessitate sacri. q̄ et si-
ne ip̄a daret̄. sed est ex p̄cepto eccl̄ie si ad-
sit facultas. Congruit aũt tentio huic sa-
cramẽto q̄ ꝯfirmãd⁹ vt debil̄ ꝯfirmari
petit. et iõ ab alio vt a baculo sustentat̄
quasi infirmus. Et mulier etiam tenere
potest. ¶ Quarta regula ꝙ non cõfirma-
tus nõ debet tenere confirmãdũ. argumẽ-
tum de cõsecratõne dist. iiii. ca. In bapti-
zante. Item nec vir vxorẽ nec vxor virũ.
alioquin iure petẽdi debitũ carebunt si
scienter facerent. secus si ignoranter. xxx.
q. i. ca. De his. Itẽ consanguinei vel affi-
nes non debent se mutuo tenere q̄ suffi-
cit vinculũ carnale vel naturale. ¶ Quin-
ta regula ꝙ in confirmatione contrahit̄
cognatio spiritualis non solũ impediẽs
matrimoniũ contrahendũ sed etiã diri-
mens contractũ. Et hec cognatio cõtra-
hitur inter confirmatũ ⁊ inter eũ vl̄ eos
q̄ tenent ad confirmatõem. Inter ip̄m cõ-
firmatũ ⁊ filios naturales ⁊ inter alios
de q̄bus diximus in sermone de luxuria
incestuosorum. ¶ Sexta regula ꝙ adulti

monendi sūt p̄mittere ꝯfessionē añ ꝯfir-
mationē· vt de con· di· v· c· Ut ieiuni· Et
h̄ in om̄i susceptiōe sac̄ri post baptismuȝ
obſuandū est ab eo q̄ post baptismū pec
cauit mortal̄r· ¶ Sexta regula q̄ sacram̄
tū ꝯfirmatōis ieiunis ⁊ a ieiunis dari dȝ
vt patet de cō· di· v· c· Ut ieiuni· Et· c· se-
gō ⁊ de om̄i sac̄ro intelligendū est· vñ si-
ne cā post prandiū ministrari nō dȝ· pu-
ta si eps nō pōt mane cōmode chrismare
¶ Septima regula q̄ in om̄i loco dū m̄
decenti ⁊ honesto pōt ep̄s ꝯfirmare sine
p̄ctō nō solū in eccl̄ia sȝ extra· lȝ chrisma
solū in eccl̄ia ꝯfici dēat· ⁊ h̄ intellige i di
ocesi sua s̄bditos suos nisi ex cōmissiōe
vel licētia ꝯfirmaret alios· Et nota q̄ si
ep̄s ꝯfirmaret nō s̄bditos absq̄ sui supi
oris ep̄i licentia· vere p̄staret sac̄m licet
peccaret. ⁊ nō efficeret irregular̄ neq̄ su
spensus· ¶ Octaua regula q̄ vnctio chri
smatis facienda est in frōte· Ex̄ de sacra
vnctiōe· c· Uno· q̄ꝛ vt magis audacꝰ ⁊ si-
ne rubore hō ꝯfiteat̄ xp̄m dat̄ ꝯfirmatio
⁊ iō potꝰ in fronte fieri debet vbi magis
apparēt hmōi passiōes. Confirmat ista
Tho· in tertia p̄te asserens q̄ ista ꝯsigna
tio fit in frōte ꝑpter duo· Primo q̄dē q̄a
chrismatꝰ isignit̄ signo cruc̄ sic̄ miles si
gno duc̄· qd̄ q̄dē dȝ eē euidens ⁊ manife
stū· Inter oīa aūt loca corp̄is hūani ma-
xime manifestꝰ est frōs qui q̄si nunq̄ ob
tegit̄· Et iō linit̄ chrismatꝰ chrismate in
frōte vt in manifesto demōstret se eē xp̄ia
nū sic̄ ⁊ ap̄li post receptū sp̄m sanctuȝ se
manifestauerunt q̄ p̄us in cenaculo late
bant· Scd̄o q̄ꝛ aliq̄s ip̄edit̄ a libera con
fessiōe xp̄i ꝑpter duo· s· ꝑpter timorē ⁊ ꝑ
pter verecūdiā· vtriusq̄ aūt hoꝝ signuȝ
maxime manifestat̄ in frōte ꝑpter ꝑpinq̄
tatē imaginatiōis· Et ꝑpter h̄ sp̄us a cor
de directe ad frontē ascendūt· vñ verecū
dati erubescūt timētes aūt pallescunt vt
dr̄ in· iiij· ethicoꝝ· Et iō in frōte signatur
chrismate vt neq̄ ꝑpter timorē neq̄ ꝑpt̄
erubescentiā nomē xp̄i ꝯfiteri p̄termittat̄
¶ Nona regula q̄ debet frōs ligari q̄usq̄
chrisma desiccet̄· Nō oportet aūt q̄ pan
nus septē diebꝰ ligato capite portet̄ sed
q̄ septē diebꝰ caput a lotiōe seruet̄· ⁊ hoc
ꝑpter reuerentiā chrismatis ⁊ ꝑpt̄ septeȝ
dona sp̄ūssancti· Sint ḡ xp̄iani diligen
tes vt ꝯfirmatōis sac̄m cū deuotiōe ac
reuerentia suscipiant· vt sic fortificati ie
sū xp̄m dn̄m ⁊ saluatorē seculi ꝯfiteant̄
cui sit laus ⁊ gl̄ia p̄ ifinita secl̄a· s· Amē·

Feria sexta magna de flebeli morte sal
uatoris nostri iesu christi·

Sermo q̄dragesimꝰ octauus

Inclinato ca
pite tradidit sp̄m Scribūt hec
v̄ba Iohis· xix· c· ⁊ in euāgelio
hodierno· Si oīm nr̄m oculi fierēt fōtes
aque viue vt lachrime profluētes ex illis
superexcederent abundantiam fluminum
stagnoꝝ lacuū ⁊ maris oceani non suffi
cerent ad satisfaciendū pietati quā debe-
mus piissimo redemptori nostro domio
iesu xp̄o· Nihil em̄ excogitari pōt aut e-
narrari flebiliꝰ ⁊ cōmiseratiōe digniꝰ q̄
eius acerba passio ⁊ mors crudelis ab eo
pro nobis vermiculis tolerata· Sed ple
riq̄ asserunt nō cōuenire grauitati viro-
rū sapientū vt se ad lamēta inclinēt et la
chrymas· Quos nos facile ꝯuincimus
exēplo coꝝ q̄ ꝑpter planctū suoꝝ caroꝝ
de benignitate laudantur· Sicut ioseph
qui fleuit ⁊ deosculatus est faciem patris
sui defuncti vt dicitur Geñ· l· ca· Et da-
uid qui planxit super saul ⁊ ionatha in-
terfectos in p̄lio· vt scribitur secūdi· Re
gum· j· c· Et super tumulum abner inter
fectus a ioab ⁊ abisai· vt habet̄· ij· R· iij·
cap̄· ac pro Amon filio quem interfecit
Absalon· vt patet· ij· Regū· xiij· c· ⁊ de
niq̄ nūciata morte absalon flebat dicēs

Absalon fili mi· fili mi absalon· ꝛ versa fuit victoria illiꝰ viri in luctū omī pplo vt ptȝ· ij· Reg·xviij·c· De Alexandro i sup q̄ magnus cognomiatꝰ ē refert Qui tus curtius ꝙ audita morte vxoris darij fudit lachrymas· Sic ꝛ alij plurimi q̄s omittere libet· Cū igit̄ nō debeat vnusq̄s q̄ faciē lachrymis madefacere cū narrat̄ mors illius q̄ fuit a patribꝰ desideratus a ꝓphetis p̄nūciatus · a decē sybillis vati cinatꝰ· ab angelo annūciatꝰ· a v̄gine mr̄e ꝯceptus· ab elizabeth b̄ndictus · a multi tudine angeloꝝ laudatꝰ· a pastoribꝰ inuē tus· a stella mōstratus· a magis adoratus a symone iusto ꝛ sene i brachijs susceptꝰ Ipe vtiq̄ȝ dei est ꝛ virginis filiꝰ · Ipe de spūsctō cōceptus· Ipe omī gr̄a ꝛ v̄itate repletus· Ipe qui pctm̄ nō fecit nec dolꝰ inuentus est in ore eiꝰ· Ipe speciosꝰ for/ ma p̄ filijs hoīm in quem desiderāt ange li ꝓspicere· Ipe deniq̄ȝ q̄ dilexit et lauit nos a peccatis sanguie suo· Currite igit̄ gentes vndiq̄ȝ ꝛ venite hodie ad locū cal uarie· ꝛ dn̄ī in cruce post dira tormenta mortuū inspicitis auctorē vite flebilibꝰ vocibus aera cōplete· Plāgite ꝛ vlulate sup iesu in cruce pro nobis extīcto· Plā gite o virgines virginē de v̄gine natum· Plāgite o nupte ꝛ cōiugati mr̄imonij p̄/ cipuū cultorē· qui vt illo extolleret aquā in vinū conuertit i nuptijs· Plangite o vidue iesum q̄ viduas honorauit ꝛ ado lescentē filiū q̄ mortuus erat suscitatum restituit vidue matri· Plāgite viri docti sūmū doctorē lumen mūdi q̄ sp̄ docuit v̄i tatē· Plāgite turbe ꝛ populi oēs christū q̄ turbas bis miraclo panū refocillauit Plāgite o mr̄es filiū virginis innocētē decorū affabilē trigintatres annos habē/ tem e·atis quē iudei pessimi hodie cruci/ fixerūt· hodie vulnerauerūt· hodie illuse rūt· hodie deniq̄ȝ occiderūt· Sed cū ad h̄ nō sufficiat imbecillitas nr̄a mēte ad deū est recurrendū oradūq̄ȝ vt gr̄am largiat̄ q̄ mediante recordari tante rei cū cordis teneritudine valeamꝰ· Quare ꝛ vos astā tes genuflexi i silentio dicite Pr̄ noster· Ego vero voce publica referā oratōnē ȝ quam facit ecclesia· Respice q̄sumꝰ dn̄e sup hanc familiam tuā pro qua dn̄s no ster iesus christus nō dubitauit manibꝰ tradi nocentiū et crucis subire tormentū· Amē Implorato iā ex superis p̄sidio omnes ingenij vires excitabimus ad cō templādā mortē vnigeniti filij dei quam tulit vt nos viuificaret ac recōciliaret eī no patri· ¶ De ipa itaq̄ȝ morte iesu chri sti locuturi tria mysteria ꝓponimus con templanda·

¶ Primū dicitur veritatis
¶ Secundū penalitatis
¶ Terciū pietatis

Quomodꝰ liberādi genꝰ hūanū p passi one christi fuit cōueniens· Et ꝙ christus occisus fuit a iudeis ac v̄e mortuus·

Capitulū primum

Primū mysteriū cōteplandū d̄ morte christi dicit̄ veritatis· In quo tria dubia pulcherrima declaremus·

¶ Primū vtrū fuit cōueniens modꝰ libē ratōnis hūane p passionē ꝛ morte christi
¶ Secūdū vtrū christꝰ fuit ab alio occisꝰ
¶ Terciū vtrū christꝰ fuit v̄e mortuus·

Pro primi dubij declaratōe audiēdā est sententia Aug· qui li·xiij· de trini· ait· Sanande nr̄e miserie nullꝰ aliꝰ modus ꝯueniētior fuit q̄ȝ p passionē christi· Rō est s̄m Tho·iij·pte·q·xlvi· quia tāto ali q̄s modus cōueniētior est ad assequndum finē q̄nto p ipm̄ plura cōcurrūt expedien tia fini· Per h̄ aūt ꝙ hō p christi passio/ nem est liberatꝰ multa occurrūt ad salu tem hoīs ptinentia p̄ter liberatōē ȝ a pec cato que sunt p̄cipue tria·

¶ Primū est cognitio diuine charitatis
¶ Secundū exemplū virtuositatis·
¶ Terciū cōseruatio puritatꝭ

Primū est cognitio diuine charitatꝭ

dilectio dei

Per h̄ eni̅ hō cognoscit q̄ntū a deo diliga
tur· Ideo Joh·iij·c·christꝰ dixit·Sic deꝰ
dilexit mūdū vt filiū suū vnigenitū daꝛꝫ
Et eccl'ia dicit illud v̄bū Grego· O iesti
mabil' dilectio charitatis vt s̄uū redime
res filiū tradidisti· Et Hiero· in ep̄l'a ad
Damasum papam inq̄t· Que maioꝛ po
test eē clemētia q̄ꝫ vt dei filꝰ filꝰ homis
putaret̄ decē mēsiū fastidia sustieret par/
tus expectaret aduentū ꝑ singulas ado/
lesceret etates· ⁊ post cōtumelias vocuꝫ
alapas ⁊ flagella crucisq̄ꝫ pꝛo nobis fie/
ret maledictū vt nos a maledicto legis
absolueret· Et Paulꝰ ad Ro·viij·c·ait
Pꝛopꝛio filio suo nō pepcit deꝰ sed pꝛo
nobis omnibꝰ tradidit illū· ¶Si aūt ali
q̄s obijceret qꝛ magna iniq̄tas est inno/
centē passioni ⁊ moꝛti tradere Sed sicut
dicit̄ Deutero·xxxij· Deus fidelis est et
absq̄ꝫ vlla iniq̄tate· ergo filiū innocentē
nō debuit tra dere passiōi ⁊ moꝛti· R̄ndꝫ
Tho·iij·ꝑte·q·xlvij·ꝙ deus pater tradi/
dit xp̄m passioni· Uno q̄dem mō s̄m ꝙ
sua eterna volūtate p̄oꝛdinauit passiōeꝫ
xp̄i ad hūani generis liberatōeꝫ· s̄m illō
quod dr̄ Jsa·liij·c· Dn̄s posuit in eo ini
q̄tatē omniū nostꝛ· Scđo inq̄ntū inspi/
rauit ei voluntatē patiēdi pꝛo nobis in/
fūdēdo ei charitatē· Tercio n̄ pꝛotegen
do eū a passiōe sed exponēdo ꝑseq̄ntibꝰ·
Unde vt dicit̄ Mat·xxvij·clamauit in
cruce· Deus meꝰ cur me dereliq̄sti· quia
scꝫ s̄m Aug· potestati ꝑseq̄ntiū eū expo
suit ⁊ subtraxit pꝛotectōem· nō t̄n soluit
vnionē· Quod p̄dixerat Dauid in p̄s·il/
lo·xx· loq̄ns in ꝑsona christi· Deꝰ deꝰ me
us quare me dereliq̄sti ⁊c̄· cuiꝰ expositōꝫ
scripsimus in s̄mone de passiōe in alio
q̄dragesimali· Et ꝙ de christo dauid loq̄
bat̄ ostendit Lactantiꝰ li·iiij· ex h̄ qꝛ ī il
lo p̄s· dicit̄· Foderūt manꝰ meas ⁊ pedes
meos· Ubi sic ip̄e sequit̄· Que vtiq̄ꝫ pꝛo
pheta nō de se locutꝰ est· Fuit eni̅ rex et
nunq̄ꝫ illa ꝑpessus est· Spūs dei ꝑ illuꝫ
loquēbat̄ q̄ fuerat illa passurus post an
nos mille et q̄nquaginta· Tot eni̅ colli/
gunt̄ anni a Dauid vsq̄ꝫ ad crucē christi
Hecille· Dicimꝰ ergo ꝙ iniquū ē ⁊ cru
dele hominē innocentē moꝛti tradere cō
tra eiꝰ voluntatē· Sed deꝰ pater non sic
tradidit filiū / q̄ obediens in sua oꝛōe pa
terne se subdidit volūtati tercio replicās
Pater mi si possibile est trāsfer a me ca
licē· verūtamen nō sicut ego volo sed sic̄
tu· fiat volūtas tua· Et nota de h̄ possibi
li s̄m Tho· tercia ꝑte·q·xlvi·ar·ij·ꝙ ali
quid potest dici possibile vl' impossibi
le dupliciter· Uno mō simpliciter ⁊ absolu
te· Alio mō ex suppositōe· Simpliciter ⁊
absolute loq̄ndo possibile fuit deo hoīeꝫ
alio mō liberare q̄ꝫ ꝑ passionē filij· qꝛ nō
est impossibile apud deū om̄e verbum·
Sed ex aliq̄ suppositōe facta fit ipossi
bile· qꝛ eni̅ impossibile est dei p̄scientiam
falli ⁊ eiꝰ voluntatē siue dispositōeꝫ cas
sari supposita p̄sciētia ⁊ oꝛdinatōe dei de
passione christi nō erat simul possibile
xp̄m nō pati ⁊ hoīem alio mō q̄ꝫ ꝑ eiꝰ pas
sionē liberari· ¶Et si rursus aliq̄s q̄rerꝫ
an si deꝰ liberasset hoīem absq̄ꝫ oī satisfa/
ctōe fecisset cōtra iusticiā· R̄ndet Tho·
ꝙ nō· Quia ille iudex n̄ p̄t salua iusticia
culpā sine pena dimittere q̄ habꝫ puni/
re culpā in aliū cōmissaꝫ puta vl' in aliū
hoīem vel in totā rēpublicā siue ī supio
rem p̄ncipem· Sed deꝰ nō habꝫ aliquē su
pioꝛē· sed ip̄e est sup̄mū ⁊ cōe bonū totiꝰ
vniuersi· Et ideo si dimittat pctm̄ quod
habꝫ rōem culpe ex eo ꝙ ꝯ ip̄m ꝯmittit̄·
nulli facit iniuriā· Sic q̄cūq̄ꝫ hō remittit
offensam in se cōmissam absq̄ꝫ satisfacti
one misericoꝛditer et nō iniuste agit T̄n h̄
nō obstāte noluit pctm̄ sine pena dimit
tere· Et cū hoc sufficiēter satisfacere non
posset ꝑ aliquā penā quā pateret̄ ei satis
factoꝛē dedit· charitateq̄ꝫ suā generi hūa
no exhibuit· ¶Scđm q̄đ occurrit ꝑtinēs
ad salutē hoīs est exēplū v̄tuositatis· Jn

hoc enī q̄ xp̄s moriēdo redemit gen⁹ hūanū exemplū dedit hoībus obediētie· hūilitatis cōstantie· iusticie ac ceterarꝫ ꝟtutū ī passiōe christi ostensarꝫ· q̄ sūt necessarie ad hūanā salutē· Jō dr̄· j· Pe· ij· c· Christus passus ē pro nobis vobis relinq̄ns exēplū vt seq̄mini vestigia ei⁹· ¶ Terciū qd̄ facit ad salutē hoīs ē ꝯſuatio puritatis· Ex eo aūt q̄ christ⁹ passus ē pro nobis indicit̄ nobis necessitas ꝯſuādi nos a pctō immunes· Hinc Paulus p̄me ad Chorin· vi· ca· ait· Empti eīn̄ estis p̄cio magno valde· glificate ⁊ portate deū in corpe vr̄o· Et sic patꝫ q̄ passio xp̄i attrabit p̄mo et inflāmat cor hūanū ad dilectionē dei nos diligent̄· Vn̄ Bern̄· ait· Sup oīa reddit te mihi amabilē bone iesu calix quē bibisti op⁹ redēptōis nr̄e· ¶ Secūdo passio christi dat exēplū ꝟtutū potissimū patiētie ⁊ hūilitatis· vt dr̄· xciij· di· c· Dn̄s· ¶ Tercio inducit hoīes vt a peccatis abstineāt· cū tāte sit aīa nobilitatis vt pro ea redimēda sanguinē christ⁹ effuderit· Vn̄ Hugo in li· de arra spōse ait Ampli⁹ mihi vilis eē nō debeo q̄ tantū deo placui vt mori dignaret̄ pro me· ne pderet me· Et Bern̄· ī meditatōib⁹· Sublime est aīe p̄ciū q̄ nō nisi sanguīe christi redimi potuit· Quā ḡ cōmutatiōem pro aīa tua dabis q̄ pro nihilo das illā·

¶ Secūdū dubiū declarandū vtrꝫ christ⁹ fuit ab alio occisus· Et q̄ sic ptꝫ q̄ ip̄e p̄dixerat Lu· xviij· Postq̄ꝫ flagellauerint occident eū· ¶ Sed ꝯ arguūt pleriq̄ꝫ· primo q̄ xp̄s dixit Joh· x· c· Nemo a me tollit aīam meā sed ego pono eā· Jlle autē dr̄ aliquem occidere q̄ aīam ei⁹ tollit· nō est ergo christ⁹ ab alijs occisus sed a seipso· ¶ Scd̄o arguūt q̄ illi q̄ ab alijs occidunt̄ paulatim debilitata natura deficiūt ⁊ maxime h̄ apparet in crucifixis· in xp̄o aūt h̄ nō accidit· Nā clamās voce magn̄ emisit spiritū· vt dr̄ Matth· xxvij· cap· Nō ergo fuit xp̄s ab alijs occisus sed a seipso· ¶ Ad solutōē hor̄ obiectōꝝ dicit̄ Tho· iij· pte· q· xlvij· q̄ aliq̄d pōt eē causa alicui⁹ effectus dupliciť· Uno mō directe ad illud agendū· Et h̄ mō psecutores xp̄i eū occiderūt· q̄ sufficientē ei cām intulerūt cū intētōe occidēdi eū ⁊ effectu subseq̄nte· q̄ s· ex illa cā est mors sbsecuta· Alio mō dr̄ aliq̄d cā alicui⁹ indirecte· s· q̄ nō impedit cū impedire possit· Et h̄ mō ip̄e christ⁹ fuit causa passionis et mortis sue· Poterat eīn̄ suā passionē et mortē īpedire· Primo q̄dē aduersarios repmendo vt eū aut nō vellent aut non possent interficere· Scd̄o q̄ spūs ei⁹ habebat ptātē ꝯſuādi naturā carnis sue ne a q̄cunq̄ꝫ lesiuo inflicto opprimeret̄· qd̄ q̄dē habuit aīa xp̄i· q̄ erat vnita ꝟbo dei in vnitate psone vt docet Aug· in· iiij· de trinitate· Quia ergo aīa christi nō repulit a proprio corpe nocumētū illatū· sꝫ voluit q̄ natura corpis illi nocumēto succūberet dr̄ suā aīam posuisse vel volūtarie mortuus fuisse· Et sic intelligit̄ istd̄ qd̄ inducebat̄ p̄mo· Nemo tollet a me aīam meā· s· me inuito· ¶ Ad scd̄m ꝟo argumētū dicit Tho· q̄ vox illa magna a christo emissa nō fuit naturalis sed miraculosa· ⁊ īter alia miracula mortis christi cōputat̄ Quādiu enī xp̄s voluit natura corpalis ei⁹ ꝯſuata est in suo vigore etiā ī extremis Sic et qñ voluit subito cessit illato nocumēto· ¶ Terciū dubiū declarandū vtrꝫ xp̄s fuit vere mortuus· Et q̄ sic probandū est ꝯ incredulos triplici via·

¶ Prima dicit̄ p̄phetice p̄nunciatōis.
¶ Scd̄a auctētice testificationis.
¶ Tercia iudaice procurationis·

Prima via dicit̄ p̄phetice p̄nunciationis· Prenunciata quippe fuit expresse mors christi per multa secula anteacta· Vn̄ Jacob patriarcha Gen̄· xlix· dixit· Symeon ⁊ leui frēs vasa iniq̄tat̄ bellātia· Jn ꝯsilio eorꝫ nō veniat aīa mea· et in cetu illorꝫ non sit gloria mea· quia in

furore suo occiderũt virũ ⁊ in volũtate
sua suffoderũt murũ. Maledictꝰ furor
eoꝝ quia ꝑtinax ⁊ indignatio eoꝝ q̃a du
ra. Nicolaus de lyra sup. xij. c. Johãnis
asserit ꝙ pontifices iudeoꝝ de tribu leui
⁊ pharisei pro magna ꝑte fuerũt de tribu
symeon. Ideo ꝓphetico spũ illustratꝰ ia
cob dixit verba p̃dicta Sed iudei h̋ ne/
gãt referẽtes ꝙ iacob ita locutꝰ ẽ de symo
ne et leui ꝓpter bellũ qđ fecerũt ꝯ sychi/
mitas ꝓpter raptũ dyne sororis eoꝝ. de
q̃ fit mentio Geñ. xxxiiij. c. Quos nos cõ
uincimꝰ p̃mo quia bellũ illud iã p̃teritũ
erat. ⁊ iacob filijs annũciabat futura. iõ
vt patet Geñ. xlix. ca. dixit. Cõgregami
vt annũciem q̃ futura sunt vobis in die
bus nouissimis cõgregami ⁊ audite. Se
cũdo bellũ illud ꝯ sychimitas fuit iustuꝫ
q̃re nõ debebat dici. Maledictꝰ furor eo
rũ. Ergo iacob ꝓphetice ãnũciauit mor
tẽ christi procurãdã ꝑ pontifices ⁊ pha
riseos. ¶ Et Sibilla de q̃ mentiõem fac̃
Lactantiꝰ libro q̃rto ita locuta ẽ. Inie/
rũt consiliũ detestandũ vt p̃uarent eũ vi
ta qui vt iustificaret eos venerat Et sa/
lomon p̃uidens passionẽ christi, Sapie
ij. c. ait. Dixerũt impij cogitãtes apud se
nõ recte. Circũueniamꝰ iustũ qm̃ inutil'
est nobis ⁊ ꝯrius est opibus nr̃is. ⁊ impro
perat nobis pctã legis ⁊ diffamat i nos
peccata discipline nr̃e. Promittit se sci
entiã dei habere ⁊ filiũ dei se noĩat. Factꝰ
est nobis in traductionẽ cogitationũ no
straꝝ. Grauis est nobis etiã ad vidẽdũ
qm̃ dissimil' est alijs vita illiꝰ ⁊ imutate
sunt vie eiꝰ. Tanq̃ nugaces. id ẽ nulliꝰ
v̾itatis hoĩes estimati sumꝰ ab illo. ⁊ ab
stinet se a vijs nostris tanq̃ ab immundi
cijs. ⁊ p̃fert nouissima iustoꝝ. id ẽ bona
a iustis expectata p̃fert oĩbus bonis vi
te p̃sentis. Et gl'iatur patrẽ se hr̃e deum.
Videamꝰ ergo si s̾mones illiꝰ veri sũt et
tentemꝰ q̃ ventura sunt illi. ⁊ sciemꝰ que
erũt nouissima illiꝰ. Si enĩ est verꝰ filiꝰ
dei suscipiet illũ ⁊ liberabit illũ de mani
bus cõtrarioꝝ. Cõtumelia ⁊ tormẽto inť
rogemus eũ vt sciamꝰ reuerentiã eiꝰ. et
probemꝰ patientiã illiꝰ Morte turpissi
ma cõdemnemꝰ eũ. Hec ille. Et Isaias
liij. c. Tradidit in mortẽ aĩam suã. ⁊ cuꝫ
sceleratis reputatꝰ ẽ. ⁊ ip̃e pctã multoꝝ
tulit ⁊ ꝓ trãsgressoribꝰ rogauit. ⁊ Daniel
ix. c. Post hebdomadas sexagitaduas oc
cidet christus. ⁊ nõ erit eiꝰ populꝰ q̃ euꝫ
negaturus ẽ. s. iudei corã pilato negabũt
eũ dicentes. Nõ habemꝰ regẽ nisi cesarẽ
Et ciuitatẽ et sanctuariũ. id ẽ templũ dis
sipabit populꝰ. s. exercitꝰ romanoꝝ cum
duce venturo. id ẽ tito. ⁊ finis eiꝰ. s. hie/
rusalẽ vastitas. q. s. fuit vastata ꝑ Ro
manos. Et Cayphas cũ esset pontifex
anni illiꝰ ita ꝓphetauit de christo vt scri
bit Joh. xi. c. Expedit vobis vt vnꝰ mo
riat̃ hõ ꝓ pp'lo ⁊ ñ totã gẽs ꝑeat. Et ip̃e
dominꝰ iesus sepe discipul' p̃dixit se mo
riturũ. Unde scribit Mat. xvi. c. Cepit
iesus oñdere discipul' suis q' optet eum
ire hierosolymã ⁊ multa pati a senioribꝰ
⁊ scribis ⁊ p̃ncipibꝰ sacerdotũ ⁊ occidi ⁊
tercia die resurgere. Et Mat. xvij. c. pꝰ
trãsfigurationẽ dixit illis tribꝰ q̃s a dmĩ
serat ad tam stupẽdũ spectaculũ. Nemi/
nini dixeritis visionẽ donec filiꝰ hoĩs a
mortuis resurgat. Et Math. x. c. cũ iret
hierosolymã dixit secreto duodecim di
scipulis. Ecce ascendimꝰ hierosolymaꝫ
⁊ filiꝰ hoĩs tradet̃ p̃ncipibꝰ sacerdotuꝫ ⁊
scribis ⁊ cõdemnabũt eũ morte. ¶ Scđo
probãdũ ẽ ꝙ xp̃s v̾e fuit mortuꝰ ꝑ auctẽ
ticã testificatiõem. Cantat q̃ppe sic d̾ xp̃o
mater eccl'ia. Ip̃e enĩ verus est agnꝰ qui
abstulit pctã mũdi. q̃ mortẽ nr̃am morie
do destruxit et vitã resurgẽdo reparauit
Et in vtroq̃ symbolo apl'oꝝ. s. Patreꝫ
christũ passum ⁊ mortuũ ꝯfitet̃. Idẽ ha
bet̃ in symbolo Athanasij. Et de sũma
trinitate et fide catholica. c. j. Et Jobes
in euãgelio. c. xix. ait. Ad iesum aũt cum

venissent vt viderũt iã mortuũ nõ frege
rũt ei⁹ crura· Et Paul⁹ ad Ro·v·c·pro
impijs mortuus est iust⁹ pro iniustis· et
iterũ ibi· Cũ adhuc pctõres essem⁹ xp̄s ꝑ
nobis mortu⁹ est· Et eodẽ·c· Recõciliati
sum⁹ deo ꝑ mortẽ filij ei⁹· Et·viij·c· Xp̄s
mortu⁹ est ꝛ resurrexit q̄ est ad dexterã dei
Et·xiiij·c· Xp̄s mortu⁹ est ꝛ resurrexit vt
ꝛ viuoꝝ ꝛ mortuoꝝ dominet̃· Et·j·ad co
rinth·xv·c· Xp̄s mortu⁹ est pro pctis no
stris ſm scripturas· Et·ij·ad corinth·v·c
Pro oĩbus mortu⁹ est xp̄s· Et·j·ad tes/
salonicen·iiij·c· Credim⁹ ꝙ iesus mortu
us est ꝛ resurrexit· Et Petr⁹·j·canonica
iij·c· Xp̄s semel pro peccatis nostrꝭ mor/
tuus est iustus pro iniustis· Et Ambro
sius sup eplam ad Ro· Tantũ fuit pec
catũ nostrũ vt saluari nõ possemus nisi
vnigenitus dei fili⁹ moreret̃ pro nob̄ de
bitorib⁹ mortꝭ· Et Aug·li·iiij·de trinita·
Una mors nr̃i saluatorꝭ duab⁹ mortib⁹
nr̃is ꝛ aĩe ꝛ corporis saluti fuit Et de cõ·di·
ij·c·

Semp xp̄i mors ꝑ seculi
vitã posterꝭ est nũcianda vt discãt q̄ ca/
ritate dilexit suos q̄ pro eis mori digna/
tus est· qꝛ ad h̄ prior dilexit nos cũ esse/
mus gehẽne filij vt eũ diligerem⁹ a mor/
te iã liberati· ¶ Tertio probandũ ẽ ꝙ xp̄s
fuit vere mortu⁹ ex iudaica procuratiõe
Judei nempe impij solicitissime procu/
rarũt vt xp̄s moreret̃· Naz vt dr̃ Johis
xi· Cogitauerũt vt interficerent eum· Et
Math·xxvj· Cõgregati sũt ṗncipes sa/
cerdotũ ꝛ seniores ppl̄i i atriuz ṗncipis
sacerdotũ q̄ dicebat̃ Cayphas· ꝛ ꝯsiliuz
fecerunt vt iesũ dolo tenerent ꝛ occiderẽt
Et corã pylato clamabãt· Nos legẽ habe
mus ꝛ ſm legẽ debet mori· Et tandẽ cum
vidissent eũ in cruce mortuũ ꝛ postea se/
pultũ adierũt pylatũ dicẽtes· Dñe recor
dati sumus qꝛ seductor ille dixit adhuc
viuẽs· post tres dies resurgã Jubeꝰ cu
stodiri sepulchrũ vsqꝫ in diẽ tertiũ ne for
te veniãt discipuli eius ꝛ furẽtur eũ ꝛ di
cant plebi surrexit a mortuis ꝛ erit nouis/
simus erro peior ṗore· Ait illis pilatus
Habetꝭ custodiã· ite custodite sic scitis·
Illi aũt abeũtes munierũt sepulchruz si
gnãtes lapidẽ cũ custodibus· Quare nl̃
lus ambigere debet xp̄m passũ ꝛ mortuũ
pro salute mũdi· Et vt inq̄t Tho·iij·pte
q·l·ꝯueniẽs fuit xp̄m mori· Primo q̄dez
ad satisfaciendum pro hũano genere qd̄
erat morti adiudicatũ· Scd̄o vt nos a ti
more mortis liberaret· Tertio vt a mor/
tuis resurgẽdo ṽtutẽ suã ostẽderet q̄ mor
tẽ supauit· ꝛ nobis spem resurgẽdi prebe
ret· Quis igit̃ nõ videt q̄ꝫta sit hoim ad
xp̄m obligatio cũ ip̄e q̄ via veritas est et
vita pro ip̄is mori dignat⁹ sit· Nec solũ
mortẽ tulit sed ad illã vt in seq̄nti myste/
rio patebit tantis cruciatibus doloribusqꝫ
peruenit·

Ex mors xp̄i fuit penosa valde ex eo
ꝙ passio eius fuit diuturna ꝛ generalis
ꝛ ignominiosa·

Cap·scd̄m

Secundũ mysteriũ ꝯtemplandũ de
morte xp̄i dr̃ penalitatꝭ Fuit q̄ppe
mors illa penosa ꝛ dolorosa valde
maxime ṗpter tria·
¶ Primo ṗpter passiõis diuturnitatẽ·
¶ Scd̄o ṗpter passionis generalitatẽ
¶ Tertio ṗpter passionis qualitatẽ·

Mors xp̄i fuit valde penosa et dolorosa ppt tria

Primo fuit mors xp̄i grauis ꝛ doloro
sa ṗpter passionis diuturnitatẽ Nã licz
oĩbus dieb⁹ penalẽ duxerit vitaz· ꝑegri/
nando· orãdo· ieiunãdo· ṗdicãdo· ꝛ futu
rã passionẽ pie ṗmeditando· ob qd̄ vt in
quit Lentulus iudee p̄ses in epl̄a ad ty/
beriũ· nũqꝫ ridere visus est flere autez sic
Tñ q̄s explicet q̄ꝫta xp̄s pass⁹ fuerit q̄n
toqꝫ merore aĩa eius ꝯfecta q̄n colendaz
illã caramqꝫ genitricẽ relinq̄ns discessit a
bethania profectusqꝫ est hierusalẽ vt ce/
naret ibi cũ discipulis suis· Que ꝛ q̄ꝫta i
illa cena peracta sũt vtiqꝫ nõ sine labore
ibi xp̄us proditorẽ caute admonuit vt se
corrigeret· Ibi discipuloꝝ pedes ꝛ ṗdi/

toꝝ iude humiliter lauit· Ibi sacr̄m sui
corpis ⁊ sanguinis in mēoriā sue mortis
instituit· Ibi sermonē ad discipulos ha/
buit quē Iohēs scripsit· c· xiij· xiiij· xv· et
xvj· Post cenā v̄o nō ad quiescendū sed
ad orandū se cōtulit· Et p̄usq̄ orasset as/
sūptis petro iacobo ⁊ iohāne cū suspiri/
is ⁊ vultu mesto aīam suā tristē vsq̄ ad
mortē dixit· Postea v̄o cū ter orasset ad
patrē longo spacio in tertia oīone factꝰ
in agonia sudorē emisit sanguineū· Exci/
tatis expost discipulis turbe militū ⁊ mi/
nistris iudeoꝝ occurrit a quibꝰ verbera
⁊ ꝑcussiones passus tandē ⁊ vinctus du
ctus est ad domū Anne vbi in faciē ala/
pa ꝑcussus est· Inde venit vt latro deten/
tus ad domū Cayphe· vbi examinat̄ iu/
dicaturq̄ reus mortis ⁊ postea ministrꝭ
vilissimis traditus derisus est ab eis· et
colaphis cesus ꝯtumelijs affectus vsq̄
mane· nec dormiuit nec quieuit· nocte il/
la tm̄ inquieta atq̄ molesta· Hora vero
p̄ma ductus est ad pilatū Accusat̄ a p̄n/
cipibus sacerdotum examinat̄ a pilato·
mittit̄ ad herodē q̄ eū ad pilatū redire fe/
cit· flagellat̄ ad colūnā ⁊ spinea corōa co
ronatꝰ est· Et tandē sententia in eū data
ad montē caluarie cū latronibꝰ ꝑperare
cōpellit̄· vbi crucifixus est ⁊ felle ⁊ aceto
potatus· Post q̄ oīa hora nona tradidit
spm̄· ¶ Scd̄o mors xp̄i fuit dolorosa nī/
mis ꝓpter passiōis generalitatē· verifica/
tū q̄ppe fuit in eo illud Isaie· j· c· A plā
ta pedis vsq̄ ad verticē nō est in eo sani/
tas· Caput em̄ eiꝰ sanctissimū gazophi/
latiū sapientie dei· ⁊ vt inq̄t Bernardus
Angelicis spiritibꝰ tremebundū densita/
te spinarū punctū ⁊ ꝑforatū fuit· Oculi
p̄ijssimi fuerūt afflicti inundantia lachri
marū· Facies eiꝰ decora deturpata ē spu
tis ⁊ sanguine ita vt videret̄ leprosꝰ· ſm
illud Isaie· liij· c· Nos vidimꝰ eū q̄si le/
prosū· Gene eiꝰ cādide ac rubicunde ala/
pis ꝑcusse sūt· Aures ille sanctissime re

plete sunt blasfemijs clamoribus odioꝛ
⁊ ꝯtumelijs atq̄ ꝯuicijs· Nares eiꝰ fati/
gate sūt fetoribꝰ sputoꝝ ⁊ cadauerū cal/
uarie loci· Capilli eiꝰ capitis ⁊ barbe vi/
olentia tracti ⁊ euulsi sūt· Os eiꝰ qd̄ tam
sanā tā sapidissimā tā vtilissimā ⁊ veris/
simā doctrinā protulerat ꝑcussū est· Col/
lū eius suauissimū colaphis attritū est ⁊
fune tractum· Manus eius q̄ suo tactu vi/
uifico sanabant infirmos clauis durissi/
mis cruci affixe sūt· Pedes eiꝰ quoꝝ ter/
ra scabellū est quiq̄ discurrētes ꝑ ciuita
tes villas ⁊ castra tm̄ laborauerūt ꝓ ho/
minū salute in cruce extensi sūt· Totum
corpus illud dulcissimū flagellis multꝭ
⁊ diris cesū dilaceratū ⁊ sanguine cruen/
tatū fuit· lingua eiꝰ aceto ⁊ felle amarica/
ta est· vn̄ ⁊ eo mortuo latus eiꝰ lancea a
pertū est· Itaq̄ passꝰ est in oībus mēbrꝭ
⁊ in oībus sensibus delicati sui corporis
¶ Tertio fuit passio xp̄i dolorosa propt̄
passionis qualitatē· Passus quidē ē ig/
nominiose· p̄mo rōne ppl'i· s· iudaici cui
tot mirāda ꝯtulerat beneficia· Vn̄ eccl'ia
cātat lamētando ista die in ꝑsona xp̄i illd̄
Michee· vj· c· Popule meꝰ q̄d feci tibi·
aut in q̄ molestꝰ fui· rn̄de mihi· q̄si dicat
Pr̄es tuos iacob cū filijs in egypto ꝑ io/
seph enutriui famis tp̄e ne ꝑires· ⁊ post
tp̄a m'tiplicatos sup̄ numerū ꝯ dura ser/
uitute egyptioꝝ te eduxi· a flagellis q̄bus
egyptū totā ꝑcussi te liberū feci· Mare
rubrū tibi aperui vt ꝑ eum sicco vestigio
trāsires· Pharaonē āt cū exercitu suo sb̄/
mersi· Per q̄dragīta annis te paui mā/
na de celo p̄stito· Aquā tibi de petra edu/
xi· Insurgētes ꝯ te hostes ꝓstraui· Ter/
rā fluentē lac ⁊ mel p̄ribꝰ tuis a me ꝓmis/
sā exterīatis inde trigīta regibꝰ ⁊ pluri/
mis natiōibꝰ tibi largitꝰ sū· Et p̄us i mō
te synai legē seruandā tibi tradidi· A ca/
ptiuitate septuagīta annoꝝ ꝓpt̄ scelera
tua in babylone te liberās ad ꝓpria sb̄ he
sdra neemia ⁊ zorobabel reduxi· Ecce

qd feci tibi· Rn̄de ꝙ̄ mihi si tāta bn̄ficia
a me tibi collata hāc talē retributionē me
ruerit vt me crucifigeres ·ego ex gn̄e tuo
carnē sumēs descēdi ď celo vt tibi fr̄ essez
Ego sp̄ docui in sinagoga ꝛ in tēplo ea q̄
te saluū facere possent· Ego cecos tuos
illūinaui leprosos mūdaui· Claudos e/
rexi· obsessos a demōib⁹ liberaui ·surdis
auditū restitui· mutis loq̄lā· infirmis va
rijs sanitatē· mortuis vitā· Nūq̄d in his
molest⁹ fui ·p̄cepta declaraui· errores cō
futaui· vitia rep̄hendi· Quid vltra face/
re potui ꝛ nō feci· ❡ Scd̄o pass⁹ ē xp̄s ig
nominiose rōne tp̄is· Erat em̄ tūc solen/
nitas pasche seu azimoꝝ q̄ erat p̄cipua su/
per oēs alias. In q̄ tenebāť ex lege iudei
venire de q̄buscūq3 ciuitatib⁹ ꝛ loc̄ i hie/
rusalē ad tēplū ad sacrificiū offerēdū ni/
si legitimū haberēt ip̄edimētū· Et q2 per
varias captiuitates hoꝝ erāt sat̄ disp̄si
p̄ orbē i italia ꝛ in asia ꝛ in affrica· vt pa
tet Act·ij·c· de oī natiōe ꝯuenerāt in hie/
rusalē ad illud festū· Quāto aūt q̄s cōdē
nať ad mortē propť maleficiū ꝯcurrēte
multitudine pp̄li tāto maior ei insurgit
pena ꝯfusiōis ꝛ erubescētie Cōsiderat eī
ꝙ q̄libet vidēs narrat alijs ꝛ si p̄egrinus
ē reuers⁹ in p̄riam suaz refert ꝛ diuulgat
ciuitati sue de illo malefactore ꝛ ignomi/
niosa punitōe ꝛ sic vbiq3 infamia diuul/
gať· Propterea īscript⁹ fuit titul⁹ super
crucē· Jesus nazaren⁹ rex iudeoꝝ· L̄ris
grecis hebraic̄ ꝛ latinis· q̄si dicat· hec ē
causa passiōis hui⁹ q2 vsurpauit sibi re/
gnū iudeoꝝ faciēdo se regē ꝛ prohibēdo
tributa dari cesari· ❡ Tertio pass⁹ ē xp̄s
ignominiose rōe loci· q2 crucifix⁹ ē in lo/
co vilissimo· s· in monte caluarie q̄ sic no/
minat⁹ est q2 ibi erāt ossa mortuoꝝ ꝛ cal
uarie ꝛ alia cadauera ꝛ ibi occidebāť vi/
lissimi homīes ꝛ malefactores· Et vt di
cit Nicola⁹ de lyra· Nō est noīat⁹ locus
ille caluarie a caluaria Ade ibi sepl'ti vt
dicūt q̄dā· quia Adā fuit sepultus i he/
bron· vt habeť iosue· xiiij· ca· Propter q̄d
hebron dicebať antiq̄tus cariatabrer ·i·
ciuitas q̄ttuor q2 q̄tuor magni p̄triarche
fuerūt ibi sepulti cū vxorib⁹ Adā ꝛ eua
Abraā ꝛ sara· Jsaac ꝛ rebecca· Jacob et
lia· ❡ Quarto xp̄s pass⁹ est ignominiose
rōne ꝯsortij· q2 cū latronib⁹ ꝛ sceleratis·
❡ Quīto pass⁹ est ignominiose rōne sup
plicij· quia crux suppliciū erat latronū3
vt Crisostomus dicit·

Ex omēs creature inducūt aīos hoīm
ad flēdū p̄ morte xp̄i necnō ꝛ pie mlieres
atq3 ip̄e ies⁹ crucifix⁹ Cap· tertiū·

Tertiū mysteriū ꝯtemplandum de
morte christi dicíť pietatis· Mul
ta equidē sūt hodie q̄ hūana corda
ꝛ corp̄eos oculos ad pietatē ꝛ fletū indu
cunt· Jd facit sancta mr̄ eccl'ia in officijs
diuinis· in cerimonijs in altariū nudatō
ne· tabularū p̄cussiōe ꝛ similibus· Sz p̄
ter hoc tria sunt que emollire debent mē
tes quascunq3 duras·
❡ Primū ē īsensibiliū creaturaꝝ ꝯmotio
❡ Scd̄m mulierū lamentatio·
❡ Tertiū xp̄i iesu dulc̄ inuitatio·

Primū est insensibiliū creaturaꝝ cō/
motio· Obscuritas quidē solis ꝛ defectō
sup̄naturalis quasi quidam fletus fuit·
quia in cruce obscurat⁹ ē sol iusticie· sic ꝛ
terre mot⁹ ille de quo dicit Matheus ꝙ
terra mota est· Jdem ꝛ petrarū scissio q̄
per se scisse sūt de quib⁹ oībus dixi i ser/
mone de passione in quadragesimali de
penitentia· ❡ Scd̄m q̄d emollire potest
mentes duras ad fletū pro morte xp̄i est
mulierū lamētatio· Fleuerūt quippe ho
die mulieres· Nā vt dicit Lucas· Seq̄
batur illū multa turba pp̄li ꝛ mulierum
que plangebant ꝛ lamentabanť eū· Et vt
scribiť Johis· xix· c· Stabat iuxta crucez
iesu mater eius ꝛ soror matr̄ eius maria
Cleophe ꝛ Maria magdalene· Ma/
theus autem ait· Erant autem mulieres
multe a longe· s· p̄usq3 v̄go mater et que

p̄dicte sūt appropinquassent iuxta crucē
q̄ secute erāt iesū a galilea ministrātes ei
Inter quas erat Maria magdalena et
maria iacobi ⁊ ioseph mater· ⁊ mater fili
orū zebedei· o q̄s possz sine lachrimis ha
rū mulierū audire lamenta Dū forte vna
dicebat· O iesū sanctissime fons oīs bo
nitatis tanq̄ȝ reus cū sceleratis es cruci/
fixus Alia subdebat· O speciose forma p̄
filiis hoīm ⁊ vbi ē pulchritudo tua· vbi
elegātia vultus tui· Factus iā es defor
mis tanq̄ȝ leprosus· Altera clamabat su
spirādo ⁊ eiulando· O care mi nepos fi
lii sororis mee p̄dilectissime q̄ filios meos
iacobū ⁊ iohēm vnice dilexisti cui⁹ v̄ba i
aurib⁹ meis dulciora sp̄ fuerūt sup̄ mel
⁊ fauū· heu me cur ad h̄ deueni vt te vide/
am vulneribus liuidū morientē in cruce
At ⁊ discipula illa cara magdalena q̄d
referebat· quid referendo clamabat· pie
ↄtemplari possum⁹ q̄ iesū inspiciēs ma
nus ↄstringebat inde pectora ↄtūdebat·
Heu inquiens p̄do mgr̄m meū dn̄m me
um q̄ mihi peccata remisit· q̄ a phariseo
me defendit· q̄ me ad pedes ei⁹ sedentē tā
benigne docebat· O me miserā· O me do
lentē nimiū· O magister benigne· Tu in
nocēs· Tu sanct⁹ Tu impollut⁹ Tu se
gregatus ab oī sorde sine culpa pēdes in
cruce Virgo aūt mr̄ vultu squalida· spar
so crine voce q̄ poterat flendo dicebat·
Heu q̄ȝ amara ⁊ flebilis est dies ista mi
hi misere· video filiū meū vnicū inter la/
trones pēdentē· o fili mi sancte· o fili mi
lumen oculoꝝ meoꝝ· o fili mi spes vni/
ca vite mee· Et vbi sūt gaudia q̄ tot ānis
suscepit cor meū· vbi angel⁹ gabriel qui
me salutauit· vbi pastores q̄ te natū mox
in p̄sepio venerūt festinātes visuri· Ubi
magi cū muneribus ducatu stelle ad nos
p̄ducti vbi vox tua illa q̄ trigītatrib⁹ an
nis vsq̄ȝ nūc auribus meis insonuit dū
matrē reuerēter me noīabas · vbi dulcia
colloquia tua· vbi miracula tua· vbi pul
chritudo tua· vbi splēdida fama tua· vbi
familiares tui· Omēs te reliquerūt· ego
his paucis comitata mulierib⁹ ⁊ iohāne
nō te deserui fili mi· O amātissime iuue/
nis· o corde corde meo· Quid faciā· quo
me vertā· video te morientē quē nouem
mensibus vtero meo sine labore portaui
quē peperi sine dolore· quē ablactaui vbe
re de celo pleno· Plāgite mecū āgeli mō
vestro ⁊ oēs beati spūs· Plangite celi et
cūcta celestia corp̄a· Plāgite elementa ⁊
oīa q̄ fecit de⁹· Plāgite petre dure· plā
gite iuuenes plangite senes· Plangite
viri pariter ⁊ mulieres· plangite o mr̄es
mecū ⁊ nō sinatis me solā plangere· o fi/
li mi iesu hodie pro salute mūdi in cruce
mori dignatus es· His aut similib⁹ q̄re
lationib⁹ deflebat v̄go filiū ¶ Tertiū qd̄
emollire pōt mētes duras ad fletū p̄ mor
te xp̄i dr̄ ipius iesu dulcis inuitatio · vt ei
deuotus ait Bernard⁹· Clamat de cruce
xp̄s dicēs· Uide hō q̄ pro te patior· ad te
clamo q̄ pro te morior· vide penas qui/
bus afficior· vide clauos q̄bus ↄfodior·
Nō est dolor sic̄ q̄ crucior· Cū sit tantus
dolor exterior· intus tn̄ dolor est grauior
tā ingratū dū te experior· Uide o aīa q̄a
nō p̄p̄ mea sed tua pctā patior· ita vt di
cere possim· O q̄ȝtus ē dolor capitis mei
puncti ⁊ p̄forati spinarū aculeis· o q̄ȝtus
est dolor faciei mee o q̄ȝt⁹ dolor colli mei
o q̄ȝtus dolor oculoꝝ meoꝝ· o q̄ȝtus do/
lor p̄foratarū manuū mearū· o q̄ȝtus do
lor brachioꝝ meoꝝ· o q̄ȝtus dolor totius
corp̄is mei in quo nō est sanitas· o q̄ȝtus
dolor oris mei felle ⁊ aceto amaricati · o
q̄ȝtus dolor cordis mei p̄pter voces ⁊ la
menta matris mee· O vos oēs q̄ transi/
tis p̄ viā attendite ⁊ videte si est dolor si
milis sicut dolor me⁹· verūtamē o dura
mens· o ferreū pect⁹ vrgētiore dolore an
gustio· dū te hoīem tā ingratū reperio·
Fleui ego pro te vagiens in cūna· Fleui
ego pro te sepi⁹ in orōne· Fleui ego p̄ te

totiens a pma hora noct͡ vsq͡ nūc in hora nonā. Fleui dū fui captus. Fleui dū fui alapa pcussus. Fleui dū fui cesꝰ ⁊ derisus. Fleui dū fui flagellatꝰ ad colūnā. Fleui dū fui crucifixus Fleui ꝓꝑ dolorē Fleui ꝓpter pctā tua. Et tu nō vis flere. Plange aīa. Plāge o hō me tuū dominū. me tuū bn̄factorē. me tuū redēptorē. me q̄ te tantū dilexi vt ⁊ mori nō recusaueri. Si pie sic fleuer͡ faciā te ꝑticipē gratie mee. ⁊ tandem ad vitā sempiternā te reducam Amen.

Sabbato sancto. De conscientia. Sermo quadragesimusnonus.

Accepto corpore īuoluit illō in syndone mūda. Scribūt̄ hec verba Math. xxvij. ca. Dilixit sūmope dn̄s iesus xp̄s mūdiciā ⁊ nitorē ꝯscie nostre qđ mystice designat̄ ī sepultura eiꝰ qn̄ suū pciosū corpꝰ munda syndone inuolutū recōdi voluit in monumento nouo. Et licet vnusquisq͡ conari dēat omi tp̄e sue vite nitidā ⁊ purā retiere ꝯsciam. Jd nihilominꝰ ꝑmaxie reqrit̄ dū corpꝰ xp̄i sumendū est in sacro altar͡. Tūc probet seipm hō ⁊ sic de pane illo edat ⁊ de calice bibat. Quia ꝟo plerisq͡ cōsciētiā ꝑsumptuosam hn̄tes cū peccato mortali cōicare nō erubescūt. Alij ꝟo cōscientia scrupulosa vexati faciētes qđ in se est. Jllic trepidauerūt timore vbi non erat timor. ⁊ sic cōicare omittūt. Jdcirco in p̄nti ꝑmōe đ ꝯscia dicemꝰ. De q̄ tria mysteria ꝓponimus declarāda.

¶ Primū dr̄ ligatiōis
¶ Scđm cognitiōis
¶ Tertiū remediatiōis

Qualiter conscientia obligat ad faciendū vel nō faciendū. ⁊ de septē causis error͡ conscientie. Cap. pmū

Primū mysteriū declarandū de cōscientia dr̄ ligatiōis. Jn. q̄ videre debemus Ad qđ ꝯscia liget vt͡ videlic͡ liget ad oē qđ dictat. Et ad h̄ intelligendū notāda sūt tria. ¶ Primū notandum ꝺ̄m Tho. i. ij. snīaꝝ. ꝙ ꝯscia h̄ ortū ex naturali iudicio rōnis qđ dr̄ lex intellectus ⁊ ab eo est deducta ⁊ deriuata vt quedam ꝯclusio. Vbigrā Fit in aīa vel in mēte hominis q̄si qdā sillogismꝰ. Cuiꝰ maiorē ꝑmittit sinderes͡ dicēs. Oē malū eē vitādū Minorē huiꝰ sillogismi assumit rō superior dicens adulteriū esse malū q̄ꝛ ꝓhibitū est a deo. Rō ꝟo inferioꝛ dic̄ adulteriū esse malū. q̄ꝛ vel est iniustū vl̄ q̄ꝛ est inhonestū Consciā ꝟo infert cōclusionē dicens ⁊ ꝯcludēs ex supdictis. ꝙ adulteriū est vitandū. Propterea dr̄ ꝯscia. q̄si ꝯcludēs sciā eo ꝙ ꝯscia rōne supdictorū sc͡ sinderesis rōnis supior͡ ⁊ rōnis inferior͡ ꝯclusionē infert. vn̄ Hugo li. ij. de aīa ait. Cōscia est cordis sciā. vn̄ dr̄ ꝯscientia q̄si cū alio sciā. ¶ Scđm notandū ꝙ triplex est actꝰ ꝯscie. Primꝰ est testificari in p̄terito in q̄tū ꝯscia probibet testimoniū sicut illud in q̄ est scriptū aliquid illud testificat̄ siue bonū sit vel malū. vn̄ Apl's ad Ro. ij. c. Testimoniū reddēte illis ꝯscia coꝝ. Et Aug. xj. q. iij. ca. Custodi. Qn̄ deꝰ iudex erit aliꝰ testis q̄ conscientia tua nō erit inter iustū iudicē ⁊ cōscientiā tuā noli timere nisi cām tuā Secūdus actus ꝯscie est accusare ⁊ excusare. repꝛehendere ⁊ remordere de malo commisso ⁊ bono omisso. vn̄ Aug. xi. q. iij. c. Jn cunctis. Quē ꝯscia defendit liber ē inter accusatiōes Et liber sine accusatione esse nō potest si sola cōscientia intus accuset. Jste actus pōt dici examinatio iq̄tū ꝯscia examiat q̄ iā facta sūt an sit recta vel nō recta. an benefacta vel malefacta Et qn̄ ꝑ examinationē inuenit̄ id qđ factū est discordare a ꝯscientia a qua examinatur dr̄ ꝯscientia remordere vl̄ accusare. Qn̄ inuenit̄ id qđ factū ē processisse ꝺ̄m formā cōscientie dr̄ ꝯscientia defen

dere ⁊ accusare. Tertius actus ꝯsciētie est ligare vel soluere. Nā ꝯscīa obligat ad pctm̄ quia om̄e qḋ fit contra ꝯsciam etiā si sit bonū peccatū est. vn̄ Apl's ad Ro. xiiij. c. Om̄e qḋ nō est ex fide pctm̄ est. Sup q̄ v̄bo Amb. in glo. Oē qḋ fit etiā si in se ⁊ de se sit bonū ⁊ tn̄ nō fit ex fide idest ꝯtra ꝯsciam vt scȝ credam⁹ esse malū. peccatū ē. Et. xxviij. q. j. c. Om̄es. §. seqnti dr̄. Om̄e qḋ cōtra cōsciam ē edificat ad gehennā. vbi dicit glo. cōtra cōscientiā scȝ p̄cepti vel prohibitiōis h' est ꝓprie facere cōtra cōscientiaȝ idest facere cōtra illud qḋ cōscientia dictat esse in p̄cepto vl' prohibitiōe. ¶ Tertiū notandū ſm Bonauētura di. xxxix. scdi. Qḋ conscīētia aliqn̄ dictat aliquid qḋ est ſm legē dei. Aliquando qḋ est p̄ter legem dei. Aliquando aliquid quod ē contra legē dei. ⁊ loquimur hic de dictamine ꝑ modū p̄ceptiōis vel prohibitōis nō ꝑ modū cōsilij siue ꝑsuasiōis. In p̄mis q̄dē cōsciētia simpliciter ligat ⁊ vniuersaliter ꝑ eo ꝙ ad illa hō ligat⁹ est ꝑ legē diuinā ⁊ cōscientia q̄ illi cōcordat ligatū ostendit. In secūdis v̄o cōscīa ligat q̄zdiu manet. vn̄ vel tenet' hō cōscientiā deponere. vl' tenetur id qḋ dictat cōscientia adimplere. vt pote si dictat necessariū est ad salutem festucā de terra leuare. In tertijs v̄o cōsciētia nō ligat ad faciendū vel nō faciendū sed ligat ad se deponendū pro eo ꝙ cū tal' cōscientia sit erronea errore repugnante legi diuine necessario q̄zdiu manet pōit hominē extra statū salutis. ⁊ iō necesse est ip̄aȝ deponere. Quia siue hō faciat qḋ dictat siue ei⁹ oppositū mortaliter peccat. Si em̄ hō faciat qḋ cōscientia dictat ⁊ illud est cōtra legē dei ⁊ facere ꝯtra legē dei sit mortale peccatū absq̄ȝ dubio mortaliter peccat. Si v̄o faciat oppositū ei⁹ qḋ cōscientia dictat ip̄a manēte adhuc peccat mortaliter nō rōne opis qḋ facit. sȝ q̄ malo mō facit. Facit em̄ in ꝯtemptū dei qm̄ credit dictāte sibi ꝯsciētia h' deo dis-

plicere q̄zuis deo placeat. Nā nō tantū attēdit de⁹ q̄d hō faciat. sed q̄ aīo faciat. Et iste q̄ facit qḋ de⁹ iubet credēs facere ꝯtra dei volūtatē nō facit bono aīo sed malo ⁊ iō peccat mortaliter. Et sic patet ꝙ omnis ꝯscīa aut ligat ad faciendū qḋ dictat. aut ligat ad se deponendū. Nō tn̄ oīs ꝯscīa ligat ad faciendū qḋ dictat sicut illa q̄ dictat nō eē faciendū illḋ ad qḋ hō al's tenetur. sed talis ꝯsciētia dr̄ erronea. ¶ Sciendū tn̄ ꝙ ꝯscientia errat duobus mōis. s. ex falsa assūptōe ⁊ ex falsa applicatōe. Et p̄mo ex falsa assūptōe. puta qn̄ aliq̄s assumit aliqḋ malū tanq̄ȝ bonū vl' falsū tanq̄ȝ verū. Sicut his q̄ occidebāt apostolos dictat ꝯscientia ꝙ ex h' placerent deo. vn̄ Johis. x. c. dixit xp̄s. Venit hora in qua oīs q̄ interficit vos arbitret' obsequiū se p̄stare deo ¶ Scdo errat ꝯsciētia ex falsa applicatōe. sicut cū ex aliq̄bus veris aliqua ꝯscīa erronea format'. v̄bigr̄a vt ex h' ꝙ de⁹ est sup oīa diligēd⁹ aliq̄s format sibi hanc cōscientiā. s. ꝙ nihil pōt simul diligi cū eo. Et sic est erronea ꝯscīa circa obligatiōȝ votoꝝ. Nā ꝑ h' ꝙ dr̄ vouete ⁊ reddite dn̄o deo vestro. aliq̄ erroneā sibi formāt ꝯscīam tenētes vota fore indispēsabilia. Et cū multa vota q̄ de facto nō tenēt aut q̄ stulta ⁊ irrationabilia. Aut q̄ ad implendū impossibilia dicunt fore de necessitate seruanda. Similiter habent ꝯscientiā erroneā illi qui infirmi aut satis debiles volunt ieiunare diebus illis quibus eccl'ia aut aliqua regula precipit ieiunia ⁊ similia. Et vt inquit Tho. in questionib⁹ de veritate. q. xvij. Quedā ꝯclusiones sūt ī quib⁹ ita relucent p̄ma p̄ncipia opandoꝝ ꝙ circa ea cōscientia errare nō potest. Sicut deum non esse diligendū. malū sciēter eē faciendū ⁊ hmōi. Et quedam alia sūt circa que errare potest ⁊ errat. vt ex dictꝭ patet. Exemplū etiam potest pōi de eo qui facit id quod habet speciem mali licȝ nō sit malum existimens sibi sufficere inten-

Conscīa errat duob[us] mōis

rōnem bonam quã habet non curans de scandalo proximi· Sicut faciebant qdã in ecclesia p̄mitiua fideles q̄ comedebãt idolatica licet nõ in veneratione idoli tñ corã simplicibus qui inde scandalisabãtur illos imitantes· sed in venerationẽ idoli qd estimabant alios facere· Quos reprehendit Apostolus ad Rom· xiiij· ca· ¶ Ad clariorẽ adhuc intelligentiã nota ſm Tho· in secũdo sentẽtiarũ di· xxxix· Qꝫ ꝯscientia non obligat in virtute ꝓpria· sed in virtute p̄cepti diuini· Quod patet quia nõ dictat aliquid esse faciendũ vel nõ faciendũ hac ratione quia sibi videtur vel nõ videtur· sed sub hac rõne quia est a deo p̄ceptũ vł prohibitũ· Nullus aũt ligat̄ ꝑ p̄ceptũ aliqd nisi mediante sciẽtia illius p̄cepti· Et iõ ille q̄ nõ ẽ capax noticie p̄cepti nõ ligat̄ p̄cepto· Nec aliquis ignorans p̄ceptũ dei ligat̄ ad p̄ceptũ faciendũ· nisi q̄ ten⁹ tenet̄ scire preceptũ· Si aũt nõ tenet̄ scire nec scit nllo mõ ex p̄cepto ligat̄· Tenet̄ aũt q̄libet habens vsũ rõnis scire p̄cepta dei· Nec excusatur nõ faciendo illud ex ignorantia· ¶ Ad maiorẽ euidentiã p̄dictoꝝ Sciendũ q̄ error cõscientie causat̄ ex septẽ causis· Prima est ignorantia· Secunda negligentia· Tertia inordinata affectio· Quarta pusillanimitas· Quinta superbia· Sexta perplexitas· Septima humilitas· Primo causat̄ error cõscientie ex ignorantia· scʒ cũ ratio app̄hendit malum sub rõne boni vt est predictũ· ⁊ bonũ sub rõne mali· Et si ignorantia illa sit iuris naturalis aut diuini nullũ excusat habẽtem vsum rõnis· Scd̄o error cõscientie causatur ex negligentia cũ quis est negligens addiscere cũ potest ea que pertinẽt ad reformationẽ anime· Unde August· xxxviij· di· ca· finali· dicit· Illis omino ignosci non poterit qui habentes a q̄ discerent operam non dederunt· Tertio causatur error cõscientie ex inordinata affectione· cũ enĩ quis inordinate ⁊ satis ardẽter afficit̄ ad hui⁹ seculi bona ⁊ satisfacere cupit passionib⁹ sensualitatꝫ p̄cipitat ꝯsciam ⁊ sic falso ⁊ cũ errore iudicat peccata nõ ẽe pctã· aut nõ satis grauia· Sic faciũt vsurarij· superbe ⁊ pompatice mulieres· adulteri ⁊ reliq̄ similes· Pro q̄b⁹ seneca in prouerbijs ait· Perijt omẽ iudiciũ cũ res trãsit in affectũ· Cõscia q̄ppe nimis diligentiũ tp̄alia ista est nimis larga· Quarto error ꝯscie causat̄ ex cordis pusillanimitate· qua quis timet nõ timẽda ſm rectũ iudiciũ rationis ⁊ talis conscientia est nimis stricta ⁊ periculosa· nã facit de festuca trabẽ· idest de leui pctõ g̃uẽ generat desperationẽ· damnat saluandum· Quinto causatur error conscientie ex superbia scilicet quãdo quis nõ humiliat intellectum suum vt velit melioribus· prudentioribus ⁊ superioribus credere· Nam conscientiã in indifferentib⁹ tenetur ſm discretionem prelati formare· Quãuis enim in his que sunt precepta vel prohibita a deo conscientia recta plus obliget q̄ꝫ preceptũ sup̄ioris eo q̄ obligat virtute p̄cepti diuini· qd est maius precepto prelati· vnde in talibus cõscientia recta est iudex immediate sub dõ In indifferentibus tamen preceptum p̄lati plus obligat q̄ꝫ conscientia· Et sic cõsciẽtia subditi in huiusmodi non solum deum sed etiam prelatum habet supra se· Et ideo ſm discretionẽ p̄lati formari debet Nam subditus non habet iudicare de precepto prelati sed de impletione precepti que ad ipsum spectant ſm Tho· in questionibus de veritate· vnde seculares sequi debent sententiã p̄latorũ in his que ad cathedram spectant iuxta illud Mathei· xxiij· Quecunq̄ꝫ dixerint vobis facite ⁊ seruate· Religiosi tenent̄ seq̄ sniaꝫ p̄latoꝝ vł mãdatoꝝ eoꝝ ĩ his q̄ nõ sũt ꝯ deũ vł ꝯ regulã aut ꝯstutões vł ꝯtra originatões capitłi generał Cauere

tñ debent ꝓlati ne indiscrete ꝑcipitāt pro
pter ꝑiculū cōsciētiaꝝ subditoꝝ. Con/
cordat his Alexāder in secundo sūme.
6 ¶ Sexto causat̄ error cōscientie ex ꝑple
xitate .i. ex quadā dubietate ex qua qc̄qꝫ
fiat sequit̄ ineuitabilitas vel necessitas
peccādi. puta cū videt qs int̄ duo ꝑpabi/
lia se positū quoꝝ alteꝝ opꝫ agere. et
quodcūqꝫ fecit impossibile est nō pecca/
re. Sup quo dr̄ ex ꝯcilio toletano. dist.
xiiij. c. i. Duo mala licꝫ cautissime sint ꝓ/
cauenda. tñ si ꝑiculi necessitas vnum ex
his ꝑpetrare cōpulerit id debem⁹ resolue
re qd̄ minori nexu noscit̄ obligare. Sed
hec ꝑplexitas quantū ad rē nihil est vt di
cit ibi Glo. sūmaria. Nā enī aliqs possit
esse ꝑplexus int̄ duo mala procedere ꝓt
ex stulta opiniōe illi⁹ ⁊ erronea ꝯsciētia.
vel ex ꝓsumptōe alicui⁹ in q̄ vult manere
firm⁹. Puta iurauit aliqs occidere homi/
nē. format sibi cōscientiā licꝫ erroneā ꝙ
si nō occidit ꝑiurat. si occidit homicida
est. ⁊ sic est ꝑplexus ex fatua extimatōne
Nam ⁊ nō occidēdo ꝑiur⁹ nō est. Et ſm
hanc ꝑplexitatē dicit̄ in illo ca. ꝙ minus
malū eligendū ē. Itē tenet̄ qlibet cōicare
in paschate. aliqs habens odiuꝫ nō vult
dimittere. ⁊ h̄ ꝓsupposito est ꝑplex⁹. qꝛ
si cōmunicat cū odio peccat mortaliter. ⁊
si n̄ cōicat similiter. Sꝫ dimittere pōt et
debet odiū. ⁊ sic nō est ꝑplexus simplicit̄
7 ¶ Septimo causat̄ error ꝯscientie ex hu/
militate ⁊ cordis puritate. vnde Gre. di.
v. c. Ad eius. bonaꝝ mētiū est ibi culpā
cognoscere vbi culpa nō est. vbi Glosa.
agnoscere .i. timere. Non aūt dꝫ qs se cl̄/
pabilē dicere vbi nō est ſm sui estimatōꝫ
qꝛ h̄ ꝑtinet ad mendaciū ⁊ yroniā. In pri
mis sex modis error ꝯscientie sꝑ est rep/
hensibil̄ et voluntas seqns ꝯscientiā er
rantē semꝑ mala. Septimo aūt mō est
laudabil̄. Cui⁹ rō est qꝛ ad bonitatē men
tis ꝑtinet vt hō ad iusticie ꝑfectōem ten/
dat. Et ideo in culpā reputat̄ nō soluꝫ si
deficit a cōmuni iusticia qd̄ vere est culpa
sed etiā si deficiat a ꝑfectōe iusticie. quod
qñqꝫ culpa nō est.
Nā circa cognitōem cōscientie prope
septē differētie hoīm inueniunt̄. Ca. ij.
Secundū mysteriū declarandum
de conscientia dr̄ cognitōis. In q̄
querit̄ an possit qs cognoscere et
scire se habere rectā ꝯsciam lumie .s. grē
illustratā. Ad qd̄ rn̄det Alexāder de ales
in scd̄o sūme: ꝙ septē sūt differētie hoīm
circa huiōi attendēde. Aliq enī putāt se
habere bonā ꝯsciam ⁊ grām seu charita/
tē ⁊ neutꝝ habent. Alij sciūt ꝙ illā non
habent. alij dubitāt de h̄. Alij opināt̄ur
ꝙ habeāt graꝫ et bonā ꝯscientiā. Alij ex
periunt̄ sed nō habēt de h̄ scientiā. Alij
hoc sciūt tm̄ ꝑ reuelatōꝫ. Septimi h̄ sci/
unt ꝑ causam ⁊ certā visiōem. Primi er
go sunt infideles ⁊ heretici imo etiā xp̄i
ani qdaꝫ tepidi. q nō lustrātes ꝯsciētiaꝫ
suā ex ignorātia crassa mortalia crimina
nō credunt mortalia esse. In tali cecitate
fuit aliqñ paulus vt ipe testat̄. Nam vt
scribit̄ Actuū. xxiij. c. Captus a romana
militia hierosolymis iudeos ad qꝝ ꝑeti/
tōem captus fuerat sic alloqt̄. Ego omi
cōsciētia bona ꝯuersat⁹ sū ante deū vsqꝫ
in hodiernū diē. ⁊ tñ ꝑsecut⁹ fuerat eccle
siā putās bn̄ facere. Secūdi sunt q sciūt
se nō habere bonā ꝯsciaꝫ. vt hi q sciūt se
esse in mortali pctō actu vel proposito n̄
penitentes. Tercij sunt q dubitāt se ha
bere bonā ꝯscientiā. q .s. habent rōes eq̄
fortes ad h̄ ꝙ sint in gratia putant cū vi
dent se esse tepidos in amādo deū nō ha
bendo affectū ad orōem ⁊ ad alia spūalia
oꝑa. Et ex opposito considerāt nullam
voluntatē se habere peccandi mortalit̄.
sed propositū abstinendi detestari pecca
ta cōmissa. Quarti opināt̄ se habere bo
nam cōscientiā ⁊ se esse in gratia etiā ꝓ/
babiliter. cum formidine tñ aliq̄ de oppo
sito. Sicut illi q vident se feruentes in

amore dei et proximi ꝛ amare lugere offē
sas dei paratos ad sufferendū aduersa·
sentiūt tñ aliqñ rebellionē carnis ad spi
ritū ꝛ fragilitatē· Quinti experiunt̄ se
habere bonā ꝯsciētiā sicut illi q̄ sentiūt
dulcedinē diuine bonitatꝭ in oratōe ꝛ gu
stant q̄ꝫ suauis est dominꝰ abhorrentes
omnē delectationē mundi· Sexti sciunt
se habere bonā cōsciētiā ꝑ reuelationē
dei· Sicut abrahā cui dixit deus ꝑ ange-
lū· Gene· xxij· c· Nunc cognoui ꝙ timeas
deū· s· timore filiali qui sine grā et cōsciē
tia bona esse nō potest· Septimi sūt q̄
sciūt ꝑ cām rei vel rationē rei· vt hi q̄ cla
re viderūt diuinā essentiā in vita p̄senti·
sicut moyses in veteri testamento ꝛ pau
lus in nouo·

De scrupulo ꝯsciētie q̄d sit ꝛ vnde
causat̄· ꝛ de septē regul' q̄bꝰ pōt deponi·
Capitulū tertiū

T Erciū mysteriū declarandū d cō
sciētia dicit̄ remediatio· Sūt
em plerīqꝫ conscientiā habentes scrupu
losam omnē leuem actū peccati venialis
estimātes esse peccatū mortale· Pro q̄-
bus tria sūt notāda· ¶ Primū ꝙ scrupu
lus est vacillatio quedā consurgens cū
formidine ex aliq̄bus cōiecturis debilibꝰ
ꝛ incertis· vnde videt̄ esse scrupulus id
qđ apud alios dicit̄ pusillanimitas q̄ ē
tedio seu timore rerū aduersarū iners ꝛ in
cōsiderata tracti animi deiectio· Et sic v-
trūqꝫ tam scrupulꝰ q̄ꝫ pusillanimitas i-
portat inordinatū timorē· Unde ip̄e scru
pulus a q̄busdam vocat̄ erronea ꝯscien
tia· Ab alijs timor cōscientie· Et ab alijs
pusillanimitas· Sciēdū aūt s̄m Alber
tū in libro de q̄ttuor coeuis ꝙ differentia
est inter scientiā fidem opinionē dubi
tationē ꝛ scrupulū seu suspitōem· Nā
scientia ꝓprie est eorū que cognoscunt̄ ꝑ
causam· et q2 impossibile est aliter se ha
bere· Fides aūt est ꝑfecta ꝑsuasio vnius
partis seu cōclusionis ꝑ multa probabi
lia vel auctoritatē dicentē· Et hoc etiā
appellat̄ credulitas ꝛ cōsciētia· Opinio
aūt est acceptio vnꝰ partꝭ cū formidine
alterꝰ· ita tamē ꝙ ad illam q̄ formidat̄
nō habet̄ ratio expressa· formidat̄ tñ pro
pter debilitatem ratōis alterꝰ partꝭ· Du
bitatio vero est indeterminatꝰ motꝰ ra-
tionis sup̄ vtrāqꝫ partem cōtradictōnis
per equalia media· ita ꝙ nō magis pen-
det ad vnā partē q̄ꝫ ad aliā· ꝛ hec etiā di
cit̄ ambiguitas· Demū scrupulus ex leui
bus cōiecturis seu medijs ꝛ multū debili
bus mouet̄ ad vnā partiū· Et hic etiam
dicit̄ suspitio ꝛ pusillanimitas spiritus
q̄ repellenda est· vt dicit̄· vj· q· j· c· Ques
Nam talis scrupulus inducit aīam ad
quoddā tediū ꝛ tristiciā aggrauantē vt
nil boni ei agere libeat· ꝛ sic velut tempe
stas que descendit in egyptū cōsūpsit oē
quod reperit viride· sic tristicia procedēs
ex scrupulo cōsumit vigorē et robur ani-
mi· Inducit etiā desperatōem· a q̄ libera
ri se petebat psalmista dicēs· Nō me de
mergat tempestas· s· desperatōis· Quan
tū vero hec scrupulosa ꝯscientia noceat
patet p̄mi 2 Machabeorū· ij· ca· vbi narra
tur ꝙ q̄dā scrupulosi ex societate macha
beorū quia noluerūt se defendere ꝯ hostes
bellantes aduersus eos in die sabbati ti
mentes ne ꝓpter h̄ violarēt sabbatū occi
si sunt ab eis· ¶ Secundū notādū ꝙ scru
pulositas cōscientie causat̄ quādoqꝫ ex
complexione ad timorē idonea· vt est cō
plexio frigida· puta in feminis vetul' et
melancolicis· Timor em̄ naturaliter s̄m
Damascenū cor ꝯstringit sicut ꝛ frigida
ꝯstringūt ꝛ congelatōem faciūt· Ad quē
motū contractionis imaginatio mouet̄
a timoris dispositōne ita vt ꝯcipiat q̄s
aliquod esse futurū malū ꝛ per ꝯsequēs
fugiendū· Quandoqꝫ causat̄ pusillani-
mitas ꝛ scrupulus ex egritudine maniaca
vel melancolica que est infirmitas capi
tis ꝑ quam ledit̄ imaginatio· ꝛ quādoqꝫ

Galienus et auicenna
Mania quid est
Melancolia quid est

ratio· vnde Galien⁹ ꝛ Auicenna dicunt
ꝙ mania est infectio anterioris cellule ca
pitis cū diminutione imaginatōis· Me
lācolia vero est infectio medie cellule ca
pitis cū diminutōe ratōis· Qñq3 insup
causat̄ scrupul⁹ ex temptatōne diabolica·
Potest em̄ diabol⁹ deo pmittēte mouere
humores melancolicos in hoīe p quos
imaginatio vl' errare pōt aut turbari ad
timorē inordinatū· Aliqñ adhuc proce
dit scrupulus conscientie ꝛ pusillanimi
tas ex regiminis corpalis negligentia· sc3
p nimiā abstinentiā et vigilias· vñ Hie
ronymus ad nepotianū dicit ꝙ tales im
moderatis ieiunijs vertunt̄ in melanco
liam· ꝛ magis hypocratis fomentis q̄3 no
stris indigent monitis· Et de cō· di· v· ca·
Nō mediocriter· Idem Hiero· asserit ꝙ
tales indiscrete ieiunātes ꝛ orātes incur
rūt notā melācolie· Multotiēs ꝯo cau
sant̄ scrupuli ex societate timidoꝝ· vnus
eni scrupulosus facit aliū scrupulosum
¶ Terciū notandū ꝙ septē sunt regule q̄
rū adminiculo consciētia scrupulosa seu
erronea potest deponi·
¶ Prima regula· debita ad gratiam dei p̄
paratio
¶ Scđa sollicita scripture scē idagatio·
¶ Tercia orationis deuota ꝯtinuatio
¶ Quarta opinionis alicui⁹ tuta electō·
¶ Quīta obedientie hūilis imitatio·
¶ Sexta scrupuloꝝ animosa obiectio
¶ Septima pceptorū discreta epicheza
tio· id est interp̄tatio
Prima regula est vt q̄s se p̄paret ad
grām dei q̄3tū potest huando mādata dei
de peccatis ppetratis dolēdo ꝛ ꝯfitēdo·
Nam q̄cūq3 facit qđ in se ē de⁹ infallibi
liter infundit grām et lumen doni sapiē
tie et cōsilij et intellectū tribuit q̄bus iu
uari potest ad depositōem erronee ꝯscie·
Unde ipe dicit p Hieremiā· c· iij· Cōuer
timini filij reuertētes· s· quantū in vobis
est ꝛ ego saluabo auersiōes vr̄as· ¶ Se
cunda regula est sacre scripture indaga
tio· vt em̄ inq̄t psal· Declaratio ꝯmonū
tuoꝝ illuminat ꝛ intellectū dat puulis·
id est hūilibus· ¶ Tercia regula oratōis
ꝯtinuatio· Unde Iaco· j· c· dr· Si q̄s ve
strū indiget sapiētia postulet a deo ꝛ da
bit̄ sibi affluenter· Et Sapie· vij· c· In
uocaui et venit in me spiritus sapiētie·
¶ Quarta regula est opiniōis alicui⁹ tu
ta electio· Sunt em̄ aliqñ de aliq̄b⁹ ma
terijs moralib⁹ doctores opinionū cōtra
riaꝝ· Et tunc scrupulosi dubitāt quam
ptem possunt cum bona ꝯsciētia eligere
Quibus dicim⁹ ꝙ cū bona ꝯscientia p̄t
q̄s tenere vnam opinionē et ꝯm ea3 ope
rari· excluso saltim scandalo· q̄ scilicet p̄s
vel opinio habeat pro se nobiles docto
res dūmō tal' opio nō sit ꝯtra auctorita
tem exp̄ssam sacre scripture· nec ꝯ̄ determi
natōem eccl'ie catholice· Et ꝙ etiā ex cō
trarietate taliū opinionū nō inducat̄ ad
dubitandū sed bonā sibi conscientia3 et
credulitatē formet de eo qđ credit tanq̄3
de probabiliore parte· ꝛ p̄cipue qñ q̄s ad
hibet diligentiā inq̄rēdo an liceat· Nec
inuenit aliq̄d quod eū sufficiēter moue
at ad h̄ ꝙ sit illicitū· Qꝫ sint doctores va
rij in m̄ltis opinionib⁹ paret de resurre
ctōne mortuoꝝ de q̄bus dicit Matthe·
xxvij· Multa corpa ꝛc̄· Nam aliq̄ tenēt
ꝙ surrexerunt ante christū iterꝫ morituri
Alij ꝙ post christū nō iterꝫ morituri Si
militer de dispensatiōe in voto ꝯtinētie
aliq̄ tenent ꝙ in illo dispēsari non pōt·
Aliqui ꝙ potest· Imo sctūs Tho· i· iiij·
tenet vnam opinionē Et in sūma dic cō
trariū· ¶ Quod autē dicit sctūs Tho· in
quolibeto· iij· q· iiij· arti· scđo· ꝙ quando
sunt due opiniōes ꝯtrarie de eode3 opor
tet alterā esse verā et alterā falsam intel
ligendū est de his vbi manifeste pat3 ex
scriptura vel eccl'ie determinatōe ꝙ sit ꝯ̄
legem dei· Hostiensis vero dicit sup ca·
Si vir· extra de cognatōne spūali· ꝙ vbi

sunt diuerse opiniones ꝛ diuersa iura sē
per humanioꝛ est pferēda ꝛ equioꝛ· Et
ad idem facit quod ait Aug·di·ix·ca·sa
na· ¶Solet aūt mouere scrupulosos et
detinere illud dictū Aug·de pe·di·vij· c·
Nullus.ca· Si qs· Tene certū ꝛ dimit
te incertū· Sꝫ vbi in eadem materia mo
rali sunt contrarie opiniōes doctoꝝ illa
videt̄ tutioꝛ que est rigidioꝛ· ꝛ sic potius
amplectēda. Sed ad hoc respondet̄ ꝙ
August· loquit̄ in dicto casu pꝛopꝛie d̄
eo qui differt penitentiā vsqꝫ ad extremū
vite· cuius saluatio dubia est ꝛ incerta·
non qꝛ vera penitētia nō possit esse i ex/
tremis· sed qꝛ incertū est vtrū talis peni
tens vere peniteat· ¶Quinta regula cō/
tra conscientiā scrupulosam est obediē/
tie humil' imitatio· vt scꝫ scrupulosus ca
ptiuet intellectū suum dictis sapientum
ꝛ obedientie supioꝝ quantūcūqꝫ scrupu
losus dictet sibi aliud· Unde Pꝛouerb·
iij· sapiens ait· Ne innitaris pꝛudentie
tue· ¶Sexta regula est animosa pugna
tio scrupuloꝝ· Unde Ysa· xxxv· c· dicit̄·
Confoꝛtamini pusillanimes · cōfoꝛtami
ni ꝛ nolite timere. Ecce em̄ deus vester· s·
adiuuans et illustrās· Et cancellari⁹ pa
risiensis in quodā tractatu de regul' mo/
ralibus ait· Consiliū salubre est freq̄nt̄
agere cōtra scrupulos leues et trepidos
vitando eos ad alioꝝ iudiciū quatenus
ex consuetudine fiat hō robustus solid⁹
et trāquillus in exercitio spirituali · Si
cut etiam si quis vellet ligamentū distoꝛ
tum ad rectitudinem ducere opoꝛteret ꝙ
retoꝛqueret ipꝫ ex parte opposita curuā
do· et sic reduci possꝫ ad rectitudinē· No
tandum etiā s̄m eundē Cancellariū in q̄
dam suo tractatu ꝙ aliq̄ doctores tenent
q̄bus assentit· aliquādo nō tam merito/
riū esse credere sicut velle credere· Nec
dolere sensualiter de peccatis sicut velle
dolere et nō posse · Sunt autē alique au
toritates non bene intellecte ex quibus
scrupuli oꝛiunt̄· Sicut illa que habet̄ur
extra de sponsalibus · In dubijs tutioꝛ
via est eligenda· pꝛopter quod scrupulo
sus eligit viā rigidioꝛē · Sed ad hoc rn̄
detur ꝙ eligere viam tutioꝛē consilij est·
nō pcepti · al's opoꝛteret multos ingredi
religionem in qua tutius viuit̄ q̄ꝫ in secu
lo· Non ergo de necessitate opoꝛtet viā
tutioꝛem eligere quādo etiā alia via pōt
eligi tuta · ¶Septima reg'la pꝛo scrupu
loꝝ depositōe ē preceptoꝝ discreta epi
chezatio id est interp̄tatio vel declaratio
Equitas enim quā philosoph⁹ nomiat
epicheyam p̄ponderat iuris rigoꝛi s̄m iu
risperitos· Est autē equitas iusticia pē
satis omnibus circūstantijs particulari
bus dulcoꝛe misericoꝛdie tēperata· ꝛ Sa
piens ait· Noli esse nimis iust⁹ · Nā ni
mis iustus est qui perit in iusticia sua·
Pertinet autē ad virtutē epycheye consi
derare non nudum pꝛeceptū de se · sꝫ cir
cūstantias omnes particulariter ipsum
concernentes· Unde Philosophus q̄n
to ethicoꝛum dicit· Epicheya interpreta
tiua legum est melioꝛ q̄ꝫ iusticia legalis·
Et s̄m hanc virtutem epicheye possum⁹
precepta dei et ecclesie prelatoꝛum seu iu
dicum benigne interpꝛetari· Et s̄m Jo
hannem de amberto triplex regula ꝑ vir
tutem epicheye dari potest cōsciētie scru
pulose · Prima ꝙ nec de us nec ecclesia
per sua pꝛecepta intēdit obligare ad vix
possibile alicui· Cum enim s̄m regulam
iuris ad impossibile nemo possit obliga
ri· de regulis iuris in sexto· Non soluꝫ
dicitur impossibile quod absolute non
est possibile· sed etiam videtur interpre
tandum s̄m virtutē epicheye in lege no
ua esse impossibile · quod vix est possi/
bile· id est habens nimiam difficulta/
tem· ¶Secunda regula est ꝙ nec de⁹ nec
ecclesia intendit suis preceptis aliqueꝫ
hominem obligare ad hoc ꝙ sit fatuus
Id est talia precepta pꝛo loco ꝛ tp̄e non

obligant q̄bus eoꝝ obſuantia fieret ridi culoſa Sicut pꝫ de obſeruātia votorum ſtultoꝝ q̄ nullꝰ obligat̄ implere lꝫ dicat̄ vouere ⁊c. Tertia regula ē ꝙ in his q̄ ſo lū ſūt mala q2 prohibita· vt cōiter poſiti ua p̄cepta multū excuſat vel in toto vel in tāto cōſuetudo ſi ſit p̄ſcripta vt dictū eſt in ſmōe de ꝯſuetudine· Etiā necītas abſoluit ab obligatiōe p̄ceptoꝝ poſitiuo rū vt tactū eſt in p̄cedētibꝰ Proponat igi tur vnuſq̄ſq3 velle ſaluari ⁊ deo ſuā vo lūtatē cōmēdet faciatq3 bonū qđ ferre p̄t hūana fragilitas cui auxiliū exhibet deꝰ· doleatq3 ſe pctōrē ⁊ defectuoſū iuenire· et ſic in dn̄o ꝯfidēs ꝯfeſſiōe p̄miſſa ſumat cibū ſuauiſſimū eucharistie. ꝑ cuiꝰ aſſum ptionē deuotā acq̄rit̄ ſalꝰ eterna Ad quā nos ꝑducat ieſꝰ dei filiuſ benedictꝰ ꝑ om nia ſecula ſeculoꝝ Amen

Dominica reſurrectōis· Sermo đ ip ſa mirabili reſurrectiōe ieſu xp̄i ·quinq̄ geſimus in ordine

SUrrexit. Scribū tur hec v̄ba Marci vlt· c· ⁊ in euange lio huiꝰ iocūdiſſime ſolēnita tis Sūma cū gratulatōe au diēda ſūt a nobis ⁊ cōmēorāda ea q̄ đ re ſurrectōe ieſu xp̄i dn̄i nr̄i ab euāgeliſtis p̄dicātur· Quid em̄ dulciꝰ· quid ſuauius q̄d deniq3 delectabilius excogitari pōt q̄3 xp̄s a mortuis ſuſcitatꝰ tertia die In hoc eq̄de3 ſpes nr̄a erigit̄ vt de futura vita ⁊ reſurrectōe generali vētura nullatenꝰ du bitemus Ecce iā dux electoꝝ q̄ morte de ſtructa gl'ioſus reſurgēſ exēplū p̄fulgidū nobis p̄bet reſurrectōis nr̄e fiende Qua de re in p̄n̄ti ſmōe de ip̄a reſurrectiōe xp̄i mirāda dicere ſtatui· In q̄ tria myſteria ꝓponimus ꝯtemplanda·

¶ Primū dr̄ tꝑalitatꝫ
¶ Scđm veritatis
¶ Tertiū qualitatis

¶ De tp̄e reſurrectionis xp̄i ſcꝫ de die mēſe ⁊ anno Cap· p̄mū

PRimū myſteriū ꝯtemplandū đ re ſurrectōe xp̄i dr̄ tꝑalitatꝫ In q̄ cō ſiderem9 tp̄s reſurrectionis chri ſti tripliciter·

¶ Primo reſpectu menſis
¶ Scđo reſpectu diei
¶ Tertio reſpectu anni

Primo ꝯſideremꝰ tp̄s reſurrectionis xp̄i reſpectu menſis q̄ ſcꝫ mēſe xp̄s reſur rexit· ⁊ dr̄ ꝙ de mēſe Marcij vt em̄ inq̄t Aug· li· xviij· de ciui· dei· c· lv· Mortuuſ eſt xp̄s octauo Kalēđ· Aprilis duobus geminis ꝯſulibus vt pꝫ in Kalendario viij· Kalēđs Aprilis eſt dies· xxv· mar cij· Et ſm Aug· eadē die xp̄s fuit annūci atus ⁊ paſſus· Ex quo die· xxvij· marcij ſurrexit· Hic aūt menſis ſatis ꝯuenit re ſurrectiōi xp̄i· Primo quia iſte eſt p̄mus menſis anni de quo dixit dn̄s ad moyſē· Exodi· xij· c· Menſis iſte vobis p̄ncipi um menſium primus erit in menſibꝰ an ni· Unde iudei incipiunt annum ſuuꝫ in Marcio aſſerentes mundū fuiſſe factū in Marcio qđ tenet Rabbi ioſue Licet Rabbi heliſeor ⁊ ſui ſequaces dicant ꝙ in menſe Septembris quando fructus ſunt maturi quod etiam affirmāt Ara bes ⁊ egyptij qui incipiūt annū in Kalē dis ſeptembris ·Sed p̄ma opinio com munior eſt Sicut ergo in menſe Marcij fuit mūdus p̄mo creatus Sic hoc menſe xp̄s reſurrexit vt oſtenderet ſe eſſe p̄mo genitū mortuoꝝ quia nullus ante euꝫ re ſurrexit ſemꝑ victurus· In iſto etiā men ſe Marcij fuit egyptus expoliata ab he breis qui aſportauerūt vaſa precioſa eis cōmodata ſm dei p̄ceptum· Sic ⁊ in xp̄i reſurrectōne fuit infernus expoliatus ⁊ paradiſus reſtauratus· Inſuper in iſto menſe fuit celebratuꝫ paſcha agni· ſicut nunc celebratur paſcha chriſti· ¶ Secun do conſideremus tempus reſurrectōis

christi respectu diei. Nã resurrexit dñica
die vt ait Joh. Damas. ⁊ idẽ hr̃ de cõ. di.
iij. c. Sabbato. ⁊ lxxv. di. c. Qđ die dñi
co. Ista aũt dies habet septẽ ꝑuilegia q̄/
bus correspõdent septẽ mysteria resurre
ctõis christi. ¶ Prima q2 dñica dies est
ꝑma dieꝝ omniũ. sicut eccl'a cãtat ⁊ col/
ligit ex primo Gene. Sicut ergo illa fu
it prima dies veteris testamẽti. ita fuit ꝑ
ma in nouo testamẽto. ¶ Secũdũ ꝑuile/
giũ diei dñice q2 i ipa fuit creata lux cor
palis. Sic in die resurrectõis christi pro
ducta fuit lux spũalis q̄ est fides illumi
nans intellectũ in mentib⁹ aploꝝ. ¶ Ter
ciũ priuilegiũ diei dñice. quia in ipa fuit
creata angelica natura. Sic in die resur
rectõis plurimũ letificata ex victoria xpi
resurgẽtis. ¶ Quartũ priuilegiũ. q2 i ipa
die fuit creata materia ꝑma ꝓm Bedam.
Sic in die resurrectõis materia corporis
xpi fuit singulariter sublimata ꝑ reunio/
nẽ aie ⁊ gl'iosam cõditõem corpis. ¶ Qui
tũ priuilegiũ illi⁹ diei dñice q2 in illa fu
it creatũ tp̄us nature. sic in die resurrecti
onis christi fuit creatũ tp̄s gr̃e. ¶ Sextũ
ꝑuilegiũ q2 tũc fuit celũ empireũ de nouo
productũ. Ita in die resurrectõis fuit no
uiter dedicatũ in dispositõe ꝓpinq̄. quia
ipm est locus spirituũ ⁊ corpoꝝ gl'ifica/
toꝝ. Nunc aũt xpi corpus ꝑmo fuit gl'ifi
catũ. ¶ Septimũ ꝑuilegiũ q2 in illa die
deus ondit magnitudinẽ sue potentie in
creãdo. ita nũc in resurgẽdo. q2 sic i mor
te patientiã. ita in resurrectõe potentiaȝ
declarauit. Tercio ꝯsidere m⁹ resurre
ctõem christi respectu anni. q̄ vicȝ anno
etatis sue resurrexit. Ad qđ sciẽdum q̄
christ⁹ qñ fuit baptizat⁹ erat q̄si annoꝝ
triginta. vt dr Luc. iij. c. Et postea trien
nio docuit. Ita q̄ fuit mortuus ⁊ resusci
tatus in etate trigintatriũ annoꝝ. ⁊ pau
lo pl⁹. quã etatẽ dicit Aug. li. xxij. de ci
uitate dei pfectissimã esse q2 vsq; ad istaȝ
etatẽ natura hũana proficit. ⁊ exinde in
cipit deficere. In hac autẽ etate ⁊ nos re/
surgem⁹. ꝓm illud apl'i ad Ephe. iiij. ca.
Donec occurram⁹ oẽs in virꝝ pfectũ. in
mensurã etatis plenitudinis xpi.
Ex ex testimonio angeloꝝ ⁊ aplorũ
⁊ alioꝝ q̄ viderũt christũ p⁹ resurrectõeȝ
probat̃ q̄ vere surrexit. Cap. scđm

Secundũ mysteriũ ꝯtẽplandum
de resurrectõne christi dr ṽitatis.
Surrexit nanq; dñs ṽe. Que
veritas probat̃ triplici testimonio. scȝ
¶ Angelorum
¶ Apostolorum
¶ Visionum.
Primo probat̃ veritas resurrectõnis
xpi testimonio angeloꝝ. Quatuor ei an/
geli in die resurrectõis christũ surrexisse
testificati sunt. Prim⁹ fuit q̄ apparuit
extra sepulchꝝ. de q̄ sic dicit Mathe⁹ vl
timo ca. Ecce terremotus fact⁹ ẽ magn⁹
angel⁹ aũt dñi descẽdit de celo et accedẽs
reuoluit lapidẽ ⁊ sedebat sup eũ. Erat aũt
aspect⁹ ei⁹ sicut fulgur. vestimẽta autẽ
eius sicut nix. Pre timore aũt ei⁹ exterri
ti sunt custodes. ⁊ facti sũt velut mortui.
Rñdens aũt angel⁹ dixit mlierib⁹. No
lite timere scio em̃ q̄ iesum q̄ crucifixus
est q̄ritis. Non est hic. surrexit em̃ sic di
xit. venite ⁊ videte locũ vbi positus erat
dñs. Et cito eũtes dicite discipul' ei⁹ q2
surrexit. Ecce ꝑcedet vos in galyleã. In
q̄bus ṽbis describunt̃ q̄ttuor isti⁹ angeli
ꝯditõnes insignes. Prima ẽ q̄ ipe fuit ṽ
tuosus in descẽsu. q2 terremot⁹ factus est
magnus dũ descẽdit. Scđa q2 fuit glori/
osus in suo aspectu. eo q̄ erat aspect⁹ ei⁹
sicut fulgur ⁊c̃. Tercia q2 fuit terribilis
in suo effectu. Nã ꝑ timore eius exterriti
sunt custodes. Quarta q2 fuit delectabil'
in suo affectu. Nã ꝓmõe blãdo dixit mu/
lierib⁹. Nolite timere ⁊c̃. ¶ Scđs ange
lus apparuit eadẽ hora intra sepulchrũ
de q̄ dicit Marc⁹ vlti. c. q̄ mlieres itroe
untes in monumẽtũ viderũt iuuenẽ sedẽ

tem in dextris coopertũ stola cãdida ⁊ ob/
stupuerũt. Qui dixit illis. Nolite expa/
uescere. iesum q̃ritis nazarenũ crucifixũ
Surrexit nõ est hic. ¶ Terciꝰ ⁊ q̃rtꝰ an/
gelꝰ fuerũt illi duo q̃s vidit maria mag
dalena intra monumẽtũ sola. q̃ꝝ vnus
erat ad caput aliꝰ ad pedes sepulchri vt
dꝛ Joh. xx. ca. Qui dixerũt. Mulier q̃d
ploras. Cũ ergo isti angeli forent in gra
ↄfirmati nõ potuerũt peccare venialiter
neq̃ꝫ mortaliter. ⁊ ꝑ ↄseq̃ns nec potuerũt
mentiri. ¶ Secũdo probat̃ ꝟitas resur/
rectõis xp̃i testimonio apl'oꝝ. de q̃bus di
cit̃ Actuũ iiii. ca. Uirtute magna redde
bant apl'i testimoniũ resurrectõnis iesu
xp̃i. Nam ipa die resurrectõis apparuit
discipul' congregat' in vnũ absente tho
ma vt dicit̃ Joh. xx. c. Eadem die appa
ruit discipul' euntibꝰ in emaus. vt scribi
tur Lu. xxiiii. c. Apparuit etiã symoni.
Octaua ꝟo die apparuit discipul' p̄sen
te Thoma. Postea apparuit discipul'
piscantibꝰ vt dꝛ Joh. vlti. c. Itẽ appar
uit eis in monte Thabor Matthei vl. c.
Tandẽ in die ascensiõis apparuit eis i
cenaculo. ⁊ exprobrauit incredulitatem
illoꝝ ⁊ duricia cordis. Marci vlti. ca.
Deinde apparuit eis in mõte oliueti. et
tũc videntibꝰ illis ascẽdit in celũ. vt pꝫ
Luce vlti. c. ⁊ Act. i. c. ¶ Tercio probat̃
ꝟitas resurrectõis christi testimonio vi
sionũ. visus nanq̃ꝫ fuit christꝰ multipli/
citer a multis q̃bꝰ fides adhibẽda ẽ. Ui/
dit eũ stephanꝰ stantẽ a dextris dei vt scri
bit̃ Actuũ. vi. c. qua visiõe ↄfortatꝰ pro
lapidantibꝰ exorauit. et lapides torrent'
illi dulces fuerũt. atq̃ꝫ vt christꝰ suũ spi
ritũ acciperet postulauit. Uidit illũ Mar
cus euãgelista postq̃ꝫ vulneratꝰ repositꝰ
fuit in carceribꝰ. Ibi em̃ dñs iesus visi/
tauit eũ dicens. Pax tibi marce euãgeli
sta meus. Noli timere q2 ego tecũ sum.
Uidit illũ paulꝰ q̃ eũ in suis discipulis
atrociter ꝑsequebat̃. q̃re vt scribit̃ Act.
xxvi. c. dũ loquebat̃ cũ agrippa dixit. e/
go q̃dem existimauerã me aduersus no/
men iesu nazareni debere m'lta ↄria age
re. Quod ⁊ feci hierl'ymis et multos sã/
ctoꝝ ego in carceribꝰ inclusi a p̄ncipibus
sacerdotũ p̄tãte accepta. Et cũ occiderent̃
detuli sententiã. Et ꝑ oẽs synagogas fre/
q̃nter puniẽs eos cõpellebã blasfemare
nomẽ eiꝰ. Et ampliꝰ insaniẽs in eos ꝑse
q̃bar vsq̃ꝫ in exteras ciuitates. Et dũ irẽ
damascũ cũ p̄tãte ⁊ ꝑmissu p̄ncipum sa
cerdotũ die media vidi rex de celo supra
splendorẽ solis circũfulsisse me lumen
⁊ eos q̃ mecũ erãt. Omnesq̃ꝫ nos cũ ceci
dissemꝰ in terrã audiui vocẽ dicentẽ mi/
hi hebraica lingua. Saule saule q̃d me
ꝑsequeris. Duꝝ est tibi ↄtra stimulũ cal
citrare. Ego aũt dixi. Quis es dñe. Do
minus aũt dixit. Ego sum iesus nazare
nus quẽ tu ꝑseq̃ris. Sed exurge ⁊ sta su/
per pedes tuos. ad h̊ em̃ apparui tibi vt
ↄstituã te ministrũ ⁊ testẽ coꝝ que vidi/
sti. Et in ep'la p̄ma ad Chorin. c. xv. ait.
Tradidi eni vobis in p̄mis q̃ð ⁊ accepi.
quoniã christus mortuus ẽ pro peccatis
nostris s̃m scripturas. ⁊ q2 sepultꝰ est. ⁊
q2 resurrexit tercia die s̃m scripturas. et
q2 visus est cephe ⁊ post h̊ vndecim. De
inde visus est plꝰ q̃ꝫ q̃ngent' fratribꝰ sil.
ex q̃bus multi manẽt vsq̃ꝫ adhuc. q̃dam
aũt dormierũt. Deinde visus ẽ iacobo de
inde apl'is oĩbꝰ. Nouissime aũt omni
um tanq̃ꝫ abortiuo visus ẽ mihi. Glo. in
ca. Cũ marthe. extra de celebratõe missa
rũ dicit. Paulus appellat seipm̃ aborti
uũ. q2 sic fetꝰ abortiuꝰ cũ labore ⁊ angu/
stia ad lucẽ trahit̃. ita Paulꝰ cũ attracti
one venit ad fidẽ. xxiii. q. iiii. c. displicet.
ca. Quis vos. Grãde est testimonium
pauli ⁊ in nullo suspectũ q̃ppe q̃ postq̃ꝫ
vidit christũ factꝰ ẽ defensor validissimꝰ
⁊ p̄dicator ardentissimꝰ nois eiꝰ. imo qui
clamabat. Ego in hierusalẽ paratꝰ sũ al
ligari ⁊ mori pro noie eiꝰ ⁊ tandẽ in vrbe

pro christo mori trūcatōe capitis non re
cusauit. ¶ Sed reuera singulare ⁊ pcellē
tissimū testimoniū xpi suscitati fuit die/
bus nouissimis cōsignatio miracl'osa sā
cti Francisci. biennio q̄ppe signa visibi
lia ⁊ miraculosa tulit in suo corpe. d̄ qui
bus plene diximꝰ in ope de laudibꝰ sctōꝝ
Quisnam dubitare pōt de christo cū vi
deat franciscū stigmatibꝰ illis sacris ita
decoratū. Ob id sctūs Bonauētura in le
genda sic sanctū franciscū alloqt̄. Jam
vero p hec signa certissima nō duobꝰ aut
tribꝰ testibus ad sufficientiā sed q̄pluri
mis ad supabundantiā cōprobata testio
nia dei in te ⁊ p te credibilia facta nimis
omne infidelibꝰ auferūt excusatōis vela
men. Et vt idem Bonauētura refert De
scendit angelicꝰ vir Franciscus d̄ monte
secū ferēs crucifixi effigiē nō in tabul' la/
pideis ⁊ ligneis manu figuratā artificis
sed in carneis mēbris descptā digito dei
viui. Resonat ergo ex omi pte veritas re
surrectōnis christi quā pdicauerūt apl'i.
defenderūt proprio sanguīe martyres. ex
pugnare ⁊ extinguere tētauerūt impato/
res ⁊ reges ⁊ nō valuerūt. eo q ipē ē rex
regum et dn̄s dominantiū.

Qualiter christus resurrexit cū qua/
druplici actu fortitudis

Capitulū tercium

Tercium mysteriū cōtemplandum
de resurrectōe xpi dr̄ q̄litatis. In
q̄ videndū erit q̄liter christꝰ re/
surrexit. Ad qd̄ dicimus q sicut fuit ad
modū agni immolatꝰ. ita fuit ad moduz
leonis resuscitatus. Et hoc pter q̄dru/
plicē fortitudis actū. ¶ Primus fuit. qr
fregit claustra inferni. Ad quē accessit n̄
vt ad locū penalē sed ad consolatōez pa
trū ibidem existentiū. Secūdus actꝰ fu
it. quia subuertit potentiā diaboli ⁊ āpu
tauit manū eius attrahentē q̄ attrahebat
etiā iustos ad limbū. vt dicit dn̄s Bona
uentura in tercio. di. xxij. ¶ Terciꝰ actus
fuit. quia inde. id ē de inferno iustos oēs
eripuit et eduxit. ¶ Quartus actus qr se
metipm ppria virtute suscitauit ¶ Intel
ligendū tn̄ q christi resurrectio fuit qua
lificata q̄druplici dispositōe diuia. Pri
ma fuit. quia caro eiꝰ sanctissima nō vi
dit corruptōem p triduū diuina v̄tute p̄
suata. Secunda fuit quia caro illa fuit
repata. Cū em̄ ibi fuerint liuores ⁊ vul/
nera ac plage tumētes ex flagellis. om̄is
ista fuerūt virtute diuia sanata absq̄ me
dicamine remanētibꝰ cicatricibꝰ ad deco
rez. Tercia dispositio qr christi caro fu
it glorificata. Nam habuit pmo dotē im
passibilitatis. qr dicit apl's ad Rom. vi
ca. Christus resurgēs ex mortuis iā non
morit̄ mors illi vltra nō dn̄abit̄. Secū
do habuit dotē subtilitatis p quaz exiuit
de sepulchro clauso. Tercio habuit do
tē agilitatis. per quā euanuit ab oculis
coꝝ. Luce. xxiiij. ca. Quarto habuit do
tē claritatis. quam tamen occultauit di
scipulis manifestandā electis. ⁊ in die iu
dicij etiā reprobis. Resurrexit igit̄ triū
phator mortis. expoliator inferni. et mū
di redemptor. qui numero electoꝝ com
pleto resurgere faciet amicorū suorū cor
pora suis proprijs animabꝰ vnita. vt sic
percipiant eternaliter gaudia eterne vi
te. Ad quam nos perducat ipē dei filius
qui est benedictus p omnia secula secu/
lorum. Amen.

Feria secunda post dominicā resurre
ctionis. De sanctissima fide.

Sermo quinquagesimusprimus

O Stulti et tar
di corde ad credendū. verba
sunt redemptoris nostri ori
ginaliter Lu. xxiiij. c. ⁊ in euāgelio hodi
erno. Conat̄ hostis aiaꝝ nostraꝝ mille
suis nocendi modis mortalium corda

fide iesū christi retrahere· qm̄ cū illoꝝ ex
cecauerit intellectū facile ad q̄cunq̄ sce/
lera eos p̄cipitare pōt· Sublata nāq̄ fi
de reliq̄ virtutes fundamētū nō habent·
Vn̄ Gre· j· q· i· c· Cū paulꝰ· ait· Cū pau
lus dicat· fundamentū aliḋ nemo p̄t po/
nere p̄ter id qḋ positū est qḋ est xp̄s ihs·
id ē fides iesu christi· cōseq̄nter probatur
q̄ꝛ vbi christꝰ nō est fundamētū nullum
boni op̄is est sup̄edificiū· Fides nāq̄ ē q̄
vincit mundū· vnde Johēs p̄ma canoni
ca· c· v· ait· Hec est victoria q̄ vincit mū
dū fides nostra· id ē q̄ vincere facit q̄ sūt
in mūdo· vicȝ· sup̄biā auariciā ꝛ luxuriā
Ip̄a diaboli tētationes extermīat· Unde
ap̄ls ad Ephesios· vj· c· inq̄t· In oībꝰ su
mentes scutū fidei in q̄ possitis oīa tela
inimici ignea extinguere· Ip̄a hominem
iustificat· vn̄ Genes· xv· c· scribit· Credi
dit abrahā deo ꝛ reputatū est ei ad iustici
am· Ip̄a credentes filios dei efficit· Jōo
Joh· j· c· dr̄· Dedit eis p̄tātē filios dei fi
eri his q̄ credūt in noīe eiꝰ· Ip̄a a p̄iculis
liberat· Nam p̄ fidē abrahā exiuit de vr
id ē de igne chaldeoꝝ illesus· Cū em̄ non
vellet ignē adorare quē caldei deum dice
bāt vt expirēt virtutē dei sui miserūt ip/
sum i ignē sed nō recepit lesionē· Aram
fr̄o germanꝰ eius ꝛ pater sare ꝛ loth illuc
missus quia in fide defecit cōbustus est·
Ananias et socij in fornacē missi lauda
bāt ꝛ bn̄dicebāt deū nec ignis nocebat eis
Quare Paulꝰ ad Hebreos· xi· c· dicit·
Sancti p̄ fidē vicerūt regna op̄ati sūt iu
sticiā adepti sūt repromissiōes· obtura/
uerūt ora leonū· extinxerūt impetū ignis
Et ne singula repetamus fides corp̄is ꝛ
aīe salutē op̄atur· Ob qḋ iesus dei filius
Lu· vij· c· dixit magdalene· Et Lu· xviij
c· ceco· Fides tua te saluū fecit· Qua ḋ re
in p̄senti s̄mone de fide dicere statui quā
p̄diderāt discipuli eūtes in emaus quos
xp̄s dure r̄darguit· De ip̄a itaq̄ fide tria
mysteria proponemus declarāda·

¶ Primū dicit virtuositatis·
¶ Secundū necessitatis·
¶ Tercium qualitatis
De multiplici acceptōe fidei Et quō
diffinit· Et q̄liter est virtꝰ theologica·
ex eo q̄ est a deo ꝛ terminat ad ip̄m sicut
ad obiectū· Cap· p̄mum

P Rimū mysteriū de fide declarā
dū dicit virtuositatis· Pro cu
ius intelligētia tria erūt vidēda
¶ Primū quot modis capit fides
¶ Secundū quid est fides·
¶ Terciū vtrū fides sit virtus
Primo videndū est q̄t modis capit
fides· Et ex dictis Alexādri in t̄cio sū/
me· ꝛ Bonauenture in· iij· dist· xxiij· ꝛ ex
glo· in· c· j· de sūma trini· ꝛ fide catholica
habet q̄ fides sumit duodecim modis·
¶ Primo sumit pro sponsiōe· Vn̄ p̄me
ad Thimo· v· c· dr̄· Primā fidē irritā fe
cerūt· Glo· id est sponsiōȝ· Sic sumitur
ab Augꝰ· xxij· q· j· c· Noli· Noli inquit
fidē fallere qm̄ graue est· Et iterum ibi·
Fides qn̄ promittit etiā hosti s̄uāda est·
Hoc mō etiā dicit Isidorus· xxij· q· iiij·
In malis promissis rescinde fidē· ¶ Se
cūdo sumit fides pro fidelitate· vt cū q̄s
retinet fideliter ꝛ restituit sibi cōmissa et
silia· Et de hac Hiere· vj· c· dr̄· Perijt fi/
des· Et Prouer· xx· c· Virū fidelē q̄s in
ueniet· ¶ Tercio sumit fides pro cōsciē
tia· Iuxta illud ad Ro· xiiij· c· Oē qḋ nō
est ex fide pctm̄ est· Glo· xxviij· q· j· c· oēs
id est oē qḋ est contra ꝯsciaȝ Quarto
sumit fides pro innocētia· vt· xxij· q· iiij·
c· Innocens· ¶ Quīto sumit fides p̄ ca/
stitate thori· vt· xxvij· q· ij· c· Cōiuges· et
c· cōiunx· ¶ Sexto sumit fides pro cre/
dulitate· id ē pro q̄dā habitu q̄ q̄s firmit
assentit sine formidine de opposito his
q̄ clare n̄ videt q̄cūq̄ sint illa· puta cū q̄s
credit talē esse suū p̄rem vel m̄rem· Et ḋ
hac Gre· in· iiij· dyalogoꝝ inq̄t· Auden
ter dico q̄ꝛ sine fide nec ī fidelē viuit· Nā

si eundē infidelē pcūctari voluero quem patrē vel quā matrē habuit· rñdebit pro tinus illū atq3 illā· ¶ Septimo sumit fi des pro sacro baptismi· vñ Aug· ad bo nifaciū· Quid est aliud puulū hre fidē ni si fidei sacrm· Et· xlv· di· c· de iudeis· dici tur· Oportet vt fidē quā vi vel nečitate susceperunt necessario tenere cogantur· ¶ Octauo sumit fides pro acceptiōe cō clusiōis ex ratiōe probabili fm q logici dicūt· Argumentū est rō rei dubie faci ens fidē· ¶ Nono dr fides cognitio q̄ ē in patria· Et de hac ad Rom· j· Justicia dei reuelat ex fide in fidez· Glosa ex fide spei in fidez rei· ¶ Decimo capit fides p articulis fidei propositis ad credendum Et sic sumit Athanasius cū dic· Hec est fides catholica quā nisi qsq3 fidelit fir miterq3 crediderit saluus esse nō poterit ¶ Undecimo sumit fides pro habitu in formi· de q̄· j· ad corinth· xiij· c· dr· Si ha buero oēm fidē rc· ¶ Duodecimo accipit fides p habitu formato· Et de hac ad ro manos· j· c· Justus ex fide viuit· hec est vtus theologica siue sit iformis siue for mata· de q̄ Apls ait· j· ad corinth· xiij· c· Nunc autē manent fides spes charitas tria hec· ¶ Scdo videndū est qd est fides Et fm Bonauē· qr fides multiplr ɔside ratur· ita etiā notificat· Qñq3 em ɔside rat q̄tū ad ppriū gen9· Et tūc describitur sic ab Aug· sup Johem· Fides est virtus q̄ credunt q nō vident· Et nō est de oib9 q nō vident vt dic Mgr in lra· sed d' hiis q̄ necessaria sūt ad salutē· Scdo ɔsidera tur fides q̄tū ad obiectū siue ad pncipiū motiuū· Et sic dic Aug· ad crescentium Fides est pma illumiatio mentis ad pri mā veritatē· Tertio ɔsiderat fides q̄tū ad actū ppriū· Et sic dic Damasce· li· iiij Fides est nō inq̄situs cōsensus circa pri mā veritatē· Quarto ɔsiderat fides q̄n tū ad habitū disperatū· Et h mō inqt hu go li· de sacris· Fides est certitudo q̄dam animi de reb9 absentib9 sup opinionē et i fra sciaz ɔstituta· Opinio em fides et sci entia sūt habit9 dispati· Quito ɔsiderat fides q̄tū ad suū finē· Et sic describit ab Aplo ad Hebreos· xi· c· Fides est sbstā tia rerū sperādaz argumtū nō appentiū Nā fides hz tria· Primo aspicit· Secū do efficit· Tertio reficit· Aspicit primā veritatē nō habitā sed sperandā· Jō dici tur sperandarū rez· Scdo efficit· i· cā est facies res spandas eē in nobis· vñ dr sb stātia qr sicut sbstātia est cā suoz acciden tiū· ita fides est cā ɔseq̄ndi bona spata· Tertio fides reficit seu allicit· vñ dr ar gumentū· i· certitudo assentiendo his q̄ non apparent· et h est meritum et laus fi dei si certe et indubitāter credit qd nō vi det· Beat9 to Tho· ij· ij· q· viij· volens vba Apli reducere ad formā diffinitōis clarā sic dicit· Fides est habit9 mentis q̄ inchoat vita eterna in nobis faciēs itel lectū assentire nō apparētib9· ¶ Pro cla riore aūt intelligentia ptacte diffinitiōis Apli· Prio notandū est q p pdictā dif finitionē fides distinguit ab oibus q̄ pti nent ad intellectū· Et pmo ab opinione suspitiōe et dubitatiōe p h q dr argumē tū· Nā p h tria intellect9 nō firmiter ihe ret alicui· Per dubitationē nō magis ten dit ad vnā ptē q3 ad aliā· Per opinionē et si declinet fortiter ad vnā ptē tñ cū for midine de opposito· Per suspitionē le uiter declinat ad vnā ptē· sed p fidē firmi ter inheret credēdis sine hesitatōe· Secū do ex h q dr nō apparentiū fides distin guit ab intellectu q est de pncipijs per se notis et scia q̄ est de ɔclusionib9 p demon stratione acq̄sitis p q̄ aliqd itellectui ap parēter fit cuiusmodi nō est fides· Ter tio p h q dr sbstātia rerū sperandarū di stinguitur a fide cōiter sūpta· s· credulita te q̄ est etiā de humanis· sicut em quis fir miter credit parētes suos eē talē et talem ¶ Scdo notandū q fides dr sbstātia rez

sperãdarū potius ꝙ̄ diligendaꝝ ex eo ꝙ
dilectio potest esse p̄sentiū ⁊ absentiū vi
soꝝ ⁊ nõ visoꝝ· sed spes est tm̄ de absen/
tibus ⁊ non visis· de q̄bus etiã est fides·
q: ⁊ si videanť ea que sunt fidei aliq̃ mõ
scꝫ vt credẽda nõ tm̄ oculo corꝑali vel in
tellectuali demõstratiue· ¶ Tertio notan
dū ꝙ argumentū dr̄ multipl'r· Prĩo bre
uis enarratio sb̃seq̄ntiū· vel breuis colle
ctio materie simul sūpte toti⁹ libri· et sic
sumiť in biblia vbi prologi libroꝝ aliq̃n
dicūtur argumẽta· Scd̄o argumentū dr̄
ostensio vel manifestatio s̄m illð Johis
iij· Oĩs q̃ male agit odit lucẽ ⁊ nõ venit
ad lucẽ vt nõ arguātur oꝑa eius· Tertio
dr̄ argumentū rõ rei dubie faciẽs fidem·
⁊ h̃ mõ sumitur in logic̈· sed in theologi
cis ecõtra fides facit argumentū seu rati
onẽ· Quarto dr̄ argumentū certitudo ex
qua animus moueť in aliq̃d· ⁊ sic fides
dr̄ argumentū· ¶ Tertio videndū ẽ vtrū
fides sit v̾tus· Et ꝙ sic patet s̄m Bona/
uenturã· xxiij· di· tertij libri· tū quia ipsa
est ꝑncipiū nostre saluẗ· tum quia est op
posita vitio infidelitatis· tum etiã quia
in illa cõsistit rectitudo vite s̄m regulam
iusticie que est vt homo simpliciter cre/
dat his que nobis sūt a deo reuelata· nec
obstat ꝙ Aristo· ⁊ sui sequaces ceteriq̄ꝫ
philosophi nõ posuerunt nisi virtutes
Aut morales vt prudentiã· iusticiã· for
titudinẽ ⁊ temperantiã· vel itellectuales
vt sc̃ intellect⁹ scia· sapia· prudẽtia ⁊ ars
de q̄bus loquiť Arist in· vj· ethicoꝝ· q̄m
s̄m Tho· j· ij· q· lxij· p̄ter sup̄dictas virtu
tes necessariū fuit eẽ v̾tutes theologicas
· Nã ꝑ v̾tutẽ ꝑficitur hõ ad act⁹ q̄bus i be
atitudinẽ ordinať· Est aūt duplex homi
nis beatitudo· Una ꝓportionata nature
ad quã ꝑuenire potest ꝑ ꝑncipia sue natu
re· Alia excedens hoĩs naturã ad quam
hõ sola v̾tute diuina attingere põt s̄ꝫ q̃n
dã diuinitatis ꝑticipationẽ· Et q: hmõi
beatitudo ꝓportionẽ humane nature ex/
cedit· ꝑncipia naturalia hoĩs ex quib⁹
procedit ad bñ agendū s̄m suã ꝓportõnẽ
nõ sufficiūt ad ordinandū hoiem in bea/
titudinẽ p̄dictã· vñ oportet ꝙ supadda n
tur hoĩ diuinit⁹ aliq̃ ꝑncipia ꝑ q̄ ita or/
dineť ad beatitudinẽ supnaturalẽ sicut ꝑ
ꝑncipia naturalia ordinať ad finẽ cõna/
turalẽ nõ tm̄ absq̄ꝫ adiutorio diuino· Et
hec ꝑncipia dicunť v̾tutes theologice· tū
q: hñt deū pro obiecto inq̄ꝫtū ꝑ eas recte
ordinamur in deū· tū q: a solo deo nobis
infunduntť· tū q: sola diuina reuelatõne
i sacra scriptura nobis traduntť Frãcisc⁹
v̾o de mayronis in quodã tractatu de vir
tutib⁹ ait· Q̄ v̾tus theologica s̄m noĩs
significationẽ dr̄ v̾t⁹ diuina a theos qð
est deus· vñ Dionisius in lib· de diuinis
noĩbus oĩa ad deū ꝑtinẽtia siue ad diuini
tatẽ vocat theologica· Sed aliq̃d dr̄ di/
uinū tripliciter· Aut q: in deo formaliť
reꝑitur· vt eternitas bonitas ĩmensitas
⁊ hmõi que dicūtur ꝑfectiões diuie· aut
q: deo assimilať· Sicut Dionisius li· de
diuinis noĩbus vocat sanctū hierotheū
virū diuinū q: deo sil'is erat ꝑ ꝑticipatio
nẽ virtutū· Aut q: ad deū terminať sicut
ad obiectū· Sicut theologia dr̄ scriptu
ra diuina q: de deo loquiť· Dicūtur ergo
v̾tutes theologice diuine· nõ ꝑmo nec se
cūdo sed tertio mõ· q: s· sūt a deo ⁊ ad ip
sū terminātur sicut ad ꝓpriū obiectū· Si
q̃s v̾o obijceret ꝙ methaphisica nõ poni
tur virtus theologica ⁊ tm̄ negociať circa
deū ⁊ sb̄stantias seꝑatas· Rñdet Franci
scus ꝙ methaphisica est de deo sub ratõe
cõi que est naturaliter nota· v̾tus v̾o theo
logica sub rõne ꝓpria q̃ est credita· Mľ/
ta est xp̄ianoꝝ obligatõ ad benignissimū
deū qui tãta luce v̾itaẗ corda nr̄a resper
sit vt fide media mag̈ imbuta sit vna ve
tula de diuinis ꙗ̄ gentiles ph̄i qui euanu
erūt in cogitatiõibus suis·

Q̄ fides est necessaria ad salutẽ ⁊ eti

ēm credēda sūt aliq̄ q̄ rōe naturali ꝓbari pn̄t ⁊ aliq̄ etiā explicite. Cap. ij.

SEcundū mysteriū declarandū de fide dr̄ necessitatis. vbi sunt tria dubia decidenda.

¶ Primū vtꝝ fides sit ad salutē nec̄aria

¶ Scōm vtꝝ sit necessariū credere aliq̄ q̄ rōne naturali possent de deo īuestigari

¶ Tertiū vtꝝ sit nec̄ariū credere aliquid explicite.

Ad ꝑmū dubiū rn̄det Athanasius in symbolo dicēs. Quicūq3 vult salu⁹ esse ante oīa opus est vt teneat catholicā fidē. Quā nisi quisq3 integrā inuiolatāq3 ſuauerit saluus esse nō poterit Rō autē q̄re fides est necessaria q2 ipa illumiat intellectū ad necessariā cognitionē dei. In om̄i em̄ vis ⁊ in om̄i opatiōe est ꝑmo necessaria cognitio finis ipsius opatiōis vl' vie. Quia finis est cā causaꝝ ex. ij. metaphisice. ⁊ finis mouet agentē ⁊ est principiū oīm opationū nr̄arū ex. ij. ethico. Et licet finis sit vltim⁹ in executōe. tn̄ est ꝑmus in intentōe ⁊ mouet agentē. Sic ergo se hn̄t ꝑncipia indemonstrabilia ī speculabilib⁹ sic se h3 finis in opabilib⁹. cū ꝓo in h̄ mūdo oēs sum⁹ viatores ⁊ nō habeamus hic ciuitatē manētē. vt dr̄ ad hebreos vlt. c. Finis ad quē ordinati sum⁹ ⁊ ad quē debem⁹ tendere est de⁹. vn̄ Magister sententiarū di. j. scōi. li. ait. Fec deus rōnalē creaturā vt sūmū bonū intelligeret. intelligendo amaret. amādo possideret. ⁊ possidēdo frueret̄. Et Aug. in. j cōfessionū. Fecisti nos dn̄e ad te ⁊ inquietū est cor nostrum donec quiescat in te. Sicut itaq3 de⁹ est cā efficiens oīm ꝑ potentiā suā ⁊ cā exemplaris ꝑ suā sapiētia3 sic est ⁊ finalis ꝑ suā bonitatē. q̄re Apocalyp. j. c. dixit Ego sū alpha ⁊ o. ꝑncipium ⁊ finis. Cū ḡ ipe de⁹ sit finis nr̄ seq̄t̄ ꝙ nos debem⁹ ipm scire ⁊ cognoscere. immo vt probat Tho. in. iij. ꝯtra gentiles. Intelligere deū ē finis oīs itellectual' sb stātie. Et in. j. ꝯ gētiles inducit Arist. q̄ in. x. ethi. rep̄hēdit simonidē quēdā q̄ persuadebat hoīb⁹ vt ꝑtermitterēt diuinam cognitionē ⁊ hūanis reb⁹ ingeniū applicarēt. Oportere inquiebat hoīem hūana sape ⁊ mortalia mortalē. Cōtra quē simonidē dic̄ Phs ꝙ hō se d3 ad īmortalia et diuina ꝑ̄trahere q̄ʒtū pt. Quare vr̄ ꝙ nec̄aria sit cognitio de diuinis ad quā hn̄da3 pro statu isto ꝯueniēs mediū ē fides. Et ad h̄ clari⁹ intelligendū nota ſm Tho. ī iij. ꝯ gētiles ꝙ hō de diuinis triplicē cognitionē hr̄e pōt Prima ē cognitio nature. ⁊ hec hr̄ ꝑ naturalē rōe3. Scda ē cognitio grē. ⁊ hec hr̄ ꝑ diuinalē reuelatione3. Tertia ē cognitio glīe. ⁊ hec hr̄ ꝑ supnaturalē illumiationē. Prima cognitio bona. scda melior. tertia optima Vltia cognitio hr̄i nō pōt absq3 scda q̄ hō cog̃scit q̄ īuestigari nō pn̄t rōne naturali ex reuelatiōe dei. Cognitio ḡ fidei illūīat itellectū ad cognoscendū deū trinū ⁊ vnū creatorē celi ⁊ terre ⁊ reliq̄ in articul' fidei proposita.

¶ Scōm dubiū fuit vtꝝ sit nec̄ariū credere aliq̄ q̄ etiā de deo rōne naturali possent īuestigari. vt ꝙ ds ē. ⁊ ꝙ ds est vn⁹ ⁊ silia. Ad qd rn̄d3 Tho. ij. ij. q. ij. ⁊ in ꝑmo ꝯ gētiles ꝙ sic multiplici ratiōe.

¶ Prima q2 cognitio fidei est certior.

¶ Scda q2 velocior

¶ Tertia q2 cōmunior

¶ Quarta q2 amplior.

¶ Quita q2 vtilior

Prima rō ē q2 cognitio fidei ē certior Nā ꝯnatural' ē multū deficiēs a cognitōne diuiorꝫ. cui⁹ signū ē. q2 phi ꝑscrutātes diuīa naturali īgenio ī mlt̄is errauerūt et sibiip̄is ꝯdixerūt. vt appet ī coꝝ dicti3 atq3 sentētijs. q2 hō falli potest. deus aute3 falli non potest. Nam si humana ratio non potest pertingere ad perfectam cognitionem reru3 creatarū sensibiliū q̄ʒto magis in rebus diuinis que nullo sensu percipi possunt quia vt inquit Arist. in

prologo methaphisice Deus est remotissi
mus a sensu· vt igit̄ eēt apud hoīes indu
bitata ⁊ certa cognitio de deo oportuit ꝙ
diuina eis ꝑ modū fidei traderent̄ quasi
a deo dicta q̄ mentiri nō pōt· Hic Lactā
tius li·j·diuinarū īstitutionū inq̄t·omis
sis terrenis huiusce phie auctoribus nil
certe asserentibꝰ aggrediamur viā rectā
q̄s equidē si putarē satis idoneos ad bn̄
viuendū duces eē ⁊ ipē seq̄rer ⁊ alios vt
seq̄rent̄ hortarer· sed cū magna īter se cō
certatiōe dissideāt secūq; ipi plerūq; dis
cordent apparet eoꝝ iter nequaq; eē dire
ctū· Siquidē sibi quiq; vt est libitū pro
prias vias impsserūt· ꝯfusionēq; maxiaꝫ
inq̄rentibꝰ veritatē reliq̄rūt· Nobis aūt
q̄ sacrm̄ religiōis accepimꝰ cū sit veritas
reuelata diuinitꝰ omēs vtriusq; sexꝰ sine
vllo discrimine ad celeste pabulū cōuo/
camꝰ· Hec ille· Certior ḡ est cognitio q̄
habet̄ ꝑ fidē q̄ q̄ habet̄ ꝑ scientiaꝫ ex pte
cause certitudinis· q: fides innitit̄ vitati
diuine que est eiꝰ obiectū· Scia vo inni/
tit̄ rōni hūane vt refert Tho·ij·ij·q·iiij·
arti·vlt· Hinc Apl's ad Epheseos·iiij·
c·ait· Nō ampliꝰ ambuletis sicut ⁊ gen/
tes ambulant in vanitate sensus sui tene
bris obscuratū habētes intellectū· ¶Se/
cūdo cognitio fidei est velocior q̄ illa q̄
habet̄ ꝑ rōnē naturalē· Scientia nanq;
ad quā ptinet probare deū esse ⁊ esse vnū
⁊ esse nobilissimū potentissimū ⁊c· vltio
hoībus addiscēda ꝓponit̄ supposit̄ ml
tis alijs sciētijs· ⁊ sic nō nisi post magnū
tps cognoscerēt̄ ista de deo· Nā metha/
phisica q̄ circa diuina v̄sat̄ inter philoso
phie partes vltima remanet addiscēda·
¶Tertio cognitio fidei ē cōmunior· mul
ti em̄ in studio scientie proficere nō pos/
sunt ꝓpter multa impedimenta· Nā ali
qui impediunt̄ a studiose inq̄sitōis fru/
ctu q̄ est inuētio vitat̄ ꝓpter indispositō
nē cōplexionis· ex q̄ multi naturalr̄ sunt
indispositi ad scientiā· Aliq̄ ipediūt̄ ne

cessitate rei familiar̄· Oportet em̄ inter
hoīes eē aliq̄s q̄ tpalibꝰ administrādis
sistant q̄ tm̄ tps in ocio cōtemplatiue co
gnitiōis nō possent expendere vt ad sum
mū fastigiū hūane inq̄sitiōis ptingerent
scꝫ dei cognitionē· Quidā insuꝑ retrahū
tur volūtaria pigricia· Isti ḡ tales omī
no a dei cognitōe fraudarent̄ ⁊ ꝯseq̄nter
a felicitate ꝑfecta· Fuit ḡ necessariū vt di
uina ꝑ modū fidei credenda ꝓponerent̄·
Cuius cognitio cōmunis est oībꝰ vt sic
omīs caro saluari possit· Quia sic dr̄ ad
Colocenses·iij·c· In xp̄o iesu nō est mas
culus ⁊ femina· non est seruus neq; liber·
Quarto cognitio fidei est amplior quia
ad plura extendit̄ q̄ cognitio q̄ habet̄ ꝑ
rōnē naturalē· Nā ꝑ rōnē naturaleꝫ non
possumꝰ cognoscere d̄ deo nisi ꝙ est ⁊ ꝙ ē
vnꝰ ⁊ similia Sed nō ꝙ sit trinus in ꝑso
nis nec ꝙ virgo possit parere ⁊ hmōi· iō
Apl's·j·ad corinth·ij·c·ait· Loq̄mur di
sapientiā in ministerio quā nemo pnci/
pum idest phoꝝ huiꝰ seculi nouit· O au
rea secula nr̄a luce vitatis ꝑ iesū xp̄m do
minū nostrū illustrata adeo vt in cogni/
tiōe rerū altissimarū dei multomagis pro
ficiat vna vetula xp̄iana q̄ omīs schola
gentiliū phoꝝ· Impletū q̄ppe est dictuꝫ
Isaie·xi·c· Repleta ē t̄ra scia dn̄i sic aq̄
mar̄ opientis· ¶Quīto cognitio fidei ē
vtilior· Nā assentire his q̄ naturalit̄ co/
gnosci pn̄t nulliꝰ est meriti sicut credere
ꝙ sol mouet̄ ⁊ similia· Sed assentire his
q̄ a deo sūt reuelata maximi ē meriti Pri
mo rōne reuerētie quā exhibet hō deo· q̄a
credit ei etiā ea q̄ nō capit· Nā q̄n aliq̄s
credit simplici verbo alicuiꝰ de his q̄ al's
ignorat exhibet sibi honorē· vn̄ Valerius
maximꝰ li·viij·c·xvj·inquit· Pictagore
tanta auctoritas ab auditoribus fuit tri
buta vt que ab ea acceperant in disputa
tionē ducere nefas estimarēt· Qui etiam
interpellati ad reddendū cām r̄ndebāt
ipm dixisse· Quantomagis hō dꝫ credere

deo q̄ reuelauit nobis mysteria fidei per
dilectū suū filiū vnigenitū pro nobis in
carnatū ꝛ p ꝓphetas ꝛ aplos ac sanctos
suos· Scḋo credere ē maximi meriti· q̄a
hō hūiliat intellectū suū ad credendū ea
q̄ intellectu nō pōt ꝑcipe dicēdo cū Hila
rio· qꝛ plura potest deus facere ꝙ̄ intelle
ct⁹ intelligere· Qꝫ aūt sic credere sit me/
ritoriū probat̄ a sancto Tho· ij· ij· q· ij· qꝛ
oīs actus q̄ sbijcit̄ libero arbitrio moto
a deo ꝑ grām ꝛ relat⁹ in deū est meritori⁹
Sed credere est actus intellect⁹ assentiē
tis vitati diuine ex impio volūtatis mo
te a deo ꝑ grām· ꝛ sic sbiacet libero arbitro
in ordine ad deū· ḡ act⁹ fidei est meritori
us· Insuꝑ oīs actus vtutꝫ est laudabilis
ꝛ meritorius Sed credere est act⁹ fidei q̄
est vtus· ḡ meritorius· Propterea Au/
gusti· suꝑ Johem ait Sicut in radice ar/
boris nulla prorsus apparet pulchritu/
do ꝛ tn̄ quicq̄d est in arbore pulchritudi
nis vl' fructus ex illa procedit· Sic ex fi
dei hūilitate q̄cq̄d meriti quicq̄d beatitu
dinis aīa susceptura est ex fidei fundam̄
to procedit· ¶ Tertiū dubiū fuit vtrū sit
necessariū credere aliquid explicite· Ad
qḋ rn̄det Tho· ij· ij· q· ij· Qꝫ semꝑ fuit ne
cessariū credere aliq̄d explicite· et in vete
ri testam̄to ꝛ apḋ oēs natōes sufficiebat
credere illa duo q̄ ponit Apls ad Heb·
xj· c· Accedentē ad deū oportet credere
qꝛ est· et ꝙ inq̄rentiū se est remunerator·
Et in diuino esse includūt̄ omia q̄ credi
mus in deo eternal'r existere· vt trinitatē
ꝛ ꝑfectōes om̄es in q̄bus nr̄a beatitudo
cōsistit· In fide aūt prouidentie q̄ ibi no
tat̄ cū dr̄ ꝙ inq̄rentiū se est remunerator
icludunt̄ oīa q̄ a dō tpaliter dispensant̄
ad hoīem q̄ sūt via ꝑueniēdi in beatitudi
nē vt redēptio facta ꝑ xp̄m in q̄ iplicite
ꝯtinent̄ icarnatio· resurrectio· passio· et
hmōi· Minores ḡ credēdo illa duo ex/
presse credebāt iplicite oēs articulos fi/
dei ꝛ hō sufficiebat eis· Maiores autē vt
ꝓphete ꝛ alij habuerūt de q̄busdā articul'
fidē explicitā· In nouo aūt testam̄to pt⁹
tpꝰ grē reuelate nō sufficit illa duo crede
re explicite· sed oportet ꝙ omēs tā maio
res ꝙ̄ minores hēant explicitā fidē ḋ my
sterijs xp̄i· vt icarnatōis· passiōis· resur/
rectōis· ascensiōis· ꝛ hmōi ꝑcipue de his
q̄ cōiter solennisat eccl'ia· ꝛ q̄ publice pro
ponūtur· Aut etiā de mysterio trinitatis
ꝙ̄tū ad numerū ꝛ distinctionē ꝑsonarū·
qꝛ hō exp̄mitur in mysterio incarnationis
hō em̄ ꝑ se ē obiectū fidei Qꝛ illḋ ꝓpe ꝛ ꝑ
se ꝑtinet ad obiectū fidei ꝑ qḋ hō ꝯseq̄t
beatitudinē ꝛ qḋ est via homib⁹ veniēdi
ad beatitudinē· Hoc est mysteriū icarna
tōis passiōis ꝛ hmōi· qꝛ vt dr̄ de cō· dist·
viij· c· Firmissime· Ab ira dei quā icurri/
mus ꝓpter originale pcc̄m nullus liberat̄
nisi ꝑ fidē mediatorꝫ hoīs ihu xp̄i· sꝫ vt di
ctū ē in veteri testō iplicitā nūc explicitā
in nouo testamēto quo ad adultos· ꝑ ac/
cidēs aūt ꝛ secūdario ꝑtinēt ad obiectum
fidei oīa q̄ in scriptura sacra diuinit⁹ tra
dita ꝯtinent̄· Sicut ꝙ abraā habuit du/
os filios· ꝙ Dauid fuit filius isay ꝛ hu/
iusmodi· Et ꝙ̄tū ad ista q̄ scḋario ꝑtinēt
nō tenet̄ hō explicite credere· sed solū im
plicite· ꝛ in p̄parōe animi· inꝙ̄tū parat⁹ ē
credere quicq̄d in sacra scriptura ꝯtinet̄
Sꝫ tūc tenet̄ hō explicite credere qn̄ hō ei
cōstiterit in doctrina fidei ꝯtineri·

¶ Qꝫ fides debet esse integra simplex et
operosa· Cap· tertiū·

T Ertiū mysteriū declarādū de fide
dr̄ qualitatis· In q̄ sciēdū ꝙ ad fi/
dei ꝑfectōē req̄runt̄ tres ꝯditōes·
¶ Prima dr̄ integritatis
¶ Scḋa simplicitatis
¶ Tertia operositatis
¶ Prima fidei ꝯditio est integritas· De
bet em̄ q̄libet credere oīa q̄ credēda sunt·
Qui em̄ ita crederet oēs articlos vt vnū
ꝑtinaciter negaret saluari nō pōt Immo
vt dicit Tho· ij· ij· q· v· In hereticis q̄ er

rant in vno articulo licet in alijs non er
rent nō est fides nec formata nec īformis
Rō est q2 sublata formali rōne obiecti fi-
dei fides remanere nō pōt sic in alijs ha
bitib9· vt etiā remota luce visio esse non
pōt· Obiectū aūt fidei formale est v̇itas
pma ſm ꝙ manifestat̄ in sacris scripturis
⁊ doctrina eccl'ie vn̄ quicūq3 nō inheret i
fallibili ⁊ diuine regule ⁊ doctrine eccl'ie
q̄ procedit ex v̇itate pma in sacris scptur͛
manifestata ille non habet habitū fidei·
Sed ea q̄ sūt fidei alio mō tenet q̄3 ꝑ fidē
Manifestū est aūt ꝙ ille q̄ inheret doct̄
ne eccl'ie sicut infallibili regule oībus as
sentit q̄ eccl'ia docet· Alioq̄n si ō his q̄ ec
clesia docet q̄ vult tenet ⁊ q̄ vult nō ten3
nō iā inheret doctrine eccl'ie sicut infalli
bili regule sed ꝓprie voluntati· et sic ma
nifestū est ꝙ heretic9 q̄ ꝑtinaciter discre
dit vnū articulū fidei nō est ꝑatus in om
nibus sequi doctrinā eccl'ie· Si eñ nō ꝑti-
naciter discrederet vnū articulū iā nō est
heretic9 sed solū errās· Heretic9 ḡ q̄ de
vno articulo fidē nō habet de alijs etiam
articulis fidē nō habet sed opinionē q̄n-
dā ſm ꝓpriā volūtatē· ¶ Scd̄a ɔditio fi
dei est simplicitas· D3 vnusq̄sq3 simpl'r
ɔfiteri fidē xp̄i absq3 rōnū auxilio· vt p3
de sūma trini· ⁊ fide ca· c· j· Et Grego· di
cit in Omel'· Fides nō habet meritū3 cui
hūana rō p̄bet exꝑimentū· Sed ɔtra pōt
q̄s arguere· Nā in glo· in· c· Si qñ· de re
scriptis dr̄ ꝙ de oīb9 est rō reddēda· et ꝑ-
latus ꝑatus debet esse reddere rōnē omi
poscenti· vt dicit Petrus pma sua cano
nica· c· iij· Et ad idē facit qd̄ notat̄· xxxvi
di· §· Ecce· Et· ff· de religiosis ⁊ sumpti-
bus funerū· l· Si q̄s· §· Sed interdū In
sup testes examinādi dn̄t reddere rōnem
sui dicti· Al's dictū co⁊ nō valet· ij· q· i·
ca· In pmis· Et· iiij· q· iij· §· Itē in crimi-
nali· v̇si· Itē sola· Et· xxiiij· q· iij· c· Si ha
bes· Et· lxviij· di· c· Cor epi· Ad h̄ rñdet
glo· p̄dicta in· c· si qñ· Q' de oīb9 rō red-
di debet si pōt reddi· Sed qñq3 ꝑ impo-
tētiā aliter ɔtingit· aut q2 nō interest no
stra qualiscūq3 sit illa rō· ¶ Pro clariore
tñ huius ꝑtis noticia notāda sūt aliq̄ do
cumēta· Primū est ſm Tho· ij· ij· Q' rō
hūana ad ea q̄ sunt fidei potest se hr̄e ad
voluntatē credent͛ dupl'r· Uno mō an-
tecedēter· puta cū q̄s nō vult credere vel
nō habet promptā voluntatē ad creden
dū nisi rōe hūana induceret̄· Et tūc ratio
hūana diminuit meritū· Scd̄o mō ratio
hūana se habet ad voluntatē credent͛ cō
seq̄nter· puta cū hō h3 promptā volūta-
tē ad credendū etiā sine rōe· Et ex h̄ ꝙ di
ligit veritatē3 creditam sup ea cogitat ⁊
amplectit̄ si q̄s rōnes ad h̄ inuenire pōt
Tūc hūana rō nō diminuit meritū fidei
sed est signū maior͛ meriti· Sāct9 vero
Bonauētura in prologo suo pmo sniarū
dic· Q' rōnes inducte pro fide valēt ad
ɔfortandū debiles ⁊ infirmos in fide· ad
delectandū fortes· ⁊ ad ɔuincendū aduer
sarios· vn̄ Aug· li· j· de trinita· inq̄t· Ad
uers9 hereticos garrulatores clariores
poti9 q̄3 capaciores rōib9 catholic͛ ē vtē
dū· Secundū documentū ꝙ ea q̄ sunt fi
dei ⁊ si sup̄ rōnē sint nō tñ ɔtra rōnem vt
dic Hugo de sancto victore· Et iō q̄rere
ea que sūt sup̄ rōnē nō est vituꝑabile sed
laudabile· dū tñ q̄s ista q̄rat moderate ⁊
cū hūilitate· Tertiū documentū ꝙ rō na-
turalis in his que sūt fidei pōt induci vl'
cū fide vel ɔtra fidē· Et illa quidē rō que
ſm fidē inducit̄ pōt augere meritū īq̄3tū
fac voluntatē magis promptā ad credē
dū· Rō aūt inducta ɔtra fidē manēte ea-
dē voluntate credēdi auget meritū· Ma
gis eñ meretur ille qui credit illd̄ ad qd̄
videt multas rōnes in cōtrariū q̄3 q̄ eas
nō videt· Sic q̄ tentat̄ vehemētius de lu
xuria vl' alio vitio si resistat equali volū
tate mag͛ meret̄· Hec Tho· in· iij· Quar
tū documētū ſm Tho· in· j· ɔ gētiles Q'
credere alicui sbito sine deliberatōne sine

inspiratioẽ ꝛ siñe motiõe sufficienti ẽ le/uitas mentis. Credere ꝟo cũ deliberatio/ne vel inspiratõe vl' motiuo sufficiẽti ñ est leuitas cordis. Sic facit ille q̃ credit ea q̃ sũt fidei. Talis enĩ h3 sufficiens mo/tiuũ ad credendũ. Inducit enĩ aucte diui/ne doctrine miraculis ꝯfirmate ꝛ apl'i interiori instinctu dei illuminatis. ¶ Ter/tia ꝯditio fidei dr̃ operositatis. Quicũ credũt debẽt opari ꝛ opibus ꝟtutũ inten/dere. Ad hoc enĩ nos excitant voces scriptu/rarũ sanctarũ. Vñ in deutronomio. vj. c. scribit. fac qđ bonũ est ꝛ placitũ in con/spectu dei dñi tui vt bene sit tibi. Et tho/bie. iiij. c. Multa bona habebim⁹ si timu/erimus deũ ꝛ recesserim⁹ ab oĩ pctõ ꝛ fe/cerimus bñ. Et Eccl'iastes. iij. c. Cogno/ui q̃ nõ eẽt melius nisi letari ꝛ facere bo/na i vita sua. Et ps. xxxiij. Declina a ma/lo ꝛ fac bonũ. Et ps. xxxvj. Spera i do/mĩo ꝛ fac bonitatẽ. Et Isaie. j. c. Quies/cite agere puerse discite benefacere. ꝛ. vij c. Bonas facite vias vr̃as ꝛ studia vr̃a ꝛ habitabo vobiscũ. Et Amos. v. c. q̃ri/te bonũ ꝛ nõ malũ vt viuatis ꝛ erit dñs deus vobiscũ. Et Paul⁹ ad Ro. ij. c. ait. Gl'ia aũt ꝛ honor ꝛ pax oĩ opanti bonũ. Et. xij. ca. Prouidẽtes bõa. Et. xiij. cap. Vis nõ timere fac bonũ ꝛ habebis laudẽ ex illo. Et ad Galath. vj. c. Bonũ facie/tes nõ deficiamus. Et iterũ ibi. Dũ tp̃us habem⁹ opemur bonũ Et Jo͛hes pᵐa ca/nonica. c. iij. Qui bñ facit ex deo est. ꝛ au/gustin⁹. xxxviij. di. c. Null⁹ Qui recusat bona agere magis diaboli q̃ xp̃i mẽbrũ esse ostendit ꝛ potius infidelis q̃ fidelis esse monstrat. Et saluator nr̃ Math. v. ca. Sic luceat lux vr̃a corã hoĩbus vt vi/deant opa vestra bõa. Sed q̃tũ ad oper/ra videt quasi vbiq̃ fides extincta dum illi q̃ xp̃iano censent noĩe pro maiori pte omes declinauerũt ꝛ inutiles facti sunt. nec est q̃ faciat bonũ vix vsq̃ ad vnum. Adaucta quippe est diaboli malicia et multo plures sequũtur opa tenebrarum q̃ lucis. Qđ verũ esse p experientiã cogno/sci põt dũ xp̃iani dieb⁹ istis ꝯ xp̃m eiusq̃ doctrinã vitã suã ducãt in q̃libet genere vitioꝝ. Nõ sic nõ sic decet xp̃ianos viue/re. sed iuste sobrie ꝛ pie expectãtes beatã spẽ ꝛ aduentũ gl'ie magni dei Ad quam nos pducat ille qui est benedictus ꝛ lau/dabilis in secula seculoꝝ Amen.

¶ Feria. iij post dñicã resurrectõis. De iocũda pace. ¶ Ser. q̃nq̃gesimusseẽds.

D Ixit eis pax

vobis. Scribũt hec ꝟba. Lu/ce. xxiiij. c. ꝛ in euãgelio hodi/erno Rẽ pgratissimã efficiũt eẽ nõ pñi pdicatores ꝟbi dei q̃ pplis ãnũ/ciãt alta pconia pac. Inq̃t eĩ Isaias. lij. c. q̃ pulchri sup mõtes pedes ãnũciantis ꝛ pdicãtis pacẽ. Per illã q̃ppe hoĩes fi/lij dei vocari merent. vñ xp̃s ies⁹ Mat. v. c. dicebat Bt̃i pacifici qm̃ filij dei voca/bũtur. Hãc antiqu⁹ hostis vehemẽter ex/horret quã a pñcipio sue ꝯditõis expug/re conat⁹ est In celo q̃ ppe empirreo an/geli tenebraꝝ ad pl'iũ cũ angelis bõis atq̃ q̃ eride beatis. totis suis virib⁹ ꝯtenderũt Et q̃ recusauerũt eẽ pacifici a đo repro/bati sũt ꝛ de celo expulsi. atq̃ supplicio sẽpit'no adiudicati. Propterea siles illis fiũt q̃ iurgia q̃rũt. lites sectãt. odia fouẽt rixas exercẽt. bellaq̃ volũt iniusta Tales vtiq̃ xp̃iano noĩe idigni cẽsendi sũt q̃ cũ xp̃o pte hr̃e nõ pñt. Idcirco in pñti ꝟmo/ne de laudib⁹ pac. dicere statui quã xp̃s postq̃ a mortuis surrexit discipulis blã/do ꝟmõe ãnũciauit. Declarabimus itaq̃ de ipa pace tria mysteria.

¶ Primũ dr̃ distinctõis

¶ Scđm cõmendatõis

¶ Tertiũ fructificatõis

¶ De mlt'iplici pace. s. simulata. ignata ꝛ ordiata. q̃ adhuc ml't'ipl'r distinguitur. Cap. pᵐũ

PRimū mysteriū declarandū de pace dicit distinctōnis. Possumus enim distinguere triplicez pacem
¶ Prima dicit inquinata.
¶ Secunda simulata
¶ Tercia ordinata
¶ Prima est pax inquinata ⁊ viciosa illoꝝ videlicz q̄ sunt in malo concordes. Tal' pax ē inter demōes regit pro q̄bus christ⁹ dicebat Lu. xi. ⁊ Mat. xij. Om̄e regnū in seipm̄ diuisum desolabit. Si sathan in seipz diuisus ē quō stabit regnū eius. vt em̄ inq̄t Tho. p̄ma p̄te. q. cx. Inter demones est p̄latio. q2 demonū q̄dam naturali ordine sub alijs constituūt. vn̄ actōes coꝝ sunt sub actōib⁹ supioꝝ. et h̄ est q̄ rōem p̄lationis facit. vt. s. actio s̄bditi subdat actōi p̄lati. Quare illi q̄ naturaliter sunt sapiētiores ⁊ potētiores alijs imperāt minorib⁹ illis ⁊ illi obediunt. Et ɔcordia coꝝ nō est ex amicicia quā inter se habeant sed ex cōmūi neq̄cia q̄ homines odiūt ⁊ dei iusticie repugnāt. Est etiā hominū impioꝝ vt eis se adiungāt ⁊ subijciāt ad propriā neq̄tiā exeq̄ndam q̄s potiores virib⁹ vident. Neqz i demonib⁹ accedit ad bonuz supioꝝ q̄ eis inferiores subdant. sed magis ad malū coꝝ. q2 cū mala facere maxime ad miseriā ptineat p̄esse in malis est esse magis miseꝝ. Hec Tho. Sicut ergo pax demonū reprobata est. ita ⁊ pax atq3 ɔcordia malorū hominū. adulteroꝝ. latronū. lusoꝝ. gulosoꝝ. ⁊ similiū. Ideo iesus bn̄dict⁹ i Mathei. x. c. dixit. Nolite putare q̄ venerim pacē mittere in terrā. Nō em̄ veni pacez mittere sed gladiū. Ueni eni separe hominē aduersus hoīem. filiū aduersus p̄rez suū ⁊ filiā aduersus m̄rem suā. ⁊ nurum aduersus socrū suā. Que oīa intelligenda sunt de sepatōne ratōnabili. cū. s. q̄s discordat ⁊ sepatur ab aliquo q2 ip̄e vult dei voluntatē implere. ille ꝟo q̄rit ⁊ studet vacare vicijs. quo casu licz filio timenti deū discordare a p̄re secrāte vestigia diaboli ⁊ similia. ¶ Secūda pax est simulata. Hec est illoꝝ q̄ in corde odiū abscondentes lingua se dicūt beniuolos ⁊ amicos. De q̄bus ait Dauid in ps. Loquūt pacē cū proximo suo mala aūt in cordib⁹ eoꝝ. Talis fuit pax carthaginensiū quā simulate petebāt a romanis. Ut em̄ narrat Titus liuius. Postq3 in africā se cōtulit scipio africanus existēte hanibale in italia victis iā sepe carthaginensibus carthago varijs terrorib⁹ agitata. ad hanibalē legatos misit vt celeriter succurreret patrie periture. Conseq̄nter trigīta principes senioꝝ q̄d sanctissimū in illa vrbe ɔsiliū erat pro petēda pace mittūt ad scipionē q̄ iā extructa castra sua in cōspectu carthaginis locauerat. Fiebāt autem hec nō pura fide sed vt p̄ ꝟba pacis tp̄us effluxeret. q̄ ciues anxij respirarēt donec hanibal remearet. legati vbi in castra romana ⁊ in p̄toriū venerūt more adulātiū ante pedes ducis prostrati procubuerūt. Quoꝝ sentētia hec fuit. Nolle se crimen vel excusare vl' negare. sed illis tribuere quoꝝ esset. h̄ est nō populo ciuitatis sed hanibali suisq3 cōplicib⁹. q̄bus tumultuari ⁊ furere ⁊ ex bellis bella serere sp̄ magnificum visū ē. Igit populo ⁊ innocēti vrbi veniā petūt ɔcludētes se facere quecūq3 iusserit. Tunc scipio leges pacis dixit. Prima fuit q̄ oēs trāsfugas ⁊ fugitiuos restituāt. Scd̄a q̄ exercit⁹ omnes ab italia deducāt ⁊ hispania sicilia ⁊ sardinia. Tercia q̄ oībus int' italiam ⁊ africā insulis p̄petuo abstineant. Quarto q̄ naues oēs lōgas tradāt p̄ter viginti in vsus pacificos reseruatas. Et q̄ pararēt certā q̄ntitatē frumēti ⁊ ordei ⁊ q̄ soluerēt adhuc aliq̄ talenta auri ⁊ argenti. Cū his cōditiōibus inq̄t scipio. si pax placet infra triduū r̄ndete. Nam firmabim⁹ inducias ⁊ legati romā ad sena

tum mittent· Carthaginẽſes infra termi
nũ pacis ꝯditões approbãt·Duplex er
go legatio· vna ad ſcipionẽ inducias fir
matura· Altera ad ſenatũ pacẽ petitura
decernit Et cũ legatis ad ſcipionẽ capti
ui ⁊ trãſfuge aliq̇ remittunt vt res bona
fide credat geri·Et romã legati penorũ
iuuenes miſſi ſunt vt etas fraudẽ tegeret
⁊ ignorantiã excuſaret· Pendẽte aũt pa
cis negocio ⁊ durãtibꝰ treugis captꝭ mł
tis nauibꝰ romanoꝝ carthaginẽſeſ frege
runt induciaꝝ fidem· Necꝫ tñ tot offen
ſis conſtantiã ſcipionis inuida cartha
go fregit·quin legatis hoſtiũ cũ ſuis ab
vrbe redeuntibꝰ ius gentiũ ſaluũ vellet
cauens hoſtiles mores q̇s oderat emula
ri·Quibꝰ ad ſe ꝑductis· Ite inq̇t ſecuri·
multoqꝫ benigniꝰ apud romanos in bel
lo q̃ꝫ romani apd̉ vos inter inducias ha
biti· Ecce ꝙ carthaginẽſes cũ pace ſimu
lata damnificauerũt romanos ·q̇ tamen
poſtea hanibale a ſcipione deuicto facti
ſunt et ipſi voluerint noluerint tributarij
romanoꝝ. Caute ergo ſemꝑ agendũ ·q꞉
vt Vegetius lib·ij·de re militari ait· fre
q̄ntius cõuentionũ paciſqꝫ ſimulatio cre
dulis magꝭ nocuere q̃ꝫ arma· ¶Sed ve
illis q̇ cõfidentes ĩ malicia ſua proditõi
bus q̄rũt alios ſubijcere ſibi·q꞉ deꝰ vltor
eſt iniq̇tatis illoꝝ·Diligit eñ veritatem
diligit et fidẽ·Ob quod Aug·xxiij· q·j·
c· Noli·inq̇t ·Fides qñ promittit etiam
hoſti ſeruãda eſt· ¶Sed h̃ loco incident
querit·an in bellis licitũ ſit vti inſidijs·
cũ inſidie fraudes quedã videant eſſe·et
ꝑ cõſequens ad iniuſticiã ꝑtinere· ¶Ad
qd̉ rñdet Aug·dicens·Cũ iuſtũ bellum
ſuſcipit vtrũ apte pugnet aliq̇s an ex in
ſidijs nihil ad iuſticiã intereſt Eſt de hoc
exemplũ Joſue cui mãdauit deꝰ vt inſi
dias poneret ꝯtra habitatores ciuitatiſ
hay·vt ſcribit Joſue·viij·c· ¶Sꝫ notan
dũ vt dicit Tho·ij·ij·q·xl· ꝙ inſidie ordi
nant ad fallendũ hoſtes·Dupliciť autẽ

poteſt q̇s falli ex facto vel dicto alteri9
Uno mõ ex eo ꝙ ei dicit falſũ vel nõ ſua
re promiſſũ·⁊ iſtud ſꝑ eſt illicitũ·Et hoc
mõ nullus debꝫ hoſtes fallere·Sũt eñ
q̄dã iura belloꝝ et federa etiã inť ipſos
hoſtes ſuãda·vt Ambro· ponit libro d̉
officijs· Alio mõ pot̉ q̇s falli ·q꞉ ei ꝓpo
ſitũ aut intellectũ nõ aperimꝰ·h̃ aũt face
re ſꝑ nõ tenemur·vñ inť cetera documen
ta rei militaris h̃ p̄cipue ponit de occul
tãdis cõſilijs ne ad hoſtes ꝑueniant· Et
tał occultatio ꝑtinet ad rõem inſidiarũ·
q̇bus licitũ eſt vti in bellis iuſtis Nec ꝓ
p̄e hmõi inſidie vocant fraudes nec iu
ſticie repugnãt nec ordiate volũtati ·Eſ
ſet eñ inordiata volũtas ſi aliq̇s vellet
nihil ſibi ab alijs occultari· Alid̉ ergo ẽ
vti inſidijs mõ dicto · Alid̉ ſb̃ colore pa
cis frãgere fidẽ· ¶Tercia pax d꞉ ordiata
q̄ multiplex adhuc ẽ· ¶Prima ẽ pax ho
minis ⁊ dei·de q̄ inq̇t Aug·libro·xix·d̉ ci
uitate dei·ꝙ eſt ordiata obedictia in fide
⁊ lege eterna hoĩs ad deũ· Hãc frãciſcuſ
de mayronis in q̇dam ſmõe de natiuitate
ieſu chriſti vocat pacẽ thearticã·q̄ ꝓuati
ſunt oẽs in pctõ mortali cõmorãtes qui
in ſcṗturis vocant inimici dei·vt dixĩmꝰ
in ſmõe de amore dei ad aĩam in q̇drage
ſimali de pñia· ¶Scd̉a ẽ pax hierarchi
ca·hoĩm·ſ·et angeloꝝ·dũ videlicꝫ hoĩes
ſtudent morẽ gerere angeł cuſtodiẽtibꝰ·
Propťea Bern̄·ait· In q̇uis angulo·in
q̇uis diuerſorio reuerẽtiã exhibe angelo
tuo· ¶Tercia eſt pax iconomica· habitã
tibus·ſ·in vna domo ·Et d̉ hac dixit ſa
piens Ecci·xxv·c· In tribꝰ bñplacitũ ẽ
ſpiritui meo q̄ ſunt grata corã deo ⁊ ho
minibꝰ·amor fratꝝ·concordia proximo
rũ·vir ⁊ vxor ſibi bñ ꝯſentiẽtes· ¶Quar
ta ẽ pax monoſtica vniꝰ ad ſeipm̄·dũ ſcꝫ
ratio impat viribꝰ ĩferioribꝰ ⁊ vires infe
riores ſubijciunt rõi· ¶Quita ẽ pax poli
tica·coꝝ q̇ habitãt ĩ vno regno vel ĩ vna
ciuitate·Eſt eñ policia ſm Ariſto·in·ij

politice ordo q̄dā habitantiū ciuitatem. Ciuitas aūt ē ciuiū q̄dā multitudo. Ad partē igiť ciuitatꝭ multū facit ordo. duꝫ scꝫ minores reuerenť maiores ⁊ maiores adiuuāt minores. et equales equalibꝰ iura sua reddūt. Proptˀea inq̄t sapiēs Prouer. xi. c. In bn̄dictōe iustoꝝ exaltabitur ciuitas. ⁊ ore ipioꝝ s̄buerteť. Et. xxix. c. Hoīes pestilētes dissipāt ciuitatē. cū. s. nolūt ordinate nec s̄m leges viuere. Nā vt Aristo. in. v. politice ait. Ubiqꝫ ꝓpter inequale seditio est.

Ex pax commendať ex eo ꝙ grata est deo ⁊ christꝰ filiꝰ eiꝰ illā dilexit. que etiā a sanctis p̄dicatur — Cap. scōm

Secundū mysteriū declarādū de pace d̄r cōmendatōis. triplex ei est pacis cōmendatio

¶ Prima diciť dei gratificatio.
¶ Secunda filij dei dilectio.
¶ Tercia sanctoꝝ predicatio.

Prima cōmēdatio pacis d̄r dei gratificatio. Est q̄dē ipi oīpotenti deo grata ⁊ acceptissima. Ideo ꝑ Hiere. c. xxix. ait. Ego cogito cogitatōes pacis ⁊ nō afflictōis. Et ꝓ̄me ad Chorin. xiiij. c. apl's ait Non est dissensiōis deꝰ sed pacꝭ. ¶ Sed cur inq̄es deꝰ bella sinit ꝑsepe inter hoīes fieri si pacē amat. Ad qd̄ r̄ndet Aug. libro. v. de ciuitate dei. c. xxij. ꝙ id facit vt puniant nostra pctā. Inq̄t eniꝫ sic. Sic etiā tp̄a ipa belloꝝ sicut in eiꝰ arbitrio ē ⁊ misericordia vel atterere vel cōsolari genꝰ hoīm vt alia citiꝰ alia tardiꝰ finiāť ¶ Scd̄a cōmendatio pacis d̄r filij dei dilectio. De ipo q̄ppe incarnari dixit Isaias. ix. c. Uocabiť p̄nceps pacis. Et de eo Paulꝰ ad Ephe. c. ij. inq̄t Ip̄e est pax n̄ra q̄ fecit vtraqꝫ vnū. Et Aug. xxiij. q. j. c. Nisi bella ait. Christꝰ vt pacē docere venit in mūdū. Proptˀea nasci voluit tp̄e pacis q̄ Octauianꝰ augustꝰ pacifice vniuerso impabat orbi. Sedatꝭ nanqꝫ omnibꝰ bellis orbē totū suo subegit imperio. eiectis inimicꝭ ⁊ turbatoribꝰ romanorū deuictis. Un̄ Solinꝰ in li. de mirabilibus mūdi ait. Tēpus augusti solū reꝑtū est q̄ plˀimū arma cessauerūt ⁊ floruerūt ingenia. Illo nāqꝫ tp̄e fuerūt Oratiꝰ. virgiliꝰ. ouidiꝰ. macer. catullꝰ veronēs. propercius. terentiꝰ. varro. marcꝰ tulliꝰ. Cicero. appollodorꝰ. valeriꝰ mesalla. valerius maximꝰ. salustiꝰ ⁊ alij. Et s̄m Eusebiū in libro de tp̄ibus. Tp̄ibꝰ Octauiani factus est rome cēsus. ⁊ inuēta sūt in vrbe tricenta et septuaginta milium ciuium romanoꝝ. Pacifico igitur tp̄e christus voluit in terra visibiliť apparere. In natiuitate ꝓ̄o eius fecit angelos cantare. Et in terra pax hoībꝰ bone volūtatis. vt scribiť Lu. ij. c. ad insinuandū q̄ntū sibi pax foret dilecta. Hinc est ꝙ scribiť in p̄logo decretaliū. Rex pacificꝰ pia miseratōe disposuit sibi subditos fore pacificos. Et dū misit discipulos in omnē ciuitatē in q̄ erat ip̄e venturus. vt diciť Lu. x. c. monuit eos dicēs. In quācunqꝫ ciuitatē itraueritꝭ p̄mū dicite. pax huic ciuitati. Et in quamcunqꝫ domum intraueritis dicite. pax huic domui. Et in sermone quem fecit in vltima cena vt scribitur Joh. xiiij. ca. q̄si pro preciosissimo thesauro pacem apl'is reliq̄t. Paceꝫ inq̄t meā do vobis. pacē relinq̄ vob̄. Pꝰ resurrectionē vero sepiꝰ apparēs vt ptꝫ Lu. xxiiij. et Joh. xx. apl'os salutabat dicens. Pax vobis. ¶ Tercia cōmendatio pacis d̄r sanctoꝝ p̄dicatio. hanc eñ sancti p̄dicauerūt. Un̄ Dauid in p̄s. xxxiij. Inq̄re pacē. Et Paulꝰ ad Roma. v. ca. Justificati ꝑ fidem pacē habeamꝰ. Et ad Roma. xij. c. Si fieri pōt qd̄ ex vobis ē cū oībꝰ hoībus pacē habētes. ⁊. ij. ad Corinth. xiij. c. Pacē habete ⁊ deꝰ pacis ⁊ dilectōis erit vobiscū. Et ad Ephe. iiij. ca. Sollicitti ſuare vnitatē sp̄ūs i vinculo pacis. Et ad Philip. iiij. c. Pax dei que exupat omnē sensū custodiat corda v̄ra ⁊ intelligentias v̄ras. Et ad Col. iij. cap. Pax xp̄i exultet in cordibꝰ v̄ris. ⁊ ad He

breos·xiij·c·Pacē sequimini cū oībus·Et in
eplis suis in pͥncipio pmittebat·Gra vo
bis ꝛ pax·Idē facit Petrꝰ·Itez Johēs
in Apoca·sic incipit·Gra vobis ꝛ pax·
Q ex pace proueniūt oīa bona·tpa
lia corpalia ꝛ spūalia Cap·iiij·

Tercium mysteriū de pace declarā
dū dicit̃ fructificatōis·Proue
nit q̄ppe ex pace triplex fructus
¶Primus tpalis
¶Secūdus corporalis
¶Tercius spiritualis·

Primꝰ fructꝰ q̄ ex pace orit̃ ē tpalis
Ipa enī ciuitates ampliat·diuitias au
get·edificia mltiplicat·agros semīat·po
meria colit·scientiaꝝ studia nutrit·armē
ta pascit·mr̃imonia iūgit·ꝛ in terra ac in
mari secuꝝ pbet oībus iter·Propterea
Ouidiꝰ in lib·de fastis ait·Pace ceres le
ta est et vos locate coloni Perpetuā pa
cē pacificūq; ducē·ꝛ Tulliꝰ in philippi
cis·Dulce nomē pacꝭ·res vero ipa tū iocū
da tū salutaris·Et Cassiodo·li·j·eplaꝝ
ait·Omni q̄ppe regno desiderabil' ēē dz
pacis trāquillitas in q̄ ppli proficiūt·ꝛ
gentiū vtilitas custodit̃·Hec est bonaꝝ
artiū decora mr̃·Hec mortaliū genꝰ repa
bili successiōe multiplicās facultates p
tēdit mores extollit·ꝛ tantaꝝ reꝝ ignarꝰ
agnoscit̃ q̄ eā minime q̄sisse sentit̃·Hec
ille·Nec solū ī pace tpalia bōa q̄bꝰ homi
ni subueniūt multiplicant̃·Quinimo et
oīa celestia atq; terrena corpa in pace cō
fuant̃ ī suo esse·Vn̄ Gre·nazanzenꝰ ī li
bro de regimīe monachoꝝ ait·Celū terra
ꝛ mare donec iter se ī pace sūt ꝯq̄ete natu
re sue t̃mios fuāt·Stat mūdꝰ ī pulchri
tudīe sua ac decore pfulget·Et Boetiꝰ li·
iiij·de ꝯso·Nosti ne oīe qd̄ ē tādiu mane
re atq; subsistere quādiu sit vnū·s·p pa
cē vnitū·Sed interire atq; dissolui pari
ter qn̄ vnū esse desierit·Ideo Tulliꝰ in
li·de amicicia ait·Que domꝰ tā stabil' q̄
ciuitas tā firma ē q̄ n̄ odijs ꝛ dissidijs fū

ditus possit euerti·ꝛ Beda in omel'·ex
ponēs illud·Omne regnū ī seipm diui
sū desolabit̃ inq̄t·Domꝰ enī ꝛ ciuitas si
fuerit diuisa velocit̃ dissipat̃·ꝛ etiā reg
nū quo nihil est validiꝰ·Cōcordat his
oībus illud Salustij ī iugurtino·Cōcor
dia parue res crescūt·discordia maxime
dilabunt̃·Sic ergo euersiōes ciuitatuz
ꝛ destructio regnoꝝ atq; diuitiaꝝ·ꝛ gl'ie
copia deficiūt ꝓpter bella ꝓpter lites et
dissensiones·ita ꝓpter pacē hec oīa aug
mentant̃·¶Secūdus fructꝰ pacis dicit̃
corpalis·hō enī pacifice viuēs comedit
delectabil'r·dormit quiete·ambulatq; vbi
q; securus·Qui aūt inimicicias sectatur
semp est suspectus·semp pauidꝰ et om
nia sunt sibi amara·¶Ex pace insup fit
cōseruatio gentiū ꝛ populoꝝ·ꝛ mors vi
olenta nescit̃·Sed ex guerris q̄s enūe
ret quot strages·quot cedes hominuz se
quant̃·Res est horrēda nimis cōmēora
re q̄ scripta sūt ab historicis de hoībꝰ q̄ pe
rierūt in bellis de q̄bꝰ aliqua nos enarra
bimꝰ·¶Refert Paulꝰ Orosiꝰ li·ij·q̄ sb
tribus regibꝰ psaꝝ ciro vicz q̄ gangē flu
uiū in quadringētos sexagita alueos cō
minuit·Et ciro a tamiri supato·ꝛ xerse
ex popul' persicis decies nonies cētena
milia hoīm bella rapuerūt·¶Narrat eu
tropius·q̄ Marcꝰ attiliꝰ regulꝰ missꝰ
a romanis ī africā ꝯ tres carthaginēsiū
duces dimicās victor fuit·decē ꝛ octomi
lia occidit·q̄nq; milia cepit·Iteruz pu
gnans regulꝰ ꝯ carthaginēses q̄ a lace
domijs auxiliū petierūt eo q̄ pacē a ro
manis obtinere nō potuerūt victꝰ ē ꝛ ca
ptus trigintamilia hoīm occisi sūt·Idē
eutropiꝰ·Metellꝰ afroꝝ ducē supauit·
vigintimilia hostiū occidit·In bello cō
tra faliscos q̄nto Luctatio ꝛ Manlio
ꝯsulibꝰ decēmilia hostiū cesa sunt·¶Lu
cio cornelio lentulo ꝛ fuluio flacco cōsu
libus pugnatū est cū insubribus ꝛ ligu
ribus·quorum interfecti sunt viginti

tria milia· capta q̄nq̄. Emilio ꝯsule igē
tes galloꝝ copie alpes trāsierūt q̄ꝝ qua
drigenta milia capta sūt ⁊ interfecta· ha
nibal apd̄ lacū trāsimenū flamineū inter
emit viginti milia romanoꝝ cesa sūt q̄n
gentesimoquadragesimo anno ab vrbe
cōdita· Lucius emiliꝰ, paulus· ⁊ terrēti
us varro ꝯtra hanibalē mittunꝫ Et apd̄
cannas hanibal vicit eos· ⁊ quadragita
quatuor milia romanoꝝ cecidere affroꝝ
tria milia· Interea in hyspania Hasdru
bal frater hanibalis a romanis vincitur
vigintiq̄nq̄ milia de suis occidunꝫ· capi
untur decē milia· Cornelio scipiōe fr̄e af
fricani q̄ postea dictꝰ est asiaticꝰ consule
āthiochꝰ p̄lio fusꝰ est· Cuiꝰ ꝑte q̄nq̄gita
milia peditū tria milia equitū cesa sunt·
Quitus ceciliꝰ metellus philippū ī ma
cedonia cū vigintiquiq̄ milibus occidit
⁊ macedoniā recepit· Anno sexcētesimo
septimo ab vrbe cōdita galli transalpini
iuxta rhodanū a romanis victi sūt perie
rūtq̄ ꝑtim in p̄lio ꝑtim in flumine, centū
q̄nquaginta milia· Marius iugurtā et
bochū mauritanie regē qui in auxiliū iu,
gurte venerat supauit centū decē milibꝰ
hostiū occisis· Marius post victoriam
iugurtinā secūdo ꝯsul est factꝰ ꝯtra cym
bros ⁊ theuthonas in duobꝰ p̄lijs ducē/
ta milia hostiū occidit· octogita milia ce
pit Scilla ꝯtra mitridatē cōsul in bello
cū archelao· quē mitridates aduersū eū
miserat apd̄ pyreū· nō longo ab athenis
ita eū vicit vt de cētū viginti milibus vix
decē archelao supessent· Ex scille exerci/
tu tresdecim tm̄ hoīes interfecti sūt· hac
pugna cognita mitridates septuaginta
milia electissima ex asia archelao misit·
Contra quē scilla iterū ꝯflixit· Primo p̄
lio q̄ndecim milia hostiū cesa sūt ⁊ filius
archelai diogenes. Scd̄o oēs mitridatꝭ
copie extincte sūt· Archelaus triduo in
paludibus latuit· Bellū italicū ⁊ ciuile
ꝯsūpserūt vltra centū q̄nquagita milia

hominum Una hyeme ⁊ estate a lucullō
misso ꝯtra mitridatē ad centū fere milia
hostiū cesa sūt· Pompeiꝰ cōtra mitrida,
tē missus in armenia minore q̄draginta
milia hostiū occidit· viginti tm̄ de exerci/
tu suo ꝑdidit· Julius cesar in bello cōtra
britanos peremit q̄dragintaseptē milia·
Itē suesones cū q̄nquaginta milibus in
teremit· Post hec germanos qui renum
trāsierant ⁊ totas gallias sibi sbijcere ꝑa
bant occidit qui ferunꝫ fuisse q̄drigenta
milia· Sed q̄d antiq̄ recitamꝰ exēpla cū
⁊ diebꝰ nostris inumerabilē sciamꝰ mul
titudinē in bellis ꝑemptā· Si em̄ antiq̄
⁊ nouissima colligemꝰ vtriq̄ ex hoībus
interfectis in bellis mōtes excelsi ꝯstrui
possent ⁊ ex illoꝝ sanguie largissima flu
mina ex remotissimis locꝭ ad mare currē
tia· O pax benedicta O pax sanctissima
O pax quietissima· q̄ talia tātaq̄ mala
debellat deiecit ⁊ ꝓsternit· q̄ ciuitates am
plissimas ꝯdidit· cōditasq̄ seruauit ho
minūq̄ vitā diu ꝑsistere fec ⁊ fac· ¶ Ter
tius fructꝰ pacꝭ dr̄ spūalis· Hō equidē
pacificꝰ ecclīe obedit freq̄ntat ecclīas· ⁊
rebus spūalibꝰ deuote intēdit· Sed duz
dānato odio ꝓximi ⁊ discordie q̄s detine
tur· salutē aīe negligit oēsq̄ vias ad vin
dictā ⁊ offensionē ꝓximi adhibet· Idcir
co Aug· li· de verbis dn̄i· ⁊· xix· d̄ ciui· dei
ait· Pax est serenitas mentis· trāq̄llitas
animi· simplicitas cordis· vinculū amo
ris· ꝯsortiū charitatis. Hec est q̄ simul/
tates tollit· iras cōpmit· bella compescit
supbos calcat· humiles amat· Hanc q̄
accepit teneat· qui dedit repetat· qui ami
sit requirat· quoniā qui sine ea fuerit in
uentus abdicatꝫ a patre· execratꝫ a filio· ⁊
a spūsancto efficitur alienus· Hec ille·
Quare si volumus ad pacē supernā per
tingere studeamus cū proximis nr̄is pa
cē habere cū q̄ simul obtinere valebimus
dei gratiā Amen·

Explicit quadragesimale·

Sermo de sancto Bonauentura

In memoria eterna erit iust⁹. Scribunt hec verba originaliter in psal. cxj. Preclarissima merita dñi et beati Bonauẽture Sixtũ quartũ pontificẽ maximũ induxerũt vt hoc felici tpe illũ cathalogo sanctorũ ascriberet. res est vtiq; grandis ꝛ digna valde q̄ dei gl'iam pandit. eccl'iam sctãm exornat. religionẽ christianã letificat. sacrũq; ordinem minoꝝ subleuat ꝛ extollit Quid em̃ p̄stanti⁹ excogitari põt q̃ȝ mortalem hoĩem post deuictũ triumphatũq; mundũ ad celestia regna deduci. ibiq; ꝑpetua immortalitate gaudere cũ christo. Quis de beata gl'ia dubitare valȝ ad q̄m dei amicos iam properasse certissimũ est Ibi christ⁹ rex gl'e. Ibi virgo regina celoꝝ. Ibi patriarche ꝛ sancti ꝓphete. Ibi apl'i martyres cõfessores ꝛ virgines oẽs q; electi dei. Ibi deniq; beatissim⁹ p̃r bonauentura. Quia ergo nouissime ẽ cathalago sctõꝝ ascriptus equũ est ꝛ rõnabile vt ei⁹ sctitas omnib⁹ nota fiat. Qua de re statui in p̄senti s'mone laudib⁹ ei⁹ incũbere qui erit in eterna memoria propt̃ triplicẽ eius excellẽntiam.

Prima dicit̃ vite

Secũda doctrine.

Tercia refulgentie.

In memoria sancti Bonauẽture erit eterna propter sanctitatẽ vite eius

Capitulũ primũ

Prima excellentia scti Bonauẽture q̄ re memoria ei⁹ erit eterna dicit̃ vite. scȝ virtuose ꝛ mũde. Hec ꝓmaxime attendẽda est in illo q̄ canonizari debȝ. Sanctitas ergo vite domini bonauẽture probari põt triplici via.

Prima dicit̃ testificationis.

Secunda professionis

Tercia assumptionis

Prima via dicit̃ testificatõis. Sunt nanq; inter cetera tria de illo testimonia Primũ testimonium ẽ Danthis poete vulgaris q̄ in tercia comedia inducit bonauenturã sic loq̄ntẽ. Io son la vita di bonauẽtura. Da bagno regi ne che grandi officij. Sẽpre postposi la sinistra cura. Secundũ testimoniũ ẽ Alexandri de ales doctoris parisiẽsis fratris minoris ꝛ natõe anglici viri doctissimi. Cui⁹ opus q̄d scripsit in theologia approbatũ fuit ab Alexãdro q̄rto ꝛ sexagita magistris parisiẽsib⁹ vt apparet ĩ bulla dicti pontificis. Ipe itaq; alexãder de ales vt scribit̃ in cronicis cui⁹ auditor fuit bonauẽtura vidẽs in eo moꝝ elegantiã corporis pulchritudinẽ ꝛ cõpositõem dicere solebat q̄ nõ videbat̃ Adã peccasse ĩ Bonauentura. De Alexãdro v̄o ipe bonauentura in scdo suo di. xxxij. in q̄stiõe vtꝝ adam deũ cognouit in statu innocentie eo genere cognitõis q̄ expectam⁹ eum cognoscere in statu gl'ie. in fine inq̄t cõtra illos q̄ dicũt q̄ diuia eẽntia in se nec ab hoĩe nec ab angelo videbit̃ Dicẽ vn⁹ de decẽ articulis reprobatis ab vniuersitate magistroꝝ parisiensiũ ꝛ tpe episcopi Guilhelmi ꝛ Odonis cãcellarij ꝛ fratris Alexandri de ales. M. ccxl. in octaua epiphanie. Terciũ testimoniũ est sancti Thome de aq̄no. Dũ em̃ dñs bonauentura parisi⁹ legendã scriberet beati francisci semel accessit sctũs Thomas q̄ sibi charissim⁹ erat ꝛ familiaris valde ad eũ visitandũ. Sciebatq; ipm insistere cõpilatõni illi⁹ legende. Cũq; aꝑuisset ostiũ cellule in q̄ manebat bonauẽtura. vidit illũ pennã in manu tenentẽ sed raptũ extra se ꝛ cõtemplatõi intẽtissimum. Quare ad sociũ cõuersus dixit. Recedamus ꝛ sinamus sanctum q̄ laborat pro sancto. Affirmauit insuꝑ sctitatẽ Bonauenture dñs Petrus cardinal' epus

Hostiēsis q̄ fuit de ordine p̄dicatoꝝ hic ſmonem habuit ī funere ſuſcepto thema te. Doleo ſup te frater mi ionatha. In q̄ inter alia retulit ꝙ q̄cunqꝫ bonauētura3 videbat ipſiꝰ amore capiebat. eiuſqꝫ p̄yſ ſima monita obediēter recipiebat. ¶Se cūda via q̄ probat ſctitas vite bonauen ture dicit̄ profeſſiōis. Profeſſus q̄dem fu it regulā ſanctā beati Frāciſci q̄ illā obſ uantes ad xp̄i et angeloꝝ atqꝫ ſctōꝝ ſoci etatē ꝑducit. Hec aūt regula ſctiſſima ē cenſenda propter tria.

¶Primo quia a ſpūſancto inſpirata

¶Scdo quia ſup euāgelio fundata.

¶Tercio quia ſuper naturalibus ſignis ꝯfirmata. ¶De qua ſic ſcribit Nico laus tercius in extrauaganti libri. vi. de cretaliū. Hi. ſ. fratres minores ſunt illi us ſctē regule profeſſores q̄ euāgelico fū dat̄ eloquio vite christi roborat̄ exēplo. ⁊ fundatoꝝ militātis eccl'ie ap̄loꝝ eiꝰ ſer monibꝰ actibuſqꝫ firmat̄. Hec eſt apud deū et p̄rem munda ⁊ imaculata religio q̄ deſcēdens a p̄re luminū ꝑ eiꝰ filiū exem plariter et v̄baliter ap̄l'is tradita. deinde ꝑ ſp̄m̄ſanctū beato Franciſco et cū ſeq̄n tibꝰ inſpirata totiꝰ cōtinet ī ſe teſtioniu3 trinitatis. Hec eſt cui atteſtante Paulo nemo d̄ cetero d3 eſſe moleſtꝰ quā chriſtꝰ ſtigmatibꝰ ſue paſſiōis ꝯfirmauit. volēſ inſtitutorem ip̄iꝰ paſſiōis ſue ſignis no tabilit̄ inſigniri. Hec ibi. Hāc regula3 bonauētura dilexit. hanc ⁊ diligenter ſ uauit. Natus enī in balneo regio ex pa rētibꝰ honeſtiſſimis p̄re Johāne fidāza. m̄re v̄o ritella. dū puerulꝰ eſſet laboraret qꝫ ꝓpe ad mortē voto ꝑ m̄rem ad beatu3 franciſcū emiſſo a mortis faucibꝰ extitit libatꝰ. Hoc ip̄e ita narrat in legēda bea ti Franciſci. ¶Innumera quoqꝫ ꝑ ipſu3 ſc3 beatū Franciſcū in diuerſ ꝑtibꝰ orbiſ exuberare nō ceſſant bn̄ficia dei. ſic ⁊ ego ip̄e q̄ ſuꝑiora deſcripſi expientia teſte in meip̄o probaui. Uoto enī pro me lāguē te guiſſime ad btm̄ p̄re3 Frāciſcū emiſſo a m̄re cū adhuc eſſē puerulꝰ ab ipis ſū mor tiſ faucibꝰ erutꝰ ⁊ ī robur viūe columiſ re ſtitutꝰ. Qd̄ cū viua mēoria teneā v̄a nūc ꝯfeſſiōe profiteor ne tātū bn̄ficiū reticēſ ſceleris arguar vt ingratꝰ. Hec ibi. Cre ſcēs aūt ip̄e bonauētura d̄ v̄tute ī v̄tutem in anno etatiſ ſue vigeſimoſcdo religiōe3 ingreſſus ē. in q̄ tātū profecit ī omī duo tōe ⁊ ſtudio lr̄aꝝ ꝙ ſeptimo anno pꝰ in greſſum religiōis legit ſentētias pariſiꝰ. ⁊ decimo āno. ſ. etatiſ ſue trigeſimoſcdo ſuſcepit cathedrā mḡralē. Qualit̄ aūtē religioſi pn̄t eſſe mḡri diximꝰ in q̄drage ſimali de p̄nia in ſmōe de ambitōe. Illud tn̄ nō eſt ꝑtereūdū ſilētio ꝙ religio bn̄di cta minoꝝ fructꝰ vberrimos attulit eccle ſie dei ꝓpter ſtudia lr̄aꝝ ⁊ doctoꝝ viroꝝ copiā q̄ ꝑter illa q̄ docuerunt viua voce m̄lta oꝑa ediderūt ⁊ redegerūt in ſcriptiſ ex q̄bꝰ imenſa lux v̄itatiſ orit̄ popul' chri ſtianis. Sic pat3 de alexādro de ales. bo nauētura. richardo de media villa. ſcoto frāciſco de maronis. nicolao d̄ lyra. iohe gualēſe. petro aureoli. giraldo odonis ⁊ reliq̄s. ¶Tercia via q̄ probat̄ ſctitas vi te dn̄i bonauēture d̄r aſſumptiōis. Obi gētes q̄ppe virtutes eiꝰ et ſplēdidiſſimā famā aſſūptꝰ fuit ad triplicē dignitatē. ſ.

¶Generalatus

¶Archiepiſcopatus

¶Cardinalatus

¶Primo fuit aſſumptꝰ ad dignitatē ge neralatꝰ. vt eñ ſcribit̄ in cronicis ordis bti franciſci ip̄e fuit octauꝰ general' ordi nis. Primꝰ fuit ſctūs frāciſcꝰ. Scdꝰs frater iohes de florētia. dictꝰ parēs. Ter ciꝰ frater helyas de aſſiſio. Quartꝰ frater albertꝰ de piſis. Quintꝰ frat̄ haymo an glicꝰ. Sextꝰ frater creſcētiꝰ de eſio. Sep timꝰ frater Johes de parma. Octauꝰ fr̄ bonauētura. Hic ī capitulo generali ro me celebrato Alexādro papa q̄rto p̄ſen te Anno ab incarnatōe dn̄i. M. cc. lvi.

Bonaventura e natus ex p̄re Johanne fidaza et m̄re ritella

Jn festo purificatōis btē marie ī genera
lē fuit elect⁹ ·anno vicȝ terciodecimo p⁹
religionis ingressū· Annis aūt decē ⁊ oc
to ordinē laudabilit̄ rexit Tpe aūt sui ge
neralatus facta fuit trāslatio corpis san
cti Antonij de padua ad p̄grandē illā ec
clesiā in q̄ nūc est reconditū trigesimose
cūdo anno ab ei⁹ obitu ī octaua dn̄ice re
surrectōis· Et tūc ligua ei⁹ q̄ tādiu sb ter
ra fuerat repta ē ita recēs ⁊ rubicūda q̄si
eadē hora sctūs ille glīosus decessisset·
quā deuot⁹ bonauentura ī manib⁹ reue/
rent̄ accipiēs irrigat⁹ profluuijs lachry
maꝝ corā oib⁹, huiuscemodi v̄bis affari
cepit· O lingua bn̄dicta q̄ sp bn̄dixisti do
minū ⁊ alios bn̄dicere fecisti· nūc manife
ste apparet q̄nti existis meriti apud deū·
Jn capitulo etiā generali Narbone cele
brato p eū ordinē in prouīcias ⁊ custodi
as taxauit exposuitq̄ȝ regulā· ¶ Scđo as
sumptus fuit ad dignitatē archiep̄atus·
Nā dn̄s Clemēs papa q̄rt⁹ ꝯtulit ei ar
chiep̄atum Eboracēsem pinguissimū· sȝ
ip̄e de parisi⁹ vbi tūc erat ad pedes domi
ni pape se ꝯferēs tā hūiliter ⁊ tā efficaci
ter tāto ḡdui cessit ꝙ dn̄s papa ei⁹ cessi
onē acceptauit· Et ne q̄s audeat tituba/
re q: supi⁹ dixi ꝙ alexādro· iiij· pn̄te fact⁹
fuit generał· ⁊ nūc ꝙ Clemēs q̄rt⁹ dede
rit archiep̄atū· Sciendū ꝙ p⁹ alexandꝝ
creat⁹ fuit Urbanus q̄rtus· ⁊ p⁹ vrbanū
Clemēs q̄rt⁹ · ⁊ tandē Gregori⁹ decim⁹·
De q̄ refert bartholome⁹ de pisis in lib·
ꝯformitatū ꝙ noīauit eū pontificē bo/
nauētura dū erat generał· Nam defūcto
Clemēte cū p plures mēses in electōe pō
tificis cardīales ꝯcordare nō possent tā
te opiniōis apđ eos erat bonauētura ꝙ
oēs in eū vota sua cōpromiserūt· vt si se
vel aliū in papā noīaret illū ipi eligerēt·
Jp̄e v̄o noīauit dn̄m Theobaldū archi
diaconū leodoniēsem scīssimū virū qui
fuit Gregori⁹ decim⁹· et multis coruscat
miracuł· Et iacet Aretij in eccł'ia maiori

canonizat⁹ in diocesi Aretina· ¶ Tercō
fuit sctūs Bonauētura assumpt⁹ ad di
gnitatē cardinalat⁹· hec dignitas āplissi
ma ē in eccł'ia dei· q: vt dic̄ glo· in· c· Mi
nisteriū· extra de officio archip̄sbri· Car/
dinales dicūt̄ q: p eos regit̄ vniuersalis
eccł'ia· sicut in cardīe regit̄ ostiū· vt poni
tur· lxxi· di· c· Fraternitatē· Et vt scribit [aug. de anchona in]
Aug· de anchona in libro de ptāte eccle/ [li. de ptate ecclesiastica]
siastica· Cardinales assistūt pape sicut
apostoli christo· Apłi em̄ sunt nūcupa/
ti christi frēs· ⁊ p̄ncipes mūdi· Sed pa/
pa cū facit aliq̄s cardinales insignit eos
ista duplici dignitate dicēs eis· Estote
fratres mei ⁊ p̄ncipes mūdi· Jp̄e āt papa
gerit psonā christi· Et q̄uis etiā epi suc
cedāt loco apłoꝝ· alio tn̄ mō q̄ȝ cardina/
les· Apostoli em̄ duplici mō se habuerūt [apli dupl. mo se habue/]
ad xp̄m· Uno mō vt ei p̄sentialr̄ assisten [runt ad xpm]
tes · sic̄ fuit an̄ passionē ⁊ ascēsiōȝ Secū
do mō vt missi ex p̄cepto ei⁹ p orbē quod
fuit p⁹ aduentū spūssctī qn̄ dispsi p orbē
diuiserūt se accipiendo vnusq̄sq̄ȝ proui
ciam vel regnū in sortem sue p̄dicatōnis
Cardinales ḡ repsentāt psonas apłoꝝ
vt xp̄o assistētes · quia ipsi assistunt pa/
pe presentialiter vt vicario christi· Se/
cundo modo repsentāt psonas apostolo
rum episcopi qui in partē sollicitudinis
vocati sunt regentes diuersas ciuitates
vel prouincias · vt Archiepiscopi· Et
istud est satis cōueniēs· vt sicut in hierar
chia celesti aliqui angeli sunt assistentes
aliqui ministrantes frequenter missi ad
nos· Jta in nostra eccł'iastica hierarchia
decet aliquos assistere vt cardinales · ali
os mitti vt episcopos· Et q̄uis hoc sit
ƀ cōmuni lege ⁊ ſm cōmunem statum· ta
men suborta causa non tollitur quin car
dinales aliquando mittantur vt legati·
Et episcopi etiam aliqui vocati a papa
sunt ei assistentes· Sicut etiam angeli as
sistentes aliquando mittuntur ſm aliq̄s
Unde dicitur Jsaie· vj· ca· ꝙ volauit ad

cum vnus de seraphin q̄ purgauit labia sua. Seraphin aūt est de ordie assistētiū. Et q̄reciā apl'i nō sp̄ astiterūt xp̄o vt ep̄i sed vt ministrātes in alijs actib⁹. Nam in vltima cena vel post resurrectōez q̄n̄ dixit. accipite sp̄m sanctū fecit eos ep̄os Ideo nō est indecēs q̄ nō oēs cardiales sint ep̄i sed aliq̄ p̄sbiteri aliq̄ diaconi.

¶ Accipiunt aūt pilleū rubeū a papa in signū ardentis charitatis quā debēt habere. ita vt sint parati sanguinē suū fūdere et mori pro bono ⁊ defensiōe ecclesie. Unde in. c. Fundamēta de elec. li. vi. Dicunt cardinales fratres. coadiutores. cōsiliarij ⁊ assistētes dn̄i pape. Igit vt ad sanctū Bonauenturā redeam⁹ ip̄e parisius existens vocat⁹ fuit lugduni a Gregorio papa q̄ ip̄m recipe cardinalatū et episcopatū albanensē coegit. Imposuit q̄ȝ vt ɔcilij negocia ip̄e dirigeret ⁊ p̄tractaret. Illo nāq̄ȝ tp̄e frater hieronymus de esculo ordinis minoꝝ q̄ fuit postea generalis. deinde cardinal' ep̄s penestrin⁹. Et tandem papa Nicola⁹ q̄rt⁹ redijt ex partib⁹ orientalib⁹ ad q̄s missus fuerat cū solennib⁹ nūcijs grecoꝝ ⁊ tartarorum Et ip̄o bonauētura suggerēte greci ad vnitatē eccl'ie redierūt. ⁊ tartari baptizati sunt.

Ex memoria sancti Bonauēture erit eterna propter ei⁹ doctrinā deuotissimā ⁊ copiosam atq̄ȝ animabus vtilem.

Capitulū secundū

Secunda excellētia sancti bonauēture d'r doctrine. Fuit em̄ ipse doctor eccl'ie sancte. Quod nec minimuȝ putari dȝ cū dicat in ca. cū ex iniūcto. extra de hereticis. Doctoꝝ ordo p̄cipu⁹ est in eccl'ia dei. Et de doctorib⁹ scriptum est Daniel'. xij. c. Qui ad iusticiā erudiūt pl'imos fulgebūt q̄si stelle in p̄petuas et'nitates. Et aureola promittit doctoribus. virginib⁹ ⁊ martyrib⁹. vt docet Albert⁹ in cōpendio theologie. ¶ Doctrine vero bonauenture triplici conditōe p̄fulget.

¶ Prima deuotionis

¶ Secunda copiositatis.

¶ Tercia vtilitatis.

Prima cōditio est deuotōis. Didicit em̄ illā bonauētura ⁊ acq̄siuit cū hūilitate ⁊ timore dei. Nā in cronicis ita dicit de illo. Siq̄dem omnē v'itatē quā p̄cipiebat intellectu ad formā oratōis ⁊ laudatōis diuie reducēs ɔtinuo ruminabat affectu. Nec tm̄ ip̄e gustauit q̄ didicit q̄q̄ȝ alios docuit. Sed profecto q̄cūq̄ȝ ei⁹ scripta legit inuenit ibi sp̄ sp̄ūalē quendā saporē. quo si velit refici potest. ⁊ deuotiōe p̄cipua ad res diuias intēdi. ¶ Secūda ɔditio doctrine bonauēture d'r copiositatis. Scripsit em̄ copiose de reb⁹ diuinis Nā cōtēplatione regl' francie ludouici officiū crucis cōposuit. Scripsit legendā beati Frācisci maiorē. scȝ ⁊ minorē et officiū eius pro maiori p̄te. Itē libelluȝ de sex alis seraphin. Et libꝝ apologie ɔ giraldū de abbatis villa q̄ religiosos dānabat ⁊ leprosus mortu⁹ ē. Apologia aūt est sermo excusatori⁹ vel defensori⁹. lxxvi. di. c. Hanc naturā. Scripsit regulaȝ nouicioꝝ. Et sup̄ genesim opus q̄d intitulat de septē visionib⁹. Et sup̄ q̄tuor libros sententiaꝝ. Et sup̄ euāgelia. Et sermones dn̄icales p̄ anni circulū. Et arborē crucis. ⁊ breuiloquiū. ⁊ alia opuscula mire deuotōis ⁊ gust⁹ sp̄ūalis. ¶ Tercia ɔditio doctrine bonauēture d'r vtilitatis Est q̄dē vtilis valde tā speculatōnibus disputatōnū vacantib⁹ q̄ȝ p̄dicantib⁹ populis verbū dei q̄ȝ etiā ip̄is auditoribus. Habet em̄ cū profunditate sensus tātā facilitatē ⁊ luciditatē vt omnib⁹ merito p̄desse possit.

Ex memoria sancti bonauēture erit eterna p̄pter splendorē miraculoꝝ ⁊ canonizatōis ⁊ glorie beate.

Cap. iij.

Tercia excellentia b̄ti bonauēture dicit refulgētie propt̄ quam

Cardinales accipiunt pilleum rubeum a pp in signum caritatis ardentis

Albertus in compendio theologie

erit in memoria eterna. Fecit em̄ de⁹ hūc gl'iosū sanctū fulgere triplici splēdore

¶ Prim⁹ dr̄ miraculose coruscatōis.

¶ Scōs eccl'iastice canōizatōis

¶ Tertius supne glorificatiōis

Prim⁹ splēdor miraculose coruscationis. Nā in vita ꝛ post miraculis eū deus coruscare fecit. Dū em̄ ex hūilitate aliq̄b⁹ dieb⁹ abstinuisset a celebratōe misse dū genuflex⁹ q̄dā die missaȝ audiret attēte facta diuisiōe hostie a sacerdote ꝑticula vna ꝑ semetipam ad os bonauēture ꝓperauit quā reuerēter ꝛ cū lachrimis suscepit. Apud lugdunū cū quedaȝ mulier simona noīe filiū mortuū ꝑpisset illum ad sancti bonauēture pedes detulit q̄ facto signo cruc̄ sup eū viuū m̄ri restituit. Cū ḋo plurimū laborasset mūdū se ꝑuasꝯ ꝛ deo gratū in q̄libet statu lugduni sāctissime vitā finiuit āno etat̄ sue q̄nquagesimotertio hora matutina diei dn̄ice. xiiij die mēsis iulij. Eadē ḋo die sepultū corpus in ecclesia fratrū minoꝝ. Ad sacruȝ cuius tumulū ꝛ iuocationē p̄sidij sui multa fuere miracula s̄bsecuta. ex q̄bus aliq̄ decurram⁹. Mulier quedā de castro villano octo dieb⁹ laborauerat in ꝑtu erat ꝗ in maximo ꝑiculo ꝯstituta. Emisso vero voto q̄ sepulchrū sancti bonauēture visitaret. mox libera ꝑpit. Dux orlienȝ carcerat⁹ a magne britanie rege detinebatur. Incurritq̄ȝ quartanā cū dolore capitis ꝛ renū. Inuocato ḋo cū intēsa deuotōne bonauētura ꝛ a carcerib⁹ ꝛ īfirmitate liberat⁹ est. ꝛ in gallias rediēs sepulchꝝ bonauēture ꝑsonalit̄ visitauit. Petr⁹ filius Jobis calzolarij lugdunēsis claud⁹ dextera tibia ita vt sine baculo ambulare nō posset voto emisso ad sanctū bonauēturā liberat⁹ est. Uxor magistri Jobis garbotti regij secretarij idropica ꝛ a medicis de sanitate iā desꝑata accedēte pro ea viro suo ad sepulchrū bonauēture sanata ē ita q̄ rediēs vir sanā illā īuenit. Et ne singula miracula referam⁹ illud t̄m est recēsendū. Qꝛ in trāslatōe corꝑis dicti sācti de ecclesia antiq̄ ad nouā lugdunensem corrosa reliq̄ ꝑte corꝑis caput inuentum est integrū capillaturā h̄ns ac labia ꝛ dētes. Innētaq̄ȝ est ei⁹ lingua colorata ꝛ integra ac si eēt hoīs viui. Quedā mlier verbruetana lacidomia noīe filias multas feminas pariēs viro suo Frācisco ingrata erat. Tandē suasu cuiusdaȝ magistri Frācisci ō ordine minoꝝ emisso voto ad bonauēturā inde ad paucos dies concepit filiū vocauitq̄ȝ bonauēturā. ¶ Scōs splēdor q̄ de⁹ fulgere fecit bonauēturam dr̄ canonizatōis. Sāctissim⁹ em̄ Sixt⁹ illū solēniter canonizauit p̄missis solennitatib⁹ ꝯsuetis. Ut em̄ scribit̄ in. c. Gloriosus de⁹ de reliquijs ꝛ veneratiōe sanctoꝝ li. vj. Papa sol⁹ hȝ canonisare sanctos. Primo q̄ꝛ canonizatio est vna de maximis causis fidei. iō ad papā referēda extra de baptismo. c. Maiores. Secūdo q̄ꝛ papa hȝ iudicare de miraculis fidei. xxiiij. q. j. c. Quotiens. Tertio q̄ꝛ ad papā spectat declarare dubia scripturarū multo fortius dubia sanctitat̄. Extra q̄ filij sūt legitimi. ca. Per venerabilem. Quarto ne ꝑ multoꝝ epoꝝ simplicitatē ꝯtigat populū decipi. Scōm ḋo Aug. de āchona in li. de p̄otāte ecclesiastica Sācrū aliquē canonizare nō ē aliud q̄ȝ sanctitatē alicui⁹ venerandā ꝛ approbandam manifestare. Et vt Hostien. dic̄ de reliquijs ꝛ veneratōe sanctoꝝ. In canonizatiōe sanctoꝝ s̄m morē quē nūc tenet ecclesia duodecim sūt seruanda.

¶ Primū est freq̄ns denūciatio. vt nō solū semel sed pluries pape denūciet̄ q̄ pro sancto d̄eat venerari vt sic multiplicat̄ intercessorib⁹ largiat̄ qḋ petitur.

¶ Scōm est cōmissio. s. examiatōis fiēde

¶ Tertiū est ꝯmissionis inquisitio. s. per testes iuratos ꝛ fideles.

¶ Quartū est inq̄sitiōis facte relatio.

¶Quintū est relatōis diligēs examiatio
¶Sextū est examinationis facte per cō-
cistoriū discussio.
¶Septimū ē secreta diffinitio ꝛ ēmiatō
¶Octauū est manifesta publicatio
¶Nonū ē diei canōizatiōis assignatō
¶Decimū est ipsius pape ꝛ assistentiū ge
nuflexio ꝛ orōnis deuotio ne deus ꝑmit
tat ecclesiā suā decipi ꝛ errare.
¶Undecimū est s̄mocinatio ꝛ miraculo
rū ac operū misericordie recitatio. necnō
ipsius sancti in cathalago sctōꝝ ɔscṗtio.
¶Duodecimū ē misse in honorē sancti ce
lebratio. In ṗmitiua aūt eccl'ia nō s̄uabā
tur ista ꝓpter duo. Primo qꝛ ibi sācti vt
in pluribꝰ erāt martyres in q̄bꝰ nō req̄re
bat̄ talis examinatio sic̄ in ɔfessoribus.
Scdo qꝛ ex feruore fidei ꝛ ex meritis xp̄i
ꝛ apl'oꝝ miracl'a ꝛ alia opa sicerāt euidē
tia ꝙ nō poterāt tergiuersatōe celari. Si
aūt q̄rat̄ vtrū in canonisatōe req̄rat̄ con
sensus cardinaliū ꝛ cōsiliū eoꝝ. Rn̄det
Aug. de anchona vbi sup̄. Q ꝺ necītate
nō req̄rit̄ qꝛ ptāte pape nō limitat̄ in ali
quo nec depēdet a collegio. sed potiꝰ ecō
uerso. Nō em̄ collegiū assistit pape per
modū limitatōis seu determinatiōis ptā
tis eiꝰ sed magꝭ ꝑ modū ministerij ꝛ cōsi
lij. vt debito mō hmōi ptātē exequat̄. vn̄
ex. de snīa ꝛ re iudicata. c. Ad aplice. glo.
ait. Papa dic̄ p̄nte sacro ɔcilio ad mē̄o
riā sempiternā h̄ potiꝰ est ad honestatē
q̄ȝ ad necessitatē. Nā sine snīa ɔcilij snīa
pape sufficeret ɔ̄ impatorē ꝛ quēcūq̄ȝ ali
um. xv. q. vi. Aliꝰ. ipe em̄ habȝ plenitu
dinē ptātis vt. ij. q. vi. c. Decetero. Pa
pa em̄ nō subijcit̄ canonibꝰ nec ab eis au
ctoritatē hȝ sed ecōtra. extra de electōe. c.
Significasti. Hec ibi. Sic etiā in cano
nizādis sanctis plenitudinē habet ptātꝭ.
Tn̄ de ɔgruo req̄rit collegiū in tali cau
sa magꝭ q̄ȝ in aliq̄ alia etiā ꝛ vota oīum
ṗlatoꝝ curie vt cautiꝰ agat̄ ꝛ auferat̄ oīs
suspitio falsitatꝭ. Premissis itaq̄ȝ huiu

Vtrū in canonizatōe requirat[ur] consensus cardinaliū & c[on]siliū eoꝝ

scemodi solēnitatibꝰ req̄sitis factaq̄ȝ dili
gētissima examiatōe sup̄ vita ꝛ miracul'
bonauēture. Instātibusq̄ȝ pro canoniza
tione eiꝰ Frederico impatore Ludouico
frācoꝝ rege. ferdinādo r̄ge sicilie citrafa
rū. Mathia rege vngarie. duce venetia
rū. duce calabrie. duce sabaudie. ducissa
calabrie. florētinis. perusinis. balneore
gianis. ac reuerēdissimo cardinali iohan
ne de aragonia. sāctissimꝰ papa sixtꝰ bōa
uēturā solēniter canonizauit rome. An-
no dn̄i M°cccc°lxxxij. mense Aprilis.
Gaudeo qꝛ erā tūc in vrbe ṗdicās regnū
dei. fuiq̄ȝ cū ceterꝭ prelatis dū vota oīm
exq̄sita fuere. fui dū solennis orō h̄ita est
de laudibꝰ huiꝰ sācti i publico ɔcistorio.
fui etiā dū pōtifex in eccl'ia sancti Petri
missaȝ cātauit ꝛ sua diuia voce dicere ce
pit. Sancte Bonauētura ora pro nobis
Gaudeat igit̄ mr̄ eccl'ia in huiꝰ sancti ca-
nonizatōe. letent̄ ꝛ cūcti fideles q̄bus no
uus ad iesū xp̄m datꝰ est int̄cessor. Exul
tet sacra minoꝝ religio in huiꝰ sancti no
mie nō mediocrit̄ sublimata. Sed ꝛ tu re-
uerendissime generalis minoꝝ gr̄as refe
ras imortali deo ꝛ suo vicario pontifici
maximo atq̄ȝ reuerēdissimis dn̄is cardi-
nalibꝰ cōmissarijs in cā tā letabūde cano
nizatiōis videlicet Juliano. tt̄. sancti pe
tri ad vicula. Stephano mediolanensi
nūcupato. ꝛ Frācisco de gonzaga mātua
no. qꝛ cōpleuerūt ardentissimū desideriū
tuū. Tu Frācisc̄ꝰ sanson dicerꝭ duplicib
tutis vocabulo nūcupatꝰ. Tu hac etate
nr̄a vir eruditissimꝰ hūanaꝝ diuinarūq̄ȝ
rerū cēm a te pompā ꝛ elationē effugasti
imitatꝰ Frācisci patrꝭ vestigia. Tu in la
boribꝰ regiminis ordinis robustꝰ ꝛ vali-
dus vt alter sanson es visus. Sed ꝑ ca
nonizatōe sancti bonauenture sansonis
fortitudinē supasti. Quisnā explicet q̄n
to labore qua solicitudine q̄bus vigilijs
quātisue ad deū orōnibus canonisationē
hāc procurasti. Uidi te ego discurrentē ꝑ

vrbē nūc ad pedes pōtificis nūc ad reue
rendissimos dños cōmissarios ꝛ alios
cardinales· nūc ad alios plātos ꝛ curia-
les sp ꝛ indefesse hanc canonizationē ex
postulando· vidi te madefactū q̄ sepe su
dore· vidi te mente anxiū ꝛ q̄nq̄ ꝓ rei tar
ditati lugentē· nihilominꝰ nunq̄ cessasti
laborare quousq̄ sanctū h̄ negociū dedu
ctū est ad pfectū· Benedicamus ḡ oēs
patrē ꝛ filiū ꝛ spm̄ sanctū· ꝛ bonauenturā
pcipuo iā veneremur affectu· ¶ Tertius
splendor bonauenture dr̄ supne glorifica
tiōis· Sicut in ecclesia militāti deus ma
gnū fecit illū· ita incompabiliter exalta-
uit eū in eccl'ia triumphante· Depcemur
itaq̄ iesū xp̄m caput electoꝝ vt ꝑ huius
sancti merita nos perducat ad celestē pa
triam Amen·

¶ De sancto bernardino p̄dicatoꝝ no
stri temporis precipue·
Sermo q̄nquagesimusquartus·

Dilectus deo
et hominibus· cuius memoria in
benedictiōe est· Sapiētis ver
ba sūt ista originalit̄ Ecclesi-
astici· xlv· c· ꝛ in ep̄la hodierne festiuita-
tis· Vellem hoc tp̄e tāto eloquētie splen
dore fulgere vt nō solū alterū demosthe-
nem pncipem oratoꝝ grecie· aut Cicero
nē latinū me putarēt oēs astantes· sed
angelū crederent de celo missū vt fari pos
sem eximias laudes illius sancti bernar
dini qui sua p̄dicatōe nomē gloriosū iesu
xp̄i mirabiliter exaltauit· Ipe q̄ppe alter
paulus ꝛ vas electiōis xp̄ianā religionē
sua doctrina reformauit Ipe italie popu
los ꝑ abrupta vitioꝝ deuiantes ad semi-
tā ꝟtutū ꝛ iusticie reduxit· Ipe deniq̄ reli
gionē sacrā minoꝝ numero ꝛ sanctitate
adauxit· Merito itaq̄ in eiꝰ solennitate
pconia p̄dicatōis eius enarrare debemus
Ob illā nāq̄ deo ꝛ hoībus dilectus est ꝛ

memoria eius benedicta in sempiternū
manebit· De qua in p̄nti sermōe tres ex-
cellentias ꝓponimus declarandas·
¶ Prima dr̄ cōmendatōis·
¶ Scd̄a conditionis
¶ Tertia honoratōis

Ex cōmendatur p̄dicatio sancti Ber
nardini propter humilitatem charitatē
ꝛ patientiam· Cap· pmū·

Prima excellentia p̄dicatiōis san
cti bernardini dr̄ cōmendationis
Sua quippe p̄dicatio satis est cō
mendanda· ꝛ maxime ꝓpter tria·
¶ Primo ꝓpter humilitatem
¶ Scd̄o ꝓpter charitatem
¶ Tertio ꝓpter patientiam
Primo commendatur predicatio sā-
cti Bernardini propter humilitatē· Nō
enim predicauit presumptuose aut sug-
be se ingerens· sed missus· Officiuꝫ nam
q̄ predicatorum officium est angeloruꝫ·
quia sicut angeli annunciant diuina· ita
predicatores de quibus Dauid in psal·
ait· Annunciauerunt opera dei· Ange-
li autem non ex se veniunt· Sed vt dicit
Apostolus ad Hebreos· ij· ca· In mini
sterū missi sūt· Sic ꝛ p̄dicatores· Quo-
modo predicabunt ait Apostolꝰ ad ro-
manos· x· nisi mittātur· Ex autem Isa-
ias non vocatus se obtulit ad predican
dum cum dixit· Ecce ego· mitte me Isa·
vj· c· Et contra cum Hieremias mitte-
retur a deo se excusauit dicens· A a a· do
mine deus· Ecce nescio loqui· Hieremie
j· c· Et si diuersa vox extra prodijt nō ta
men a diuerso fonte dilectōis emanauit
¶ Duo q̄ppe sunt pcepta charitatis vt ait
Greg· Amor scꝫ dei ꝛ proximi· Per ac-
tiuā vitā prodesse proximis cupiēs ysa-
iam officiū predicationis appetijt· Per
ɔtemplationem vero Hieremias sedu-
le amori cōditorꝭ inherere desiderās ne mit
ti ad p̄dicādū debeat contradicit Quod

laudabilit vn⁹ appetijt· h laudabilit alt
expauit· Iste ne tacite ɔtēplatiōis lucrū
loqndo pderet· Ille ne dāna studiosi o-
peris tacēdo sentiret· Sed h in vtrisq̄ ē
subtiliter intuendū q: ⁊ his qui recusa-
uit plene non resistit ·et his q̄ mitti vo-
lūt ante se p altar̄ calculū purgatū vidit
Et paulo sup̄ Grego· dic̄· Sic toto desi
derio occupationē fugere debem⁹ ita si de
sit q̄ pdicet occupatiōis onus libenti ne-
cesse est aīo subire· Hec oīa· lxxxiij· q· j· c·
In scriptur̄· Et q: difficile est ⁊ earū vi
dere se purgatū· q: nemo scit vtrū odio vl'
amore dign⁹ sit vt dr̄ Ecclesiastes· ix· c·
Jō null⁹ dz p̄sumere ex se ire ad pdicādū
Sed expectare debet vt mittat̄ vel a deo
vel ab ecclesia· vñ de Johe baptista dicit̄
Johis· j· c· Fuit hō miss⁹ a deo· Nō tñ cre
ditur alicui dicēti se missū a deo q̄ ab ec-
clesia nō est missus nisi probet p miracu
lū sicut Moyses extra de heretic̄· c· Cū
ex iniūcto· Et arg· de cō· di· ij· c· Reuera·
Sic fuit missus Equici⁹ cui apparuit in
somnis angel⁹ ⁊ eū ad pdicādū misit· xvi
· q· j· §· Hoc idē· Ab eccl'ia aūt mittit̄ q̄s
vel ordinarie vt q̄libet curat⁹ salti q̄ ad
sbditos· Ad rectores em̄ eccl'ie marie p-
tinet pdicare p se vel p aliū sbditis suis·
vñ pmis rectorib⁹ dixit xp̄s Marci vlt·
c· Euntes in mūdū vniuersū pdicate euā
geliū omī creature· Et Grego· dicit ī pa
storali· xliij· di· c· Sit rector· Officium p̄
dicatiōis suscipit q̄squis ad sacerdotiū
accedit vt ante aduentū iudic̄ q̄ terribili
ter sequit̄ ipē· s· clamādo gradiat̄ idest p̄
dicā do. Et loquit̄ Grego· de curat̄ Qui
etiā figurā inducit Exodi· xxviij· ca· vbi
dr̄· q̄ sacerdos ingrediēs tabernaculū ti
tinabilis ambiat vt audiat̄ sonit⁹ qñ in-
gredit̄ ⁊ nō moriat̄· Q: vt exponit Gre-
gorius dicto· c· Sit rector· Irā contra se
occulti iudic̄ exigit si sine pdicatiōis so-
nitu incedit· Et sic morit̄ spūaliter· vnde
dñs Ezechieli pphete· xviij· c· Fili hoīs

speculatorē dedi te domui israel· Si dicē
te me ad impiū morte morier̄ tu nō ānū
ciaueris ipē in iniq̄tate sua moriet̄· Sā-
guinē vo ei⁹ de manu tua requirā· Cōfir
mat idē· Nicolaus papa· xliij· di· Dispē
satio inq̄t celestis seminis nobis iniun
cta est ve si non sparserim⁹· ve si tacueri-
mus· Uel ab eccl'ia mittit̄ quis ad predi
candū ex p̄uilegio vt pdicatores ⁊ mino-
res Augustinēses carmelite ⁊ seruite sal
tim in ecclesijs suis· In alijs ecclesijs nō
nisi vocati· Et hi etiā dn̄t mitti a p̄latis
suis· de q̄bus fit mentio in clemētina du-
dū de sepultur̄· Qui aūt vocat⁹ seu mis-
sus ad h ptinaciter recusat ab eccl'a ⁊ dō
ɔtēnitur· Qđ figuratū fuit in eo q̄ nole-
bat ducere vxorē fr̄is mortui ⁊ pptea dis
calciabat̄ vno pede vt exponit August·
viij· q· j· c· Olim· Nūc inq̄t euāgelij q̄sq̄
pdicator ita dz in eccl'ia pdicare siue labo
rare vt defūcto fratri idest xp̄o suscitet sā
ctū q̄ pro nobis mortu⁹ est· Et qđ susci-
tatū fuerit eius nomen accipiat· Ut igit̄
ad sanctū bernardinū ɔuertam⁹ s̄monē·
Ipē sicut expientia facti manifestauit a
deo elect⁹ ⁊ a p̄latis ordinis p obediētiā
astrictus officiū pdicādi suscepit· Nat⁹
em̄ in ciuitate massa prouīcie thuscie ex
honestissimis pentibus patre videlicet
tollo ⁊ matre niera nobilibus senensib⁹
ante cōpletū septenniū vtroq̄ pente or-
batus remāsit sb cura ⁊ regimīe cuiusdā
venerabilis dñe soror̄ matris ei⁹ cui no
men erat diana· q̄ puerulū induxit ad v̄
ginis gl'iose p̄cipuā deuotionē· Et opam
dedit vt lr̄is vacaret ac moribus bonis·
Creuit aūt de v̄tute in virtutē honestus
affabilis ⁊ paupib⁹ liberalissim⁹· Tāta
q̄ fuit in eo aptitudo ingenij ⁊ sbtilitas ī
tellectus q̄ añ cōpletū ānū q̄ntūdecimū
in grāmatica logica ⁊ morali phīa satis
mediocriter fuit instruct⁹· Indeq̄ cepit
lectionē iuris canonici freq̄ntare Eratq̄
vita ei⁹ ita mūda vt oībus alijs cederet

tū exemplū· Nā vt retulit mihi quidam
vir fidedign⁹ cācellari⁹ dominij senēsis
noīe leonardus q̄ ꝯsoci⁹ ei⁹ fuerat ī scho
lis in etate illa adolescētie ad malū pro/
na· Null⁹ audebat corā bernardino ꝟbū
turpe aut lasciuū proferre· Quinimo si
qn̄qꝫ alij adolescētuli ⁊ scholares absen/
te bernardino aliq̄ int̄ se verba ociosa re
ferrēt si vidissent expost bernardinū ad/
uenientē mox alter alteri loq̄baꝫ· Tacea
mus inq̄t q: bernardin⁹ vēit· Quid plu
ra· Anno etatꝫ sue· xvij· Dū pestis tru/
culentissima seuiret q̄si in tota italia In
hospitali magno senēsi iacebat multitu/
do egrotātiū ex peste ⁊ vix erat q̄ illis mi
nistraret· Nā ⁊ famuli oēs pro maiori p̱
te et aromatarij ⁊ illo hospitali cōmorā
tes ⁊ capellani atqꝫ alij plurimi peste p̱/
cussi obierant· Erat illis tp̱ib⁹ rector ho
spitalis quidā vir deuot⁹ ⁊ prob⁹ dn̄s io
hānes de ḡenaronib⁹ q̄ vidēs sibi hūanū
deesse auxiliū ad ꝟginē pijssimā se cōuer
tit illā dep̄cās vt tā extreme infirmoꝝ ne
cessitati succurreret O felix adolescentia
bernardini· O ardētissima charitas cor
dis eius· O pietas oīb⁹ posteriꝫ p̄dicā/
da· Mox vt bernardin⁹ audiuit q̄ de īfir
mis patiētib⁹ dicebāꝫ monuitqꝫ plures
iuuenes ⁊ vnacū illis ad hospitale se cō
tulit· nec timuit mori· nec horruit pesteꝫ·
neqꝫ labores refugit· Mā sit ibi q̄tuor
mēsib⁹ die noctuqꝫ ministrās egrotꝫ pro
pter deū· Exinde cū pestis cessasset repe/
tijt domū ⁊ q̄tuor mensib⁹ egrotās q̄si sp̱
in lectulo iacuit· Adepta ꝟo bōa valitu
dine sensit ꝙ quedā dn̄a Bartholomea
soror patriꝫ eius ceca ⁊ surda ⁊ in lectulo
valitudinaria neminē hēbat q̄ illā iuua/
ret · Mox ad illā se ꝯtulit· eiqꝫ p̱ plures
mēses vsqꝫ ad mortē obseq̄osissime mini
strauit· nulla fract⁹ nausea nulloqꝫ labo
re turbat⁹· Mortua illa a deo inspirat⁹
relicto seculo ⁊ oībus suis bonis paup̱i/
b⁹ erogatis habitū religiōis minoꝝ deuo

tus accepit in die natiuitatis ꝟginis glo
se q̄ etiā die nat⁹ fuerat ex vtero matris
Anno etatis sue· xx· an̄ altare mai⁹ san/
cti frācisci de senis· Quē habitū sibi de/
dit frater iohēs ristorij vir sanct⁹ et ī dei
ꝟuitio probat⁹· Inde ad locū de colūba/
ria de volūtate p̄latoꝝ se ꝯtulit vbi in oī
deuotōe ⁊ p̱fectiōe ac obꝟuātia regule su/
um nouiciatū expleuit Facta ꝟo professi
one in die· s· natiuitatꝫ ꝟginis orōni ⁊ stu
dio l̄raꝝ se dedit· ⁊ cū fact⁹ eēt sacerdos p̄
mā missam in die natiuitatis ꝟginis ce/
lebrauit· Qua etiā die mādato accepto a
generali ministro de penitētia p̄dicanda
p̄mū ꝟmonē ad populū habuit· ¶ Scd̄o
cōmendaꝫ p̄dicatio sancti bernardini p̱/
pter charitatē Predicauit eīm ad honorē
dei ⁊ salutē animarū· Iste eīm dꝫ esse finis
p̄dicatoꝝ verbi dei· Nā q̄ ꝓpter cupidita
tē p̄dicant vel vanitatē ⁊ gl̄iam mūdi fi/
gurātur p̱ balaam· De q̄bus dic̄ Petr⁹ ī
scd̄a ep̄l'a· Secuti sūt viā balaā ex bosor
q̄ mercēdē iniq̄tatis amauit· correctionē
ꝟo habuit sue vesanie subiugale mutum
Sup̱ q̄b⁹ verbis dic̄ Beda· ij· q· vij· cap·
Secuti· Ex multi catholicoꝝ intantum
amāt mercedē iniquitatꝫ vt etiā docti ab
indoctis clerici a laicis merito redarguā
tur· Qui iure cōp̱anꝫ ꝓphe q̄ ꝟbis asine
ꝯ naturā loq̄ntis corripiꝫ· nec tn̄ a ꝓpo/
sito p̄mi op̱is retardaꝫ· hec ille· Quāuis
tn̄ p̄dicatores nō dēant p̄dicare p̄ncipal'r
ꝓpter tp̱alia hn̄da· Al's tanqꝫ vēditores
boū de tēplo eijciūtur· Debet tn̄ pp̄l's sb̄
ministrare eis necāria iuxta illō· j· ad co
rinthios· ix· c· Nō alligabis os bouis tri
turātis· vn̄ Hiero· xvj· q· j· c· penult· ait
Ap̄licꝫ virꝫ ⁊ euangelizātib⁹ in necarijs
vsib⁹ nolle tribuere seip̄m ꝯdēnare ē· Et
Aug· in li· de baptismo puuloꝝ· Nō ē ve
nale euāgeliū vt pro tp̱alib⁹ p̄diceꝫ· Qui
eīm sic vēdūt magnā rē vili vēdūt· Acci/
piāt ḡ p̄dicatores sustētationē necitatis
a pp̄l'o mercedē dispēsatiōis a deo· Nō

p̄dicatores nō dēnt p̄dicare p̄ncipal'r ꝓpter tp̱alia h̄nda.

Hieronimus xvj q j c penult ait.

Aug in li de baptismo puulorum

p̄dicatores accipiant necitatis sustentacionem a pp̄lo mercedem dispensacionis a deo

enĩ a ppl'o reddit̃ q̄si merces illis q̄ sibi in charitate euãgeliũ seruiũt· sed tanq̄ʒ stipendiũ dat̃ q̄ vt possint laborare pascãtur· Hec ille· Et paulus· j· ad corinth· ix Quis militat suis stipẽdijs vnq̄ʒ· ⁊ iterũ Si nos vobis spũalia seminamꝰ nõ magnũ est si nos carnalia vr̃a metamꝰ· Et iterũ· Dñs ordinauit his q̄ euãgeliũ ãnũciãt de euãgelio viuere· Dixi hec omnia ꝓpter indiscretionẽ quorundã ppl'oꝝ q̄ vellẽt ꝑdicatores viuere de aere vel vẽto Nolo tñ excusare ꝑdicatores cupidos ⁊ auaros ambitiosos honoꝝ ⁊ dignitatũ· Qui imitari dñt sanctũ bernardinũ rerũ tꝑaliũ ꝯtemptorẽ· Nã ⁊ ter vocatꝰ ad episcopalẽ dignitatẽ minime acq̄euit· Diuitias nõ cõgregauit dicẽs cũ Paulo actuũ· xx· c· Argentũ aut aurũ aut vestẽ nullius vestrũ ꝯcupiui· Et licet in omĩ vita sua verus fuerit pauꝑtatis amator discipulusq̄ʒ ⁊ filius beati Frãcisci· Tñ illõ est de ip̃o notabile inter cetera qd̃ mediolani ostẽdit exemplũ charitatis necnõ ⁊ cõtemptꝰ pecunie· Dũ enĩ ibi ppl'o diebus pluribus ꝑdicasset· illustrissimꝰ dux eiusdẽ vrbis philippꝰ eidẽ ꝑ fidelẽ nunciũ multã auri copiã in elemosynã misit· nũcius itaq̄ʒ auri põdere reuerẽter assũpto ad cõuentũ fratrũ festinãter accessit· Et pergens ad cellã sancti bernardini aurũ sibi ex ꝑte dñi ducis benigne ⁊ reuerentissime ꝑsentauit· Ip̃e v̓o vir dei hilari vultu gratulãtiq̄ʒ aĩo ꝑdictũ aureũ munꝰ ⁊ si in ꝓprios vsus accipe recusaret· charitatis tñ zelo in redẽptionẽ captiuoꝝ ⁊ pauperuʒ vsus misericorditer exhibere decreuit· accersito igit̃ quodã probo venerãdoq̄ʒ ciue socioq̄ʒ vocato sũptaq̄ʒ ab ip̃o ciue pecunia ad carceres clã ⁊ incũctãter accessit ⁊ q̄ʒplurimos inde captiuos redemit· reliquãq̄ʒ ꝑtẽ pauꝑibꝰ cũ magna aĩ hilaritate distribuit· Sciẽs aũt illustrissimꝰ ille dux q̄ facta fuerãt sanctũ Bernardinũ mirabiliter cõmẽdauit· ¶ Tertio commendat̃ ꝑdicatio sancti bernardini ꝓpter patientiã· Fuit enĩ patientissimꝰ in laboribus in ĩfirmitatibꝰ ⁊ in ꝑsecutionibus Et vt de ꝑsecutõibꝰ loq̄r· accusatꝰ fuit tã q̄ʒ hereticꝰ ab emulis q̄busdã Martino q̄nto· Qui eũ ad se venire ꝑcepit· Añ v̓o q̄ʒ se ꝯtulissʒ ad vrbẽ sonabãt vndiq̄ʒ falsi rumores de sãcto bernardino· Dicebãt enĩ ppl'i· Veniet veniet ille hereticꝰ· aliq̄ cõburet̃ ille hereticꝰ ⁊ similia· Dũ v̓o vrbẽ intrauit ostẽdebat̃ digito ⁊ vnꝰ alteri cachĩnãdo dicebat Hic hic est ille· Ipse v̓o hec oĩa pro dei amore eq̄nimiter tolerabat· Et tandẽ v̓itate inspecta ⁊ comꝑto clarissime q̄ nõ solũ catholicꝰ foret sed etiã fidei catholice dignissimꝰ ꝑco a põtifice gratiose visꝰ est ⁊ auditꝰ ⁊ cũ eiꝰ bñdictiõe ꝑdicare cepit in vrbe· Tantã v̓o grãm d̄s ori eiꝰ ⁊ verbis ĩfudit vt oĩs ppl's ꝯflueret ad eũ audiendũ ac si fuissʒ angelꝰ dei· Et q̄ʒto ꝑus nomẽ eiꝰ videbat̃ oĩbus odiosũ· tãto postea cũctis vtriusq̄ʒ sexus factũ est venerabile· Predicauit sic multo tꝑe cũ incredibili aĩaꝝ fructu q̄ etiã ꝑdurat vsq̄ʒ ad tꝑa nr̃a· Passꝰ est et alias ꝑsecutiões eo q̄ sꝑ v̓tutes ꝑsequit̃ inuidia· A nõnullis emulis dicebat̃ lr̃arũ ignarꝰ cũ tñ in scripturis diuinis foret eruditissimꝰ Alij v̓o q̄draginta s̄mones dũtaxat eũ scire asseuerebãt· Pleriq̄ʒ v̓o curiosi ⁊ vana eloq̄ntia tumidi ignauuʒ ineptũ ⁊ ĩpolitũ fatebãt̃· Qui tñ in h̄ dicẽdi genere ⁊ in his q̄ ꝑdicari dñt pro salute ppl'oꝝ irreꝑhensibilis erat· Sed h̄ nõ videri dʒ mirũ q̄ sibi hoĩes flagitiosi detraherẽt· cũ sꝑ fuerit hoĩm maloꝝ ꝯsuetudo sanã doctrinã spernere ⁊ detestari· Vñ Lactãtius li· v· diuinaꝝ institutionũ· de cyꝑano sic refert· Vnꝰ ꝑcipuꝰ ⁊ clarus extitit cyꝑanꝰ· q̄ magnã sibi gloriã ex artis oratorie ꝓfessiõe q̄sierat ⁊ admoduʒ multa ꝯscripsit in suo genere mirãda· erat enĩ igenio facili copioso suaui ⁊ que s̄monis maxia est v̓tꝰ aꝑto vt discernere

lactanc li v

nequeas vtrũue ornatior i loq̃ndo an fa
cilior in explicãdo an potentior in ꝑsua
dendo quisq̃ fuerit. Hic tñ placere vl
tra v̾ba sacramẽtũ ignorãtibus nõ põt q̃m
mystica sũt q̃ locutus est ⁊ ad id ꝑparata vt
a solis fidelibus audiant̃. Deniq̃ a doctis
huius seculi q̃bus forte scripta eius innotu
erũt derideri solet. Audiui ego quendã
hoiẽ dissertũ sane q̃ eũ imutata vna lr̃a
coprianũ vocaret q̃si q̃ elegãs ingenium
⁊ melioribus rebus aptũ ad aniles fabulas
ꝯtulisset. Hec ille. De beato Hiero. q̃d
referemus q̃ lumẽ splẽdidissimũ ecclesie
fuit. ⁊ tñ dentes malignoꝝ non euasit Et
vt ipse ad nepotianũ scribit. Per infami
aꝫ ⁊ bonã famã xp̃i miles gradit̃. nec lau
de extollit̃ nec vituꝑatiõe frãgit̃. Per di
em sol nõ vrit eũ neq̃ luna ꝑ noctẽ. Im
pleuit ista sanctus bernardinus q̃ dũ fal
so sibi multa obijcerent̃. ⁊ q̃ñq̃ ꝯtumeli
ose dicerent̃ in faciẽ nũq̃ vultus hilarita
tẽ mutauit nũq̃ v̾bũ protulit iracũdie. sꝫ
in oibus bñdicebat deũ. Sic accepi ab his
q̃ secũ familiariter ꝯuersati sũt.

De sufficientia ⁊ prudentia atq̃ stupẽ
da efficacia predicatõis sancti bernardi
ni. Cap. scdm.

SEcũda excellentia predicatõis sã
cti bernardini dr̃ ꝯditõis. Habu
it q̃dẽ sua p̃dicatio tres singulares
conditiones.

- Prima dr̃ sufficientia
- Scda prudentia
- Tertia efficacia

Prima ꝯditio fuit sufficientia. Tria
(Tria req̄runt̄ in p̄dicante)
em̃ req̃runt̃ in p̃dicãte. vt populũ indu
cat ad bene beateq̃ viuendũ. ſm Aug q̃r
(aug. 4to li. de doct. xpiana)
to li. de doctrina xp̃iana. Primũ est vt do
ceat. Scdm vt delectet. Tertiũ vt flectat
⁊ moueat. Et cũ q̃s ista fac̃ industria ar
tis rhetorice ad honorẽ dei ⁊ salutẽ aiarũ
bene est ⁊ laudabile ſm eundẽ Aug. Sꝫ
cũ spũssanctus vtit̃ lingua p̃dicatoris vt in
strumẽto ad ista efficiẽdũ sic̃ fuit i apl̃is
q̃ impiti erãt. Tũc opus illud est grã gra
tis data q̃ dr̃ grã ſmonis ⁊ lingua angelo
rũ. Et ſmo sapiẽtie dr̃ in locutõe de diui
nis. Sermo sciẽtie de hũanis. vt de mori
bus ⁊ vitijs ⁊ v̾tutibus ⁊ hmõi. ſm Tho.
ij. ij. q. clxxij. Perfectius aũt ista opat̃ grã
tia q̃ natura vel ars. Sꝫ aliq̃n aptitudi
ne naturali in p̃dicatore existẽte ⁊ arte re
thorice adiũcta. aliq̃n etiã spũssanctus
opatur plenius istud. s. inductionẽ audito
rũ ad faciendũ q̃ p̃dicat. Hois g̃ est se p̃
parare. s. vt bene dicat. Deũ aũt dirigere
linguã. Et vt dic̃ Aug. in p̃fato li. de do
(aug. in p̄fato li. de doctri. xpiana)
ctrina xp̃iana. Sapiã sine eloq̃ntia pa
rũ profuit q̃ ad ppl̃os Eloq̃ntia sine sa
pientia multũ nocuit. Est em̃ vt gladius
in manu furiosi. Sapiã cũ eloq̃ntia mul
tũ iuuat ⁊ opat̃. Sanctus bernardinus p̃di
cãdo docebat q̃r ipse vere doctus erat. vt eti
am pꝫ in ſmonibus q̃s cõpilauit. Delecta
bat etiã auditores adeo vt vniuersaliter
oẽs v̾bis suis refocillarẽtur. tãq̃ si sume
rent sapidissimũ cibũ. Flectebat insuꝑ et
mouebat hoim affectus. vt oñdemus in ter
tia ꝯditõe. Quare ipse sufficientissime do
cuit ⁊ p̃dicauit. Scda ꝯditio p̃dicatio
nis sancti bernardini dr̃ prudẽtia. Fuit
em̃ prudentissimus ad euitandũ oĩa illa
a quibus p̃dicatores verbi diuini debent
abstinere que sunt.

- Falsitas
- Adulatio
- Iactantia
- Scandalum
- Contentio
- Supfluitas
- Leuitas
- Indiscretio

(ab illis vitiis diui p̄dicatores abstinē dēt)

Primo abstinere debent predicatores
a falsitate Non em̃ sũt assumẽda aliqua
falsa pro quacunq̃ vtilitate que posset
inde sequi. Quia sic veritas fidei redde

ret suspecta· argumentū dist· ix· c· Si ad
scripturas· Jdō Aug· ait· xxij· q· ij· c· pri
mū· Ad salutē nō dz quis ꝑuenire opitu
lante mendacio· Et idem ꝑtractās illud
ap̄li p̄me ad chorin· xv· c· Inuenimur fal
si testes· Perhorrendū inq̄t ē aliq̄d false
de deo dicere etiā si ad laudem ei⁹ ꝑtinere
videat· Non em̄ minore sz maiore fortas/
sis scelere in deo laudat falsitas q̄z vitu
peret veritas· Et idem in li· de mēdacio·
Mendaciū maxime ꝑniciosū est qđ fit
in his que ad religionē christianā ꝑtinēt·
Ideo doctores tenēt q̄ si q̄s nō ex lapsu
lingue sed ex industria diceret mēdaciū
in p̄dicādo mortalit peccaret nec excusa/
ret si hoc faceret cā cōuertēdi aīas ad deū
Quia vt ait ap̄ls· De⁹ nō eget n̄ro men/
dacio· Tpe meo inuenti sūt aliq̄ fingen/
tes ꝛ p̄dicantes miracl'a falsa· visiōes ex
cogitatas· Prophetias determinatas ſm
suū sensū ꝛ alia hmōi· q̄ tn̄ euanuerūt in
cogitationib⁹ suis· Nōnulli vero vt ig
norantib⁹ sapiētes apparerēt falsas alle
gatōes ad suū propositū induxerūt· Vn̄
dū q̄dam amic⁹ meus p̄dicaret neapoli·
inducere voluit ad robur ꝛ ꝯfirmatōem
cuiusdā sui dicti sentētiā cōmentatoris·
q̄ tn̄ forte nec in aliq̄ cōmento dictū illud
tangebat· ꝛ dū falso allegasset cōmenta/
torē· j· de aīa· iij· de aīa· ij· phisicoꝝ· iij· me
thaphisice· ꝛ hmōi· Tandē multiplican
do v̄ba dixit· ꝛ h̄ idem ꝯfirmat cōmēta/
tor· j· ethicoꝝ· iij· ethicoꝝ· vij· ethicorum·
qui tn̄ de ethicis nō se intromisit· Ille idē
fecerat sibi quandā cathenā doctoꝝ ꝛ fal
so illos inducebat dicēs· Et h̄ refert au/
gustin⁹ li· ij· de ciuitate dei· ꝛ· iij· de trinita
te· ꝛ in Enchiridion· ꝛ hmōi· Ita q̄ apđ
imperitos videbat hō mirabil'· sed apđ
doctos ignar⁹ et mendacijs plen⁹· ¶ Se
cūdo p̄dicatores abstinere debēt ab adula
tione· ne· s· laudet populū in q̄b⁹ rep̄hen
sibil' est· qđ est pessimū· Vel etiā de tp̄ali
bus magnificentijs· nisi forte h̄ scđm fi/

at tp̄ate vt meli⁹ ferāt correctōem durā
imediate sequendā· Adulari em̄ pctōri/
bus est ꝗue peccatū· vt patet· xlvi· di· c·
Sunt nōnulli· Et cleric⁹ adulatōni ser
uiēs degradari debz· eadem di· c· Cleric⁹
Et nihil est miseri⁹ eo q̄ adulatōib⁹ dele
ctat· vt dicit· lxxxij· di· c· Nihil illo pa/
stor· Et vtili⁹ est peccātē seuere corrige/
re q̄z adulādo palpare· v· q· v· c· Nō oīs
Et vtili⁹ est ꝛ meli⁹ pro v̄itate pati sup/
pliciū q̄z ꝑ adulatōe cōseq̄ beneficiū· xi· q
iij· c· Nemo· Et adulatio prohibet· C· si
q̄s aliquē testari prohibuerit· Et ē adula
tio sermo prolat⁹ vt placeat· ¶ Tercio đ
bent p̄dicatores cauere a iactātia· Sūt em̄
q̄dā q̄ semꝑ de se bn̄ dicūt ꝛ alios cōtem
nunt· de q̄bus Gre· ait· xlvi· di· c· j· Ha
bet hoc propriū doctrina arrogantiū vt
nesciāt hūiliter docere qđ sciūt· ¶ Quar
to debēt p̄dicatores cauere a scādalis pre
latoꝝ et alioꝝ maiorum vt non dicātur ir
rationabilit eoꝝ vicia· Unde sequit q̄
nec illi emendant nec populi propterea
edificant aut meliores fiūt· Et precipue
caute agendū cū loquunt p̄dicatores de
clericis· q̄r vt scribit extra đ imunitate ec
clesiaꝝ· ca· clericis· Clericis laicos infe/
stos oppido· i· valde· ſm glo· tradit an/
tiq̄tas· Idem· ij· q· vij· c· Laicos· ꝛ· c· lai/
ci· ¶ Quinto debēt p̄dicatores prudentes
cauere a contentōib⁹ cū alijs p̄dicatorib⁹
Unde ap̄ls p̄me ad Thimotheū· ij· ca·
ait· Noli ꝯtendere v̄bis· ad nihil em̄ vti
le ē nisi ad subuersionē audiētiū· Nec er
hoc q̄ ali⁹ habeat maiorē ꝯcursū q̄ sit eti
am min⁹ sciens p̄dicator indignationem
ōndat· Nam ꝛ christ⁹ indignat⁹ nō fuit
q̄ aliq̄n iohānes baptista fuerit in maio
ri opinione populi q̄z ip̄e· Si aūt audit
aliū p̄dicatorē dicere aliq̄ que nō sunt re
probata nec cōtra fidē vel bonos mores
sz dubia q̄uis ip̄e nō sit illius opiniōis
sufficit sibi dicere opinionē suā cū suis
ratōibus et nō impugnet aliū odiose· q̄r

h est intrare contētōes τ scādalizare po
pulos· Si etiā audit p̄dicatorē aliū dix/
isse ꝯ fidem τ bonos mores· vl' dete rmīa
ta p ecclīam nō credat faciliter nisi audi
at a fidedignis· Et tūc corrigat eū frater/
naliter vt retractet Qꝺ si ille noluerit fa
cere tūc publice est p̄dicandū ꝯtra ipsum
Si aūt p̄dicator ip̄e admonitus errauit·
dꝫ patiēter audire τ se corrigere dictaqꝫ
sua erronea emēdare ¶ Sexto p̄dicatores
prudētes debēt abstinere a sup̄fluitate τ
nimia prolixitate· Qr vt prouerbio dici
tur· Gaudent breuitate moderni ·ff· qꝺ
met⁹ causa·l·j·et· C·de appellatōnib⁹·l·
ampliorē· §· In refutatorijs·et· C·de p̄/
cib⁹ īpatori offerēdis·l· Simili· vñ Gre
gori⁹ in omelia ait· Alimēta q̄ min⁹ suf
ficiūt auidi⁹ sumunt· ¶ Septimo abstie
re debēt p̄dicatores a leuitate ne dicāt v̄/
ba ociosa τ fabulas ad prouocandū ri/
sum· Et si aliqñ opus ē facere populuꝫ
attentū cū aliq̄ modesta faceeia tp̄ate fi
at et raro· Non sit etiā leuis p̄dicator ad
ferendā sentētiā de q̄libet actu q̄ sit pec/
catū mortale· τ in oībus vtat grauitate·
sicut bos lapsus q̄ fortiter figit pedem·
¶ Octauo abstinere debēt p̄dicatores ab
indiscretōe· Nā q̄dam int' mulierclas ꝺ
subtilitatib⁹ theologie p̄dicāt· alij doct̄
τ sapientibus viris fabulas narrāt· Nō
nulli in p̄cipuis τ maximis iesu xp̄i τ v̄/
ginis marie aliorūqꝫ sc̄tōꝝ solennitatib⁹
de ludo alee de blasfemia de vsura τ simi
libus p̄dicāt· Nihil de copiosa maťia fe
stiuitatū occurrēte tāgentes· Heu ñ pos
sum nō accusare quēdā q̄ in die natiuita
tis iesu xp̄i in ciuitate neritonēsi de sodo
mia totū sermonē cōtexuit· cū tñ mirāda
occurrāt de natiuitate xp̄i iocūda · Pleri
qꝫ etiā dū ꝯ vicia inuehūt oīni honestate
demissa talia loquunt' τ dicūt· q̄lia etiā
in ore lenonū turpissima viderent'· Hi
nolūt audire verba sc̄ti francisci qui sic ī
regula fratꝝ mioꝝ sc̄tissime ꝯtulit· Mo

neo quoqꝫ τ exhortor eosdē frēs meos in
dño iesu christo vt in p̄dicatōe quā faci
unt sint examiata et casta eoꝝ eloq̄a ad
vtilitatem τ edificatōem populi· annun
ciādo vicia et virtutes · penā τ gloriam
cū breuitate s'monis· In oīb⁹ p̄dict̄ pru
dentissim⁹ fuit p̄ ceteris p̄dicatorib⁹ bo/
rū tempoꝝ dux ille verbi sc̄tūs Bernar/
din⁹· nam semp recte incessit p̄dicauitqꝫ
veritatē sine falsitate sine fictōibus sine
adulatōe cū honore et reuerētia p̄latorū
τ toti⁹ cleri· cū humilitate in v̄bis τ fact̄
cū patiētia ad ꝯtentōes vitādas· cū men
sura τ modo · cum g̃uitate et discretōne
multa· adeo q̄ exceptis emulis ei⁹ s'mo
gratus dulcis τ delectabil' fuit oībus do
ctis pariter τ indoctis viris et mľierib⁹·
cūctisqꝫ generib⁹ hominū prout oīs ita
lia clare firmiterqꝫ testat'· ¶ Tercia cōdi
tio p̄dicatiōis sancti bernardini dꝛ effica
cia· Predicauit eñi cū admirabili aīaruꝫ
fructu adeo q̄ oēs italie ciuitates et ma
iores et mediocres et minores pro maio
re p̄te sua doctrina reduxit ad christum·
Ip̄e pctōres conuertit· Ip̄e vsuras extin
xit· Ip̄e multis habitū religiōis induit·
Ip̄e fratrū de obs'uantia loca τ monaste
steria cōstrui fecit· Ip̄e discordantes ad
pacē reduxit· Ip̄e ad festa colēda pp̄los
traxit· Ip̄e deniqꝫ cūctos mares ac muli
eres vt deū timerēt amarēt allexit· Testā
tur hec oīa p̄clarissime inclitéqꝫ italie vr
bes· Roma· sena· perusia· florētia· bono
nia· ferraria· venetia· padua· verona· vi
centia· brixia· mediolanū· ianua· τ alieq̄ꝫ
plures· In q̄b⁹ ita efficacit' semīauit ver
ba vite vt vsqꝫ in p̄sentē diē adhuc gustē
tur fruct⁹ p̄dicationū suaꝝ· Quinimo et
si qui post ip̄m in officio p̄dicādi clari sc̄
habiti· vt fr Jo̅hes ꝺ capistrano Jacob⁹
de marchia· Matthe⁹ de sicilia · Antho
ni⁹ de botonto· Andreas de sc̄tō gemini
ano· Jo̅hes de prato · Jacob⁹ de donzell'
de bononia· Herculan⁹ de perusio· Frā

ciscus de treuio· Siluester de senis· An/
toni⁹ de arimino· Michael de mediola/
no· Bartholome⁹ de ayano · Antoni⁹ de
vercellis· Seraphin⁹ de gaieta· Cheru/
bin⁹ de spoleto · Frãcisc⁹ de spoleto Hie
ronym⁹ de florẽtia· Dñic⁹ de goncessa· Ja
cobus de gallio oẽs frẽs minores in h̄ ge
nere dicẽdi famosissimi· Et q̄cũq3 alij ẽti
am de alijs ordinib⁹ mẽdicantib⁹ pro ma
iori pte conati sunt imitari modũ ⁊ regu
lã atq3 stilũ ip̃i⁹ scti Bernardini· Adhuc
⁊ mlti ex his s̃mões illi⁹ pplis pnũciart
q̄ fruct⁹ vberrimos produxerũt· Ego eti
am q̄ de bernardino ⁊ si incõposite tñ nõ
sine deuotõne p̃cipua ista refero oẽm ita/
liã lustraui p̄dicauiq3 q̄draginta ãnis e/
uangeliũ iesu christi bernardinũ habui i
stilo pronũciandi necnõ ⁊ scribẽdi p̃rem
⁊ p̃ceptorẽ· Et l3 illũ nõ viderim legi tñ
s̃mones amenissimos q̄s cõpilauit· Pre
dicaui ⁊ illos q̄nq3 lic3 postmodũ alios
ego confecerim· Nõ vtiq3 nõ ex p̃sũptõe
sed charitate ac necessitate tẽporu3 volui
tentare· Nam ⁊ pter studia hũanitatis
q̄b⁹ iã cõpleta est oĩs italia ⁊ pter viro/
rũ doctissimor3 in qualib3 facultate copi
am ac etiã pter subtilitatẽ populor3 qui
quodãmodo pter multar3 p̄dicationu3
freq̄ntiã effecti sũt curiosi· cõsulte visum
est mihi agere vt s̃mones illos ɔtexerem
Quare vt pte3 istã expediã ɔcludo q̄ sã
ctus bernardin⁹ fructuosissime p̄dicauit

Qualiter de⁹ honorauit sctm̃ bernar/
dinũ in miraculis in canonizatõe ⁊ i glo
ria beata

Capitulũ terciũ

Tercia excellẽtia p̄dicatõis sci ber
nardini d̃r honoratiõis · voluit
eñ deus honorare illum tripli
ci honore

Primus dicit̃ miraculose rutilatõis·
Secũdus solẽnis canonizatõis·
Terci⁹ sup̃ne glorificatõis
Primus honor fuit miracular3 rutilã
tiũ· Multa eq̄dem miracl'a visa sũt d̃ sã
cto isto· Nam eo mortuo in vigilia ascẽ
sionis iesu xp̃i dũ fratres ei⁹ socij in aq̄la
no cõuentu corpe in cellula cũ luminari/
bus solo dimisso incederẽt vt capsa cele
rit̃ fieret in q̄ corp⁹ illõ reconditũ senas
trãsportarẽt· q̄dã adolescẽs pasqual' no
mine p mltos annos claud⁹ q̄ nec rectus
icedere poterat sed manib⁹ reptãdo ibat
cui⁹ genua carnosa dura erãt ⁊ tumida a
spũsancto inspirat⁹ sic reptãdo vt potu
it ad corpus sancti bernardini puenit et
deuotõe inflãmat⁹ tetigit faciẽ ei⁹ ⁊ ide
genua sua cũ fide infusa mirabili com/
mendans se sctõ viro· Mox i pedes sur
rexit san⁹ ⁊ liber ⁊ currẽdo cũ lachrymis
⁊ clamorib⁹ exultatõis ad eccl'iam prope
rauit· Sentiũt oẽs voces· vident liberu3
quẽ viderãt vsu ambulãdi p̃uatũ Mirã
tur· gr̃as referunt oĩpotẽti deo ⁊ sancto
bernardino· Cõmouet̃ ciuitas tota ⁊ fit
ɔcursus viror3 ac mulier3 · Ciues v̊o cor
pus ad eccl'iam cũ hymnis ⁊ laudib⁹ et
armator3 custodia deferri faciũt· socijs at
q3 sancti referunt ne thesaur3 ip̃is a deo
datũ inde amouere p̃sumãt · Vidi ego il/
lũ pasqualẽ ⁊ secũ locut⁹ sũ q̄ retulit oĩa
q̄ narrata sũt Eodẽ die iuuẽcula q̄dã no
mine partia q̄ mẽsib⁹ plurib⁹ in lecto ia
cuerat nec p seip̃a3 poterat ambulare· pa
tiebat̃ etiã vulnera q̄dã q̄ fistule dicunt̃
a medicis· audiẽs sanatũ pasqualẽ sup/
pliciter expostulauit ad corp⁹ scti deferri
Quo cũ pueĩsset orõeq3 facta incolumis
redijt domũ nõ solũ restituta virib⁹ cor/
poris sed etiã eodẽ instanti a fistul' pfe/
cte sanata· Hãc ego allocut⁹ sũ ⁊ paren/
tes ac vicinos ei⁹ q̄ oẽs affirmarũt sic cẽ
vt expositũ ẽ· Sicilia de spoleto vxor no
bil' viri frãcisci nõ valẽs se mouere d̃ le/
cto cũ sic p plures ãnos molestata fuiss3
deducta ad corp⁹ scti bernardini restitu/
ta ẽ optime sanitati· Et hec oĩa retulerũt
multi spoletini etiã ⁊ ip̃a q̄ p̄ma erat i ec
clesia maiore dũ ibi vna q̄dragesima p̄di

cavi· Alia mlier de pplo q̄ annis trigīta septē omī vsu ambulādi pvata extiterat ducta ad corp⁹ scti bernardini mox sani tatē adepta ē· Hāc ego vidi sanā ꝛ robu stā ac si nullū antea malum passa fuisset Sūt ꝛ alia isti⁹ scti miracla mlta vsq̄ in hodiernū diē· Ad sacꝝ cui⁹ tumulū fre/ q̄nter mēbra languētū mō sanitati q̄lib; fuerint gravata restituunt· ¶Scd̄us ho nor q̄ deus honoravit sctm̄ bernardinuz d̄r solēnis canonizatōis· fuit eq̄dē cano nizatus cū mlta solēnitate ꝛ magnificen tia p̄ ceteris q̄s vidim⁹ canonizari· Naz tpe meo eugeni⁹ q̄rtus canonizavit sctm̄ nicolaū de tolentino· Calixtus terci⁹ san ctū vincentiū ꝛ sanctū Osimundū · Pi⁹ secūd⁹ sctām Katherinā de senis · Sixt⁹ q̄rtus sanctū bonaventurā· Et Nicola us q̄nt⁹ sanctū bernardinū Sz in canoni zatōe isti⁹ mlta ꝯcurrerūt faciētia ad glo riā eius· vicz annus iubile⁹ q̄ ex oīb⁹ xp̄i anoꝝ partib⁹ multitudo maxima ꝯflue, bat ad vrbē· ꝛ dies pētbecostes festū vti, q̄z solēnissimū· Et generale capitulū fra trū minoꝝ ī q̄ ꝯvenerūt vltra q̄nq̄ milia fratꝝ· Et ego de ip̄o post canonizationez ꝑmonē ad populū habui in q̄ cōcurrerūt multa milia viroꝝ ac mulieꝝ· ¶Terci⁹ honor q̄ deus honorare voluit sanctum bernardinū dicit̄ sup̄ne gl'ificatōis · In celesti nāq̄ patria vltra essentiale p̄miū coronat̄ aureola que debet̄ doctorib⁹ v̄ q̄ diximus in op̄e de laudib⁹ sanctoꝝ in ꝑ, mone de sctō petro martyre· Dicere ita, q̄ possum⁹ illud p̄s· Magna est gl'a ei⁹ Magna vtiq̄ in eccl'ia militāte· maior ī ecclesia triūphante· Quare ꝯveniēter de ip̄so referre possum⁹ q̄d de paulo p̄mo heremita in sua vita hieronym⁹ scribit· Si mihi inq̄t electōez optōe dn̄s digna ret̄ cōcedere magis eligerē tunicā pauli cū meritis ei⁹· ita ꝛ scti bernardini q̄ re, gū purpuras cū gēmis suis· Dep̄cemur ergo deū celi vt p merita tāti scti dignos efficiat nos sua gr̄a· Et tandē ad vitā p ducat eternam· Amen·

In festo annunciatiōis virginis gl'iose· Sermo quinquagesimusq̄ntus

Ingressus angel⁹ ad eā dixit· Ave gr̄a plena dn̄s tecū: bn̄dicta tu ī mulierib⁹· Scribūt̄ hec v̄ba Lu· j· c· ꝛ in euāgelio p̄sentꝭ solēnitatis· Cogimur hodierna die ex g̃titudis debi to p̄ijssimā virginē genitricē dei q̄b⁹ pos sum⁹ extollere laudib⁹ · Ip̄a nāq̄ pacez attulit mūdo quā p̄diderat inobedientia prothoplaustoꝝ humanūq̄ gen⁹ suo re cōciliavit actori· In vtero etem̄ suo sacra tissimo virginali deus pro nobis factus hō nr̄am assumēdo naturā inveteratā p tot annoꝝ milia irā deposuit· Et vt inq̄t Aug· in ꝑmone q̄ legit̄ ī vigilia epipha nie· Sola hec virgo singularē gr̄az sum me divitatꝭ accepit· Soli donatū est vt in illa et de illa reꝝ omniū creator miseri corditer crearet̄· Institutor femiaꝝ sine semine cōcipet̄· et deus sine initio natus initialiter nasceret̄· Hec ille· Cū g̃ tot ī audita miracula in annūciatōe ei⁹ sint ce lebrata cui⁹ festū colit̄ hodie a cūctis fi, delib⁹ equū esse arbitrat⁹ sum in p̄senti ꝑ mone de ip̄a virginis gl'iose annūciatōe aliq̄ dicere De q̄ tria mysteria p̄ponim⁹ cōtemplanda·

¶Primū dicit̄ angelice missionis
¶Secūndū angelice apparitōis·
¶Terciū angelice salutatōis·

Quare ad virginem missus est angel⁹ ꝛ quo tp̄e ꝛ ad quem locum· Et in q̄ actu erat tūc btissima virgo· scz actōis vel cō templationis

Capitulū primum

p

Primum mysterium contēplan dum v̄ annunciatōe virginis be nedicte dicit̄ angelice missionis

In quo de missione illa quattuor sũt cõ
sideranda·
¶Primũ est ꝯgruitas·
¶Scõm tꝑalitas
¶Tertiũ localitas
¶Quartũ actualitas
Primũ qđ est ꝯsiderãdũ dr̃ ꝯgruitas
vbi q̃ritur· An ꝯgrue fuit angelꝰ ad vir
ginẽ missus· Et dimissis rõnibꝰ illis q̃s
enarrauimus in ſmõe de annũciatõe i o/
pere de laudibus sanctoꝝ· adhuc suꝑad/
demꝰ tres alias quas ponit Albertꝰ ma
gnus in oꝑe qđ composuit suꝑ missꝰ est
¶Prima rõ dr̃ req̃sitõis
¶Scđa augmentationis
¶Tertia illuminationis
Prima rõ q̃re ꝯgrue ad ꝟginẽ missus
est angelꝰ dr̃ req̃sitõis· vt·s·req̃reret eius
ꝯsensus· Nã in mysterio icarnatõis qđ
dã mr̃imoniũ spũale factũ est inter deũ et
hũanã naturã· vñ Grego· in Omel· ex
ponẽs illud qđ xp̃s dixit Math· xxij· c·
Sil'e est regnũ celoꝝ hoĩ regi q̇ fec̃ nup/
tias filio suo ait· Deꝰ pr̃ filio suo tũc nu
ptias fecit qñ ip̃m nature hũane ꝯiũxit·
Hec ille· Hec aũt natura erat a ꝟgine as
sumẽda· Jõ in isto sũmo mr̃imonio con
sensus ꝟginis tanq̃ꝫ spõse fiende req̃ren
dus erat· Nã vt scribit ex̃ de spõsalibus
ca· Tua nos· Sine ꝯsensu cetera neque
unt fedus ꝑficere ꝯiugale· ꝛ iõ decuit mit
ti q̇ hᵒ ãnũciaret ac req̃reret ꝯsensũ ꝟgis
vñ in figurã huiꝰ scribit Geñ· xxiiij· Ex
procurator Abraã heliezer missꝰ ab abra
am q̇ interp̃tat̃ pr̃ multaꝝ gentiũ de tra
promissiõis ad procurãdã vxorẽ seu de/
spõsandã filio suo in arã rebeccã pulcer
rimã ꝟginẽ ꝛ incognitã viro ad aquarũ
fontẽ reptã sbito eã in spõsam isaac dis/
posuit assumere· Priꝰ tñ q̃ꝫ hᵒ faceret q̃si
tus ẽ assensꝰ eius quẽ exp̃mẽs clare facta
spõsa· Iste ꝑcurator fuit archãgelus ga
briel missus a deo p̃re de terra ꝑmissiõis
scꝫ celesti p̃ris· Ut eñ dr̃ in glo· in· c· pro
curator· de ꝑcur· li· vj· Mr̃imoniũ ꝯtra
hi põt ꝑ procuratorẽ vt pꝫ· xxxij· q· ij· cap
Honorant̃· ex̃ de ꝯuersiõe ꝯiugatoꝝ· ca·
Ex ꝑte· Ex̃ q̇ clerici vl' vouẽtes· c· Ueni
ens· ff· de spõsalibꝰ· l· Sufficit· ꝛ· l· vlti·
Et· ff· de ritu nuptiaꝝ· l· Mulierẽ· Oẽs
eñ ꝯcꝰ q̇ ꝯsensu ꝯhũt̃ inter absentes ꝯ
hunt̃· ff· de ꝯhẽda emptõe· l· j· §· Est autẽ
Et si obijceret̃ q: in mr̃imonio ꝯhẽdo de
bet eẽ ꝯsensꝰ cordis ꝛ oris· vt ꝑbat̃ in· c·
j· ex̃ de spõsa duoꝝ· Rñdet̃ q' satꝫ dr̃ ore
ꝯsentire q̇ ꝑ' ꝑcuratorẽ ꝯsentit· De re· iu
ris· c· Qui ꝑ aliũ· ff· de reg· iurꝫ· l· Qđ ius
su alterꝰ· Ueniẽs ḡ angelꝰ in mũdũ iue/
nit p̃ ceterꝫ ꝟginẽ pulcherrimã mẽte ꝛ cor
pore ad fontẽ aquarũ viuentiũ graꝝ ꝛ di
uinoꝝ eloq̇oꝝ q̃ etiã sua liberalitate ipsi
angelo nũcio desponsatiõis sitienti salutẽ
hũanã ꝛ camelis eiꝰ· i· hoĩbus q̇ ab angel'
dirigebãt̃ ꝛ custodiebãtur potũ dedit sa
tisfaciẽs desiderio angeli cũ nũciasset ad
uẽtus sui cãm ꝛ missiõis vt· s· eã despõsa
ret filio dei cũ ꝯsensit dicẽs· Ecce ancilla
dñi· ꝛc Et tũc ꝯcũ est mr̃imoniũ· Et ver
bũ caro factũ est· ¶Scđa rõ q̃re congrue
ad virginẽ missus est angelꝰ dr̃ augmen
tatiõis· vt· s· eiꝰ meritũ augmẽtaret̃· ꝛ hᵒ i
credẽdo nũcio· Cũ eñ aliq̇d nũciat̃ credẽ
dũ q̃ꝫto illud magꝭ est arduũ ꝛ lõge ab hu
mana oꝑatõe vel ab vsu nature tãto ma
gis quis meret̃ assentiendo ad credendũ
Et q: maxime arduũ ꝛ inusitatũ erat vir
ginẽ ꝯcipe ꝛ deũ hoĩem fieri· Jõ assentiẽs
huic rei sibi nũciate augebat̃ ꝛ meritum·
Propt̃ea inq̇t Leo papa in ſmõe de na
tiuitate xp̃i· Uirgo regia dauitice stirpis
eligit̃ q̃ sacro grauidãda fetu diuinã hu
manãq̃ꝫ prolẽ prius ꝯciperet mẽte q̃ꝫ cor
pore· Et ne suꝑni ignara ꝯsilij ad insita
tos pauceret affatus· quod in ea operan/
dũ erat a spũsancto· colloquio discit an
gelico· Hec ille· Scđo augmẽtatũ ẽ ꝟgi
nis meritũ in assentiẽdo nũcio cũ ait· Fi
at mihi scđm verbum tuũ· Stabat tota

celestis curia expectās ꝯsū suū. Clamabāt oēs pr̄es in limbo illō Jsa. xlv. Rorate celi desup̲ et nubes pluāt iustū apiatur terra ꝛ germinet saluatorē. Apiatur scꝫ terra virginal' in corde p̲ cōsensuꝫ. in corꝑe p̲ vocale ꝟbū dicens. Fiat mihi ſꝫ verbū tuū. ꝛ germiabit saluatorē christū. Tercio augmētatū est meritū virginis. ꝺo se tota humiliādo cū dixit Ecce ancilla dn̄i nō mater vel filia aut spōsa ſꝫ ancilla. ¶ Tercia rō q̄re cōgrue ad virgineꝫ missus ē angel' dr̄ illumiatōis vt int' ꝛ extra illuminaret. Fuit em̄ illumiata in potētijs sensitiuis p̲ allocutōeꝫ ꝛ visiōeꝫ angeli. Si em̄ angel' apparēs pastorib' cū magna claritate se ill' ōndit ad annūciandū xp̄m natū. multo magis credendū est apparuisse cū magno splēdore virgini q̄ eū paritura erat. Nō luce q̄ oculos offenderet vt offendit' aspiciēs ī speram solis. sed luce reficiēte visum ꝛ oēs sens'. Illumiata ē in potētijs medijs. s. imagiatiuis ꝛ cogitatiuis. circa q̄s ml'tū opatur misteriū angeloꝝ in purgādo fantasmata et suggerēte bōas imaginatōes. Quas aūt cogitatōes sctissimas q̄ꝫ altissimas. q̄ꝫ feruidas erga diuina haberet ip̄a sola nouit. nobis aūt incognita sūt. Quātuꝫ aūt ad vltimas potētias. s. intellectuꝫ et voluntatē p̲ inspiratōem de' opabat' q̄ solus in volūtate opat' et aīe illabit'. Unō dicit Albert'. De' est ī hac missiōe negociij inuctor p̲ seip̄m salutatōnis dictator. intelligētie inspirator. ꝛ ment' ad ꝯsensum prouocator. modi executōis expositor. vnde angel' req̄sit' de modo trāsmisit eā ad sp̄m sanctū dicēs. Sp̄ūssctūs superueniet in te q̄. s. modū docebit ꝛ ſuabit. vn̄ nihil in hoc ab angelo illumiatōis accepit sed a deo. ¶ Secūdū quod est ꝯsiderādū de missiōe angeli dr̄ tempalitas. Quo. s. tp̄e facta fuit missio illa. Et hoc triplici respectu.

¶ Primo respectu anni.

¶ Secundo respectu mensis

¶ Tercio respectu diei.

Primo videndū ē quoto anno ab initio mūdi missus fuit ad virginē angelus ꝛ verbū caro factū est. Et ſm Bedā ꝛ septuaginta interp̄tes Ab initio mūdi vsq̄ꝫ ad incarnatōem christi fluxerunt anni q̄nq̄ꝫ milia nonagintanouē. Jta q̄ in sexto millenario incarnat' est christ'. vt sicut die sexta in creatōe mundi formatus fuit hō q̄ lapsus est. ita in sexto millenario formaret' hō q̄ hoīem lapsū releuaret ¶ Secundo videndū ē quo mēse angel' venit ad virginē. Et sctā tenet eccl'ia q̄ de mēse marcij q̄ erat sextus mēsis a conceptōe iohānis baptiste. vt dr̄ Lu. vi. c. Et apte ī sexto mense a' iohānis ꝯceptu dicit' missus angelus ad nunciandū xp̄i incarnatiōem. Quia lex ꝛ ꝓphete. i. vet' testamentū vsq̄ꝫ ad iohēm continēt q̄nq̄ꝫ mūdi etates. Primā ab adā vsq̄ꝫ Noe. Scdam a noe vsq̄ꝫ ad abraam. Terciaꝫ ab abraam vsq̄ꝫ ad dauid. Quartam a dauid vsq̄ꝫ ad trāsmigratōem babilōis. Quitā a trāsmigratiōe babilōis vsq̄ꝫ ad christū in q̄ inchoat' sexta etas. cui' fineꝫ de' nouit. Est aūt senari' numer' p̲fect' significās p̲fectōem gr̄e quā christ' adduxit. Mēsis autē marcij ē tp̄us veris q̄ terra sicca et indecora ꝓpter frig' reuiuiscit in herbis. floret ī arborib'. letatur auiū cōcentu. abūdat in humorib'. Et q̄ p̲ incarnatiōem xp̄i renouatio erat fiēda in hūano genere qd̄ olim ꝓpter frig' peccati erat aridū gr̄a indecoꝝ. q̄ sine virtutibus reuiguit in bonis cogitatōnib'. refloruit in sanctis affectōibus. augmētatū est in sctīs doctrinis. letatū ex p̄mijs. iō apte hoc mense angel' missus ē. ¶ Tercio videndū est de die q̄ angel' missus ē. Et cōiter tenet' q̄ fuerit. xxv. dies marcij ꝛ feria sexta. Jn q̄ ſm Franciscū de maygronis in ſmone de annūciatōne mlt'a referunt' solennia facta. Et p̄mū q̄ adam

fuit de limo terre formatus · ¶ Scḋm q̄
eua fuit de eius costa educta · Terciū q̄
p̄mus martyr et virgo abel fuit coronat⁹
ſm Aug · quia tali die fuit a fratre per/
emptus · Quartū q̄ Melchiſedech pa
nem et vinū obtulit in ſacrificiū in figu
ra dn̄i noſtri ieſu xp̄i q̄ factus ē ſacerdos
ineternū ſm ordinē melchiſedech · Quin
tū q̄ Abraham voluit īmolare filiū ſu
um propter diuinū p̄ceptū pficiendum ·
Sextū q̄ btūs iohānes baptiſta iſta die
fuit natus · vt patz q̄ ſp currit eadem die
ei⁹ natiuitas ⁊ virginis annūciatio · Se
ptimū q̄ tali die btūs petr⁹ fuit a vincu
lis abſolut⁹ · Octauū q̄ btūs iacob⁹ fuit
ab herode interfect⁹ · Nonū q̄ chriſt⁹ fu
it paſſus pro redemptōe hūani generis ·
Decimū q̄ fuit a magis in p̄ſepio adora
tus · Undecimū q̄ latro ad miſericordiā
fuit receptus · Duodecimū q̄ angel⁹ ad
virginē miſſus · ¶ De hora v̄o qua ange
l⁹ ad virginē miſſus eſt licȝ ſit nobis in/
certa tn̄ ſm Albertū ꝯueniētior videt̄ fu
iſſe in ortu ſolis · Dicit em̄ q̄ circūſtantie
nūciandi debēt exprimere properatē nūci
ati ſm Dyoniſiū · cū annūciet angel⁹ iſte
ip̄am incarnatōnem cū properatib⁹ ſuis ·
Illa aūt ſic ortus veri ſolis ſup terram
illuminantis oēm hoiem venientē ī hūc
mundū · qḋ tp̄s · ſ · mane eſt initiū diei ſi/
ne p̄iudicio credi pōt q̄ hec annunciatio
ſit facta in ortu diei · Ad qḋ facit q̄ op⁹
creatōis cepit a luce · vt dicit̄ Gene · j · cū
dixit deus · Fiat lux · quod videt̄ fuiſſe in
p̄ncipio diei artificial' · Ergo multo forti
us op⁹ recreatiōis qḋ eſt nobili⁹ · In in/
carnatōe em̄ incipit dies grē · Dis autē
dies artificialis incipit a luce · q̄ · ſ · eſt ab
ortu ſolis vſq̄ ad occaſum ſup nr̄m emi
ſperiū · Dies etiaȝ natural' q̄ eſt viginti
q̄ttuor horaꝝ comprehendēs noctē ī ve
teri teſtamēto inchoabat̄ a luce · ſ · in ma/
ne · Et ideo decens fuit q̄ recreatio q̄ eſt
p grām inchoaret a luce · Quod aūt dicat̄

Sap · xviij · ca · Dum mediū ſilentiū tene
rēt oīa et nox in ſuo curſu mediū iter ha/
beret · omnipotēs ſmo tuus dn̄e id ē fili⁹
a regalib⁹ ſedib⁹ venit · ergo videt̄ q̄ an/
nunciatio iſta facta fuerit media nocte ·
Rn̄det Albertus q̄ nō intēdit ſapiens
ibi notare tp̄us ſeu horā incarnatōnis ·
ſed ſtatū eoꝝ q̄bus vēit q̄ oēs vna cathe
na tenebraꝝ erroꝝ et vicioꝝ erant com/
pediti · Angel⁹ aūt magis debuit nūcia
re et ex hora nunciatōis deſignare prope
tatē ⁊ effectū incarnatōis · ſ · initiū ſeu or/
tū veri ſolis poti⁹ q̄ȝ ſtatū eoꝝ q̄b⁹ ort⁹
eſt · Nec etiam in veſpe · id eſt ſero debuit
nunciare ſignificās finē ſeculi · id ē ſextā
etatē in q̄ incarnat⁹ eſt · q̄ tp̄s nō nūcia/
bat incarnatōis · Iā eni illud fuerat nū/
ciatū p gabrielē danieli · ſ · ip̄am tūc fien/
dā incarnationē · ¶ Si autē diceret̄ q̄ cō
uēiētior videt̄ hora ī meridie ex eo q̄ abra
he ſtanti in oſtio tabernacli in feruore di
ei · id eſt in meridie apparuerīt angeli nū
ciantes ꝯceptū yſaac · q̄ fuit figura chri/
ſti · Illa etiā hora · ſ · nona chriſt⁹ expira
uit in cruce · p cui⁹ mortē redempti et illu
minati ſum⁹ · In meridie etiā ſole exiſtē
te in altiſſimo poli maximuȝ calorē gene
rat ſup terrā · ⁊ Maximū aūt calorē ſue di
lectōis oſtendit de⁹ mittēdo filiū ſuum ī
mundū · Ergo illa hora debuit poti⁹ nū/
ciari · Rn̄det Albertus q̄ abraam deſi/
gnat feruentē affectū patꝝ antiq̄ꝝ quem
habebāt ad iſtam incarnatōȝ fiendā · Sȝ
angel⁹ nō ad hoc miſſus fuerat nūciare ·
id eſt deſideriū patꝝ ſed impletōem et in
itiū illumiatōnis · Ex aūt hora paſſiōis
fuerit meridies facit ad ꝓpoſitū videlicȝ
q̄ ſicut ſole mūdi materiali ad occaſum
tendente ꝯgruebat verꝝ ſolem chriſtum
mundū relinq̄re quo ad vſū vite hūane ·
ita ꝯgruebat q̄ ſole materiali oriēte · ſ · in
principio diei ſimul oriret̄ ab intra ve/
rus ſol iuſticie chriſt⁹ deus noſter p īcar
nationē · Et licet in ope redemptiōis cha

ritas monstraret in sūmo ·opus tn̄ icar/
natōis sine passione nō fuit op⁹ redēpti
onis·vnde licʒ incarnatio magꝭ in se essʒ
q̄ȝ passio·tn̄ magis mōstrata est charitas
in passiōe· Ergo nō fuit sūmū qꝺ recepit
augmentū·vnde charitati ōn̄se in incar/
natōe facta est additio ꝭm ꝺemōstratōneʒ
exteriorē in passione ꝑ quā charitas vlti
ma est in ostensiōis ꝑfectōe· Et ideo i me
ridie passio magis q̄ȝ incarnatio ꝯgruit
fieri· Hec Albert⁹·Sed Frācisc⁹ ꝺe ma
yronis in sermōe de annūciatōe ꝟginis
opinādo dicit·ꝙ angel⁹ apparuit virgi
ni hora cōpletoriȷ̄·colloq̄ns cū ea vsq̄ȝ ad
mediam noctē·qꝛ in fine verboꝝ eius ꝟ/
go ꝑbuit assensum· Ob qꝺ illa hora ꝟgo
ꝯsueuit pulsantib⁹ campanis pro sig̃ a
fidelib⁹ salutari·q̄ hora cōgruit mysterio
incarnatōis secretissimo ·quia media no
cte oīa silent·¶Tercium qꝺ est ꝯsideran/
dū ꝺe missione angeli dicit localitas· ad
quē·l·locū angel⁹ missus ē·ꝛ h̄ triplicit·
¶Primo q̄ȝtū ad prouinciā·
¶Scꝺo q̄ȝtum ad ciuitatem·
¶Tercio quantū ad habitaculū
Primo q̄ȝtū ad prouinciā Lucas di
cit illā fuisse galyleā· In q̄ couenient fa
cta est annūciatio christi ꝭm Albertū·et
ꝓpter factū qꝺ fiebat et ꝓpter finē ꝑ quē
fiebat· Incarnat⁹ enim fuit dn̄s vt iude
os ꝛ gentiles saluaret· Propterea in re
gione que ab vtrisq̄ȝ habitabat annūcia
ri ꝛ concipi voluit· Ex aūt in galilea ha
bitarēt gentiles ꝛ iudei ptʒ ꝑ illud Isaie
ix·c·Primo tēpe alleuiata est terra ʒabu
lon ꝛc·trans iordanē galilee gentiū· vbi
dicit Nico·ꝺe lyra ꝙ rex salomon vt scri
bit·iiȷ̄·Reg·ix·c·ꝺedit hyram regi tyri q̄
erat gentilis·xx·oppida in galilea ·¶Al
bertus vero dic̄ ꝙ ductis iudeis in capti
uitatē in niniuem missi sunt a rege multi
gentiles ad habitandū in galilea·ꝛ sic mi
xti erāt gentiles cū iudeis q̄ remanserāt·
Et sic in regiōe cōmuni cōcipi voluit q̄
pro omnibus nat⁹ est· Non enī iudeoꝝ
ꝺe⁹ tm̄ sed gentiliū· Itē regio illa suo no
mine ꝓprietatē incarnatōis propriȷ̄ssime
expressit· Galilea enī interptat reuelatio
seu trāsmigratio· In hac aūt nūciatōe fie
bat sūma secretoꝝ reuelatio ·qn̄ ꝟbū qꝺ
erat in ꝑncipio apud ꝺeū et lucē habitat
inaccessibilē caro factuʒ est· Et vidit om
nis caro salutare ꝺei nostri·qui libꝝ ape
ruit ꝛ soluit signacula oīa ꝛ quecūq̄ȝ au
diuit a patre nota fecit nob· Silr̄ ꝛ h̄ fie
bat trāsmigratio maxima ·qꝛ ꝺe ignoran
tia in sciam· de culpa ad grāʒ· ꝺe vmbra
in ꝟitatē·de austeritate in benignitatem·
ꝺe ꝟuitute ī libertatē·ꝺe timore ī amoreʒ·
ꝺe g̃uitate in leuitatē· Et diuītes trāsmi
g̃uit in hūanitatē q̄ maxima trāsmig̃tio
fuit·qꝛ ī ea ꝑmū ad vltimū trāsmigrauit
in vnā ꝑsonā Nec obstat si dicat ꝙ iu
deis christ⁹ promissus ē· ergo ibi ī iudea
ꝯcipi ꝺebuit·falsum eni h̄ est qꝛ gentib⁹
vt ptʒ ꝑ ꝓphas ꝑcipue ꝑ Isaiā· Sʒ bn̄
ꝓmissū ē ꝙ ꝺ eoꝝ semīe xp̄s nasceret qꝺ
eis solutū ē·ꝛ sic sal⁹ ex iudeis est origīa
liter sʒ nō ꝓpter eos · ¶Scꝺo q̄ȝtū ad ci
uitatē claꝝ ē·qꝛ nūciat⁹ est ī ciuitate naʒa
reth·qꝺ etiā nō vacat a mysterio·qꝛ inter
ꝑtat flos· Sicut aūt diuīe generatōni ita
ꝛ hūane assimilat generatio floris ꝺe flo
re· Flos enī pullulat ꝺ vno et ī ꝺecore est
cū spe vtilitatꝭ ī fructu· Silr̄ ꝭm diuinā
generatōem procedit fili⁹ ꝺe vno·s·pr̄e q̄
ē in cel' sine mr̄e· Et ꝭm generatōem hūa
nam ꝺe vna·s·mr̄e in terris sine pr̄e· Vn̄
ip̄e sponsus eccl'e ait in cāticis· Ego flos
cāpi· Bn̄ ergo in naʒareth ꝯceptus fuit
q̄ sic flos ꝺe flore sine mixtiōe ꝺe vna ma
tre saluo ꝟgitatꝭ ꝺcore ꝛ mr̄is vtilitate ꝑ
cessit·¶Tercio q̄ȝtū ad habitaculū miss⁹
fuit angel⁹ ad ꝺomū vbi hītabat btā ma
ria·dic̄ ei Lu· Ingress⁹ angel⁹ ad eā ·s· ī
ostiū dom⁹ sue·¶Sʒ vr̄ ꝙ ista ānūciatō
poti⁹ ꝺbuit fieri ī tēplo qꝛ dignior opatō
fieri dʒ ī digōre loco·vn̄ orōq̄ ē op⁹ valꝺ

dignū· qꝛ cū oꝛamꝰ loq̄mur cū deo fit cōi
ter in tēplo· vnde et christꝰ dixit Mat·
xxi· scriptū est· Domꝰ mea domꝰ oꝛōnis
vocabit· Sed ista annūciatio ꝛ cōceptō
xp̄i fuit dignissima oꝑatio· ꝗ fieri debuit
in tēplo· Conceptio etiā Joh̄is baptiste
fuit nūciata in tēplo· vt ptꝫ Lu· j· c· Er
go multo magis ista q̄ fuit sine cōparati
one dignioꝛ· Ad hec rn̄det Albertꝰ ꝙ lo
cus nō scrificat hominē sed hō locū· vt di
cit Chriso· xl· di· c· Mlti· Dignioꝛ ergo
locꝰ est in q̊ habitat maioꝛis dignitatis ꝛ
sanctitatis ꝑsona ꝛ in q̊ exercet ꝑfectioꝛ
oꝑatio· Erat ergo dignissima habitatō
in terra illa in q̄ habitabat dignissima ꝛ
sctissima creaturaꝝ· quā ip̄e sanctꝰ sctō/
rū sꝑ inhabitauit nunq̄ꝫ solā reliq̄t· quaꝫ
multitudo angeloꝝ freq̄ntauit· Exerce/
bat etiā ibi in nouissima oꝑatōe· s· cōtem
platōis· orōis et deuotōis vt dicemus·
Dignꝰ ergo oꝛatoꝛiū istud q̄ꝫ illō iuda/
icū in quo fiebat thauroꝝ ꝛ vituloꝝ ma
ctatio· thuris incēsatio· Fiebat itaq̄ꝫ ista
annūciatio ꝛ incarnatio in loco dignissi/
mo in tēplo· s· sacratissimo vteri ꝟginal
Vn̄ canit de ea ecclia· Templū dn̄i sacra
riū sp̄ūsctī· Et btūs Bern̄· ait· Nō fuit
locꝰ dignioꝛ vtero virginali· Et qꝛ dicit
Jngressus ad eā inq̄t Albertꝰ· Credimꝰ
angelū clausis ianuis domꝰ ad eā intras
se· ꝛ h̊ potuisse ꝓpter nature sue sbtilita/
tem ꝛ assumpti etherei coꝛpis q̄litatem
Qd̄ ꝯfirmat Ber̄· sup missus ē dicens·
Nō fuit difficile angelo ꝑ clausū ostiū
intrare penetrare ad abdita ꝟginis qui
vtiq̄ꝫ ex subtilitate sbitāti e sue h̊ habꝫ in
natura ꝙ nec ferreis seris eiꝰ arceat in/
gressus q̊cūq̄ꝫ suus eū ferat impetꝰ· An/
gelicis em̄ spiritibꝰ parietes nō obsistūt
sꝫ cūcta ilł visibilia cedūt ꝛ solida ꝛ spis
sa penetrabilia sunt eis ꝛ ꝑuia· Suspi/
candū igit̄ nō est ꝙ aꝑtū ostiū angelꝰ in/
uenerit virginis cui nimiꝝ in ꝓposito e/
rat freq̄ntias hoīm fugere· vitare collo·

q̊a· ne vel oꝛātis silētiū ꝑturbaret· Clau
serat inquā sup se illa hoꝛa habitaculuꝫ
suū prudētissima ꝟgo sed hoībꝰ nō angel
Et sic potuit ad eā intrare angelꝰ sꝫ nul
li hominū facil̄ patebat accessꝰ· Hec bea
tus Bernardꝰ· ¶ Quartū ꝯsiderādum d̊
missiōe āgeli ad virginē dicit actualitas·
Jn q̊· s· actu erat beata virgo qn̄ ad eam
missus ē angelꝰ· Et rn̄dꝫ Albertꝰ ꝙ erat
in actu contēplatōis· Nā ad ꝯtēplatōeꝫ
ꝑtinet qđ dicit in Trenis· Sedebit soli
tariꝰ ꝛ tacebit et leuabit se sup se· Dic ei
ph̄s ꝙ aīa sedēdo et q̊escendo fit prudēs
id est sapiēs· Sed btīssima ꝟgo in ꝯcipi
endo debebat fieri virgo prudētissima et
mr̄ sapiētie· Ergo ꝯgruebat ei sedere mē
te ꝛ q̊escere qđ fit ꝑ cōtemplatōeꝫ· Cum
etiā dn̄s appropinq̄ret in illo mysterio
btē virgini descēdēdo ꝛ ip̄a debuit obuia/
re ei ascēdendo· s· eleuādo se sup se ꝑ ꝯtē
platōem s̄m illud Amos· iiij· c· Prepa/
re in occursum deo tuo· Nā nobilissima
oꝑatio fuit cōceptio filij dei· ideo debuit
fieri in nobilissimo statu q̊ est statꝰ ꝯtem
platōis· Erat ergo btīssima ꝟgo in ipsa
annūciatōe et ꝯceptōe in sūmo ꝯtēplati
onis assensu tota ꝑ dilectōem ī deū trans
foꝛmata· Et Beda sup illud Lu· xi· cap·
Beati q̊ audiūt verbū dei· dicit· Hoc i lo
co beate dei genitricis excellētia cōmendat
qꝛ in tanta speculatiōis custodia dn̄o fa
mulabat ꝙ ipius hūilitati et sctitati nul
lus sanctoꝝ comparat·

¶ Qualiter angelus apparuit virgini in assumpto coꝛpoꝛe in foꝛma hūana et etate iuuenili ꝛ veste clara ꝛ locutꝰ est voce sensibili — Capitulū scd̄m

Ecundū mysteriū cōtemplandū de annunciatōe ꝟginis dicit angelice apparitiōis· Circa qđ cō siderem angeli apparētis q̄ttuoꝛ condi tiones·

¶ Prima dicit foꝛme
¶ Secunda etatis·

¶Tertia claritatis·
¶Quarta locutõis·

Prima ꝯditio ꝯsiderãda dr̃ forme·
Apparuit ei angelꝰ ꝟgini in spẽ corꝑa
li quã ip̃e assũpsit ex aere cõdensato· Et
magis apparuit in forma hũana q̃ȝ i alia
forma corꝑea ſm Albertũ qꝛ ꝟgo sensi/
biliter ab angelo illumĩari debuit· Illu/
minatio aũt sensitiua ad cognitionẽ fit
mediãte locutõe·ḡ mediũ illuminatiõis
debuit ẽẽ locutiuũ·sed nullũ sensitiuũ est
locutiuũ nisi hõ· Et ideo decuit vt ip̃e in
specie hũana nõ in alia appareret· vt sic̃
nobilissimũ intellectũ erat qḋ illumina/
bat eã interiꝰ scȝ deꝰ sic nobilissimũ esset
instrumẽtũ ꝑ qḋ illumĩabatᷣ exterius scȝ
spẽs hũana·⁊ hec forma hũana fuit in se
xu virili qḋ pȝ ex ꝟbis Amb·dicẽtis su
per Lucã Trepidare virginum est ⁊ ad
viri ingressus pauere ⁊ om̃es viri affatꝰ
vereri·Qḋ iõ dicit qꝛ euãgelista ait· Et
turbata est in ſmone angeli qꝛ spẽm viri
habebat·Patet etiã hᵒ et eo qꝛ de similibꝰ
idẽ est iudiciũ vt dr̃ in glo·in·c·Transla
to sacerdotio·extra de ꝯstitutiõibꝰ·⁊ in·c·
Inter corꝑalia·⁊ de translatõe ep̄i et ele/
cti·⁊ in glo·in·c·Inter ceteras·extra ḋ re
scriptis·⁊ extra de electiõe in·c·Dudũ·⁊
di·iiij·c·Deniq̃ȝ·⁊ di·v·c·Ad eius·⁊·j·q
iij·c·Si q̇s obiecerit·⁊·ff·de legibꝰ·ca·nõ
possũt·In oĩbꝰ ãt apparitõibꝰ angeloꝝ
figuratiuis huiꝰ ãnũciatõis angeli appa
ruerũt in forma viroꝝ· vt qñ apparuerĩt
tres viri idest angeli abrae·Gen·xviij·c·
ḡ ⁊ nũc angelꝰ apparuit in spẽ viri · Ad
ditur ⁊ alia rõ ſm Albertũ qꝛ sexꝰ femi/
neus nõ est illuminatiuꝰ sed magꝭ illumi
nabilis ſm Apostolũ dicentẽ·Mulie/
res in ecclesijs taceãt·sed domi viros su
os interrogẽt· Caput em̃ mulierꝭ est vir·
Iõ angelꝰ potiꝰ debuit apparere in sexu
virili q̃ȝ feminco scȝ q̃ȝtuȝ ad aspectum·
¶Secũda ꝯditio ꝯsiderãda dr̃ etatꝭ· ap
paruit etiaȝ angelꝰ in etate iuuenili non
puerili aut senili·Rõ est ſm Albertum
qꝛ senex inq̃ȝtũ hmõi dic̃ defectũ ⁊ simili
ter puer·Sed iuuenis dicit nouitatẽ cuȝ
ꝑfectiõe·Hic aũt nũciabatᷣ ille q̇ fuit no
uus ſm hũanitatẽ·ꝑfectus ſm diuinita/
tẽ·ḡ a nũcio in specie iuuenili debuit nun
ciari·Cõgruebat ḡ forma iuuenilis illu
minationi sensibili nõ aũt pueri vl̃ senis
forma·qꝛ pueri nõ ꝑfecte vtũtur discreti
one sensuũ·⁊ senes deficiũt ſȝ sensũ·neu
tra ḡ etas ꝯueniebat illuminatiõi sensi/
bili vbi necessaria est ⁊ discretio sensuũ
⁊ vigor organoꝝ·¶Tertia ꝯditio ꝯside/
randa dr̃ claritatis·Scḋm Albertũ an
gelus iste apparuit ꝟgini in veste clara·
Nõ em̃ apparuit nudus sed indutꝰ qꝛ in
scripturꝭ sic legũtur angeli apparuisse·
Nã in resurrectiõe viderũt mulieres in
monumẽto duos angelos in albis seden
tes·⁊ post ascensionẽ xp̄i ĩmediate appa
ruerũt duo viri in albis vestibꝰ·i·angeli
vt habetᷣ Actuũ·j·c·Sic apparuit ange
lus virgini in veste clara nõ alba nec ni
gra vel rubea· Et hᵒ ꝓpter ãnũciantẽ et ꝓ
pter recipientẽ ⁊ ꝓpter nũciatũ·Propter
nũciantẽ q̇ est angelus q̇ claritatẽ cogni/
tionis ⁊ puritatẽ hȝ·Propter ꝟginẽ reci
pientẽ q ꝯcepit sine tenebra peccati·pro
pter ãnũciatũ q̇ sine peccato ꝯceptꝰ pec
care nõ potuit·¶Quarta ꝯditio ꝯsiderã
da dr̃ locutiõis vbi q̃ritur qua locutione
locutꝰ est angelus q̇ apparuit ꝟgini·Ha
bent em̃ ãgeli suas locutões adinuicẽ et
ad aĩas beatas spũales nob ignotas ma
nifestãtes suas cogitatões ⁊ affectꝰ·de q̇
bus diximꝰ in ſmõe de lingua·Habẽt et
su as locutões ad hoĩes cũ ad eos mittũ/
tur·Aliqñ interiores scȝ illuminãdo ⁊ ĩ
stigãdo ad bonũ·Sicut Zacharias pro
pheta dic̃·j·ca·Dixit angelꝰ q̇ loq̇batᷣ in
me·s·in mẽte·Aliqñ ꝟo cũ mittuntᷣ i spẽ
visibili loquũtur etiã voce sensibili·sic̃
patet de angelis apparẽtibꝰ abrae nunc
antibꝰ ꝯceptũ isaac·⁊ de angelis apparẽ

tibus in forma hūana in resurrectiōe xp̄i
ad monumentū clara voce āñūciātibꝰ cā
mulieribꝰ· ⁊ in ascēsiōe discipulis· ita di
cendū est hic q̄ sic in spē hūana vt dictuȝ
est apparuit marie· ita ⁊ voce hūana lo/
cutꝰ est· vt patet ex lr̄a euāgelij· licet eniȝ
angelus nō hr̄et dentes naturales vt hō
nec palatū gutt̄ vel pulmonē ex q̄bꝰ for/
mat̄ vox hūana· tn̄ ⁊ sine illis potuit for
mare vocē hūanā idest similē ei· Sicut ⁊
cū facta est vox de celo q̄ audita est Hic ē
filiꝰ meꝰ dilectꝰ in aere vbi illa instrumē
ta voc̄ hūane nō erāt Decuit eñi vt sicut
nō solū illumiātōe iuisibili mēs eiꝰ illu/
strabat̄ ⁊ inflāmabat̄ a deo ita etiā ⁊ visi
one clara ⁊ locutiōe sensibili oculi eius ⁊
auditꝰ eiꝰ ⁊ oēs sensꝰ reficerent̄ in dn̄o·

Quod in angelica salutatōe exprimūtur
dei maiestas· ⁊ sblimitas vnionis ac vti/
litas incarnatōis· Et q̄truplex excellētia
v̄ginis benedicte· Cap· tertiū·

Tertiū mysteriū ꝯtemplandū ꝯ an
nūciatōe virginis dr̄ angelice salu
tatiōis· Ingressus q̄ppe angelꝰ ad
v̄ginē salutauit eā dicēs· Aue gr̄a plena
dn̄s tecū benedicta tu in mulieribꝰ· In q̄
salutatiōe ꝯtinent̄ quatuor·

¶ Primū est mittentis maiestas·
¶ Scd̄m vnionis sblimitas
¶ Tertiū incarnatiōis vtilitas
¶ Quartū marie singularitas

Primū qd̄ ꝯtinet̄ in angelica saluta/
tiōe est mittentis maiestas· Dixit eñi ver
ba salutatōis angelꝰ ex p̄te dei· Hec eniȝ
dictio aue h̄ȝ tres lr̄as· innuentes p̄sonas
diuīe maiestatis scȝ patr̄ ⁊ filij ⁊ sp̄ūssā
cti· Nā p̄ma lr̄a q̄ est· a· significat sp̄m̄san
ctū· Ipe eñi sp̄ūssanctꝰ vt ait Gregorius
amor est· Scd̄a lr̄a est· u· significās p̄so/
nā filij q̄ est verbū p̄ris ⁊ q̄si mediꝰ nō si
tu sed nūero inter p̄rem ⁊ sp̄m̄sanctū In
quit eñi Iohēs· j· canōica· ca· v· Tres sūt
q̄ testimoniū dāt in celo· p̄r verbū ⁊ spi/
ritussanctꝰ· Tertia lr̄a est· e· significans
patrē· Nā vt dic̄ Hilariꝰ li· de tri· Eter/
nitas est in p̄re· Nō ita tn̄ q̄n filiꝰ ⁊ spiri
tussanctꝰ sit eternꝰ cū eo· sed q̄r ei appro/
p̄atur mag̃· Eternū eñi importat quid si
ne p̄ncipio· Filius aūt ⁊ sp̄ūssanctꝰ q̄uis
nō h̄eant p̄ncipiū huiꝰ creatiōis nec facti
onis· h̄nt tn̄ emanatōis p̄ncipiū· vn̄ Au
gust· li· iiij· de trini· ait· Pater est p̄ncipiū
totiꝰ deitatis· q̄r emanat filiꝰ a p̄re· ⁊ spi/
ritussanctꝰ ab vtroq̄· ⁊ si ab eterno· So
lus aūt pater est sine aliq̄ p̄ncipio· quia
a nullo ip̄e emanat· Et vt inq̄t Tho· j· p
te· q· xxxiij· lȝ attribuamꝰ p̄ri aliq̄d aucto
ritat̄ rōne p̄ncipij nihil tn̄ ad subiectōnē
vel minorationē quocūq̄ mō p̄tinent̄ at
tribuimꝰ filio aut sp̄ūisancto· Naȝ p̄nci
piū in diuīs significat originē· Dixit er/
go angelꝰ Aue· quasi dicat tota trinitas
me mittit ad te· q̄r ⁊ ip̄a tota op̄abit̄ istaȝ
incarnationē in te Tota nāq̄ trinitas· s·
p̄r ⁊ filiꝰ ⁊ sp̄ūssanctus op̄ata est myste/
riū incarnatōis scȝ formādo illud corpꝰ
ex v̄gine aīam xp̄i sbito creando ex nihi/
lo· ⁊ vnionē illā hūanitatis sue cū deita/
te efficiendo· ⁊ gr̄am ⁊ sapientiā ei infun
dendo· Insep̄abilia eñi sūt op̄a trinitat̄·
vt dic̄ Aug· Et idē in glo· in· c· j· de sūma
trinita· ⁊ fide cath· Et de con· di· iij· c· vlt·
⁊ di· v· c· Saluator· Et· xxviij· q· j· c· Sic
eñi· scȝ ab extra· licet solus filiꝰ nō pater
nō sp̄ūssanctꝰ vnitus sit nr̄e hūanitati in
vna p̄sona· Angelꝰ itaq̄ cū dixit Aue a
tota trinitate dixit se missū· ¶ Secūdum
qd̄ ꝯtinet̄ in angelica salutatōe est vnio
nis sublimitas· A eñi est p̄ma lr̄a alpha
beti in q̄ oēs scīe cōp̄hendūtur· Et vt sin/
quit Isidorus p̄mo li· ethimol· A lr̄a in
oībus gentibus prior est pro eo q̄ ipsa
prior nascentibus vocem aperiat vnde ⁊
Latini dicunt· A· Greci alpha· Hebrei
aleph· U v̄o est vltima littera vocalium
sm̄ latinos· In salutatione vero angeli

iste due littere·a·z·u·iunguntur cum·e·in vna dictione ad significandū q diuina natura z humana vnita sunt adinuicem in vnitate persone in virgine maria· Inter naturas eñ intellectuales prima z suprema principiū oīs creature z sapientie est natura diuina signata per·A· vñ ipse deus dicit· Apocalyp·j·cap· Ego sum alpha z o principiū z finis oīs creature· vltima autem naturarū que intelligentiam habent est natura hūana designata per·U·Dicit ergo angelus Aue·q si dicat hoc est quod tibi nuncio·quia in te vnientur in vna persona deus z homo Naturam enim humanā in te z de te assumet· ¶Tertiū quod continetur in angelica salutatione est incarnationis vtilitas·Dicitur enim in quodā versu· omnes dicunt e vel a quot nascuntur ex eua scilicet in egressu ex vtero matris· Nascuntur enim lugendo qui ploratus est q̄si quedā prophetia nostri incolatus designans ex hoc q in terram z vallē lachrimarū z miseriarū intramus· Et masculus quidem in ploratu suo nascens profert·a·quasi dicens·Similis sum Ade masculus miserias innumeras z mortē cui sum subiectus deplorās· Femina autem in ortu suo plorans·e·resonet quasi diceret femina sum eue similis cui⁹ miseriis z maledictis subiicior· Sȝ adā z eua cum filiis z filiabus suis ab eis mortificatis viuificantur per virginē matrem· quod significatur per mediū·u·inter·a·z e·mediatrix z genitrix vite per filiū suū benedictum· Ubi etiā aduertendū q istō nomen eua si littere ipse contrario exprimātur ſm ordinem suū sonat Aue·quasi dicat angelus·ideo dico tibi aue quasi tota contraria es eue· Et hoc est quod canit ecclesia in hymno·Sumens illō aue gabrielis ore·funda nos in pace mutans nomen eue· Illa eñ eua fecit filios suos inimicos dei· z ꝟgo nos pacificauit deo

Illa superbiuit contra dominum similis volēs eē dō·ista se profūdissime hūiliauit vocās se nō matrē dñi sic erat sȝ ancillā domini· Ecce ait ācilla dñi Illa mater cunctorū spiritualis interfectrix· hec cunctorum mater spiritualis viuificatrix Illa maledicta multipliciter a deo Hec benedicta in matris vtero· Et ideo merito dixit angelus Aue quod est oppositū eue versis litteris econtra· ¶Quartum quod continetur in angelica salutatione est marie singularitas·De qua quatuor singulares excellentias expssit angelus·

¶Prima nature

¶Secunda gratie

¶Tertia glorie

¶Quarta benedictionis

Prima virginis excellentia singularis dicitur nature·Scdm eñ Aug·lib·xiiij·de ciuitate dei penaliter pcessit i peccantibus primis naturaliter secutū est in nascentibus ceteris· Et ſm Anselmū psona scilicet adam corrupit naturā et natura corrumpit personam oēm scilicȝ ab adam p propagationē libidinosam descēdentem Quare filii adam multiplici ve affligūtur a quo virgo extitit immunis· vnde dixit angelus· Aue idest sine ve·et hoc triplici quidem modo cui subiacȝ totum femineum genus·primo scilicet pudoris laboris z doloris· Beata vero virgo fuit sine ve pudoris in conceptione· sine ve laboris in gestatione·sine ve doloris in parturitione· Naȝ teste Bernardo super missus est fuit sine corruptōne fecunda·sine grauamine grauida·sine dolore puerpera· Ut autem dicitur extra de desponsatione impuberum·c·Puberes· Puerpere sunt que in ānis puerilib⁹ pariūt· Rō aūt quare fuit sine corruptiōe· q2 ꝯcepit non humano semine sed mystico spiramine angelo illi dicēte spūssāct⁹ superueniet in te· fuit sine ve laboris· quia leue pondus imo delectabile gestat· Fuit

sine ve doloris q̄ꝛ ꝑturīt sine lesiōe Hac
triplici maledictiōe in nulla muliere na
tura īmunis fuit nisi in sola ꝟgine bn̄di
cta· vn̄ eue Gen̄· iij· c· dictū est· Multipli
cabo erūnas tuas ⁊ ꝯceptus tuos. in do
lore paries filios tuos· Scđo etiā mō i
ꝟgine ꝑ aue excellentia nature demōstra/
tur qꝛ ab alio triplici ve īmunis fuit scȝ
concupiscētie culpe ⁊ pene de q̄ aq̄la cla-
mabat apocalyp· ix· c· Ue ve ve habitā
tib9 in terra· Fuit enī beata ꝟgo sine ꝓmo
ve h̄ est sine ꝯcupiscentia pcti originalꝭ·
qꝛ sine illo ꝯcepta est vel ab illo sanctifi
cata· vn̄ Can̄· iiij· c· dr̄· Tota pulchra es
amica mea· Tota pulchra es ⁊ macl'a nō
est in te· Fuit sine ve culpe mortalis ⁊ ve
nialis· vn̄ aug· in lib· de natura ⁊ gr̄a ait·
Cū de pctis agit̄ nullaȝ volo de mr̄e dn̄i
facere q̄stionē· Fuit tertio sine ve pene· q̄
est in sepatiōe aīe a corꝑe qꝛ in tali sepati
one nullā sensit penā· nec etiā suū corp9
putrefactū est qꝛ assumptū cū aīa· Ter
tio ꝑ aue in virgine excellētia nature de-
mōstrat̄ qꝛ fuit sine alio triplici ve· s· car
nis mūdi ⁊ diaboli· luxuriā exclusit ꝑ vir
ginitatē· auariciā ꝑ paupertatē· diabolū vꝉ
supbiā ꝑ hūilitatē· qꝛ has ꝟtutes ꝑfectis/
sime in se habuit· ¶ Scđa ꝟginis excellē
tia singularis dr̄ gr̄e· Hāc expssit angelus
cū dixit· Gr̄a plena· de hac ꝟo plenitudi
ne dixi in alio s̄mōe de ānūciatōe in ope/
re de laudib9 sāctoꝝ· ¶ Tertia ꝟginis ex
cellētia singularis dr̄ glīe· Et hāc expssit
angel9 cū dixit Dn̄s tecū· vbi sciendū ꝙ
s̄m doctrinā theologoꝝ· de9 dr̄ eē in oib9
rebus creatis tripl'r· s· ꝑ eētiā p̄ntiam ⁊
potentiā· ⁊ in sanctis suis q̄rto mō scȝ ꝑ i
habitantē gr̄am vel hic īchoatā vꝉ in fu/
turo ꝯsūmatā· Oibus his mōis erat de9
in btā maria ꝑfecti9 q̄ȝ in ceteris oib9 · Dr̄
enī de9 eē in creaturis ꝑ eētiā inq̄ȝtū ꝑ suū
ꝯtinuū influxū ꝯs̄uat creata in esse· Und̄
Grego· in Omel· ait· Cūcta in nihilū tē
derēt nisi ea man9 oīpotētis sustētaret· ⁊
sic expōit Cris· illud Johis· j· c· Sine ip
so· s· gubernāte factū est nihil· i· qđ factū
est nihil est· Quāto aūt aliq̄ creatura vꝉ
in spē vel in īdiuiduo hȝ ꝑfecti9 eē tanto
magis aliq̄ mō dici pōt de9 ibi magis inesse
ꝑ eētiā· vn̄ magis in hoīe q̄ȝ in brutis· Et
qꝛ beate marie dedit nobilissimū eē ⁊ s̄m
aīam ⁊ s̄m corpus· qꝛ fuit optime dispo
sita vt ꝯciperet xp̄m· iō q̄ȝtū ad h̄ de9 ꝑ eēn
tiā in ea fuit excellēti9 q̄ȝ in aliis reb9 cre
atis· sed h̄ loco plerīq; scire cupiūt· an si
cut beata ꝟgo pulcherrimā habuit aīam
ita ⁊ pulchrū dederit de9 eē corꝑis· Et ad
h̄ dic̄ albert9 sup Missus est· ꝙ sic et ꝙ
pulcherrima fuit ꝟgo ipa etiā s̄m corp9
tā q̄ ad debitā corꝑis q̄ȝtitatē ⁊ q̄litatē q̄ȝ
q̄ ad elegantē mēbroꝝ dispositionē ⁊ pro
portionē q̄ȝ etiā q̄ ad coloris venustatem·
Et h̄ ꝓbat tripl'r· Primo auc̄te· scđo ex/
emplo· tertio rōne· Primo auc̄te Salo·
dicentis in ꝑsona dei· Tota pulchra es
amica mea· Tota pulchra es ⁊ macl'a nō
est in te· Nulla aūt ꝯiūctior ⁊ amicitior
deo beata ꝟgine q̄ tota pulchra fuit in a/
nima ⁊ corꝑe· Ex aūt euāgeliū nihil di/
cat de pulchritudine ei9 corꝑali· Jō factū
est qꝛ cū ipa dn̄a nr̄a sit pōsita nob in spe
culū ⁊ exemplū salutis nō voluit eā in ta/
lib9 laudari· quoꝝ inordinat9 appetitus
vel abusus multis est cā pereundi· Se/
cūdo probat albert9 pulchritudinē ꝟgis
exemplo figurali veteris testamēti· Nam
q̄tuor inueniunt̄ ibi mulieres beatā ma/
riā expssissime figurātes· s· hester ꝯiuga
ta· Judith vidua· rebecca ⁊ rachel virgi
nes· Nā de rebecca dr̄ Gen̄· xxiiij· c· Q
fuit puella decora nimis· ꝟgoq; pulcher
rima ⁊ incognita viro· ⁊ de rachele Gen̄·
c· xxix· ꝙ erat decora facie ⁊ venusto aspe
ctu· Et de Judith eiusdē· viij· c· ꝙ erat ele
ganti aspectu nimis· Et· x· c· ꝙ dn̄s pul/
chritudinē eius ampliauit vt incōꝑabili
decore oīm oculis appareret· Et de He/
ster scribit̄ eiusdē· ij· c· Erat enī formosa

Valde ⁊ icredibili pulchritudine omniū/
ꝗ ocl'is graciosa ⁊ amabilis videbat᷑. si
gnū aūt ⁊ figura rebꝫ assimilari significa
to ⁊ figurato ⁊ potior est ṽitas q̄ȝ figura
Ergͦ sequit᷑ ꝙ beata maria figurata per
istas tā pulchras multo pulchrior fuerit
Tercio albertꝰ probat pulchritudinē vir
ginis rōne. Nā ſm Phm Natura ē vis
insita rebus ex silib' silia procreans Nisi gͦ
natura ipediat᷑ vel erret filiꝰ erit silis pa
tri vel mr̄i. vn̄ sequit᷑ ꝙ filiꝰ ꝗ nascit᷑ de
matre ⁊ nō ō p̄re ⁊ tali ꝑante qui nō po
test ipediri vl' errare scꝫ deo. ibi necesse ē
filiū fieri silem matri ⁊ ecōuerso. Sꝫ xp̄s
filiꝰ ṽginis fuit pulcherrimus iuxta il/
lud Ps. Speciosus forma p̄ filijs hoim
Jta ꝙ in ip̄m desiderāt āgeli prospicere.
vt dic̄ Petrus ꝑma sua canonica. Ergo
⁊ beata maria mater eiꝰ est pulcherrima
Pulchritudo aūt illa nulli potuit eē oc/
casio scandali. q̄r vt ait Bonauētura in
iij. tāta erat honestas adiūcta illi pulchri
tudini ꝙ sic̄ inuenit᷑ scriptū i quodā lib.
hebraico. Nullus erat adeo libidinosus
⁊ icontinēs ꝗ aspiciēs virginē cū tāta ve
nustate pudicitie nō incēderet᷑ ad illiꝰ de
uotionē Jta ꝙ a nullo vnq̄ȝ potuit cōcu
pisci. ¶ Scd̄o dr̄ deꝰ eē ꝑ p̄n̄tiā in oībus
q̄r nouit oīa itima creature. Oia em̄ sūt
nuda ⁊ apta ocl'is eius. vt dr̄ ad Hebre
os. iiij. c. Sed in beata ṽgine fuit ꝑ p̄sen
tiā. nō solū q̄r vidit oīa secreta eiꝰ affectꝰ
⁊ cogitatꝰ oculo cognitōis. sed ⁊ ocl'o ap
probatōis oēs actꝰ iteriores ⁊ exteriores
vt sanctissimos approbauit. Tercio ds
dr̄ esse in rebꝰ ꝑ potentiam q̄r oībus dat
ṽtutē ꝑandi. vn̄ Johis. xv. dixit Xp̄us
Sine me nihil potestis facere. Et q̄r vir
tutē dedit ꝑandi beate marie ꝑfectius q̄ȝ
alteri pure creature Jō ꝑfectiꝰ q̄ȝ in alijs
fuit cū ea. Quarto deꝰ est ꝑ grām in san/
ctis. q̄r vt dr̄. j. Johis. iiij. c. Qui manet
i charitate in deo manet ⁊ deꝰ in eo. Sed
certe nullus pōt equari beate marie i cha
ritate. Sed vltra dictos mōs eēndi fuit
mō iaudito a seculis stupendissimo scꝫ ꝑ
p̄sentiā corꝑalē q̄n verbū caro factū est ⁊
nō nisi de ṽgine maria. Jō angelus accō
modissime dixit. Dn̄s tecū. Sed pleriq̄ȝ
arguūt ꝙ nō bn̄ dixit angelus vtē eo hoc
noīe dn̄s. Nā ſm Phm ſmones iquirē
di ⁊ faciēdi sūt ſm materiā q̄ tractat᷑. vn̄
i materia amoris nō debet poni nomen ti/
moris ſm illud Malach. j. c. Si ego do/
minus vbi est timor meus. Cū gͦ i hac sa
lutatōe tractaret᷑ materia sūmi amoris. s.
icarnatio filij dei nō videt᷑ ꝙ debuerit di/
cere dn̄s tecū. sed pax tecū. sicut ⁊ filius
eius salutabat q̄s diligebat. Ad hͦ r̄n̄dꝫ
Albertus ꝙ in ista salutatiōe in eo ꝙ dr̄
Dn̄s tecū. duo intendunt᷑. vnū vt ꝑsōa
mittentis ꝓprie exp̄mat᷑. Alteꝝ vt liberū
arbitriū ṽginis ad credendū ⁊ assentien/
dū iclinet᷑. ista aūt duo ꝑf. ctissime ⁊ pro
prijssime exp̄mit hͦ nomē dn̄s qd̄ a poten
tia iponit scꝫ a dn̄ando. vn̄ beatꝰ Am
brosius dic̄. ꝙ dn̄s nomē est potētie Et
q̄n absolute dr̄ soli deo appropatur. Alij
ṽo dn̄i dicunt᷑ respectu serui illiꝰ vel illi
us seu alicuiꝰ loci determinati. Jp̄e abso
lute dr̄ dn̄s. q̄r est dn̄s oīum. vn̄ in Ps.
Dn̄i est terra ⁊ plenitudo eiꝰ orbis terra
rū ⁊ vniuersi q̄ habitant in eo. Et hester
iij. c. Dn̄s vniuersoꝝ tu es. Qd̄ soliꝰ dei
trinitatis est ꝓpriū. q̄ est ꝑsona mittēs in
hac salutatiōe. ⁊ sic ꝑsona mittēs nomīa
tur. Per idē aūt ⁊ liberū arbitriū beatissi
me ṽginis inclinat᷑ q̄r ad ꝯsentienduꝫ in
mirabilia maxime disponit fides de omī
potentia. q̄r credit deū omia facere posse
acq̄escit ip̄ꝫ posse ⁊ naturas mutare ⁊ na
turis iꝑare. Ad credenduꝫ gͦ ꝯgruētis/
sime ponit᷑ hͦ nomē dn̄s qd̄ absolute po
situ est oīpotentie demōstratiuū. Qr ṽo
liberū arbitriū beate ṽginis etiā ꝑfectāt
facile ad credendū paratū nō indiguit exp̄/
mi cū insinuatiōe oīpotentie. vt diceret᷑
Dn̄s omīpotēs. vel cū terrore vt dn̄s ex

exercituū· Sed suffecit leuis eius annūcia
tio ⁊ quasi obscura expressio potentie q̄/
lis per hoc nomē dn̄s īportaṫ· Dicit er/
go dn̄s tecū q̄si dicaṫ ei apte· Nihil cre/
das tibi īpossibile q̄ scis te dominū in so/
ciū hr̄e· Sed dic ꝯfidēter· oīa possū in eo
q̄ mecū est· Si eī̄ aliq̄ duo vnū officiuꝫ
debeāt opari q̄d impedit si vnus est debi
lis cū alter sit adeo fortis vt ꝑ se effectuꝫ
illū possit inducere isto etiā nō iuuāte· et
sic patet q̄ dn̄s hic poniṫ ad notandā po
tentiā fiendi non timorem vel terrorem·
¶ Quarta v̄ginis excellētia dr̄ bn̄dictōis
Dixit eī̄ angel⁹ benedicta tu in mulieri/
bus· Qd̄ pōt exponi s̄m duplicē intelle/
ctū· Prim⁹ intellect⁹ est benedicta tu in
mulierib⁹ idest sup oēs mulieres q̄r ꝑue/
nisti ad tertiū benedictiōis gradū ī gene/
re muliebri· ad quē nulla alia mulier atti
git vel attingere pōt· Prīm⁹ grad⁹ est q̄r
aliq̄ mulier fecūda est sed nō v̄go· Secū
dus q̄r aliq̄ v̄go sed nō fecūda· Tertius
v̄o soli marie ꝓprius est q̄ sit v̄go ⁊ fecū
da· Scd̄s intellect⁹ est benedicta tu ī mu
lierib⁹ q̄r ꝑ benedictionē ꝑticipat cū omi
statu ⁊ genere mulierū· Fuit eī̄ cū v̄gini
bus v̄go· cū ꝯiugatis fecūda ⁊ cū viduis
ꝯtinens ⁊ casta· O q̄ꝫ insolita ⁊ dignissi
ma fuit hec salutatio· O q̄ꝫ blāde q̄ꝫ re
uerēt ab āgelo ꝑnūciata ꝑp̄t qd̄ n̄ īmerito
v̄go cogitabat q̄lis eēt Et tandē cū ab an
gelo fuisset de oībus ac de incarnationis
mysterio plene instructa genibus flexis
oculis plāgentib⁹ ⁊ facie in celū erecta di
xit· Ecce ancilla dn̄i fiat mihi s̄m verbū
tuū· Moxq̄ꝫ filiū in vtero ꝯcepit· ⁊ ver
bū caro factū est vt saluū faceret gen⁹ hu
manū quod perierat Amen·

¶ Sermo q̄nquagesimussextus de ange
lis q̄r solēnitas in ecclīa celebraṫ ꝓpter
miraculū qd̄ apparuit in mōte gargano·

ANgelis su
is· deus mādauit de te vt cu/
stodiant te in omnibus vijs tuis· Illumi
nati ꝓphete verba sunt ista ōrigin̄ı liter
Psalmo· xc· Debitores sum⁹ fratres ca/
rissimi angelis beatis· q̄m volente deo in
numera vt sic loquar benficia nobis p̄/
stare nō cessant· Quia tm̄ ipi inuisibiles
sūt ⁊ imateriales sb̄stantie pleriq̄ꝫ illos
negligūt venerari· Ob qd̄ vt humane im
becillitati consuleretur singulari modo
in monte gargano· Anno domi· ccc· xc·
loc⁹ inuētus est in quo archāgeli michae
lis aliorūq̄ꝫ āgelorꝫ iugis memoria vsq̄ꝫ
ad ꝯsūmationē seculi ꝑmaneret· Nā dū
quidā prediues noīe gargan⁹ q̄ ex euētu
suo monti vocabulū dedit infinita pecor
rū multitudine abūdaret· ꝯtigit vt semel
thaurū ꝑderet· Quē solicite querens inue
nit tādē ī v̄tice mōtꝫ forib⁹ cuiusdā assiste
re spelunce· Quē cū sagitta appetisset· il
la velut flamine venti retorta eū a quo ia
ctata est mox reuersa ꝑcussit· Turbati ci
ues ⁊ stupefacti epm̄ Sipōtinū quid fa
cto op⁹ esset ꝯsuluerūt· Qui triduanum
indixit ieiuniū orandūq̄ꝫ deū p̄cepit· quo
ꝑacto sanctus archāgelus michael appa
ruit ꝑ visionē epō dicens· Ego sū micha
el archāgelus q̄ in conspectu dn̄i sꝫ assi
sto· volui aūt locū illius spelūce mihi de
dicandū illo indicio sagitte cūctis morta
libus declarare· Qua visione lētior fact⁹
epus aliq̄s qd̄ viderat enarrauit· et sic ab
eo ꝑ ee ecclīa ibi ꝯsecrata fuit ob reueren/
tiam beati archāgeli que vsq̄ꝫ in p̄sentem
diem a cūctis fidelib⁹ deuotiōe precipua
frequētatur· Quapropter ⁊ solennitas
angelorꝫ a prībus fuit instituta· quaꝫ ex
debito ⁊ obligatōe p̄cepti mense septēbrꝫ
oēs celebrare teneṅt· Quia v̄o in tāta fe/
stiuitate mens nr̄a ad ipos angelos colē
dos p̄candosq̄ꝫ est inflāmanda· Idcirco
de ipis in p̄senti sermōe dicemus d̄ q̄bus
tria mysteria erunt decurrenda·
¶ Primū dr̄ cognitionis
¶ Secundū productionis
¶ Tertiū missionis
Qualiter angel⁹ ab hoīe cognosci pōt

⁊ quō spūs ē i corpore⁹ q̄ tñ pōt in assum
pto corpore apparere. Cap. pmū.

Primū de angelis mysteriū decur
rendū dr̄ cognitōis. In quo tria
dubia ꝓponimus illustranda

¶ Primū vtꝝ sbstātie sepate q̄ dicunt̄ an
ge i possint cognosci ab hoīb⁹ viatorib⁹.

¶ Secundū vtrum angeli habeāt corpo
ra sibi naturaliter vnita.

¶ Tertiū vtꝝ assumāt aliqñ corpora.

Pro pmi dubij illustratiōe distingue
re possumus noticiā triplicē.

¶ Prima dr̄ ꝓpria ⁊ intuitiua

¶ Secūda cōis ⁊ effectiua.

¶ Tertia fidelis ⁊ reuelatiua.

Prima noticia dr̄ ꝓpria ⁊ intuitiua. qua scilicet cognoscit̄ angel⁹ in sui sbstātia sicuti est. Et hac angel⁹ cognosci non pōt a puris viatorib⁹. vt inquit Tho. i. pte. q. lxxxviij. ex eo q̄ intellect⁹ noster ſm statū pn̄tis vite nihil itelligit nisi cōuertēdo se ad fātasmata. Et sic sbstātias imateriales q̄ sub sensu ⁊ imaginatōe nō cadūt pmo ⁊ per se ſm modū cognitiōis nobis exptū intelligere nō possum⁹. imo ⁊ adā in statu inocentie vt etiā dic̄ Thomas. i. pte. q. xciiij. intelligere nō potuit sbstātias separas eo q̄ illi aīe cōpetebat mod⁹ intelligendi p ꝯuersionē ad fantasmata sicut ⁊ nobis. Et licet Plato voluerit q̄ sbstātie imateriales nō solum a nobis intelligunt̄ sed sint etiā pma a nobis intellecta. Posuit eñ formas imateriales sbsistētes q̄s ideas vocabat ēē ppria obiecta nostri intellect⁹. ⁊ ita pmo ⁊ p se a nobis intellecta. Sed q2 aīe cognitio applicat̄ reb⁹ materialib⁹ ſm q̄ intellectui pmiscet̄ fantasia ⁊ sens⁹. Jo q̄nto magis intellect⁹ fuerit depurat⁹ tāto magis pcipit imaterialiū intelligibilē veritatē. Nihilomin⁹ cōtrariū videt̄ sentire in thimeo vbi dixit. Jnuisibiliū diuinarū potestatū q̄ demones nūcupant̄ ꝑstare rōnē magis est op⁹ q̄ ferre valeat hoīs ingeniū. De cōmentatore vō asserit Thomas q̄ in scdo meth. aphisice dixit. si sbstātie abstracte nō possent intelligi a nobis tūc natura ociose egisset q2 fecisset illd̄ qd̄ ē i se naturalit̄ intellectū nō itellectū ab aliq̄. Sed dictū h̄ deficit. pmo q2 non sequit̄ q̄ si sbstātie sepate nō intelligunt̄ a nobis nō intelligātur ab aliq̄ intellectu Intelligūt̄ eī a seipis ⁊ a seinuicē. Scdo deficit snia cōmētatoꝝ. q2 nō ē finis sbaꝝ separaꝝ vt itelligāt̄ a nob. ¶ Scda cognitio dr̄ cōis ⁊ effectiua. qñ cognoscit̄ cā p effectū. ⁊ ē cognitio q̄dā naturalꝭ. Hāc cognitionē habuerunt phi de angelis ⁊ pcipue Arist. in. xi. metha. q̄ voluit q̄ itelligētie mouerēt speras celoꝝ ⁊ celestia corpora. ¶ Tertia vō cognitio fidelis dr̄ et reuelatiua. qñ. s. aliq̄d cognoscit̄ fide. q̄a sic ē certitudialr̄ reuelatum h̄ mō relictis phoꝝ vanitatib⁹ atq̄ errorib⁹ hoīm curiosoꝝ. Nos firmissime asserim⁹. q̄ āgeli sūt nobilissimi spūs deo hōi fructes nob vt infra docebim⁹ beniuoli ⁊ affecti. qb⁹ medijs dei secreta ⁊ mysteria grē hoībus sūt reuelata. Mali vō penis eternis iustissime deputati. ¶ Si vō q̄s q̄ret vñ hec ꝟitas ē exorta. Rñdem⁹ q̄ ex latissimo cāpo scpture sacre veti videlicet nouoq̄ testamēto vbi de āgelis expssa fit mētio. vñ Geñ. c. xvi. scribit̄ de agar dū fugeret eā seq̄ in solitudine q2 affligebat eā sara dña sua. Cūq̄ iuenisset eā angel⁹ dñi iuxta fontē aq̄ in solitudine ⁊c̄. Dixit ad illā Agar āncilla sarai vñ venis ⁊ q̄ vadis q̄ rñdit a facie dñe mee fugio. Dixitq̄ ei āgel⁹ dñi. Reuertere ad dñam tuā ⁊ hūiliare sb manib⁹ illi⁹. Et Geñ. xix. c. Venerūt duo āgeli sodomā vespe. Et. xxij. ca. Angel⁹ dñi de celo clamauit dicēs. abraā abraā. ⁊. xxviij. c. vidit iacob i somnis scalā stātē sup t̄rā ⁊ cacumē ei⁹ tāgēs celū. āgelos q̄ʒ dei ascēdētes ⁊ descēdētes p illā. ⁊. xxxij. c. Jacob itinere q̄ cepat abijt fuerūtq̄ ei obuiā āgeli dñi. ⁊ exod. xiiij. c

x 4

Angelꝰ dei p̄cedebat castra i isrl̓· ⁊ cū eo
pariter colūna nubis· Et· xxiij· c· Mittā
angelū meū q̄ p̄cedat te ⁊ custodiat ī via
⁊ introducat ad locū quē p̄paraui tibi· ⁊
Numeri· xxij· c· Cū vidisset asina stantē
angelū cecidit sb̄ pedibꝰ sedentis· Et· ij·
Reg· vlti· c· Cū extendisset manū ange/
lꝰ dn̄i sup̱ hierl̓m vt disp̱deret eā miser/
tus est dn̄s sup̱ afflictōnem ⁊ ait angelo
p̱cutiēti· Sufficit nūc ɔtine manū tuam·
Erat autē angelꝰ dn̄i iuxta areā ornaʒ ie
busei· ⁊ iiij· Reg· i· c· Angelꝰ dn̄i locutꝰ
est ad helyā· Et· xix· c· Angelꝰ dn̄i p̱cus/
sit in castris assirioꝝ· ⁊ Thobie· v· cap̄·
Egressus thobias inuenit iuuenē splen
didissimū stantē p̄cinctū ad ambulāduʒ·
⁊ ignorās ꝙ angelꝰ dei esset salutauit eū
⁊ dixit· Unde te habemꝰ bone iuuenis· ⁊
Judith· xiij· ca· Uiuit dn̄s qm̄ custodiuit
me angelꝰ eiꝰ· ⁊ Ecci· v· c· Ne dicas corā
angelo tuo nō est prouidētia· Et ps̄· viij·
Minuisti eū paulominꝰ ab angel̓· Et
xcvi· Adorate eū omnes angeli eiꝰ· ⁊ ciij
Qui facis angelos tuos spūs· ⁊ cxlviij·
Laudate eū oēs angeli eius· Et Baruch
vij· c· Angelꝰ meus erit vobiscū· ⁊ Dan̄·
iij· c· Angelꝰ aūt dn̄i descēdit cū azaria ⁊
socijs eiꝰ in fornacē ⁊ excussit flāmaʒ ig/
nis de fornace· Et eodem· c· Bn̄dicite an
geli dn̄i dn̄o laudate ⁊ superexaltate eū in
secula· ⁊ xiiij· c· Dixit angelus dn̄i ad aba
cuch· Fer prandiū qđ habes danieli ī ba
bylonē q̄ est in lacu leonū· ⁊ Malachie
iij· c· Statim veniet ad tēplū sctm̄ suum
dn̄ator quē vos q̄ritis ⁊ angelꝰ testamē/
ti quē vos vultis· ⁊ Lu· j· ca· Apparuit
zacharie angelꝰ dn̄i stans a dextris alta
ris incensi· Et eodē· c· Missus est ange/
lus gabriel a deo ī ciuitatē galylee cui no
men nazareth ad virginē despōsatā viro
⁊ ij· c· Angelꝰ dn̄i stetit iuxta illos· Eo/
dem· c· Dixit illis angelꝰ· nolite timere·
Eodē· c· Facta ē cū angelo ml̓titudo mi/
litie celestis exercitꝰ· Et· xxij· c· Apparu

it ei angelus dn̄i de celo ɔfortans eū· Et
Math· j· c· Angelꝰ dn̄i apparuit ī som
nis ioseph· ⁊ iiij· c· Accesserūt angeli et
mīstrabāt ei· Et· xxij· c· Erūt sicut angeli
dei in celo· Et· xviij· ca· Angeli coꝝ sp̱ vi
dent faciē patris mei q̄ in cel̓ ē· Et· xxiiij·
c· Mittet angelos suos cū tuba· ⁊ xxv·
c· Cū venerit filiꝰ hoīs in maiestate sua
⁊ omnes angeli eiꝰ cū eo· Et· xxvi· c· An
putas q̄ nō possum rogare prēm meum
⁊ exhibebit mihi mō plusq̄ʒ duodecim le
giones angeloꝝ· Et Joh· v· c· Angelus
autē dn̄i ƀm tēpus descēdebat ī piscinam
Et ad Hebre· i· c· Cui aliqn̄ angeloꝝ di
xit· filius meꝰ es tu· ⁊ Actuū· xij· ca· An
gelꝰ dn̄i astitit ⁊ lumen refulsit ī habita/
culo carceris· Eodē· c· Misit dn̄s ange
lū suū ⁊ eripuit me de manu herodis· Et
apocalips̓· j· c· Significauit deꝰ q̄ opor/
tet fieri cito loq̄ns p̱ angelū suū ƀuo suo
iohāni· Et· ij· c· fit mentio de angelo p̱ga
meni tiatire ⁊ smirne· Et· iij· c· de angelo
sardis philadelphie ⁊ laodicie· Et· vij· c·
de angelo ascēdente ab ortu solis· Et· x·
c· de angelo amicto nube· ⁊ xij· c· de angel̓
p̄liantibꝰ· ⁊ xiiij· c· de angelo habente euā
geliū eternū· Et· xvj· c· de septem angelis
habentibꝰ septem fialas ire dei· Et· xviij
c· de angelo descēdente de celo habēte po
testatē magnā· Et· xx· c· de angelo descen
dente de celo habente clauē abyssi ⁊ cate
nā magnā· ⁊ xxij· c· de angelo q̄ nō p̱misit
se adorari a iohe Ex q̄bus oībꝰ cogimur
cōfiteri esse angelos· licʒ illos pro statu
isto in sui sb̄stantia videre nō valeamus
De demonibꝰ aūt videre potes q̄ posui ī
tractatu de timore iudicioꝝ dei· ¶ Secun
dū principale dubiū p̱positū fuit vtꝝ an
geli habeāt corp̱a sibi naturaliter vnita·
Et q̄dā cōtendūt probare ꝙ sic· Prio q̄
Origenes in li· periarchon dicit· Soliꝰ
dei· id ē patris ⁊ filij ⁊ spūsscti vere id p̱/
priū est vt sine materiali sb̄stātia ⁊ absq̄ʒ
vlla corp̱ee additionis societate intelli/

pr̃t exiſtere· Et Bern̄· omel· vi· ſup Can
tica ait· Liquet omnē ſpirituꝫ corporeo
prorſus indigere ſolacio· Et Aug· in· ij·
ſup Gene· ad lr̃am· Et in· iij· de trinitate
⁊ in· viij· de ciui· dei· Et in li· de eccl'iaſticꝫ
dogmatib⁹ videt̃ aſſerere ꝙ angeli habe
ant corpa aerea ⁊ ſubtiliſſima· Scdo gre
gorius in omel· vocat angelū aīal rōna/
le; oīe aūt animal habet corpus ſibi na
turaliter vnitū· Tercio arguit̃· qr perfe
ctior eſt vita in angel' ꝙ̄ in animab⁹· ſed
anima nō ſolū viuit ſed etiā viuificat cor
pus· ergo angeli habēt corpa ſibi natura
liter vnita· ¶ Sed ꝯ iſtos ita debilit̃ ar/
guentes eſt doctrina omniū theologorū
in ſcdo ſententiaꝝ· di· viij· qui ſequentes
Dionyſiū et Damaſcenū aſſerūt angelos
nō habere corpa ſibi naturalr̃ vnita· Et
rō ſm Tho· pma pte· q· li· Quia qd acci
dit alicui nature nō inuenit̃ naturalit̃ in
illa natura· ſicut hr̃e alas qr nō eſt de ra/
tione aīalis non ꝯuenit omni aīali· Cū
aūt intelligere nō ſit act⁹ corpis nec ali/
cuius corporee virtutis habere corp⁹ v/
nitū nō eſt de rōe ſbſtantie intellectual' in
ꝙ̄tū hmōi· Sed accidit alicui intellectu
ali ſubſtantie propter aliqd aliud· Sic
anime rōnali cōpetit vniri corpori· qr ē
impfecta et in potentia exiſtēs in genere
intellectualiū ſubſtantiaꝝ nō habens in
ſui natura plenitudinē ſcientie ſed acqui
rens eā p ſenſus corpeos a ſenſibilib⁹ re
bus· In qcunqꝫ autē genere inuenit̃ ali/
qd impfectū oportet preexiſtere aliqd pfe/
ctū in genere illo· Sunt ergo aliq̄ ſubſtā
tie intellectuales pfecte in natura intelle
ctuali nō indigentes acqrere ſciam a reb⁹
ſenſibilib⁹· quare nō omnes ſubſtātie in
tellectuales ſūt vnite corpibus· ſꝫ alique
ſunt a corpib⁹ ſepate· ¶ Ad primū ergo
obiectū de ſnīa Origenis dicit Tho· ꝙ
audiēdus nō eſt· qr vt ſcribit Hiero· in
epl'a ad deſideriū· Origenes melior ī bo
nis peior in malis fuit· Cui⁹ hereſes in
libris periarchon qs ipe cōpoſuit maxi/
me inueniri dicunt̃· Mgr̃ in hyſto· ſco
laſtica ſup Gene· circa pncipiū· Periar
chon inquit eſt liber in quo Origenes di
xit chriſtū adhuc in aere pro demonibus
pati debere· ſicut in terra paſſus eſt p ho
minib⁹· Aug⁹ vo in ptactis locis nō loq
tur aſſerēdo ſed referens opinionē plato
nicoꝝ q ponebāt eſſe qdam aīalia aerea
q demones noīabant· ¶ Dictū adhuc ber
nardi intelligendū eſt ſane ꝙ ſpūs creati
indigent corpeo inſtrumēto nō ſibi natu
raliter vnito ſed ad aliqd aſſumpto pro
pter inſtructōem nr̃am· ¶ Ad ſcdm de v̄
bo Gre· rn̄det̃ ꝙ ipe vocat angelū rōna/
le animal metaphorice ꝓpter ſilitudinē
rōis· ¶ Ad terciū inquit ſctūs doctor ꝙ
viuificare effectiue ſimpliciter pfectōis
eſt· vnde et deo cōuenit· Sed viuificare
formaliter eſt ſubſtantie q eſt pars alicu
ius nature ⁊ nō habentꝭ in ſe integrā na
turā ſpeciei· vnde ſubſtātia intellectualis
q nō eſt vnita corpi eſt pfectior ꝙ̄ ea q ē
corpi vnita· Hinc Damaſce· ait· Ange
lus eſt ſubſtantia intellectual' incorpea·
Et Dionyſius· Angeli ſunt ſpūalia lu/
mina immateriales incorpei· ¶ Terciuꝫ
dubiū pncipale fuit vtꝝ angeli aſſumāt
aliqn̄ corpa· Et ꝙ ſic ptꝫ· qr Aug· li· xv·
de ciui· dei dicit· ꝙ angeli in aſſumptꝭ cor
poribus abrahe apparuerūt· Tho· vero
ait ꝙ nōnulli tenuerūt angelos nūqꝫ cor
pa aſſumpſiſſe· Sed oīa q in ſcripturis
diuinis legunt̃ de apparitōib⁹ angeloꝝ
cōtigiſſe ſm imaginatōem· Tamē h nō
videt̃ conſonū intentiōi ſacre ſcripture·
Quoniā id qd imaginaria viſiōe videt̃
eſt in ſola imaginatōe videtꝭ· vn̄ nō vide
tur indifferēter ab oīb⁹· Scriptura āt di
uina ſic itroducit interdū angelos appa
rētes vt cōiter ab oībus viderēt̃· Sic an
geli apparētes abrahe viſi ſūt ab eo ⁊ a
tota familia ei⁹· a loth ⁊ a ciuib⁹ ſodomo
rū viſi ſunt angeli q venerūt ſodomam·

vespere· Similiter angelus q̄ apparuit
thobie ab omnib⁹ videbat᷑· Ex q̄ manife
stū est ista sic cōtigisse ſm corpoream visi/
onē q̄ videt᷑ id qđ positū est extra viden/
tem vnde ab oībus videri pōt· Tali aūt
visione nō videt᷑ nisi corp⁹· Cū ergo an
geli neq̃ sint corpa neq̃ habeāt corpora
sibi naturaliter vnita relinqᷓt᷑ q̄ assumāt
aliqñ corpa· Et licꝫ illis nō indigeāt ꝓ/
pter seipos assumūt tamē illa propt᷑ nos
vt familiariter cū hoībus cōuersando de
monstrent intelligibilē societatē quā ho
mines expectāt cū eis habendā in futu/
ra vita· Insup q̄ angeli corpa assūpse/
runt in veteri testamēto fuit quoddā fi
gurale indiciū q̄ verbū dei assumpturuꝫ
esset corpus hūanū· Omnes em̄ appari
tōes veteris testamēti ad illā apparitōꝫ
ordinate fuerūt· q̄ filius dei apparuit in
carne· Notandū tm̄ q̄ corp⁹ assumptum
vnit᷑ angelo nō q̄dem vt forme· nec solū
vt motori sed sicut motori rep̄sentato ꝑ
corpus mobile assumptū· Sicut em̄ isa
cra scriptura propetates reꝝ intelligibi/
liū sub similitudinib⁹ reꝝ sensibiliū de/
scribūt᷑· ita corpora formāt᷑ sic ab angel'
diuina v̄tute vt ꝯgruāt ad rep̄sentandū
angeli intelligibiles propetates· Et h̄ est
angelū assumere corpus· ¶ Et si q̄s ob/
staret q̄ angeli nō assumūt corp⁹ de terra
vel aqua· quia nō subito disparerēt· neq̃
de igne· quia cōburerēt ea q̄ cōtingerent·
nec ex aere q̄a aer infigurabil' ē· ergo āge
li corpa nō assumūt· Rñdet tho· q̄ lꝫ aer
in sua claritate manēs nō retineat figu/
rā neq̃ colorē· tm̄ qñ ꝯdensat᷑ ꝛ figurari
ꝛ colorari pōt· sicut pꝫ in nubib⁹· Et sic
angeli assumūt corpa ex aere ꝯdensādo
ipm̄ virtute diuia q̄ꝫtū necesse est ad cor
poris assumēdi formatōem· ¶ Sꝫ adhuc
orit᷑ hic difficultas propter ea q̄ docent
sacri doctores· Nā corpus assumptum
ab angelo videt᷑ q̄si viuuꝫ ꝛ opa vite ha
bens ꝛ tm̄ nō est viuū nec habēs opa vite

apparet organizatū habēs oculos ꝛ na/
res ꝛ alia sensuū instrumēta· et tm̄ ꝑ orga
na illa angel⁹ minime sentit. In corpore
sic assumpto angel⁹ videt᷑ loq̄· ꝛ tm̄ non
est ꝓprie locutio illa· Sil'r comedit ꝛ il
la nō est vera comestio· Igit᷑ in talib⁹ ap
paritōibus nō est nisi q̄dam fictio siue de
ceptio· Ad hec rn̄det Tho· vbi sup̄· q̄ si
cut nō est ꝯ v̄itatem q̄ in scpturis intelli
gibilia sb̄ figuris sensibilib⁹. describant᷑·
Quia h̄ nō dr̄ ad astruēdū q̄ intelligibi
lia sunt sensibilia· Sed q̄ ꝑ figuras sen/
sibiliū ꝓprietates intelligibiliū ſm simi/
litudinē quandā dant᷑ intelligi· ita n̄ re/
pugnat veritati sctōꝝ angeloꝝ q̄ corpo/
ra ab eis assumpta videant᷑ hoīes viuen
tes cū non sint· Non em̄ assumūt᷑ nisi vt
ꝑ ꝓprietates hoīs ꝛ opeꝝ hoīs spūales
ꝓprietates angeloꝝ ꝛ eoꝝ spūalia opera
designent᷑· Qđ nō ita ꝯgrue fieret si ve/
ros hoīes assumerēt· quia ꝓprietates co
rū ducerēt in ipos hoīes nō in angelos·
Sil'r est dicendū q̄ angeli ꝑ organa as/
sumptoꝝ corpoꝝ nullo mō sentiūt· nec
tm̄ sup̄flue sunt formata· Non ei ad hoc
sūt formata vt ꝑ ea sentiāt· Sed ad h̄ vt
ꝑ hmōi organa virtutes spūales angelo
rū denotent᷑· Sicut ꝑ oculū denotat᷑ v̄t⁹
cognoscitiua āgeli· ꝛ ꝑ alia mēbra alie ei⁹
virtutes vt docet Dionysi⁹ vlti· c· celest᷑
ierarchie· De locutōe v̄o angeli quā fac̄
in corpe assumpto veꝝ est q̄ nō est ꝓp̄e
locutio sed aliq̄d sil'e locutōi inq̄ꝫtū ange
lus in corpe sic assūpto format voces in
aere similes vocib⁹ hūanis· q̄ voces for/
mant᷑ vt ꝑ illas dei secreta ad nr̄as aures
ꝑueniant· Comestio adhuc angeli nō est
vera sed figuratiua spūalis comestiōis·
Nā comestio importat sumptōem cibi
ꝯuertibil' in substantiā comedentis· Et
q̄uis i corpus xp̄i post resurrectōeꝫ cib⁹
nō cōuerteret᷑ sed resolueret᷑ in p̄iacentē
materiā· tamē xp̄s habebat corp⁹ tal' na/
ture in qđ posset cibus ꝯuerti vn̄ fuit ve

ra comestio. Sz cibus assumptus ab angelo neqz couertit in corpus assumptum: neqz corpus illud est tal' nature vt in illud possit alimentum conuerti. Propterea dixit angelus Thobie. xij. c. Cum essem vobiscum p volutatem dei videbar quidem manducare et bibere. Sz ego cibo et potu inuisibili vtor. Fuit igitur oia in assumptis corporibus ab angelis non ad deceptionem sed potius ad vtilitatem nram. vt ex pdictis patet.

Qd deus produxit angelos ex tpe in celo empyreo

Capitulum secundum

Secundum mysterium de angelis aperiendum dr productionis. In quo considerare debemus productionem eorum quantum ad tria.

Primo quantum ad causam

Secundo quantum ad tempus

Tercio quantum ad locum

Primo consideranda est angelorum productio quantum ad causam. Ubi querit an angelus habeat causam sui esse et sit creatus a deo. Et ad hoc rndet Tho. pma pte. q. xliiij. et q. lxi. q necesse est dicere et angelos et omne id quod preter deum est a deo esse factum. Si enim aliquid inuenitur in aliquo p participationem necesse est q causetur in ipso ab eo cui essentialiter conuenit. Sicut ferrum fit ignitum ab igne. Deus autem est ipm esse p se subsistens. et esse per se subsistens non pot esse nisi vnum. Relinquitur ergo q oia alia a deo non sunt suum esse sz participant esse. Quare causantur ab vno ente quod pfectissimum est. Ex his dixit Aristo. in ij. metaphisice. Id quod est maxime ens et maxime verum est causa omnis entis et ois veri. sicut id quod est maxime calidum est causa ois calidi. Algazeles vero in eodem loco inquit. Ipm esse deo maxime conuenit. qm ipse est origo et principium essendi et quod est a quo est quicquid est. Quod confirmans Auicenna ait. Deus esse est exuberans ab eius esse. Quare et Plato in thimeo subdidit q nostrum esse in comparatione illius est non esse. Hinc Paulus ad Ro. xi. ca. scripsit. Ex ipso et p ipm et in ipso sunt oia. Necesse est igitur angelos a deo esse creatos. Sed miratur quidam ex eo q de his que sunt a deo creata agitur gen. j. c. sz nulla mentio fit ibi de angelis: ergo non videtur q sint creati a deo. Item Arist. dicit. viij. metaphisice q si aliquid substantia sit forma sine materia statim p seipsam est ens et vnum et non hz causam que faciat eam ens et vnum. Sz angeli sunt forme immateriales ergo non hnt causam sui esse. Ad hec rndz Tho. pmo fm Augu. li. xi. de ciui. dei. q angeli non sunt pretermissi in illa pma rerum creatione. sed significantur noie celi vel lucis. non sunt vel pretermissi sunt vel noibus rerum corporalium significati. qz moyses populo rudi loquebatur qui nondum cape poterat incorpeam naturam. De substantijs vero que sunt forme subsistentes dicendum q non habent causam aliam formalem sui esse et sue vnitatis. Neqz causam agentem p transmutationem materie de potentia in actum sed bene habent causam producentem totam substantiam que est ipse deus. Scdo consideranda est angelorum productio quantum ad tps. quando. s. fuerunt angeli creati. Et circa hoc tres reperiuntur opiniones. Prima opinio falsa est et heretica. Hec tenet q angeli fuerunt producti ab eterno. hoc cum esse non pot. quoniam sic deus creaturas pduxit q eas ex nihilo fecit. id est postquam nihil fuerant. Et vt inquit Tho. pma pte. q. xlv. Cum dicitur aliquid ex nihilo fieri hec ppositio ex non designat causam materialem sed ordinem tm. sicut cum dr. ex mane fit meridies. id est post mane. Et si obijceretur qz phi dicunt ex nihilo nihil fit. Rndz Tho. q phi non considerauerunt nisi emanationem effectuum particularium a causis particularibus quas necesse est psupponere aliquid in sua actione. Et fm hoc est cois eorum opinio ex nihilo nihil fieri. Sz hoc locum non hz in pma emanatione ab vniuersali rerum principio. Secunda opinio fuit quorundam doctorum antiquorum. s. q angeli fuerunt creati an oem mundum corporeum. Nam hieronymus videtur asserere sup epla ad Titum. ait enim sic. Sex milia nondum nostri temporis

cōplent annoꝝ ⁊ quanta temporꝰ quantasq̄ seculoꝝ origines fuisse arbitrandū est in quibus angeli throni ⁊ dñationes ceteriq̄ ordines deo seruierūt· Damascenꝰ etiā dic̄ i·ij·li· Quidā dicūt ꝙ an̄ oēm creationē angeli geniti sūt vt theologus dicit Grego·s·nazanzenus· De q̄ asserit Tho· ꝙ tanta est in doctrina eius xp̄iana auctas vt nullus vnq̄ eius dictis calūniā inferre p̄sumpserit· sicut nec athanasij documentis· vt Hiero· dicit· Tertia opinio alioꝝ q̄ tamē p̄cedentē nō reprobat Sed qꝛ rōnabilior fore videt̄· idcirco tenet̄ cōiter a doctoribꝰ ꝙ angeli simul cū creatura corꝑea sūt creati· angeli enim sūt quedā pars vniuersi· qꝛ nō ꝯstituunt ꝑ se vnū vniuersū· Sed tā ipi q̄ creatura corꝑea in ꝯstitutionē vniꝰ vniuersi cōueniūt qđ apparet ex ordine vnius creature ad aliā· Ordo eñi rerū adinuicē ē bonū vniuersi· Nulla aūt ꝑs ꝑfecta ē a suo toto sepata· Nō ḡ est probabile vt deꝰ cuius ꝑfecta sunt oꝑa creaturā angelicā seorsū ante alias creaturas produxerit· Ex hoc refert dñs Bonauētura di·ij·scdi li· ꝙ quatuor a p̄ncipio fuerūt simul creata·s·angelica natura· celū empyreū· materia p̄ma· ⁊ tp̄us late· illud accipiēdo ꝓ qualibet successione· Rō est qꝛ debuerūt in omi genere rerū creari tam in mensurꝭ q̄ in sbstantijs Primū in mensuris est tēpus· Scđm in substātijs corꝑalibꝰ passiuis est materia p̄ma ⁊ in substātijs corꝑalibus actiuis est celū empyreū· Primuz ꝟo in substātijs spiritualibꝰ est angelica natura· Idcirco quatuor hec credūt̄ fuisse p̄mo creata· ¶ Tertio ꝯsideremꝰ angeloꝝ productionē q̄ntū ad locū vbi·s·fuerīt angeli creati Et ad h̄ dicit strabus suꝑ illo verbo In p̄ncipio creauit deꝰ celū ⁊c· Celū nō visibile firmamentū hic appellat· Sed empyreū idest igneū qđ non ab ardore sed a splendore dr̄· qđ stati factuz angelis est repletū· Jō Tho· vbi suꝑ ait ꝙ cū vniuersū cōstet ex creaturꝭ corꝑalibus ⁊ sp̄ualibus sic create sunt sp̄uales creature ꝙ ad creaturā corꝑalē aliquē ordinē habēt ⁊ toti creature corꝑali p̄sident vñ cōueniens fuit vt angeli in supremo corꝑe crearētur tanq̄ toti nature corporee p̄sidentes Et si obijceret̄ ꝙ angeli nō dependent a corpore ſm suū esse ⁊ ꝑ consequens neq̄ ſm suū fieri· ḡ angeli non sunt creati in loco corporeo· Respondet Tho· ꝙ angeli non sūt creati in loco corporeo quasi dependētes a loco corporeo sed vt p̄dictū est in hoc ostendit̄ ordo eorū ad naturā corpoream ⁊ ꝙ sua virtute corpora contingunt Si hec oīa que diximus de angeloꝝ productione vel ad capiendū difficilia· vel ad plene intelligendū dura cuiq̄ viderētur tanto magis excitare nos debent ad extollendā totis viribus sapientiā altissimi dei· Cuius opera tam stupenda sunt ⁊ inscrutabilia vt nullo humano sensu percipi valeāt· pro quibus dicere possumꝰ illud Ps· Quā magnifica sunt opera tua domine· omnia in sapientia fecisti· Uniuersus nāq̄ mūdus iste sensibilis quasi quidam liber est scriptus digito dei ⁊ singule creature q̄si figure quedam sunt· non humano placito sed diuinitatis arbitrio īstitute ad manifestandā quodāmodo ⁊ signandam inuisibilem potentiam sapientiā ⁊ bonitatē diuinā· Inter cetera ꝟo suoꝝ institutorum mirabilia angelos condidit· Quoꝝ aliquos propter superbiam in quā eruperunt eternis adiudicauit supplicijs· Alios vero qui ipsi factori suo humiliter adheserunt plena beatitudine fecit esse felices·

¶ Qualiter angeli ad nos mittunt̄ qui homines custodiunt neq̄ dolent de malis eoꝝ quos custodiunt· ¶ Cap· terciū·

Ertiū mysteriū de angelis manifestandum dr̄ missionis· In q̄ tria sunt dubia declaranda

a

¶ Primum vtrum angeli mittant.
¶ Scdm vtr hoies ab angel custodiant
¶ Terciu vtru angeli doleant de mal cor quos custodiunt.

Ad primu dubiu se offert vitas scripturar in qbus angelos mitti phibet. Et vt indt Tho. prima pte. q. cxij. Ille mitti dr q aliq mo ab aliq procedit vt incipiat esse vbi pus no erat. vel vbi pus erat p aliu modu. Fili em aut spusscus mitti dr vt a pre procedens p originem. Et incipit esse nouo mo. id e p gram vel p natura assumpta vbi pri erat p diuinitatis psentia. Dei enim pprium est vbiqz esse. quia cu sit vniuersale agens virtus eius attingit oia entia. Ideo est in omnibus rebus. Uirtus aute angeli cum sit particulare agens non attingit totum vniuersum. sed sic attingit vnum q non attingit aliud. Ideo ita est hic q non est alibi. Cum igitur aliqd est fiendum per aliqué angelu circa aliqua creatura corporea de nouo applicat agel illi corpi sua vtute z sic agel de nouo icipit ibi ee Et hoc totu seqtur ex imperio diuino. Sz actio qua angel missus exercet procedit a deo sicut a primo pncipio cui nutu z auctoritate angeli opant z in deum reducit sicut in vltimu finez. Et h facit roem ministri. Na minister est sic instrumentu et intelligens. Instrumetu autem ab alio mouet z eius actio ad alid ordiatur. ideo actoes angelor ministeria vocant z ipm dicut in ministeriu mitti. Si vero aliqs qreret. quo angeli mittunt cu celu empyreu sit loc ptinens ad dignitatem eor. Si igit mitterent ad nos dignitati eor aliqd depiret. Rndet tho. q celu illud ptinet ad dignitate angeli fm ogruentia qnda. qz ogruu est vt supmu corpor nature q est sup oia corpa attribuat. non tn angel aliquid dignitat accipit a celo empyreo. ideo qn actu no est in illo nihil eius dignitati sbtrahit. Sic nec regi qn no actu sedet in regali solio quod cogruit ei dignitati. Hinc saluator noster loqns de angelis q mittut ad custodia hoim dixit. Angeli eor sp vident facie pris mei q in celis est. vbicuqz itaqz sint vident essentia dei in cui aspectu complet glia z btitudo illor. ¶ Secudu dubiu fuit vtr hoies ab angel custodiant. Et licz de h dixerim in qdragesimali nro. verutame aliq erut h loco nouiter discurreda. Idcirco psupposito fz vitate q vnaqqz aia angelu habeat sui custodem deputatu christo dutaxat excepto de q in smone de innocentib dictu est. ¶ Primo sciedu est q necessaria fuit hoi custodia angelor pter adiutorium liberi arbitrij. Na vt indt Tho. prima pte. q. cxij. Ho p liber arbitriu pot aliqliter vitare malu sed no sufficieter. qz infirmat circa affectu boni pter mltiplices aie passioes. Silr etia vniuersal cognitio natural legis q homini naturalr adest aliqliter dirigit hoiem ad bonum. sed no sufficient. qz i applicado vniuersalia pncipia iuris ad pticularia opa contingit hoiem multiplicit deficere. vn dr Sap. ix. c. Cogitatoes mortaliu timide z incerte prouidetie nre. ¶ Secudo sciedu est q du hoies peunt z in mlta peccata labunt no est ascribendu ad negligentia aliqua angelor sed poti malicie hominu imputadu. Na sic hoies a naturali instinctu boni discedut pter passioes pcti. ita etia discedut ab instigatoe bonoru angelor q fit inuisibiliter p h q homines illuminat ad bn agendu. ¶ Terco sciendu q sicut psciti ad damnatoez s in fideles ac etia antichrist no puent interiori auxilio natural rois. ita etia no priuant exteriori auxilio toti nature huane diuinit ocesso. s. custodia angelor. per qua z si no iuuent qtu ad h q vita eterna bonis opib mereat. iuuat tn qtum ad h q ab aliqb malis retrahunt qb z

ſibi̇̃pis ⁊ aliq̃s nocere poſſent· Nã ⁊ ip
ſi demões arcent̃ ꝑ bonos angelos ne no
ceant ꝯtrũ volũt· ¶ Quarto ſciendum ꝙ
officiũ cuſtodie angelice ordinat̃ q̇ppe
ad illuminatõem doctrine ſicut ad vlti
mũ ⁊ principalẽ effectũ· Nihilominꝰ ſũt
⁊ aliq̃ effectus· ſ· arcere demões ⁊ alia no
cumẽta tã corꝑalia q̃ȝ ſpũalia prohibere
¶ Quinto ſciendũ ꝙ circa hoĩm cuſtodi
am int̃ angelos qñq̃ȝ ſolet eſſe pugna ſi
ue diſcordia· Nã vt ſcribit̃ Dañ· cap̃· x·
dum ip̃e oraſſet ꝑ liberatõe populi iudai
ci q̇ erat in babylonia apparuit ſibi ange
lꝰ modo mirabili· vt pȝ in textu· Dixit
q̃ȝ illi inter cetera Noli metuere daniel·
q2 ex die p̃mo q̇ poſuiſti cor tuũ ad intel
ligendũ vt te affligeres ĩ ꝯſpectu dei ex
audita ſunt v̾ba tua· Et ego veni ꝓpt̃ ſer
mones tuos· Princeps aũt regni ꝑſaꝝ
reſtitit mihi viginti ⁊ vno diebꝰ Refert
h̃ Hiero· p̃ncipẽ regni ꝑſaꝝ eſſe angeluȝ
q̇ ſe oppoſuit liberatõi populi iſraeliti
ci ꝓ q̇ daniel orabat gabriele p̃ces eiꝰ do
p̃ſentãte· Quidã tñ dixerũt ꝙ hec reſiſtẽ
tia potuit fieri eo ꝙ p̃nceps aliq̃s demo
nũ iudeos in ꝑſidem ductos ad peccatũ
induxerat propter qȯ preſtabat̃ impedi
mentũ oroĩ daniel' pro eodẽ populo dep̃
cãtis· Sed Greg· in· xvij· moraliũ libro
cõcordans cũ hieronymo dicit ꝙ p̃nceps
regni ꝑſaꝝ bonꝰ angelꝰ fuit cuſtodie illi
us regni deputatus· Ad intelligendũ er
go q̄liter vnꝰ angelꝰ alteri reſiſtere dici
tur Notãdũ ſꝫm Tho· vbi· ſ· ꝙ diuiña iu
dicia circa diuerſa regna ⁊ diuerſos ho
mines ꝑ angelos exercent̃· In ſuis autẽ
actiõibꝰ ſꝫm diuinã ſententiã regulant̃·
Contingit aũt qñq̃ȝ ꝙ in diuerſ regnis
vl' in diuerſis hoĩbus ꝯ̃ria merita vl' de
merita inueniunt̃ vt vnꝰ alteri ſbdat̃ aut
p̃ſit· Quid aũt ſup h̃ ordo diuine ſapien
tie exigat cognoſcere nõ pñt niſi deo re
uelãte· vnde neceſſe habẽt ſup his ſapiam
dei cõſulere Sic igit̃ in ꝯtrũ de ꝯ̃rijs meri

tis ⁊ ſibi repugnantibꝰ ꝯſulũt diuinã vo
luntatẽ reſiſtere ſibi̇̃nuicẽ dicũt̃ non q2
ſint eoꝝ ꝯ̃rie volũtates cũ in h̃ oẽs con
cordẽt ꝙ dei ſentẽtia impleat̃· Sed q2 ea
de q̇bꝰ cõſulũt ſunt repugnãtia· Cũ ḡ ar
changelꝰ cuſtos regni ꝑſaꝝ procuraret
ꝯtrũ ĩ eo erat ſalutẽ illoꝝ q̇ erãt ĩ dicto re
gno· videretq̃ȝ ꝙ ex cõuerſatiõe iudeoꝝ
multi de ꝑſis cõuertebant̃ erat ꝯtẽtus ꝙ
populꝰ ille in captiuitate ꝑſeueraret· Al
ter v̾o q̇ p̃ſidebat populo iudeoꝝ illiꝰ po
puli liberatõeȝ procurabat p̃ceſq̃ȝ daniel'
p̃ſentabat deo· Oẽs tñ dei volũtatẽ imple
ri volebãt· ¶ Terciũ dubiũ erat vtꝝ ãge
li doleãt de mal' eoꝝ q̇s cuſtodiũt Ad qȯ
rñdet Tho· vbi ſup̃· ꝙ angeli nõ dolent
nec de pctĩs nec de penis hoĩm· q̃m cum
ſint ꝑfecte btĩ dolor in eis eſſe nõ poteſt·
Inſup vt ait Aug· dolorẽ de his q̇ ꝯ̃riãt̃
volũtati· nihil aũt accidit in mũdo quod
ſit ꝯtrariũ volũtati angeloꝝ ⁊ alioꝝ btõ
rũ· q2 volũtas eoꝝ totalit̃ inhereret ordini
diuine iuſticie· Nihil aũt fit in mũdo ni
ſi qȯ ꝑ diuinã iuſticiã fit aut ꝑmittitur·
Et ideo ſimpl'r loq̄ndo nihil fit ĩ mundo
ꝯ̃ voluntatẽ btõꝝ· vt eñi p̃hus dic̃ in· iij·
ethicoꝝ· Illud dr̃ ſimpliciter volũtariũ
qȯ aliq̇d vult in ꝑticulari ſꝫm qȯ agitur·
ꝯſideratis· ſ· oĩbꝰ q̇ circũſtant· Quis ĩ
vniuerſali ꝯſideratũ nõ eſſet volũtariũ·
Sicut nauta nõ vult abſolute proiectõȝ
merciũ in mari ⁊ vniuerſaliter ꝯſideran
do· ſꝫ iminente ꝑiculo ſalutis h̃ vult· vnd̃
magis eſt h̃ volũtariũ q̃ȝ inuolũtarium·
Sic ḡ angeli pctã ⁊ penas hoĩm vniuer
ſaliter ⁊ abſolute loq̄ndo nõ volunt· vo
lunt tñ ꝙ circa h̃ ordo diuine iuſticie ſer
uet̃ ſꝫm quẽ q̇dam penis ſubdũt̃ ⁊ pecca
re ꝑmittũt̃· ¶ Sed orit̃ hic difficultas ex
v̾bis Iſa· c· xxxiij· dicẽtis· Angeli pacis a
mare flebãt· Quã ſoluit Tho· aſſerẽs ꝙ
v̾ba illa tripliciter pñt ĩtelligi· Uno mȯ
ſꝫm ſenſũ lr̃alem· ⁊ ſic angeli dicũt̃ nũcij
ezechie q̇ fleuerunt ꝓpter v̾ba blaſfema

rabsacis. Alio mō fm sensū allegoricuȝ. ⁊ sic angeli pacꝭ sunt apl'i et aliꝭ pdicatores q̄ flent p pctis hoīm. ¶ Tercio fm sēsū anagogicū. ⁊ sic intelligūt angeli btī. locutio tn̄ ē metaphorica. p quā designatur q' ipi volūt in vniuersali hoīm salutē vt iā est pdictū. ¶ Ex his oīb' dephendere possum' q̄nta sit erga hoīes dei pietas. q̄nta largitas. q̄nta ve ei' clementia dū dignat' p angelos suos nos ad patriā supnā deducere. In q̄libet etate nō cessāt angeli cōmodis nr̄is adesse nūc īfestissimos hostes ne nobis noceāt debellādo. nūc ad bn̄ viuendū nos alliciēdo. nunc a mal' retrahēdo. nūc ab innumerꝭ picul' liberādo. Et tn̄ nos ill' p̄sentib' nō erubescimus demonū praua consilia turpesq̄ suggestiōes implere. gerere vitā pecudū ac omi conatu ad regiōes tartareas properare. O aīa sordida. o aīa tot ignominiosissimis viciis fedata. Aperi oc'los mētis ⁊ vide angelū tibi sp assistentē ī q̄uis angulo. in q̄uis diuersorio. in q̄uis exercitio. exhibe illi reuerētiā ⁊ a flagiciis desine cōsuetis. Vsq̄ ad mortē cōmorabit' tecū. vt sic appareat si te noluerꝭ corrigere q' pt' oīm de' iusto iudicio īpenitētes ⁊ obstinatos a ꝯsortio sctōꝝ ⁊ visiōe sua puatos proiicit in ignē eternū. Curemus igit' demonū abhorrere ꝯsortia. atq̄ āgeloꝝ societatē omi affectu desiderare. vt sic digni efficiamur gr̄a christi. q̄ mediāte angeloꝝ choris mereamur adiūgi in illo felici regno in quo deus viuit p infinita secula seculoꝝ Amen

¶ Sermo de btītudine sanctoꝝ in q̄ cōfutat' fatuitas hoīm mundanoꝝ q̄ non credūt aliquid de futura vita Quinquagesimusseptimus.

MErces vestra copiosa ē in celis. vba sūt redēptoris nr̄i originaliter Mat. v. c. Tanta ē q̄rūdā stulticia vt arbitrēt' nulla esse bona pter ea q̄ i pn̄ti vita a pijssimo dō vsib' hūanis ꝯcedūt'. Nil credūt nil cogitāt. nil deniq̄ sperāt de futura celestis regni hereditate. Somnū putāt imo fictōeȝ ⁊ fabulā q̄cq̄d fm oēȝ vitatē de sctōꝝ btītudine pclamat'. Hi omnē diligentiā adhibēt vt corpis sensib' ī suis delectatōib' voluptuoꝝ satisfiat. Aliaȝ vo vtutib' honestisq̄ morib' īstituere ⁊ negligūt ⁊ ꝯtēnūt. Propt'ea equū eē cen sui si in pn̄ti fmōe d' btītudie vba fecero. Nā illā cūcti desiderare debēt. q̄ merito pponēda ē oīb' q̄ ab hoīe pcio haberi solēt. De hac q̄lib3 iust' atq̄ fidel' asserit illud Sap. c. vij. Preposui illā regnis et sedib' ⁊ diuitias nihil eē dixi ī ꝯpatōne illi'. Nec cōpaui illi lapidē pciosū. quoniā omē auꝝ in cōpatiōe illi' arena ē exigua ⁊ tanq̄ lutū extimabit' argētū ī ꝯspectu illi'. Sup salutē ⁊ spēȝ dilexi eā ⁊ pposui p luce habere illā. qm̄ inextīguibile ē bonū illi'. venerūt aūt mihi oīa bona parit' cū illa. Vt igit' disponam' ea q̄ tractaturi sum' ordīe debito btītudinisq̄ laudes mirificētissimas cōplectamur. q̄ copiosa merces a nr̄o saluatoꝛe merito nūcupat'. De ipa tria mysteria pncipalia pponimus cōtemplanda.

¶ Primū d' beatitudinis desideriū

¶ Secundū beatitudinis subiectum.

¶ Tercium beatitudinis obiectū.

¶ Q' beatitudo est bonū qd' cuncti desiderare debent. ¶ Capitulū pmum

PRimū mysteriū ꝯtēplādū d' beatitudīs desideriū ī q̄ inducēda ē cūctoꝝ mens vt ad btītudinē dirigat cordis affectū illāq̄ virib' totꝭ conent' adipiscere. Nā ⁊ de h̄ ita pulcre loq̄tur Sene. ad lucillū. Ad sūmū inq̄t bonū ⁊ ppositū toti' vite tue respice. illi eī ꝯsētire d3 q̄cq̄d agim'. Iō peccam' q' de ptib' vite oēs deliberam'. de tota vo nēo desiderat. Errāt consilia nostra quia nō

habent q̄ dirigant̄ ignorāti quē portum
petat nullus suꝰ ventꝰ est· hec ille· Sed
vt pars ista lucidior fiat opus est vt ad
tria dubia respondeamꝰ

¶ Primū vtrum homini ꝯueniat agere
ꝓpter finem·

¶ Scōm vtrū finis hūane vite sit btitudo

¶ Terciū vtrū beatitudo sit bonuȝ deside
rabile·

Ad primū dubiū rn̄det sctūs Tho· p̄
ma scd̄e· q· i· ꝙ actionū q̄ ab hoīe agunt̄
ille sole ꝓprie dicunt̄ hūane q̄ sunt pro/
prie hoīs inquantū est hō· Differt autē
hō ab aliis irrōnabilibus creaturꝭ in hꝰ ꝙ
est dn̄s suorū actuū qd̄ fit ꝑ rōem ꝛ volū
tatem· Ille itaqȝ actōes ꝓprie hūane di/
cunt̄ q̄ ex volūtate deliberata procedūt·
Alie vō nō propē humane sunt sicut dū
mouet pedē vel fricat barbā aliis inten
tus et silia· licȝ sint hoīs iste actiones se
cūdc nō sunt ꝓpter finē· ex qbꝰ hō nec me
reri pōt nec demereri· Sed p̄me actōnes
ad finē sunt dirigende· Inq̄t nāqȝ phus
in secūdo phisicorū· Finis est p̄ncipiū in
opabilibꝰ ab homine· Et in· ii· ethicoruȝ
Gratia finis oēs opant̄· Et iterū in secū
do phisicorū· Non solū intellectꝰ sȝ na/
tura agit ꝓpter finē· Et in· ii· metaphisi/
ce· Qui infinitū faciunt auferūt naturā
boni· Cū itaqȝ finis sit q̄ mouet agenteȝ
ꝛ licȝ in executōe sit posterior· tn̄ p̄or est
in intentōe agentꝭ et hȝ rōem cause· pro
pterea ad hoīem spectat vt agat ꝓpt̄ fi/
nē· ¶ Ad scōm dubiū rn̄det Richar· in
q̄rto di· xlix· ꝙ vltimus finis hūane vi/
te est btitudo· vt em̄ ait Aug· li· viii· d̄ ci
ui· dei· Finis boni appellat̄ q̄ quisqȝ cū
ꝑuenit̄ btūs est· Et idem libro· xix· de ci/
uitate dei· Illud ē finis boni ꝓpt̄ qd̄ ap/
petēda sunt cetera· ip̄m aūt ꝓpter seip̄m·
Et· xxii· libro de ciui· dei· Finis inq̄t nr̄ ē
ꝑuenire ad illud regnū cuiꝰ nullꝰ finis ē·
Et ap̄ls ad Ro· vi· Habetꝭ fructū vr̄m
in scificatōe· finē vero vitā eternā· Sȝ
hic orit̄ difficultas qm̄ cū btitudo sit in
ip̄o deo si beatitudo est finis hūane vite
etiā erit finis oīm creaturarū· Nā vt in
q̄t Dionysiꝰ in libro de diuīs nomibus
Deꝰ ꝯuertit oīa ad seip̄m tanq̄ȝ ad vlti/
mū fineȝ· Ad qd̄ dicit sctūs Tho· p̄ma
scd̄e· q· i· ꝙ sic colligit̄ ex dictis aristote
lis· ii· ethicorū· ꝛ· v· metaphisice finis d̄r
dupliciter· s· vel eiꝰ terminꝰ a q̄· id ē ip̄a
res in q̄ rō boni inuenit̄ ꝛ vsus siue ade
ptio illiꝰ rei· Sicut si dicamꝰ ꝙ motus
corpis grauis finis est vel locꝰ inferior
vt res vel hoc qd̄ est esse in loco inferio/
ri vt vsus· Et finis auari est vel pecūia
vt res· vel possessio pecūie vt vsus· Si
ergo loquamur de vltimo fine hoīs q̄ȝtū
ad ip̄am rē q̄ est finis· sic in vltimo fine
hoīs oīa creata ꝯueniūt· quia deꝰ est vl
timꝰ finis hoīs et omniū aliarū rerū· Si
aūt loq̄mur de vltimo fine hoīs q̄ȝtū ad
ꝯsecutionē finis sic in fine homīs nō cōi
cant creature irrōnabiles· Nā hō ꝛ alie
creature rōnales ꝯsequunt̄ vltimū finē
cognoscēdo ꝛ amādo deū· qd̄ nō cōpetit
aliis creaturis q̄ adipiscunt̄ vltimū finē
in q̄ȝtū ꝑticipant aliquā silitudinem dei·
s̄m ꝙ sunt vel viuūt vel etiā cognoscunt
s̄m instinctū nature· licȝ nō ꝑ rōem vl̄ in
tellectū· Ideo magr̄· i· dist· scd̄i dicit· Fec
deus creaturā rōnalem vt sūmū bonū in
telligeret intelligēdo amaret amādo pos
sideret ꝛ possidēdo frueretur· Quare vt
Aug· docet in lib· lxxxiii· q̄onū· Non ca
dit in aliq̄ ratione carētia vt beata sint·
¶ Terciū dubiū fuit vtrū btitudo sit bo/
nū desiderabile· Ei possȝ q̄s arguere ꝙ n̄
Nam nullū bonū incognitū ē desiderabi
le· Hoc ptȝ q̄a bonū app̄hensū est obie/
ctū appetitus· vt inq̄t Arist· in· iii· d̄ aīa
Ideo augꝰ li· x· de trini· c· i· ait· Firmissi/
me nouimꝰ amare nisi nota nō posse· sȝ
btitudo est bonū incognitū· ergo non est
bonū desiderabile· Philosophi q̄dā mlt̄
to sudore elaborarūt vt de btitudine ac

sum̃ n̄ȝ bono cognitionē inuenirent· Et vt Lactātius scribit in p̄ncipio p̄mi lib· diuinarū institutionū· Neq̄ȝ adepti sūt qđ volebāt ꝛ opam simul atq̄ȝ industriā ꝑdiderūt· Hoc idē dixit q̄ꝛ vt recitat Augu. li·xix·de ciui·dei· Marcus varro notauit ducētas octogintaocto falsas opiniões de beatitudine q̄s ph̄i suo ingenio adinuenerūt· Aug· etiā in·xiij·de tri· asserit quosdā posuisse beatitudinē in voluptate corpis· Quosdā in voluptate ani· Quosdā in alijs rebus· puta in diuitijs vel honorib⁹ ꝛ hmōi· vt etiā scribit Ari· in p̄mo ethicoꝝ· De his ita adhuc loquit̄ Lactātius li·iij·diuinaꝝ institutionum· Epicurus summū bonū in voluptate animi esse censet· Aristippus in voluptate corpis· Caliphō ꝛ dinomach⁹ cyrenaici honestatē cū voluptate iūxerūt· Dyodorus in p̄uatione doloris summū bonū posuit· Hiero· in nō dolendo· Peripatetici aūt in bonis animi ꝛ corpis ꝛ fortūe· Trilli summū bonū est scientia· Zenōis cū natura ꝯgruenter viuere· Quorundā stoycoꝝ v̄tutē sequi· Aristot· in honestate ac virtute sūmū bonū collocauit· Hec ille· Sed infra de epicuro ita sequit̄· epicuri disciplina multo celebrior sp̄ fuit q̄ȝ ceteroꝝ· nō q̄ꝛ veri aliq̄d afferret· sed q̄a multos ad populare nomē voluptat̄ꝭ inuitat· Nemo em̄ nō in vitia pronus est· Propterea vt ad se multitudinē contrahat apposita singulis q̄buscq̄ȝ morib⁹ loquit̄· Desidiosū vetat l̄ras discere· Auarū populari largitiōe liberat· Jgnauū ꝓhibet accedere ad rēpublicā· Pigrū exercere· timidū militare· Constat itaq̄ȝ ex his q̄ȝ erronea fuerit ph̄oꝝ mens circa beatitudinē agnoscendaȝ· Sed p̄ter illos adhuc ꝯfirmare [...]ssum⁹ q̄ beatitudo non est cognoscibilis ꝑ verba Pauli q̄ p̄me ad corinth· c·ij·ait· Oculus nō vidit ꝛ auris nō audiuit nec in cor hominis ascendit q̄ p̄parauit deus his qui diligūt illū· Sȝ

ista de beatitudine sic Paulus locutus est· q̄ tale bonū est qđ a nobis ꝑcipi minime potest ꝛ ex ꝯseq̄nti neq̄ȝ desiderari· at in contrariū est sententia Aug· q̄ li·x·de ciui·dei·c·j·ait· Oim certa sententia est q̄ rōe quoquomō vti p̄n̄t beatos eē oēs homies velle· Et in·xiij·de trini· Ad appetendū beatitudinē natura cōpellit cui sūme bon⁹ ꝛ imutabile beatus creator hoc indidit· Et de hoc Arist· in p̄mo ethicoꝝ sic scripsit· Bene enūciauerunt dicentes bonū esse qđ oēs appetunt· Et in·iij· thopicoꝝ Maxime bonū oīes maxime appetunt· Pro amouenda igitur oīm ambiguitate· Notandū ex dictis Richardi in·iiij·di·xlix· Et tho·j·ij·q·v·q̄ beatitudo potest accipi tripliciter·

¶Primo in suo esse generali

¶Secūdo in suo esse speciali

¶Tertio in suo eē spēalissimo

Primo potest beatitudo accipi i suo esse generali in q̄ȝ tū est bonū quoddā sufficientissimū· ꝛ sic est oībus nota· Quilibet em̄ scit quid est bonū ꝛ quid est esse sufficientissimū· Et hoc mō oīes beatitudinē appetunt· Nam sic appetere beatitudinē nihil est aliud q̄ȝ appetere vt voluntas satietur qđ quilibet vult· ꝛ hoc est quod Boecius dixit in tertio de ꝯsolatione· Oīs nāq̄ȝ mortaliū cura quā multipliciū studioꝝ labor exercet· diuerso quidem calle procedit ad vnū tamē beatitudinis finē nititur ꝑuenire· Et sumit̄ hic vnus finis s̄m Geraldū odonis sup̄ primū ethicoꝝ nō s̄m sp̄ēm opiniōis· sȝ s̄m ꝓportionem· Nam sicut leuia habēt vnū finē s̄m sp̄ēm nature scȝ locū sursum· Et grauia habeāt aliū fineȝ s̄m sp̄ēm nature scilicet locum deorsum· tn̄ grauia et leuia habent vnū finem s̄m proportioneȝ nature· eo q̄ ita se habet locus deorsū ad grauia sicut locus sursuȝ ad leuia· Jta et oīes homines tendunt ad vnum finem s̄m proportionē opiniōis· eo q̄ ita se ha

bet pecunia ad auarū in q̄ opinat̄ se fieri posse beatū· sicut delectatio libidinis ad luxuriosū q̄ in sua luxuria putat cōstare beatitudinē· Oēs q̄ppe appetūt quicq̄d etiā indebite appetunt tanq̄ꝫ ꝯsummatū bonū· ¶ Scd̄o pōt beatitudo accipi in suo esse speciali inq̄ꝫtū scʒ ꝯsistit nō ī bonis p̄sentis vite sed in clara dei visiōe et ꝑfecta eius dilectiōe ꝛ gaudio qd̄ habet̄ de dei bonitate p̄senti ꝯ clarā. ei⁹ visionēʒ ꝛ ꝑfectā dilectionē· ꝛ h̄ mō beatitudo nō fuit nota ph̄is· quam tamen postq̄ꝫ xp̄us dei fili⁹ venit in mundū oēs q̄ volūt agnoscere desiderare ꝛ acq̄rere valent· Ip̄e q̄deē q̄ lux fuit ꝛ splendor oīs v̄itatis viā nobis sūmi bōi ōndit Ip̄e clamauit Mathei· iiij· c· dicēs · Penitētiā agite appropinquabit regnū celoꝝ· Et· v· ca· Merces vestra copiosa est in celis· Et· vj· ca· · Nolite thesaurizare vob̄ thesauros ī terra· thesaurizate vobis thesauros in celo Et Johis· xvij· c· Hec est vita eťna vt cognoscāt scʒ facie ad faciē te verū deū ꝛ quē misisti iesū xp̄m filiū tuū· ꝛ cōpletis hūane redēptiōis mysterijs q̄dragesima die postq̄ꝫ surrexit a mortuis videntib⁹ discipulis eleuat⁹ est ꝛ ascēdit ad celos· Idcirco Lactātius li· vij· diuinarū instituti onū ait· Pater enī nr̄ ac dn̄s qui cōdidit firmauitq̄ꝫ celū q̄ libratā magnitudīe sua terrā vallauit mōtib⁹ mari circūdedit amnibusq̄ꝫ distinxit· ꝛ quicq̄d est in h̄ mūdo mirabile ꝯstauit ac ꝑfecit ex nihilo ꝑspectis erroꝛib⁹ hoīm ducē misit q̄ nob̄ viā iusticie pāderet· Hūc seq̄mur oēs· hunc audiam⁹· huic deuotissime paream⁹· qm̄ sol⁹ vt ait Lucreti⁹· Ueridicꝭ hoīm purgauit pectora dictis· ꝛ finē statuit torpedi nis atq̄ꝫ timoꝝ· Ostenditq̄ꝫ bonū summū quo tēdim⁹ omes· Quid foret atq̄ꝫ viam mōstrauit limite ꝑuo· Quo possem⁹ ad id recto ꝯtendere cursu Nec tm̄ ostendit sed etiā ꝓcessit ne q̄s difficultatis gra iter virtutis horreret· Hec ille· ¶ Tertio pōt accipi beatitudo in suo eē specialissimo prout scʒ est actualiter in beatis cui⁹ magnitudinē explicare neq̄ꝫ possumus q: nulla sensibilis expientia quarūcunq̄ꝫ delectationū p̄ntis vite minimā ꝑtē illi⁹ dulcedinis pōt designare· Et ocul⁹ nō vidit nec auris audiuit neq̄ꝫ hūanū cor excogitauit vnq̄ꝫ q̄ꝫ ingens sit illa sup̄na felicitas· Hinc Grego· in Omel· inq̄t· Si ꝯsiderem⁹ fr̄es charissimi q̄ ꝛ q̄ꝫta sūt q̄ nob̄ promittunt̄ in celis vilescūt aīo oīa q̄ habent̄ in terris· Terrena nanq̄ꝫ sb̄stātia sup̄ne felicitati compata pond⁹ ē nō subsidiū· Tēpalis vita eterne vite cōparata mors est poti⁹ dicēda q̄ꝫ vita· hinc i trāsitu beati Hieronymi scribit hec verba Aug· ad cirillū· Eo die ꝛ hora q̄ hieronimus sanctissim⁹ ex hac luce migrauit· dū iponie in cellula mea quiescēs de glīa beatoꝝ cogitarē· vellēq̄ꝫ de illa tractatū breuē cōponere cōpulsus ꝓcib⁹ nr̄i seueri q̄ndā venerabilis Martini ep̄i turonensis discipuli· Charta calamo pugillariq̄ꝫ susceptis volui ep̄l'am scribere sanctissimo hieronimo destinandā vt quid ip̄e ī re tā difficili sentiret r̄nderet· Cūq̄ꝫ iā scribēs salutatiōis exordiū hieronimo p̄sentarēʒ ineffabile sb̄ito lumē cū inaudita odoꝝ fragrātia cellulā in q̄ stabā intrauit hora iā ꝯpletoꝝ· Ad quā visionē ꝓpter rei tā admirabilis nouitatē ꝑterrit⁹ eē cepi· Cunq̄ꝫ quidnā id eē attētius cogitarē de luce vox insonuit dicens Augustine augustine q̄d q̄ris· Putas ne breui imittere vasculo mare totū· Modico includere pugillo terraꝝ orbēʒ· Celum firmare ne suos exerceat motus· Infinite rei quis inerit finis· Immensa qua mensura metieris· Potius totum mare in artissimo clauderet̄ vasculo· Poti⁹ orbem terraꝝ ꝑuus teneret pugillus· Potius a motu ꝯtinuo celū desisteret q̄ꝫ gaudioꝝ ꝛ glīe q̄

bus beatoꝝ anie sine fine potiunt̄ mini-
mā ꝑticulā intelligeres nisi vt ego expe-
rientia doceari͡ꝫ. Discurre adhuc breue tē-
porꝭ spaciū ꝛ talia satage opa exercere vt
postmodū ibi q̄ hic aliqualiter intellige
re cupis ineternū habeas. Interroganti
ꝟo mihi quisnā eēt qui talia tā ꝗuissime
loq̄ret̄. Rn̄dit benigne Hieronimi illiꝰ
p̄sbri cui ep̄lam scribere cepisti suꝫ aia q̄
in hac hora in bethleem carnis onere de-
posito iocūda ꝛ gl'iosa ꝑgo ad regna ce-
loꝝ. post q̄ ꝛ alia multa q̄ mecū ꝯtulit a
nr̄is oculis lux disparuit. Quāto igitur
minꝰ btitudinis supne sblimitas pōt cō-
p̄hēdi tanto a nobis ꝺētiꝰ est a nob exoptanda.

Q btitudo ꝯsistit in aīa in intellectu videlicet ꝛ in volūtate. Cap. scōm.

SEcundū mysteriū cōtemplandum dr̄ beatitudinis subiectū. In quo tria dubia sūt absoluēda.

¶ Primū vtꝝ beatitudo sit actꝰ anie tm̄.
¶ Scōm vtꝝ sit actꝰ itellectꝰ ꝛ volūtatꝭ.
¶ Tertiū vtrū sit p̄ncipalius in actu voluntatis q̄ꝫ intellectus.

Ad p̄mū dubiū r̄ndet Richar. in. iiij. di. xlix. Q beatitudo ē actꝰ aīe tm̄. Naꝫ beatitudo ē nobilissimū qđ i hoīe possit eē nec creaturi͡ꝫ infra hoīes ꝯuenire pōt. Oportet ḡ q̄ ꝯsistat in actu ꝓprio homi nō q̄cunq̄ꝫ sed nobilissimo. Actꝰ aūt hominis ꝓprius nō ē nisi ille q̄ est hoīs ꝑ illā formā qua hō est. hec est aūt aīa intellectiua. Nobilissimꝰ ḡ actꝰ hoīs ē ille q̄ sibi ꝯuenit ſm̄ aīam intellectiuā siue sit cognitio siue dilectio. Ex q̄ dānat̄ opinio illoꝝ q̄ dixerūt animā sine corꝑe beatā eē nō posse. Nā vt inq̄t Tho. i. ij. q. iiij. loquēdo de beatitudine ꝑfecta q̄ in dei visione ꝯsistit sine corꝑe aīa potest eē beata. qm̄ intellectꝰ ad sui oꝑationē nō indiget corꝑe nisi ꝓpter fantasmata in qbꝰ intelligibilē ꝟitatē ꝯtuet̄. Diuina aūt eēntia ꝑ fantasmata videri nō pōt. vn̄ cū in visione diuine eēntie ꝑfecta hoīs beatitudo ꝯsistat nō depēdet beatitudo hoīs a corpore. q̄re ꝛ ipm corpꝰ ad ꝑfectionē beatitudinis nō req̄rit̄. Sciendū tn̄ q̄ ad ꝑfectionē alicuiꝰ rei dupl'r aliqđ ꝑtinet. vno mō ad ꝯstituendā eēntiā rei sicut aīa req̄rit̄ ad ꝑfectionē hoīs. Alio mō req̄rit̄ ad ꝑfectionē rei id qđ ꝑtinet ad bn̄ esse eius Sicut pulchritudo corporis ꝛ velocitas ingenij pertinet ad perfectionem hominis Quāuis ergo corpus primo modo ad ꝑfectionē beatitudinis humane non pertineat. pertinet tamen secundo modo. q̄ꝛ quanto anima perfectior erit in sua natura perfectius habebit suam propriam operationem in qua consistit felicitas. Hoc ꝟo erit cū suo corpori ipa beata re unietur. Propter illam autem vnionem non erūt homini necessaria exteriora ista bona. quia corpus ex coniūctione sui ad animā beatum erit gloriosum ac impassibile. Nam vt scribit dominus Bonauentura in suo tertio. dist. xxviij. Cōtingit aliquid esse beatum tripliciter. scilicꝫ per essentiam. ꝛ per primā influentiam. ꝛ per quandam redundantiam. Beatum per essentiam est solus deus. Beatū per primam influentiam est solus ratiōalis spiritus. Beatum deniq̄ꝫ per quandaꝫ redundantiam est corpus humanū in qđ gaudium glorie redundat ex coniunctione sui ad animā beatā. Et licet corpꝰ humanū non sit ad imaginem dei. per se tamen vnitum est anime que est ad dei imaginē ꝛ ratione illius est beatitudinis cōꝑticipabile. ¶ Si vero aliquis instaret contra dicta de exterioribus bonis. quia videatur contrariū. Nā cibus potꝰ diuitie ꝛ regnū exteriora bona sunt ꝛ hec promittunt̄ btīs. vn̄ Luc. xxij. xp̄s dixit. edatis ꝛ bibatis suꝑ mensam meaꝫ in regno

meo. Et Math. vj. Thesaurizate vob
thesauros in celo. Et Mathei. xxv. pos
sidete paratũ vobis regnũ. g̃ ꝛ ista ad be
atitudinẽ exigunt. R̃ndet Tho. ꝙ om̃ia
ista methaphorice sunt intelligenda ƀm
ꝙ in scripturis solent spũalia per corpa
lia designari. sicut ꝑ cibũ ꝛ potum intelli
gitur delectatio beatitudinis. ꝑ diuitias
sufficientia que sufficit homini deus. per
regnũ exaltatio homĩs vsq; ad coniũctio
nem cũ deo. ¶ Secundũ dubiũ fuit vtruʒ
beatitudo sit actus intellectus ꝛ volũta
tis simul. Et licet quidã teneant ꝙ essen
tia beatitudinis vite hũane in solius in
tellectus actu consistat. ita ꝙ nullo mõ ĩ
actu voluntatis. Tamẽ Richardus in
quarto vbi sup̃ dicit ꝙ beatitudo ꝯsistit
in actu volũtatis ꝛ intellect⁹ simul. Cu
ius rõ est q2 essentia beatitudinis vite hu
mane ꝯsistit in ꝑfecta vnione aĩe rõna
lis cũ deo. Hec aũt vnio includit vnionẽ
anime cũ deo ƀm oẽm sui potentiã ꝑ quã
vnibilis est cũ eo ĩmediate. Potentia au
tem aĩe rõnalis nõ tantũ est intellectus
sed voluntas. ꝛ ꝑ quãlibet illarũ vnibil
est cũ deo ĩmediate. Sicut eñ deus sƀ rõ
ne qua summũ verũ est ĩmediatũ obiectũ
intellectus beatoꝝ ita sub rõne qua sum
mũ bonũ est ĩmediatũ obiectuʒ volunta
tis eorum. Quãuis enim ip̃o immediate
non fruerentur nisi ipsũ immediate vide
rent tamen immediatũ obiectũ volunta
tis coꝝ non est ip̃a visio summi boni. sʒ
ip̃m summũ bonũ. Non eñ volunt sum
mũ bonũ ꝓpter illam visionẽ sicut ꝓpter
finem. Sed volunt ip̃am visioneʒ ꝓpter
ip̃m summũ bonũ sicut ꝓpter vltimũ finẽ
Ipsũ ergo summũ bonũ p̃mo ꝛ immedia
te est ab ip̃is volitũ. ergo est voluntatis
coꝝ immediatum obiectuʒ. Ergo ꝑfecta
vnio anime cũ deo iu qua beatitudo con
sistit est per intellectũ ꝛ voluntatẽ. itaq;
in actu vtriusq; simul ꝯsistit. Et si obij
cerent auctates q̃ contrariũ volentibus
eas intelligere sonare vident. puta q2 in
visione dicunt beatitudinẽ cõsistere. Re
spondet Richardus ꝙ semper includũt
cõcomitantem dilectionẽ. Nam consũ
mata dei dilectio inseꝑabiliter. concomi
tatur claram eius visionem. Propterea
Aug. li. j. de tri. c. penultimo dic̃ ꝙ visio
est summũ p2emiũ ꝛ ip̃a est actus intelle
ctus. ꝛ in p̃mo li. de doctrina xp̃iana idem
dicit. Hec est summa merces vt perfrua
mur deo. summa merces est beatitudo et
fruitio est actus voluntatis que visionẽ
cõcomitatur. ¶ Tertiũ dubiũ erat vtruʒ
beatitudo principalius consistat in actu
voluntatis q̃ʒ intellectus. ꝛ respõdet Ri
chardus ꝙ sic. Primo quia sicut int̃ ha
bitus vie charitas est donũ p̃ncipali⁹ ƀʒ
Aug. xv. de trini. c. xviij. Ita inter habi
tus patrie charitas patrie est donũ p̃nci
palius. Sed in patria nobilio2 habitus
habet nobiliorẽ actum. g̃ deum ꝑfecte di
ligere qui est actus charitatis patrie est
act⁹ nobilissim⁹ aĩe. Cũ g̃ in nobilissimo
actu p̃ncipalissime consistat beatitudo ꝛ
diligere sit actus volũtatis. p̃ncipalius
cõsistit in actu volũtatis q̃ʒ intellectus.
Secũdo ꝓbat̃ q2 beatitudo p̃ncipalius
ꝯsistit in actu volũtatis q̃ʒ intellect⁹. ex
eo ꝙ volũtas ẽ nobilio2 potẽtia q̃ʒ sit in
tellect⁹. Nã Bernard⁹ in li. de libero ar
bitrio dic̃ rõnẽ eẽ q̃dãmõ pedissequã vo
luntatis. ꝛ Anselm⁹ in li. de ꝯceptu vir
ginali. dominiũ toti⁹ regni aĩe attribu
it volũtati. Tho. j. pte. q. lxxxij. vtrũ vo
lũtas sit altio2 potẽtia q̃ʒ intellect⁹. ꝛ ari
sto. in. vij. poli. c. v. potẽtia q̃ eligim⁹ p̃n
cipans est. Adhuc id p2obat̃ q2 volũtas
in suo actu cogi nõ potest. nec circa ea q̃
sũt ad finẽ necessitari. Intellect⁹ aũt co
gi põt ꝛ circa ea q̃ sũt ad finẽ necessitari.
Insuꝑ mag̃ põt trãsfo2mare aĩam volũ
tas q̃ʒ intellect⁹ ꝛ suũ obiectũ respicit sƀ
rõne nobilio2i. Bonũ eñ est obiectũ vo
luntatis. Ens obiectũ intellect⁹. Rõ au

rebonū est ꝑfectio[?] q̄ȝ sit rō entis. Tertio
probat̄ q2 de⁹ est vltim⁹ finis maxime sꝫ
rōne q̄ bonū qd̄ patet q2 est hoc ꝙ creatu
re ordinātur in ipm̄ vt in finē maxime est
in eis rō bonitatis sicut ꝑ hᵒ ꝙ ipm̄ respi/
ciūt vt exēplar maxime est in eis rō ꝟita/
tis. sed deus sub rōne q̄ summū bonū est
volūtatis obiectū sꝫ rōne q̄ summū ens
vel veꝝ est intellect⁹ obiectū. ḡ voluntas
magis respicit deū sub rōne finis q̄ȝ intel
lect⁹. Sȝ de⁹ sꝫ rōne q̄ vltim⁹ finis est est
beatificās. ḡ sꝫ rōne q̄ est beatitudīs ob/
iectū ṗncipali⁹ tēdit volūtas in ipm̄ q̄ȝ i
tellect⁹. Et sic ꝯsistit beatitudo ṗncipali
us in actu volūtatis q̄ȝ intellectus.

Ꝙ beatitudo nō pōt esse in bonis p̄/
sentis vite. Cap. tertiū

TErtiū mysteriū ꝯtemplandū dr̄ be
atitudinis obiectū In quo tria sūt
dubia absoluenda.
¶ Primū vtꝝ beatitudo sit q̄d creatum.
¶ Scōm vtꝝ beatitudo possit amitti.
¶ Tertiū vtꝝ .b. possit ī hac vita haberi
Ad ṗmū dubiū rn̄det Richard⁹ vbi
sup̄. Et Tho. j. ij. q. iij. Ꝙ beatitudo vi
te humane dupl'r pōt accipi. Uno mō ꝓ
illo bono in q̄ ꝑfecte ꝛ plenarie req̄escit
hūana vita. Alio mō pro ꝑfecta quiete
hūane vite in illo bono qua ꝯsistit in per
fecta hoīs ꝯiūctiōe cū illo bono. Primo
mō beatitudo accipit̄ ꝓ beatitudinis ob
iecto. ꝛ sic beatitudo est q̄d increatū. scili
cet ip̄e deus. Beatitudo aūt scd̄o mō acce
pta est aliq̄d existēs in btō tāq̄ȝ ei⁹ vltia/
ta ꝛ plenaria ꝑfectio. ꝛ sic est aliq̄d crea/
tū. cū eñ beatitudo ꝯsistat in visione dei
videre deū ē act⁹ creature vidētis. ¶ Se/
cūdū dubiū fuit vtꝝ btitudo possit amit
ti. Et ad hᵒ dicim⁹ ex snīa sc̄ti Tho. j. ij. q
v. Ꝙ beatitudo pōt tripl'r ꝯsiderari.
¶ Primo in sua impꝑfectione.
¶ Scd̄o in sua generali rōne.
¶ Tertio in sua speāli restrictiōe.
Primo pōt beatitudo ꝯsiderari ī sua
impꝑfectiōe ꝓut. s. beatitudo ē illa iꝑfecta
q̄lis in hac vita hrī pōt siue sit felicitas
ꝯtēplatiua siue sit actiua. Hec q̄dē amit
ti pt lȝ nō de facili. sic pȝ in felicitate ꝯtē
platiua q̄ amittet̄ vl' ꝑ obliuionē. puta cū
corrūpit̄ scīa ex aliq̄ egritudine vl' etiā ꝑ
aliq̄s occupatōes q̄b⁹ totalit' abstrahit
aliq̄s a ꝯtēplatōe. Patet etiā idē in felici
tate actiua. Uolūtas eñ hoīs trāsmuta/
ri pōt vt in vitiū degeneret a ꝟtute. Ideo
Phs dic̄ in ṗmo ethi. aliq̄s eē in hac vi/
ta beatos nō simpl'r sed sic hoīes q̄rū na
tura mutatiōi subiecta est. ¶ Scd̄o pt bti
tudo ꝯsiderari in sua generali rōne. ꝛ sic
beatitudo nō pōt amitti. Cū eñ sit perfe
cte bonū ꝛ sufficiēs oꝑtet ꝙ desideriū ho
mīs q̄etet ꝛ oē malū excludat. Naturał'r
aūt hō desiderat retinere bonū qd̄ hȝ ꝛ ꝙ
ei⁹ retinēdi securitatē obtineat. Alioquī
necesse ē ꝙ vl' timore amittēdi vel dolore
de certitudine amissiōis affligat̄. Req̄ri
tur ḡ ad verā beatitudinē ꝙ hō certā opi
nionē hēat bonū qd̄ hȝ nunq̄ȝ se amissuꝝ
que quidē opinio si ꝟa sit ꝯseq̄ns est ꝙ
beatitudinē vnq̄ȝ amittet Si aūt falsa sit
hᵒ ipm̄ est q̄ddā malū. s. falsam opinionē
hr̄e. Nā falsū est malū intellect⁹ sic veꝝ
est bonū ip̄ius. vt dr̄ i. vj. ethi. Nō ḡ iaȝ
erit vere beat⁹ si ad malū ei inest. ¶ Ter/
tio pōt beatitudo ꝯsiderari in sua specia
li restrictiōe inq̄ȝtū. s. ꝑfecta beatitudo cō
sistit in visiōe diuine eēntie. Et sic beati
tudo nll'o pōt amitti neq̄ȝ ex ꝑte viden
tis neq̄ȝ ex ꝑte dei neq̄ȝ etiā ex ꝑte alicui⁹
alteri⁹ agentis. Nō ex ꝑte vident̄ q2 im
possibile est ꝙ aliq̄s vidēs diuinā eēnti/
am velit eā nō videre. Rō est q̄m oē bo/
nū habitū quo quis carere vult aut est in
sufficiens ꝛ querit̄ aliquid sufficiens lo/
co eius. aut habet aliquod incōmodū an
nexū ꝓpter qd̄ in fastidiū venit. visio au
tē diuine eēntie replet aīam oībus bonis
ꝛ nō habet aliqd̄ incōmodū adiunctū. q̄re
ꝓpria volūtate nō potest beat⁹ beatitudi

nem pdere deo sbtrahere· q̄ꝛ cū sbtractō be
atitudinis sit quedā pena nō pōt tal' pe/
na a deo iusto iudice ꝑuenire nisi pro ali
q̄ culpa in quā cadere nō pōt q̄ dei eēntiā
videt cū ad hanc visionē de necessitate se
quaẗ rectitudo volūtatis· Nō pōt etiam
beatitudo amitti ex ꝑte alicuius alterius
agentis· Quia mens deo ꝯiūcta sup oīa
alia eleuaẗ· ⁊ sic ab hmōi ꝯiūctiōe nullū
aliud agens pōt ipam excludere· Est er/
go beatitudo ꝑfectio ꝯsūmata q̄ oēm de
fectū excludit a beato· Et iō absq̄ muta/
bilitate aduenit eā habenti faciēte hoc vir
tute diuina q̄ hominē sbleuat in ꝑticipa/
tionē eternitatis transcendētis oē̄ mutationē· Idcirco male dixit Origenes se
quens quorundā platonicoꝝ errorē· q̄
post vltimā beatitudinē hō pōt fieri mi/
ser· ¶ Tertiū dubium fuit vtꝝ beatitudo
possit haberi in hac vita· Et ad hoc rn̄de
mus q̄ nō loq̄ndo de lege cōmuni· ⁊ hoc
ꝓpterea quia dn̄s noster iesus xp̄us fuit
viator ⁊ cōp̄hensor· Quare vero ī hac vi
ta quis beatus eē nō potest assignari pos
sunt tres rōnes ꝑcipue·

¶ Prima dr̄ insatiabilitatis
¶ Secunda penalitatis
¶ Tertia mortalitatis

Prima rō dr̄ insatiabilitatis· vt eniꝫ inquit dn̄s Bonauētura di· l· q̄rti lib· be
atitudo est finis satians appetitū· Sed
bona p̄sentis vite nō satiant appetitum·
nō diuitie nō delitie· nō honores nō fama
nō gloria· nō q̄cunq̄ desiderabilia ⁊ dele/
ctabilia excogitari pn̄t vt docet expientia
ergo nec in hmōi bonis beat⁹ quis repu/
tari debet· Tho· vō in p̄ma ꝑte· q· ij· dicit·
Impossibile est beatitudinē hoīe eē in
aliquo bono creato· quia beatitudo ē bo/
nū ꝑfectū qđ totaliter quietat appetituꝫ
Alioquin nō eēt vltim⁹ finis si adhuc re
staret aliquid appetendū· Obiectū auteꝫ
voluntatis est vniuersale bonū· sicut ob
iectū intellectus est vniuersale verū· Ex
quo patet q̄ nihil potest quietare volū/
tatem homis nisi bonū vniuersale quod
nō inueniẗ in aliquo creato sed solū ī deo
quia oīs creatura habet bonitatē ꝑtici
patā· vnde solus deus voluntatē homīs
implere potest· Iō Dauid in psalmo di
xit· Satiabor cū apparuerit gloria tua·
Et Aug· lib· p̄mo ꝯfessionū· Fecisti nos
dn̄e ad te ⁊ inquietū est cor nostrū donec
quiescat in te· Et in· iiij· li· Redite in q̄t
p̄uaricatores ad cor ⁊ inherete ei q̄ fec vos
state in eo ⁊ stabitis· quiescite in eo ⁊ qui
eti eritis· Quo itis in aspera quo itis bo
nū qđ queritis ab illo est· Quia igiẗ ani/
ma eo imago dei est quo eius capax est et
ꝑticeps eē potest· vt scribit Augu· xiiij·
de trinitate· Idcirco nulla creatura aīe ca
pacitatē implere valet· ¶ Secūda rō cur
in hac vita nō possit quis eē beatus dici
tur penalitatis vt eēm ait Tho· j· ij· q· v·
Beatitudo excludit oē malū· vita autē
p̄sens multis malis ⁊ penalitatibus sub
iacet que vitari non possunt· Et ignorā
tie ex ꝑte intellectus· ⁊ inordinate affecti
onis ex ꝑte appetit⁹ ⁊ multiplicib⁹ labo
ribus calamitatibus ⁊ erūnis ex ꝑte cor/
poris· quō igitur in tot fluctuationibus
beatū se credere quispiā habet· Inq̄t iob
c· xiiij· Hō natus de muliere breui viuens
t̄pe repletur multis miserijs· Et Hiero
nim⁹ ad heliodoꝝ Ubiq̄ luct⁹ vbiq̄ ge/
mitus ⁊ plurima mortis imago· ⁊ Boeci
us libro secūdo de ꝯsolatōe· Quā multis
amaritudinib⁹ hūane felicitatis dulcedo
respersa est· que ⁊ si fruenti iocūda eē vi/
deatur· tamen quominꝰ cum velis abire
retineri non potest· ⁊ Seneca in tragedi
is· Nulla sors longa est dolor atq̄ volu
ptas inuicē cedunt· Nemo vtriq̄ reperiẗ
q̄ diuti⁹ in quocūq̄ sit statu delectari pos
sit ⁊ absq̄ turbatōe vel aīi vel corpis ꝑ/
transire· Nemo inquit Seneca vbi sup
ꝯfidat nimiū secundis· Nemo desperet
meliora lapsis· ⁊ ad lucillū· Noli huic

tranquillitati confidere· momento mare euertit· ꝛ eodem die vbi luserunt nauigia sorbentur. Quis nam felicior iudicari po/tuisset policrate tyranno samiorum· De ipso quippe refert Tullius in libro de finibus bonorum ꝛ malorum· Et idem ꝯfirmat Valerius de mutatione morum ꝛ fortune· quod adeo sibi fortunam obsequiosam habuit quod om/nia desiderata pficiebat Ad moderandam igitur fortune inuidiam sumpto e manu anulo quem preciosum possidebat in mare iecit· Sed inopinate illum repente recuperauit· Nam post dies paucos a piscatoribus piscis captus qui anulum sorbuerat tyranno donatus est· Accidit tandem quod aduersus Darium persarum regem duxit exercitum· ꝛ quod orontbes prefectus darij illum acie fugerit cepitque· Et in summo megalensis montis vertice suspendi iusserit Et relictus auibus lacerandus· qui vbique felicissime in terra vixerat in aere miserrime expirauit Mutantur omnia que sunt in hoc mundo· ꝛ nihil est stabile· ni/hil firmum· nihil denique tutum· Ideo sapiens Ecclesiastes· ij· c· dicebat· Vidi in omnibus vanitatem ꝛ afflictionem spiritus ꝛ animi ꝛ nihil permanere sub sole· ¶ Tertia ra/tio quare in presenti vita nullus potest esse beatus dicitur mortalitatis· Omnes quip/pe ad mortem tendimus cuius manus potentissimas nullo ingenio nulla vi nulla arte nullo precio euitare valemus· instat ceruicibus nostris Si quis igitur dixe/rit aliquem beatum eo quod diuitijs affluit· statim respondebo· Non sic non sic quia diuites moriuntur· Si quis affirmauerit alium esse beatum eo quod omnibus delitijs huius seculi perfruatur· adhuc respondebo Nequaquam sic est· quia post breuem hanc vitam omnes homines morientur· Si quis beatum reputauerit eum qui orbi vniuerso dominaretur· Clamabo ꝛ ego quod nec regna siue imperia beatum hominem reddunt· quoniam ꝛ principes ꝛ reges et purpurati ꝛ imperatores omnesque domini morientur Et ideo cum Lactantio concludimus dicente tertio libro Summum bonum quod beatos facit non potest esse nisi in ea religione atque doctrina cui spes immortalitatis adiuncta est· Igitur demus operam ne decipiamur temporalium bonorum suauitate· atque mundum audacter sub pedibus habeamus eoque tantum vtamur vt sic tandem perueniamus ad fruitionem illam beatam Ad quam nos perducat ie/sus filius dei· qui cum patre ꝛ spiritusancto viuit ꝛ regnat in secula seculorum Amen·

¶ Sermo quinquagesimusoctauus· de aie rationalis admirandis prerogatiuis ꝛ excellentijs quas vnusquisque cognoscere debet·

E Lce omnes

anime mee sunt dei· viuentis verba sunt ista originaliter Ezechielis ·xviij· c· Dolen/dum profecto est de multitudine hominum pereuntium qui concupiscentias prauas insequentes· virtutibus ieiuni· omni viciorum turpi/tudini sese dederunt· Hi equidem obliti excelllentie ac dignitatis animiarum suarum defluunt luxuria ꝛ delicate atque mol/liter viuunt abhorrentque parcitatem· continentiam· sobrietatem· Et quicquid est quod viros bonos deceat Fidei vero documenta irrident· doctrinam euangelicam spernunt· de regno celorum desperat· ne/gant atque penas inferni· Talibus autem erroribus inuoluuntur quoniam de anima rationali minus bene sentiunt· quandoque affirmantes animas non reperiri· Aliquando ꝛ illas non multe nobilita/tis fore suadentes· Interdum vero et eas cum suis corporibus improbe sa/tis contendentes corrumpi· Quos quid aliud dixerim nisi pecora immundissi/ma atque indomitas feras· Immo qui/buscunque beluis immanissimis deteriores

Inquit enim Dauid in psal. Homo cū in honore esset nō intellexit cōparat⁹ est iumentis insipientibus ꝛ simil' factus ē illis. Nam summ⁹ ille pater qui sapientia sua condidit oīa minuit hoīem paulo minus ab angelis coronans glīa et honore dū intellectiuam animam illi dedit.
¶ Qua de re vt aperiant mentes cunctorū ad anime verissimā cognitōem illāqꝫ vnusquisqꝫ studeat bonis ꝛ sanctis moribus exornare decreui in p̄senti s̄mone de ip̄a anima verba facere. De qua tria mysteria ꝓponimus cōtemplāda.
¶ Primū dicit diffinitionis.
¶ Secundū productionis.
¶ Tercium separationis.
¶ Quid sit anima que nō est corp⁹. nec ex semine causata. ꝛ que vna sola est ī homine.

Capitulū primū

PRimū mysteriū contemplādū de aīa dicit diffinitionis. In q̄ q̄d sit anima declārem⁹. Dic̄ em̄ Albertus in cōpendio theologie q̄ a q̄busdā anima diffinit vt spiritus. A quibusdā vt aīa. A quibusdā vero vt spiritus et anima. Inq̄ztū considerat vt spiritus diffinit sic ab Aug. in libro de motu cordis. Anima est substātia incorpea intellectualis illuminatōis a p̄mo vltia reuelatōe pceptiua. vltima dicit q̄ mediantibus angelis pcipit. Ex q̄ diffinitōe cognoscim⁹ q̄ spūs humanus q̄ est anima inter omnes creaturas immediate p⁹ angelos illuminatōis diuine sit pceptiuus. Inquantū anima sic diffinit a Remigio. Anima est substātia incorpea regens corpus. et ab Arist. in. ij. de anima dicit. Anima est endelichia ꝛ actus siue forma corporis organici phisici potētia vitā habentis. Ex q̄bus verbis dat intelligi q̄ anima vnibilis est corpi nec omni sed soli organico vel phisico id ē naturali ad susceptōem anime rōnalis disposito. Inquantū aūt spiritus et aīa. diffinit ab Augustino sic. anima est omnium silitudo. Que diffinitio data est p cōparatōem ad creaturas. Alia em̄ ex sui natura ad suscipiēdas oīm rez silitudines tā corporaliū q̄z spūalium apta est. Et s̄m augustinū libro de spū et aīa multiplicit nominat. scꝫ. anima. mens. ratio. spirit⁹ sensus. memoria. volūtas. Anima dicit inq̄ztum animat corpus siue viuificat. Mens inq̄ztū recolit. Ratio cū rē iudicat. Spūs dū spirat vel q̄ spiritualem naturā habet. Sēsus dū sentit. Memoria dū recordatur. Volūtas dū consētit. Hec nomina diuersa sunt aīe nō propē essentie pluralitatē sed ꝓpter effectuum multiplicitatē et opatōez. ¶ Sed pro huius partis intelligentia pleniore q̄tuor nota dubia esse absoluenda.
¶ Primum vtrū sit anima.
¶ Secundū vtrū anima sit corpus.
¶ Tercium vtrū anima causet ex semīe.
¶ Quartū vtrū in hoīe sit vna sola aīa.
Contra eos q̄ dicunt animā nō repiri.
¶ In primo dubio expugnāda est ꝛ omnino reprobāda prauissima opinio illoz q̄ tenent aīaz nō esse asserētes nō nisi corpa aut corpales substātias repiri. Quos nos cōuincere possum⁹ triplici lumine.
¶ Primū dicit testificationis
¶ Secundū operationis
¶ Terciū figurationis.
¶ Primū lumen quo ostendit q̄ anima sit dicit testificatiōis. Testant q̄dē oīs tam diuine q̄z hūane scripture animā eē. atqꝫ de illa sublimiter semp loquuntur. De hac ita scribit sapiens Eccl'iastici. c. ij. Fili in mansuetudine serua aīam tuā. Et. iij. c. Humilia corā deo animā tuā. Et eodē ca. Non cōfundaris pro aīa tua dicere verū. ꝛ. x. c. Qui multis vtit verbis ledit animā suā. Et. xxvi. c. Qui cū fure pticipat ledit animā suam. Et. xxxiiij. c. Timentis deū beata est anima illi⁹. Et. li. ca. Laudabit vsqꝫ ad morte anima

mea dominū· Et Sap·i·c· In maliuolā3
animā nō intrabit sapientia· Et eodē ca·
Os quod mentitur occidit animā· ꝛ Eccle
siastici·xxx·c· Miserere aīe tue placens
deo· Eiusdē3·xxxvij·c· A consiliario ma
lo serua animā tuā· ꝛ Canticoꝝ·j·c· Nū
quem diligit anima mea vidistis· Eius/
dem·iij·c· Quesiui quē diligit aīa mea·
Et·vi·c· Anima mea liq̄facta est vt dile
ctus est locutus· ꝛ Judith·viij·c· Humilie
mus illi aīas nostras· ꝛ Job·x·c· Tedet
animā meam vite mee· ꝛ Thobie·xij·ca·
Qui faciunt peccatū hostes sunt aīe sue·
ꝛ Deutero·iiij·c· Custodite sollicite aīas
vestras·et Josue·ij·c· Eruatis aīas vr̄as
de morte· ꝛ Abacuc·ij·c· Qui incredulus
est nō erit recta ei⁹ anima· Et p̄mi Regū
c·xxvi·scribitur· Magnificetur aīa mea in
oculis dn̄i· Et·ij·Reg·xiiij·ca· Nō vult
deus perire animā·et·iij·Regū·xix· Tol
le animā meā· Et·iiij·Reg·i·c· Noli de/
spicere animā meā· Et ps·vi· Aīa mea
turbata est valde· ꝛ·vij· Ne quādo rapi/
at vt leo animā meā· ꝛ·xv· Non derelin/
quas animā meā in inferno· ꝛ·xx· Erue
a framea deus animā meā· ꝛ·xxiij· Ad te
dn̄e leuaui animā meā3· ꝛ·xxxij· Anima
mea sustinet dn̄m· ꝛ·xli· Quēadmodum
desiderat ceruus ad fontes aquaꝝ ita de
siderat anima mea ad te deus Et·lxij· Si
tiuit in te aīa mea· Et ps·vij· Aīas pau
peꝝ saluas faciet· ꝛ saluator noster dixit
Math·vi·c· Anima pl⁹ est q̄3 esca· Et
x·c· Nolite timere eos qui occidūt corp⁹
animā aūt nō possunt occidere· ꝛ·xvi·ca·
Quid prodest homini si vniuersū mūdū
lucretur anime vero sue detrimentū patiatur
aut quā dabit hō cōmutationē pro aīa
sua·et·xxvi·c· Tristis est aīma mea vsq3
ad mortem· ꝛ Luc·ij·c·beata virgo i can
tico suo ita canit· Magnificat aīa mea
dominū· ꝛ Symeon virginē eodē·ca·sic
allocutus est· Tuā ipsius animā p̄transi
bit gladius· ꝛ Jacob⁹·v·ca·ait· Qui con
uerti fecerit peccatorem ab errore vie sue sal
uabit animā eius a morte· Et·j·c· In mā
suetudine suscipite insitū verbū qd̄ pōt
saluare animas vestras· Et Petr⁹ p̄ma
ep̄la·c·ij·inquit· Obsecro vos tanq̄3 ad
uenas et peregrinos abstinere vos a carna
libus desiderijs q̄ militant aduersus ani
mā· ¶In sacris ꝗo canonib⁹ sepissime fit
mentio de anima· Sicut patet·xxiij·dist·
c· Qui episcopo· Et·xi·q·iij·c· Placuit
c· absit·c· Nolite timere·c· Audi· ꝛ·xij·
q·ij·c· Tempus·c· Nunc·c· Faciendū·c·aīe
defunctoꝝ· Et·xvi·q·i·c· In canonib⁹· ꝛ
xxi·q·i·in·c· Relatio· ꝛ·xxiij·q·iiij·c· Ipa
pietas·c· Quod christ⁹·c· Displicet· ꝛ·xxiij
q·iij·c· Si habes· ꝛ·xxvi·q·vi·c·agnoui
mus· ꝛ·xxx·q·i·c· Ad limina· ꝛ·xxxij·q·ij
c· Quod vero·c· Si illud·ca· Moyses·
ꝛ·xxxiij·q·ij·c·ammonere· Et de pe·dis·
i·c· Resuscitatus·c· Voluissent· Et dis·
ij·c· Charitas·c·ergo·et di·iij·c· Potest·
c· Si quis·c· Quid ergo· Et di·v·c· Cō
sideret· Et de con·di·ij·c· Reuera· ꝛ dis·
iiij·ca· Si baptizata· Et de maioritate et
obedientia·c· Solite· Et de sum·trini· ꝛ fi
de catholica·c·firmiter·et de pe· ꝛ re·c·cū
infirmitas· Et de renunciatōe·c· Nisi cū
p̄dem· Et de celebratōe missaꝝ·c· In qua
dam· Et de decimis·c· Cū nō sit in hoīe·
¶In Clementina vero de sūma trinitate
ꝛ fide catholica dānantur illi q̄ dicunt anī
mā nō esse formā corporis· Nā Aristo·
viij·metaphisice dicit q̄ differentia sumitur
a forma rei· Sed differentia cōstitutiua
hominis est rationale qd̄ dicitur de homīe
ratione anime intellectiue seu intellecti
ui principij·vt inquit Thomas prima
parte·q·lxxvi·ergo aīa est hoīs forma·
¶Ad gentiles iam veniamus q̄ naturalis
rationis lumine illustrati mirificentissi/
me de anima sunt locuti· Inquit Cicero
in paradoxis· Deus et mater omniū na
tura dedit tibi animū quo nihil pōt esse
prestantius·nihil diuinius· Et idem in

libro de natura deoꝝ· Quid esse potest i
reꝝ natura homine meliꝰ ·in eo eñ solo
est ratio qua nihil potest esse p̄stantius·
Et idem in libro de republica· Ut mun-
dũ deus eternus regit sic fragile corpus
animus sempiternus mouet· Et Plato
in thimeo· Deus virtutibꝰ animā p̄ire
iussit· ip̄amq̃ʒ dominā nostri corp̄is fore
voluit· quod ip̄a tuetur· Et Salustiꝰ in
iugurtino· Uti genus humanũ composi
tũ ex corpore ⁊ anima est ita res studiaq̃ʒ
omnia nostra alia corp̄is· alia animi na-
turam sequunt̄· Et Ouidiꝰ in libro de
remedio amoris· Ut corpus redimas fer
rum patieris ⁊ ignes· Utq̃ʒ animo valeas
q̄cq̃ʒ tolerare negabis· Et ne singuloꝝ
repetamꝰ dicta concludimus ꝙ omnes
sancti omnes eruditi viri· oēs deniq̃ʒ phi
losophi ⁊ stoyci ⁊ peripatetici ac aliȷ̄ q̄cũ
q̄ʒ aīam esse ⁊ docēt ⁊ ꝯfitentur

De operationibus quibus cognoscit̄
anima·

Secundũ lumen quo ostendimꝰ ꝙ sit
anima dicit̄ operatōis· Ut enim scribit
Alexander de ales in secundo volumie
summe· Uidemꝰ q̄dam corp̄a que nō nu-
triunt̄ neq̃ʒ augent̄ nec generāt̄ nec mo
uentur motu volūtario vt lapides· Que
dam que nutriunt̄ augent̄ et generantur
vt plāte· Quedam q̄ vltra hec mouent̄
⁊ sentiūt· vt animalia· Quedā autē que
agunt ratiōe· Si ergo principiũ harum
op̄ationũ esset corp̄eitas inueniret̄ tunc
in omnibꝰ corp̄ibus ·ergo illud a q̄ iste
operatōes proueniũt erit anima· Et sic
in plantis est anima vegetatiua· in aīa
libus brutis anima sensitiua· in hoībus
vero anima intellectiua· Quis nā non
miret̄ quanta sit humani ingeniȷ̄ p̄spica
citas· q̃ʒ stupenda intellectus sublimitas
q̄ʒue admirabilis vigor ratōis· Et vnde
prouenit nisi ex animi sapiētia· vt volā
tes aues p̄ aera· habitantes in aquarum
profundis pisces ⁊ discurrentes p̄ nemo
ra ferocissimas bestias· hō ad suũ vsum
perducat· Non prodest aquilis altꝰ vo
latus· Non leonibus fortitudo· Nō ele
phātibus magnitudo· Nō venenositas
draconibus et serpentibꝰ· Non ceruis
agilitas· Nō deniq̃ʒ marinis beluis lati-
tudo vastitasq̃ʒ aq̄ꝝ cũ ab hoībꝰ artificiȷ̄s
pene innumeris capiunt̄· Quid de artiũ
inuentiōe exercitationeq̃ʒ dicemus· In-
spiciamus agriculturā lanificiũ archite
cturā fabrefacturā ⁊ reliq̄s in quaꝝ effe
ctibus dep̄hendit̄ aliquid in homine esse
vltra corpus· Que antiqui vulgares cũ
prius talia nō fuissent exp̄ti illos qui ea
primo in aliqua prouincia facere docue-
rũt crediderũt esse deos· Isis inachi filia
regis argiuoꝝ ⁊ soror phoronei nauigās
in egyptũ quia lr̄as quasdā egyptiȷ̄s de-
dit ⁊ de agricultura mlt̄a eos docuit post
mortem in numero deaꝝ recepta est· Sa
turnꝰ vt recitat Paulꝰ in historia roma-
norum iouem filiũ e grecia fugiēs in ciui
tate que ex eius nomie saturnia dicta est
haud procul ab vrbe rudes populos do
mos edificare· terras incolere· plantare
vineas docuit· atq̃ʒ humanis moribꝰ vi
uere cũ antea semiferi glandiũ tm̄ alimen
tis vitā sustentarent· Et aut in speluncis
aut in frondibus virgultisq̃ʒ cōtextis ca
sulis habitarent ab indocili et rustica mlt̄
titudine deꝰ est appellatꝰ· ¶ Romulꝰ q̄
vrbē fundauit vallauitq̃ʒ muro cũ apud
paludem capre nusq̃ʒ cōparuisset· anno
regni trigesimonono ad deos trāsisse cre
ditus est ⁊ quirini noīe consecratꝰ· ¶ De
liberalibꝰ autē disciplinis· grāmatica· lo
gica· rethorica· arithmetrica· geometria·
musica· astrologia· illarũq̃ʒ rep̄toribꝰ pro
lixior esset sermo habendꝰ· Sed vt com-
plectamur omnia succincte tātus in illis
est decor hūane vite· tanta intellectꝰ per-
fectio· tanta loquendi ⁊ viuendi modera
tio· tanta deniq̃ʒ cognitio reꝝ vt qui illis
inueniunt̄ imbuti sūma veneratōne cele-

brent a cunctis. O detestabilē errorē. O damnabilē cecitatē. o deniq; fatuitatē pestiferam eorꝫ qui tanta vt sic dicam aĩarum facta mirabilia contuent. ⁊ animas nõ esse tenent. Pro quibus Augus. libro x. confessionũ ait. Eunt homines mirari alta montiũ. ingentes fluctus maris. altissimos lapsus fluminũ. oceani ambitũ ⁊ giros siderꝫ. et relinquũt seipsos nec mirant. Et in principio libri de spũ ⁊ aĩa inquit. Quoniã dictũ est mihi vt meipꝫ cognoscã sustinere nõ possum vt me habeam incognitũ. Magna nãq; negligẽtia est nescire qd illud sit quo celestia tã profunde cogitamus. naturalia tã subtili indagatione inuestigamus. ⁊ de ipso qꝫ creatore nostro tã profunda desideramus scire. Nec est res peregrina nec longe q̄rẽda animus quo ista sapimus sed est semper nobiscũ. Adest tractat loquit ⁊ intus versat. Durũ est illi tã ingentẽ rerꝫ scire secreta et seipm cognoscere nõ potest. Hec ille. ¶ Terciũ lumen quo ostendimus q sit anima dicit figuratõnis. Ipa q̄ppe corporis humani figura ad celos erecta decreuit aliquid esse in homine qd ad celos tendere debeat. Hinc Ouidius in primo methamorphoseos dicit. Pronaq; cum spectent aĩalia cetera terrã. Os homini sublime dedit celũq; videre Iussit ⁊ erectos ad sidera tollere vultus. Et Bern. sup Cantica ait. Corporis staturã ideo deus dedit homĩ rectam vt corpea rectitudo exterioris vilioris q; figmenti hominẽ interiorẽ rectitudinis sue formãde moueret. ⁊ decor limi deformitatẽ argueret animi. hec Bern. Ex quibus concludimus q in numero creaturarꝫ reperit anima rõnal ad imaginẽ ⁊ similitudinẽ dei creata. cuius p̄stãtiam ex his q̄ amodo disseremus vnusquisq; percipere potest.

ꝙ anima non est corpus

¶ Secundũ dubiũ absoluendũ est vtrũ anima sit corpus. Ad quod respõdemus sequentes in hac parte doctrinã fidei et sacre theologie q anima est spũalis substantia. Aristoteles vero in secũdo phisicorꝫ dicit. q vltima formarũ naturaliũ ad quã terminat consideratio philosophie naturalis. scꝫ anima hũana est quidem sepata sed tamẽ in materia. Quod ex hoc probat. quia homo ex materia generat hominẽ et sol. Separata q̄dem est sm virtutem intellectiuã. quia virtus intellectiua nõ est virtus alicuius organi corporalis. sicut virtus visiua est actus oculi. Intelligere autẽ est actus qui non põt exerceri per organum corporale sicut exercetur visio. Sed in materia est inq̃tũ ipsa anima cuius est hec virtus est corporis forma et terminus generatõnis humane. Sic ergo philosophus dicit in tercio de anima. q intellectus est sepatus. q̄a non est virtus alicuius organi corporal. Ex quo apparet ineptia illorꝫ qui vt dic. Tho. prima parte. q. lxxv. imaginatões trãscendere nõ valentes sola corpa dicebant esse et quod nõ est corpus nihil esse Contra istos est autoritas scripture Ecclesiastes vltimo cap. vbi sic habet. Reuertat puluis in terram suã ⁊ spũs redeat ad deum qui dedit illũ. Augustinus insup libro. xix. de ciuitate dei commendat Varronẽ qui hominẽ nec animã solam. nec solũ corpus. sed animã simul ⁊ corpus esse arbitrabatur. ¶ Et si obijceret. q mouentis ad motũ oportet esse aliquẽ contactum. contactus autem non est nisi corporũ. ergo cum anima moueat corpus videtur q sit corpus. ¶ Respondet Thomas vbi supra q duplex est contactus. scilicꝫ quantitatis ⁊ v̄tutis. Primo modo corpus non tangit nisi a corpore. Secundo modo corpus habet tangi a re incorporea que mouet corpus. ¶ Sed adhuc pleriq; instant q animam nullus videt. quõ ergo est dum a corpe sepat a nemine ꝯspicit. qd ḡ est si ñ videt nõ senti

tur nõ audit necꝫ q̄ se ꝯferat scim⁹. Ad
hr n̄det Grego. in. iiij. dialogoꝝ lib. Q
aīa est illa spūalis sbstātia. cui⁹ ꝟtute qꝫ
diu est in corpe corp⁹ viuit. corpus sentit
oculi vidēt. aures audiūt. ⁊ tñ ipa corpo
reis oculis nõ videt. Idē dicim⁹ de ange
lis de demonibus ⁊ de ipo altissimo deo.
Q illoꝝ effectus negare non possumus
quos oculis inspicimus ⁊ manibus con
trectamus. Et cū sint spūales sbstantie
corporeis sensib⁹ nõ subijciūtur Hic La
ctantius li. vij. diuinarū institutionū de
deo loquens aliqua deducit exempla qui
bus conuinci possint hi qui nihil esse vo
lunt nisi qđ videt. Quia inquit deus ab
homine videri nõ potest ne quis cū puta
ret ex corpo deū nõ esse quia mortalibus
oculis non videt. Inter cetera suoꝝ in
stitutoꝝ mirabilia fecit etiā multa quoꝝ
vis apparet. ipa aūt nõ videt sicut ē vox
odor. ventus. vt harū rerū argumēto et
exemplo etiam deū licet sub oculis nõ ve
niret. de sua tamē vi ⁊ effectu ⁊ opib⁹ cer
nemus. Hec ille. Pari modo ⁊ anime ꝟ
tutem stupendissimasqꝫ operationes vt di
ximus in precedenti dubio. cõtuētes ani
mā esse dephendimus substantiā spiritu
alem nobilissimā. Et vt Augustinus re
fert in libro de immortalitate anime. Nil
absurdius dici potest qꝫ tantūmõ ea esse
que oculis conspicimus ⁊ ea non eē que
intelligentia subsistere iudicamus.

Q anima non est ex semine.

¶ Tertiū dubiū absoluendū est vtrū ani
me causentur ex semine. Et posset q̄s ar
guere q sic. Primo quia Gen̄. xlvj. ca.
scribitur. Cuncteqꝫ aīe que ingresse sūt
cū iacob in egyptum ⁊ egresse sunt de fe
more illius. Sed nihil egredit de femore
homīs nisi inqꝫtum causatur ex semine.
ergo anima intellectiua causatur ex semi
ne. Secundo homo generat sibi simile
fm speciem. Sed species humana con
stituitur p animā rationalem. ergo aīa
rationalis est a generante. Tertio incon
ueniens est dicere q deus cooperet pec
cantibus. Sed si anime rationales cau
sarentur a deo deus interdum cooperare
tur adulteris ex quoꝝ illicito coitu ples
interdum generatur. ¶ Ad habendaꝫ hu
ius veritatis notitiam sanctus Tho. j.
pte. q. cxviij. ita dicit. Q impossibile est
virtutem actiuā que est in materia exten
dere suam actionē ad producendū imma
terialem effectum. Manifestū est auteꝫ
q pncipium intellectiuū in homine ē pn
cipiū transcendens materiā. habet enim
operationem in qua non cõmunicat cor
pus. ⁊ ideo impossibile est. q virtus que
est ī semine sit productiua ītellectiui pn
cipij. Simul etiam quia virtus que est ī
semine agit in virtute anime generantis
fm q anima generantis est actus corpo
ris vtens ipo corpore in sua opatione. in
opatione autem intellectus non cõmuni
cat corpus. vnde virtus intellectiui prin
cipij prout intellectiuū est non potest ad
semen puenire. Et ideo Phus dicit in li
bro de generatione animaliū. Relinquit
intellectus solus de foris aduenire. Si
militer etiam anima intellectiua cum ha
beat opationem sine corpore ē subsistēs
⁊ ita sibi debet esse ⁊ fieri. Et cū sit īmate
rialis substantia non potest causari per
generationem. sed solum per creationem
a deo. Ponere ergo animā intellectiuaꝫ
a generante causari nihil aliud est qꝫ po
nere eam non subsistentem ⁊ per cõseqns
corrumpi eam cum corpore. Et ideo he
reticū est dicere q anima intellectiua tra
ducatur cum semine. ¶ Ad pmū vero qđ
adducebatur in oppositum dicendum q
in auctoritate illa ponit per synodochen
pars pro toto. idest aīa pro toto homi
ne. ¶ Ad scđm ꝟo r̄ndem⁹ q hõ generat
sibi simile inqꝫtū per virtutē seminis ci⁹
disponit illa materia ad talē formā siue
ad susceptionē tal' forme. ¶ Ad tertiū āt

respondet q in actõne adulterorum id qd
est nature bonũ est. et huic coopatur deus. qd
vero est inordinate volũtatis malũ e. et hu
ic deus nõ cooperatur. hec Tho.

¶ Ex in homine est vna sola ania

¶ Quartũ dubiũ declarandũ vtrum i hoie
sit vna sola aia intellectiua vel plres per
essentiã differẽtes. Et ad h rñdet Aug. i
li. de ecclesiasticis dogmatibus. Neqz inqt
duas aias esse dicimus in hoie sicut iaco,
bus et alij sirorum scribũt. Vnã aialẽ q aia
tur corpus et immixta sit sanguini. Alte,
rã spũalem q rõi ministret. Sz dicimus
vnã et eandẽ esse aiam in hoie q et corpus
sua societate viuificat. et semetipam sua
rõe disponit. Et lz qdam dicere volue,
rint q in embrione pmo pexistat ania ve
getatiua. qr Arist. dicit in li. de anialibus.
q embrio prius est aial qz hõ. Et deide sup
animã vegetatiuã supuenit alia aia que
est sensitiua. et sup illã iterum alia q est in
tellectiua. et sic essent tres aie in homine.
Tñ h improbat Tho. pma pte. q. lxxvi.
et. q. cxviij. affirmãs q cũ generatio vnius
sp sit corruptio alterius necesse e dicere q
tam in hoie qz in alijs aialibus qñ perfe
ctior forma aduenit fit corruptio prioris.
ita tñ q sequens forma habet qcqd hẽbat p
ma et adhuc amplius. Quare cũ anima i,
tellectiua creatur et infunditur a deo simul e
sensitiua et vegetatiua corruptis formis
pexistentibus. Multa essent h loco dicen
da q ne tedio auditores afficiamus silẽtio
pterimus. Ostensũ iã ex dictis e q qlibz
animã creaturã excellẽtissimã cognosce
re debet. eamqz sp mũdã et immaculatam
seruare. Nã si tanta diligẽtia corruptibi,
le corpus gubernamus. qnto magis ratio,
nalẽ animã omni studio a qbuscũqz vici
is tueri tenemur. Heu heu inqt Bern.
abstergitur caliga et cõtemnitur aia. Paucis
simi qppe repeꝛiuntur q nõ magis pro cor
pore qz pro anima subeãt quoscunqz la
bores

¶ De productõe anime rationalis q nõ
ab angelis sed a deo producta e de nihilo
cõuenienter vnita corpi organico. et d no
uo creata et infusa. Cap. scdm

Secundũ mysteriũ de anima cõtẽ
plandũ dr productõnis. In q
adhuc quatuor dubia sunt enu,
cleanda.

¶ Primũ vtrum aia sit producta ab angel.
¶ Scdm vtrum ania sit pducta de sba dei.
¶ Terciũ vtrũ oẽs aie fuerũt sil create.
¶ Quartũ vtrũ deus debuit animã ratio
nalem tali corpi vnire.

¶ Pro pmi dubij planiore intelligẽtia
Quidam arguũt pbantes licz cõ vitatez
q anima rõnalis producta e ab angelis.
Primo qa maior e ordo in spũalibus qz i
corpalibus. sed corpa inferiora producun
tur p corpa supiora. vt Dionysius dic. iiij
ca. de diuis nominibus. Ergo inferiores
spiritus. qui sunt anime ratõnales pro
ducuntur p spũs supiores qui sunt angeli
Scdo pfectũ est qd põt sibi sile facere. sz
spũales substantie sunt mlto magis pfe
cte qz corpales. cũ ergo corpa faciant sibi
silia fm spẽm. multomagis angeli pote
rũt facere aliqd infra se fm spẽm nature
scz animã rõnalem. ¶ Sed cõtra istos ita
loqntes est autoritas glose sup illo vbo
psal. Qui finxit sigillatim corda eorum. q
ait. Creat deus animas singulorum p se de
nihilo. Et ideo inqt Tho. pma pte. q. xci
q cũ anima rõnalis producatur in esse per
creatõnem nõ põt produci nisi a deo. Or
fm Aug. in tercio de trinitate. Nec boni
nec mali angeli possunt esse creatores a,
licuius rei. Et ratio sumi potest fm tho.
vbi supra. quia solius primi agentis e age
re nullo psupposito. cũ sp agens secũdũ
psupponat aliqd a primo agente. Quod
aũt agit aliqd ex aliquo psupposito agit
trãsmutãdo. Et ideo nullũ aliud agens
agit nisi trãsmutãdo. Sed solus deus agit
creãdo. Et quia anima rõnalis non põt

produci per trāſmutatōem alicui⁹ mate
rie· ideo nō poteſt produci niſi a deo ime
diate· ¶ Ad primū argumētū rn̄dz tho·
ꝙ corpa ideo producāt corpora q̄a agūt
ꝑ trāſmutatōem materie· Ad ſcōm vero
argumētū rn̄det lati⁹ prima ꝑte· q· xlij· v
bi ait arti· v· in rn̄ſione ad primū argumē
tū· ꝙ aliqd̄ ꝑfectū ꝑticipans aliquā natu
rā facit ſibi ſil'e nō q̄dem producēdo illā
naturā abſolute ſed applicādo eā ad ali
q̄d· Non enī hic hō pōt eſſe cauſa nature
hūane abſolute q2 ſic eſſet cauſa ſuipſius
Sed eſt cā ꝙ natura hūana ſit in h' hoīe
generato· Et ſic p̄ſupponit ī ſua actōne
determinatā materiā ꝑ quā eſt hic hō· Sz
ſicut hic hō ꝑticipat naturā hūanam· ita
qd̄cunq3 ens creatū ꝑticipat naturā eſſē
di· q2 ſolus de⁹ eſt ſuū eſſe· Nullū g̃ ens
creatū pōt producere aliqd̄ ens abſolu-
te niſi in q̄ntū eſſe cauſat in hoc· Et ſic o3
tet ꝙ p̄intelligat̃ id ꝑ quod aliq̄d eſt hoc
actōi q̄ facit ſibi ſimile· In ſubſtantia au
tē immateriali nō pōt p̄intelligi aliq̄d ꝑ
quod fit hoc· quia eſt hoc ꝑ ſuā formam
ꝑ quā hab3 eſſe· Subſtātia ergo īmateri
alis nō poteſt producere aliā ſubſtantiā
immaterialē ſibi ſilem q̄ntū ad eius eſſe·
ſed quantū ad aliquā ꝑfectōem ſuperad
ditā· Sicut ſi dicam⁹ ꝙ ſuꝑior angelus
illuminat inferiorē vt Dionyſius dicit·
Ex q̄ apparet ꝙ nullū ens creatū pōt cre
are aliq̄d niſi p̄ſuppoſito aliq̄ qd̄ repu-
gnat ratōi creatōis· ¶ Secundū dubium
ꝓpoſitū fuit vtrū aīa ſit producta a deo
de ſubſtātia dei· Et vt refert Aug. in· vij
ſuꝑ gene· ad l'ram· ⁊ in libris ꝯ fauſtum·
⁊ in libro de duab⁹ animab⁹ Priſcilliani
ſte· manichei ⁊ gnoſtici heretici tenuerūt
aīam fore de ſ̄ba dei· Euripides etiā phi
loſophus teſte tullio in q̄ſtionib⁹ tuſcu
lanis dicebat animā deū eſſe· Ipe adhuc
Tulli⁹ in p̄fato libro dixit· Humanus
anim⁹ ex diuina mēte decept⁹ cū nullo a-

lio niſi cū ipo deo cōparari pōt· Seneca
adhuc ſcribens ad Lucillū inq̄t· Nihil ē
aliud nr̄a ratio q̄z pars diuini ſpūs ī cor
pus noſtrū immerſa· Idē profeſſus ē ma
crobi⁹ ſuꝑ ſomniū ſcipionis· Cōtra q̄s
omnes Aug⁹ in li· de origīe aīe ait· Nō
aliter audiēdi ſunt q̄z heretici q̄ aīam deū
eſſe dicūt· Nam ſi ſic eſſet nec in melius
nec in pei⁹ labi poſſet· Et vt ſcribit tho·
p̄ima ꝑte· q· xci· dicere animā eſſe de ſ̄bſtā-
tia dei manifeſtā improbabilitatē ꝯtinet
Naz anima humana q̄nq3 eſt intelligēs
in potentia ⁊ ſciam quodāmodo a rebꝰ
acquirit ⁊ habet diuerſas potentias· q̄
omīa aliena ſunt a dei natura· q̄ eſt actuſ
purus ⁊ nihil ab alio accipiens· ⁊ nullaz
diuerſitatē habet in ſe· ¶ Sed plerіq3 du
bitant· q2 Gene· c· ij· ſcribit̃· Formauit de
us hominē de limo terre· ⁊ inſpirauit in
faciē eius ſpiraculū vite· ⁊ fact⁹ eſt hō ī
aīam viuentē· Sed ille q̄ ſpirat aliquid
a ſe emittit· ergo aīa qua hō viuit eſt ali-
quid de ſ̄bſtantia dei· Ad hoc rn̄dz Tho
mas ꝙ inſpirare nō eſt accipiendū corpa
liter· ſed idē eſt deum inſpirare qd̄ ſpiri-
tū facere nō de ſ̄bſtantia ſua ſed de nihilo
Nam ⁊ hō corpaliter ſpirās nō emittit
aliq̄d de ſubſtātia ſua ſed ō natura extra
nea· Idcirco firmiter cōfitemur vt in ſu-
ꝑioribus diximus ꝙ aīa producta eſt in
eſſe a deo de nihilo· Qua veritate immo-
bile ꝑſiſtente reprobat̃ opinio illorū q̄
dixerunt animā fore ignez· Hanc tenuit
Democritus vt ait Ariſto· in p̄mo d' aīa
In libro aūt de vita ⁊ morte Ariſto· legi
tur Heraclīū ſꝑ affirmaſſe deos oēs ex
igne eē· ⁊ ex igne vniuerſa cōſtare· ⁊ aīam
fauillam eſſe ſtillantis ēētie· Zeno inſu
ꝑ et Leunappus idem profitebant̃ ſm
tullīū in queſtionib⁹ tuſculanis· Idē af
firmabat Iparc⁹ prout ſcribit Macro-
bius in primo libro ſuꝑ ſomniū ſcipio-
nis· fuerunt huius opinionis ſemina ꝑ

anima p̄sente corp⁹ calcat· ⁊ recedēte fri
gescit· Et forte sic opinantes ignei erant
et humoribus colericis affluentes· ¶Sȝ
quid referemus de alijs q̄ dixerūt q̄ anīa
sit aer seu ventus· Hoc docuit Dioge-
nes ſm Aristotelē in primo de aīa· Ana
ximanes insup nō tm̄ aīas sed deos ⁊ q̄
cunqȝ alia dicebat ab aere genita· vt com
memorat Aug⁹· lib· viij· de ciuitate dei·
Hic ſm Plinū inuenit horologiū· At
⁊ hi aerei sanguineisqȝ humorib⁹ abūdā-
tes credi rationabiliter p̄nt· Errauit ad
huc Thales milesi⁹ q̄ vt scripsit Tulli
us in libro de natura deoꝝ dixit deum ex
aqua cuncta formasse· ideoqȝ ⁊ animam
aquā eē· Cōtra quē ⁊ reliq̄s p̄noīatos phi
losophos extat sentētia Augustini· q̄ in
libro de quantitate anime ait· Nō ex his
notis vsitatisqȝ naturis aīa facta est q̄s
istis corporeis sensib⁹ tangimus· Nam
neqȝ ex terra neqȝ ex aqua neqȝ ex igne ne
qȝ ex aere neqȝ ex his omnib⁹ neqȝ ex ali
q̄bus coniunctis hoꝝ constare aīam puto
Quare abiectis philosophoꝝ erroribus
sequamur dicta catholicoꝝ· tenentes vt
scribit in cōpendio theologie· q̄ anima
est sp̄ūalis substantia et rationalis ad vi
uificandū corpus humanū de nihilo cre
ata· Creata est inqȝ anima perfectibilis
⁊ imperfecta q̄tum ad scientias et v̄tutes·
p̄fectissima tamen q̄tū ad naturales po
tentias· Quantitatē habet nō diffusiuā
sed potestatiuā ⁊ virtualē· Et q2 est sim
plex nec augmenti nec detrimēti est susce
ptiua· Et nec in corp̄e maiori maior· nec
minori minor reperit· Et ad imaginem
dei facta capax virtutis vel vicij suscep
tibilis pene vel p̄mij arbitrio libera potē
tijs ⁊ habitibus et affectiōibus decorata·
Caret pondere figura ⁊ colore· passibilis
est et mutabilis· Eo magna ē quo capax
est eternitatis· eo recta quo appetens est
bonitatis· eo beata quo particeps est di
uinitatis· ¶Terciū dubiū fuit vtrū om̄s
anime fuerunt simul create· Et p̄hi qui-
dam cum Platone asserētes q̄ anime in
tellectiue accidat vniri corpori ponētes
eam esse eiusdem conditiōis cū substan-
tijs sp̄ūalibus que corpori non vniunt
tenuerunt omnes animas hominū simul
a principio cum angelis fuisse creatas·
Quam opinionē sequens Origenes di
xit q̄ omnes anime fuerunt cum angelis
create· et ad suggestionem dei tenebraruȝ
rebellauerunt deo· quare datum est illis
corpus loco carceris vt ibi puniantur·
post separatiōnem vero ab illo sic purga
te ad celos redeūt· ¶Sed profecto ex om
ni parte impia est atqȝ falsissima opinio
ista· Nam vt inquit Thomas p̄ma par
te· q· cxviij· Si accidentaliter cōueniret
anime vniri corpori · sequeret q̄ hō qui
constituit ex ista vnione esset ens per ac
cidens· Et etiam anima humana nō sit
eiusdem nature cum angelis ipe diuers⁹
modus intelligendi ostendit· Homo em̄
intelligit accipiendo a sensibilibus et cō
uertēdo se ad fantasmata· Angel⁹ vero
non sic· Nam vt scribitur in cōpēdio
theologie· Intellectus diuinus cogno-
scit seipso· Intellectus angeli cognoscit
res per species concreatas· Intellectus
vero humanus cognoscit per species ab
stractas a rebus particularib⁹ per sensū
prius cognitis· ¶Et precipue in quatu
or differunt p̄maxime angelus et anima·
Primo differūt penes esse naturale· q2
anima est vnibilis corpori etiam actu se
parata· angelus non· Secūdo differunt
penes esse logicum· id est diffinitionem·
quia anima rationalis est sed angel⁹ in
tellectualis· Anima enim apprehendit
inquirendo et conferendo· Angelus au
tem intuendo· Tercio differunt penes
esse methaphisicum· id est separatum a
materia et motu· quia eniȝ angelus non

habet passibilitatē nisi respectu supioꝝ.
anima ꝟo respectu inferioꝝ quia imuta
tur a sensibilib⁹. Quarto differūt penes
esse theologicū. qꝛ anima vertibil̓ ē a bo
no in malū ꝛ ecōuerso. angel⁹ ꝟo nō. qa
manet in eo ad qꝺ se cōuertit siue bonuꝫ
siue malū. Insup ꝯ fidem ē ꝛ totā scptu/
raꝫ sacrā ponere nullā animā debere dā
nari. Quare in h̄ acceptanda est sentētia
Aug. q̄ in li. de eccl̓iasticis dogmatibus
ait. Credendū est ꝛ firmit̄ tenendū ꝙ aīe
nō sunt ab initio create. vt Origenes fin
xit. neqꝫ cū corpibus seminant̄ vt lucife
riani ꝛ Cyrillus. et q̄dam latinoꝝ affir/
mant. sed a deo aīaꝫ creari simul ꝛ infun
di in corpe cōposito et formato. ¶ Si ve
ro obijceret ꝙ de⁹ cessauit a creatōe reruꝫ
qꝛ vt scribit̄ Genes. c. ij. Cessauit ab omi
ope qꝺ patrarat. Rn̄det Tho. vbi sup.
ꝙ de⁹ dr̄ cessasse die septimo. nō q̄deꝫ ab
omni ope. cū dicat̄ Job. v. Pr̄ me⁹ opat̄
vsqꝫ modo et ego operor. Sed cessauit a
nouis reꝝ generib⁹ ꝛ specieb⁹ cōdendis.
Nam vt idē Tho. ponit pma pte. q. lxx
iij. Post opera sex dieꝝ a deo mlta facta
sunt ꝛ fiūt a deo quotidie. Sicut noua i/
diuidua in qualibet specie et noue speci
es q̄ freq̄nter apparēt i animalib⁹ ex pu/
trefactiōe generatis ꝛ noua miracula ac
noue aīe. Tamen nihil ex his factuꝫ est
nouū q̄n aliq̄liter in opibus sex dieꝝ pre
cessit aut p̄extiterit. Siue materialit̄ sic
de costa ade formauit mulierē. Siue cau
saliter sicut indiuidua q̄ nūc generāt̄ p/
cesserūt in pmis indiuiduis suaꝝ specieꝝ
Species etiā noue si q̄ apparēt p̄extite
rūt in q̄busdā actiuis virtutib⁹. Sic aīa
lia ex putrefactōe generata producūt̄ ex
ꝟtutibus stellaꝝ ꝛ elementoꝝ q̄s a prin
cipio acceperūt. etiā si noue species tali
um animaliū producāt̄. Aut q̄dam p̄cesl
serūt ꝭm silitudinē sicut aīe q̄ nunc creāt̄
Ideo nihil nouū ſb sole. Eccl̓es. j. c. Qꝺ
de aīabus de nouo creatis intelligi etiam
potest eo ꝙ aīa ade in opib⁹ illis sex die
rum creata fuit cui oēs alie q̄ producūt̄
singillatim siles sunt. ¶ Sed adhuc orit̄
difficultas de anima pmi hois. an. s. fue
rit creata simul cū corpore vl̓ ante corp⁹
Et Aug. sup Gene. ad l̄ram videt̄ senti
re ꝙ creata fuit ante corpus cū angelis.
sed h̄ nō dicit asserendo. Et in libro de
eccl̓iasticis dogmatibus expsse contrari
um asserit. Sanctus vero Thomas p/
ma parte. q. xci. dicit. ꝙ cū anima vniat̄
corpi vt forma. et sit naturaliter pars hu
mane nature esse nō pōt ꝙ fuerit an̄ cor
pus creata. Nam de⁹ pmas res instituit
in pfecto statu sue nature ꝭm ꝙ vniuscu
iuscunqꝫ rei species exigebat. Anima au
tem cū sit pars hūane nature nō habꝫ na
turalem pfectionē nisi ꝭm ꝙ est corpi vni
ta. vnde nō fuisset cōueniens animā sine
corpe creari. ¶ Quartū dubiū ꝓpositum
fuit vtrū deus debuit animā tali corpori
vnire. Est q̄dem vt apparet corp⁹ hūa/
num passibile corruptibile mortale debi
le satis ꝛ imbecille. Supat̄ a corporib⁹
celestib⁹ in ipassibilitate. in splēdore i de
core. a lince in visu. a cane ꝛ vulture in
odore. a porco in auditu. a simia i gustu.
ꝛ aranea in tactu. a volucrib⁹ in agilitate
ꝛ hmōi. Si anima nobilissima ē creatu/
ra cur tam corpi tam infimo de⁹ illā co/
pulauit. ¶ Ad quod rn̄det Bonauentu/
ra in scꝺo di. xvij. ꝙ h̄ cōuenient̄ factuꝫ
est quatuor rationibus.
¶ Prima qꝛ sic req̄rebat ordo hois in se.
¶ Secūdo quia sic req̄rebat ordo hominis
ad creaturā inferiorem.
¶ Tercia quia sic requirebat ordo homi
nis ad creaturā parem.
¶ Quarta q̄a sic req̄rebat ordo hominis
ad finem.
Primo req̄rebat ordo hominis ad se
vt anima tali corpi vniret̄. Nam hō con
ditus fuit vt natus multa cognoscere n̄
solū cognitōe itellectiua sꝫ etiā sensitiua

Ideo debuit ei dare corp⁹ multiforme vt diuersa organa diuersitati sensuū deseruirent ad diuersa obiecta cognoscenda. Quia etiā cōditus fuit in vertibilitate arbitrij vt potens viuere in iusticia ⁊ mori per culpā dari debuit etiaʒ ei corpus qḋ nō tantū eēt habile ad viuendū. sed etiam posset fieri habile ad corrumpendū siue moriendū. Ideo corpus illud nō debuit eē celeste sed elementare ¶ Scḋo requirebat ordo hoīs ad creaturā inferiorē vt tale corpus sibi daret. quia eīm corꝑales nature inferiores facte sūt vt deseruirent creature rationali. hinc est ꝙ debuit fieri rōnalis creatura taliter cōposita ꝙ obsequiū creaturaꝝ inferioꝝ eēt ei vtile. q̄re nō debuit corp⁹ hoīs tā ex natura superioꝝ corpoꝝ q̄ʒ ex natura elementoꝝ cōstitui. ¶ Tertio sic req̄rebat ordo hominis ad creaturā parē. Sicut eīm facta est vna creatura rōnalis prope deū ⁊ in loco supꝛmo. s. celo empyreo. sic debuit fieri alia rōnalis creatura in loco infimo. s. terra. Et iō corp⁹ eius debuit institui ei natura tali habitatiōi cōueniēti. ¶ Quarto ordo hoīs ad finē req̄rebat. vt tale corp⁹ hr̄et. Debebat q̄dē hō subijci deo ꝑ abiectionē hūilitatis vt sic ascēderet vn̄ angelus ceciderat ꝑ elationē. Iō ei dari debuit corpus in quo puluerē se reputās deo ꝑ oīa ibi iaceret. Et si obijceret̄ ꝙ ꝑfectioris forme debet eē ꝑfecti⁹ susceptibile. sʒ aīa intellectiua est ꝑfectissima aīaꝝ. Cuʒ oīm alioꝝ aīaliū corꝑa hēant naturaliter insita tegumēta. puta piloꝝ loco vestiū. ⁊ vnguiū loco calciamentoꝝ. habeāt etiam arma naturalr̄ sibi data sic̄ vngues. dentes aut cornua. ḡ videt̄ ꝙ aīa intellectiua nō debuerit vniri corꝑi impꝑfecto tā q̄ʒ talib⁹ auxilijs ꝑuato. Ad hͦ rn̄det thomas. j. ꝑte. q. lxxvj. arti. v. in rn̄sione ad quartū argumentū ꝙ aīa intellectiua q̄r est vniuersaliū cōꝑhensiua habet virtutē ad infinita. Et ideo nō potuerūt sibi determinari a natura determinate estimationes naturales vel etiā determinata auxilia vel defensionū vel tegumentoꝝ. sic̄ alijs aīalib⁹ quoꝝ aīe habēt apprehensionem ⁊ virtutē ad aliq̄ ꝑticularia determinata. sed loco hoꝝ oīm hō naturaliter habet rōnem ⁊ manus q̄ sūt organa organoꝝ. q̄r ꝑ eas hō pōt sibi preꝑare instrumenta infinitoꝝ modoꝝ ⁊ ad infinitos effectus. Cūcta igit̄ q̄ sūt in homine tam ex ꝑte aīe q̄ʒ corporis. q̄ʒ etiā ex ꝑte vtriusq̄ʒ bene optimeq̄ʒ disposuit sapiētissim⁹ artifex ille deus. Ob qḋ Cicero in li. ḋ legib⁹ dicebat. Aīal hoc prouidum sagax multiplex. acutū memoria. plenū ratiōis ⁊ cōsilij quē vocam⁹ hominē ꝑclara quadā cōditiōe generatū a deo cōstat. Et Bernardus in sermonib⁹ inquit. Parū ne tibi videt̄ hoc. Cogita qualē te fecit. Nempe ꝯm corp⁹ egregiā creaturā. ꝯm animā magis imagine creatoris insignē. rōnis ꝑticipē. beatitudinis eterne capacē. Porro ambo sibi coherere fecit artificio incōprehensibili ⁊ sapiētia iuestigabili. Nec hoc an̄ promeruit q̄ ante nō fuit nec spes retributiōis fuit. Nec ideo fecit quia bonorum nostroꝝ eget.

De anima seꝑata q̄ imortalis est ⁊ ꝑpetua. ⁊ de locis ad q̄ aīe trāsferūt̄ postq̄ʒ exeunt de corꝑib⁹.

Cap. tertiū.

Tertiū mysteriū de aīa cōteplandum dr̄ seꝑatiōis. Propt̄ transgressiōē quidē ꝑmoꝝ ꝑentū mors in oēs filios adā decreto dei iuste deseuit. Quare ⁊ aīam a corꝑe suo seꝑari necesse ē. De q̄ in hac ꝑte q̄tuor dubia declaremus.

¶ Primū vtꝝ aīa a corꝑe seꝑata sit imortalis.

¶ Secundum vtrū anime seꝑate transferantur ad aliqua loca.

¶ Tertiū vtrū loca faciant ad delectationem vel penā aīab⁹ seꝑatis.

¶ Quartū vtrum anime exeant de locis ad que transferūtur.

Primū dubiū ē vtꝝ anima a corꝑe se
parata sit imortalis· Nā pleriq3 temere
affirmare nō erubescūt· q aīe simul cum
corporibus moriantur· In quoꝝ ꝑsona
inquit sapiens Eccl'iastes·iij·c·Vnꝰ inte
ritꝰ est hominū ⁊ iumentoꝝ ⁊ equa vtri/
usq3 ꝯditio· Sic moriť hō sic ⁊ illa mori
untur· Cōtra quos est auctas fidei ⁊ om
niū sapientū doctrina· Apparet āt imor
talē eē aīam atq3 incorruptibilē ex tribus
¶ Primo ex generali ꝯfessiōe
¶ Scđo ex euidenti ratione
¶ Tertio ex clara exemplatiōe.
Primo apparet q sit imortalis aīa
ex generali ꝯfessione· Id nanq3 ꝯfitenť
⁊ predicant pħi poete ⁊ doctores · imo et
quilibet magno ⁊ excellenti ingenio viri·
Quoꝝ dicta in h̄ loco inseramus· Auer
rois sup·xi·methaphice ita dixit·anima
manet post mortē ⁊ finis prosperitatꝭ e/
ius erit si iūgať p̄mo motori· Et Auicen
na·v·ꝑte naturaliū· Cū aīa liberabitur
a corꝑe ⁊ ab accidētibꝰ corꝑis tūc poterit
cōiungi intelligētie agenti· Et tūc inueni
et in ea pulchritudinē intelligibilē· ⁊ dele
ctationē perennē· Et vocat intelligentiā
agentē deū· Galienus in lib· de spermate
Sicut lumen solis qđ est incorruptibile
sepať ab aere ab omi oculoꝝ intuitu sine
sui corruptōe sic ⁊ aīa sine sui corruptō
ne sepať a corꝑe· Plato ſm Macrobiū
in libro saturnaliū· Et Aulūgelliū in li·
noctiū atticaꝝ librū scꝑsit de imortalita
te anie quē Tullius trāstulit in latinū
denominauitq3 illū a fedone quodam so
crati ⁊ platoni dilecto Ibi sic ait· Perfe
ctus ⁊ purgatus hinc exiēs habitabit cū
deo· Idē in thimeo· Aīa est imortalis
⁊ ſm q vicerit passiōes vel victa fuerit p̄
miabitur vel puniet̄ post hanc vitam·
Macrobius sup somniū scipiōis· Sic
habeto omibꝰ q̄ patriā seruauerint inue/
nerint auxerint certū eē in celo definitum
locū· vbi beati euo sempiterno fruantur

Lactantius libro·vij·diuinarum insti/
tutionum aduersus gentes dicit· q q̄dā
consuluit apollinē milesiū vtrū aīa ma
neat post mortem· Qui rn̄dit Anima q3
diu vinculis detinetur in corpore corru
ptibilis passiones sentiens mortalibus
cedit doloribus Cū vero humanā soluti
onem velocissimā post solutum corpus
inuenitur·omis e terra fertur nunq3 se/
nescens ⁊ manet in eternū· Lucretius vt
ibidem Lactātius refert dixit Cedit idē
retro de terra quod fuit ante in terrā· sed
quod missum est ex etheris oris· Id rur/
sum celi fulgentia templa receptant Ite
rum Lactantius ibi de ferecide ait·imor
tales eē aīas ferecides disputauit· hec
vero propria est in nostra religione do/
ctrina· Ergo Dicearcus cum Democri/
to errauit qui perire cum corpore ac dis
solui argumentatus est· Quintilianꝰ ita
retulit· Si quis sciat quis sit finis bono
rum que vera felicitas nunq3 sibi videbi
tur prematura morte perire· Et Ouidi
us libro tertio methamorphoseos Vlti
ma semꝑ expectanda dies homini diciq3
beatus ante obitum nemo supmaq3 fune
ra debet· Salustius in lib· de republica·
Ingenia ⁊ egregia facinora sicut aīa im
mortalia sūt· Valeriꝰ maximꝰ li·ij·c·i·as
serit mortē fuisse galloꝝ mutuare pecuni
as vt eas reciperent apud inferos· Se/
neca ad luc·ita scribit· Si trāquille vo/
lumus viuere in expedito habēda est aīa
vt siue illā insidie siue egritudines petāt
quid aliud debeo nisi vt exeat exhortari
⁊ cū omibus eam bonis emittere· Vade i
q3 vade fortiter· vade feliciter nihil dubi
tans· En rex natura que generauit expe/
ctat ⁊ locus isto melior ⁊ tutior· Dydimꝰ
ad alexandrū ita loquitur· Nos non su/
mus huius mūdi incole sed aduene · nec
ita in orbē terrarū venimꝰ tanq3 in eo cō
sistere libeat sed transire· Properamus enī
ad patriā larē nullis delictoꝝ ponderibꝰ

ꝑgrauari. Tullius in questionibus tusculanis clamat. Non est lugenda mors quam immortalitas consequitur. Item in libro de senectute inducit Cathonem conferentem cum publio scipione et gaio lelio. Ego inquit patres vestros viuere arbitror et ea quidem vita que est sola vita nominanda. Nam dum sumus inclusi in his propaginibus corporum munere quodam necessitatis et graui opere perfrugimur. Est enim celestis animus ex altissimo domicilio depressus et quasi demersus in terrum locum diuine nature eternitatique contrarium. Sed credo deos immortales spirasse animos in humana corpora vt essent qui terras vterentur quique celestium ordinem contemplantes imitarentur cum vite modo atque constantia. Nec solum me ratio impulit vt ita crederem. sed nobilitas etiam summorum philosophorum et auctoritas. Demonstrabuntur mihi preterea que socrates supremo die vite de immortalitate animorum disseruisset. is qui esset omnium sapientissimus oraculo apollinis iudicatus. Quid multa sic mihi persuasi sic sentio cum tanta sit celeritas animorum memoria preteritorum futurorum prudentia tot artes tot scientie. tot inuenta non posse eam naturam que res ipsas contineat esse mortalem.

¶ Secundo apparet quod anima sit immortalis ex euidenti ratione que multiplex assignari potest.

¶ Prima dicitur cessationis. ¶ Secunda separationis
¶ Tertia operationis ¶ Quarta inclinationis
¶ Quinta perfectionis ¶ Sexta ordinationis
¶ Septima iustificationis
¶ Octaua remunerationis
¶ Nona assimilationis
¶ Decima resurrectionis
¶ Undecima orationis
Duodecima comparationis

Prima ratio ex qua colligitur quod sit immortalis dicitur cessationis. Cessat quidem in ea materia cum sit substantia simplex et non sit composita ex materia et forma. Unde Augustinus in .vii. super Genesim ad litteram ait. Ex anima non est facta ex materia corporali neque ex materia spirituali. Et hoc manifestum est secundum Thomam prima parte. q. lxxv. precipue ex ratione humane anime inquantum est intellectiua. Nam omne quod recipitur in aliquo recipitur per modum recipientis. Sic autem cognoscitur vnumquodque secundum quod forma est in cognoscente. Anima autem intellectiua cognoscit rem aliquam in sua natura absoluta. puta lapidem inquantum est lapis absolute. Est ergo forma lapidis absolute secundum rationem propriam formalem in anima intellectiua. quare et ipsa anima intellectiua est forma absoluta et non composita ex materia et forma. Nam si sic esset composita forme rerum reciperentur in ea vt indiuiduales. et sic non cognosceret nisi singulare vt accidit in potentiis sensitiuis que recipiunt formas rerum in organo corporali. Materia enim est principium indiuiduationis formarum. Relinquitur ergo quod anima intellectiua et omnis intellectualis substantia cognoscens formas absolute caret compositione materie et forme. Omnis autem corruptio procedit a conditione materie. licet enim sit incorruptibilis et ingenita secundum se vt dicitur primo phisicorum. tamen est causa corruptionis eo quod est in potentia ad multas formas nec satisfit appetitui suo per aliquam formam corporum inferiorum. vnde licet materia proprie non corrumpatur per se nec forma per se sed solum compositum tamen corruptionis huius causa est materia. Cum igitur vt dictum est anima non sit composita ex materia et forma quia tunc non diceretur anima sed animatum. ergo patet quod anima est incorruptibilis. Et vt inquit Thomas vbi supra. dato quod anima esset composita ex materia et forma. tamen adhuc oporteret eam ponere incorruptibilem. Non enim inuenitur corruptio nisi vbi inuenitur contrarietas. Generationes namque et corruptiones ex contrariis in contraria sunt. vnde corpora celestia quia non habent materiam contrarietati subiectam incorruptibilia sunt

In aĩa aũt intellectiua nõ põt eẽ aliqua ꝯtrarietas. Recipit em̃ ſm modũ ſui eẽ. Ea ẜo q̃ in ipa recipiunt ſũt abſq; cõtrarietate. Nã intelligit ignẽ ꝛ aquaꝫ abſq; ꝯtrarietate. Rõnes quidẽ ꝯrioꝝ in intellectu nõ ſũt contrarie ſed eſt vna ſcia contrarioꝝ Impoſſibile eſt ḡ ꝙ aĩa intellectiua ſit corruptibilis ¶Scđa rõ q̃ oñdit ꝙ aĩa ſit imortalis dr̃ ſupatõis Supat aĩa intellectiua ꝛ excedit nobilitatẽ ꝛ dignitatẽ quorũcunq; corpoꝝ tã elementariũ q̃ꝫ celeſtiũ. Qđ probat ex dictis oĩum ſapientũ Inquit Aug. in libro de libero arbitrio. Oĩs aĩa om̃i corpi ẽ nobilior ſeu melior. Et idẽ libro. lxxxiij. q̃ſtionũ. Oĩs aĩa melior eſt om̃i corpe. Et idẽ in libro de duab⁹ aĩabus Anima luce iſta quam homines venerant melior eſt q̃m quideꝫ illa intelligit mẽte hec ſenſu corpis innoteſcit. Et idẽ. viij. de ciuit. dei. c. xv. Om̃i corpi pferũt anime. Et in libro ſoliloq̃orũ. Quicq̃d celi ambitu ꝯtinet inferius ab aĩa hũana ẽ. ꝛ Criſ. i li. de lapſu mõi Quãto ait celũ tra pulchri⁹ tãto aĩe pulchritudo oẽm formã q̃ꝫuis pulcherrimi corpis ſupat. Ad idẽ eſt glo. ca. Cũ ſit de etate ꝛ q̃litate ordi. ꝛ. xij. q. j. ca. Precipimus Et ꝯfirmat. xxiiij. q. iij. c. Si habes Et de pe. ꝛ re. c. Cũ infirmitas. Et. C. de ſacroſanctis eccleſijs. l. Sancim⁹. ꝛ ariſto. in pncipio libri de aĩa docet q̃lit ſciẽtia de anima q̃ꝫtũ ad bonitatẽ ꝛ honorabilitatẽ eſt pponẽda alijs ſcientijs naturalibus que ſunt de numero bonoꝝ honorabilium propter nobilitateꝫ ſubiecti qđ eſt anima intellectiua Iterũ in primo de anima ait. Anima autem aliquid meli⁹ eſſe ꝛ antiquius ideſt nobilius impoſſibile eſt. Impoſſibilius adhuc intellectu ſcilicet eſſe aliquid nobilius rationabiliſſimũ enim eſſe habet ꝛ nobiliſſimũ ſm naturam. Ex his arguitur ſic. Om̃e q đ non ſubijcitur motui celi eſt incorruptibile. Nam motus celi eſt cauſa generatõnis ꝛ corruptiõis. Sed anima non ſubijcitur motui celi. Nam nullum minus nobile poteſt agere in magis nobile nec illud deſtruere. Sic itaq; cum anima rationalis que eſt ſpirit⁹ nobilior ſit celo qđ eſt corpus non ſubijcietur celo. Inſuper hoc demonſtrari poteſt. quia tanto creatura eſt nobilior q̃ꝫto magis appropinquat deo. vnde creature que ſunt tantum ꝛ ſolum habent eſſe. ſunt in infimo gradu nobilitatis. Creature que habent eſſe ꝛ viuere ſunt illis nobiliores. Multo digniores vero ſunt creature que habẽt eſſe viuere ꝛ ſentire. Quibus om̃ibus preponũtur creature que habent diſcernere ꝛ intelligere Cum ergo celi habeãt tantum eſſe ſequitur ꝙ incomparabiliter illis ſit excellentior anima. Poteſt adhuc anima inclinatiões corporis ex influentijs corpoꝝ celeſtiũ repmere ꝛ refrenare. Quare cũ nec a celo cauſet nec illi ſbijciatur. erit per conſequens incorruptibilis.

¶Tertia rõ oñdens aĩam eẽ imortalẽ dr̃ opatiõis Cuiuſlibet nanq; ſbſtãtie corruptibilis opatõ ſua duratõe debilitat ꝛ deficit vſq; ad vltimũ defectũ qui eſt corruptio vel mors. Sed opatio aĩe ſua duratiõe inualeſcit ꝛ proficit. Quia vt ſcribitur Job. xij. c. In antiquis eſt ſapiẽtia ꝛ in multo tpe prudentia. Iõ apparet ꝙ anima ſit immortalis ꝛ incorruptibilis.

¶Quarta rõ q̃ probatur ꝙ aĩa ſit imortalis dr̃ inclinatõis. Oẽs quidẽ homĩes naturaliter inclinant ad deſiderandã vitã ppetuã ꝛ beatitudinẽ. ſed impoſſibile eſt appetitũ naturalem eſſe fruſtra ex ſecũdo metha. vbi dic Ariſt. Deſiderium naturale non eſt fruſtra. Et in libro đ celo ꝛ mũdo. Natura nõ facit aliqđ factũ vanũ. Igit neceſſe eſt ponere aĩam imortalẽ. Hec eſt rõ Tho. in ſcđo ꝯtra gentiles. c. lxxviij. Et in. j. pte. q. lxxv.

¶Quinta rõ dr̃ pfectionis. Ad pfectionẽ nanq; vniuerſi requirit diuerſus gradus crea-

turaꝝ· vñ Grego· in· iiij· dialogoꝝ dicit· Tres vitales spũs creauit oĩpotẽs deꝰ· Unũ qui carne tegit̃ ⁊ cũ carne moritur· hic est iumentoꝝ ⁊ animaliũ irrõnabiliũ Aliũ q̃ carne ñ tegitur nec cũ carne moritur· hic est angeloꝝ Et tertiũ qui carne tegitur ⁊ nõ cũ carne morit̃· hic est hominũ rõne p̃ditoꝝ· Apparet g̃ ꝙ ad ꝑfectionẽ vniuersi ponẽda est aĩa immortalis ¶ Sexta rõ dr̃ ordinatõis· ⁊ hec refertur ad diuinã sapientiã Sapientis nanq̄ ẽ ordinare bona ad bonũ ⁊ optima ad optimũ finem· Si g̃ deus oĩa ordinauit ad hominẽ videt̃ ꝙ hõ post deũ sit oĩm creaturaꝝ finis· finis aũt nobilior est principio· Cũ ergo mũdus sit ꝑpetuus q̃tũ ad sbstãtiã vt patet de elementis ⁊ corꝑibus celestibus· g̃ ⁊ aĩa erit ꝑpetua· Hanc rationẽ Lactãtiꝰ tangit li· vij· diuinarũ institutionũ vbi ait· Si hoĩm cã factꝰ ẽ mũdus ⁊ ita factus est vt eẽt eternus scilicet q̃tũ ad sbstãtiã· cur ipi quoq̄ causa factꝰ est nõ sũt sempiterni· At nõnulli deo nostro ingratissimi negare nõ ꝯfunduntur ad hominũ vtilitatẽ cuncta q̃ in celo ⁊ q̃ in terra sunt esse ordinata· Qui audire debent illud qđ scribit̃ Deutronomij· iiij· c Solẽ ⁊ lunã ⁊ oĩa astra celi creauit dominus deus in ministeriũ cũctis gẽtibus Et Dauid loquens ad deũ cũ admiratõe dicebat· Quid est hõ ꝙ memor est eiꝰ aut filius hoĩs qm̃ visitas eũ· Minuisti eũ paulominus ab angelis gloria ⁊ honore coronasti eũ· ⁊ ꝯstituisti eũ sup oꝑa manuũ tuaꝝ· Oĩa subiecisti sub pedibus eius oues ⁊ boues vniuersas· insuꝑ ⁊ pecora campi· Uolucres celi ⁊ pisces maris· Et de hoc Aug· adhuc ita loquit̃ Oĩa dñe sub pedibus hoĩs subiecisti vt solus hõ sup oĩa tua tuus eẽt totus Exteriora nanq̄ pro corꝑe cũcta creasti· Ip̃m vero pro aĩa· animã ꝑ te· vt tibi soli vacaret· te solũ amaret ⁊ possideret ad solatiũ· Lactãtius aũt li· vij· diuinaꝝ institutionũ ꝑius elegãter suadet mundũ sine cã factũ nõ esse demũ ⁊ ꝓpter homines a deo conditũ cõfitet̃· Inquit g̃ sic Cum mundũ oẽsq̄ ꝑtes eius vt videmꝰ mirabilis ratio gubernet· cuʒ celi ꝑpatio· ⁊ eq̃lis in ipa varietate cursus astroꝝ· luminũq̄ celestiũ corpoꝝ ꝯstans ac mira descriptio· terraꝝ varia fecunditas· plana campoꝝ munimenta ⁊ aggeres montiũ· viriditas vbertasq̄ siluarũ· fontiũ saluberrima eruptio· fluminũ oportuna inundatio· maris opulenta ⁊ copiosa interfusio· ventoꝝ diuersa ⁊ vtilis aspiratio· ceteraq̄ oĩa rõne sũma ꝯstent· Quis tã cecus est vt existimet sine cã eẽ facta in quibus mira dispositio prouidẽtissime rõis elucet· Deinde sequit̃ Lactãtius insinuans ꝙ nõ nisi ꝓpter hominẽ cũcta sint facta ait· Quis est eñ tã ineptus vel tã ociosus vt aggrediat̃ aliquid facere frustra ex q̃ nullã vtilitatẽ nullũ cõmodũ speret Qui domũ edificat nõ ideo edificat vt tãtũmodo domꝰ sit· sed vt in ea possit habitari· Qui nauẽ fabricat nõ iđ isumit oꝑaʒ vt tm̃ nauis appareat· sed vt ea nauiget̃ Itẽ qui vas aliqđ instituit ac format nõ ꝓpterea facit vt tm̃ fecisse videat̃· sed vt vas illud effectũ capiat aliquid necessariũ· Silr̃ cetera q̃cunq̄ fiũt nõ vtiq̄ i suꝑuacuũ· sed ad vsus aliq̃s vtiles laborãtur· Mũdus g̃ a deo factꝰ est· nõ vtiq̄ ꝓpter ip̃m mundũ· neq̄ ei aut calore solis aut lune aut aspiratiõe ventoꝝ aut humore imbriũ aut alimonia frugũ cũ sensu careat indiget· Sʒ ne illđ q̃dẽ dici põt ꝙ deus ꝓpter seip̃m fecit mundũ· qm̃ põt esse sine mũdo sic fuit antea· Et his oĩbus q̃ in eo sũt q̄q̄ generant̃ deus nõ vtit̃· Apparet g̃ aĩantiũ cã mundũ eẽ ꝯstructum· qm̃ rebꝰ his q̃bus ꝯstat aĩantes fruũtur Rursus ceteras aĩantes hoĩs cã esse factas ex eo claꝝ est ꝙ hoĩ seruiunt ⁊ tutele atq̄ vsibꝰ eius date sunt qm̃ siue terrene sint siue aquatiles nõ sentiũt mũdi rõne

sic homo. Hec Lactātiꝰ. Ut aūt breui/
us ptē hāc decurramꝰ. Hugo i li. de arra
spōse sic ad hoīem dic. Respice vniuer'
sū mundū istū ꝛ ꝯsidera si aliqd in eo sit
qḋ tibi nō seruiat. Oīs natura ad hūc fi/
nē dirigit cursū suū vt obsequijs tuis fa
mulet̄ tuisqꝫ necessitatibꝰ fm affluentiā
indeficientē occurrat. Hoc celū. h terra
h mare. h aer cū his q̄ sūt in eis vniuersis
explere nō cessant. Hec Hugo. Res est
profecto ab oīmibꝰ ponderāda qꝫ pijssimꝰ
oīm pr̄ deꝰ tot innumeris beneficijs. tot
amplissimis muneribꝰ. tot abūdantissi/
mis gratijs voluit aīam rōnalē donare.
Ipi corpꝰ organicū mirabili opificio ꝯ/
structū cū sensibꝰ copulauit. Ipi celos et
sydera firmamēti elemētaqꝫ oia ꝛ ex illis
cōposita seruire iussit Ipi angelos ad cu
stodiā deputauit. Ipi leges ꝛ pcepta bn̄
uiuendi instituit. Et cū nec sic suū creato
rē agnosceret misit vnigenitū filiū suū q̄
viā v̄itatis illā doceret. q̄ errantem ad se
mitā vite pduceret. q̄ deniqꝫ illā sanguīe
suo p̄cioso redimeret. Quis igit̄ tā egre/
giā tā insignē tā p̄clarā tāqꝫ deo charissi/
mā creaturā ad imaginē ꝛ suā similitudi
nē formatā moriturā audeat affirmare.
Aperi oculos tuos. O aīa tāta decore
rec inita. O aīa tāta diligētia a tuo crea/
tore custodita. O aīa tanto labore a ie/
su filio dei ꝛ v̄ginis q̄sita. tanto dolore re
cupata. tanto deniqꝫ p̄cio redēpta ꝛ ꝯside
ra in teipsa sapientiā dei. q̄ nō ab re circa
te tāta dignatus est opari. ¶ Septima rō
q̄ ondimus qꝫ aīa sit imortalis dr̄ iustifi/
catiōis. Clamāt oēs sancti iustissimū eē
deū sic pꝫ in sermōe de iusticia dei in q̄dra
gesimali nr̄o. Et vbi eēt iusticia dei si aīa
cū corpe moreret̄ quādoquidē tot mala i
p̄nti remanērēt ipunita. Sed profecto nō
sine pena trāsibūt impij q̄ in suis malis
ꝛ iniquitatibꝰ prosperant̄ qꝛ in futura vi
ta equissimꝰ ille deꝰ reddet vnicuiqꝫ fm
opa sua vt latiꝰ diximus in p̄tacto smōe
Non gloriēt̄ pctōres in malicia sua. qm̄

d'ulis inquit in ps. lxxvij. David Cōsu/
metur nequicia peccatorū. Et psal. xxxi
Multa flagella peccatoris. Et Sapi/
ens prouerbior. v. c. In quitates sue ca
pient impiū. Nā ꝛ Seneca in tragedijs
h ipm ꝯfitet̄. Inquit aūt sic. Qḋ quisqꝫ
fecit patit̄. Auctorē scelus reperit. ꝛ pla
to in fedrone dixit. Est in reuera defūcto
rū aīas extare ꝛ bonis meliꝰ eē. malis au
tē deteriꝰ. ¶ Octaua rō q̄ deducit̄ imorta/
litas aīe dr̄ remuneratiōis. hec spectat
ad clementiā ꝛ benignitatē dei q̄ sic nul/
lū malū impunitū ita nec vllū bonū irre
muneratū relinquit. Hoc aūt eēt si aīa
periret cū corpe qm̄ amici sui q̄ corpa co/
rū ꝛ voluntarijs castigatiōibꝰ ꝛ illatis pas
sionibus obtulerunt nullā inde reportas
sent mercedē Intueamur q̄d apostoli q̄d
ꝯfessores quid virgines quid ꝛ martires
egerint pro dei amore ꝛ inde ꝯcludamus
qꝫ si mortua foret illorū aīa dei manꝰ va/
cua eēt a munere liberalitatis. Erraueīt
in solitudinibꝰ illi in spelūcis i cauernis
in scissuris petrarū ꝛ montiū affligētes
carnē vigilijs ieiunijs genuflexionibus.
v̄beribus ꝛ disciplinis. Alij ludibria et
vīcula expti sūt. alij lapidati sūt alij capi
te cesi. alij flāmis adusti. alij sagittis vul
nerati. alij in mare ꝛ fluminibꝰ demersi.
alij exquisitissimis cruciatibus necati. vt
deo gloriā ꝛ honorē impenderent. Nun/
quid sine retributōe laborauerūt in cassū
O pietas dei benedicti. O charitas pr̄is
eterni. Ipe vtiqꝫ diligentibꝰ se bōa inuisi
bilia prepauit q̄ oculus nō vidit nec au/
ris audiuit Et ppterea saluator nr̄ Ma
thei. c. v. suos discipulos cōfortabat di/
cens. Beati estis cū maledixerint vobis
homīes ꝛ psecuti vos fuerint ꝛ dixerint
oē malū aduersū vos mentientes ppt̄
me Gaudete ꝛ exultate qm̄ merces vestra
copiosa est in celis. ¶ Nona rō dicit̄ assi
milatōis. de q̄ sic dicit Aug. in li. de spū
ꝛ aīa. Immortalis est aīa ne a sui crea
toris similitudine discrepare videatur;

Nō eni poterat ee imago ⁊ similitudo di si vllo mortis termino clauderet. ¶Decima rō dr resurrectiōis. Est articul⁹ fidei ꝙ resurgent mortui. et de hoc diffuse scripsi in quadragesimali in smōe de resurrectiōe generali. quia itaq3 erit resurrectio q fiet p vnionē aiarū ad sua ppria corpora virtute diuīa. Et q2 xp̄s surrexit a mortuis. Et alij post mortē miraculose redierūt ad vitā. necee habemus ꝯfiteri ꝙ aīa sit imortalis. ¶Undecima rō dr oratiōis Orat ecclesia pro defūctis ⁊ suffragia facit pro aīabus in purgatorio penale debitū exoluētibus. Igit aīa est imortal. ¶Duodecima rō dr compatōis. comparādo quippe aiaз que est vltima forma ad pmā materiā ponenda est aīa incorruptibilis. Nā sicut ee intelligibile est pmanentius q3 ee sensibile sic ⁊ recipiēs ee intelligibile est pmanentius q3 recipiens ee sensibile. Sed recipiens ee sensibile ē incorruptibile fm suā sbstantiā scз materia pma. g multo forti⁹ intellect⁹ passibil qui est receptiu⁹ formaꝝ intelligibilium ¶Tertio apparet ꝙ sit imortalis anima ex clara exemplatiōe. Sūt tria exempla lucidissima q ostendūt animā esse imortalē in quibus tāq3 in splēdidissimo speculo qlibet tāte rei virtutē inspicere pōt.

¶Primū exemplū dr toleratōis.
¶Secundū apparitionis.
¶Tertiū exauditionis.

¶Primū exemplū dr tolerationis. vt em̄ scribit Cicero in qstionib⁹ tusculāis Nemo vnq3 sine magna spe imortalitatis se pro pria offerret ad mortē. De martyribus clarū ē ꝙ mortē nō timuerūt quā vitare potuissent si xp̄m relinqre voluissent. Sed ad philosophos veniam⁹. recitat Aug. li. pmo de ciuita. dei. c. xxij. Q̄ qdā phs theobrot⁹ noīe lecto platōis libro de imortalitate aīarū de muro se precipitē dedit. Itaq3 interfecit semetipsum Et Lactātius li. iij. diuinaꝝ istitutionū ait. Multi ex his q eternas ee aīas suspicati sūt tanq3 in celū migraturi sibi ipsis man⁹ intulerūt. vt cleantes. vt crisippus. vt empedocles ⁊ zeno. Et ex romanis catho q fuit in oīm vita sua socratice vanitatis imitator. Et q2 de cathone fit mentio. sciendū ꝙ m̄lti fuerūt sic noīati Nā fuit quidā catho censorinus de quo fit mentio in libro de amicitia ⁊ in qstiōibus tusculanis a cicerone. ⁊ a Plinio in li. de viris illustrib⁹ ⁊ a Ualerio in rubrica de studio ⁊ industria. Hic fuit eloquētissimus litteris grecis ⁊ latinis erudit⁹ multaq3 fecit magnifica pro republica ⁊ ꝯsulēdo ⁊ pliādo. Qui vt scribit i speculo gestoꝝ mūdi tedio duplicis quartane affectus vt beatiore vita frueret semet ipm interfecit. Fuit ⁊ alius catho fili⁹ supdicti vir bellicosus qui vt scribit Frontin⁹ cū in bello ꝯ macedonie regē pugnaret eq̄ prolaps⁹ cū se recollegisset. aīaduertit gladiū cecidisse e vagina quē fortiter recupauit ⁊ vulneratꝪ hostib⁹ ad suos redijt. Quo exeplū adeo romāos aīauit ad pliū ⁊ macedones terruit vt ipi macedones vincerent. Fuit ali⁹ marc⁹ catho fili⁹ supdicti ⁊ nepos censorini q ꝯsul in affrica diē clausit extremū. Catho autē vticensis q ⁊ porti⁹ fuit fili⁹ pcedentis. Marci cathōis q vticēsis dr eo ꝙ in vtica libie ciuitate se occidit. Cā ho fuit vt nō subijceret cesari qm̄ ipe pōpeianas ptes secut⁹ fuerat. Nā vt ait Tulli⁹ in. j. de officijs. Mors turpitudini ac seruituti anponēda ē. Ex h arguūt qdā probātes ꝙ aīa sit imortalis ex aucte Arist. in tertio ethi. q ait. Q̄ forti⁹ dз se exponere morti pro salute patrie. ⁊ h fm iudiciū natural rōnis. Sed nisi aīa eēt incorruptibil nō deberet h appetere q2 nō ee simplr nō cadit sb appetitu. Sз ꝯ h nōnulli obijciūt dicētes ꝙ etiā anima moreret cū corpore adhuc vellē sustinere mortem pro liberatione patrie ⁊ pro republica esset fm iudicium rectum rationis. Nam melior est

modicꝰ actus virtutis intẽsus ꝙ̃ vita vi
ciosa vel cũ actu remisso ꝑ magnũ tp̄us
ergo fortis debet se exponere pro bono v̾
tutis. Et quia ip̃e est pars cõmũitatꝭ. cu-
ius bonũ cõmune naturaliter est magꝭ di
ligendũ ꝙ̃ bonum priuatũ. Et ista vide
tur fuisse opinio scoti quã improbat lã-
dulphus in suo. iiij. di. xliij. Quia sicͭ lex
⁊ ratio naturalis p̃ualet omni legi ⁊ rõni
maxime create. ita bonũ entitatis natura
lis p̃ualet omni bono cuiuscũqꝫ virtutꝭ.
vnde longe videt̃ ꝙ sit eligibilis habere
esse ꝑpetualiter ⁊ non virtuosum eẽ mo
raliter. non dico viciosum esse sed nõ v̾-
tuosum ꝙ̃ habere esse morale ad modicũ
tempus. ⁊ postea habere ꝑpetuũ, nõ esse
Similiter puto eligibiliꝰ habere ꝑpetu-
am entitatẽ icorruptibilẽ sine glĩa patrie
ꝙ̃ habere gl'iosum esse ꝑ vnum diẽ ⁊ po
stea ꝑpetuo annihilari. ⁊ tamẽ maiꝰ est
bonũ patrie ꝙ̃ bonum virtutꝭ. Hec Lã
dulphus. Richardus etiã de media vil-
la i tercio. di. xxxiij. ita scribit. Si anima
moreret̃ cum corpore vt q̃dam falso sũt
opinati. homo v̾o deberet velle sustinere
mortẽ pro liberatõe patrie. Primo quia
s̃m Aug. in primo de libero arbitrio. q̃s
quis recte aliq̃d eligit appetendũ necesse
est vt melior fiat cũ ad id ꝑuenerit quod
elegit. Melior autẽ esse nõ posset q̃ non
esset. Sed si anima moreret̃ cũ corꝑe hõ
per mortẽ totaliter desineret esse excepta
materia prima. Ergo moriẽdo volũtarie
pro liberatõe patrie melior nõ esset. ⁊ sic
nõ esset electio recta. ¶ Secũdo non debꝫ
hõ volũtarie intermittere actuꝫ virtutis
alicuius nisi vt liberiꝰ vacet exercitio ma
ioris virtutis. Sed multo magis essꝫ ꝯ̃
rõem rectam eligere illud ad q̃ꝺ sequeret̃
ꝑpetuo impossibilitas oꝑandi s̃m quã-
cunqꝫ virtutẽ quã ad tp̄us intermittere
actus vniꝰ virtutis nõ ꝓpter exercitium
alterius virtutis. Sed si aĩa moreret̃ cũ
corꝑe hõ eligendo mori eligeret illud ad

quod sequeret̃ ꝙ amplius in ꝑpetuum
s̃m virtutem oꝑari nõ possit. Ista causa
exercitij dicta sunt. ⁊ vt silentiũ impona
tur his q̃ dicunt nõ esse sufficiens imorta
litatis argumẽtũ ꝙ illi de q̃bus mentõeꝫ
fecimus supius ⁊ reliqui q̃ patriã dile-
xerunt imo ⁊ martyres qui christũ cõfes
si sunt mortem nõ horruerũt. ¶ Secũdũ
exemplũ in quo lucet aĩe imortalitas dr̃
apparitõis. De apparitõe animaꝝ dixi
mus in sermone de trãsfiguratione iesu
christi benedicti. ideo tm̃ id nũc asserimꝰ
ꝙ volente deo ad ꝯsolatõem viuoꝝ sepi
us anime sepate diuersimode apparue-
runt. In legenda sancte Lucie scribit̃ ꝙ
orante ip̃a cũ matre iuxta sepulcrũ sãcte
agathe luciã somnꝰ arripuit viditqꝫ aga
tham in medio angeloꝝ gemmis ornatã
stantẽ ⁊ dicentẽ sibi. Soror mea lucia q̃d
a me petis q̃ꝺ ip̃a poterꝭ p̃stare cõtinuo
matri tue. Nam ecce ꝑ fidem tuã sanata
est. Euigilans lucia ita inuenit. Nã pas
sa fuerat eius mater annis multis fluxũ
sanguinis. Hieronymus in vita pauli
p̃mi heremite narrat qualiter anthonius
longe positus a cella pauli vidit ãgelos
animã eius deferentes. Qui mox currẽs
inuenit corpꝰ pauli flexis genibꝰ i modũ
orantis erectũ ita vt ip̃m viuere extima-
ret. Sed cũ ip̃m mortuũ didicisset dixit
O sancta aĩa q̃ꝺ gerebas in vita in mor
te mõstrasti. Cũ autẽ nõ haberet vnde se
pulturã faceret venerũt duo leones ⁊ fo
ueã parauerũt. Sepultoqꝫ eo redierunt
ad siluam. Ambrosiꝰ refert de btã agne
te ꝙ eiꝰ ꝑacto martyrio cũ ꝑentes eiꝰ octa
ua die iuxta tumulũ vigilarẽt viderunt
choꝝ virginũ vestibꝰ fulgentibꝰ radian
tẽ. inter quas viderũt btãm agnetẽ simi-
li veste fulgentẽ ⁊ a dextris eiꝰ agnũ cãdi
diorẽ niue stãtẽ. Quibꝰ illa ait. videte ne
me q̃si mortuã lugeatis. sꝫ ꝯgaudete me
cũ ⁊ ꝯgratulamĩ q̃ cũ his oĩbꝰ lucidas
sedes accepi. Propt̃ quã visionẽ ecclĩa

celebrat festū agnetis scđo· Constantia
aūt virgo filia cōstantini lepra grauissi/
ma laborās cū hāc visionē audissꝫ tumu
lū eius adijt· ⁊ ibi dū orōi īsisteret obdor
miuit· viditqꝫ btām agnetē sibi dicentē
Si in christū credideris ꝯtinuo liberabe
ris· Ad quā vocē euigilās ꝑfecte se sana
tam inuenit· Que baptismū recipiēs su
per corpus btē agnetis basilicam fecit· et
ibi in virginitate ꝑmansit· Jn vita sctāꝝ
ruffine et secūde ponit̄ qualiter apparue
rūt cuidā patrone nomīe plautille· He
due sorores fuerūt virgines romane pa
rentibꝰ clarissimis genite· asterio scilicet
⁊ aurelia q̄ nupserūt armentario ⁊ veri/
no· Qui accusauerūt eas ꝙ christiane es
sēt tp̄e valeriani imꝑatoris· Et capte ac
tradite donato p̄fecto post mlt̄a v̄ba ius
sit ruffinā pꝰ cedi· Quod videns soror
clamare cepit ad iudicē· Quid est ꝙ soro
rem meā gl̄ificas ⁊ me ihonoras· Tandē
pꝰ multa vtriusqꝫ illata tormenta ducte
fuerunt in siluā in via cornelia ab vrbe
roma miliario decimo in fundo q̄ vocat̄
bureto· Jbiqꝫ ruffina capite trūcat̄· Se/
cunda ꝑcutitur· ⁊ eaꝝ corꝑa foris voran/
da linquunt̄· Deniqꝫ plautilla matrona
in cuiꝰ p̄dio hoc factū est vidit eas in vi
su sedentes gēmatas in thalamo ⁊ dicen
tes sibi· Plautilla desine a flagitijs ido/
lorū ⁊ crede in christū ⁊ veni in p̄diū tuū
⁊ corꝑa nostra sepeli· qđ illa fecit ¶ Gre
gorius in scđo dialogoꝝ lib· affirmat de
sctō Benedicto ꝙ dū moraret̄ apđ mon
tē cassinū nocte q̄dā dū ꝑ fenestrā cellu/
le cōspiceret ⁊ oraret vidit fusam lucē de
suꝑ cunctas noctis tenebras effugasse·
Subito autē totus mūdꝰ velut sb̄ vno so
lis radio collectꝰ an̄ ocl'os eiꝰ adductꝰ ē·
ibiqꝫ aīam germani epī capuani ad celū
deferri videns· Comperit aūt postea ꝙ
illa hora migrasset a corꝑe· ¶ De sanctis
geruasio et protasio geminis fratribus
q̄ martyrio coronati fuerūt in ciuitate me
diolani scribit Ambrosiꝰ in s̄mōe q̄ leg̃
tur in officio matutinali festiuitatꝫ eorū·
Qualit̄ cum eoꝝ corꝑa trecentis annis ⁊
vltra latuissent ab eo repta sunt mō q̄ se
q̄tur· Quodā nāqꝫ q̄dragesimali tꝑe ipi
in orōne posito nec apte vigilāti nec inte
gre dormienti apparuerūt duo pulcerri/
mi iuuenes vestibꝰ cādidissimis· idē col
lobio ⁊ pallio īduti caligulis calciati se
cū manibus extēsis orātes· Qua visione
elapsa rogauit dn̄m vt eū ludificari nō
sineret· Si v̄o aliq̄d visio illa expeteret
boniteꝝ appareret· Simili mō canente
gallo orantes secū iuuenes apparuerūt·
Tercia v̄o nocte nō dormienti sed stupē
ti cum tertia sibi apparuerūt ꝑsona que
similis paulo aplō videbat̄ s̄m ꝙ in pi
ctura prospexerat· Illisqꝫ tacētibꝰ apl's
sibi dixit· Jsti sunt q̄ nihil terrenū deside
rātes monita mea sunt secuti· Quoꝝ cor
ꝑa in eo reꝑies loco in q̄ stas duodeci pe
dum altitudine terre cooꝑtā archā repe
ries· Et ad caput eoꝝ libellū ī q̄ ortꝰ eoꝝ
ꝯtinet̄ ⁊ finis· Jta enī sepelierat illa cor
pora philippꝰ q̄dā christianꝰ· Conuocatꝫ
ergo vicinis coepiscopis· ip̄e ambrosiꝰ
p̄or terre fossor accessit· Et oīa prout di/
xerat sibi paulꝰ ī illa visiōe inuenit· Cor
ꝑa v̄o ita sunt repta ac si ip̄a hora ibidē
fuissent posita· Jnsuꝑ ⁊ odor mirabilis
inde flagrabat multaqꝫ ibi miracl'a illoꝝ
meritꝫ coruscarūt· Et vt inq̄t Augꝰ lib·
xxij· de ciui· dei in illis diebꝰ ip̄o p̄sente et
imꝑatore ac multitudīe gentiū cecꝰ q̄dā
ad corꝑa martyrū geruasij et prothasij lu
men recepit· Jn hac inuētōe pax int̄ lon/
gobardos ⁊ romanū imperiū reformata
fuit· Jdeo Gre· papa ī introitu misse cā
tari instituit· Loq̄t̄ dn̄s pacē ī plebē suā
¶ De p̄re nr̄o btō frācisco narrat Bona
uentura ꝙ hora trāsitꝰ eiꝰ minister fratrū
tūc tꝑis ī terra laboris Augustinꝰ noīe
in extremis laborās cū iā diu ꝑdidissꝫ lo
q̄lā audiētibꝰ q̄ astabāt sbito clamauit ⁊

dixit· Expecta me pr̄ expecta ·ecce iā ve-
nio tecū· Querētib⁹ aūt fratrib⁹ ꝛ miran
tib⁹ cui sic loq̄ret̃ btm̄ frācis̄cū eūtē ī celū
se videre asseruit· Staīq3 h̄ dicto ꝛ ipse
fideliter req̄euit· Eadē hora ep̄o assisina
ti q̄ ad oratoriū michael' archāgeli p̄ deuo
tōe accesserat in mōte gargano btūs fran
cisc⁹ iocūd⁹ apparēs mūdū se dixit relin
q̄re ꝛ ad celū cū exultatōe trāsire· Mane
surgens ep̄s socijs narrauit q̄ vidit· Et
assisiū rediēs cū p̄q̄sisset sollicite certitu-
dinalit̃ cōperit ꝙ ea hora q̄ sibi p̄ visiōe3
īnotuit btūs pater ex hac vita migruit In
ueniunt̃ et alie hm̄oi apparitōes q̄s lon
gū eēt enarrare· Ex q̄b⁹ cogimur indubi
tāter tenere ꝙ aīa sit īmortal'· ¶ Tertium
exēplū d̄r exauditōis· Quis nā nō videat
ꝛ p̄ exp̄ientiā cōprehendat q̄t ꝛ viri ꝛ mu
lieres q̄ in suis necessitatib⁹ sanctoꝝ et
sanctaꝝ p̄cipue v̄gis īmaculate m̄ris dei
implorāt p̄ocīniū exaudiāt̃· Taceam⁹
miracl'a q̄ sup̄ h̄ indies ī eccl'ia clarescūt
Ocl'os tm̄ cordis ꝛ corpis ꝯuertam⁹ ad
sacra tēpla q̄ in dei ꝛ celoꝝ regine alioru3
q3 honore p̄ orbē ꝯstructa sūt· Cur n̄ mi-
remur in tantaꝝ imaginū aliaꝝq3 rerum
aspectu· in q̄b⁹ indicat̃ ꝙ hoīes ī tribula
tōib⁹ positi interueniētib⁹ scīs libati fu
erūt· Sūt in italia eccl'ie deuotissime v̄gi
nis nomī dedicate· Sctā Maria d̄ mar
tyrib⁹ apud melfictū in apulia· Sancta
Maria de casali apud brundusiū· San
cta maria de angelis apd̄ assisiū· Sancta
maria de loreto apud rachanetū· Sācta
maria annūciata florētie· ꝛ alie vulgo sic
noīate· In q̄b⁹ cernunt̃ in imaginib⁹ cere
is ꝛ argenteis aliisq3 reb⁹ oblatis bn̄ficia
suscepta ab ill' q̄ se v̄gini ꝯmēdarūt· q̄d
rōes q̄rim⁹· q̄d p̄hoꝝ sentētias exq̄rimus
cū ipi effugere nō valeam⁹ tā varia tāq3
lucidissima īmortalitatis aīaꝝ exempla·
¶ Secūdū dubiū p̄ncipale fuit vtꝝ aīe
sepate trāsferāt̃ ad aliq̄ loca· Et circa h̄
triplex inuenit̃ opinio falsa q̄rūdā· Pri
ma coꝝ q̄ dixerūt animas trāsire de corp̄e
in corpus· ita ꝙ cū sepat̃ ab vno vniāt̃ al
teri ꝛ postea alteri vsq3 ad corpa bestiaꝝ
Et hec opinio ascribit̃ ipi platoni de q̄
ita scripsit Aug· libro· x· de ciui· dei· c· iiij·
Platonē aīas hominū post mortē resol
ui vsq3 ad corpa bestiaꝝ dixisse certissi-
mū ē· Sed mirādū est profecto platonē
talia fuisse locutū de q̄ Ualeri⁹ in rubri-
ca de studio ꝛ industria inq̄t· Plato cun
ctoꝝ mortaliū sapientissim⁹ habebatur·
adeo ꝙ si a celo iupiter descēdisset nec e-
legātiore nec beatiore facūdia eēt vsurus
Refert adhuc de ipo Apulei⁹ in lib· de
vita platonis· ꝙ cū ariston pr̄ ei⁹ ad ip̄3
instruendū deferret ad socratē nocte p̄ce-
dente viderat in q̄ete doctor socrates ꝙ
pull⁹ odoris et cādoris eximij vocisq3 so
nore ipi⁹ volabat in sinū· postmodū d̄ si
nu exiēs cātādo volabat ī celū· Cū mane
vidisset pueꝝ sibi adductū dixit somniū
cōpletū esse· Quid plura vt sup̄i⁹ cōmē-
rauimus de īmortalitate aīaꝝ copiose
disseruit· Quō igit̃ ad tātā insaniā deue-
nisse credēd⁹ ē vt circulatōnem illā aīaꝝ
posuerit· Nisi forte dixerim⁹ q2 vt hō er
rare potuit ac sibimet ꝯdicere· tm̄ q̄cquid
sit de eo opinionē istā impijssimā expug
nare debem⁹· Inq̄t enī Richard⁹ in· iiij·
di· xliij· ꝙ ꝯ illā non tm̄ ē scriptura sacra
īmo oīs p̄hia· Un̄ Arist· in p̄mo de aīa
redarguit pictagoricas fabulas dicentes
quālibet aīam q̄lībet corp⁹ posse ingre
di ex' eo ꝙ videt̃ vnūq̄d̄q3 corp⁹ h̄re spe-
ciē in formā p̄priā· Et scd̄o de aīa dic̃ ꝙ
nō contingit aīam accip̄e q̄lib3 corpus·
q2 vniuscuiusq3 act⁹ aptus nat⁹ est fieri
in p̄pria materia· Et inde ē vt ponit tho·
p̄ma p̄te· q· cxvij· ꝙ aīa separata sua natu-
rali v̄tute nō potest mouere aliq̄d corp⁹·
Et l3 corpa obediāt angel' ad motū loca
lē nō tm̄ obediūt aīe sepate· Rō q2 angeli
sunt s̄bē spūales quaꝝ v̄tutes nō termi-
nant̃ ad aliq̄ corpa et sunt naturaliter a

coꝛpꝛibus absolute· Et ideo diuersa coꝛ/ pa eis obedire pn̄t ad motū· Sed cū ali/ cuius substantie spūalis sepate virtus motiua determinetur naturaliter ad mo uendum aliqͦd coꝛpus· non poterit illa sba mouere aliqͦd coꝛpus mai⁹ sed min⁹· vn̄ cū aīa ꝭꝫ suā naturā determinet̄ ad mo uendū coꝛpus cui⁹ est forma nullū aliͦd coꝛpus sua naturali ꝟtute pōt mouere· Quare merito cōdēnant̄ hi q̄ fallacijs de monū facile credunt· dū ipi quorundam viuoꝝ coꝛpa obsidentes simulāt se esse aīas defunctoꝝ· Fuerūt eiusmodi delusio nes q̄ꝫ plurime dieb⁹ meis sicut scͥpsi i li/ bro de timoꝛe iudicioꝝ dei de illa q̄ neapo li obsessa fuit ꝛ q̄ꝫ plꝛimos in erroꝛē duce bat dū diabol⁹ qui loq̄bat̄ ꝑ eā fatebat̄ se eē aīā comitis iacobi picinini· Anno insuꝑ dn̄i· M·cccc·xl· In ptib⁹ ēre idꝛō ti ꝛ terre bari multi sic obsessi aiebāt se eē aīas q̄rūdā q̄ dieb⁹ illis ex hac vita mig̃/ uerant· In vrbe ꝑ̄dicante me ibi Anno dn̄i· M·ccccl xxiiij· Decapitat⁹ fuit qui dā iude⁹ eo q̄ aliū de suo genere interfece rat· post paucos ꝟo dies puella q̄dā he/ brea loq̄ cepit nūc in ꝑsona vni⁹ illoꝛum nūc in ꝑsona alteri⁹· Et dū amboꝝ parē tes ꝯcurrerēt ad nouū spectaculū aperie bāt multa secreta dom⁹ illoꝝ· rn̄debant q̄ꝫ ad iterrogata sicut faciebāt dū viuerēt hoꝛtabāt q̄ꝫ suos vt se iuicē pacificarent multaq̄ꝫ ꝯfinxerūt mēdacia policētes iu/ deis eternā salutē· Tādē demōes illi reli q̄rūt puellā ꝛ sic cessauit rumoꝛ exoꝛt⁹ in plebe· ¶ Secūda falsa opinio fuit alioꝝ q̄ crediderūt aīas sepatas latitare ī sepul chris suoꝝ coꝛpoꝝ seu ī loc̄ ubi ossa vel cineres suoꝝ coꝛpoꝝ fuarent̄· Jō de xp̄o vt scripsim⁹ in ꝭmone de resurrectōne la zari inq̄t Theophil⁹· Alti⁹ clamauit vt refrenaret oꝛa gentiliū fabulātiū ī tumul̄ latitare aīas defunctoꝝ· Quare alta vo ce dixit· lazare veni foras q̄si aduocaret de longinq̄· Non est igit̄ opinio illa fa/ neq̄ꝫ vllo pacto admittēda· ¶ Tercia fal sa opinio ē q̄rūdā q̄ dixerūt q̄ aīa nō est in loc̄ coꝛpalib⁹ sꝫ coꝛpaliū sitib⁹ siue in rebꝰ siue ī doloꝛib⁹· q̄ꝛ aīa separata nō depē det a loco coꝛpali· Sed huic opiniōi ob stat tota theologoꝝ turba q̄ oēs in hanc sniam ꝯueniūt· vicꝫ q̄ aīe p⁹ moꝛtē sunt in aliq̄b⁹ receptacul̄· Nā vt iq̄t Richar d⁹ in q̄rto di· xlv· Sic angeli q̄ sūt spūs sunt in aliq̄b⁹ coꝛpalib⁹ locis nō circum scͥptiue sed diffinitiue· sic ꝛ aīa sepata nō obstāte q̄ sit spūs· Et q̄ꝫuis aīa separata nō magis ꝯueniat cū vno loco q̄ꝫ cū alio rōe sue essentie cū ex loco natura ei⁹ ū de/ pendeat· tamen ꝓpter opatōes q̄s i loco exercere dꝫ vel circa eā debēt exerceri ma/ gis sibi ꝯuenit vn⁹ loc⁹ q̄ꝫ ali⁹· Ex q̄ du/ plex illi loc⁹ debet̄· Prim⁹ penal̄· s· infer nus· de q̄ ait Senec· in tragedijs· Ingens voꝛatio faucib⁹ vastis patet latūq̄ꝫ pādit omnib⁹ popul̄iter· Sunt ꝟo in inferno q̄ttuoꝛ mālones· prima inferioꝛ in qua sunt aīe damnate pro solo pc̄tō moꝛtali actuali q̄ puniunt̄ pena sensus· De h̄ dꝛ in tragedijs Senece· Ipaq̄ꝫ moꝛte peioꝛ est moꝛtis loc⁹· Secunda mansio ī qua sūt anime pro solo peccato oꝛiginali dā nate· que puniunt̄ tm̄ pena dāni· Ter/ cia mansio est in qua de lege cōmuni pur gant̄ anime que decesserūt in charitate de ferentes secū aliquod purgabile· Quar/ ta vero mansio est in qua requiescebant anime que decedebāt cū charitate que ni hil purgabile secū poꝛtabant· vel q̄ poꝛ/ tauerūt et purgate erant· Hec ante chri sti aduentū dicebatur sinus abrahe· Qꝛ enim abrahā primus ab infidelibus se/ parauit se et fidei signaculū distinctiuū accepit· Ideo locus requiei q̄ debebatur anime propter fidem charitate foꝛmatā sinus abrahe dictus est· Post chꝛisti ve ro aduentum quarta iste mansio vacua est· quoniam apeꝛta est ianua celi merito passionis xp̄i· Et aīe decedētes in chari/

tate nihil purgabile secū ferentes statim
euolant. vñ patet q̄ nō eundē locū intel/
ligim⁹ mō sinū abrahe cū rogam⁹ aīas in
illū deferri cū eo q̄ ante xp̄i aduentū sinus
abrahe dicebat. ¶ Scd̄us loc⁹ q̄ debetur
aīabus sepatis est locus delectabilis ce/
lū videlicz empyreū de q̄ suo loco abūde
dicemus. ꝓpter que oīa vt ponit lactan/
tius li. iij. diuinaꝝ institutionū. Esse inse/
ros Zeno stoicus docuit ꝛ sedes quidem
pioꝝ ab impijs eē discretas. Et illas qui
dē q̄etas ac delectabiles incolere regiōes
Nos vō penas luere in tenebrosis locis
ꝛ ceni voraginibus horrendis. Et Sene
ca in tragedijs inducit Theseū dicentez
Quisq̄s placide potēs Dominusq̄ vite
seruat innocuas man⁹. Et incruentū mi
tis imperiū regit. Animeq̄ parcit longa p
mensus diu. Felicis cui spacia vel celuz
petit. Uel leta felix nemoris helisij loca.
Scd̄m oēs poetas helisij cāpi pioꝝ apd̄
inferos sūt in quibus vt ipi dicūt bono/
rū sedent anie. ¶ Tertiū dubiū ꝑncipale
fuit vtꝝ loca faciāt ad delectationē vl̄ pe
nā aīabus sepatis. Et ad h̄ ita r̄ndz Ri
chardus vbi sup̄. Q̄ receptacula corpo
ralia aīaꝝ in aliquo augent delectationez
eaꝝ vel afflictionē. Celū eni empyreū q̄
uis in nullo augeat aīaꝝ beatarū delecta
tionē eēntialē in aliquo tñ auget delecta/
tionē actualē. inquantū ille anie locū il/
lum plusq̄ alia diligūt. Presentia autez
rei dilecte aliquā causat delectationē. ra/
tio aūt quare illū locū p̄ ceteris diligunt
triplex est. Una q2 sciūt locū illū sibi esse
deputatū a deo quē sūme diligūt Alia q2
in illo ꝓpter excessū nobilitatis sue natu
re sup alia corpa exp̄ssius q̄ in alijs locis
refulgere tanq̄ in effectu diuinā bonita/
tē ↄspiciunt. Tertia q2 illius loci sublimi
tas luminositas ꝛ immobilitas suā spū
alē sublimitatē ꝛ luminositatē ꝛ quietis p
petuitatē exp̄ssius q̄ qualitates alioꝝ lo
coꝝ rep̄sentant. vnusquisq̄ aūt ceteris pa
rib⁹ plus diligit illud qd̄ magis est rep̄n
tatiuū sue nobilitatis. Receptacula etiaz
dānatoꝝ in aliq̄ augēt eoꝝ afflictionem.
q2 locū illū odiunt triplici de causa. Pri
ma q2 sciūt ip̄m sibi fore deputatū a diui
na iusticia quā odiūt. Alia q2 illius loci
vilitas est obligatiōis sue ad penā ppe/
tuā rememoratiua seu rep̄sentatiua. Ter
tia q2 est ↄtentiuus ignis illius q̄ affligū
tur. Ex h̄ Tho. s. pte. q. lxiij. dicit. q̄ loc⁹
nō est penalis angelo aut anie q̄si afficiēs
alterādo naturā sed q̄si afficiēs volūtatē
ↄtristando dū angelus vel aīa apph̄en/
dit se eē i loco nō ↄueniēti. Receptaculū
aūt in q̄ purgant aīe in aliq̄ auget earuz
afflictionē nō q2 ip̄m odiāt volūtate deli
beratiua cū sint in charitate ꝛ sciant illuz
sibi eē assignatū ad tp̄us a diuīa iusticia
quā diligūt ad eaꝝ purgationē. Sz quia
ip̄m naturali motu volūtatis refugiunt
sub ratione qua suā obligationē ad penā
quāuis tp̄aneā rep̄sentat ꝛ sub rōne qua
ignez ↄtinet quo affligunt. ¶ Quartum
dubiū ꝑncipale fuit vtꝝ aīe sepate exeāt
aliqñ de locis ad q̄ trāsferūtur. ꝛ q̄daz di
cunt q̄ non ex eo q̄ Job. vij. scribit. Qui
descendit ad inferos nō ascendit. Insup
Aug. li. de cura pro mortuis agenda ait.
Si in rebus viuentiū interessent aīe mor
tuoꝝ me pia mater nulla nocte desereret
que me terra mariq̄ secuta est vt mecum
viueret. Si ergo exirēt aliqñ de recepta/
culis suis aliqñ interessent reb⁹ viuētiū
Alij ↄtrariū probāt ex eo q̄ vt scribitur
Mathei. xvij. c. in transfiguratione sal/
uatoris nostri moyses apparuit cū helia.
Ob qd̄ Aug. li. p̄facto ait ad viuos ali/
q̄s mitti ex mortuis. Pro hac ambiguita
te remouēda r̄ndet Richardus. q̄ aliqñ
aīas exire d̄ receptaculis suis dupliciter
potest intelligi vel p diuinā potentiā vl̄
p naturā ꝓpriā. Primo mō de iferno ꝛ de
celo exeunt alique anie non perpetuum.
sed ad tempus. nec de lege communi sed ex

aliqua speciali causa. Sic etiã de purgatorio aliq exeũt ad modicũ tpus ante expletionẽ pene sue. post cui⁹ expletõnem illuc ampli⁹ nõ reuertunt. In iudicio aũt omnes aĩe tã existentes in celo q̃ĩ inferno exibũt ꝭm cõem legẽ diuine iusticie ad eadẽ iterũ loca cũ suis corꝑibus reuersure ⁊ in eis in ꝑpetuũ permãsure. Per naturã vero ꝓpriã dixerũt q̃dã nõ posse animas de suis receptacul' exire affirmantes q̃ aĩa humana nullo mõ est mobil' ꝭ locũ nec ꝑ se nec ꝑ accidens. Et si ponat alicubi ꝑ subam suã nunq̃ mouebit de vbi ad vbi. Sed articul⁹ iste excõicat⁹ est a dño stephano epõ parisiẽsi. Jõ ꝭ Richardũ dicendũ est q̃ de suis receptacul' exire possent aĩe q̃ vellent nisi prohiberent a supiori virtute. Sed de lege communi exire probibent ille q̃ sunt in purgatorio ante expletã pniam ⁊ ille q̃ sunt in inferno ante iudiciũ. Jlle vero q̃ sunt in celo exire nolũt vsq̃ ad tps resurrectionis corpoꝝ suoꝝ nisi aliqñ videãt placere deo ex aliq̃ speciali cã. vnde vidr aliq̃bus q̃ oẽs descẽderũt de celo in obitu beate virginis marie ꝓpter ei⁹ reuerentiaʒ Et cũ ea iterũ ascẽderũt in celũ. Ab augustino ergo dicit aĩe nõ posse interesse rebus viuoꝝ ꝑ ꝓpriã naturã. q̃ eaꝝ virt⁹ nõ potest ɔtraire supiori virtuti q̃ ꝓhibent. Jdeo ꝑ hec dicta soluunt oẽs ꝑplexitates. Si igit nõ babem⁹ hic ciuitateʒ manẽtẽ. Si tã felix iocũdaq̃ bñfacientibus habitatio disposita ẽ. Si regnũ celoꝝ pacifice possidendũ nobis promittit cõtemnam⁹ infima hec atq̃ terrena. ⁊ q̃ram⁹ q̃ sursũ sũt vt sic ꝑuenire possim⁹ ad regionẽ illã opulentissimã btõꝝ. In q̃ de⁹ bñdict⁹ viuit et regnat ꝑ oĩa secula seculoꝝ Amen.

Sermo q̃nquagesimusnon⁹ de spũsãcto q̃ missus est aplis in signo visibili igneaꝝ linguarum.

Spiritus sanctus quẽ mittet pr̃ in nomine meo ille vos docebit oĩa. Verba sunt redeptoris nr̃i originalit Johã. xiiij. ca. et in euãgelio pñtis solẽnitatis. Amplissimũ donũ hodierna die collatũ fuit hũano generi cũ spũssctũs visibiliter missus est in aplos fundatores militantis ecclesie. Per illos enim in xp̃m credidit mũd⁹. Per ipos deleta fuit penitus ⁊ extincta ꝑniciesĩ idolatrie q̃ oẽs q̃si populos inuoluebat. Per ipos deniq̃ via regni celoꝝ mortalibus facta fuit nota. Tãta q̃ppe v̓tute ex alto ꝑditi spũsctõ coopante fuere. vt sicut ꝑs. refert. In omnẽ terrã exiuit son⁹ eoꝝ cũ fructu ⁊ vtilitate omniũ gentiũ. atq̃ in fines orbis terre verba eoꝝ. ¶ Propt̃ea vt tanti miraculi memores esse possim⁹ in p̃senti ꝭmõe de spũsctõ in aplos misso erim⁹ v̓ba facturi. De quo tria mysteria ꝓponimus contemplãda.

¶ Primũ dicit cognitionis.

¶ Secundũ missionis

¶ Tercium operationis

Ex vi nature spũsctũs nõ est cognoscibil' sed tm̃ ꝑ reuelatõem. et q̃lit spũssãctus est deus procedens a pr̃e ⁊ filio ipsi coequalis

Cap. primum

Primũ mysteriũ cõtemplanduʒ de spũsancto dr̃ cognitõis. In quo notande sunt tres theologorũ veritates. ¶ Prima q̃ nullus viator potest cognoscere ꝓpria vi nature terciã ꝑsonã in diuinis quã dicim⁹ spm̃sctm̃. Vñ Hilari⁹ in li. de trini. ait. Non putet hõ sua intelligẽtia sacramentũ generatõis et processionis se posse cõsequi. Et Diony. in libro de diuis nominibus Nõ est audendũ dicere aliq̃d nec cogitare de supsbstantiali occulta diuĩtate p̃terea que diuinit⁹ nobis ex sacris eloquijs sunt exp̃ssa. Et de hoc Paulus prime ad

Corinth·ij·c·dicit·Loq̄mur dei sapiētiā quā nemo principū hui⁹ seculi nouit·s· philosophoꝝ ꝑm glo·¶Secūda vitas ꝙ nobis reuelatū est in diuinis esse terciā ꝑsonam procedētē ꝑ modū amoris q̄ di/ cit spūsctūs·Nā in veteri ac nouo te stamēto fit mentio de spū dei·Vn̄ Gene· j·c·dicit·Spūs dn̄i ferebat sup̄ aquas· Et·vi·c·Non ꝑmanebit spūs meus in homine·Et·xli·c·Nunq̄d inuenire pote rim⁹ talem virum q̄ spū dei plen⁹ sit·Et Judicū·iij·c·Fuit in eo spūs dn̄i et iudi cauit israel·Et·x·ca·Factus ē sup̄ iepte spūs dn̄i·Et·j·Regū·x·c·Insiluit sup̄ saulē spūs dn̄i et ꝓphetauit·Et p̄s·xxxij Verbo dn̄i celi firmati sūt·⁊ spū oris ei⁹ omnis virtus eoꝝ·Et psal·l·Spm̄ san ctū tuū ne auferas a me·Et psal·ciij·E/ mitte spiritū tuū et creabunt·⁊ Ps·cxlij Spūs tuus bonus deducet me in terraꝫ rectā·⁊ Sap·i·c·Spūs dn̄i repleuit or/ bem terraꝝ·Et·xij·ca·O ꝙ̄ bonus ⁊ sua uis est spūs tuus in nobis·⁊ Jsa·xi·ca· Requiescet sup̄ euꝫ spūs dn̄i·Et·xli·c· Dedi spiritū meū sup̄ eū·Et·xlviij·cap̄· Dn̄s misit me et spūs eius·Et·lxi·cap̄· Spūs dn̄i sup̄ me·Et Johelis·ij·c·Ef fundam spm̄ meū et dabo prodigia ī ce lo ⁊ in terra·Eodē·c·Effundā spiritum meū sup̄ omnē carnē·⁊ prophetabūt filij vestri et filie vr̄e·Et Math·j·c·Jnuen ta est in vtero habēs de spū sancto·Et·iij c·Baptizabit vos spūsancto·Et·xij·ca· Qui dixerit verbū ꝯ spm̄sanctū non re/ mittet ei·Et vltimo·c·Euntes docete gē tes baptizantes eos in noīe p̄ris et filij ⁊ spūsancti·⁊ Luce·j·ca·Spūsancto re plebit et vtero matris sue·Eodem cap̄· Spūsctūs supueniet in te·Eodem ca· Repleta est spūsancto elisabeth·⁊·ij·ca· Spūsctūs erat in eo·⁊·iij·c·Descendit spūsanct⁹ corꝑali specie sicut colūba in ipm̄·⁊ Johānis·xx·ca·Accipite spm̄san ctū·⁊ Actuū·i·ca·Accipietis virtutem

supuenientis spūsancti in vos·Et·ij·c· Repleti sunt omnes spūsctō·⁊·x·c·In natōes gr̄a spūsancti effusa est·Et·vi·c· Elegere stephanū plenū fide ⁊ spūsctō· ⁊·viij·c·Jmponebāt manus sup̄ illos et accipiebant spiritūsanctū·⁊ ad Roma· v·c·Charitas dei diffusa est in cordibus vestris ꝑ spiritūsanctū·⁊·ij·Petri·j·ca· Spūsancto inspirati locuti sunt scti dei hoīes·⁊ Johēs ꝑme sue canonice·v·cap̄· Tres sunt q̄ testimoniū dant in celo p̄r verbū ⁊ spūsctūs·¶Tercia vitas ꝙ spi ritus accipit multipliciť·Primo pro sb stantia aīe Unde Act·vij·c·Dn̄e ihu acci pe spm̄ meū·⁊ Joh·xix·In man⁹ tuas do mine cōmendo spm̄ meū·Scd̄o accipit ꝓ vēto·vt ibi Joh·iij·c·Spūs vbi vult spirat·Tercio pro aere vt in psal·Os meū aperui ⁊ attraxi spiritū·Quarto ꝓ angelo·in p̄s·Qui facis angelos tuos spūs·Quinto pro deo·Joh·iiij·c·Spūs est deus·Sexto pro tercia ꝑsona in trini tate·¶Sed aduertendū ꝑm Bonauētu rā in ꝑmo dist·x·ꝙ spūs in suba spūali dicit dupliciter·s·a spūalitate ꝯtra cor pulētiā·⁊ sic suba rōnalis vel intellectu alis aut ei⁹ potētia inferior dicit spūs·vel a spiratōe·⁊ sic amor vel affectus dr̄ spi ritus·Primo mō cōuenit toti trinitati· Et sic est nomē absolutū·Scd̄o mō con uenit illi ꝑsone q̄ procedit vt amor·spi rari enī in spūalibus est soli⁹ amoris·Et qm̄ amor pōt spirari recte ⁊ ordiate·⁊ sic est purus·vel indirecte ⁊ inmūde·et sic est libidinosus·Jdeo illa persona q̄ est amor nō tm̄ dicit spiritus sed spūsctūs Non sic filius dicit sanctus·quia gene ratio est motus naturalis circa quē non attendit sanctitas vel puritas sicut attē ditur circa amorem voluntatis·¶Alber tus autē in compēdio theologie dicit·ꝙ spūsanctus multa habet noīa Dicit em̄ spūs a spirando actiue·eo ꝙ spiret vbi vult·Et sic conuenit tribus ꝑsonis·sed

spūisancto p appropriatōem. Alio modo dicitur spiritus a spirādo passiue. eo q spiratur. Et hoc mō propriū est spūisancto qui procedit per modū spirationis. Non solū autē dicitur spiritus sed additur sanctus. quia sanctus idem est qđ mundus vel firmus vel sine terra. Que conueniūt non solū ei quo ad se sed in cōparatione quo ad nos. Nam p grām spūssancti a peccatis mūdamur. in bono firmamur. a terrenis separamur. Insuper spūs sanctus vocatur nexus vnitas ⁊ amplexus. ⁊ hoc prout comparatur ad prēm ⁊ filiū. Item dicitur donū dei altissimi. quia omne donū ab ipo fluit. Dicitur fons viuus quia sitientibus gratiā largitur. Dicitur ignis quia affectū accendit. Dicitur charitas nō solum quia est amor patris et filij. sed quia nos amantes facit. Dicitur spūalis vnctio. quia omnes tribulatōēs mundanas suaues facit ⁊ iocūdās. fm illud. In labore requies. in estu tēperies Dicitur dextere dei digitus. quia sicut oēs tēporales res digito demonstrantur. ita p spiritūsanctū ostēdunt res spūales oculo spirituali. Dicitur paraclitus q: consolationes celestes mentibus instillat. Dicitur magistrorum optimus. q: intellectū ad cognitionē dei ⁊ suꝑius illuminat. Est itaqz spūssctūs vt colligitur ex dictis Aug. in libro de trinitate deus tercia psona in trinitate producta a patre et filio p modum volūtatis. Deus nanqz est sūme simplex. vt patet. xij. metaphisice. vbi phūs dicit. q deus est actus purissimus absqz aliqua compositione. ergo oīne quod est in deo est deus. Et p conseqns scientia. sapientia. intellectus. cognitio volūtas. ⁊ amor dei est deus. Constat aūt q spūssanctus est amor patris ad filiū. Deus enim pater per intellectū suū cognoscit essentiam suā esse infinite bonitatis. ergo eā amat amore infinito. Sicut ergo q seipsum cognoscit cognitio est filius. ita amor quo seipm amat est spūssanctus. Sz contra pdicta tres inueniunt hereticorum opiniones damnate. Prima fuit opinio Arrij. qui vt dicit sanctus Tho. in quarto sūme contra gentiles. c. xvi. docuit filiū et spiritūsanctū esse creaturas. filium tamē maiorē spūsancto. et filium minorem patre. quem errorem quantum ad spūmsanctū secutus est Macedonius qui de patre et filio recte sensit q vnius eiusdem substantie sint. Sed hic de spūsācto credere voluit creaturā esse ꝓtestans Vnd qdā macedonianos semiarrianos vocant. eo q cum arrianis in parte conueniunt. et in parte differunt ab eisdem. Quos tamen omnes conuincimus testio nio scripturarum sanctorum ex quibus verissime colligimus q spūssanctus est deus. Nam nulli templū construitur et consecratur nisi deo. Unde in psal. dicitur. Dominus ī templo sancto suo. Sed tēplum deputatur spūisancto. Dicit enim apostolus prime ad Chorin. vi. c. An nescitis quoniā membra vestra templū sūt spūs sancti. ergo spūssanctus est deus. Insuper comphendere omīa profūda dei. non est alicuius creature. Sed spūssanctus comprehendit omnia profunda dei. igitur non est creatura. Dicitur enī prime ad Chorinthios. ij. cap. Que dei sunt nemo cognoscit nisi spiritus dei. Item deus locutus est per pphetas. Unde Numeri. xij. cap. scribitur. Si quis fuerit inter vos ppheta domini in visione apparebo ei. vel p somnum loquar ad illum. Sed spiritus sanctus locutus est per prophetas. ergo est deus. Nam Actuum primo scribitur. Oportet impleri scripturam quam predixit spiritussanctus per os Dauid. Et secunde Petri primo capitulo. Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Item interius docere proprium opus dei est. Unde in psalmo. Qui docet hominem scientiam. Sed hec est opus

spūssancti·ergo est deus· Nam Johan·
xiiij·c·dr· Paraclit⁹ aūt spūssctūs quez
mittet pr̄ in nomīe meo ille vos docebit
oīa· Adhuc· Quoꝝ est eadē opatio oꝫ
tet eandem esse naturā·est aūt eadē ope
ratio filij ꝛ spūssctī· Nam christ⁹ loqtur
in sctis·ideo Paul⁹·ij·ad Cho·vlti·ca·
dicebat· An expimentū qritis eius q̄ loq̄
tur in me xp̄s·Spūssctūs etiā loqͭ iuxͣ il
lud Mat·x·c· Non em̄ vos estis q̄ loq̄
mini sed spūs pr̄is vestri q̄ loquit̄ in vo
bis·Ergo eadē est natura filij et spūssā
cti ꝛ ꝓ ꝯsequens pr̄is· Ampli⁹ eē vbi
qꝫ est ꝓpriū dei q̄ dicit Hierem·xxiij·ca·
Celū ꝛ terrā ego impleo· Hoc spūisctō
ꝯuenit ſm illud Sapie·i·c· Spūs dn̄i
repleuit orbem terraꝝ·ergo est de⁹· Pre
terea Actuū·v·c·dixit petr⁹ Anania cur
tētauit sathanas cor tuū mentiri te spiri
tuisctō· Et postea sbdit Non es mentit⁹
hoībus sed deo·ergo spūs sctūs est deus·
Paulus etiā in pma ad Corinth·ca·xij·
ita scribit· Nemo potest dicere dn̄s ih̄s
nisi in spūsctō·diuisiones ꝟo graꝝ sunt
idem autē spūs·ꝛ diuisiones mistratōnū
sunt idem aūt dn̄s. Et diuisiōes opatio
nū sunt idem ꝟo deus q̄ operat̄ oīa ī om̄i
bus Unicuiqꝫ aūt dat̄ manifestatio spūs
ad vtilitatē·alij q̄dem ꝑ spm̄ dat̄ ſmo sa
pientie·alij autē ſmo scientie ſm eundez
spiritū· Alteri fides in eodē spū·alij gr̄a
sanitatū in vno spū·alij opatio ꝟtutum·
alij ꝓpheria·alij discretio spirituū·alij ge
nera linguaꝝ·alij interp̄tatio ſmonum·
Hec aūt oīa opatur vn⁹ atqꝫ idē spūs·
diuidens singul̄ prout vult· In q̄b⁹ ver
bis manifeste exprimit spm̄sanctū eē deū
¶Secunda opinio dāpnata de spūsancto
ꝙ non procedit a filio sed a solo patre·q̄
ſm Tho·pma pte·q·xxxvi·inuēta fuit a
nestorianis vt patet in q̄dā symbolo ne
storianoꝝ dānato ab ephesina synodo·
Propterea in symbolo patꝝ dr̄ Et ī spi
ritūsanctū dn̄m ꝛ viuificantē q̄ ex patre
filioqꝫ procedit· Athanasi⁹ etiā h̄ reuo
lit cū dixit Spūssctūs a pr̄e ꝛ filio nō fa
ctus nec creat⁹ nec genit⁹·sed procedens
idip̄m profitet̄· Cyrill⁹ in epl̄a sua quaz
synod⁹ calcedonēs recepit Idem fatetur
Didimus in li·de spūsctō· Aug·etiaz sic
asserit sup Johem ꝛ in libris de trinitate
¶Sed greci ꝯtra h̄ instāt· Primo ꝙ xp̄s
de spūsctō loqns cū a patre procedere di
xit nulla facta mentōe de filio· Un̄ Johā
nis·xv·ait· Cū venerit paclitus quē ego
mittam vobis a pr̄e spm̄ ꝟitatis q̄ a pr̄e
procedit· Scōo q2 Johes Damas· dicit
Spiritūsanctū ex pr̄e dicim⁹ et spm̄ pa
tris noīamus· Ex filio aūt spm̄ nō dici
mus spm̄ ꝟo filij noīam⁹· Tercio·spūs
sctūs ꝑfecte procedit a pr̄e ergo supfluū
est ꝙ procedat a filio· ¶Sed ad pmū rn̄
det sctūs Tho·pma pte·q·xxxvi· Et ī q̄r
to sūme cōtra gentiles·c·xxv· ꝙ ꝓpt̄ vni
tatem essentie qō in scripturis de vna ꝑ
sona dr̄ ꝛ de alia optet intelligi nisi repu
gnet ꝓprietati ꝑsonali ipius etiā si dictō
exclusiua adderet̄·licet em̄ dicat̄ Mat·
xi·c· Nemo nouit filiū nisi pater·nō tn̄ a
cognitōe filij vel ipe filius vel spūssctūs
excludit̄· Unde etiā si diceret̄ ī euāgelio
ꝙ spūssanctus nō procedit nisi a patre n̄
ꝑ h̄ remoueret̄ q̄n procederet a filio· cuz
h̄ ꝓprietati filij nō repugnet· Nec ē miꝝ
si dn̄s spm̄sanctū a pr̄e procedere dixit
de se mentōe nō facta·q2 oīa ad patrē re
ferre solet a q̄ habet quicq̄d habz· Sic cū
dic̄ Joh·vij·c· Mea doctrina nō ē mea
sed ei⁹ q̄ misit me patris· Et multa hmōi
in verbis dn̄i inueniunt̄ ad cōmēdandaz
in pr̄e auctoritatē principij· Nec tn̄ in ꝟ
bis allegatis oīno decreuit esse se spūssci
principiū·cū dixit eū spm̄ veritatis ꝛ se
pus dixerat veritatē· Preterea spūssan
ctus a filio mittit̄ ſm illud Joh·xv·cap·
Cū venerit paclitus quē ego mittā vob·
Sed mittens aliquā auctoritatē habz in
missum· Oportet ergo dicere ꝙ fili⁹ ha

beat aliquam auctoritatē respectu spiri-
tussancti nō aūt dñi vel maioritatꝭ sʒ ꝑm
solā originē. Si q̄s aūt obijceret ꝙ filius
mittit̄ a spūsancto q̄ꝛ dr̄ Luce. iiij. c. Ex
dñs dixit in se i𝔭letū illud Isa. Sp̄s dn̄i
sup me euāgelizare pauꝑibus misit
me. Rñdere possum⁹ ꝙ fili⁹ a spūsancto
mittit̄ ꝑm naturā assumptā. Spūs autē
sanct⁹ nō assumpsit naturā creatā vt ꝑm
eā possit dici miss⁹ a filio vel fili⁹ hr̄e au
ctoritatē respectu ip̄i⁹. Relinquit̄ ḡ ꝙ re
spectu ꝑsone et̄ne fili⁹ suꝑ spm̄sanctum
auctem hēat. Ad scd̄m obiectū de Dama
sceno dic̄ sanct⁹ Tho. ꝙ i h̄ nō est audiē
dus Grecis a quibusdā dicat̄ ꝙ sic nō ꝯfi
tet̄ spm̄sanctū eē a filio ita etiā nō negat
ex vi ꝟboꝝ illoꝝ. Ad tertiū de productōe
ꝑfecta p̄ris dic̄ sanct⁹ Tho. ꝙ ꝑ h̄ ꝙ spi
ritussanct⁹ ꝑfecte procedit a p̄re nō soluʒ
nō est suꝑfluū dicere ꝙ procedat a filio.
sed oīno nec̄ariū. q̄ꝛ vna ꝟt⁹ est p̄ris et fi
lij. ⁊ q̄cquid est a p̄re nec̄e est eē a filio ni-
si ꝓprietati filiatiōis repugnet. nō em̄ fili
us est a seip̄o lʒ sit a p̄re. Igit̄ p̄r ⁊ filius
sūt vnū ꝑ̇ncipiū spūssancti ꝓp̄t vnitateʒ
diuīe ꝟtutis ⁊ vna productōe producūt
spm̄sanctū sic etiā tres ꝑsone sūt vnū ꝑ̇n
cipiū creature ⁊ vna actōe creaturā ꝑdu
cūt. ¶ Tertia opinio de spūsancto dāna
ta fuit aliq̄ꝝ q̄ dixerūt. ꝙ spūssanct⁹ non
sit eq̄lis p̄ri aut filio. Arguebant ꝟo sic.
Dare se totū sine sui diminutōe ē summe
potētie. Hoc aūt pōt p̄r. h̄ pōt fili⁹. non
aūt spūssanct⁹. Nō em̄ pōt generare fili
um sic p̄r. nec pōt spirare spm̄sanctū sic
p̄r ⁊ fili⁹. ḡ nō est illis eq̄lis. Ad h̄ rn̄dʒ
Alex. in p̄mo volumīe sūme. ꝙ sic eadeʒ
est potētia filij q̄ potuit generari q̄ est in
p̄re q̄ potuit generare. Sic eadē est potē
tia spūssancti q̄ pōt dari idest spirari q̄
p̄ris ⁊ filij q̄ pn̄t dare idest spirare. Vn̄
Augu. li. ꝯ maximū inq̄t Absit vt iō sit
potētior p̄r filio q̄ꝛ creatorē genuit p̄r fi-
lius nō genuit creatorē. neq̄ʒ em̄ nō potu

it. sed nō oportuit. idest nō ex īpotētia fe
cit sed q̄ꝛ sibi nō ꝯueniebat. Silr̄ pōt di-
ci in ꝓposito. Si ꝟo q̄rat̄ vtꝝ artata siue
ligata sit potētia producēdi in ꝑsona spi
ritussancti ꝓpter h̄ ꝙ nō pōt exire in actū
producēdi ꝑsonā sic pōt in p̄re ⁊ filio. di-
cendū ꝙ nō. īmo in sūma ꝑfectiōe ip̄i⁹ po
tētie est q̄ꝛ nō pōt exire in actū hmōi quia
nō ꝯgrueret. vn̄ Ansel. in monologion
ait. Qui pōt qd̄ sibi nō prodest ⁊ nō debʒ
tāto mag̃ aduersitas ⁊ ꝑuersitas pn̄t in
illū. ¶ Sanct⁹ ꝟo Tho. j. p̄te. q. xlj. dicit.
Ex sic eadē eēntia q̄ in p̄re est p̄rnitas in
filio est filiatio. ita eadē est potētia q̄ pa
ter generat ⁊ q̄ fili⁹ generat̄. vn̄ veꝝ ē ꝙ
quicq̄d pōt p̄r pt̄ fili⁹. Nō tn̄ sequitur ꝙ
possit generare. nā generatō significat re
lationē in diuinis. Habet ḡ eandē potē
tiā quā p̄r sed cū alia relatōe. q̄ꝛ p̄r hʒ eā
vt dans. ⁊ h̄ significat̄ cū dr̄ p̄r pōt gene
rare. fili⁹ aūt hʒ eā vt accipiēs. ⁊ h̄ signi-
ficat̄ cū dr̄ pōt generari Idē dicēdū est de
spūsancto respectu patris ⁊ filij.

Quid sit missio ī diuīs. ⁊ q̄lit̄ spūssā-
ctus mittit̄ inuisibilit̄ ⁊ visibilit̄ ⁊ de ꝯgru
itate tp̄is q̄ spūs dat⁹ fuit ap̄lis ī signo
visibili. Cap. scd̄m.

Secundū mysteriū contēplandū de
spūsancto dr̄ missiōis. In q̄ tres
consideratiōes faciem⁹
¶ Prima dr̄ quidditatis
¶ Secunda qualitatis
¶ Tertia tꝑalitatis

Prima ꝯsideratio dr̄ quidditatꝭ. vbi
q̄d sit missio in diuinis est aꝑiendū. Ad
qd̄ ita ait Richar. ī p̄mo. di. xv. Missio
est ꝑsone emanātis vel emanatiōis ꝑsōe
ꝑ aliq̄d sibi approꝑ̇atū actu vel hitu ma
nifestatio. Nā missio respectu missi duo
hʒ ex suo itellectu emanationē ⁊ manife-
stationē ꝑ effectū. vn̄ Aug. iiij. li. de trini.
inq̄t. Mitti est cognosci eē ab alio. ⁊ q̄a
p̄r a nullo iō nūq̄ʒ dr̄ miss⁹. ¶ Sʒ vt ista
clari⁹ habeant̄ tria in hac p̄te dubia sunt

aꝑienda. ¶ Primũ vtꝝ sit ponere mis-
sionẽ in diuinis. Scḋo vtꝝ missio sit q̇d
increatũ vl' creatũ. Tertiũ vtꝝ missio di
cat̄ de deo ab et̄no vel ex tp̄e vl' vtroqꝫ mõ
¶ Ad p̄mũ dubiũ rñdet sc̄ptura sc̄a. Dr̄
eñi ad Galath. iiij. c. Misit de⁹ filiũ suũ.
Et ibidem. Misit deus spiritum filij sui
in corda vestra. Et Johis. iij. c. Nõ enim
misit de⁹ filiũ suũ in mũdũ vt iudicet mũ
dũ. Et. vi. c. Misit me viuẽs pater. Et
viij. c. Qui misit me verax est. Et Johis
xvi. c. Cũ venerit ꝑaclit⁹ quẽ ego mittã
vob. Ex q̇b⁹ ꝛ silib⁹ patet ꝙ fili⁹ missus
est etiã ꝛ sp̄us sanct⁹. ¶ Cõtra h̄ tñ q̇dam
obijciũt. Primo q: q̇ mittit̄ ab aliq̄ disce
dit ab eo ꝛ ad aliquẽ locũ de nouo vadit.
Sꝫ in diuinis nõ pōt eẽ loci mutatio cũ
de⁹ sit vbiqꝫ. g̃ in diuĩs nõ pōt eẽ missio.
Scḋo oẽ qḋ mittit̄ sepat̄ a mittẽte. sed i
diuinis nõ est ponere sepationẽ vni⁹ ꝑso
ne ab alia. g̃ nec missionẽ. Tertio nihil ꝑ
tinẽs ad inferioritatẽ ꝛ supioritatẽ dr̄ de
vna ꝑsona respectu alteri⁹. vñ dicit Da
mascen⁹ ꝙ fili⁹ f̃ꝫ ꝙ de⁹ nõ dr̄ obediẽs vl'
iobediẽs p̄ri. sbiectoꝝ ei ẽ h̄. cũ g̃ ille q̇ mit
tit̄ ic̄ꝫtũ hui⁹ sit iferior q̄ ille q̇ mittit ꝛ il
le q̇ mittit sit supior nõ dicũt̄ hmõi noĩa
mittere ꝛ mitti de vna ꝑsona respectu al-
teri⁹. ¶ Ad soluẽda hmõi obiecta notan-
dũ est f̃m Bonauẽturã in p̄mo. di. xv. ꝙ
missio in his inferiorib⁹ h̄ꝫ respectũ ad
tria. s. ad p̄ncipiũ. ad terminũ. ꝛ ad missũ.
Ad p̄ncipiũ siue ad mittentẽ missio habꝫ
s̄b triplici h̄itudine cõpari. videlicꝫ vt ad
dantẽ eẽ. ꝛ sic mittit̄ radius a sole. Ut ad
dantẽ v̄tutẽ. sic mittit̄ iaculũ a proiecto-
re. Et vt ad dantẽ iurisdictionẽ. ꝛ sic mit
tit̄ nũci⁹ a p̄ceptore. Scḋm oẽm hãc com
parationẽ est missio in diuĩs q: sp̄us san
ctus mittit̄ a p̄re ꝛ filio tanq̄ h̃ñs eẽ ꝛ v̄-
tutẽ ꝛ auc̄tem opando ab eis. Et ideo mis
sio f̃m hũc respectũ cõpletissime est in di
uinis. Silr̄ ad terminũ s̄b triplici habitu
dine cõpat̄. Mittit̄ eñi aliq̇d alicubi vbi
videlicet quietat̄. vt lapis mittit̄ deorsũ.
Mittit̄ etiã aliq̇d alicubi vt a q̄ habeat̄
sicut aliq̇s mittit alicui donũ. Mittit̄ in
sup ad aliq̇d qḋ opetur. Et sic mittit̄ fili
us vel sp̄us sanct⁹. vt alicubi inhabitan-
dũ vt alicubi ad possidendũ. vt donũ. vel
aliq̇d scꝫ ad effectũ ꝯferendũ. Et iõ mis-
sio ꝑ cõpationẽ ad terminũ repit̄ cõpletis
sime in diuĩs multo magis q̄ in creaturis.
Si aũt loq̄mur de missiõe in cõparõe ad
missũ. Si in his inferiorib⁹ ponit̄ tripli
cẽ ꝯditionẽ iꝑfectiõis. s. sepationẽ. s̄biecti
onẽ. ꝛ mutatõnẽ. q̄ quidẽ nõ sũt in diuinis
Est tñ aliq̇d ꝑfectiõis ibi istis corñdẽs.
Et rõ hui⁹ pꝫ sic. In istis inferioribus se
parat̄ miss⁹ a mittente. Nã cũ mitto ali
quẽ romã q: roma distat a me ille quem
mitto sepat̄ a me. In diuinis v̇o q: deus
mittens est vbiqꝫ nulla est distantia. iḋo
nulla sepatio. Loco tñ hui⁹ ẽ missi a mit
tente egressio. siue emanatio. Silr̄ in his
inferiorib⁹ est in misso s̄biectio ꝓpter dif
ferentiã mittentis ad missũ. q: miss⁹ dif-
fert a mittente in s̄bstãtia. Sed in diuĩs
nõ est s̄bstãtialis differẽtia. Et iõ oia sũt
eq̄lis nobilitatis in misso ꝛ mittẽte. Sic
etiã in his inferiorib⁹ est in misso muta-
tio ꝓpt̄ distãtiã missi a termĩo. q: v̇o i di
uinis miss⁹ nlli loco abest. iõ nõ ẽ ibi mu
tatio sꝫ alicui⁹ effect⁹ de nouo productio
Hec Bonauẽ. Sctũs v̇o Tho. i. ꝑte. q.
xliij. eãdẽ sniam ꝯfirmãs ita asserit. ꝙ in
rõne missiõis duo iportant̄. Quoꝝ vnũ
est h̃itudo missi ad eũ a q̄ mittit̄. Aliud ẽ
h̃itudo missi ad terminũ ad quẽ mittitur.
Per h̄ aũt ꝙ aliq̇s mittit̄ oñdit̄ pcessio
q̇dã missi a mittẽte. Uel f̃m iperiũ sic do-
min⁹ mittit seruũ. Uel f̃m ꝯsiliariũ vt si
ꝯsiliari⁹ dicat̄ mittere regẽ ad bellandũ.
Uel f̃ꝫ originẽ vt si dicat̄ ꝙ flos mittit̄
ab arbore. Oñdit̄ etiã h̃itudo termini ad
quẽ vt mittit̄ aliq̄mõ ibi eẽ icipiat. vl' q: ꝑ
us ibi oĩno nõ erat q̄ mittit̄. Uel q: inci-
pit ibi aliq̄mõ eẽ q̄ ꝑus nõ erat. Missio

g diuine psone cõuenire põt fm q̃ importat
ex vna pte pcessionẽ origis a mittẽte. Et
fm q̃ importat ex alia pte nouũ modũ exi
stendi in aliq̃. Sic fili⁹ dr̃ eẽ miss⁹ a prẽ
in mũdũ fm q̃ incipit eẽ in mũdo visibi/
lit p carnẽ assumptã. 7 tñ antea in mũdo
erat. vt dr̃ Johis. j. c. Nõ ponit̃ g̃ missio
in diuinis q̃ fit fm motũ localẽ. qre nec ibi
est sepatio sed sola distinctiõ origis. neq̃
põt ibi eẽ minoratio cũ non sit a pncipio
mittẽte aut fm imperiũ aut fm ↄsiliũ. q̃a i/
perãs est maior 7 ↄsilians sapiẽtior. Et
vt pdictũ est missio illa nõ importat nisi p
cessionẽ originis q̃ est fm eq̃litatẽ. ¶ Se/
cundũ dubiũ fuit vtrũ missio sit q̃d crea/
tũ vel increatũ. Ad qd̃ ita rñdet Alexã.
in pmo sũme. q̃ missio siue dicat̃ actiue. d
prẽ respectu filij. siue de prẽ 7 filio respe
ctu spũssancti. siue dicat̃ passiue d filio
vel spũsancto est q̃d increatũ 7 idẽ q̃ de⁹.
Nã pcessio spũssancti est ipse spũsscũs
pcedẽs 7 sanctificatio spũssancti est ipse
spirit⁹ sanct⁹ sanctificãs. Sed missio spi
rit⁹ sancti est eius pcessio a prẽ 7 filio ad
sanctificandũ creaturã. vtrũq̃ aũt est q̃d
increatũ qd̃ est spũssanct⁹. g̃ missio q̃ spi
rit⁹ sanct⁹ est missus est aliq̃d increatũ. 7
eadẽ rõne missio q̃ fili⁹ mittit̃ 7 q̃ pr̃ mit
tit. ¶ Tertiũ dubiũ fuit vtrũ missio dicat̃
de deo ex tpe vl' ab et̃no. Et rñdent docto
res theologi q̃ dr̃ ex tpe. verũtamẽ Ale
xander in pmo sũme dic̃ q̃ i missiõe duo
sũt. Est eñ ibi pncipale significatũ qd̃ ẽ q̃d
increatũ. 7 est ibi aliqd̃ ↄnotatũ. s. effect⁹
in rõnali creatura qd̃ ẽ q̃d creatũ. Nã mis
sio ẽ processio alicui⁹ psone manifestata
in creatura vel manifestatio processiõis
eterne facta rõnali creature. Rõne g̃ cõ/
notati qd̃ tpale ẽ dr̃ missio tẽpalis. Sed
sanct⁹ Tho. in. j. pte vbi sup dic̃. q̃ i his
q̃ importãt originẽ diuinarũ psonarũ ẽ q̃/
dã differẽtia attẽdenda. Quedã eñ i sui
significatõe importãt solã hitudinẽ ad pn/
cipiũ vt processio 7 exit⁹. Quedã vo cũ
hitudine ad pncipiũ determinãt processi
onis terminũ. Quorũ q̃dã determinãt ter
minũ eternũ sic generatio 7 spiratio. Nã
generatio ẽ processio diuine psone in na
turã diuinã. Et spiratio passiue accepta
importat pcessionẽ amoris subsistẽtis. Que
dã vo cũ habitudine ad pncipiũ importãt
terminũ tpalẽ sic missio 7 datio. Mittit̃
eñ aliq̃d ad hoc vt in aliq̃ sit. 7 dat̃ ad hoc vt
habeat̃. psonã aũt diuinã hr̃i ab aliq̃ cre
atura vel eẽ nouo mõ existẽdi in ea est q̃d
dã temporale. vnde missio 7 datio in di/
uinis dicũtur temporaliter tantũ. Gene
ratio autẽ 7 spiratõ solum ab eterno. pro
cessio autẽ 7 exitus dicũtur in diuinis e/
ternaliter 7 temporaliter. Nam fili⁹ ab
eterno processit vt sit deus. temporaliter
autẽ vt sit homo fm missionẽ visibilẽ. vl'
vt sit in hoĩe fm missionẽ inuisibilẽ.

De tpe die 7 hora missiõis spũsscti.

¶ Secunda consideratio de missione spi
rit⁹ sancti dicit̃ temporalitatis In q̃ quo
tempore missus fuit apostolis pondera
re debemus. Nã quĩquagesima die post
xp̃i resurrectionẽ mysteriũ istud fuit cele
bratũ. Et hoc quidẽ congrue factũ eẽ con
stat. tũ quia in veteri testamento sic fue/
rat figuratũ dũ quĩquagesima die post
q̃ moyses eduxerat filios israel de egyp/
to descendit deus in igne in monte sinay.
Sic 7 quinquagesima die postq̃ xp̃us
traxit patres de inferis descendit spiritus
sanctus in linguis igneis. Tum etiã vt
que in iubileo beneficia populus accipi
ebat data fuisse multo copiosiora in xp̃z
credentibus a spiritusancto noscantur.
Ut enim colligitur ex. xxv. cap. Leuitici
Nũero q̃nquagenario ãnorũ in iubileo
debita remittebant̃. Ita spũsscti grã in a
postolos descẽdẽtis penitentib⁹ pctã 7 debi
ta remittũt̃. Silr̃ in illo iubileo s̃ui dona
bant̃ liberati. ita nũc spũssanct⁹ libat a s̃/
uitute diaboli in spẽz glĩe filiorũ dei. Ad
huc in eo recupabãt̃ hereditates amisse.

Hic spūssanct⁹ est pign⁹ hereditatis nr̄e
Venit etiā spūssanct⁹ in die dn̄ica vt eēt
dies renouatōis q̄ fuerat ⁊ creatōis. Do
minica nāq; die creat⁹ est mūd⁹ Hora ad
huc q̄ spūssanct⁹ i aplos descēdit fuit ter
tia. vt pz ex auctē ecclīe q̄ cātat in hymno
Dū cūctis hora tertia repēte mūd⁹ into
nat orātib⁹ aplis deū venisse nūciat. Id
ipm hr̄ ex v̄bo petri Actuū. ij. c. Fuit aūt
ista hora ꝯueniēs. tū q: spūssanct⁹ ē ter
tia in trinitate p̄sona. tū q: p̄mi pentes di
cunt in hora tertia p̄didisse grāz vt ponit
in ꝯpendio theologie li. j. vn̄ ꝯueniēs fu
it ꝙ eadē hora aplis redderet. tū etiā vt i
sinuet ꝙ in tertio tp̄e grā dei copiose in
mundū effusa est. Nā gen⁹ hūanū sb tri
plici statu decurrere ponit a doctoribus.
Prim⁹ leg̃ nature ab adā vsq; ad moy
sen. Scd̄s fuit leg̃ scripte a moyse vsq;
ad xp̄m Terti⁹ legis grē a xp̄o vsq; ad cō
pletū nūez electoꝝ. ¶ Tertia ꝯsideratio
de missione spūsscti dr̄ q̄litatis. Duplex
est missio spūsscti vna iuisibilis q̄ mittit
in mentē ad sanctificandū creaturā. ⁊ ista
missio fit ad inhabitationē creature ratō
nalis. Alia est missio visibilis sic appa
ruit sup̄ xp̄m in colūbe spē. ⁊ sup̄ aplos i
linguis igneis. Qui spm̄sanctū iuisibilē
hr̄e cupit op⁹ est vt se ꝯformet aplis i q̄
bus septē ꝯditōes describūt fuisse. Pria
1 ꝯditio fuit q: erāt aīo q̄eti. Et h̄ ē qd̄ dr̄
Actuū. ij. c. Dū cōplerent dies penteco
stes idest dies req̄etionis. Illd̄ em̄ festuz
erat ad requiē deputatū. Jō dixit deus p̄
Isaiā. c. lx. Sup̄ quē req̄escet spūs meus
nisi sup̄ humilē ⁊ quietū Scd̄o erāt apli
2 dilectōe vniti qd̄ notat cū dr̄ Erāt om̄es
p̄iter. Erat q̄dē eis cor vnū ⁊ aīa vna. Si
cut em̄ spūs hoīs nō viuificat mēbra cor
poris nisi vnita. sic nec spūssanct⁹ mem
3 bra spūalia. Tertio erāt apli loco secreti
De h̄ sbdit in eodem loco. s. in cenaculo.
4 Quarto erāt orōne assidui. Ideo sbdit.
Erant p̄seuerātes vnanimiter in orōne.

Septe conditiones habuerunt apli ut acciperent spm

de illis cātat ecclīa. Orātib⁹ aplis deum
venisse nūciat. Quīto erāt hūilitate p̄di 5
ti ex eo ꝙ scribit q: erāt sedētes idest hūi
les. Sexto erāt pace ꝯiūcti. q: erāt i hie 6
rusalē q̄ interp̄tat visio pac̃. Septimo 7
erāt ꝯtemplatiōe erecti. p̄ h̄ ꝙ dr̄ q: rece
perūt spm̄sanctū in sup̄iori cenaculo. q̄
liter aūt missio illa visibilis in aplos fue
rit cōpleta declarat Actuū. ij. c. vbi dicit
Fact⁹ est repēte de celo son⁹ tāq; aduenie
tis spūs vehemētis ⁊ repleuit totā domū
vbi erāt sedētes. Nico. de lyra sedētes id
est manētes eo mō q̄ dr̄ in deutronomio.
ca. ij. Sedistis in cades barne multo tēp̄e
idest māsistis. Nā apli tūc erāt in orōne
q̄ nō fit sedēdo sz mag̃ flectēdo genua vl
stando. Insup̄ Luce vlt. c. xp̄us dixerat
eis. Sedere in ciuitate idest manete quo
usq; induamini v̄tute ex alto Et apparu
erūt illis disp̄tite lingue tanq; ignis. Se
ditq; sup̄ singulos eoꝝ ⁊ repleti sūt om̄es
spūsācto. Sz posset aliq̄s q̄rere. an apli
añ istā diē acceperāt spm̄sanctuz. Et rn̄
dent doctores ꝙ sic sed nō in tanta copia
Cū em̄ fuerūt vocati ad xp̄i seq̄lā ⁊ apla
tū receperūt spm̄sanctū ad p̄p̄riā iustifi
cationē ⁊ p̄sonalē p̄fectionē. Qn̄ aūt mi
sit eos ad p̄dicandū añ suā passionē. tūc
receperūt spm̄sanctū ad infirmoꝝ curati
onē ⁊ miraculoꝝ op̄ationē. dedit nāq; po
testatē illis curādi lāguores eiciēdi demo
nes. Sicut pz Mathei. x. c. Sz qn̄ isuf
flauit ⁊ dixit eis. Accipite spm̄sanctum
tūc receperūt eū ad pctōꝝ remissionē ⁊ sa
cramētoꝝ ministrationē. Et vt refert au
gust. iiij. li. de trinitate Flat⁹ ille corpore
us sbstātia spūssancti nō fuit sed demon
stratio p̄ ꝯgruā significatōnē nō tm̄ a pa
tre sed a filio procedere spm̄sanctū. ⁊ spi
ritussanct⁹ ibi nō accipit prout est tertia
in trinitate p̄sona. sed pro dono spūssan
cti. vt sit sensus. accipite spm̄sanctū. i. do
nū spūssancti. prout exponit Philipp⁹
de mōte calerio in euāgelio Johis. Ista

ho die apli receperūt spm̄ sanctū ad habē/
dā intelligentiā scpturaꝝ vt declarabim⁹
in seq̄nti mysterio ⁊ noticiā oīm linguaꝝ
ad audaciā ⁊ fortitudinē ad oīm meritoꝝ
plenitudinē· ad p̄dicationē euangelij ·ad
tolerationē martyrij· ad ꝯuersionē popu
loꝝ ⁊ coruscationē miraculoꝝ· Ergo re/
pleti sunt nō solū plenitudine sufficiētie
sed etiā plenitudine redūdantie·

Ex apostoli faciente spū scō loq̄ban
tur varijs linguis ⁊ acceperūt sciaꝫ diui
naꝝ rerū atq̄ fortes facti fuerūt vt nō ti/
merēt cruciat⁹ neq̄ mortē ¶ Cap· tertiū

Tertiū mysteriū ꝯtēplandū de spū/
sancto dr̄ opationis· Inter cetera
q̄ppe stupenda q̄ in apostolis est
opat⁹· sunt p̄cipua ⁊ singularissima tria·
¶ Primū fuit locutio
¶ Scdm̄ illustratio
¶ Tertiū fortificatio

Primū op⁹ mirabile fuit locutio ·nā
stati fecit illos loqui idiomata oīm gen/
tiū· q̄ tamen antea non didicerant· Et li
cet quidā dicere voluerint ꝙ apostoli li/
gua propria loquentes intelligebant̄ ab
audientibus ac si coꝝ idiomata profer/
rent· Tn̄ verior est sententia illoꝝ qui te
nent ꝙ ipi apostoli varia linguarū gene/
ra per spiritūsanctū didicerunt· Unde ec
clesia de ipis cantat Linguis loquuntur
omniū turbe pauent gentiliū musto ma
dere deputant quos spūs repleuerat · et
Actuū· ij· ca· scribit̄ Ceperunt loqui va/
rijs linguis prout spūssanctus dabat elo
qui illis· Erant autem in hierusalem ha
bitantes iudei viri religiosi idest in cul/
tu diuino deuoti sm̄ Nicolaū de lyra ex
omī natione que sub celo est qui cōuene/
rant in hierusalem rōne festi· Naꝫ iudei
captiuati per sa manasar regē assyriorū
non redierunt in iudeā· Similiter capti
uati per regem chaldeoꝝ non redierunt
omes q̄uis haberent licentiā redeundi·
sed remanserunt multi amore filioꝝ q̄s
genuerant ibi ⁊ possessionū quas acqui/
sierant Multi adhuc captiuati per an
thiochū regē grecoꝝ ⁊ diuersis gentibus
venditi remanserunt· Uerūtamen aliqui
eorū mag̃ deuoti ꝓpter reuerentiaꝫ tēpli
remeabant aliquādo in hierusalē maxie
in solennitatibus magnis quarū vna e/
rat solennitas penthecostes· Et dr̄ pen/
tecostes a penta qd̄ est q̄nq̄ ⁊ coste qd̄ est
decē· q̄nq̄gesima nanq̄ die a paschate ce
leberrima erat apud iudeos in memoriā
beneficij legis date que fuit data in mon
te sinay quinquagesima die vt superius
tactū est postq̄ filij israel egressi sunt de
egypto· Facta igit̄ hac voce scꝫ spūs ve
hementis vel venti vel tonitrui ·que ab
alijs audita fuit vel apostoloꝝ ⁊ alioruꝫ
cum eis existentiū deū voce magna laudā
tiū· qui p̄us timore ducti nō audebant lo
qui· ꝯuenit multitudo ⁊ mente ꝯfusa est
idest stupefacta· quoniā audiebat vnus/
quisq̄ lingua sua illos loquentes · dice
bant autem cū admiratōe Nōne ecce oes
isti qui loquūtur galilei sūt Et quō nos
audiuimus vnusq̄sq̄ linguā nostrā in q̄
nati sumus parthi· ⁊ medi ⁊ helamite et
q̄ habitant mesopotamiā· iudeā ⁊ capa/
dociā· ponthū ⁊ asiam· frigiam ⁊ pāphi
liam· egyptū ⁊ p̄tes libie que est circa cire
nem ⁊ aduene romani Et dicunt̄ hiero/
mani aduene potius q̄ alij· tū q2 a remo
tioribus partibus venerunt· tū q2 mare
transierant· Iudei quoq̄ ⁊ proseliti id ē
conuersi de gentilitate ad iudaismū· chre
tes ⁊ arabes audiuimus eos loq̄ntes no
stris linguis magnalia dei· Alij autē irri
dentes dicebant quia musto pleni sunt·
pro quibus cantat ecclesia Musto ma/
dere deputant quos spūs repleuerat· tm̄
Petrus veritatem rei per scripturas de
clarauit · Et illa die apposite sunt idest
baptizate ⁊ ad numeꝝ fideliū congrega/
te anīe circiter tria milia· ¶ Scdm̄ opus
mirabile qd̄ spūssanctus in apostolis fu

sit operatus illustratio dr̄. Nam intellectū eorum illuminauit vt de diuinis que ad salutē sunt necessaria nihil penit⁹ ignorarent. hoc promiserat eis xp̄us. Cuȝ dixit Joh̄is. xiiij. c. Paraclitus aūt spirit⁹ sanctus quē mittet pater in nomīe meo ille vos docebit omīa ꝛ suggeret vobis oīa quecūqȝ dixero vobis. Et. xvj. c. Cū venerit ille sp̄us ṽitatis docebit vos omnē veritatē. Et Luce. xxj. c. Ego dabo vobis os ꝛ sapientiā cui non poterūt contradicere aduersarij vestri. Res est profecto stupenda ꝙ tā celeriter absqȝ doctore spiritus sancti sola p̄sentia noticiā apostoli plenissimā acceperunt de omībus que a moyse ꝛ p̄phetis fuerant ↄscripta. Hic Hiero. ad paulinū ait. Pharisei stupent in doctrina dn̄i ꝛ mirant̄ in petro ꝛ ioanne quō legem sciant cuȝ lr̄as non didicerint. Quicquid em̄ aliis exercitatio et q̊tidiana in lege dn̄i meditatio tribuere solet illis sp̄us sanctus suggerebat ꝛ erant iuxta qd̄ scriptū est docibiles deo. quinimmo de secretis diuinis magis fuerunt illuminati q̄ȝ prophete veteris testamenti ꝛ in maiori plenitudine gratiā sp̄us sancti receperūt atqȝ donuȝ prophetandi excellentius habuerunt. ꝙ aūt apostoli p̄phetie munere fuerint prediti. patet Actuū. ij. c. v. c. vi. c. xi. c. xiij. c. xxvij. c. Tāta aūt fuit in illis vis doctrine ꝙ in oēs gentes ꝛ nationes mundi p̱ eos lux veritatis effulsit. ¶ Tertiū opus mirabile qd̄ sp̄us sanctus op̱atus est in apostolis dr̄ fortificatio. quia corda eoꝝ adeo fortificauit vt nullo timore nullo terrore nullaqȝ comminatione a xp̄i predicatiōe retardarent̄. Ideo in sermone qui legit̄ in officio apostoloꝝ Grego. ait. Scriptū est Sp̄us dn̄i ornauit celos. Ornamēta em̄ celoꝝ sunt ṽtutes p̄dicantiū. que videlicet ornamenta Paulus enumerat dicēs Aliis dat̄ per spiritū sermo sapientie. aliis sermo scientie s̄m eundeȝ spiritū. alij fides in eodē spiritu. alij gratia sanitatū in vno spiritu. Et infra. Quot sūt bona p̄dicantiū tot sunt ornamēta celoꝝ. Hic rursus scriptū est. Uerbo dn̄i celi firmati sunt ꝛ spiritu oris eius omīs virtus eorum. verbū em̄ dn̄i filius est patris. Sȝ eosdem celos videlicet sanctos apostolos vt tota simul trinitas ostendat̄ operata repente de sancti sp̄us diuinitate adiungit̄ Et sp̄ū oris eius omīs ṽtus eoꝝ. Celoꝝ igit̄ ṽtus de sp̄ū sumpta est. quia mundi huius potestatibus contraire nō p̄sumerent nisi eos sancti sp̄us fortitudo solidasset. Quales nanqȝ doctores sācte ecclesie ante aduentū huius sp̄us fuerit scimus ꝛ post aduentū illius cuius fortitudinis facti sunt conspicimus Certe ipse pastor ecclesie petrus q̄ȝte debilitatꝭ q̄ȝteqȝ fortitudinis ante aduentū hui⁹ spiritus fuerit ancilla ostiaria requisita dicat. vna cū̄ mulierꝭ voce percussus duȝ mori timuit vitā negauit. ꝛ tunc petrus negauit in terra cū latro confitebat̄ i cruce. sed vir iste tante fortitudinis qualis post aduentū sp̄us existat audiamus fit conuentus magistratuū atqȝ senioꝝ. Cesis denunciat̄ apostolis ne in nomīe iesu loqui debeant Petr⁹ magna auctoritate respondit Obedire oportet deo magis q̄ȝ hoībus. ꝛ rursuȝ Si in conspectu dn̄i iustū est vos potius audire q̄ȝ deum iudicate Libens beatus andreas persecutoribus suis respondit Tanto em̄ ero regi meo acceptior q̄ȝto pro eius nomīe fuero p̱manens in tormentis constātior Non eniȝ possumus que audiuimus et vidimus non loqui. ꝛ illi quidem ibant gaudentes a conspectu cōcilij q̄m digni habiti sunt pro noīe iesu contumeliā pati Hec ille. Secur⁹ ꝛ gaudēs ad crucē p̱perauit petrus Ita ꝛ frater eius andreas q̄r sp̄us sanctus erat in eis Sic ꝛ apostoli ceteri mortē violentā letanter tulerunt q̄r sp̄us sanctus oēm ab eis timorē eiece-

fat. Nec tm apostolis hec fortitudo sup
naliter tributa est. Quinimo et sanctis vt
sic dicā innumeris cōfessoribus virgibus
et martyribus Quis nā fecit temporaliū
bonoꝝ cōtemptores eos qui xp̄m nuduz
nudi secuti sunt nisi spūssanctus Quis
habitare fecit ī solitudine ī speluncis ami
cos dei vigilantes orantes et carnē duris
simis ieiunijs disciplinis et verberibus
affligentes. nisi spūssanctus. Quis de-
niqꝫ fecit martyres animo intrepido tot
illata tormenta exquisitissima cruciatu
um genera perpeti nisi spūssanctꝰ. Ubi
admirari plurimuz simul et in fide ꝯsoli-
dari debemus dum supdicta omia ī sexu
fragili mulierū inueniri conspicimꝰ. O
vere stupenda virtus spūssancti que tot
homies supra homies eleuauit O gra-
tia dei electis copiosissime dispensata q̄
terrenos homies celestes effecit O fons
indeficiens bonitatis dei ad quē cūcti mor
tales confugere securi debent. quoniam
vt inquit Cyp̄anus in epistola ad dona-
tum. Profluens largiter spūs nullis fi-
nibus premit. nec vllis cohercentibus
claustris intra certa metarū spacia refrena
tur. Manat iugiter. exuberat affluenter
Nostrū tm̄ pectus sitiat et pateat. Quā
tū illuc fidei capacis afferimꝰ. tātū inde
gratie inundantis haurimus Hec ille.
Supplici corde igit postulemus vt pi-
issimus deus spūsancto suo repleat cor-
da nostra Qui sit benedictus in secla se
culorum Amen.

Finis

Explicit quadragesimale de peccatis ce
ptum in ciuitate Litij Ibiqꝫ completuz
ad laudē et gl'iam oīpotentis dei et v'gi-
nis gl'iose Marie ac beatissimi patris
Francisci et noui sancti Bonauenture
Amen. Finitū est anno dn̄i millesimoq̄
dringentesimooctuagesimotertio die. ix
mensis octobris hora vespertina Et im
pressū in Offenburg Anno dn̄i. 1496.
ipsa vigilia epyphanie.

¶ Ad reuerẽdissimũ dñm Johannẽ de Aragonia sancte Romane eccle
sie·tt·sancti Adriani presbiterũ cardinalem

¶ Consideranti sepenumero mihi ac memoria reuolucnti Reuerẽdissime pr̃ ac illu
strissime dñe funestas mortaliũ clades ob truculẽtes bellorum calamitates ⁊ seuissi
mas pestes q̇bus tot illustribus viris destitute remãserint plꝰime ciuitates italie · ⁊
que domus magnis vndiq̧ familijs replete erant nũc sine habitatoribꝰ corruere vi
deantur· Quodq̧ mirabilꝰ profecto est paucis q̇ supuixerũt hominibus· etiam in
nostra que olim magna grecia dicebatꝰ patria adeo fertili vt nõ modo plerisq̧ vr/
bibus sed regionibꝰ solita fuerit ex suaꝝ frugũ copia prouidere tãta supuenerit ter/
re sterilitas q̄ntam vix potuimus vita comite pertrãsire· In mentẽ venit hec om̄ia
ad iustum dei iudiciũ referre· q̇ de sceleribus tota quibus italia corrupta est sumat
vltionẽ· Ab eo em̄ tp̄e quo diuinꝰ ille preco Bernardinus cepit latinis p̄dicare ar
guens vicia populoꝝ in hanc vsq̧ diẽ ex nõnullis q̇s ad bene beateq̧ viuendũ con
uertit paucos p̄seuerasse videmꝰ ·ac tandẽ crescente in humanis cordibꝰ malignita
te ad vomitũ omnes redijsse· Et nõ est q̇ faciat bonũ nõ est vsq̧ ad vnũ· Jam in cõ/
munẽ publicũq̧ vsum occidentis seculi prauitas et obscena christianoꝝ flagicia de
uenerũt · Nam sine rubore cognite impietatis ac timore dei apta fronte a multis im
pudentissime ꝯueniũtꝰ et exiguntꝰ vsure violentes rapine ⁊ extorq̄ndi eris cã fraudes
doliq̧ dãnatissima quoq̧ symoniace labis impunisq̧ licentia q̄dam sb coaptatõe
verboꝝ ac pontificij iuris legisq̧ ciuilis accõmodatõe maliciosa ve interp̄tatõe etiã
publico sub iudice repetuntꝰ ·quo fit vt in mendacia falsaq̧ testimonia atq̧ piuria
labantꝰ necesse sit· Justicia ꝟo q̄uis omniũ ore laudetꝰ omniũ tamen alget operibꝰ·
tantũq̧ sibi nihil rei q̄ multũ nois et plus iniurie vendicauit· Nihil etiã freq̄ntius
est in vsu q̄ in sanctos deumq̧ ip̄m blasfemie ac maledicta qibꝰ et superi ⁊ maio
res natu parentesq̧ passim ⁊ indifferẽter afficiuntꝰ· Quid de vanitatibꝰ referam·
inutilibusq̧ ornamẽtis ac sũptibꝰ · Nemo est q̇ nõ dicam equare sed antecellere ve
lit vicinos honoribꝰ ac magnificẽtia· vnde freq̄nter contingit vt cõmitti viris neq̄/
ant paup̄tate et coacte nõnunq̧ p̄sepibus prostant turpe lucrũ sup̄ba emulatõne se
ctantes· Omnes preterea explendis pro sua volũtate libidinibꝰ vacare innitiq̧ vi
demus· Omnis vt propheta inq̇t caro corrupit viã suã· Contẽptui habentꝰ sacra
om̄ia ·dei cultus ⁊ ecclesiastice dignitates apud principes magistratusq̧ seculares
nullo habentꝰ precio· Nec curare deũ credunt mortalia queq̧· Religiones aũt sunt
omnibꝰ vilipẽdio· viduaꝝ nocere pupil[illegible]q̧ ac orphanoꝝ eiulatus ac pia omniũ
vota qui hoc in mũdo esuriũt ⁊ sitiunt [illegible]iciã equissimi iudicis magni dei iracũdiã
furoremq̧ aduersus impia hec nr̃a t[illegible] concitarũt· Que om̄ia cũ sanctissimꝰ in xp̄o
pater et dñs noster clemẽtissimus [illegible]ixtus diuina prouidẽtia papa quartus ex pa
storalis officij debito vigili cure ꝯcurreret feraꝝ incursibus quibus romanus grex
quem p̄ ceteris intrinseca charitate prosequtur volens occurrere postq̧ restitutã illu
stratamq̧ vrbem ad reformanda ingenia adq̧ illustrãdas moribꝰ hoĩm mentes se
se ꝯuertens litio vocauit me suauissimis lr̃is suis de pctõꝝ grauitatibꝰ q̇bus hũa/
na infirmitas p̄mitur pro viriũ meaꝝ facultate dictuꝝ· romanũq̧ populũ ac oẽs q̇
romanã sequuntꝰ curiã suis sceleribꝰ arguturꝝ· ¶ Glorioso igitꝰ nomini tuo q̇ apud
Serenissimũ vngarie regẽ serenissimũ ap̄lica legatione fungẽs· instituto huic meo int/

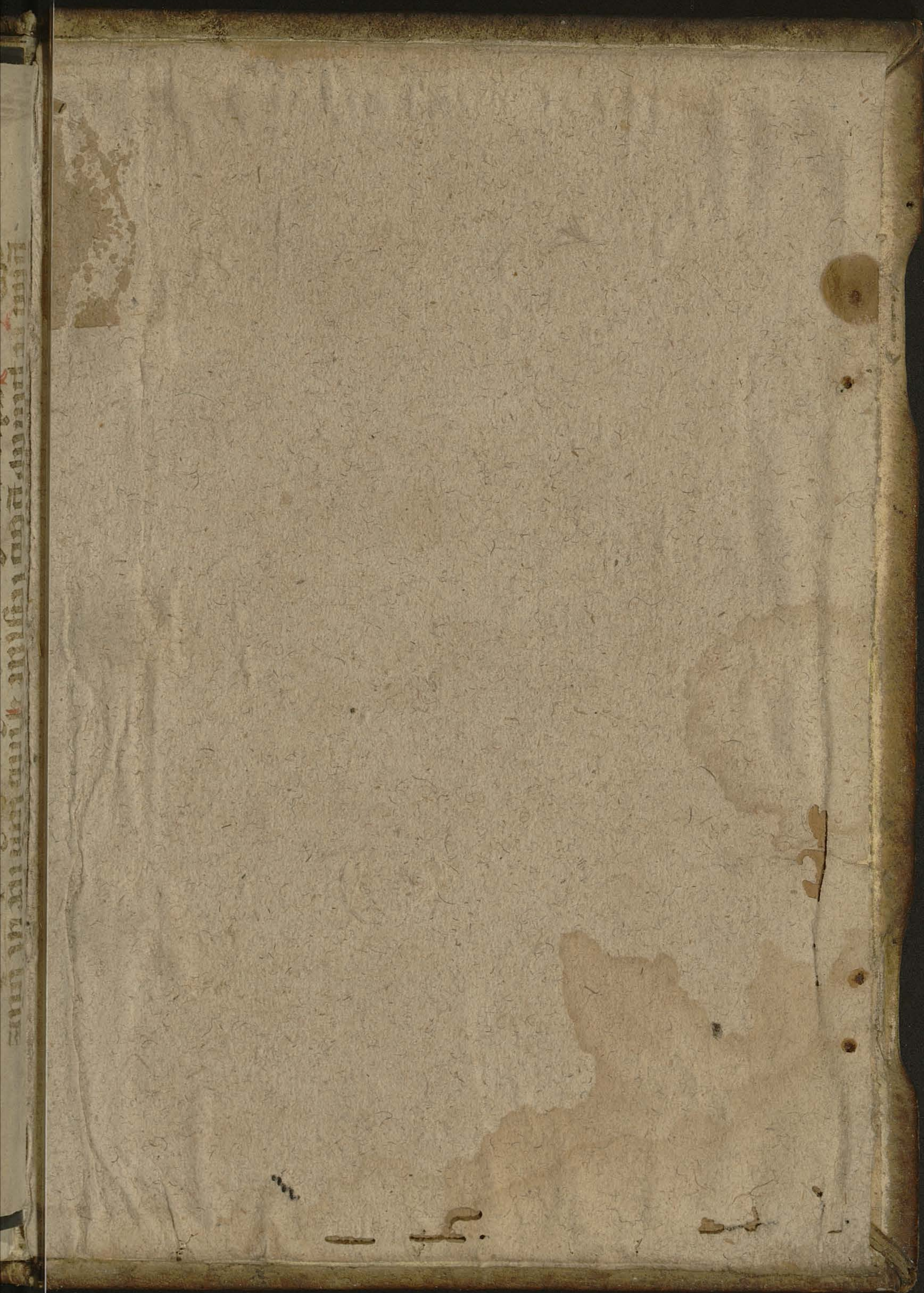
esse non potes· ipos sermones meos ob debitam in te obseruantiā seruituteq̄ꝫ idcir/
co ditaui· vt correcti ⁊ emendati vbi oportuerit sapientia tua lr̄arumq̄ꝫ munimen/
tis cōmendati nō romanis modo sed oībus christifidelibus et posteris quoq̄ꝫ es/
sent profuturi in q̄bus non eloquentie fuco veꝝ sapientie documentis vtendū cen/
sui quo plane omnes intelligerent que seipā satis ornata est veritatem· ¶ Sume
igit̄ p̄sul optime opusculū hoc nostrū quod pro animi recreatōe tui quoq̄ꝫ legere ac
repetere digneris· qui me predicantē tua presens benignitate audire plurimū dele/
ctatus es· Et bene vale virtutū omniū decus ⁊ speculū ecclesie dei·

Tabula sermonū ⁊ capitulo⁊ incipit.

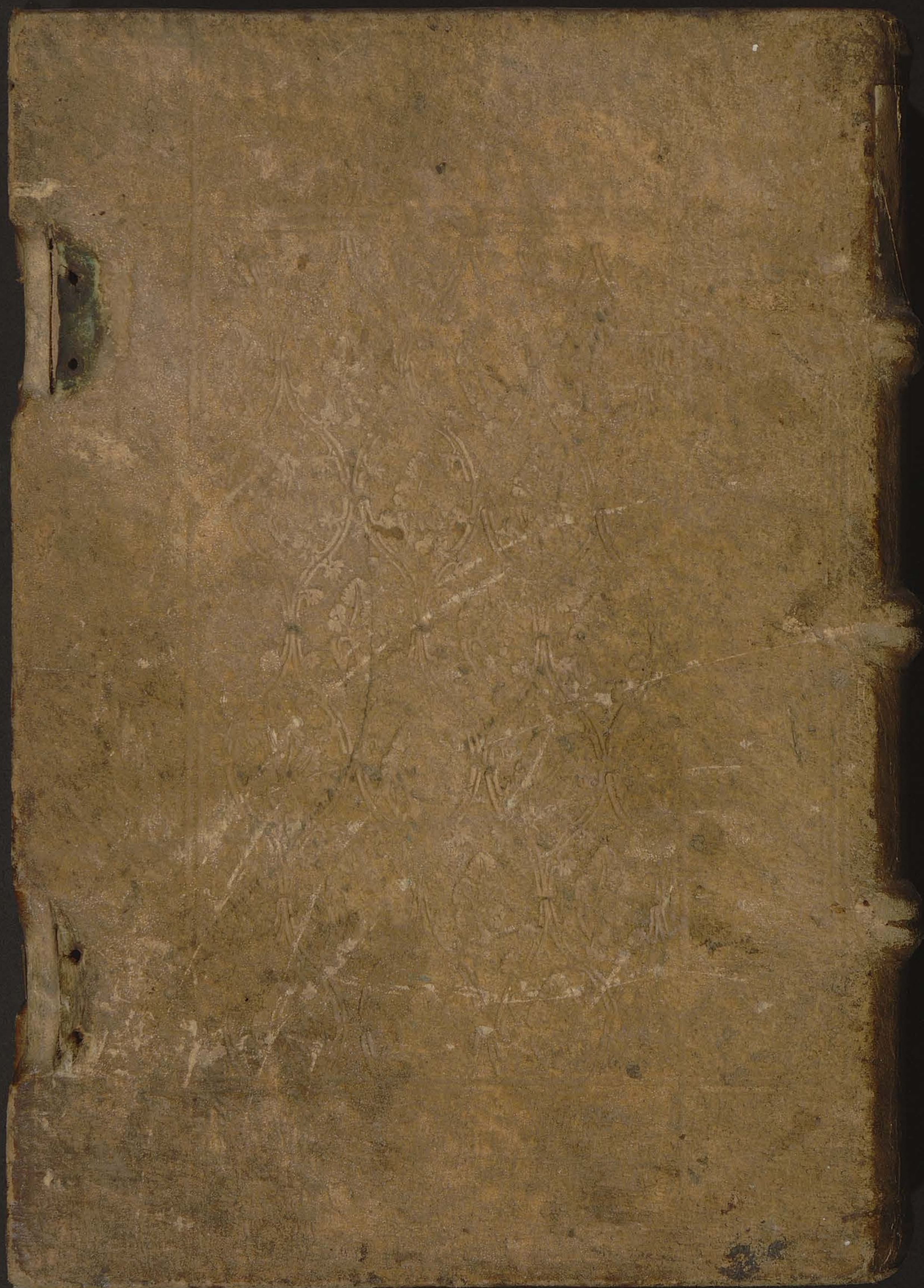
Finit tabula hui⁹ opusculi

tuis tpe p̄nti ad s̄c̄dam et tcīa psona legē legāt
tui legant legem legant. Futō legitur tu le
gitor ille tui legant legm̄ini leguntor. Op

pn̄m et plusq̄p pt̄o legisse Item lcā ire vel leue
esse Tercio itaq(ue) conali tnō te p̄ti legit
Quito in p̄sēti legeth ut Sextū uitio lecn ē u(e)l

Licz multa sunt q docent ac
cent et prohibent a pctō, ad primum
1 ē tpus ypm est Iubilm ad primum
et acclamationes [illegible] [illegible] ad [illegible]
exremo [illegible] [illegible] [illegible]
et multa alia [illegible] [illegible] [illegible]
Filij ecclesie in tenebras exteriores
[illegible] [illegible] [illegible] exteriores [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
aliq sibi in [illegible]

Robertus
de
Licio
1496